المجلد، ۳۷

بحار الأنوار

الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار

علامه مجلسی

العربية

فارسی

بسم الله الرحمن الرحیم

بحارالانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار علیهم السلام با ترجمه فارسی

کاتب:

محمدباقر بن محمدتقی علامه مجلسی

نشرت فی الطباعة:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

رقمی الناشر:

مرکز القائمیة باصفهان للتحریات الکمبیوتریة

الفهرس

بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار المجلد ۴۷ : تاریخ امام صادق علیه السلام

اشاره

سرشناسه: مجلسی محمد باقربن محمدتقی ۱۰۳۷ - ۱۱۱۱ق.

عنوان و نام پدیدآور: بحارالانوار: الجامعه لدرر أخبار الائمه الأطهار تالیف محمدباقر المجلسی.

مشخصات نشر: بیروت داراحیاء التراث العربی [۱۴۴۰].

مشخصات ظاهری: ج - نمونه.

یادداشت: عربی.

یادداشت: فهرست نویسی بر اساس جلد بیست و چهارم، ۱۴۰۳ق. [۱۳۶۰].

یادداشت: جلد۲۴،۵۲،۶۵،۶۶،۶۷،۸۷،۹۲،۹۱،۹۴،۱۰۳،۱۰۸(چاپ سوم: ۱۴۰۳ق.=۱۹۸۳م.=[۱۳۶۱]).

یادداشت: کتابنامه.

مندرجات: ج .۲۴. کتاب الامامه. ج.۵۲. تاریخ الحجه. ج۶۵،۶۶،۶۷. الایمان و الکفر. ج.۸۷. کتاب الصلاه . ج. ۹۱،۹۲ .الذکر و الدعا. ج. ۹۴. کتاب السوم. ج.۱۰۳.فهرست المصادر. ج.۱۰۸.الفهرست.-

موضوع: احادیث شیعه — قرن ۱۱ق

رده بندی کنگره: BP۱۳۵/م۳ب ۳۱۳۰۰ ی ح

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۱۶۸۰۹۴۶

ص: ۱

**[ترجمه]

سرشناسه : مجلسی، محمد باقربن محمدتقی، ۱۰۳۷ - ۱۱۱۱ق.

عنوان قراردادی : بحار الانوار .فارسی .برگزیده

عنوان و نام پدیدآور : ترجمه بحارالانوار/ مترجم گروه مترجمان؛ [برای] نهاد کتابخانه های عمومی کشور.

مشخصات نشر : تهران: نهاد کتابخانه های عمومی کشور، موسسه انتشارات کتاب نشر، ۱۳۹۲ -

مشخصات ظاهری : ج.

شابک : دوره : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ ؛ ج.۱ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۷-۲ ؛ ج.۲ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۸-۹ ؛ ج.۳ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۹-۶ ؛ ج.۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰۷۰-۲ : ؛ ج.۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۱-۹ : ؛ ج.۶ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۲-۶ : ؛ ج.۷ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۳-۳ : ؛ ج.۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۴-۰ ؛ ج.۱۰ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۶-۴ : ؛ ج.۱۱ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۳-۲ : ؛ ج.۱۲ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ : ؛ ج.۱۳ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۵-۶ : ؛ ج.۱۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۶-۳ : ؛ ج.۱۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۷-۰ : ؛ ج.۱۶:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۸-۷ ؛ ج.۱۷:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۹-۴ ؛ ج.۱۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۰-۰ ؛ ج.۱۹:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۱-۷ ؛ ج.۲۰:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۲-۴ ؛ ج.۲۱: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۳-۱ ؛ ج.۲۲:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۴-۸ ؛ ج.۲۳:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۵-۵

مندرجات : ج.۱. کتاب عقل و علم و جهل.- ج.۲. کتاب توحید.- ج.۳. کتاب عدل و معاد.- ج.۴. کتاب احتجاج و مناظره.- ج. ۵. تاریخ پیامبران.- ج.۶. تاریخ حضرت محمد صلی الله علیه وآله.- ج.۷. کتاب امامت.- ج.۸. تاریخ امیرالمومنین.- ج.۹. تاریخ حضرت زهرا و امامان والامقام حسن و حسین و سجاد و باقر علیهم السلام.- ج.۱۰. تاریخ امامان والامقام حضرات صادق، کاظم، رضا، جواد، هادی و عسکری علیهم السلام.- ج.۱۱. تاریخ امام مهدی علیه السلام.- ج.۱۲. کتاب آسمان و جهان - ۱.- ج.۱۳. آسمان و جهان - ۲.- ج.۱۴. کتاب ایمان و کفر.- ج.۱۵. کتاب معاشرت، آداب و سنت ها و معاصی و کبائر.- ج.۱۶. کتاب مواعظ و حکم.- ج.۱۷. کتاب قرآن، ذکر، دعا و زیارت.- ج.۱۸. کتاب ادعیه.- ج.۱۹. کتاب طهارت و نماز و روزه.- ج.۲۰. کتاب خمس، زکات، حج، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر، عقود و معاملات و قضاوت

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

ناشر دیجیتالی : مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

یادداشت : ج.۲ - ۸ و ۱۰ - ۱۶ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیپا).

موضوع : احادیث شیعه -- قرن ۱۱ق.

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور، مجری پژوهش

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور. موسسه انتشارات کتاب نشر

رده بندی کنگره : BP۱۳۵/م۳ب۳۰۴۲۱۶۷ ۱۳۹۲

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۴۸۹۸۵

ص: ۱

**[ترجمه]

أبواب تاريخ الإمام الهمام مظهر الحقائق أبی عبد اللّه جعفر بن محمد الصادق صلوات اللّه عليه

باب ۱ ولادته صلوات اللّه عليه و وفاته و مبلغ سنّه و وصيته

الأخبار

«۱»

كا، [الكافی]: وُلِدَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سَنَهَ ثَلَاثٍ وَ ثَمَانِینَ وَ مَضَی علیه السلام فِی شَوَّالٍ مِنْ سَنَهِ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِینَ وَ مِائَهٍ وَ لَهُ خَمْسٌ وَ سِتُّونَ سَنَهً وَ دُفِنَ بِالْبَقِیعِ وَ أُمُّهُ أُمُّ فَرْوَهَ بِنْتُ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ أُمُّهَا أَسْمَاءُ بِنْتُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی بَكْرٍ(۱).

**[ترجمه]كافی: امام صادق علیه السّلام در سال هشتاد و سه متولد شد و در شوال سال صد و چهل و هشت از دنیا رفت، شصت و پنج سال زندگی كرد و در بقیع دفن شد. مادرش ام فروه دختر قاسم بن محمّد و مادر مادر او اسماء دختر عبد الرحمن بن ابی بكر بود - . كافی ۱ : ۴۷۲ - .

**[ترجمه]

«۲»

وَ قَالَ الشَّهِیدُ فِی الدُّرُوسِ،: وُلِدَ علیه السلام بِالْمَدِینَهِ- یَوْمَ الْإِثْنَیْنِ سَابِعَ عَشَرَ شَهْرَ رَبِیعٍ الْأَوَّلِ سَنَهَ ثَلَاثٍ وَ ثَمَانِینَ وَ قُبِضَ بِهَا فِی شَوَّالٍ وَ قِیلَ فِی مُنْتَصَفِ رَجَبٍ یَوْمَ الْإِثْنَیْنِ سَنَهَ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِینَ وَ مِائَهٍ عَنْ خَمْسٍ وَ سِتِّینَ سَنَهً أُمُّهُ أُمُّ فَرْوَهَ ابْنَهُ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ قَالَ الْجُعْفِیُّ اسْمُهَا فَاطِمَهُ وَ كُنْیَتُهَا أُمُّ فَرْوَهَ(۲).

**[ترجمه]شهید در دروس می نویسد: امام صادق علیه السّلام روز دوشنبه هفدهم ربیع الاول سال هشتاد و سه متولد شد و در همان مدینه در ماه شوال كه بعضی نیمه رجب نوشته اند در روز دو شنبه سال صد و چهل و هشت از در سن شصت و پنج سالگی دنیا رفت. مادرش ام فروه دختر قاسم بن محمّد بود. جعفی گفته اسمش فاطمه و كنیه اش ام فروه بود - . الدروس: ۱۵۴ كتاب المزار - .

**[ترجمه]

«۳»

وَ قَالَ فِی الْفُصُولِ الْمُهِمَّهِ: وُلِدَ فِی سَنَهِ ثَمَانِینَ مِنَ الْهِجْرَهِ وَ قِیلَ سَنَهِ ثَلَاثٍ وَ ثَمَانِینَ وَ الْأَوَّلُ أَصَحُّ وَ مَاتَ سَنَهَ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِینَ وَ مِائَهٍ وَ لَهُ مِنَ الْعُمُرِ ثَمَانٌ وَ سِتُّونَ سَنَهً وَ یُقَالُ إِنَّهُ مَاتَ بِالسَّمِّ فِی أَیَّامِ الْمَنْصُورِ(۳).

۱- ۱. الکافی ج ۱ ص ۴۷۲.

۲- ۲. الدروس للشهید ص ۱۵۴ کتاب المزار.

۳- ۳. الفصول المهمه ص ۲۰۸ و ۲۱۶.

وَ فِی تَارِیخِ الْغِفَارِیِّ،: أَنَّهُ وُلِدَ فِی السَّابِعَ عَشَرَ مِنْ رَبِیعٍ الْأَوَّلِ.

**[ترجمه]الفصول المهمه: امام صادق علیه السلام در سال هشتاد هجری و گفته شده در سال هشتاد و سه متولد شد و در سال ۱۴۸ در حالی که ۶۸ سال داشت از دنیا رفت، گفته شده است که او در اثر مسمومیت در زمان منصور به شهادت رسید - . الفصول المهمه: ۲۰۸ و ۲۱۶ - .

در تاریخ غفاری آمده است که امام در ۱۷ ربیع الاول به دنیا آمد.

**[ترجمه]

«۴»

کف، [المصباح] للکفعمی: وُلِدَ علیه السلام بِالْمَدِینَهِ یَوْمَ الْإِثْنَیْنِ سَابِعَ عَشَرَ شَهْرَ رَبِیعٍ الْأَوَّلِ سَنَهَ ثَلَاثٍ وَ ثَمَانِینَ وَ کَانَتْ وِلَادَتُهُ فِی زَمَنِ عَبْدِ الْمَلِکِ بْنِ مَرْوَانَ وَ تُوُفِّیَ علیه السلام یَوْمَ الْإِثْنَیْنِ فِی النِّصْفِ مِنْ رَجَبٍ سَنَهَ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِینَ وَ مِائَهٍ مَسْمُوماً فِی عِنَبٍ (۱)

وَ قَالَ فِی مَوْضِعٍ آخَرَ وُلِدَ علیه السلام فِی یَوْمِ الْجُمُعَهِ غُرَّهِ شَهْرِ رَجَبٍ (۲).

**[ترجمه]مصباح کفعمی: امام صادق علیه السلام در روز دوشنبه هفده ربیع الاول سال ۸۳ در زمان عبد الملک ابن مروان متولد شد و در روز دو شنبه نیمه رجب سال ۱۴۸ به وسیله انگور مسموم شده و از دنیا رفت - . مصباح کفعمی: ۵۲۳ در جدول - . در جای دیگر گفته است که امام در روز جمعه و در ابتدای ماه رجب به دنیا آمد - . در مصباح کفعمی علت آنچه علامه مجلسی رحمه الله از این کتاب نقل کرده است درنیافتم، بله کفعمی در ص ۵۱۲ در حوادث ماه رجب گفته است: در ابتدای این ماه امام باقر علیه السلام به دنیا آمد و در حوادث ماه ربیع الاول در ص ۵۱۱ گفته است: و در هفدهم ربیع الاول میلاد پیامبر صلی الله علیه و آله و نیز میلاد امام صادق علیه السلام است، ملاحظه و تأمل کنید. - .

**[ترجمه]

«۵»

ثو، [ثواب الأعمال] مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْکُوفِیِّ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْمِیثَمِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أُمِّ حَمِیدَهَ أُعَزِّیهَا بِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَبَکَتْ وَ بَکَیْتُ لِبُکَائِهَا ثُمَّ قَالَتْ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ لَوْ رَأَیْتَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عِنْدَ الْمَوْتِ لَرَأَیْتَ عَجَباً فَتَحَ عَیْنَیْهِ ثُمَّ قَالَ اجْمَعُوا لِی کُلَّ مَنْ بَیْنِی وَ بَیْنَهُ قَرَابَهٌ قَالَتْ فَلَمْ نَتْرُکْ أَحَداً إِلَّا جَمَعْنَاهُ قَالَتْ فَنَظَرَ إِلَیْهِمْ ثُمَّ قَالَ إِنَّ شَفَاعَتَنَا لَا تَنَالُ مُسْتَخِفّاً بِالصَّلَاهِ(۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: ابو بصیر گفت: خدمت ام حمیده رسیدم که به خاطر در گذشت حضرت صادق علیه السّلام به او تسلیت بگویم، شروع به گریه کرد من نیز از گریه او اشکم جاری شد. گفت اگر امام صادق علیه السلام را در هنگام شهادت

می دیـدی چیز عجیبی را مشاهـده می کردی. گفت امام صادق چشم باز کرد و فرمود هر کس با من نسـبت خویشاوندی دارد بگویید بیاید. همه را جمع کردیم، نگاهی به آن ها نموده و فرمود: «ان شـفاعتنا لا تنال مستخفا بالصلاه» شفاعت ما به کسی که نماز خود را سبک شمارد نخواهد رسید - . ثواب الاعمال: ۲۰۵ - .

**[ترجمه]

«۶»

سن، [المحاسن] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ وَ غَيْرُهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْمُثَنَّى عَنْ أَبِي بَصِيرٍ: مِثْلَهُ (۴).

**[ترجمه]محاسن: مانند این حدیث را نقل کرده است - . محاسن ۱ : ۸۰ - .

**[ترجمه]

«۷»

غط، [الغيبه] للشـيخ الطوسی جَمَاعَهٌ عَنِ الْبَزَوْفَرِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ عَنْ سَالِمَهَ مَوْلَاهِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السـلام قَالَتْ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السـلام حِينَ حَضَـرَتْهُ الْوَفَاهُ وَ أُغْمِيَ عَلَيْهِ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ أَعْطُوا الْحَسَنَ بْنَ عَلِيِّ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَـيْنِ وَ هُوَ الْأَفْطَسُ سَـبْعِينَ دِينَاراً وَ أَعْطِ فُلَاناً كَذَا وَ فُلَاناً كَذَا فَقُلْتُ أَ تُعْطِي رَجُلًا

۱- ۱. مصباح الکفعمیّ ص ۵۲۳ فی الجدول.

۲- ۲. لم أقف فی مصباح الکفعمیّ علی ما نقله الشیخ المجلسیّ رحمه اللّه عنه، نعم قال الکفعمیّ فی ص ۵۱۲ فی حوادث شهر رجب: و فی غرته یوم الجمعه ولد الباقر علیه السـلام اه و نص فی حوادث شـهر ربیع الأوّل ص ۵۱۱ فقال و فی سابع عشره کان مولد النبیّ صلّی اللّه علیه و آله و مولد الصادق علیه السلام فلاحظ و تأمل.

۳- ۳. ثواب الأعمال ص ۲۰۵.

۴- ۴. المحاسن للبرقی ج ۱ ص ۸۰.

حَمَلَ عَلَيْكَ بِالشَّفْرَهِ يُرِيدُ أَنْ يَقْتُلَكَ قَالَ تُرِيدِينَ أَنْ لَا أَكُونَ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ الَّذِينَ يَصِلُونَ ما أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ يَخافُونَ سُوءَ الْحِساب (۱) نَعَمْ يَا سَالِمَهُ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْجَنَّهَ فَطَيَّبَهَا وَ طَيَّبَ رِيحَهَا وَ إِنَّ رِيحَهَا يُوجَدُ مِنْ مَسِيرَهِ أَلْفَيْ عَامٍ وَ لَا يَجِدُ رِيحَهَا عَاقٌّ وَ لَا قَاطِعُ رَحِمٍ (۲).

**[ترجمه]غیبت شیخ طوسی: هشام بن احمر از سالمه کنیز حضرت صادق علیه السّلام نقل کرده است که گفت من هنگام شهادت آن حضرت حضور داشتم. ایشان بیهوش شد همین که به هوش آمد فرمود به حسن بن علی بن علی بن الحسین که مشهور به افطس بود هفتاد دینار بدهید و به فلان کس فلان مبلغ و به فلانی این قدر.

عرض کردم آقا به کسی پول می دهی که با کارد به شما حمله کرد و قصد کشتن شما را داشت؟! فرمود نمی خواهی از کسانی باشم که خداوند درباره آن ها فرموده است: «وَ الَّذِينَ يَصِلُونَ ما أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ يَخافُونَ سُوءَ الْحِسابِ» - . رعد / ۲۱ - {و آنان که آنچه را خدا به پیوستنش فرمان داده می پیوندند و از پروردگارشان می ترسند و از سختی حساب بیم دارند} بله سالمه! خداوند بهشت را آفرید و آن را خوشبو کرد که بوی خوش آن از دو هزار سال راه به مشام می رسد. ولی بوی بهشت را کسی که نافرمان پدر و مادر و قطع کننده رابطه ی خویشاوندی باشد حس نخواهد کرد - . غیبت شیخ طوسی : ۱۲۸ - .

**[ترجمه]

«۸»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی رَوَى أَبُو أَيُّوبَ الْخُوزِيُّ قَالَ: بَعَثَ إِلَيَّ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ وَ هُوَ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيٍّ وَ بَيْنَ يَدَيْهِ شَمْعَهٌ وَ فِي يَدِهِ كِتَابٌ فَلَمَّا سَلَّمْتُ عَلَيْهِ رَمَى الْكِتَابَ إِلَيَّ وَ هُوَ يَبْكِي وَ قَالَ هَذَا كِتَابُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ يُخْبِرُنَا أَنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ قَدْ مَاتَ فَ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ ثَلَاثاً وَ أَيْنَ مِثْلُ جَعْفَرٍ- ثُمَّ قَالَ لِي اكْتُبْ فَكَتَبْتُ صَدْرَ الْكِتَابِ ثُمَّ قَالَ اكْتُبْ إِنْ كَانَ أَوْصَى إِلَى رَجُلٍ بِعَيْنِهِ فَقَدِّمْهُ وَ اضْرِبْ عُنُقَهُ قَالَ فَرَجَعَ الْجَوَابُ إِلَيْهِ أَنَّهُ قَدْ أَوْصَى إِلَى خَمْسَهٍ أَحَدُهُمْ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ وَ مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ وَ عَبْدُ اللَّهِ وَ مُوسَى ابْنَيْ جَعْفَرٍ وَ حَمِيدَهَ فَقَالَ الْمَنْصُورُ لَيْسَ إِلَى قَتْلِ هَؤُلَاءِ سَبِيلٌ (۳).

**[ترجمه]غیبت طوسی: ابو ایوب خوزی گفت منصور دوانیقی نیمه شب به دنبال من فرستاد، وقتی رفتم روی تخت نشسته بود، شمعی در مقابلش می سوخت و در دست نامه ای داشت، تا سلام کردم نامه را پیش من انداخت و شروع به گریه کرد. گفت این نامه محمّد بن سلیمان است که نوشته جعفر بن محمّد از دنیا رفته است «إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ» سه مرتبه این عبارت را گفت کجا می توان کسی چون جعفر بن محمّد پیدا کرد.سپس به من گفت بنویس. اول نامه را نوشتم، گفت بنویس اگر شخص معینی را وصی خود قرار داده گردنش را بزن. جواب آمد که پنج نفر را وصی خود قرار داده است، یکی از آن ها خود منصور ابو جعفر است، علی بن سلیمان، عبد اللّه و موسی دو پسرش و حمیده. منصور گفت نمی توان این ها را کشت - . همان : ۱۲۹ ، کلینی در کافی ۱ : ۳۱۰ این روایت را نقل کرده است و در آن به جای (الخوزه)، (النحوه) آورده است، ابن شهر آشوب نیز در مناقب ۳ : ۴۳۴ این روایت را با کمی تفاوت نقل کرده است. - .

**[ترجمه]

«۹»

عم، [إعلام الوری] الْكُلَيْنِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ غَيْرِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ يُونُسَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ زُرْبِيٍّ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخُوزِيِّ: مِثْلَهُ (۴).

**[ترجمه]إعلام الوری: از ابو ایوب خوزی مانند این روایت را نقل کرده است - . إعلام الوری : ۲۹۰ و در آن به جای (الخوزه)، (الجوزه) آمده است. - .

**[ترجمه]

«۱۰»

شا، [الإرشاد]: كَانَ مَوْلِدُ الصَّادِقِ علیه السلام بِالْمَدِينَهِ سَنَهَ ثَلَاثٍ وَ ثَمَانِينَ وَ مَضَى فِي شَوَّالٍ مِنْ سَنَهِ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِينَ وَ مِائَهٍ وَ لَهُ خَمْسٌ وَ سِتُّونَ سَنَهً وَ دُفِنَ بِالْبَقِيعِ مَعَ أَبِيهِ وَ جَدِّهِ وَ عَمِّهِ الْحَسَنِ علیه السلام وَ أُمُّهُ أُمُّ فَرْوَهَ بِنْتُ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ وَ كَانَتْ

۱- ۱. سوره الرعد الآیه: ۲۱.

۲- ۲. غیبه الشیخ الطوسیّ ص ۱۲۸.

۳- ۳. غیبه الشیخ الطوسیّ ص ۱۲۹ و أخرجه الکلینی فی الکافی ج ۱ ص ۳۱۰ و فیه(النحوی) بدل(الخوزی) کما أخرجه ابن شهرآشوب فی المناقب ج ۳ ص ۴۳۴ بتفاوت یسیر.

۴- ۴. إعلام الوری ص ۲۹۰ و فیه« الجوزی» بدل« الخوزی».

إِمَامَتُهُ أَرْبَعاً وَ ثَلَاثِينَ سَنَهٍ(۱).

**[ترجمه]ارشاد: ولادت امام صادق علیه السلام در شهر مدینه و در سال ۸۳ هجری و رحلت ایشان در شوال سال ۱۴۸ و در سن ۶۵ سالگی بود. امام در بقیع و در کنار پدرش، جدش و عمویش امام حسن علیه السلام و مادرش ام فروه دختر قاسم بن محمد بن ابی بکر به خاک سپرده شد و مدت امامت ایشان ۳۴ بود - . ارشاد شیخ مفید : ۲۸۹ - .

**[ترجمه]

«۱۱»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب دَاوُدُ بْنُ كَثِيرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: أَتَى أَعْرَابِيٌّ إِلَى أَبِي حَمْزَهَ الثُّمَالِيِّ فَسَأَلَهُ خَبَراً فَقَالَ تُوُفِّيَ جَعْفَرٌ الصَّادِقُ علیه السلام فَشَهَقَ شَهْقَهً وَ أُغْمِيَ عَلَيْهِ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ هَلْ أَوْصَى إِلَى أَحَدٍ قَالَ نَعَمْ أَوْصَى إِلَى ابْنِهِ عَبْدِ اللَّهِ وَ مُوسَى وَ أَبِي جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ فَضَحِكَ أَبُو حَمْزَهَ وَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا إِلَى الْهُدَى وَ بَيَّنَ لَنَا عَنِ الْكَبِيرِ وَ دَلَّنَا عَلَى الصَّغِيرِ وَ أَخْفَى عَنْ أَمْرٍ عَظِيمٍ فَسُئِلَ عَنْ قَوْلِهِ فَقَالَ بَيَّنَ عُيُوبَ الْكَبِيرِ وَ دَلَّ عَلَى الصَّغِيرِ لِإِضَافَتِهِ إِيَّاهُ وَ كَتَمَ الْوَصِيَّهَ لِلْمَنْصُورِ لِأَنَّهُ لَوْ سَأَلَ الْمَنْصُورُ عَنِ الْوَصِيِّ لَقِيلَ أَنْتَ (۲).

**[ترجمه]مناقب: داود بن کثیر رقی گفت: مردی عرب پیش ابو حمزه ثمالی آمد و در مورد خبری از او پرسید، ابو حمزه گفت امام صادق از دنیا رفت. عرب ناله ای زد و بیهوش شد. وقتی به هوش آمد پرسید: کسی را وصی قرار داده است؟ گفت بله پسر خود عبد اللّه و موسی و منصور دوانیقی را وصی خود قرار داده است، ابو حمزه لبخندی زد و گفت: الحمد للّه که ما را هدایت نمود و ما را با بزرگ تر آشنا کرد و کوچک تر را معرفی نمود و مطلب بزرگی را پنهان داشت.

در مورد این سخنش توضیح خواستند، گفت عیب های پسر بزرگ تر را آشکار نمود و ما را به فرزند کوچک تر موسی بن جعفر راهنمایی نمود و وصی واقعی را از منصور پنهان کرد، تا اگر منصور بگوید وصی جعفر بن محمّد کیست بگویند خودت - . مناقب ابن شهر آشوب ۳ : ۴۳۴ - .

**[ترجمه]

«۱۲»

ضه، [روضه الواعظين] قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: وُلِدَ الصَّادِقُ علیه السلام بِالْمَدِينَهِ- يَوْمَ الْجُمُعَهِ عِنْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ وَ يُقَالُ- يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ لِثَلَاثَ عَشْرَهَ لَيْلَهً بَقِيَتْ مِنْ شَهْرِ رَبِيعٍ الْأَوَّلِ سَنَهَ ثَلَاثٍ وَ ثَمَانِينَ وَ قَالُوا سَنَهَ سِتٍّ وَ ثَمَانِينَ (۳).

**[ترجمه]روضه الواعظین، مناقب: امام صادق علیه السلام روز جمعه در مدینه و در هنگام طلوع فجر به دنیا آمد. گفته شده که او در روز دوشنبه و زمانی که سیزده شب از ماه ربیع الاول باقی مانده بود، در سال ۸۳ و گفته اند در سال ۸۶ متولد شد - . روضه الواعظین: ۲۵۳ ، مناقب ۳ : ۳۹۹ - .

**[ترجمه]

«۱۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: فَأَقَامَ مَعَ جَدِّهِ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً وَ مَعَ أَبِيهِ تِسْعَ عَشْرَةَ سَنَةً وَ بَعْدَ أَبِيهِ أَيَّامَ إِمَامَتِهِ أَرْبَعاً وَ ثَلَاثِينَ سَنَةً فَكَانَ فِي سِنِي إِمَامَتِهِ- مُلْكُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْوَلِيدِ وَ مَرْوَانَ الْحِمَارِ ثُمَّ صَارَتِ الْمُسَوِّدَةُ مِنْ أَرْضِ خُرَاسَانَ مَعَ أَبِي مُسْلِمٍ- سَنَةَ اثْنَتَيْنِ وَ ثَلَاثِينَ وَ مِائَةٍ وَ انْتَزَعُوا الْمُلْكَ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ وَ قَتَلُوا مَرْوَانَ الْحِمَارِ ثُمَّ مَلَكَ أَبُو الْعَبَّاسِ السَّفَّاحُ أَرْبَعَ سِنِينَ وَ سِتَّةَ أَشْهُرٍ وَ أَيَّاماً ثُمَّ مَلَكَ أَخُوهُ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ إِحْدَى وَ عِشْرِينَ سَنَةً وَ أَحَدَ عَشَرَ شَهْراً وَ أَيَّاماً وَ بَعْدَ مُضِيِّ سَنَتَيْنِ مِنْ مُلْكِهِ (۴).

**[ترجمه]مناقب: امام صادق علیه السلام مدت دوازده سال با جد خود و نوزده سال با پدرش بود، ایام امامت ایشان بعد از پدرش سی و چهار سال بود. دوران حکومت ابراهیم بن ولید و مروان الحمار در سال های امامت ایشان بود، سپس در سال صد و سی و دو گروهی از مردم سرزمین خراسان به همراه ابو مسلم خراسانی قیام کردند، سلطنت را از بنی امیه گرفتند و مروان الحمار را کشتند. سپس ابو العباس السفاح چهار سال و شش ماه و چند روز حکومت کرد. سپس برادرش ابو جعفر منصور بیست و یک سال و یازده ماه و چند روز حکومت کرد و بعد از گذشت دو سال از حکومتش از دنیا رفت - . مناقب ۳ : ۳۹۹ - .

**[ترجمه]

«۱۴»

ضه، [روضه الواعظین] قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: قُبِضَ فِي شَوَّالٍ سَنَةَ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِينَ وَ مِائَةٍ وَ قِيلَ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ النِّصْفَ مِنْ رَجَبٍ (۵).

ص: ۴

۱- ۱. الإرشاد للشيخ المفيد ص ۲۸۹.

۲- ۲. المناقب لابن شهرآشوب ج ۳ ص ۴۳۴.

۳- ۳. روضه الواعظين ص ۲۵۳ و المناقب ج ۳ ص ۳۹۹.

۴- ۴. المناقب ج ۳ ص ۳۹۹.

۵- ۵. روضه الواعظين ص ۲۵۳ و المناقب ج ۳ ص ۳۹۹.

**[ترجمه]روضه الواعظین، مناقب ابن شهر آشوب: امام صادق علیه السلام در ماه شوال سال صد و چهل و هشت و گفته شده که در روز دوشنبه نیمه ماه رجب وفات یافت - . روضه الواعظین: ۲۵۳ و مناقب ۳ : ۳۹۹ - .

**[ترجمه]

«۱۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب وَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الْقُمِّيُّ: سَمَّهُ الْمَنْصُورُ وَ دُفِنَ فِي الْبَقِيعِ وَ قَدْ كَمَلَ عُمُرُهُ خَمْساً وَ سِتِّينَ سَنَةً وَ يُقَالُ كَانَ عُمُرُهُ خَمْسِينَ سَنَةً وَ أُمُّهُ فَاطِمَةُ بِنْتُ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ(۱).

**[ترجمه]مناقب: ابو جعفر قمی گفته است که: منصور امام صادق علیه السلام را مسموم کرد و ایشان در بقیع به خاک سپرده شد. عمر ایشان ۶۵ سال بود و گفته شده عمر او پنجاه سال بوده است. مادرش فاطمه دختر قاسم بن محمد بن ابی بکر بود - . مناقب ۳ : ۳۹۹ - .

**[ترجمه]

«۱۶»

كشف، [كشف الغمه]: قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ أَمَّا وِلَادَتُهُ فَبِالْمَدِينَةِ سَنَةَ ثَمَانِينَ مِنَ الْهِجْرَةِ- وَ قِيلَ سَنَةَ ثَلَاثٍ وَ ثَمَانِينَ وَ الْأَوَّلُ أَصَحُّ وَ أَمَّا نَسَبُهُ أَباً وَ أُمّاً فَأَبُوهُ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدٌ الْبَاقِرُ وَ أُمُّهُ أُمُّ فَرْوَةَ بِنْتُ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ(۲) وَ أَمَّا عُمُرُهُ فَإِنَّهُ مَاتَ فِي سَنَةِ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِينَ وَ مِائَةٍ فِي خِلَافَةِ الْمَنْصُورِ فَيَكُونُ عُمُرُهُ ثلاث [ثَلَاثاً] وَ سِتِّينَ سَنَةً هَذَا هُوَ الْأَظْهَرُ وَ قِيلَ غَيْرُ ذَلِكَ وَ قَبْرُهُ بِالْمَدِينَةِ بِالْبَقِيعِ- وَ هُوَ الْقَبْرُ الَّذِي فِيهِ أَبُوهُ وَ جَدُّهُ وَ عَمُّهُ- وَ قَالَ الْحَافِظُ عَبْدُ الْعَزِيزِ أُمُّهُ عليه السلام أُمُّ فَرْوَةَ بِنْتُ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ وَ أُمُّهَا أَسْمَاءُ بِنْتُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ وُلِدَ عَامَ الْجُحَافِ سَنَةَ ثَمَانِينَ وَ مَاتَ سَنَةَ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِينَ وَ مِائَةٍ(۳) وَ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ لَمَّا خَرَجَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ هَرَبَ جَعْفَرٌ إِلَى مَالِهِ بِالْفُرْعِ فَلَمْ يَزَلْ هُنَاكَ مُقِيماً حَتَّى قُتِلَ مُحَمَّدٌ فَلَمَّا قُتِلَ مُحَمَّدٌ وَ اطْمَأَنَّ النَّاسُ وَ أَمِنُوا رَجَعَ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلَمْ يَزَلْ بِهَا حَتَّى مَاتَ لِسَنَةِ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِينَ وَ مِائَةٍ فِي خِلَافَةِ أَبِي جَعْفَرٍ وَ هُوَ يَوْمَئِذٍ ابْنُ إِحْدَى وَ سَبْعِينَ سَنَةً(۴)

وَ قَالَ ابْنُ الْخَشَّابِ بِالْإِسْنَادِ الْأَوَّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ مَضَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ هُوَ ابْنُ خَمْسٍ وَ سِتِّينَ سَنَةً وَ يُقَالُ ثَمَانٌ وَ سِتِّينَ سَنَةً فِي سَنَةِ مِائَةٍ وَ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِينَ وَ كَانَ مَوْلِدُهُ عليه السلام سَنَةَ ثَلَاثٍ وَ ثَمَانِينَ مِنَ الْهِجْرَةِ وَ كَانَ مُقَامُهُ مَعَ جَدِّهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام اثْنَتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً وَ أَيَّاماً وَ فِي الثَّانِيَةِ كَانَ مُقَامُهُ مَعَ جَدِّهِ خَمْسَ عَشْرَةَ

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۹۹.

۲- ۲. كشف الغمّه ج ۲ ص ۳۶۹.

٣- ٣. نفس المصدر ج ٢ ص ٣٧٨.
٤- ٤. المصدر السابق ج ٢ ص ٣٧٩.

سَنَهً وَ تُوُفِّیَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَرْبَعٌ وَ ثَلَاثُونَ سَنَهً فِی إِحْدَی الرِّوَایَتَیْنِ- وَ أَقَامَ بَعْدَ أَبِیهِ أَرْبَعاً وَ ثَلَاثِینَ سَنَهً وَ کَانَ عُمُرُهُ علیه السلام فِی إِحْدَی الرِّوَایَتَیْنِ خَمْساً وَ سِتِّینَ سَنَهً وَ فِی الرِّوَایَهِ الْأُخْرَی ثَمَانٍ وَ سِتِّینَ سَنَهً قَالَ لَنَا الزَّارِعُ وَ الْأُولَی هِیَ الصَّحِیحَهُ- وَ أُمُّهُ أُمُّ فَرْوَهَ بِنْتُ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی بَکْرٍ(۱).

**[ترجمه]کشف الغمه: ولادت امام صادق علیه السلام در شهر مدینه، در سال هشتاد هجری بود و گفته شده که در سال هشتاد و سه بوده است و مورد اول صحیح تر است. اما در مورد نسب پدری و مادری ایشان؛ پدرش امام محمد باقر علیه السلام و مادرش امّ فروه دختر قاسم بن محمد بن ابی بکر بود - . کشف الغمه ۲ : ۳۶۹ - . اما عمر ایشان؛ امام در سال ۱۴۸ و در زمان خلافت منصور وفات یافت، در نتیجه عمر ایشان ۶۳ سال بود، این روایت واضح تر است اما غیر از این به گونه دیگر نیز روایت شده است. قبر ایشان در مدینه و در بقیع واقع شده (و این همان قبری است که پدر، جد و عموی ایشان در آن به خاک سپرده شدند). حافظ عبد العزیز گفته است مادر ایشان امّ فروه دختر قاسم بن محمد بن ابی بکر بود و مادر مادر ایشان اسماء دختر عبد الرحمن بن ابی بکر بود. امام در سال جحاف سال هشتاد متولد شد و در سال ۱۴۸ وفات یافت - . همان ۲ : ۳۷۸ - . محمد بن سعید گفته است هنگامی که محمد بن عبد الله بن حسن خروج کرد، جعفر به املاک خود در فُرع گریخت، او همچنان در آنجا بود تا اینکه محمد به قتل رسید. وقتی محمد کشته شد و مردم اطمینان یافته و احساس امنیت کردند، امام به مدینه بازگشت و تا هنگام وفاتش که در سال ۱۴۸ و زمان خلافت منصور بود در آنجا باقی ماند، ایشان در آن زمان ۷۱ سال داشت - . کشف الغمه ۲ : ۳۷۹ - . از محمد بن سنان نقل شده است که امام جعفر صادق در سن ۶۵ سالگی وفات یافت و گفته شده که در سن ۶۸ سالگی در سال ۱۴۸ وفات یافت. ولادت ایشان در سال ۸۳ هجری بود، او مدت دوازده سال و چند روز با جد خود امام سجاد علیه السلام بود، در روایت دوم آمده است که پانزده سال با جد خود بوده است. در یکی از دو روایت آمده است هنگامی که امام محمد باقر وفات یافت امام صادق علیه السلام ۳۴ سال داشت، امام بعد از پدرش ۳۴ سال عمر کرد و در یکی از دو روایت آمده است که عمر ایشان ۶۵ سال بوده است و در روایت دیگر آمده که عمر امام ۶۸ سال بوده است، این را زارع به ما گفته است اما روایت اول صحیح تر است. مادر امام امّ فروه دختر قاسم بن محمد بن ابی بکر بود - . کشف الغمه ۲ : ۴۱۵ - .

**[ترجمه]

«۱۷»

عم، [إعلام الوری]: وُلِدَ علیه السلام بِالْمَدِینَهِ لِثَلَاثَ عَشْرَهَ لَیْلَهً بَقِیَتْ مِنْ شَهْرِ رَبِیعٍ الْأَوَّلِ- سَنَهَ ثَلَاثٍ وَ ثَمَانِینَ مِنَ الْهِجْرَهِ وَ مَضَی علیه السلام فِی النِّصْفِ مِنْ رَجَبٍ وَ یُقَالُ فِی شَوَّالٍ سَنَهَ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِینَ وَ مِائَهٍ وَ لَهُ خَمْسٌ وَ سِتُّونَ سَنَهً أَقَامَ فِیهَا مَعَ جَدِّهِ وَ أَبِیهِ اثْنَتَیْ عَشْرَهَ سَنَهً وَ مَعَ أَبِیهِ بَعْدَ جَدِّهِ تِسْعَ عَشْرَهَ سَنَهً وَ بَعْدَ أَبِیهِ علیه السلام أَیَّامَ إِمَامَتِهِ علیه السلام أَرْبَعاً وَ ثَلَاثِینَ سَنَهً وَ کَانَ فِی أَیَّامِ إِمَامَتِهِ علیه السلام بَقِیَّهُ مُلْکِ هِشَامِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِکِ وَ مُلْکُ الْوَلِیدِ بْنِ یَزِیدَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِکِ وَ مُلْکُ یَزِیدَ بْنِ الْوَلِیدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِکِ الْمُلَقَّبِ بِالنَّاقِصِ وَ مُلْکُ إِبْرَاهِیمَ بْنِ الْوَلِیدِ وَ مُلْکُ مَرْوَانَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحِمَارِ ثُمَّ صَارَتِ الْمُسَوِّدَهُ مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ مَعَ أَبِی مُسْلِمٍ- سَنَهَ اثْنَتَیْنِ وَ ثَلَاثِینَ وَ مِائَهٍ فَمَلَکَ أَبُو الْعَبَّاسِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ الْمُلَقَّبُ بِالسَّفَّاحِ أَرْبَعَ سِنِینَ وَ ثَمَانِیَهَ أَشْهُرٍ ثُمَّ مَلَکَ أَخُوهُ أَبُو جَعْفَرٍ عَبْدُ اللَّهِ الْمُلَقَّبُ بِالْمَنْصُورِ إِحْدَی وَ عِشْرِینَ سَنَهً وَ أَحَدَ عَشَرَ شَهْراً وَ تُوُفِّیَ الصَّادِقُ علیه

السلام بَعْدَ عَشْرِ سِنِينَ مِنْ مُلْكِهِ وَ دُفِنَ بِالْبَقِيعِ مَعَ أَبِيهِ وَ جَدِّهِ وَ عَمِّهِ الْحَسَنِ علیهم السلام (٢).

**[ترجمه]اعلام الوری: امام صادق علیه السّلام در هفدهم ربیع الاول سال هشتاد و سه هجرت متولد شد و در نیمه رجب و بعضی گفته اند در شوال سال ۱۴۸ هجری در سن ۶۵ سالگی از دنیا رفت. دوازده سال با جد و پدر خود بود بعد از درگذشت جدش نوزده سال با پدر خود و ایام امامتش بعد از پدر سی و چهار سال بود.

در ایام امامت ایشان بقیه حکومت هشام بن عبد الملک و حکومت ولید بن یزید بن عبد الملک و حکومت یزید بن ولید بن عبد الملک که مشهور به ناقص بود سپری شد و نیز حکومت ابراهیم بن ولید و حکومت مروان بن محمّد مشهور به حمار و در سال صد و سی و دو ابو مسلم خراسانی قیام کرد که در نتیجه سلطنت از بنی امیه به بنی عباس که اولین خلیفه آن ها عبد اللّه بن محمّد بن علی بن عبد اللّه بن عباس معروف به سفاح بود منتقل گشت. او چهار سال و هشت ماه حکومت کرد، پس از او برادرش ابو جعفر مشهور به منصور دوانیقی بیست و یک سال و ده ماه حکومت را در عهده داشت. حضرت صادق علیه السّلام بعد از گذشت ده سال از حکومت او از دنیا رفت و در بقیع در کنار پدر و جد و عموی خود امام حسن به خاک سپرده شد - . اعلام الوری: ۲۶۶ - .

**[ترجمه]

«۱۸»

کا، [الکافی] سَعْدٌ وَ الْحِمْیَرِیُّ مَعاً عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ أَخِیهِ عَلِیٍّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُبِضَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ هُوَ ابْنُ خَمْسٍ وَ سِتِّینَ سَنَةً فِی عَامِ ثَمَانٍ وَ أَرْبَعِینَ وَ مِائَةٍ- وَ عَاشَ بَعْدَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَرْبَعاً وَ ثَلَاثِینَ سَنَةً(٣).

ص: ۶

۱- ۱. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۱۵.

۲- ۲. إعلام الوری ص ۲۶۶.

۳- ۳. الکافی ج ۱ ص ۴۷۵.

**[ترجمه]کافی: امام صادق علیه السلام در سال ۱۴۸ و در حالی که ۶۵ سال داشت وفات یافت، ایشان بعد از امام محمد باقر علیه السلام ۳۴ سال زندگی کرد - . کافی ۱ : ۴۷۵ - .

**[ترجمه]

«۱۹»

کا، [الکافی] سَعْدٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ سَعِیدٍ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الْأَوَّلِ قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ: أَنَا کَفَّنْتُ أَبِی فِی ثَوْبَیْنِ شَطَوِیَّیْنِ کَانَ یُحْرِمُ فِیهِمَا وَ فِی قَمِیصٍ مِنْ قُمُصِهِ وَ فِی عِمَامَهٍ کَانَتْ لِعَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام وَ فِی بُرْدٍ اشْتَرَیْتُهُ بِأَرْبَعِینَ دِینَاراً(۱).

**[ترجمه]کافی: امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: من پدرم را در دو پارچه مصری معروف بشطوی که در آنها احرام بسته بود و یکی از پیراهنهای خود ایشان و عمامه ای که متعلق بعلی بن الحسین علیه السلام بود و نیز برده ای که آن را چهل دینار خریدم کفن کردم - . همان - .

**[ترجمه]

.۲۰

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ سَهْلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ سَعِیدٍ: مِثْلَهُ وَ زَادَ فِی آخِرِهِ لَوْ کَانَ الْیَوْمَ لَسَاوَی أَرْبَعَمِائَهِ دِینَارٍ(۲).

**[ترجمه]کافی: در پایان روایت دیگری از عمرو بن سعید اضافه می کند، آن برده اگر امروز بود چهار صد دینار می ارزید - . کافی ۳ : ۱۴۹ . شیخ این روایت را در تهذیب ۱ : ۴۳۴ و استبصار ۱ : ۲۱۰ آورده است. - .

**[ترجمه]

بیان

شطا اسم قریه بناحیه مصر تنسب إلیها الثیاب الشطویه.

**[ترجمه]شطا نام روستایی در مصر است که لباس شطوی به آن نسبت داده می شود.

**[ترجمه]

«۲۱»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ وَهْبِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ إِسْحَاقَ

بْنِ جَرِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: كَانَ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ وَ الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ وَ أَبُو خَالِدٍ الْكَابُلِيُّ مِنْ ثِقَاتِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام ثُمَّ قَالَ وَ كَانَتْ أُمِّي مِمَّنْ آمَنَتْ وَ اتَّقَتْ وَ أَحْسَنَتْ- وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ (۳).

**[ترجمه]کافی: امام صادق علیه السلام فرمود: سعید بن مسیب و قاسم ابن محمّد ابن ابی بکر و ابو خالد از اشخاص مورد اعتماد پدرم بودند و مادرم زنی باایمان و پرهیز کار و نیکوکار بود، خدا نیکوکاران را دوست دارد - . کافی ۳ : ۴۷۲ ابتدای حدیث - .

**[ترجمه]

«۲۲»

کا، [الکافی] الْعِدَّةُ عَنْ سَهْلٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا قَالَ: لَمَّا قُبِضَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام أَمَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِالسِّرَاجِ فِي الْبَيْتِ الَّذِي كَانَ يَسْكُنُهُ حَتَّى قُبِضَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ثُمَّ أَمَرَ أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام بِمِثْلِ ذَلِكَ فِي بَيْتِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حَتَّى خَرَجَ بِهِ إِلَى الْعِرَاقِ ثُمَّ لَا أَدْرِي مَا كَانَ (۴).

**[ترجمه]کافی: هنگامی که امام محمد باقر علیه السلام از دنیا رفت امام صادق دستور داد در آن خانه ای که امام محمد باقر سکونت داشت چراغ روشن کنند تا وقتی که حضرت صادق از دنیا رفت، موسی بن جعفر علیه السّلام نیز همان کار را نسبت به خانه حضرت صادق علیه السلام انجام داد، تا وقتی آن حضرت را بطرف بغداد بردند دیگر نفهمیدم چه شد - . کافی ۳ : ۲۵۱ ، صدوق در فقیه ۱: ۹۷ و طوسی در تهذیب ۱: ۲۸۹ این روایت را آورده اند. - .

**[ترجمه]

«۲۳»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ السَّرَّاجِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ

۱- ۱. الکافی ج ۱ ص ۴۷۵.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۳ ص ۱۴۹ و أخرجه الشیخ فی التهذیب ج ۱ ص ۴۳۴ و الاستبصار ج ۱ ص ۲۱۰.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۳ ص ۴۷۲ صدر حدیث.

۴- ۴. المصدر السابق ج ۳ ص ۲۵۱ و أخرج الصدوق فی الفقیه ج ۱ ص ۹۷ و الطوسیّ فی التهذیب ج ۱ ص ۲۸۹.

عليه السلام: إِنَّهُ لَمَّا حَضَرَ أَبِيَ الْوَفَاةُ قَالَ لِي يَا بُنَيَّ إِنَّهُ لَا يَنَالُ شَفَاعَتَنَا مَنِ اسْتَخَفَّ بِالصَّلَاةِ(۱).

**[ترجمه]کافی: امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: هنگامی زمان مرگ پدرم فرا رسید فرمود پسرم شفاعت ما به کسی که نماز را سبک بشمارد نخواهد رسید - . کافی ۳ : ۲۷۰ - .

**[ترجمه]

«۲۴»

قل، [إقبال الأعمال] فِي أَدْعِيَةِ شَهْرِ رَمَضَانَ:- وَ ضَاعِفِ الْعَذَابَ عَلَى مَنْ شَرِكَ فِي دَمِهِ وَ هُوَ الْمَنْصُورُ(۲).

**[ترجمه]إقبال الأعمال: در دعاهای ماه رمضان آورده است، و عذاب را برای کسی که در ریختن خون امام صادق علیه السلام شریک بوده که منظور همان منصور است، چند برابر کن - . الإقبال : ۳۴۵ - .

**[ترجمه]

باب ۲ أسمائه و ألقابه و كناه و عللها و نقش خاتمه و حليته و شمائله صلوات الله عليه

الأخبار

«۱»

ن (۳)،[عيون أخبار الرضا عليه السلام] لي، [الأمالي] للصدوق أَبِي عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْعُقْبَةِ الصَّيْرَفِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام اللَّهُ وَلِيِّي وَ عِصْمَتِي مِنْ خَلْقِهِ (۴).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام رضا علیه السّلام فرمود نقش انگشتری امام جعفر صادق علیه السّلام «اللّه ولیّی و عصمتی من خلقه» بود - . امالی صدوق : ۴۵۸ - .

**[ترجمه]

«۲»

ع، [علل الشرائع] عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَارُونَ الصُّوفِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى الْحَبَّالِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْخَشَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُصَيْنِ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: إِذَا وُلِدَ ابْنِي- جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَسَمُّوهُ الصَّادِقَ فَإِنَّهُ سَيَكُونُ فِي وُلْدِهِ سَمِيٌّ لَهُ يَدَّعِي الْإِمَامَةَ بِغَيْرِ حَقِّهَا وَ يُسَمَّى كَذَّاباً(۵).

۱- ۱. المصدر السابق ج ۳ ص ۲۷۰.

۲- ۲. الإقبال ص ۳۴۵.

۳- ۳. عيون أخبار الرضا عليه السلام ج ۲ ص ۵۶ جزء حديث.

۴- ۴. أمالي الصدوق ص ۴۵۸.

۵- ۵. علل الشرائع ص ۲۳۴.

**[ترجمه]علل الشرائع: امام سجاد علیه السلام از پدرش و جدش نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: وقتی پسرم جعفر بن محمّد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب متولد شد لقب او را صادق بگذارید، در آینده از فرزندانش یک نفر هم نام او به ناحق ادعای امامت میکند که کذاب نامیده می شود (جعفر کذاب) - . علل الشرایع : ۲۳۴ - .

**[ترجمه]

«۳»

مع، [معانی الأخبار]: سُمِّیَ الصَّادِقُ صَادِقاً لِيَتَمَيَّزَ مِنَ الْمُدَّعِی لِلْإِمَامَهِ بِغَيْرِ حَقِّهَا وَ هُوَ جَعْفَرُ بْنُ عَلِيٍّ إِمَامُ الْفَطَحِيَّهِ الثَّانِيَهِ(۱).

**[ترجمه]معانی الأخبار: امام جعفر صادق علیه السلام صادق نامیده شد، تا از کسی که به ناحق ادعای امامت کرد تشخیص داده شود، نام او جعفر بن علی و امام فطحیه دوم بود - . معانی الأخبار : ۶۵ - .

**[ترجمه]

«۴»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ أَبِی خَالِدٍ أَنَّهُ قَالَ: قُلْتُ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام مَنِ الْإِمَامُ بَعْدَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ ابْنِی يَبْقُرُ الْعِلْمَ بَقْراً وَ مِنْ بَعْدِ مُحَمَّدٍ جَعْفَرٌ اسْمُهُ عِنْدَ أَهْلِ السَّمَاءِ الصَّادِقُ قُلْتُ كَيْفَ صَارَ اسْمُهُ الصَّادِقَ وَ كُلُّكُمُ الصَّادِقُونَ فَقَالَ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ إِذَا وُلِدَ ابْنِی- جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَسَمُّوهُ الصَّادِقَ فَإِنَّ الْخَامِسَ مِنْ وُلْدِهِ الَّذِی اسْمُهُ جَعْفَرٌ يَدَّعِی الْإِمَامَهَ اجْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ وَ كَذِباً عَلَيْهِ فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ جَعْفَرٌ الْكَذَّابُ الْمُفْتَرِی عَلَى اللَّهِ ثُمَّ بَكَى عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ علیهما السلام فَقَالَ كَأَنِّی بِجَعْفَرٍ جَعْفَرِ الْكَذَّابِ وَ قَدْ حَمَلَ طَاغِيَهَ زَمَانِهِ عَلَى تَفْتِيشِ أَمْرِ وَلِيِّ اللَّهِ وَ الْمُغَيَّبِ فِی حِفْظِ اللَّهِ فَكَانَ كَمَا ذَكَرَ(۲).

**[ترجمه]خرایج و جرائح: ابو خالد گفت به حضرت سجاد ع عرض کردم امام بعد از شما کیست؟ فرمود: فرزندم محمّد که علم را میشکافد، پس از او فرزندش جعفر است، نام او نزد ساکنان آسمان صادق است. عرض کردم به چه علت اسم او صادق شد در حالی که تمامی شما صادق هستید؟ فرمود: پدرم از پدرش نقل کرده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: وقتی پسرم جعفر بن محمّد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب متولد شد لقب او را صادق بگذارید، چون پنجمین فرزندش که نام او جعفر است، بدروغ ادعای امامت میکند او نزد خدا جعفر کذاب است که به خداوند دروغ می بندد. در این موقع اشکهای امام جاری شده فرمود: گویی می بینم همان جعفر کذاب خلیفه ستمگر زمان را وادار میکند که بجستجوی ولی خدا و امام غایب که خداوند حافظ اوست بپردازند، همان طور نیز شد - . الخرائج و الجرائح : ۱۹۵ - .

**[ترجمه]

«۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: كَانَ الصَّادِقُ علیه السلام رَبْعَ الْقَامَهِ أَزْهَرَ الْوَجْهِ حَالِكَ الشَّعْرِ جعد [جَعْداً] أَشَمَّ الْأَنْفِ أَنْزَعَ رَقِيقَ الْبَشَرَهِ دَقِيقَ الْمَسْرُبَهِ عَلَى خَدِّهِ خَالٌ أَسْوَدُ وَ عَلَى جَسَدِهِ خِيلَانٌ حُمْرَهٌ(۳)

وَ كَانَ اسْمُهُ جعفر [جَعْفَراً] وَ يُكَنَّى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَ أَبَا إِسْمَاعِيلَ وَ الْخَاصُّ أَبُو مُوسَى وَ أَلْقَابُهُ الصَّادِقُ وَ الْفَاضِلُ وَ الطَّاهِرُ وَ الْقَائِمُ وَ الْكَافِلُ وَ الْمُنْجِى وَ إِلَيْهِ تُنْسَبُ الشِّيعَهُ الْجَعْفَرِيَّهُ وَ مَسْجِدُهُ فِى الْحِلَّهِ(۴).

**[ترجمه]مناقب: حضرت صادق علیه السّلام قدی متوسط داشتند چهره ای درخشان و موهای سیاه و بینی بلند و زیبا، جلو سرشان مو نداشت و مویهای سینه تا شکمش کم بود روی صورتش خالی سیاه و روی بدنش خالهای قرمز داشت. نامش جعفر و کنیه اش ابا عبد اللّٰه و ابا اسماعیل و آن کنیه اش که اختصاص بشیعه داشت ابو موسی بود، دارای لقب صادق، فاضل، طاهر و قائم و کامل و منجی نیز بود. شیعه را به ایشان نسبت داده و شیعه جعفری میگویند، مسجد ایشان در حله است - . مناقب ۳ : ۴۰۰ - .

**[ترجمه]

بیان

رجل ربع بین الطول و القصر و الحالك الشدید السواد و الشمم ارتفاع قصبه الأنف و حسنها و استواء أعلاها و انتصاب الأرنبه أو ورود الأرنبه و حسن استواء القصبه و ارتفاعها أو أن یطول الأنف و یدق و تسیل روثته و المسربه بفتح المیم و ضم الراء الشعر وسط الصدر إلی البطن.

ص: ۹

۱- ۱. معانی الأخبار ص ۶۵.

۲- ۲. الخرائج و الجرائح ص ۱۹۵.

۳- ۳. جمع خال: الشامه فی البدن.

۴- ۴. المناقب ج ۳ ص ۴۰۰.

**[ترجمه]رجل ربع یعنی بین قد کوتاه و بلند و الحالک مشکی بسیار تیره است و الشمم بلندی استخوان بینی و زیبایی و مسطح بودن بالای آن است یا آن که بینی بلند و نازک باشد و مواد داخل آن جریان یابد. المسربه با میم مفتوح و راء مضموم به معنای موی وسط سینه تا شکم است.

**[ترجمه]

«۶»

کشف، [کشف الغمه] قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَهَ(۱): اسْمُهُ علیه السلام جَعْفَرٌ وَ کُنْیَتُهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ- وَ قِیلَ أَبُو إِسْمَاعِیلَ وَ لَهُ أَلْقَابٌ أَشْهَرُهَا الصَّادِقُ وَ مِنْهَا الصَّابِرُ وَ الْفَاضِلُ وَ الطَّاهِرُ.

أَقُولُ ذَکَرَ فِی الْفُصُولِ الْمُهِمَّهِ(۲)

نَحْوَهُ وَ قَالَ: نَقْشُ خَاتَمِهِ ما شاءَ اللَّهُ لا قُوَّهَ إِلَّا بِاللَّهِ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ (۳).

**[ترجمه]کشف الغمه: اسم او جعفر و کنیه اش ابو عبدالله است و گفته شده ابو اسماعیل، ایشان لقب هایی دارند که مشهورترین آن صادق است و از دیگر لقب های ایشان صابر و فاضل و طاهر است.

می گویم در فصول المهمه - . الفصول المهمه: ۲۰۹ - مینویسد نقش انگشتر ایشان «ما شاء اللّه لا قوه الا باللّه استغفر اللّه» است - . کشف الغمه ۲ : ۳۷۰ - .

**[ترجمه]

«۷»

کف، [المصباح] للکفعمی: نَقْشُ خَاتَمِهِ اللَّهُ خالِقُ کُلِّ شَیْ ءٍ(۴).

[ترجمه]مصباح کفعمی: نقش انگشتری ایشان «اللّهُ خالِقُ کُلِّ شَیْ ءٍ» است - . مصباح کفعمی: ۵۲۲ - .

**[ترجمه]

«۸»

مکا، [مکارم الأخلاق] مِنْ کِتَابِ اللِّبَاسِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ: قَاوَمُوا خَاتَمَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَخَذَهُ أَبِی بِسَبْعَهٍ قَالَ قُلْتُ سَبْعَهُ دَرَاهِمَ قَالَ سَبْعَهُ دَنَانِیرَ(۵).

وَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ صَفْوَانَ قَالَ: أُخْرِجَ إِلَیْنَا خَاتَمُ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ کَانَ نَقْشُهُ أَنْتَ ثِقَتِی فَاعْصِمْنِی مِنْ خَلْقِکَ

(۶).

وَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُوسَى قَالَ: كَانَ خَاتَمُ جَدِّى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام فِضَّةً كُلُّهُ- وَ عَلَيْهِ يَا ثِقَتِى قِنِى شَرَّ جَمِيعِ خَلْقِكَ وَ إِنَّهُ بَلَغَ فِى الْمِيرَاثِ خَمْسِينَ دِينَاراً زَائِداً أَبِى- عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ فَاشْتَرَاهُ أَبِى (۷).

**[ترجمه]مکارم الاخلاق: امام رضا علیه السلام فرمود: انگشتر امام صادق علیه السّلام را قیمت کردند به هفت دینار پدرم آن را برداشت، گفت گفتم هفت درهم گفت هفت دینار - . مکارم الاخلاق: ۹۵ - .

از صفوان نقل شده است که گفت: انگشتر امام صادق علیه السلام را برایمان بیاور و نقش انگشتر او «أنت ثقتی فاعصمنی من خلقک» بود - . همان: ۱۰۲ - .

از اسماعیل بن موسی نقل شده است که گفت: انگشتر جدم جعفر صادق علیه السّلام از نقره بود و نقش آن «و یا ثقتی قنی شر جمیع خلقک» بود و در میراث به مبلغ پنجاه دینار بود، که پدرم به عبد اللّه بن جعفر بیشتر پرداخت و آن را خرید - . مکارم الاخلاق: ۱۰۳ - .

**[ترجمه]

«۹»

کا، [الکافی] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِى عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنِ ابْنِ ظَبْيَانَ وَ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ عَنْ أَبِى عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: فِى خَاتَمِى مَكْتُوبٌ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ(۸).

۱- ۱. مطالب السئول ص ۸۱.

۲- ۲. الفصول المهمه ص ۲۰۹.

۳- ۳. كشف الغمّه ج ۲ ص ۳۷۰.

۴- ۴. مصباح الكفعميّ ص ۵۲۲.

۵- ۵. مكارم الأخلاق ص ۹۵.

۶- ۶. نفس المصدر ص ۱۰۲.

۷- ۷. المصدر السابق ص ۱۰۳.

۸- ۸. الكافي ج ۶ ص ۴۷۳ جزء حديث.

**[ترجمه]کافی: امام صادق علیه السلام فرمود: در انگشتر من نوشته است «اللَّهُ خالِقُ کُلِّ شَیْ ءٍ*» - . کافی ۶ : ۴۷۳ بخش جدید - .

**[ترجمه]

«۱۰»

کا، [الکافی] عِدَّهٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّهِیکِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ قَالَ: مَرَّ بِی مُعَتِّبٌ وَ مَعَهُ خَاتَمٌ فَقُلْتُ لَهُ أَیُّ شَیْ ءٍ فَقَالَ خَاتَمُ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَخَذْتُ لِأَقْرَأَ مَا فِیهِ فَإِذَا فِیهِ اللَّهُمَّ أَنْتَ ثِقَتِی فَقِنِی شَرَّ خَلْقِکَ (۱).

**[ترجمه]کافی: از عبد الحمید نقل شده است که: معتّب از کنار من می گذشت و با خود انگشتری داشت، گفتم: این چیست؟ گفت: انگشتر امام صادق علیه السلام است، انگشتر را گرفتم تا آنچه در آن نوشته شده بخوانم، نوشته بود « اللّهم أنت ثقتی فقنی شرّ خلقک» - .[۴] همان ۶ : ۴۷۳ و قسمت دوم آن جزو حدیث است. - .

**[ترجمه]

«۱۱»

کا، [الکافی] أَحْمَدُ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ الرِّضَا علیه السلام فَأَخْرَجَ إِلَیْنَا خَاتَمَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَإِذَا عَلَیْهِ أَنْتَ ثِقَتِی فَاعْصِمْنِی مِنَ النَّاسِ (۲).

**[ترجمه]کافی: از بزنطی نقل شده که گفت: نزد امام رضا علیه السلام بودم که انگشتر امام صادق علیه السلام را نزد ما آوردند، روی آن نوشته بود «أنت ثقتی فاعصمنی من الناس» - . کافی ۶ : ۴۷۳ و قسمت دوم آن جزو حدیث است. - .

**[ترجمه]

«۱۲»

د، [العدد القویه]: نَقْشُ خَاتَمِهِ اللَّهُ عَوْنِی وَ عِصْمَتِی مِنَ النَّاسِ وَ قِیلَ نَقْشُهُ أَنْتَ ثِقَتِی فَاعْصِمْنِی مِنْ خَلْقِکَ وَ قِیلَ رَبِّی عَصَمَنِی مِنْ خَلْقِهِ وَ أَلْقَابُهُ الصَّادِقُ وَ الْفَاضِلُ وَ الْقَاهِرُ وَ الْبَاقِی وَ الْکَامِلُ وَ الْمُنْجِی وَ الصَّابِرُ وَ الْفَاطِرُ وَ الطَّاهِرُ- وَ أُمُّهُ أُمُّ فَرْوَهَ وَ قِیلَ أُمُّ الْقَاسِمِ فَاطِمَهُ بِنْتُ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی بَکْرٍ.

ص: ۱۱

۱- ۱. نفس المصدر ج ۶ ص ۴۷۳ و الثانی فیه جزء حدیث.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۶ ص ۴۷۳ و الثانی فیه جزء حدیث.

**[ترجمه]العدد القويه: نقش انگشتر امام صادق علیه السلام «عونی و عصمتی من الناس» بود و گفته شده نقش آن «أنت ثقتی فاعصـمنی من خلقک» بوده و گفته شـده نقش آن «ربی عصـمنی من خلقه» بوده است. لقب های امام صادق و فاضل و قاهر و باقی و کامل و منجی و صابر و فاطر و طاهر است. مادر ایشان امّ فروه بود و گفته شـده امّ قاسم فاطمه دختر قاسم بن محمـد بن ابی بکر بوده است .

**[ترجمه]

باب ۳ النص علیه صلوات الله علیه

الأخبار

«۱»

ن، [عیون أخبـار الرضـا علیه السـلام] الطَّالَقَانِیُّ عَنِ الْحُسَـیْنِ بْنِ إِسْـمَاعِیلَ عَنْ سَـعِیدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ نَصْـرٍ الْقَطَّانِ عَنْ عُبَیْـدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ السُّلَمِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْـدِ الرَّحِیم عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَـعِیدِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ أَبِی عَمْرٍو عَنْ صَدَقَهَ بْنِ أَبِی مُوسَـی عَنْ أَبِی نَضْـرَهَ قَالَ: لَمَّا احْتُضِـرَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ الْبَاقِرُ علیهما السلام عِنْدَ الْوَفَاهِ دَعَا بِابْنِهِ الصَّادِقِ علیه السلام لِیَعْهَدَ إِلَیْهِ عَهْداً فَقَالَ لَهُ أَخُوهُ زَیْدُ بْنُ عَلِیٍّ علیه السـلام لَوِ امْتَثَلْتَ فِی تِمْثَالِ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ علیهما السلام رَجَوْتُ أَنْ لَا تَکُونَ أَتَیْتَ مُنْکَراً فَقَالَ لَهُ یَا أَبَا الْحُسَیْنِ إِنَّ الْأَمَانَاتِ لَیْسَتْ بِالْمِثَالِ وَ لَا الْعُهُودُ بِالرُّسُومِ وَ إِنَّمَا هِیَ أُمُورٌ سَابِقَهٌ عَنْ حُجَجِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ (۱).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: ابی نضره گفت: هنگامی که زمان وفات امام باقر علیه السّلام فرا رسید، فرزند خود امام صادق را خواست تـا به او وصـیت کنـد، برادرش زیـد بن علی عرض کرد: اگر روش امـام حسن و امـام حسـین علیهما السـلام را به کار میبردی، گمـان نمیکنم کـار بـدی انجـام داده بودی (منظورش این بود که مقام امامت را به برادر خود زیـد واگـذار می کرد). فرمـود ای ابـو الحسـین در مـورد امـانت پروردگـار نمیتوان به راه و رسم این و آن رفتـار نمود، پیمـانی است که خـدا گرفته و دستوری است که پیشوایان قبل از جانب خدای بزرگ داده اند - . عیون أخبار الرضا علیه السلام ۱ : ۴۰ ابتدای حدیث طولانی است. - .

**[ترجمه]

«۲»

شا، [الإرشاد]: وَصَّی إِلَی الصَّادِقِ علیه السلام أَبُوهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَصِیَّهً ظَاهِرَهً وَ نَصَّ عَلَیْهِ بِالْإِمَامَهِ نَصّاً جَلِیّاً.

فَرَوَی مُحَمَّدُ بْنُ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السـلام قَالَ: لَمَّا حَضَـرَتْ أَبِیَ الْوَفَاهُ قَالَ یَا جَعْفَرُ أُوصِیکَ بِأَصْحَابِی خَیْراً قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ اللَّهِ لَأَدَعَنَّهُمْ وَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ یَکُونُ فِی الْمِصْرِ فَلَا یَسْأَلُ أَحَداً(۲).

**[ترجمه]ارشاد: امام باقر علیه السلام علنا به امام صادق وصیت کرد و آشکارا او را بامامت منصوب نمود.

امام صادق علیه السلام فرمود: چون هنگام وفات پدرم شد، فرمود پسرم جعفر بتو سفارش میکنم که نسبت باصحاب من خوش رفتار باشی. عرض کردم فدایت شوم به خدا قسم چنان در پیشرفت و تعلیم و تربیت آنها میکوشم که هر کدام از برجسته ترین افراد جامعه شوند و احتیاجی بدانش دیگران نداشته باشند - . ارشاد: ۲۸۹ - .

**[ترجمه]

«۳»

عم، [إعلام الورى] الْكُلَيْنِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ: مِثْلَهُ (۳)

ص: ۱۲

۱- ۱. عيون أخبار الرضا عليه السلام ج ۱ ص ۴۰ صدر حديث طويل.

۲- ۲. الإرشاد ص ۲۸۹.

۳- ۳. إعلام الورى ص ۲۶۷ و أخرجه الكليني في الكافي ج ۱ ص ۳۰۶.

**[ترجمه]اعلام الوری: مانند این حدیث را روایت کرده است - . اعلام الوری: ۲۶۷ ، کلینی در کافی ۱: ۳۰۶ این حدیث را آورده است. - .

**[ترجمه]

بيان

لأدعنهم أی لأترکنهم و الواو فی و الرجل للحال فلا یسأل أحدا أی من المخالفین أو الأعم شیئا من العلم أو الأعم منه و من المال و الحاصل أنی لا أرفع یدی عن تربیتهم حتی یصیروا علماء أغنیاء لا یحتاجون إلی السؤال أو أخرج من بینهم و قد صاروا کذلک.

**[ترجمه]لأدعنهم یعنی آن ها را ترک خواهم کرد و واو در و الرجل برای حال است، از احدی سؤال و درخواست نمی کند منظور آن است که از مخالفان نپرسد یا به طور عام چیزی از علم یا به طور اعم چیزی از مال درخواست نکند. نتیجه آن است که من دست از تربیت آن ها بر نمی دارم تا اینکه دانشمندانی ثروتمند شوند، کسانی که نیازی به پرسش یا درخواست ندارند، یا اینکه در حالی از بین آن ها می روم که اینچنین شده باشند.

**[ترجمه]

«۴»

شا، [الإرشاد] رَوَی أَبَانُ بْنُ عُثْمَانَ عَنْ أَبِی الصَّبَّاحِ الْکِنَانِیِّ قَالَ: نَظَرَ أَبُو جَعْفَرٍ إِلَی ابْنِهِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ تَرَی هَذَا هَذَا مِنَ الَّذِینَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَی- وَ نُرِیدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَی الَّذِینَ اسْتُضْعِفُوا فِی الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوارِثِینَ (۱).

**[ترجمه]ارشاد: ابو الصباح کنانی گفت حضرت باقر علیه السّلام نگاهی بحضرت صادق فرزند خود نموده فرمود: این را می بینی از کسانی است که خداوند در باره آنها فرموده «وَ نُرِیدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَی الَّذِینَ اسْتُضْعِفُوا فِی الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوارِثِینَ» - . ارشاد: ۲۸۹ ، قصص / ۵ - {و خواستیم بر کسانی که در آن سرزمین فرو دست شده بودند منّت نهیم و آنان را پیشوایان [مردم] گردانیم، و ایشان را وارث [زمین] کنیم} .

**[ترجمه]

«۵»

عم، [إعلام الوری] الْکُلَیْنِیُّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبَانٍ: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]اعلام الوری: مانند این حدیث را روایت کرده است - . اعلام الوری: ۲۶۷ ، کلینی در کافی ۱: ۳۰۶ این حدیث را آورده است. - .

**[ترجمه]

«۶»

شا، [الإرشاد] رَوَى هِشَامُ بْنُ سَالِمٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ الْجُعْفِيِّ قَالَ: سُئِلَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الْقَائِمِ بَعْدَهُ فَضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ قَالَ هَذَا وَ اللَّهِ وَلَدِي قَائِمُ آلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله.

وَ رَوَى عَلِيُّ بْنُ الْحَكَمِ عَنْ طَاهِرٍ صَاحِبِ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: كُنْتُ عِنْدَهُ فَأَقْبَلَ جَعْفَرٌ علیه السلام فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ هَذَا خَيْرُ الْبَرِّيَّه(۳).

**[ترجمه]ارشاد: از حضرت باقر علیه السلام پرسیدند بعد از شما عهده دار امامت کیست؟ دست بر روی شانه حضرت صادق علیه السّلام نهاده فرمود: بخدا سوگند این شخص قائم خاندان محمّد صلّی اللَّه علیه و آله است.

علی بن حکم نیز از طاهر دوست حضرت باقر نقل کرد که گفت: خدمت حضرت باقر بودم که حضرت صادق علیه السّلام آمد فرمود این بهترین فرد روی زمین است - . ارشاد: ۲۸۹ - .

**[ترجمه]

«۷»

عم، [إعلام الوری] الْكُلَيْنِيُّ عَنِ الْعِدَّهِ عَنْ أَحْمَدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ: مِثْلَهُ (۴)

**[ترجمه]اعلام الوری: کلینی مانند آن را روایت کرده است - . اعلام الوری: ۲۶۷ ، کلینی در کافی ۱: ۳۰۶ این روایت را آورده است. - .

**[ترجمه]

«۸»

كا، [الكافی] الْعِدَّهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ طَاهِرٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ طَاهِرٍ: مِثْلَهُ (۵).

**[ترجمه]کاف: از طاهر مانند این روایت را آورده است - . کافی ۱ : ۳۰۷ - .

**[ترجمه]

«۹»

شا، [الإرشاد] رَوَى يُونُسُ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى مَوْلَى آلِ سَامٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ أَبِی اسْتَوْدَعَنِی مَا هُنَاکَ فَلَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاهُ قَالَ ادْعُ لِی شُهُوداً فَدَعَوْتُ

۱- ۱. الإرشاد ص ۲۸۹ و الآیه فی سوره القصص الآیه: ۵.

۲- ۲. إعلام الوری ص ۲۶۷ و أخرجه الکلینی فی الکافی ج ۱ ص ۳۰۶.

۳- ۳. الإرشاد ص ۲۸۹.

۴- ۴. إعلام الوری ص ۲۶۸ و أخرجه الکلینی فی الکافی ج ۱ ص ۳۰۷.

۵- ۵. الکافی ج ۱ ص ۳۰۷.

أَرْبَعَةً مِنْ قُرَيْشٍ فِيهِمْ نَافِعٌ مَوْلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ فَقَالَ اكْتُبْ هَذَا مَا أَوْصَى بِهِ يَعْقُوبُ بَنِيهِ- يا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفى لَكُمُ الدِّينَ فَلا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ وَ أَوْصَى مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ أَمَرَهُ أَنْ يُكَفِّنَهُ فِي بُرْدِهِ الَّذِي كَانَ يُصَلِّي فِيهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ- وَ أَنْ يُعَمِّمَهُ بِعِمَامَتِهِ وَ أَنْ يُرَبِّعَ قَبْرَهُ وَ يَرْفَعَهُ أَرْبَعَ أَصَابِعَ وَ أَنْ يَحُلَّ عَنْهُ أَطْمَارَهُ عِنْدَ دَفْنِهِ ثُمَّ قَالَ لِلشُّهُودِ انْصَرِفُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَبَتِ مَا كَانَ فِي هَذَا بِأَنْ يُشْهَدَ عَلَيْهِ فَقَالَ يَا بُنَيَّ كَرِهْتُ أَنْ تُغْلَبَ وَ أَنْ يُقَالَ لَمْ يُوصَ إِلَيْهِ وَ أَرَدْتُ أَنْ تَكُونَ لَكَ الْحُجَّةُ(۱).

**[ترجمه]ارشاد: امام صادق علیه السلام فرمود: پدرم هر چه اینجاست بمن واگذار کرد هنگام وفات فرمود چند نفر شاهد بیاور. من چهار نفر از قریش را آوردم که یکی از آنها نافع غلام عبد اللّٰه بن عمر بود. فرمود بنویس این وصیتی است که یعقوب بفرزندانش کرد ای پسرانم «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفى لَكُمُ الدِّينَ فَلا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ» محمّد بن علی علیه السلام بفرزندش جعفر بن محمد وصیت کرد که او را در بردی که با آن روزهای جمعه نماز میخواند کفن کند و عمامه اش را بسر ببندد و قبرش را چهارگوش نماید و چهار انگشت را از زمین بلند کند. هنگام دفن لباسهای کهنه اش را بیرون آورد. (با لباسهای دوخته اش دفن نکنند و آنها را خارج نماید) پس از این وصیت بشاهدان فرمود آزادید میخواهید بروید. من بپدرم گفتم این کارها احتیاج بوصیت نداشت. فرمود پسرم من خواستم که با تو بنزاع برنخیزند و بگویند به او وصیت نکرده، خواستم که با این وصیت حجتی برای امامت داشته باشی - . ارشاد: ۲۸۹ - .

**[ترجمه]

«۱۰»

عم، [إعلام الورى] الْكُلَيْنِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]اعلام الوری: کلینی مانند آن را روایت کرده است - . اعلام الوری: ۲۶۸ و کلینی این روایت را در کافی ۱: ۳۰۷ آورده است. - .

**[ترجمه]

بيان

أي ما كان محفوظا عنده من الكتب و السلاح و آثار الأنبياء فيهم نافع أي منهم بتغليب قريش على مواليهم أو معهم و أن يحل عنه أطماره الأطمار جمع طمر بالكسر و هو الثوب الخلق و الكساء البالي من غير صوف و ضمائر عنه و أطماره و دفنه إما راجعه إلى جعفر عليه السلام أي يحل أزرار أثوابه عند إدخال والده القبر فإضافه الدفن إلى الضمير إضافه إلى الفاعل أو ضمير دفنه راجع إلى أبي جعفر عليه السلام إضافه إلى المفعول.

أو الضمائر راجعه إلى أبي جعفر عليه السلام فالمراد به حل عقد الأكفان و قيل أمره بأن لا يدفنه في ثيابه المخيطه ما كان في هذا ما نافيه أي لم تكن لك حاجه في هذا بأن تشهد أي إلى أن تشهد أو استفهاميه أي أي فائده كانت في هذا أن تغلب على

بناء المجهول أی فی الإمامه فإن الوصیه من علاماتها أو فیما أوصی إلیه مما یخالف العامه کتربیع القبر أو الأعم.

**[ترجمه]منظور آن وسایلی هست که اعم از کتاب و سلاح و آثار پیامبران نزد ایشان بوده است، فیهم نافع منظور منهم است با تغلیب قریش بر موالی آن ها یا منظور معهم است، یحل عنه أطماره الأطمار جمع طمر با کسره است و آن لباس پاره و ردای کهنه از جنسی غیر از پشم است. ضمیرهای عنه و أطماره و دفنه یا به امام جعفر صادق علیه السلام باز می گردد یعنی او دکمه های لباس پدرش را هنگامی که می خواهد ایشان را داخل قبر بگذارد باز کند در این صورت اضافه شدن الدفن به ضمیر اضافه شدن به فاعل است، یا اینکه ضمیر دفنه به امام محمد باقر علیه السلام باز می گردد که اضافه شدن ضمیر به مفعول است.

یا ضمیرها به امام محمد باقر باز می گردد که در این حالت مقصود از آن باز کردن گره کفن است و گفته شده که به او دستور داده او را در لباس دوخته شده اش دفن نکند، ما کان فی هذا، ما نافیه است، یعنی تو احتیاجی نداری که در این زمینه گواهی بدهی یا اینکه مای استفهام است، یعنی این شهادت چه فایده ای داشت؟ أن تغلب فعل مجهول است، یعنی در امامت مغلوب نشوی، زیرا وصیت از نشانه های امامت است، یا مغلوب شدن در آنچه به آن وصیت کرده است از مسایلی که عامه مردم با آن مخالفت می کنند مانند چهارگوش کردن قبر یا موارد عام تر .

**[ترجمه]

«۱۱»

عم، [إعلام الوری] الْکُلَیْنِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ

ص: ۱۴

۱- ۱. الإرشاد ص ۲۸۹.

۲- ۲. إعلام الوری ص ۲۶۸ و أخرجه الکلینی فی الکافی ج ۱ ص ۳۰۷.

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْقَائِمِ فَضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ هَذَا وَ اللَّهِ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ- قَالَ عَنْبَسَهُ بْنُ مُصْعَبٍ فَلَمَّا قُبِضَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام دَخَلْتُ عَلَى ابْنِهِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ فَأَخْبَرْتُهُ بِذَلِكَ فَقَالَ صَدَقَ جَابِرٌ عَلَى أَبِی ثُمَّ قَالَ علیه السلام تَرَوْنَ أَنْ لَيْسَ كُلُّ إِمَامٍ هُوَ الْقَائِمَ بَعْدَ الْإِمَامِ الَّذِی قَبْلَهُ (۱).

**[ترجمه]اعلام الوری: از امام جعفر صادق علیه السلام نقل شده است که از ایشان در مورد قائم پرسیدند، با دست بر شانه امام صادق نهاد و فرمود به خدا سوگند این قائم خاندان محمد است. عنبسه بن مصعب گفت: وقتی امام محمد باقر علیه السلام رحلت یافت، نزد پسرش امام صادق علیه السلام رفتم و او را از این موضوع با خبر کردم، فرمود: جابر به پدرم راست گفت سپس فرمود: می دانید که هر امامی برای امام پیش از خود قائم نیست - . همان و کلینی در کافی ۱ : ۳۰۷ این روایت را آورده است. - .

**[ترجمه]

«۱۲»

نص، [کفایه الأثر] عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُوسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَخْلَدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فُرَاتٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ علیهما السلام إِذْ دَخَلَ جَعْفَرٌ ابْنُهُ وَ عَلَى رَأْسِهِ ذُؤَابَهٌ وَ فِی يَدِهِ عَصًا يَلْعَبُ بِهَا فَأَخَذَهُ الْبَاقِرُ علیه السلام وَ ضَمَّهُ إِلَيْهِ ضَمّاً ثُمَّ قَالَ بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی لَا تَلْهُو وَ لَا تَلْعَبُ ثُمَّ قَالَ لِی يَا مُحَمَّدُ هَذَا إِمَامُكَ بَعْدِی فَاقْتَدِ بِهِ وَ اقْتَبِسْ مِنْ عِلْمِهِ وَ اللَّهِ إِنَّهُ لَهُوَ الصَّادِقُ الَّذِی وَصَفَهُ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ شِيعَتَهُ مَنْصُورُونَ فِی الدُّنْيَا وَ الْآخِرَهِ وَ أَعْدَاؤُهُ مَلْعُونُونَ عَلَى لِسَانِ كُلِّ نَبِيٍّ فَضَحِكَ جَعْفَرٌ علیه السلام وَ احْمَرَّ وَجْهُهُ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ أَبُو جَعْفَرٍ وَ قَالَ لِی سَلْهُ قُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مِنْ أَيْنَ الضَّحِكُ قَالَ يَا مُحَمَّدُ الْعَقْلُ مِنَ الْقَلْبِ وَ الْحُزْنُ مِنَ الْكَبِدِ وَ النَّفَسُ مِنَ الرِّئَهِ وَ الضَّحِكُ مِنَ الطِّحَالِ فَقُمْتُ وَ قَبَّلْتُ رَأْسَهُ (۲).

**[ترجمه]کفایه الاثر: محمّد بن مسلم گفت خدمت حضرت باقر علیه السّلام بودم که پسرش جعفر علیه السّلام وارد شد. بر سر گیسوانی داشت و در دست چوبی که با آن بازی میکرد، حضرت باقر او را در آغوش گرفته فرمود پدر و مادرم فدایت بازی نکن، سپس بمن رو کرده فرمود محمّد این پیشوای تو است بعد از من از او پیروی و از علم و دانش او استفاده کن. بخدا سوگند این همان صادقی است که پیامبر مژده او را داده که پیروانش در دنیا و آخرت پیروز هستند و دشمنانش به زبان همه پیامبران لعنت شده اند. امام جعفر علیه السّلام از شنیدن این سخنان لبخندی زده صورتش قرمز شد، امام باقر علیه السّلام متوجه من شد و فرمود: از او سؤال کن، عرض کردم یا ابن رسول اللّه خنده از کجا است؟ فرمود محمّد! عقل از دل است و اندوه از کبد و نفس از ریه و خنده از طحال است از جای حرکت کردم و پیشانیش را بوسیدم - . کفایه الأثر: ۳۲۱ - .

**[ترجمه]

نص، [کفایه الأثر] عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الرَّازِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ عَنْ أَبِيهِ هَمَّامِ بْنِ نَافِعٍ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام لِأَصْحَابِهِ يَوْماً إِذَا افْتَقَدْتُمُونِی فَاقْتَدُوا بِهَذَا فَهُوَ الْإِمَامُ وَ الْخَلِيفَهُ بَعْدِی وَ أَشَارَ إِلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ

علیه السلام (۳).

ص: ۱۵

۱- ۱. نفس المصدر ص ۲۶۷ و أخرجه الکلینی فی الکافی ج ۱ ص ۳۰۷.

۲- ۲. کفایه الاثر ص ۳۲۱.

۳- ۳. نفس المصدر ص ۳۲۱.

**[ترجمه]کفـایه الاـثر: همام بن نافع گفت: امام باقر علیه السـلام روزی باصـحاب خود فرمود وقتی مرا از دست دادیـد از این پیروی کنید، او امام و خلیفه بعد از من است و بحضرت صادق علیه السّلام اشاره کرد - . همان: ۳۲۱ - .

**[ترجمه]

باب ۴ مکارم سیره و محاسن أخلاقه و إقرار المخالفین و المؤالفین بفضله

الأخبار

«۱»

ل (۱)،[الخصـال] ع (۲)، [علـل الشـرائع] لی، [الأمـالی] للصـدوق ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ السَّعْـدَآبَادِيِّ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَـادٍ الْأَزْدِيِّ قَالَ سَمِعْتُ مَالِكَ بْنَ أَنَسٍ فَقِيهَ الْمَدِينَةِ يَقُولُ: كُنْتُ أَدْخُلُ إِلَى الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَيُقَدِّمُ لِي مِخَدَّةً وَ يَعْرِفُ لِي قَدْراً وَ يَقُولُ يَا مَالِكُ إِنِّي أُحِبُّكَ فَكُنْتُ أُسَرُّ بِذَلِكَ وَ أَحْمَدُ اللَّهَ عَلَيْهِ قَالَ وَ كَانَ علیه السلام رَجُلًا لَا يَخْلُو مِنْ إِحْدَى ثَلَاثِ خِصَالٍ إِمَّا صَائِماً وَ إِمَّا

قَائِماً وَ إِمَّا ذَاكِراً وَ كَانَ مِنْ عُظَمَاءِ الْعِبَادِ وَ أَكَابِرِ الزُّهَّادِ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كَانَ كَثِيرَ الْحَدِيثِ طَيِّبَ الْمُجَالَسَةِ كَثِيرَ الْفَوَائِدِ فَإِذَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله اخْضَرَّ مَرَّةً وَ اصْفَرَّ أُخْرَى حَتَّى يُنْكِرَهُ مَنْ كَانَ يَعْرِفُهُ وَ لَقَدْ حَجَجْتُ مَعَهُ سَنَةً فَلَمَّا اسْتَوَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ عِنْدَ الْإِحْرَامِ كَانَ كُلَّمَا هَمَّ بِالتَّلْبِيَةِ انْقَطَعَ الصَّوْتُ فِي حَلْقِهِ وَ كَادَ أَنْ يَخِرَّ مِنْ رَاحِلَتِهِ- فَقُلْتُ قُلْ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ لَا بُدَّ لَكَ مِنْ أَنْ تَقُولَ فَقَالَ يَا ابْنَ أَبِي عَامِرٍ كَيْفَ أَجْسُرُ أَنْ أَقُولَ لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ وَ أَخْشَى أَنْ يَقُولَ عَزَّ وَ جَلَّ لِي لَا لَبَّيْكَ وَ لَا سَعْدَيْكَ (۳).

**[ترجمه]خصال - . الخصال: ۷۹ باب سوم - ، علل الشرائع - .علل الشرایع: ۲۳۴ - ، امالی صدوق: مالک بن انس فقیه مدینه گفت: من خـدمت حضـرت صادق میرسـیدم برایم پشتی میگذاشت و احترام میکرد. میفرمود مالک من تو را دوست دارم، این مطلب را پنهـان میکردم و خـدا را سـتایش مینمودم. ایشـان پیوسـته به یکی از این سه کـار مشـغول بود، یا روزه بود، یا بعبادت مشـغول بود و یـا ذکر میگفت، و از بزرگترین عبادت کننـدگان و پارسایانی که از خداونـد عز و جل میترسـند، بشـمار میرفت. بسـیار سـخن می گفت، خوش مجلس بود و همنشـینی با او فایده بسـیار داشت. وقتی میفرمود (قال رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله) پیغمبر فرموده، گاهی سبز میشـد و گاهی زرد، آنچنان که دوسـتان اگر ایشان را میدیدنـد نمی شـناختند. سالی با ایشان به حـج رفتم، همین که سوار بر مرکب شـد بعد از احرام هر چه تصـمیم میگرفت لبیک بگوید صدا در گلویش میگرفت، بطوری که نزدیک بود از مرکب بیفتـد. عرض کردم لبیک بگوییـد چاره ای نیست باید گفت. فرمود: ابن ابی عامر چگونه جرات کنم و بگویم لبیـک اللهم لبیـک در حالی که می ترسم خداونـد عز و جل بگویـد لا لبیک و لا سـعدیک، خوش نیامـدی - . امالی صدوق: ۱۶۹ ، قاضـی عیاض این سـخن مالک را با تغییری اندک در کتاب خود مدارک: ۲۱۲ روایت کرده است، و ابو زهره در کتاب خود مالک: ۲۸ ، این سخن را از او نقل کرده، خولی نیز در کتاب خود مالک: ۹۴ آن را حکایت کرده است. - .

**[ترجمه]

«۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب مِنْ كِتَابِ الرَّوْضَهِ: مِثْلَهُ (۴).

ص: ۱۶

۱- ۱. الخصال ص ۷۹ باب الثلاثه.

۲- ۲. علل الشرائع ص ۲۳۴.

۳- ۳. أمالی الصدوق ص ۱۶۹. و قد روی القاضی عیاض کلمه مالک هذه بتغییر یسیر فی کتابه المدارک ص ۲۱۲ و حکاها عنه أبو زهره فی کتابه مالک ص ۲۸ و الخولی فی کتابه مالک ص ۹۴.

۴- ۴. المناقب ج ۳ ص ۳۹۵ ذیل الحدیث و ص ۳۹۶ صدر الحدیث.

**[ترجمه]مناقب: مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۹۵ ذیل حدیث و ۳۹۶ ابتدای حدیث - .

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى قَالَ حَدَّثَنِي حَفْصُ بْنُ مُحَمَّدٍ مُؤَذِّنُ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فِي الرَّوْضَهِ وَ عَلَيْهِ جُبَّهُ خَزٍّ سَفَرْجَلِيَّهٌ(۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی بن یقطین گفت: امام صادق علیه السّلام را در حرم دیدم که جبه ای از خز در برداشت - . قرب الاسناد: ۱۱ ، کشی این حدیث را در کتاب رجال خود: ۲۷۱ آورده است. - .

**[ترجمه]

«۴»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ سَهْلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]کافی: مانند آن را روایت کرده است - . کافی ۶ : ۴۵۲ - .

**[ترجمه]

«۵»

ب، [قرب الإسناد] أَحْمَدُ وَ عَبْدُ اللَّهِ ابْنَا مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ وَ هُوَ سَاجِدٌ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَ لِأَصْحَابِ أَبِي فَإِنِّي أَعْلَمُ أَنَّ فِيهِمْ مَنْ يَنْقُصُنِي (۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: ابن رئاب گفت: شنیدم حضرت صادق در حال سجده میگفت «اللهم اغفر لی و لاصحاب ابی فانی اعلم ان فیهم من ینقصنی» خداوندا من و اصحاب پدرم را بیامرز، زیرا میدانم میان آنها کسانی هستند که مرا کوچک میشمارند - . قرب الاسناد: ۱۰۱ - .

**[ترجمه]

«۶»

ع، [علل الشرائع] أَبِي عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي الْخَطَّابِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَهَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ حَدَّثَنِي مُسْلِمٌ مَوْلًى لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: تَرَكَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام السِّوَاكَ قَبْلَ أَنْ يُقْبَضَ بِسَنَتَيْنِ وَ ذَلِكَ أَنَّ أَسْنَانَهُ ضَعُفَتْ (۴).

---

۱ – ۱. قرب الإسناد ص ۱۱ و أخرج الحديث الكشّيّ فى رجاله ص ۲۷۱ و السند فيه هكذا« حمدويه قال حدّثنى محمّد بن عيسى، قال حدّثنى حفص أبو محمّد مؤذن علىّ بن يقطين عن علىّ بن يقطين قال إلخ، فالحديث فيه ينتهى سنده الى علىّ بن يقطين و هو الذى رأى على الامام جبه خز سفرجليه. كما ان فيه كنيه حفص« أبو محمد» و ذكر فى الكافى و مواضع من قرب الإسناد انه ابن عمر و يعرف بالمؤذن، و قد روى عنه الحسن بن علىّ بن يقطين خبر سقوط الإمام الصّادق عليه السلام عن بغلته حين دفع و وقف عليه الوالى فنهاه الامام عن الوقوف و سيأتى ذلك عن قريب. و روى عنه أيضا ابن فضال رساله الإمام الصّادق عليه السلام الى جماعه الشيعه- تلك الرساله الذهبيه التى أمرهم بمدارستها و النظر فيها و العمل بها- و هى أول كتاب الروضه من الكافى، و لم ينسب حفص الى أحد بل اكتفى بوصفه بالمؤذن. فالظاهر ان ما فى الأصل من انه« ابن محمّد» من سهو القلم و الصواب« أبى محمد» كما فى سند الكشّيّ فلاحظ.

۲- ۲. الكافى ج ۶ ص ۴۵۲.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۱۰۱.

۴- ۴. علل الشرائع ص ۲۹۵.

**[ترجمه]علل الشرائع: مسلم غلام حضرت صادق گفت: امام صادق علیه السّلام دو سال قبل از وفات مسواک را ترک کرد چون دندان هایش ضعیف شده بود - . علل الشرایع: ۲۹۵ - .

**[ترجمه]

«۷»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] الْمُفَسِّرُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْحُسَيْنِيِّ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: نُعِيَ إِلَی الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام ابْنُهُ إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ وَ هُوَ أَكْبَرُ أَوْلَادِهِ وَ هُوَ يُرِيدُ أَنْ يَأْكُلَ وَ قَدِ اجْتَمَعَ نُدَمَاؤُهُ فَتَبَسَّمَ ثُمَّ دَعَا بِطَعَامِهِ وَ قَعَدَ مَعَ نُدَمَائِهِ وَ جَعَلَ يَأْكُلُ أَحْسَنَ مِنْ أَكْلِهِ سَائِرَ الْأَيَّام وَ يَحُثُّ نُدَمَاءَهُ وَ يَضَعُ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ يَعْجَبُونَ مِنْهُ أَنْ لَا يَرَوْا لِلْحُزْنِ أَثَراً فَلَمَّا فَرَغَ قَالُوا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَقَدْ رَأَيْنَا عَجَباً أُصِبْتَ بِمِثْلِ هَذَا الِابْنِ وَ أَنْتَ كَمَا نَرَی قَالَ وَ مَا لِی لَا أَكُونُ كَمَا تَرَوْنَ وَ قَدْ جَاءَنِی خَبَرُ أَصْدَقِ الصَّادِقِينَ أَنِّی مَيِّتٌ وَ إِيَّاكُمْ- إِنَّ قَوْماً عَرَفُوا الْمَوْتَ فَجَعَلُوهُ نُصْبَ أَعْيُنِهِمْ وَ لَمْ يُنْكِرُوا مَنْ تَخْطَفُهُ الْمَوْتُ مِنْهُمْ- وَ سَلَّمُوا لِأَمْرِ خَالِقِهِمْ عَزَّ وَ جَلَ (۱).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: موسی بن جعفر علیه السّلام فرمود: خبر فوت اسماعیل فرزند بزرگ حضرت صادق علیه السّلام را وقتی که دوستان اطرافش بودند و میخواست غذا بخورد بایشان دادند. لبخندی زده فرمود: غذا بیاورید با آنها سر سفره نشست و از روزهای دیگر بهتر میل نمود، بآنها نیز تعارف میکرد و غذا را جلو ایشان میگذاشت. دوستان امام از اینکه اثر اندوه در چهره ایشان دیده نمیشد تعجب میکردند. پس از اینکه غذا تمام شد عرض کردند یا بن رسول الله واقعا چیز عجیبی دیدیم، مصیبتی باین بزرگی بر شما وارد شد و چنین فرزندی را از دست دادید، ولی شما را با این حال مشاهده می کنیم که الآن هستید. فرمود: چرا این طور نباشم، در حالی راست گوترین گویندگان فرموده است من و شما خواهیم مرد، کسانی که مرگ را بشناسند، پیوسته خود را در آستانه مرگ می بینند و از آمدن مرگ باکی ندارند و تسلیم فرمان خالق خود، خداوند عز و جل هستند - . عیون أخبار الرضا ع ۲ : ۲ - .

**[ترجمه]

«۸»

دَعَوَاتُ الرَّاوَنْدِيِّ،: كَانَ لِلصَّادِقِ علیه السلام ابْنٌ فَبَيْنَا هُوَ يَمْشِی بَيْنَ يَدَيْهِ إِذْ غَصَّ فَمَاتَ فَبَكَی وَ قَالَ لَئِنْ أَخَذْتَ لَقَدْ أَبْقَيْتَ وَ لَئِنِ ابْتَلَيْتَ لَقَدْ عَافَيْتَ ثُمَّ حَمَلَ إِلَی النِّسَاءِ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ صَرَخْنَ فَأَقْسَمَ عَلَيْهِنَّ أَنْ لَا يَصْرُخْنَ فَلَمَّا أَخْرَجَهُ لِلدَّفْنِ قَالَ سُبْحَانَ مَنْ يَقْتُلُ أَوْلَادَنَا وَ لَا نَزْدَادُ لَهُ إِلَّا حُبّاً فَلَمَّا دَفَنَهُ قَالَ يَا بُنَيَّ وَسَّعَ اللَّهُ فِی ضَرِيحِكَ وَ جَمَعَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ نَبِيِّكَ وَ قَالَ علیه السلام إِنَّا قَوْمٌ نَسْأَلُ اللَّهَ مَا نُحِبُّ فِيمَنْ نُحِبُّ فَيُعْطِينَا فَإِذَا أَحَبَّ مَا نَكْرَهُ فِيمَنْ نُحِبُّ رَضِينَا.

**[ترجمه]دعوات راوندی: حضرت صادق فرزندی داشت، روزی در مقابل ایشان راه میرفت ناگهان غذا درگلویش گیر کرد و از دنیا رفت. امام گریه کرده فرمود خدایا اگر این را گرفتی بقیه را باقی گذاشتی و اگر گرفتاری میدهی نجات نیز میبخشی.

بچه را بردنـد پیش زنان، همین که چشـمشان به او افتاد شـروع بناله و فغان کردند، امام علیه السّـلام آنها را قسم داد که فغان و ناله نکنند. وقتی او را برای دفن بردند، امام فرمود: منزه است خدایی که فرزندان ما را میکشد ولی محبت ما باو بیشتر می شود، پس از دفن فرمود: پسـرم خدا قبر تو را وسیع نماید و تو را خدمت پیامبر برساند. فرمود ما خانواده ای هستیم که هر چه دوست داریم آن را برای کسانی که دوسـتشان داریم، از خدا تقاضا میکنیم او نیز بما عطا میکند، اگر او صـلاح بداند ما با وضـعی که دوست نداریم مواجه شویم، چون او برای ما خواسته راضی هستیم.

**[ترجمه]

«۹»

ع (۲)، [علل الشـرائع] لی، [الأمالی] للصدوق السِّنَانِیُّ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی بِشْرٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْهَیْثَم عَنِ الْمِنْقَرِیِّ عَنْ حَفْصِ بْنِ غِیَاثٍ: أَنَّهُ کَانَ إِذَا حَـدَّثَنَا عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السـلام قَالَ حَـدَّثَنِی خَیْرُ الْجَعَافِرِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السـلام (۳).

**[ترجمه]علل الشرایع - . علل الشرایع: ۲۳۴ - ، امالی صدوق: از حفص بن غیاث نقل شده که او هر گاه حدیثی از امام جعفر صادق علیه السـلام حـدیثی برای ما نقل می کرد، می گفت: بهترین جعفرها جعفر بن محمد علیه السـلام این حدیث را فرموده است - . امالی صدوق: ۲۳۴ - .

**[ترجمه]

«۱۰»

لی، [الأمالی] للصدوق الْمُکَتِّبُ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی بِشْـرٍ عَنِ الْحُسَـیْنِ بْنِ الْهَیْثَم عَنِ الْمِنْقَرِیِّ قَالَ: کَانَ عَلِیُّ بْنُ غُرَابٍ إِذَا حَدَّثَنَا عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ حَدَّثَنِی الصَّادِقُ عَنِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام (۴).

۱- ۱. عیون أخبار الرضا«ع» ج ۲ ص ۲.
۲- ۲. علل الشرائع ص ۲۳۴.
۳- ۳. أمالی الصدوق ص ۲۴۳.
۴- ۴. أمالی الصدوق ص ۲۴۳.

**[ترجمه]امالی صدوق: علی بن غراب هر گاه از امام جعفر صادق حدیثی برای ما نقل می کرد می گفت: این حدیث را امام صادق که جانب خداست، جعفر بن محمد علیه السلام به من گفته است - . همان - .

**[ترجمه]

«۱۱»

ع، [علل الشرائع] الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِيِّ عَنِ الْأَسَدِيِّ: مِثْلَهُ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: مانند آن را روایت کرده است - . علل الشرایع: ۲۳۴ - .

**[ترجمه]

«۱۲»

لی، [الأمالی] للصدوق الطَّالَقَانِيُّ عَنْ أَحْمَدَ الْهَمْدَانِيِّ عَنِ الْمُنْذِرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ قَالَ قَالَ زَيْدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیهم السلام فِي كُلِّ زَمَانٍ رَجُلٌ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ يَحْتَجُّ اللَّهُ بِهِ عَلَى خَلْقِهِ وَ حُجَّةُ زَمَانِنَا ابْنُ أَخِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ- لَا يَضِلُّ مَنْ تَبِعَهُ وَ لَا يَهْتَدِي مَنْ خَالَفَهُ (۲).

**[ترجمه]امالی: زید بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب گفت: در هر زمانی خدا یکی از ما اهل بیت را حجت و راهنمای خلق قرار میدهد. حجت و امام زمان ما پسر برادرم جعفر بن محمّد است، هر که پیرو او باشد گمراه نمیشود و هر که از او پیروی نکند هدایت نمی شود - . امالی صدوق: ۲۴۳ - .

**[ترجمه]

«۱۳»

ن، [عيون أخبار الرضا علیه السلام] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِيِّ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ الْحَسَنِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الرِّضَا عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ علیه السلام قَالَ: دَخَلَ عَمْرُو بْنُ عُبَيْدٍ الْبَصْرِيُّ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمَّا سَلَّمَ وَ جَلَسَ عِنْدَهُ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ- قَوْلَهُ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ (۳) ثُمَّ سَأَلَ عَنِ الْكَبَائِرِ فَأَجَابَهُ علیه السلام فَخَرَجَ عَمْرُو بْنُ عُبَيْدٍ وَ لَهُ صُرَاخٌ مِنْ بُكَائِهِ وَ هُوَ يَقُولُ هَلَكَ وَ اللَّهِ مَنْ قَالَ بِرَأْيِهِ وَ نَازَعَكُمْ فِي الْفَضْلِ وَ الْعِلْمِ (۴).

أقول: سيأتي الخبر بتمامه في باب الكبائر.

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام موسی بن جعفر فرمود: عمرو بن عبید بصری خدمت امام صادق علیه السّلام رسیده سلام داد، وقتی نشست این آیه را خواند: «الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ» - . نجم / ۳۲ - {آنان که از گناهان بزرگ و زشت کاری

هاخودداری می ورزند} و از گناهان کبیره سؤال کرد، امام علیه السّلام جواب او را داد. عمرو بن عبید در حالی از خدمت ایشان بیرون رفت که اشک میریخت و میگفت: به خدا قسم هر کس که به رأی خود متکی باشد و با شما اهل بیت در فضل و دانش به نزاع پردازد هلاک می شود - . عیون أخبار الرضا ۱ : ۲۸۵ و این حدیث در آن به طور مفصل و با ذکر سؤال ها و جواب ها آمده است. - .

می گویم این خبر به طور کامل در باب گناهان کبیره می آید.

**[ترجمه]

«۱۴»

مع، [معانی الأخبار] الْقَطَّانُ عَنِ السُّكَّرِيِّ عَنِ الْجَوْهَرِيِّ عَنِ ابْنِ عُمَارَهَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ الصَّادِقَ علیه السلام وَ كَانَ وَ اللَّهِ صَادِقاً كَمَا سُمِّيَ الْخَبَرَ(۵).

**[ترجمه]معانی الاخبار: سفیان بن سعید گفت: از ابا عبد اللّه جعفر بن محمّد الصادق علیه السلام مطالبی را شنیدم، بخدا سوگند او راستگو بود همان طور که نام داشت ... تا آخر خبر - . معانی الأخبار: ۳۸۵ و در آن کل حدیث آمده است و آن در باره تقیه است. - .

**[ترجمه]

«۱۵»

ب، [قرب الإسناد] مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنْ حَفْصِ بْنِ عُمَرَ مُؤَذِّنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ قَالَ: كُنَّا نَرْوِي أَنَّهُ يَقِفُ لِلنَّاسِ فِي سَنَهِ أَرْبَعِينَ وَ مِائَهٍ خَيْرُ النَّاسِ فَحَجَجْتُ فِي تِلْكَ السَّنَهِ- فَإِذَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ وَاقِفٌ قَالَ فَدَخَلَنَا مِنْ ذَلِكَ غَمٌّ شَدِيدٌ

ص: ۱۹

۱- ۱. علل الشرائع ص ۲۳۴.

۲- ۲. أمالی الصدوق ص ۲۴۳.

۳- ۳. سوره النجم الآیه، ۳۲.

۴- ۴. عیون أخبار الرضا ج ۱ ص ۲۸۵ و فیه الحدیث مفصلا مع ذکر المسائل و الأجوبه.

۵- ۵. معانی الأخبار ص ۳۸۵ و فیه تمام الحدیث و هو فی التقیه.

لِمَـا كُنَّا نَرْوِيهِ فَلَمْ نَلْبَثْ إِذَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَاقِفٌ عَلَى بَغْلٍ أَوْ بَغْلَةٍ لَهُ فَرَجَعْتُ أَبَشِّرُ أَصْحَابَنَا فَقُلْنَا هَذَا خَيْرُ النَّاسِ الَّذِی كُنَّا نَرْوِيهِ فَلَمَّا أَمْسَيْنَا قَالَ إِسْمَاعِيلُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَا تَقُولُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ سَقَطَ الْقُرْصُ فَدَفَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ بَغْلَتَهُ وَ قَالَ لَهُ نَعَمْ وَ دَفَعَ إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَلِيٍّ دَابَّتَهُ عَلَى أَثَرِهِ فَسَارَا غَيْرَ بَعِيدٍ حَتَّى سَقَطَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ بَغْلِهِ أَوْ بَغْلَتِهِ فَوَقَفَ إِسْمَاعِيلُ عَلَيْهِ حَتَّى رَكِبَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهِ فَقَالَ إِنَّ الْإِمَامَ إِذَا دَفَعَ لَمْ يَكُنْ لَهُ أَنْ يَقِفَ إِلَّا بِالْمُزْدَلِفَهِ فَلَمْ يَزَلْ إِسْمَاعِيلُ يَتَقَصَّدُ حَتَّى رَكِبَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَ لَحِقَ بِهِ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: مؤذن علی بن یقطین گفت: بما خبر رسیده بود که در سال صد و چهل بهترین شخصیت راهنما و امام حجاج خواهد شد. آن سال من بحج رفتم ولی دیدم اسماعیل بن علی بن عبد اللّه بن عباس (فرماندار) متصدی این کار است. بواسطه همان خبری که شنیده بودیم خیلی غمگین و افسرده شدیم. ناگاه متوجه شدیم امام صادق علیه السّلام سوار بر قاطر است، برگشتم پیش دوستان خود و به آنها مژده دادم. گفتم این همان کسی است که بهترین مردم است و بما خبر رسیده بود که امسال متصدی این کار است. شامگاه اسماعیل (فرماندار) بحضرت صادق عرض کرد یا ابا عبدالله چه میفرمایید قرص خورشید فرونشست. امام صادق بر قاطر خود سوار شده براه افتاد، اسماعیل نیز سوار بر مرکب خود شد و به دنبال ایشان میرفت، مقداری که راه رفتند امام صادق از روی قاطر افتاد، اسماعیل ایستاد تا امام سوار شود. امام سر بلند نموده باو فرمود امام وقتی براه افتد نباید تا مزدلفه بایستد. به همین خاطر اسماعیل آرام آرام براه افتاد تا امام صادق علیه السلام سوار شد و باو رسید - . قرب الإسناد: ۹۸ و این حدیث با کمی تفاوت در ص ۱۱ آن آمده است، و کلینی در کافی ۴ : ۵۴۱ این حدیث را آورده است. - .

**[ترجمه]

بیان

اندفع الفرس أی أسرع فی سیره.

**[ترجمه]اندفع الفرس یعنی در حرکت خود شتاب کرد.

**[ترجمه]

«۱۶»

لی، [الأمالی] للصدوق ابْنُ مُوسَی عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنِ النَّخَعِیِّ عَنِ النَّوْفَلِیِّ قَالَ سَمِعْتُ مَالِكَ بْنَ أَنَسٍ الْفَقِيهَ يَقُولُ: وَ اللَّهِ مَا رَأَتْ عَيْنِی أَفْضَلَ مِنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام زُهْداً وَ فَضْلًا وَ عِبَادَةً وَ وَرَعاً وَ كُنْتُ أَقْصِدُهُ فَيُكْرِمُنِی وَ يُقْبِلُ عَلَيَّ فَقُلْتُ لَهُ يَوْماً يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا ثَوَابُ مَنْ صَامَ يَوْماً مِنْ رَجَبٍ إِيمَاناً وَ احْتِسَاباً فَقَالَ وَ كَانَ وَ اللَّهِ إِذَا قَالَ صَدَقَ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ صَامَ مِنْ رَجَبٍ يَوْماً إِيمَاناً وَ احْتِسَاباً غُفِرَ لَهُ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَا ثَوَابُ مَنْ صَامَ

يَوْماً مِنْ شَعْبَانَ فَقَالَ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ صَامَ يَوْماً مِنْ شَعْبَانَ إِيمَاناً وَ احْتِسَاباً غُفِرَ لَهُ (٢).

**[ترجمه]امالی صدوق: مالك بن انس فقیه گفت: بخدا قسم زاهدتر و عابدتر و پرهیزگارتر از امام صادق علیه السلام ندیده ام. هر وقت خدمت ایشان میرفتم به من احترام می گذاشت و بمن توجه مینمود، روزی عرض کردم یا ابن رسول اللّه ثواب کسی که در ماه رجب یک روز برای خدا و ثواب آن روزه بگیرد چیست؟ به خدا قسم هر گاه حدیثی نقل می کرد واقعا راست میگفت. فرمود: پدرم از پدر خود و ایشان از جدش نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: هر کس یك روز از ماه رجب را برای خدا و ثواب آن روزه بگیرد، خدا او را می آمرزد. عرض کردم یا ابن رسول اللّه ثواب کسی که یك روز از ماه شعبان را روزه بگیرد چیست؟ فرمود: پدرم از پدر خود و او از جدش نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: هر کس برای خدا و ثواب، یک روز از ماه شعبان را روزه بدارد، خداوند او را می آمرزد - . امالی صدوق: ۵۴۲ - .

**[ترجمه]

«۱۷»

ثو، [ثواب الأعمال] أَبِی عَنِ السَّعْدَآبَادِيِّ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالَ: خَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی لَيْلَةٍ قَدْ رَشَّتِ السَّمَاءُ وَ هُوَ يُرِيدُ ظُلَّةَ بَنِی سَاعِدَةَ فَاتَّبَعْتُهُ فَإِذَا هُوَ قَدْ سَقَطَ مِنْهُ شَیْ ءٌ فَقَالَ بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ رُدَّهُ عَلَيْنَا- قَالَ فَأَتَيْتُهُ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ مُعَلًّى قُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَقَالَ لِی الْتَمِسْ بِيَدِكَ فَمَا وَجَدْتَ مِنْ شَیْ ءٍ فَادْفَعْهُ إِلَيَّ قَالَ فَإِذَا أَنَا بِخُبْزٍ مُنْتَشِرٍ فَجَعَلْتُ أَدْفَعُ إِلَيْهِ

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۹۸ و ورد فیه بتفاوت ص ۱۱ و أخرجه الکلینی فی الکافی ج ۴ ص ۵۴۱.

۲- ۲. أمالی الصدوق ص ۵۴۲.

مَا وَجِدْتُ فَإِذَا أَنَا بِجِرَابٍ مِنْ خُبْزٍ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَحْمِلُهُ عَلَيَّ عَنْكَ فَقَالَ لَا أَنَا أَوْلَى بِهِ مِنْكَ وَ لَكِنِ امْضِ مَعِي قَالَ فَأَتَيْنَا ظُلَّةَ بَنِي سَاعِدَةَ فَإِذَا نَحْنُ بِقَوْمٍ نِيَامٍ- فَجَعَلَ يَدُسُّ الرَّغِيفَ وَ الرَّغِيفَيْنِ تَحْتَ ثَوْبِ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ حَتَّى أَتَى عَلَى آخِرِهِمْ ثُمَّ انْصَرَفْنَا فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ يَعْرِفُ هَؤُلَاءِ الْحَقَّ فَقَالَ لَوْ عَرَفُوا لَوَاسَيْنَاهُمْ بِالدُّقَّةِ وَ الدُّقَّةُ هِيَ الْمِلْحُ (۱).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: معلی بن خنیس گفت: شبی بارانی حضرت صادق علیه السّلام از منزل بقصد سایه بان بنی ساعده بیرون شد. من نیز به دنبال ایشان رفتم دیدم چیزی در راه گم کرده، میگوید بسم اللّه خدایا گم شده ما را برگردان. من جلو رفتم و سلام کردم فرمود: معلّی با دستت جستجو کن هر چه پیدا کردی بمن بده، وقتی دست کشیدم دیدم نان روی زمین افتاده، هر چه یافتم بایشان تقدیم کردم، دیدم انبانی از نان برداشته عرض کردم: فدایت شوم اجازه بدهید من بردارم، فرمود: نه من باید بردارم ولی بیا با هم برویم. معلی گفت آمدیم تا رسیدیم بظله بنی ساعده. دیدم عده ای در خواب هستند، شروع کرد برای هر نفر یک یا دو نان زیر جامه اش پنهان می کرد تا برای همه گذاشت بعد برگشتیم. عرض کردم فدایت شوم آیا این ها امام را می شناسند؟ فرمود: اگر امام شناس بودند هر چه داشتیم با آنها میخوردیم، حتی نمک را هم با هم تقسیم میکردیم - . ثواب الأعمال: ۱۲۹ با کمی اضافات - .

**[ترجمه]

«۱۸»

کا، [الکافی] عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]کافی: مانند آن را روایت کرده است - . کافی ۴ : ۸ با کمی اضافات - .

**[ترجمه]

بیان

رشّت أی أمطرت و الدسّ الإخفاء و الدقه بالکسر الملح المدقوق و تمام الخبر فی باب الصدقه.

**[ترجمه]رشّت یعنی باران بارید و الدّس یعنی پنهان کردن، الدقه با کسره یعنی نمک کوبیده شده و نرم، این حدیث در باب صدقه به طور کامل آمده است.

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، [بصائر الدرجات] الْهَيْثَمُ النَّهْدِيُّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِالْمَدِينَةِ وَ هُوَ رَاكِبٌ حِمَارَهُ فَنَزَلَ وَ قَدْ كُنَّا صِرْنَا إِلَى السُّوقِ أَوْ قَرِيباً مِنَ السُّوقِ قَالَ فَنَزَلَ وَ سَجَدَ وَ أَطَالَ السُّجُودَ وَ أَنَا أَنْتَظِرُهُ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ- قَالَ

قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ رَأَيْتُکَ نَزَلْتَ فَسَجَدْتَ قَالَ إِنِّی ذَكَرْتُ نِعْمَهَ اللَّهِ عَلَیَّ قَالَ قُلْتُ قُرْبَ السُّوقِ وَ النَّاسُ يَجِيئُونَ وَ يَذْهَبُونَ قَالَ إِنَّهُ لَمْ يَرَنِی أَحَدٌ(۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: معاويه بن وهب گفت: خدمت امام صادق عليه السلام در مدينه بودم ايشان بر الاغ سوار بود، ببازار رسيده بوديم يا نزديک بازار بود که امام عليه السّلام از الاغ خود پياده شد و سجده طولانی کرد، من منتظر ايشان شدم تا از سجده سر برداشت. عرض کردم فدايت شوم چرا سجده نمودی؟ فرمود: من به ياد نعمت خدا بر خود افتادم. عرض کردم آقا نزديک بازار سجده ميفرماييد با اينکه می آيند و ميروند؟! فرمود کسی مرا نمی بيند - . بصائر الدرجات ۱۰ : ۱۴۵ باب ۱۵ - .

**[ترجمه]

«۲۰»

يج، [الخرائج و الجرائح]: رُوِیَ أَنَّ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام كَانَ فِی الْحَجِّ وَ مَعَهُ ابْنُهُ جَعْفَرٌ عليه السلام فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَ جَلَسَ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ إِنِّی أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَکَ قَالَ سَلِ ابْنِی جَعْفَراً قَالَ فَتَحَوَّلَ الرَّجُلُ فَجَلَسَ إِلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَسْأَلُکَ قَالَ سَلْ عَمَّا بَدَا لَکَ قَالَ أَسْأَلُکَ عَنْ رَجُلٍ أَذْنَبَ ذَنْباً عَظِيماً قَالَ أَفْطَرَ يَوْماً فِی شَهْرِ رَمَضَانَ مُتَعَمِّداً قَالَ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِکَ قَالَ زَنَی فِی شَهْرِ رَمَضَانَ قَالَ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِکَ قَالَ قَتَلَ النَّفْسَ قَالَ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِکَ قَالَ إِنْ كَانَ مِنْ شِيعَهِ عَلِیٍّ عليه السلام مَشَی إِلَی بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ وَ حَلَفَ

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۱۲۹ بزياده فيه.

۲- ۲. الكافی ج ۴ ص ۸ بزياده فيه.

۳- ۳. بصائر الدرجات ج ۱۰ باب ۱۵ ص ۱۴۵.

أَنْ لَا يَعُودَ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ مِنْ شِيعَتِهِ فَلَا بَأْسَ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ رَحِمَكَمُ اللَّهُ يَا وُلْدَ فَاطِمَةَ ثَلَاثاً هَكَذَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ثُمَّ إِنَّ الرَّجُلَ ذَهَبَ فَالْتَفَتَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ عَرَفْتَ الرَّجُلَ قَالَ لَا قَالَ ذَلِكَ الْخَضِرُ إِنَّمَا أَرَدْتُ أَنْ أُعَرِّفَكَهُ.

**[ترجمه]خرایج و جرایح: روایت شده که امام باقر علیه السّلام با فرزندش حضرت صادق علیه السّلام بمکه رفته بود، مردی خدمتش رسیده سلام کرد و نشست. عرض کرد: سؤالی داشتم، فرمود: از پسرم جعفر سؤال کن. آن مرد بطرف امام صادق رفته عرض کرد سؤال کنم؟ فرمود: هر چه مایلی بپرس. گفت: میخواهم از مردی سؤال کنم که گناه بزرگی کرده، فرمود: روزه ماه رمضان را عمدا خورده، گفت: از این بزرگ تر، فرمود: در ماه رمضان مرتکب زنا شده، گفت: از این بزرگ تر، گفت: آدم کشی کرده گفت از این بزرگتر فرمود اگر از شیعیان علی است پیاده رهسپار خانه خدا شود و سوگند یاد کند دیگر چنین کاری نکند، چنانچه از شیعیان علی نیست راهی ندارد. آن مرد سه مرتبه گفت: خدا تو را رحمت کند ای فرزند فاطمه زهرا. همین جواب را از پیامبر اکرم شنیدم. آن مرد رفت، حضرت باقر علیه السّلام فرمود: این شخص را شناختی گفت نه فرمود: خضر بود خواستم او را معرفی کنم .

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام لا بأس لعل المراد به أنه لیس كفاره و لا تنفعه لاشتراط قبولها بالإیمان و ما فیه من الكفر أعظم من كل إثم.

**[ترجمه]اینکه میفرماید راهی ندارد یعنی دیگر توبه او قبول نمی شود چون قبولی توبه مشروط بایمان است که او ایمان ندارد و کفر او بزرگ تر از هر گناهی است.

**[ترجمه]

«۲۱»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ أَبَا عُمَارَةَ الْمَعْرُوفَ بِالطَّیَّانِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام رَأَیْتُ فِی النَّوْمِ كَأَنَّ مَعِی قَنَاةً قَالَ كَانَ فِیهَا زُجٌّ قُلْتُ لَا قَالَ لَوْ رَأَیْتَ فِیهَا زُجّاً لَوُلِدَ لَكَ غُلَامٌ لَكِنَّهُ یُولَدُ جَارِیَةٌ ثُمَّ مَكَثَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ كَمْ فِی الْقَنَاهِ مِنْ كَعْبٍ قُلْتُ اثْنَا عَشَرَ كَعْباً قَالَ تَلِدُ الْجَارِیَهُ اثْنَتَیْ عَشَرَهَ بِنْتاً قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی فَحَدَّثْتُ بِهَذَا الْحَدِیثِ الْعَبَّاسَ بْنَ الْوَلِیدِ فَقَالَ أَنَا مِنْ وَاحِدَهٍ مِنْهُنَّ وَ لِی إِحْدَی عَشْرَهَ خَالَهً وَ أَبُو عُمَارَهَ جَدِّی.

**[ترجمه]خرایج و جرائح: روایت شده که ابو عماره معروف به طیان گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: در خواب دیدم نیزه ای در دست دارم، فرمود سرنیزه داشت. گفتم نه، فرمود اگر آن نیزه سرنیزه داشت برایت پسری متولد میشد ولی دارای دختری خواهی شد. مختصری صبر نموده فرمود: آن نیزه دارای چند بند بود؟ گفتم دوازده بند داشت. فرمود از آن دختر برای تو دوازده دختر متولد می شود. محمّد بن یحیی گفت این را برای عباس بن ولید نقل کردم گفت من فرزند یکی از همان دخترها هستم که یازده خاله دارم و ابو عماره جد من بوده است.

**[ترجمه]

بیان

القناه الرمح و الزج بالضم الحدیده فی أسفله و الکعب ما بین الأنبوبین من القصب.

**[ترجمه]القناه یعنی نیزه، و الزج با ضمه آهنی در انتهای آن است و کعب آن چه بین دو ساق از شاخه وجود دارد.

**[ترجمه]

«۲۲»

سن، [المحاسن] أَبِی عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ: کَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ رُبَّمَا أَطْعَمَنَا الْفَرَانِیَّ وَ الْأَخْبِصَهَ ثُمَّ یُطْعِمُ الْخُبْزَ وَ الزَّیْتَ فَقِیلَ لَهُ لَوْ دَبَّرْتَ أَمْرَکَ حَتَّی یَعْتَدِلَ فَقَالَ إِنَّمَا تَدْبِیرُنَا مِنَ اللَّهِ إِذَا وَسَّعَ عَلَیْنَا وَسَّعْنَا وَ إِذَا قَتَّرَ قَتَّرْنَا(۱).

**[ترجمه]محاسن برقی: پسر بکر با یک واسطه از حضرت صادق نقل می کند که او گفت: حضرت صادق علیه السّلام بما نان شیرینی و روغن و خرما با روغن میداد، یکنفر عرض کرد اگر در مورد خرج خانه ملاحظه داشته باشی بهتر است فرمود: تدبیر خرج خانه ما بدست خداست اگر توسعه داد ما نیز وسعت میدهیم اگر کم داد کم خرج میکنیم - . محاسن: ۴۰۰ - .

**[ترجمه]

«۲۳»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]کافی: مانند آن را روایت کرده است - . کافی ۶: ۲۷۹ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی الفرنی خبز غلیظ مستدیر أو خبزه مصعنبه مضمومه الجوانب إلی الوسط تشوی ثم تروی سمنا و لبنا و سکرا و الخبیص طعام

ص: ۲۲

۱- ۱. المحاسن ص ۴۰۰.

۲- ۲. الکافی ج ۶ ص ۲۷۹.

معمول من التمر و السمن.

**[ترجمه]فیروزآبادی گفت: الفرنی نانی است گرد و زخیم یا نانی است که اطراف آن به طرف وسط جمع شده است که کباب می شود. سپس با روغن و شیر و شکر خورده می شود و خبیص غذایی رایج است از خرما و روغن.

**[ترجمه]

«۲۴»

سن، [المحاسن] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: أَكَلْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَدَعَا وَ أُتِيَ بِدَجَاجَةٍ مَحْشُوَّةٍ وَ بِخَبِيصٍ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَذِهِ أُهْدِيَتْ لِفَاطِمَةَ ثُمَّ قَالَ يَا جَارِيَةُ ائْتِينَا بِطَعَامِنَا الْمَعْرُوفِ فَجَاءَتْ بِثَرِيدِ خَلٍّ وَ زَيْتٍ (۱).

**[ترجمه]محاسن برقی: عبد الاعلی گفت: من با امام صادق علیه السلام غذا میخوردم که دستور داد غذا بیاورند خرما و روغن آوردند با مرغی که شکمش را پر کرده بودند، فرمود این غذا را برای فاطمه آورده بودند. سپس بکنیزی فرمود غذای معروف خودمان را بیاور و کنیز سرکه و روغن زیتون آورد - . محاسن: ۴۰۰ - .

**[ترجمه]

«۲۵»

سن، [المحاسن] ابْنُ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ: أَرْسَلَ إِلَيْنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِقُبَاعٍ مِنْ رُطَبٍ ضَخْمٍ مُكَوَّمٍ وَ بَقِيَ شَيْ ءٌ فَحَمُضَ فَقُلْتُ رَحِمَكَ اللَّهُ مَا كُنَّا نَصْنَعُ بِهَذَا قَالَ كُلْ وَ أَطْعِمْ (۲).

**[ترجمه]محاسن برقی: یونس بن یعقوب گفت: امام صادق علیه السّلام برای ما یک پیمانه بزرگ پر از خرما فرستاد، مقداری ماند و ترش شد، عرض کردم ابا عبد الله این همه خرما را چه کنم؟ فرمود: بخور و به دیگران هم بده - . همان: ۴۰۱ - .

**[ترجمه]

بیان

القباع کغراب مکیال ضخم.

**[ترجمه]القباع بر وزن غراب ظرفی بزرگ است.

**[ترجمه]

قب، [المناقب] لابن شهر آشوب ذَكَرَ صَاحِبُ كِتَابِ الْحِلْيَهِ الْإِمَامُ النَّاطِقُ ذُو الزِّمَامِ السَّابِقُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّادِقُ (۳)

وَ ذَكَرَ فِيهَا بِالْإِسْنَادِ عَنْ أَبِي الْهَيَّاجِ بْنِ بِسْطَامَ قَالَ: كَانَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ يُطْعِمُ حَتَّى لَا يَبْقَى لِعِيَالِهِ شَيْ ءٌ(۴).

أَبُو جَعْفَرٍ الْخَثْعَمِيُّ قَالَ: أَعْطَانِي الصَّادِقُ عليه السلام صُرَّهً فَقَالَ لِي ادْفَعْهَا إِلَى رَجُلٍ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ وَ لَا تُعْلِمْهُ أَنِّي أَعْطَيْتُكَ شَيْئاً قَالَ فَأَتَيْتُهُ قَالَ جَزَاهُ اللَّهُ خَيْراً مَا يَزَالُ كُلَّ حِينٍ يَبْعَثُ بِهَا فَنَعِيشُ بِهِ إِلَى قَابِلٍ وَ لَكِنِّي لَا يَصِلُنِي جَعْفَرٌ بِدِرْهَمٍ فِي كَثْرَهِ مَالِهِ.

وَ فِي كِتَابِ الْفُنُونِ: نَامَ رَجُلٌ مِنَ الْحَاجِّ فِي الْمَدِينَهِ فَتَوَهَّمَ أَنَّ هِمْيَانَهُ سُرِقَ- فَخَرَجَ فَرَأَى جَعْفَرَ الصَّادِقِ عليه السلام مُصَلِّياً وَ لَمْ يَعْرِفْهُ فَتَعَلَّقَ بِهِ وَ قَالَ لَهُ أَنْتَ أَخَذْتَ هِمْيَانِي قَالَ مَا كَانَ فِيهِ قَالَ أَلْفُ دِينَارٍ قَالَ فَحَمَلَهُ إِلَى دَارِهِ وَ وَزَنَ لَهُ أَلْفَ دِينَارٍ وَ عَادَ إِلَى مَنْزِلِهِ وَ وَجَدَ هِمْيَانَهُ فَعَادَ إِلَى جَعْفَرٍ عليه السلام مُعْتَذِراً بِالْمَالِ فَأَبَى قَبُولَهُ

ص: ۲۳

۱- ۱. المحاسن ص ۴۰۰.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۴۰۱.

۳- ۳. حليه الأولياء ج ۳ ص ۱۹۲.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۳ ص ۱۹۴. و أخرجه القرمانى فى تاريخه ص ۱۲۸.

وَ قَالَ شَيْ ءٌ خَرَجَ مِنْ يَدِى لَا يَعُودُ إِلَيَّ قَالَ فَسَأَلَ الرَّجُلُ عَنْهُ فَقِيلَ هَذَا جَعْفَرٌ الصَّادِقُ عليه السلام قَالَ لَا جَرَمَ هَذَا فِعَالُ مِثْلِهِ.

وَ دَخَلَ الْأَشْجَعُ السُّلَمِيُّ عَلَى الصَّادِقِ عليه السلام فَوَجَدَهُ عَلِيلًا فَجَلَسَ وَ سَأَلَ عَنْ عِلَّهِ مِزَاجِهِ فَقَالَ لَهُ الصَّادِقُ عليه السلام تَعَدَّ عَنِ الْعِلَّهِ وَ اذْكُرْ مَا جِئْتَ لَهُ فَقَالَ:

أَلْبَسَكَ اللَّهُ مِنْهُ عَافِيَهً*** فِى نَوْمِكَ الْمُعْتَرِى وَ فِى أَرَقِكَ

تَخْرُجُ مِنْ جِسْمِكَ السِّقَامُ كَمَا*** أُخْرِجَ ذُلُّ الْفِعَالِ مِنْ عُنُقِكَ

فَقَالَ يَا غُلَامُ أَيْشٍ مَعَكَ قَالَ أَرْبَعُمِائَهٍ قَالَ أَعْطِهَا لِلْأَشْجَعِ (۱).

وَ فِى عَرُوسِ النَّزْمَاشِيرِيِّ،: أَنَّ سَائِلًا سَأَلَهُ حَاجَهً فَأَسْعَفَهَا فَجَعَلَ السَّائِلُ يَشْكُرُهُ فَقَالَ عليه السلام:

إِذَا مَا طَلَبْتَ خِصَالَ النَّدَى*** وَ قَدْ عَضَّكَ الدَّهْرُ مِنْ جَهْدِهِ

فَلَا تَطْلُبَنَّ إِلَى كَالِحٍ*** أَصَابَ الْيَسَارَهَ مِنْ كَدِّهِ

وَ لَكِنْ عَلَيْكَ بِأَهْلِ الْعُلَى*** وَ مَنْ وَرِثَ الْمَجْدَ عَنْ جَدِّهِ

فَذَاكَ إِذَا جِئْتَهُ طَالِباً*** تُحِبُّ الْيَسَارَهَ مِنْ جَدِّهِ

كِتَابُ الرَّوْضَهِ،: أَنَّهُ دَخَلَ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَلَى الصَّادِقِ عليه السلام فَرَآهُ مُتَغَيِّرَ اللَّوْنِ فَسَأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ كُنْتُ نَهَيْتُ أَنْ يَصْعَدُوا فَوْقَ الْبَيْتِ فَدَخَلْتُ فَإِذَا جَارِيَهٌ مِنْ جَوَارِيَّ مِمَّنْ تُرَبِّى بَعْضَ وُلْدِى قَدْ صَعِدَتْ فِى سُلَّمٍ وَ الصَّبِيُّ مَعَهَا فَلَمَّا بَصُرَتْ بِى ارْتَعَدَتْ وَ تَحَيَّرَتْ وَ سَقَطَ الصَّبِيُّ إِلَى الْأَرْضِ فَمَاتَ فَمَا تَغَيَّرَ لَوْنِى لِمَوْتِ الصَّبِيِّ- وَ إِنَّمَا تَغَيَّرَ لَوْنِى لِمَا أَدْخَلْتُ عَلَيْهَا مِنَ الرُّعْبِ وَ كَانَ عليه السلام قَالَ لَهَا أَنْتِ حُرَّهٌ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا بَأْسَ عَلَيْكِ مَرَّتَيْنِ.

وَ رُوِىَ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام:

تَعْصِى الْإِلَهَ وَ أَنْتَ تُظْهِرُ حُبَّهُ*** هَذَا لَعَمْرُكَ فِى الْفِعَالِ بَدِيعُ

لَوْ كَانَ حُبُّكَ صَادِقاً لَأَطَعْتَهُ*** إِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يُحِبُّ مُطِيعُ.

ص: ۲۴

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۹۴.

وَ لَهُ علیه السلام:

عِلْمُ الْمَحَجَّهِ وَاضِحٌ لِمُرِيدِهِ*** وَ أَرَى الْقُلُوبَ عَنِ الْمَحَجَّهِ فِی عَمًى

وَ لَقَدْ عَجِبْتُ لِهَالِكٍ وَ نَجاتُهُ*** مَوْجُودَهٌ وَ لَقَدْ عَجِبْتُ لِمَنْ نَجا.

تَفْسِيرُ الثَّعْلَبِيِّ رَوَى الْأَصْمَعِيُّ لَهُ علیه السلام:

أُثَامِنُ بِالنَّفْسِ النَّفِيسَهِ رَبَّهَا*** فَلَيْسَ لَهَا فِی الْخَلْقِ كُلِّهِمْ ثَمَنٌ

بِهَا يُشْتَرَى الْجَنَّاتُ إِنْ أَنَا بِعْتُهَا*** بِشَيْ ءٍ سِوَاهَا إِنَّ ذَلِكُمْ غَبَنٌ

إِذَا ذَهَبَتْ نَفْسِی بِدُنْيَا أَصَبْتُهَا*** فَقَدْ ذَهَبَتْ نَفْسِی وَ قَدْ ذَهَبَ الثَّمَنُ (۱).

و يقال الإمام الصادق و العلم الناطق بالمكرمات سابق و باب السيئات راتق و باب الحسنات فاتق لم يكن عيّابا و لا سبّابا و لا صخّابا و طمّاعا و لا خدّاعا و لا نمّاما و لا ذمّاما و لا أكولا و لا عجولا و لا ملولا و لا مكثارا و لا ثرثارا و لا مهذارا و لا طعّانا و لا لعّانا و لا همّازا و لا لمّازا و لا كنّازا.

وَ رَوَى سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ لَهُ علیه السلام:

لَا الْيُسْرُ يَطْرَؤُنَا يَوْماً فَيُبْطِرُنَا*** وَ لَا لِأَزْمَهِ دَهْرٍ نُظْهِرُ الْجَزَعَا

إِنْ سَرَّنَا الدَّهْرُ لَمْ نَبْهَجْ لِصُحْبَتِهِ*** أَوْ سَاءَنَا الدَّهْرُ لَمْ نُظْهِرْ لَهُ الْهَلَعَا

مَثَلُ النُّجُومِ عَلَى مِضْمَارٍ أَوَّلُنَا***إِذَا تَغَيَّبَ نَجْمٌ آخَرُ طَلَعَا.

وَ يُرْوَى لَهُ علیه السلام:

اعْمَلْ عَلَى مَهَلٍ فَإِنَّكَ مَيِّتٌ*** وَ اخْتَرْ لِنَفْسِكَ أَيُّهَا الْإِنْسَانَا

فَكَأَنَّ مَا قَدْ كَانَ لَمْ يَكُ إِذْ مَضَى*** وَ كَأَنَّ مَا هُوَ كَائِنٌ قَدْ كَانَا.

الصَّادِقُ علیه السلام: إِنَّ عِنْدِی سَيْفَ رَسُولِ اللَّهِ وَ إِنَّ عِنْدِی لَرَايَهَ رَسُولِ اللَّهِ الْمِغْلَبَهَ وَ إِنَّ عِنْدِی لَخَاتَمَ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ وَ إِنَّ عِنْدِی الطَّسْتَ الَّذِی كَانَ مُوسَى يُقَرِّبُ بِهَا الْقُرْبَانَ وَ إِنَّ عِنْدِی الِاسْمَ الَّذِی كَانَ رَسُولُ اللَّهِ إِذَا وَضَعَهُ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُشْرِكِينَ لَمْ يَصِلْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِلَى الْمُسْلِمِينَ نُشَّابَهٌ وَ إِنَّ عِنْدِی لَمِثْلَ الَّذِی

١- ١. نفس المصدر ج ٢ ص ٣٩٧.

جاءَتْ بِهِ الْمَلَائِكَهُ وَ مَثَلُ السِّلَاحِ فِينَا كَمَثَلِ التَّابُوتِ فِی بَنِی إِسْرَائِيلَ يَعْنِی أَنَّهُ كَانَ دَلَالَهً عَلَی الْإِمَامَهِ.

وَ فِی رِوَايَهِ الْأَعْمَشِ قَالَ عليه السلام: أَلْوَاحُ مُوسَی عِنْدَنَا وَ عَصَا مُوسَی عِنْدَنَا وَ نَحْنُ وَرَثَهُ النَّبِيِّينَ.

وَ قَالَ عليه السلام: عِلْمُنَا غَابِرٌ وَ مَزْبُورٌ وَ نُكَتٌ فِی الْقُلُوبِ وَ نَقْرٌ فِی الْأَسْمَاعِ وَ إِنَّ عِنْدَنَا الْجَفْرَ الْأَحْمَرَ وَ الْجَفْرَ الْأَبْيَضَ وَ مُصْحَفَ فَاطِمَهَ وَ إِنَّ عِنْدَنَا الْجَامِعَهَ فِيهَا جَمِيعُ مَا يَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَيْهِ.

وَ يُرْوَی لَهُ عليه السلام:

فِی الْأَصْلِ كُنَّا نُجُوماً يُسْتَضَاءُ بِنَا*** وَ لِلْبَرِيَّهِ نَحْنُ الْيَوْمَ بُرْهَانٌ

نَحْنُ الْبُحُورُ الَّتِی فِيهَا لِغَائِصِكُمْ***دُرٌّ ثَمِينٌ وَ يَاقُوتٌ وَ مَرْجَانٌ

مَسَاكِنُ الْقُدْسِ وَ الْفِرْدَوْسِ نَمْلِكُهَا*** وَ نَحْنُ لِلْقُدْسِ وَ الْفِرْدَوْسِ خُزَّانٌ

مَنْ شَذَّ عَنَّا فَبَرَهُوتُ مَسَاكِنُهُ*** وَ مَنْ أَتَانَا فَجَنَّاتٌ وَ وِلْدَانٌ (۱).

مَحَاسِنُ الْبَرْقِيِّ: قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام لِضُرَيْسٍ الْكِنَانِيِّ لِمَ سَمَّاكَ أَبُوكَ ضُرَيْساً- قَالَ كَمَا سَمَّاكَ أَبُوكَ جَعْفَراً قَالَ إِنَّمَا سَمَّاكَ أَبُوكَ ضُرَيْساً بِجَهْلٍ لِأَنَّ لِإِبْلِيسَ ابْناً يُقَالُ لَهُ ضُرَيْسٌ وَ إِنَّ أَبِی سَمَّانِی جَعْفَراً بِعِلْمٍ عَلَی أَنَّهُ اسْمُ نَهَرٍ فِی الْجَنَّهِ- أَ مَا سَمِعْتَ قَوْلَ ذِی الرُّمَّهِ:

أَبْكِی الْوَلِيدَ أَبَا الْوَلِيدِ*** أَخَا الْوَلِيدِ فَتَی الْعَشِيرَهِ

قَدْ كَانَ غَيْثاً فِی السِّنِينَ*** وَ جَعْفَراً غَدَقاً وَ مِيرَهً

شَوْفُ الْعَرُوسِ عَنِ الدَّامَغَانِيِّ: أَنَّهُ اسْتَقْبَلَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ فَقَالَ:

أَنْتَ يَا جَعْفَرُ فَوْقَ الْمَدْحِ وَ الْمَدْحُ عَنَاءٌ*** إِنَّمَا الْأَشْرَافُ أَرْضٌ وَ لَهُمْ أَنْتَ سَمَاءٌ

جَازَ حَدَّ الْمَدْحِ مَنْ قَدْ وَلَدَتْهُ الْأَنْبِيَاءُ

اللَّهُ أَظْهَرَ دِينَهُ وَ أَعَزَّهُ بِمُحَمَّدٍ*** وَ اللَّهُ أَكْرَمَ بِالْخِلَافَهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ(۲)

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۹۶.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۹۷.

**[ترجمه]مناقب: ابو الهیاج پسر بسطام گفت: امام صادق علیه السّلام آنقدر بمردم میداد و اطعام میکرد که برای خانواده خودش چیزی نمیماند - . حلیه الأولیاء ۳ : ۱۹۲ و ۱۹۴ ، قرمانی در تاریخ خود: ۱۲۸ آن را اخراج کرده است. - .

ابو جعفر خثعمی گفت: حضرت صادق علیه السّلام کیسه زری بمن داده فرمود: این کیسه را بفلانی از بنی هاشم بده و باو نگو من باو داده ام. گفت من بردم و به او دادم گفت خدا بکسی که داده خیر بدهد، هر سال آنقدر بمن میدهد که تا سال دیگر برای ما کافی است، ولی جعفر بن محمّد با آن ثروتی که دارد یک شاهی بما نمیدهد.

در کتاب فنون مینویسد: که یکی از حاجیان در مدینه خوابیده دیده بود که همیان پولش را ربوده اند. از جای خود برخاست، حضرت صادق مشغول نماز بود او را نشناخته دامنش را گرفت، گفت تو همیان مرا برده ای. امام فرمود همیان چه داشت؟ گفت هزار دینار. آن مرد را بمنزل خود برد و هزار دینار باو داد، وقتی پول را گرفت و بمنزل خود برگشت دید همیانش در خانه است. با عذر خواهی خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسید و پول را تقدیم کرد، امام علیه السّلام از گرفتن خودداری نمود فرمود چیزی که دادیم پس نمی گیریم. آن مرد بعدا در مورد ایشان پرس و جو کرد، گفتند جعفر بن محمّد صادق است، گفت کسی چون او باید چنین کاری بکند .

اشجع سلمی خدمت حضرت صادق رسید، دید که ایشان بیمار است. نشست و از حال امام و ناراحتی او سؤال کرد، امام فرمود از ناراحتی و بیماری بگذر بگو برای چه آمده ای. اشجع این دو شعر را خواند:

البسک اللّه منه عافیه

فی نومک المعتری و فی ارقک

تخرج من جسمک السقام کما

اخرج ذلّ الفعال من عنقک

فرمود غلام! چقدر نزد تو است عرض کرد چهار صد دینار فرمود باشجع بده - . مناقب ۳ : ۳۹۴ - .

در کتاب عروس نرماشیری آمده است: فقیری از امام کمک خواست، ایشان وی را یاری کرد، فقیر شروع کرد به تشکر کردن، امام فرمود:

ذَا مَا طَلَبْتَ خِصَالَ النَّدَی-

وَ قَدْ عَضَّکَ الدَّهْرُ مِنْ جَهْدِهِ-

فَلَا تَطْلُبَنَّ إِلَی کَالِحٍ-

أَصَابَ الْیَسَارَةَ مِنْ کَدِّهِ-

وَ لَكِنْ عَلَيْکَ بِأَهْلِ الْعُلَی-

وَ مَنْ وَرِثَ الْمَجْدَ عَنْ جَدِّهِ-

فَذَاکَ إِذَا جِئْتَهُ طَالِباً-

تُحِبُّ الْيَسَارَهَ مِنْ جَدِّهِ

در کتاب روضه آمده است: که سفیان ثوری خدمت حضرت صادق رسید دید رنگ ایشان تغییر کرده است. عرض کرد آقا چه شده است؟ فرمود: من گفته بودم بالای پشت بام نرونـد. همین که وارد شدم دیدم یکی از کنیزانم که پرستار یکی از بچه های من است، بالای نردبان است و بچه هم با او است، همین که چشمش بمن افتاد لرزه بر انـدامش افتاد و متحیر شـد، بچه از دستش به زمین افتاد و مرد. من از مردن بچه رنگم تغییر نکرده است، بلکه از ترسی که بر کنیز وارد کرده ام این طور شدم، با اینکه دو مرتبه به او فرموده بود ناراحت نشو باکی نداشته باش ترا در راه خدا آزاد کردم .

این شعر را به حضرت صادق نسبت داده اند:

تعصی الاله و انت تظهر حبه

لو كان حبک صادقا لأطعته

هذا لعمرک فی الفعال بديع

إنّ المحبّ لمن يحب مطيع

معصیت خـدا را کرده و ادعـا می کنی که محب او هستی، قسم می خورم که این رفتار عجیب است. اگر عشق تو صادقانه بود او را اطاعت می کردی، عاشق واقعی از کسی که دوستش دارد اطاعت می کند.

و نیز از قول امام صادق علیه السلام روایت شده است:

عِلْمُ الْمَحَجَّهِ وَاضِحٌ لِمُرِيدِهِ-

وَ أَرَى الْقُلُوبَ عَنِ الْمَحَجَّهِ فِی عَمًی-

وَ لَقَدْ عَجِبْتُ لِهَالِكٍ وَ نَجَاتُهُ-

مَوْجُودَهٌ وَ لَقَدْ عَجِبْتُ لِمَنْ نَجَا

تفسیر ثعلبی: این ابیات را نیز به امام صادق علیه السلام نسبت داده است:

أَثَامِنُ بِالنَّفْسِ النَّفِيسَهِ رَبَّهَا-

فَلَيْسَ لَهَا فِی الْخَلْقِ كُلِّهِمْ ثَمَنٌ-

بِهَا يُشْتَرَی الْجَنَّاتُ إِنْ أَنَا بِعْتُهَا-

بِشَیْ ءٍ سِوَاهَا إِنَّ ذَلِكُمْ غَبَنٌ-

إِذَا ذَهَبَتْ نَفْسِی بِدُنْيَا أَصَبْتُهَا-

فَقَدْ ذَهَبَتْ نَفْسِی وَ قَدْ ذَهَبَ الثَّمَنُ - . مناقب ۲ : ۳۹۷ -

درباره امام صادق علیه السلام می گویند: امام راستگو و شخصیتی سخنور بود، که در کارهای نیک پیش قدم شده و از کارهای ناشایست گریزان بود، عیبجو و بد زبان نبود، داد و فریاد نمی زد، نه پر طمع و حیله گر بود، و نه سخن چین و سرزنش کننده، نه پرخور و عجول و دلگیر بود و نه پرگو و یاوه سرا، طعنه نمی زد و نفرین نمی کرد، برای مسخره کردن دیگران با چشم و گوش اشاره نمی کرد واهل جمع کردن مال نبود.

این ابیات را به امام صادق علیه السلام نسبت دادند:

لَا الْيُسْرُ يَطْرَؤُنَا يَوْماً فَيُبْطِرُنَا-

وَ لَا لِأَزْمَهِ دَهْرٍ نُظْهِرُ الْجَزَعَا-

إِنْ سَرَّنَا الدَّهْرُ لَمْ نَبْهَجْ لِصُحْبَتِهِ-

أَوْ سَاءَنَا الدَّهْرُ لَمْ نُظْهِرْ لَهُ الْهَلَعَا-

مَثَلُ النُّجُومِ عَلَی مِضْمَارٍ أَوَّلُنَا-

إِذَا تَغَيَّبَ نَجْمٌ آخَرُ طَلَعَا

اگر روزی آرامش و راحتی به سراق ما بیاید، ما خوشحالی بسیار نخواهیم کرد، و اگر دچار مصیبت روزگار شویم جزع و فزع نخواهیم نمود.

اگر روزگار ما را خوشحال کند برای هم صحبتی با آن شاد نمی شویم، یا اگر روزگار به ما بد کند بی صبر نشده و محزون نمی شویم.

مثل ستارگان وقتی پنهان می شوند مانند اولین نفر ماست، هنگامی که ستاره ای غیب شود ستاره ای دیگر طلوع خواهد کرد.

و نیز این ابیات:

اعْمَلْ عَلَی مَهَلٍ فَإِنَّکَ مَیِّتٌ-

وَ اخْتَرْ لِنَفْسِکَ أَیُّهَا الْإِنْسَانَا

فَکَأَنَّ مَا قَدْ کَانَ لَمْ یَکُ إِذْ مَضَی-

وَ کَأَنَّ مَا هُوَ کَائِنٌ قَدْ کَانَا

آرام کار کن و شتاب نکن چرا که تو خواهی مرد، ای انسان به نفع خودت هر چه می‌خواهی - قبل از مرگ - برگزین.

آنچه گذشته گویا اصلا وجود نداشته، و آنچه به وجود آمده گویا از قبل بوده است.

حضرت صادق فرمود شمشیر پیغمبر نزد من است، همچنین پرچم موسوم به پیروزی و انگشتر سلیمان بن داود و طشتی که موسی در آن قربانی میکرد نزد من است. اسمی که پیامبر وقتی بین مشرکین و مسلمانان قرار میداد و تیر کفار بمسلمانان نمیرسید و شبیه آنچه ملائکه آوردند نزد من است، مثل اسلحه پیامبر که نزد من است، مانند همان تابوت بنی اسرائیل است یعنی این اسلحه دلیل بر امامت و پیشوایی است.

در روایت اعمش میفرماید: لوح های موسی و عصای او نزد ما است و ما وارث پیامبران هستیم.

حضرت صادق علیه السّلام فرمود: علم ما مربوط بگذشته است و آنچه در کتاب های انبیا نوشته است گاهی بر دلمان خطور میکند و بگوشمان میخورد. جفر قرمز و جفر سفید و مصحف فاطمه علیها السّلام و نیز جامعه ای که در آن تمام احتیاجات مردم هست نزد ماست.

این شعر را به حضرت صادق نسبت داده اند:

فی الاصل کنا نجوما یستضاء بنا

و للبریه نحن الیوم برهان

نحن البحور التی فیها لغائصکم

در ثمین و یاقوت و مرجان

مساکن القدس و الفردوس نملکها

و نحن للقدس و الفردوس خزان

من شذ عنا فبرهوت مساكنه

و من اتانا فجنات و ولدان - . مناقب ۳ : ۳۹۶ -

مـا در ابتـدای آفرینش سـتاره هـای درخشـانی بودیم که از نور ما راه را تشـخیص میدادنـد، اکنون نیز راهنمای مردم هستیم. ما دریـای خروشـانیم که هر کس در این دریـا فرو رود در و یاقوت و مرجان بـدست می آورد، بهشت ملك ما است و اختیار آن بما سپرده شـده. هر کس از ما کناره بگیرد جایگاهش برهوت است و هر کس نزد ما بیایـد بهشت برین و دخترك های زیبای بهشتی نصیبش خواهد شد.

محاسن برقی: حضـرت صادق ع بضـریس کنانی فرمود چرا پـدرت نام ترا ضـریس نهاده؟ گفت بهمان جهت که پدر شـما نام شما را جعفر گذاشت. فرمود:

پـدر تو از روی نفهمی نـام ترا ضـریس گذاشـته زیرا شـیطان بچه ای بنـام ضـریس دارد، ولی پـدرم آگاهـانه نـام مرا که جعفر گذاشت، چون جعفر اسم رودی در بهشت است، مگر شعر ذی الرمه را نشنیده ای که می گوید:

ابکی الولید ابا الولید اخا الولید فتی العشیره

قد کان غیثا فی السنین و جعفرا غدقا و میره - . در این شعر جعفر را به معنای نهر به کار برده است. -

ابکی الولید ابا الولید اخا الولید فتی العشیره

قد کان غیثا فی السنین و جعفرا غدقا و میره - . در این شعر جعفر را به معنای نهر به کار برده است. -

شوف العروس از دامغانی نقل می کند: که عبد اللَّه بن مبارك بحضرت صادق رسیده این شعر را سرود:

أَنْتَ یَا جَعْفَرُ فَوْقَ الْمَدْحِ وَ الْمَدْحُ عَنَاءٌ-

جَازَ حَدَّ الْمَدْحِ مَنْ قَدْ وَلَدَتْهُ الْأَنْبِیَاءُ-

أَنْتَ یَا جَعْفَرُ فَوْقَ الْمَدْحِ وَ الْمَدْحُ عَنَاءٌ-

إِنَّمَا الْأَشْرَافُ أَرْضٌ وَ لَهُمْ أَنْتَ سَمَاءٌ-

جَازَ حَدَّ الْمَدْحِ مَنْ قَدْ وَلَدَتْهُ الْأَنْبِیَاءُ-

اللَّهُ أَظْهَرَ دِینَهُ وَ أَعَزَّهُ بِمُحَمَّدٍ-

وَ اللَّهُ أَکْرَمَ بِالْخِلَافَهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ

وَ اللَّهُ أَكْرَمَ بِالْخِلَافَهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ

**[ترجمه]

بيان

أثامن من المثامنه بمعنى المبايعه و الأزمه بالفتح الشدّه قوله اعمل على مهل أى للدنيا و الجعفر النهر الصغير و الكبير الواسع ضد و الغدق محركه الماء الكثير و الميره ما يمتار من الطعام.

**[ترجمه]أثامن از المثامنه به معناى خريد و فروش مى آيد، الأزمه با فتحه به معناى شدت و سختى است، سخن امام كه مى فرمايد: إعمل على مهل يعنى براى كار دنيا عجله مكن، الجعفر نهرى كوچك است و نيز بزرگ و وسيع؛ از ا ضداد است، الغدف با حركت يعنى آب بسيار، و الميره به معناى توشه است.

**[ترجمه]

«٢٧»

جا، [المجالس] للمفيد الْمُظَفَّرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّام عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مَابُنْدَادَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْخَزَّازِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِى حَفْصَهَ قَالَ: لَمَّا هَلَكَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْبَاقِرُ عليهما السلام قُلْتُ لِأَصْحَابِیَ انْتَظِرُونِی- حَتَّى أَدْخُلَ عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام فَأُعَزِّيَهُ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ فَعَزَّيْتُهُ ثُمَّ قُلْتُ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ ذَهَبَ وَ اللَّهِ مَنْ كَانَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَلَا يُسْأَلُ عَمَّنْ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَا وَ اللَّهِ لَا يُرَى مِثْلُهُ أَبَداً قَالَ فَسَكَتَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام سَاعَهً ثُمَّ قَالَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ مَنْ يَتَصَدَّقُ بِشِقِّ تَمْرَهٍ فَأُرَبِّيهَا لَهُ كَمَا يُرَبِّی أَحَدُكُمْ فَلُوَّهُ حَتَّى أَجْعَلَهَا لَهُ مِثْلَ أُحُدٍ فَخَرَجْتُ إِلَى أَصْحَابِی- فَقُلْتُ مَا رَأَيْتُ أَعْجَبَ مِنْ هَذَا كُنَّا نَسْتَعْظِمُ قَوْلَ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بِلَا وَاسِطَهٍ فَقَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِلَا وَاسِطَهٍ(١).

**[ترجمه]مجالس مفيد: سالم بن ابى حفصه گفت: وقتى امام باقر عليه السلام از دنيا رفت باصحاب خود گفتم منتظر من بمانيد تا خدمت ابو عبد اللّه جعفر بن محمّد عليه السّلام رفته و به ايشان تسليت بگويم. خدمت امام رفتم و تسليت عرض كردم، سپس گفتم «إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ» بخدا قسم از دنيا رفت كسى كه ميگفت پيامبر ص چنين فرمود، ديگر كسى نيست كه واسطه بين ما و پيامبر باشد، بخدا قسم چون امام باقر ع را نخواهم ديد. امام صادق ع ساعتى ساكت بود و چيزى نمى فرمود، آنگاه فرمود خداوند عز و جل ميفرمايد: هر كس نصف خرما صدقه بدهد آن را چنان بزرگ ميكنم كه شما يك كره اسب را پرورش ميدهيد، همان صدقه را آن قدر بزرگ ميكنم تا باندازه ى كوه احد شود. نزد اصحاب خود رفتم و گفتم شگفت انگيزتر از جريان امروز نديده ام، ما امام باقر ع را كه بدون واسطه ميگفت پيغمبر فرموده است، بسيار بزرگ ميشمرديم، امام صادق امروز بدون واسطه ميگفت خداوند ميفرمايد - . مجالس مفيد: ١٩٠ - .

**[ترجمه]

«۲۸»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: يُنْقَلُ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام مِنَ الْعُلُومِ مَا لَا يُنْقَلُ عَنْ أَحَدٍ وَ قَدْ جَمَعَ أَصْحَابُ الْحَدِيثِ أَسْمَاءَ الرُّوَاهِ مِنَ الثِّقَاتِ عَلَى اخْتِلَافِهِمْ فِي الْآرَاءِ وَ الْمَقَالاتِ وَ كَانُوا أَرْبَعَهَ آلَافِ رَجُلٍ.

**[ترجمه]مناقب: در زمينه علوم مختلف به اندازه ای از امام صادق عليه السّلام نقل شده كه از ديگرى نقل نشده است. اسامى راويـان مورد اعتمـاد را با اختلافى كه در عقيـده و رأى خود داشـته انـد جمع كرده انـد، بالغ بر چهار هزار نفر شـده انـد كه از حضرت صادق عليه السّلام حديث نقل كرده اند.

**[ترجمه]

بيان

ذلك أن ابن عقده صنّف كتاب الرجال لأبى عبد الله عليه السلام عدّدهم فيه.

و كـان حفص بن غيـاث إذا حـدّث عنه قـال حـدثنى خير الجعـافر جعفر بن محمـد و كان على بن غراب يقول حـدثنى الصادق جعفر بن محمد.

حليه أبى نعيم: أن جعفر الصادق عليه السـلام حدث عنه من الأئمه و الأعلام مالك بن أنس و شعبه بن الحجاج و سفيان الثورى و ابن الجريح و عبد الله بن عمرو و روح بن القاسم و سفيان بن عيينه و سليمان بن بلال و إسماعيل بن جعفر و حاتم

۱- ۱. أمالى المفيد ص ۱۹۰.

بن إسماعيل و عبد العزيز بن المختار و وهيب بن خالد و إبراهيم بن طهمان فی آخرين قال و أخرج عنه مسلم فی صحيحه محتجا بحديثه (۱).

و قال غيره روى عنه مالک و الشافعی و الحسن بن صالح و أبو أيوب السختيانی (۲) و عمر بن دينار و أحمد بن حنبل و قال مالک بن أنس ما رأت عين و لا سمعت أذن و لا خطر على قلب بشر أفضل من جعفر الصادق فضلا و علما و عباده و ورعا(۳).

و سأل سيف الدوله عبد الحميد المالكی قاضی الكوفه عن مالک فوصفه و قال كان جره بنده جعفر الصادق أی الربيب و كان مالک كثيرا ما يدّعی سماعه و ربما قال حدثنی الثقه يعنيه عليه السلام.

وَ جَاءَ أَبُو حَنِيفَهَ إِلَيْهِ لِيَسْمَعَ مِنْهُ وَ خَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ يَتَوَكَّأُ عَلَى عَصًا فَقَالَ لَهُ أَبُو حَنِيفَهَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا بَلَغْتَ مِنَ السِّنِّ مَا تَحْتَاجُ مَعَهُ إِلَى الْعَصَا قَالَ هُوَ كَذَلِکَ وَ لَكِنَّهَا عَصَا رَسُولِ اللَّهِ أَرَدْتُ التَّبَرُّکَ بِهَا فَوَثَبَ أَبُو حَنِيفَهَ إِلَيْهِ وَ قَالَ لَهُ أُقَبِّلُهَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَحَسَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَنْ ذِرَاعِهِ وَ قَالَ لَهُ وَ اللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتَ أَنَّ هَذَا بِشْرُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ أَنَّ هَذَا مِنْ شَعْرِهِ فَمَا قَبَّلْتَهُ وَ تُقَبِّلُ عَصًا.

أبو عبد الله المحدث فی رامش أفزای: أن أبا حنيفه من تلامذته و أن أمّه كانت فی حباله الصادق عليه السلام قال و كان محمد بن الحسن أيضا من تلامذته و لأجل ذلک كانت بنو العباس لم تحترمهما قال و كان أبو يزيد البسطامی طيفور السقّاء خدمه و سقاه ثلاث عشره سنه(۴).

ص: ۲۸

۱- ۱. حليه الأولياء ج ۳ ص ۱۹۹.

۲- ۲. السجستانیّ خ ل.

۳- ۳. المناقب ج ۳ ص ۳۷۲ و أخرج ابن حجر كلمه أنس بن مالک بتفاوت يسير فی كتابه تهذيب التهذيب ج ۲ ص ۱۰۴.

۴- ۴. المناقب ج ۳ ص ۳۷۲.

و قال أبو جعفر الطوسی کان إبراهيم بن أدهم و مالک بن دينار من غلمانه و دخل إليه سفيان الثوری يوما فسمع منه کلاما أعجبه فقال هذا و الله يا ابن رسول الله الجوهر فقال له بل هذا خير من الجوهر و هل الجوهر إلا حجر(۱).

**[ترجمه]زیرا ابن عبده کتابی در مورد راویان حضرت صادق نوشته و در آن کتاب تمام راویان را شمرده است.

حفص بن غیاث هر وقت حدیثی از آن امام نقل میکرد میگفت بهترین جعفرها جعفر بن محمّد چنین فرموده است. علی بن غراب میگفت حضرت صادق جعفر بن محمّد این حدیث را فرمود.

حلیه ابو نعیم: ائمه اهل سنت و بزرگان علما از امام صادق ع نقل نموده اند؛ از قبیل مالک بن انس و شعبه بن حجاج و سفیان ثوری و ابن جریح و عبد اللّه ابن عمر و روح بن قاسم و سفیان بن عیینه و سلیمان بن بلال و اسماعیل بن جعفر و حاتم بن اسماعیل و عبد العزیز بن مختار و وهیب بن خالد و ابراهیم طهمان، مینویسد:

مسلم در صحیح خود نقل نموده و بحدیث حضرت صادق استدلال کرده است - . حلیه الأولیاء ۳ : ۱۹۹ - .

و دیگران گفته اند که مالک و شافعی و حسن بن صالح و ابو ایوب سجستانی و عمر بن دینار و احمد بن حنبل از حضرت صادق ع نقل کرده اند. مالک بن انس گفت در علم و دانش و عبادت و پرهیزگاری، همچون امام جعفر صادق علیه السّلام نه چشمی دیده و نه گوشی شنیده و نه بر قلب کسی خطور کرده است - . مناقب ۳: ۳۷۲ ، ابن حجر سخن انس بن مالک را با کمی تفاوت در کتاب تهذیب التهذیب ۲ : ۱۰۴ آورده است. - .

سیف الدوله از عبد الحمید مالکی قاضی کوفه درباره مالک سؤال کرد، عبد الحمید مالک را توصیف نمود، از جمله آنکه گفت دست پرورده حضرت صادق بوده، مالک بیشتر اوقات ادعا میکرد که از حضرت صادق شنیده، گاهی میگفت شخص مورد اعتمادی مرا حدیث کرده که منظورش امام صادق ع بود.

ابو حنیفه خدمت امام صادق علیه السّلام رسید تا از او حدیثی بیاموزد، حضرت صادق در حالی که عصا در دست داشت خارج شد. ابو حنیفه گفت: یا ابن رسول اللّه سن شما به حدی نرسیده که احتیاج بعصا داشته باشید. فرمود: صحیح است ولی این عصای پیامبر است برای تبرک بدست گرفتم، ابو حنیفه جلو آمده گفت اجازه میفرمایید آن را ببوسم؟ امام علیه السّلام آستین بالا زده فرمود بخدا قسم میدانی این پوست بدن پیامبر است و این موی پیکر ایشان است اما آن را نمی بوسی و میخواهی عصا را ببوسی.

ابو عبد اللّه محدث در رامش افزا نوشته: که ابو حنیفه از شاگردان امام صادق ع بود و مادرش به عقد حضرت صادق علیه السّلام در آمد، محمّد بن حسن نیز از شاگردان ایشان بود، به همین جهت بنی عباس باین دو احترامی نمیگذاشتند. ابو یزید گفته است: بسطامی طیفور سقا از خدمتکاران آن حضرت بود و سیزده سال سمت سقائی آن جناب را داشت - . مناقب ۳ : ۳۷۲ - .

ابو جعفر طوسی گفته است: ابراهیم ادهم و مالک بن دینار از غلامان آن حضرت بودند، روزی سفیان ثوری خدمت آن

حضرت رسید و سخنی از ایشان شنید که خیلی متعجب شد. گفت یا ابن رسول اللّه بخدا قسم این سخن شما گوهر است فرمود از گوهر بهتر است مگر گوهر چیزی جز سنگ است - . مناقب ۳ : ۳۷۳ - ؟!

**[ترجمه]

اعلم أن ما ذکره علماؤنا من أن بعض المخالفین کانوا من تلامذه الأئمه علیهم السلام و خدمهم و أتباعهم لیس غرضهم مدح هؤلاء المخالفین أو إثبات کونهم من المؤمنین بل الغرض أن المخالفین أیضا یعترفون بفضل الأئمه علیهم السلام و ینسبون أئمتهم و أنفسهم إلیهم لإظهار فضلهم و علمهم و إلا فهؤلاء المبتدعین أشهر فی الکفر و العناد من إبلیس وَ فِرْعَوْنَ ذِی الْأَوْتادِ.

**[ترجمه]باید توجه داشته باشید، بعضی از علمای شیعه که نوشته اند علمای اهل سنت شاگرد و خدمتکار و پیرو ائمه بوده اند، منظورشان این نبوده که آن ها را ستایش کرده یا بدین وسیله ثابت کنند که آنها شیعه بوده اند. منظور آنها این است که حتی مخالفین نیز بمقام ائمه ما اعتراف داشته اند و برای اظهار برتری و دانش خویش خود را به ائمه ما نسبت می داده اند و گر نه آنها در کفر و الحاد از شیطان و فرعون مشهورترند.

**[ترجمه]

«۲۹»

اشاره

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب التَّرْغِیبُ وَ التَّرْهِیبُ عَنْ أَبِی الْقَاسِمِ الْأَصْفَهَانِیِّ: أَنَّهُ دَخَلَ عَلَیْهِ سُفْیَانُ الثَّوْرِیُّ فَقَالَ علیه السلام أَنْتَ رَجُلٌ مَطْلُوبٌ وَ لِلسُّلْطَانِ عَلَیْنَا عُیُونٌ فَاخْرُجْ عَنَّا غَیْرَ مَطْرُودٍ الْقِصَّهَ.

وَ دَخَلَ عَلَیْهِ الْحَسَنُ بْنُ صَالِحِ بْنِ حَیٍّ فَقَالَ لَهُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِی قَوْلِهِ تَعَالَی- أَطِیعُوا اللّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِی الْأَمْرِ مِنْکُمْ (۲) مَنْ أُولُو الْأَمْرِ الَّذِینَ أَمَرَ اللَّهُ بِطَاعَتِهِمْ قَالَ الْعُلَمَاءُ فَلَمَّا خَرَجُوا قَالَ الْحَسَنُ مَا صَنَعْنَا شَیْئاً إِلَّا سَأَلْنَاهُ مَنْ هَؤُلَاءِ الْعُلَمَاءِ فَرَجَعُوا إِلَیْهِ فَسَأَلُوهُ فَقَالَ الْأَئِمَّهُ مِنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ.

وَ قَالَ نُوحُ بْنُ دَرَّاجٍ لِابْنِ أَبِی لَیْلَی أَ کُنْتَ تَارِکاً قَوْلًا قُلْتَهُ أَوْ قَضَاءً قَضَیْتَهُ لِقَوْلِ أَحَدٍ قَالَ لَا إِلَّا رَجُلٌ وَاحِدٌ قُلْتُ مَنْ هُوَ قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ.

الْحِلْیَهُ قَالَ عَمْرُو بْنُ أَبِی الْمِقْدَامِ: کُنْتُ إِذَا نَظَرْتُ إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلِمْتُ أَنَّهُ مِنْ سُلَالَهِ النَّبِیِّینَ (۳).

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۷۳.

۲- ۲. سوره النساء الآیه: ۵۹.

۳- ۳. حلیه الأولیاء ج ۳ ص ۱۹۳ و أخرج قول عمرو بن أبی المقدام ابن حجر فی کتابه تهذیب التهذیب ج ۲ ص ۱۰۴.

و لا ـ تخلو كتب أحاديث و حكمه و زهـد و موعظه من كلامه يقولون قال جعفر بن محمـد الصادق عليه السلام ذكره النقاش و الثعلبى و القشيرى و القزوينى فى تفاسيرهم و ذكر فى الحليه(۱)

و الإبانه و أسباب النزول و الترغيب و الترهيب و شرف المصطفى و فضائل الصحابه و فى تاريخ الطبرى و البلاذرى و الخطيب و مسند أبى حنيفه و اللالكـانى و قوت القلوب و معرفه علوم الحـديث لابن البيع ۲. لقـد نقـل المؤلّف رحمه اللّه عن الحافظ ابن شهرآشوب أسـماء عـده قليله من الكتب التى ورد فيهـا ذكر الإمام الصّادق عليه السلام و اقتصاره عليها لا يعنى انه لم يرد للامام ذكر فى غيرهـا، بـل من النـادر ان نجـد كتابـا من كتب التفسير أو الحـديث، أو الأخلاق، أو الآداب أو التاريخ، أو التراجم، أو الفلسفه الإسلاميه، بـل و حتّى بعض كتب الطبّ و الرياضيات الا و نجـده مزينا بـذكر الإمام الصّادق عليه السلام، و رأيت من الخير أن أثبت قـائمه باسماء بعض الكتب التى ورد فيهـا ذكره عليه السلام اما بالروايه عنه، أو الاستشـهاد بقوله، أو الحكايه عن رأيه، أو الترجمه له، و جلها من غير كتب الشيعه، و هذا ممّا يحضرنى عاجلا و لا يسعنى فى المقام الاستقراء التام، فانه ممّا يطول به المقام.

۱. تاريخ ابن الأثير الجزرىّ ۲- تاريخ ابن كثير الشامىّ ۳- تاريخ اليعقوبى ۴-» ابن عساكر ۵- تاريخ ابن الوردى ۶-» ابن خلّكان ۷-» القرمانى ۸- مروج الذهب ۹- تهذيب التهذيب لابن حجر ۱۰- تذكره الحفاظ للذهبى ۱۱- تقريب التهذيب لابن حجر ۱۲- لسان الميزان لابن حجر ۱۳- ميزان الاعتدال للذهبى ۱۴- تهذيب الأسماء و اللغات للنووى ۱۵- الجمع بين رجال الصحيحين للمقدسى ۱۶- صفه الصفوه لابن الجوزى ۱۷- مناقب أبى حنيفه للموفق بن أحمد ۱۸- مناقب أبى حنيفه للكردرى ۱۹-» للبزاز ۲۰- جامع اسانيد أبى حنيفه ۲۱- الحيوان للجاحظ ۲۲- رسائل للجاحظ ۲۳- البيان و التبين» ۲۴- مقدّمه ابن خلدون ۲۵- الفصل لابن حزم ۲۶- الملل و النحل للشهرستانى ۲۷- النجوم الزاهره لابن تغرى بردى ۲۸- مناهج التوسل للبسطامى ۲۹- الصواعق المحرقه لابن حجر ۳۰- المواهب اللدنيه للزرقانى ۳۱- مرآه الجنان لليافعى ۳۲- خلاصه تهذيب الكمال للخزرجى ۳۳- الطبقات الكبرى للشعرانى ۳۴- التوسل و الوسيله لابن تيميه ۳۵- عيون الأدب و السياسه لابن هذيل ۳۶- المدارك للقاضى عياض ۳۷- تذكره ابن حمدون ۳۸- الآثار لابى يوسف. ۳۹. الآثار لمحمّد بن الحسن الشيبانى ۴۰- الإصابه لابن حجر ۴۱- الفهرست لابن النديم ۴۲- الكواكب الدريه للمناوى ۴۳- شرح الشفاء للخفاجى ۴۴- نور الابصار للشبلنجى ۴۵- عيون الأخبار لابن قتيبه ۴۶- أمالى القالى ۴۷- نيل الاوطار للشوكانى ۴۸- اتحاف الاشراف للشبراوى ۴۹- جوهره الكلام للقراغزلى ۵۰- تاريخ العرب لمير على النهدى ۵۱- مشارق الأنوار للحمزاوى ۵۲- التشريع الإسلامى للخضرى ۵۳- صحاح الاخبار للرفاعى ۵۴- دائره المعارف لفريد وجدى ۵۵- تاريخ العلويين لمحمّد أمين غالب ۵۶- مختصر التحفه الاثنى عشريه للآلوسى ۵۷- كتاب مالك بن أنس للخولى ۵۸- كتاب مالك بن أنس لمحمّد أبو زهره ۵۹- رشفه الصادى للحضرمى ۶۰- روضه الاحباب لبيكلى زاده ۶۱- روض الزهر للبرزنجى ۶۲- زاد الاحباب للفاروقى ۶۳- سير النبىّ و الآل و الاصحاب لإبراهيم الحلبىّ ۶۴- الشرف المؤبد للنبهانى ۶۵- الصراط السوى للشيخانى ۶۶- الصفوه للمناوى ۶۷- الطراز الاوفى لأحمد بن زين العابدين ۶۸- طراز الذهب للخوارزمى المتخلص بغالب ۶۹- العذب الزلال لعمر الحلبىّ ۷۰- عقد الجواهر للعيدروسى ۷۱- عقد اللآل للعيدروسى ۷۲- عقود اللآل للتونسى ۷۳- الفتح المبين للدهلوى ۷۴- الفرائد الجوهريه لمير غنى المحجوب ۷۵- مشارق الأنوار للاجهورى ۷۶- مصباح النجا لمحمّد شاه عالم ۷۷- معراج الوصول للزرندى ۷۸- مفتاح النجا للبدخشى ۷۹- نزل الابرار للبدخشى ۸۰- وسيله المال للحضرمى ۸۱- ينابيع الموده للقندوزى و غيرها من مئات الكتب التى لا يسعنى حصرها أما الكتب التى خصت الإمام الصّادق

بالبحث فهی:

**[ترجمه]مناقب: ابو القاسم اصفهانی گفت سفیان ثوری خدمت حضرت صادق رسید، امام به او فرمود تو مرد شناخته شده ای هستی، سلطان نیز برای ما جاسوسهایی گماشته است، از خانه ما برو نه به این عنوان که تو را بیرون کرده باشیم.

حسن بن صالح خدمت ایشان رسید و گفت یا ابن رسول اللّه در مورد این آیه «أَطِیعُوا اللَّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِی الْأَمْرِ مِنْکُمْ» - . نساء / ۵۹ - {خدا را اطاعت کنید و پیامبر و اولیای امر خود را [نیز] اطاعت کنید} چه میفرمایید، اولو الامر چه کسانی هستند؟ فرمود علماء. بعد از اینکه خارج شدند حسن گفت: کاری از پیش نبردیم مگر اینکه بپرسیم این علما چه کسانی هستند؟ برگشتند باز حسن پرسید آقا این علما که هستند؟ فرمود: امامان و پیشوایانی از خانواده پیامبر صلّی اللّه علیه و آله.

نوح بن دراج به ابن ابی لیلی گفت: آیا سخن یا قضاوتی هست که من بکنم و تو به واسطه سخن شخص دیگری آن را قبول نکنی؟ جواب داد نه مگر بواسطه سخن یک نفر پرسید آن شخص کیست؟ گفت جعفر بن محمّد.

حلیه: عمرو بن مقدام گفت: هر وقت چشمم بحضرت صادق می افتد آشکارا می بینم که او از نسل پیامبران است - .حلیه الأولیاء ۳ : ۱۹۳ و عمرو بن ابی مقدام ابن حجر در کتاب تهذیب التهذیب ۲ : ۱۰۴ این روایت را آورده است. - .

کتابهای حدیث و حکمت و زهد و اندرز از سخن و روایتی از حضرت صادق ع خالی نیست آن ها مینویسند امام صادق ع فرموده است، نقاش و ثعلبی و قشیری و قزوینی نیز با همین احترام در تفسیرهای خود نوشته اند. در کتاب حلیه - . از ص ۱۹۲ تا ۲۰۶ در آن ذکر شده است. - و ابانه و اسباب النزول و ترغیب و ترهیب و شرف المصطفی و فضائل الصحابه و تاریخ طبری و بلاذری و خطیب و مسند ابی حنیفه و الکافی و قوت القلوب و معرفت علم الحدیث ابن بیع

۲. علامه مجلسی رحمه الله از قول ابن آشوب اسامی تعداد کمی از کتاب هایی را که نام امام صادق ع در آن ها ذکر شده نقل کرده است اما این اقتصار به معنا آن نیست که نام امام ع در کتاب های دیگر نیامده است، بلکه به ندرت اتفاق می افتد، کتابی از کتاب های تفسیر یا حدیث یا اخلاق، یا ادبیات و تاریخ، یا کتب تراجم، یا فلسفه اسلامی، و یا حتی برخی از کتاب های طب و ریاضیات، از نام امام صادق ع خالی باشد. بهتر است لیست برخی از کتاب هایی که نام امام صادق ع در آن ها چه به صورت روایت از ایشان، یا استشهاد به سخن امام، یا حکایت از نظر ایشان و یا ترجمه ی امام آمده است و اکثر آن ها از کتاب های غیر شیعی هستند، بیاورم، این لیست که به سرعت برایم فراهم شده و در این موقعیت این امکان برایم وجود ندارد که به صورت کامل این کتب را بیان کنم، زیرا موجب طولانی شدن کلام خواهد شد.

۱. تاریخ ابن الأثیر الجزریّ ۲- تاریخ ابن کثیر الشامیّ ۳- تاریخ الیعقوبی ۴-» ابن عساکر ۵- تاریخ ابن الوردی ۶-» ابن خلّکان ۷-» القرمانی ۸- مروج الذهب ۹- تهذیب التهذیب لابن حجر ۱۰- تذکره الحفاظ للذهبی ۱۱- تقریب التهذیب لابن حجر ۱۲- لسان المیزان لابن حجر ۱۳- میزان الاعتدال للذهبی ۱۴- تهذیب الأسماء و اللغات للنووی ۱۵- الجمع بین رجال الصحیحین للمقدسی ۱۶- صفه الصفوه لابن الجوزی ۱۷- مناقب أبی حنیفه للموفق بن أحمد ۱۸- مناقب أبی حنیفه للکردری ۱۹-»» للبزاز ۲۰- جامع اسانید أبی حنیفه ۲۱- الحیوان للجاحظ ۲۲- رسائل للجاحظ ۲۳- البیان و التبین» ۲۴- مقدّمه ابن خلدون ۲۵- الفصل

لابن حزم ۲۶- الملل و النحل للشهرستانى ۲۷- النجوم الزاهره لابن تغرى بردى ۲۸- مناهج التوسل للبسطامى ۲۹- الصواعق المحرقه لابن حجر ۳۰- المواهب اللدنيه للزرقانى ۳۱- مرآه الجنان لليافعى ۳۲- خلاصه تهذيب الكمال للخزرجى ۳۳- الطبقات الكبرى للشعرانى ۳۴- التوسل و الوسيله لابن تيميه ۳۵- عيون الأدب و السياسه لابن هذيل ۳۶- المدارك للقاضى عياض ۳۷- تذكره ابن حمدون ۳۸- الآثار لابى يوسف. ۳۹. الآثار لمحمّد بن الحسن الشيبانى ۴۰- الإصابه لابن حجر ۴۱- الفهرست لابن النديم ۴۲- الكواكب الدريه للمناوى ۴۳- شرح الشفاء للخفاجى ۴۴- نور الابصار للشبلنجى ۴۵- عيون الأخبار لابن قتيبه ۴۶- أمالى القالى ۴۷- نيل الاوطار للشوكانى ۴۸- اتحاف الاشراف للشبراوى ۴۹- جوهره الكلام للقراغزلى ۵۰- تاريخ العرب لمير على النهدى ۵۱- مشارق الأنوار للحمزاوى ۵۲- التشريع الإسلامى للخضرى ۵۳- صحاح الاخبار للرفاعى ۵۴- دائره المعارف لفريد وجدى ۵۵- تاريخ العلويين لمحمّد أمين غالب ۵۶- مختصر التحفه الاثنى عشريه للآلوسى ۵۷- كتاب مالك بن أنس للخولى ۵۸- كتاب مالك بن أنس لمحمّد أبو زهره ۵۹- رشفه الصادى للحضرمى ۶۰- روضه الاحباب لبيكلى زاده ۶۱- روض الزهر للبرزنجى ۶۲- زاد الاحباب للفاروقى ۶۳- سير النبىّ و الآل و الاصحاب لإبراهيم الحلبىّ ۶۴- الشرف المؤبد للنبهانى ۶۵- الصراط السوى للشيخانى ۶۶- الصفوه للمناوى ۶۷- الطراز الاوفى لأحمد بن زين العابدين ۶۸- طراز الذهب للخوارزمى المتخلص بغالب ۶۹- العذب الزلال لعمر الحلبىّ ۷۰- عقد الجواهر للعيدروسى ۷۱- عقد اللآل للعيدروسى ۷۲- عقود اللآل للتونسى ۷۳- الفتح المبين للدهلوى ۷۴- الفرائد الجوهريه لمير غنى المحجوب ۷۵- مشارق الأنوار للاجهورى ۷۶- مصباح النجا لمحمّد شاه عالم ۷۷- معراج الوصول للزرندى ۷۸- مفتاح النجا للبدخشى ۷۹- نزل الابرار للبدخشى ۸۰- وسيله المال للحضرمى ۸۱- ينابيع الموده للقندوزى و غيرها من مئات الكتب التى لا يسعنى حصرها أما الكتب التى خصت الإمام الصّادق بالبحث فهى:

**[ترجمه]

«۱»

الإمام الصّادق: لرمضان لاوند

**[ترجمه]الإمام الصّادق: لرمضان لاوند

**[ترجمه]

«۲»

طب الإمام الصّادق للشيخ محمّد الخليلى.

**[ترجمه]طب الإمام الصّادق للشيخ محمّد الخليلى.

**[ترجمه]

«۳»

الإمام الصّادق لمحمّد أبو زهره.

**[ترجمه]الإمام الصّادق لمحمّد أبو زهره.

**[ترجمه]

«۴»

حياه الإمام الصّادق للمرحوم الشيخ محمّد حسين المظفر.

**[ترجمه]حياه الإمام الصّادق للمرحوم الشيخ محمّد حسين المظفر.

**[ترجمه]

«۵»

الإمام الصّادق ملهم علم الكيمياء: لمحمد يحيى الهاشمى.

**[ترجمه]الإمام الصّادق ملهم علم الكيمياء: لمحمد يحيى الهاشمى.

**[ترجمه]

«۶»

حياه الصادق للشيخ موسى السبينى.

**[ترجمه]حياه الصادق للشيخ موسى السبينى.

**[ترجمه]

«۷»

جعفر بن محمّد: لعبد العزيز سيد الاهل.

**[ترجمه]جعفر بن محمّد: لعبد العزيز سيد الاهل.

**[ترجمه]

«۸»

و اجمعها كتاب الإمام الصّادق و المذاهب الأربعه للشيخ أسد حيدر.(۲)

ص: ۳۰

۱- ۱. ذكر فيها من ص ۱۹۲ الى ص ۲۰۶.

۲- و قد روت الأمه بأسرها عنه دعاء أم داود.

عَبْدُ الْغَفَّارِ الْحَازِمِيُّ وَ أَبُو الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيُّ قَالَ عليه السلام: إِنِّی أَتَکَلَّمُ عَلَی سَبْعِینَ

وَجْهاً لِی مِنْ کُلِّهَا الْمَخْرَجُ (۱).

سُئِلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَقَالَ علیه السلام مَا مِنْ نَبِیٍّ وَ لَا وَصِیٍّ وَ لَا مَلِکٍ إِلَّا وَ هُوَ فِی کِتَابٍ عِنْدِی یَعْنِی مُصْحَفَ فَاطِمَهَ وَ اللَّهِ مَا لِمُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فِیهِ اسْمٌ (۲)

وَ أَنْشَأَ الصَّادِقُ علیه السلام یَقُولُ:

وَ فِینَا یَقِیناً یُعَدُّ الْوَفَاءُ*** وَ فِینَا تُفَرِّخُ أَفْرَاخُهُ

رَأَیْتُ الْوَفَاءَ یُزَیِّنُ الرِّجَالَ*** کَمَا زَیَّنَ الْعِذْقَ شِمْرَاخُهُ (۳)

ص: ۳۲

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۷۳.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۷۴.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۳ ص ۳۹۳.

وَ قَالَ الْمَنْصُورُ لِلصَّادِقِ علیه السلام قَدِ اسْتَدْعَاکَ أَبُو مُسْلِمٍ لِإِظْهَارِ تُرْبَهِ عَلِیٍّ علیه السلام فَتَوَقَّفْتَ تَعْلَمُ أَمْ لَا فَقَالَ إِنَّ فِی کِتَابِ عَلِیٍّ أَنَّهُ یَظْهَرُ فِی أَیَّامِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ الْهَاشِمِیِّ فَفَرِحَ الْمَنْصُورُ بِذَلِکَ ثُمَّ إِنَّهُ علیه السلام أَظْهَرَ التُّرْبَهَ فَأُخْبِرَ الْمَنْصُورُ بِذَلِکَ وَ هُوَ فِی الرُّصَافَهِ فَقَالَ هَذَا هُوَ الصَّادِقُ فَلْیَزُرِ الْمُؤْمِنُ بَعْدَ هَذَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَلَقَّبَهُ بِالصَّادِقِ علیه السلام (۱).

و یقال إنما سمی صادقا لأنه ما جرب علیه قط زلل و لا تحریف (۲).

**[ترجمه]و اجمعها کتاب الإمام الصّادق و المذاهب الأربعه للشیخ أسد حیدر. - (که از کتب بزرگ اهل سنت است) از حضرت صادق علیه السّلام بسیار یاد آوری شده و حدیث نقل گردیده است، تمام امت اسلام از سنی و شیعه دعای ام داود را از ایشان نقل نموده اند. -

عبد الغفار حازمی و ابو الصباح کنانی نقل کرده اند: که امام صادق ع فرمود: من به هفتاد صورت سخن میگویم و برای هر کدام راه حلی دارم - . مناقب ۳ : ۳۷۳ - .

درباره محمّد بن عبد اللّه بن حسن از امام صادق ع سؤال کردند (که آیا پیروز می شود و بمقام فرمانروائی میرسد؟) فرمود: هیچ پیامبر و جانشین پیامبر و پادشاهی نیست مگر اینکه اسم او در کتابی که نزد من است (مصحف حضرت فاطمه) نوشته شده است، بخدا سوگند اسم محمّد بن عبد اللّه بن حسن در آن نوشته نیست - . مناقب ۳ : ۳۷۴ - . امام صادق ع این شعر را سروده و می فرماید:

وَ فِینَا یَقِیناً یُعَدُّ الْوَفَاءُ-

وَ فِینَا تُفَرِّخُ أَفْرَاخُهُ- رَأَیْتُ الْوَفَاءَ یُزَیِّنُ

الرِّجَالَ-

کَمَا زَیَّنَ الْعِذْقُ

شِمْرَاخَهُ - . همان ۳ : ۳۹۳ -

منصور دوانیقی بحضرت صادق علیه السّلام گفت: ابو مسلم از شما درخواست کرده بود که محل دفن حضرت علی علیه السّلام را آشکار کنید. شما جوابی باو نداده بودید از محل دفن اطلاع دارید یا نه؟ فرمود در کتابی که از حضرت علی علیه السّلام بدست ما رسیده نوشته است که در زمان عبد اللّه بن جعفر هاشمی آشکار خواهد شد، منصور خوشحال گردید. بعد از چندی امام علیه السّلام محل قبر را آشکار نمود، این خبر به منصور رسید، هنگامی که در کشتزارهای اطراف شهر - . رصافه که در اصل خبر است ممکن است کشتزار اطراف شهر و یا محله ای در بغداد بنام رصافه در بغداد بوده است. مناقب ۳ : ۳۹۳ - بود گفت: واقعا صادق این است بعد از این ان شاء اللّه مؤمن تقویت خواهد شد، و لقب صادق برای امام باقی ماند - ۵. همان ۳ : ۳۹۴ - .

گفته اند اینکه جعفر بن محمّد لقب صادق یافت بواسطه آن بود، که در زندگی لغزش و دگرگونی از او دیده نشد - ۶. کشف الغمه ۲ : ۳۷۲ - .

**[ترجمه]

«۳۰»

کشف، [کشف الغمه] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ طَلْحَهَ قَالَ قَالَ الْهَیَّاجُ بْنُ بِسْطَامَ: کَانَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یُطْعِمُ حَتَّی لَا یَبْقَی لِعِیَالِهِ شَیْ ءٌ(۳).

وَ عَنْ عَبْدِ الْعَزِیزِ بْنِ الْأَخْضَرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِی الْمِقْدَامِ قَالَ: کُنْتُ إِذَا نَظَرْتُ إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام عَلِمْتُ أَنَّهُ مِنْ سُلَالَهِ النَّبِیِّینَ.

وَ قَالَ الْبِرْذَوْنُ بْنُ شَبِیبٍ النَّهْدِیُّ وَ اسْمُهُ جَعْفَرٌ قَالَ سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَقُولُ: احْفَظُوا فِینَا مَا حَفِظَ الْعَبْدُ الصَّالِحُ فِی الْیَتِیمَیْنِ قَالَ وَ کانَ أَبُوهُما صالِحاً(۴).

وَ عَنْ صَالِحِ بْنِ الْأَسْوَدِ قَالَ سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَقُولُ: سَلُونِی قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِی فَإِنَّهُ لَا یُحَدِّثُکُمْ أَحَدٌ بَعْدِی بِمِثْلِ حَدِیثِی (۵).

وَ مِنْ کِتَابِ الدَّلَائِلِ لِلْحِمْیَرِیِّ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ إِنَّ الَّذِینَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَیْهِمُ الْمَلائِکَهُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّهِ الَّتِی کُنْتُمْ تُوعَدُونَ (۶) قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَمَا وَ اللَّهِ

۱- ۱. المصدر السابق ج ۳ ص ۳۹۳.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۳ ص ۳۹۴.

۳- ۳. کشف الغمّه ج ۲ ص ۳۷۲.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۲ ص ۳۷۹.

۵- ۵. نفس المصدر ج ۲ ص ۳۸۰.

۶- ۶. سوره فصلت الآیه: ۳۰.

لَرُبَّمَا وَسَّدْنَا لَهُمُ الْوَسَائِدَ فِی مَنَازِلِنَا.

وَ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْعَلَاءِ الْقَلَانِسِیِّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: یَا حُسَیْنُ وَ ضَرَبَ بِیَدِهِ إِلَی مَسَاوِرَ فِی الْبَیْتِ فَقَالَ مَسَاوِرُ طَالَمَا وَ اللَّهِ اتَّکَأَتْ عَلَیْهَا الْمَلَائِکَهُ وَ رُبَّمَا الْتَقَطْنَا مِنْ زَغَبِهَا.

وَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ النَّجَاشِیِّ قَالَ: کُنْتُ فِی حَلْقَهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَقَالَ یَا ابْنَ النَّجَاشِیِّ اتَّقُوا اللَّهَ مَا عِنْدَنَا إِلَّا مَا عِنْدَ النَّاسِ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَخْبَرْتُهُ بِقَوْلِهِ فَقَالَ وَ اللَّهِ إِنَّ فِینَا مَنْ یُنْکَتُ فِی قَلْبِهِ وَ یُنْقَرُ فِی أُذُنِهِ وَ تُصَافِحُهُ الْمَلَائِکَهُ فَقُلْتُ الْیَوْمَ أَوْ کَانَ قَبْلَ الْیَوْمِ فَقَالَ الْیَوْمَ وَ اللَّهِ یَا ابْنَ النَّجَاشِی (۱).

وَ عَنْ جَرِیرِ بْنِ مُرَازِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنِّی أُرِیدُ الْعُمْرَهَ فَأَوْصِنِی- فَقَالَ اتَّقِ اللَّهَ وَ لَا تُعَجِّلْ فَقُلْتُ أَوْصِنِی فَلَمْ یَزِدْنِی عَلَی هَذَا فَخَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهِ مِنَ الْمَدِینَهِ فَلَقِیَنِی رَجُلٌ شَامِیٌّ یُرِیدُ مَکَّهَ فَصَحِبَنِی وَ کَانَ مَعِی سُفْرَهٌ فَأَخْرَجْتُهَا وَ أَخْرَجَ سُفْرَتَهُ وَ جَعَلْنَا نَأْکُلُ فَذَکَرَ أَهْلَ الْبَصْرَهِ فَشَتَمَهُمْ ثُمَّ ذَکَرَ أَهْلَ الْکُوفَهِ فَشَتَمَهُمْ- ثُمَّ ذَکَرَ الصَّادِقَ علیه السلام فَوَقَعَ فِیهِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَرْفَعَ یَدِی فَأَهْشِمَ أَنْفَهُ وَ أُحَدِّثُ نَفْسِی بِقَتْلِهِ أَحْیَاناً فَجَعَلْتُ أَتَذَکَّرُ قَوْلَهُ اتَّقِ اللَّهَ وَ لَا تُعَجِّلْ وَ أَنَا أَسْمَعُ شَتْمَهُ فَلَمْ أَعْدُ مَا أَمَرَنِی (۲).

**[ترجمه]کشف الغمه: هیاج بن بسطام گفت: امام جعفر صادق ع تا حدی انفاق می کردند که برای خانواده خودشان چیزی باقی نمی ماند - ۷. کشف الغمه ۲ : ۳۷۹ ، اشاره دارد به جریان خضر و موسی علیه السّلام که دیوار را ساخت تا گنج بچه های یتیم حفظ شود، میفرماید به واسطه پیامبر مراعات ما را بکنید. - .

عمرو بن ابی المقدام گفته است: هرگاه به امام جعفر صادق نگاه می کردم یقین می کردم که ایشان از نسل پیامبران است.

برذون بن شبیب نهدی که نام او جعفر بود گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که میفرمود: شما نسبت به ما همان ملاحظه ای را داشته باشید، که برای بنده صالح نسبت به دو فرزندش نمودند، در قرآن میفرماید: پدر آن دو یتیم مرد صالحی بود - - .

ازصالح بن اسود گفت شنیدم از حضرت صادق که میفرمود: «سلونی قبل ان تفقدونی» از من بپرسید قبل از اینکه مرا ار دست بدهید، زیرا بعد از من کسی برای شما مانند حدیثهای مرا نخواهد گفت - . کشف الغمه ۲ : ۳۸۰ - .

امام صادق علیه السّلام درباره این آیه «الَّذِینَ قالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَیْهِمُ الْمَلائِکَهُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّهِ الَّتِی کُنْتُمْ تُوعَدُونَ» - . فصلت: ۳۰ - {در حقیقت، کسانی که گفتند: «پروردگار ما خداست» سپس ایستادگی کردند، فرشتگان بر آنان فرود می آیند [و می گویند:] هان، بیم مدارید و غمین مباشید، و به بهشتی که وعده یافته بودید شاد باشید} امام صادق ع فرمود: بخدا سوگند ما بارها برای آن ها در خانه پشتی گذاشته ایم و از آنها پذیرائی کرده ایم (منظور ملائکه است که به خانه آنها رفت و آمد میکردند).

حسین بن علاء قلانسی گفت: امام صادق ع دست بر یک پشتی چرمی که در اطاق بود زده فرمود حسین! ملائکه بارها بر این پشتی تکیه زده اند و ما بسیاری از اوقات نرمه پرهای آنها را جمع کرده ایم.

عبـد اللَّه پسـر نجاشـی گفت: من در میـان عـده ای نزد عبـد اللَّه بن حسن بودیم، رو بمن کرده گفت: از خـدا بپرهیز مـا چیزی اضـافه تر از آن چه نزد مردم است نـداریم. خـدمت حضـرت صـادق ع رفتم، جریـان را تعریف کردم، فرمود: بخـدا قسم بقلب بعضـی از ما الهام می شود و گاهی سـروش غیبی به گوشـمان میرسـد و ملائکه دست در دست ما میگذارنـد. گفتم آقا حالا یا قبلا چنین بوده؟ فرمود: ای پسر نجاشی بخدا سوگند هم اکنون چنین است - . کشف الغمه ۲ : ۴۱۶ - .

جریر بن مرازم گفت: بحضـرت صادق عرض کردم من تصـمیم به عمره دارم به من توصـیه ای بفرمایید فرمود: از خدا بترس و عجله مکن، دیگر چیزی نفرمود. از خدمتش مرخص شدم و از مدینه بیرون آمدم، با مردی شامی برخورد کردم که او نیز قصد مکه را داشت، با من همسـفر شد، در بین راه سـفره خود را گستردم او نیز سـفره ای داشت گسترد، شـروع بغذا خوردن کردیم صحبت از اهالی بصـره شـد بآنها ناسـزا گفت، سـخن از مردم کوفه به میان آمد باز ناسـزا گفت، اسم حضـرت صادق را برد و بـدگویی کرد خواسـتم دسـتم را بالاـ ببرده و دمـاغش را بشـکنم، در فکر کشـتن او بودم، ناگهان به یاد فرمایش امام صادق ع افتادم که فرمود از خدا بپرهیز و عجله نکن، با اینکه ناسـزای او را میشنیدم نتوانستم از دستور امام خود تجاوز کنم - . همان ۲ : ۴۱۶ - .

**[ترجمه]

«۳۱»

کش، [رجال الکشـی] عَنْ طَاهِرِ بْنِ عِیسَی عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبِی الْخَیْرِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ قَیْسِ بْنِ رُمَّانَهَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَشَکَوْتُ إِلَیْهِ بَعْضَ حَالِی وَ سَأَلْتُهُ الدُّعَاءَ فَقَالَ یَا جَارِیَهُ هَاتِی الْکِیسَ الَّذِی وَصَلَنَا بِهِ أَبُو جَعْفَرٍ فَجَاءَتْ بِکِیسٍ فَقَالَ هَذَا کِیسٌ فِیهِ أَرْبَعُمِائَهِ دِینَارٍ فَاسْتَعِنْ بِهِ قَالَ قُلْتُ وَ اللَّهِ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا أَرَدْتُ هَذَا وَ لَکِنْ أَرَدْتُ الدُّعَاءَ لِی فَقَالَ لِی وَ لَا أَدَعُ الدُّعَاءَ وَ لَکِنْ لَا تُخْبِرِ النَّاسَ بِکُلِّ مَا أَنْتَ فِیهِ

ص: ۳۴

۱- ۱. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۱۶.

۲- ۲. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۱۶.

فَتَهُونَ عَلَيْهِمْ (۱).

**[ترجمه]رجال كشى: مفضل بن قيس گفته: خدمت امام صادق عليه السّلام رسيدم و از اوضاع خود شكايت كردم و تقاضاى دعا نمودم. فرمود كنيز! آن كيسه را كه ابو جعفر داده بياور، كيسه را آورد فرمود: در اين كيسه چهار صد دينار است، آن را براى رفع نياز خود خرج كن. عرض كردم بخدا قسم منظورم اين نبود تقاضاى دعا داشتم، فرمود: دعا را فراموش نخواهم كرد، ولى وضع خود را به مردم نگو چون پيش آنها سبك ميشوى - . رجال كشى: ۱۲۱ - .

**[ترجمه]

«۳۲»

كا، [الكافى] عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]كافى: مانند آن را روايت كرده است - . كافى ۴ : ۲۱ - .

**[ترجمه]

«۳۳»

كشف، [كشف الغمه] مِنْ كِتَابِ دَلَائِلِ الْحِمْيَرِيِّ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى وَ عُبَيْدَهِ بْنِ بِشْرٍ قَالا: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ابْتِدَاءً مِنْهُ وَ اللَّهِ إِنِّي لَأَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ- وَ مَا فِي الْجَنَّهِ وَ مَا فِي النَّارِ وَ مَا كَانَ وَ مَا يَكُونُ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَهُ ثُمَّ سَكَتَ- ثُمَّ قَالَ أَعْلَمُهُ عَنْ كِتَابِ اللَّهِ أَنْظُرُ إِلَيْهِ هَكَذَا ثُمَّ بَسَطَ كَفَّهُ وَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ- فِيهِ تِبْيَانُ كُلِّ شَيْ ءٍ(۳).

وَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَنَّ اللَّهَ بَعَثَ مُحَمَّداً نَبِيّاً فَلَا نَبِيَّ بَعْدَهُ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ فَخَتَمَ بِهِ الْكُتُبَ فَلَا كِتَابَ بَعْدَهُ أَحَلَّ فِيهِ حَلَالَهُ وَ حَرَّمَ فِيهِ حَرَامَهُ فَحَلَالُهُ حَلَالٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ وَ حَرَامُهُ حَرَامٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ فِيهِ نَبَأُ مَا قَبْلَكُمْ وَ خَبَرُ مَا بَعْدَكُمْ وَ فَصْلُ مَا بَيْنَكُمْ ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ وَ قَالَ نَحْنُ نَعْلَمُهُ (۴).

**[ترجمه]كشف الغمه: عبد الأعلى و عبيده بن بشير گفتند: امام صادق عليه السّلام پيش از اينكه سؤالى بپرسيم فرمود: بخدا سوگند من آنچه در آسمانها و زمين و بهشت و جهنم است و آنچه قبلا بوده و بعدا تا روز قيامت انجام مى شود مى دانم. آنگاه پس از مختصرى سكوت فرمود: اين اطلاع من از روى كتاب خداست، كف دست خود را گشوده فرمود: اين گونه به آن نگاه مى كنم. خداوند ميفرمايد: توضيح هر چيزى در اين كتاب است - . اين عبارت اقتباس از معناى اين آيه است كه خداوند متعال مى فرمايد:: «وَ نَزَّلْنا عَلَيْكَ الْكِتابَ تِبْياناً لِكُلِّ شَيْ ءٍ» { و اين كتاب را كه روشنگر هر چيزى است بر تو نازل كرديم} نحل / ۸۹ - .

اسماعيل بن جابر از حضرت صادق نقل كرده است كه فرمود: خداوند محمّد را به عنوان پيامبر برانگيخت، پس هيچ پيامبرى بعد از او نيست و قرآن را بر او نازل نمود و با آن تمام كتابهاى آسمانى را ختم كرد، پس از آن ديگر كتابى نخواهد آمد، هر

چه حلال بود در آن حلال نمود و آنچه حرام بود از آن بازداشت. حلال قرآن تا روز قیامت حلال و حرام آن تا روز قیامت حرام است، در قرآن تاریخ گذشتگان و جریانهای آینده و راه رفع خصومتهای بین شما هست. در این موقع اشاره بسینه خود نموده فرمود: ما از آنچه در قرآن است با خبریم - .کشف الغمه ۲ : ۴۳۰ - .

**[ترجمه]

«۳۴»

كش، [رجال الكشى] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبِی إِسْحَاقَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبَدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِمِنًى عَنْ خَمْسِمِائَةِ حَرْفٍ مِنَ الْكَلَامِ فَأَقْبَلْتُ أَقُولُ يَقُولُونَ كَذَا وَ كَذَا قَالَ فَيَقُولُ لِی قُلْ كَذَا فَقُلْتُ هَذَا الْحَلَالُ وَ الْحَرَامُ وَ الْقُرْآنُ أَعْلَمُ أَنَّكَ صَاحِبُهُ وَ أَعْلَمُ النَّاسِ بِهِ فَهَذَا الْكَلَامُ مِنْ أَيْنَ فَقَالَ يَحْتَجُّ اللَّهُ عَلَى خَلْقِهِ بِحُجَّةٍ- لَا يَكُونُ عِنْدَهُ كُلَّمَا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ (۵).

۱- ۱. رجال الکشّیّ ص ۱۲۱.

۲- ۲. الکافی ج ۴ ص ۲۱.

۳- ۳. هذا اقتباس معنی الآیه و هی قوله تعالی: وَ نَزَّلْنا عَلَيْكَ الْكِتابَ تِبْياناً لِكُلِّ شَيْ ءٍ(سوره النحل الآیه: ۸۹).

۴- ۴. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۳۰.

۵- ۵. رجال الکشّیّ ص ۱۷۶.

**[ترجمه]رجال کشی: هشام بن حکم گفت: از امام صادق علیه السّلام در منی راجع به پانصد قسمت علم کلام - . علم کلام از اصول عقاید بحث می کند. -

سؤال کردم. عرض کردم مردم چنین و چنان میگویند، فرمود تو چنین بگو. عرض کردم آقا حلال و حرام قرآن را شما کاملا میدانید و از همه مردم به آن آگاه تر هستید، اما این علم کلام از کجا آمد؟ فرمود: خداوند برای مردم دلیل می آورد، ممکن است آنچه مردم احتیاج دارند نزد خدا نباشد؟! منظور اینست که علم کلام را نیز خداوند بما آموخته است - . رجال کشی: ۱۷۶ - .

**[ترجمه]

«۳۵»

کش، [رجال الکشی] طَاهِرُ بْنُ عِيسَى الْوَرَّاقُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِی حَمَّادٍ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ الشَّحَّام قَالَ: رَآنِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَنَا أُصَلِّی فَأَرْسَلَ إِلَيَّ وَ دَعَانِی فَقَالَ لِی مِنْ أَيْنَ أَنْتَ قُلْتُ مِنْ مَوَالِيكَ قَالَ فَأَيُّ مَوَالِيَّ قُلْتُ مِنَ الْكُوفَهِ فَقَالَ مَنْ تَعْرِفُ مِنَ الْكُوفَهِ قُلْتُ بَشِيرَ النَّبَّالِ وَ شَجَرَهَ قَالَ وَ كَيْفَ صَنِيعَتُهُمَا إِلَيْكَ قُلْتُ وَ مَا أَحْسَنَ صَنِيعَتَهُمَا إِلَيَّ - قَالَ خَيْرُ الْمُسْلِمِينَ مَنْ وَصَلَ وَ أَعَانَ وَ نَفَعَ مَا بِتُّ لَيْلَهً قَطُّ وَ اللَّهِ وَ فِی مَالِی حَقٌّ يَسْأَلُنِيهِ ثُمَّ قَالَ أَيُّ شَيْ ءٍ مَعَكُمْ مِنَ النَّفَقَهِ قُلْتُ عِنْدِی مِائَتَا دِرْهَم قَالَ أَرِنِيهَا فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَزَادَنِی فِيهَا ثَلَاثِينَ دِرْهَماً وَ دِينَارَيْنِ ثُمَّ قَالَ تَعَشَّ عِنْدِی فَجِئْتُ فَتَعَشَّيْتُ عِنْدَهُ قَالَ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْقَابِلَهِ لَمْ أَذْهَبْ إِلَيْهِ فَأَرْسَلَ إِلَيَّ فَدَعَانِی مِنْ غَدِهِ فَقَالَ مَا لَكَ لَمْ تَأْتِنِی الْبَارِحَهَ قَدْ شَفَقْتَ عَلَيَّ قُلْتُ لَمْ يَجِئْنِی رَسُولُكَ فَقَالَ أَنَا رَسُولُ نَفْسِی إِلَيْكَ مَا دُمْتَ مُقِيماً فِی هَذِهِ الْبَلْدَهِ أَيَّ شَیْ ءٍ تَشْتَهِی مِنَ الطَّعَامِ قُلْتُ اللَّبَنَ فَاشْتَرَى مِنْ أَجْلِی شَاتاً لَبُوناً قَالَ فَقُلْتُ لَهُ عَلِّمْنِی دُعَاءً قَالَ اكْتُبْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ يَا مَنْ أَرْجُوهُ لِكُلِّ خَيْرٍ وَ آمَنُ سَخَطَهُ عِنْدَ كُلِّ عَثْرَهٍ- يَا مَنْ يُعْطِی الْكَثِيرَ بِالْقَلِيلِ وَ يَا مَنْ أَعْطَى مَنْ سَأَلَهُ تَحَنُّناً مِنْهُ وَ رَحْمَهً يَا مَنْ أَعْطَى مَنْ لَمْ يَسْأَلْهُ وَ لَمْ يَعْرِفْهُ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ أَعْطِنِی بِمَسْأَلَتِكَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ جَمِيعَ خَيْرِ الْآخِرَهِ فَإِنَّهُ غَيْرُ مَنْقُوصٍ مَا أَعْطَيْتَ وَ زِدْنِی مِنْ سَعَهِ فَضْلِكَ يَا كَرِيمُ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ يَا ذَا الْمَنِّ وَ الطَّوْلِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ يَا ذَا النَّعْمَاءِ وَ الْجُودِ ارْحَمْ شَيْبَتِی مِنَ النَّارِ ثُمَّ وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى لِحْيَتِهِ وَ لَمْ يَرْفَعْهُمَا إِلَّا وَ قَدِ امْتَلَأَ ظَهْرُ كَفَّيْهِ دُمُوعاً(۱).

**[ترجمه]رجال کشی: محمّد بن زید شحّام گفت: نماز میخواندم که چشم حضرت صادق علیه السّلام بمن افتاد، کسی را فرستاد و مرا خواست و فرمود از کدام دسته ای؟ عرض کردم از کوفه، سؤال کرد در کوفه چه کسی را میشناسی؟ عرض کردم بشیر نبال و شجره. پرسید آنها با تو چگونه رفتار میکنند؟ عرض کردم بهترین رفتاری که امکان دارد. قال: بهترین مسلمانان کسی است که بیشتر به درد مردم بخورد، به آنها کمک کند و سودمند باشد، به خدا قسم شبی را بصبح نرسانده ام که در مالم حقی باشد و در مورد آن از من بازخواست کنند. پرسید چقدر پول برای خرجی داری؟ عرض کردم دویست درهم، فرمود: ببینم، نشان دادم سی درهم و دو دینار بر آن افزود و بمن داد، سپس فرمود: امشب شام را پیش من بخور، من غذای شب را خدمت ایشان میل کردم، ولی شب بعد خدمتش نرفتم. فردا به دنبال من فرستاد رفتم فرمود: چرا دیشب نیامدی؟ بیاد تو بودم و منتظرت شدم. عرض کردم از طرف شما کسی نیامد بمن خبر دهد. فرمود: من خودم خبر میدهم تا وقتی در این شهر

هستی مهمـان ما باش. حالا بگو ببینم چه غـذایی میل داری؟ عرض کردم شـیر. یک گوسـفند شـیر دار برای من خریـد، عرض کردم آقا یک دعا بمن بیاموز فرمود بنویس:

«بسم اللّه الرحمن الرحیم یـا من ارجوه لکل خیر و آمن سـخطه عنـد کل شـر یا من یعطی الکثیر بالقلیل. و یا من أعطی من سأله تحننا منه و رحمه یا من أعطی من لم یسأله و لم یعرفه، صل علی محمّـد و اهل بیته. و أعطنی بمسألتی إیاک جمیع خیر الـدنیا و جمیع خیر الآخره فإنه غیر منقوص ما أعطیت، و زدنی من سعه فضلک یا کریم» آنگاه دستهای خود را بالا برده و فرمود:

یا ذا المن و الطول یا ذا الجلال و الاکرام یا ذا النعماء و الجود ارحم شیبتی من النار»

در این موقع دسـتهای خود را روی محـاسن خویش گـذاشت، وقتی برداشت پشت دسـتهایش پر از اشـک شـده بود - . رجـال کشی: ۲۳۵ - .

**[ترجمه]

«۳۶»

کش، [رجال الکشـی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْـعُودٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ إِشْکِیبَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ الْمِیثَمِیِّ عَنْ حُـذَیْفَهَ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ سَوْرَهَ بْنِ کُلَیْبٍ قَالَ: قَالَ لِی زَیْدُ بْنُ عَلِیٍّ علیه السـلام یَا سَوْرَهُ کَیْفَ عَلِمْتُمْ أَنَّ صَاحِبَکُمْ عَلَی مَا تَذْکُرُونَ قَالَ فَقُلْتُ عَلَی الْخَبِیرِ سَقَطْتُ قَالَ فَقَالَ هَاتِ فَقُلْتُ لَهُ کُنَّا نَأْتِی أَخَاکَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ علیهما السلام

ص: ۳۶

۱- ۱. نفس المصدر ص ۲۳۵.

نَسْأَلُهُ فَيَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَالَ اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ فِی کِتَابِهِ حَتَّی مَضَی أَخُوکَ فَأَتَیْنَاکُمْ آلَ مُحَمَّدٍ وَ أَنْتَ فِیمَنْ أَتَیْنَا فَتُخْبِرُونَا بِبَعْضٍ وَ لَا تُخْبِرُونَا بِکُلِّ الَّذِی نَسْأَلُکُمْ عَنْهُ حَتَّی أَتَیْنَا ابْنَ أَخِیکَ جَعْفَراً فَقَالَ لَنَا کَمَا قَالَ أَبُوهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَالَ تَعَالَی فَتَبَسَّمَ وَ قَالَ أَمَا وَ اللَّهِ إِنْ قُلْتَ هَذَا فَإِنَّ کُتُبَ عَلِیٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ عِنْدَهُ (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: سوره بن کلیب گفته است: زید بن علی بمن گفت: از کجا یقین کردی که پسر برادرم جعفر امام است؟ گفتم از خوب کسی سؤال کردی. گفت بگو، گفتم: خدمت برادرت محمّد بن علی حضرت باقرع می رفتیم و سؤال میکردیم، میفرمود: پیامبر صلّی اللّه علیه و آله چنین فرمود یا خداوند در قرآن چنین فرموده، وقتی برادرت از دنیا رفت، نزد هر کس از اهل بیت پیغمبر را که احتمال میدادیم امام باشد رفتیم، حتی پیش تو نیز آمدیم، بعضی از مسائل ما را جواب میدادید، ولی از تمام سؤالهای ما اطلاع نداشتید. تا اینکه خدمت پسر برادرت جعفر بن محمّد رفتیم، همان طور که پدرش میفرمود جواب ما را داد، میگفت: پیامبر فرمود یا خداوند چنین گفته است. زید لبخندی زده، گفت: درست است کتابهای حضرت علی علیه السلام نزد اوست - . همان: ۲۳۹ - .

**[ترجمه]

«۳۷»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب الْمُرْشِدُ أَبُو یَعْلَی الْجَعْفَرِیُّ وَ أَبُو الْحُسَیْنِ الْکُوفِیُّ وَ أَبُو جَعْفَرٍ الطُّوسِیُّ عَنْ سَوْرَةَ: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]مناقب: ابن شهر آشوب مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۷۴ - .

**[ترجمه]

«۳۸»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِیهِ وَ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِیعاً عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ عَنْ حَفْصِ بْنِ غِیَاثٍ قَالَ: رَأَیْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَتَخَلَّلُ بَسَاتِینَ الْکُوفَهِ فَانْتَهَی إِلَی نَخْلَهٍ فَتَوَضَّأَ عِنْدَهَا ثُمَّ رَکَعَ وَ سَجَدَ فَأَحْصَیْتُ فِی سُجُودِهِ خَمْسَمِائَهِ تَسْبِیحهٍ ثُمَّ اسْتَنَدَ إِلَی النَّخْلَهِ فَدَعَا بِدَعَوَاتٍ ثُمَّ قَالَ یَا حَفْصُ إِنَّهَا وَ اللَّهِ النَّخْلَهُ الَّتِی قَالَ اللَّهُ جَلَّ ذِکْرُهُ لِمَرْیَمَ علیها السلام وَ هُزِّی إِلَیْکِ بِجِذْعِ النَّخْلَهِ تُساقِطْ عَلَیْکِ رُطَباً جَنِیًّا(۳).

**[ترجمه]کافی: حفص بن غیاث گفته: امام صادق علیه السّلام بین نخلستانهای کوفه راه میرفت، بدرخت خرمایی رسید، وضو گرفته رکوع کرد، آنگاه سجده رفت، شمردم پانصد مرتبه تسبیح گفت. سپس به درخت خرما تکیه داده دعاهایی کرد آنگاه فرمود: حفص! بخدا قسم این همان درخت خرمایی است که خداوند بمریم فرمود: «وَ هُزِّی إِلَیْکِ بِجِذْعِ النَّخْلَهِ تُساقِطْ عَلَیْکِ رُطَباً جَنِیًّا» - . کافی ۸ : ۱۴۳ ، مریم / ۲۵ - {و تنه درخت خرما را به طرف خود [بگیر و] بتکان، تا خرمای تازه بر تو بریزد}.

**[ترجمه]

«۳۹»

کا، [الکافی] أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَامِلٍ كَانَ لِمُحَمَّدِ بْنِ رَاشِدٍ قَالَ: حَضَرْتُ عَشَاءَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فِي الصَّيْفِ فَأُتِيَ بِخِوَانٍ عَلَيْهِ خُبْزٌ وَ أُتِيَ بِقَصْعَةٍ فِيهَا ثَرِيدٌ وَ لَحْمٌ يَفُورُ فَوَضَعَ يَدَهُ فِيهَا فَوَجَدَهَا حَارَّةً ثُمَّ رَفَعَهَا وَ هُوَ يَقُولُ نَسْتَجِيرُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ نَحْنُ لَا نَقْوَى عَلَى هَذَا فَكَيْفَ النَّارُ وَ جَعَلَ يُكَرِّرُ هَذَا الْكَلَامَ حَتَّى أَمْكَنَتِ الْقَصْعَةُ فَوَضَعَ يَدَهُ فِيهَا وَ وَضَعْنَا أَيْدِيَنَا حَتَّى أَمْكَنَتْنَا فَأَكَلَ وَ أَكَلْنَا مَعَهُ ثُمَّ إِنَّ الْخِوَانَ رُفِعَ فَقَالَ يَا غُلَامُ ائْتِنَا بِشَيْءٍ فَأَتَى بِتَمْرٍ فِي طَبَقٍ فَمَدَدْتُ يَدِي فَإِذَا هُوَ تَمْرٌ فَقُلْتُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ هَذَا زَمَانُ الْأَعْنَابِ

ص: ۳۷

۱- ۱. المصدر السابق ص ۲۳۹.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۷۴.

۳- ۳. الکافی ج ۸ ص ۱۴۳ و فیه الآیه فی سوره مریم الآیه: ۲۵.

وَ الْفَاكِهَهِ قَالَ إِنَّهُ تَمْرٌ ثُمَّ قَالَ ارْفَعْ هَذَا وَ ائْتِنَا بِشَيْ ءٍ فَأَتَى بِتَمْرٍ فِي طَبَقٍ فَمَدَدْتُ يَدِي فَقُلْتُ هَذَا تَمْرٌ فَقَالَ إِنَّهُ طَيِّبٌ (۱).

**[ترجمه]کافی: یکی از کارگزاران محمّد بن راشد گفت: در فصل تابستان و هنگام شام خوردن بود که خدمت حضرت صادق رسیدم. سفره ای آوردند که نان داشت و یک قدح پر از آب گوشت و گوشت که بخار از آن برمیخاست، دست در آن گذاشت دید خیلی داغ است، سپس دست را بیرون آورد و فرمود: بخدا پناه میبریم از آتش جهنم، به او پناهنده می شویم از آتش جهنم. ما طاقت این گرما را نداریم چگونه طاقت آتش جهنم را داشته باشیم! پیوسته این سخن را تکرار میکرد، تا غذا سرد شد بطوری که می شد دست در آن گذاشت، شروع بخوردن نمود، من نیز خوردم سفره را برداشتند. بغلامش فرمود: چیزی بیاور، یک سینی خرما آورد. دست که دراز کردم دیدم خرما است عرض کردم آقا حالا فصل انگور و میوه های تابستانی است فرمود: این خرما است باز بغلام دستور داد آن را بردارد و چیزی بیاورد غلام یک سینی دیگر از خرما آورد. عرض کردم این هم خرما است فرمود: این خرما خوب است - . کافی ۸ : ۱۶۴ - .

**[ترجمه]

«۴۰»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذَا أَعْتَمَ وَ ذَهَبَ مِنَ اللَّيْلِ شَطْرُهُ أَخَذَ جِرَاباً فِيهِ خُبْزٌ وَ لَحْمٌ وَ الدَّرَاهِمُ فَحَمَلَهُ عَلَى عُنُقِهِ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِ الْحَاجَهِ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَهِ- فَقَسَمَهُ فِيهِمْ وَ لَا يَعْرِفُونَهُ فَلَمَّا مَضَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَدُوا ذَلِكَ فَعَلِمُوا أَنَّهُ كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ (۲).

**[ترجمه]کافی: هشام بن سالم گفته: هر وقت تاریکی شب همه جا را فرا می گرفت و مقداری از شب میگذشت، امام صادق علیه السّلام انبانهایی از نان و گوشت و پول برمیداشت و بر شانه میگرفت و میرفت به در خانه مستمندان مدینه و بین آنها تقسیم میکرد، آن ها او را نمیشناختند. پس از درگذشت امام صادق دیگر آن شخص را نیافتند فهمیدند او امام صادق علیه السلام بوده است - . کافی ۴ : ۸ - .

**[ترجمه]

بيان

أعتم أی دخل فی عتمه اللیل و هی ظلمته.

**[ترجمه]أعتم یعنی وارد تاریکی و ظلمت شب شد.

**[ترجمه]

«۴۱»

كـا، [الكـافى] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ وَهْبَانَ عَنْ عَمِّهِ هَارُونَ بْنِ عِيسَـى قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْـدِ اللَّهِ عليه السـلام لِمُحَمَّدٍ ابْنِهِ كَمْ فَضَلَ مَعَكَ مِنْ تِلْكَ النَّفَقَهِ قَالَ أَرْبَعُونَ دِيناراً قَالَ اخْرُجْ وَ تَصَدَّقْ بِهَا قَالَ إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مَعِى غَيْرُهَا قَالَ تَصَـدَّقْ بِهَا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يُخْلِفُهَا أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ لِكُلِّ شَـىْ ءٍ مِفْتَاحاً وَ مِفْتَاحَ الرِّزْقِ الصَّدَقَهُ فَتَصَدَّقْ بِهَا فَفَعَلَ فَمَا لَبِثَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السـلام إِلَّا عَشَـرَهً حَتَّى جَـاءَهُ مِنْ مَوْضِعٍ أَرْبَعَهُ آلَـافِ دِينَـارٍ فَقَـالَ يَا بُنَيَّ أَعْطَيْنَا لِلَّهِ أَرْبَعِينَ دِينَاراً فَأَعْطَانَا اللَّهُ أَرْبَعَهَ آلَافِ دِينَارٍ(۳).

**[ترجمه]کافی: هارون بن عیسـی گفته: امام صادق علیه السّـلام بفرزندش محمّد فرمود: چقدر از خرجی اضافه آمده؟ گفت چهل دینار فرمود آن را صـدقه بـده، عرض کرد آقا دیگر چیزی برایم باقی نمی مانـد. فرمود: صدقه بده، خداوند عوض آن را میدهـد، مگر نمیـدانی که هر چیزی کلیـدی دارد و کلید روزی صدقه است، پس اینک صدقه بده. بدسـتور امام عمل کرد، ده روز بیشتر نگـذشت که از جایی چهار هزار دینار رسـید، فرمود پسـرم در راه خـدا چهل دینار دادیم و خداوند چهار هزار دینار در عوض آن به ما عطا کرد - . کافی ۴ : ۹ - .

**[ترجمه]

«۴۲»

كا، [الكافى] عِدَّهٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِى الْأَصْبَغِ عَنْ بُنْدَارَ بْنِ عَاصِمٍ رَفَعَهُ عَنْ أَبِى عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَـالَ قَالَ: مَا تَوَسَّلَ إِلَيَّ أَحَـدٌ بِوَسِـيلَهٍ وَ لَا تَـذَرَّعَ بِـذَرِيعَهٍ أَقْرَبَ لَهُ إِلَى مَا يُرِيـدُهُ مِنِّى مِنْ رَجُلٍ سَـلَفَ إِلَيْهِ مِنِّى يَـدٌ أَتْبَعْتُهَا أُخْتَهَا وَ أَحْسَنْتُ رَبَّهَا فَإِنِّى رَأَيْتُ مَنْعَ الْأَوَاخِرِ يَقْطَعُ لِسَانَ شُكْرِ الْأَوَائِلِ وَ لَا سَخَتْ نَفْسِى بِرَدِّ بِكْرِ الْحَوَائِجِ وَ قَدْ قَالَ الشَّاعِرُ:

وَ إِذَا بُلِيتَ بِبَذْلِ وَجْهِكَ سَائِلًا** فَابْذُلْهُ لِلْمُتَكَرِّمِ الْمِفْضَالِ

۱- ۱. الكافى ج ۸ ص ۱۶۴.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۴ ص ۸.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۴ ص ۹.

إِنَّ الْجَوَادَ إِذَا حَبَاکَ بِمَوْعِدٍ*** أَعْطَاکَهُ سَلِساً بِغَيْرِ مِطَالٍ

وَ إِذَا السُّؤَالُ مَعَ النَّوَالِ قَرَنْتَهُ*** رَجَحَ السُّؤَالُ وَ خَفَّ کُلُّ نَوَالٍ (۱).

**[ترجمه]کافی: امام صادق علیه السلام فرمود: هیچ کس زودتر از شخصی که قبلاـ به او کمکی کرده باشم، منظور و در خواستش نزد من برآورده نمیشود، و بار دیگر متعاقب آن کمک بهتر و عالی تری به او خواهم کرد، زیرا میدانم اگر مرتبه های بعد کسی را رد کنم سپاس کمک های قبل را نخواهد داشت، در ضمن کسانی که برای اولین بار از من درخواستی بکنند، آنها را هم ناامید نخواهم کرد در حالی که شاعر گفته است:

وَ

إِذَا بُلِيتَ بِبَذْلِ وَجْهِکَ سَائِلًا-

فَابْذُلْهُ لِلْمُتَکَرِّمِ

الْمِفْضَالِ-

إِنَّ الْجَوَادَ إِذَا حَبَاکَ

بِمَوْعِدٍ-

أَعْطَاکَهُ سَلِساً بِغَيْرِ

مِطَالٍ-

وَ

إِذَا السُّؤَالُ مَعَ النَّوَالِ قَرَنْتَهُ-

رَجَحَ

السُّؤَالُ وَ خَفَّ کُلُّ نَوَالٍ - . کافی ۴ : ۲۴ -

**[ترجمه]

بیان

و أحسنت ربها أی تربیتها بعدم المنع بعد ذلک العطاء فإن منع النعم للأواخر یقطع لسان شکر المنعم علیه علی النعم الأوائل و

لما ذكر أنه يحب إتباع النعمه بالنعمه بين أنه لا يرد بكر الحوائج أيضا أى الحاجه الأولى التى لم يسأل السائل قبلها و السلس ككتف السهل اللين المنقاد.

**[ترجمه]أحسنت ربها يعنى تربيت آن درخواست با امتناع نكردن از دادن كمك پس از بخشش براى بار اول، زيرا عطا نكردن نعمت در دفعات بعد موجب مى شود كسى كه به او نعمت عطا شده شكرگذار نعمت هايى كه قبلا به او داده شده نيز نباشد، پس امام بخشش و انفاق را به صورت پى در پى دوست داشتند، با اين حال ايشان كسانى را كه براى اولين بار از امام درخواست كمك مى كردند نيز رد نمى كردند، السلس بر وزن كتف يعنى آسان و ملايم و انعطاف پذير.

**[ترجمه]

«۴۳»

كا، [الكافى] عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَدْ أُتِيَ بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ فِيهِ ضَبَّةٌ مِنْ فِضَّةٍ فَرَأَيْتُهُ يَنْزِعُهَا بِأَسْنَانِهِ (۲).

**[ترجمه]كافى: عمرو بن ابى المقدام گفته: براى حضرت صادق عليه السّلام ظرف آبى آوردند، مقدارى نقره به آن چسبيده بود آن را با دندان هايش كند - . همان ۶ : ۲۶۷ ، شيخ در تهذيب ۹ : ۹۱ اين روايت را آورده است. - .

**[ترجمه]

بيان

ضبه الفضه القطعه منها تلصق بالشى ء.

**[ترجمه]ضبه الفضه: قطعه اى از نقره كه به چيزى چسبيده باشد.

**[ترجمه]

«۴۴»

كا، [الكافى] عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ: كُنَّا مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ بِالْحِيرَهِ حِينَ قَدِمَ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ فَخَتَنَ بَعْضُ الْقُوَّادِ ابْناً لَهُ وَ صَنَعَ طَعَاماً وَ دَعَا النَّاسَ وَ كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ فِيمَنْ دَعَا فَبَيْنَمَا هُوَ

عَلَى الْمَائِدَهِ يَأْكُلُ وَ مَعَهُ عِدَّةٌ فِي الْمَائِدَهِ فَاسْتَسْقَى رَجُلٌ مِنْهُمْ مَاءً فَأُتِيَ بِقَدَحٍ فِيهِ شَرَابٌ لَهُمْ فَلَمَّا أَنْ صَارَ الْقَدَحُ فِي يَدِ الرَّجُلِ قَامَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمَائِدَهِ فَسُئِلَ عَنْ قِيَامِهِ فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَلْعُونٌ مَنْ جَلَسَ عَلَى مَائِدَهٍ يُشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ(۳).

وَ فِی رِوَایَهٍ أُخْرَی: مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ جَلَسَ طَائِعاً عَلَی مَائِدَهٍ یُشْرَبُ عَلَیْهَا الْخَمْرُ.

**[ترجمه]کـافی: هارون بن جهم گفت: وقتی امام صادق علیه السـلام به حیره نزد منصور دوانیقی آمـده بود، در خـدمت امام بودیم. یکی از سـرهنگان بچه اش را ختنه کرد، دعوتی کرده بود، حضـرت صـادق نیز بین دعوت شـدگان حضور داشت، سـر سفره که مهمانان مشـغول خوردن غـذا بودند، یک نفر از آنها آب خواست. قدحی که نوعی شـراب داشت آوردند، همین که قدح بدست آن مرد رسـید، امام صادق علیه السّلام از جا برخاست پرسیدند آقا چرا بلند شدید؟ فرمود: پیامبر ص فرموده است: هر کس سر سفره ای بنشیند که شراب در آن سفره خورده می شود ملعون است - . کافی ۶ : ۲۶۸ - .

در روایت دیگری آمـده است: ملعون است ملعون هر کس به اختیـار خود سـر سـفره ای بنشـیند که شـراب در آن نوشـیده می شود.

**[ترجمه]

«۴۵»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ رَجُلٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ: أَکَلْنَا مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأُتِینَا

ص: ۳۹

۱- ۱. المصدر السابق ج ۴ ص ۲۴.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۶ ص ۲۶۷ و أخرجه الشیخ فی التهذیب ج ۹ ص ۹۱.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۶ ص ۲۶۸.

بِقَصْعَةٍ مِنْ أَرُزٍّ فَجَعَلْنَا نُعَذِّرُ(۱) فَقَالَ مَا صَنَعْتُمْ شَيْئاً إِنَّ أَشَدَّكُمْ حُبّاً لَنَا أَحْسَنُكُمْ أَكْلًا عِنْدَنَا قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ فَرَفَعْتُ كَشْحَةَ الْمَائِدَةِ فَأَكَلْتُ فَقَالَ نَعَمْ الْآنَ ثُمَّ أَنْشَأَ يُحَدِّثُنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أُهْدِيَ لَهُ قَصْعَةُ أَرُزٍّ مِنْ نَاحِيَةِ الْأَنْصَارِ فَدَعَا سَلْمَانَ وَ الْمِقْدَادَ وَ أَبَا ذَرٍّ رَحِمَهُمُ اللَّهُ فَجَعَلُوا يُعَذِّرُونَ فِي الْأَكْلِ فَقَالَ مَا صَنَعْتُمْ شَيْئاً أَشَدُّكُمْ حُبّاً لَنَا أَحْسَنُكُمْ أَكْلًا عِنْدَنَا فَجَعَلُوا يَأْكُلُونَ أَكْلًا جَيِّداً ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رَحِمَهُمُ اللَّهُ وَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ صَلَّى عَلَيْهِمْ (۲).

**[ترجمه]کافی: عبد الرحمن بن حجاج گفت: خدمت امام صادق ع بودیم ظرفی برنج آوردند، عذر خواستیم فرمود: چکار کردید کسی ما را بیشتر دوست دارد که بیشتر از غذای ما بخورد، عبد الرحمن گفت کنار سفره را یک طرف زده شروع بخوردن کردم. فرمود حالا خوب شد. بعد شروع کرد به گفتن حدیث که روزی برای پیامبر اکرم از طرف انصار ظرفی برنج آوردند سلمان و مقداد و ابوذر رحمه اللّٰه علیهم را خواست، آنها عذر خواستند. فرمود: چکار میکنید کسی بیشتر ما را دوست دارد که بیشتر از غذای ما بخورد، پس آن ها خیلی خوب شروع به خوردن کردند. فرمود خدا آنها را رحمت کند و از ایشان راضی باشد و درود بر آنها فرستد - . کافی ۶ : ۲۷۸ - .

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بکشحه المائده جانبها أو المراد أکل ما یلیه من الطعام و الکشح ما بین الخاصره إلی الضلع الخلف.

**[ترجمه]شاید منظور از کشحه المائده کنار سفره باشد یا شاید منظور خوردن آنچه از غذا در سفره است باشد، و الکشح به معنای پهلو می باشد که قسمتی بین کمر و دنده پشت است.

**[ترجمه]

«۴۶»

کا، [الکافی] عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُنْدَارَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَدَّمَ إِلَيْنَا طَعَاماً فِيهِ شِوَاءٌ وَ أَشْيَاءُ بَعْدَهُ ثُمَّ جَاءَ بِقَصْعَةٍ مِنْ أَرُزٍّ فَأَكَلْتُ مَعَهُ فَقَالَ كُلْ قُلْتُ قَدْ أَكَلْتُ قَالَ كُلْ فَإِنَّهُ يُعْتَبَرُ حُبُّ الرَّجُلِ لِأَخِيهِ بِانْبِسَاطِهِ فِي طَعَامِهِ ثُمَّ حَازَ لِي حَوْزاً بِإِصْبَعِهِ مِنَ الْقَصْعَةِ فَقَالَ لِي لَتَأْكُلَنَّ ذَا بَعْدَ مَا أَكَلْتَ فَأَكَلْتُهُ (۳).

**[ترجمه]کافی: سلیمان صیرفی گفت: خدمت حضرت صادق ع بودم، غذایی از گوشت بریان و چیزهای دیگر آوردند. سپس ظرفی برنج آوردند، من همراه ایشان خوردم باز فرمود بخور عرض کردم خوردم، فرمود: بخور مقدار علاقه شخص را به برادرش از آن میفهمند که تا چه اندازه در خوردن غذای خانه او رویش باز است، سپس با دست مبارک لقمه ای برایم گرفت فرمود باید این لقمه را هم بخوری، خوردم - . کافی ۶ : ۲۷۹ - .

**[ترجمه]

«۴۷»

کا، [الکافی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّی بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ یُونُسَ عَنْ أَبِی الرَّبِیعِ قَالَ: دَعَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِطَعَامٍ فَأُتِیَ بِهَرِیسَهٍ فَقَالَ لَنَا ادْنُوا وَ کُلُوا قَالَ فَأَقْبَلَ الْقَوْمُ یَقْصُرُونَ فَقَالَ علیه السلام کُلُوا فَإِنَّمَا تَسْتَبِینُ مَوَدَّهُ الرَّجُلِ لِأَخِیهِ فِی أَکْلِهِ قَالَ فَأَقْبَلْنَا نُغِصُّ أَنْفُسَنَا کَمَا یَغَصُّ الْإِبِلُ (۴).

**[ترجمه]کافی: ابو الربیع گفت: امام صادق ع غذا خواست هریسه -. غذایی است که با آرد و گوشت می پزند. - آوردند فرمود جلو بیایید و بخورید عذر خواستیم فرمود: بخورید علاقه شخص به دوستش بمقدار خوردن غذاهای خانه اوست. چنان شروع بخوردن کردیم که مثل شتر لف لف میکردیم و میخوردیم -. همان ۶: ۲۷۹ -.

**[ترجمه]

«۴۸»

کا، [الکافی] عِدَّهٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی عَنْ أَبِی سَعِیدٍ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ قَالَ: کُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جَمَاعَهً فَدَعَا بِطَعَامٍ مَا لَنَا عَهْدٌ بِمِثْلِهِ

ص: ۴۰

۱- ۱. عذر فی الامر تعذیرا، اذا قصر و لم یجتهد.

۲- ۲. الکافی ج ۶ ص ۲۷۸.

۳- ۳. الکافی ج ۶ ص ۲۷۹.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۶ ص ۲۷۹.

لَذَاذَةً وَ طِيباً وَ أُوتِينَا بِتَمْرٍ نَنْظُرُ فِيهِ إِلَى وُجُوهِنَا مِنْ صَفَائِهِ وَ حُسْنِهِ فَقَالَ رَجُلٌ لَتُسْأَلُنَّ عَنْ هَذَا النَّعِيمِ الَّذِی نُعِّمْتُمْ بِهِ عِنْدَ ابْنِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام اللَّهُ أَكْرَمُ وَ أَجَلُّ مِنْ أَنْ يُطْعِمَكُمْ طَعَاماً فَيُسَوِّغَكُمُوهُ ثُمَّ يَسْأَلَكُمْ عَنْهُ وَ لَكِنْ يَسْأَلُكُمْ عَمَّا أَنْعَمَ عَلَيْكُمْ بِمُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله(۱).

**[ترجمه]کافی: ابو حمزه گفت: با عده ای در خدمت حضرت صادق ع بودیم، غذایی آوردند که به لذیذی و خوبی آن غذا نخورده بودیم، خرمایی نیز آوردند که از شدت صفا و خوبی، عکسمان در آن دیده میشد. مردی از حاضرین گفت از این نعمتی که در خدمت پسر پیامبر خوردیم بازخواست خواهند کرد. امام صادق ع فرمود: خدا کریم تر و بزرگتر از آن است که غذایی گوارا و خوراکی مطبوع بشما بدهد و بعد در مورد آن بازخواست کند، اما در مورد اینکه نعمت ولایت محمّد و آل محمّد صلّی اللَّه علیه و آله را به شما عنایت کرده است، بازخواست خواهد کرد - . کافی ۶ : ۲۸۳ - .

**[ترجمه]

«۴۹»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى عَنْ ذُبْيَانَ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ مُوسَى النُّمَيْرِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِی يَعْفُورٍ قَالَ: رَأَيْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ضَيْفاً فَقَامَ يَوْماً فِی بَعْضِ الْحَوَائِجِ فَنَهَاهُ عَنْ ذَلِكَ وَ قَامَ بِنَفْسِهِ إِلَى تِلْكَ الْحَاجَةِ وَ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنْ أَنْ يُسْتَخْدَمَ الضَّيْفُ (۲).

**[ترجمه]کافی: ابن ابی یعفور گفت: مهمانی خدمت حضرت صادق بود، از جا حرکت کرد که کاری انجام دهد. امام صادق علیه السّلام او را بازداشت و خودش از جای حرکت کرد تا آن کار را انجام دهد فرمود پیغمبر از اینکه مهمان را بخدمت گمارند نهی فرموده است - . کافی ۶ : ۳۲۸ - .

**[ترجمه]

«۵۰»

کا، [الکافی] عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدَةَ الْوَاسِطِيِّ عَنْ عَجْلَانَ قَالَ: تَعَشَّيْتُ مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَعْدَ عَتَمَةٍ وَ كَانَ يَتَعَشَّى بَعْدَ عَتَمَةٍ فَأُتِيَ بِخَلٍّ وَ زَيْتٍ وَ لَحْمٍ بَارِدٍ فَجَعَلَ يَنْتِفُ اللَّحْمَ فَيُطْعِمُنِيهِ وَ يَأْكُلُ هُوَ الْخَلَّ وَ الزَّيْتَ وَ يَدَعُ اللَّحْمَ فَقَالَ إِنَّ هَذَا طَعَامُنَا وَ طَعَامُ الْأَنْبِيَاءِ(۳).

**[ترجمه]کافی: عجلان گفت: شام خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودیم، مشغول غذا خوردن بود، سرکه و روغن زیتون و گوشت سرد آوردند گوشت ها را تکه تکه میکرد و بمن میداد خودش سرکه و روغن زیتون میخورد، بگوشت کاری نداشت میفرمود این غذای ما و غذای انبیاء است - . همان ۶ : ۳۲۸ - .

**[ترجمه]

«۵۱»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی قَالَ: أَکَلْتُ مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ یَا جَارِیَهُ ائْتِینَا بِطَعَامِنَا الْمَعْرُوفِ فَأُتِیَ بِقَصْعَهٍ فِیهَا خَلٌّ وَ زَیْتٌ فَأَکَلْنَا(۴).

**[ترجمه]کافی: عبد الاعلی گفت: همراه امام صادق ع غذا خوردیم فرمود: ای کنیز غذای معروف ما را بیاور ظرفی که روغن زیتون و سرکه داشت آورد خوردیم - . کافی ۶ : ۳۲۸ - .

**[ترجمه]

«۵۲»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: شَکَوْتُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام الْوَجَعَ فَقَالَ إِذَا أَوَیْتَ إِلَی فِرَاشِکَ فَکُلْ سُکَّرَتَیْنِ قَالَ فَفَعَلْتُ ذَلِکَ فَبَرَأْتُ فَخَبَّرْتُ بَعْضَ الْمُتَطَبِّبِینَ وَ کَانَ أَفْرَهَ أَهْلِ بِلَادِنَا فَقَالَ مِنْ أَیْنَ عَرَفَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَذَا هَذَا مِنْ مَخْزُونِ عِلْمِنَا أَمَا إِنَّهُ صَاحِبُ کُتُبٍ فَیَنْبَغِی أَنْ یَکُونَ أَصَابَهُ فِی بَعْضِ کُتُبِهِ (۵).

ص: ۴۱

۱- ۱. الکافی ج ۶ ص ۲۸۳.
۲- ۲. نفس المصدر ج ۶ ص ۳۲۸.
۳- ۳. نفس المصدر ج ۶ ص ۳۲۸.
۴- ۴. نفس المصدر ج ۶ ص ۳۲۸.
۵- ۵. المصدر السابق ج ۶ ص ۳۳۳، و الفاره الحاذق بالشی ء.

**[ترجمه]کافی: علی بن نعمان گفت: یکی از دوستان نقل کرد که خدمت حضرت صادق علیه السّلام از درد شکایت کردم فرمود: موقع خواب دو بند نیشکر بخور این کار را کردم حالم خوب شد. به یکی از طبیب ها که مردم او را خیلی ماهر میدانستند گفتم، گفت حضرت صادق از کجا این را فهمیده این مطلب از اسرار طبی ما است، او کتاب هایی دارد ممکن است در یکی از آن کتاب ها دیده باشد - . همان ۶ : ۳۳۳ - .

**[ترجمه]

«۵۳»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَیْمَانَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الْجُبُنِّ فَقَالَ لَقَدْ سَأَلْتَنِی عَنْ طَعَامٍ یُعْجِبُنِی ثُمَّ أَعْطَی الْغُلَامَ دِرْهَماً فَقَالَ یَا غُلَامُ ابْتَعْ لَنَا جُبُنّاً وَ دَعَا بِالْغَدَاءِ فَتَغَدَّیْنَا مَعَهُ وَ أُتِیَ بِالْجُبُنِّ فَأَکَلَ وَ أَکَلْنَا(۱).

**[ترجمه]کافی: از امام محمد باقر ع در مورد جُبُنّ (پنیر) پرسیدند، فرمود: در مورد غذایی پرسیدی که مورد پسند من است، سپس درهمی به غلام داد و فرمود: ای غلام برای ما جبن بخر و بعد دعوت به غذا نمود، ما همراه ایشان غذا خوردیم و جبن را آوردند، امام از آن خورد، ما نیز خوردیم - .

کافی ۶ : ۳۳۹ - .

**[ترجمه]

«۵۴»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مَرَّارٍ وَ غَیْرِهِ عَنْ یُونُسَ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: رَأَیْتُ دَایَةَ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام تُلْقِمُهُ الْأَرُزَّ وَ تَضْرِبُهُ عَلَیْهِ فَغَمَّنِی مَا رَأَیْتُهُ فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ لِی أَحْسَبُکَ غَمَّکَ الَّذِی رَأَیْتَ مِنْ دَایَهِ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَقَالَ لِی نِعْمَ الطَّعَامُ الْأَرُزُّ یُوَسِّعُ الْأَمْعَاءَ وَ یَقْطَعُ الْبَوَاسِیرَ وَ إِنَّا لَنَغْبِطُ أَهْلَ الْعِرَاقِ بِأَکْلِهِمُ الْأَرُزَّ وَ الْبُسْرَ فَإِنَّهُمَا یُوَسِّعَانِ الْأَمْعَاءَ وَ یَقْطَعَانِ الْبَوَاسِیرَ(۲).

**[ترجمه]کافی: زراره گفت دایه ابو الحسن موسی را دیدم که برنج باو میداد و او را میزد، من اندوهگین شدم. وقتی خدمت حضرت صادق رسیدم فرمود می بینم که از کار دایه ابو الحسن موسی غمگین شده ای عرض کردم آری .

فرمود: برنج خوب غذایی است که جهاز هاضمه را وسیع میکند و بواسیر را از بین می برد، ما غبطه میخوریم که عراقی ها خوراکشان برنج و خرمای نارس است و این دو باعث وسعت دستگاه گوارش و از بین رفتن بواسیر است - . همان ۶ : ۳۴۱ - .

**[ترجمه]

«۵۵»

«۵۵»

کا، [الکافی] أَبُو عَلِیٍّ الْأَشْعَرِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ کَثِیرٍ الْخَزَّازِ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: رَأَیْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عَلَیْهِ قَمِیصٌ غَلِیظٌ خَشِنٌ تَحْتَ ثِیَابِهِ وَ فَوْقَهُ جُبَّهُ صُوفٍ وَ فَوْقَهَا قَمِیصٌ غَلِیظٌ فَمَسِسْتُهَا فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ النَّاسَ یَکْرَهُونَ لِبَاسَ الصُّوفِ فَقَالَ کَلَّا کَانَ أَبِی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ علیهما السلام یَلْبَسُهَا وَ کَانَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ یَلْبَسُهَا وَ کَانُوا علیهم السلام یَلْبَسُونَ أَغْلَظَ ثِیَابِهِمْ إِذَا قَامُوا إِلَی الصَّلَاهِ وَ نَحْنُ نَفْعَلُ ذَلِکَ (۳).

**[ترجمه]کافی: محمّد بن حسین بن کثیر خزاز از پدر خود نقل کرد: که حضرت صادق ع را دیدم پیراهنی خشن و زخیم زیر لباسهایش داشت، بالای آن جبه ای از پشم بود و بالای جبه پیراهنی خشن بود: من بر آن لباس دست کشیدم، عرض کردم مردم از لباس پشمی خوششان نمی آید فرمود: این صحیح نیست پدرم محمّد بن علی و جدم علی بن الحسین آن را میپوشیدند، آن ها در هنگام نماز خشن ترین لباس های خود را به تن داشتند. من هم همین کار را میکنم -. کافی ۶ : ۴۵۰ -.

**[ترجمه]

«۵۶»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی عَنْ مِسْمَعِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِکِ قَالَ: کُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِمِنًی وَ بَیْنَ أَیْدِینَا عِنَبٌ نَأْکُلُهُ فَجَاءَ سَائِلٌ فَسَأَلَهُ فَأَمَرَ بِعُنْقُودٍ فَأَعْطَاهُ فَقَالَ السَّائِلُ لَا حَاجَهَ لِی فِی هَذَا إِنْ کَانَ دِرْهَمٌ قَالَ یَسَعُ اللَّهُ عَلَیْکَ فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ رُدُّوا الْعُنْقُودَ فَقَالَ یَسَعُ اللَّهُ لَکَ

ص: ۴۲

۱- ۱. المصدر السابق ج ۶ ص ۳۳۹.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۶ ص ۳۴۱.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۶ ص ۴۵۰.

وَ لَمْ يُعْطِهِ شَيْئاً ثُمَّ جَاءَ سَائِلٌ آخَرُ فَأَخَذَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ثَلَاثَ حَبَّاتِ عِنَبٍ فَنَاوَلَهَا إِيَّاهُ فَأَخَذَهَا السَّائِلُ مِنْ يَدِهِ ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الَّذِي رَزَقَنِي فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَكَانَكَ فَحَثَا مِلْ ءَ كَفَّيْهِ عِنَباً فَنَاوَلَهَا إِيَّاهُ فَأَخَذَهَا السَّائِلُ مِنْ يَدِهِ ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الَّذِي رَزَقَنِي فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَكَانَكَ يَا غُلَامُ أَيُّ شَيْ ءٍ مَعَكَ مِنَ الدَّرَاهِمِ فَإِذَا مَعَهُ نَحْوٌ مِنْ عِشْرِينَ دِرْهَماً فِيمَا حَزَرْنَاهُ (۱)

أَوْ نَحْوِهَا فَنَاوَلَهَا إِيَّاهُ فَأَخَذَهَا ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْكَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَكَانَكَ فَخَلَعَ قَمِيصاً كَانَ عَلَيْهِ فَقَالَ الْبَسْ هَذَا فَلَبِسَهُ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي وَ سَتَرَنِي يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَوْ قَالَ جَزَاكَ اللَّهُ خَيْراً لَمْ يَدْعُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِلَّا بِذَا ثُمَّ انْصَرَفَ فَذَهَبَ قَالَ فَظَنَنَّا أَنَّهُ لَوْ لَمْ يَدْعُ لَهُ لَمْ يَزَلْ يُعْطِيهِ لِأَنَّهُ كُلَّمَا كَانَ يُعْطِيهِ حَمِدَ اللَّهَ أَعْطَاهُ (۲).

**[ترجمه]کافی: مسمع بن عبد الملک گفت در منی خدمت حضرت صادق مشغول انگور خوردن بودیم، گدایی آمد و تقاضا کرد امام دستور داد یک خوشه انگور به او بدهند. گدا گفت احتیاج بانگور ندارم اگر پول بدهید خوب است، امام فرمود: خداوند بتو وسعت بدهد گدا رفت، باز برگشت گفت همان خوشه انگور را بدهید، فرمود: برو خدا به تو گشایش دهد و چیزی به او نداد. گدای دیگری آمد امام علیه السّلام سه دانه انگور باو داد گدا گرفت و گفت الحمد لله رب العالمین خدایی که مرا روزی بخشید. امام فرمود: بایست دست مبارک را پر از انگور کرده باو داد باز گفت حمد و سپاس خدایی راست که بمن روزی بخشید باز فرمود بایست. از غلامش پرسید چقدر پول داری؟ عرض کرد تقریبا بیست درهم فرمود باین فقیر بده گدا گفت خدایا تو را سپاسگزارم این نعمت از جانب تو است خدای یکتایی که شریکی نداری. باز امام فرمود بایست پیراهن خود را از تن بیرون آورد فرمود این را بپوش. گدا پوشیده گفت خدا را شکر میکنم که مرا پوشانید و لباس بمن داد، آقا یا ابا عبد اللّه یا گفت خدا بشما خیر بدهد همین دعا را برای حضرت صادق کرد گدا رفت. ما با خود این طور خیال کردیم که اگر آن گدا برای خود حضرت دعا نمیکرد، پیوسته باو چیزی میداد، چون هر چه حمد و سپاس خدا را مینمود باو مقداری می بخشید - . کافی ۴ : ۴۹ - .

**[ترجمه]

«۵۷»

کا، [الکافی] عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: خَرَجَ إِلَيْنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ مُغْضَبٌ فَقَالَ إِنِّي خَرَجْتُ آنِفاً فِي حَاجَةٍ فَتَعَرَّضَ لِي بَعْضُ سُودَانِ الْمَدِينَةِ فَهَتَفَ بِي لَبَّيْكَ يَا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ لَبَّيْكَ فَرَجَعْتُ عَوْدِي عَلَى بَدْئِي إِلَى مَنْزِلِي خَائِفاً ذَعِراً مِمَّا قَالَ حَتَّى سَجَدْتُ فِي مَسْجِدِي لِرَبِّي وَ عَفَّرْتُ لَهُ وَجْهِي وَ ذَلَّلْتُ لَهُ نَفْسِي وَ بَرِئْتُ إِلَيْهِ مِمَّا هَتَفَ بِي وَ لَوْ أَنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ عَدَا مَا قَالَ اللَّهُ فِيهِ إِذاً لَصَمَّ صَمّاً لَا يَسْمَعُ بَعْدَهُ أَبَداً وَ عَمِيَ عَمًى لَا يُبْصِرُ بَعْدَهُ أَبَداً وَ خَرِسَ خَرْساً لَا يَتَكَلَّمُ بَعْدَهُ أَبَداً ثُمَّ قَالَ لَعَنَ اللَّهُ أَبَا الْخَطَّابِ وَ قَتَلَهُ بِالْحَدِيدِ(۳).

**[ترجمه]کافی: مالک بن عطیه گوید یکی از اصحاب حضرت صادق نقل کرد: که روزی امام علیه السّلام آمد و با خشم فرمود من ساعتی قبل کاری داشتم از منزل خارج شدم یکی از سودانیهای مدینه فریاد زد (لبیک یا جعفر بن محمّد لبیک) - . این سودانی امام را خدا گرفته بود بجای اینکه بگوید لبیک اللهم لبیک میگفت لبیک یا ابا عبد اللّه. «أَ أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ

اتَّخِذُونِي وَ أُمِّيَ إِلٰهَيْنِ» آیا تو به مردم گفتی من و مادرم را دو خدا بگیرید؟ - ، با ترس و وحشت از این سخنی که او گفت فورا بمنزل برگشتم، برای خدا به سجده رفته و صورت بخاک مالیدم و اظهار کوچکی و خواری نمودم، عرض کردم خدایا من بیزار و متنفرم از آن حرفی که سودانی گفت. اگر عیسی بن مریم از حرفی که خداوند به او گفت بدش می آمد - ۴. کافی ۸ : ۲۲۵ - چنان از گوش کر و از چشم کور و از زبان لال میشد که دیگر نه میشنوید و نه میدید و نه سخن میگفت، خدا ابو الخطاب را لعنت کند و او را با ضربه آهن بکشد - ۵ . - .

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری رجع عودا علی بدء و عوده علی بدئه أی لم ينقطع ذهابه حتی وصله برجوعه.

ص: ۴۳

۱- ۱. حزر الشی ء حزرا: قدره بالحدس.

۲- ۲. الکافی ج ۴ ص ۴۹.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۸ ص ۲۲۵.

أقول: لعله كان من أصحاب أبى الخطاب و يعتقد الربوبيه فيه عليه السلام فناداه بما ينادى الله تعالى به فى الحج فاضطرب عليه السلام لعظيم ما نسب إليه و سجد مبرئا نفسه عند الله من ذلك و لعن أبا الخطاب لأنه كان مخترع هذا المذهب الفاسد.

**[ترجمه]جوهری گفت: رجع عودا علی بدء و عوده علی بدئه یعنی هنوز کاملا نرفته بود که بازگشت.

می گویم: شاید آن سودانی از یاران ابو الخطاب بوده که اعتقاد به خدایی حضرت صادق داشت و در حج به جای لبیک به خداوند به امام صادق ع لبیک گفت، به همین دلیل امام از نسبت عظیمی که به ایشان زده شد مضطرب شده و نزد خداوند سجده کرده و از این گناه برائت جست و ابو الخطاب را که مؤسس این مذهب فاسد بود لعنت کرد.

**[ترجمه]

«۵۸»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ غُلَامٍ أَعْتَقَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: هَذَا مَا أَعْتَقَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَعْتَقَ غُلَامَهُ السِّنْدِیَّ فُلَاناً عَلَی أَنَّهُ یَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِیکَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ أَنَّ الْبَعْثَ حَقٌّ وَ أَنَّ الْجَنَّهَ حَقٌّ وَ أَنَّ النَّارَ حَقٌّ وَ عَلَی أَنَّهُ یُوَالِی أَوْلِیَاءَ اللَّهِ وَ یَتَبَرَّأُ مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ وَ یُحِلُّ حَلَالَ اللَّهِ وَ یُحَرِّمُ حَرَامَ اللَّهِ وَ یُؤْمِنُ بِرُسُلِ اللَّهِ وَ یُقِرُّ بِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ أَعْتَقَهُ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا یُرِیدُ بِهِ مِنْهُ جَزَاءً وَ لا شُکُوراً وَ لَیْسَ لِأَحَدٍ عَلَیْهِ سَبِیلٌ إِلَّا بِخَیْرٍ شَهِدَ فُلَانٌ (۱).

**[ترجمه]کافی: ابن سنان از غلامی که حضرت صادق علیه السّلام او را آزاد کرده بود چنین نقل کرد که آن جناب یاد داشتی با این مضمون نوشت: جعفر بن محمّد غلام هندی خود را به نام فلان آزاد نمود زیرا او بر یگانگی خدا و اینکه شریکی ندارد و اینکه محمّد بنده و پیامبر اوست و قیامت و بهشت و جهنم حق است گواهی میداد ، دوستان خدا را دوست میدارد و از دشمنان خدا بیزار است، حلال خدا را حلال و حرام او را حرام میداند و به پیامبران خدا ایمان دارد و به هر چه از جانب خدا آمده اقرار میکند. این بنده را در راه خدا آزاد کرد و از او توقع هیچ پاداشی و سپاسی ندارد. دیگر کسی در مورد او حق بندگی ندارد، که او را بنده خود انگارد، بر این مطلب فلانی نیز شاهد است - . کافی ۶ : ۱۸۱ - .

**[ترجمه]

«۵۹»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ قَالَ: قَرَأْتُ عِتْقَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَإِذَا هُوَ شَرْحُهُ هَذَا مَا أَعْتَقَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَعْتَقَ فُلَاناً غُلَامَهُ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا یُرِیدُ مِنْهُ جَزاءً وَ لا شُکُوراً عَلَی أَنْ یُقِیمَ الصَّلَاهَ وَ یُؤَدِّیَ الزَّکَاهَ وَ یَحُجَّ الْبَیْتَ وَ یَصُومَ شَهْرَ رَمَضَانَ وَ یَتَوَالَی أَوْلِیَاءَ اللَّهِ وَ یَتَبَرَّأَ مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ شَهِدَ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ وَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ ثَلَاثَهٌ(۲).

**[ترجمه]کافی: براهیم بن ابی البلاد گفت: یادداشتی را که امام صادق ع در آن بنـده ای را آزاد کرده بود خوانـدم، محتوای یـادداشت بـدین شـرح است: جعفر بن محمـد فلانـی که غلام او بود در راه خـدا آزاد کرد و از او توقع هیـچ پاداش و سپاسـی ندارد، چراکه او نماز می خواند و زکات می دهد، حج به جا می آورد، در ماه رمضان روزه می گیرد، دوسـتان خدا را دوست دارد و از دشمنان خدا برائت می جوید، فلان بن فلان و فلانی و فلانی که سه نفرند شاهد این ماجرا هستند - .

همان ۶ : ۱۸۱ - .

**[ترجمه]

«۶۰»

کا، [الکافی] الْحُسَـیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْـحَاقَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ جَمِیعاً عَنْ سَـعْدَانَ بْنِ مُسْـلِمٍ عَنْ بَعْضِ أَصْـحَابِنَا قَالَ: لَمَّا قَدِمَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام الْحِیرَهَ رَکِبَ دَابَّتَهُ وَ مَضَی إِلَی الْخَوَرْنَقِ وَ نَزَلَ فَاسْـتَظَلَّ بِظِـلِّ دَابَّتِهِ وَ مَعَهُ غُلَامٌ لَهُ أَسْوَدُ وَ ثَمَّ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْکُوفَهِ قَـدِ اشْتَرَی نَخْلًا فَقَالَ لِلْغُلَامِ مَنْ هَـذَا قَالَ لَهُ هَـذَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَجَاءَ بِطَبَقٍ ضَخْمٍ فَوَضَعَهُ بَیْنَ یَدَیْهِ علیه السلام فَقَالَ لِلرَّجُلِ مَا هَذَا قَالَ هَذَا الْبَرْنِیُ

۱- ۱. المصدر السابق ج ۶ ص ۱۸۱.

۲- ۲. الکافی ج ۶ ص ۱۸۱.

فَقَالَ فِيهِ شِفَاءٌ وَ نَظَرَ إِلَى السَّابِرِيِّ فَقَالَ مَا هَذَا فَقَالَ السَّابِرِيُّ فَقَالَ هَذَا عِنْدَنَا الْبِيضُ وَ قَالَ لِلْمُشَانِ مَا هَذَا فَقَالَ الرَّجُلُ الْمُشَانُ فَقَالَ هَذَا عِنْدَنَا أُمُّ جِرْذَانَ وَ نَظَرَ إِلَى الصَّرَفَانِ فَقَالَ مَا هَذَا فَقَالَ الرَّجُلُ الصَّرَفَانُ فَقَالَ هُوَ عِنْدَنَا الْعَجْوَةُ وَ فِيهِ شِفَاءٌ(۱).

**[ترجمه]کافی: سعدان بن مسلم گفت یکی از اصحاب نقل کرد وقتی حضرت صادق علیه السّلام وارد حیره شد سوار بر مرکب خود شده بطرف خورنق رفت. آنجا فرود آمده در سایه مرکب خود ایستاد، غلام سیاهی سر راهش بود. مردی از اهل کوفه در آنجا بود که خرما خریده بود، از غلام پرسید این شخص کیست؟ گفت جعفر بن محمّد علیه السّلام، یک ظرف بزرگ پر از خرما خدمت امام آورد، امام علیه السّلام پرسید این چیست؟ عرض کرد خرمایی است بنام برنی فرمود: شفا دهنده است، نگاه بسابری نموده گفت این چیست؟ عرض کرد آن را سابری مینامند فرمود: در مدینه بیض نام دارد، از نام خرمای مشان پرسید گفت مشان فرمود: در محل ما این خرما را ام جرذان میگویند. نگاهی به خرمای صرفان کرد پرسید این چیست؟ عرض کرد صرفان فرمود ما آن را عجوه می نامیم در این خرما شفا است - . کافی ۶ : ۳۴۷ - .

**[ترجمه]

«۶۱»

کا، [الکافی] أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ مَنْصُورٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِالْحِيرَةِ فَأَتَاهُ رَسُولُ أَبِي الْعَبَّاسِ الْخَلِيفَةِ يَدْعُوهُ فَدَعَا بِمِمْطَرٍ أَحَدُ وَجْهَيْهِ أَسْوَدُ وَ الْآخَرُ أَبْيَضُ فَلَبِسَهُ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَمَا إِنِّي أَلْبَسُهُ وَ أَنَا أَعْلَمُ أَنَّهُ لِبَاسُ أَهْلِ النَّارِ(۲).

**[ترجمه]کافی: حذیفه بن منصور گفت در حیره خدمت حضرت صادق بودم، پیکی از طرف ابو العباس سفاح خلیفه آمده ایشان را خواست. یک لباس بارانی که یک طرف آن سفید و طرف دیگرش سیاه بود خواست و پوشید بعد فرمود من میپوشم با اینکه میدانم این لباس دوزخیان است - . همان ۶ : ۴۴۹ - .

**[ترجمه]

«۶۲»

کا، [الکافی] حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمِيثَمِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: اعْمَلْ لِي قَلَانِسَ بَيْضَاءَ وَ لَا تُكَسِّرْهَا فَإِنَّ السَّيِّدَ مِثْلِي لَا يَلْبَسُ الْمُكَسَّرَ(۳).

**[ترجمه]کافی: حسین بن مختار گفت امام صادق ع سفارش کرد که برایش چند شب کلاه سفید درست کنم فرمود: آنها را ترک ترک مکن زیرا برای کسی مثل من کلاه ترک ترک خوب نیست - . کافی ۶ : ۴۶۲ - .

**[ترجمه]

«۶۳»

کـا، [الکافی] الْعِـدَّةُ عَنْ سَـهْلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَـی عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ یَقْطِینٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ کَثِیرٍ الْمَـدَائِنِیِّ عَمَّنْ ذَکَرَهُ عَنْ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام قَـالَ: دَخَلَ عَلَیْهِ بَعْضُ أَصْـحَابِهِ فَرَأَی عَلَیْهِ قَمِیصاً فِیهِ قَبٌّ قَـدْ رَقَعَهُ فَجَعَلَ یَنْظُرُ إِلَیْهِ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام مَا لَکَ تَنْظُرُ فَقَالَ قَبٌّ یُلْقَی فِی قَمِیصِکَ قَالَ فَقَالَ اضْـرِبْ یَدَکَ إِلَی هَذَا الْکِتَابِ فَاقْرَأْ مَا فِیهِ وَ کَانَ بَیْنَ یَدَیْهِ کِتَابٌ أَوْ قَرِیبٌ مِنْهُ فَنَظَرَ الرَّجُلُ فِیهِ فَإِذَا فِیهِ- لَا إِیمَانَ لِمَنْ لَا حَیَاءَ لَهُ وَ لَا مَالَ لِمَنْ لَا تَقْدِیرَ لَهُ وَ لَا جَدِیدَ لِمَنْ لَا خَلَقَ لَهُ (۴).

**[ترجمه]کافی: از امام صادق ع نقل میکند که یکی از اصـحاب ایشان خدمت امام رسـیده و دید پیراهنی یقه دار پوشیده که یقـه آن دوختـه شـده است، بـا دقـت بـه آن نگـاه میکرد امـام فرمـود چرا نگـاه میکنی؟ گفت به یقه پیراهن شـما نگـاه میکنم (منظـورش این بود که وصـله دار است) امـام فرمود آن نوشـته را بردار و نگـاه کن چیست. آن مرد برداشت دیـد نوشـته است کسـی که حیا نـدارد ایمان نـدارد و کسـی که در خرج میزان ندارد مال ندارد و کسـی که لباس کهنه ندارد لباس نو ندارد - . همان ۶ : ۴۶۰ - .

**[ترجمه]

بیان

القب ما یدخل فی جیب القمیص من الرقاع.

**[ترجمه]القب آن وصله ایست که وارد جیب پیراهن می شود.

**[ترجمه]

«۶۴»

کا، [الکافی] عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ یَعْقُوبَ

ص: ۴۵

۱- ۱. نفس المصدر ج ۶ ص ۳۴۷.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۶ ص ۴۴۹ و الممطر کمنبر ثوب یلبس فی المطر یتوقی به.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۶ ص ۴۶۲.

۴- ۴. المصدر السابق ج ۶ ص ۴۶۰.

السَّرَّاجِ قَالَ: كُنَّا نَمْشِی مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ یُرِیدُ أَنْ یُعَزِّیَ ذَا قَرَابَهٍ لَهُ بِمَوْلُودٍ لَهُ فَانْقَطَعَ شِسْعُ نَعْلِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَتَنَاوَلَ نَعْلَهُ مِنْ رِجْلِهِ ثُمَّ مَشَی حَافِیاً فَنَظَرَ إِلَیْهِ ابْنُ أَبِی یَعْفُورٍ فَخَلَعَ نَعْلَ نَفْسِهِ مِنْ رِجْلِهِ وَ خَلَعَ الشِّسْعَ مِنْهَا وَ نَاوَلَهَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَعْرَضَ عَنْهُ کَهَیْئَهِ الْمُغْضَبِ ثُمَّ أَبَی أَنْ یَقْبَلَهُ وَ قَالَ لَا إِنَّ صَاحِبَ الْمُصِیبَهِ أَوْلَی بِالصَّبْرِ عَلَیْهَا فَمَشَی حَافِیاً حَتَّی دَخَلَ عَلَی الرَّجُلِ الَّذِی أَتَاهُ لِیُعَزِّیَهُ (۱).

**[ترجمه]کافی: یعقوب سرّاج گفت در خدمت حضرت صادق علیه السّلام میرفتم ایشان قصد داشت به تسلیت یکی از خویشاوندان که نوزاد وی فوت شده بود برود، در بین راه بند نعلین امام کنده شده. کفش را بدست گرفت و پا برهنه براه افتاد، چشم ابن ابی یعفور که باین وضع افتاد نعلین از پای خود بیرون آورد و بند آن را جدا کرد و تقدیم بامام نمود. حضرت صادق با حالتی خشم آلود از گرفتن خودداری نموده فرمود: کسی که گرفتاری و مصیبتی بر او وارد می شود شایسته صبر است، با پای برهنه رفت تا وارد منزل آن مرد شده و به او تسلیت گفت - . کافی ۶ : ۴۶۴ - .

**[ترجمه]

«۶۵»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ فَضَالَهَ بْنِ أَیُّوبَ عَنْ مُعَاوِیَهَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: رَأَیْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَخْتَضِبُ بِالْحِنَّاءِ خِضَاباً قَانِیاً(۲).

**[ترجمه]کافی: از معاویهبن عمار نقل شده که: امام صادق ع را دیدم که با حنا خضاب می کند، خضابی غلیظ و پر رنگ - . همان ۶ : ۴۸۱ - .

**[ترجمه]

«۶۶»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ سجیم [سُحَیْم] عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ وَ هُوَ رَافِعٌ یَدَهُ إِلَی السَّمَاءِ رَبِّ لَا تَکِلْنِی إِلَی نَفْسِی طَرْفَهَ عَیْنٍ أَبَداً- لَا أَقَلَّ مِنْ ذَلِکَ وَ لَا أَکْثَرَ قَالَ فَمَا کَانَ بِأَسْرَعَ مِنْ أَنْ تَحَدَّرَ الدُّمُوعُ مِنْ جَوَانِبِ لِحْیَتِهِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَیَّ فَقَالَ یَا ابْنَ أَبِی یَعْفُورٍ إِنَّ یُونُسَ بْنَ مَتَّی وَکَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَی نَفْسِهِ أَقَلَّ مِنْ طَرْفَهِ عَیْنٍ فَأَحْدَثَ ذَلِکَ الذَّنْبَ قُلْتُ فَبَلَغَ بِهِ کُفْراً أَصْلَحَکَ اللَّهُ قَالَ لَا وَ لَکِنَّ الْمَوْتَ عَلَی تِلْکَ الْحَالِ هَلَاکٌ (۳).

**[ترجمه]کافی: ابن ابی یعفور گفت: امام صادق علیه السّلام دستهای خود را برای دعا بلند کرده بود شنیدم میگوید: (رب لا تکلنی الی نفسی طرفه عین ابدا لا اقل من ذلک و لا اکثر) خدایا مرا به اندازه یک چشم بر هم زدن، بخود وامگذار نه کمتر و نه بیشتر. در این موقع اشک از کنار محاسن امام جاری شد بمن فرمود: خدا ابن ابی یعفور یونس بن متی را کمتر از یک چشم بر هم زدن بخود واگذاشت و او مرتکب آن گناه شد. عرض کردم آقا بحد کفر رسید؟! فرمود نه ولی مردن در آن حال هلاکت است - . کافی ۲ : ۵۸۱ - .

**[ترجمه]

«۶۷»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی رَفَعَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ قَالَ: كُنَّا جَمَاعَةً مِنْ أَصْحَابِنَا دَخَلْنَا الْحَمَّامَ فَلَمَّا خَرَجْنَا لَقِیَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَنَا مِنْ أَیْنَ أَقْبَلْتُمْ فَقُلْنَا لَهُ مِنَ الْحَمَّامِ فَقَالَ أَنْقَی اللَّهُ غَسْلَكُمْ فَقُلْنَا لَهُ جُعِلْنَا فِدَاكَ وَ إِنَّا جِئْنَا مَعَهُ حَتَّی دَخَلَ الْحَمَّامَ فَجَلَسْنَا لَهُ حَتَّی خَرَجَ فَقُلْنَا لَهُ أَنْقَی اللَّهُ غَسْلَكَ فَقَالَ

ص: ۴۶

۱- ۱. المصدر السابق ج ۶ ص ۴۶۴.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۶ ص ۴۸۱ و فی الأصل(أبا جعفر) و فی الهامش عن بعض النسخ:(أبا عبد اللّه).

۳- ۳. المصدر السابق ج ۲ ص ۵۸۱.

طَهَّرَكُمُ اللَّهُ (۱).

**[ترجمه]کافی: عبد اللّه بن مسکان گفت با چند نفر از دوستان بحمام رفتیم وقتی بیرون آمدیم امام صادق علیه السّلام ما را دید فرمود از کجا می آیید گفتیم از حمام فرمود خدا شستشوی شما را پاک کند. عرض کردیم فدایت شویم و با ایشان رفتیم تا وارد حمام شد ما نشستیم تا خارج گردید باو گفتیم خدا شستشوی تو را پاک کند، او در جواب ما فرمود: (طهر کم اللّه) خدا شما را پاک نماید -. همان ۶: ۵۰۰ - .

**[ترجمه]

«۶۸»

کا، [الکافی] الْعِدَّةُ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ: أَنَّهُ رَأَى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَحْفَى شَارِبَهُ حَتَّى أَلْصَقَهُ بِالْعَسِيبِ (۲).

**[ترجمه]کافی: عبد اللّه بن عثمان گفت دیدم حضرت صادق شارب های خود را گرفته بطوری که نزدیک به پوست رسیده بود -. کافی ۶: ۴۸۷ - .

**[ترجمه]

بیان

العسیب منبت الشعر.

**[ترجمه]العسیب ریشه مو است.

**[ترجمه]

«۶۹»

کا، [الکافی] الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ سَعْدَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: دَخَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام الْحَمَّامَ فَقَالَ لَهُ صَاحِبُ الْحَمَّامِ أُخْلِيهِ لَكَ فَقَالَ لَا حَاجَةَ لِي فِي ذَلِكَ الْمُؤْمِنُ أَخَفُّ مِنْ ذَلِكَ (۳).

**[ترجمه]کافی: امام صادق ع وارد حمام شد، حمامی گفت آقا برای شما خلوت می کنم فرمود: نه احتیاجی بخلوت شدن نیست مؤمن ساده تر و سبک تر از مقید بودن باین تشریفات است -. همان ۶: ۵۰۳ - .

**[ترجمه]

«۷۰»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ حُسَیْنِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ فِی کَمْ أَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَقَالَ اقْرَأْهُ أَخْمَاساً اقْرَأْهُ أَسْبَاعاً أَمَا إِنَّ عِنْدِی مُصْحَفٌ مُجَزًّأٌ أَرْبَعَهَ عَشَرَ جُزْءاً(۴).

**[ترجمه]کافی: حسین بن خالد از حضرت صادق نقل کرد که عرض کردم برای قرائت قرآن را به چند قسمت تقسیم کنم؟ فرمود: پنج یا هفت قسمت اما من قرآنی دارم که به چهارده قسمت تقسیم شده است - . کافی ۲ : ۶۱۷ - .

**[ترجمه]

«۷۱»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَوَاهُ عَنْ رَجُلٍ مِنَ الْعَامَّهِ قَالَ: کُنْتُ أُجَالِسُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَا وَ اللَّهِ مَا رَأَیْتُ مَجْلِساً أَنْبَلَ مِنْ مَجَالِسِهِ قَالَ فَقَالَ لِی ذَاتَ یَوْمٍ مِنْ أَیْنَ تَخْرُجُ الْعَطْسَهُ فَقُلْتُ مِنَ الْأَنْفِ فَقَالَ لِی أَصَبْتَ الْخَطَأَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مِنْ أَیْنَ تَخْرُجُ فَقَالَ مِنْ جَمِیعِ الْبَدَنِ کَمَا أَنَّ النُّطْفَهَ تَخْرُجُ مِنْ جَمِیعِ الْبَدَنِ وَ مَخْرَجُهَا مِنَ الْإِحْلِیلِ ثُمَّ قَالَ أَ مَا رَأَیْتَ الْإِنْسَانَ إِذَا عَطَسَ نُفِضَ أَعْضَاؤُهُ وَ صَاحِبُ الْعَطْسَهِ یَأْمَنُ الْمَوْتَ سَبْعَهَ أَیَّامٍ (۵).

**[ترجمه]کافی: یکی از اهل سنت گفت من خدمت حضرت صادق علیه السّلام میرسیدم، بخدا قسم مجلسی با ارزش تر از مجلس او ندیدم. روزی بمن فرمود: میدانی عطسه از کجا خارج می شود؟ گفتم از بینی فرمود: اشتباه کردی، عرض کردم فدایت شوم پس از کجا خارج می شود؟ فرمود: از تمام بدن همان طور که نطفه از تمام بدن خارج می شود و مجرای آن آلت مرد است، نمی بینی موقع عطسه تمام بدن تکان میخورد کسی که عطسه بزند تا هفت روز از مرگ در امان است - . کافی ۲: ۶۵۷ - .

**[ترجمه]

«۷۲»

کا، [الکافی] أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْأَشْعَرِیُّ عَنْ مُعَلَّی بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ حَمَّادِ

ص: ۴۷

۱- ۱. المصدر السابق ج ۶ ص ۵۰۰.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۶ ص ۴۸۷.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۶ ص ۵۰۳.

۴- ۴. المصدر السابق ج ۲ ص ۶۱۷.

٥- ٥. المصدر السابق ج ٢ ص ٦٥٧.

بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: جَلَسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مُتَوَرِّكاً رِجْلُهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخِذِهِ الْيُسْرَى فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذِهِ جِلْسَةٌ مَكْرُوهَةٌ فَقَالَ لَا إِنَّمَا هُوَ شَيْ ءٌ قَالَتْهُ الْيَهُودُ لَمَّا أَنْ فَرَغَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ جَلَسَ هَذِهِ الْجِلْسَةَ لِيَسْتَرِيحَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- اللَّهُ لا إِلهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَ لا نَوْمٌ (۱) وَ بَقِيَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مُتَوَرِّكاً كَمَا هُوَ(۲).

**[ترجمه]کافی: حماد بن عثمان گفت: امام صادق پای راست خود را روی ران چپ گذاشت مردی گفت فدایت شوم این طور نشستن ناپسند است فرمود: این حرف را یهودیان زده اند آن ها میگویند وقتی خدا از آفرینش آسمان ها و زمین فارغ شد و بر عرش قرار گرفت این طور نشست تا استراحت کند! به همین خاطر خداوند این آیه را نازل فرمود: «اللَّهُ لا إِلهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَ لا نَوْمٌ» - . بقره / ۲۵۵ - {خداست که معبودی جز او نیست زنده و برپادارنده است نه خوابی سبک او را فرو می گیرد و نه خوابی گران} و امام علیه السّلام بهمان وضع نشستن خود را ادامه داد - . کافی ۲: ۶۶۱ - .

**[ترجمه]

«۷۳»

کا، [الکافی] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُرَازِمِ بْنِ حَكِيمٍ قَالَ: أَمَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِكِتَابٍ فِي حَاجَةٍ فَكُتِبَ ثُمَّ عُرِضَ عَلَيْهِ وَ لَمْ يَكُنْ فِيهِ اسْتِثْنَاءٌ فَقَالَ كَيْفَ رَجَوْتُمْ أَنْ يَتِمَّ هَذَا وَ لَيْسَ فِيهِ اسْتِثْنَاءٌ انْظُرُوا كُلَّ مَوْضِعٍ لَا يَكُونُ فِيهِ اسْتِثْنَاءٌ فَاسْتَثْنُوا فِيهِ (۳).

**[ترجمه]کافی: امام صادق علیه السلام امر کرد که در مورد حاجتی نامه ای بنویسند، نامه نوشته شده به ایشان داده شد، آن نامه هیچ استثنایی نداشت، امام فرمود: چطور انتظار دارید این حاجت برآورده شود در حالی که هیچ استثنایی در آن نیست، ببینید هر جا که استثنا ندارد استثنایی در آن بگذارید - . همان ۲: ۶۷۳ - .

**[ترجمه]

«۷۴»

کا، [الکافی] الْعِدَّةُ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَدَخَلَ عَلَيْهِ مِهْزَمٌ فَقَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ادْعُ لَنَا الْجَارِيَةَ تَجِيئُنَا بِدُهْنٍ وَ كُحْلٍ فَدَعَوْتُ بِهَا فَجَاءَتْ بِقَارُورَةِ بَنَفْسَجٍ وَ كَانَ يَوْماً شَدِيدَ الْبَرْدِ فَصَبَّ مِهْزَمٌ فِي رَاحَتِهِ مِنْهَا ثُمَّ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا بَنَفْسَجٌ وَ هَذَا الْبَرْدُ الشَّدِيدُ فَقَالَ وَ مَا بَالُهُ يَا مِهْزَمُ فَقَالَ إِنَّ مُتَطَبِّبِينَا بِالْكُوفَةِ يَزْعُمُونَ أَنَّ الْبَنَفْسَجَ بَارِدٌ فَقَالَ هُوَ بَارِدٌ فِي الصَّيْفِ لَيِّنٌ حَارٌّ فِي الشِّتَاءِ(۴).

**[ترجمه]کافی: عبد الرحمن بن کثیر گفت خدمت حضرت صادق بودم که مهزم وارد شد امام فرمود: کنیز را صدا بزن که برای ما روغن و سرمه بیاورد. کنیز را صدا زدم یک شیشه روغن بنفشه آورد، روز سردی بود. مهزم از روغن کف دست خود ریخت. عرض کرد آقا این روغن بنفشه است و هوا خیلی سرد است. فرمود چه می شود؟

عرض کرد طبیب های کوفه میگویند بنفشه سرد است فرمود این روغن در تابستان سرد است، ولی در زمستان ملین و گرم است - . کافی ۶: ۵۲۱ - .

**[ترجمه]

«۷۵»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ وَ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَیْنَهَ قَالَ: شَکَا رَجُلٌ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام شُقَاقاً فِی یَدَیْهِ وَ رِجْلَیْهِ فَقَالَ لَهُ خُذْ قُطْنَهً فَاجْعَلْ فِیهَا بَاناً وَ ضَعْهَا عَلَی سُرَّتِکَ فَقَالَ إِسْحَاقُ بْنُ عَمَّارٍ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَنْ یَجْعَلَ الْبَانَ فِی قُطْنَهٍ وَ یَجْعَلَهَا فِی سُرَّتِهِ فَقَالَ أَمَّا أَنْتَ یَا إِسْحَاقُ فَصُبَّ الْبَانَ فِی سُرَّتِکَ فَإِنَّهَا کَبِیرَهٌ قَالَ ابْنُ أُذَیْنَهَ لَقِیتُ الرَّجُلَ

۱- ۱. سوره البقره الآیه: ۲۵۵.

۲- ۲. الکافی ج ۲ ص ۶۶۱.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۲ ص ۶۷۳.

۴- ۴. المصدر السابق ج ۶ ص ۵۲۱.

بَعْدَ ذَلِکَ فَأَخْبَرَنِی أَنَّهُ فَعَلَهُ مَرَّةً وَاحِدَةً فَذَهَبَ عَنْهُ (۱).

**[ترجمه]کافی: اسحاق بن عمار و ابن ابی عمیر از ابن اذینه نقل کردند که شخصی خدمت حضرت صادق از شکاف هایی که در دست و پایش پیدا می شود شکایت نمود، امام فرمود: مقداری پنبه بگیر و در آن روغن بان - . فرهنگ عمید: درختی است دارای برگهای سبز و لطیف است و خوشبو از دانه های آن که شبیه پسته است روغنی معطر میگیرند دانه آنها را حب البان میگویند. - بریز آن را روی ناف خود بگذار اسحاق بن عمار گفت فدایت شوم روغن بان را در پنبه بگذارد و بعد پنبه را روی ناف خود بگذارد. فرمود: اما تو اسحاق روغن را بریز داخل ناف خود زیرا ناف تو بزرگ است. ابن اذینه گفت آن مرد را بعدها ملاقات کردم گفت یک مرتبه آن کار را کردم و ناراحتی من برطرف شد - . کافی ۶: ۵۲۳ - .

**[ترجمه]

«۷۶»

کا، [الکافی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ قُتَیْبَهَ الْأَعْشَی قَالَ: أَتَیْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَعُودُ ابْناً لَهُ فَوَجَدْتُهُ عَلَی الْبَابِ فَإِذَا هُوَ مُهْتَمٌّ حَزِینٌ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ کَیْفَ الصَّبِیُّ فَقَالَ وَ اللَّهِ إِنَّهُ لِمَا بِهِ ثُمَّ دَخَلَ فَمَکَثَ سَاعَهً ثُمَّ خَرَجَ إِلَیْنَا وَ قَدْ أَسْفَرَ وَجْهُهُ وَ ذَهَبَ التَّغَیُّرُ وَ الْحُزْنُ قَالَ فَطَمِعْتُ أَنْ یَکُونَ قَدْ صَلَحَ الصَّبِیُّ فَقُلْتُ کَیْفَ الصَّبِیُّ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَقَالَ لَقَدْ مَضَی لِسَبِیلِهِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ لَقَدْ کُنْتَ وَ هُوَ حَیٌّ مُهْتَمّاً حَزِیناً وَ قَدْ رَأَیْتُ حَالَکَ السَّاعَهَ وَ قَدْ مَاتَ غَیْرَ تِلْکَ الْحَالِ فَکَیْفَ هَذَا فَقَالَ إِنَّا أَهْلُ بَیْتٍ إِنَّمَا نَجْزَعُ قَبْلَ الْمُصِیبَهِ فَإِذَا وَقَعَ أَمْرُ اللَّهِ رَضِینَا بِقَضَائِهِ وَ سَلَّمْنَا لِأَمْرِهِ (۲).

**[ترجمه]کافی: قتیبه اعشی گفت خدمت حضرت صادق رفتم تا از پسر ایشان که مریض بود عیادت کنم، امام علیه السّلام را در حالی که بسیار محزون و غمگین بود ایستاده جلوی در دیدم، عرض کردم فدایت شوم بچه چطور است؟ فرمود: بخدا سوگند گرفتار درد خویش است. بعد داخل منزل شد ساعتی گذشت بعد در حالی بیرون آمد که صورتش میدرخشید و حزن و اندوهی نداشت. من امیدوار شدم که حتما بچه خوب شده است، عرض کردم آقا بچه چطور است؟ فرمود از دنیا رفت. عرض کردم وقتی زنده بود شما غمگین و محزون بودید، ولی حالا با اینکه مرده است اثری از آن اندوه نیست! فرمود: ما اهل بیتی هستیم که پیش از مصیبت زاری میکنیم اما وقتی قضای خدا انجام شود تسلیم امر او شده و راضی بقضای او هستیم - . کافی ۳: ۲۲۵ - .

**[ترجمه]

«۷۷»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنِ الْکَاهِلِیِّ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ: کَانَ أَبِی یَبْعَثُ أُمِّی وَ أُمَّ فَرْوَهَ تَقْضِیَانِ حُقُوقَ أَهْلِ الْمَدِینَهِ(۳).

**[ترجمه]کـافی: حضـرت موسـی بن جعفر فرمود پـدرم مـادرم و ام فروه را برای انجام حقوق اجتماعی اهل مـدینه میفرسـتاد (ممکن است منظور دید و بازدیدها باشد) - . کافی ۳: ۲۱۷ - .

**[ترجمه]

«۷۸»

کـا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَـی عَنِ الْحُسَـیْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ کَامِلٍ قَالَ: کُنْتُ جَالِساً عِنْـدَ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام فَصَـرَخَتِ الصَّارِخَهُ مِنَ الـدَّارِ فَقَامَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام ثُمَّ جَلَسَ فَاسْتَرْجَعَ وَ عَادَ فِی حَدِیثِهِ حَتَّی فَرَغَ مِنْهُ ثُمَّ قَالَ إِنَّا لَنُحِبُّ أَنْ نُعَافَی فِی أَنْفُسِنَا وَ أَوْلَادِنَا وَ أَمْوَالِنَا فَإِذَا وَقَعَ الْقَضَاءُ فَلَیْسَ لَنَا أَنْ نُحِبَّ مَا لَمْ یُحِبَّ اللَّهُ لَنَا(۴).

**[ترجمه]کافی: علاء بن کامل گفت نزد امام صادق ع نشسـته بودم ناگاه صـدای ناله از میان خانه بلند شد امام از جا حرکت کرد باز نشـست آیه إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَیْهِ راجِعُونَ را بر زبان جاری نمود، و باز سـخن خود را از سر گرفت تا تمام شد. آنگاه فرمود ما دوست داریم خودمان و فرزندان و اموالمان سالم باشـند، ولی وقتی قضای خدا جاری شد، دیگر نباید آنچه را که خدا برای ما نمیخواهد دوست داشته باشیم - . کافی ۳: ۲۲۶ - .

**[ترجمه]

«۷۹»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَـی عَنْ یُونُسَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنِ ابْنِ شُبْرُمَهَ قَالَ: مَا ذَکَرْتُ حَدِیثاً سَمِعْتُهُ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ

۱- ۱. المصدر السابق ج ۶ ص ۵۲۳.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۳ ص ۲۲۵.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۳ ص ۲۱۷ ذیل حدیث.

۴- ۴. المصدر السابق ج ۳ ص ۲۲۶.

إِلَّا كَادَ أَنْ يَتَصَدَّعَ قَلْبِی قَالَ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ جَدِّی عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَالَ ابْنُ شُبْرُمَةَ وَ أَقْسِمُ بِاللَّهِ مَا كَذَبَ أَبُوهُ عَلَی جَدِّهِ وَ لَا جَدُّهُ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ عَمِلَ بِالْمَقَایِیسِ فَقَدْ هَلَكَ وَ أَهْلَكَ وَ مَنْ أَفْتَی وَ هُوَ لَا یَعْلَمُ النَّاسِخَ مِنَ الْمَنْسُوخِ وَ الْمُحْكَمَ مِنَ الْمُتَشَابِهِ فَقَدْ هَلَكَ وَ أَهْلَكَ (۱).

**[ترجمه]کافی: ابن شبرمه گفت هر وقت از حدیثی که امام صادق ع نقل کرد یادم می آید چنان ناراحت میشوم که نزدیک است قلبم کنده شود، امام فرمود: پدرم از جدم و ایشان از پیامبر اکرم نقل کرد. ابن شبرمه گفت: بخدا سوگند پدر و جدش هرگز بر پیامبر دروغ نمی بندند گفت پیامبر فرموده: هر کس بر اساس گمان و قیاس رفتار کند، خود و دیگران را از بین برده و هر کس حلال و حرام مردم را بگوید و فتوا دهد، با وجود اینکه ناسخ و منسوخ را نمیشناسد خود و دیگران را از بین برده است - . کافی ۱: ۴۳ - .

**[ترجمه]

«۸۰»

كا، [الكافی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَبِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ یُصَلِّی فَعَدَدْتُ لَهُ فِی الرُّكُوعِ وَ السُّجُودِ سِتِّینَ تَسْبِیحَةً(۲).

**[ترجمه]کافی: ابان بن تغلب گفت در حالی خدمت حضرت صادق رسیدم که مشغول نماز بود، شمردم در رکوع و سجود شصت تسبیح گفت - . کافی ۱: ۳۲۹ - .

**[ترجمه]

«۸۱»

كا، [الكافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَیْرٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ حُمْرَانَ وَ الْحَسَنِ بْنِ زِیَادٍ قَالا: دَخَلْنَا عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ قَوْمٌ فَصَلَّی بِهِمُ الْعَصْرَ وَ قَدْ كُنَّا صَلَّیْنَا فَعَدَدْنَا لَهُ فِی رُكُوعِهِ سُبْحَانَ رَبِّیَ الْعَظِیمِ أَرْبَعاً أَوْ ثَلَاثاً وَ ثَلَاثِینَ مَرَّةً وَ قَالَ أَحَدُهُمَا فِی حَدِیثِهِ وَ بِحَمْدِهِ فِی الرُّكُوعِ وَ السُّجُودِ سَوَاءٌ(۳).

**[ترجمه]کافی: حمزه بن حمران و حسن بن زیاد گفتند: خدمت حضرت صادق رسیدیم گروهی در خدمتش بودند نماز عصر را با آنها خواند، ما نماز خوانده بودیم شمردیم در رکوع «سبحان ربی العظیم» را سی و سه یا سی و چهار مرتبه گفت. یکی از این دو راوی در حدیث خود نقل کرده تعداد «سبحان ربی العظیم و بحمده» در رکوع و سجده، برابر بود - . همان - .

**[ترجمه]

«۸۲»

كا، [الكافى] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِى عِمْرَانَ عَنْ يُونُسَ عَنْ بَكَّارِ بْنِ بَكْرٍ عَنْ مُوسَى بْنِ أَشْيَمَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِى عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَخْبَرَهُ بِهَا ثُمَّ دَخَلَ عَلَيْهِ دَاخِلٌ فَسَأَلَهُ عَنْ تِلْكَ الْآيَةِ فَأَخْبَرَهُ بِخِلَافِ مَا أَخْبَرَ الْأَوَّلَ فَدَخَلَنِى مِنْ ذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ حَتَّى كَأَنَّ قَلْبِى يُشْرَحُ بِالسَّكَاكِينِ فَقُلْتُ فِى نَفْسِى تَرَكْتُ أَبَا قَتَادَةَ بِالشَّامِ لَا يُخْطِئُ فِى الْوَاوِ وَ شِبْهِهِ وَ جِئْتُ إِلَى هَذَا يُخْطِئُ هَذَا الْخَطَأَ كُلَّهُ فَبَيْنَا أَنَا كَذَلِكَ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ آخَرُ فَسَأَلَهُ عَنْ تِلْكَ الْآيَةِ فَأَخْبَرَهُ بِخِلَافِ مَا أَخْبَرَنِى وَ أَخْبَرَ صَاحِبَيَّ فَسَكَنَتْ نَفْسِى فَعَلِمْتُ أَنَّ ذَلِكَ مِنْهُ تَقِيَّةٌ قَالَ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ لِى يَا ابْنَ أَشْيَمَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَوَّضَ إِلَى

ص: ۵۰

۱- ۱. المصدر السابق ج ۱ ص ۴۳.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۱ ص ۳۲۹.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۱ ص ۳۲۹.

سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ علیهما السلام فَقَالَ هذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِکْ بِغَیْرِ حِسابٍ (۱) وَ فَوَّضَ إِلَی نَبِیِّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ- وَ ما آتاکُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاکُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا(۲) فَمَا فَوَّضَ إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَدْ فَوَّضَهُ إِلَیْنَا(۳).

**[ترجمه]کافی: موسی بن اشیم گفت: خدمت حضرت صادق بودم شخصی در مورد یک آیه قرآن سؤال کرد امام به او جواب داد. بعد دیگری آمد و از همان آیه سؤال کرد اما ایشان جوابی بر خلاف جواب اول داد. من بی اندازه ناراحت شدم انگار قلبم با کارد تکه تکه می شود، با خود گفتم من ابو قتاده را در شام رها کردم با اینکه او به اندازه یک واو اشتباه نمیکند، آن وقت آمدم پیش این شخص که چنین خطایی می کند. در همین موقع نفر سوم آمد امام به او پاسخی بر خلاف اولی و دومی داد، من آسوده شدم چون فهمیدم از روی تقیه جواب میدهد. بعد امام متوجه من شده فرمود: پسر اشیم! خداوند عز و جل دانش را در اختیار سلیمان بن داود گذارد و فرمود: «هذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِکْ بِغَیْرِ حِسابٍ» - . ص / ۳۹ - {[گفتیم:] این بخشش ماست، [آن را] بی شمار ببخش یا نگاه دار}، فرمود به پیامبر اسلام نیز واگذار کرد و فرمود: «ما آتاکُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاکُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا» - حشر / ۷ - {و آنچه را فرستاده [او] به شما داد، آن را بگیرید و از آنچه شما را باز داشت، بازایستید} فرمود: و آنچه خداوند به رسول اکرم واگذار نمود ایشان در اختیار ما گذاشته است - . کافی ۱: ۲۶۵ - .

**[ترجمه]

«۸۳»

کا، [الکافی] أَحْمَدُ بْنُ إِدْرِیسَ وَ غَیْرُهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الرَّیَّانِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ یُونُسَ أَوْ غَیْرِهِ عَمَّنْ ذَکَرَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ بَلَغَنِی أَنَّکَ کُنْتَ تَفْعَلُ فِی غَلَّهِ عَیْنِ زِیَادٍ شَیْئاً وَ أَنَا أُحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْکَ قَالَ فَقَالَ لِی نَعَمْ کُنْتُ آمُرُ إِذَا أَدْرَکَتِ الثَّمَرَهُ أَنْ یُثْلَمَ فِی حِیطَانِهَا الثُّلَمُ لِیَدْخُلَ النَّاسُ وَ یَأْکُلُوا وَ کُنْتُ آمُرُ فِی کُلِّ یَوْمٍ أَنْ یُوضَعَ عَشْرُ بُنَیَّاتٍ یَقْعُدُ عَلَی کُلِّ بُنَیَّهٍ عَشَرَهٌ کُلَّمَا أَکَلَ عَشَرَهٌ جَاءَ عَشَرَهٌ أُخْرَی یُلْقَی لِکُلِّ نَفْسٍ مِنْهُمْ مُدٌّ مِنْ رُطَبٍ وَ کُنْتُ آمُرُ لِجِیرَانِ الضَّیْعَهِ کُلِّهِمُ الشَّیْخِ وَ الْعَجُوزِ وَ الصَّبِیِّ وَ الْمَرِیضِ وَ الْمَرْأَهِ وَ مَنْ لَا یَقْدِرُ أَنْ یَجِیءَ فَیَأْکُلَ مِنْهَا لِکُلِّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ مُدٌّ فَإِذَا کَانَ الْجَذَاذُ وَفَیْتُ الْقُوَّامَ

وَ الْوُکَلَاءَ وَ الرِّجَالَ أُجْرَتَهُمْ وَ أَحْمِلُ الْبَاقِیَ إِلَی الْمَدِینَهِ فَفَرَّقْتُ فِی أَهْلِ الْبُیُوتَاتِ وَ الْمُسْتَحِقِّینَ الرَّاحِلَتَیْنِ وَ الثَّلَاثَهَ وَ الْأَقَلَّ وَ الْأَکْثَرَ عَلَی قَدْرِ اسْتِحْقَاقِهِمْ وَ حَصَلَ لِی بَعْدَ ذَلِکَ أَرْبَعُمِائَهِ دِینَارٍ وَ کَانَ غَلَّتُهَا أَرْبَعَهَ آلَافِ دِینَارٍ(۴).

**[ترجمه]کافی: یونس یا دیگری از امام صادق ع نقل کرد: که بایشان عرض کردم فدایت شوم شنیده ام در مورد در آمد چشمه موسوم بزیاد عملی را انجام میدهی مایلم از خودتان بشنوم فرمود: بله گفته ام وقتی میوه میرسد چند جای دیوارهای باغ را بشکافند تا مردم بتوانند داخل شوند و از میوه آن بخورند. دستور داده ام ده لگن بزرگ بگذارند و بر سر هر لگن ده نفر بنشینند و بخورند وقتی آنها خوردند ده نفر دیگر برای هر نفر یک پیمانه خرما بریزند. و دستور دادم به هر کدام از همسایگان باغ از پیر مردها و پیره زنان و بچه ها و مریض ها و زنانی که نمیتوانند بیایند یک پیمانه بدهند. وقتی محصول جمع آوری شد اجرت کارکنان و نگهبانان و مزدوران را میدهم و بقیه را بمدینه می آورم و میان خانواده ها و مستحقین تقسیم میکنم و به هر کدام دو یا سه بار کمتر و بیشتر به مقدار احتیاج آنها می دهم، بعد از تمام این مصارف چهار صد دینار برایم باقی میماند، در

حالی که غله آن چشمه چهار هزار دینار است - . همان ۳ : ۵۶۹ - .

**[ترجمه]

بیان

فی بعض النسخ بنیات بالباء الموحده ثم النون ثم الیاء المثناه التحتانیه علی بناء التصغیر.

قال فی النهایه فی الحدیث (۵)

أنه سأل رجلا قدم من الثغر هل شرب الجیش فی البنیات الصغار قال لا إن القوم لیؤتون بالإناء فیتداولونه حتی یشربوه کلهم البنیات هاهنا الأقداح الصغار و قال بسطنا له بناء أی نطعا هکذا جاء

۱- ۱. سوره ص الآیه: ۳۹.

۲- ۲. سوره الحشر الآیه: ۷.

۳- ۳. الکافی ج ۱ ص ۲۶۵.

۴- ۴. الکافی ج ۳ ص ۵۶۹.

۵- ۵. النهایه فی اللغه ج ۱ ص ۹۶.

تفسیره و یقال له أیضا المبناه انتهی.

و فی بعض النسخ ثبنه بالثاء المثلثه ثم الباء الموحده فالنون و هو أظهر قال الفیروزآبادی (۱)

ثبن الثوب یثبنه ثبنا و ثبانا بالکسر ثنی طرفه و خاطه أو جعل فی الوعاء شیئا و حمله بین یدیه و الثبین و الثبان بالکسر و الثبنه بالضم الموضع الذی تحمل فیه من ثوبک تثنیه بین یدیک ثم تجعل فیه من التمر أو غیره و قد أثبنت فی ثوبی و قال الجزری (۲)

فی الحدیث: إذا مر أحدکم بحائط فلیأکل منه و لا تتخذ ثبانا.

الثبان الوعاء الذی یحمل فیه الشیء و یوضع بین یدی الإنسان یقال ثبنت الثوب أثبنه ثبنا و ثبانا و هو أن تعطف ذیل قمیصک فتجعل فیه شیئا تحمله الواحده ثبنه انتهی.

فیحتمل أن یکون الثبنات تصحیف الثبان أو یقال أنه قد یجمع هکذا أیضا کغرفه علی غرفات و لبنه علی لبنات.

**[ترجمه]در برخی نسخه ها بنیات با باء بعد نون و بعد یاء بر ساخت مصغر آمده است.

در کتاب نهایه در این حدیث - . نهایه فی اللغه ۱ : ۹۶ - آمده است: از مردی که از مرز می آمد سؤال شد آیا سپاهیان در ظرف های کوچک می نوشند؟ گفت: نه بلکه قوم ظرفی می آورند و آن را دست به دست می گردانند تا همه از آن بنوشند، البنیات در اینجا ظرف های کوچک است و گفت: بسطنا له بناء یعنی آن را برایش گستردیم، در تفسیر آن این چنین آمده است و به آن المبناه نیزگفته می شود.

در برخی نسخه ها آمده است ثبنه با ثاء و باء سپس نون و این ظاهرتر است. فیروزآبادی - . القاموس ۴ : ۲۰۶ - گفت: ثبن الثوب یثبنه ثبنا با کسره یعنی انتهای لباس را تا زده و آن را دوخت یا در ظرف چیزی ریخته و آن را در مقابلش حمل کرد، الثبین و الثبان با کسره و الثبنه با ضمه قسمتی از لباست است که آن را در مقابلت خم می کنی، سپس در آن خرما یا چیز دیگری قرار می دهی و در جمله این گونه می آید و قد أثبنت فی ثوبی. جزری - . النهایه ۱ : ۱۲۵ - گفت: در حدیث آمده: إذا مر أحدکم بحائط فلیأکل منه و لا تتخذ ثبانا. الثبان ظرفی است که چیزی در آن ریخته و می برند و مقابل فرد می گذارند، گفته می شود: ثبنت الثوب أثبنه ثبنا و ثبانا و معنای آن این است که لباست را خم کرده و در آن چیزی قرار دهی، مفرد آن می شود ثبنه.

احتمال دارد الثبنات تصحیف الثبان باشد یا گفته می شود که این گونه جمع می شود، مانند غرفه که جمع آن غرفات است یا لبنه که جمعش لبنات است.

**[ترجمه]

كا، [الكافی] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ غَیْرِ وَاحِدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کَانَ بَیْنِی وَ بَیْنَ رَجُلٍ قِسْمَهُ أَرْضٍ وَ کَانَ الرَّجُلُ صَاحِبَ نُجُومٍ وَ کَانَ یَتَوَخَّی سَاعَهَ السُّعُودِ فَیَخْرُجُ فِیهَا وَ أَخْرُجُ أَنَا فِی سَاعَهِ النُّحُوسِ فَاقْتَسَمْنَا فَخَرَجَ لِی خَیْرُ الْقِسْمَیْنِ فَضَرَبَ الرَّجُلُ بِیَدِهِ الْیُمْنَی عَلَی الْیُسْرَی ثُمَّ قَالَ مَا رَأَیْتُ کَالْیَوْمِ قَطُّ قُلْتُ وَیْکَ أَ لَمَا أُخْبِرُکَ ذَاکَ قَالَ إِنِّی صَاحِبُ نُجُومٍ أَخْرَجْتُکَ فِی سَاعَهِ النُّحُوسِ فَخَرَجْتُ أَنَا فِی سَاعَهِ السُّعُودِ ثُمَّ قَسَمْنَا فَخَرَجَ لَکَ خَیْرُ الْقِسْمَیْنِ فَقُلْتُ أَ لَا أُحَدِّثُکَ بِحَدِیثٍ حَدَّثَنِی بِهِ أَبِی علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ سَرَّهُ أَنْ یَدْفَعَ اللَّهُ عَنْهُ نَحسَ یَوْمِهِ فَلْیَفْتَتِحْ یَوْمَهُ بِصَدَقَهٍ یُذْهِبُ اللَّهُ بِهَا عَنْهُ نَحسَ یَوْمِهِ وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یُذْهِبَ اللَّهُ عَنْهُ نَحسَ لَیْلَتِهِ فَلْیَفْتَتِحْ لَیْلَتَهُ بِصَدَقَهٍ یَدْفَعُ اللَّهُ عَنْهُ نَحسَ لَیْلَتِهِ فَقُلْتُ إِنِّی افْتَتَحْتُ خُرُوجِی بِصَدَقَهٍ فَهَذَا

۱- ۱. القاموس ج ۴ ص ۲۰۶.

۲- ۲. النهایه ج ۱ ص ۱۲۵.

خَيْرٌ لَکَ مِنْ عِلْمِ النُّجُومِ (۱).

**[ترجمه]کافی: امام صادق ع فرمود: بین من و مردی منجم زمینی مشترک بود، او پیوسته برای تقسیم تأخیر می انداخت تا ساعتی را انتخاب کند که بنظر خودش برایش خوش یمن باشد و برای من نحس. بالاخره تقسیم کردیم قسمت خوب بمن افتاد، منجم از ناراحتی دست بر پشت دست دیگر زده گفت: مثل امروز ندیده بودم.

گفتم: مگر از علم خود استفاده نکردی گفت من با اطلاع از علم نجوم برای شما ساعت نحس انتخاب کردم و خودم در ساعت سعد خارج شدم باز قسمت بهتر بشما افتاد. گفتم می خواهی حدیثی را که پدرم از پدر خود برایم نقل کرده برایت بگویم؟ پدرم گفت: پیامبر اکرم فرمود: هر کس مایل است نحسی روزش برطرف شود اول صبح صدقه بدهد خداوند با این صدقه نحسی آن روز را برطرف میکند و هر که می خواهد نحسی شبش برطرف گردد شب را با صدقه شروع کند، خداوند با این صدقه نحسی شبش را برطرف می کند. گفتم من وقتی خارج شدم صدقه دادم فایده این صدقه برای تو از علم نجوم تو بهتر است - . کافی ۴: ۶ - .

**[ترجمه]

بيان

أ لا أخبرک ذاک أی أ لا أخبرک ذاک العلم الذی تدعیه بما هو خیر لک و فی بعض النسخ أ لا خبرک ذاک فلعله بضم الخاء أی لیس علمک نفعه هذا الذی تری و فی بعضها خیرک أی أ لیس خیرک فی تلک القسمه التی وقعت.

و فی بعض النسخ ویل الآخر ما ذاک و وجه بأن من قاعده العرب أنه إذا أراد حکایه ما لا یناسب مواجهه المحکی له به یغیره هکذا کما یعبر عن ویلی بقولهم ویله فعبر عن ویلک عند نقل الحکایه للراوی بقوله ویل الآخر.

**[ترجمه]ألا أخبرک ذاک یعنی آیا تو را از آن علمی که ادعا می کنی برای تو بهتر است با خبر نکنم و در یکی نسخه ها آمده است ألا خبرک ذاک که شاید خاء در این جا مضموم باشد، یعنی نفع علم تو این چیزی که تو فکر می کنی نیست و در یکی از نسخه ها آمده خیرک یعنی آیا خیر تو در این قسمتی که نصیب تو شده نیست؟

در یکی از نسخه ها آمده: ویل الآخر ما ذاک و دلیل آن این است که قاعده عرب آن است که وقتی می خواهد مطلبی را حکایت کند که درست نیست مخاطب را با آن عبارت خطاب کند، این چنین آن را تغییر می دهد. هم چنان که ویلی را ویله تغییر می دهند، بنابراین هنگام نقل حکایت راوی از ویلک به ویل الآخر تعبیر کرده است.

**[ترجمه]

«۸۵»

کا، [الکافی] أَحْمَدُ بْنُ إِدْرِیسَ وَ غَیْرُهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ نُوحِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الذُّهْلِیِّ رَفَعَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ

عليه السلام قَالَ: الْمَعْرُوفُ ابْتِدَاءٌ وَ أَمَّا مَنْ أَعْطَيْتَهُ بَعْدَ الْمَسْأَلَهِ فَإِنَّمَا كَافَيْتَهُ بِمَا يَبْذُلَ لَکَ مِنْ وَجْهِهِ يَبِيتُ لَيْلَتَهُ أَرِقاً مُتَمَلْمِلًا يَمْثُلُ بَيْنَ الرَّجَاءِ وَ الْيَأْسِ- لَا يَدْرِی أَيْنَ يَتَوَجَّهُ لِحَاجَتِهِ ثُمَّ يَعْزِمُ بِالْقَصْدِ لَهَا فَيَأْتِيکَ وَ قَلْبُهُ يَرْجُفُ وَ فَرَائِصُهُ تُرْعَدُ قَدْ تَرَی دَمَهُ فِی وَجْهِهِ- لَا يَدْرِی أَ يَرْجِعُ بِکَآبَهٍ أَمْ بِفَرَحٍ (۲).

**[ترجمه]کافی: امام صادق ع فرمود: معروف و کار نیک آن است که قبل از درخواست به کسی چیزی بدهی، ولی بخشش بعد از سؤال و درخواست بهای آبروریزی اوست، شب را تا بصبح بیدار بوده و بی خوابی کشیده و با ناراحتی بسر برده، پیوسته حالتی از یأس و امید داشته، نمی دانسته برای رفع نیاز خود بکه پناه برد، بعد از این همه ناراحتی بالاخره پیش تو می آید قلبش می تپد و دست و پایش میلرزد آثار این ناراحتی را از خونی که بچهره اش حالتی حاکی از شرم داده می بینی تازه نمیداند مأیوس باز می گردد یا شادمان - .همان ۴: ۲۳ - .

**[ترجمه]

«۸۶»

کا، [الکافی] عِدَّهٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ يُونُسَ عَمَّنْ ذَکَرَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَنَّهُ کَانَ يَتَصَدَّقُ بِالسُّکَّرِ فَقِيلَ لَهُ أَ تَتَصَدَّقُ بِالسُّکَّرِ فَقَالَ نَعَمْ إِنَّهُ لَيْسَ شَیْ ءٌ أَحَبَّ إِلَیَّ مِنْهُ فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِأَحَبِّ الْأَشْيَاءِ إِلَیَ (۳).

**[ترجمه]کافی: یونس گفت امام صادق ع شکر صدقه میداد عرض کردند آقا شکر را صدقه میدهی فرمود: آری چون از هر چیزی نزد من محبوب تر است، مایلم آنچه از همه چیز بیشتر دوست دارم صدقه بدهم - . کافی ۴: ۶۱ - .

**[ترجمه]

«۸۷»

ما، [الأمالی] للشيخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ عُبْدُونٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ رِزْقٍ عَنْ يَحْيَی بْنِ الْعَلَاءِ قَالَ: کَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَرِيضاً مُدْنِفاً فَأَمَرَ فَأُخْرِجَ إِلَی مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله عليه و آله فَکَانَ فِيهِ حَتَّی أَصْبَحَ لَيْلَهَ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ (۴).

۱- ۱. الکافی ج ۴ ص ۶.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۴ ص ۲۳.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۴ ص ۶۱.

۴- ۴. أمالی ابن الشيخ الطوسیّ ص ۶۶.

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: یحیی بن علا گفت امام صادق ع سخت بیمار شد دستور داد او را بمسجد پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلم بردند، تا صبح روز بیست و سوم ماه رمضان در آنجا بود - . امالی شیخ طوسی: ۶۶ - .

**[ترجمه]

«۸۸»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی بِالْإِسْنَادِ الْمُتَقَدِّمِ عَنِ الْعَبَّاسِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الْخَثْعَمِیِّ قَرِیبِ إِسْمَاعِیلَ بْنِ جَابِرٍ قَالَ: أَعْطَانِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام خَمْسِینَ دِینَاراً فِی صُرَّةٍ فَقَالَ ادْفَعْهَا إِلَی رَجُلٍ مِنْ بَنِی هَاشِمٍ وَ لَا تُعْلِمْهُ أَنِّی أَعْطَیْتُکَ شَیْئاً قَالَ فَأَتَیْتُهُ فَقَالَ مِنْ أَیْنَ هَذَا جَزَاهُ اللَّهُ خَیْراً فَمَا یَزَالُ کُلَّ حِینٍ یَبْعَثُ بِهَا فَیَکُونُ مِمَّا نَعِیشُ فِیهِ إِلَی قَابِلٍ وَ لَکِنْ لَا یَصِلُنِی جَعْفَرٌ بِدِرْهَمٍ فِی کَثْرَةِ مَالِهِ (۱).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: امام صادق علیه السّلام کیسه زری بمن داده فرمود: این کیسه را بفلانی از بنی هاشم بده و باو نگو من باو داده ام. گفت من کیسه بردم و به او دادم گفت خدا بکسی که داده خیر بدهد، هر سال آنقدر بمن میدهد که تا سال دیگر برای ما کافی است، ولی جعفر بن محمّد با آن ثروتی که دارد یک شاهی بما نمیدهد - . امالی شیخ طوسی: ۶۶ - .

**[ترجمه]

«۸۹»

کا، [الکافی] الْعِدَّةُ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ النَّوْفَلِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ قَالَ: کَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذَا صَامَ تَطَیَّبَ بِالطِّیبِ وَ یَقُولُ الطِّیبُ تُحْفَةُ الصَّائِمِ (۲).

**[ترجمه]کافی: حسن بن راشد گفت امام صادق هر وقت روزه میگرفت عطری خوش بکار میبرد و می فرمود: عطر تحفه روزه دار است - . کافی ۴: ۱۱۳ - .

**[ترجمه]

«۹۰»

کا، [الکافی] أَبُو عَلِیٍّ الْأَشْعَرِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ مُعَتِّبٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ: اذْهَبْ فَأَعْطِ عَنْ عِیَالِنَا الْفِطْرَةَ وَ أَعْطِ عَنِ الرَّقِیقِ وَ اجْمَعْهُمْ وَ لَا تَدَعْ مِنْهُمْ أَحَداً فَإِنَّکَ إِنْ تَرَکْتَ مِنْهُمْ إِنْسَاناً تَخَوَّفْتُ عَلَیْهِ الْفَوْتَ قُلْتُ وَ مَا الْفَوْتُ قَالَ الْمَوْتُ (۳).

**[ترجمه]کافی: معتب گفت حضرت صادق فرمود برو فطریه خانواده مرا بده فطریه برده ها را نیز بده همه را جمع کن مبادا یکنفر را واگذاری، اگر فطریه یک نفر را ندهی میترسم مرگ او را فرا گیرد - . همان ۴: ۱۷۴ - .

**[ترجمه]

«۹۱»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنِ ابْنِ تَغْلِبَ قَالَ: کُنْتُ مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مُزَامِلَهُ فِیمَا بَیْنَ مَکَّهَ وَ الْمَدِینَهِ فَلَمَّا انْتَهَی إِلَی الْحَرَمِ نَزَلَ وَ اغْتَسَلَ وَ أَخَذَ نَعْلَیْهِ بِیَدَیْهِ ثُمَّ دَخَلَ الْحَرَمَ حَافِیاً(۴).

**[ترجمه]کافی: از ابن ثغلب نقل شده: که در مسیر بین مکه و مدینه همراه امام صادق علیه السلام بودم، وقتی به حرم رسید پایین آمد، غسل کرد و نعلین خود را به دست گرفت، سپس پابرهنه وارد حرم شد - . کافی ۴: ۳۹۸ - .

**[ترجمه]

«۹۲»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی الْخَزَّازِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: حَضَرْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ قَالَ لَهُ رَجُلٌ أَصْلَحَکَ اللَّهُ ذَکَرْتَ أَنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام کَانَ یَلْبَسُ الْخَشِنَ یَلْبَسُ الْقَمِیصَ بِأَرْبَعَهِ دَرَاهِمَ وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِکَ وَ نَرَی عَلَیْکَ اللِّبَاسَ الْجَدِیدَ فَقَالَ لَهُ إِنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام کَانَ یَلْبَسُ ذَلِکَ فِی زَمَانٍ لَا یُنْکَرُ وَ لَوْ لُبِسَ مِثْلُ ذَلِکَ الْیَوْمَ شُهِرَ بِهِ فَخَیْرُ لِبَاسِ کُلِّ زَمَانٍ لِبَاسُ

ص: ۵۴

۱- ۱. أمالی ابن الشیخ الطوسیّ ص ۶۶.
۲- ۲. الکافی ج ۴ ص ۱۱۳.
۳- ۳. نفس المصدر ج ۴ ص ۱۷۴.
۴- ۴. المصدر السابق ج ۴ ص ۳۹۸.

أَهْلِهِ غَيْرَ أَنَّ قَائِمَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ علیهم السلام إِذَا قَامَ لَبِسَ ثِيَابَ عَلِيٍّ علیه السلام وَ سَارَ بِسِيرَهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ علیه السلام (۱).

**[ترجمه]کافی: حماد بن عثمان گفت خدمت حضرت صادق رسیدم، مردی عرض کرد شما می فرمایید حضرت علی علیه السّلام لباسهای درشت و خشن میپوشید، پیراهن بچهار درهم کمتر یا بیشتر میخرید ولی ما می بینیم که شما لباسهای تازه میپوشید فرمود: حضرت علی آن لباس را در زمانی میپوشید که مردم بد نمیدانستند اگر امروز آن لباس را بپوشد انگشت نما می شود، بهترین لباس هر زمان همان لباس معمول مردم است اما هنگامی که قائم آل محمّد قیام کند لباس علی علیه السّلام را میپوشد و به روش او رفتار میکند - . همان ۶: ۴۴۴ - .

**[ترجمه]

«۹۳»

کا، [الکافی] أَحْمَدُ بْنُ مِهْرَانَ عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَسَنِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ نَحْنُ فِي الطَّرِيقِ فِي لَيْلَهِ الْجُمُعَهِ اقْرَأْ فَإِنَّهَا لَيْلَهُ الْجُمُعَهِ قُرْآناً فَقَرَأْتُ إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقاتُهُمْ

أَجْمَعِينَ - يَوْمَ لا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئاً وَ لا هُمْ يُنْصَرُونَ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ (۲) فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام نَحْنُ وَ اللَّهِ الَّذِي يَرْحَمُ اللَّهُ وَ نَحْنُ وَ اللَّهِ الَّذِي اسْتَثْنَى اللَّهُ وَ لَكِنَّا نُغْنِي عَنْهُمْ (۳).

**[ترجمه]کافی: زید شحام گفت شب جمعه بود و ما در خدمت حضرت صادق علیه السّلام و در راه بودیم، فرمود: قدری قرآن بخوان امشب شب جمعه است. این آیه را خواندم «إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقاتُهُمْ أَجْمَعِينَ يَوْمَ لا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئاً وَ لا هُمْ يُنْصَرُونَ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ» - . دخان / ۴۰ ، ۴۱ ، ۴۲ - {در حقیقت روز جداسازی موعد همه آنهاست * همان روزی که هیچ دوستی از هیچ دوستی نمی تواند حمایتی کند، و آنان یاری نمی شوند * مگر کسی را که خدا رحمت کرده است}، حضرت صادق علیه السّلام فرمود: بخدا قسم آنهایی که خدا به آنها رحم میکند ما هستیم ما همان گروهی هستیم که خداوند در این آیه استثنا فرمود ولی ما از مردم بی نیازیم - . کافی ۱: ۴۲۳ - .

**[ترجمه]

«۹۴»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَرَّ بِي أَبِي وَ أَنَا بِالطَّوَافِ وَ أَنَا حَدَثٌ وَ قَدِ اجْتَهَدْتُ فِي الْعِبَادَهِ فَرَآنِي وَ أَنَا أَتَصَابُّ عَرَقاً فَقَالَ لِي يَا جَعْفَرُ يَا بُنَيَّ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْداً أَدْخَلَهُ الْجَنَّهَ وَ رَضِيَ مِنْهُ بِالْيَسِيرِ (۴).

**[ترجمه]کافی: ابو بصیر گفت حضرت صادق فرمود پدرم امام محمد باقر ع هنگام طواف مرا دید، آن موقع سنی نداشتم

ولی در عبادت کوشش بسیار کرده بودم. پدرم دید که عرق از سر و صورت من فرو میریزد فرمود: پسرم جعفر خداوند وقتی بنده ای را دوست داشته باشد او را وارد بهشت میکند و عمل کم را از او می پذیرد - . کافی ۱ : ۸۶ - .

**[ترجمه]

«۹۵»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِیِّ وَ غَیْرِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: اجْتَهَدْتُ فِی الْعِبَادَهِ وَ أَنَا شَابٌّ فَقَالَ لِی أَبِی یَا بُنَیَّ دُونَ مَا أَرَاکَ تَصْنَعُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا أَحَبَّ عَبْداً رَضِیَ مِنْهُ بِالْیَسِیرِ(۵).

**[ترجمه]کافی: وقتی جوان بودم تلاش زیادی در عبادت کرده بودم، پدرم به من فرمود: پسرم چه می کنی؟ خداوند عز و جل وقتی بنده ای را دوست داشته باشد به عمل کم او راضی است - . همان ۲ : ۸۷ - .

**[ترجمه]

«۹۶»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ سَهْلٍ عَنِ الدِّهْقَانِ عَنْ دُرُسْتَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی مَوْلَی آلِ سَامٍ قَالَ: اسْتَقْبَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِینَهِ فِی یَوْمٍ صَائِفٍ شَدِیدِ الْحَرِّ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ حَالُکَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَرَابَتُکَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَنْتَ تُجْهِدُ نَفْسَکَ فِی مِثْلِ هَذَا الْیَوْمِ فَقَالَ یَا عَبْدَ الْأَعْلَی خَرَجْتُ فِی طَلَبِ الرِّزْقِ

۱- ۱. الکافی ج ۶ ص ۴۴۴.

۲- ۲. سوره الدخان الآیه: ۴۰ و ۴۱ و ۴۲.

۳- ۳. الکافی ج ۱ ص ۴۲۳.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۲ ص ۸۶.

۵- ۵. المصدر السابق ج ۲ ص ۸۷.

لِأَسْتَغْنِيَ عَنْ مِثْلِكَ (۱).

**[ترجمه]کافی: عبـد الاعلی آزاد شده آل سام گفت: در راه مدینه با حضـرت صادق علیه السّلام برخورد کردم، روز بسـیار گرمی بود، عرض کردم فـدایت شوم با مقامی که نزد خـدا و خویشاوندی که با پیامبر داری، خود را در چنین روزی این گونه به زحمت انداخته ای!؟ فرمود: عبد الاعلی برای کسب روزی بیرون آمده ام تا از مثل تو بی نیاز باشم - . کافی ۵ : ۷۴ - .

**[ترجمه]

«۹۷»

کـا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْحَجَّالِ عَنْ حَفْصِ بْنِ أَبِی عَائِشَهَ قَالَ: بَعَثَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام غُلَاماً لَهُ فِی حَاجَهٍ فَأَبْطَأَ فَخَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَلَی أَثَرِهِ لَمَّا أَبْطَأَ فَوَجَدَهُ نَائِماً فَجَلَسَ عِنْدَ رَأْسِهِ یُرَوِّحُهُ حَتَّی انْتَبَهَ فَلَمَّا انْتَبَهَ قَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا فُلَانُ وَ اللَّهِ مَا ذَلِکَ لَکَ تَنَامُ اللَّیْلَ وَ النَّهَارَ لَکَ اللَّیْلُ وَ لَنَا مِنْکَ النَّهَارُ(۲).

**[ترجمه]کافی: حفص بن ابی عایشه گفت: امام صادق ع یکی از غلامان را پی کاری فرستاد. غلام دیر کرد امام به دنبال او رفت تا پیدایش کند و او را در حالی که خوابیده بود یافت، بالای سرش نشست و شروع کرد بباد زدن تا بیدار شد همین که بیدار شد فرمود: فلانی بخدا قسم بتو این قدر اجازه نداده اند که شب و روز را بخوابی، تو می توانی شب بخوابی ولی روز ما باید از تو استفاده کنیم - . همان ۸ : ۸۷ - .

**[ترجمه]

«۹۸»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ حَفْصٍ: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]مناقب: ابن شهر آشوب مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۹۵ ، در نسخه چاپ شده در نجف آمده است جعفر بن ابی عایشه. - .

**[ترجمه]

«۹۹»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ جَابِرٍ قَالَ: أَتَیْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ إِذَا هُوَ فِی حَائِطٍ لَهُ بِیَدِهِ مِسْحَاهٌ وَ هُوَ یَفْتَحُ بِهَا الْمَاءَ وَ عَلَیْهِ قَمِیصٌ شِبْهُ الْکَرَابِیسِ کَأَنَّهُ مَخِیطٌ عَلَیْهِ مِنْ ضِیقِهِ (۴).

**[ترجمه]کافی: اسماعیل بن جابر گفت: نزد امام صادق علیه السلام رفتم و ایشان در باغ بود و با بیلی که در دست داشت در

حال باز کردن آب بود، امام پیراهنی شبیه به کرابیس پوشیده بود، این پیراهن آن قدر تنگ بود گویی بر تن امام دوخته شده است - . کافی ۵ : ۷۶ - .

**[ترجمه]

«۱۰۰»

کا، [الکافی] الْعِدَّةُ عَنْ سَهْلٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُذَافِرٍ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: أَعْطَی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَبِی أَلْفاً وَ سَبْعَمِائَهِ دِینَارٍ فَقَالَ لَهُ اتَّجِرْ لِی بِهَا ثُمَّ قَالَ أَمَا إِنَّهُ لَیْسَ لِی رَغْبَهٌ فِی رِبْحِهَا وَ إِنْ کَانَ الرِّبْحُ مَرْغُوباً فِیهِ وَ لَکِنِّی أَحْبَبْتُ أَنْ یَرَانِیَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مُتَعَرِّضاً لِفَوَائِدِهِ قَالَ فَرَبِحْتُ لَهُ فِیهِ مِائَهَ دِینَارٍ ثُمَّ لَقِیتُهُ فَقُلْتُ لَهُ قَدْ رَبِحْتُ لَکَ فِیهَا مِائَهَ دِینَارٍ قَالَ فَفَرِحَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِذَلِکَ فَرَحاً شَدِیداً ثُمَّ قَالَ لِی أَثْبِتْهَا فِی رَأْسِ مَالِی قَالَ فَمَاتَ أَبِی وَ الْمَالُ عِنْدَهُ فَأَرْسَلَ إِلَیَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ کَتَبَ عَافَانَا اللَّهُ وَ إِیَّاکَ إِنَّ لِی عِنْدَ أَبِی مُحَمَّدٍ أَلْفاً وَ ثَمَانَمِائَهِ دِینَارٍ أَعْطَیْتُهُ یَتَّجِرُ بِهَا فَادْفَعْهَا إِلَی عُمَرَ بْنِ یَزِیدَ قَالَ فَنَظَرْتُ فِی کِتَابِ أَبِی فَإِذَا فِیهِ لِأَبِی مُوسَی عِنْدِی أَلْفٌ وَ سَبْعُمِائَهِ دِینَارٍ وَ اتُّجِرَ لَهُ فِیهَا مِائَهُ دِینَارٍ- عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سِنَانٍ وَ عُمَرُ بْنُ یَزِیدَ یَعْرِفَانِهِ (۵).

ص: ۵۶

۱- ۱. المصدر السابق ج ۵ ص ۷۴.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۸ ص ۸۷.

۳- ۳. المناقب ج ۳ ص ۳۹۵ و فی المطبوعه فی النجف جعفر بن أبی عائشه.

۴- ۴. الکافی ج ۵ ص ۷۶.

۵- ۵. الکافی ج ۵ ص ۷۶.

**[ترجمه]کافی: محمّـد بن عـذافر از پدر خود نقل کرد: که امام صادق ع هزار و سـیصد دینار بمن داده گفت خرید و فروش کن. فرمود: من علاقه ای بسود آن نـدارم گرچه سود را هر کسـی دوست دارد، ولی مایلم خداونـد ببیند که من در جسـتجوی نعمت اویم. پدرم گفت صد دینار سود کردم، خدمت امام رسـیده عرض کردم سرمایه شما صد دینار سود داشت، امام صادق خیلی خوشـحال شـد فرمود: آن صـد دینار را هم به اصل سـرمایه اضافه کن. پـدرم از دنیا رفت آن پول نزد او بود. امام صادق علیه السّـلام نامه ای نوشت و به من تسلیت گفته و ذکر کرد که مبلغ هزار و هشـتصد دینار پیش پـدرت دارم که برای خرید و فروش باو داده بودم، آن مبلغ را بـده به عمر بن یزیـد. من در دفتر پدرم نگاه کردم دیدم نوشـته است مبلغ هزار و هفتصد دینار از حضـرت صادق نزد من است که صـد دینار در خریـد و فروش سود آن شده و عبد اللّه ابن سـنان و عمر بن یزید میدانند - . کافی ۵ : ۷۶ - .

**[ترجمه]

«۱۰۱»

کا، [الکافی] الْعِـدَّهُ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِیهِ عَنِ النَّضْـرِ بْنِ سُوَیْدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُـلَیْمَانَ قَالَ حَدَّثَنِی جَمِیلُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ أَبِی عَمْرٍو الشَّیْبَانِیِّ قَالَ: رَأَیْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ بِیَدِهِ مِسْحَاهٌ وَ عَلَیْهِ إِزَارٌ غَلِیظٌ یَعْمَلُ فِی حَائِطٍ لَهُ وَ الْعَرَقُ یَتَصَابُّ عَنْ ظَهْرِهِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَعْطِنِی أَکْفِکَ فَقَالَ لِی إِنِّی أُحِبُّ أَنْ یَتَأَذَّی الرَّجُلُ بِحَرِّ الشَّمْسِ فِی طَلَبِ الْمَعِیشَهِ(۱).

**[ترجمه]کـافی: ابی عمرو شـیبانی گفت حضـرت صادق را دیـدم که در دست بیلی داشت و بر تن روپوشـی خشن و در باغ خود کـار میکرد، عرق از پشت مبارکش میریخت عرض کردم فـدایت شوم بدهیـد من کمک کنم فرمود: من دوست دارم که مرد در راه جستجوی معیشت از حرارت آفتاب رنج ببرد - . کافی ۵ : ۷۶ - .

**[ترجمه]

«۱۰۲»

کـا، [الکـافی] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْـمَاعِیلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُـذَافِرٍ عَنْ أَبِیـهِ: مِثْلَـهُ مَعَ اخْتِصَارٍ(۲).

**[ترجمه]کافی: محمد بن عذافر از پدرش مانند آن را با کمی اختصار نقل کرده است - . همان ۵ : ۷۷ - .

**[ترجمه]

«۱۰۳»

کا، [الکافی] الْعِـدَّهُ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سِـرْحَانَ قَالَ: رَأَیْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام یَکِیلُ تَمْراً بِیَدِهِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ لَوْ أَمَرْتَ بَعْضَ وُلْدِکَ أَوْ بَعْضَ مَوَالِیکَ فَیَکْفِیکَ (۳).

**[ترجمه]کافی: داود بن سرحان گفت: امام صادق علیه السّلام را دیدم که با دست خود خرما پیمانه میکرد عرض کردم فدایت شوم اگر دستور بدهید یکی از فرزندانتان یا غلامان این کار را انجام میدهند - . کافی ۵ : ۸۷ با کمی اضافات - .

**[ترجمه]

«۱۰۴»

کا، [الکافی] أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ علیه السلام عَنْ عِظَامِ الْفِيلِ يَحِلُّ بَيْعُهُ أَوْ شِرَاؤُهُ الَّذِي يُجْعَلُ مِنْهُ الْأَمْشَاطُ فَقَالَ لَا بَأْسَ قَدْ كَانَ لِأَبِي مِنْهُ مُشْطٌ أَوْ أَمْشَاطٌ(۴).

**[ترجمه]کافی: عبد الحمید بن سعید گفت از ابو ابراهیم جعفر بن محمّد (ع) در باره استخوان فیل سؤال کردم که خرید و فروش آن اشکالی ندارد؟ زیرا از آن شانه میسازند فرمود: اشکالی ندارد پدرم از استخوان فیل شانه ای یا شانه هایی داشت - . همان ۵ : ۲۲۶ و شیخ در تهذیب ۷ : ۱۳۳ آن را آورده است. - .

**[ترجمه]

«۱۰۵»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَنَانٍ عَنْ شُعَيْبٍ قَالَ: تَكَارَيْنَا لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَوْماً يَعْمَلُونَ فِي بُسْتَانٍ لَهُ وَ كَانَ أَجَلُهُمْ إِلَى الْعَصْرِ فَلَمَّا فَرَغُوا قَالَ لِمُعَتِّبٍ أَعْطِهِمْ أُجُورَهُمْ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُمْ (۵).

**[ترجمه]کافی: شعیب گفت: برای امام صادق علیه السّلام چند نفر مزدور گرفتم که در باغش کار کنند قرار شد تا عصر کار کنند، بعد از تمام شدن وقت که از کار دست کشیدند امام علیه السّلام به معتب فرمود: اجرت این ها را قبل از اینکه عرقشان خشک شود بده - . کافی ۵ : ۲۸۹ - .

**[ترجمه]

«۱۰۶»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ سَائِقِ الْحَاجِّ قَالَ: مَرَّ بِنَا الْمُفَضَّلُ وَ أَنَا وَ خَتَنِي نَتَشَاجَرُ فِي مِيرَاثٍ فَوَقَفَ عَلَيْنَا سَاعَةً ثُمَّ قَالَ لَنَا تَعَالَوْا إِلَى الْمَنْزِلِ فَأَتَيْنَاهُ فَأَصْلَحَ بَيْنَنَا بِأَرْبَعِهِ مِائَهِ دِرْهَمٍ فَدَفَعَهَا

ص: ۵۷

۱- ۱. الکافی ج ۵ ص ۷۶.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۵ ص ۷۷.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۵ ص ۸۷ بزیاده فیه.

۴- ۴. المصدر السابق ج ۵ ص ۲۲۶ و أخرجه الشیخ فی التهذیب ج ۷ ص ۱۳۳.

۵- ۵. المصدر السابق ج ۵ ص ۲۸۹.

إِلَيْنَا مِنْ عِنْدِهِ حَتَّى إِذَا اسْتَوْثَقَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا مِنْ صَاحِبِهِ قَالَ أَمَا إِنَّهَا لَيْسَتْ مِنْ مَالِي وَ لَكِنْ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ أَمَرَنِي إِذَا تَنَازَعَ رَجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِنَا فِي شَيْ ءٍ أَنْ أُصْلِحَ بَيْنَهُمَا وَ أَفْتَدِيَهُمَا مِنْ مَالِهِ فَهَذَا مِنْ مَالِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام (۱).

**[ترجمه]کافی: ابو حنیفه رهبر حجاج گفت: مفضل زمانی که من و دامادم با یک دیگر در مورد ارثی نزاع و اختلاف داشتیم به ما برخورد کرد، حدود یک ساعت آنجا ایستاد، سپس بما گفت بیایید منزل ما. پیش او رفتیم با چهار صد درهم بین ما صلح برقرار کرد. آن چهار صد درهم را به ما پرداخت، وقتی ما از یک دیگر راضی شدیم گفت: این پول از من نبود. ولی امام صادق علیه السّلام بمن دستور داده اگر دو نفر از دوستان در موردی با هم اختلاف داشتند بین آنها اصلاح کنم و غرامت را از مال ایشان بپردازم، آن پول برای حضرت صادق علیه السّلام بود - . کافی ۲ : ۲۰۹ - .

**[ترجمه]

«۱۰۷»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَوْمَ عَرَفَةَ بِالْمَوْقِفِ وَ هُوَ يُنَادِي بِأَعْلَى صَوْتِهِ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كَانَ الْإِمَامَ ثُمَّ كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام ثُمَّ الْحَسَنُ ثُمَّ الْحُسَيْنُ ثُمَّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ثُمَّ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ ثُمَّ هَهْ فَيُنَادِي ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لِمَنْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ يَسَارِهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ اثْنَيْ عَشَرَ صَوْتاً وَ قَالَ عَمْرٌو فَلَمَّا أَتَيْتُ مِنًى سَأَلْتُ أَصْحَابَ الْعَرَبِيَّةِ عَنْ تَفْسِيرِ هَهْ فَقَالُوا هَهْ لُغَةُ بَنِي فُلَانٍ أَنَا فَاسْأَلُونِي قَالَ ثُمَّ سَأَلْتُ غَيْرَهُمْ أَيْضاً مِنْ أَهْلِ الْعَرَبِيَّةِ فَقَالُوا مِثْلَ ذَلِكَ (۲).

**[ترجمه]کافی: عمرو بن ابی المقدام گفت: امام صادق علیه السّلام را در روز عرفه دیدم که در عرفات با صدای بلند میفرماید: مردم پیامبر صلّی اللّه علیه و آله رهبر مردم بود پس از او علی بن ابی طالب بعد امام حسن و بعد امام حسین پس از ایشان علی بن الحسین و بعد محمّد بن علی بعد از ایشان من هستم بیایید هر سؤالی دارید بکنید از هر طرف سه مرتبه این جملات را تکرار میکرد چپ و راست، عقب، جلو مجموعا دوازده مرتبه فرمود.عمرو گفت وقتی به منی رفتم از یاران عرب در مورد تفسیر کلمه هه پرسیدم گفتند: هه زبان بنی فلان است یعنی من هستم هر سؤالی دارید از من بپرسید، گفت از باقی عرب ها نیز پرسیدم، آن ها همین جواب را دادند - . همان ۴ : ۴۶۶ - .

**[ترجمه]

«۱۰۸»

تم، [فلاح السائل] رُوِيَ: أَنَّ مَوْلَانَا الصَّادِقَ عليه السلام كَانَ يَتْلُو الْقُرْآنَ فِي صَلَاتِهِ فَغُشِيَ عَلَيْهِ فَلَمَّا أَفَاقَ سُئِلَ مَا الَّذِي أَوْجَبَ مَا انْتَهَتْ حَالُهُ إِلَيْهِ فَقَالَ مَا مَعْنَاهُ مَا زِلْتُ أُكَرِّرُ آيَاتِ الْقُرْآنِ حَتَّى بَلَغْتُ إِلَى حَالٍ كَأَنَّنِي سَمِعْتُهَا مُشَافَهَةً مِمَّنْ أَنْزَلَهَا.

**[ترجمه]در فلاح السائل مینویسد: که حضرت صادق علیه السّلام در نماز قرآن میخواند ناگهان بیهوش شد وقتی بهوش آمد سؤال کردند چه شد که حال شما تغییر کرد؟ جوابی داد که مضمونش این بود: آیات قرآن را تکرار کردم تا به جایی رسیدم

که گویا این آیات را از کسی که نازل کرده (خدا) میشنوم .

**[ترجمه]

«۱۰۹»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ رَجُلًا أَتَی جَعْفَراً صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ شَبِیهاً بِالْمُسْتَنْصِحِ لَهُ فَقَالَ لَهُ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ کَیْفَ صِرْتَ اتَّخَذْتَ الْأَمْوَالَ قِطَعاً مُتَفَرِّقَةً وَ لَوْ کَانَتْ فِی مَوْضِعٍ وَاحِدٍ کَانَ أَیْسَرَ لِمَئُونَتِهَا وَ أَعْظَمَ لِمَنْفَعَتِهَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام اتَّخَذْتُهَا مُتَفَرِّقَةً فَإِنْ أَصَابَ هَذَا الْمَالَ شَیْ ءٌ سَلِمَ هَذَا وَ الصُّرَّةُ تَجْمَعُ هَذَا کُلَّهُ (۳).

**[ترجمه]کافی: معمر بن خلاد گفت از امام موسی بن جعفر علیه السّلام شنیدم میفرمود: مردی خدمت حضرت صادق رسید به قصد خیر خواهی گفت: آقا چرا اموالت را پراکنده کرده ای اگر در یک جا جمع بود خرجش کمتر و نفعش بیشتر بود؟ امام فرمود: بدان جهت پراکنده کردم که اگر آسیبی به یکی رسید دیگری سالم باشد، اما میتوان تمام آن مال را در یک کیسه جمع کرد -. کافی ۵ : ۹۱ -.

**[ترجمه]

«۱۱۰»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ الْأَحْمَرِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ یَزِیدَ قَالَ: أَتَی رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقْتَضِیهِ وَ أَنَا عِنْدَهُ

ص: ۵۸

۱- ۱. المصدر السابق ج ۲ ص ۲۰۹.

۲- ۲. الکافی ج ۴ ص ۴۶۶.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۵ ص ۹۱.

فَقَالَ لَهُ لَيْسَ عِنْدَنَا الْيَوْمَ شَيْ ءٌ وَ لَكِنَّهُ يَأْتِينَا خِطْرٌ(۱)

وَ وَسِمَةٌ(۲) فَيُبَاعُ وَ نُعْطِيكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ عِدْنِی فَقَالَ كَيْفَ أَعِدُكَ وَ أَنَا لِمَا لَا أَرْجُو أَرْجَی مِنِّی لِمَا أَرْجُو(۳).

**[ترجمه]کافی: عمر بن یزید گفت مردی خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسید و تقاضای کمک کرد فرمود اکنون چیزی نداریم، ولی بزودی برای ما حنا و وسمه میفرستند آن را میفروشیم بعد ان شاء اللّه بتو پرداخت میکنیم. آن مرد گفت به من وعده میدهید فرمود: چگونه به تو وعده میدهم، من نسبت بچیزی که امید ندارم امیدوارترم تا نسبت به آنچه به آن امید دارم -. همان ۵ : ۹۶ -.

**[ترجمه]

«۱۱۱»

كا، [الكافی] أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الْفَزَارِيِّ قَالَ: دَعَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَوْلًی لَهُ يُقَالُ لَهُ مُصَادِفٌ فَأَعْطَاهُ أَلْفَ دِينَارٍ وَ قَالَ لَهُ تَجَهَّزْ حَتَّی تَخْرُجَ إِلَی مِصْرَ فَإِنَّ عِيَالِی قَدْ كَثُرُوا قَالَ فَتَجَهَّزَ بِمَتَاعٍ وَ خَرَجَ مَعَ التُّجَّارِ إِلَی مِصْرَ فَلَمَّا دَنَوْا مِنْ مِصْرَ اسْتَقْبَلَهُمْ قَافِلَةٌ خَارِجَةٌ مِنْ مِصْرَ فَسَأَلُوهُمْ عَنِ الْمَتَاعِ الَّذِی مَعَهُمْ مَا حَالُهُ فِی الْمَدِينَةِ وَ كَانَ مَتَاعَ الْعَامَّةِ فَأَخْبَرُوهُمْ أَنَّهُ لَيْسَ بِمِصْرَ مِنْهُ شَيْ ءٌ فَتَحَالَفُوا وَ تَعَاقَدُوا عَلَی أَنْ لَا يَنْقُصُوا مَتَاعَهُمْ مِنْ رِبْحِ دِينَارٍ دِينَاراً فَلَمَّا قَبَضُوا أَمْوَالَهُمْ انْصَرَفُوا إِلَی الْمَدِينَةِ فَدَخَلَ مُصَادِفٌ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ مَعَهُ كِيسَانٌ فِی كُلِّ وَاحِدٍ أَلْفُ دِينَارٍ فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا رَأْسُ الْمَالِ وَ هَذَا الْآخَرُ رِبْحٌ فَقَالَ إِنَّ هَذَا الرِّبْحَ كَثِيرٌ وَ لَكِنْ مَا صَنَعْتُمْ فِی الْمَتَاعِ فَحَدَّثَهُ كَيْفَ صَنَعُوا وَ كَيْفَ تَحَالَفُوا فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ تَحْلِفُونَ عَلَی قَوْمٍ مُسْلِمِينَ أَلَّا تَبِيعُوهُمْ إِلَّا بِرِبْحِ الدِّينَارِ دِينَاراً ثُمَّ أَخَذَ أَحَدَ الْكِيسَيْنِ فَقَالَ هَذَا رَأْسُ مَالِی وَ لَا حَاجَةَ لَنَا فِی هَذَا الرِّبْحِ ثُمَّ قَالَ يَا مُصَادِفُ مُجَالَدَةُ السُّيُوفِ أَهْوَنُ مِنْ طَلَبِ الْحَلَالِ (۴).

**[ترجمه]کافی: ابو جعفر فزاری گفت امام صادق ع غلام خود مصادف را خواست و باو هزار دینار داد و فرمود: آماده مسافرت مصر شو خانواده ام زیاد شده اند مصادف جنس خرید و آماده شد. با عده ای از تجار بمصر رفت. همین که نزدیک مصر رسیدند با قافله ای برخورد کردند که از مصر خارج شده بود. از وضع اجناسی که آورده بودند سؤال کردند آن جنس مورد احتیاج همه بود.گفتند این جنس در بصره وجود ندارد کاروانیان با یک دیگر هم قسم شدند و پیمان بستند که هر دینار را به یک دینار سود بدهند پس از فروش پول خود را برداشته بطرف مدینه رفتند، مصادف خدمت امام آمد دو کیسه زر داشت هر کدام هزار دینار. عرض کرد فدایت شوم این کیسه اصل سرمایه است و این کیسه سود آن است. امام فرمود: این سود زیاد است شما مگر با آن جنس چه کردید؟

جریان را شرح داد که چگونه قسم خوردند. فرمود سبحان اللّه هم قسم میشوید که در مقابل هر دینار یک دینار از مسلمانان سود بگیرید. یکی از کیسه ها را برداشت و فرمود این سرمایه من است، من احتیاج به چنین سودی ندارم. سپس فرمود مصادف! جنگیدن با شمشیر از بدست آوردن روزی حلال ساده تر است -. کافی ۵ : ۱۶۱ -.

**[ترجمه]

«۱۱۲»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَم عَنْ جَهْم عَنْ جَهْم بْنِ أَبِی جَهْم عَنْ مُعَتِّبٍ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ قَدْ تَزَیَّدَ السِّعْرُ بِالْمَدِینَهِ کَمْ عِنْدَنَا مِنْ طَعَامٍ قَالَ قُلْتُ عِنْدَنَا مَا یَکْفِینَا أَشْهُرٌ کَثِیرَهً قَالَ أَخْرِجْهُ وَ بِعْهُ

ص: ۵۹

۱- ۱. الخطر: بالکسر، نبات یختضب به.

۲- ۲. الوسمه: بکسر السین و هی أفصح من التسکین نبت یخضب بورقه و یقال هو العظلم، و أنکر الازهری السکون.

۳- ۳. الکافی ج ۵ ص ۹۶.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۵ ص ۱۶۱.

قَالَ قُلْتُ لَهُ وَ لَيْسَ بِالْمَدِينَةِ طَعَامٌ قَالَ بِعْهُ فَلَمَّا بِعْتُهُ قَالَ اشْتَرِ مَعَ النَّاسِ يَوْماً بِيَوْمٍ وَ قَالَ يَا مُعَتِّبُ اجْعَلْ قُوتَ عِيَالِي نِصْفاً شَعِيراً وَ نِصْفاً حِنْطَةً فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ أَنِّي وَاجِدٌ أَنْ أُطْعِمَهُمُ الْحِنْطَةَ عَلَى وَجْهِهَا وَ لَكِنِّي أُحِبُّ أَنْ يَرَانِيَ اللَّهُ قَدْ أَحْسَنْتُ تَقْدِيرَ الْمَعِيشَهِ(۱).

**[ترجمه]کافی: معتب گفت در مدینه گرانی شده بود حضرت صادق بمن فرمود: چقدر خوراکی داریم عرض کردم برای چندین ماه ما کافی است. فرمود به بازار ببر و بفروش عرض کردم آقا در شهر خوراکی نیست فرمود بفروش. وقتی فروختم فرمود حالا مثل مردم روز بروز خریداری کن. فرمود: خوراک خانواده ام را نصف جو و نصف گندم قرار بده. خدا میداند که من میتوانم تمام خوراک آنها را گندم قرار دهم، ولی میل دارم خداوند مشاهده کند که در خرج صرفه جویی کرده و اندازه بکار برده ام - . کافی ۵ : ۳۰۴ - .

**[ترجمه]

«۱۱۳»

کا، [الکافی] عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُرَازِمٍ عَنْ أَبِيهِ أَوْ عَمِّهِ قَالَ: شَهِدْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ يُحَاسِبُ وَكِيلًا لَهُ وَ الْوَكِيلُ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ وَ اللَّهِ مَا خُنْتُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَا هَذَا خِيَانَتُكَ وَ تَضْيِيعُكَ عَلَيَّ مَالِي سَوَاءٌ إِلَّا أَنَّ الْخِيَانَهَ شَرُّهَا عَلَيْكَ (۲).

**[ترجمه]کافی: محمّد بن مرازم از عمو یا پدر خود نقل کرد که گفت: خدمت حضرت صادق بودم از وکیل خود حساب میکشید او نیز پیوسته میگفت بخدا قسم خیانت نکرده ام امام صادق علیه السّلام فرمود: خیانت کردن و هدر دادن مال من، هر دو برای من یکسان است، ولی خیانت موجب زیان بیشتری برای تو می شود - . همان ۵ : ۳۰۴ - .

**[ترجمه]

«۱۱۴»

نبه، [تنبيه الخاطر] الْفَضْلُ بْنُ أَبِي قُرَّهَ قَالَ: كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَبْسُطُ رِدَاءَهُ وَ فِيهِ صُرَرُ الدَّنَانِيرِ فَيَقُولُ لِلرَّسُولِ اذْهَبْ بِهَا إِلَى فُلَانٍ وَ فُلَانٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ قُلْ لَهُمْ هَذِهِ بُعِثَ بِهَا إِلَيْكُمْ مِنَ الْعِرَاقِ قَالَ فَيَذْهَبُ بِهَا الرَّسُولُ إِلَيْهِمْ فَيَقُولُ مَا قَالَ فَيَقُولُونَ أَمَّا أَنْتَ فَجَزَاكَ اللَّهُ خَيْراً بِصِلَتِكَ قَرَابَهَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَمَّا جَعْفَرٌ فَحَكَمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُ قَالَ فَيَخِرُّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سَاجِداً وَ يَقُولُ اللَّهُمَّ أَذِلَّ رَقَبَتِي لِوُلْدِ أَبِي (۳).

**[ترجمه]تنبیه الخاطر: مینویسد فضل بن ابی قره گفت: حضرت صادق ردای خود را پهن میکرد و کیسه های دینار را در آن می نهاد. میفرمود: این پول را ببر به فلانی که از خویشاوندان خودش بود بده و بگو این پول را از عراق برایت فرستاده اند. آن شخص پول را میبرد همان حرف را هم میزد میگفتند خدا بتو جزای خیر بدهد که حق خویشاوندان پیامبر را رعایت کردی، اما خدا بین ما و جعفر (حضرت صادق) قضاوت کند. امام علیه السّلام این حرف را که میشنید سجده می افتاد و میگفت خدایا مرا پیش برادرهایم خوارتر از این قرار بده - . تنبیه الخواطر: ۴۹۰ - .

**[ترجمه]

«۱۱۵»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْحُسَیْنُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ الْقَزْوِینِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَهْبَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الزَّعْفَرَانِیِّ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَوَدِدْتُ أَنِّی وَ أَصْحَابِی فِی فَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ حَتَّی نَمُوتَ أَوْ یَأْتِیَ اللَّهُ بِالْفَرَجِ (۴).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: هشام بن سالم گفت امام صادق ع فرمود: دوست دارم من و اصحابم در بیابان خشکی باشیم و در چنین شرایطی بمیریم یا خدا فرج را برساند - . امالی شیخ طوسی: ۵۸ - .

**[ترجمه]

«۱۱۶»

د، [العدد القویه]: قَالَ الثَّوْرِیُّ لِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ اعْتَزَلْتُ النَّاسَ فَقَالَ یَا سُفْیَانُ فَسَدَ الزَّمَانُ وَ تَغَیَّرَ الْإِخْوَانُ فَرَأَیْتُ الِانْفِرَادَ أَسْکَنَ لِلْفُؤَادِ

ص: ۶۰

۱- ۱. المصدر السابق ج ۵ ص ۱۶۶.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۵ ص ۳۰۴.

۳- ۳. تنبیه الخواطر ص ۴۹۰.

۴- ۴. أمالی ابن الشیخ الطوسیّ ص ۵۸.

ثُمَّ قَالَ:

ذَهَبَ الْوَفَاءُ ذَهَابَ أَمْسِ الذَّاهِبِ*** وَ النَّاسُ بَيْنَ مُخَاتِلٍ وَ مُوَارِبٍ

يُفْشُونَ بَيْنَهُمُ الْمَوَدَّهَ وَ الصَّفَا*** وَ قُلُوبُهُمْ مَحْشُوَّهٌ بِعَقَارِبَ

وَ قَالَ الْوَاقِدِيُّ: جَعْفَرٌ مِنَ الطَّبَقَهِ الْخَامِسَهِ مِنَ التَّابِعِينَ.

أَقُولُ رَوَى الْبُرْسِيُّ فِي مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ: أَنَّ فَقِيراً سَأَلَ الصَّادِقَ عليه السلام فَقَالَ لِعَبْدِهِ مَا عِنْدَكَ قَالَ أَرْبَعُمِائَهِ دِرْهَمٍ قَالَ أَعْطِهِ إِيَّاهَا فَأَعْطَاهُ فَأَخَذَهَا وَ وَلَّى شَاكِراً فَقَالَ لِعَبْدِهِ أَرْجِعْهُ فَقَالَ يَا سَيِّدِي سَأَلْتُ فَأَعْطَيْتَ فَمَا ذَا بَعْدَ الْعَطَاءِ فَقَالَ لَهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله خَيْرُ الصَّدَقَهِ مَا أَبْقَتْ غِنًى وَ إِنَّا لَمْ نُغْنِكَ فَخُذْ هَذَا الْخَاتَمَ فَقَدْ أَعْطَيْتُ فِيهِ عَشَرَهَ آلَافِ دِرْهَمٍ فَإِذَا احْتَجْتَ فَبِعْهُ بِهَذِهِ الْقِيمَهِ(۱).

**[ترجمه]العدد القویه: سفیان ثوری بحضرت صادق عرض کرد: یا بن رسول الله از مردم کناره گرفته اید فرمود: سفیان زمانه خراب شده و دوستان تغییر کرده اند فکر می کنم که تنهایی آرامش بیشتری دارد، سپس این شعر را خواند:

ذهب الوفاء ذهاب امس الذاهب

و الناس بین مخاتل و موارب

یفشون بینهم الموده و الصفا

و قلوبهم محشوه بعقارب

وفا چون روز گذشته که رفته است و برنمیگردد از میان مردم رخت بربسته، مردم یا دورو و منافقند و یا خیانتکار، اظهار دوستی و صفا می کنند با اینکه دلهایشان پر از عقرب است.

واقدی گفت: جعفر از طبقه پنجم از تابعین است.

می گویم برسی در مشارق الانوار روایت کرده است: که فقیری از حضرت صادق علیه السّلام درخواست کمک کرد، امام بغلام خود فرمود: چقدر پیش توست؟ عرض کرد چهار صد درهم فرمود: بده به او آن مرد پول را گرفت و با سپاس و تشکر رفت. امام بغلام خود فرمود برو او را برگردان. وقتی برگشت عرض کرد آقا من تقاضایی کردم و شما لطفی فرمودید دیگر بالاتر از بخشش چیست؟ فرمود پیامبر اکرم فرموده است: بهترین صدقه آن است که شخص را بی نیاز کند ولی ما تو را بی نیاز نکردیم، اینک انگشتر مرا که ده هزار درهم در بهایش خرج کرده ام بگیر، هر وقت احتیاج پیدا کردی به همین مبلغ بفروش - . مشارق الأنوار: ۱۱۳ - .

**[ترجمه]

«۱۱۷»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر ابْنُ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الصَّيْقَلِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جَالِساً فَبَعَثَ غُلَاماً لَهُ عَجَمِيّاً فِي حَاجَةٍ إِلَى رَجُلٍ فَانْطَلَقَ ثُمَّ رَجَعَ فَجَعَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَسْتَفْهِمُهُ الْجَوَابَ وَ جَعَلَ الْغُلَامُ لَا يُفْهِمُهُ مِرَاراً قَالَ فَلَمَّا رَأَيْتُهُ لَا يَتَعَبَّرُ لِسَانَهُ وَ لَا يُفْهِمُهُ ظَنَنْتُ أَنَّهُ علیه السلام سَيَغْضَبُ عَلَيْهِ قَالَ وَ أَحَدَّ علیه السلام النَّظَرَ إِلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَمَا وَ اللَّهِ لَئِنْ كُنْتَ عَيِيَّ اللِّسَانِ فَمَا أَنْتَ بِعَيِيِّ الْقَلْبِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْحَيَاءَ وَ الْعَفَافَ وَ الْعِيَّ عِيُّ اللِّسَانِ لَا عِيُّ الْقَلْبِ مِنَ الْإِيمَانِ وَ الْفُحْشَ وَ الْبَذَاءَ وَ السَّلَاطَةَ مِنَ النِّفَاقِ (۲).

**[ترجمه]کتاب حسین بن سعید و النوادر: صیقل گفت خدمت حضرت صادق بودم غلامی عجمی (غیر عرب) را برای کاری پیش شخصی فرستاد. رفت و برگشت امام علیه السّلام از او پرس و جستجو کرد که چه شد ولی او نمیتوانست درست صحبت کند، این کار چند مرتبه تکرار شد. من وقتی دیدم نمیتواند بگوید و نمی فهماند با خود گفتم امام علیه السّلام خشمگین خواهد شد. امام نگاه تندی باو نموده فرمود: بخدا قسم اگر نمیتوانی حرف بزنی کوردل نیستی. فرمود: حیا و عفت و ناتوانی در سخن، کور دلی نیست بلکه از ایمان است، ولی ناسزا و بد زبانی و یاوه سرایی از نفاق است - . کتاب الزهد برای حسین بن سعید اهوازی: در اواخر باب سکوت الا سخن گفتن به خیر، و ترک کردن فرد آنچه به او ارتباطی ندارد، و سخن چینی. و این اولین باب از کتاب است. - .

**[ترجمه]

«۱۱۸»

كِتَابُ قَضَاءِ الْحُقُوقِ لِلصُّورِيِّ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ الْمُعَلَّى بْنُ خُنَيْسٍ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ فَقَالَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَنَا مِنْ مَوَالِيكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ شُقَّةٌ بَعِيدَةٌ وَ قَدْ قَلَّ ذَاتُ يَدِي وَ لَا أَقْدِرُ أَنْ أَتَوَجَّهَ إِلَى أَهْلِي إِلَّا أَنْ تُعِينَنِي قَالَ فَنَظَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَمِيناً وَ شِمَالًا وَ قَالَ أَ لَا تَسْمَعُونَ مَا يَقُولُ أَخُوكُمْ إِنَّمَا الْمَعْرُوفُ

ص: ۶۱

۱- ۱. مشارق الأنوار ص ۱۱۳.

۲- ۲. کتاب الزهد للحسین بن سعید الأهوازی: فی أواخر باب الصمت الا بخیر، و ترک الرجل مالا یعنیه، و النمیمه. و هو أول باب من الکتاب.

ابْتِدَاءٌ فَأَمَّا مَا أَعْطَيْتَ بَعْدَ مَا سَأَلَ فَإِنَّمَا هُوَ مُكَافَأَةٌ لِمَا بَذَلَ لَکَ مِنْ مَاءِ وَجْهِهِ ثُمَّ قَالَ فَيَبِيتُ لَيْلَتَهُ مُتَأَرِّقاً مُتَمَلْمِلًا بَيْنَ الْيَأْسِ وَ الرَّجَاءِ- لَا يَدْرِی أَيْنَ يَتَوَجَّهُ بِحَاجَتِهِ فَيَعْزِمُ عَلَى الْقَصْدِ إِلَيْکَ فَأَتَاکَ وَ قَلْبُهُ يَجِبُ (۱)

وَ فَرَائِصُهُ تَرْتَعِدُ وَ قَدْ نَزَلَ دَمُهُ فِی وَجْهِهِ وَ بَعْدَ هَذَا فَلَا يَدْرِی أَ يَنْصَرِفُ مِنْ عِنْدِکَ بِكَآبَهِ الرَّدِّ أَمْ بِسُرُورِ النُّجْحِ فَإِنْ أَعْطَيْتَهُ رَأَيْتَ أَنَّکَ قَدْ وَصَلْتَهُ وَ قَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ وَ بَعَثَنِی بِالْحَقِّ نَبِيّاً لَمَا يَتَجَشَّمُ مِنْ مَسْأَلَتِهِ إِيَّاکَ أَعْظَمُ مِمَّا نَالَهُ مِنْ مَعْرُوفِکَ قَالَ فَجَمَعُوا لِلْخُرَاسَانِیِّ خَمْسَهَ آلَافِ دِرْهَمٍ وَ دَفَعُوهَا إِلَيْهِ.

ص: ۶۲

۱- ۱. الوجيب: اضطراب القلب و شده خفقانه، و فی الصحاح: وجب القلب وجيبا اضطرب.

**[ترجمه]کتاب قضاء حقوق از اسحاق بن ابراهیم نقل میکند: که گفت من با معلی بن خنیس خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم، مردی از خراسانیان وارد شد، عرض کرد یا ابن رسول اللَّه من از ارادتمندان شما اهل بیت هستم، بین من و شما فاصله زیادی است، خرج سفرم تمام شده و امکان برگشت بسوی خانواده خود ندارم مگر اینکه شما کمک بفرمایید. امام علیه السّلام نگاهی براست و چپ نموده فرمود نمیشنوید برادر شما چه میگوید؟ معروف و کمک به برادر دینی در صورتی است که سؤال نکرده باشد، اگر درخواست کرد بهای آبرو ریزی او را داده اید. شب را به بیدار خوابی با کمال ناراحتی بسر میبرد. متحیر است بکه پناه ببرد و از که درخواست کند بالاخره تصمیم میگیرد پیش تو بیاید، دلش می طپد و اعضایش میلرزد از خجالت خون در چهره اش جمع شده و صورتش گلگون گردیده، نمیداند با ناراحتی باید برگردد و یا بهدف میرسد و شاد باز خواهد گشت. اگر باو چیزی بدهی خیال میکنی برادری کرده ای با اینکه پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله فرموده است: قسم به آن خدایی که دانه را شکافته و انسان را آفریده و مرا به عنوان پیامبر فرستاده، آن ناراحتی که از درخواست خود میکشد بزرگتر از کمکی است که تو باو می کنی. اسحاق گفت: پنج هزار درهم برای خراسانی جمع شد و به او دادند .

**[ترجمه]

باب ۵ معجزاته و استجابه دعواته و معرفته بجمیع اللغات و معالی أموره صلوات اللّٰه علیه

الأخبار

«۱»

ب، [قرب الإسناد] مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَزْدِيِّ قَالَ: عُرِضَ لِقَرَابَةٍ لِي وَ نَحْنُ فِي طَرِيقِ مَكَّةَ وَ أَحْسَبُهُ قَالَ بِالرَّبَذَةِ(۱) فَلَمَّا صِرْنَا إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ وَ سَأَلْنَاهُ الدُّعَاءَ لَهُ فَفَعَلَ قَالَ بَكْرٌ فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ حَيْثُ عُرِضَ (۲) لَهُ وَ رَأَيْتُهُ حَيْثُ أَفَاقَ (۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: بکر بن محمّد گفت یکی از خویشاوندان من در راه مکه دچار جنون شد. گمانم در ربذه بود وقتی خدمت حضرت صادق رسیدم جریان را گفتم و تقاضای دعا کردم ایشان دعا کرد بعد از دعای حضرت خویشاوند خود را ملاقات کردم و دیدم که در همان موقع خوب شده بود - . قرب الأسناد: ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۲»

جا(۴)،[المجالس] للمفيد ما، [الأمالي] للشيخ الطوسى الْمُفِيدُ عَنِ الصَّدُوقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الْقَاسِمِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ حَنَانَ بْنَ سَدِيرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبِي سَدِيرَ الصَّيْرَفِيِّ يَقُولُ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِيمَا يَرَى النَّائِمُ وَ بَيْنَ يَدَيْهِ طَبَقٌ مُغَطًّى

١- ١. الربـذه: بفتـح أوله و ثانيه، و ذال معجمه مفتوحه، من قرى المـدينه، على ثلاثه أميال منها، قريبه من ذات عرق، على طريق الحجاز، اذا رحلت من قيـد تريد مكّه و بها قبر الصـحابىّ الجليل أبى ذر جندب بن جناده الغفارى(رضـى اللّه عنه) أخرجه إليها عثمـان بن عفان كرها، و ليس بها ضـرع و لا زرع و لا ثاغيه و لا راغبه، أرض جرداء فاحله فبقى بها منفيا حتّى مات رحمه اللّه و تولى غسـله و تكفينه و الصـلاه عليه و دفنه طائفه من المؤمنين بشهاده النبىّ صلّى اللّه عليه و آله لهم بذلك- و هم مالك الأشتر و صـحبه، و قد سـكنها أناس جاوروا قبر أبى ذرّ فكانت آهله حتّى سنه(٣١٩) حيث خربهـا القرامطه- لعنهم اللّه- فيما خربوا من آثار الإسلام و بلاد المسلمين.

٢- ٢. العرض- بالفتح- الجنون، و فى القاموس عرض له الغول ظهرت.

٣- ٣. قرب الإسناد ص ١١.

۴- ۴. أمالى الشيخ المفيد ص ١٧٩.

بِمِنْدِيلٍ فَدَنَوْتُ مِنْهُ وَ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ السَّلَامَ ثُمَّ كَشَفَ الْمِنْدِيلَ عَنِ الطَّبَقِ فَإِذَا فِيهِ رُطَبٌ فَجَعَلَ يَأْكُلُ مِنْهُ فَدَنَوْتُ مِنْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ نَاوِلْنِي رُطَبَةً فَنَاوَلَنِي وَاحِدَةً فَأَكَلْتُهَا ثُمَّ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ نَاوِلْنِي أُخْرَى فَنَاوَلَنِيهَا فَأَكَلْتُهَا وَ جَعَلْتُ كُلَّمَا أَكَلْتُ وَاحِدَةً سَأَلْتُهُ أُخْرَى حَتَّى أَعْطَانِي ثَمَانِيَ رُطَبَاتٍ فَأَكَلْتُهَا ثُمَّ طَلَبْتُ مِنْهُ أُخْرَى فَقَالَ لِي حَسْبُكَ قَالَ فَانْتَبَهْتُ مِنْ مَنَامِي فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ دَخَلْتُ عَلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ عليه السلام وَ بَيْنَ يَدَيْهِ طَبَقٌ مُغَطًّى بِمِنْدِيلٍ كَأَنَّهُ الَّذِي رَأَيْتُهُ فِي الْمَنَامِ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ ثُمَّ كَشَفَ عَنِ الطَّبَقِ فَإِذَا فِيهِ رُطَبٌ فَجَعَلَ يَأْكُلُ مِنْهُ فَعَجِبْتُ لِذَلِكَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ نَاوِلْنِي رُطَبَةً فَنَاوَلَنِي فَأَكَلْتُهَا ثُمَّ طَلَبْتُ أُخْرَى فَنَاوَلَنِي فَأَكَلْتُهَا وَ طَلَبْتُ أُخْرَى حَتَّى أَكَلْتُ ثَمَانِيَ رُطَبَاتٍ ثُمَّ طَلَبْتُ مِنْهُ أُخْرَى فَقَالَ لِي لَوْ زَادَكَ جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَزِدْنَاكَ فَأَخْبَرْتُهُ الْخَبَرَ فَتَبَسَّمَ تَبَسُّمَ عَارِفٍ بِمَا كَانَ (۱).

**[ترجمه]مجالس شیخ مفید، امالی شیخ طوسی: حنان بن سدیر گفت از پدرم سدیر صیرفی شنیدم میگفت در خواب پیامبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله را دیدم در مقابلش طبقی سر پوشیده بود نزدیک شده سلام کردم جواب داد سرپوش را از طبق برداشت داخل آن خرما بود. ایشان شروع بخوردن کرد، عرض کردم آقا یک دانه خرما بمن بده یک دانه داد خوردم باز تقاضای خرمای دیگری کردم لطف فرمود خوردم همین طور هر کدام را میخوردم تقاضای دیگری میکردم تا هشت دانه داد و خوردم یک دانه دیگر خواستم فرمود بس است از خواب بیدار شدم. فردا صبح خدمت حضرت صادق رسیدم دیدم طبقی با سرپوش مقابل آقا است همان طور که در خواب دیده بودم، سرپوش را برداشت دیدم خرما است شروع کرد بخوردن تعجب کردم تقاضا نمودم یک دانه بمن لطف فرماید لطف نمود خوردم خرمای دیگری خواستم داد، خوردم تا هشت خرما همین که تقاضا کردم فرمود: اگر جدم پیامبر بتو بیشتر میداد من نیز اضافه میکردم، جریان را برایش تعریف کردم لبخندی زد که حکایت از اطلاعش از این موضوع بود -. امالی شیخ طوسی: ۷۰ - .

**[ترجمه]

«۳»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ عَلِیِّ بْنِ بِلَالٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ السَّیَّارِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ الْبَرْقِیِّ عَنْ سَعِیدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ کَثِیرٍ الرَّقِّیِّ قَالَ: کُنْتُ جَالِساً عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ قَالَ لِی مُبْتَدِئاً مِنْ قِبَلِ نَفْسِهِ یَا دَاوُدُ لَقَدْ عُرِضَتْ عَلَیَّ أَعْمَالُکُمْ یَوْمَ الْخَمِیسِ فَرَأَیْتُ فِیمَا عُرِضَ عَلَیَّ مِنْ عَمَلِکَ صِلَتَکَ لِابْنِ عَمِّکَ فُلَانٍ فَسَرَّنِی ذَلِکَ إِنِّی عَلِمْتُ أَنَّ صِلَتَکَ لَهُ أَسْرَعُ لِفَنَاءِ عُمُرِهِ وَ قَطْعِ أَجَلِهِ قَالَ دَاوُدُ وَ کَانَ لِی ابْنُ عَمٍّ مُعَانِداً خَبِیثاً بَلَغَنِی عَنْهُ وَ عَنْ عِیَالِهِ سُوءُ حَالٍ فَصَکَکْتُ لَهُ نَفَقَةً قَبْلَ خُرُوجِی إِلَی مَکَّةَ فَلَمَّا صِرْتُ بِالْمَدِینَهِ خَبَّرَنِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِذَلِکَ (۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: داود بن کثیر گفت خدمت جعفر بن محمد علیه السّلام نشسته بودم ایشان شروع به سخن کرده و فرمود: داود اعمال شما را روز پنجشنبه بر من عرضه نمودند از جمله در اعمال تو دیدم که بوضع پسر عمویت رسیدگی نموده ای، خوشحال شدم. من میدانم این صله رحم و رسیدگی تو به خویشاوندت، زودتر باعث نابودی و از بین رفتن او می شود. داود گفت من پسر عمویی داشتم دشمن اهل بیت پیامبر که بد سیرت بود. شنیدم وضع مالی او خراب است و گرفتار شده است قبل از آنکه عازم مکه شوم مقداری پول باو دادم در همان سفر وقتی بمدینه رسیدم امام صادق علیه السّلام این

موضوع را به من خبر داد - . امالی شیخ طوسی: ۲۶۳ - .

**[ترجمه]

«۴»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ شِبْلٍ عَنْ ظَفْرِ بْنِ حُمْدُونٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ سَدِیرٍ الصَّیْرَفِیِّ قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَتْ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَبِی وَ أُمِّی وَ أَهْلُ بَیْتِی نَتَوَلَّاکُمْ فَقَالَ لَهَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام

ص: ۶۴

۱- ۱. أمالی الشیخ الطوسیّ ص ۷۰.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۶۳.

صَدَقْتِ فَمَا الَّذِی تُرِیدِینَ قَالَتْ لَهُ الْمَرْأَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَصَابَنِی وَضَحٌ فِی عَضُدِی فَادْعُ اللَّهَ أَنْ یَذْهَبَ بِهِ عَنِّی قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ اللَّهُمَّ إِنَّکَ تُبْرِئُ الْأَکْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ وَ تُحْیِی الْعِظَامَ وَ هِیَ رَمِیمٌ أَلْبِسْهَا مِنْ عَفْوِکَ وَ عَافِیَتِکَ مَا تَرَی أَثَرَ إِجَابَهِ دُعَائِی فَقَالَتِ الْمَرْأَهُ وَ اللَّهِ لَقَدْ قُمْتُ وَ مَا بِی مِنْهُ قَلِیلٌ وَ لَا کَثِیرٌ(۱).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: سدیر صیرفی گفت زنی خدمت حضرت صادق رسیده عرض کرد فدایت شوم پدر و مادر و خانواده ام ارادتمند شما هستند. امام فرمود راست میگویی چه می خواهی؟ عرض کرد: در بازویم برص (پیسی) پیدا شده از خدا بخواه برطرف شود. امام علیه السّلام دست بدعا برداشته فرمود: ای خدایی که نابینا و مبتلا به پیسی را خوب میکنی و استخوان پوسیده را زندگی می بخشی، این زن را شفا بخش و مورد عفو خویش قرار ده به گونه ای که اثر مستجاب شدن دعای مرا ببینند. آن زن گفت: بخدا قسم از جا حرکت کردم و اثری کم یا زیاد از بیماری در من وجود نداشت - . همان: ۲۵۹ - .

**[ترجمه]

«۵»

یر، [بصائر الدرجات] عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ بِشْرٍ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: حُمِلَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَالٌ مِنْ خُرَاسَانَ مَعَ رَجُلَیْنِ مِنْ أَصْحَابِهِ لَمْ یَزَالا یَتَفَقَّدَانِ الْمَالَ حَتَّی مَرَّا بِالرَّیِّ فَرَفَعَ إِلَیْهِمَا رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِمَا کِیساً فِیهِ أَلْفَا دِرْهَمٍ فَجَعَلَا یَتَفَقَّدَانِ فِی کُلِّ یَوْمٍ الْکِیسَ حَتَّی دَنَیَا مِنَ الْمَدِینَهِ فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ تَعَالَ حَتَّی نَنْظُرَ مَا حَالُ الْمَالِ فَنَظَرَا فَإِذَا الْمَالُ عَلَی حَالِهِ مَا خَلَا کِیسَ الرَّازِیِّ فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ اللَّهُ الْمُسْتَعَانُ مَا نَقُولُ السَّاعَهَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَحَدُهُمَا إِنَّهُ علیه السلام کَرِیمٌ وَ أَنَا أَرْجُو أَنْ یَکُونَ عَلِمَ مَا نَقُولُ عِنْدَهُ فَلَمَّا دَخَلَا الْمَدِینَهَ قَصَدَا إِلَیْهِ فَسَلَّمَا إِلَیْهِ الْمَالَ فَقَالَ لَهُمَا أَیْنَ کِیسُ الرَّازِیِّ فَأَخْبَرَاهُ بِالْقِصَّهِ فَقَالَ لَهُمَا إِنْ رَأَیْتُمَا الْکِیسَ تَعْرِفَانِهِ قَالا نَعَمْ قَالَ یَا جَارِیَهُ عَلَیَّ بِکِیسِ کَذَا وَ کَذَا فَأَخْرَجَتِ الْکِیسَ فَرَفَعَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِلَیْهِمَا فَقَالَ أَ تَعْرِفَانِهِ قَالا هُوَ ذَاکَ قَالَ إِنِّی احْتَجْتُ فِی جَوْفِ اللَّیْلِ إِلَی مَالٍ فَوَجَّهْتُ رَجُلًا مِنَ الْجِنِّ مِنْ شِیعَتِنَا فَأَتَانِی بِهَذَا الْکِیسِ مِنْ مَتَاعِکُمَا(۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مفضل بن عمر گفت مقداری پول بوسیله دو نفر از یاران امام علیه السّلام از خراسان فرستادند پیوسته مواظب آن پول بودند تا به ری رسیدند، یکی از دوستان آن دو کیسه ای محتوی هزار درهم داد که آن را هم تقدیم کنند، مرتب از پولها سرکشی میکردند مخصوصا همان کیسه ای که از ری داده بودند. بالاخره به نزدیکی مدینه رسیدند یکی از آنها به دیگری گفت بیا نگاه کنیم پولها هست: پس از بازرسی دیدند کیسه های پول هست جز همان کیسه ای که در ری داده بودند، یکی از آن دو گفت خدا کمک کند جواب امام صادق را چه بدهیم. دیگری در جواب گفت او شخص کریمی است من امیدوارم او بداند که ما راست میگوییم. وارد مدینه شدند، خدمت امام رسیدند و پول را تقدیم نمودند. امام علیه السّلام پرسید کیسه مرد رازی چه شد؟ جریان را عرض کردند، فرمود: اگر کیسه را ببینید میشناسید؟ گفتند آری. بکنیز خود دستور داد که فلان کیسه را بیاور کیسه را که دیدند گفتند این همان کیسه است فرمود: من در دل شب بپول احتیاج پیدا کردم، مردی از جن را که از شیعیان ماست فرستادم آن کیسه را از میان وسایل شما برایم آورد - . بصائر الدرجات ۲ : ۲۷،

باب ۱۸ - .

**[ترجمه]

«۶»

یج، [الخرائج و الجرائح] عَنِ الْمُفَضَّلِ: مِثْلِه.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: از مفضل مانند آن را روایت کرده است.

**[ترجمه]

«۷»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: تَظْهَرُ الزَّنَادِقَهُ سَنَهَ ثَمَانِیَهٍ وَ عِشْرِینَ وَ مِائَهٍ وَ ذَلِکَ لِأَنِّی نَظَرْتُ فِی مُصْحَفِ فَاطِمَهَ علیها السلام (۳).

۱- ۱. المصدر السابق ص ۲۵۹.

۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۲ باب ۱۸ ص ۲۷.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۳ باب ۱۴ ص ۴۲ و هو صدر حدیث.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام صادق ع فرمود: زندیق ها - . زندیق بر گردان لغت فارسی زند کتاب زردشت است که به تمام گنه کاران و کفار اطلاق می شود. - در سال صد و بیست و هشت ظاهر خواهند شد و اطلاع من از این مطلب به این خاطر است که آن را در مصحف حضرت فاطمه علیها السلام دیدم - . همان ۳ : ۴۲، باب ۱۴ و این ابتدای حدیث است. - .

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد ابن أبی العوجاء و أضرابه الذین ظهروا فی أواسط زمانه علیه السلام.

**[ترجمه]شاید منظور امام ابن ابی العوجاء و هم فکران او بودند که در اواسط زندگی امام صادق پیدا شدند.

**[ترجمه]

«۸»

یر، [بصائر الدرجات] ابْنُ یَزِیدَ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنِ ابْنِ أَبِی حَمْزَةَ قَالَ: خَرَجْتُ بِأَبِی بَصِیرٍ أَقُودُهُ إِلَی بَابِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ فَقَالَ لِی لَا تَتَکَلَّمْ وَ لَا تَقُلْ شَیْئاً فَانْتَهَیْتُ بِهِ إِلَی الْبَابِ فَتَنَحْنَحَ فَسَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ یَا فُلَانَةُ افْتَحِی لِأَبِی مُحَمَّدٍ الْبَابَ قَالَ فَدَخَلْنَا وَ السِّرَاجُ بَیْنَ یَدَیْهِ فَإِذَا سَفَطٌ بَیْنَ یَدَیْهِ مَفْتُوحٌ قَالَ فَوَقَعَتْ عَلَیَّ الرِّعْدَةُ فَجَعَلْتُ أَرْتَعِدُ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَیَّ فَقَالَ أَ بَزَّازٌ أَنْتَ قُلْتُ نَعَمْ جَعَلَنِیَ اللَّهُ فِدَاکَ قَالَ فَرَمَی إِلَیَّ بِمُلَاءَةٍ قُوهِیَّةٍ(۱) کَانَتْ عَلَی الْمِرْفَقَةِ فَقَالَ اطْوِ هَذِهِ فَطَوَیْتُهَا ثُمَّ قَالَ أَ بَزَّازٌ أَنْتَ وَ هُوَ یَنْظُرُ فِی الصَّحِیفَةِ قَالَ فَازْدَدْتُ رِعْدَةً قَالَ فَلَمَّا خَرَجْنَا قُلْتُ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ مَا رَأَیْتُ کَمَا مَرَّ بِی اللَّیْلَةَ إِنِّی وَجَدْتُ بَیْنَ یَدَیْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سَفَطاً قَدْ أَخْرَجَ مِنْهُ صَحِیفَةً فَنَظَرَ فِیهَا فَکُلَّمَا نَظَرَ فِیهَا أَخَذَتْنِی الرِّعْدَةُ قَالَ فَضَرَبَ أَبُو بَصِیرٍ یَدَهُ عَلَی جَبْهَتِهِ ثُمَّ قَالَ وَیْحَکَ أَ لَا أَخْبَرْتَنِی فَتِلْکَ وَ اللَّهِ الصَّحِیفَةُ الَّتِی فِیهَا أَسَامِی الشِّیعَةِ وَ لَوْ أَخْبَرْتَنِی لَسَأَلْتُهُ أَنْ یُرِیَکَ اسْمَکَ فِیهَا(۲).

**[ترجمه]بصائر: ابن ابی حمزه گفت من دست ابا بصیر را گرفته بودم و او را به خانه حضرت صادق میبردم، به من گفت صحبت نکن و چیزی نگو. به در خانه امام صادق ع رسیدیم پس صدایش را صاف کرد. شنیدم حضرت صادق به کنیز فرمود: در را باز کن ابو محمّد پشت در است، گفت وارد شدیم چراغی در مقابل امام بود و کتابی جلو ایشان باز بود. یک مرتبه لرزه پیکرم افتاد و شروع کردم به لرزیدن، سر بلند نموده بمن فرمود: تو بزاز هستی؟ گفتم آری فدایت شوم. چادری قهستانی پیش من انداخته فرمود این را بپیچ. من چادر را پیچیدم باز فرمود تو بزاز هستی؟ در آن موقع در همان کتاب نگاه می کرد، لرزه تنم زیاد شد. وقتی خارج شدیم گفتم ابا محمّد وضع امشب را در عمرم ندیده بودم. در خدمت امام جلدی را دیدم که از درون آن کتابی بیرون آورد، بصفحات آن نگاه میکرد. هر بار به آن نگاه میکرد، لرزه بر بدنم می افتاد. ابا بصیر با دست خود بر پیشانی زده گفت: وای بر تو چرا آن وقت بمن نگفتی بخدا قسم آن نوشته صحیفه ایست که نام شیعیان در آن است اگر خبر داده بودی تقاضا میکردم اسم تو را نشان دهد - . بصائر الدرجات ۴ : ۴۶، باب ۳ - .

**[ترجمه]

«۹»

یر، [بصائر الدرجات] إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ وَ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ وَ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ قَالَ: كُنَّا بِالْمَدِينَهِ حِينَ بَعَثَ دَاوُدُ بْنُ عَلِيٍّ إِلَى الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ فَقَتَلَهُ فَجَلَسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَلَمْ يَأْتِهِ شَهْراً قَالَ فَبَعَثَ إِلَيْهِ أَنِ ائْتِنِی فَأَبَى أَنْ يَأْتِيَهُ فَبَعَثَ إِلَيْهِ خَمْسَ نَفَرٍ مِنَ الْحَرَسِ فَقَالَ ائْتُونِی بِهِ فَإِنْ أَبَى فَأْتُونِی بِهِ أَوْ بِرَأْسِهِ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ وَ هُوَ يُصَلِّی وَ نَحْنُ نُصَلِّی مَعَهُ الزَّوَالَ فَقَالُوا أَجِبْ دَاوُدَ بْنَ عَلِيٍّ قَالَ فَإِنْ لَمْ أُجِبْ قَالَ أَمَرَنَا أَنْ نَأْتِيَهُ بِرَأْسِكَ فَقَالَ وَ مَا أَظُنُّكُمْ تَقْتُلُونَ ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالُوا مَا نَدْرِی مَا تَقُولُ وَ مَا نَعْرِفُ إِلَّا الطَّاعَهَ

ص: ۶۶

۱- ۱. نسبه الی قوهستان معرب کوهستان و یعنی موضع الجبال- و هی کوره بین نیسابور و هراه و قصبتها قاین، و أیضا بلد بکرمان قرب جیرفت، و منه ثوب قوهی لما ینسج بها أو کل ثوب أشبهه یقال له قوهی و ان لم یکن من قوهستان.

۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۴ باب ۳ ص ۴۶.

قَالَ انْصَرِفُوا فَإِنَّهُ خَيْرٌ لَكَمْ فِي دُنْيَاكُمْ وَ آخِرَتِكَمْ قَالُوا وَ اللَّهِ لَا نَنْصَرِفُ حَتَّى نَذْهَبَ بِكَ مَعَنَا أَوْ نَذْهَبَ بِرَأْسِكَ قَالَ فَلَمَّا عَلِمَ أَنَّ الْقَوْمَ لَا يَذْهَبُونَ إِلَّا بِذَهَابِ رَأْسِهِ وَ خَافَ عَلَى نَفْسِهِ قَالُوا رَأَيْنَاهُ قَدْ رَفَعَ يَدَيْهِ فَوَضَعَهُمَا عَلَى مَنْكِبَيْهِ ثُمَّ بَسَطَهُمَا ثُمَّ دَعَا بِسَبَّابَتِهِ فَسَمِعْنَاهُ يَقُولُ السَّاعَةَ السَّاعَةَ فَسَمِعْنَا صُرَاخاً عَالِياً فَقَالُوا لَهُ قُمْ فَقَالَ لَهُمْ أَمَّا إِنَّ صَاحِبَكُمْ قَدْ مَاتَ وَ هَذَا الصُّرَاخُ عَلَيْهِ فَابْعَثُوا رَجُلًا مِنْكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ هَذَا الصُّرَاخُ عَلَيْهِ قُمْتُ مَعَكُمْ قَالَ فَبَعَثُوا رَجُلًا مِنْهُمْ فَمَا لَبِثَ أَنْ أَقْبَلَ فَقَالَ يَا هَؤُلَاءِ قَدْ مَاتَ صَاحِبُكُمْ وَ هَذَا الصُّرَاخُ عَلَيْهِ فَانْصَرَفُوا فَقُلْتُ لَهُ جَعَلَنَا اللَّهُ فِدَاكَ مَا كَانَ حَالُهُ قَالَ قَتَلَ مَوْلَايَ الْمُعَلَّى بْنَ خُنَيْسٍ فَلَمْ آتِهِ مُنْذُ شَهْرٍ فَبَعَثَ إِلَيَّ أَنْ آتِيَهُ فَلَمَّا أَنْ كَانَ السَّاعَةَ لَمْ آتِهِ فَبَعَثَ إِلَيَّ لِيَضْرِبَ عُنُقِي فَدَعَوْتُ اللَّهَ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ فَبَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهِ مَلَكاً بِحَرْبَةٍ فَطَعَنَهُ فِي مَذَاكِيرِهِ فَقَتَلَهُ فَقُلْتُ لَهُ فَرَفْعُ الْيَدَيْنِ مَا هُوَ قَالَ الِابْتِهَالُ فَقُلْتُ فَوَضْعُ يَدَيْكَ وَ جَمْعُهَا فَقَالَ التَّضَرُّعُ قُلْتُ وَ رَفْعُ الْإِصْبَعِ قَالَ الْبَصْبَصَةُ(۱).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: ابن سـنان گفت: در مدینه بودیم که داود بن علی به دنبال معلی بن خنیس فرسـتاد و او را کشت. امـام صـادق علیه السّـلام یـک مـاه پیش او نرفت. داود به دنبال امام فرسـتاد که بیایـد ولی ایشان امتناع ورزیـد. پنـج نفر مأمور فرسـتاد گفت بزور او را بیاورید اگر نیامد سـرش را بیاورید. مأمورین وقتی آمدند امام مشغول نماز بود ما نماز ظهر را با ایشان خوانـده بودیم مأمورین گفتنـد داود بن علی شـما را خواسـته. فرمود: اگر نیایم چه میکنید؟ گفتند بما دسـتور داده سـر شـما را ببریم فرمود: خیـال نمیکنم شـما پسـر پیامبر را بکشـید، گفتنـد ما نمی فهمیم چه می گویی ما فقط از او اطاعت میکنیم. فرمود: بر گردید که بنفع دنیا و آخرت شـما است. گفتند بخدا نخواهیم رفت مگر شـما یا سرتان را ببریم. وقتی متوجه شد که آنها جز کشـتن تصـمیمی ندارند، دسـتهای خود را بلند نموده و روی شانه خود گذاشت، بعد دستهای خود را گشود و با انگشت سبّابه دعا کرد، در بین دعا شـنیدیم میگویـد الساعه الساعه، ناگهان صـدای داد و فریاد و ناله ای بلنـد شـد، مأمورین گفتنـد بلند شـو فرمود این فریاد و فغان مربوط به فرمانروای شـما است از دنیا رفت یک نفر را بفرستیـد خبر بیاورد، اگر مربوط باو نبود با شـما خواهم آمـد. یـک نفر از مـأمورین رفت طولی نکشـید که برگشت بآنهـا گفت فرمانـدار مرد، این سـر و صـدا از خـانه اوسـت مأمورین متفرق شدنـد. عرض کردم آقا فدایت شوم چه شد که از دنیا رفت؟ فرمود: غلام من معلی بن خنیس را کشت من هم یک ماه پیش او نرفتم به دنبال من فرسـتاد که بروم اکنون که تصـمیم کشـتن مرا داشتند خدا را باسم اعظمش خواندم. خداوند فرشـته ای را فرسـتاد بـا حربه شـکمش را پـاره کرده و او را کشت. عرض کردم آقا چرا دسـتهای خود را بلنـد کردیـد؟ فرمود: زاری و تضـرع نمودم، عرض کردم چرا دو دست را اول جمع کردیـد بعـد گشودیـد؟ فرمود: نوعی تضـرع است، عرض کردم چرا انگشت را بلند کردید؟ فرمود: آن لابه و التماس است - . همان ۵ : ۵۸ ، باب ۲ - .

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، [بصـائر الـدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ بَكْرٍ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَبَسَطَ رِجْلَيْهِ وَ قَالَ اغْمِزْهَا يَا عُمَرُ قَالَ فَأَضْمَرْتُ فِي نَفْسِي أَنْ أَسْأَلَهُ عَنِ الْإِمَامِ بَعْدَهُ قَالَ فَقَالَ يَا عُمَرُ لَا أُخْبِرُكَ عَنِ الْإِمَامِ بَعْدِي (۲).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: عمرو بن یزید گفت نزد امام صادق ع رفتم، امام پایش را دراز کرد و فرمود: عمر پایم را بمال، با خود گفتم که از امام در مورد امامت بعد از ایشان سؤال کنم، ایشان فرمود: عمر تو را از امام بعد از خود با خبر نخواهم کرد -

. بصائر الدرجات ۵ : ۶۳ ، باب ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، [بصائر الـدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ عَنْ عَمِّهِ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عُمَرَ بْنِ یَزِیـدَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام لَیْلَهً مِنَ اللَّیَالِی وَ لَمْ یَکُنْ عِنْـدَهُ أَحَـدٌ غَیْرِی فَمَدَّ رِجْلَهُ فِی حَجْرِی فَقَالَ اغْمِزْهَا یَا عُمَرُ قَالَ فَغَمَزْتُ رِجْلَهُ فَنَظَرْتُ إِلَی اضْـطِرَابٍ فِی عَضَـلَهِ سَاقَیْهِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَسْأَلَهُ إِلَی مَنِ الْأَمْرُ مِنْ بَعْدِهِ فَأَشَارَ إِلَیَّ فَقَالَ لَا تَسْأَلْنِی فِی هَذِهِ اللَّیْلَهِ عَنْ شَیْ ءٍ فَإِنِّی لَسْتُ أُجِیبُکَ (۳).

ص: ۶۷

۱- ۱. المصدر السابق ج ۵ باب ۲ ص ۵۸.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۳.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۳.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمر بن يزيد گفت شبى در خدمت حضرت صادق عليه السّلام بودم كسى جز من آنجا نبود پاى خود را گذاشت در دامن من فرمود: پايم را بمال، ماليدم متوجه شدم عضله يكى از دو ساقش در اضطراب است تصميم گرفتم بپرسم امامت بعد از شما به كه ميرسد، قبل از سؤال اشاره فرمود امشب چيزى نپرس جواب تو را نميدهم - . همان ۵ : ۶۳ ، باب ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۱۲»

كشف، [كشف الغمه] مِنْ كِتَابِ الدَّلَائِلِ لِلْحِمْيَرِيِّ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ: مِثْلَهُ (۱).

**[ترجمه]كشف الغمه: از عمر بن يزيد مانند آن را روايت كرده است - . كشف الغمه ۲ : ۴۲۲ - .

**[ترجمه]

«۱۳»

ير، [بصائر الدرجات] إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ شِهَابِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ أَنَا أُرِيدُ أَسْأَلُهُ عَنِ الْجُنُبِ يَغْرِفُ الْمَاءَ مِنَ الْحُبِّ فَلَمَّا صِرْتُ عِنْدَهُ أُنْسِيتُ الْمَسْأَلَةَ فَنَظَرَ إِلَيَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ يَا شِهَابُ لَا بَأْسَ أَنْ يَغْرِفَ الْجُنُبُ مِنَ الْحُبِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: نزد امام صادق ع رفتم، مى خواستم در مورد شخص جنبى كه از خم آب بر مى دارد بپرسم، وقتى نزد ايشان رفتم سؤالم را فراموش كردم، امام ع به من نگاه كرد و فرمود: شهاب اشكالى ندارد شخص جنب از خم آب بخورد - . بصائر الدرجات ۵: ۶۳ ، باب ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۱۴»

يج، [الخرائج و الجرائح] عَنْ شِهَابٍ: مِثْلَهُ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: از شهاب مانند آن را روايت كرده است.

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ بُرْدَهَ وَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ الْخَزَّازِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا إِسْمَاعِيلُ ضَعْ لِي فِي الْمُتَوَضَّإِ مَاءً قَالَ فَقُمْتُ فَوَضَعْتُ لَهُ قَالَ فَدَخَلَ قَالَ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي أَنَا أَقُولُ فِيهِ كَذَا وَ كَذَا وَ يَدْخُلُ الْمُتَوَضَّأَ يَتَوَضَّأُ قَالَ فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ خَرَجَ فَقَالَ يَا إِسْمَاعِيلُ لَا تَرْفَعِ الْبِنَاءَ فَوْقَ طَاقَتِهِ فَيَنْهَدِمَ اجْعَلُونَا مَخْلُوقِينَ وَ قُولُوا فِينَا مَا شِئْتُمْ فَلَنْ تَبْلُغُوا فَقَالَ إِسْمَاعِيلُ وَ كُنْتُ أَقُولُ إِنَّهُ وَ أَقُولُ وَ أَقُولُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اسماعیل بن عبد العزیز گفت امام صادق ع بمن فرمود: اسماعیل! مقداری آب برایم در محل وضو بگذار، من رفتم آب را گذاشتم. امام برای وضو داخل وضو خانه شد، من با خود گفتم من درباره این شخص چه اعتقادی من دارم و او را در چه مرحله ای می بینم (خدایی) ولی او میرود وضو بگیرد. از محل وضو که بیرون آمد بمن فرمود خانه را نباید بیش از حد طاقتش بلند کنی چون خراب می شود، ما را آفریده خدا بدانید آنگاه هر چه مایلید در وصف ما بگویید باز نمیتوانید آن مقام و موقعیتی که داریم توصیف کنید. اسماعیل گفت من میگفتم او خداست و اصرار بر این اعتقاد نیز داشتم - . همان ۵ : ۶۳ ، ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۱۶»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ كِتَابِ الدَّلَائِلِ لِلْحِمْيَرِيِّ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ: مِثْلَهُ (۴).

**[ترجمه]کشف الغمه: از عبد العزیز مانند آن را نقل کرده است - . کشف الغمه ۲ : ۴۲۷ - .

**[ترجمه]

بیان

قوله إنّه أی إنه الربّ تعالی الله عن ذلک و أقول أی لم أرجع بعد عن هذا القول أو المعنی أنی کنت مصرّا علی هذا القول.

**[ترجمه]عبارت إنّه یعنی او پروردگار است خداوند از این امر منزه است و منظور از اقول آن است که من هنوز از این سخن برنگشته بودم، یا معنا آن است که من هم چنان بر این سخن اصرار داشتم.

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ أَسَدِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَدَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ أَنَا أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ وَ هُوَ فِي مَضْيَعَةٍ لَهُ فِي يَوْمٍ شَدِيدِ

الْحَرِّ وَ الْعَرَقُ يَسِيلُ عَلَى خَدِّهِ فَيَجْرِی عَلَى صَدْرِهِ فَابْتَدَأَنِی فَقَالَ نِعْمَ وَ اللَّهِ الرَّجُلُ الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ نِعْمَ وَ اللَّهِ الَّذِی لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّجُلُ الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ الْجُعْفِیُّ حَتَّى أَحْصَيْتُ

ص: ۶۸

۱- ۱. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۲.

۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۳.

۳- ۳. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۳.

۴- ۴. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۷.

بِضْعاً وَ ثَلَاثِينَ مَرَّةً يَقُولُهَا وَ يُكَرِّرُهَا وَ قَالَ إِنَّمَا هُوَ وَالِدٌ بَعْدَ وَالِدٍ(۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: هشام بن احمد گفت خدمت امام صادق ع رسیدم میخواستم از آن جناب درباره مفضل بن عمر سؤال کنم. امام علیه السّلام در باغ خود بکار مشغول بود، هوا بشدت گرم بود، عرق روی صورتش جاری بود و بسینه اش میریخت. قبل از اینکه من سؤالی کنم فرمود: بخدا قسم مفضل بن عمر مرد خوبی است، بخدای یکتای بی همتا مفضل بن عمر جعفی مردی خوب است، سی و چند مرتبه این سخن را تکرار کرده فرمود: خانواده آنها از پدر و مادر خوب هستند - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۴ ، باب ۱۰ ، با کمی تفاوت - .

**[ترجمه]

بیان

المصنعه الحوض یجمع فیه ماء المطر و الأصوب فی ضیعه کما فی بعض النسخ.

**[ترجمه]المصنعه حوضی است که آب باران در آن می ریزد و کلمه ضیعه درست تر است هم چنان که در برخی نسخه ها آمده است.

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ شِهَابِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ: أَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَسْأَلُهُ فَابْتَدَأَنِي فَقَالَ إِنْ شِئْتَ فَسَلْ يَا شِهَابُ وَ إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْنَاكَ بِمَا جِئْتَ لَهُ قُلْتُ أَخْبِرْنِي جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ جِئْتَ لِتَسْأَلَ عَنِ الْجُنُبِ يَغْرِفُ الْمَاءَ مِنَ الْحُبِّ بِالْكُوزِ فَيُصِيبُ يَدَهُ الْمَاءَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ لَيْسَ بِهِ بَأْسٌ قَالَ وَ إِنْ شِئْتَ سَلْ وَ إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُكَ قَالَ قُلْتُ لَهُ أَخْبِرْنِي قَالَ جِئْتَ تَسْأَلُ عَنِ الْجُنُبِ يَسْهُو وَ يَغْمُرُ يَدَهُ فِي الْمَاءِ قَبْلَ أَنْ يَغْسِلَهَا قُلْتُ وَ ذَاكَ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ إِذَا لَمْ يَكُنْ أَصَابَ يَدَهُ شَيْ ءٌ فَلَا بَأْسَ بِذَاكَ سَلْ وَ إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُكَ قُلْتُ أَخْبِرْنِي قَالَ جِئْتَ لِتَسْأَلَنِي عَنِ الْجُنُبِ يَغْتَسِلُ فَيَقْطُرُ الْمَاءُ مِنْ جِسْمِهِ فِي الْإِنَاءِ أَوْ يَنْضَحُ الْمَاءُ مِنَ الْأَرْضِ فَيَقَعُ فِي الْإِنَاءِ قُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ لَيْسَ بِهَذَا بَأْسٌ كُلِّهِ فَسَلْ وَ إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُكَ قُلْتُ أَخْبِرْنِي قَالَ جِئْتَ لِتَسْأَلَنِي عَنِ الْغَدِيرِ يَكُونُ فِي جَانِبِهِ الْجِيفَةُ أَتَوَضَّأُ مِنْهُ أَوْ لَا قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَتَوَضَّأْ مِنَ الْجَانِبِ الْآخَرِ إِلَّا أَنْ يَغْلِبَ عَلَى الْمَاءِ الرِّيحُ وَ جِئْتَ لِتَسْأَلَ عَنِ الْمَاءِ الرَّاكِدِ مِنَ الْبِئْرِ قَالَ فَمَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ تَغْيِيرٌ أَوْ رِيحٌ غَالِبَةٌ قُلْتُ فَمَا التَّغْيِيرُ قَالَ الصُّفْرَةُ فَتَوَضَّأْ مِنْهُ وَ كُلَّمَا غَلَبَ عَلَيْهِ كَثْرَةُ الْمَاءِ فَهُوَ طَاهِرٌ(۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: شهاب بن عبد اللّه گفت خدمت حضرت صادق رسیدم تا از ایشان سؤالی بکنم فرمود: اگر میخواهی بگو چه سؤال داشتی و گر نه من سؤالت را با جواب آن بگویم عرض کردم بفرمایید. فرمود: آمدی در مورد شخص جنب بپرسی که اگر با کوزه از خم آب بردارد و آب بدستش بخورد چه می شود؟ گفتم همین است فرمود: اشکالی ندارد، باز هم اگر مایلی سؤال دیگر را بگو و گر نه من بگویم. عرض کردم بفرمایید. فرمود: میخواستی بپرسی که جنب اگر فراموش

کند و دست خود را قبل از شستن داخل آب کند چه حکمی دارد؟ اگر از نجاست بدستش نرسیده بوده اشکالی ندارد. فرمود: سؤال دیگر را بگو یا اگر می خواهی توضیح دهم عرض کردم بفرمایید فرمود: میخواستی بپرسی که جنب هنگام غسل قطره ای از آب بدنش در ظرف میریزد یا از روی زمین به داخل ظرف ترشح میکند گفتم صحیح است. فرمود: اشکالی ندارد باز فرمود: میخواهی سؤال دیگرت را توضیح بدهم؟ عرض کردم بفرمایید. فرمود: میخواستی بپرسی که در کنار گودالی از آب مرداری افتاده میتوانم وضو بگیرم یا نه؟ در صورتی که مردار بوی آب را تغییر نداده از طرف دیگر آن وضو بگیر. باز میخواستی بپرسی با آب راکد چاه در صورتی که تغییر نکرده و به بو نیامده باشد وضو بگیرم؟ عرض کردم تغییر چگونه است؟ فرمود: رنگش زرد شده باشد، هر آبی را که بگویند زیاد است پاک است - . همان ۵ : ۶۴ ، باب ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۱۹»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ شِهَابٍ: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]مناقب: ابن شهر آشوب از شهاب مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ابن شهر آشوب ۳ : ۳۴۷ - .

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ زِیَادِ بْنِ أَبِی الْحَلَّالِ قَالَ: اخْتَلَفَ النَّاسُ فِی جَابِرِ بْنِ یَزِیدَ وَ أَحَادِیثِهِ وَ أَعَاجِیبِهِ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَنَا أُرِیدُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْهُ فَابْتَدَأَنِی مِنْ غَیْرِ أَنْ أَسْأَلَهُ رَحِمَ اللَّهُ جَابِرَ بْنَ

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۴ بتفاوت یسیر.

۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۴.

۳- ۳. المناقب لابن شهرآشوب ج ۳ ص ۳۴۷.

يَزِيدَ الْجُعْفِيَّ كَانَ يَصْدُقُ عَلَيْنَا وَ لَعَنَ اللَّهُ الْمُغِيرَةَ بْنَ سَعِيدٍ كَانَ يَكْذِبُ عَلَيْنَا(۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات : زیاد بن ابی الحلال گفت مردم در باره جابر بن یزید و کارهای عجیب و حدیثهای شگفت انگیز او اختلاف داشتند، من خدمت حضرت صادق رفتم تا از او در باره جابر سؤال کنم. قبل از اینکه سؤال کنم فرمود: خداوند جابر بن یزید جعفی را رحمت کند راستگو بود، ولی خدا مغیره بن سعید را لعنت کند دروغ بر ما می بست - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۴، باب ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۲۱»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَ هُوَ وَجِعٌ فَوَلَّانِي ظَهْرَهُ وَ وَجْهُهُ إِلَى الْحَائِطِ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي مَا أَدْرِي مَا يُصِيبُهُ فِي مَرَضِهِ وَ مَا سَأَلْتُهُ عَنِ الْإِمَامِ بَعْدَهُ فَأَنَا أُفَكِّرُ فِي ذَلِكَ إِذْ حَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَيَّ فَقَالَ إِنَّ الْأَمْرَ لَيْسَ كَمَا تَظُنُّ لَيْسَ عَلَيَّ مِنْ وَجَعِي هَذَا بَأْسٌ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمر بن یزید گفت خدمت حضرت صادق بودم آن جناب درد داشت و بیمار بود، پشت خود را بمن نمود و صورتش را بطرف دیوار کرد، با خودم گفتم نمیدانم از این بیماری جان سالم به در می برد یا نه، در حالی که از او نپرسیدم امام بعد از ایشان کیست، در همین فکر بودم که امام روی به سمت من نمود و فرمود: آن طور که خیال میکنی نیست من از این بیماری طوری نمیشوم - . همان ۵ : ۶۴، باب ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۲۲»

یر، [بصائر الدرجات] الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ عِيسَى عَنْ مَرْوَانَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُوسَى الْحَنَّاطِ قَالَ: خَرَجْتُ أَنَا وَ جَمِيلُ بْنُ دَرَّاجٍ وَ عَائِذٌ الْأَحْمَسِيُّ حَاجِّينَ قَالَ وَ كَانَ يَقُولُ عَائِذٌ لَنَا إِنَّ لِي حَاجَةً إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْهَا قَالَ فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ فَلَمَّا جَلَسْنَا قَالَ لَنَا مُبْتَدِئاً مَنْ أَتَى اللَّهَ بِمَا افْتَرَضَ عَلَيْهِ لَمْ يَسْأَلْهُ عَمَّا سِوَى ذَلِكَ قَالَ فَغَمَزْنَا عَائِذٌ فَلَمَّا قُمْنَا قُلْنَا مَا حَاجَتُكَ قَالَ الَّذِي سَمِعْنَا مِنْهُ إِنِّي رَجُلٌ لَا أُطِيقُ الْقِيَامَ بِاللَّيْلِ فَخِفْتُ أَنْ أَكُونَ مَأْثُوماً مَأْخُوذاً بِهِ فَأَهْلِكَ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حسین بن موسی گفت من و جمیل بن دراج و عائذ احمسی برای به جا آوردن مناسک حج رفتیم، عائذ میگفت من سؤالی از حضرت صادق علیه السّلام دارم که مایلم آن را بپرسم، هر سه نفر خدمت امام رسیدیم ایشان قبل از طرح سؤال فرمود: هر کس کارهای واجب دینی را انجام دهد خداوند در چیزهای دیگر از او بازخواستی نخواهد کرد. ما با چشم اشاره به عائذ کردیم که سؤالت را بگو چیزی نگفت. وقتی حرکت کردیم باو گفتیم سؤال تو چه بود؟ گفت جواب آن را شنیدیم، گفت من نمیتوانم شب زنده دار باشم و شبها نماز نافله بخوانم، با خود خیال میکردم از این جهت گناهکارم و مرا مؤاخذه خواهند کرد - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۴، باب ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۲۳»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ کِتَابِ الدَّلَائِلِ لِلْحِمْیَرِیِّ عَنْ عَائِذٍ: مِثْلَهُ (۴)

**[ترجمه]کشف الغمه: از عائذ مانند آن را روایت کرده است - . کشف الغمه ۲ : ۴۲۴ - .

**[ترجمه]

«۲۴»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب سَعْدٌ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَی الْحَنَّاطِ: مِثْلَهُ (۵).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: مانند آن را روایت کرده است - . شیخ در تهذیب ۲ : ۱۰ این روایت را آورده است. - .

**[ترجمه]

«۲۵»

یر، [بصائر الدرجات] عَلِیُّ بْنُ حَسَّانَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ هَارُونَ الزَّیَّاتِ قَالَ: کُنْتُ أَطُوفُ بِالْکَعْبَهِ فَرَأَیْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ فِی نَفْسِی هَذَا هُوَ الَّذِی یُتَّبَعُ وَ الَّذِی هُوَ کَذَا وَ کَذَا قَالَ فَمَا عَلِمْتُ بِهِ حَتَّی ضَرَبَ یَدَهُ عَلَی مَنْکِبِی ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَیَّ وَ قَالَ أَ بَشَراً مِنَّا واحِداً نَتَّبِعُهُ إِنَّا إِذاً لَفِی ضَلالٍ وَ سُعُرٍ (۶).

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۴.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۴.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۴.

۴- ۴. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۴.

۵- ۵. و أخرجه الشیخ فی التهذیب ج ۲ ص ۱۰.

۶- ۶. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۵.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جعفر بن هارون زيات گفت: اطراف كعبه طواف ميكردم چشمم بحضرت صادق افتاد با خود گفتم اين همان شخصى است كه مردم تابع و پيرو اويند و در باره اش چنين و چنان ميگويند. ناگاه ديدم دست روى شانه من گذاشت و بمن فرمود: «أَ بَشَراً مِنّا واحِداً نَتَّبِعُهُ إِنّا إِذاً لَفِي ضَلالٍ وَ سُعُرٍ» {آيا بايد پيرو يك نفر از خودمان بشويم، چه گمراه و بدبختيم} - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۵، باب ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۲۶»

ير، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَسَدِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ خَالِدِ بْنِ نَجِيحٍ الْجَوَّانِ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ أَنَا أَقُولُ فِي نَفْسِي لَيسَ يَدْرُونَ هَؤُلَاءِ بَيْنَ يَدَيْ مَنْ هُمْ قَالَ فَأَدْنَانِي حَتَّى جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا هَذَا إِنَّ لِي رَبّاً أَعْبُدُهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ (۱).

أقول: سيأتي بإسناد آخر في باب أحوال أصحابه عليه السلام.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: خالد بن نجيح گفت در خدمت امام صادق نشسته بودم با خود گفتم اينها نميدانند در مقابل چه شخصى هستند؟ امام عليه السّلام مرا جلو خواند تا در مقابلش نشستم سه مرتبه فرمود: فلانى من خدايى دارم كه او را مى پرستم - . همان ۵ ، ۶۵، باب ۱۰ - .

مى گويم: با سند ديگرى در باب احوال اصحاب امام صادق ع خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۲۷»

ير، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ وَ يَعْقُوبُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ النَّجَاشِيِّ قَالَ: أَصَابَتْ جُبَّةٌ لِي مِنْ نَضْحِ بَوْلٍ شَكَكْتُ فِيهِ فَغَمَرْتُهَا مَاءً فِي لَيْلَةٍ بَارِدَةٍ فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ابْتَدَأَنِي فَقَالَ إِنَّ الْفَرْوَ إِذَا غَسَلْتَهُ بِالْمَاءِ فَسَدَ(۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبد اللّه نجاشى گفت جبه ام از ادرار ترشح شد شك كردم در شب سردى آن را با آب شستم وقتى خدمت امام رسيدم ابتدا فرمود: پوست خز را كه با آب بشورى خراب مى شود - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۵، باب ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۲۸»

یر، [بصائر الـدرجات] إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِیِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْـعَرِیِّ عَنْ أَبِی كَهْمَسٍ قَالَ: كُنْتُ نَازِلًا بِالْمَدِينَهِ فِی دَارٍ فِيهَا وَصِـيفَهٌ كَانَتْ تُعْجِبُنِی فَانْصَـرَفْتُ لَيْلًا مُمْسِـياً فَاسْـتَفْتَحْتُ الْبَابَ فَفَتَحَتْ لِی فَمَدَدْتُ يَدِی فَقَبَضْتُ عَلَى ثَدْيِهَا فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ دَخَلْتُ عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ يَا أَبَا كَهْمَسٍ تُبْ إِلَى اللَّهِ مِمَّا صَنَعْتَ الْبَارِحَهَ(۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو كهمس گفت: در مدينه ساكن منزلى بودم كه دختركى خوشـگل آنجا بود، خيلى از او خوشم مى آمـد، يـك شب بمنزل برگشـتم در زدم همـان دختر در را بـاز كرد من با دست سـينه هايش را گرفتم. فردا صـبح خـدمت حضـرت صادق عليه السّـلام رسيدم فرمود: ابا كهمس نزد خدا از كارى كه ديشب كردى توبه كن - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۵، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۲۹»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ أَبِی الْقَاسِمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَـهْلٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ عَنْ مِهْزَمٍ قَالَ: كُنَّا نُزُولًا بِالْمَـدِينَهِ وَ كَـانَتْ جَـارِيَهٌ لِصَاحِبِ الْمَنْزِلِ تُعْجِبُنِی وَ إِنِّی أَتَيْتُ الْبَابَ فَاسْـتَفْتَحْتُ فَفَتَحَتْ لِیَ الْجَارِيَهُ فَغَمَزْتُ ثَـدْيَهَا فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ دَخَلْتُ عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ يَا مِهْزَمُ أَيْنَ كَانَ أَقْصَى أَثَرِكَ الْيَوْمَ فَقُلْتُ لَهُ مَا بَرِحْتُ الْمَسْجِدَ فَقَالَ أَ مَا تَعْلَمُ أَنَّ أَمْرَنَا هَذَا لَا يُنَالُ إِلَّا بِالْوَرَعِ (۴).

ص: ۷۱

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۵.

۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۵.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۵ باب ۱۱ ص ۶۵.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۵ باب ۱۱ ص ۶۵.

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: مهزم گفت در مـدینه منزل شخصـی می نشسـتم که دختری داشت من از او خوشم می آمـد یک شب در زدم همین که در را باز کرد سـینه هایش را مالیدم. فردا صـبح که خدمت حضرت صادق رسیدم فرمود: آخرین کاری که دیروز انجام دادی چه بود؟ گفتم من در مسـجد بودم. فرمود: مگر نمیـدانی کسـی که پرهیزگاری نداشـته باشـد بدوستی و ولایت ما اهل بیت نمیرسد - . همان ۵ : ۶۵، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۳۰»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ مِهْزَمٍ: مِثْلَهُ (۱)

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب مانند آن را از مهزم روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۵۳ - .

**[ترجمه]

«۳۱»

عم، [إعلام الوری] مِنْ کِتَابِ نَوَادِرِ الحِکْمَهِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]اعلام الوری: از کتاب نوادر الحکمه مانند آن را روایت کرده است - . اعلام الوری: ۲۶۸ - .

**[ترجمه]

بیان

لعـل المعنی أین کـان فی اللیـل أقصـی أثرک و منتهی عملـک فی هـذا الیوم من التقوی و العباده أو أین کان الیوم آخر فعلک البارحه و مهزم لم یفهم کلامه علیه السـلام إلا بعد إتمامه و یحتمل أن یکون قوله أقصـی أثرک سؤالا عن فعله فی هذا الیوم ثم أشار إلی ما فعله فی اللیله الماضیه بقوله أ ما تعلم.

**[ترجمه]شایـد منظور آن باشد که دیشب آخرین بار کجا رفتی و آخرین کاری که از سـر تقوا و عبادت انجام دادی چه بود یـا آخرین کـاری که دیشب انجـام دادی چه بود و مهزم کلام امام ع را زمانی متوجه شـد که کلام ایشان پایان یافت و احتمال دارد سـخن امـام که فرمود: أقصـی أثرک سؤالی از عملکرد او در کـل روز باشـد سـپس بـا عبـارت أمـا تعلم به آنچه در شـب گذشته انجام داد اشاره فرمود.

**[ترجمه]

«۳۲»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمِيثَمِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مِهْزَمٍ قَالَ: خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَيْلَةً مُمْسِياً فَأَتَيْتُ مَنْزِلِی بِالْمَدِينَهِ وَ كَانَتْ أُمِّی مَعِی فَوَقَعَ بَيْنِی وَ بَيْنَهَا كَلَامٌ فَأَغْلَظْتُ لَهَا فَلَمَّا أَنْ كَانَ مِنَ الْغَدِ صَلَّيْتُ الْغَدَاهَ وَ أَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ لِی مُبْتَدِئاً يَا أَبَا مِهْزَمٍ مَا لَكَ وَ الْوَالِدَهَ أَغْلَظْتَ فِی كَلَامِهَا الْبَارِحَهَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ بَطْنَهَا مَنْزِلٌ قَدْ سَكَنْتَهُ وَ أَنَّ حَجْرَهَا مَهْدٌ قَدْ غَمَزْتَهُ وَ ثَدْيَهَا وِعَاءٌ قَدْ شَرِبْتَهُ قَالَ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَلَا تُغْلِظْ لَهَا(۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابراهیم بن مهزم گفت شبی برای خواب از خدمت حضرت صادق مرخص شدم و بمنزل خود در مدینه رفتم، مادرم نیز با من بود بین من و او سخنی در گرفت من درشتی کردم. فردا صبح که بعد از نماز خدمت حضرت صادق رفتم، بدون مقدمه فرمود: ابا مهزم بمادرت چه کار داشتی که آن طور درشتی کردی؟ نمیدانی شکم او محل سکونت تو بوده و دامنش گهواره ات و پستانهایش ظرف غذای تو؟ عرض کردم بله آقا، فرمود: مبادا درشتی کنی - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۶، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۳۳»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ حَارِثٍ الطَّحَّانِ قَالَ أَخْبَرَنِی أَحْمَدُ وَ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ أَبِی الْجَارُودِ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِيرَهَ الْأَزْدِيِّ قَالَ: قَدِمَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَهِ إِلَى خُرَاسَانَ فَدَعَا النَّاسَ إِلَى وَلَايَهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَفِرْقَهٌ أَطَاعَتْ وَ أَجَابَتْ وَ فِرْقَهٌ جَحَدَتْ وَ أَنْكَرَتْ وَ فِرْقَهٌ وَرِعَتْ وَ وَقَفَتْ قَالَ فَخَرَجَ مِنْ كُلِّ فِرْقَهٍ رَجُلٌ فَدَخَلُوا عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ فَكَانَ الْمُتَكَلِّمُ مِنْهُمُ الَّذِی وَرِعَ وَ وَقَفَ وَ قَدْ كَانَ مَعَ بَعْضِ الْقَوْمِ جَارِيَهٌ فَخَلَا بِهَا الرَّجُلُ وَ وَقَعَ عَلَيْهَا فَلَمَّا دَخَلْنَا عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ كَانَ هُوَ الْمُتَكَلِّمُ فَقَالَ لَهُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ قَدِمَ عَلَيْنَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَهِ فَدَعَا النَّاسَ

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۵۳.

۲- ۲. إعلام الورى ص ۲۶۸.

۳- ۳. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۱ ص ۶۶.

إِلَى طَاعَتِكَ وَ وَلَايَتِكَ فَأَجَابَ قَوْمٌ وَ أَنْكَرَ قَوْمٌ وَ وَرِعَ قَوْمٌ وَ وَقَفُوا قَالَ فَمِنْ أَيِّ الثَّلَاثِ أَنْتَ قَالَ أَنَا مِنَ الْفِرْقَةِ الَّتِي وَرِعَتْ وَ وَقَفَتْ قَالَ فَأَيْنَ كَانَ وَرَعُكَ لَيْلَةَ كَذَا وَ كَذَا قَالَ فَارْتَابَ الرَّجُلُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حارث بن حصيره گفت مردى از كوفه بخراسان آمد و مردم را بامامت حضرت صادق عليه السّلام دعوت نمود، گروهى پذيرفتند و عده اى منكر شدند، دسته سوم از روى پرهيزگارى و ورع متوقف شدند. هر دسته يك نفر را به نمايندگى خدمت ايشان فرستادند. از اين سه نفر همان كسى كه نماينده دسته سوم يعنى پرهيزگاران بود سخنور آنها بشمار ميرفت و حرف ميزد يكى از همراهان او كنيزى داشت، نماينده دسته سوم در خلوت با او عمل نامشروع انجام داد. وقتى خدمت حضرت صادق رسيدند همان مرد شروع بصحبت نموده گفت: آقا يك نفر از كوفه آمد و مردم را به پيروى از شما دعوت نمود برخى پذيرفتند و گروهى منكر شدند و يك دسته نيز از روى ورع و پرهيز كارى توقف كردند. فرمود تو از كدام دسته هستى؟ عرض كرد از همان دسته متوقف و پرهيزگار، فرمود: چرا فلان شب پرهيزگارى نكردى؟ آن مرد دست و پايش بلرزه افتاد - . همان ۵ : ۶۶، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۳۴»

ير، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَنْ عَمَّارٍ السِّجِسْتَانِيِّ قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ النَّجَاشِيُّ مُنْقَطِعاً إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ يَقُولُ بِالزَّيْدِيَّةِ فَقَضَى أَنِّي خَرَجْتُ وَ هُوَ إِلَى مَكَّةَ فَذَهَبَ هَذَا إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ وَ جِئْتُ أَنَا إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ فَلَقِيَنِي بَعْدُ فَقَالَ اسْتَأْذِنْ لِي عَلَى صَاحِبِكَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّهُ سَأَلَنِي الْإِذْنَ لَهُ عَلَيْكَ قَالَ فَقَالَ ائْذَنْ لَهُ قَالَ فَدَخَلَ عَلَيْهِ فَسَأَلَهُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَا دَعَاكَ إِلَى مَا صَنَعْتَ تَذْكُرُ يَوْمَ كَذَا يَوْمَ مَرَرْتَ عَلَى بَابِ قَوْمٍ فَسَالَ عَلَيْكَ مِيزَابٌ مِنَ الدَّارِ فَسَأَلْتَهُمْ فَقَالُوا إِنَّهُ قَذِرٌ فَطَرَحْتَ نَفْسَكَ فِي النَّهَرِ مَعَ ثِيَابِكَ وَ عَلَيْكَ مُصَبَّغَةٌ فَاجْتَمَعُوا عَلَيْكَ الصِّبْيَانُ يُضْحِكُونَكَ وَ يَضْحَكُونَ مِنْكَ قَالَ عَمَّارٌ فَالْتَفَتَ الرَّجُلُ إِلَيَّ فَقَالَ مَا دَعَاكَ أَنْ تُخْبِرَ بِخَبَرِي أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قُلْتُ لَا وَ اللَّهِ مَا أَخْبَرْتُهُ هُوَ ذَا قُدَّامِي يَسْمَعُ كَلَامِي قَالَ فَلَمَّا خَرَجْنَا قَالَ لِي يَا عَمَّارُ هَذَا صَاحِبِي دُونَ غَيْرِهِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمار سجستانى گفت عبد اللّه نجاشى پيرو عبد اللّه بن حسن بود و از زيديها بشمار ميرفت اتفاقا من و او بمكه رفتيم در مكه او نزد عبد اللّه بن حسن رفت و من خدمت حضرت صادق. بعد كه او را ديدم گفت براى من از حضرت صادق اجازه بگير خدمتش برسم. بامام عليه السّلام عرض كردم فرمود اجازه بده بيايد. خدمت آن جناب رسيد حضرت صادق از او پرسيد: چرا فلان روز آن كار را كردى روزى كه از در خانه شخصى رد شدى از ناودان آب بالاى سر تو ريخت پرسيدى اين چه بود گفتند نجس است. خودت را با لباس داخل نهر انداختى با اينكه يك جامه ات رنگ شده بود بچه ها اطراف ترا گرفتند تو را مى خنداندند و به تو ميخنديدند. آن مرد نگاهى بمن نموده گفت چرا كار مرا بحضرت صادق گفتى؟! گفتم بخدا قسم من چيزى نگفته ام اكنون امام همين جا است صحبت من و ترا ميشنود اگر من گفته باشم او ميگويد. وقتى از منزل امام خارج شديم گفت عمار اين امام است نه ديگران - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۶، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۳۵»

قب (۳)،[المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] مُرْسَلًا: مِثْلَهُ (۴).

**[ترجمه]مناقب - . مناقب ۳ : ۳۴۸ - ابن شهر آشوب، الخرائج و الجرائح: مانند آن را روایت کرده اند - . الخرائج و الجرائح: ۲۴۲ - .

**[ترجمه]

«۳۶»

یر، [بصائر الدرجات] عَلِيُّ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ ابْنِ بَزِيعٍ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ شُعَيْبٍ الْعَقَرْقُوفِيِّ قَالَ: بَعَثَ مَعِي رَجُلٌ بِأَلْفِ دِرْهَمٍ فَقَالَ إِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَعْرِفَ فَضْلَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ قَالَ خُذْ خَمْسَةَ دَرَاهِمَ سَتُّوقَةٍ اجْعَلْهَا فِي الدَّرَاهِمِ وَ خُذْ مِنَ الدَّرَاهِمِ خَمْسَةً فَصِرْهَا فِي لَبِنَهِ قَمِيصِكَ فَإِنَّكَ سَتَعْرِفُ فَضْلَهُ فَأَتَيْتُ بِهَا أبو [أَبَا] عَبْدِ اللَّهِ

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۱ ص ۶۶.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۵ باب ۱۱ ص ۶۶.

۳- ۳. المناقب ج ۳ ص ۳۴۸.

۴- ۴. الخرائج و الجرائح ص ۲۴۲.

علیه السلام فَنَشَرَهَا وَ أَخَذَ الْخَمْسَهَ فَقَالَ هَاکَ خَمْسَتَکَ وَ هَاتِ خَمْسَتَنَا(۱).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: شـعیب عقرقوفی گفت مردی بوسـیله من هزار دینار برای حضـرت صادق فرسـتاد گفت میخواهم برتری مقـام ایشان را بر سایر بسـتگانش بـدانم. پنـج درهم از این پول بردار و آن را در جیب پیراهنت پنهان کن بجای آن پنج درهم غش دار که ظاهرش نقره است بگـذار بعد مقام ایشان را خواهی فهمید. من پولها را خدمت حضـرت صادق آوردم امام آن ها را روی زمین ریخت آن پنج درهم را جدا کرد بمن فرمود پنج درهم خود را بگیر و پنج درهم خودمان را بده - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۶، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۳۷»

قب (۲)،[المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] شُعَیْبٌ: مِثْلَهُ

**[ترجمه]مناقب - . مناقب ۳ : ۳۵۴ - ابن شهر آشوب، و الخرائج و الجرائح مانند آن را روایت کرده اند.

**[ترجمه]

«۳۸»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ کِتَابِ الدَّلَائِلِ لِلْحِمْیَرِیِّ عَنْ شُعَیْبٍ: مِثْلَهُ (۳)

**[ترجمه]کشف الغمه از کتاب دلائل حمیری از شعیب مانند آن را روایت کرده اند - . کشف الغمه ۲ : ۴۲۵ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الجزری (۴) لبنه القمیص رقعه تعمل موضع جیبه.

**[ترجمه]جزری - . نهـایه اللغه ابن اثیر ۴ : ۴۷ با کمی تفاوت. - گفت لبنه القمیص وصـله ای است که در محل گریبان قرار می گیرد.

**[ترجمه]

«۳۹»

یر، [بصائر الدرجات] عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ عَمِّهِ عُمَيْرٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْأَشْعَثِ: قَالَ تَدْرِي مَا كَانَ سَبَبُ دُخُولِنَا فِي هَذَا الْأَمْرِ وَ مَعْرِفَتِنَا بِهِ وَ مَا كَانَ عِنْدَنَا فِيهِ ذِكْرٌ وَ لَا مَعْرِفَةٌ بِشَيْ ءٍ مِمَّا عِنْدَ النَّاسِ قَالَ قُلْتُ مَا ذَاكَ قَالَ إِنَّ أَبَا جَعْفَرٍ يَعْنِي أَبَا الدَّوَانِيقِ قَالَ لِأَبِي مُحَمَّدِ بْنِ الْأَشْعَثِ يَا مُحَمَّدُ ابْغِ لِي رَجُلًا لَهُ عَقْلٌ يُؤَدِّي عَنِّي فَقَالَ لَهُ أَبِي قَدْ أَصَبْتُهُ لَكَ هَذَا فُلَانُ بْنُ مُهَاجِرٍ خَالِي قَالَ ائْتِنِي بِهِ قَالَ فَأَتَاهُ بِخَالِهِ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ يَا ابْنَ مُهَاجِرٍ خُذْ هَذَا الْمَالَ فَأَعْطَاهُ أُلُوفَ دَنَانِيرَ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ وَ ائْتِ الْمَدِينَةَ وَ الْقَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ وَ عِدَّةً مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ فِيهِمْ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ فَقُلْ لَهُمْ إِنِّي رَجُلٌ غَرِيبٌ مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ وَ بِهَا شِيعَةٌ مِنْ شِيعَتِكُمْ وَجَّهُوا إِلَيْكَ بِهَذَا الْمَالِ فَادْفَعْ إِلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ عَلَى هَذَا الشَّرْطِ كَذَا وَ كَذَا فَإِذَا قَبَضُوا الْمَالَ فَقُلْ إِنِّي رَسُولٌ وَ أُحِبُّ أَنْ يَكُونَ مَعِي خُطُوطُكُمْ بِقَبْضِكُمْ مَا قَبَضْتُمْ مِنِّي قَالَ فَأَخَذَ الْمَالَ وَ أَتَى الْمَدِينَةَ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ وَ كَانَ مُحَمَّدُ بْنُ الْأَشْعَثِ عِنْدَهُ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ مَا وَرَاكَ قَالَ أَتَيْتُ الْقَوْمَ وَ فَعَلْتُ مَا أَمَرْتَنِي بِهِ وَ هَذِهِ خُطُوطُهُمْ بِقَبْضِهِمُ الْمَالَ خَلَا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ فَإِنِّي أَتَيْتُهُ وَ هُوَ يُصَلِّي فِي مَسْجِدِ الرَّسُولِ صلى الله عليه و آله فَجَلَسْتُ خَلْفَهُ وَ قُلْتُ يَنْصَرِفُ فَأَذْكُرَ لَهُ مَا ذَكَرْتُ لِأَصْحَابِهِ فَعَجَّلَ وَ انْصَرَفَ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ يَا هَذَا اتَّقِ اللَّهَ وَ لَا تَغُرَّنَّ أَهْلَ بَيْتِ مُحَمَّدٍ وَ قُلْ لِصَاحِبِكَ اتَّقِ اللَّهَ وَ لَا تَغُرَّنَّ أَهْلَ بَيْتِ

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۱ ص ۶۶، و ستوقه و درهم ستوقه كتنور و قدوس زيف بهرج ملبس بالفضه.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۵۴.

۳- ۳. كشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۵.

۴- ۴. نهايه اللغه لابن الأثير ج ۴ ص ۴۷ بتفاوت.

مُحَمَّدٍ فَإِنَّهُمْ قَرِيبُو الْعَهْدِ بِدَوْلَهِ بَنِی مَرْوَانَ وَ کُلُّهُمْ مُحْتَاجٌ قَالَ فَقُلْتُ وَ مَا ذَا أَصْلَحَکَ اللَّهُ فَقَالَ ادْنُ مِنِّی فَأَخْبَرَنِی بِجَمِیعِ مَا جَرَی بَیْنِی وَ بَیْنَکَ حَتَّی کَأَنَّهُ کَانَ ثَالِثَنَا قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ یَا ابْنَ مُهَاجِرٍ اعْلَمْ أَنَّهُ لَیْسَ مِنْ أَهْلِ بَیْتِ النُّبُوَّهِ إِلَّا وَ فِیهِمْ مُحَدَّثٌ وَ إِنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ مُحَدَّثٌ الْیَوْمَ فَکَانَتْ هَذِهِ دَلَالَهً أَنَّا قُلْنَا بِهَذِهِ الْمَقَالَهِ(۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: صفوان بن یحیی از جعفر بن محمّد بن اشعث نقل کرد که او گفت: میدانی چرا ما به امامت حضرت صادق اعتقاد پیدا کردیم با اینکه از این موضوع اطلاعی نداشتیم و در جریان نبودیم. پرسیدم چه بود. گفت یک روز منصور دوانیقی بپدرم محمّد بن اشعث گفت مایلم یک نفر را پیدا کنی که بتواند ماموریتی که باو میدهم انجام دهد. پدرم گفت پیدا کردم فلان بن مهاجر دایی من است و از عهده این کار برمی آید. گفت او را بیاور. پدرم دایی خود را آورد، منصور باو چند هزار دینار داده گفت بمدینه میروی عبد اللّه بن حسن و خویشاوندانش از جمله جعفر بن محمّد را ملاقات میکنی میگویی من مردی غریب از اهل خراسانم که در آنجا شیعیان شما زیادند این پولها را برای شما فرستاده اند به هر کدام فلان مبلغ بده وقتی پول را گرفتند بگو من پیک هستم مایلم نوشته ای از شما دست من باشد هر چه داده ام رسید بدهید و امضا کنید. بمدینه رفت و برگشت پیش منصور رفت پدرم محمّد بن اشعث آنجا بود منصور پرسید چه شد؟ گفت رفتم و پولها را دادم اینک رسید آن را با خط خودشان آورده ام جز جعفر بن محمّد. خدمت ایشان رفتم در مسجد پیامبر نماز میخواند با خود گفتم پس از تمام شدن نماز باو خواهم گفت نمازش را زود تمام کرده رو بمن نموده گفت: فلانی از خدا بترس و اهل بیت پیغمبر را فریب مده بدوست خود بگو از خدا بپرهیزد و خاندان پیامبر را فریب ندهد، اینها تازه از زیر دست دولت مروانیان آسوده شده اند همه محتاجند. عرض کردم آقا این حرفها چیست که میفرمایید مرا کناری کشید آهسته تمام جریان را نقل کرد بطوری که من خیال میکردم او نفر سوم ما بوده و در تمام جریان حضور داشته است. منصور گفت: پسر مهاجر بدان که هر زمانی یکی از اولاد پیامبر واسطه بین خدا و مردم است که تمام جریانها را باو میگویند امروز آن واسطه جعفر بن محمّد است. جعفر بن محمّد بن اشعث گفت باین دلیل من بامامت ایشان معتقد شدم - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۶، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۴۰»

یج، [الخرائج و الجرائح] مُرْسَلًا: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: مانند آن را روایت کرده اند - . الخرائج و الجرائح: ۲۴۲ - .

**[ترجمه]

«۴۱»

کا، [الکافی] أَبُو عَلِیٍّ الْأَشْعَرِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ: مِثْلَهُ (۳)

**[ترجمه]کافی: از صفوان مانند آن را روایت کرده اند - . کافی ۱ : ۴۷۵ - .

**[ترجمه]

«۴۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ صَفْوَانَ: مِثْلَهُ (۴).

**[ترجمه]مناقب: ابن شهر آشوب از صفوان مانند آن را روایت کرده اند - . مناقب ۳ : ۳۴۸ - .

**[ترجمه]

«۴۳»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْمَعْرُوفِ بِغَزَالٍ عَنْ أَبِی عُمَرَ الدُّمَارِیِّ عَمَّنْ حَدَّثَهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ كَانَ لَهُ أَخٌ جَارُودِیٌّ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام كَیْفَ أَخُوكَ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ خَلَّفْتُهُ صَالِحاً قَالَ وَ كَیْفَ هُوَ قَالَ قُلْتُ هُوَ مَرْضِیٌّ فِی جَمِیعِ حَالاتِهِ وَ عِنْدَهُ خَیْرٌ إِلَّا أَنَّهُ لَا یَقُولُ بِكُمْ قَالَ وَ مَا یَمْنَعُهُ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ یَتَوَرَّعُ مِنْ ذَلِكَ قَالَ فَقَالَ لِی إِذَا رَجَعْتَ إِلَیْهِ فَقُلْ لَهُ أَیْنَ كَانَ وَرَعُكَ لَیْلَةَ نَهَرِ بَلْخَ أَنْ تَتَوَرَّعَ قَالَ فَانْصَرَفْتُ إِلَی مَنْزِلِهِ فَقُلْتُ لِأَخِی مَا كَانَتْ قِصَّتُكَ لَیْلَةَ نَهَرِ بَلْخَ أَ تَتَوَرَّعُ مِنْ أَنْ تَقُولَ بِإِمَامَةِ جَعْفَرٍ علیه السلام وَ لَا تَتَوَرَّعُ مِنْ لَیْلَةِ نَهَرِ بَلْخَ قَالَ وَ مَنْ أَخْبَرَكَ قُلْتُ إِنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سَأَلَنِی فَأَخْبَرْتُ أَنَّكَ لَا تَقُولُ بِهِ تَوَرُّعاً فَقَالَ لِی قُلْ لَهُ أَیْنَ كَانَ وَرَعُكَ لَیْلَةَ نَهَرِ بَلْخَ فَقَالَ یَا أَخِی أَشْهَدُ أَنَّهُ كَذَا كَلِمَةٌ لَا یَجُوزُ أَنْ تُذْكَرَ قَالَ قُلْتُ وَیْحَكَ اتَّقِ اللَّهَ كُلَّ ذَا لَیْسَ هُوَ هَكَذَا قَالَ فَقَالَ مَا عَلِمَهُ وَ اللَّهِ مَا عَلِمَ بِهِ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ إِلَّا أَنَا وَ الْجَارِیَةُ وَ رَبُّ الْعَالَمِینَ قَالَ قُلْتُ وَ مَا كَانَتْ قِصَّتُكَ قَالَ خَرَجْتُ مِنْ

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۱ ص ۶۶.

۲- ۲. الخرائج و الجرائح ص ۲۴۲.

۳- ۳. الکافی ج ۱ ص ۴۷۵.

۴- ۴. المناقب ج ۳ ص ۳۴۸.

وَرَاءِ النَّهَرِ وَ قَدْ فَرَغْتُ مِنْ تِجَارَتِي وَ أَنَا أُرِيدُ بَلْخَ فَصَحِبَنِي رَجُلٌ مَعَهُ جَارِيَةٌ لَهُ حَسْنَاءُ حَتَّى عَبَرْنَا نَهَرَ بَلْخَ فَأَتَيْنَاهُ لَيْلًا فَقَالَ الرَّجُلُ مَوْلَى الْجَارِيَةِ إِمَّا أَحْفَظُ عَلَيْكَ وَ تَقْدُمُ أَنْتَ وَ تَطْلُبُ لَنَا شَيْئاً وَ تَقْتَبِسُ نَاراً أَوْ تَحْفَظُ عَلَيَّ وَ أَذْهَبُ أَنَا قَالَ فَقُلْتُ أَنَا أَحْفَظُ عَلَيْكَ وَ اذْهَبْ أَنْتَ قَالَ فَذَهَبَ الرَّجُلُ وَ كُنَّا إِلَى جَانِبِ غَيْضَةٍ(۱)

فَأَخَذْتُ الْجَارِيَةَ فَأَدْخَلْتُهَا الْغَيْضَةَ وَ وَاقَعْتُهَا وَ انْصَرَفْتُ إِلَى مَوْضِعِي ثُمَّ أَتَى مَوْلَاهَا فَاضْطَجَعْنَا حَتَّى قَدِمْنَا الْعِرَاقَ فَمَا عَلِمَ بِهِ أَحَدٌ وَ لَمْ أَزَلْ بِهِ حَتَّى سَكَنَ ثُمَّ قَالَ بِهِ وَ حَجَجْتُ مِنْ قَابِلٍ فَأَدْخَلْتُهُ إِلَيْهِ فَأَخْبَرَهُ بِالْقِصَّةِ فَقَالَ تَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ لَا تَعُودُ وَ اسْتَقَامَتْ طَرِيقَتُهُ .(۲)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو عمر دماری گفت مردی خدمت حضرت صادق رسید که برادری جارودی - . گروهی بودند که از زندی ها به شمار می رفتند و پیرو فردی در خراسان به نام ابو الجارود بودند. - داشت امام پرسید برادرت چطور است؟ گفت وقتی آمدم خوب بود فرمود: از نظر دینی چطور است عرض کرد تمام کارهایش خوب است و آدم خیر خواهی است جز اینکه معتقد بامامت شما نیست فرمود به چه علت معتقد به امامت ما نیست؟ عرض کرد میترسد و بواسطه ورع و پرهیزگاری از این اعتقاد خودداری میکند فرمود وقتی پیش او رفتی بگو اگر خیلی پرهیزگاری چرا در شب نهر بلخ پرهیزگاری نکردی؟ از اعتقاد بامامت جعفر علیه السّلام پرهیز میکنی ولی از انجام آن عمل در شب نهر بلخ پرهیز نداری؟! گفت بمنزل او رفتم گفتم چه جریانی در شب نهر بلخ بوده است؟ گفت چه کسی بتو خبر داد؟ گفتم حضرت صادق از من پرسید بایشان عرض کردم او بجهت ورع و پرهیز کاری که دارد از اعتقاد بامامت شما خودداری میکند، بمن فرمود باو بگو ورع و پرهیزگاریش در شب نهر بلخ چه شد؟

برادرش گفت من گواهی میدهم که او ساحر است. گفتم ساکت باش چنین حرفی مگو آنچه میگویی غلط است. گفت پس از کجا آن جریان را فهمیده با اینکه جز من و خدا و آن کنیز هیچ کس اطلاع نداشت. پرسیدم جریان چه بوده؟ گفت من از ما وراء النهر خارج شدم کار تجارتم تمام شده بود بجانب بلخ میرفتم مردی با من همسفر بود که بهمراه خود کنیزی زیبا داشت. از نهر بلخ شبانه گذشتیم همسفر من صاحب آن کنیز گفت یا تو اینجا نگهبان وسایل ما باش تا من بروم چیزی تهیه کنم و وسایلی برای روشن کردن آتش بیاورم و یا من هستم تو برو، گفتم من هستم تو برو. آن مرد رفت ما کنار انبوهی از درخت منزل داشتیم دست کنیز را گرفتم داخل آن درختها با او در آمیختم بعد برگشتیم بجای خود. بعد صاحبش آمد شب را خوابیدیم بالاخره بعراق رسیدیم هیچ کس جز خدا اطلاع نداشت بالاخره از آن غلو و زیادروی که درباره حضرت صادق ع داشت کوتاه آمد و بامامت ایشان اعتراف نمود. سال بعد بمکه رفتیم او را خدمت امام بردم. جریان را برایش نقل کرد. فرمود استغفار کن مبادا دیگر چنین کاری بکنی و از ارادتمندان آن جناب شد - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۸، باب ۱۲ - .

**[ترجمه]

بیان

قوله إنه كذا لعله نسبه علیه السلام إلی السحر و الكهانه قوله كل ذا أی أ تظن به و تنسب إلیه كل ذا و یحتمل أن یكون نسبه علیه السلام إلی الربوبیه فقال تقول فیه و تغلو كل ذا.

**[ترجمه]عبارت إنه كذا شاید او نسبت سحر و جادوگری به امام ع داده است، عبارت كل ذا یعنی آیا تو این طور خیال می کنی و این نسبت ها را به ایشان می دهی و احتمال دارد او به امام صادق ع نسبت ربوبیت داده باشد، به همین خاطر به او گفته آیا چنین حرفی در مورد ایشان می زنی و غلو می كنی.

**[ترجمه]

«۴۴»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ غَیْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قَدِمَ إِلَیْنَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ فَعَرَضْتُ عَلَیْهِ هَذَا الْأَمْرَ فَقَبِلَهُ فَدَخَلْتُ عَلَیْهِ وَ هُوَ فِی سَكَرَاتِ الْمَوْتِ فَقَالَ لِی یَا أَبَا بَصِیرٍ قَدْ قَبِلْتُ مَا قُلْتَ لِی فَكَیْفَ لِی

بِالْجَنَّهِ فَقُلْتُ أَنَا ضَامِنٌ لَكَ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِالْجَنَّهِ فَمَاتَ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَابْتَدَأَنِی فَقَالَ لِی قَدْ وُفِیَ لِصَاحِبِكَ بِالْجَنَّهِ(۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت مردی از شامیان بر ما وارد شد من امامت حضرت صادق ع را بر او عرضه داشتم قبول كرد. روزی باحوال پرسی او رفتم در حال مرگ بود گفت ابا بصیر من حرف تو را قبول كردم با بهشت چه كنم؟ گفتم من از جانب حضرت صادق علیه السّلام برای تو بهشت را ضمانت میكنم. آن مرد از دنیا رفت. من خدمت امام علیه السّلام رسیدم قبل از اینكه چیزی بگویم فرمود: دوست تو به بهشتی كه برای او ضمانت كرده بودی رسید - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۸، باب ۱۲ - .

**[ترجمه]

«۴۵»

یر، [بصائر الدرجات] مُوسَی بْنُ الْحَسَنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَیْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ بُوَیْهٍ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْبَلْخِیُّ مَعَهُ فَانْتَهَی إِلَی نَخْلٍ خَاوِیَهٍ فَقَالَ أَیَّتُهَا النَّخْلَهُ السَّامِعَهُ الْمُطِیعَهُ لِرَبِّهَا أَطْعِمِینَا مِمَّا جَعَلَ اللَّهُ فِیكِ قَالَ فَتَسَاقَطَ عَلَیْنَا رُطَبٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ

ص: ۷۶

۱- ۱. الغیضه: الاجمه و هی مغیض ماء تجمع فیه الشجر و الجمع غیاض و اغیاض.

۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۲ ص ۶۸.

۳- ۳. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۲ ص ۶۸.

فَأَكَلْنَا حَتَّى تَضَلَّعْنَا فَقَالَ الْبَلْخِيُّ جُعِلْتُ فِدَاكَ سُنَّةٌ فِيكَمْ كَسُنَّةِ مَرْيَمَ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیمان بن خالد گفت من و ابو عبد اللّٰه بلخی در خدمت حضرت صادق میرفتیم تا بدرخت خرمای خشکی رسیدیم. ایشان فرمود ای درخت خرمای شنوا و مطیع پروردگار، ما را از آنچه خدا در نهاد تو گذاشته بخوران. گفت از شاخه های درخت، خرمای رنگارنگ ریخت خوردیم تا سیر شدیم مرد بلخی گفت فدایت شوم آقا کاری که مریم کرد شما انجام دادید - . همان ۵ : ۶۹، باب ۱۳ - !!

**[ترجمه]

«۴۶»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب سُلَيْمَانُ: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]مناقب: ابن شهر آشوب مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۶۶ - .

**[ترجمه]

بيان

تضلّع امتلأ شبعا حتى بلغ الطعام أضلاعه.

**[ترجمه]تضلّع یعنی شکم از سیری پر شد تا اینکه غذا به تمام اعضای بدنش رسید.

**[ترجمه]

«۴۷»

ير، [بصائر الدرجات] ابْنُ يَزِيدَ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنِ الْبَطَائِنِيِّ قَالَ: خَرَجْتُ بِأَبِي بَصِيرٍ أَقُودُهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ فَقَالَ لَا تَكَلَّمْ وَ لَا تَقُلْ شَيْئاً فَانْتَهَيْتُ بِهِ إِلَى الْبَابِ فَتَنَحْنَحَ فَسَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ يَا فُلَانَةُ افْتَحِي لِأَبِي مُحَمَّدٍ قَالَ فَدَخَلْنَا وَ السِّرَاجُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ إِذَا سَفَطٌ بَيْنَ يَدَيْهِ مَفْتُوحٌ قَالَ فَوَقَعَتْ عَلَيَّ الرِّعْدَةُ فَجَعَلْتُ أَرْتَعِدُ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيَّ فَقَالَ أَ بَزَّازٌ أَنْتَ فَقُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ (۳).

**[ترجمه]بطائنی گفت من دست ابا بصیر را گرفته بودم و او را به خانه حضرت صادق میبردم، بمن گفت صحبت نکن و چیزی نگو. به در خانه امام صادق ع رسیدیم پس صدایش را صاف کرد. شنیدم حضرت صادق بکنیز فرمود: در را باز کن ابو محمّد پشت در است، گفت وارد شدیم چراغی در مقابل امام بود و کتابی جلو ایشان باز بود. یک مرتبه لرزه به پیکرم افتاد و شروع کردم به لرزیدن، سر بلند نموده بمن فرمود: تو بزاز هستی؟ گفتم آری فدایت شوم - . بصائر الدرجات ۵ : ۷۰، باب ۱۴

. -

**[ترجمه]

«۴۸»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] الْبَطَائِنِیُّ: مِثْلَهُ.

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب، الخرائج و الجرائح: مانند آن را روایت کرده اند.

**[ترجمه]

«۴۹»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ سَیْفِ بْنِ عَمِیرَهَ عَنْ أَبِی أُسَامَهَ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ یَا زَیْدُ کَمْ أَتَی عَلَیْکَ مِنْ سَنَهٍ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ کَذَا سَنَهً قَالَ یَا أَبَا أُسَامَهَ جَدِّدْ عِبَادَهَ رَبِّکَ وَ أَحْدِثْ تَوْبَهً فَبَکَیْتُ فَقَالَ لِی مَا یُبْکِیکَ یَا زَیْدُ قُلْتُ نَعَیْتَ إِلَیَّ نَفْسِی قَالَ یَا زَیْدُ أَبْشِرْ فَإِنَّکَ مِنْ شِیعَتِنَا وَ أَنْتَ فِی الْجَنَّهِ(۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو اسامه گفت حضرت صادق علیه السّلام از من پرسید چند سال داری؟ گفتم فلان قدر فرمود: ابو اسامه عبادت پروردگارت را تجدید کن و توبه کن. من گریه کردم فرمود: چرا گریه میکنی؟ عرض کردم آقا خبر فوت مرا دادی. فرمود: زید مژده باد ترا که تو از شیعیان مایی و اهل بهشتی - . همان ۶ : ۷۳، باب ۱ - .

**[ترجمه]

«۵۰»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ أَبِی أُسَامَهَ: مِثْلَهُ (۵).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب از ابو اسامه مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۵۰ با مطلبی اضافه در پایان آن. - .

**[ترجمه]

«۵۱»

یر، [بصائر الدرجات] جَعْفَرُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ خَالِدِ بْنِ نَجِیحٍ قَالَ: قُلْتُ إِنَّ أَصْحَابَنَا قَدْ قَدِمُوا مِنَ الْکُوفَهِ فَذَکَرُوا أَنَّ الْمُفَضَّلَ شَدِیدُ الْوَجَعِ فَادْعُ اللَّهَ لَهُ قَالَ قَدِ اسْتَرَاحَ وَ کَانَ هَذَا الْکَلَامُ بَعْدَ مَوْتِهِ بِثَلَاثَهِ أَیَّامٍ (۶).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: خالـد بن نجيـح گفت بحضـرت صادق عليه السّـلام عرض كردم كه دوسـتان ما از كوفه آمده اند ميگوينـد مفضل حالش خوب نيست آقا برايش دعا بفرماييـد فرمود راحت شد. اين سـخن بعد از سه روز از درگذشت مفضـل بود - . بصائر الدرجات ۶ : ۷۳، باب ۱ - .

**[ترجمه]

«۵۲»

ير، [بصائر الدرجات] الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۵ باب ۱۳ ص ۶۹.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۶۶.

۳- ۳. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۴ ص ۷۰.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۶ باب ۱ ص ۷۳.

۵- ۵. المناقب ج ۳ ص ۳۵۰ بزياده فى آخره.

۶- ۶. بصائر الدرجات ج ۶ باب ۱ ص ۷۳.

بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ مَا فَعَلَ أَبُو حَمْزَةَ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ خَلَّفْتُهُ صَالِحاً فَقَالَ إِذَا رَجَعْتَ إِلَيْهِ فَأَقْرِئْهُ السَّلَامَ وَ أَعْلِمْهُ أَنَّهُ يَمُوتُ يَوْمَ كَذَا وَ كَذَا مِنْ شَهْرِ كَذَا وَ كَذَا قَالَ أَبُو بَصِيرٍ جُعِلْتُ فِدَاكَ لَقَدْ كَانَ فِيهِ أُنْسٌ وَ كَانَ لَكُمْ شِيعَةً قَالَ صَدَقْتَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ مَا عِنْدَنَا خَيْرٌ لَهُ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ شِيعَتُكُمْ قَالَ نَعَمْ إِذَا خَافَ اللَّهَ وَ رَاقَبَهُ وَ تَوَقَّى الذُّنُوبَ فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ كَانَ مَعَنَا فِي دَرَجَتِنَا قَالَ أَبُو بَصِيرٍ فَرَجَعْتُ فَمَا لَبِثَ أَبُو حَمْزَةَ حَتَّى هَلَكَ تِلْكَ السَّاعَةَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابا بصير گفت حضرت صادق عليه السّلام از من پرسيد حال ابو حمزه چطور است؟ عرض كردم آقا وقتى آمدم خوب بود. فرمود: وقتى برگشتى سلام مرا باو برسان و بگو در فلان روز از فلان ماه خواهد مرد. ابو بصير گفت عرض كردم آقا ما باو علاقه داشتيم از شيعيان شما است فرمود: راست ميگويى ولى آنچه نزد ما است برايش بهتر است. عرض كردم آقا هر كس شيعه شما باشد؟! فرمود: در صورتى كه از خدا بترسد و مراقب او باشد و اطراف گناه نگردد اگر چنين بود با ماست و در درجه خودمان. ابو بصير گفت برگشتم چيزى نگذشت كه ابو حمزه در همان تاريخى كه امام فرموده بود از دنيا رفت - . بصائر الدرجات ۶ : ۷۳، باب ۱ - .

**[ترجمه]

«۵۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ أَبِي بَصِيرٍ: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: از ابو بصير مانند آن را روايت است - . مناقب ۳ : ۳۴۹ - .

**[ترجمه]

«۵۴»

كشف، [كشف الغمه] مِنْ كِتَابِ الدَّلَائِلِ لِلْحِمْيَرِيِّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]كشف الغمه از ابو بصير مانند آن را روايت است - . كشف الغمه ۲ : ۴۲۰ - .

**[ترجمه]

«۵۵»

ير، [بصائر الدرجات] ابْنُ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُيَسِّرٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَا مُيَسِّرُ لَقَدْ زِيدَ فِي عُمُرِكَ فَأَيَّ شَيْ ءٍ تَعْمَلُ قَالَ كُنْتُ أَجِيراً وَ أَنَا غُلَامٌ بِخَمْسَةِ دَرَاهِمَ فَكُنْتُ أُجْرِيهَا عَلَى خَالِي (۴).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: میسر گفت حضرت صادق فرمود میسر خدا عمرت را افزایش داد چکار میکنی؟ گفت من بچه بودم بمزدوری میرفتم روزی پنج درهم اجرت کار خود را به داییم میدادم - . بصائر الدرجات ۶ : ۷۳، باب ۱ - .

**[ترجمه]

«۵۶»

یر، [بصائر الـدرجات] الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ عَنْ أَبِی الصَّبَّاحِ عَنْ زَیْدٍ الشَّحَّامِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ یَا زَیْدُ جَدِّدْ عِبَادَةً وَ أَحْدِثْ تَوْبَةً قَالَ نَعَیْتَ إِلَیَّ نَفْسِی جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ فَقَالَ یَا زَیْدُ مَا عِنْدَنَا خَیْرٌ لَکَ وَ أَنْتَ مِنْ شِیعَتِنَا قَالَ وَ قُلْتُ وَ کَیْفَ لِی أَنْ أَکُونَ مِنْ شِیعَتِکُمْ قَالَ فَقَالَ لِی أَنْتَ مِنْ شِیعَتِنَا إِلَیْنَا الصِّرَاطُ وَ الْمِیزَانُ وَ حِسَابُ شِیعَتِنَا وَ اللَّهِ لَأَنَا أَرْحَمُ بِکُمْ مِنْکُمْ بِأَنْفُسِکُمْ کَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَیْکَ وَ رَفِیقِکَ فِی دَرَجَتِکَ فِی الْجَنَّهِ(۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زید شحام گفت رفتم خدمت حضرت صادق بمن فرمود عبادت را از سر بگیر و توبه کن عرض کردم آقا به من خبر مرگ میدهید فرمود: زید آنچه نزد ما است برای تو بهتر است، تو از شیعیان مایی عرض کردم آقا آیا ممکن است من از شیعیان شما باشم؟! فرمود بلی تو از شیعیان ما هستی، صراط و میزان حساب شیعیان بدست ما است بخدا قسم من بشما از خودمان مهربانترم و گویی تو و رفیقت را در بهشت می بینم - . همان ۶ : ۷۳، باب ۱ - .

**[ترجمه]

«۵۷»

یر، [بصائر الـدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْعَبَّاسِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام تُرِیدُ أَنْ تَنْظُرَ بِعَیْنِکَ إِلَی السَّمَاءِ

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۶ باب ۱ ص ۷۳.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۴۹.

۳- ۳. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۰.

۴- ۴. بصائر الدرجات ج ۶ باب ۱ ص ۷۳.

۵- ۵. بصائر الدرجات ج ۶ باب ۱ ص ۷۳.

قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَمَسَحَ يَدَهُ عَلَى عَيْنَيَّ فَنَظَرْتُ إِلَى السَّمَاءِ(۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصير گفت حضرت صادق بمن فرمود مايلى با چشم آسمان را ببينى؟ عرض كردم آرى (در آن موقع ابا بصير كور بوده) دست بر چشم من كشيد آسمان را ديدم - . بصائر الدرجات ۶ : ۷۵، باب ۳ - .

**[ترجمه]

«۵۸»

ير، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: حَجَجْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَلَمَّا كُنَّا فِي الطَّوَافِ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ يَغْفِرُ اللَّهُ لِهَذَا الْخَلْقِ فَقَالَ يَا أَبَا بَصِيرٍ إِنَّ أَكْثَرَ مَنْ تَرَى قِرَدَةٌ وَ خَنَازِيرُ قَالَ قُلْتُ لَهُ أَرِنِيهِمْ قَالَ فَتَكَلَّمَ بِكَلِمَاتٍ ثُمَّ أَمَرَّ يَدَهُ عَلَى بَصَرِي فَرَأَيْتُهُمْ قِرَدَةً وَ خَنَازِيرَ فَهَالَنِي ذَلِكَ ثُمَّ أَمَرَّ يَدَهُ عَلَى بَصَرِي فَرَأَيْتُهُمْ كَمَا كَانُوا فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ أَنْتُمْ فِي الْجَنَّةِ تُحْبَرُونَ وَ بَيْنَ أَطْبَاقِ النَّارِ تُطْلَبُونَ فَلَا تُوجَدُونَ وَ اللَّهِ لَا يَجْتَمِعُ فِي النَّارِ مِنْكُمْ ثَلَاثَةٌ لَا وَ اللَّهِ وَ لَا اثْنَانِ لَا وَ اللَّهِ وَ لَا وَاحِدٌ(۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصير گفت با حضرت صادق بحج رفتم در طواف عرض كردم يا ابن رسول اللّه خداوند اين مردم را مى آمرزد فرمود: اين جمعيت كه مى بينى بيشترشان ميمون و خوكند. عرض كردم ممكن است ببينم. امام چند كلمه فرمود آنگاه دست بر چشم من كشيد ديدم همه ميمون و خوك هستند. بوحشت افتادم. باز دست كشيد آنها را بصورت اول ديدم. فرمود ابا بصير شما در بهشت ميخراميد، در جهنم شما را جستجو ميكنند ولى هيچ كدامتان را آنجا نمى يابند. بخدا قسم سه نفر از شما به جهنم نخواهيد رفت نه بخدا دو نفر نه بخدا يک نفر هم نخواهد رفت - . همان ۶ : ۷۵، باب ۳ - .

**[ترجمه]

بيان

الحبر بالفتح السرور و النعمه.

**[ترجمه]الحبر با فتحه به معناى سرور و نعمت است.

**[ترجمه]

«۵۹»

ير، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُوسَى بْنِ سَعْدَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: تَجَسَّسْتُ جَسَدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ مَنَاكِبَهُ قَالَ فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ تُحِبُّ أَنْ تَرَانِي فَقُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ فَمَسَحَ يَدَهُ عَلَى عَيْنَيَّ فَإِذَا أَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ قَالَ فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ لَوْ لَا شُهْرَةُ النَّاسِ لَتَرَكْتُكَ بَصِيراً عَلَى حَالِكَ وَ لَكِنْ لَا تَسْتَقِيمُ قَالَ ثُمَّ مَسَحَ يَدَهُ عَلَى عَيْنَيَّ فَإِذَا أَنَا كَمَا كُنْتُ

.(۳)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت من پیکر امام و شانه هایش را جستجو می کردم فرمود: ابو محمد مایلی مرا ببینی؟ عرض کردم آری فدایت شوم. دست بر روی چشم من کشید چشمم باز شد جمالش را دیدم. فرمود اگر بین مردم شهرت نمی یافت ترا همین طور بینا میگذاشتم ولی این کار صحیح نیست باز دست روی چشمم کشید مثل اول شدم - . بصائر الدرجات ۶ : ۷۶، باب ۳ - .

**[ترجمه]

«۶۰»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ مُوسَی: مِثْلَهُ (۴).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب مانند آن را روایت است - . مناقب ۳ : ۳۶۴ - .

**[ترجمه]

«۶۱»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ جَمِیلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَدَخَلَتْ عَلَیْهِ امْرَأَةٌ فَذَکَرَتْ أَنَّهَا تَرَکَتِ ابْنَهَا بِالْمِلْحَفَهِ عَلَی وَجْهِهِ مَیِّتاً قَالَ لَهَا لَعَلَّهُ لَمْ یَمُتْ فَقُومِی فَاذْهَبِی إِلَی بَیْتِکِ وَ اغْتَسِلِی وَ صَلِّی رَکْعَتَیْنِ وَ ادْعِی وَ قُولِی یَا مَنْ وَهَبَهُ لِی وَ لَمْ یَکُ شَیْئاً جَدِّدْ لِی هِبَتَهُ ثُمَّ حَرِّکِیهِ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۶ باب ۳ ص ۷۵.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۶ باب ۳ ص ۷۵.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۶ باب ۳ ص ۷۶.

۴- ۴. المناقب ج ۳ ص ۳۶۴.

وَ لَا تُخْبِرِی بِذَلِکِ أَحداً قَالَ فَفَعَلَتْ فَجَاءَتْ فَحَرَّکَتْهُ فَإِذَا هُوَ قَدْ بَکَی (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جمیل بن دراج گفت خدمت امام ششم علیه السّلام بودم زنی داخل شده گفت بچه ام را در لحاف مرده گذاشتم و خدمت شما آمدم. فرمود شاید نمرده باشد برگرد برو بخانه غسل کن و دو رکعت نماز بخوان بگو «یا من وهبه لی و لم یک شیئا جدد لی هبته» ای خدایی که بچه را از هیچ بمن دادی اکنون دو مرتبه او را به من برگردان، بعد او را تکان بده ولی به هیچ کس جریان را نگو. آن زن رفت برگشت گفت بچه را حرکت داده و او شروع کرده بگریه کردن - . بصائر الدرجات ۶ : ۷۶، باب ۴ - .

**[ترجمه]

«۶۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ جَمِیلٍ: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]مناقب: ابن شهرآشوب از جمیل مانند آن را روایت است - . مناقب ۳ : ۳۶۵ - .

**[ترجمه]

«۶۳»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]کافی: از احمد مانند آن را روایت است - . کافی ۱ : ۴۷۴ - .

**[ترجمه]

«۶۴»

یر، [بصائر الدرجات] عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ بُرَیْدٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ کَثِیرٍ الرَّقِّیِّ قَالَ: حَجَّ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا فَدَخَلَ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ فِدَاکَ أَبِی وَ أُمِّی إِنَّ أَهْلِی قَدْ تُوُفِّیَتْ وَ بَقِیتُ وَحِیداً فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَ فَکُنْتَ تُحِبُّهَا قَالَ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ ارْجِعْ إِلَی مَنْزِلِکَ فَإِنَّکَ سَتَرْجِعُ إِلَی الْمَنْزِلِ وَ هِیَ تَأْکُلُ قَالَ فَلَمَّا رَجَعْتُ مِنْ حَجَّتِی وَ دَخَلْتُ مَنْزِلِی رَأَیْتُهَا قَاعِدَةً وَ هِیَ تَأْکُلُ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: داود بن کثیر رقی گفت یکی از دوستان ما برای انجام حج بمکه رفت خدمت حضرت صادق رسیدم. عرض کردم آقا پدر و مادرم فدایت شوند زنم فوت شد تنها مانده ام. فرمود دوستش داشتی. عرض کرد بله فدایت شوم. فرمود وقتی برگردی بمنزل خود او مشغول غذا خوردن است گفت از مکه برگشتم وارد منزل شدم دیدم نشسته غذا

میخورد - . بصائر الدرجات ۶ : ۷۶، باب ۴ - .

**[ترجمه]

«۶۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب بَصَائِرُ الدَّرَجَاتِ عَنْ سَعْدٍ الْقُمِّيِّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ دَاوُدَ: مِثْلَهُ وَ زَادَ فِي آخِرِهِ وَ بَيْنَ يَدَيْهَا طَبَقٌ عَلَيْهِ تَمْرٌ وَ زَبِيبٌ (۵).

**[ترجمه]مناقب: در همین خبر از داود نقل میکند که وقتی وارد شدم دید ظرفی پر از خرما و کشمش در مقابل اوست - . مناقب ۳ : ۳۶۵ - .

**[ترجمه]

«۶۶»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ: كُنْتُ مَعَهُ فَرَأَى مُحَمَّداً وَ عَلِيّاً أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ يَا أَبَا هَاشِمٍ هَذَانِ الرَّجُلَانِ مِنْ إِخْوَانِكَ قُلْتُ نَعَمْ فَبَيْنَا نَحْنُ نَسِيرُ إِذَا اسْتَقْبَلَنَا رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ فَقَالَ يَا أَبَا هَاشِمٍ هَذَا وَاحِدٌ لَيْسَ مِنْ إِخْوَانِكَ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: داود بن قاسم گفت در خدمت حضرت صادق بودیم آن جناب به محمد و علی برخورد فرمود: ابو هاشم این دو مرد از برادران دینی تو هستند؟ عرض کرد بله در همین مسیر برخوردیم بمردی از فرزندان اسحاق بن عمار. فرمود ابو هاشم! این یکی از برادران تو نیست - . بصائر الدرجات ۶ : ۸۲، باب ۸ - .

**[ترجمه]

«۶۷»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي الْقَاسِمِ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عِمْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ عَمَّارٍ السَّابَاطِيِّ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَا عَمَّارُ «أبو مسلم فظلله و كساه فكسحه بساطورا» قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا رَأَيْتُ نَبَطِيّاً أَفْصَحَ مِنْكَ

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۶ باب ۴ ص ۷۶.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۶۵.

۳- ۳. الکافی ج ۱ ص ۴۷۴.

۴- ۴. البصائر ج ۶ باب ۴ ص ۷۶.

۵- ۵. المناقب ج ۳ ص ۳۶۵.

۶- ۶. بصائر الدرجات ج ۶ باب ۸ ص ۸۲.

فَقَالَ يَا عَمَّارُ وَ بِكَلٍّ لِسَانٍ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمار ساباطی گفت حضرت صادق بمن فرمود عمار ابو مسلم «فظلله و کساه فکسحه بساطورا» عرض کردم آقا من کسی را ندیده ام که لهجه نبطی - . نبطی گروهی بودند ساکن عراق و جنوب فلسطین. - را باین شیرینی و فصاحت صحبت کند. فرمود: عمارا! هر زبانی را همین طور صحبت میکنم - . بصائر الدرجات ۷ : ۹۵، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۶۸»

یر، [بصائر الدرجات] الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ شَرِيفٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبَّادٍ عَنْ عَامِرِ بْنِ عَلِيٍّ الْجَامِعِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّا نَأْكُلُ ذَبَائِحَ أَهْلِ الْكِتَابِ وَ لَا نَدْرِي يُسَمُّونَ عَلَيْهَا أَمْ لَا فَقَالَ إِذَا سَمِعْتُهُمْ قَدْ سَمَّوْا فَكُلُوا أَ تَدْرِي مَا يَقُولُونَ عَلَى ذَبَائِحِهِمْ فَقُلْتُ لَا فَقَرَأَ كَأَنَّهُ شِبْهُ يَهُودِيٍّ قَدْ هَذَّهَا ثُمَّ قَالَ بِهَذَا أُمِرُوا فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنْ رَأَيْتَ أَنْ نَكْتُبَهَا قَالَ اكْتُبْ نوح ايوا ادينوا يلهيز مالحوا عالم أشرسوا أورضوا بنوا يوسعه موسق ذعال اسحطوا(۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عامر بن علی جامعی گفت بحضرت صادق عرض کردم فدایت شوم ما حیوانات ذبح شده اهل کتاب را میخوریم و نمیدانم آنها موقع کشتن بسم اللّه میگویند یا نه. فرمود وقتی شنیدید نام خدا را بردند بخورید. میدانی وقتی حیوانی را میخواهند بکشند چه میگویند؟ عرض کردم نه شروع کرد بخواندن مانند یک یهودی با سرعت فرمود دستور داده اند که این طور بخوانند. عرض کردم آقا اجازه میدهی آن را بنویسم فرمود بنویس: نوح أیوا ادینوا یلهیز ما لحوا عالم أشرسوا أو رضوا بنوا [یوسعه] موسق ذعال اسحطوا - . بصائر الدرجات ۷ : ۹۵، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

بیان

الهذّ سرعه القراءه.

**[ترجمه]الهذّ سرعت خواندن است .

**[ترجمه]

«۶۹»

یر، [بصائر الدرجات] النَّهْدِيُّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ بَيْرَمَا(۳)

قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَوَدَّعْتُهُ وَ خَرَجْتُ حَتَّى بَلَغْتُ الْأَعْوَصَ (۴) ثُمَّ ذَكَرْتُ حَاجَةً لِي فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ وَ الْبَيْتُ غَاصٌّ بِأَهْلِهِ وَ كُنْتُ أَرَدْتُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْ بُيُوضِ دُيُوكِ الْمَاءِ فَقَالَ لِي يابت يَعْنِي الْبَيْضَ دعانا ميتا يَعْنِي دُيُوكَ الْمَاءِ بناحل يَعْنِي لَا تَأْكُلْ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: اسماعیل بن مهران از مردی اهل بیرما - . بیرما: این چنین در اصل و منبع آمده است و پاهرا تغییر یافته (بیرحا) است، گفته شده بیرما زمین ابو طلحه در مدینه است، و گفته شده مکانی در نزدیکی مسجد است که آن را به قصر بنی جدیله می شناسند. معجم البلدان ۲ : ۳۲۷- ۳۲۸ را ملاحظه کنید. - نقل کرد که گفت خدمت حضرت صادق بودم خداحافظی کرده رفتم وقتی رسیدم باعوص (در چند میلی مدینه است) یادم آمد که میخواستم در باره تخم مرغ آبی سؤال کنم. برگشتم اطاق پر از جمعیت بود همین که خواستم بپرسم فرمود: (یابت) تخم (دعانا میتا) مرغ آبی

«بناحل» نخور - . همان ۷ : ۹۶، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۷۰»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ دَوِينَ: مِثْلَهُ (۶).

**[ترجمه]مناقب: ابن شهر آشوب از اهل دوین مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۴۷ - .

**[ترجمه]

«۷۱»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ بَرَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ جِسْرِ بَابِلَ قَالَ: كَانَ فِي الْقَرْيَهِ رَجُلٌ يُؤْذِينِي

ص: ۸۱

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۱۱ ص ۹۵.

۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۱۱ ص ۹۵.

۳- ۳. بیرما: كذا في الأصل و المصدر و الظاهر أنّه تحريف(بيرحا) قيل هي ارض لابى طلحه بالمدينه، و قيل هو موضع بقرب المسجد يعرف بقصر بني جديله(لاحظ معجم البلدان ج ۲ ص ۳۲۷- ۳۲۸).

۴- ۴. الاعوص: موضع قرب المدينه على أميال منها يسيره.

۵- ۵. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۱۱ ص ۹۶.

۶- ۶. المناقب ج ۳ ص ۳۴۷.

وَ يَقُولُ يَا رَافِضِيُّ وَ يَشْتِمُنِي وَ كَانَ يُلَقَّبُ بِقِرْدِ الْقَرْيَهِ قَالَ فَحَجَجْتُ سَنَهً فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ ابْتِدَاءً قوفه ما نامت قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَتَى قَالَ فِي السَّاعَهِ فَكَتَبْتُ الْيَوْمَ وَ السَّاعَهَ فَلَمَّا قَدِمْتُ الْكُوفَهَ تَلَقَّانِي أَخِي فَسَأَلْتُهُ عَمَّنْ بَقِيَ وَ عَمَّنْ مَاتَ فَقَالَ لِي قوفه ما نامت وَ هِيَ بِالنَّبَطِيَّهِ قِرْدُ الْقَرْيَهِ مَاتَ فَقُلْتُ لَهُ مَتَى فَقَالَ لِي يَوْمَ كَذَا وَ كَذَا وَ كَانَ فِي الْوَقْتِ الَّذِي أَخْبَرَنِي بِهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: احمد بن محمّد بن ابی نصر از مردی که اهل جسر بابل بود نقل کرد که گفت در ده ما مردی بود که مرا آزار می داد و میگفت رافضی و دشنام میداد. مردم او را میمون ده مینامیدند یک سال بمکه رفتیم خدمت حضرت صادق رسیدم بدون مقدمه فرمود: «قوفه ما نامت» یعنی میمون ده مرد، عرض کردم فدایت شوم چه وقت؟! فرمود هم اکنون. آن روز و ساعت را یادداشت کردم وقتی بکوفه رسیدم برادرم را دیدم از او پرسیدم کی زنده است و که مرده گفت «قوفه ما نامت» بزبان نبطی یعنی میمون ده مرده پرسیدم چه وقت؟ گفت فلان روز. با همان وقتی که حضرت صادق فرموده بود مطابق بود - . بصائر الدرجات ۷ : ۹۶، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۷۲»

ختص (۲)،[الإختصاص] ير، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ مِسْمَعٍ كِرْدِينٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَ عِنْدَهُ إِسْمَاعِيلُ قَالَ وَ نَحْنُ إِذْ ذَاكَ نَأْتَمُّ بِهِ بَعْدَ أَبِيهِ فَذَكَرَ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ أَنَّهُ سَمِعَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام خِلَافَ مَا ظُنَّ فِيهِ قَالَ فَأَتَيْتُ رَجُلَيْنِ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَهِ كَانَا يَقُولَانِ بِهِ فَأَخْبَرْتُهُمَا فَقَالَ وَاحِدٌ مِنْهُمَا سَمِعْتُ وَ أَطَعْتُ وَ رَضِيتُ وَ سَلَّمْتُ وَ قَالَ الْآخَرُ وَ أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى جَيْبِهِ فَشَقَّهُ ثُمَّ قَالَ لَا وَ اللَّهِ لَا سَمِعْتُ وَ لَا أَطَعْتُ وَ لَا رَضِيتُ حَتَّى أَسْمَعَهُ مِنْهُ قَالَ ثُمَّ خَرَجَ مُتَوَجِّهاً إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ وَ تَبِعْتُهُ فَلَمَّا كُنَّا بِالْبَابِ فَاسْتَأْذَنَّا فَأَذِنَ لِي فَدَخَلْتُ قَبْلَهُ ثُمَّ أَذِنَ لَهُ فَدَخَلَ فَلَمَّا دَخَلَ قَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا فُلَانُ أَ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْكُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفاً مُنَشَّرَهً إِنَّ الَّذِي أَخْبَرَكَ بِهِ فُلَانٌ الْحَقُّ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي أَشْتَهِي أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْكَ قَالَ إِنَّ فُلَاناً إِمَامُكَ وَ صَاحِبُكَ مِنْ بَعْدِي يَعْنِي أَبَا الْحَسَنِ فَلَا يَدَّعِيهَا فِيمَا بَيْنِي وَ بَيْنَهُ إِلَّا كَاذِبٌ مُفْتَرٍ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ الْكُوفِيُّ وَ كَانَ يُحْسِنُ كَلَامَ النَّبَطِيَّهِ وَ كَانَ صَاحِبَ قَبَالاتٍ فَقَالَ لِي ذرقه فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ ذرقه بِالنَّبَطِيَّهِ خُذْهَا أَجَلْ فَخُذْهَا فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ (۳).

**[ترجمه]اختصاص، بصائر الدرجات: مسمع کردین گفت خدمت حضرت صادق بودم اسماعیل فرزندش نیز حضور داشت که ما در آن موقع او را امام بعد از پدرش میدانستیم. در ضمن یک جریان طولانی گفت از مردی شنیدم که حضرت صادق مطلبی بر خلاف تصور ما در مورد امامت اسماعیل فرموده است. من پیش دو نفر از اهالی کوفه که اسماعیل را امام می دانستند رفتم و جریان را بآنها گفتم یکی از آنها گفت شنیدم مطیع امام خود هستم و باین امر راضی هستم. آن دیگری گریبان خود را چاک زده گفت نه بخدا نمیشنوم و اطاعت نمیکنم و راضی نیستم مگر از خود امام بشنوم. بطرف خانه حضرت صادق ع رفت من هم به دنبال او رفتم بدر خانه که رسیدیم اجازه خواستیم بمن اجازه داد قبل از او وارد شدم. بعد باو اجازه داد وقتی وارد شد فرمود فلانی میخواهی برای هر کدام از شماها یک نامه خصوصی بفرستند که آنچه فلانی گفت درست است. گفت

من دلم میخواهد از شما بشنوم. فرمود فلانی (منظورش حضرت موسی ابن جعفر بود) بعد از من امام تو است، هر کس ادعای امامت کند دروغگو است. در این موقع من متوجه آن مرد کوفی شدم که زبان نبطی را خوب میدانست بمن گفت (ذرقه) حضرت صادق فرمود: ذرقه بزبان نبطی یعنی تحویل بگیر بله تحویل بگیر. ما از خدمت امام مرخص شدیم - . همان ۷ : ۹۷، باب ۱۲ - .

**[ترجمه]

«۷۳»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ أَبِی هَارُونَ الْعَبْدِیِ

ص: ۸۲

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۱۱ ص ۹۶.

۲- ۲. الاختصاص ص ۲۹۰.

۳- ۳. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۱۲ ص ۹۷.

عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ لِبَعْضِ غِلْمَانِهِ فِی شَیْ ءٍ جَرَی لَئِنِ انْتَهَیْتَ وَ إِلَّا ضَرَبْتُکَ ضَرْبَ الْحِمَارِ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ مَا ضَرْبُ الْحِمَارِ قَالَ إِنَّ نُوحاً علیه السلام لَمَّا أَدْخَلَ السَّفِینَهَ مِنْ کُلٍّ زَوْجَیْنِ اثْنَیْنِ جَاءَ إِلَی الْحِمَارِ فَأَبَی أَنْ یَدْخُلَ فَأَخَذَ جَرِیدَهً مِنْ نَخْلٍ فَضَرَبَهُ ضَرْبَهً وَاحِدَهً وَ قَالَ لَهُ عبسا شاطانا أَیِ ادْخُلْ یَا شَیْطَانُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حضرت صادق علیه السّلام به یکی از غلامان خود در ناراحتی که از او داشت فرمود: اگر این کار را ترک نکنی تو را مثل الاغ میزنم. عرض کرد آقا مثل الاغ زدن چگونه است؟ فرمود وقتی نوح علیه السّلام از هر نوع یک جفت داخل کشتی نمود خواست الاغ را سوار کند اما او از سوار شدن امتناع کرد، یک شاخه خرما برداشت فقط یکی باو زده گفت «عبسا شاطانا» یعنی داخل شو شیطان - . بصائر الدرجات ۷ : ۹۶، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۷۴»

یر، [بصائر الدرجات] عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْکَرْخِیِّ عَنْ عَمِّهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَابِرٍ الْکَرْخِیِّ وَ کَانَ رَجُلًا خَیِّراً کَاتِباً کَانَ لِإِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ ذَلِکَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ الْکَرْخِیِّ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لِی یَا إِبْرَاهِیمُ أَیْنَ تَنْزِلُ مِنَ الْکَرْخِ قُلْتُ فِی مَوْضِعٍ یُقَالُ لَهُ شادروان قَالَ فَقَالَ لِی تَعْرِفُ قَطُفْتَا(۲) قَالَ إِنَّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام حِینَ أَتَی أَهْلَ النَّهْرَوَانِ نَزَلَ قَطُفْتَا فَاجْتَمَعَ إِلَیْهِ أَهْلُ بَادُورَیَا(۳) فَشَکَوْا إِلَیْهِ ثِقْلَ خَرَاجِهِمْ وَ کَلَّمُوهُ بِالنَّبَطِیَّهِ وَ أَنَّ لَهُمْ جِیرَاناً أَوْسَعَ أَرْضاً وَ أَقَلَّ خَرَاجاً فَأَجَابَهُمْ بِالنَّبَطِیَّهِ رعرر و ظامن عودیا- قَالَ فَمَعْنَاهُ رُبَّ رَجَزٍ صَغِیرٍ خَیْرٌ مِنْ رَجَزٍ کَبِیرٍ(۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابراهیم کرخی گفت خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم فرمود: کجای کرخ می نشینی؟ عرض کردم در محله شادروان. فرمود محله قطفتا - . قطفتا: با فتحه سپس ضمه، و فاء ساکن و تای با الف و القصر: محله ای بزرگ است که بازارهایی دارد و در سمت غربی بغداد واقع شده است. - را میشناسی؟ امیر المؤمنین علیه السّلام وقتی به نهروان رفت در قطفتا وارد شد اهالی بادوریا - . بادوریا: با واو و راء و یاء و الف: طسوجی از شهر های استان در سمت غربی بغداد است. - جمع شده خدمتش آمدند از زیادی مالیات شکایت نمودند. با لهجه نبطی صحبت کرده گفتند همسایه های ما با اینکه زمین زیادتری در اختیار دارند خراج آنها کمتر از ما است. ایشان بلهجه نبطی فرمود: رعرر و ظأمن عودیا فرمود معنایش اینست که چه بسا رجزهای - . رجز یک نوع شعر است که معمولا در موقع نبرد و جنگ میخوانند شاید این فرمایش را از باب مثال فرموده است. - کوچکی که از رجزهای بزرگ بهتر است - . بصائر الدرجات ۷ : ۹۶، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

بیان

الرجز نوع من الشعر معروف و لعله علیه السلام ذکره علی وجه التمثیل و یحتمل أن یکون مثلا معروفا.

**[ترجمه]رجز نوعی شعر معروف است و شاید امام ع آن را از باب تمثیل ذکر کرده است و احتمال دارد که ضرب المثلی

معروف باشد.

**[ترجمه]

«۷۵»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ اللُّؤْلُؤِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْفَيْضِ بْنِ الْمُخْتَارِ: فِی حَدِيثٍ لَهُ طَوِيلٍ فِی أَمْرِ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام حَتَّی قَالَ لَهُ هُوَ صَاحِبُكَ الَّذِی سَأَلْتَ عَنْهُ فَقُمْ فَأَقِرَّ لَهُ بِحَقِّهِ فَقُمْتُ حَتَّی قَبَّلْتُ رَأْسَهُ وَ يَدَهُ وَ دَعَوْتُ اللَّهَ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۷ باب ۱۱ ص ۹۶.

۲- ۲. قطفتا: بالفتح ثمّ الضم، و الفاء ساكنه، و تاء مثناه من فوق، و القصر: محله كبيره ذات أسواق بالجانب الغربی من بغداد.

۳- ۳. بادوريا: بالواو و الراء و ياء و ألف: طسوج من كوره الاستان بالجانب الغربی من بغداد.

۴- ۴. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۱۱ ص ۹۶.

لَهُ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَمَا إِنَّهُ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ فِي ذَلِكَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَأُخْبِرُ بِهِ أَحَداً فَقَالَ نَعَمْ أَهْلَكَ وَ وُلْدَكَ وَ رُفَقَاءَكَ وَ كَانَ مَعِي أَهْلِي وَ وُلْدِي وَ كَانَ يُونُسُ بْنُ ظَبْيَانَ مِنْ رُفَقَائِي فَلَمَّا أَخْبَرْتُهُمْ حَمِدُوا اللَّهَ عَلَى ذَلِكَ وَ قَالَ يُونُسُ لَا وَ اللَّهِ حَتَّى نَسْمَعَ ذَلِكَ مِنْهُ وَ كَانَتْ بِهِ عَجَلَةٌ فَخَرَجَ فَاتَّبَعْتُهُ فَلَمَّا انْتَهَيْتُ إِلَى الْبَابِ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ لَهُ وَ قَدْ سَبَقَنِي يَا يُونُسُ الْأَمْرُ كَمَا قَالَ لَكَ فَيْضٌ رزقه رزقه قَالَ فَقُلْتُ قَدْ فَعَلْتُ وَ الرزقه بِالنَّبَطِيَّهِ أَيْ خُذْهُ إِلَيْكَ (۱).

lt;meta info=". بصائر الدرجات: فیض بن مختار در حدیث مفصلی راجع بامامت حضرت موسی بن جعفر نقل کرد که حضرت صادق فرمود: این امام تو است که سؤال میکردی (موسی بن جعفر) علیه السّلام اکنون بلند شو و به حق او اقرار کن. من از جا برخاستم و دست و سرش را بوسیدم و آن جناب را دعا کردم. حضرت صادق فرمود ولی هنوز اجازه این کار را باو نداده اند. عرض کردم فدایت شوم این جریان را بکسی نگویم؟ فرمود به خانواده و فرزندان و دوستان همراهت. اتفاقا خانواده و فرزندانم همراهم بودند و از دوستانم یونس بن ظبیان نزد ما بود. جریان امامت موسی بن جعفر علیه السّلام را بآنها گفتم همه شاد شدند و خدا را ستایش کردند. یونس بن ظبیان گفت من باید از خود ایشان بشنوم فوری رفت. من نیز به دنبال او رفتم او جلوتر از من داخل شد همین که نزدیک در رسیدم شنیدم حضرت صادق میفرماید جریان همان است که فیض بتو گفته (رزقه رزقه). گفت بسیار خوب قبول کردم، رزقه بزبان نبطی یعنی آن را داشته باش - . همان ۷ : ۹۶، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۷۶»

یر، [بصائر الدرجات] الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ يُونُسَ بْنِ ظَبْيَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: أَوَّلُ خَارِجَةٍ خَرَجَتْ عَلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ بِمَرْجِ دَانِقٍ وَ هُوَ بِالشَّامِ وَ خَرَجَتْ عَلَى الْمَسِيحِ بِحَرَّانَ وَ خَرَجَتْ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ بِالنَّهْرَوَانِ وَ يَخْرُجُ عَلَى الْقَائِمِ بِالدَّسْكَرَهِ دَسْكَرَهِ الْمَلِكِ ثُمَّ قَالَ لِي كيف مالح دير بيرما كي مالح يَعْنِي عِنْدَ قَرْيَتِكَ وَ هُوَ بِالنَّبَطِيَّهِ وَ ذَاكَ أَنَّ يُونُسَ كَانَ مِنْ قَرْيَهِ دَيْرِ بَيْرَمَا فَقَالَ الدَّسْكَرَهُ أَيْ عِنْدَ دَيْرِ بَيْرَمَا(۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: یونس بن ظبیان گفت از حضرت صادق شنیدم میفرمود: اولین فتنه ای که برای موسی بن عمران بر انگیخته شد در مرج دانق که محلی است در شام بود و برای عیسی مسیح در حران و برای امیر المؤمنین در نهروان و برای قائم ما در دسکره دسکره الملك. بعد بزبان نبطی فرمود: کیف مالح دیر بیرما یعنی دسکره محلی است نزدیک دیر بیرما که وطن یونس بن ظبیان آنجا بود - . بصائر الدرجات ۷ : ۹۶، باب ۱۱ - .

**[ترجمه]

«۷۷»

قب (۳)، [المناقب] لابن شهرآشوب یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: دَخَلَ عَلَيْهِ قَوْمٌ مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ فَقَالَ ابْتِدَاءً مِنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ مَنْ جَمَعَ مَالًا مِنْ مَهَاوِشَ أَذْهَبَهُ اللَّهُ فِي نَهَابِرَ فَقَالُوا جُعِلْنَا فِدَاكَ لَا نَفْهَمُ هَذَا الْكَلَامَ فَقَالَ علیه

السلام از باد آید بدَم بشود(۴).

**[ترجمه]مناقب - ۱.مناقب ۳ : ۳۴۶ - ، بصائر الدرجات: محمّد بن احمد از حضرت صادق نقل کرد که گروهی از اهل خراسان خدمت ایشان رسیدند قبل از اینکه سؤال کنند فرمود: من جمع مالا من مهاوش اذهبه اللّه فی نهابر خراسانیان عرض کردند آقا ما نفهمیدیم چه فرمودید (چون بزبان عربی آشنا نبودند) بزبان ایرانی فرمود «از باد آید بدم بشود» - . بصائر الدرجات ۷ : ۹۶ باب ۱۱، یعنی مال دزدی خرج بدبختی می شود. همان مثل معروف باد آورده را بادش برد. - .

**[ترجمه]

«۷۸»

عم، [إعلام الوری] مِنْ كِتَابِ نَوَادِرِ الحِكْمَهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ قَابُوسَ عَنْ أَبِیهِ عَنْهُ علیه السلام: مِثْلَهُ (۵)

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۱۱ ص ۹۶.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۷ باب ۱۱ ص ۹۶.

۳- ۳. المناقب ج ۳ ص ۳۴۶.

۴- ۴. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۱۱ ص ۹۶.

۵- ۵. أعلام الوری ص ۲۷۰.

**[ترجمه]اعلام الورى: از کتاب نوادر الحکمه مانند آن را روایت کرده است - . اعلام الورى: ۲۷۰ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی (۱) المهاوش ما غُصِبَ و سُرِقَ و قال النهابر المهالک.

**[ترجمه]فیروزآبادی - . قاموس ۲ ک ۲۹۴ و ذکر «النهابر» در قاموس ۲ : ۱۵۱ وارد شده است. - گفت: المهاوش آن چیزی است که غصب و دزدیده می شود و گفت که النهابر مصیبت و بدبختی هاست.

**[ترجمه]

«۷۹»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ النَّضْرِ عَنْ یَحْیَى الْحَلَبِیِّ عَنْ أَخِی مَلِیحٍ عَنْ فَرْقَدٍ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ قَدْ بَعَثَ غُلَاماً أَعْجَمِیّاً فَرَجَعَ إِلَیْهِ فَجَعَلَ یُغَیِّرُ الرِّسَالَهَ فَلَا یُخْبِرُهَا حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَیَغْضَبُ فَقَالَ لَهُ تَکَلَّمْ بِأَیِّ لِسَانٍ شِئْتَ فَإِنِّی أَفْهَمُ عَنْکَ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فرقد گفت خدمت حضرت صادق بودم غلامی غیر عربی را به دنبال کاری فرستاد وقتی برگشت نمیتوانست خوب صحبت کند جوابی که آورده بود طور دیگری جلوه میداد من با خود گفتم حالا امام عصبانی خواهد شد، باو فرمود بهر زبانی میخواهی صحبت کن من می فهمم - . بصائر الدرجات ۷ : ۹۷، باب ۱۲ - .

**[ترجمه]

«۸۰»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ عَنْ دَاوُدَ الْحَدَّادِ عَنْ فُضَیْلِ بْنِ یَسَارٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کُنْتُ عِنْدَهُ إِذْ نَظَرْتُ إِلَى زَوْجِ حَمَامٍ عِنْدَهُ فَهَدَرَ الذَّکَرُ عَلَى الْأُنْثَى فَقَالَ لِی أَ تَدْرِی مَا یَقُولُ قُلْتُ لَا قَالَ یَقُولُ یَا سَکَنِی وَ عِرْسِی مَا خُلِقَ أَحَبُّ إِلَیَّ مِنْکِ إِلَّا أَنْ یَکُونَ مَوْلَایَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فضل بن یسار از حضرت صادق نقل کرد که در خدمت ایشان بودم کبوتر نر برای ماده بغبغو کرد. امام فرمود میدانی چه میگوید؟ گفتم نه. فرمود میگوید همسرم! خدا کسی را نیافریده که نزد من از تو محبوبتر باشد مگر این آقا و مولای ما جعفر بن محمّد علیه السّلام - . همان ۷ : ۹۸، باب ۱۴ - .

**[ترجمه]

«۸۱»

یر، [بصائر الـدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ وَ الْبَرْقِیِّ عَنِ النَّضْـرِ عَنْ یَحْیَی الْحَلَبِیِّ عَنِ ابْنِ مُسْـکَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ فَرْقَدٍ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مُتَوَجِّهِینَ إِلَی مَکَّهَ حَتَّی إِذَا کُنَّا بِسَرِفٍ (۴) اسْتَقْبَلَهُ غُرَابٌ یَنْعِقُ فِی وَجْهِهِ فَقَالَ مُتْ جُوعاً مَا تَعْلَمُ شَیْئاً إِلَّا وَ نَحْنُ نَعْلَمُهُ إِلَّا أَنَّا أَعْلَمُ بِاللَّهِ مِنْکَ فَقُلْنَا هَلْ کَانَ فِی وَجْهِهِ شَیْ ءٌ قَالَ نَعَمْ سَقَطَتْ نَاقَهٌ بِعَرَفَاتٍ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبد اللَّه بن فرقد گفت با حضرت صادق علیه السّلام بجانب مکه میرفتیم بسرف - . محلی است در تنعیم ده میلی مکه. - که رسید کلاغی روبروی امام شروع کرد بغارغار. فرمود: از گرسنگی بمیری هر چه تو بدانی ما هم میدانیم جز اینکه ما از تو خداشناس تر هستیم. عرض کردم آقا چیزی میگفت؟ فرمود آری. شتری در عرفات سقط شده است - . بصائر الدرجات ۷ : ۹۹، باب ۱۴ - .

**[ترجمه]

«۸۲»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ: مِثْلَهُ (۶)

۱- ۱. القاموس ج ۲ ص ۲۹۴ و قد ورد ذکر« النهابر» فی القاموس ج ۲ ص ۱۵۱.

۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۱۲ ص ۹۷ و فیه« فلا یخبرنا» بدل« یخبرنا».

۳- ۳. نفس المصدر ج ۷ باب ۱۴ ص ۹۸.

۴- ۴. سرف: ککتف موضع قریب من التنعیم و هو من مکّه علی عشره أمیال و قیل أقل و قیل أکثر.

۵- ۵. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۱۴ ص ۹۹.

۶- ۶. نفس المصدر ج ۷ باب ۱۴ ص ۹۹.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: از عبدالله مانند آن را روايت كرده است - . همان ۷ : ۹۹، باب ۱۴ - .

**[ترجمه]

«۸۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب ابْنُ فَرْقَدٍ: مِثْلَهُ (۱).

**[ترجمه]مناقب: ابن شهر آشوب مانند آن را روايت كرده است - . مناقب ۳ : ۳۴۶ - .

**[ترجمه]

«۸۴»

ير، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جَنَاحٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ: سَمِعْتُ فَاخِتَةً تَصِيحُ مِنْ دَارِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ أَ تَدْرُونَ مَا تَقُولُ هَذِهِ الْفَاخِتَةُ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ تَقُولُ فَقَدْتُكُمْ أَمَا إِنَّا لَنَفْقِدَنَّهَا قَبْلَ أَنْ تَفْقِدَنَا قَالَ فَأَمَرَ بِهَا فَذُبِحَتْ (۲).

أقول: قد أوردنا مثله بأسانيد في باب الحمام من كتاب الحيوان.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: يكى از اصحاب نقل كرد كه يك قمرى در خانه امام صادق ع صدا ميكرد فرمود ميفهميد چه ميگويد؟ گفتم نه. فرمود ميگويد شما را گم كردم. ولى ما از قبل از اينكه او ما را گم كند او را گم خواهيم كرد دستور داد كبوتر را بكشند - . بصائر الدرجات ۷ : ۹۹، باب ۱۴ و ابن شهر آشوب در مناقب ۳ : ۳۴۶ آن را آورده است. - .

مى گويم: مانند اين روايت را در باب كبوتر از كتاب حيوان با سند هايى آورده ايم.

**[ترجمه]

«۸۵»

ير، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَةَ عَنْ سَالِمٍ مَوْلَى أَبَانٍ بَيَّاعِ الزُّطِّيِّ قَالَ: كُنَّا فِي حَائِطٍ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ نَفَرٌ مَعِي قَالَ فَصَاحَتِ الْعَصَافِيرُ فَقَالَ أَ تَدْرِي مَا تَقُولُ فَقُلْنَا جَعَلَنَا اللَّهُ فِدَاكَ لَا نَدْرِي مَا تَقُولُ قَالَ تَقُولُ اللَّهُمَّ إِنَّا خَلْقٌ مِنْ خَلْقِكَ- لَا بُدَّ لَنَا مِنْ رِزْقِكَ فَأَطْعِمْنَا وَ اسْقِنَا(۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: بياع زطى گفت با چند نفر در باغ حضرت صادق عليه السّلام بوديم. گنجشك ها شروع بخواندن كردند فرمود: ميدانيد چه ميگويند؟ گفتيم نه فدايت شوم ما نمى فهميم فرمود: ميگويند: خدايا ما آفريده تو هستيم بايد از روزى تو بخوريم خدايا به ما آب و دانه ده - . بصائر الدرجات ۷ : ۹۹، باب ۱۴ - .

**[ترجمه]

«۸۶»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بُكَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ تَوْبَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: كَانَ مَعَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْبَلْخِيُّ وَ مَعَهُ (۴)

إِذَا هُوَ بِظَبْيٍ يَثْغُو(۵) وَ يُحَرِّكُ ذَنَبَهُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَفْعَلُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ عَلِمْتُمْ مَا قَالَ الظَّبْيُ قُلْنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ ابْنُ رَسُولِهِ أَعْلَمُ فَقَالَ إِنَّهُ أَتَانِی فَأَخْبَرَنِی أَنَّ بَعْضَ أَهْلِ الْمَدِينَهِ نَصَبَ شَبَكَةً لِأُنْثَاهُ فَأَخَذَهَا وَ لَهَا خِشْفَانِ لَمْ يَنْهَضَا وَ لَمْ يَقْوِيَا لِلرَّعْيِ قَالَ فَيَسْأَلُنِی أَنْ أَسْأَلَهُمْ أَنْ يُطْلِقُوهَا وَ ضَمِنَ لِی أَنْ إِذَا أَرْضَعَتْ خِشْفَيْهَا حَتَّى يَقْوَيَا أَنْ يَرُدَّهَا عَلَيْهِمْ قَالَ فَاسْتَحْلَفْتُهُ قَالَ بَرِئْتُ مِنْ وَلَايَتِكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنْ لَمْ أَفِ وَ أَنَا فَاعِلٌ ذَلِكَ بِهِ

ص: ۸۶

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۴۶.

۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۱۴ ص ۹۹ و أخرجه ابن شهرآشوب فی المناقب ج ۳ ص ۳۴۶.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۷ باب ۱۴ ص ۹۹.

۴- ۴. كذا.

۵- ۵. الثغاء: بالضم صوت الشاء و المعز و ما شاكلها.

إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَالَ الْبَلْخِيُّ سُنَّةٌ فِيكَمْ كَسُنَّةِ سُلَيْمَانَ علیه السلام (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیمان بن خالد گفت در خدمت حضرت صادق بودیم ابو عبد اللَّه بلخی نیز حضور داشت ناگاه یک آهو پیش آمد و با صدای مخصوص خود صدا زد و دم میجنبانید. امام فرمود ان شاء اللَّه انجام میدهم. آنگاه روی بما نموده فرمود: فهمیدید آهو چه میگفت؟ عرض کردم خدا و پیامبر و پسر پیامبر میدانند. فرمود شکایت میکند که یکی از اهل مدینه دامی نهاده و ماده او را گرفته است که دو برّه دارد هنوز قدرت چریدن ندارند از من درخواست کرد که ماده اش را بگیرم و آزاد کنم و ضامن شد که وقتی بچه هایش را شیر داد و آماده چریدن شدند او را پیش صیاد برگرداند. من آهو را قسم دادم گفت از ولایت شما اهل بیت پیامبر بیزار باشم اگر این کار را نکنم. من هم ان شاء اللَّه این کار را برای او خواهم کرد. ابو عبد اللَّه بلخی گفت همان رفتار سلیمان را انجام میدهید - . همان ۷ : ۱۰۰، باب ۱۵ - .

**[ترجمه]

«۸۷»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ سُلَيْمَانَ: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]مناقب: ابن شهر آشوب از سلیمان مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۲۴ با کمی تفاوت - .

**[ترجمه]

«۸۸»

ختص (۳)،[الإختصاص] ير، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنْ يُونُسَ بْنِ ظَبْيَانَ وَ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ وَ أَبِي سَلَمَةَ السَّرَّاجِ وَ الْحُسَيْنِ بْنِ ثُوَيْرِ بْنِ أَبِي فَاخِتَةَ قَالُوا: كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَنَا خَزَائِنُ الْأَرْضِ وَ مَفَاتِيحُهَا وَ لَوْ شِئْتُ أَنْ أَقُولَ بِإِحْدَى رِجْلَيَّ أَخْرِجِي مَا فِيكِ مِنَ الذَّهَبِ لَأَخْرَجَتْ قَالَ فَقَالَ بِإِحْدَى رِجْلَيْهِ فَخَطَّهَا فِي الْأَرْضِ خَطّاً فَانْفَجَرَتِ الْأَرْضُ ثُمَّ قَالَ بِيَدِهِ فَأَخْرَجَ سَبِيكَةَ ذَهَبٍ قَدْرَ شِبْرٍ فَتَنَاوَلَهَا فَقَالَ انْظُرُوا فِيهَا حِسّاً حَسَناً حَتَّى لَا تَشُكُّوا ثُمَّ قَالَ انْظُرُوا فِي الْأَرْضِ فَإِذَا سَبَائِكُ فِي الْأَرْضِ كَثِيرَةٌ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ يَتَلَأْلَأُ فَقَالَ لَهُ بَعْضُنَا جُعِلْتُ فِدَاكَ أُعْطِيتُمْ كُلَّ هَذَا وَ شِيعَتُكُمْ مُحْتَاجُونَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ سَيَجْمَعُ لَنَا وَ لِشِيعَتِنَا الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةَ وَ يُدْخِلُهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ وَ يُدْخِلُ عَدُوَّنَا الْجَحِيمَ (۴).

**[ترجمه]اختصاص - . اختصاص: ۲۶۹ - ، بصائر الدرجات: حسین بن ثویر گفت ما چند نفر خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودیم. فرمود: گنجینه های زمین و کلیدهای آن در اختیار ما است اگر بخواهم با یک پا اشاره کنم هر چه درون زمین است خارج شود، خارج خواهد شد. در این موقع با یک پای مبارک خود خطی کشید زمین شکافته شد بعد با دست شمش طلایی باندازه یک وجب از درون زمین برداشت و فرمود تماشا کنید و با چشم خود خوب دقت نمایید که جای شکی باقی نماند. سپس فرمود: بزمین نگاه کنید، نگاه کردیم شمش های طلای فراوانی انباشته بر هم داخل زمین بود و میدرخشید. یکی از دوستان عرض کرد آقا فدایت شویم این قدرت بشما داده شده ولی با این حال شیعیان شما محتاجند. فرمود خداوند بزودی

برای ما و شیعیانمان دنیا و آخرت را جمع خواهد کرد و آنها را داخل بهشت برین و دشمنان ما را درون جهنم می نماید - . بصائر الدرجات ۷ : ۱۰۹، باب ۲ - .

**[ترجمه]

«۸۹»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ: مِثْلَهُ (۵)

**[ترجمه]کافی: از احمد مانند آن را روایت کرده است - . کافی ۱ : ۴۷۴ - .

**[ترجمه]

«۹۰»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْهُمْ: مِثْلَهُ (۶).

**[ترجمه]مناقب: ابن شهر آشوب مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۶۹ - .

**[ترجمه]

«۹۱»

ختص (۷)،[الإختصاص] یر، [بصائر الدرجات] ابْنُ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُوسَی بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ حَفْصٍ الْأَبْیَضِ التَّمَّارِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَیَّامَ صَلْبِ الْمُعَلَّی بْنِ خُنَیْسٍ قَالَ فَقَالَ لِی یَا أَبَا حَفْصٍ إِنِّی أَمَرْتُ الْمُعَلَّی بْنَ خُنَیْسٍ بِأَمْرٍ فَخَالَفَنِی

۱- ۱. المصدر السابق ج ۷ باب ۱۵ ص ۱۰۰.
۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۲۴ بتفاوت.
۳- ۳. الاختصاص ص ۲۶۹.
۴- ۴. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۲ ص ۱۰۹.
۵- ۵. الکافی ج ۱ ص ۴۷۴.
۶- ۶. المناقب ج ۳ ص ۳۶۹.
۷- ۷. الاختصاص ص ۳۲۱.

فَابْتُلِيَ بِالْحَدِيدِ إِنِّي نَظَرْتُ إِلَيْهِ يَوْماً وَ هُوَ كَئِيبٌ حَزِينٌ فَقُلْتُ لَهُ مَا لَكَ يَا مُعَلَّى كَأَنَّكَ ذَكَرْتَ أَهْلَكَ وَ مَالَكَ وَ وَلَدَكَ وَ عِيَالَكَ قَالَ أَجَلْ قُلْتُ ادْنُ مِنِّي فَدَنَا مِنِّي فَمَسَحْتُ وَجْهَهُ فَقُلْتُ أَيْنَ تَرَاكَ قَالَ أَرَانِي فِي بَيْتِي هَذِهِ زَوْجَتِي وَ هَذَا وَلَدِي فَتَرَكْتُهُ حَتَّى تَمَلَّأَ مِنْهُمْ وَ اسْتَتَرْتُ مِنْهُمْ حَتَّى نَالَ مِنْهَا مَا يَنَالُ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِهِ ثُمَّ قُلْتُ لَهُ ادْنُ مِنِّي فَدَنَا مِنِّي فَمَسَحْتُ وَجْهَهُ فَقُلْتُ أَيْنَ تَرَاكَ فَقَالَ أَرَانِي مَعَكَ فِي الْمَدِينَةِ هَذَا بَيْتُكَ قَالَ قُلْتُ لَهُ يَا مُعَلَّى إِنَّ لَنَا حَدِيثاً مَنْ حَفِظَ عَلَيْنَا حَفِظَ اللَّهُ عَلَيْهِ دِينَهُ وَ دُنْيَاهُ يَا مُعَلَّى لَا تَكُونُوا أَسْرَى فِي أَيْدِي النَّاسِ بِحَدِيثِنَا إِنْ شَاءُوا آمَنُوا عَلَيْكُمْ وَ إِنْ شَاءُوا قَتَلُوكُمْ يَا مُعَلَّى إِنَّهُ مَنْ كَتَمَ الصَّعْبَ مِنْ حَدِيثِنَا جَعَلَهُ اللَّهُ نُوراً بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَ رَزَقَهُ اللَّهُ الْعِزَّةَ فِي النَّاسِ وَ مَنْ أَذَاعَ الصَّعْبَ مِنْ حَدِيثِنَا لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَعَضَّهُ السِّلَاحُ أَوْ يَمُوتَ كَبْلًا(۱) يَا مُعَلَّى بْنَ خُنَيْسٍ وَ أَنْتَ مَقْتُولٌ فَاسْتَعِدَّ(۲).

**[ترجمه]اختصاص: حفص بن ابیض تمار گفت در آن روزهایی که معلی بن خنیس را بدار آویخته بودند خدمت امام صادق علیه السّلام بودم. بمن فرمود ابا حفص! من بمعلی بن خنیس امری کردم که مخالفت نمود از همین جهت مبتلا برنج و مرارت شمشیر شد. روزی او را محزون و اندوهناک دیدم. گفتم چیست چرا ناراحتی؟ مثل اینکه بیاد زن و بچه و خانه و زندگیت افتاده ای. گفت بله گفتم جلو بیا. نزدیک من آمد بچشم او دست مالیدم وقتی چشم باز کرد گفتم کجا هستی گفت داخل خانه خودم اینها زن و بچه من هستند. من خود را از آنها پنهان کردم و معلی را رها کردم تا خوب زن و بچه خود را ببیند بطوری که از نظر جنسی نیز از زن خود بهره گرفت بعد او را صدا زده گفتم نزدیک بیا دست بر چشم او مالیدم. گفتم کجا هستی گفت در مدینه خانه شما. باو گفتم معلی! ما کارهای شگفت انگیز و اسراری داریم که هر کس حفظ نماید خدا دین و دنیای او را حفظ میکند. معلی مبادا بواسطه فاش کردن اسرار ما خود را اسیر دست مردم کنید که اگر مایل بودند قبول کنند و گر نه شما را بکشند. معلی! هر کس حدیث دشوار ما را پنهان کند خدا آن حدیث را بصورت نوری در پیشانی او قرار میدهد و بین مردم دارای عزت میگردد. و هر که افشا کند طعمه شمشیر میگردد یا به زندان خواهد افتاد. معلی! بدان ترا خواهند کشت آماده باش - . بصائر الدرجات ۸ : ۱۱۸، باب ۱۳ - .

**[ترجمه]

«۹۲»

کش، [رجال الکشی] إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِي الْخَطَّابِ: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]رجال کشی: از ابن ابی الخطاب مانند آن را روایت کرده است - . رجال کشی: ۲۴۰ - .

**[ترجمه]

«۹۳»

ختص (۴)،[الإختصاص] ير، [بصائر الدرجات] الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ سَلَمَةَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ بَقَّاحٍ عَنِ ابْنِ جَبَلَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لِي حَوْضٌ مَا بَيْنَ بُصْرَى إِلَى صَنْعَاءَ أَ تُحِبُّ أَنْ تَرَاهُ قُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ

قَالَ فَأَخَذَ بِيَدِي وَ أَخْرَجَنِي إِلَى ظَهْرِ الْمَدِينَهِ ثُمَّ ضَرَبَ بِرِجْلِهِ فَنَظَرْتُ إِلَى نَهَرٍ يَجْرِي لَا نُدْرِكُ حَافَتَيْهِ إِلَّا الْمَوْضِعَ الَّذِي أَنَا فِيهِ قَائِمٌ فَإِنَّهُ شَبِيهٌ بِالْجَزِيرَهِ فَكُنْتُ أَنَا وَ هُوَ وُقُوفاً فَنَظَرْتُ إِلَى نَهَرٍ يَجْرِي جَانِبَهُ مَاءٌ أَبْيَضُ مِنَ الثَّلْجِ وَ مِنْ جَانِبِهِ هَذَا لَبَنٌ أَبْيَضُ مِنَ الثَّلْجِ وَ فِي وَسَطِهِ خَمْرٌ أَحْسَنُ مِنَ الْيَاقُوتِ فَمَا رَأَيْتُ شَيْئاً أَحْسَنَ

ص: ۸۸

۱- ۱. الکبل: القید، و یکسر، أو أعظمه جمع کبول. و کبله حبسه فی سجن، و هو المراد به فی المقام.

۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۸ باب ۱۳ ص ۱۱۸.

۳- ۳. رجال الکشّیّ ص ۲۴۰.

۴- ۴. الاختصاص: ص ۳۲۱.

مِنْ تِلْکَ الْخَمْرِ بَیْنَ اللَّبَنِ وَ الْمَاءِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مِنْ أَیْنَ یَخْرُجُ هَذَا وَ مَجْرَاهُ فَقَالَ هَذِهِ الْعُیُونُ الَّتِی ذَکَرَهَا اللَّهُ فِی کِتَابِهِ أَنْهَارٌ فِی الْجَنَّهِ عَیْنٌ مِنْ مَاءٍ وَ عَیْنٌ مِنْ لَبَنٍ وَ عَیْنٌ مِنْ خَمْرٍ تَجْرِی فِی هَذَا النَّهَرِ وَ رَأَیْتُ حَافَتَیْهِ عَلَیْهِمَا شَجَرٌ فِیهِنَّ حُورٌ مُعَلَّقَاتٌ بِرُءُوسِهِنَّ شَعْرٌ مَا رَأَیْتُ شَیْئاً أَحْسَنَ مِنْهُنَّ وَ بِأَیْدِیهِنَّ آنِیَهٌ مَا رَأَیْتُ آنِیَهً أَحْسَنَ مِنْهَا لَیْسَتْ مِنْ آنِیَهِ الدُّنْیَا فَدَنَا مِنْ إِحْدَاهُنَّ فَأَوْمَأَ بِیَدِهِ لِتَسْقِیَهُ فَنَظَرْتُ إِلَیْهَا وَ قَدْ مَالَتْ لِتَغْرِفَ مِنَ النَّهَرِ فَمَالَتِ الشَّجَرَهُ مَعَهَا فَاغْتَرَفَتْ ثُمَّ نَاوَلَتْهُ فَشَرِبَ ثُمَّ نَاوَلَهَا وَ أَوْمَأَ إِلَیْهَا فَمَالَتْ لِتَغْرِفَ فَمَالَتِ الشَّجَرَهُ مَعَهَا ثُمَّ نَاوَلَتْهُ فَنَاوَلَنِی فَشَرِبْتُ فَمَا رَأَیْتُ شَرَاباً کَانَ أَلْیَنَ مِنْهُ وَ لَا أَلَذَّ مِنْهُ وَ کَانَتْ رَائِحَتُهُ رَائِحَهَ الْمِسْکِ فَنَظَرْتُ فِی الْکَأْسِ فَإِذَا فِیهِ ثَلَاثَهُ أَلْوَانٍ مِنَ الشَّرَابِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا رَأَیْتُ کَالْیَوْمِ قَطُّ وَ لَا کُنْتُ أَرَی أَنَّ الْأَمْرَ هَکَذَا فَقَالَ لِی هَذَا أَقَلُّ مَا أَعَدَّهُ اللَّهُ لِشِیعَتِنَا إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا تُوُفِّیَ صَارَتْ رُوحُهُ إِلَی هَذَا النَّهَرِ وَ رَعَتْ فِی رِیَاضِهِ وَ شَرِبَتْ مِنْ شَرَابِهِ وَ إِنَّ عَدُوَّنَا إِذَا تُوُفِّیَ صَارَتْ رُوحُهُ إِلَی وَادِی بَرَهُوتَ فَأُخْلِدَتْ فِی عَذَابِهِ وَ أُطْعِمَتْ مِنْ زَقُّومِهِ وَ أُسْقِیَتْ مِنْ حَمِیمِهِ فَاسْتَعِیذُوا بِاللَّهِ مِنْ ذَلِکَ الْوَادِی (۱).

**[ترجمه]اختصاص - . اختصاص: ۳۲۱ - ، بصائر الدرجات: ابن جبله گفت سؤالی از حضرت صادق علیه السّلام نمودم فرمود آن دریاچه ما بین بصری تا صنعاء است مایلی آن را به بینی؟ عرض کردم آری فدایت شوم. دست مرا گرفت و از مدینه خارج نمود با پای خود بزمین زد چشمم افتاد بنهری که در جریان است و عرض آن دیده نمیشود مگر همان محلی که ما ایستاده بودیم که شبیه جزیره بود. نگاه کردم از یک طرف آبی سفیدتر از برف جاری بود در طرف دیگر شیری سفیدتر از برف جریان داشت و در وسط شرابی یاقوت رنگ در جریان بود خوشرنگ تر از آن شراب که بین شیر و آب در جریان بود ندیده بودم عرض کردم آقا فدایت شوم این نهر از کجا جاری می شود و ابتدایش کجا است؟ فرمود این همان چشمه هایی است که خداوند در قرآن ذکر نموده که در بهشت جاری است چشمه ای از آب و دیگری از شیر و چشمه سوم از شراب در همین نهر جاری است در دو طرف درختهای سرسبز و خرمی بود که حوریه ها بر آن بودند موهای زیبایی داشتند که مانند آنها ندیده بودم.

در دست هر کدام ظرفی بود که در دنیا چنان ظرفی نیست امام نزدیک یکی از آنها رفت اشاره کرد که آب بدهد برای آب برداشتن خم شد دیدم درخت نیز با او خم گردید ظرف را آب نمود و تقدیم امام کرد ایشان آشامیدند باز بدست او داد برای مرتبه دوم خم شد تا آب بردارد درخت نیز خم شد آب برداشت بدست امام داد ایشان بمن دادند آشامیدم، آبی روان تر و لذیذتر از آن ندیده بودم بوی مشک میداد بظرف نگاه کردم سه رنگ مایع در آن بود عرض کردم چنین چیزی تا امروز ندیده بودم. خیال نمیکنم همین طور که میبینم باشد. فرمود این کم ترین چیزی است که خداوند برای شیعیان ما آماده نموده وقتی مؤمن از دنیا برود روحش بجانب همین نهر می آید در همین باغستان ها است و از این آشامیدنیها استفاده میکند. ولی دشمن ما وقتی از دنیا برود روح او در وادی برهوت است پیوسته در عذاب خواهد بود از زقوم و حمیم می آشامد از این سرزمین بخدا پناه ببرید - . بصائر الدرجات ۸: ۱۱۸، باب ۱۳ - .

**[ترجمه]

ختص، [الإختصاص] جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْمُؤَدِّبِ مِنْ وُلْدِ الْأَشْتَرِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارٍ الشَّعْرَانِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ وَ هُوَ يُكَلِّمُهُ بِلِسَانٍ لَا أَفْهَمُهُ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى شَیْ ءٍ فَهِمْتُهُ فَسَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ ارْكُضْ بِرِجْلِكَ الْأَرْضَ فَإِذَا نَحْنُ بِتِلْكَ الْأَرْضِ عَلَى حَافَتَيْهَا فُرْسَانٌ قَدْ وَضَعُوا رِقَابَهُمْ عَلَى قَرَابِيسِ سُرُوجِهِمْ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَؤُلَاءِ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ علیه السلام (۲).

**[ترجمه]اختصاص: ابو بصير گفت خدمت حضرت صادق بودم با مردى خراسانى صحبت ميكرد بلهجه اى كه من نمى فهميدم. بعد صحبت آن جناب بچيزى منتهى شد كه فهميدم. فرمود: با پا بزمين بزن. ناگاه ديدم در دو طرف اين زمين اسب سوارانى هستند كه گردن روى قربوس زين نهاده اند. امام صادق فرمود اينها از ياران قائم (عجّ) هستند - . اختصاص: ۳۲۵ - .

**[ترجمه]

«۹۵»

ختص، [الإختصاص] الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الزَّيْتُونِيُّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی قَتَادَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ قَالَ: كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام

ص: ۸۹

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۸ باب ۱۳ ص ۱۱۸.

۲- ۲. الاختصاص ص ۳۲۵.

وَاقِفاً عَلَى الصَّفَا فَقَالَ لَهُ عَبَّادٌ الْبَصْرِيُّ حَدِيثٌ يُرْوَى عَنْكَ قَالَ وَ مَا هُوَ قَالَ قُلْتُ حُرْمَهُ الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ مِنْ حُرْمَهِ هَذِهِ الْبَنِيَّهِ قَالَ قَدْ قُلْتُ ذَلِكَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَوْ قَالَ لِهَذِهِ الْجِبَالِ أَقْبِلِي أَقْبَلَتْ قَالَ فَنَظَرْتُ إِلَى الْجِبَالِ قَدْ أَقْبَلَتْ فَقَالَ لَهَا عَلَى رِسْلِكِ إِنِّي لَمْ أُرِدْكِ (۱).

**[ترجمه]اختصاص: حسن بن عطیه گفت حضرت صادق در صفا ایستاده بود. عباد بصری عرض کرد حدیثی از شما شنیده ام صحیح است یا نه. فرمود چیست؟ عرض کرد فرموده ای مقام مؤمن از این بنا با ارزشتر است فرمود بله من گفته ام اگر مؤمن باین کوهها بگوید بیایید می آیند دیدم ناگاه کوهها از جا حرکت کرده اند امام علیه السّلام فرمود سر جای خود باش من تو را اراده نکردم - . همان: ۳۲۵ - .

**[ترجمه]

«۹۶»

ختص (۲)،[الإختصاص] یر، [بصائر الدرجات] عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُثَنًّى عَنْ أَبِيهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ كَذلِكَ نُرِي إِبْراهِيمَ مَلَكُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ (۳) قَالَ وَ كُنْتُ مُطْرِقاً إِلَى الْأَرْضِ فَرَفَعَ يَدَهُ إِلَى فَوْقُ ثُمَّ قَالَ لِيَ ارْفَعْ رَأْسَكَ فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَنَظَرْتُ إِلَى السَّقْفِ قَدِ انْفَجَرَ حَتَّى خَلَصَ بَصَرِي إِلَى نُورٍ سَاطِعٍ حَارَ بَصَرِي دُونَهُ قَالَ ثُمَّ قَالَ لِي رَأَى إِبْرَاهِيمُ علیه السلام مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ هَكَذَا ثُمَّ قَالَ لِي أَطْرِقْ فَأَطْرَقْتُ ثُمَّ قَالَ لِيَ ارْفَعْ رَأْسَكَ فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَإِذَا السَّقْفُ عَلَى حَالِهِ قَالَ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي وَ قَامَ وَ أَخْرَجَنِي مِنَ الْبَيْتِ الَّذِي كُنْتُ فِيهِ وَ أَدْخَلَنِي بَيْتاً آخَرَ فَخَلَعَ ثِيَابَهُ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِ وَ لَبِسَ ثِيَاباً غَيْرَهَا ثُمَّ قَالَ لِي غَمِّضْ بَصَرَكَ فَغَمَّضْتُ بَصَرِي وَ قَالَ لِي لَا تَفْتَحْ عَيْنَيْكَ فَلَبِثْتُ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ لِي أَ تَدْرِي أَيْنَ أَنْتَ قُلْتُ لَا جُعِلْتُ فِدَاكَ فَقَالَ لِي أَنْتَ فِي الظُّلْمَهِ الَّتِي سَلَكَهَا ذُو الْقَرْنَيْنِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَ تَأْذَنُ لِي أَنْ أَفْتَحَ عَيْنَيَّ فَقَالَ لِي افْتَحْ فَإِنَّكَ لَا تَرَى شَيْئاً فَفَتَحْتُ عَيْنَيَّ فَإِذَا أَنَا فِي الظُّلْمَهِ لَا أُبْصِرُ فِيهَا مَوْضِعَ قَدَمِي ثُمَّ سَارَ قَلِيلًا وَ وَقَفَ فَقَالَ لِي هَلْ تَدْرِي أَيْنَ أَنْتَ قُلْتُ لَا قَالَ أَنْتَ وَاقِفٌ عَلَى عَيْنِ الْحَيَاهِ الَّتِي شَرِبَ مِنْهَا الْخَضِرُ علیه السلام وَ سِرْنَا وَ خَرَجْنَا مِنْ ذَلِكَ الْعَالَمِ إِلَى عَالَمٍ آخَرَ فَسَلَكْنَا فِيهِ فَرَأَيْنَا كَهَيْئَهِ عَالَمِنَا فِي بِنَائِهِ وَ مَسَاكِنِهِ وَ أَهْلِهِ ثُمَّ خَرَجْنَا إِلَى عَالَمٍ ثَالِثٍ كَهَيْئَهِ الْأَوَّلِ وَ الثَّانِي حَتَّى وَرَدْنَا خَمْسَهَ عَوَالِمَ قَالَ ثُمَّ قَالَ هَذِهِ

۱- ۱. نفس المصدر ص ۳۲۵.

۲- ۲. المصدر السابق ص ۳۲۳ و أخرجه السیّد هاشم البحرانیّ فی تفسیر البرهان ج ۱ ص ۵۳۲.

۳- ۳. الأنعام: ۷۵.

مَلَكُوتُ الْأَرْضِ وَ لَمْ يَرَهَا إِبْرَاهِيمُ عليه السلام وَ إِنَّمَا رَأَى مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ هِيَ اثْنَا عَشَرَ عَالَماً كُلُّ عَالَمٍ كَهَيْئَةِ مَا رَأَيْتَ كُلَّمَا مَضَى مِنَّا إِمَامٌ سَكَنَ أَحَدَ هَذِهِ الْعَوَالِمِ حَتَّى يَكُونَ آخِرُهُمُ الْقَائِمَ فِي عَالَمِنَا الَّذِي نَحْنُ سَاكِنُوهُ قَالَ ثُمَّ قَالَ لِي غُضَّ بَصَرَكَ فَغَضَضْتُ بَصَرِي ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي فَإِذَا نَحْنُ فِي الْبَيْتِ الَّذِي خَرَجْنَا مِنْهُ فَنَزَعَ تِلْكَ الثِّيَابَ وَ لَبِسَ الثِّيَابَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِ وَ عُدْنَا إِلَى مَجْلِسِنَا فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ كَمْ مَضَى مِنَ النَّهَارِ قَالَ عليه السلام ثَلَاثُ سَاعَاتٍ (۱).

**[ترجمه]اختصاص - . اختصاص: ۳۲۵ ، سید هاشم بحرانی در تفسیر برهان ۱ : ۵۳۲ آن را آورده است. - ، بصائر الدرجات: جابر گفت از امام محمـد باقر ع پرسـیدم معنی این آیه را «وَ كَذلِكَ نُرِی إِبْراهِيمَ مَلَكُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ» - . انعام / ۷۵ - {و این گونه، ملکوت آسمانها و زمین را به ابراهیم نمایاندیم}، من بزمین نگاه میکردم دست بجانب آسمان بلند نموده فرمود: سر بردار همین که سر بلند نمودم دیدم سقف باز شده و چشمم بنوری خیره کننده افتاد فرمود: ابراهیم ملکوت آسمانها و زمین را چنین دیده فرمود: سـرت را پایین بیانداز سـر بزمین انداختم باز فرمود بلند کن همین که بلند کردم دیدم سـقف بحالت اولیه بر گشـته دست مرا گرفت و از خانه بیرون برد مرا داخل اطاق دیگری کرد آن لباسـهایی که داشت بیرون آورد و لباس دیگری پوشـید فرمود چشم خود را ببند. چشم فرو بستم فرمود باز کن. ساعتی گذشت آنگاه فرمود میدانی کجا هستی گفتم نه. فرمود تو در آن ظلمـاتی هستی که ذو القرنین طی کرد. عرض کردم آقـا اجازه میـدهی چشم بگشایم فرمود بگشا ولی چیزی نمیبینی چشم گشودم در تـاریکی بودم که جـای پـایم را نمیدیـدم مقـداری رفت آنگاه فرمود میـدانی کجا هستی؟ گفتم نه. فرمود تو کنار چشمه حیاتی هستی که خضر از آن آشامید. رفتیم تا از آن عالم گذشتیم و بعالم دیگری رسیدیم در آن سیر نمودیم بنا و خـانه هـای آن و مردمش ماننـد عـالم مـا بود. بـاز بعـالم سوم رفتیم ماننـد اوّلی و دوّمی تـا به پنـج عالم رفتیم آنگاه فرمود اینها ملکـوت زمیـن اسـت که ابراهیم آنهـا را ندیـد. - . شایـد ابراهیم ملکـوت تمـام زمینهـا را ندیـده و گر نه در آیه ذکر شـده که ملکوت زمین را دیـده است. - او ملکوت آسـمانها را که دوازده عـالم بود مشاهـده کرد هر عـالمی شبیه همـان عالمی بود که دیـدی هر کـدام از امامها از دنیا برونـد در یکی از این عوالم ساکن میشونـد تا به قائم برسد که او ساکن همین عالم ما خواهد شد. بعد فرمود چشم ببند همین که چشم فرو بستم دست مرا گرفت ناگاه دیدم در همان خانه ای که از آن خارج شدیم هستم آن لباسـها را بیرون آورد و لباسـهای خود را پوشـید، بر گشتیم بسـخن اول عرض کردم آقا از روز چقـدر گذشـته؟ فرمود: سـه ساعت - . بصائر الدرجات ۸ : ۱۱۹، باب ۱۳ - .

**[ترجمه]

بيان

قوله عليه السلام و لم يرها إبراهيم لعل المعنى أن إبراهيم لم ير ملكوت جميع الأرضين و إنما رأى ملكوت أرض واحد و لذا أتى الله تعالى الأرض بصيغه المفرد و يحتمل أن يكون في قراءتهم عليه السلام الأرض بالنصب.

**[ترجمه]سـخن امام ع كه مى فرمايـد: ابراهيم ع آن را نديـد، شاين منظور آن باشد كه ابرهيم ع ملكوت تمام زمين را نديد، بلكه ملكوت يك زمين را ديـد، به همين خاطر خداوند متعال زمين را با صيغه مفرد آورده و احتمال دارد كه در قرائت آن ها ارض منصوب آمده باشد.

**[ترجمه]

«۹۷»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكٍ الْكُوفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَرَكَضَ بِرِجْلِهِ الْأَرْضَ فَإِذَا بَحْرٌ فِيهِ سُفُنٌ مِنْ فِضَّةٍ فَرَكِبَ وَ رَكِبْتُ مَعَهُ حَتَّى انْتَهَى إِلَى مَوْضِعٍ فِيهِ خِيَامٌ مِنْ فِضَّةٍ فَدَخَلَهَا ثُمَّ خَرَجَ فَقَالَ رَأَيْتَ الْخَيْمَةَ الَّتِي دَخَلْتُهَا أَوَّلًا فَقُلْتُ نَعَمْ قَالَ تِلْكَ خَيْمَةُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الْأُخْرَى خَيْمَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الثَّالِثَةُ خَيْمَةُ فَاطِمَةَ وَ الرَّابِعَةُ خَيْمَةُ خَدِيجَةَ وَ الْخَامِسَةُ خَيْمَةُ الْحَسَنِ وَ السَّادِسَةُ خَيْمَةُ الْحُسَيْنِ وَ السَّابِعَةُ خَيْمَةُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ الثَّامِنَةُ خَيْمَةُ أَبِي وَ التَّاسِعَةُ خَيْمَتِي وَ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَّا يَمُوتُ إِلَّا وَ لَهُ خَيْمَةٌ يَسْكُنُ فِيهَا(۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت خدمت حضرت صادق بودم با پای خود بر زمین زد دریایی نمودار شد که در آن کشتیهایی از نقره بود من و ایشان سوار یک کشتی شدیم تا رسیدیم بمحلی که خیمه هایی از نقره در آن برپا بود داخل آنها شد و خارج گردید بمن فرمود خیمه اولی را که داخل آن شدم دیدی؟ گفتم آری فرمود آن خیمه پیامبر است دیگری خیمه امیر المؤمنین، سومی خیمه فاطمه علیها السّلام، چهارم خیمه خدیجه و پنجم خیمه امام حسن و ششم خیمه حضرت حسین و هفتم خیمه علی بن الحسین و هشتم خیمه پدرم و نهم خیمه من هر یک از ما بمیرد در یکی از این خیمه ها ساکن می شود - .
بصائر الدرجات ۸: ۱۱۹، باب ۱۳ - .

**[ترجمه]

«۹۸»

ختص (۳)، [الإختصاص] یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِي بَعْضِ حَوَائِجِي قَالَ فَقَالَ لِي مَا لِي أَرَاكَ كَئِيباً حَزِيناً قَالَ فَقُلْتُ مَا بَلَغَنِي عَنِ الْعِرَاقِ مِنْ هَذَا الْوَبَاءِ أَذْكُرُ عِيَالِي قَالَ فَاصْرِفْ وَجْهَكَ فَصَرَفْتُ وَجْهِي قَالَ ثُمَّ قَالَ ادْخُلْ دَارَكَ قَالَ فَدَخَلْتُ فَإِذَا أَنَا لَا أَفْقِدُ مِنْ عِيَالِي صَغِيراً وَ لَا كَبِيراً إِلَّا وَ هُوَ

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۸ باب ۱۳ ص ۱۱۹.
۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۸ باب ۱۳ ص ۱۱۹.
۳- ۳. الاختصاص: ص ۳۲۳.

فِي دَارِي بِمَا فِيهَا قَالَ ثُمَّ خَرَجْتُ فَقَالَ لِي اصْرِفْ وَجْهَكَ فَصَرَفْتُهُ فَنَظَرْتُ فَلَمْ أَرَ شَيْئاً(۱).

**[ترجمه]اختصاص - . اختصاص: ۳۲۳ - ، بصائر الـدرجات: معلی بن خنیس گفت خدمت حضـرت صادق برای کاری رفته بودم فرمود چرا افسـرده هستی عرض کردم شـنیده ام در عراق وبا آمده دلم به یاد زن و بچه ام افتاده ام. فرمود صورت خود را برگردان، صورت برگرداندم فرمود داخل خانه شو وارد خانه شدم تمام خانواده ام از کوچک و بزرگ حضور داشتند. خانه ام همان وضع سابق را داشت از خانه بیرون آمدم فرمود صورت خود را برگردان نگاه کردم چیزی ندیدم - . بصائر الدرجات ۸ : ۱۱۹، باب ۱۲ - .

**[ترجمه]

«۹۹»

ختص (۲)،[الإختصاص] یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ رَجُلًا مِنَّا أَتَى قَوْمَ مُوسَى فِي شَيْ ءٍ كَانَ بَيْنَهُمْ وَ رَجَعَ وَ لَمْ يَقْعُدْ فَمَرَّ بِنُطَفِكُمْ فَشَرِبَ مِنْهَا وَ مَرَّ عَلَى بَابِكَ فَدَقَّ عَلَيْكَ حَلْقَةَ بَابِكَ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ وَ لَمْ يَقْعُدْ(۳).

**[ترجمه]اختصـاص - . اختصاص: ۳۱۶ بـا کمی تفـاوت - ، بصـائر الـدرجات: مردی از مـا برای موضـوعی که بین او و قوم موسـی بود نزد آن ها آمـد و بازگشت و ننشست پس از نطفه‌های شـما گذر کرد و از آن نوشـید و از در خانه تو عبور کرد و حلقه در خانه تو را زد، سپس به منزلش بازگشت و ننشست - . بصائر الدرجات ۸ : ۱۱۷، باب ۱۳ - .

**[ترجمه]

«۱۰۰»

یر، [بصائر الـدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام فَقَالَ لِي يَا دَاوُدُ أَعْمَالُكُمْ عُرِضَتْ عَلَيَّ يَوْمَ الْخَمِيسِ فَرَأَيْتُ لَكَ فِيهَا شَيْئاً فَرَّحَنِي وَ ذَلِكَ صِلَتُكَ لِابْنِ عَمِّكَ أَمَا إِنَّهُ سَيُمْحَقُ أَجَلُهُ وَ لَا يَنْقُصُ رِزْقُكَ قَالَ دَاوُدُ وَ كَانَ لِي ابْنُ عَمٍّ نَاصِبٍ كَثِيرِ الْعِيَالِ مُحْتَاجٍ فَلَمَّا خَرَجْتُ إِلَى مَكَّةَ أَمَرْتُ لَهُ بِصِلَةٍ فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَخْبَرَنِي بِهَذَا(۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: از داود رقی نقل شده که نزد امام صادق ع رفتم ایشان فرمود: داود اعمال شـما روز پنجشنبه بر من عرضه می شود، از تو کاری در آن دیدم که مرا خوشـحال کرد و آن ارتباط تو با پسر عمویت بود. اما بدان که اجل او خواهد رسید و روزی تو کم نمی شود. داود گفت: من پسر عمویی داشتم که دشمنی می کرد و عیال بار و محتاج بود، وقتی به جانب مکه رفتم دستور دادم به او کمک کنند، زمانی که نزد امام صادق ع رفتم مرا از این امر باخبر کرد - . همان ۹ : ۱۲۶، باب ۶ - .

**[ترجمه]

«۱۰۱»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب الشَّيْخُ الْمُفِيدُ بِإِسْنَادِهِ إِلَى دَاوُدَ: مِثْلَهُ (۵).

**[ترجمه]مناقب: ابن شهر آشوب از داود مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۵۴ - .

**[ترجمه]

«۱۰۲»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی رَفَعَهُ إِلَی الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ الْمُفَضَّلُ: کَانَ بَیْنَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ بَیْنَ بَعْضِ بَنِی أُمَیَّهَ شَیْ ءٌ فَدَخَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَلَی الدِّیوَانِ فَقَامَ إِلَی الْبَوَّابِینَ فَقَالَ مَنْ أَدْخَلَ عَلَیَّ هَذَا قَالُوا لَا وَ اللَّهِ مَا رَأَیْنَا أَحَداً(۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مفضل گفت بین حضرت صادق و بنی امیه در مورد موضوعی اختلافی بود حضرت صادق وارد مرکز حکومتی شد، حاکم با ا اعتراض به دربانان گفت چه کسی اجازه داد این شخص وارد شود؟ گفتند بخدا قسم ما کسی را ندیدیم - . بصائر الدرجات ۱۰ : ۱۴۵، باب ۱۵ - .

**[ترجمه]

«۱۰۳»

یر، [بصائر الدرجات] مُوسَی بْنُ الْحَسَنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُکَیْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ تَوْبَهَ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۸ باب ۱۲ ص ۱۱۹.

۲- ۲. الاختصاص ص ۳۱۶ بتفاوت.

۳- ۳. بصائر الدرجات ج ۸ باب ۱۳ ص ۱۱۷.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۹ باب ۶ ص ۱۲۶.

۵- ۵. المناقب ج ۳ ص ۳۵۴.

۶- ۶. بصائر الدرجات ج ۱۰ باب ۱۵ ص ۱۴۵.

قَالَ: كَانَ مَعَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْبَلْخِيُّ فِي سَفَرٍ فَقَالَ لَهُ انْظُرْ هَلْ تَرَى هَاهُنَا جُبّاً فَنَظَرَ الْبَلْخِيُّ يَمْنَةً وَ يَسْرَةً ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ مَا رَأَيْتُ شَيْئاً قَالَ بَلَى انْظُرْ فَعَادَ أَيْضاً ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِ ثُمَّ قَالَ علیه السلام بِأَعْلَى صَوْتِهِ أَلَا يَا أَيُّهَا الْجُبُّ الزَّاخِرُ السَّامِعُ الْمُطِيعُ لِرَبِّهِ اسْقِنَا مِمَّا جَعَلَ اللَّهُ فِيكَ قَالَ فَنَبَعَ مِنْهُ أَعْذَبُ مَاءٍ وَ أَطْيَبُهُ وَ أَرَقُّهُ وَ أَحْلَاهُ فَقَالَ لَهُ الْبَلْخِيُّ جُعِلْتُ فِدَاكَ سُنَّةٌ فِيكُمْ كَسُنَّةِ مُوسَى (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سلیمان بن خالد نقل کرد که ابو عبد اللّه بلخی در سفری خدمت حضرت صادق بود امام فرمود نگاه کن ببین در این محل چاهی می بینی بلخی بطرف چپ و راست نگاه کرده بازگشت گفت ندیدم. باز فرمود برگرد برای بار دوم بازگشت. امام علیه السّلام با صدای بلند فرمود ای چاه پنهان شنوا و مطیع خدا از آنچه خداوند در تو نهاده ما را سیراب کن، آبی بس پاکیزه و خوشگوار و صاف و شیرین بیرون آمد. بلخی عرض کرد آقا راه و روش موسی است که در اختیار شما گذاشته شده است - . بصائر الدرجات ۱۰ : ۱۴۹، باب ۱۸ - .

**[ترجمه]

«۱۰۴»

حه، [فرحه الغری] عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَحْمَدَ الْحَرْبِيُّ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ الْأَخْضَرِ عَنْ أَبِي الْفَضْلِ بْنِ نَاصِرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْجُعْفِيِّ وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ غَزَالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ قَاسِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَعْرُوفٍ الْهِلَالِيِّ قَالَ: مَضَيْتُ إِلَى الْحِيرَةِ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَمَا كَانَ لِي فِيهِ حِيلَةٌ مِنْ كَثْرَةِ النَّاسِ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الرَّابِعُ رَآنِي فَأَدْنَانِي وَ تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْهُ وَ مَضَى يُرِيدُ قَبْرَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَتَبِعْتُهُ وَ كُنْتُ أَسْمَعُ كَلَامَهُ وَ أَنَا مَعَهُ أَمْشِي فَحَيْثُ صَارَ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ غَمَزَهُ الْبَوْلُ فَتَنَحَّى عَنِ الطَّرِيقِ فَحَفَرَ الرَّمْلَ وَ بَالَ ثُمَّ نَبَشَ الرَّمْلَ فَحَفَرَ فَخَرَجَ لَهُ مَاءٌ فَتَطَهَّرَ لِلصَّلَاةِ وَ قَامَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ فَكَانَ فِيمَا كُنْتُ أَسْمَعُهُ يَدْعُو يَقُولُ- اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْنِي مِمَّنْ تَقَدَّمَ فَمَرَقَ وَ لَا مِمَّنْ تَخَلَّفَ فَمُحِقَ وَ اجْعَلْنِي مِنَ النَّمَطِ الْأَوْسَطِ ثُمَّ قَالَ يَا غُلَامُ لَا تُحَدِّثْ بِمَا رَأَيْتَ (۲).

**[ترجمه]فرحه الغری: معروف بن هلالی گفت: به نزد امام جعفر صادق ع رفتم، مردم چنان اطرافش را گرفته بودند که من چاره ای نداشتم تا بتوانم خدمت ایشان برسم. در روز چهارم خود آقا مرا مشاهده فرمود دیگر اطرافش خلوت شده بود مرا نزدیک خواند و بطرف قبر امیر المؤمنین علیه السّلام رفت، دنبال او می رفتم و سخنش را می شنیدم، هر جا می رفت من هم با او می رفتم در بین راه ادرار بی اختیارش کرد از جاده به کناری منحرف شد و شن ها را حفر کرد و ادرار کرد سپس شن ها را به یک طرف زد و حفر نمود، آبی خارج شد با آن آب برای نماز وضو گرفت آنگاه دو رکعت نماز خواند بعد شروع کرد بدعا کردن. قسمتی از دعایش این بود:

«خدایا مرا از آنهایی که جلو افتادند و گمراه شدند قرار مده و نه از آنهایی که عقب ماندند و منکر شدند خدایا مرا از دسته میانه رو قرار ده» ، سپس فرمود ای غلام از آنچه دیدی سخن مگو - . فرحه الغریّ: ۲۲ - .

**[ترجمه]

«۱۰۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عُمَرُ بْنُ حَمْزَةَ الْعَلَوِیُّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَیْمُونٍ الْهِلَالِیِّ: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]مناقب: ابن شهر آشوب از محمد بن میمون هلالی مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۶۳ - .

**[ترجمه]

«۱۰۶»

مِنْ نَوَادِرِ عَلِیِّ بْنِ أَسْبَاطٍ، عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الْقَاسِمِ السُّکَّرِیِّ الْمَعْرُوفِ بِابْنِ الطَّبَّالِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ مَعْرُوفٍ الْهِلَالِیِّ وَ کَانَ قَدْ أَتَتْ عَلَیْهِ مِائَهٌ وَ ثَمَانٌ وَ عِشْرُونَ سَنَهً قَالَ: مَضَیْتُ إِلَی الْحِیرَهِ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیه السلام

ص: ۹۳

۱- ۱. نفس المصدر ج ۱۰ باب ۱۸ ص ۱۴۹.

۲- ۲. فرحه الغریّ ص ۲۲.

۳- ۳. المناقب ج ۳ ص ۳۶۳.

وَقْتَ السَّفَّاحِ فَوَجَدْتُهُ قَدْ تَدَاكَّ النَّاسُ عَلَيْهِ ثَلَاثَهَ أَيَّامٍ مُتَوَالِيَاتٍ فَمَا كَانَ لِي فِيهِ حِيلَهٌ وَ لَا قَدَرْتُ عَلَيْهِ مِنْ كَثْرَهِ النَّاسِ وَ تَكَاثُفِهِمْ عَلَيْهِ فَلَمَّا كَانَ فِي الْيَوْمِ الرَّابِعِ رَآنِي وَ قَدْ خَفَّ النَّاسُ عَنْهُ فَأَدْنَانِي وَ مَضَى إِلَى قَبْرِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَتَبِعْتُهُ فَلَمَّا صَارَ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ غَمَزَهُ الْبَوْلُ فَاعْتَزَلَ عَنِ الْجَادَّهِ نَاحِيَهً وَ نَبَشَ الرَّمْلَ بِيَدِهِ فَخَرَجَ لَهُ الْمَاءُ فَتَطَهَّرَ لِلصَّلَاهِ ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ دَعَا رَبَّهُ وَ كَانَ فِي دُعَائِهِ- اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْنِي مِمَّنْ تَقَدَّمَ فَمَرَقَ وَ لَا مِمَّنْ تَخَلَّفَ فَمُحِقَ وَ اجْعَلْنِي مِنَ النَّمَطِ الْأَوْسَطِ ثُمَّ مَشَى وَ مَشَيْتُ مَعَهُ فَقَالَ يَا غُلَامُ الْبَحْرُ لَا جَارَ لَهُ وَ الْمَلِكُ لَا صَدِيقَ لَهُ وَ الْعَافِيَهُ لَا ثَمَنَ لَهَا كَمْ مِنْ نَاعِمٍ وَ لَا يَعْلَمُ ثُمَّ قَالَ تَمَسَّكُوا بِالْخَمْسِ وَ قَدِّمُوا الِاسْتِخَارَهَ وَ تَبَرَّكُوا بِالسُّهُولَهِ وَ تَزَيَّنُوا بِالْحِلْمِ وَ اجْتَنِبُوا الْكَذِبَ وَ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَ الْمِيزَانَ ثُمَّ قَالَ الْهَرَبَ الْهَرَبَ إِذَا خَلَعَتِ الْعَرَبُ أَعِنَّتَهَا وَ مَنَعَ الْبَرُّ جَانِبَهُ وَ انْقَطَعَ الْحَجُّ ثُمَّ قَالَ حُجُّوا قَبْلَ أَنْ لَا تَحُجُّوا وَ أَوْمَأَ إِلَى الْقِبْلَهِ بِإِبْهَامِهِ وَ قَالَ يُقْتَلُ فِي هَذَا الْوَجْهِ سَبْعُونَ أَلْفاً أَوْ يَزِيدُونَ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ فَقَدْ قُتِلَ فِي الْعِيرِ وَ غَيْرِهِ شَبِيهٌ بِهَذَا وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي هَذَا الْخَبَرِ- لَا بُدَّ أَنْ يَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ لَا بُدَّ أَنْ يُمْسِكَ الرَّايَهَ الْبَيْضَاءَ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ فَاجْتَمَعَ أَهْلُ بَنِي رَوَاسٍ وَ مَضَوْا يُرِيدُونَ الصَّلَاهَ فِي الْمَسْجِدِ الْجَامِعِ فِي سَنَهِ خَمْسِينَ وَ مِائَتَيْنِ وَ كَانُوا قَدْ عَقَدُوا عِمَامَهً بَيْضَاءَ عَلَى قَنَاهٍ فَأَمْسَكَهَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْرُوفٍ وَقْتَ خُرُوجِ يَحْيَى بْنِ عُمَرَ.

وَ قَالَ عليه السلام فِي هَذَا الْخَبَرِ وَ يَجِفُّ فُرَاتُكُمْ فَجَفَّ الْفُرَاتُ وَ قَالَ أَيْضاً يَحْوِيكُمْ قَوْمٌ صِغَارُ الْأَعْيُنِ فَيُخْرِجُونَكُمْ مِنْ دُورِكُمْ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ فَجَاءَنَا كيجور وَ الْأَتْرَاكُ مَعَهُ فَأَخْرَجُوا النَّاسَ مِنْ دُورِهِمْ وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَيْضاً وَ تَجِيءُ السِّبَاعُ إِلَى دُورِكُمْ قَالَ عَلِيٌّ فَجَاءَتِ السِّبَاعُ إِلَى دُورِنَا وَ قَالَ عليه السلام يَخْرُجُ رَجُلٌ أَشْقَرُ ذُو سِبَالٍ يُنْصَبُ لَهُ كُرْسِيٌّ عَلَى بَابِ دَارِ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ يَدْعُو إِلَى الْبَرَاءَهِ مِنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ يَقْتُلُ خَلْقاً مِنَ الْخَلْقِ وَ يُقْتَلُ فِي يَوْمِهِ قَالَ فَرَأَيْنَا ذَلِكَ.

**[ترجمه]کتاب نوادر علی بن اسباط مینویسد: محمّد بن معروف همدانی که صد و بیست و هشت سال داشت گفت: در زمان حکمرانی سفاح در حیره خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم. دیدم مردم چنان اطرافش را گرفته اند که من چاره ای نداشتم تا بتوانم خدمتش برسم. سه روز بهمین وضع گذشت در روز چهارم خود آقا مرا مشاهده فرمود دیگر اطرافش خلوت شده بود مرا نزدیک خواند و بطرف قبر امیر المؤمنین علیه السّلام رفت. در بین راه ادرار بی اختیارش کرد از جاده بیک کناری منحرف شد، با دست شن ها را به یک طرف زد آبی خارج شد از آن آب وضو گرفت برای نماز آنگاه دو رکعت نماز خواند بعد شروع کرد بدعا کردن. قسمتی از دعایش این بود: «خدایا مرا از آنهائی که جلو افتادند و گمراه شدند قرار مده و نه از آنهائی که عقب ماندند و منکر شدند خدایا مرا از دسته میانه رو قرار ده». بعد براه افتاد من نیز در خدمت ایشان بودم. فرمود دریا همسایه ندارد. - . چون دریا گاهی خروش می کند و اطراف خود را زیر آب می گیرد از آن جهت همسایه ندارد کنایه از این است که کسی همنشین ستمگر نمی شود. - پادشاه دوست ندارد سلامتی را نمیتوان قیمت نمود چقدر اشخاص هستند که در نعمت بسر میبرند ولی متوجه نیستند. سپس فرمود به پنج چیز چنگ بزنید، در جستجوی بهترین راه در زندگی باشید و زندگی را بر خود سهل و آسان بگیرید. و با حلم و شکیبایی خود را بیارایید. و از دروغ بپرهیزید و پیمانه و ترازو را کم و کاست ندهید. سپس فرمود: فرار باید کرد فرار وقتی که عرب افسار گسیخته شود و عبور از بیابان حجاز ممنوع گردد و مانع انجام وظیفه حج شوند. فرمود: فریضه حج را انجام دهید قبل از اینکه نتوانید انجام دهید. با انگشت ابهام بجانب قبله اشاره نموده فرمود در این طرف بیش از هفتاد هزار نفر کشته می شوند. علی بن حسن راوی حدیث گفت به همین تعداد از کاروانیان و غیر آنها کشته شدند. در همین خبر حضرت صادق میفرماید بی شک و تردید از آل محمّد مردی قیام خواهد کرد که پرچم سفیدی بدست دارد. علی بن حسن گفت: قبیله بنی رواس در سال دویست و پنجاه برای نماز در مسجد جامع اجتماع نمودند و در زمان خروج یحیی بن عمر، پرچمی از عمامه سفید بر نیزه ای کرده بودند و بدست محمّد بن معروف بود. در همین خبر امام میفرماید: فرات شما خشک می شود، همین طور نیز شد. باز فرمود: گروهی بر شما مسلط میشوند که چشم های ریز دارند شما را آواره میکنند و از خانه های خود بیرون مینمایند. علی بن حسن راوی حدیث گفت کیجور با ترکها آمدند و مردم را از خانه های خود بیرون کردند. حضرت صادق فرمود: درندگان بخانه شما حمله می کنند. علی بن حسن گفت چنین شد که درندگان بخانه های ما حمله نمودند. فرمود مردی سفید پوست با سبیلهای بلند شورش میکند برای او جلوی خانه عمر بن حریث صندلی میگذارند، مردم را به بیزاری از علی بن ابی طالب علیه السّلام دعوت میکند و گروهی از مردم را میکشد و در همان روز کشته می شود. علی بن حسن گفت این را نیز به چشم خود دیدم.

**[ترجمه]

«۱۰۷»

قب (۱)،[المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] عَنْ سَعْدٍ الْإِسْكَافِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَبَلِ بِهَدَايَا وَ أَلْطَافٍ وَ كَانَ فِيمَا أُهْدِيَ إِلَيْهِ جِرَابٌ مِنْ قَدِيدِ وَحْشٍ فَنَثَرَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ثُمَّ قَالَ خُذْهَا فَأَطْعِمْهَا الْكِلَابَ قَالَ الرَّجُلُ لِمَ قَالَ لَيْسَ بِذَكِيٍّ فَقَالَ الرَّجُلُ اشْتَرَيْتُهُ مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ ذَكَرَ أَنَّهُ ذَكِيٌّ فَرَدَّهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِي الْجِرَابِ وَ تَكَلَّمَ عَلَيْهِ بِكَلَامٍ لَمْ أَدْرِ مَا هُوَ ثُمَّ قَالَ لِلرَّجُلِ قُمْ فَأَدْخِلْهُ ذَلِكَ الْبَيْتَ فَفَعَلَ فَسَمِعَ الْقَدِيدَ يَقُولُ يَا عَبْدَ اللَّهِ لَيْسَ مِثْلِي يَأْكُلُهُ الْإِمَامُ وَ لَا أَوْلَادُ الْأَنْبِيَاءِ لَسْتُ بِذَكِيٍّ فَحَمَلَ الرَّجُلُ الْجِرَابَ وَ خَرَجَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا

قَالَ قَالَ أَخْبَرَنِی کَمَا أَخْبَرْتَنِی بِهِ أَنَّهُ غَیْرُ ذَکِیٍّ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا عَلِمْتَ یَا أَبَا هَارُونَ إِنَّا نَعْلَمُ مَا لَا یَعْلَمُ النَّاسُ قَالَ فَخَرَجَ وَ أَلْقَاهُ عَلَی کَلْبٍ لَقِیَهُ (۲).

**[ترجمه]مناقب - . مناقب ۳ : ۳۵۰ - ، الخرائج و الجرائح : سعد اسکاف گفت روزی خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم مردی از کوهستان هدایا و تحفه هایی آورد، در بین تحفه های او یک خیک گوشت حیوانات وحشی را قرمه کرده بود. حضرت صادق علیه السّلام آنها را روی زمین ریخت فرمود اینها را ببر بده به سگها. آن مرد عرض کرد برای چه؟ فرمود اینها حلال نیست. عرض کرد از مرد مسلمانی خریده ام که گفت پاک و حلال است. امام علیه السّلام آنها را داخل خیک نموده سخنی فرمود که نفهمیدم چه بود. به آن مرد فرمود حالا- بردار ببر داخل این اطاق، آن مرد گوشتها را برد داخل اطاق شنید قرمه ها میگویند مثل ما را امام و اولاد پیامبران نباید بخورند چون بدستور اسلام کشته نشده ایم آن دو خیک را برداشته بیرون آمد. امام فرمود چه گفتند؟ عرض کرد هر چه شما فرمودی این گوشتها نیز همان را گفتند که تذکیه نشده اند. امام صادق فرمود: حالا فهمیدی ابا هارون که امام چیزهایی میداند که مردم نمیدانند. خیک قرمه را بیرون برده پیش سگی انداخت - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۱ - .

**[ترجمه]

بیان

قوله من قدید وحش أی قدید کان من لحوم الحیوانات الوحشیه و فی بعض النسخ بالخاء المعجمه و هو الردی ء من کل شی ء.

**[ترجمه]عبارت من قدید وحش یعنی خیکی از گوشت حیوانات وحشی و در یکی از نسخه ها با خاء آمده که در این صورت هر چیز زشت و فاسدی است.

**[ترجمه]

«۱۰۸»

قب (۳)، [المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ یَحْیَی الْکَاهِلِیِّ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذَا لَقِیتَ السَّبُعَ مَا تَقُولُ لَهُ قُلْتُ لَا أَدْرِی قَالَ إِذَا لَقِیتَهُ فَاقْرَأْ فِی وَجْهِهِ آیَهَ الْکُرْسِیِّ وَ قُلْ عَزَمْتُ عَلَیْکَ بِعَزِیمَهِ اللَّهِ وَ عَزِیمَهِ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَزِیمَهِ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ وَ عَزِیمَهِ عَلِیٍّ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْأَئِمَّهِ مِنْ بَعْدِهِ فَإِنَّهُ یَنْصَرِفُ عَنْکَ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ الْکَاهِلِیُّ فَقَدِمْتُ إِلَی الْکُوفَهِ فَخَرَجْتُ مَعَ ابْنِ عَمٍّ لِی إِلَی قَرْیَهٍ فَإِذَا سَبُعٌ قَدِ اعْتَرَضَ لَنَا فِی الطَّرِیقِ فَقَرَأْتُ فِی وَجْهِهِ آیَهَ الْکُرْسِیِّ وَ قُلْتُ عَزَمْتُ عَلَیْکَ بِعَزِیمَهِ اللَّهِ وَ عَزِیمَهِ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ وَ عَزِیمَهِ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ وَ عَزِیمَهِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ الْأَئِمَّهِ مِنْ بَعْدِهِ إِلَّا تَنَحَّیْتَ عَنْ طَرِیقِنَا وَ لَمْ تُؤْذِنَا فَإِنَّا لَا نُؤْذِیکَ قَالَ فَنَظَرْتُ إِلَیْهِ وَ قَدْ طَأْطَأَ رَأْسَهُ وَ أَدْخَلَ ذَنَبَهُ بَیْنَ رِجْلَیْهِ وَ رَکِبَ الطَّرِیقَ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۰.

۲- ۲. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۱.

۳- ۳. المناقب ج ۳ ص ۳۵۰ بتفاوت.

رَاجِعاً مِنْ حَيْثُ جَاءَ فَقَالَ ابْنُ عَمِّي مَا سَمِعْتُ كَلَاماً أَحْسَنَ مِنْ كَلَامِكَ هَذَا الَّذِي سَمِعْتُهُ مِنْكَ فَقُلْتُ أَيَّ شَيْ ءٍ سَمِعْتَ هَذَا كَلَامُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَقَالَ أَنَا أَشْهَدُ أَنَّهُ إِمَامٌ فَرَضَ اللَّهُ طَاعَتَهُ وَ مَا كَانَ ابْنُ عَمِّي يَعْرِفُ قَلِيلًا وَ لَا كَثِيراً قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِنْ قَابِلٍ فَأَخْبَرْتُهُ الْخَبَرَ فَقَالَ تَرَى أَنِّي لَمْ أَشْهَدْكُمْ بِئْسَمَا رَأَيْتَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ لِي مَعَ كُلِّ وَلِيٍّ أُذُناً سَامِعَةً وَ عَيْناً نَاظِرَةً وَ لِسَاناً نَاطِقاً ثُمَّ قَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَنَا وَ اللَّهِ صَرَفْتُهُ عَنْكُمَا وَ عَلَامَةُ ذَلِكَ أَنَّكُمَا كُنْتُمَا فِي الْبَرِّيَّةِ عَلَى شَاطِئِ النَّهَرِ وَ اسْمُ ابْنِ عَمِّكَ مُثْبَتٌ عِنْدَنَا وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُمِيتَهُ حَتَّى يَعْرِفَ هَذَا الْأَمْرَ قَالَ فَرَجَعْتُ إِلَى الْكُوفَةِ فَأَخْبَرْتُ ابْنَ عَمِّي بِمَقَالَةِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَفَرِحَ فَرَحاً شَدِيداً وَ سَرَّ بِهِ وَ مَا زَالَ مُسْتَبْصِراً بِذَلِكَ إِلَى أَنْ مَاتَ (۱).

**[ترجمه]مناقب – . مناقب ۳ : ۳۵۰ با کمی تفاوت – و الخرائج و الجرائح: عبد اللّه بن یحیی کاهلی گفت: حضرت صادق فرمود: وقتی حیوان درنده ای را ببینی چه میگویی؟! گفتم: نمیدانم. فرمود: هر وقت درنده ای دیدی روبروی او آیه الکرسی را بخوان و او را بخدا و حضرت محمّد و حضرت سلیمان بن داود و حضرت علی امیر المؤمنین و پیشوایان بعد از او قسم بده. اگر این کار را بکنی بتو کاری نخواهد داشت. عبد اللّه کاهلی گفت: بکوفه رفتم با پسر عمویم بطرف دهی رفتیم، ناگاه در بین راه درنده ای با ما روبرو شد من آیه الکرسی را روبرویش خواندم و او را بخدا و محمّد مصطفی و سلیمان بن داود و امیر المؤمنین و ائمه بعد از او قسم دادم که از سر راه ما برو ما را اذیت نکن ما بتو کاری نداریم. دیدم سر به زیر انداخت و دم خویش را وسط دو پا انداخت و براه خود ادامه داد و از همان جا که آمده بود برگشت. پسر عمویم گفت: تا کنون مثل این سخن ترا نشنیده بودم. گفتم: هر چه شنیدی سخن امام صادق علیه السّلام است. با اینکه پسر عمویم هیچ اطلاعی از امامت نداشت،گفت: گواهی میدهم که او امامی است که اطاعتش واجب است. سال بعد خدمت حضرت صادق رسیدم جریان را عرض کردم فرمود تو خیال میکنی من شاهد حال شما نیستم اگر چنین خیال کنی اشتباه کرده ای فرمود مرا با هر دوستی یک گوش شنوا و یک چشم بینا و زبان گویا است. فرمود بخدا قسم من آن درنده را از شما دور کردم نشانه آن اینست که شما در بیابان کنار نهر بودید، اسم پسر عمویت نزد ما نوشته است خدا نمی خواست او را بدون اعتراف بامامت از دنیا ببرد. بکوفه برگشتم فرمایش امام را به پسر عمویم گفتم خیلی خوشحال شد و بسیار مسرور گردید، او امام شناس بود تا از دنیا رفت – . الخرائج و الجرائح: ۲۳۱ – .

**[ترجمه]

«۱۰۹»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ دَلَائِلِ الْحِمْيَرِيِّ عَنِ الْكَاهِلِيِّ: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]کشف الغمه: از کاهلی مانند آن را روایت کرده است – . کشف الغمه ۲ : ۴۱۷ – .

**[ترجمه]

«۱۱۰»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب يج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ الْوَلِیدَ بْنَ صَبِیحٍ قَالَ: کُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی لَیْلَهٍ إِذْ یَطْرُقُ الْبَابَ طَارِقٌ فَقَالَ لِلْجَارِیَهِ انْظُرِی مَنْ هَذَا فَخَرَجَتْ ثُمَّ دَخَلَتْ فَقَالَتْ هَذَا عَمُّکَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَلِیٍّ فَقَالَ أَدْخِلِیهِ وَ قَالَ لَنَا ادْخُلُوا الْبَیْتَ فَدَخَلْنَا بَیْتاً فَسَمِعْنَا مِنْهُ حِسّاً ظَنَنَّا أَنَّ الدَّاخِلَ بَعْضُ نِسَائِهِ فَلَصِقَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ فَلَمَّا دَخَلَ أَقْبَلَ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمْ یَدَعْ شَیْئاً مِنَ الْقَبِیحِ إِلَّا قَالَهُ فِی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ثُمَّ خَرَجَ وَ خَرَجْنَا فَأَقْبَلَ یُحَدِّثُنَا مِنَ الْمَوْضِعِ الَّذِی قَطَعَ کَلَامَهُ فَقَالَ بَعْضُنَا لَقَدْ اسْتَقْبَلَکَ هَذَا بِشَیْ ءٍ مَا ظَنَنَّا أَنَّ أَحَداً یَسْتَقْبِلُ بِهِ أَحَداً حَتَّی لَقَدْ هَمَّ بَعْضُنَا أَنْ یُخْرِجَ إِلَیْهِ فَیُوقِعَ بِهِ فَقَالَ مَهْ لَا تَدْخُلُوا فِیمَا بَیْنَنَا فَلَمَّا مَضَی مِنَ اللَّیْلِ مَا مَضَی طَرَقَ الْبَابَ طَارِقٌ فَقَالَ لِلْجَارِیَهِ انْظُرِی مَنْ هَذَا فَخَرَجَتْ ثُمَّ عَادَتْ فَقَالَتْ هَذَا عَمُّکَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَلِیٍّ قَالَ لَنَا عُودُوا إِلَی مَوَاضِعِکُمْ ثُمَّ أَذِنَ لَهُ فَدَخَلَ بِشَهِیقٍ وَ نَحِیبٍ وَ بُکَاءٍ وَ هُوَ یَقُولُ یَا ابْنَ أَخِی اغْفِرْ لِی غَفَرَ اللَّهُ لَکَ اصْفَحْ عَنِّی صَفَحَ اللَّهُ عَنْکَ فَقَالَ

ص: ۹۶

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۱.

۲- ۲. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۱۷.

غَفَرَ اللَّهُ لَکَ یَا عَمِّ مَا الَّذِی أَحْوَجَکَ إِلَی هَـذَا قَالَ إِنِّی لَمَّا أَوَیْتُ إِلَی فِرَاشِـی أَتَانِی رَجُلَانِ أَسْوَدَانِ فَشَـدَّا وَثَاقِی ثُمَّ قَالَ أَحَدُهُمَا لِلْآخَرِ انْطَلِقْ بِهِ إِلَی النَّارِ فَانْطَلَقَ بِی فَمَرَرْتُ بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ لَا أَعُودُ فَأَمَرَهُ فَخَلَّی عَنِّی وَ إِنِّی لَأَجِدُ أَلَمَ الْوَثَاقِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَوْصِ قَالَ بِمَ أُوصِی مَا لِی مَالٌ وَ إِنَّ لِی عِیَالًا کَثِیراً وَ عَلَیَّ دَیْنٌ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام دَیْنُکَ عَلَیَّ وَ عِیَالُکَ إِلَی عِیَالِی فَأَوْصَی فَمَا خَرَجْنَا مِنَ الْمَدِینَهِ حَتَّی مَاتَ وَ ضَمَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عِیَالَهُ إِلَیْهِ وَ قَضَی دَیْنَهُ وَ زَوَّجَ ابْنَهُ ابْنَتَهُ (۱).

**[ترجمه]مناقب، الخرائج و الجرائح: ولید بن صبیح گفت: شبی خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم. شخصی درب منزل را زد. بکنیز فرمود ببین کیست؟ رفت و برگشت گفت عمویت عبد اللَّه بن علی است. گفت: بگو بیاید. بما فرمود شما داخل اطاق بروید داخل یک اطاق رفتیم صدای حرکت شخصی را حس کردیم و خیال کردیم یکی از بانوان امام باشد بهم چسبیدیم. وقتی عبد اللَّه بن علی وارد شد هر چه توانست بامام بد گفت او رفت ما بیرون آمدیم امام شروع کرد از همان جایی که حدیثش مانده بود به ادامه دادن: یک نفر از ما گفت: آقا هیچ کس بکسی این طور ناسزا نمیگوید ما تصمیم داشتیم بیاییم بیرون و جواب او را بدهیم. فرمود نه شما در مسئله ای که بین ماست دخالت نکنید. قدری از شب گذشت باز در را کوبیدند بکنیز فرمود برو ببین کیست؟ رفت و برگشت گفت عمویت عبد اللَّه بن علی است. باز فرمود بروید به همان جا که بودید بعد به او اجازه ی ورود داد داخل شد در حالی که با شدت گریه میکرد میگفت: پسر برادر مرا ببخش از من درگذر خدا از تو بگذرد و فرمود خدا تو را بیامرزد عموجان تو را چه شده؟ گفت: همین که بخواب رفتم دو نفر مرد سیاه پوست بمن حمله نمودند و بازوان مرا بستند یکی از آنها بدیگری گفت: او را بطرف آتش ببرید مرا بردند بحضرت رسول برخوردم. عرض کردم یا رسول اللَّه دیگر نمی کنم دستور داد مرا رها کنند رهایم کردند ولی هنوز بازوانم از شدت بستن ریسمان درد می کند. امام علیه السّلام فرمود: وصیت خود را بکن عرض کرد چه وصیت بکنم با زن و بچه زیاد و قرضی که دارم مالی ندارم، فرمود قرضت را من میپردازم و زن و بچه ات را جزو خانواده خود قرار خواهم داد پس وصیت نمود. ما هنوز از مدینه خارج نشده بودیم که از دنیا رفت و امام صادق خانواده او را جزو خانواده خود قرار داد و قرضش را پرداخت و دخترش را به ازدواج پسر خود در آورد - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۲ - .

**[ترجمه]

«۱۱۱»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ: أَنَّ رَجُلًا خُرَاسَانِیّاً أَقْبَلَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ علیه السلام مَا فَعَلَ فُلَانٌ قَالَ لَا عِلْمَ لِی بِهِ قَالَ أَنَا أُخْبِرُکَ بِهِ بَعَثَ مَعَکَ بِجَارِیَهٍ لَا حَاجَهَ لِی فِیهَا قَالَ وَ لِمَ قَالَ لِأَنَّکَ لَمْ تُرَاقِبِ اللَّهَ فِیهَا حَیْثُ عَمِلْتَ مَا عَمِلْتَ لَیْلَهَ نَهَرِ بَلْخٍ فَسَکَتَ الرَّجُلُ وَ عَلِمَ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ بِأَمْرٍ عَرَفَهُ (۲).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: روایت شده که مردی خراسانی نز امام صادق ع آمد، امام فرمود: فلانی چه کرد؟ گفت: من از او خبر ندارم، فرمود: من تو را از او باخبر می کنم، کنیزی با تو فرستاد که من نیازی به آن کنیز ندارم پرسید چرا؟ فرمود: چون تو در مورد آن کنیز از خدا پرهیز نکردی به طوری در شب نهر بلخ این کار را کردی. مرد ساکت شد و دانست که امام او را

از کاری باخبر می کند که او خود می دانست - . همان: ۲۳۲ - .

**[ترجمه]

«۱۱۲»

قب (۳)،[المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ أَوْ مَوْلًى لَهُ یَشْکُو زَوْجَتَهُ وَ سُوءَ خُلْقِهَا قَالَ فَأْتِنِی بِهَا فَقَالَ لَهَا مَا لِزَوْجِکِ قَالَتْ فَعَلَ اللَّهُ بِهِ وَ فَعَلَ فَقَالَ لَهَا إِنْ ثَبَتِّ عَلَى هَذَا لَمْ تَعِیشِی إِلَّا ثَلَاثَةَ أَیَّامٍ قَالَتْ مَا أُبَالِی أَنْ لَا أَرَاهُ أَبَداً فَقَالَ لَهُ خُذْ بِیَدِ زَوْجَتِکَ فَلَیْسَ بَیْنَکَ وَ بَیْنَهَا إِلَّا ثَلَاثَةَ أَیَّامٍ فَلَمَّا کَانَ الْیَوْمُ الثَّالِثُ دَخَلَ عَلَیْهِ الرَّجُلُ فَقَالَ علیه السلام مَا فَعَلَتْ زَوْجَتُکَ قَالَ قَدْ وَ اللَّهِ دَفَنْتُهَا السَّاعَةَ قُلْتُ مَا کَانَ حَالُهَا قَالَ کَانَتْ مُتَعَدِّیَةً فَبَتَرَ اللَّهُ عُمُرَهَا وَ أَرَاحَهُ مِنْهَا.

**[ترجمه]مناقب - . مناقب ۳ : ۳۵۱ - ، الخرائج و الجرائح: حسین بن ابی العلا گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم مردی یا غلام آن مرد آمده بود و از بد اخلاقی زن خود شکایت می کرد امام علیه السّلام فرمود او را بیاور. وقتی آمد باو فرمود چرا شوهر خود را اذیت میکنی؟ گفت خدا او را چنان و چنین کند. امام فرمود اگر بر همین منوال باقی بمانی بیش از سه روز دیگر زنده نخواهی ماند. زن در پاسخ گفت: بهتر، من نمیخواهم او را ببینم. امام علیه السّلام رو بمرد نموده فرمود زنت را ببر تنها سه روز دیگر با هم هستید، روز سوم که شد همان مرد آمد. فرمود زنت چه شد؟ عرض کرد بخدا سوگند یک ساعت قبل او را دفن کردم. سؤال کردم چطور زنی بود فرمود زنی سرکش و متجاوز بود خداوند عمرش را قطع کرد و این مرد را از دست او راحت نمود.

**[ترجمه]

«۱۱۳»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ: أَنَّ دَاوُدَ بْنَ عَلِیٍّ قَتَلَ الْمُعَلَّى بْنَ خُنَیْسٍ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ قَتَلْتَ قَیِّمِی فِی مَالِی وَ عِیَالِی ثُمَّ قَالَ لَأَدْعُوَنَّ اللَّهَ عَلَیْکَ قَالَ دَاوُدُ اصْنَعْ مَا شِئْتَ فَلَمَّا جَنَّ اللَّیْلُ قَالَ علیه السلام اللَّهُمَّ ارْمِهِ بِسَهْمٍ مِنْ سِهَامِکَ تَنْفَلِقُ بِهِ قَلْبُهُ فَأَصْبَحَ وَ قَدْ

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۲.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۳۲.

۳- ۳. المناقب ج ۳ ص ۳۵۱.

مَاتَ دَاوُدُ فَقَالَ علیه السلام لَقَدْ مَاتَ عَلَى دِينِ أَبِی لَهَبٍ وَ قَدْ دَعَوْتُ اللَّهَ فَأَجَابَ فِيهِ الدَّعْوَةَ وَ بَعَثَ إِلَيْهِ مَلَكاً مَعَهُ مِرْزَبَّةٌ مِنْ حَدِيدٍ فَضَرَبَهُ ضَرْبَةً فَمَا كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً قَالَ فَسَأَلْنَا الْخَدَمَ قَالُوا صَاحَ فِي فِرَاشِهِ فَدَنَوْنَا مِنْهُ فَإِذَا هُوَ مَيِّتٌ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: وقتی داود بن علی معلی بن خنیس را کشت حضرت صادق باو فرمود: کارپرداز امور زندگی و خانواده مرا کشتی، تو را نفرین خواهم کرد. داود گفت هر چه می خواهی بکن. شب که شد امام علیه السّلام چنین دعا کرد: خدایا با یکی از تیرهایت قلب او را بشکاف صبح خبر آمد که داود مرده است. فرمود بدین ابو لهب از دنیا رفت، از خدا درخواست کردم دعای مرا مستجاب نمود، خداوند فرشته ای فرستاد که با عصایی آهنی به او زد صیحه ای زده هلاک شد. راوی گفت از خدمتکارانش پرسیدم گفتند: در رختخواب ناله ای زد وقتی نزدیک شدیم از دنیا رفته بود.

**[ترجمه]

«۱۱۴»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ أَنَّ دَاوُدَ الرَّقِّيَّ قَالَ: حَجَجْتُ بِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سَنَةَ سِتٍّ وَ أَرْبَعِينَ وَ مِائَةٍ فَمَرَرْنَا بِوَادٍ مِنْ أَوْدِيَةِ تِهَامَةَ فَلَمَّا أَنَخْنَا صَاحَ يَا دَاوُدُ ارْحَلْ ارْحَلْ فَمَا انْتَقَلْنَا إِلَّا وَ قَدْ جَاءَ سَيْلٌ فَذَهَبَ بِكُلِّ شَيْ ءٍ فِيهِ وَ قَالَ لَهُ تُؤْتَى بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ حَتَّى تُؤْخَذَ مِنْ مَنْزِلِكَ وَ قَالَ يَا دَاوُدُ إِنَّ أَعْمَالَكُمْ عُرِضَتْ عَلَيَّ يَوْمَ الْخَمِيسِ فَرَأَيْتُ فِيهَا صِلَتَكَ لِابْنِ عَمِّكَ قَالَ دَاوُدُ وَ كَانَ لِي ابْنُ عَمٍّ نَاصِبِيٌّ كَثِيرُ الْعِيَالِ مُحْتَاجٌ فَلَمَّا خَرَجْتُ إِلَى مَكَّةَ أَمَرْتُ لَهُ بِصِلَةٍ فَأَخْبَرَنِي بِهَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام (۱).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: داود رقی گفت: در سال صد و چهل و شش با حضرت صادق بمکه رفتیم گذارمان بیکی از دره های تهامه افتاد در آنجا شتر را خواباندم امام علیه السّلام صدا زد سوار شو سوار شو. هنوز رد نشده بودیم که سیلی عظیم آمد و هر چه در آن درّه بود برد. باو گفت: بین دو نماز میایی تا ترا از وضع منزلت آگاه کنم. آنگاه بمن فرمود داود اعمال شما را روز پنجشنبه بر من عرضه نمودند دیدم که نسبت به پسر عمویت مهربانی کرده ای. داود گفت پسر عمویی داشتم که دشمن اهل بیت پیامبر و ناصبی بود اما عایله زیادی داشت و فقیر بود وقتی خواستم به سمت مکه حرکت کنم گفتم باو چیزی بدهند. امام علیه السّلام مرا از آن جریان مطلع نمود - . ابن شهر آشوب در مناقب ۳ : ۳۵۴ با کمی تفاوت آن را آورده است. - .

**[ترجمه]

«۱۱۵»

یج، [الخرائج و الجرائح] قَالَ الْمِيثَمِيُّ إِنَّ رَجُلًا حَدَّثَهُ قَالَ: كُنَّا نَتَغَدَّى مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لِغُلَامِهِ انْطَلِقْ وَ ائْتِنَا بِمَاءِ زَمْزَمَ فَانْطَلَقَ الْغُلَامُ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ وَ لَيْسَ مَعَهُ مَاءٌ فَقَالَ إِنَّ غُلَاماً مِنْ غِلْمَانِ زَمْزَمَ مَنَعَنِي الْمَاءَ وَ قَالَ تُرِيدُ لِإِلَهِ الْعِرَاقِ فَتَغَيَّرَ لَوْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ رَفَعَ يَدَهُ عَنِ الطَّعَامِ وَ تَحَرَّكَتْ شَفَتَاهُ ثُمَّ قَالَ لِلْغُلَامِ ارْجِعْ فَجِئْنَا بِالْمَاءِ ثُمَّ أَكَلَ فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ الْغُلَامُ بِالْمَاءِ وَ هُوَ مُتَغَيِّرُ اللَّوْنِ فَقَالَ مَا وَرَاءَكَ قَالَ سَقَطَ ذَاكَ الْغُلَامُ فِي بِئْرِ زَمْزَمَ فَتَقَطَّعَ وَ هُمْ يُخْرِجُونَهُ فَحَمِدَ اللَّهَ عَلَيْهِ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: میثمی گفت که مردی گفت ما با امام صادق علیه السّلام غذا میخوردیم بغلامش فرمود برو از آب زمزم بیاور غلام رفت طولی نکشید که بدون آب برگشت. گفت یکی از مأمورین زمزم مانع آب آوردن من شد گفت میخواهی برای خدای عراقیان آب ببری. چهره امام از شنیدن این سخن درهم شد دست از غذا کشید و شروع بدعا کرد با همان رنگ تغییر کرده برای مرتبه دوم بغلام فرمود برو آب بیاور و شروع بخوردن غذا کرد غلام آب آورد ولی رنگش پریده بود پرسید چه شد. گفت آن مأمور در چاه زمزم افتاد و قطعه قطعه شد او را بیرون می آوردند امام علیه السّلام خدا را ستایش کرد.

**[ترجمه]

«۱۱۶»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ صَفْوَانَ (۲)

قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَتَاهُ غُلَامٌ فَقَالَ أُمِّی مَاتَتْ فَقَالَ لَهُ علیه السلام لَمْ تَمُتْ قَالَ تَرَکْتُهَا مُسَجًّی (۳)

فَقَامَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ دَخَلَ عَلَیْهَا فَإِذَا هِیَ قَاعِدَهٌ فَقَالَ لِابْنِهَا ادْخُلْ إِلَی أُمِّکَ فَشَهِّهَا مِنَ الطَّعَامِ مَا شَاءَتْ فَأَطْعِمْهَا فَقَالَ الْغُلَامُ یَا أُمَّاهْ مَا تَشْتَهِینَ قَالَتْ أَشْتَهِی زَبِیباً مَطْبُوخاً فَقَالَ لَهُ ائْتِهَا بِغَضَارِهٍ(۴) مَمْلُوَّهٍ زَبِیباً فَأَکَلَتْ مِنْهَا حَاجَتَهَا وَ قَالَ

ص: ۹۸

۱- ۱. و أخرجه ابن شهرآشوب فی المناقب ج ۳ ص ۳۵۴ بتفاوت.

۲- ۲. سفیان، خ ل.

۳- ۳. کذا فی نسخه الکمبانیّ و مطبوعه تبریز و الصواب مسجاه.

۴- ۴. الغضاره: القصعه الکبیره فارسیه.

لَهَا إِنَّ ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ بِالْبَابِ يَأْمُرُكِ أَنْ تُوصِيَ فَأَوْصَتْ ثُمَّ تُوُفِّيَتْ فَمَا خَرَجْنَا حَتَّى صَلَّى عَلَيْهَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ دُفِنَتْ.

**[ترجمه]مناقب، الخرائج و الجرائح: صفوان گفت خدمت امام صادق علیه السّلام بودم پسرکی آمده عرض کرد آقا مادرم مرد امام فرمود: نمرده گفت او را در لحاف پیچیدم آمدم خدمت شما. امام علیه السّلام از جای حرکت کرد وارد خانه آنها شد دید برخاسته و نشسته است. به پسرش فرمود برو پیش مادرت هر غذایی که میل دارد باو بده پسرک گفت مادر چه میل داری؟ گفت مقداری کشمش پخته میخواهم پسر ظرفی بزرگ پر از کشمش آورد هر چه میخواست خورد. بمادرش گفت مادر جان پسر پیامبر پشت در است میفرماید وصیت خود را بکن. آن زن وصیت نمود، بعد از دنیا رفت. ما هنوز متفرق نشده بودیم که امام صادق علیه السّلام بر پیکر او نماز خواند و دفنش کردند.

**[ترجمه]

«117»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ أَنَّ أَبَانَ بْنَ تَغْلِبَ قَالَ: غَدَوْتُ مِنْ مَنْزِلِي بِالْمَدِينَهِ وَ أَنَا أُرِيدُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمَّا صِرْتُ بِالْبَابِ خَرَجَ عَلَيَّ قَوْمٌ مِنْ عِنْدِهِ لَمْ أَعْرِفْهُمْ وَ لَمْ أَرَ قَوْماً أَحْسَنَ زِيّاً مِنْهُمْ وَ لَا أَحْسَنَ سِيمَاءَ مِنْهُمْ كَأَنَّ الطَّيْرَ عَلَى رُءُوسِهِمْ ثُمَّ دَخَلْنَا عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَجَعَلَ يُحَدِّثُنَا بِحَدِيثٍ فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ وَ قَدْ فَهِمَ خَمْسَهَ عَشَرَ نَفَراً مِنَّا مُتَفَرِّقُو الْأَلْسُنِ مِنْهَا اللِّسَانُ الْعَرَبِيُّ وَ الْفَارِسِيُّ وَ النَّبَطِيُّ وَ الْحَبَشِيُّ وَ السَّقْلَبِيُّ قَالَ بَعْضٌ مَا هَذَا الْحَدِيثُ الَّذِي حَدَّثَنَا بِهِ قَالَ لَهُ آخَرُ مَنْ لِسَانُهُ عَرَبِيٌّ حَدَّثَنِي بِكَذَا بِالْعَرَبِيَّهِ وَ قَالَ لَهُ الْفَارِسِيُّ مَا فَهِمْتُ إِنَّمَا حَدَّثَنِي كَذَا وَ كَذَا بِالْفَارِسِيَّهِ وَ قَالَ الْحَبَشِيُّ مَا حَدَّثَنِي إِلَّا بِالْحَبَشِيَّهِ وَ قَالَ السَّقْلَبِيُّ مَا حَدَّثَنِي إِلَّا بِالسَّقْلَبِيَّهِ فَرَجَعُوا إِلَيْهِ فَأَخْبَرُوهُ فَقَالَ علیه السلام الْحَدِيثُ وَاحِدٌ وَ لَكِنَّهُ فُسِّرَ لَكُمْ بِأَلْسِنَتِكُمْ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: ابان بن تغلب گفت صبح زود تصمیم گرفتم بروم خدمت حضرت صادق وقتی نزدیک منزل ایشان رسیدم گروهی خارج شدند که آنها را نمی شناختم خیلی خوش لباس و زیبا بودند بسیار سنگین و با وقار بودند. بعد ما خدمت امام رسیدیم شروع کرد برای ما حدیث کردن با اینکه هر پانزده نفر ما کدام یک زبان مخصوص داشتند همه بزبان مادری خودشان حدیث را شنیدند از آن جمله عربی، فارسی، نبطی، حبشی، سقلبی. یک نفر گفت این چه حدیثی بود که بما فرمود کسی که زبان عربی داشت گفت با من بعربی چنین فرمود فارسی زبان گفت بفارسی چنین گفت. حبشی گفت با لهجه حبشی صحبت کرد سقلبی مدعی بود که فقط با زبان سقلبی حدیث نمود همه برگشتند و جریان را پرسیدند. فرمود یک حدیث بود ولی برای هر کدام از شما به زبان خودتان تفسیر شد.

**[ترجمه]

بیان

قال الجزری فی صفه الصحابه کأنما علی رءوسهم الطیر وصفهم بالسکون و الوقار و أنهم لم یکن فیهم طیش و لا خفه لأن الطیر لا تکاد تقع إلا علی شی ء ساکن (1).

**[ترجمه]جزری در مورد صـفت اصـحاب کأنما علی رءوسـهم الطیر گفت: آن ها را به آرامش و وقار توصـیف کرد و اینکه آن ها سـبک نبودنـد زیرا پرنـده بر روی چیزی نمی نشـیند مگر اینکه ساکن باشد - . أسد الغابه ۱ : ۲۶ ضمن حدیثی طولانی برای هند بن ابو هاله که رسول خدا ص را توصیف می کرد. - .

**[ترجمه]

«۱۱۸»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ صَـفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ جَابِرٍ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَإِذَا نَحْنُ بِرَجُلٍ قَدْ أَضْجَعَ جَـدْیاً لِیَـذْبَحَهُ فَصَاحَ الْجَـدْیُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام کَمْ ثَمَنُ هَذَا الْجَدْیِ فَقَالَ أَرْبَعَهُ دَرَاهِمَ فَحَلَّهَا مِنْ کُمِّهِ وَ دَفَعَهَا إِلَیْهِ وَ قَالَ خَلِّ سَبِیلَهُ قَالَ فَسِـرْنَا فَإِذَا الصَّقْرُ قَدِ انْقَضَّ عَلَی دُرَّاجَهٍ فَصَاحَتِ الدُّرَّاجَهُ فَأَوْمَأَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِلَی الصَّقْرِ بِکُمِّهِ فَرَجَعَ عَنِ الـدُّرَّاجَهِ فَقُلْتُ لَقَـدْ رَأَیْنَا عَجِیباً مِنْ أَمْرِکَ قَالَ نَعَمْ إِنَّ الْجَـدْیَ لَمَّا أَضْـجَعَهُ الرَّجُلُ وَ بَصُـرَ بِی قَالَ أَسْـتَجِیرُ بِاللَّهِ وَ بِکُمْ أَهْلَ الْبَیْتِ

ص: ۹۹

۱- ۱. أسد الغابه ج ۱ ص ۲۶ ضمن حدیث طویل لهند بن أبی هاله یصف رسول اللّه« ص»- و کان وصافا-

مِمَّا يُرَادُ مِنِّي وَ كَذَلِكَ قَالَتِ الدُّرَّاجَهُ وَ لَوْ أَنَّ شِيعَتَنَا اسْتَقَامَتْ لَأَسْمَعْتُكَمْ مَنْطِقَ الطَّيْرِ(۱).

**[ترجمه]خرائج و الجرائح: صفوان بن یحیی از جابر نقل کرد که در خدمت امام صادق بودیم مردی بزغاله ای را خوابانده بود تا او را بکشد. بزغاله صدایی کرد امام علیه السّلام فرمود قیمت این بزغاله چقدر است. آن مرد گفت چهار درهم، امام از جیب خود چهار درهم بیرون آورده باو داد، فرمود آزادش کن. در بین راه برخوردیم به بازی که بیک مرغ حمله کرده بود مرغ صدایی کرد امام علیه السّلام با دست به باز اشاره نمود، دست از آن مرغ برداشت. عرض کردم آقا از شما چیز عجیبی دیدم. فرمود: بله وقتی آن مرد بزغاله را خواباند بزغاله گفت بخدا و شما خاندان پیامبر پناه میبرم از تصمیمی که این مرد در باره من گرفته است، مرغ نیز پناهنده شد. اگر شیعیان ما مقاوم باشند شما را با زبان پرندگان آشنا میکنم - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۲ - .

**[ترجمه]

«۱۱۹»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ أَنَّ دَاوُدَ بْنَ كَثِيرٍ الرَّقِّيَّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَدَخَلَ عَلَيْهِ مُوسَى ابْنُهُ وَ هُوَ يَنْتَفِضُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام كَيْفَ أَصْبَحْتَ قَالَ أَصْبَحْتُ فِي كَنَفِ اللَّهِ مُتَقَلِّباً فِي نِعَمِ اللَّهِ أَشْتَهِي عُنْقُودَ عِنَبٍ حرشی [جُرَشِيٍ] وَ رُمَّانَهً قُلْتُ سُبْحَانَ اللَّهِ هَذَا الشِّتَاءُ فَقَالَ يَا دَاوُدُ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى كُلِّ شَيْ ءٍ ادْخُلِ الْبُسْتَانَ فَإِذَا شَجَرَهٌ عَلَيْهَا عُنْقُودٌ مِنْ عِنَبٍ حرشی [جُرَشِيٍ] وَ رُمَّانَهٌ فَقُلْتُ آمَنْتُ بِسِرِّكُمْ وَ عَلَانِيَتِكُمْ فَقَطَعْتُهَا وَ أَخْرَجْتُهَا إِلَى مُوسَى فَقَعَدَ يَأْكُلُ فَقَالَ يَا دَاوُدُ وَ اللَّهِ لِهَذَا فَضْلٌ مِنْ رِزْقٍ قَدِيمٍ خَصَّ اللَّهُ بِهِ مَرْيَمَ بِنْتَ عِمْرَانَ مِنَ الْأُفُقِ الْأَعْلَى (۲).

**[ترجمه]مناقب، الخرائج و الجرائح: داود بن کثیر رقی گفت خدمت حضرت صادق رسیدم پسرش موسی بن جعفر داخل شد از سرما میلرزید. امام فرمود حالت چطور است عرض کرد پدر جان غرق در نعمتم آرزوی یک خوشه انگور حرشی و یک انار دارم، من گفتم سبحان اللّه در این زمستان چگونه انار پیدا می شود. امام فرمود داود خدا بر هر چیز قادر است داخل باغ شو در آنجا درختی است که یک خوشه انگور و اناری بر آن است. عرض کردم به پنهان و آشکار شما ایمان دارم. خوشه انگور و انار را جدا کرده برای موسی بن جعفر علیه السّلام آوردم شروع کرد بخوردن. فرمود: داود! بخدا سوگند این لطفی است از رزق خدا که بسیار قدیمی و با سابقه است خداوند بمریم دختر عمران از افق اعلی چنین لطفی نمود - . همان: ۲۳۲ - .

**[ترجمه]

«۱۲۰»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ أَنَّ دَاوُدَ الرَّقِّيَّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لِي مَا لِي أَرَى لَوْنَكَ مُتَغَيِّراً قُلْتُ غَيَّرَهُ دَيْنٌ فَاضِحٌ عَظِيمٌ وَ قَدْ هَمَمْتُ بِرُكُوبِ الْبَحْرِ إِلَى السِّنْدِ لِإِتْيَانِ أَخِي فُلَانٍ قَالَ إِذَا شِئْتَ قُلْتُ يُرَوِّعُنِي عَنْهُ أَهْوَالُ الْبَحْرِ وَ زَلَازِلُهُ قَالَ إِنَّ الَّذِي يَحْفَظُ فِي الْبَرِّ هُوَ حَافِظٌ لَكَ فِي الْبَحْرِ يَا دَاوُدُ لَوْ لَا اسْمِي وَ رُوحِي لَمَا اطَّرَدَتِ الْأَنْهَارُ وَ لَا أَيْنَعَتِ الثِّمَارُ وَ لَا اخْضَرَّتِ

الْأَشْجَارُ قَالَ دَاوُدُ فَرَكِبْتُ الْبَحْرَ حَتَّى إِذَا كُنْتُ بِحَيْثُ مَا شَاءَ اللَّهُ مِنْ سَاحِلِ الْبَحْرِ بَعْدَ مَسِيرَهِ مِائَهٍ وَ عِشْرِينَ يَوْماً خَرَجْتُ قَبْلَ الزَّوَالِ يَوْمَ الْجُمُعَهِ فَإِذَا السَّمَاءُ مُتَغَيِّمَهٌ وَ إِذَا نُورٌ سَاطِعٌ مِنْ قَرْنِ السَّمَاءِ إِلَى جَدَدِ الْأَرْضِ وَ إِذَا صَوْتٌ خَفِيٌّ يَا دَاوُدُ هَذَا أَوَانُ قَضَاءِ دَيْنِكَ فَارْفَعْ رَأْسَكَ قَدْ سَلِمْتَ قَالَ فَرَفَعْتُ رَأْسِی وَ نُودِيتُ عَلَيْكَ بِمَا وَرَاءَ الْأَكَمَهِ الْحَمْرَاءِ فَأَتَيْتُهَا فَإِذَا صَفَائِحُ مِنْ ذَهَبٍ أَحْمَرَ مَمْسُوحٌ أَحَدُ جَانِبَيْهِ وَ فِي الْجَانِبِ الْآخَرِ مَكْتُوبٌ هذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسابٍ (۳) فَقَبَضْتُهَا وَ لَهَا قِيمَهٌ لَا تُحْصَى فَقُلْتُ لَا أُحْدِثُ فِيهَا حَتَّى آتِيَ الْمَدِينَهَ فَقَدِمْتُهَا فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ لِي يَا دَاوُدُ إِنَّمَا

ص: ۱۰۰

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۲.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۳۲ بتفاوت يسير.

۳- ۳. سوره ص الآيه ۳۹.

عَطَاؤُنَا لَكَ النُّورُ الَّذِي سَطَعَ لَكَ- لَا مَا ذَهَبْتَ إِلَيْهِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ لَكِنْ هُوَ لَكَ هَنِيئاً مَرِيئاً عَطَاءً مِنْ رَبٍّ كَرِيمٍ فَاحْمَدِ اللَّهَ قَالَ دَاوُدُ فَسَأَلْتُ مُعَتِّباً خَادِمَهُ فَقَالَ كَانَ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ يُحَدِّثُ أَصْحَابَهُ مِنْهُمْ خَيْثَمَةُ وَ حُمْرَانُ وَ عَبْدُ الْأَعْلَى مُقْبِلًا عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ يُحَدِّثُهُمْ بِمِثْلِ مَا ذَكَرْتَ فَلَمَّا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ قَامَ فَصَلَّى بِهِمْ فَسَأَلْتُ هَؤُلَاءِ جَمِيعاً فَحَكَوْا لِيَ الْحِكَايَةَ(۱).

**[ترجمه]خرایج و الجرائح: داود رقی گفت خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم فرمود چرا رنگت پریده؟ عرض کردم قرض بسیار بزرگی دارم تصمیم گرفته ام با کشتی بطرف هند بروم پیش فلان برادرم. فرمود: هر وقت تصمیم داری حرکت کن. گفتم از کشتی سوار شدن میترسم فرمود کسی که در خشکی حافظ انسان است در دریا نیز تو را حفظ میکند داود اگر اسم و روح من نبود رودها جریان نداشت و میوه ها نمیرسید و درختها سبز نمیشد. داود گفت سوار کشتی شدم بالاخره بجایی رسیدم پس از صد و بیست روز راه در ساحل دریا روز جمعه قبل از ظهر بیرون آمدم هوا ابر بود نوری از فراز آسمان بر زمین میتابید ناگاه صدای آهسته ای شنیدم میفرمود: داود! اکنون هنگام پرداخت قرض تو رسیده سر خود را بلند کن. همین که سر بلند کردم صدایی شنیدم که برو پشت آن تپه سرخ رنگ پشت تپه رفتم صفحه هایی از طلای قرمز دیدم که یک طرف آن صاف بود ولی بر طرف دیگر نوشته «هذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسابٍ» - . ص / ۳۹ - {این بخشش ماست، [آن را] بی شمار ببخش یا نگاه دار}، آنها را برداشتم بسیار با ارزش بود. با خود گفتم دست نمیزنم تا بمدینه برسم. خدمت حضرت صادق رسیدم. فرمود داود عطای ما همان نوری بود که برای تو درخشید نه آن طلا و نقره ولی آنه هم مال تو است گوارا باد لطف خدای کریم است خدا را سپاس گزاری کن. از معتب خادم امام پرسیدم گفت در آن موقع مشغول حدیث گفتن با خیثمه و حمران و عبد الاعلی بود روی بجانب آنها نموده همین جریان را نقل میکرد موقع نماز که شد از جا حرکت کرد و با آنها نماز خواند. از آنها نیز پرسیدم تمام جریان را نقل کردند - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۳ با کمی تفاوت - .

**[ترجمه]

«۱۲۱»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ: أَنَّ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام كَانَ مَوْلًى يُقَالُ لَهُ مُسْلِمٌ وَ كَانَ لَا يُحْسِنُ الْقُرْآنَ فَعَلَّمَهُ فِي لَيْلَةٍ فَأَصْبَحَ وَ قَدْ أَحْكَمَ الْقُرْآنَ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: روایت شد که حضرت صادق غلامی بنام مسلم داشت که نمیتوانست قرآن بخواند در یک شب امام باو آموخت بطوری که صبح بسیار عالی قرآن میخواند.

**[ترجمه]

«۱۲۲»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: حَمَلْتُ مَالًا لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَاسْتَكْثَرْتُهُ فِي نَفْسِي فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَيْهِ دَعَا بِغُلَامٍ وَ إِذَا طَشْتٌ فِي آخِرِ الدَّارِ فَأَمَرَهُ أَنْ يَأْتِيَ بِهِ ثُمَّ تَكَلَّمَ بِكَلَامٍ لَمَّا أَتَى بِالطَّشْتِ فَانْحَدَرَ الدَّنَانِيرُ مِنَ الطَّشْتِ حَتَّى حَالَتْ

بَيْنِي وَ بَيْنَ الْغُلَامِ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَيَّ وَ قَالَ أَ تَرَى نَحْتَاجُ إِلَى مَا فِي أَيْدِيكُمْ إِنَّمَا نَأْخُذُ مِنْكُمْ مَا نَأْخُذُ لِنُطَهِّرَكُمْ (۲).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: یکی از دوستان نقل کرد که من مالی برای حضرت صادق بردم در دل خود آن مال را زیاد می پنداشتم. وقتی خدمت امام رسیدم غلام خود را خواست طشتی در آخر اطاق بود دستور داد آن را بیاورد. چند کلمه ای گفت همین که غلام طشت را آورد از اطراف آن سکه های طلا میریخت آنقدر ریخت تا بین من و غلام فاصله شد. در این موقع روی بمن نموده فرمود آیا خیال میکنی ما بآنچه دست شما است احتیاج داریم هر چه از شما میگیریم برای آن است که شما را پاکیزه کنیم - . همان: ۲۳۲ - .

**[ترجمه]

«۱۲۳»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الْحَجَّاجِ قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَيْنَ مَكَّةَ وَ الْمَدِينَةِ وَ هُوَ عَلَى بَغْلِهِ وَ أَنَا عَلَى حِمَارٍ وَ لَيْسَ مَعَنَا أَحَدٌ فَقُلْتُ يَا سَيِّدِي مَا عَلَامَةُ الْإِمَامِ قَالَ يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ لَوْ قَالَ لِهَذَا الْجَبَلِ سِرْ لَسَارَ فَنَظَرْتُ وَ اللَّهِ إِلَى الْجَبَلِ يَسِيرُ فَنَظَرَ إِلَيْهِ فَقَالَ إِنِّي لَمْ أَعْنِكَ (۳).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: عبد الرحمن بن حجاج گفت: در راه بین مکه و مدینه با امام صادق ع بودم ایشان بر استر سوار بود و من سوار بر الاغ، احدی با ما نبود. گفتم آقای من نشانه امام چیست؟ فرمود: عبد الرحمن امام اگر به این کوه بگوید حرکت کن حرکت می کند، به خدا قسم نگاه کردم دیدم کوه حرکت می کند، امام فرمود: منظورم به تو نبود - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۳ - .

**[ترجمه]

«۱۲۴»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ أَنَّ إِبْرَاهِيمَ بْنَ مِهْزَمٍ الْأَسَدِيَّ قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَأَتَيْتُ بَابَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَسْتَفْتِحُهُ فَدَنَتْ جَارِيَةٌ لِفَتْحِ الْبَابِ فَقَرَصْتُ ثَدْيَهَا وَ دَخَلْتُ فَقَالَ يَا ابْنَ مِهْزَمٍ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ وَلَايَتَنَا لَا تُنَالُ إِلَّا بِالْوَرَعِ فَأَعْطَيْتُ اللَّهَ عَهْداً أَنِّي لَا أَعُودُ إِلَى مِثْلِهَا أَبَداً(۴).

۱- ۱. المصدر السابق ص ۲۳۳ بتفاوت يسير.

۲- ۲. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۲.

۳- ۳. نفس المصدر ص ۲۳۳.

۴- ۴. نفس المصدر ص ۲۴۳ و فيه حديث عن مهزم الأسدى لا إبراهيم بن مهزم، بتفاوت فلاحظ.

**[ترجمه]الخرائـج و الجرائح: ابراهیم بن مهزم اسدی گفت: به مدینه آمدم و به در خانه امام صادق ع رفته در را زدم، کنیزی نزدیـک شـد در را بـاز کنـد، سـینه اش را گرفتم و وارد شـدم. امـام فرمـود: ابن مهزم آیـا نمی دانی ولاـیت مـا جز بـا تقـوی و پرهیزگاری بدست نخواهد آمد، به همین خاطر با خدا عهد بستم که هرگز مثل این کار را انجام ندهم - . همان: ۲۴۳ و در آن حدیثی از مهزم اسدی آمده نه ابراهیم بن مهزم، با کمی تفاوت ملاحظه کنید. - .

**[ترجمه]

«۱۲۵»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ مُسْلِمٍ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَیْهِ الْمُعَلَّی بْنُ خُنَیْسٍ بَاکِیاً قَالَ وَ مَا یُبْکِیکَ قَالَ بِالْبَابِ قَوْمٌ یَزْعُمُونَ أَنْ لَیْسَ لَکُمْ عَلَیْنَا فَضْلٌ وَ أَنَّکُمْ وَ هُمْ شَیْ ءٌ وَاحِدٌ فَسَکَتَ ثُمَّ دَعَا بِطَبَقٍ مِنْ تَمْرٍ فَحَمَلَ مِنْهُ تَمْرَهً فَشَقَّهَا نِصْفَیْنِ وَ أَکَلَ التَّمْرَ وَ غَرَسَ النَّوَی فِی الْأَرْضِ فَنَبَتَتْ فَحَمَلَتْ بُسْراً وَ أَخَذَ مِنْهَا وَاحِدَهً فَشَقَّهَا وَ أَخْرَجَ مِنْهُ وَرَقاً وَ دَفَعَهُ إِلَی الْمُعَلَّی وَ قَالَ اقْرَأْهُ فَإِذَا فِیهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ الْمُرْتَضَی- الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ وَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ وَاحِداً وَاحِداً إِلَی الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ وَ ابْنِهِ (۱).

**[ترجمه]الخرائـج و الجرائـح: محمّـد بن مسـلم گفت خـدمت حضـرت صـادق بودم که معلی بن خنیس بـا گریه داخل شـد. فرمود: چرا گریه میکنی؟ گفت پشت در گروهی هسـتند که معتقدند بین شـما و آنها فرقی نیست و شما و آنها مساوی هستید. امام سـکوت کرد سـپس ظرفی از خرما خواست یک دانه را برداشت به دو نصف تقسـیم کرد خرما را خورد و دانه را در زمین کاشت در همان آن روییـد و بزرگ شـد، خرما بار آورد یکی از آن خرماها را چیـد و از هم شـکافت از درون آن صـفحه ای خارج نموده بـدست معلی داد فرمود: بخوان معلی خواند بسم اللّه الرحمن الرحیم لا اله الا اللّه محمّد رسول اللّه علی المرتضـی و الحسن و الحسین، علی بن الحسین، یکی یکی را نام برده بود تا حسن بن علی و پسرش - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۳ - .

**[ترجمه]

«۱۲۶»

یـج، [الخرائـج و الجرائـح] رُوِیَ أَنَّ أَبَا مَرْیَمَ الْمَـدَنِیَّ قَالَ: خَرَجْتُ إِلَی الْحَجِّ فَلَمَّا صِـرْتُ قَرِیباً مِنَ الشَّجَرَهِ خَرَجْتُ عَلَی حِمَارٍ لِی قُلْتُ أُدْرِکُ الْجَمَاعَهَ وَ أُصَلِّی مَعَهُمْ فَنَظَرْتُ إِلَی الْجَمَاعَهِ یُصَلُّونَ فَأَتَیْتُهُمْ فَإِذَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مُحْتَبٍ بِرِدَائِهِ یُسَبِّحُ فَقَالَ صَلَّیْتَ یَا أَبَا مَرْیَمَ قُلْتُ لَا قَالَ صَلِّ فَصَلَّیْتُ ثُمَّ ارْتَحَلْنَا فَسِـرْتُ تَحْتَ مَحْمِلِهِ فَقُلْتُ فِی نَفْسِـی قَدْ خَلَوْتُ بِهِ الْیَوْمَ فَأَسْأَلُهُ عَمَّا بَدَا لِی فَقَالَ یَا أَبَا مَرْیَمَ تَسِـیرُ تَحْتَ مَحْمِلِی قُلْتُ نَعَمْ وَ کَانَ زَمِیلُهُ غُلَاماً لَهُ یُقَالُ لَهُ سَالِمٌ فَرَآنِی کَثِیرَ الِاخْتِلَافِ قَالَ أَرَاکَ کَثِیرَ الِاخْتِلَافِ أَ بِکَ بَطَنٌ (۲)

قُلْتُ نَعَمْ قَالَ أَکَلْتَ الْبَارِحَهَ حِیتَاناً قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَأَتْبَعْتَهَا بِتَمَرَاتٍ قُلْتُ لَا قَالَ أَمَا إِنَّکَ لَوْ أَتْبَعْتَهَا بِتَمَرَاتٍ مَا ضَرَّکَ فَسِـرْنَا حَتَّی إِذَا کَانَ وَقْتُ الزَّوَالِ نَزَلَ فَقَالَ یَا غُلَامُ هَاتِ مَاءً أَتَوَضَّأْ بِهِ فَنَاوَلَهُ فَدَخَلَ إِلَی مَوْضِعٍ یَتَوَضَّأُ فَلَمَّا خَرَجَ إِذَا هُوَ بِجِذْعٍ

فَدَنَا مِنْهُ فَقَالَ یَا جِذْعُ أَطْعِمْنَا مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ فِیکَ قَالَ رَأَیْتُ الْجِذْعَ یَهْتَزُّ ثُمَّ اخْضَرَّ ثُمَّ أَطْلَعَ ثُمَّ اصْفَرَّ ثُمَّ ذَهَبَ فَأَکَلَ مِنْهُ وَ أَطْعَمَنِی کُلُّ ذَلِکَ أَسْرَعُ مِنْ طَرْفَهِ عَیْنٍ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: ابا مریم مدنی گفت: برای انجام حج بطرف مکه رهسپار شدم به نزدیک شجره که رسیدم سوار الاغ بودم گروهی را دیدم مشغول نماز هستند با خود گفتم زودتر بروم با آنها نماز جماعت بخوانم. همین که بآنها رسیدم حضرت صادق علیه السّلام را دیدم که مشغول تسبیح گفتن است. فرمود ابا مریم! نماز خوانده ای؟ عرض کردم نه. فرمود بخوان نماز که خواندم کوچ کردیم من زیر محمل امام راه میرفتم. با خود گفتم جای خلوتی پیدا کرده ام حالا هر چه بخواهم می پرسم، فرمود ابا مریم زیر محمل من راه میروی؟ عرض کردم آری. هم ردیف امام در محمل غلامش بنام سالم بود امام متوجه شد من زیاد برای قضای حاجت میروم فرمود دل درد داری؟ عرض کردم بله. فرمود دیشب ماهی خورده ای؟ عرض کردم بله. فرمود بعد از ماهی خرما نخوردی؟ عرض کردم نه. فرمود اگر خرما میخوردی دل درد نمی شدی. نزدیک ظهر پیاده شد، بغلام خود فرمود مقداری آب بیاور تا وضو بگیرم کناری رفت برای وضو گرفتن در موقع برگشتن چشم امام بشاخه خرمایی افتاد فرمود ای شاخه از آنچه خدا در نهاد تو آفریده بما بخوران شاخه تکانی خورد بعد سبز شد و خرما داد سپس خرمای آن زرد شد امام پیش رفت از آن خرما میل کرد و بمن نیز داد تمام این جریان سریع تر از یک چشم بر هم زدن اتفاق افتاد.

**[ترجمه]

«۱۲۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ أَبَا خَدِیجَهَ رَوَی عَنْ رَجُلٍ مِنْ کِنْدَهَ وَ کَانَ سَیَّافَ بَنِی الْعَبَّاسِ قَالَ: لَمَّا جَاءَ أَبُو الدَّوَانِیقِ بِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ إِسْمَاعِیلَ أَمَرَ بِقَتْلِهِمَا وَ هُمَا مَحْبُوسَانِ فِی بَیْتٍ فَأَتَی عَلَیْهِ اللَّعْنَهُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَیْلًا فَأَخْرَجَهُ وَ ضَرَبَهُ بِسَیْفِهِ حَتَّی قَتَلَهُ

۱- ۱. نفس المصدر ص ۲۳۳.

۲- ۲. البطن: محرکه، داء البطن.

ثُمَّ أَخَذَ إِسْمَاعِيلَ لِيَقْتُلَهُ فَقَاتَلَهُ سَاعَةً ثُمَّ قَتَلَهُ ثُمَّ جَاءَ إِلَيْهِ فَقَالَ مَا صَنَعْتَ قَالَ لَقَدْ قَتَلْتُهُمَا وَ أَرَحْتُکَ مِنْهُمَا فَلَمَّا أَصْبَحَ إِذَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ إِسْمَاعِيلُ جَالِسَانِ فَاسْتَأْذَنَا فَقَالَ أَبُو الدَّوَانِيقِ لِلرَّجُلِ أَ لَسْتَ زَعَمْتَ أَنَّکَ قَتَلْتَهُمَا قَالَ بَلَی لَقَدْ أَعْرِفُهُمَا کَمَا أَعْرِفُکَ قَالَ فَاذْهَبْ إِلَی الْمَوْضِعِ الَّذِی قَتَلْتَهُمَا فِيهِ فَجَاءَ فَإِذَا بِجَزُورَيْنِ مَنْحُورَيْنِ قَالَ فَبُهِتَ وَ رَجَعَ فَنَکَسَ رَأْسَهُ وَ قَالَ لَا يَسْمَعَنَّ مِنْکَ هَذَا أَحَدٌ فَکَانَ کَقَوْلِهِ تَعَالَی فِی عِيسَی- وَ ما قَتَلُوهُ وَ ما صَلَبُوهُ وَ لکِنْ شُبِّهَ لَهُمْ (۱).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: ابو خدیجه از مردی از قبیله کنده که جلّاد بنی عباس بود نقل کرد: که وقتی امام صادق ع و اسماعیل را پیش منصور آوردند دستور داد آن دو را بکشند. آن دو را در اطاقی زندانی کرده بود.

نیمه شب حضرت صادق را بیرون آورده گردن زد، بعد اسماعیل را برای کشتن پیش آورد اسماعیل با او در آویخت بالاخره پس از ساعتی او را هم کشت سپس پیش منصور برگشت. پرسید چه کردی؟ گفت هر دو را کشتم و تو را از دست آنها راحت کردم. فردا صبح مشاهده کردند هر دو زنده نشسته اند و اجازه ورود خواستند! منصور بجلاد گفت مگر تو نگفتی آنها را کشته ام گفت چرا من آنها را خوب میشناسم همان طوری که تو را می شناسم. منصور گفت برو بهمان محلی که دیشب آنها را کشتی. وقتی بآنجا رفت دید دو شتر کشته روی زمین افتاده است، با کمال تعجب برگشت سر بزیر انداخت. منصور باو گفت مبادا این جریان را کسی از تو بشنود این جریان شبیه این آیه شد که خداوند میفرماید: «وَ ما قَتَلُوهُ وَ ما صَلَبُوهُ وَ لکِنْ شُبِّهَ لَهُمْ» - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۳ ، نساء / ۱۵۷ - {و حال آنکه آنان او را نکشتند و مصلوبش نکردند، لیکن امر بر آنان مشتبه شد} .

**[ترجمه]

«۱۲۸»

يج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ أَنَّ عِيسَی بْنَ مِهْرَانَ قَالَ: کَانَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ مِنْ وَرَاءِ النَّهَرِ وَ کَانَ مُوسِراً وَ کَانَ مُحِبّاً لِأَهْلِ الْبَيْتِ وَ کَانَ يَحُجُّ فِی کُلِّ سَنَةٍ وَ قَدْ وَظَّفَ عَلَی نَفْسِهِ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی کُلِّ سَنَةٍ أَلْفَ دِينَارٍ مِنْ مَالِهِ وَ کَانَتْ تَحْتَهُ ابْنَةُ عَمٍّ لَهُ تُسَاوِيهِ فِی الْيَسَارِ وَ الدِّيَانَةِ فَقَالَتْ فِی بَعْضِ السِّنِينَ يَا ابْنَ عَمٍّ حُجَّ بِی فِی هَذِهِ السَّنَةِ فَأَجَابَهَا إِلَی ذَلِکَ فَتَجَهَّزَتْ لِلْحَجِّ وَ حَمَلَتْ لِعِيَالِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ بَنَاتِهِ مِنْ فَوَاخِرِ ثِيَابِ خُرَاسَانَ وَ مِنَ الْجَوَاهِرِ وَ الْبَزِّ(۲) أَشْيَاءَ کَثِيرَةً خَطِيرَةً وَ أَعَدَّ زَوْجُهَا أَلْفَ دِينَارٍ فِی کِيسٍ کَعَادَتِهِ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ جَعَلَ الْکِيسَ فِی رَبْعَةٍ فِيهَا حُلِيٌّ وَ طِيبٌ وَ شَخَصَ يُرِيدُ الْمَدِينَةَ فَلَمَّا وَرَدَهَا صَارَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَ أَعْلَمَهُ أَنَّهُ حَجَّ بِأَهْلِهِ وَ سَأَلَهُ الْإِذْنَ لَهَا فِی الْمَصِيرِ إِلَی مَنْزِلِهِ لِلتَّسْلِيمِ عَلَی أَهْلِهِ وَ بَنَاتِهِ فَأَذِنَ لَهَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی ذَلِکَ فَصَارَتْ إِلَيْهِمْ وَ فَرَّقَتْ عَلَيْهِمْ وَ أَجْمَلَتْ وَ أَقَامَتْ يَوْماً عِنْدَهُمْ وَ انْصَرَفَتْ فَلَمَّا کَانَ مِنَ الْغَدِ قَالَ لَهَا زَوْجُهَا أَخْرِجِی تِلْکَ الرَّبْعَةَ لِتَسْلِيمِ أَلْفِ دِينَارٍ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَتْ فِی مَوْضِعِ کَذَا فَأَخَذَهَا وَ فَتَحَ الْقُفْلَ فَلَمْ يَجِدِ الدَّنَانِيرَ وَ کَانَ فِيهَا حُلِيُّهَا وَ ثِيَابُهَا فَاسْتَقْرَضَ أَلْفَ دِينَارٍ مِنْ أَهْلِ بَلَدِهِ وَ رَهَنَ الْحُلِيَّ بِهَا وَ صَارَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ قَدْ وَصَلَتْ إِلَيْنَا الْأَلْفَ قَالَ يَا مَوْلَایَ وَ کَيْفَ ذَلِکَ وَ مَا عَلِمَ بِهَا غَيْرِی وَ غَيْرُ بِنْتِ عَمِّی فَقَالَ مَسَّتْنَا ضَيْقَةٌ فَوَجَّهْنَا مَنْ أَتَی بِهَا مِنْ شِيعَتِی

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۳ و الآیه فی الحدیث فی سوره النساء الآیه: ۱۵۷.

۲- ۲. البز: الثیاب من الکتان أو القطن.

مِنَ الْجِنِّ فَإِنِّی کُلَّمَا أُرِیدُ أَمْراً بِعَجَلِهِ أَبْعَثُ وَاحِداً مِنْهُمْ فَزَادَ فِی بَصِیرِهِ الرَّجُلِ وَ سُرَّ بِهِ وَ اسْتَرْجَعَ الْحُلِیَّ مِمَّنْ رَهَنَهُ ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَی مَنْزِلِهِ فَوَجَدَ امْرَأَتَهُ تَجُودُ بِنَفْسِهَا فَسَأَلَ عَنْ خَبَرِهَا فَقَالَتْ خَدَمَتُهَا أَصَابَهَا وَجَعٌ فِی فُؤَادِهَا وَ هِیَ فِی هَذِهِ الْحَالِ فَغَمَّضَهَا وَ سَجَّاهَا وَ شَدَّ حَنَکَهَا وَ تَقَدَّمَ فِی إِصْلَاحِ مَا یَحْتَاجُ إِلَیْهِ مِنَ الْکَفَنِ وَ الْکَافُورِ وَ حَفَرَ قَبْرَهَا وَ صَارَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَخْبَرَهُ وَ سَأَلَهُ أَنْ یَتَفَضَّلَ بِالصَّلَاهِ عَلَیْهَا فَصَلَّی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام رَکْعَتَیْنِ وَ دَعَا ثُمَّ قَالَ لِلرَّجُلِ انْصَرِفْ إِلَی رَحْلِکَ فَإِنَّ أَهْلَکَ لَمْ تَمُتْ وَ سَتَجِدُهَا فِی رَحْلِکَ تَأْمُرُ وَ تَنْهَی وَ هِیَ فِی حَالِ سَلَامَهٍ فَرَجَعَ الرَّجُلُ فَأَصَابَهَا کَمَا وَصَفَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ثُمَّ خَرَجَ یُرِیدُ مَکَّهَ وَ خَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِلْحَجِّ أَیْضاً فَبَیْنَمَا الْمَرْأَهُ تَطُوفُ بِالْبَیْتِ إِذَا رَأَتْ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ یَطُوفُ وَ النَّاسُ قَدْ حَفُّوا بِهِ فَقَالَتْ لِزَوْجِهَا مَنْ هَذَا الرَّجُلُ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ هَذَا وَ اللَّهِ الرَّجُلُ الَّذِی رَأَیْتُهُ یَشْفَعُ إِلَی اللَّهِ حَتَّی رَدَّ رُوحِی فِی جَسَدِی (۱).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: عیسی بن مهران گفت: مرد ثروتمندی از ما وراء النهر خراسان که دوستدار اهل بیت بود هر سال بمکه میرفت و بر خود لازم کرده بود که در هر سال از مال خویش هزار دینار برای حضرت صادق علیه السّلام ببرد. همسرش دختر عموی او بود که از نظر ثروت و دیانت با آن مرد مساوی بود. یک سال زنش درخواست کرد که او را هم برای انجام حج ببرد قبول کرد آن زن آماده حج شد از بهترین لباسهای خراسان کتانی و غیر کتانی و مقداری جواهرات برای زنان و دختران امام تهیه دید. شوهرش نیز هزار دینار هر سال را آماده و در یک کیسه در صندوقچه ای که زیور آلات بود قرار داد. بجانب مدینه رفت وقتی وارد مدینه شد خدمت امام صادق رسید و سلام نموده عرض کرد با همسرم آمده ام اجازه بفرمایید او خدمت بانوان شما برسد. امام اجازه داد. همسر او هدیه های خود را بین آنها تقسیم نمود و یک روز در آنجا بود پس از یک روز بمنزل خود برگشت. فردا صبح شوهرش گفت از داخل همان جعبه هزار دینار را بیاور تا خدمت امام علیه السّلام ببرم. گفت فلان محل گذاشته ام رفت قفل را گشود، لباس ها و زیور همسرش بود ولی پولی ندید. هزار دینار از همشهریان خود قرض کرد و زیور زن خود را گرو گذاشت و خدمت حضرت صادق علیه السّلام رفت. امام علیه السّلام فرمود آن پول بما رسید. عرض کرد چطور رسید با اینکه جز من و همسرم کسی از آن پول خبر نداشت. امام علیه السّلام فرمود: احتیاج بپول پیدا کردم یکی از شیعیان خود از طایفه جن را فرستادم آورد هر وقت کار عجله ای داشته باشم یکی از آنها را میفرستم. معرفت آن مرد به امام زیادتر شد و خوشحال گردید.

زیور همسر خود را از گرو خارج کرد و بمنزل خود برگشت، دید زنش در حال جان دادن است از خدمتکار او پرسید که چه شده؟ گفت دچار دردی در قلبش شد و به این حال افتاد. او را رو بقبله نموده، پارچه رویش انداخت و چانه اش را بست. سایر لوازم از قبیل کفن و کافور تهیه دیده و قبر برایش حفر کرد. خدمت حضرت صادق رسید و تقاضا نمود که لطف فرموده بر پیکر او نماز بخواند. امام صادق دو رکعت نماز خواند بعد از نماز دعا کرد. سپس فرمود: برو پیش زنت نمرده است، وقتی برگردی او برخاسته و کارهای خانه را اداره می کند و با حال خوب بکار کردن دستور میدهد. آن مرد برگشت دید زنش همان طوری که امام فرموده سالم است بطرف مکه رهسپار شدند. حضرت صادق نیز برای انجام حج بمکه رفت آن زن در حالی که مشغول طواف بود چشمش بحضرت صادق افتاد که مردم اطرافش را گرفته اند. بشوهرش گفت این مرد کیست؟ گفت حضرت صادق است. زن سوگند خورد که این همان شخصی است که از خدا درخواست کرد روح مرا به جسد برگرداند - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۳ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الجزری (۲) الربعه إناء مربع كالجونه.

**[ترجمه]جزری - . النهایه ابن اثیر ۲ : ۶۲ - گفت: الربعه ظرفی مربع شكل شبیه جونه (قدح) است.

**[ترجمه]

«۱۲۹»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ دَاوُدَ الرَّقِّیَّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ دَخَلَ شَابٌّ یَبْكِی وَ یَقُولُ نَذَرْتُ عَلَی أَنْ أَحُجَّ بِأَهْلِی فَلَمَّا أَنْ دَخَلَتِ الْمَدِینَهَ مَاتَتْ قَالَ علیه السلام اذْهَبْ فَإِنَّهَا لَمْ تَمُتْ قَالَ مَاتَتْ وَ سَجَّیْتُهَا قَالَ اذْهَبْ فَخَرَجَ وَ رَجَعَ ضَاحِكاً وَ قَالَ دَخَلْتُ عَلَیْهَا وَ هِیَ جَالِسَهٌ قَالَ یَا دَاوُدُ أَ وَ لَمْ تُؤْمِنْ قُلْتُ بَلی وَ لكِنْ لِیَطْمَئِنَّ قَلْبِی فَلَمَّا كَانَ یَوْمُ التَّرْوِیَهِ قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَدِ اشْتَقْتُ إِلَی بَیْتِ رَبِّی قُلْتُ یَا سَیِّدِی هَذِهِ عَرَفَاتٌ قَالَ إِذَا صَلَّیْتُ الْعِشَاءَ الْآخِرَهَ فَأَرْحِلْ نَاقَتِی وَ شُدَّ زِمَامَهَا فَفَعَلْتُ فَخَرَجَ وَ قَرَأَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَ یس ثُمَّ اسْتَوَی عَلَیْهَا وَ أَرْدَفَنِی خَلْفَهُ فَسِرْنَا هَوْناً فِی اللَّیْلِ وَ فَعَلَ فِی مَوَاضِعَ مَا كَانَ یَنْبَغِی فَقَالَ هَذَا بَیْتُ اللَّهُ فَفَعَلَ مَا كَانَ یَنْبَغِی فَلَمَّا طَلَعَ الْفَجْرُ قَامَ فَأَذَّنَ وَ أَقَامَ وَ أَقَامَنِی عَنْ یَمِینِهِ وَ قَرَأَ فِی أَوَّلِ الرَّكْعَهِ الْحَمْدُ وَ الضُّحَی وَ فِی الثَّانِیَهِ الْحَمْدُ وَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ثُمَّ قَنَتَ ثُمَ

ص: ۱۰۴

۱- ۱. نفس المصدر ص ۲۳۳.

۲- ۲. النهایه لابن الأثیر ج ۲ ص ۶۲.

سَلَّمَ وَ جَلَسَ فَلَمَّا طَلَعَتِ الشَّمْسُ مَرَّ الشَّابُّ وَ مَعَهُ الْمَرْأَةُ فَقَالَتْ لِزَوْجِهَا هَذَا الَّذِی شَفَّعَ إِلَی اللَّهِ فِی إِحْیَائِی.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: داود رقی گفت: خدمت حضرت صادق بودم جوانی گریه کنان وارد شد. گفت نذر کرده بودم که با زنم بمکه بروم وقتی وارد مدینه شدم زنم مرد. امام فرمود برگرد او نمرده عرض کرد آقا مرد من خودم روی او پارچه انداختم فرمود: تو برو جوان رفت ولی فوری برگشت لبخند میزد عرض کرد رفتم دیدم نشسته است. امام فرمود: داود ایمان آوردی؟ عرض کردم بله! امّا دلم میخواست که مطمئن شوم. روز ترویه امام فرمود: مایلم بزیارت خانه پروردگارم بروم. عرض کردم آقا حاجی ها در عرفات هستند. فرمود بعد از نماز عشاء شترم را آماده کن و زمامش را ببند، من انجام دادم. امام علیه السّلام از منزل خارج شد قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ و یس را خواند سپس سوار شد، مرا نیز پشت سر خود سوار کرد، پاسی از شب را راه رفتیم در بین راه آنچه باید انجام دهد انجام داد یک وقت فرمود این خانه خدا است اعمال خانه خدا را نیز انجام داد موقع اذان صبح که شد از جا حرکت نموده اذان و اقامه گفت مرا در پهلوی راست خود قرار داد، دو رکعت اول سوره حمد و الضحی و دو رکعت دوم قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ خواند قنوت نماز را خواند آنگاه سلام داده نشست همین که خورشید طلوع کرد آن جوان با زنش رد شد، زن بشوهر خود گفت همین آقا از خدا درخواست کرد که من زنده شدم.

**[ترجمه]

«۱۳۰»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ عَبْدَ الْحَمِیدِ الْجُرْجَانِیَّ قَالَ: أَتَانِی غُلَامٌ بِبَیْضِ الْأَجَمِهِ(۱) فَرَأَیْتُهُ مُخْتَلِفاً فَقُلْتُ لِلْغُلَامِ مَا هَذَا الْبَیْضُ قَالَ هَذَا بَیْضُ دُیُوکِ الْمَاءِ فَأَبَیْتُ أَنْ آکُلَ مِنْهُ شَیْئاً حَتَّی أَسْأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَدَخَلْتُ الْمَدِینَهَ فَأَتَیْتُهُ فَسَأَلْتُهُ عَنْ مَسَائِلِی وَ نَسِیتُ تِلْکَ الْمَسْأَلَهَ فَلَمَّا ارْتَحَلْنَا ذَکَرْتُ الْمَسْأَلَهَ وَ رَأْسُ الْقِطَارِ(۲)

بِیَدِی فَرَمَیْتُ إِلَی بَعْضِ أَصْحَابِی وَ مَضَیْتُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ فَوَجَدْتُ عِنْدَهُ خَلْقاً کَثِیراً فَقُمْتُ تُجَاهَ وَجْهِهِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَیَّ وَ قَالَ یَا عَبْدَ الْحَمِیدِ لَنَا تَأْتِی دُیُوکٌ هَبِرٌ فَقُلْتُ أَعْطَیْتَنِی الَّذِی أُرِیدُ فَانْصَرَفْتُ وَ لَحِقْتُ بِأَصْحَابِی.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: عبد الحمید جرجانی گفت: غلامی برایم مقداری تخم پرندگان جنگلی آورد چند قسم بود گفتم اینها تخم چیست؟ گفت تخم مرغابی است من نخوردم تصمیم گرفتم از حضرت صادق علیه السّلام در این باره سؤال کنم، وارد مدینه شدم و خدمت آقا رسیدم مسائل خود را سؤال کردم اما آن مسأله را فراموش نمودم. حرکت کردیم موقعی از آن مسأله یادم آمد که زمام قطار شترها در دستم بود، افسار را به دوستم سپردم و خدمت امام علیه السّلام رسیدم عده ی زیادی خدمتش بودند من روبروی آقا ایستادم سر بطرف من بلند کرده فرمود: عبد الحمید برای ما مرغابی می آوری عرض کردم آقا جواب مرا دادی برگشتم و بدوستان خود ملحق شدم.

**[ترجمه]

«۱۳۱»

يج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ أَنَّ شُعَيْبَ الْعَقَرْقُوفِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ وَ أَبُو بَصِيرٍ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ مَعِي ثَلَاثُمِائَةِ دِينَارٍ فَصَبَبْتُهَا قُدَّامَهُ فَأَخَذَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ قَبْضَةً مِنْهَا لِنَفْسِهِ وَ رَدَّ الْبَاقِيَ عَلَيَّ وَ قَالَ رُدَّ هَذِهِ إِلَى مَوْضِعِهَا الَّذِي أَخَذْتَهَا مِنْهُ وَ قَالَ أَبُو بَصِيرٍ يَا شُعَيْبُ مَا حَالُ هَذِهِ الدَّنَانِيرِ الَّتِي رَدَّهَا عَلَيْكَ قُلْتُ أَخَذْتُهَا مِنْ عُرْوَةَ أَخِي سِرّاً وَ هُوَ لَا يَعْلَمُ فَقَالَ أَبُو بَصِيرٍ أَعْطَاكَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَلَامَةَ الْإِمَامَةِ فَعَدَّ الدَّنَانِيرَ فَإِذَا هِيَ مِائَةٌ لَا تَزِيدُ وَ لَا تَنْقُصُ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: شعیب عقرقوفی گفت من و علی بن ابی حمزه و ابو بصیر خدمت حضرت صادق رسیدیم من سیصد دینار همراهم بود جلوی امام گرفتم آن جناب مقداری برداشت و بقیه را برگرداند. فرمود بقیه را بگذار همان جایی که برداشته ای. ابو بصیر گفت: از شعیب پرسیدم آن دینارها که امام برگرداند چه وضعی داشت. گفت: آنها را از پول برادرم عروه برداشتم او خبر نداشت. گفت: حضرت صادق بتو برگرداند این خود نشانه ی امامت بود. دینارها را شمرد صد دینار بود بدون کم و کاست.

**[ترجمه]

«۱۳۲»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ دَلَائِلِ الْحِمْيَرِيِّ: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]کشف الغمه: از دلایل حمیری مانند آن را روایت کرده است - . کشف الغمه ۲ : ۴۱۹ - .

**[ترجمه]

«۱۳۳»

يج، [الخرائج و الجرائح] رَوَى شُعَيْبٌ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ لِي مَنْ كَانَ زَمِيلُكَ قُلْتُ الْخَيِّرُ الْفَاضِلُ أَبُو مُوسَى الْبَقَّالُ قَالَ اسْتَوْصِ بِهِ خَيْراً فَإِنَّ لَهُ عَلَيْكَ حُقُوقاً كَثِيرَةً فَأَمَّا أَوَّلُهُنَّ فَمَا أَنْتَ عَلَيْهِ مِنْ دِينِ اللَّهِ وَ حَقِّ الصُّحْبَةِ قُلْتُ لَوِ اسْتَطَعْتُ مَا مَشَى عَلَى الْأَرْضِ قَالَ اسْتَوْصِ بِهِ خَيْراً قُلْتُ دُونَ هَذَا أَكْتَفِي بِهِ مِنْكَ قَالَ فَخَرَجْنَا

ص: ۱۰۵

۱- ۱. الاجمه: الشجر الكثير الملتف، و مأوى الأسد.

۲- ۲. القطار: من الإبل: قطعه منها يلى بعضها بعضا على نسق واحد جمع قطر و قطرات.

۳- ۳. كشف الغمّه ج ۲ ص ۴۱۹.

حَتَّى نَزَلْنَا مَنْزِلًا فِي الطَّرِيقِ يُقَالُ لَهُ وتقر(۱)

فَنَزَلْنَاهُ وَ أَمَرْتُ الْغِلْمَانَ أَنْ يَكْفُوا الْإِبِلَ الْعَلَفَ وَ يَصْنَعُوا طَعَاماً فَفَعَلُوا وَ نَظَرْتُ إِلَى أَبِي مُوسَى وَ مَعَهُ كُوزٌ مِنْ مَاءٍ وَ أَخَذَ طَرِيقَهُ لِلْوُضُوءِ وَ أَنَا أَنْظُرُ حَتَّى هَبَطَ فِي وَهْدَةٍ(۲) مِنَ الْأَرْضِ وَ أَدْرَكَ الطَّعَامُ فَقَالَ لِيَ الْغِلْمَانُ قَدْ أَدْرَكَ الطَّعَامُ قُلْتُ اطْلُبُوا أَبَا مُوسَى فَإِنَّهُ أَخَذَ فِي هَذَا الْوَجْهِ يَتَوَضَّأُ فَطَلَبُوهُ الْغِلْمَانُ فَلَمْ يُصِيبُوهُ فَأَعْطَيْتُ اللَّهَ عَهْداً أَنْ لَا أَبْرَحَ مِنَ الْمَوْضِعِ الَّذِي أَنَا فِيهِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ أَطْلُبُهُ حَتَّى أُبْلِيَ إِلَى اللَّهِ عُذْراً فَاكْتَرَيْتُ الْأَعْرَابَ فِي طَلَبِهِ وَ جَعَلْتُ لِمَنْ جَاءَ بِهِ عَشَرَةَ آلَافِ دِرْهَمٍ فَانْطَلَقَ الْأَعْرَابُ فِي طَلَبِهِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الرَّابِعُ أَتَانِي الْقَوْمُ وَ أَيِسُوا مِنْهُ فَقَالُوا يَا عَبْدَ اللَّهِ مَا نَرَى صَاحِبَكَ إِلَّا وَ قَدِ اخْتُطِفَ إِنَّ هَذِهِ بِلَادٌ مَحْضُورَةٌ فُقِدَ فِيهَا غَيْرُ وَاحِدٍ وَ نَحْنُ نَرَى لَكَ أَنْ تَرْتَحِلَ مِنْهَا فَلَمَّا قَالُوا لِي هَذِهِ الْمَقَالَةَ ارْتَحَلْتُ حَتَّى قَدِمْنَا الْكُوفَةَ وَ أَخْبَرْتُ أَهْلَهُ بِقِصَّتِهِ وَ خَرَجْتُ مِنْ قَابِلٍ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ لِي يَا شُعَيْبُ لَمْ آمُرْكَ أَنْ تَسْتَوْصِيَ بِأَبِي مُوسَى الْبَقَّالِ خَيْراً قُلْتُ بَلَى وَ لَكِنْ ذَهَبَ حَيْثُ ذَهَبَ فَقَالَ رَحِمَ اللَّهُ أَبَا مُوسَى لَوْ رَأَيْتَ مَنَازِلَ أَبِي مُوسَى فِي الْجَنَّةِ لَأَقَرَّ اللَّهُ عَيْنَكَ كَانَتْ لِأَبِي مُوسَى دَرَجَةٌ عِنْدَ اللَّهِ لَمْ يَكُنْ يَنَالُهَا إِلَّا بِالَّذِي ابْتُلِيَ بِهِ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: شعیب گفت: خدمت امام ششم علیه السّلام رسیدم پرسید هم رفیق تو کیست؟ عرض کردم: مرد شایسته نیکوکاری است بنام ابو موسی بقال. فرمود: به او احترام بگذار و به او بسیار نیکی کن او بگردن تو حقوق زیادی دارد. اولین حق همین است که از دوستان دینی تو است و رفیق همسفرت هست گفتم: آقا اگر بتوانم نمیگذارم روی زمین پا بگذارد. فرمود: هر چه میتوانی نسبت باو نیکی کن. عرض کردم اگر از این کمتر هم سفارش میفرمودی من رعایت او را میکردم. گفت: رفتیم تا بمحلی بنام وتقر - . وتقر باید وتیر باشد که آبگیری است پایین مکه متعلق بقبیله خزاعه. - رسیدیم پیاده شدم بغلامان خود دستور دادم برای شتران علف بریزند و غذا بپزند. آنها مشغول کار خود شدند. دیدم ابو موسی کوزه ای بدست گرفته برای وضو گرفتن بجانبی میرود داخل یک گودال شد. غلامها اطلاع دادند که غذا حاضر است گفتم بروید ابو موسی را پیدا کنید به آن طرف رفتند هر چه جستجو کردند او را نیافتند با خدا پیمان بستم که از این محل تا سه روز نروم و او را جستجو کنم تا مگر این گونه درباره او کوتاهی نکرده باشم. چند نفر از اعراب بیابانی را اجیر گرفتم و گفتم هر کس او را پیدا کند ده هزار درهم باو میدهم سه روز از پی او گشتند در روز چهارم با ناامیدی برگشتند و گفتند دوست ترا جنیان برده اند اینجا سرزمینی است که شیاطین و جنی زیاد دارد عده زیادی اینجا گم شده اند ما صلاح میدانیم از اینجا کوچ کنی. پس از شنیدن این حرف کوچ کردم بالاخره بکوفه رسیدم جریان را بخانواده اش گفتم. سال بعد خدمت حضرت صادق رسیدم فرمود شعیب من بتو سفارش نکردم مواظب ابو موسی باش و از هر نیکی در باره او فروگذاری نکن. عرض کردم چرا آقا ولی او خودش رفت. فرمود: خدا او را رحمت کند اگر مقام او را در بهشت ببینی خوشحال خواهی شد. ابو موسی نزد خدا درجه ای داشت که جز با همین گرفتاری به آن مقام نمی رسید.

**[ترجمه]

بیان

قوله ما مشی علی الأرض أی أحمله علی مرکوبی أو علی کتفی مبالغه فی إکرامه.

و يقال أبلاه عذرا أی أداه إليه فقبله قوله ألا و قد اختطف أی اختطفته الجن و الشياطين إن هذه بلاد محضوره أی تحضره الجن و الشياطين يقال مكان محتضر و محضور أی تحضره الشياطين و يحتمل على بُعْدٍ أن يكون المراد اختطاف السبع و فی بعض النسخ محصوره بالصاد المهمله أی بلاد معلومه قليله سرنا فيها فلم نجده و الأول أظهر.

ص: ۱۰۶

۱- ۱. و تقر: كذا فی نسخه الكمبانیّ و مطبوعه تبريز و الظاهر أنّها مصحف« و تير» اسم ماء بأسفل مكّه لخزاعه.
۲- ۲. الوهده: الأرض المنخفضه. و الهوه فی الأرض.

**[ترجمه]عبارت ما مشی علی الأرض یعنی: او را با مرکبم می برم یا او را بر روی کتفم خواهم برد، که مبالغه در بزرگداشت و احترام است.

گفته می شود أبلاه عـذرا یعنی برایش عـذر آوردم و آن را پـذیرفت. عبارت: ألا و قد اختطف یعنی: جن و شـیاطین او را برده اند، إن هذه بلاد محضوره یعنی: جن و شـیاطین در آن حضور دارند. گفته می شود: مکان محتضـر و محضور منظور آن اسـت که شـیاطین در آن حاضـر می شوند. و به احتمال بعید منظور آن است که حیوانات وحشی آن را برده اند. در یکی از نسخه ها محصوره آمـده با صاد بدون نقطه یعنی سـرزمینی که زیاد شـناخته شده نیست، ما در آن سـیر کردیم ولی او را نیافتیم و معنای اول واضح تر و بارزتر است.

**[ترجمه]

«۱۳۴»

یـج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ عِیسَـی قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام ضَـیَّقَ إِخْوَتِی وَ بَنُو عَمِّی عَلَیَّ الدَّارَ فَلَوْ تَکَلَّمْتَ قَالَ اصْبِرْ فَانْصَـرَفْتُ سَـنَتِی ثُمَّ عُدْتُ مِنْ قَابِلٍ فَشَـکَوْتُهُمْ إِلَیْهِ قَالَ اصْبِرْ ثُمَّ عُدْتُ فِی السَّفَرِهِ الثَّالِثَهِ فَقَالَ اصْبِرْ سَـیَجْعَلُ اللَّهُ لَـکَ فَرَجـاً فَمَـاتُوا کُلُّهُمْ فَخَرَجْتُ إِلَیْهِ فَقَـالَ مَـا فَعَـلَ أَهْـلُ بَیْتِـکَ قُلْتُ مَـاتُوا قَالَ هُوَ مَا صَـنَعُوا بِکَ لِعُقُوقِهِمْ إِیَّاکَ وَ قَطْعِهِمْ رَحِمَکَ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: عثمان بن عیسـی گفت: مردی خدمت امام صادق ع از اینکه برادران و پسـر عموهایش در مورد منزل باو سختگیری میکنند شکایت کرده، تقاضا کرد در این مورد اقدامی بفرماید. فرمود صبر کن. آن سال گذشت، سال بعد آمد همان شـکایت را نمود باز فرمود صبر کن در سـفر سوم آمد و باز شکایت کرد، فرمود صبر کن که خداوند بزودی فرجی بتو میدهـد. همه آنها مردنـد خـدمت امام علیه السّـلام رفت، فرمود بسـتگانت چه کردند؟ عرض کرد مردند. فرمود: این مرگ بواسطه آزاری بود که بتو روا میداشتند و ارتباط خویشاوندی را با تو قطع می نمودند.

**[ترجمه]

«۱۳۵»

یـج، [الخرائـج و الجرائـح] رُوِیَ أَنَّ الطَّیَالِسِـیَّ قَالَ: جِئْتُ مِنْ مَکَّهَ إِلَی الْمَدِینَهِ فَلَمَّا کُنْتُ عَلَی لَیْلَتَیْنِ مِنَ الْمَدِینَهِ ذَهَبَتْ رَاحِلَتِی وَ عَلَیْهَا نَفَقَتِی وَ مَتَاعِی وَ أَشْـیَاءُ کَانَتْ لِلنَّاسِ مَعِی فَأَتَیْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام فَشَکَوْتُ إِلَیْهِ فَقَالَ ادْخُلِ الْمَسْـجِدَ فَقُلِ اللَّهُمَّ إِنِّی أَتَیْتُکَ زَائِراً لِبَیْتِکَ الْحَرَامِ وَ إِنَّ رَاحِلَتِی قَـدْ ذَهَبَتْ فَرُدَّهَا عَلَیَّ فَجَعَلْتُ أَدْعُو فَإِذَا مُنَادٍ یُنَادِی عَلَی بَابِ الْمَسْـجِدِ یَا صَاحِبَ الرَّاحِلَهِ اخْرُجْ فَخُذْ رَاحِلَتَکَ فَقَدْ آذَیْتَنَا مُنْذُ اللَّیْلَهِ فَأَخَذْتُهَا وَ مَا فَقَدْتُ مِنْهَا خَیْطاً وَاحِداً.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: طیالسـی گفت: از مکه بطرف مدینه میرفتم دو شبانه روز راه بمدینه مانده بود که شترم با وسایل خوراکی و پول و چیزهای دیگری که مال مردم بود و بمن سپرده بودنـد گم شـد. خـدمت حضـرت صادق رسـیدم و شـکایت

حال خود را نمودم. فرمود داخل مسجد شو. بگو خدایا من برای زیارت خانه تو آمده ام مرکب سواریم گم شده آن را بمن برگردان. همین طور که مشغول دعا بودم شنیدم یک نفر جلو مسجد فریاد میزند صاحب شتر بیا شتر خود را بگیر از دیشب ما را اذیت کرده ای. شترم را گرفتم یک نخ از آن کم و زیاد نشده بود.

**[ترجمه]

«۱۳۶»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِیزِ قَالَ: کُنْتُ أَقُولُ بِالرُّبُوبِیَّهِ فِیهِمْ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ یَا عَبْدَ الْعَزِیزِ ضَعْ مَاءً أَتَوَضَّأْ فَفَعَلْتُ فَلَمَّا دَخَلَ یَتَوَضَّأُ قُلْتُ فِی نَفْسِی هَذَا الَّذِی قُلْتُ فِیهِ مَا قُلْتُ یَتَوَضَّأُ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ یَا عَبْدَ الْعَزِیزِ- لَا تَحْمِلْ عَلَی الْبِنَاءِ فَوْقَ مَا یُطِیقُ فَیَهْدِمَ إِنَّا عَبِیدٌ مَخْلُوقُونَ (۱).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: عبد العزیز گفت: من نسبت ربوبیت به اهل بیت می دادم، روزی نزد امام صادق ع رفتم فرمود: عبدالعزیز آبی بیاور تا وضو بگیرم آب آوردم وقتی وارد شد تا وضو بگیرد با خود گفتم این همان کسی است من در مورد او چنین حرف هایی می زدم آن وقت وضو می گیرد، امام خارج شد فرمود: عبد العزیز بالاتر از توان ساختمان بر روی آن قرار نده زیرا ویران می شود، ما بندگان مخلوق خداوند هستیم - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۴ - .

**[ترجمه]

«۱۳۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ یَکْتُبُ کُتُباً إِلَی بَغْدَادَ وَ أَنَا أُرِیدُ أَنْ أُوَدِّعَهُ فَقَالَ تَجِیءُ إِلَی بَغْدَادَ قُلْتُ بَلَی قَالَ تُعِینُ مَوْلَایَ هَذَا بِدَفْعِ کُتُبِهِ فَفَکَّرْتُ وَ أَنَا فِی صَحْنِ الدَّارِ أَمْشِی فَقُلْتُ هَذَا حُجَّهُ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ یَکْتُبُ إِلَی أَبِی أَیُّوبَ الْجَزَرِیِّ وَ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ یَسْأَلُهُمْ حَوَائِجَهُ فَلَمَّا صِرْنَا إِلَی بَابِ الدَّارِ صَاحَ بِی یَا سُلَیْمَانُ ارْجِعْ أَنْتَ وَحْدَکَ فَرَجَعْتُ فَقَالَ کَتَبْتُ إِلَیْهِمْ لِأُخْبِرَهُمْ أَنِّی عَبْدٌ وَ لِی إِلَیْهِمْ حَاجَهٌ.

ص: ۱۰۷

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۴.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: سلیمان بن خالد گفت: خدمت حضرت صادق بودم مشغول نوشتن نامه هایی برای بغداد بود، من میخواستم با ایشان وداع کنم. فرمود به بغداد میروی؟ عرض کردم آری. فرمود: به غلام من در رساندن نامه ها کمک کن. من در صحن حیاط راه میرفتم با خود فکر میکردم که این شخص حجت خدا بر مردم است آن وقت به ابی ایوب جزری و فلان و بهمان نامه مینویسد و حاجت خود را از آنها می خواهد. همین که نزدیک در خانه رسیدم مرا صدا زد فرمود: سلیمان تو تنها بیا، برگشتم. فرمود نامه مینویسم و به آنها اطلاع میدهم که من بنده خدایم و به آنها احتیاج دارم .

**[ترجمه]

«۱۳۸»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ إِسْحَاقَ بْنَ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ لَنَا أَمْوَالًا نُعَامِلُ بِهَا النَّاسَ وَ أَخَافُ حَدَثاً یُفَرِّقُ أَمْوَالَنَا قَالَ اجْمَعْ مَالَکَ إِلَی شَهْرِ رَبِیعٍ فَمَاتَ إِسْحَاقُ فِی شَهْرِ رَبِیعٍ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: اسحاق بن عمار گفت: بحضرت صادق عرض کردم مقداری سرمایه دارم که با مردم معامله میکنم میترسم پیش آمدی بشود و سرمایه ام از بین برود فرمود: تا فصل بهار سرمایه خود را جمع کن. اسحاق در ماه ربیع از دنیا رفت.

**[ترجمه]

«۱۳۹»

یج، [الخرائج و الجرائح] رَوَی ابْنُ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ: کُنَّا عِنْدَهُ علیه السلام فَقَالَ یَا غُلَامُ ائْتِنَا بِمَاءِ زَمْزَمَ ثُمَّ سَمِعْتُهُ یَقُولُ اللَّهُمَّ أَعْمِ بَصَرَهُ اللَّهُمَّ أَخْرِسْ لِسَانَهُ اللَّهُمَّ أَصِمَّ سَمْعَهُ قَالَ فَرَجَعَ الْغُلَامُ یَبْکِی فَقَالَ مَا لَکَ قَالَ إِنَّ فُلَانَ الْقُرَشِیِّ ضَرَبَنِی وَ مَنَعَنِی مِنَ السِّقَاءِ قَالَ ارْجِعْ فَقَدْ کُفِیتَهُ فَرَجَعَ وَ قَدْ عَمِیَ وَ صَمَّ وَ خَرِسَ وَ قَدِ اجْتَمَعَ عَلَیْهِ النَّاسُ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: پسر سماعه بن مهران گفت: خدمت امام صادق علیه السّلام بودم به غلامش فرمود برایم آب زمزم بیاور شنیدم میگوید خدایا او را کور و گنگ و کر بگردان. غلام با گریه برگشت، فرمود چه شده؟ گفت فلان مرد قریشی مرا زد و مانع از برداشتن آب شد. فرمود برگرد من کارش را ساختم وقتی غلام برگشت دید کور و کر و لال شده و مردم اطرافش را گرفته اند.

**[ترجمه]

«۱۴۰»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ بَحْرَ الْخَیَّاطِ قَالَ: کُنْتُ قَاعِداً عِنْدَ فِطْرِ بْنِ خَلِیفَةَ فَجَاءَ ابْنُ الْمَلَّاحِ فَجَلَسَ یَنْظُرُ إِلَیَّ فَقَالَ لِی فِطْرٌ حَدِّثْ إِنْ أَرَدْتَ وَ لَیْسَ عَلَیْکَ بَأْسٌ فَقَالَ ابْنُ الْمَلَّاحِ أُخْبِرُکَ بِأُعْجُوبَةٍ رَأَیْتُهَا مِنِ ابْنِ الْبَکْرِیَّةِ یَعْنِی الصَّادِقَ قَالَ مَا هُوَ قَالَ کُنْتُ

قَاعِداً وَحْدِی أَحَدِّثُهُ وَ یُحَدِّثُنِی إِذْ ضَرَبَ یَدَهُ إِلَی نَاحِیَهِ الْمَسْجِدِ شِبْهَ المفتکر [الْمُتَفَکِرِ] ثُمَّ اسْتَرْجَعَ فَقَالَ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَیْهِ راجِعُونَ قُلْتُ مَا لَکَ قَالَ قُتِلَ عَمِّی زَیْدٌ السَّاعَهَ ثُمَّ نَهَضَ فَذَهَبَ فَکَتَبْتُ قَوْلَهُ فِی تِلْکَ السَّاعَهِ وَ فِی ذَلِکَ الشَّهْرِ ثُمَّ أَقْبَلْتُ إِلَی

الْفُرَاتِ فَلَمَّا کُنْتُ فِی الطَّرِیقِ اسْتَقْبَلَنِی رَاکِبٌ فَقَالَ قُتِلَ زَیْدُ بْنُ عَلِیٍّ فِی یَوْمِ کَذَا فِی سَاعَهِ کَذَا عَلَی مَا قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ فِطْرُ بْنُ خَلِیفَهَ إِنَّ عِنْدَ الرَّجُلِ عِلْماً جَمّاً.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: بحر خیاط گفت پیش فطر بن خلیفه بودم که پسر ملاح آمد نشست بمن نگاه میکرد فطر باو گفت سخن خود را بگو ناراحت نباش. ابن ملاح گفت: داستان عجیبی از حضرت صادق برایت بگویم. تنها خدمت ایشان نشسته بودم با من صحبت میکرد ناگاه دست خود را به یک قسمت از مسجد زد مثل اشخاصی که در اندیشه زیادی فرو رفته اند گفت: إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَیْهِ راجِعُونَ عرض کردم آقا چه شد. فرمود: عمویم زید را هم اکنون کشتند. از جای حرکت کرده رفت، من سخن او را یادداشت کردم که در چه ساعت و روزی بود بعد بجانب کوفه رفتم در بین راه با سواری برخورد نمودم او گفت زید بن علی در روز فلان و ساعت فلان کشته شد مطابق آنچه حضرت صادق فرمود بود. فطر بن خلیفه گفت او دارای علم زیادی است.

**[ترجمه]

«۱۴۱»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ الْعَلَاءَ بْنَ سَیَابَهَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ یُصَلِّی فَجَاءَ هُدْهُدٌ فَوَقَعَ عِنْدَ رَأْسِهِ حَتَّی سَلَّمَ وَ الْتَفَتَ إِلَیْهَا فَقُلْتُ جِئْتُ لِأَسْأَلَکَ فَرَأَیْتُ مَا هُوَ أَعْجَبُ قَالَ مَا هُوَ قُلْتُ مَا صَنَعَ الْهُدْهُدُ قَالَ جَاءَنِی فَشَکَا إِلَیَّ حَیَّهً تَأْکُلُ فِرَاخَهُ فَدَعَوْتُ اللَّهَ عَلَیْهَا فَأَمَاتَهَا قُلْتُ یَا مَوْلَایَ إِنِّی لَا یَعِیشُ لِی وَلَدٌ وَ کُلَّمَا وَلَدَتِ امْرَأَتِی مَاتَ وَلَدُهَا قَالَ هَذَا لَیْسَ مِنْ ذَلِکَ الْجِنْسِ وَ لَکِنْ إِذَا رَجَعْتَ إِلَی مَنْزِلِکَ فَإِنَّهُ سَتَدْخُلُ کَلْبَهٌ إِلَیْکَ فَتُرِیدُ امْرَأَتُکَ أَنْ تُطْعِمَهَا فَمُرْهَا أَنْ لَا تُطْعِمَهَا فَقُلْ لِلْکَلْبَهِ إِنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَمَرَنِی أَنْ أَقُولَ أَمِیطِی عَنَّا لَعَنَکِ اللَّهُ

فَإِنَّهُ یَعِیشُ وَلَدُکَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَعَاشَ أَوْلَادِی وَ خَلَّفْتُ غِلْمَاناً ثَلَاثَهً.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: علاء بن سیابه گفت: مردی خدمت امام صادق علیه السّلام رسید ایشان مشغول نماز بود، هد هدی کنار سر مبارک امام بر زمین نشست پس از سلام بجانب هدهد توجه نمود. آن مرد گفت آقا آمده ام سؤالی بکنم چیز عجیب تری دیدم. فرمود: چه چیز؟ گفتم کاری که هدهد کرد. فرمود پیش من آمد از ماری که جوجه های او را میخورد شکایت کرد، دعا کردم و خداوند مار را کشت. عرض کردم آقا هیچ بچه ای برای من زنده نمی ماند هر بچه ای که زنم میزاید میمیرد. فرمود: زنده نماندن بچه برای تو از این جنس نیست، ولی وقتی بمنزل خود برگشتی سگ ماده ای بمنزل شما می آید زنت میخواهد باو خوراکی بدهد بگو چیزی باو ندهد. به آن سگ ماده بگو حضرت صادق بمن دستور داده بتو بگویم از ما کناره بگیری خدا ترا لعنت کند. بعد از این بخواست خدا بچه تو زنده می ماند، بچه هایم زنده ماندند و دارای سه پسر شدم.

**[ترجمه]

«۱۴۲»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ قَالَ: اشْتَرَیْتُ مِنْ مَکَّهَ بُرْدَهً فَآلَیْتُ عَلَی نَفْسِی أَنْ لَا تَخْرُجَ مِنْ مِلْکِی حَتَّی تَکُونَ کَفَنِی فَخَرَجْتُ إِلَی عَرَفَهَ فَوَقَفْتُ فِیهَا لِلْمَوْقِفِ ثُمَّ انْصَرَفْتُ إِلَی جَمْعٍ (۱) فَقُمْتُ فِیهَا فِی وَقْتِ الصَّلَاهِ فَطَوَیْتُهَا شَفَقَهً مِنِّی عَلَیْهَا فَقُمْتُ لِأَتَوَضَّأَ فَلَمَّا عُدْتُ لَمْ أَرَهَا فَاغْتَمَمْتُ غَمّاً شَدِیداً فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَفَضْتُ مَعَ النَّاسِ إِلَی مِنًی فَأَتَانِی رَسُولٌ مِنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ یَقُولُ لَکَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَقْبِلْ فَقُمْتُ مُسْرِعاً فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَقَالَ تُحِبُّ أَنْ نُعْطِیَکَ بُرْدَهً تَکُونُ کَفَنَکَ وَ أَمَرَ غُلَامَهُ فَأَتَانِی بِبُرْدَهٍ فَقَالَ خُذْهَا.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: ابراهیم بن عبد الحمید گفت از مکه برده ای خریدم و سوگند یاد کردم که آن را به کسی ندهم تا کفن خودم بشود. برای انجام اعمال بعرفات رفتم، در عرفه اقامت کردم سپس به سمت مشعر رفتم و هنگام نماز در آن جا ایستادم, آنقدر برده را دوست داشتم که آن را پیچیدم، برخاستم که وضو بگیرم وقتی برگشتم آن را ندیدم، بسیار غمگین شدم، صبحگاه با مردم بطرف منی رفتم. پیکی از طرف حضرت صادق علیه السّلام آمده گفت امام ترا میخواهد با عجله خدمت ایشان رسیدم فرمود میل داری برده ای بتو بدهم که کفن تو باشد. دستور داد غلامش یک برده برایم بیاورد. فرمود آن را بگیر - . در روایت دیگری در ص ۱۴۷ آمده است که برد خود را گم کرد امام صادق علیه السّلام همان برد خودش را که گم کرده بود به او دادند وقتی نگاه کرد دید برد خودش است. - .

**[ترجمه]

«۱۴۳»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ بَشِیرٍ النَّبَّالِ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذَا اسْتَأْذَنَ عَلَیْهِ رَجُلٌ ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا أَنْقَى ثِیَابَکَ هَذِهِ قَالَ هِیَ لِبَاسُ بِلَادِنَا ثُمَّ قَالَ جِئْتُکَ بِهَدِیَّهٍ فَدَخَلَ غُلَامٌ وَ مَعَهُ جِرَابٌ فِیهِ ثِیَابٌ فَوَضَعَهُ ثُمَّ تَحَدَّثَ سَاعَهً ثُمَّ قَامَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنْ بَلَغَ الْوَقْتُ وَ صَدَقَ الْوَصْفُ فَهُوَ صَاحِبُ الرَّایَاتِ السُّودِ مِنْ خُرَاسَانَ یَتَقَعْقَعُ (۲) ثُمَّ قَالَ لِغُلَامٍ قَائِمٍ عَلَی رَأْسِهِ الْحَقْهُ فَسَلْهُ مَا اسْمُکَ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَبْدُ الرَّحْمَنِ وَ اللَّهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ هُوَ هُوَ وَ رَبِّ الْکَعْبَهِ قَالَ بِشْرٌ فَلَمَّا قَدِمَ أَبُو مُسْلِمٍ جِئْتُ حَتَّی دَخَلْتُ عَلَیْهِ فَإِذَا هُوَ الرَّجُلُ الَّذِی دَخَلَ عَلَیْنَا(۳).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: بشیر نبال گفت خدمت حضرت صادق بودم مردی اجازه خواست شرفیاب شود بعد وارد مسجد شد امام علیه السّلام گفت چه لباسهای زیبا و خوبی است گفت آقا این لباسهای مملکت ما است. عرض کرد آقا برایتان هدیه ای آورده ام غلامش وارد شد بسته هایی آورد که در آن لباس بود خدمت امام گذاشت ساعتی با یک دیگر صحبت کردند، آن مرد حرکت کرده رفت. حضرت صادق فرمود: اگر وقتش برسد و صفات بر او تطبیق کند این همان شخصی است که صاحب پرچمهای سیاه خراسان خواهد بود و غرق در سلاح باینجا رو می آورد. بغلامی که آنجا بود فرمود برو از او بپرس چه نام دارد. غلام برگشت گفت: عبد الرحمن. امام علیه السّلام سه مرتبه فرمود عبد الرحمن، به پروردگار کعبه این همان شخص است. بشیر نبال گفت وقتی ابو مسلم آمد من پیش او رفتم دیدم همان مردی است که خدمت حضرت صادق آمد - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۴ - .

**[ترجمه]

«۱۴۴»

قب (۴)،[المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام اکْتُمْ عَلَیَّ مَا أَقُولُ لَکَ فِی الْمُعَلَّی بْنِ خُنَیْسٍ قُلْتُ أَفْعَلُ قَالَ أَمَا إِنَّهُ مَا کَانَ یَنَالُ دَرَجَتَهُ إِلَّا بِمَا یَنَالُ مِنْ دَاوُدَ بْنِ عَلِیٍّ قُلْتُ وَ مَا الَّذِی یُصِیبُهُ مِنْ دَاوُدَ بْنِ عَلِیٍّ قَالَ یَدْعُو بِهِ فَیَضْرِبُ

۱- ۱. جمع: ضد التفرق: هو المزدلفه، سمی جمعا لانه یجمع فیه بین صلاتی العشاءین.

۲- ۲. التقعقع: هو من القعقعه و هی صوت السلاح.

۳- ۳. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۴.

۴- ۴. المناقب ج ۳ ص ۳۵۲.

عُنُقَهُ وَ يَصْلِبُهُ قُلْتُ مَتَى ذَلِکَ قَالَ مِنْ قَابِلٍ فَلَمَّا کَانَ مِنْ قَابِلٍ وُلِّیَ دَاوُدُ الْمَدِینَهَ فَقَصَدَ قَتْلَ الْمُعَلَّی فَدَعَاهُ وَ سَأَلَهُ عَنْ أَصْحَابِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ سَأَلَهُ أَنْ یَکْتُبَهُمْ لَهُ فَقَالَ مَا أَعْرِفُ مِنْ أَصْحَابِهِ أَحَداً وَ إِنَّمَا أَنَا رَجُلٌ أَخْتَلِفُ فِی حَوَائِجِهِ قَالَ تَکْتُمُنِی أَمَا إِنَّکَ إِنْ کَتَمْتَنِی قَتَلْتُکَ فَقَالَ لَهُ الْمُعَلَّی أَ بِالْقَتْلِ تُهَدِّدُنِی لَوْ کَانُوا تَحْتَ قَدَمِی مَا رَفَعْتُ قَدَمِی فَقَتَلَهُ وَ صَلَبَهُ کَمَا قَالَ علیه السلام (۱).

**[ترجمه]مناقب، الخرائج و الجرائح: ابو بصیر گفت حضرت صادق فرمود هر چه بتو در باره معلی بن خنیس میگویم پنهان کن. عرض کردم بسیار خوب. فرمود: معلی به مقام خود نخواهد رسید مگر اینکه بشکنجه داود بن علی مبتلا شود عرض کردم داود بن علی با او چه خواهد کرد؟ فرمود گردنش را میزند و بدار می آویزد عرض کردم چه وقت فرمود سال دیگر. سال بعد داود بن علی فرماندار مدینه شد تصمیم به کشتن معلی گرفت، او را خواست و نام اصحاب حضرت صادق را از او جویا شد، گفت اسامی آنها را بنویس. معلی گفت حتی یک نفر از یاران او را نمی شناسم، من برای انجام کارهای امام خدمت ایشان رفت و آمد میکنم. داود گفت از من پنهان میکنی ترا خواهم کشت!! معلی گفت مرا از کشته شدن میترسانی اگر اصحاب امام زیر پایم باشند پایم را برنمیدارم تا آنها را ببینی. داود معلی را کشت و بدار آویخت همان طور که امام صادق ع فرموده بود - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۴ - .

**[ترجمه]

«۱۴۵»

نجم، [کتاب النجوم] رَوَیْنَا بِإِسْنَادِنَا إِلَی الشَّیْخَیْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ الْحِمْیَرِیِّ وَ مُحَمَّدِ بْنِ جَرِیرٍ الطَّبَرِیِّ بِإِسْنَادِهِمَا عَنْ أَبِی بَصِیرٍ: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]کتاب النجوم: با اسناد به عبد الله بن جعفر حمیری و محمد بن جریر طبری از ابو بصیر مانند آن را روایت کرده است - . فرج الهموم: ۲۲۹ - .

**[ترجمه]

«۱۴۶»

کش، [رجال الکشی] وَجَدْتُ بِخَطِّ جَبْرَئِیلَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الصَّیْرَفِیِّ عَنِ الْحَسَنِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ عَنْ أَبِی الْعَلَاءِ وَ أَبِی الْمَغْرَاءِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]رجال کشی: از ابو بصیر مانند آن را روایت کرده است - . رجال کشی: ۲۴۲ - .

**[ترجمه]

«۱۴۷»

يج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ قَالَ: حَجَجْتُ مَعَ الصَّادِقِ علیه السلام فَجَلَسْنَا فِی بَعْضِ الطَّرِیقِ تَحْتَ نَخْلَهٍ یَابِسَهٍ فَحَرَّکَ شَفَتَیْهِ بِدُعَاءٍ لَمْ أَفْهَمْهُ ثُمَّ قَالَ یَا نَخْلَهُ أَطْعِمِینَا مِمَّا جَعَلَ اللَّهُ فِیکِ مِنْ رِزْقِ عِبَادِهِ قَالَ فَنَظَرْتُ إِلَی النَّخْلَهِ وَ قَدْ تَمَایَلَتْ نَحْوَ الصَّادِقِ علیه السلام وَ عَلَیْهَا أَوْرَاقُهَا وَ عَلَیْهَا الرُّطَبُ قَالَ ادْنُ وَ سَمِّ وَ کُلْ فَأَکَلْنَا مِنْهَا رُطَباً أَعْذَبَ رُطَبٍ وَ أَطْیَبَهُ فَإِذَا نَحْنُ بِأَعْرَابِیٍّ یَقُولُ مَا رَأَیْتُ کَالْیَوْمِ سِحْراً أَعْظَمَ مِنْ هَذَا فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام نَحْنُ وَرَثَهُ الْأَنْبِیَاءِ لَیْسَ فِینَا سَاحِرٌ وَ لَا کَاهِنٌ بَلْ نَدْعُو اللَّهَ فَیُجِیبُ فَإِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ أَدْعُوَ اللَّهَ فَیَمْسَخَکَ کَلْباً تَهْتَدِی إِلَی مَنْزِلِکَ وَ تَدْخُلُ عَلَیْهِمْ وَ تُبَصْبِصُ لِأَهْلِکَ قَالَ الْأَعْرَابِیُّ بِجَهْلِهِ بَلَی فَادْعُ اللَّهَ فَصَارَ کَلْباً فِی وَقْتِهِ وَ مَضَی عَلَی وَجْهِهِ فَقَالَ لِیَ الصَّادِقُ علیه السلام اتَّبِعْهُ فَاتَّبَعْتُهُ حَتَّی صَارَ إِلَی مَنْزِلِهِ فَجَعَلَ یُبَصْبِصُ لِأَهْلِهِ وَ وَلَدِهِ فَأَخَذُوا لَهُ عَصًا فَأَخْرَجُوهُ فَانْصَرَفْتُ إِلَی الصَّادِقِ علیه السلام فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا کَانَ فَبَیْنَمَا نَحْنُ فِی حَدِیثِهِ إِذْ أَقْبَلَ حَتَّی وَقَفَ بَیْنَ

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۴.

۲- ۲. فرج المهموم ص ۲۲۹.

۳- ۳. رجال الکشّیّ ص ۲۴۲.

يَدَيِ الصَّادِقِ عليه السلام وَ جَعَلَتْ دُمُوعُهُ تَسِيلُ فَأَقْبَلَ يَتَمَرَّغُ فِي التُّرَابِ فَيَعْوِي فَرَحِمَهُ فَدَعَا اللَّهَ فَعَادَ أَعْرَابِيّاً فَقَالَ لَهُ الصَّادِقُ عليه السلام هَلْ آمَنْتَ يَا أَعْرَابِيُّ قَالَ نَعَمْ أَلْفاً وَ أَلْفاً(۱).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: علی ابن ابی حمزه گفت در خدمت حضرت صادق برای انجام حج رفتم، در بین راه زیر درخت خرمای خشکی نشستیم. امام علیه السّلام زبان به دعایی گشود که من نفهمیدم. بعد فرمود از آنچه خداوند در نهاد تو قرار داده بما بخوران. دیدم درخت خرمای خشک بطرف حضرت صادق کج شد دارای برگ بود و خرما داشت بمن فرمود نزدیک شو بسم اللّه بگو و بخور عالی ترین و لذیذترین خرمایی بود که تاکنون خورده بودم. در این موقع مرد عربی گفت سحری بزرگ تر از امروز ندیده بودم. امام علیه السّلام فرمود ما وارث پیامبران هستیم اهل سحر و شعبده بازی نیستیم از خدا تقاضا کردم اجابت فرمود اگر بخواهم دعا میکنم خدا ترا بصورت سگی در آورد که بخانه پیش خانواده ات بروی و برای آن ها دم بجنبانی. اعرابی از روی نادانی گفت دعا کن. در همان موقع بصورت سگی در آمد و رفت. حضرت صادق بمن فرمود به دنبال او برو رفتم تا وارد منزلش شد شروع بدم جنبانیدن برای زن و فرزند خود کرد. چوبی برداشته او را از خانه بیرون کردند. برگشتم خدمت حضرت صادق در همان میان که ما حرف او را میزدیم آمد مقابل امام ایستاد اشکهایش جاری بود خود را بخاک میمالید و صدایی تضرع آمیز در می آورد. امام بر او رحم نموده دعا کرد بحال اول برگشت فرمود حالا ایمان آوردی. عرض کرد هزار هزار مرتبه - . الخرائج و الجرائح: ۱۹۸ - .

**[ترجمه]

«۱۴۸»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ عَنْ يُونُسَ بْنِ ظَبْيَانَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ الصَّادِقِ عليه السلام مَعَ جَمَاعَةٍ فَقُلْتُ قَوْلُ اللَّهِ لِإِبْرَاهِيمَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ أَ كَانَتْ أَرْبَعَةً مِنْ أَجْنَاسٍ مُخْتَلِفَةٍ أَوْ مِنْ جِنْسٍ قَالَ أَ تُحِبُّونَ أَنْ أُرِيَكُمْ مِثْلَهُ قُلْنَا بَلَى قَالَ يَا طَاوُسُ فَإِذَا طَاوُسٌ طَارَ إِلَى حَضْرَتِهِ ثُمَّ قَالَ يَا غُرَابُ فَإِذَا غُرَابٌ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا بَازِيُّ فَإِذَا بَازِيٌّ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا حَمَامَةُ فَإِذَا حَمَامَةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ أَمَرَ بِذَبْحِهَا كُلِّهَا وَ تَقْطِيعِهَا وَ نَتْفِ رِيشِهَا وَ أَنْ يُخْلَطَ ذَلِكَ كُلُّهُ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ ثُمَّ أَخَذَ بِرَأْسِ الطَّاوُسِ فَرَأَيْنَا لَحْمَهُ وَ عِظَامَهُ وَ رِيشَهُ يَتَمَيَّزُ مِنْ غَيْرِهَا حَتَّى أُلْصِقَ ذَلِكَ كُلُّهُ بِرَأْسِهِ وَ قَامَ الطَّاوُسُ بَيْنَ يَدَيْهِ حَيّاً ثُمَّ صَاحَ بِالْغُرَابِ كَذَلِكَ وَ بِالْبَازِي وَ الْحَمَامَةِ كَذَلِكَ فَقَامَتْ كُلُّهَا أَحْيَاءً بَيْنَ يَدَيْهِ (۲).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: یونس بن ظبیان گفت با گروهی از مردم خدمت حضرت صادق بودیم عرض کردم در این آیه که خداوند بابراهیم میفرماید «فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ» این چهار مرغ از یک جنس بودند یا چهار نوع مختلف. امام فرمود میل دارید مثل آن را بشما نشان دهم عرض کردیم بله. صدا زد طاوس یک طاوس مقابل آن جناب آمد صدا زد کلاغ کلاغی آمد فرمود باز، یک باز شکاری آمد فرمود کبوتر، کبوتری مقابلش بزمین نشست دستور داد هر چهار مرغ را بکشند و قطعه قطعه کنند و پرهای آنها را بکنند و تمام آنها را با یک دیگر مخلوط کنند بعد سر طاوس را بدست گرفت تمام پاره های بدن طاوس از بقیه مرغها جدا شده به یکدیگر چسبید طاوس زنده شد باز کلاغ را صدا زد و بعد باز را پس از آن کبوتر را همه زنده شدند و مقابل ایشان ایستادند - . همان: ۱۹۸ - .

**[ترجمه]

«۱۴۹»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ کَثِیرٍ الرَّقِّیِّ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ الصَّادِقِ علیه السلام وَ أَبُو الْخَطَّابِ وَ الْمُفَضَّلُ وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْبَلْخِیُّ إِذْ دَخَلَ عَلَیْنَا کَثِیرٌ النَّوَّاءُ وَ قَالَ إِنَّ أَبَا الْخَطَّابِ هُوَ یَشْتِمُ أَبَا بَکْرٍ وَ عُمَرَ وَ عُثْمَانَ وَ یُظْهِرُ الْبَرَاءَهَ مِنْهُمْ فَالْتَفَتَ الصَّادِقُ علیه السلام إِلَی أَبِی الْخَطَّابِ وَ قَالَ یَا مُحَمَّدُ مَا تَقُولُ قَالَ کَذَبَ وَ اللَّهِ مَا سَمِعَ قَطُّ شَتْمَهُمَا مِنِّی فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام قَدْ حَلَفَ وَ لَا یَحْلِفُ کَاذِباً فَقَالَ صَدَقَ لَمْ أَسْمَعْ أَنَا مِنْهُ وَ لَکِنْ حَدَّثَنِی الثِّقَهُ بِهِ عَنْهُ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام وَ إِنَّ الثِّقَهَ لَا یَبْلُغُ ذَلِکَ فَلَمَّا خَرَجَ کَثِیرٌ النَّوَّاءُ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام أَمَا وَ اللَّهِ لَئِنْ کَانَ أَبُو الْخَطَّابِ ذَکَرَ مَا قَالَ کَثِیرٌ لَقَدْ عَلِمَ مِنْ أَمْرِهِمْ مَا لَمْ یَعْلَمْهُ کَثِیرٌ وَ اللَّهِ لَقَدْ جَلَسَا مَجْلِسَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام غَصْباً فَلَا غَفَرَ اللَّهُ لَهُمَا وَ لَا عَفَا عَنْهُمَا فَبُهِتَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْبَلْخِیُّ فَنَظَرَ إِلَی الصَّادِقِ علیه السلام مُتَعَجِّباً مِمَّا قَالَ فِیهِمَا فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام أَنْکَرْتَ مَا سَمِعْتَ فِیهِمَا قَالَ کَانَ ذَلِکَ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام فَهَلَّا کَانَ الْإِنْکَارُ مِنْکَ لَیْلَهَ دَفَعَ إِلَیْکَ

ص: ۱۱۱

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۱۹۸.

۲- ۲. الخرائج و الجرائح ص ۱۹۸.

فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ الْبَلْخِيُّ جارِيَتَهُ فُلَانَه لِتَبِيعَهَا فَلَمَّا عَبَرْتَ النَّهَرَ افْتَرَشْتَهَا فِی أَصْلِ شَجَرَهٍ فَقَالَ الْبَلْخِیُّ قَدْ مَضَی وَ اللَّهِ لِهَذَا الْحَدِيثِ أَكْثَرُ مِنْ عِشْرِينَ سَنَهً وَ لَقَدْ تُبْتُ إِلَی اللَّهِ مِنْ ذَلِکَ فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام لَقَدْ تُبْتَ وَ مَا تابَ اللَّهُ عَلَيْکَ وَ لَقَدْ غَضِبَ اللَّهُ لِصَاحِبِ الْجَارِيَهِ ثُمَّ رَكِبَ وَ سَارَ الْبَلْخِيُّ مَعَهُ فَلَمَّا بَرَزَ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام وَ قَدْ سَمِعَ صَوْتَ حِمَارٍ إِنَّ أَهْلَ النَّارِ يَتَأَذَّوْنَ بِهِمَا وَ بِأَصْوَاتِهِمَا كَمَا تَتَأَذَّوْنَ بِصَوْتِ الْحِمَارِ فَلَمَّا بَرَزْنَا إِلَی الصَّحْرَاءِ فَإِذَا نَحْنُ بِجُبٍّ كَبِيرٍ(۱)

ثُمَّ الْتَفَتَ الصَّادِقُ علیه السلام إِلَی الْبَلْخِيِّ فَقَالَ اسْقِنَا مِنْ هَذَا الْجُبِّ فَدَنَا الْبَلْخِيُّ ثُمَّ قَالَ هَذَا جُبٌّ بَعِيدُ الْقَعْرِ لَا أَرَی مَاءً بِهِ فَتَقَدَّمَ الصَّادِقُ علیه السلام فَقَالَ أَيُّهَا الْجُبُّ السَّامِعُ الْمُطِيعُ لِرَبِّهِ اسْقِنَا مِمَّا جَعَلَ اللَّهُ فِيکَ مِنَ الْمَاءِ بِإِذْنِ اللَّهِ فَنَظَرْنَا الْمَاءَ يَرْتَفِعُ مِنَ الْجُبِّ فَشَرِبْنَا مِنْهُ ثُمَّ سَارَ حَتَّی انْتَهَی إِلَی مَوْضِعٍ فِيهِ نَخْلَهٌ يَابِسَهٌ فَدَنَا مِنْهَا فَقَالَ أَيَّتُهَا النَّخْلَهُ أَطْعِمِينَا مِمَّا جَعَلَ اللَّهُ فِيکِ فَانْتَثَرَتْ رُطَباً جَنِيّاً.

ثُمَّ جاءَ فَالْتَفَتَ فَلَمْ يَرَ فِيهَا شَيْئاً ثُمَّ سَارَا فَإِذَا نَحْنُ بِظَبْيٍ قَدْ أَقْبَلَ يُبَصْبِصُ بِذَنَبِهِ قَدْ أَقْبَلَ إِلَی الصَّادِقِ علیه السلام وَ يَنْغَمُ (۲) فَقَالَ أَفْعَلُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَانْصَرَفَ الظَّبْيُ فَقَالَ الْبَلْخِيُّ لَقَدْ رَأَيْنَا عَجَباً فَمَا سَأَلَکَ الظَّبْيُ قَالَ اسْتَجَارَ بِیَ الظَّبْيُ وَ أَخْبَرَنِی أَنَّ بَعْضَ مَنْ يَصِيدُ الظِّبَاءَ بِالْمَدِينَهِ صَادَ زَوْجَتَهُ وَ أَنَّ لَهَا خِشْفَيْنِ (۳) صَغِيرَيْنِ وَ سَأَلَنِی أَنْ أَشْتَرِيَهَا وَ أُطْلِقَهَا إِلَيْهِ فَضَمِنْتُ لَهُ ذَلِکَ وَ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَهَ وَ دَعَا وَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيراً كَمَا هُوَ أَهْلُهُ وَ مُسْتَحِقُّهُ وَ تَلَا أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلی ما آتاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ (۴) ثُمَّ قَالَ نَحْنُ وَ اللَّهِ الْمَحْسُودُونَ ثُمَّ انْصَرَفَ وَ نَحْنُ مَعَهُ فَاشْتَرَی الظَّبْيَهَ وَ أَطْلَقْهَا ثُمَّ قَالَ لَا تُذِيعُوا سِرَّنَا وَ لَا تُحَدِّثُوا بِهِ عِنْدَ غَيْرِ أَهْلِهِ فَإِنَ

۱- ۱. الجب: البئر العميقه.

۲- ۲. ينغم: الظبی هو من النغم بالتحريک و هو الكلام الخفی.

۳- ۳. الخشف: بتثليث الخاء، ولد الظبی أول ما يولد.

۴- ۴. سوره النساء الآيه: ۵۴.

الْمُذِيعَ سِرَّنَا أَشَدُّ عَلَيْنَا مِنْ عَدُوِّنَا(۱).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: داود بن کثیر رقی گفت من و ابو الخطاب و مفضل و ابو عبد اللّه بلخی خدمت حضرت صادق بودیم کثیر النوا وارد شده گفت این ابو الخطاب ابا بکر و عمر و عثمان را فحش میدهد و از آنها بیزاری میجوید امام روی بجانب ابی الخطاب نموده فرمود چه میگویی؟ گفت بخدا قسم دروغ میگوید تا کنون فحشی نسبت بآنها از من نشنیده است، حضرت صادق فرمود قسم خورد قطعا قسم دروغ نمیخورد. کثیر النوا گفت راست میگوید من از او ناسزا نشنیده ام ولی شخصی مورد اعتماد بمن گفت که او چنین کرده. امام فرمود شخص مورد اعتماد چنین حرفی را بکسی نمیگوید. وقتی کثیر النوا رفت امام صادق فرمود اگر ابو الخطاب چنین حرفی را زده باشد بواسطه آن است که چیزهایی از آنها میداند که کثیر النوا نمیداند بخدا قسم جایگاه امیر المؤمنین را غصب نمودند خدا آنها را نیامرزد و از آنها نگذرد.

ابو عبد اللّه بلخی از شنیدن این حرف مات و مبهوت شد با تعجب بامام نگاه میکرد. فرمود از حرفهایی که زدم تعجب کردی و با این حرفها مخالفی؟ گفت آری. فرمود پس چرا انکار نکردی در شبی که فلانی پسر فلان کس بلخی کنیزی بدست تو داد باین نام که او را بفروشی، از رود که گذشتی زیر درختی با او در آمیختی. مرد بلخی گفت بخدا قسم از آن جریان بیش از بیست سال گذشته من توبه کرده ام حضرت صادق فرمود تو توبه کرده ای ولی خداوند از تو نگذشته است خداوند بواسطه صاحب کنیز بر تو خشم گرفت. امام علیه السّلام سوار شد مرد بلخی نیز در خدمت ایشان بود، در این موقع صدای الاغی بلند شد حضرت صادق فرمود از صدای آن دو اهل جهنم آزرده میشوند همان طوری که شماها از صدای الاغ آزرده میشوید وقتی وارد بیابان شدیم بر سر چاه بزرگی رسیدیم. امام علیه السّلام روی بجانب بلخی کرده فرمود از این چاه به ما آب بده نزدیک چاه رفت عرض کرد خیلی گود و عمیق است آبی در آن دیده نمیشود امام پیش رفته فرمود: ای چاه شنوا و مطیع پروردگار، باجازه خدا ما را از آبی که در نهاد تو قرار داده بیاشام. آب از چاه بالا آمد از آن آشامیدیم بعد براه خود ادامه داد تا بمحلی رسید که درخت خرمای خشکی بود فرمود: ای درخت خرما از آنچه در نهاد تو قرار داده اند بما بخوران. خرمای تر و تازه از درخت فرو ریخت. بعد که متوجه شدم چیزی در درخت نبود براه خود ادامه داده تا به یک آهو رسیدیم که پیش آمد و با دم خود اظهار عجز و احتیاج می کرد و صدای مخصوصی که حاکی از التماس بود مینمود. امام فرمود ان شاء اللّه انجام میدهم آهو راه خود را در پیش گرفت. بلخی گفت امروز چیز عجیبی دیدیم آهو چه میخواست؟ فرمود بمن پناهنده شد گفت یکی از صیادهای مدینه همسرش را صید کرده دو بره کوچک دارد از من تقاضا کرد او را بخرم و آزاد کنم من نیز ضمانت کردم که این کار را انجام دهم رو بقبله ایستاده فرمود: ستایش خدا را بآنقدر که شایسته اوست و استحقاق دارد این آیه را نیز خواند «أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلى ما آتاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ» - . نساء / ۵۴ - { بلکه به مردم، برای آنچه خدا از فضل خویش به آنان عطا کرده رشک می ورزند} فرمود بخدا قسم ما مورد حسد مردم هستیم. سپس امام برگشت ما نیز در خدمتش بودیم آهوی ماده را خرید و آزاد کرد فرمود سرّ ما را فاش نکنید و پیش نااهلان نقل نکنید همانا کسی که اسرار ما را فاش کند ضررش برای ما از دشمنان بیشتر است - . الخرائج و الجرائح: ۱۹۸ - .

**[ترجمه]

قب (۲)،[المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ أَبَا الصَّلْتِ الْهَرَوِیَّ رَوَی عَنِ الرِّضَا علیه السلام أَنَّهُ قَالَ قَالَ لِی أَبِی مُوسَی: کُنْتُ جَالِساً عِنْدَ أَبِی علیه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَیْهِ بَعْضُ أَوْلِیَائِنَا فَقَالَ فِی الْبَابِ رَکْبٌ کَثِیرٌ یُرِیدُونَ الدُّخُولَ عَلَیْکَ فَقَالَ لِی انْظُرْ فِی الْبَابِ فَنَظَرْتُ إِلَی جِمَالٍ کَثِیرَهٍ عَلَیْهَا صَنَادِیقُ وَ رَجُلٍ رَکِبَ فَرَساً فَقُلْتُ مَنِ الرَّجُلُ قَالَ رَجُلٌ مِنَ السِّنْدِ وَ الْهِنْدِ أَرَدْتُ الْإِمَامَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَأَعْلَمْتُ وَالِدِی بِذَلِکَ فَقَالَ لَا تَأْذَنْ لِلنَّجِسِ الْخَائِنِ فَأَقَامَ بِالْبَابِ مُدَّهً مَدِیدَهً فَلَمْ یُؤْذَنْ لَهُ حَتَّی شَفَعَ یَزِیدُ بْنُ سُلَیْمَانَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ سُلَیْمَانَ فَأُذِنَ لَهُ فَدَخَلَ الْهِنْدِیُّ وَ جَثَی بَیْنَ یَدَیْهِ فَقَالَ أَصْلَحَ اللَّهُ الْإِمَامَ أَنَا رَجُلٌ مِنَ الْهِنْدِ مِنْ قِبَلِ مَلِکِهَا بَعَثَنِی إِلَیْکَ بِکِتَابٍ مَخْتُومٍ وَ کُنْتُ بِالْبَابِ حَوْلًا لَمْ تَأْذَنْ لِی فَمَا ذَنْبِی أَ هَکَذَا یَفْعَلُ أَوْلَادُ الْأَنْبِیَاءِ قَالَ فَطَأْطَأَ رَأْسَهُ ثُمَّ قَالَ وَ لَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِینٍ (۳) قَالَ مُوسَی علیه السلام فَأَمَرَنِی أَبِی بِأَخْذِ الْکِتَابِ وَ فَکِّهِ فَإِذَا فِیهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الطَّاهِرِ مِنْ کُلِّ نَجِسٍ مِنْ مَلِکِ الْهِنْدِ أَمَّا بَعْدُ فَقَدْ هَدَانِی اللَّهُ عَلَی یَدَیْکَ وَ إِنَّهُ أُهْدِیَ إِلَیَّ جَارِیَهٌ لَمْ أَرَ أَحْسَنَ مِنْهَا وَ لَمْ أَجِدْ أَحَداً یَسْتَأْهِلُهَا غَیْرَکَ فَبَعَثْتُهَا إِلَیْکَ مَعَ شَیْ ءٍ مِنَ الْحُلِیِّ وَ الْجَوْهَرِ وَ الطِّیبِ ثُمَّ جَمَعْتُ وُزَرَائِی فَاخْتَرْتُ مِنْهُمْ أَلْفَ رَجُلٍ یَصْلُحُونَ لِلْأَمَانَهِ وَ اخْتَرْتُ مِنَ الْأَلْفِ مِائَهً وَ اخْتَرْتُ مِنَ الْمِائَهِ عَشَرَهً وَ اخْتَرْتُ مِنَ الْعَشَرَهِ وَاحِداً وَ هُوَ مِیزَابُ بْنُ حُبَابٍ لَمْ أَرَ أَوْثَقَ مِنْهُ فَبَعَثْتُ عَلَی یَدِهِ هَذِهِ فَقَالَ جَعْفَرٌ علیه السلام ارْجِعْ أَیُّهَا الْخَائِنُ فَمَا کُنْتُ بِالَّذِی أَتَقَبَّلُهَا لِأَنَّکَ خَائِنٌ فِیمَا ائْتُمِنْتَ عَلَیْهِ فَحَلَفَ أَنَّهُ مَا خَانَ فَقَالَ علیه السلام إِنْ شَهِدَ بَعْضُ ثِیَابِکَ بِمَا خُنْتَ تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۱۹۸.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۶۷.

۳- ۳. سوره ص الآیه: ۸۸.

اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ أَ وَ تُعْفِينِي مِنْ ذَلِكَ قَالَ أَكْتُبُ إِلَى صَاحِبِكَ بِمَا فَعَلْتَ قَالَ الْهِنْدِيُّ إِنْ عَلِمْتَ شَيْئاً فَاكْتُبْ فَكَانَ عَلَيْهِ فَرْوَةٌ فَأَمَرَهُ بِخَلْعِهَا ثُمَّ قَامَ الْإِمَامُ فَرَكَعَ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَجَدَ قَالَ مُوسَى علیه السلام فَسَمِعْتُهُ فِي سُجُودِهِ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمَعَاقِدِ الْعِزِّ مِنْ عَرْشِكَ وَ مُنْتَهَى الرَّحْمَهِ مِنْ كِتَابِكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ وَ أَمِينِكَ فِي خَلْقِكَ وَ آلِهِ وَ أَنْ تَأْذَنَ لِفَرْوِ هَذَا الْهِنْدِيِّ أَنْ يَنْطِقَ بِفِعْلِهِ وَ أَنْ يَحْكُمَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ يَسْمَعُهُ مَنْ فِي الْمَجْلِسِ مِنْ أَوْلِيَائِنَا لِيَكُونَ ذَلِكَ عِنْدَهُمْ آيَةً مِنْ آيَاتِ أَهْلِ الْبَيْتِ فَيَزْدَادُوا إِيمَاناً مَعَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ أَيُّهَا الْفَرْوُ تَكَلَّمْ بِمَا تَعْلَمُ مِنَ الْهِنْدِيِّ قَالَ مُوسَى علیه السلام فَانْتَفَضَتِ الْفَرْوَةُ وَ صَارَتْ كَالْكَبْشِ وَ قَالَتْ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ ائْتَمَنَهُ الْمَلِكُ عَلَى هَذِهِ الْجَارِيَهِ وَ مَا مَعَهَا وَ أَوْصَاهُ بِحِفْظِهَا حَتَّى صِرْنَا إِلَى بَعْضِ الصَّحَارِي أَصَابَنَا الْمَطَرُ وَ ابْتَلَّ جَمِيعُ مَا مَعَنَا ثُمَّ احْتَبَسَ الْمَطَرُ وَ طَلَعَتِ الشَّمْسُ فَنَادَى خَادِماً كَانَ مَعَ الْجَارِيَهِ يَخْدُمُهَا يُقَالُ لَهُ بِشْرٌ وَ قَالَ لَوْ دَخَلْتَ هَذِهِ الْمَدِينَهَ فَأَتَيْتَنَا بِمَا فِيهَا مِنَ الطَّعَامِ وَ دَفَعَ إِلَيْهِ الدَّرَاهِمَ وَ دَخَلَ الْخَادِمُ الْمَدِينَهَ فَأَمَرَ مِيزَابُ هَذِهِ الْجَارِيَهَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ قُبَّتِهَا إِلَى مِضْرَبٍ قَدْ نُصِبَ فِي الشَّمْسِ فَخَرَجَتْ وَ كَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَا إِذْ كَانَ فِي الْأَرْضِ وَحَلٌ وَ نَظَرَ هَذَا الْخَائِنُ إِلَيْهَا فَرَاوَدَهَا عَنْ نَفْسِهَا فَأَجَابَتْهُ وَ فَجَرَ بِهَا وَ خَانَكَ فَخَرَّ الْهِنْدِيُّ فَقَالَ ارْحَمْنِي فَقَدْ أَخْطَأْتُ وَ أُقِرُّ بِذَلِكَ ثُمَّ صَارَتْ فَرْوَةً كَمَا كَانَتْ وَ أَمَرَهُ أَنْ يَلْبَسَهَا فَلَمَّا لَبِسَهَا انصمت [انْضَمَّتْ] فِي حَلْقِهِ وَ خَنَقَتْهُ حَتَّى اسْوَدَّ وَجْهُهُ فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام أَيُّهَا الْفَرْوُ خَلِّ عَنْهُ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى صَاحِبِهِ فَيَكُونَ هُوَ أَوْلَى بِهِ مِنَّا فَانْحَلَّ الْفَرْوُ وَ قَالَ الْهِنْدِيُّ اللَّهَ اللَّهَ فِيَّ وَ إِنَّكَ إِنْ رَدَدْتَ الْهَدِيَّهَ خَشِيتُ أَنْ يُنْكِرَ ذَلِكَ عَلَيَّ فَإِنَّهُ بَعِيدُ الْعُقُوبَهِ فَقَالَ أَسْلِمْ أُعْطِكَ الْجَارِيَهَ فَأَبَى فَقَبِلَ الْهَدِيَّهَ وَ رَدَّ الْجَارِيَهَ فَلَمَّا رَجَعَ إِلَى الْمَلِكِ رَجَعَ الْجَوَابُ إِلَى أَبِي بَعْدَ أَشْهُرٍ فِيهِ مَكْتُوبٌ:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْإِمَامِ علیه السلام مِنْ مَلِكِ الْهِنْدِ أَمَّا بَعْدُ فَقَدْ أَهْدَيْتُ إِلَيْكَ جَارِيَةً فَقَبِلْتَ مِنِّي مَا لَا قِيمَةَ لَهُ وَ رَدَدْتَ الْجَارِيَهَ فَأَنْكَرَ ذَلِكَ قَلْبِي وَ عَلِمْتُ أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ وَ أَوْلَادَ الْأَنْبِيَاءِ مَعَهُمْ فِرَاسَةٌ فَنَظَرْتُ إِلَى

الرَّسُولِ بِعَيْنِ الْخِيَانَهِ فَاخْتَرَعْتُ كِتَاباً وَ أَعْلَمْتُهُ أَنَّهُ أَتَانِي مِنْكَ الْخِيَانَهُ وَ حَلَفْتُ أَنَّهُ لَا يُنَجِّيهِ إِلَّا الصِّدْقُ فَأَقَرَّ بِمَا فَعَلَ وَ أَقَرَّتِ الْجَارِيَهُ بِمِثْلِ ذَلِكَ وَ أَخْبَرَتْ بِمَا كَانَ مِنَ الْفَرْوَهِ فَتَعَجَّبْتُ مِنْ ذَلِكَ وَ ضَرَبْتُ عُنُقَهَا وَ عُنُقَهُ وَ أَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ اعْلَمْ أَنِّي فِي أَثَرِ الْكِتَابِ فَمَا أَقَامَ إِلَّا مُدَّهً يَسِيرَهً حَتَّى تَرَكَ مُلْكَ الْهِنْدِ وَ أَسْلَمَ وَ حَسُنَ إِسْلَامُهُ (۱).

**[ترجمه]مناقب، الخرائج و الجرائح: امام رضا ع فرمود پدرم موسی بن جعفر علیه السّلام چنین نقل کرد که من خدمت پدرم بودم مردی وارد شده عرض کرد بر در خانه کاروان بزرگی است که اجازه ورود میخواهند. پدرم فرمود ببین کیست. کنار در رفتم دیدم شترهای زیادی است که صندوقهایی بار دارد و مردی سوار بر اسب است گفتم شما که هستید. گفت مردی از هندم میخواهم خدمت امام جعفر بن محمّد برسم. جریان را به پدرم گفتم. فرمود: باین ناپاک خائن اجازه نده مدتی بسیار طولانی جلوی خانه منزل گرفت اما اجازه نمی یافت تا بالاخره یزید بن سلیمان و محمّد بن سلیمان واسطه شدند و اجازه گرفتند. مرد هندی وارد شده دو زانو مقابل امام نشست عرض کرد خدا نگهدار شما باشد آقا من مردی از هندم که پیک پادشاه آن سامانم بوسیله من نامه ای مهر شده برای شما فرستاده یک سال است که بر در خانه شما اجازه میخواهم باز هم اجازه نمیدادی علت چه بود چه گناهی داشتم؟ فرزند پیامبر نباید چنین کاری کند. امام علیه السّلام سر بزیر انداخته فرمود: «ولتعلمنّ نبأه بعد حين» - . ص / ۸۸ - {و قطعاً پس از چندی خبر آن را خواهید دانست}. موسی بن جعفر فرمود: پدرم بمن امر کرد نامه را بگیرم و باز کنم دیدم در نامه نوشته است: بسم اللّه الرحمن الرحیم حضور جعفر بن محمّد آن پاکیزه مردی که هیچ آلودگی در او راه نیافته از طرف پادشاه هند. خداوند مرا بواسطه شما هدایت نموده، کنیزی بسیار زیبا نصیب ما شد کسی را شایسته آن ندیدم جز شما آن کنیز را بهمراه تعدادی زیور آلات و جواهر و عطر برای شما فرستادم. وزیران خود را جمع نمودم از میان آنها هزار نفر که شایسته امانت داری بودند انتخاب کردم از هزار نفر صد نفر و از صد نفر ده نفر و از ده نفر یک نفر انتخاب نمودم که میزاب بن حباب است از او مورد اعتمادتر نیافتم آن کنیز را باو سپردم. امام علیه السّلام فرمود: برو خائن من قبول نخواهم کرد زیرا تو در امانت خیانت کردی. قسم خورد که خیانت نکرده ام. فرمود: اگر یکی از لباسهایت گواهی بخیانت تو بدهد بخدای یکتا و پیامبری محمّد مصطفی اعتراف خواهی کرد؟ گفت مرا از این کار عفو نما. فرمود: برای پادشاه هند بنویس چه کرده ای مرد هندی گفت: اگر چیزی میدانید شما بنویسید. یک پوستین بر تن داشت دستور داد آن را در آورد. بعد امام از جا حرکت نموده دو رکعت نماز خواند بعد از نماز بسجده رفت موسی بن جعفر علیه السّلام فرمود شنیدم در سجده میگوید:

«اللهم انی أسألک بمعاقد العز عن عرشک و منتهی الرحمه من کتابک ان تصلی علی محمّد عبدک و رسولک و امینک فی خلقک و آله. و ان تأذن لفرو هذا الهندی ان ینطق بفعله»

خدایا از تو درخواست میکنم به پایه های عزیز عرشت و منتهای رحمت از کتابت که بر محمّد، بنده و فرستاده و امین خود در میان مردم و بر خاندانش درود فرستی و اجازه دهی پوستین این مرد هندی کار او را با زبان عربی آشکار بطوری که همه حاضرین جلسه از دوستان ما بشنوند اعتراف کند تا این امر نشانه ای باشد برای اهل بیت پیامبر و ایمانشان افزون گردد.

در این موقع سر بلند نموده فرمود ای پوستین از آنچه از این مرد هندی می دانی سخن بگو موسی بن جعفر علیه السّلام فرمود

پوستین جمع شد و شبیه یک گوسفند گردید گفت یا ابن رسول اللّه پادشاه او را نسبت باین کنیز و هر چه همراه اوست امین خود قرار داد و در مورد نگهداری آنها بسیار سفارش کرد، رسیدیم به بیابانی باران ما را گرفت هر چه داشتیم خیس شد. باران ایستاد خورشید در آمد این مرد غلام مأمور آن کنیز بنام بشر را خواست و باو دستور داد برود از شهر خوراکی تهیه کند و مقداری پول در اختیارش گذاشت غلام بطرف شهر رفت. میزاب به کنیز گفت: از داخل جایگاه مخصوص خارج شود و در خیمه ای که مقابل آفتاب زده اند بنشیند چون زمین گل آلود بود کنیز وقتی بیرون آمد جامه از ساقهای پای خود بالا زد چشم این خائن که بساق پای او افتاد فریفته او گردید و بالاخره او را گول زد، کنیز هم راضی شد با او درآمیخت و بتو خیانت کرد. مرد هندی خود را بزمین انداخته عرض کرد اشتباه کردم مرا ببخش اقرار می کنم پوستین بحالت اول برگشت و فرمود آن را بشانه خود بیانداز همین که پوشید پوستین جمع شد و گلوی او را گرفت بطوری که صورتش سیاه شد.

امام صادق فرمود او را رها کن تا پیش پادشاه برگردد او خودش هر معامله ای میخواهد با او بکند، پوستین آزاد شد. هندی گفت: وای وای اگر شما هدیه را رد کنید میترسم او متوجه شود زیرا او بسیار سخت کیفر است. فرمود مسلمان شو تا همین کنیز را بتو ببخشم. قبول نکرد امام علیه السّلام بقیه هدایا را پذیرفت ولی کنیز را رد کرد، آن هندی وقتی پیش پادشاه برگشت نامه ای از طرف پادشاه پس از چند ماه باین مضمون برای پدرم رسید.

بسم اللّه الرحمن الرحیم نامه ایست برای جعفر بن محمّد از طرف پادشاه هند برای شما کنیزی با مقداری هدیه فرستاده بودم، آنچه ارزش نداشت قبول کرده بودی ولی کنیز را رد نمودی. من از این کار مشکوک شدم فهمیدم که انبیاء و اولاد آنها دارای فراست مخصوصی هستند فهمیدم این مرد خیانتی کرده است. یک نامه جعلی ترتیب دادم که شما نوشته ای او خیانت کرده ضمنا باو گوشزد نمودم که جز راستی باعث نجاتش نخواهد شد. هر کاری کرده بود اقرار نمود، کنیز نیز اقرار کرد و جریان پوستین را هم گفت بسیار در شگفت شدم گردن کنیز و آن مرد را زدم اینک بوحدانیت خدا و رسالت محمّد مصطفی صلّی اللّه علیه و آله گواهی میدهم پس از نامه بزودی خدمت شما خواهم آمد. چیزی نگذشت که سلطنت هند را رها کرد و مسلمان شد و اسلامی نیکو پیدا کرد - . الخرائج و الجرائح: ۱۹۹ - .

**[ترجمه]

«۱۵۱»

قب (۲)،[المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: کُنْتُ أَمْشِی مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام بِمَکَّهَ أَوْ بِمِنًی إِذْ مَرَرْنَا بِامْرَأَهٍ بَیْنَ یَدَیْهَا بَقَرَهٌ مَیْتَهٌ وَ هِیَ مَعَ صَبِیَّهٍ لَهَا تَبْکِیَانِ فَقَالَ علیه السلام مَا شَأْنُکِ قَالَتْ کُنْتُ وَ صِبْیَانِیَ نَعِیشُ مِنْ هَذِهِ الْبَقَرَهِ وَ قَدْ مَاتَتْ لَقَدْ تَحَیَّرْتُ فِی أَمْرِی قَالَ أَ فَتُحِبِّینَ أَنْ یُحْیِیَهَا اللَّهُ لَکِ قَالَتْ أَ وَ تَسْخَرُ مِنِّی مَعَ مُصِیبَتِی قَالَ کَلَّا مَا أَرَدْتُ ذَلِکَ ثُمَّ دَعَا بِدُعَاءٍ ثُمَّ رَکَضَهَا بِرِجْلِهِ وَ صَاحَ بِهَا فَقَامَتِ الْبَقَرَهُ مُسْرِعَهً سَوِیَّهً فَقَالَتْ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ وَ رَبِّ الْکَعْبَهِ فَدَخَلَ الصَّادِقُ علیه السلام بَیْنَ النَّاسِ فَلَمْ تَعْرِفْهُ الْمَرْأَهُ(۳).

**[ترجمه]مناقب - . مناقب ۳ : ۳۶۷ با کمی تفاوت و در آن به جای میزاب میزان آمده است. - ، الخرائج و الجرائح: مفضل بن عمر گفت: در خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم در مکه یا منی گذارمان بزنی افتاد که با دخترکی بالای سر گاو

مرده ای ایستاده گریه میکردند. امام فرمود چه شده؟ گفت: من و دخترانم از شیر این گاو زندگی میکردیم حال این گاو مرده است متحیرم که چگونه زندگی خود را بگذرانم. فرمود: دوست داری خداوند گاو را برایت زنده کند؟ زن گفت: با این گرفتاری که دارم مرا مسخره میکنی؟! فرمود: نه. مسخره نمیکنم. امام علیه السّلام دعایی خواند آنگاه با پای خود بگاو زد و او را صدا زد گاو بسرعت صحیح و سالم از جای خود حرکت نمود. آن زن که گاو خود را زنده دید فریاد زد بخدا این عیسی بن مریم است. امام علیه السّلام بین مردم رفت و زن او را نشناخت - . الخرائج و الجرائح: ۱۹۸ - .

**[ترجمه]

«۱۵۲»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ صَفْوَانَ بْنَ یَحْیَی قَالَ: قَالَ لِیَ الْعَبْدِیُّ قَالَتْ أَهْلِی قَدْ طَالَ عَهْدُنَا بِالصَّادِقِ علیه السلام فَلَوْ حَجَجْنَا وَ جَدَّدْنَا بِهِ الْعَهْدَ فَقُلْتُ لَهَا وَ اللَّهِ مَا عِنْدِی شَیْ ءٌ أَحُجُّ بِهِ فَقَالَتْ عِنْدَنَا کسو [کِسْوَهٌ] وَ حُلِیٌّ فَبِعْ ذَلِکَ وَ تَجَهَّزْ بِهِ فَفَعَلْتُ فَلَمَّا صِرْنَا قُرْبَ الْمَدِینَهِ مَرِضَتْ مَرَضاً شَدِیداً وَ أَشْرَفَتْ عَلَی الْمَوْتِ فَلَمَّا دَخَلْنَا الْمَدِینَهَ خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهَا وَ أَنَا آیِسٌ مِنْهَا فَأَتَیْتُ الصَّادِقَ علیه السلام وَ عَلَیْهِ ثَوْبَانِ مُمَصَّرَانِ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَأَجَابَنِی وَ سَأَلَنِی عَنْهَا فَعَرَّفْتُهُ خَبَرَهَا وَ قُلْتُ إِنِّی خَرَجْتُ وَ قَدْ أَیِسْتُ مِنْهَا فَأَطْرَقَ مَلِیّاً ثُمَّ قَالَ یَا عَبْدِیُّ أَنْتَ حَزِینٌ بِسَبَبِهَا قُلْتُ نَعَمْ قَالَ لَا بَأْسَ عَلَیْهَا فَقَدْ دَعَوْتُ اللَّهَ لَهَا بِالْعَافِیَهِ فَارْجِعْ إِلَیْهَا فَإِنَّکَ تَجِدُهَا قَاعِدَهً وَ الْخَادِمَهُ

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۱۹۹.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۶۷ بتفاوت و اقتضاب و فیها« میزان» بدل« میزاب».

۳- ۳. الخرائج و الجرائح ص ۱۹۸.

تُلْقِمُهَا الطَّبَرْزَدَ(۱) قَالَ فَرَجَعْتُ إِلَيْهَا مُبَادِراً فَوَجَدْتُهَا قَدْ أَفَاقَتْ وَ هِيَ قَاعِدَةٌ وَ الْخَادِمَةُ تُلْقِمُهَا الطَّبَرْزَدَ فَقُلْتُ مَا حَالُكِ قَالَتْ قَدْ صَبَّ اللَّهُ عَلَيَّ الْعَافِيَةَ صَبّاً وَ قَدِ اشْتَهَيْتُ هَذَا السُّكَّرَ فَقُلْتُ خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِكِ آيِساً فَسَأَلَنِي الصَّادِقُ عَنْكِ فَأَخْبَرْتُهُ بِحَالِكِ فَقَالَ لَا بَأْسَ عَلَيْهَا ارْجِعْ إِلَيْهَا فَهِيَ تَأْكُلُ السُّكَّرَ قَالَتْ خَرَجْتَ مِنْ عِنْدِي وَ أَنَا أَجُودُ بِنَفْسِي فَدَخَلَ عَلَيَّ رَجُلٌ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَصَّرَانِ قَالَ مَا لَكِ قُلْتُ أَنَا مَيِّتَةٌ وَ هَذَا مَلَكُ الْمَوْتِ قَدْ جَاءَ يَقْبِضُ رُوحِي فَقَالَ يَا مَلَكَ الْمَوْتِ قَالَ لَبَّيْكَ أَيُّهَا الْإِمَامُ قَالَ أَ لَسْتَ أُمِرْتَ بِالسَّمْعِ وَ الطَّاعَةِ لَنَا قَالَ بَلَى قَالَ فَإِنِّي آمُرُكَ أَنْ تُؤَخِّرَ أَمْرَهَا عِشْرِينَ سَنَةً قَالَ السَّمْعَ وَ الطَّاعَةَ قَالَ فَخَرَجَ هُوَ وَ مَلَكُ الْمَوْتِ فَأَفَقْتُ مِنْ سَاعَتِي (۲).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: صفوان بن يحيى نقل كرد كه عبدى گفت: روزى زنم گفت: خيلى وقت است كه حضرت صادق عليه السّلام را نديده ايم اگر برويم بمكه و به زيارت آن آقا نائل شويم بد نيست. گفتم من چيزى ندارم بمكه بروم. گفت من مقدارى لباس و زيور آلات دارم آنها را بفروش و خرج سفر را تهيه كن. من لباسها و زيور آلات زنم را فروختم حركت كرديم همين كه به نزديكى مدينه رسيديم سخت مريض شد و بمرگ نزديک گرديد، بمدينه كه رسيديم ديگر اميد به زندگى او نداشتم، از خانه خارج شده خدمت حضرت صادق رفتم امام عليه السّلام جامه اى قرمز رنگ پوشيده بود سلام كردم. جواب داد و از زنم سؤال كرد جريان را عرض كردم و گفتم من با نااميدى از منزل بيرون آمده ام. مدتى سر بزير انداخته بود آنگاه سر بلند نموده فرمود: عبدى آيا تو بواسطه او محزونى عرض كردم بله فرمود چيزى نيست من دعا كردم خدا او را شفا دهد وقتى برگردى مى بينى نشسته است و زنى كه پرستاريش ميكند باو شيرينى طبرزد - . طبرزد يک نوع خرما است ممكن است اين جا مراد يک شيرينى مخصوصى باشد كه با شيره خرما درست ميكرده اند. طبرزد يک نوع نيشكر را نيز ميگويند. - ميدهد. با عجله بخانه برگشتم ديدم بهوش آمده و نشسته است و پرستارش باو طبرزد ميدهد گفتم حالت چطور است؟ گفت خدا مرا شفا داد و باين شكر اشتها پيدا كردم. گفتم وقتى من مأيوس و نا اميد از نزد تو رفتم، امام صادق ع از تو جويا شد جريان را عرض كردم فرمود چيزى نيست وقتى برگردى مشغول خوردن شيرينى است. همسرم گفت: وقتى تو رفتى من داشتم جان ميدادم شخصى كه دو جامه قرمز رنگ داشت وارد شد پرسيد چه شده گفتم در حال مردنم اينک ملک الموت آمده مرا قبض روح كند. آن مرد بملك الموت فرمود مگر تو مأمور نيستى از ما اطاعت كنى؟ گفت چرا. فرمود من بتو دستور ميدهم كه بيست سال مرگ او را بتأخير اندازى، گفت اطاعت ميكنم. آن شخص با ملک الموت خارج شدند، همان دم حال من خوب شد - . الخرائج و الجرائح: ۱۹۸ - .

**[ترجمه]

بيان

قال الفيروزآبادي (۳) المصر بالكسر الطين الأحمر و الممصر كمعظم المصبوغ به.

**[ترجمه]فيروزآبادى - . قاموس ۲ : ۱۳۴ - گفت: المصر با كسره گلى سرخ رنگ است و الممصر بر وزن معظم چيزى است با آن رنگ شده است.

**[ترجمه]

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ: أَنَّ حَمَّادَ بْنَ عِیسَی سَأَلَ الصَّادِقَ علیه السلام أَنْ یَدْعُوَ لَهُ لِیَرْزُقَهُ اللَّهُ مَا یَحُجُّ بِهِ کَثِیراً وَ أَنْ یَرْزُقَهُ ضِیَاعاً حَسَنَهً وَ دَاراً حَسَناً وَ زَوْجَهً مِنْ أَهْلِ الْبُیُوتَاتِ صَالِحَهً وَ أَوْلَاداً أَبْرَاراً فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام اللَّهُمَّ ارْزُقْ حَمَّادَ بْنَ عِیسَی مَا یَحُجُّ بِهِ خَمْسِینَ حَجَّهً وَ ارْزُقْهُ ضِیَاعاً وَ دَاراً حَسَناً وَ زَوْجَهً صَالِحَهً مِنْ قَوْمٍ کِرَامٍ وَ أَوْلَاداً أَبْرَاراً قَالَ بَعْضُ مَنْ حَضَرَهُ دَخَلْتُ بَعْدَ سِنِینَ عَلَی حَمَّادِ بْنِ عِیسَی فِی دَارِهِ بِالْبَصْرَهِ فَقَالَ لِی أَ تَذْکُرُ دُعَاءَ الصَّادِقِ علیه السلام لِی قُلْتُ نَعَمْ قَالَ هَذِهِ دَارِی لَیْسَ فِی الْبَلَدِ مِثْلُهَا وَ ضِیَاعِی أَحْسَنُ الضِّیَاعِ وَ زَوْجَتِی مَنْ تَعْرِفُهَا مِنْ کِرَامِ النَّاسِ وَ أَوْلَادِی تَعْرِفُهُمْ وَ قَدْ حَجَجْتُ ثَمَانِیاً وَ أَرْبَعِینَ حَجَّهً قَالَ فَحَجَّ حَمَّادٌ

ص: ۱۱۶

۱- ۱. الطبرزد، و طبرزل، و طبرزن: ثلاث لغات معربات، و أصله بالفارسیه« تبرزد» کأنّه یراد: نحت من نواحیه بفأس، و« التبر» الفأس بالفارسیه، و من ذلک سمی« الطبرزد» من التمر لان نخلته کأنّما ضربت بالفأس« المعرب للجوالیقیّ ص ۲۲۸».

۲- ۲. الخرائج و الجرائح ص ۱۹۸.

۳- ۳. القاموس ج ۲ ص ۱۳۴.

حَجَّتَیْنِ بَعْدَ ذَلِکَ فَلَمَّا حَجَّ فِی الْحَادِیَهِ وَ الْخَمْسِینَ وَ وَصَلَ إِلَی الْجُحْفَهِ وَ أَرَادَ أَنْ یُحْرِمَ دَخَلَ وَادِیاً لِیَغْتَسِلَ فَأَخَذَهُ السَّیْلُ وَ مَرَّ بِهِ فَتَبِعَهُ غِلْمَانُهُ فَأَخْرَجُوهُ مِنَ الْمَاءِ مَیِّتاً فَسُمِّیَ حَمَّادٌ غَرِیقَ الْجُحْفَهِ(۱).

**[ترجمه]مناقب، الخرائج و الجرائح: حماد بن عیسی از حضرت صادق علیه السّلام درخواست کرد دعا کند خداوند روزی نماید چندین سال بمکه رود و باغهای خوب و خانه ای نیکو باو عنایت فرماید و همسری از خانواده های باشخصیت و نیکوکار و فرزندان شایسته به وی عطا کند. امام علیه السّلام دست بدعا برداشت و گفت خدایا به حماد بن عیسی روزی کن که پنجاه سال بمکه رود باو باغهای عالی و خانه ای نیکو و زنی پرهیزگار از خانواده ای بزرگ و اولادی شایسته عنایت کن.

یکی از کسانی که آنجا حضور داشت گفت پس از چندین سال بخانه حماد ابن عیسی در بصره رفتم و گفت یادت می آید از دعای حضرت صادق؟ گفتم آری گفت این خانه من است که در شهر نظیر ندارد و بهترین باغ ها را دارم همسرم را میشناسی که از خانواده های بزرگ است و بچه هایم را نیز میشناسی تاکنون چهل و هشت مرتبه بحج رفته ام. راوی گفت دو سال دیگر بحج رفت در مرتبه پنجاه و یکم وقتی بجحفه رسید و خواست احرام ببندد داخل یک دره شد تا غسل کند سیل او را برد غلامانش از پی او رفتند و مرده او را از آب گرفتند از آن روز نامش حماد غریق جحفه شد - . همان: ۲۰۰ - .

**[ترجمه]

«۱۵۴»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ أَبِی الصَّامِتِ الْحُلْوَانِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِلصَّادِقِ علیه السلام أَعْطِنِی الشَّیْ ءَ یَنْفِی الشَّکَّ عَنْ قَلْبِی قَالَ علیه السلام هَاتِ الْمِفْتَاحَ الَّذِی فِی کُمِّکَ فَنَاوَلْتُهُ فَإِذَا الْمِفْتَاحُ أَسَدٌ فَخِفْتُ قَالَ خُذْ لَا تَخَفْ فَأَخَذْتُهُ فَعَادَ مِفْتَاحاً کَمَا کَانَ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: ابو الصامت صفوانی گفت بحضرت صادق عرض کردم یک دلیل برای من بیاور که شک از دلم بیرون رود. فرمود همان کلیدی که در دست داری بمن بده همین که کلید را دادم شیری شد ترسیدم. فرمود بگیر نترس گرفتم دو مرتبه کلید شد.

**[ترجمه]

«۱۵۵»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ: أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ عَلَی الصَّادِقِ علیه السلام وَ شَکَا إِلَیْهِ فَاقَتَهُ فَقَالَ علیه السلام طِبْ نَفْساً فَإِنَّ اللَّهَ یُسَهِّلُ الْأَمْرَ فَخَرَجَ الرَّجُلُ فَلَقِیَ فِی طَرِیقِهِ هِمْیَاناً فِیهِ سَبْعُ مِائَهِ دِینَارٍ فَأَخَذَ مِنْهُ ثَلَاثِینَ دِینَاراً وَ انْصَرَفَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ حَدَّثَهُ بِمَا وَجَدَ فَقَالَ لَهُ اخْرُجْ وَ نَادِ عَلَیْهِ سَنَهً لَعَلَّکَ تَظْفَرُ بِصَاحِبِهِ فَخَرَجَ الرَّجُلُ وَ قَالَ لَا أُنَادِی فِی الْأَسْوَاقِ وَ فِی مَجْمَعِ النَّاسِ وَ خَرَجَ إِلَی سِکَّهٍ فِی آخِرِ الْبَلَدِ وَ قَالَ مَنْ ضَاعَ لَهُ شَیْ ءٌ فَإِذَا رَجُلٌ قَالَ ذَهَبَ مِنِّی سَبْعُمِائَهِ دِینَارٍ فِی کَذَا قَالَ مَعِی ذَلِکَ فَلَمَّا رَآهُ وَ کَانَ مَعَهُ مِیزَانٌ فَوَزَنَهَا فَکَانَ کَمَا کَانَ لَمْ تَنْقُصْ فَأَخَذَ مِنْهَا سَبْعِینَ دِینَاراً وَ أَعْطَاهَا الرَّجُلَ فَأَخَذَهَا وَ خَرَجَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمَّا رَآهُ تَبَسَّمَ وَ قَالَ یَا هَذِهِ هَاتِی الصُّرَّهَ فَأُتِیَ بِهَا فَقَالَ هَذَا ثَلَاثُونَ وَ قَدْ أَخَذْتَ سَبْعِینَ مِنَ الرَّجُلِ وَ سَبْعُونَ حَلَالًا خَیْرٌ مِنْ

سَبْعِمائَةٍ حَرَامٍ (۲).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: روایت شده که مردی خدمت حضرت صادق رسید و شکایت از فقر نمود امام علیه السّلام فرمود ناراحت نباش خداوند گشایش خواهد داد. آن مرد خارج شد در بین راه دید همیانی افتاده برداشت در آن هفتصد دینار بود. سی دینار از آن را برداشت خدمت امام صادق رسید و جریان را عرض کرد.

امام فرمود برو یک سال اعلام کن شاید صاحبش پیدا شود. آن مرد رفت با خود گفت در بازارها و مجامع عمومی اعلام نمیکنم به یک کوچه در آخر شهر رفت صدا زد هر کس چیزی گم کرده بیاید. ناگاه دید مردی گفت من هفتصد دینار گم کرده ام در فلان محل. گفت من همان را پیدا کرده ام. همین که همیان خود را دید ترازو داشت وزن کرد چیزی کم نبود هفتاد دینار از آن را برداشته باو داد پول را گرفت خدمت حضرت صادق آمد همین که چشم امام باو افتاد تبسمی نمود فرمود کنیز آن کیسه را بیاور وقتی کیسه را آورد سی دینار برداشت فرمود این سی دینار، هفتاد دینار هم آن مرد داده هفتاد دینار حلال بهتر از هفتصد دینار حرام است - . الخرائج و الجرائح: ۲۰۰ - .

**[ترجمه]

«۱۵۶»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ: أَنَّ ابْنَ أَبِی الْعَوْجَاءِ وَ ثَلَاثَهَ نَفَرٍ مِنَ الدَّهْرِیَّهِ اتَّفَقُوا عَلَی أَنْ یُعَارِضَ کُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ رُبُعَ الْقُرْآنِ وَ کَانُوا بِمَکَّهَ عَاهَدُوا عَلَی أَنْ یَجِیئُوا بِمُعَارَضَتِهِ فِی الْعَامِ الْقَابِلِ فَلَمَّا حَالَ الْحَوْلُ وَ اجْتَمَعُوا فِی مَقَامِ إِبْرَاهِیمَ أَیْضاً قَالَ أَحَدُهُمْ إِنِّی لَمَّا رَأَیْتُ قَوْلَهُ- وَ قِیلَ یا أَرْضُ ابْلَعِی ماءَکِ وَ یا سَماءُ أَقْلِعِی وَ غِیضَ الْماءُ(۳) کَفَفْتُ عَنِ الْمُعَارَضَهِ وَ قَالَ الْآخَرُ وَ کَذَا أَنَا لَمَّا وَجَدْتُ قَوْلَهُ- فَلَمَّا اسْتَیْأَسُوا مِنْهُ

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۰۰.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۴۲.

۳- ۳. سوره هود الآیه: ۴۴.

خَلَصُوا نَجِيًّا(۱) أَيِسْتُ مِنَ الْمُعَارَضَهِ وَ كَانُوا يُسِرُّونَ بِذَلِكَ إِذْ مَرَّ عَلَيْهِمُ الصَّادِقُ عليه السلام فَالْتَفَتَ إِلَيْهِمْ وَ قَرَأَ عَلَيْهِمْ قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَ الْجِنُّ عَلى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هذَا الْقُرْآنِ لا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ (۲) فَبُهِتُوا.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: روایت شده که ابن ابی العوجاء و دو سه نفر دیگر از طبیعی مذهبان با یک دیگر اتحاد کردند که هر کدام در مقابل قرآن یک چهارم از خودشان بنویسند. آنها در مکه عهد بستند و قرار شد سال دیگر در همین محل نوشته های خود را بیاورند. سال بعد در مقام ابراهیم جمع شدند یکی از آنها گفت من وقتی باین آیه رسیدم «یا أَرْضُ ابْلَعِی ماءَكِ وَ یا سَماءُ أَقْلِعِی وَ غِیضَ الْماءُ» - . هود / ۴۴ - {ای زمین! آب خود را فرو بر، و ای آسمان، [از باران] خودداری کن و آب فرو کاست} دست از مبارزه برداشتم دیگری گفت من نیز وقتی باین آیه رسیدم «فَلَمَّا اسْتَیْأَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِیًّا» - . یوسف / ۸۰ -

{پس چون از او نومید شدند، رازگویان کنار کشیدند} از مبارزه مأیوس شدم. این حرفها را آهسته میگفتند که کسی متوجه نشود در همین موقع حضرت صادق علیه السّلام رد شده و متوجه آن ها شد و این آیه را خواند «قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَ الْجِنُّ عَلى أَنْ یَأْتُوا بِمِثْلِ هذَا الْقُرْآنِ لا یَأْتُونَ بِمِثْلِهِ» - . إسراء / ۸۸ - {بگو: اگر انس و جن گرد آیند تا نظیر این قرآن را بیاورند، مانند آن را نخواهند آورد} از شنیدن این آیه از زبان امام صادق علیه السّلام مبهوت شدند.

**[ترجمه]

«۱۵۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ سَدِیرٍ: أَنَّ كَثِیرَ النَّوَّاءِ دَخَلَ عَلَى أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام وَ قَالَ زَعَمَ الْمُغِیرَهُ بْنُ سَعِیدٍ أَنَّ مَعَكَ مَلَكاً یُعَرِّفُكَ الْمُؤْمِنَ مِنَ الْكَافِرِ فِی كَلَامٍ طَوِیلٍ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ علیه السلام مَا هُوَ إِلَّا خَبِیثُ الْوِلَادَهِ وَ سَمِعَ هَذَا الْكَلَامَ جَمَاعَهٌ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَهِ قَالُوا ذَهَبْنَا حَتَّى نَسْأَلَ عَنْ كَثِیرٍ فَلَهُ خَبَرُ سَوْءٍ فَمَضَیْنَا إِلَى الْحَیِّ الَّذِی هُوَ فِیهِمْ فَدُلِلْنَا إِلَى عَجُوزٍ صَالِحَهٍ فَقُلْنَا لَهَا نَسْأَلُكِ عَنْ أَبِی إِسْمَاعِیلَ قَالَتْ كَثِیرٌ فَقُلْنَا نَعَمْ قَالَتْ تُرِیدُونَ أَنْ تُزَوِّجُوهُ قُلْنَا نَعَمْ قَالَتْ لَا تَفْعَلُوا فَإِنِّی وَ اللَّهِ قَدْ وَضَعْتُهُ فِی ذَلِكَ الْبَیْتِ رَابِعَهَ أَرْبَعَهٍ مِنَ الزِّنَا وَ أَشَارَتْ إِلَى بَیْتٍ مِنْ بُیُوتِ الدَّارِ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: کثیر النواء نزد امام صادق ع رفت و در سخنی طولانی گفت: مغیره بن سعید گمان می کند که شما به همراه خود ملکی داری که مؤمن را برایت از کافر مشخص می کند، وقتی خارج شد، امام ع فرمود: او کسی است که ولادتی خبیث داشته است، این سخن را گروهی از اهل کوفه شنیدند، گفتند می رویم و در مورد کثیر تحقیق می کنیم چرا که این حرف خبر بدی در مورد اوست، به محله ای که او بین آن ها زندگی می کرد رفتیم، پس ما را به سمت پیره زنی صالح راهنمایی کردند. گفتیم در مورد ابو اسماعیل از تو می پرسیم، گفت: کثیر گفتیم: بله، گفت: می خواهید با او وصلت کنید؟ گفتیم: بله، گفت: این کار را نکنید، چون به خدا قسم من او را در آن خانه چهارمی از راه زنا به دنیا آوردم و به خانه ای از خانه های آن جا اشاره کرد.

**[ترجمه]

«۱۵۸»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ النَّجَاشِیِّ قَالَ: أَصَابَ جُبَّةً لِی فَرْواً مَاءُ مِیزَابٍ فَغَمَسْتُهَا فِی الْمَاءِ فِی وَقْتٍ بَارِدٍ فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ابْتَدَأَنِی وَ قَالَ إِنَّ الفرا [الْفِرَاءَ] إِذَا غُسِلَتْ بِالْمَاءِ فَسَدَتْ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: عبدالله بن نجاشی گفت: جبه ای داشتم که آب ناودان بر روی آن ریخت، آن را در سرما در آب فرو برده و شستم، وقتی نزد امام صادق ع رفتم بی مقدمه فرمود: اگر خز را با آب بشوری خراب می شود .

**[ترجمه]

«۱۵۹»

یج، [الخرائج و الجرائح] قَالَ زُرَارَةُ: كُنْتُ أَنَا وَ عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ الْمُخْتَارِ وَ سَعِیدُ بْنُ لُقْمَانَ وَ عُمَرُ بْنُ شَجَرَةَ الْكِنْدِیُّ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَامَ عُمَرُ فَخَرَجَ فَأَثْنَوْا عَلَیْهِ خَیْراً وَ ذَكَرُوا وَرَعَهُ وَ بَذْلَ مَالِهِ فَقَالَ مَا أَرَی بِكُمْ عِلْماً بِالنَّاسِ إِنِّی لَأَكْتَفِی مِنَ الرَّجُلِ بِلَحْظَةٍ إِنَّ هَذَا مِنْ أَخْبَثِ النَّاسِ قَالَ فَكَانَ عُمَرُ بْنُ شَجَرَةَ مِنْ أَحْرَصِ النَّاسِ عَلَی ارْتِكَابِ مَحَارِمِ اللَّهِ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: زراره گفت من و عبد الواحد و سعید بن لقمان و عمر بن شجره کندی خدمت حضرت صادق بودیم. عمر برخاست و رفت حاضرین او را ستایش نموده گفتند مرد با تقوایی است امام علیه السّلام فرمود شما مردم شناس نیستید من با یک نگاه کردن میشناسم این از بدترین مردم روی زمین است. راوی گفت عمر بن شجره در انجام کارهای زشت از همه مردم حریص تر بود.

**[ترجمه]

«۱۶۰»

یج، [الخرائج و الجرائح] رَوَی مُحَمَّدُ بْنُ رَاشِدٍ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَصَدْتُ إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ أَسْأَلُهُ عَنْ مَسْأَلَةٍ فَقَالُوا مَاتَ السَّیِّدُ الْحِمْیَرِیُّ الشَّاعِرُ وَ هُوَ فِی جَنَازَتِهِ فَمَضَیْتُ إِلَی الْمَقَابِرِ فَاسْتَفْتَیْتُهُ فَأَفْتَانِی فَلَمَّا أَنْ قُمْتُ أَخَذَ بِثَوْبِی فَجَذَبَنِی إِلَیْهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّكُمْ مَعَاشِرَ الْأَحْدَاثِ تَرَكْتُمُ الْعِلْمَ فَقُلْتُ أَنْتَ إِمَامُ هَذَا الزَّمَانِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَدَلِیلٌ أَوْ

۱- ۱. سوره یوسف الآیه: ۸۰.

۲- ۲. سوره الإسراء الآیه: ۸۸.

عَلَامَةٌ فَقَالَ سَلْنِی عَمَّا شِئْتَ أَخْبِرْکَ بِهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ إِنِّی أَصِبْتُ بِأَخٍ لِی قَدْ دَفَنْتُهُ فِی هَذِهِ الْمَقَابِرِ فَأَحْیِهِ لِی بِإِذْنِ اللَّهِ قَالَ مَا أَنْتَ بِأَهْلٍ لِذَلِکَ وَ لَکِنْ أَخُوکَ کَانَ مُؤْمِناً وَ اسْمُهُ کَانَ عِنْدَنَا أَحْمَدَ ثُمَّ دَنَا مِنْ قَبْرِهِ فَانْشَقَّ عَنْهُ قَبْرُهُ وَ خَرَجَ إِلَیَّ وَ هُوَ یَقُولُ یَا أَخِی اتَّبِعْهُ وَ لَا تُفَارِقْهُ ثُمَّ عَادَ إِلَی قَبْرِهِ وَ اسْتَحْلَفَنِی عَلَی أَنْ لَا أُخْبِرَ أَحَداً بِهِ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: محمّد بن راشد از جد خود نقل کرد که تصمیم گرفتم برای پرسیدن یک مسأله خدمت حضرت صادق بروم. گفتند سید حمیری از دنیا رفته ایشان به تشییع جنازه او رفته اند. بطرف قبرستان رفتم مسأله را پرسیدم جواب داد همین که خواستم بروم دامن مرا گرفت و بطرف خود کشید سپس فرمود شما تازه بدوران رسیده ها علم را واگذاشته اید. عرض کردم آقا شما امام زمان هستی؟ فرمود بلی. گفتم دلیل و علامتی بر این مدعی داری؟ فرمود هر چه مایلی بپرس تا ان شاء اللّه خبر بدهم. گفتم برادر من از دنیا رفته او را در همین قبرستان دفن کرده ام با اجازه خدا او را زنده کن. فرمود تو شایسته این کار نیستی ولی برادرت بما ایمان داشت و اسم او نزد ما احمد بود. نزدیک قبر او رفت قبر شکافته شد برادرم بیرون شد میگفت برادر دست از این آقا نکش از او پیروی کن سپس به قبر خود برگشت. امام از من قسم گرفت که این جریان را به کسی نگویم.

**[ترجمه]

«۱۶۱»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أُوَدِّعُهُ وَ کُنْتُ حَاجّاً فِی تِلْکَ السَّنَهِ فَخَرَجْتُ ثُمَّ ذَکَرْتُ شَیْئاً أَرَدْتُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْهُ فَرَجَعْتُ إِلَیْهِ وَ مَنْزِلُهُ غَاصٌّ بِالنَّاسِ وَ کَانَ مَا أَسْأَلُهُ عَنْهُ بَیْضَ طَیْرِ الْمَاءِ فَقَالَ لِی مِنْ غَیْرِ سُؤَالٍ الْأَصَحُّ أَنْ لَا تَأْکُلَ بَیْضَ طَیْرِ الْمَاءِ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: اسماعیل بن مهران گفت: نزد امام صادق ع بودم با ایشان وداع کردم و در آن سال عازم حج بودم، خارج شدم بعد به یاد چیزی افتادم که قصد داشتم از ایشان بپرسم، به سوی امام برگشتم، منزلشان مملو از مردم بود، سؤال من در مورد تخم مرغابی بود، امام بدون آنکه بپرسم فرمود: صحیح تر آن است که تخم مرغابی را نخوری.

**[ترجمه]

«۱۶۲»

یج، [الخرائج و الجرائح] رَوَی أَحْمَدُ بْنُ فَارِسٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: دَخَلَ إِلَیْهِ قَوْمٌ مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ فَقَالَ ابْتِدَاءً مَنْ جَمَعَ مَالًا یَحْرُسُهُ عَذَّبَهُ اللَّهُ عَلَی مِقْدَارِهِ فَقَالُوا بِالْفَارِسِیَّهِ لَا نَفْهَمُ بِالْعَرَبِیَّهِ فَقَالَ لَهُمْ هر که درم اندوزد جزایش دوزخ باشد وَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ مَدِینَتَیْنِ إِحْدَاهُمَا بِالْمَشْرِقِ وَ الْأُخْرَی بِالْمَغْرِبِ عَلَی کُلِّ مَدِینَهٍ سُورٌ مِنْ حَدِیدٍ فِیهَا أَلْفُ أَلْفِ بَابٍ مِنْ ذَهَبٍ کُلُّ بَابٍ بِمِصْرَاعَیْنِ وَ فِی کُلِّ مَدِینَهٍ سَبْعُونَ أَلْفَ إِنْسَانٍ مُخْتَلِفَاتِ اللُّغَاتِ وَ أَنَا أَعْرِفُ جَمِیعَ تِلْکَ اللُّغَاتِ وَ مَا فِیهَا وَ مَا بَیْنَهُمَا حُجَّهٌ غَیْرِی وَ غَیْرُ آبَائِی وَ غَیْرُ أَبْنَائِی بَعْدِی.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: احمد بن فارس از پدر خود نقل کرد که چند نفر از مردم خراسان خدمت حضرت صادق رسیدند قبل از سؤال بلهجه عربی بآنها فرمود: هر کس ثروت بیندوزد خدا بهمان مقدار او را عذاب میکند. عرض کردند آقا ما زبان عربی نمی فهمیم با زبان فارسی فرمود: «هر که درم اندوزد جزایش دوزخ باشد». فرمود خداوند دو شهر آفرید یکی در مغرب و دیگری در مشرق که هر شهر هفتاد هزار نفر جمعیت دارد هر شهری دارای دیوارهای آهنی است که یک میلیون در از طلا دارد و هر در آن دارای دو مصراع است این هفتاد هزار جمعیت دارای لهجه های مختلف هستند که من تمام لهجه های آنها را میدانم در آن دو شهر و غیر آن دو شهر حجتی غیر از من و پدرانم و فرزندان بعد از من وجود ندارد.

**[ترجمه]

«۱۶۳»

یج، [الخرائج و الجرائح] قَالَ ابْنُ فَرْقَدٍ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ قَدْ جَاءَهُ غُلَامٌ أَعْجَمِيٌّ بِرِسَالَةٍ فَلَمْ يَزَلْ يَهْذِي وَ لَا يُعَبِّرُهُ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ لَا يُظْهِرُهُ فَقَالَ لَهُ تَكَلَّمْ بِأَيِّ لِسَانٍ شِئْتَ سِوَى الْعَرَبِيَّةِ فَإِنَّكَ لَا تُحْسِنُهَا فَإِنِّي أَفْهَمُ بِكَلِمَةِ التُّرْكِيَّةِ فَرَدَّ عَلَيْهِ الْجَوَابَ فَمَضَى الْغُلَامُ مُتَعَجِّباً.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: ابن فرقد گفذیان می گفت: نزد امام صادق ع بودم که غلامی غیر عرب نامه ای آورد دائم هذیان می گفت و نمی توانست منظور را برساند به طوری که گمان کردم او نمی تواند منظورش را بیان کند. امام ع فرمود: به هر زبانی که می خواهی سخن بگو جز عربی، زیرا تو عربی نمی دانی، غلام گفت من زبان ترکی را می فهمم، امام جواب او را داد و غلام متعجب و حیران رفت.

**[ترجمه]

«۱۶۴»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَعَ أَبِي بَصِيرٍ فَبَيْنَمَا نَحْنُ قُعُودٌ إِذْ تَكَلَّمَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ فِي نَفْسِي هَذَا وَ اللَّهِ مِمَّا أَحْمِلُهُ إِلَى الشِّيعَةِ هَذَا حَدِيثٌ لَمْ أَسْمَعْ بِمِثْلِهِ قَطُّ قَالَ فَنَظَرَ فِي وَجْهِي ثُمَّ قَالَ

إِنِّی أَتَکَلَّمُ بِالْحَرْفِ الْوَاحِدِ فِیهِ سَبْعُونَ وَجْهاً إِنْ شِئْتُ أَحَدِّثُ کَذَا وَ إِنْ شِئْتُ أَحَدِّثُ کَذَا.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: علی بن ابی حمزه گفت: همراه ابو بصیر نزد امام صادق ع رفتم، در حالی که نشسته بودیم امام شروع به سخن نمود، با خود گفتم به خدا قسم این سخن را برای شیعه نقل می کنم این حدیثی است که هرگز مانند آن را نشنیدم. امام در حالی که به صورتم نگاه می کرد فرمود: من یک سخن واحد گفتم که هفتاد وجه دارد اگر بخواهم این چنین سخن می گویم و اگر بخواهم این چنین.

**[ترجمه]

«۱۶۵»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ مَنْصُورٍ الصَّیْقَلِ قَالَ: حَجَجْتُ فَمَرَرْتُ بِالْمَدِینَهِ فَأَتَیْتُ قَبْرَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ ثُمَّ الْتَفَتُّ فَإِذَا أَنَا بِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سَاجِداً فَجَلَسْتُ حَتَّی مَلِلْتُ ثُمَّ قُلْتُ لَأُسَبِّحَنَّ قُدَّامَهُ سَاجِداً فَقُلْتُ سُبْحَانَ رَبِّی وَ بِحَمْدِهِ أَسْتَغْفِرُ رَبِّی وَ أَتُوبُ إِلَیْهِ ثَلَاثَمِائَهِ مَرَّهٍ وَ نَیِّفاً وَ سِتِّینَ مَرَّهً فَرَفَعَ رَأْسَهُ ثُمَّ نَهَضَ فَاتَّبَعْتُهُ وَ أَنَا أَقُولُ فِی نَفْسِی إِنْ أَذِنَ لِی فَدَخَلْتُ عَلَیْهِ ثُمَّ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَنْتُمْ تَصْنَعُونَ هَکَذَا فَکَیْفَ یَنْبَغِی لَنَا أَنْ نَصْنَعَ فَلَمَّا أَنْ وَقَفْتُ عَلَی الْبَابِ خَرَجَ إِلَیَّ مُصَادِفٌ فَقَالَ ادْخُلْ یَا مَنْصُورُ فَدَخَلْتُ فَقَالَ لِی مُبْتَدِئاً یَا مَنْصُورُ إِنْ کَثَّرْتُمْ أَوْ قَلَّلْتُمْ فَوَ اللَّهِ مَا یُقْبَلُ إِلَّا مِنْکُمْ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: منصور صیقل گفت در سفر مکه گذارم بمدینه افتاد بحرم پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله رفتم بر پیامبر سلام نمودم ناگاه متوجه شدم حضرت صادق در سجده است. نشستم تا خسته شدم، بعد گفتم من جلوی آقا بسجده بروم در سجده سیصد و شصت و چند مرتبه سبحان ربی و بحمده استغفر ربی و اتوب الیه گفتم. در این موقع سر از سجده برداشت و رفت من نیز از پی او رفتم در بین راه با خود میگفتم اگر اجازه داد به ایشان خواهم گفت فدایت شوم شما این طور عبادت میکنید ما چه کنیم. همین که بدر خانه رسیدم مصادف، غلام آقا آمده گفت داخل شو منصور! داخل شدم قبل از سؤال فرمود منصور اگر عمل زیاد یا کم انجام دهید خداوند فقط از شما قبول خواهد کرد.

**[ترجمه]

«۱۶۶»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ: أَنَّ جَمَاعَهً مِنْ بَنِی هَاشِمٍ اجْتَمَعُوا بِالْأَبْوَاءِ مِنْهُمْ إِبْرَاهِیمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ وَ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ وَ ابْنَاهُ مُحَمَّدٌ وَ إِبْرَاهِیمُ وَ أَرَادُوا أَنْ یَعْقِدُوا لِرَجُلٍ مِنْهُمْ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ هَذَا ابْنِی هُوَ الْمَهْدِیُّ وَ أَرْسَلُوا إِلَی جَعْفَرٍ فَجَاءَ فَقَالَ لِمَا ذَا اجْتَمَعْتُمْ قَالُوا نُبَایِعُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ فَهُوَ الْمَهْدِیُّ قَالَ جَعْفَرٌ لَا تَفْعَلُوا قَالَ وَ لَکِنَّ هَذَا وَ إِخْوَتَهُ وَ أَبْنَاءَهُمْ دُونَکُمْ وَ ضَرَبَ بِیَدِهِ عَلَی ظَهْرِ أَبِی الْعَبَّاسِ ثُمَّ قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ مَا هِیَ إِلَیْکَ وَ لَا إِلَی ابْنَیْکَ وَ لَکِنَّهَا لِبَنِی الْعَبَّاسِ وَ إِنَّ ابْنَیْکَ لَمَقْتُولَانِ ثُمَّ نَهَضَ وَ قَالَ إِنَّ صَاحِبَ الرِّدَاءِ الْأَصْفَرِ یَعْنِی أَبَا جَعْفَرٍ یَقْتُلُهُ فَقَالَ عَبْدُ الْعَزِیزِ بْنُ عَلِیٍّ وَ اللَّهِ مَا خَرَجْتُ مِنَ الدُّنْیَا حَتَّی رَأَیْتُ قَتْلَهُ وَ انْفَضَّ الْقَوْمُ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ تَتِمُّ الْخِلَافَهُ لِی فَقَالَ نَعَمْ أَقُولُهُ حَقّاً(۱).

**[ترجمه]الخرائـج و الجرائح: روایت شده که گروهی از بنی هاشم در ابواء اجتماع کردند از آن جمله محمّد بن علی بن عبد اللَّه بن عباس و ابو جعفر منصور دوانیقی و عبـد اللَّه بن حسن و دو فرزنـدش محمّد و ابراهیم بودند تصـمیم داشـتند با یک نفر بیعت کنند. عبد اللَّه گفت این پسـرم مهدی است پیش حضـرت صادق فرستادند تشریف آورد فرمود: برای چه جمع شده اید؟ گفتنـد میخواهیم با محمّـد بن عبد اللَّه بیعت کنیم که مهدی آل محمّد است. حضـرت صادق فرمود چنین کاری نکنید که این (دست روی شانه ابو العباس سـفاح گذاشت) و برادرها و فرزندانش باین موقعیت میرسـند. رو به عبد اللَّه نموده فرمود بتو و دو فرزندت نخواهد رسـید بنی عباس بمقام حکومت میرسند و این دو فرزندت کشته خواهند شد. از جای حرکت کرده فرمود آن کس که ردای زرد پوشـیده (منصور دوانیقی) او را میکشـد. عبـد العزیز بن علی گفت بخـدا قسم من در زندگی شاهد کشـتن منصـور بـودم. آن چنـد نفر متفرق شدنـد منصـور از امـام پرسـید آیـا من بخلافـت میرسم فرمـود بله من واقعیت را میگـویم - . الخرائج و الجرائح: ۲۴۴ - .

**[ترجمه]

«۱۶۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ کَثِیرٍ: أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ یَسْأَلُ عَنِ الْإِمَامِ بِالْمَدِینَهِ فَاسْتَقْبَلَهُ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ الْحُسَیْنِ فَقَالَ لَهُ یَا هَذَا إِنِّی أَرَاکَ تَسْأَلُ عَنِ الْإِمَامِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَأَصَبْتَهُ قَالَ لَا قَالَ فَإِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ تَلْقَی جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ فَافْعَلْ فَاسْتَدَلَّهُ فَأَرْشَدَهُ إِلَیْهِ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَیْهِ قَالَ لَهُ إِنَّکَ دَخَلْتَ مَدِینَتَنَا هَذِهِ تَسْأَلُ عَنِ

ص: ۱۲۰

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۴۴.

الْإِمَام فَاسْتَقْبَلَکَ فَتًی مِنْ وُلْدِ الْحَسَنِ فَأَرْشَدَکَ إِلَی مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فَسَأَلْتَهُ وَ خَرَجْتَ فَإِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُکَ بِمَا سَأَلْتَهُ عَنْهُ وَ مَا رَدَّهُ عَلَیْکَ ثُمَّ اسْتَقْبَلَکَ فَتًی مِنْ وُلْدِ الْحُسَیْنِ وَ قَالَ لَکَ إِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ تَلْقَی جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ فَافْعَلْ قَالَ صَدَقْتَ کَانَ کُلُّ مَا ذَکَرْتَ وَ وَصَفْتَ (۱).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: عبد الرحمن بن کثیر گفت مردی وارد مدینه شد و از امام جستجو میکرد یکی از فرزندان حسین باو گفت تو در جستجوی امام بودی پیدا کردی؟ گفت نه. گفت اگر مایلی ترا خدمت حضرت صادق راهنمایی کنم، از او نشانی گرفت و خدمت جعفر بن محمّد علیه السّلام رفت. حضرت صادق باو فرمود تو باین شهر برای جستجوی امام آمدی یکی از فرزندان امام حسن ترا به سوی محمّد بن عبد اللّه راهنمایی کرد از او سؤالی کردی و خارج شدی میخواهی توضیح دهم چه سؤالی کردی و او چه گفت. بعد با یکی از فرزندان امام حسین روبرو شدی او گفت اگر میل داری بسراغ جعفر بن محمّد برو، گفت تمام آنچه فرمودی صحیح است - . همان: ۲۴۴ با کمی تفاوت - .

**[ترجمه]

«۱۶۸»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ مُعَاوِیَةَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: کُنْتُ مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِالْمَدِینَهِ وَ هُوَ رَاکِبٌ عَلَی حِمَارٍ لَهُ فَنَزَلْنَا وَ قَدْ کُنَّا صِرْنَا إِلَی السُّوقِ فَسَجَدَ سَجْدَهً طَوِیلَهً وَ أَنَا أَنْظُرُ إِلَیْهِ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِکَ فَقَالَ إِنِّی ذَکَرْتُ نِعْمَهَ اللَّهِ عَلَیَّ فَقُلْتُ فَفِی السُّوقِ وَ النَّاسُ یَجِیئُونَ وَ یَذْهَبُونَ فَقَالَ إِنَّهُ لَمْ یَرَنِی أَحَدٌ مِنْهُمْ غَیْرُکَ (۲).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: معاویه بن وهب گفت: همراه امام صادق ع در مدینه بودم، ایشان بر الاغ خود سوار بود، پایین آمده و به سمت بازار رفتیم، سجده ای طولانی کرد و من به ایشان نگاه می کردم سپس سر بلند کرد، علت سجده را از امام پرسیدم، فرمود: نعمت هایی را که خداوند به من عطا کرده به یاد آوردم. گفتم: آیا در بازار در حالی که مردم می آیند و می روند سجده می کنید؟ فرمود: جز تو احدی از آن ها مرا ندید - . الخرائج و الجرائح: ۲۴۵ - .

**[ترجمه]

«۱۶۹»

طب، [طب الأئمه علیهم السلام] أَحْمَدُ بْنُ الْمُنْذِرِ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّیِّ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ علیه السلام فَدَخَلَتْ عَلَیْهِ حَبَابَهُ الْوَالِبِیَّهُ وَ کَانَتْ خَیِّرَهً فَسَأَلَتْهُ عَنْ مَسَائِلَ فِی الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ فَتَعَجَّبْنَا مِنْ حُسْنِ تِلْکَ الْمَسَائِلِ إِذْ قَالَ لَنَا- أَ رَأَیْتُمْ مَسَائِلَ أَحْسَنَ مِنْ مَسَائِلِ حَبَابَهَ الْوَالِبِیَّهِ فَقُلْنَا جُعِلْنَا فِدَاکَ لَقَدْ وَقَّرَتْ ذَلِکَ فِی عُیُونِنَا وَ قُلُوبِنَا قَالَ فَسَالَتْ دُمُوعُهَا فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام مَا لِی أَرَی عَیْنَیْکِ قَدْ سَالَتَا قَالَتْ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ دَاءٌ قَدْ ظَهَرَ بِی مِنَ الْأَدْوَاءِ الْخَبِیثَهِ الَّتِی کَانَتْ تُصِیبُ الْأَنْبِیَاءَ علیهم السلام وَ الْأَوْلِیَاءَ وَ إِنَّ قَرَابَتِی وَ أَهْلَ بَیْتِی یَقُولُونَ قَدْ أَصَابَتْهَا الْخَبِیثَهُ وَ لَوْ کَانَ صَاحِبُهَا کَمَا قَالَتْ مَفْرُوضَ الطَّاعَهِ لَدَعَا لَهَا فَکَانَ اللَّهُ تَعَالَی یُذْهِبُ عَنْهَا وَ أَنَا وَ اللَّهِ سُرِرْتُ بِذَلِکَ وَ عَلِمْتُ أَنَّهُ تَمْحِیصٌ وَ کَفَّارَاتٌ وَ أَنَّهُ دَاءُ الصَّالِحِینَ فَقَالَ لَهَا

الصَّادِقُ علیه السلام وَ قَدْ قَالُوا ذَلِکَ قَدْ أَصَابَتْکِ الْخَبِیثَهُ قَالَتْ نَعَمْ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ فَحَرَّکَ الصَّادِقُ علیه السلام شَفَتَیْهِ بِشَیْ ءٍ مَا أَدْرِی أَیَّ دُعَاءٍ کَانَ فَقَالَ ادْخُلِی دَارَ النِّسَاءِ حَتَّی تَنْظُرِینَ إِلَی جَسَدِکِ قَالَ فَدَخَلَتْ فَکَشَفَتْ عَنْ ثِیَابِهَا ثُمَّ قَامَتْ وَ لَمْ یَبْقَ فِی صَدْرِهَا وَ لَا فِی جَسَدِهَا شَیْ ءٌ فَقَالَ علیه السلام اذْهَبِی الْآنَ إِلَیْهِمْ وَ قُولِی لَهُمْ

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ۲۴۴ بتفاوت یسیر.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۴۵.

هَذَا الَّذِی یُتَقَرَّبُ إِلَی اللَّهِ بِإِمَامَتِهِ (۱).

**[ترجمه]طب الائمه: داود رقی گفت خدمت حضرت صادق بودم حبابه والبیه که زنی نیکوکار بود وارد شد. چند سؤال در مورد حرام و حلال پرسید. ما از سؤالهای نیکوی او در شگفت شدیم. امام فرمود آیا سؤال هایی نیکوتر از سؤالات حبابه والبیه دیده اید؟ عرض کردیم آقا فدایت شویم این سؤالها واقعا اعجاب انگیز بود. در این موقع اشکهای حبابه جاری شد. امام فرمود چرا اشک میریزی؟ عرض کرد بدرد بدی مبتلا شده ام که انبیاء و اولیاء نیز مبتلا میشوند ولی خویشاوندانم میگویند: بدرد بدی گرفتار شده است اگر راست میگوید که آن آقایی که با او ارتباط دارد امام است برایش دعا کند تا از این درد خلاص شود. گرچه من مسرورم و میدانم این درد آزمایش و کفاره گناه و درد مردمان نیکوکار است. امام صادق ع فرمود: میگویند بدرد بدی مبتلا شده ای؟ عرض کرد بله یا ابن رسول اللّه. امام لبهای خود را حرکت داد و دعایی کرد که ما نفهمیدیم. فرمود: داخل اطاق زنها برو تا ببدنت نگاه کنند. راوی گفت رفت و بدن خود را نشان داد، ذره ای از بیماری در سینه و بدنش باقی نمانده بود. فرمود حالا برو نزد خویشاوندانت برو و بگو این کار را همان کسی کرد که با اعتقاد به امامت او نزد خدا تقرب می جویند - . طبّ الأئمه: ۱۱۰ چاپ تهران سال ۱۳۷۷ه - .

**[ترجمه]

«۱۷۰»

دَعَوَاتُ الرَّاوَنْدِیِّ،: کَانَ الصَّادِقُ علیه السلام تَحْتَ الْمِیزَابِ وَ مَعَهُ جَمَاعَهٌ إِذْ جَاءَهُ شَیْخٌ فَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّی لَأُحِبُّکُمْ أَهْلَ الْبَیْتِ وَ أَبْرَأُ مِنْ عَدُوِّکُمْ وَ إِنِّی بُلِیتُ بِبَلَاءٍ شَدِیدٍ وَ قَدْ أَتَیْتُ الْبَیْتَ مُتَعَوِّذاً بِهِ مِمَّا أَجِدُ ثُمَّ بَکَی وَ أَکَبَّ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یُقَبِّلُ رَأْسَهُ وَ رِجْلَیْهِ وَ جَعَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَتَنَحَّی عَنْهُ فَرَحِمَهُ وَ بَکَی ثُمَّ قَالَ هَذَا أَخُوکُمْ وَ قَدْ أَتَاکُمْ مُتَعَوِّذاً بِکُمْ فَارْفَعُوا أَیْدِیَکُمْ فَرَفَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَدَیْهِ وَ رَفَعْنَا أَیْدِیَنَا ثُمَّ قَالَ- اللَّهُمَّ إِنَّکَ خَلَقْتَ هَذِهِ النَّفْسَ مِنْ طِینَهٍ أَخْلَصْتَهَا وَ جَعَلْتَ مِنْهَا أَوْلِیَاءَکَ وَ أَوْلِیَاءَ أَوْلِیَائِکَ وَ إِنْ شِئْتَ أَنْ تُنَحِّیَ عَنْهَا الْآفَاتِ فَعَلْتَ اللَّهُمَّ وَ قَدْ تَعَوَّذْنَا بِبَیْتِکَ الْحَرَامِ الَّذِی یَأْمَنُ بِهِ کُلُّ شَیْ ءٍ وَ قَدْ تَعَوَّذَ بِنَا وَ أَنَا أَسْأَلُکَ یَا مَنِ احْتَجَبَ بِنُورِهِ عَنْ خَلْقِهِ أَسْأَلُکَ بِمُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ یَا غَایَهَ کُلِّ مَحْزُونٍ وَ مَلْهُوفٍ وَ مَکْرُوبٍ وَ مُضْطَرٍّ مُبْتَلًی أَنْ تُؤْمِنَهُ بِأَمَانِنَا مِمَّا یَجِدُ وَ أَنْ تَمْحُوَ مِنْ طِینَتِهِ مَا قُدِّرَ عَلَیْهَا مِنَ الْبَلَاءِ وَ أَنْ تُفَرِّجَ کُرْبَتَهُ یَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِینَ فَلَمَّا فَرَغَ مِنَ الدُّعَاءِ انْطَلَقَ الرَّجُلُ فَلَمَّا بَلَغَ بَابَ الْمَسْجِدِ رَجَعَ وَ بَکَی ثُمَّ قَالَ اللَّهُ أَعْلَمُ حَیْثُ یَجْعَلُ رِسالَتَهُ وَ اللَّهِ مَا بَلَغْتُ بَابَ الْمَسْجِدِ وَ بِی مِمَّا أَجِدُ قَلِیلٌ وَ لَا کَثِیرٌ ثُمَّ وَلَّی.

**[ترجمه]دعوات راوندی: حضرت صادق علیه السّلام زیر ناودان خانه خدا بود گروهی نیز حضور داشتند پیر مردی سلام کرد. عرض کرد یا ابن رسول اللّه من شما خانواده پیامبر را دوست دارم و از دشمن شما بیزارم گرفتار درد بزرگی شده ام بخانه خدا پناه آورده ام تا برطرف شود. در این موقع اشکهایش سرازیر شده خود را روی قدم های حضرت صادق انداخت سر و پاهای امام را میبوسید امام علیه السّلام کنار میرفت (که نبوسد) دلش بحال او سوخت و گریه کرد آنگاه رو بحاضرین نموده فرمود: این برادر شماست که بشما پناه آورده دست های خود را بلند کنید. حضرت صادق علیه السّلام دست خود را بلند کرد ما نیز دستهایمان را بلند نمودیم شروع بدعا کرد. خدایا سرشت پاکی آفریدی و طینت دوستان و دوستان دوستان خود را از آن

سرشت پـاک قراردادی اگر بخواهی دردها را از این شـخص برطرف کنی میتوانی خـدایا ما بخانه ات پناهنـده شـده ایم که هر چیزی بـدان پناه میبرد این مرد بما پناه آورده من از تو درخواست میکنم ای خدایی که در نور عظمت خود پنهان شده ای بحق محمّد و علی و فاطمه و حسن و حسـین علیهم السّـلام ای فریادرس هر بیچاره و گرفتار و غمگین و دردمند خدایا او را بواسـطه مـا از این گرفتاری نجات بخش. بلایی را که مقـدر است بکشـد بلطف و کرمت از سـرشت او محو فرما و غم و انـدوه را از او زایل گردان یا ارحم الراحمین.

دعـا که تمـام شـد آن مرد راه خود را گرفت و رفت هنوز به در مسـجد نرسـیده بود که با گریه برگشت گفت «اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسالَتَهُ» {خدا بهتر میداند رسالت خویش را کجا قرار دهد} بخدا سوگند بدر مسجد نرسیده بودم که ذره ای از ناراحتی در من باقی نماند آنگاه رفت.

**[ترجمه]

«۱۷۱»

جا، [المجالس] للمفيـد الْجِعَابِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى التَّمِيمِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ بَهْرَامَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ حُمْـدُونٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْـدِ اللَّهِ عَنْ سَـدِيرٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْـدَ أَبِي عَبْـدِ اللَّهِ عليه السـلام وَ عِنْدَهُ جَمَاعَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَهِ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمْ وَ قَالَ لَهُمْ حُجُّوا قَبْلَ أَنْ لَا تَحُجُّوا قَبْلَ أَنْ يَمْنَعَ الْبَرُّ جَانِبَهُ حُجُّوا قَبْلَ هَدْمِ مَسْجِدٍ بِالْعِرَاقِ بَيْنَ نَخْلٍ وَ أَنْهَارٍ حُجُّوا قَبْلَ أَنْ تُقْطَعَ سِدْرَةٌ بِالزَّوْرَاءِ عَلَى عُرُوقِ النَّخْلَهِ الَّتِي اجْتَنَتْ مِنْهَا مَرْيَمُ عليها السـلام رُطَباً جَنِيًّا فَعِنْدَ ذَلِكَ تُمْنَعُونَ الْحَجَّ وَ تَنْقُصُ الثِّمَارُ وَ تُجْدَبُ الْبِلَادُ وَ تُبْتَلَوْنَ بِغَلَاءِ الْأَسْـعَارِ وَ جَوْرِ السُّلْطَانِ وَ يَظْهَرُ فِيكُمُ الظُّلْمُ وَ الْعُـدْوَانُ مَعَ الْبَلَاءِ وَ الْوَبَاءِ وَ الْجُوعِ وَ تُظِلُّكُمُ الْفِتَنُ مِنْ جَمِيعِ الْآفَاقِ فَوَيْلٌ لَكُمْ يَا أَهْلَ

ص: ۱۲۲

۱- ۱. طبّ الأئمّه ص ۱۱۰ طبع طهران سنه ۱۳۷۷ ه.

الْعِرَاقِ إِذَا جَاءَتْكُمُ الرَّايَاتُ مِنْ خُرَاسَانَ وَ وَيْلٌ لِأَهْلِ الرَّيِّ مِنَ التُّرْكِ وَ وَيْلٌ لِأَهْلِ الْعِرَاقِ مِنْ أَهْلِ الرَّيِّ وَ وَيْلٌ لَهُمْ ثُمَّ وَيْلٌ لَهُمْ مِنَ الثَّطِّ قَالَ سَدِيرٌ فَقُلْتُ يَا مَوْلَايَ مَنِ الثَّطُّ قَالَ قَوْمٌ آذَانُهُمْ كَآذَانِ الْفَأْرِ صِغَراً لِبَاسُهُمُ الْحَدِيدُ كَلَامُهُمْ كَكَلَامِ الشَّيَاطِينِ صِغَارُ الْحَدَقِ مُرْدٌ جُرْدٌ اسْتَعِيذُوا بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهِمْ أُولَئِكَ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى أَيْدِيهِمُ الدِّينَ وَ يَكُونُونَ سَبَباً لِأَمْرِنَا(۱).

**[ترجمه]مجالس مفید: سدیر صیرفی گفت با گروهی از اهل کوفه خدمت حضرت صادق بودم فرمود: قبل از آنکه انجام حج برای شما مقدور نباشد، حج گزارید قبل از اینکه از بیابانها نتوانید عبور کنید، حج گزارید قبل از ویران شدن مسجدی در عراق که بین نخلستان و جویها واقع است، قبل از آنکه درخت سدره را در زوراء قطع کنند، روی ریشه های درخت خرمایی که مریم علیها السّلام از آن خرمای تازه چید حج گزارید.

در آن هنگام نمیگذارند بحج بروید میوه ها کم می شود و خشکسالی پیش می آید و به گرانی و ستم سلطان مبتلا می شوید، در میان شما ظلم و ستم رایج میگردد بلا و وبا و گرسنگی پیدا می شود و فتنه و آشوب از هر طرف بر شما سایه می افکند. وای بر شما ای عراقیان وقتی که پرچمهایی از خراسان بیاید وای بر مردم ری از دست ترکها و وای بر عراقیان از دست مردمان ری، وای بر آنها وای بر آنها از گروه ثط - . ثط یعنی کوسه کسی که چانه اش کمی مو دارد و بقیه صورتش مو ندارد صفاتی که امام نقل می فرماید با حمله هلاکوخان تطبیق میکند. - عرض کردم آقا ثط کیست؟ فرمود گروهی که گوشهای آنها از کوچکی مثل گوش موش است و لباس آهنین دارند لهجه آنها شبیه شیطانهاست چشمهای ریز و بدنی کم مو دارند از شر آنها بخدا پناه ببرید خدا دین را بدست آنها فتح خواهد نمود و آنها سبب گسترش امامت ما میشوند - . مجالس مفید: ۳۶ . -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام قبل أن یمنع البر جانبه أی یکون البر مخوفا لا یمکن قطعه و قال الفیروزآبادی (۲)

الثط الکوسج أو القلیل شعر اللحیه و الحاجبین و المرد جمع الأمرد و هو الذی لیس علی بدنه شعر.

**[ترجمه]سخن امام که فرمود: یمنع البر جانبه یعنی صحرا به گونه ای مخوف می شود که نمی توان از آن عبور کرد، فیروزآبادی - . قاموس ۲ : ۳۵۲ - گفت: الثط کوسه است یا کسی که موی ریش و ابروهایش اندک است، المرد جمع الأمرد است و منظور کسی است که بدنش مو ندارد.

**[ترجمه]

«۱۷۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب حَدَّثَ إِبْرَاهِيمُ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ مَأْمُونٍ الرَّقِّيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ سَيِّدِي الصَّادِقِ علیه السلام إِذْ

دَخَلَ سَهْلُ بْنُ الْحَسَنِ الْخُرَاسَانِیُّ فَسَلَّمَ عَلَیْهِ ثُمَّ جَلَسَ فَقَالَ لَهُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَکُمُ الرَّأْفَهُ وَ الرَّحْمَهُ وَ أَنْتُمْ أَهْلُ بَیْتِ الْإِمَامَهِ مَا الَّذِی یَمْنَعُکَ أَنْ یَکُونَ لَکَ حَقٌّ تَقْعُدُ عَنْهُ وَ أَنْتَ تَجِدُ مِنْ شِیعَتِکَ مِائَهَ أَلْفٍ یَضْرِبُونَ بَیْنَ یَدَیْکَ بِالسَّیْفِ فَقَالَ لَهُ علیه السلام اجْلِسْ یَا خُرَاسَانِیُّ رَعَی اللَّهُ حَقَّکَ ثُمَّ قَالَ یَا حَنِیفَهُ اسْجُرِی التَّنُّورَ فَسَجَرَتْهُ حَتَّی صَارَ کَالْجَمْرَهِ وَ ابْیَضَّ عُلْوُهُ ثُمَّ قَالَ یَا خُرَاسَانِیُّ قُمْ فَاجْلِسْ فِی التَّنُّورِ فَقَالَ الْخُرَاسَانِیُّ یَا سَیِّدِی یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَا تُعَذِّبْنِی بِالنَّارِ أَقِلْنِی أَقَالَکَ اللَّهُ قَالَ قَدْ أَقَلْتُکَ فَبَیْنَمَا نَحْنُ کَذَلِکَ إِذْ أَقْبَلَ هَارُونُ الْمَکِّیُّ وَ نَعْلُهُ فِی سَبَّابَتِهِ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَیْکَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ لَهُ الصَّادِقُ علیه السلام أَلْقِ النَّعْلَ مِنْ یَدِکَ وَ اجْلِسْ فِی التَّنُّورِ قَالَ فَأَلْقَی النَّعْلَ مِنْ سَبَّابَتِهِ ثُمَّ جَلَسَ فِی التَّنُّورِ وَ أَقْبَلَ الْإِمَامُ علیها السلام یُحَدِّثُ الْخُرَاسَانِیَّ حَدِیثَ خُرَاسَانَ حَتَّی کَأَنَّهُ شَاهِدٌ لَهَا ثُمَّ قَالَ قُمْ یَا خُرَاسَانِیُّ وَ انْظُرْ مَا فِی التَّنُّورِ قَالَ فَقُمْتُ إِلَیْهِ فَرَأَیْتُهُ مُتَرَبِّعاً فَخَرَجَ إِلَیْنَا وَ سَلَّمَ عَلَیْنَا فَقَالَ لَهُ الْإِمَامُ علیها السلام کَمْ تَجِدُ بِخُرَاسَانَ مِثْلَ هَذَا فَقَالَ وَ اللَّهِ وَ لَا وَاحِداً فَقَالَ علیه السلام لَا وَ اللَّهِ وَ لَا وَاحِداً فَقَالَ أَمَا إِنَّا

۱- ۱. أمالی المفید ص ۳۶.

۲- ۲. القاموس ج ۲ ص ۳۵۲.

لَا نَخْرُجُ فِي زَمَانٍ لَا نَجِدُ فِيهِ خَمْسَةً مُعَاضِدِينَ لَنَا نَحْنُ أَعْلَمُ بِالْوَقْتِ (۱).

**[ترجمه]مناقب: مأمون رقی گفت خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم که سهل بن حسن خراسانی وارد شده سلام کرد و نشست. عرض کرد یا ابن رسول اللّه شما رؤف و مهربان و امام هستید چرا از حق خود دفاع نمی کنید با اینکه بیش از صد هزار شیعه شمشیر زن دارید. فرمود: بنشین خراسانی خدا حق تو را رعایت کند. سپس بکنیزی بنام حنیفه فرمود: تنور را بیفروزد. تنور افروخته شد چنانکه یک پارچه آتش گردید و قسمت بالای آن سفید شد. بعد رو بمرد خراسانی نموده فرمود برو داخل تنور بنشین. خراسانی شروع بالتماس نموده گفت: یا ابن رسول اللّه مرا بآتش عذاب مکن، از جرم من درگذر خدا از تو بگذرد، فرمود تو را بخشیدم. در همین موقع هارون مکی وارد شد یک کفش خود را بانگشت گرفته بود عرض کرد السلام علیک یا ابن رسول اللّه. امام فرمود: نعلین را از دستت بیانداز و برو داخل تنور بنشین. نعلین را انداخت و داخل تنور نشست. امام شروع کرد با خراسانی از جریانهای خراسان صحبت کردن مثل اینکه در خراسان بوده بعد فرمود: خراسانی برو ببین در تنور چه خبر است بجانب تنور رفتم دیدم چهار زانو در تنور نشسته از تنور خارج شد و بما سلام کرد امام علیه السّلام فرمود از اینها در خراسان چند نفر پیدا می شود؟ عرض کرد بخدا قسم یک نفر هم نیست نه بخدا یک نفر پیدا نمی شود .

فرمود: ما در زمانی که پنج نفر یاور نداشته باشیم قیام نخواهیم کرد ما زمان مناسب را بهتر میدانیم - . مناقب ۳ : ۳۶۲ - .

**[ترجمه]

بیان

سجر التنور أحماه.

**[ترجمه]سجر التنور: آن را روشن و آتشش را زیاد کرد.

**[ترجمه]

«۱۷۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب حَدَّثَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الدَّيْلَمِيُّ الْبَصْرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي كَثِيرٍ الْكُوفِيِّ قَالَ: كُنْتُ لَا أَخْتِمُ صَلَاتِي وَ لَا أَسْتَفْتِحُهَا إِلَّا بِلَعْنِهِمَا فَرَأَيْتُ فِي مَنَامِي طَائِراً مَعَهُ تَوْرٌ(۲) مِنَ الْجَوْهَرِ فِيهِ شَيْ ءٌ أَحْمَرُ شِبْهُ الْخَلُوقِ (۳) فَنَزَلَ إِلَى الْبَيْتِ الْمُحِيطِ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ثُمَّ أَخْرَجَ شَخْصَيْنِ مِنَ الضَّرِيحِ فَخَلَّقَهُمَا بِذَلِكَ الْخَلُوقِ فِي عَوَارِضِهِمَا ثُمَّ رَدَّهُمَا إِلَى الضَّرِيحِ وَ عَادَ مُرْتَفِعاً فَسَأَلْتُ مَنْ حَوْلِي مَنْ هَذَا الطَّائِرُ وَ مَا هَذَا الْخَلُوقُ فَقَالَ هَذَا مَلَكٌ يَجِي ءُ فِي كُلِّ لَيْلَةِ جُمُعَةٍ يُخَلِّقُهُمَا فَأَزْعَجَنِي مَا رَأَيْتُ فَأَصْبَحْتُ لَا تَطِيبُ نَفْسِي بِلَعْنِهِمَا فَدَخَلْتُ عَلَى الصَّادِقِ عليه السلام فَلَمَّا رَآنِي ضَحِكَ وَ قَالَ رَأَيْتَ الطَّائِرَ فَقُلْتُ نَعَمْ يَا سَيِّدِي فَقَالَ اقْرَأْ إِنَّمَا النَّجْوى مِنَ الشَّيْطانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَيْسَ بِضارِّهِمْ شَيْئاً إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ (۴) فَإِذَا رَأَيْتَ شَيْئاً تَكْرَهُ فَاقْرَأْهَا وَ اللَّهِ مَا هُوَ مَلَكٌ مُوَكَّلٌ بِهِمَا لِإِكْرَامِهِمَا بَلْ هُوَ مَلَكٌ مُوَكَّلٌ بِمَشَارِقِ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبِهَا إِذَا قُتِلَ قَتِيلٌ ظُلْماً أَخَذَ مِنْ دَمِهِ فَطَوَّقَهُمَا بِهِ فِي رِقَابِهِمَا لِأَنَّهُمَا سَبَبُ كُلِّ ظُلْمٍ مُذْ كَانَا(۵).

**[ترجمه]مناقب: محمّد بن کثیر کوفی گفت من قبل و بعد از هر نماز آن دو را لعنت میکردم در خواب دیدم کبوتری یک ظرف که داخل آن مایعی عطرآگین بود می برد وارد حرم پیغمبر شد. آن دو نفر را از ضریح خارج کرد گونه های آن دو را با همین مایع عطر آگین معطر نمود و باز آنها را بقبرشان برگرداند. از آنهایی که در آن اطراف بودند پرسیدم این پرنده کیست و این عطر چیست؟ یک نفر گفت این پرنده ملکی است که در هر شب جمعه می آید آن دو را معطر میکند و میرود. از دیدن این خواب ناراحت شدم صبح دیگر از لعن کردن آنها خوشم نمی آمد. خدمت حضرت صادق رفتم همین که مرا دید لبخندی زد و فرمود آن پرنده را دیدی؟ عرض کردم آری فرمود: این آیه را بخوان «إِنَّمَا النَّجْوی مِنَ الشَّیْطانِ لِیَحْزُنَ الَّذِینَ آمَنُوا وَ لَیْسَ بِضارِّهِمْ شَیْئاً إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ» - . مجادله / ۱۰ - {چنان نجوایی صرفاً از [القائات] شیطان است، تا کسانی را که ایمان آورده اند دلتنگ گرداند، و [لی] جز به فرمان خدا هیچ آسیبی به آنها نمی رساند} هر وقت چیزی دیدی که خوشت نیامد همین آیه را بخوان. بخدا قسم آن کبوتر ملکی نیست که مأمور آن دو و برای احترامشان باشد، آن ملک مأمور شرق و غرب زمین است هر جا خونی بناحق ریخته شود از خون آن مظلوم میگیرد و می آورد بگردن آن دو طوق میکند زیرا آنها از زمان خودشان باعث هر ظلمی شدند - . مناقب ۳ : ۳۶۳ - .

**[ترجمه]

«۱۷۴»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: مُغِیثٌ قَالَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ رَآهُ یَضْحَکُ فِی بَیْتِهِ جُعِلْتُ فِدَاکَ لَسْتُ أَدْرِی بِأَیِّهِمَا أَنَا أَشَدُّ سُرُوراً بِجُلُوسِکَ فِی بَیْتِی أَوْ لِضَحِکِکَ قَالَ إِنَّهُ هَدَرَ الْحَمَامُ الذَّکَرُ عَلَی الْأُنْثَی فَقَالَ أَنْتِ سَکَنِی وَ عِرْسِی وَ الْجَالِسُ عَلَی الْفِرَاشِ أَحَبُّ إِلَیَّ مِنْکِ فَضَحِکْتُ مِنْ قَوْلِهِ.

وَ هَذَا الْمَعْنَی رَوَاهُ الْفَضْلُ بْنُ بَشَّارٍ فِی حَدِیثِ بُرْدٍ الْإِسْکَافِ: أَنَّ الطَّیْرَ قَالَ:

ص: ۱۲۴

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۶۲.

۲- ۲. التور: اناء من صفر او حجاره کالاجانه و قد یتوضأ منه« النهایه».

۳- ۳. الخلوق: ضرب من الطیب أعظم أجزائه الزعفران.

۴- ۴. سوره المجادله الآیه: ۱۰.

۵- ۵. المناقب ج ۳ ص ۳۶۳.

یَا سَکَنِی وَ عِرْسِی مَا خَلَقَ اللَّهُ خَلْقاً أَحَبَّ إِلَیَّ مِنْکِ وَ مَا حِرْصِی عَلَیْکِ هَذَا الْحِرْصُ إِلَّا طَمَعاً أَنْ یَرْزُقَنِیَ اللَّهُ وُلْداً مِنْکِ یُحِبُّونَ أَهْلَ الْبَیْتِ.

دَاوُدُ بْنُ فَرْقَدٍ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سِنَانٍ وَ حَفْصٌ الْبَخْتَرِیُّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّهُ سَمِعَ فَاخِتَهً تَصِیحُ فِی دَارِهِ فَقَالَ تَدْرُونَ مَا تَقُولُ هَذِهِ الْفَاخِتَهُ قُلْنَا لَا قَالَ تَقُولُ فَقَدْتُکُمْ فَقَدْتُکُمْ فَافْقِدُوهَا قَبْلَ أَنْ تَفْقِدَکُمْ.

وَ رَوَی عُمَرُ الْأَصْفَهَانِیُّ عَنْهُ علیه السلام: مِثْلَ ذَلِکَ فِی صَوْتِ الصُّلْصُلِ.

وَ رُوِیَ أَنَّهُ علیها السلام قَالَ: یَقُولُ الْوَرَشَانُ قُدِّسْتُمْ قُدِّسْتُمْ (۱).

الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ خَالِدٌ الْجَوَّانُ وَ نَجْمٌ الْحَطِیمُ وَ سُلَیْمَانُ بْنُ خَالِدٍ عَلَی بَابِ الصَّادِقِ علیه السلام فَتَکَلَّمْنَا فِیمَا یَتَکَلَّمُ فِیهِ أَهْلُ الْغُلُوِّ فَخَرَجَ عَلَیْنَا الصَّادِقُ علیه السلام بِلَا حِذَاءٍ وَ لَا رِدَاءٍ وَ هُوَ یَنْتَفِضُ وَ یَقُولُ یَا خَالِدُ یَا مُفَضَّلُ یَا سُلَیْمَانُ یَا نَجْمُ- لَا بَلْ عِبادٌ مُکْرَمُونَ لا یَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَ هُمْ بِأَمْرِهِ یَعْمَلُونَ (۲).

وَ قَالَ صَالِحُ بْنُ سَهْلٍ: کُنْتُ أَقُولُ فِی الصَّادِقِ علیه السلام مَا تَقُولُ الْغُلَاهُ فَنَظَرَ إِلَیَّ فَقَالَ وَیْحَکَ یَا صَالِحُ إِنَّا وَ اللَّهِ عَبِیدٌ مَخْلُوقُونَ لَنَا رَبٌّ نَعْبُدُهُ وَ إِنْ لَمْ نَعْبُدْهُ عَذَّبَنَا(۳).

عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ کَثِیرٍ فِی خَبَرٍ طَوِیلٍ: إِنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَدِینَهَ یَسْأَلُ عَنِ الْإِمَامِ فَدَلُّوهُ عَلَی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَسَأَلَهُ هُنَیْئَهً ثُمَّ خَرَجَ فَدَلُّوهُ عَلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَقَصَدَهُ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَیْهِ جَعْفَرٌ علیه السلام قَالَ یَا هَذَا إِنَّکَ کُنْتَ دَخَلْتَ مَدِینَتَنَا هَذِهِ تَسْأَلُ عَنِ الْإِمَامِ فَاسْتَقْبَلَکَ فِتْیَهٌ مِنْ وُلْدِ الْحَسَنِ فَأَرْشَدُوکَ إِلَی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَسَأَلْتَهُ هُنَیْئَهً ثُمَّ خَرَجْتَ فَإِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُکَ عَمَّا سَأَلْتَهُ وَ مَا رَدَّ عَلَیْکَ ثُمَّ اسْتَقْبَلَکَ فِتْیَهٌ مِنْ وُلْدِ الْحُسَیْنِ فَقَالُوا لَکَ یَا هَذَا إِنْ رَأَیْتَ أَنْ تَلْقَی جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ فَافْعَلْ فَقَالَ صَدَقْتَ قَدْ کَانَ کَمَا ذَکَرْتَ فَقَالَ لَهُ ارْجِعْ إِلَی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَسَلْهُ عَنْ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۴۶.

۲- ۲. سوره الأنبیاء الآیه: ۲۶.

۳- ۳. المناقب ج ۳ ص ۳۴۷.

دِرْعِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عِمَامَتِهِ فَذَهَبَ الرَّجُلُ فَسَأَلَهُ عَنْ دِرْعِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الْعِمَامَهِ فَأَخَذَ دِرْعاً مِنْ كُنْدُوجٍ لَهُ فَلَبِسَهَا فَإِذَا هِيَ سَابِغَهٌ فَقَالَ كَذَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَلْبَسُ الدِّرْعَ فَرَجَعَ إِلَى الصَّادِقِ علیه السلام فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ مَا صَدَقَ ثُمَّ أَخْرَجَ خَاتَماً فَضَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ فَإِذَا الدِّرْعُ وَ الْعِمَامَهُ سَاقِطَيْنِ مِنْ جَوْفِ الْخَاتَمِ فَلَبِسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام الدِّرْعَ فَإِذَا هِيَ إِلَى نِصْفِ سَاقِهِ ثُمَّ تَعَمَّمَ بِالْعِمَامَهِ فَإِذَا هِيَ سَابِغَهٌ فَنَزَعَهَا ثُمَّ رَدَّهُمَا فِي الْفَصِّ ثُمَّ قَالَ هَكَذَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَلْبَسُهَا إِنَّ هَذَا لَيْسَ مِمَّا غُزِلَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ خِزَانَهَ اللَّهِ فِي كُنْ وَ إِنَّ خِزَانَهَ الْإِمَامِ فِي خَاتَمِهِ وَ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ الدُّنْيَا كَسُكُرَّجَهٍ وَ إِنَّهَا عِنْدَ الْإِمَامِ كَصَحِيفَهٍ وَ لَوْ لَمْ يَكُنِ الْأَمْرُ هَكَذَا لَمْ نَكُنْ أَئِمَّهً وَ كُنَّا كَسَائِرِ النَّاسِ (۱).

**[ترجمه]مناقب: امام صادق علیه السّلام در خانه مغیث بود دید امام میخندد عرض کرد آقا فدایت شوم نمیدانم شادیم برای کدامیک بیشتر باشد اینکه در خانه من نشسته اید یا اینکه در خانه ی من میخندید. فرمود: این کبوتر نر با ماده خود حرف میزد میگفت تو همسر و شریک زندگی منی اما این شخصی را که روی تشک نشسته از تو بیشتر دوست دارم من از حرف او خندیدم.

در حدیث دیگر میگوید کبوتر نر گفت ای همسر و عروس من خداوند کسی را روی زمین خلق نکرده که بیش از تو او را دوست داشته باشم، این علاقه شدید من به تو بواسطه اینست که خداوند از تو فرزندانی به من روزی دهد که دوستدار اهل بیت پیامبر باشند.

حفص بختری از امام صادق ع شنید که: امام شنید یک قمری در خانه اش صدا می زند فرمود: می دانید این قمری چه می گوید؟ گفتیم نه، فرمود: می گوید............

و مانند آن از صدای بلبل روایت شده است.

و روایت شده که امام صادق ع فرمود: بلبل می گوید پاک و منزهید شما - . مناقب ۳ : ۳۴۶ - .

مفضل بن عمر گفت: من و خالد جوّان و نجم حطیم و سلیمان بن خالد بر در خانه حضرت صادق بودیم سخنان ما درباره اعتقاد اهل غلو - . اهل غلو کسانی هستند که ائمه را خدا میدانند. - بود ناگهان امام صادق علیه السّلام با پای برهنه و بدون رداء و با عجله خارج شد، یکایک ما را نام برد فرمود: خالد، مفضل، سلیمان، نجم نه ما آن طور که شما میگویید نیستیم بلکه چنین هستیم «بَلْ عِبادٌ مُكْرَمُونَ لا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَ هُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ» - . انبیاء / ۲۶ - {بلکه [فرشتگان] بندگانی ارجمندند * که در سخن بر او پیشی نمی گیرند، و خود به دستور او کار می کنند}.

صالح بن سهل گفت من درباره امام صادق ع عقیده اهل غلو را داشتم نگاهی تند بمن نموده فرمود: وای بر تو صالح بخدا قسم ما بنده و مخلوق هستیم و خدایی داریم که او را میپرستیم و اگر او را نپرستیم و عبادتش نکنیم ما را عذاب خواهد کرد - . مناقب ۳ : ۳۴۷ - .

عبد الرحمن بن کثیر در ضمن یک خبر طولانی گفت: مردی وارد مدینه شد و از امام جویا شد او را نزد عبد اللّه بن حسن راهنمایی نمودند از او سؤالی کرده بیرون آمد. او را نزد حضرت صادق علیه السّلام راهنمایی کردند، وقتی خدمت ایشان

رسید امام نگاهی به او نموده فرمود: تو داخل شهر ما شدی برای جستجو از امام یکی از نواده گان امام حسن تو را نزد عبد اللّه بن حسن راهنمایی کرد سؤالی کردی و خارج شدی. می خواهی بگویم چه از او پرسیدی و چه جواب داد، و بعد با یکی از فرزندان امام حسین روبرو شدی او گفت اگر مایلی بملاقات جعفر بن محمّد برو. گفت همه اینها صحیح است فرمود: حالا برگرد پیش عبد اللّه بن حسن از او زره و عمامه پیامبر را بخواه. آن مرد رفت تقاضای تماشای زره و عمامه پیامبر را نمود. عبد اللّه از داخل یک کندو - . کندو مخزن آرد و گندم است -

زرهی بیرون آورد و پوشید زره کامل بر تن او راست می آمد گفت پیامبر این طور زره می پوشید. برگشت خدمت حضرت صادق و جریان را تعریف کرد. امام فرمود: درست نگفته انگشتری بیرون آورد بر زمین زد از داخل انگشتر زره و عمامه بیرون افتاد، زره را پوشید تا نصف ساق ایشان آمد، عمامه را بست کاملا اندازه بود هر دو را در آورد و به نگین انگشتر برگرداند. فرمود پیامبر ص این طور زره می پوشید این از چیزهایی نیست که در زمین بافته شده باشد. خزانه خدا را در لفظ «کن» است و خزانه امام در انگشتری اوست، دنیا در نزد خدا چون جام کوچکی است و در نزد امام چون صفحه ای اگر چنین نباشد امام نخواهیم بود و با سایر مردم مساوی هستیم - . مناقب ۳ : ۳۴۹ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی (۲)

الکندوج شبه المخزن معرب کندو قوله علیه السلام فی کُنْ أی فی لفظه کُنْ کنایه عن إرادته الکامله و هو إشاره إلی قوله تعالی إِنَّما أَمْرُهُ إِذا أَرادَ شَیْئاً أَنْ یَقُولَ لَهُ کُنْ فَیَکُونُ (۳) و السکرجه بضم السین و الکاف و تشدید الراء إناء صغیر یؤکل فیه الشی ء القلیل من الإدام و هی فارسیه.

**[ترجمه]فیروزآبادی - . قاموس ۱ : ۲۰۵ - گفت: کندوج شبیه مخزن است که معرب کندو می باشد و سخن امام «کن» یعنی در لفظ «کن» کنایه ایست از اراده کامل و آن اشاره ایست به سخن خداوند متعال «إِنَّما أَمْرُهُ إِذا أَرادَ شَیْئاً أَنْ یَقُولَ لَهُ کُنْ فَیَکُونُ» - . یس / ۸۲ - {چون به چیزی اراده فرماید، کارش این بس که می گوید: «باش» پس [بی درنگ] موجود می شود}، السکرجه با ضمه سین و کاف و تشدید راء ظرف کوچکی است که چیز کمی از إدام (خورش) در آن خورد می شود و این کلمه فارسی است.

**[ترجمه]

«۱۷۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب شُعَیْبُ بْنُ مِیثَم قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: یَا شُعَیْبُ أَحْسِنْ إِلَی نَفْسِکَ وَ صِلْ قَرَابَتَکَ وَ تَعَاهَدْ إِخْوَانَکَ وَ لَا تَسْتَبِدَّ بِالشَّیْ ءِ فَتَقُولَ ذَا لِنَفْسِی وَ عِیَالِی إِنَّ الَّذِی خَلَقَهُمْ هُوَ الَّذِی یَرْزُقُهُمْ فَقُلْتُ نَعَی وَ اللَّهِ إِلَیَّ نَفْسِی فَرَجَعَ

شُعَيْبٌ فَوَ اللَّهِ مَا لَبِثَ إِلَّا شَهْراً حَتَّى مَاتَ.

صَنْدَلٌ عَنْ سَوْرَةَ بْنِ كُلَيْبٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَا سَوْرَةُ كَيْفَ حَجَجْتَ الْعَامَ قَالَ اسْتَقْرَضْتُ حَجَّتِي وَ اللَّهِ إِنِّي لَأَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ سَيَقْضِيهَا عَنِّي وَ مَا كَانَ حَجَّتِي إِلَّا شَوْقاً إِلَيْكَ وَ إِلَى حَدِيثِكَ قَالَ أَمَّا حَجَّتُكَ فَقَدْ قَضَاهَا اللَّهُ فَأُعْطِكَهَا

ص: ۱۲۶

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۴۹.

۲- ۲. القاموس ج ۱ ص ۲۰۵.

۳- ۳. سوره يس الآيه: ۸۲.

مِنْ عِنْدِی ثُمَّ رَفَعَ مُصَلًّی تَحْتَهُ فَأَخْرَجَ دَنَانِیرَ فَعَدَّ عِشْرِینَ دِینَاراً فَقَالَ هَذِهِ حَجَّتُکَ وَ عَدَّ عِشْرِینَ دِینَاراً وَ قَالَ هَذِهِ مَعُونَهٌ لَکَ حَیَاتَکَ حَتَّی تَمُوتَ قُلْتُ أَخْبَرْتَنِی أَنَّ أَجَلِی قَدْ دَنَا فَقَالَ یَا سَوْرَهُ أَ مَا تَرْضَی أَنْ تَکُونَ مَعَنَا فَقَالَ صَنْدَلٌ فَمَا لَبِثَ إِلَّا سَبْعَهَ أَشْهُرٍ حَتَّی مَاتَ (۱).

ابْنُ مُشْکَانَ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ فِی خَبَرٍ طَوِیلٍ: أَنَّهُ دَخَلَ عَلَی الصَّادِقِ علیه السلام آذِنُهُ وَ آذن [أَذِنَ] لِقَوْمٍ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَهِ فَقَالَ علیه السلام کَمْ عِدَّتُهُمْ فَقَالَ لَا أَدْرِی فَقَالَ علیه السلام اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَیْهِ سَأَلُوا فِی حَرْبِ عَلِیٍّ وَ طَلْحَهَ وَ الزُّبَیْرِ وَ عَائِشَهَ قَالَ وَ مَا تُرِیدُونَ بِذَلِکَ قَالُوا نُرِیدُ أَنْ نَعْلَمَ عِلْمَ ذَلِکَ قَالَ إِذاً تَکْفُرُونَ یَا أَهْلَ الْبَصْرَهِ فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام کَانَ مُؤْمِناً مُنْذُ بَعَثَ اللَّهُ نَبِیَّهُ إِلَی أَنْ قَبَضَهُ إِلَیْهِ ثُمَّ لَمْ یُؤَمَّرْ عَلَیْهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَحَداً قَطُّ وَ لَمْ یَکُنْ فِی سَرِیَّهٍ قَطُّ إِلَّا کَانَ أَمِیرَهَا وَ ذَکَرَ فِیهِ أَنَّ طَلْحَهَ وَ الزُّبَیْرَ بَایَعَاهُ وَ غَدَرَا بِهِ وَ أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله أَمَرَهُ بِقِتَالِ النَّاکِثِینَ وَ الْقَاسِطِینَ وَ الْمَارِقِینَ فَقَالُوا لَئِنْ کَانَ هَذَا عَهْداً مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَقَدْ ضَلَّ الْقَوْمُ جَمِیعاً فَقَالَ علیه السلام أَ لَمْ أَقُلْ لَکُمْ إِنَّکُمْ سَتَکْفُرُونَ إِنْ أَخْبَرْتُکُمْ أَمَا إِنَّکُمْ سَتَرْجِعُونَ إِلَی أَصْحَابِکُمْ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَهِ فَتُخْبِرُونَهُمْ بِمَا أَخْبَرْتُکُمْ فَیَکْفُرُونَ أَعْظَمَ مِنْ کُفْرِکُمْ فَکَانَ کَمَا قَالَ (۲).

أَبُو بَصِیرٍ قَالَ مُوسَی بْنُ جَعْفَرٍ علیهما السلام: فِیمَا أَوْصَانِی بِهِ أَبِی علیه السلام أَنْ قَالَ یَا بُنَیَّ إِذَا أَنَا مِتُّ فَلَا یُغَسِّلْنِی أَحَدٌ غَیْرُکَ فَإِنَّ الْإِمَامَ لَا یُغَسِّلُهُ إِلَّا الْإِمَامُ وَ اعْلَمْ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ أَخَاکَ سَیَدْعُو النَّاسَ إِلَی نَفْسِهِ فَدَعْهُ فَإِنَّ عُمُرَهُ قَصِیرٌ فَلَمَّا أَنْ مَضَی أَبِی غَسَّلْتُهُ کَمَا أَمَرَنِی وَ ادَّعَی عَبْدُ اللَّهِ الْإِمَامَهَ مَکَانَهُ فَکَانَ کَمَا قَالَ أَبِی وَ مَا لَبِثَ عَبْدُ اللَّهِ یَسِیراً حَتَّی مَاتَ وَ رَوَی مِثْلَ ذَلِکَ الصَّادِقُ علیه السلام.

وَ فِی حَدِیثِ عَلِیٍّ أَنَّهُ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: نَعْلَمُ أَنَّکَ خَلَّفْتَ فِی مَنْزِلِکَ ثَلَاثَمِائَهِ دِرْهَمٍ وَ قُلْتَ إِذَا رَجَعْتُ أَصْرِفُهَا أَوْ أَبْعَثُ بِهَا إِلَی مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الدِّعْبِلِی

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۵۰.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۱.

قَالَ وَ اللَّهِ مَا تَرَكْتُ فِی بَيْتِی شَيْئاً إِلَّا وَ قَدْ أَخْبَرْتَنِی بِهِ (۱).

وَ قَالَ سَمَاعَةُ بْنُ مِهْرَانَ: دَخَلْتُ عَلَی الصَّادِقِ علیه السلام فَقَالَ لِی مُبْتَدِئاً يَا سَمَاعَةُ مَا هَذَا الَّذِی بَيْنَكَ وَ بَيْنَ جَمَّالِكَ فِی الطَّرِيقِ إِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ فَاحِشاً أَوْ صَيَّاحاً قَالَ وَ اللَّهِ لَقَدْ كَانَ ذَلِكَ لِأَنَّهُ ظَلَمَنِی فَنَهَانِی عَنْ مِثْلِ ذَلِكَ.

مُعَتِّبٌ قَالَ: قُرِعَ بَابُ مَوْلَایَ الصَّادِقِ علیه السلام فَخَرَجْتُ فَإِذَا بِزَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام لِجُلَسَائِهِ ادْخُلُوا هَذَا الْبَيْتَ وَ رُدُّوا الْبَابَ وَ لَا يَتَكَلَّمْ مِنْكُمْ أَحَدٌ فَلَمَّا دَخَلَ قَامَ إِلَيْهِ فَاعْتَنَقَا وَ جَلَسَا طَوِيلًا يَتَشَاوَرَانِ ثُمَّ عَلَا الْكَلَامُ بَيْنَهُمَا فَقَالَ زَيْدٌ دَعْ ذَا عَنْكَ يَا جَعْفَرُ فَوَ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ تَمُدَّ يَدَكَ حَتَّی أُبَايِعَكَ أَوْ هَذِهِ يَدِی فَبَايِعْنِی لَأُتْعِبَنَّكَ وَ لَأُكَلِّفَنَّكَ مَا لَا تُطِيقُ فَقَدْ تَرَكْتَ الْجِهَادَ وَ أَخْلَدْتَ إِلَی الْخَفْضِ وَ أَرْخَيْتَ السِّتْرَ وَ احْتَوَيْتَ عَلَی مَالِ الشَّرْقِ وَ الْغَرْبِ فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام يَرْحَمُكَ اللَّهُ يَا عَمِّ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ يَا عَمِّ وَ زَيْدٌ يَسْمَعُهُ وَ يَقُولُ مَوْعِدُنَا الصُّبْحُ أَ لَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ وَ مَضَی فَتَكَلَّمَ النَّاسُ فِی ذَلِكَ فَقَالَ مَهْ لَا تَقُولُوا لِعَمِّی زَيْدٍ إِلَّا خَيْراً رَحِمَ اللَّهُ عَمِّی فَلَوْ ظَفِرَ لَوَفَی فَلَمَّا كَانَ فِی السَّحَرِ قَرَعَ الْبَابَ فَفَتَحْتُ لَهُ الْبَابَ فَدَخَلَ يَشْهَقُ وَ يَبْكِی وَ يَقُولُ ارْحَمْنِی يَا جَعْفَرُ يَرْحَمُكَ اللَّهُ ارْضَ عَنِّی يَا جَعْفَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ اغْفِرْ لِی يَا جَعْفَرُ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام غَفَرَ اللَّهُ لَكَ وَ رَحِمَكَ وَ رَضِيَ عَنْكَ فَمَا الْخَبَرُ يَا عَمِّ قَالَ نِمْتُ فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ دَاخِلًا عَلَيَّ وَ عَنْ يَمِينِهِ الْحَسَنُ وَ عَنْ يَسَارِهِ الْحُسَيْنُ وَ فَاطِمَةُ خَلْفَهُ وَ عَلِيٌّ أَمَامَهُ وَ بِيَدِهِ حَرْبَةٌ تَلْتَهِبُ الْتِهَاباً كَأَنَّهُ نَارٌ وَ هُوَ يَقُولُ إِيهاً يَا زَيْدُ آذَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ فِی جَعْفَرٍ وَ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْكَ وَ يَغْفِرْ لَكَ وَ يَرْضَی عَنْكَ لَأَرْمِيَنَّكَ بِهَذِهِ الْحَرْبَةِ فَلَأَضَعُهَا بَيْنَ كَتِفَيْكَ ثُمَّ لَأُخْرِجُهَا مِنْ صَدْرِكَ فَانْتَبَهْتُ فَزِعاً مَرْعُوباً فَصِرْتُ إِلَيْكَ فَارْحَمْنِی يَرْحَمُكَ اللَّهُ فَقَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ وَ غَفَرَ لَكَ أَوْصِنِی فَإِنَّكَ مَقْتُولٌ مَصْلُوبٌ مُحْرَقٌ بِالنَّارِ فَوَصَّی زَيْدٌ بِعِيَالِهِ وَ أَوْلَادِهِ وَ قَضَاءِ الدَّيْنِ عَنْهُ (۲).

ص: ۱۲۸

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۵۱.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۲.

**[ترجمه]مناقب: شعیب بن میثم گفت امام صادق فرمود شعیب! مواظب خود باش و قدر خودت را بدان وصله رحم را به جا بیاور و از برادران دینی خود دیدن کن و جانبدار خویش نباش که بگویی این مال من است و یا مال خانواده من است کسی که آنها را آفریده روزی نیز خواهد داد. با خود گفتم بخدا قسم خبر مرگ مرا میدهد بازگشت، شعیب بعد از آن بیش از یک ماه زندگی نکرد.

سوره بن کلیب گفت امام صادق علیه السّلام پرسید امسال چگونه حج گزاردی؟ عرض کردم قرض نمودم ولی بخدا سوگند میدانم که او پرداخت خواهد نمود این حج فقط بشوق زیارت شما و استفاده از گفتارتان بود.

فرمود اما پول حج را خدا داد من از خودم میدهم فرش نمازی که زیر پا داشت بلند کرد مقداری دینار برداشت بیست دینار شمرده فرمود این پول حج تو، باز بیست دینار دیگر شمرد فرمود: این هم خرج زندگی تو تا هنگام مرگ. عرض کرد میفرمایید اجلم نزدیک شده؟ فرمود مایل نیستی با ما باشی؟ راوی حدیث گفت بیش از هفت ماه زنده نبود - . مناقب ۳ : ۳۵۰ - .

سلیمان بن خالد در ضمن یک خبر طولانی گفت: خادم حضرت صادق آمد و برای عده ای از اهالی بصره اجازه خواست. فرمود: چند نفرند گفت نمیدانم امام فرمود دوازده نفرند. وقتی وارد شدند در باره جنگ حضرت علی و طلحه و زبیر و عایشه سؤال کردند. فرمود: این سؤال را برای چه میخواهید؟ گفتند میخواهیم بفهمیم. فرمود اگر اطلاع پیدا کنید کافر خواهید شد. فرمود علی علیه السّلام از اول بعثت تا زمان رحلت پیامبر ایمان داشت، سپس رسول خدا هرگز کسی را بر علی امیر نکرد و در هر مأموریت جنگی علی امیر بر همراهیان خود بود. طلحه و زبیر با علی بیعت کردند بعد بیعت خود را شکستند، پیامبر اکرم علی را بجنگ با پیمان شکنان و ستمگران و منحرفین مأمور نمود. گفتند اگر واقعا پیامبر چنین دستوری داده که تمام پیکارجویان با علی گمراهند. فرمود: نگفتم اگر برای شما توضیح دهم کافر خواهید شد. حال شما به بصره بر می گردید و جریانی که برای شما شرح دادم بدوستان خود از اهالی بصره خواهید گفت و آنها بیشتر از شما کفر می ورزند. همان طور نیز شد - . مناقب ۳ : ۳۵۱ - .

ابو بصیر گفت موسی بن جعفر علیه السّلام فرمود: یکی از وصیتهای پدرم این بود که فرمود: پسرم وقتی از دنیا رفتم خودت مرا غسل بده زیرا امام را غیر از امام نباید غسل دهد متوجه باش که برادرت عبد اللّه ادعای امامت خواهد نمود کاری باو نداشته باش زیرا عمر او کوتاه است. پس از درگذشت پدرم او را غسل دادم، عبد اللّه ادعای امامت کرد همان طور که پدرم فرموده بود و طولی نکشید که از دنیا رفت. مانند این حدیث را امام صادق ع نیز روایت کرده است.

در حدیث علی حضرت صادق علیه السّلام فرمود: ما میدانیم تو در خانه سیصد درهم گذاشته ای و گفتی وقتی برگشتم آن را خرج خواهم کرد یا آن را برای محمّد بن عبد اللّه دعبلی میفرستم گفت: بخدا قسم هر چه در خانه داشتم به من خبر دادی - . همان ۳ : ۳۵۱ - .

سماعه بن مهران گفت: خدمت حضرت صادق رسیدم بدون سؤال فرمود: این چه کاری بود که در بین راه با ساربان خود کردی، مباد بعد از این ناسزا بگویی و داد و فریاد بکشی. سماعه گفت چون آن ساربان بمن ستم کرد من آن کارها را کرده

بودم، ولی امام مرا از انجام مثل این کار نهی نمود.

معتب گفت کسی در خانه حضرت صادق علیه السّلام را زد رفتم پشت در دیدم زید ابن علی است. امام بحاضرین فرمود بروید داخل این اطاق و در را ببندید مبادا صحبت کنید. زید وارد شد هر دو یک دیگر را در آغوش گرفتند مدتی با یک دیگر بمشورت پرداختند بعد صدای آنها بلند شد زید گفت این حرفها را رها کن جعفر بخدا قسم اگر دستت را ندهی تا بیعت کنم و یا این دست من بیعت نکنی تو را به کاری وامیدارم که طاقت نداشته باشی. جهاد را ترک کرده ای و خانه نشین شده و پرده را انداخته ای از شرق و غرب برایت پول میفرستند. حضرت صادق میفرمود عمو خدا ترا رحمت کند خدا ترا بیامرزد. زید دشنام میداد و میگفت وعده ما صبح است. صبح بزودی خواهد آمد و از خانه خارج شد. مردم در باره سخنان زید اظهار نظر میکردند حضرت صادق فرمود ساکت باشید در باره عمویم زید جز نیکی چیزی نگویید خدا رحمت کند عمویم را اگر پیروز میشد بوعده خود وفا می کرد. سحرگاه باز در خانه امام را زد در را باز کردم با گریه و زاری داخل شده میگفت جعفر مرا ببخش خدا تو را ببخشد از من راضی شو خدا از تو راضی باشد از من درگذر خدا از تو بگذرد. امام فرمود خدا تو را ببخشد و از تو راضی شود و از تو بگذرد چه شده عموجان؟ گفت بخواب رفتم پیامبر صلّی اللّه علیه و آله را در خواب دیدم که وارد خانه ما شد طرف راست ایشان امام حسن و در طرف چپ امام حسین بود، حضرت فاطمه پشت سر و علی علیه السّلام جلو ایشان بود و در دستش حربه ای بود که چون آتش میدرخشید. فریاد زد وای بر تو زید پیامبر را به واسطه جعفر آزردی بخدا قسم اگر ترا نبخشد و از تو نگذرد و راضی نشود با همین حربه بتو حمله میکنم و چنان بر پشتت میزنم که از سینه ات خارج شود. با ترس و لرز از خواب بیدار شدم خودم را بشما رساندم مرا ببخش خدا ترا رحمت کند. فرمود خدا از تو راضی باشد و ترا بیامرزد هر وصیتی داری بکن زیرا تو کشته خواهی شد و بدار آویخته میشوی و پیکرت را با آتش میسوزانند. زید در باره زن و فرزند خود و پرداخت قرضش وصیت نمود - . مناقب ۳ : ۳۵۲ - .

**[ترجمه]

بیان

أخلد إلی المكان أقام و أسمعه شتمه.

**[ترجمه]أخلد إلی المكان: اقامت کرد، أسمعه یعنی او را دشنام داد.

**[ترجمه]

«۱۷۶»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب أَبُو بَصِيرٍ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: وَ قَدْ جَرَى ذِكْرُ الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ اكْتُمْ عَلَيَّ مَا أَقُولُ لَكَ فِي الْمُعَلَّى قُلْتُ أَفْعَلُ فَقَالَ أَمَا إِنَّهُ مَا كَانَ يَنَالُ دَرَجَتَنَا إِلَّا بِمَا كَانَ يَنَالُ مِنْهُ دَاوُدُ بْنُ عَلِيٍّ قُلْتُ وَ مَا الَّذِي يُصِيبُهُ مِنْ دَاوُدَ قَالَ يَدْعُو بِهِ فَيَأْمُرُ بِهِ فَيُضْرَبُ عُنُقُهُ وَ يَصْلِبُهُ وَ ذَلِكَ قَابِلٌ فَلَمَّا كَانَ قَابِلٌ وَلِيَ دَاوُدُ الْمَدِينَةَ فَدَعَا الْمُعَلَّى وَ

سَأَلَهُ عَنْ شِيعَهِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَكَتَمَهُ فَقَالَ أَ تَكْتُمُنِی أَمَا إِنَّكَ إِنْ كَتَمْتَنِی قَتَلْتُكَ فَقَالَ الْمُعَلَّی بِالْقَتْلِ تُهَدِّدُنِی وَ اللَّهِ لَوْ كَانُوا تَحْتَ قَدَمِی مَا رَفَعْتُ قَدَمِی عَنْهُمْ وَ إِنْ أَنْتَ قَتَلْتَنِی لَتُسْعِدُنِی وَ لَتَشْقِيَنَّ فَلَمَّا أَرَادَ قَتْلَهُ قَالَ الْمُعَلَّی أَخْرِجْنِی إِلَی النَّاسِ فَإِنَّ لِی أَشْيَاءَ كَثِيرَهً حَتَّی أُشْهِدَ بِذَلِكَ فَأَخْرَجَهُ إِلَی السُّوقِ فَلَمَّا اجْتَمَعَ النَّاسُ قَالَ أَيُّهَا النَّاسُ اشْهَدُوا أَنَّ مَا تَرَكْتُ مِنْ مَالٍ عَيْنٍ أَوْ دَيْنٍ أَوْ أَمَهٍ أَوْ عَبْدٍ أَوْ دَارٍ أَوْ قَلِيلٍ أَوْ كَثِيرٍ فَهُوَ لِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَقُتِلَ (۱).

ابْنُ بَابَوَيْهِ الْقُمِّیُّ فِی دَلَائِلِ الْأَئِمَّهِ وَ مُعْجِزَاتِهِمْ قَالَ أَبُو بَصِيرٍ: دَخَلْتُ الْمَدِينَهَ وَ كَانَتْ مَعِی جُوَيْرِيَهٌ لِی فَأَصَبْتُ مِنْهَا ثُمَّ خَرَجْتُ إِلَی الْحَمَّامِ فَلَقِيتُ أَصْحَابَنَا الشِّيعَهَ وَ هُمْ مُتَوَجِّهُونَ إِلَی الصَّادِقِ علیه السلام فَخِفْتُ أَنْ يَسْبِقُونِی وَ يَفُوتَنِی الدُّخُولُ عَلَيْهِ فَمَشَيْتُ مَعَهُمْ حَتَّی دَخَلْتُ الدَّارَ مَعَهُمْ فَلَمَّا مَثُلْتُ بَيْنَ يَدَیْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام نَظَرَ إِلَیَّ ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا بَصِيرٍ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ بُيُوتَ الْأَنْبِيَاءِ وَ أَوْلَادِ الْأَنْبِيَاءِ- لَا يَدْخُلُهَا الْجُنُبُ فَاسْتَحْيَيْتُ وَ قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّی لَقِيتُ أَصْحَابَنَا وَ خِفْتُ أَنْ يَفُوتَنِیَ الدُّخُولُ مَعَهُمْ وَ لَنْ أَعُودَ إِلَی مِثْلِهَا أَبَداً.

وَ فِی كِتَابِ الدَّلَالاتِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ الْبَطَائِنِیِّ قَالَ أَبُو بَصِيرٍ: اشْتَهَيْتُ دَلَالَهَ الْإِمَامِ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَنَا جُنُبٌ فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ مَا كَانَ لَكَ فِيمَا كُنْتَ فِيهِ شُغُلٌ تَدْخُلُ عَلَی إِمَامِكَ وَ أَنْتَ جُنُبٌ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا عَمِلْتُهُ إِلَّا عَمْداً قَالَ أَ وَ لَمْ تُؤْمِنْ قُلْتُ بَلی وَ لكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِی قَالَ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۲.

فَقُمْ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ فَاغْتَسِلْ الْخَبَرَ(۱).

**[ترجمه]مناقب: ابو بصیر گفت شنیدم که امام صادق ع بعد از آنکه در مورد معلی بن خنیس سخن گفته شد فرمود: ابو محمد آنچه در مورد معلی به تو می گویم پنهان کن. گفتم: پنهان می کنم. فرمود: معلی به درجه و مرتبه ما نمی رسد مگر آنکه به شکنجه داود مبتلا شود. عرض کردم داود بن علی با او چه خواهد کرد؟ فرمود گردنش را میزند و بدار می آویزد و این اتفاق در سال دیگر رخ می دهد. سال بعد داود بن علی فرماندار مدینه شد تصمیم به کشتن معلی گرفت، او را خواست و نام اصحاب حضرت صادق را از او جویا شد، معلی نام آن ها را پنهان کرد، داود گفت از من پنهان میکنی اگر پنهان کنی تو را خواهم کشت!! معلی گفت مرا از کشته شدن میترسانی اگر اصحاب امام زیر پایم باشند پایم را برنمیدارم تا آنها را ببینی، اگر مرا بکشی من سعادتمند خواهم شد و تو بدبخت. وقتی خواست او را بکشد معلی گفت مرا نزد مرد ببر، زیرا چیزهای زیادی دارم که باید برای آن ها شاهد بگیرم، او را به بازار بردند، وقتی مرد جمع شدند گفت: ای مردم شاهد باشید که آنچه از مال خودم یا قرض یا کنیز یا غلام یا خانه، کم یا زیاد به جا گذاشته ام برای امام صادق ع است سپس کشته شد - . همان ۳ : ۳۵۲ - .

ابو بصیر گفت وارد مدینه شدم کنیزی داشتم با او همبستر شدم برای رفتن بحمام از منزل بیرون آمدم. دوستان شیعه خود را دیدم که بخانه حضرت صادق علیه السّلام میروند. ترسیدم آنها بروند و من نتوانم خدمت ایشان برسم من نیز با آنها رفتم تا وارد خانه شدم همین که مقابل امام علیه السّلام رسیدم نگاهی بمن نموده فرمود:

ابا بصیر! مگر نمیدانی جنب نباید به خانه انبیاء و اولاد انبیاء وارد شود؟ من خجالت کشیدم عرض کردم یا ابن رسول اللّه دیدم دوستان خدمت شما میرسند ترسیدم عقب بمانم ولی دیگر هرگز چنین کاری نخواهم کرد.

در کتاب دلالات آمده که ابو بصیر گفت: دوست داشتم نشانه امامت امام را مشاهده کنم، پس در حالی که جنب بودم نزد امام صادق ع رفتم، امام فرمود: ابو محمد تو را چه شده که چنین کاری کردی در حالی که جنب هستی نزد امامت می آیی؟! گفتم: فدایت شوم این کار را عمدا انجام دادم فرمود: آیا ایمان نداری؟ گفتم: بله ولی می خواستم یقین پیدا کنم. فرمود: ابو محمد برخیز و غسل کن - . مناقب ۳ : ۳۵۳ - .

**[ترجمه]

«۱۷۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] عَنِ أَبِي بَصِيرٍ: مِثْلَهُ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: از ابو بصیر مانند آن را روایت کرده است.

**[ترجمه]

«۱۷۸»

قب، [المنـاقب] لابن شـهرآشوب عَبْـدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا قَـدِمَ أَبُو عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ فَقَالَ أَبُو حَنِيفَهَ لِنَفَرٍ مِنْ أَصْـحَابِهِ انْطَلِقُوا بِنَا إِلَى إِمَامِ الرَّافِضَهِ نَسْأَلْهُ عَنْ أَشْـيَاءَ نُحَيِّرْهُ فِيهَا فَانْطَلَقُوا فَلَمَّا دَخَلُوا إِلَيْهِ نَظَرَ إِلَيْهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ أَسْأَلُـكَ بِـاللَّهِ يَـا نُعْمَانُ لَمَّا صَـدَّقْتَنِي عَنْ شَـيْ ءٍ أَسْأَلُكَ عَنْهُ هَلْ قُلْتَ لِأَصْـحَابِكَ مُرُّوا بِنَا إِلَى إِمَامِ الرَّافِضَهِ فَنُحَيِّرَهُ فَقَالَ قَـدْ كَانَ ذَلِكَ قَالَ فَسَلْ مَا شِئْتَ الْقِصَّهَ(۲).

أَبُو الْعَبَّاسِ الْبَقْبَاقُ: قَالَ تَزَارَّا ابْنُ أَبِي يَعْفُورٍ وَ الْمُعَلَّى بْنُ خُنَيْسٍ فَقَالَ ابْنُ أَبِي يَعْفُورٍ الْأَوْصِـيَاءُ عُلَمَاءُ أَتْقِيَاءُ أَبْرَارٌ وَ قَالَ ابْنُ خُنَيْسٍ الْأَوْصِيَاءُ أَنْبِيَاءُ قَالَ فَدَخَلَا عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ فَلَمَّا اسْتَقَرَّ مَجْلِسُهُمَا قَالَ علیه السلام أَبْرَأُ مِمَّنْ قَالَ إِنَّا أَنْبِيَاءُ(۳).

**[ترجمه]مناقب: وقتی حضرت صادق علیه السّلام پیش منصور رفت. ابو حنیفه باصحاب خود گفت پیش امام رافضیان برویم و از او چنـد سؤال بکنیم که مات و مبهوت شود. همین که خدمت امام رسـیدند حضـرت صادق علیه السّـلام نگاهی باو نموده فرمـود نعمـان! ترا بخـدا قسم میـدهم هر چه از تو پرسـیدم راست بگویی تو بدوسـتانت نگفـتی برویم پیش امـام رافضـیان از او سؤالی بکنیم که مات و مبهوت شود؟ گفت بله. امام فرمود اکنون هر چه مایلی بپرس - . همان ۳ : ۳۵۳ - .

بین ابن ابی یعفور و معلی بن خنیس اختلاف شـد. ابن ابی یعفور میگفت جانشـینان پیامبر دانشـمندان پرهیزکار و نیکوکارنـد. معلی میگفت اوصیاء پیامبران خودشان پیامبرند. هر دو خدمت حضرت صادق رسیدند همین که نشستند امام علیه السّلام فرمود من از کسی که بگوید ما پیامبریم بیزارم - . مناقب ۳ : ۳۵۴ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی (۴)

زرر کسمع تعدی علی خصمه و المزاره المعاضه.

**[ترجمه]فیروزآبـادی - . قاموس ۲ : ۳۸ - ۳۹ - گفت: زرر بر وزن سـمع یعنی بر دشـمنش تجـاوز کرد و المزاره به معنـای گازگرفتن یکدیگر است.

**[ترجمه]

«۱۷۹»

قب، [المناقب] لابن شـهرآشوب سَدِيرٌ الصَّيْرَفِيُّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ قَدِ اجْتَمَعَ إِلَيَّ مَالُهُ فَأَحْبَبْتُ دَفْعَهُ إِلَيْهِ وَ كُنْتُ حَبَسْتُ مِنْهُ دِينَاراً لِكَيْ أَعْلَمَ أَقَاوِيلَ النَّاسِ فَوَضَـعْتُ الْمَالَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ لِي يَا سَدِيرُ خُنْتَنَا وَ لَمْ تُرِدْ بِخِيَانَتِكَ إِيَّانَا قَطِيعَتَنَا

قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا ذَاكَ قَالَ أَخَذْتَ شَيْئاً مِنْ حَقِّنَا لِتَعْلَمَ كَيْفَ مَذْهَبُنَا قُلْتُ صَدَقْتَ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّمَا أَرَدْتُ أَنْ أَعْلَمَ قَوْلَ أَصْحَابِي فَقَالَ لِي أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ كُلَّ مَا يُحْتَاجُ إِلَيْهِ نَعْلَمُهُ وَ عِنْدَنَا ذَلِكَ أَ مَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى- وَ كُلَّ شَيْ ءٍ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۳.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۳.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۴.

۴- ۴. القاموس ج ۲ ص ۳۸- ۳۹.

أَحْصَيْنَاهُ فِی إِمامٍ مُبِینٍ (۱) اعْلَمْ أَنَّ عِلْمَ الْأَنْبِیَاءِ مَحْفُوظٌ فِی عِلْمِنَا مُجْتَمِعٌ عِنْدَنَا وَ عِلْمُنَا مِنْ عِلْمِ الْأَنْبِیَاءِ فَأَیْنَ یُذْهَبُ بِکَ قُلْتُ صَدَقْتَ جُعِلْتُ فِدَاکَ (۲).

**[ترجمه]مناقب: سدیر صیرفی گفت خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم مقداری پول پیش من بود که میخواستم بایشان بدهم. یک دینار آن را نگه داشتم تا حرف های مردم را آزمایش کنم. پولها را خدمت امام گذاشتم. فرمود سدیر بما خیانت کردی از این خیانت قصد سوئی نداشتی. عرض کردم فدایت شوم چطور؟ فرمود مقداری از حق ما را نگه داشتی تا ببینی ما چه میکنیم. عرض کردم راست میفرمایید. من میخواستم سخن دوستانم را آزمایش کنم. فرمود: مگر نمیدانی ما هر چه نیاز باشد میدانیم و علم آن نزد ما است مگر نشنیده ای خداوند میفرماید «وَ کُلَّ شَیْ ءٍ أَحْصَیْناهُ فِی إِمامٍ مُبِینٍ» - . یس / ۱۲ - {و هر چیزی را در کارنامه ای روشن برشمرده ایم}. بدان که علم انبیا در علم ما محفوظ و نزد ما است و دانش ما از دانش انبیا گرفته شده است. چه فکر میکنی؟ عرض کردم راست میفرمایی فدایت شوم - . مناقب ۳ : ۳۵۴ - .

**[ترجمه]

«۱۸۰»

قب،(۳) [المناقب] لابن شهرآشوب عم، [إعلام الوری] مِنْ نَوَادِرِ الْحِکْمَهِ عُثْمَانُ بْنُ عِیسَی عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ قَالَ: خَرَجْتُ إِلَی قُبَا لِأَشْتَرِیَ نَخْلًا فَلَقِیتُهُ علیها السلام وَ قَدْ دَخَلَ الْمَدِینَهَ فَقَالَ أَیْنَ تُرِیدُ فَقُلْتُ لَعَلَّنَا نَشْتَرِی نَخْلًا فَقَالَ أَ وَ أَمِنْتُمُ الْجَرَادَ فَقُلْتُ لَا وَ اللَّهِ لَا أَشْتَرِی نَخْلَهً فَوَ اللَّهِ مَا لَبِثْنَا إِلَّا خَمْساً حَتَّی جَاءَ مِنَ الْجَرَادِ مَا لَمْ یَتْرُکْ فِی النَّخْلِ حِمْلًا(۴).

**[ترجمه]مناقب - . همان ۳ : ۳۵۵ - ، اعلام الوری: ابراهیم بن عبد الحمید گفت رفتم به قبا تا درخت خرما خریداری کنم. در بین راه خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم که وارد مدینه میشد پرسید کجا میروی؟ گفتم تصمیم دارم نخلی بخرم. فرمود مطمئن هستی که ملخ آسیب نمی رساند. عرض کردم نه دیگر نخواهم خرید. پنج روز بیشتر نگذشت که ملخ آمد و در درختهای خرما محصولی باقی نگذاشت - . اعلام الوری: ۲۶۹ ، قبا: با ضمه روستایی نزدیک مدینه است. - .

**[ترجمه]

«۱۸۱»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب ابْنُ جُمْهُورٍ الْعَمِّیُّ فِی کِتَابِ الْوَاحِدَهِ: أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ اللَّهِ إِنِّی لَأَعْلَمُ مِنْکَ وَ أَسْخَی وَ أَشْجَعُ فَقَالَ لَهُ أَمَّا مَا قُلْتَ إِنَّکَ أَعْلَمُ مِنِّی فَقَدْ أَعْتَقَ جَدِّی وَ جَدُّکَ أَلْفَ نَسَمَهٍ مِنْ کَدِّ یَدِهِ فَسَمِّهِمْ لِی وَ إِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ أُسَمِّیَهُمْ لَکَ إِلَی آدَمَ فَعَلْتُ وَ أَمَّا مَا قُلْتَ إِنَّکَ أَسْخَی مِنِّی فَوَ اللَّهِ مَا بِتُّ لَیْلَهً وَ لِلَّهِ عَلَیَّ حَقٌّ یُطَالِبُنِی بِهِ وَ أَمَّا مَا قُلْتَ إِنَّکَ أَشْجَعُ مِنِّی فَکَأَنِّی أَرَی رَأْسَکَ وَ قَدْ جِی ءَ بِهِ وَ وُضِعَ عَلَی جُحْرِ الزَّنَابِیرِ یَسِیلُ مِنْهُ الدَّمُ إِلَی مَوْضِعِ کَذَا وَ کَذَا قَالَ فَحَکَی ذَلِکَ لِأَبِیهِ فَقَالَ یَا بُنَیَّ آجَرَنِی اللَّهُ فِیکَ إِنَّ جَعْفَراً أَخْبَرَنِی أَنَّکَ صَاحِبُ جُحْرِ الزَّنَابِیرِ.

أَبُو الْفَرَجِ الْأَصْفَهَانِیُّ فِی مَقَاتِلِ الطَّالِبِیِّینَ (۵): لَمَّا بُویِعَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ عَلَی أَنَّهُ مَهْدِیُّ هَذِهِ الْأُمَّهِ جَاءَ أَبُوهُ عَبْدُ اللَّهِ

إِلَی الصَّادِقِ علیه السلام وَ قَدْ کَانَ یَنْهَاهُ وَ زَعَمَ أَنَّهُ یَحْسُدُهُ فَضَرَبَ الصَّادِقُ علیه السلام یَدَهُ عَلَی کَتِفِ عَبْدِ اللَّهِ وَ قَالَ إِیهاً وَ اللَّهِ مَا هِیَ إِلَیْکَ وَ لَا إِلَی ابْنِکَ وَ إِنَّمَا هِیَ لِهَذَا یَعْنِی السَّفَّاحَ ثُمَّ لِهَذَا یَعْنِی الْمَنْصُورَ یَقْتُلُهُ عَلَی أَحْجَارِ الزَّیْتِ ثُمَّ یَقْتُلُ أَخَاهُ بِالطُّفُوفِ وَ قَوَائِمُ فَرَسِهِ فِی الْمَاءِ فَتَبِعَهُ الْمَنْصُورُ فَقَالَ

۱- ۱. سوره یس الآیه ۱۲.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۵۴.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۵.

۴- ۴. إعلام الوری ص ۲۶۹ و قبا: بالضم قریه قرب المدینه.

۵- ۵. مقاتل الطالبیین ص ۲۵۵- ۲۵۶ بتفاوت.

مَا قُلْتَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ مَا سَمِعْتَهُ وَ إِنَّهُ لَكَائِنٌ قَالَ فَحَدَّثَنِی مَنْ سَمِعَ الْمَنْصُورَ أَنَّهُ قَالَ انْصَرَفْتُ مِنْ وَقْتِی فَهَیَّأْتُ أَمْرِی فَكَانَ كَمَا قَالَ وَ رُوِیَ أَنَّهُ لَمَّا أَكْبَرَ الْمَنْصُورُ أَمْرَ ابْنَیْ عَبْدِ اللَّهِ اسْتَطْلَعَ حَالَهُمَا مِنْهُ فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام مَا یَئُولُ إِلَیْهِ حَالُهُمَا أَتْلُو عَلَیْكَ آیَةً فِیهَا مُنْتَهَی عِلْمِی وَ تَلَا لَئِنْ أُخْرِجُوا لا یَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَ لَئِنْ قُوتِلُوا لا یَنْصُرُونَهُمْ وَ لَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَیُوَلُّنَّ الْأَدْبارَ ثُمَّ لا یُنْصَرُونَ (١) فَخَرَّ الْمَنْصُورُ سَاجِداً وَ قَالَ حَسْبُكَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ.

ابْنُ كَادِشٍ الْعُكْبَرِیُّ فِی مَقَاتِلِ الْعِصَابَهِ الْعَلَوِیَّهِ كِتَابَهً: لَمَّا بَلَغَ أَبَا مُسْلِمٍ مَوْتُ إِبْرَاهِیمَ الْإِمَامِ وَجَّهَ بِكُتُبِهِ إِلَی الْحِجَازِ إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ یَدْعُو كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ إِلَی الْخِلَافَهِ فَبَدَأَ بِجَعْفَرٍ فَلَمَّا قَرَأَ الْكِتَابَ أَحْرَقَهُ وَ قَالَ هَذَا الْجَوَابُ فَأَتَی عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ فَلَمَّا قَرَأَ الْكِتَابَ قَالَ أَنَا شَیْخٌ وَ لَكِنِ ابْنِی مُحَمَّدٌ مَهْدِیُّ هَذِهِ الْأُمَّهِ فَرَكِبَ وَ أَتَی جَعْفَراً فَخَرَجَ إِلَیْهِ وَ وَضَعَ یَدَهُ عَلَی عُنُقِ حِمَارِهِ وَ قَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ مَا جَاءَ بِكَ فِی هَذِهِ السَّاعَهِ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ لَا تَفْعَلُوا فَإِنَّ الْأَمْرَ لَمْ یَأْتِ بَعْدُ فَغَضِبَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ وَ قَالَ لَقَدْ علمك [عَلِمْتُ] خِلَافَ مَا تَقُولُ وَ لَكِنَّهُ یَحْمِلُكَ عَلَی ذَلِكَ الْحَسَدُ لِابْنِی فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا ذَاكَ یَحْمِلُنِی وَ لَكِنْ هَذَا وَ إِخْوَتُهُ وَ أَبْنَاؤُهُ دُونَكَ وَ ضَرَبَ بِیَدِهِ عَلَی ظَهْرِ أَبِی الْعَبَّاسِ السِّفَاحِ ثُمَّ نَهَضَ فَاتَّبَعَهُ عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَلِیٍّ وَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ فَقَالا لَهُ أَ تَقُولُ ذَلِكَ قَالَ نَعَمْ وَ اللَّهِ أَقُولُ ذَلِكَ وَ أَعْلَمُهُ (٢).

زَكَّارُ بْنُ أَبِی زَكَّارٍ الْوَاسِطِیُّ قَالَ: قَبَّلَ رَجُلٌ رَأْسَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَمَسَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ثِیَابَهُ وَ قَالَ مَا رَأَیْتُ كَالْیَوْمِ أَشَدَّ بَیَاضاً وَ لَا أَحْسَنَ مِنْهَا فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذِهِ ثِیَابُ بِلَادِنَا وَ جِئْتُكَ مِنْهَا بِخَیْرٍ مِنْ هَذِهِ قَالَ فَقَالَ یَا مُعَتِّبُ اقْبِضْهَا مِنْهُ ثُمَّ خَرَجَ الرَّجُلُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام صَدَقَ الْوَصْفُ وَ قَرُبَ الْوَقْتُ هَذَا صَاحِبُ الرَّایَاتِ السُّودِ الَّذِی یَأْتِی بِهَا مِنْ خُرَاسَانَ ثُمَّ قَالَ یَا مُعَتِّبُ الْحَقْهُ فَسَلْهُ مَا اسْمُهُ

١- ١. سوره الحشر الآیه: ١٢.

٢- ٢. المناقب ج ٣ ص ٣٥٥.

ثُمَّ قَالَ إِنْ كَانَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ فَهُوَ وَ اللَّهِ هُوَ قَالَ فَرَجَعَ مُعَتِّبٌ فَقَالَ قَالَ اسْمِی عَبْدُ الرَّحْمَنِ قَالَ فَلَمَّا وَلِیَ وُلْدُ الْعَبَّاسِ نَظَرْتُ إِلَيْهِ فَإِذَا هُوَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ أَبُو مُسْلِمٍ.

وَ فِی رامش افزای: أَنَّ أَبَا مُسْلِمٍ الْخَلَّالَ وَزِيرَ آلِ مُحَمَّدٍ عَرَضَ الْخِلَافَةَ عَلَی الصَّادِقِ علیه السلام قَبْلَ وُصُولِ الْجُنْدِ إِلَيْهِ فَأَبَی وَ أَخْبَرَهُ أَنَّ إِبْرَاهِيمَ الْإِمَامَ لَا يَصِلُ مِنَ الشَّامِ إِلَی الْعِرَاقِ وَ هَذَا الْأَمْرُ لِأَخَوَيْهِ الْأَصْغَرِ ثُمَّ الْأَكْبَرِ وَ يَبْقَی فِی أَوْلَادِ الْأَكْبَرِ وَ أَنَّ أَبَا مُسْلِمٍ بَقِيَ بِلَا مَقْصُودٍ فَلَمَّا أَقْبَلَتِ الرَّايَاتُ كَتَبَ أَيْضاً بِقَوْلِهِ وَ أَخْبَرَهُ أَنَّ سَبْعِينَ أَلْفَ مُقَاتِلٍ وَصَلَ إِلَيْنَا فَنَنْتَظِرُ أَمْرَكَ فَقَالَ إِنَّ الْجَوَابَ كَمَا شَافَهْتُكَ فَكَانَ الْأَمْرُ كَمَا ذُكِرَ فَبَقِيَ إِبْرَاهِيمُ الْإِمَامُ فِی حَبْسِ مَرْوَانَ وَ خَطَبَ بِاسْمِ السَّفَّاحِ.

وَ قَرَأْتُ فِی بَعْضِ التَّوَارِيخِ: لَمَّا أَتَی كِتَابُ أَبِی مُسْلِمٍ الْخَلَّالِ إِلَی الصَّادِقِ علیه السلام بِاللَّيْلِ قَرَأَهُ ثُمَّ وَضَعَهُ عَلَی الْمِصْبَاحِ فَحَرَقَهُ فَقَالَ لَهُ الرَّسُولُ وَ ظَنَّ أَنَّ حَرْقَهُ لَهُ تَغْطِيَةٌ وَ سَتْرٌ وَ صِيَانَةٌ لِلْأَمْرِ هَلْ مِنْ جَوَابٍ قَالَ الْجَوَابُ مَا قَدْ رَأَيْتَ وَ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ الْأَبَّارُ صَاحِبُ الصَّادِقِ علیها السلام:

وَ لَمَّا دَعَا الدَّاعُونَ مَوْلَایَ لَمْ يَكُنْ***لِيُثْنِی إِلَيْهِ عَزْمُهُ بِصَوَابٍ

وَ لَمَّا دَعَوْهُ بِالْكِتَابِ أَجَابَهُمْ***بِحَرْقِ الْكِتَابِ دُونَ رَدِّ جَوَابٍ

وَ مَا كَانَ مَوْلَایَ كَمُشْرِی ضَلَالَةٍ***وَ لَا مُلْبِساً مِنْهَا الرَّدَی بِثَوَابٍ

وَ لَكِنَّهُ لِلَّهِ فِی الْأَرْضِ حُجَّةٌ***دَلِيلٌ إِلَی خَيْرٍ وَ حُسْنِ مَآبٍ (۱)

**[ترجمه]مناقب: محمّد بن عبد اللّه بن حسن به امام صادق ع گفت: بخدا من از شما داناتر و سخاوتمندتر و شجاع ترم. فرمود اما اینکه گفتی از تو داناترم جد من و تو هزار بنده از دست رنج خود آزاد کرد اگر میدانی نام آنها را ببر و اگر که بخواهی من تا آدم اسم آنها را می برم. اما اینکه گفتی از من سخاوتمندتری بخداوند سوگند شبی را بصبح نرسانده ام که حقی بگردن من باشد و از من بازخواست کنند، اما اینکه گفتی از من شجاع تری من می بینم که سر ترا می آورند و در فلان محل بر در لانه زنبورها می آویزند و خون از آن قطره قطره میریزد. محمّد این جریان را برای پدرش نقل کرد. پدرش گفت پسرم خدا مرا در مصیبت تو پاداش دهد. حضرت صادق بمن خبر داد که تو کنار لانه زنبور خواهی بود.

ابو الفرج اصفهانی در مقاتل الطالبیین مینویسد: که وقتی با محمّد بن عبد اللّه بن حسن بعنوان مهدی بیعت شد پدرش عبد اللّه نزد حضرت صادق آمد امام او را از این کار بازمی داشت ولی عبد اللّه خیال میکرد امام صادق از روی حسادت این حرف را میزند. امام دست بر روی شانه عبد اللّه گذاشت و گفت عجله نکن خلافت به تو و پسرت نمیرسد بلکه نصیب این شخص می شود و بسفاح اشاره نمود، بعد از او بمنصور خواهد رسید او پسرت را در احجار الزیت میکشد بعد برادرش را در حالی که پاهای اسبش درون آب است در طفوف خواهد کشت. منصور به دنبال امام رفت گفت چه فرمودید؟ امام جواب داد آنچه شنیدی بالاخره اتفاق می افتد. منصور گفت پس از شنیدن این حرف کارهایم را کردم و خود را آماده خلافت نمودم همان طوری که فرموده بود شد. روایت شده که وقتی کار دو فرزند عبد اللّه بن حسن بالا گرفت و پیشرفت کردند منصور از حضرت صادق تقاضا کرد بفرمایید عاقبت کار آنها بکجا میرسد امام صادق فرمود در باره عاقبت آن دو همین آیه را برایت

میخوانم «لَئِنْ أَخْرِجُوا لا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَ لَئِنْ قُوتِلُوا لا يَنْصُرُونَهُمْ وَ لَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْأَدْبارَ ثُمَّ لا يُنْصَرُونَ» - . حشر / ۱۲ - {اگر [یهود] اخراج شوند، آنها با ایشان بیرون نخواهند رفت، و اگر علیه آنان جنگی درگیرد [منافقان،] آنها را یاری نخواهند کرد، و اگر یاریشان کنند حتماً [در جنگ] پشت خواهند کرد و [دیگر] یاری نیابند}، منصور بسجده افتاده گفت بس است دیگر توضیحی نمیخواهم.

در مقاتل العصابه العلویه مینویسد: وقتی ابو مسلم خراسانی خبر مردن ابراهیم امام را شنید نامه های خود را بحجاز برای جعفر بن محمّد و عبد اللّه بن حسن و محمّد بن علی بن الحسین فرستاد و هر یک از آنها را بخلافت دعوت میکرد. ابتدا بحضرت صادق نامه نوشت. امام علیه السّلام همین که نامه را خواند آن را آتش زد و بآورنده نامه فرمود جوابش همین است. نزد عبد اللّه بن حسن آمد وقتی نامه را خواند گفت من که پیر شده ام ولی پسرم محمّد مهدی این امت است. سوار شده و خدمت حضرت صادق رسید امام بیرون آمد دست روی گردن الاغ او گذاشت و فرمود: چرا در این موقع آمده ای؟ عبد اللّه جریان را عرض کرد. فرمود چنین کاری نکنید که امکان نخواهد داشت. عبد اللّه بن حسن ناراحت شده گفت میدانی آن طور که میگویی نیست ولی این حرف تو از روی حسادت نسبت بفرزند من است. فرمود بخدا قسم حسد مرا وادار نمیکند اما این شخص و برادرها و فرزندانش آن مقام را میگیرند و با دست به پشت ابو العباس سفاح زد سپس برخاست، عبد الصمد بن علی و ابو جعفر محمّد بن علی بن عبد اللّه بن عباس به دنبال ایشان رفتند. پرسیدند واقعا آنچه فرمودید صحیح است؟ فرمود این حرف را میزنم و میدانم واقعیت دارد - . مناقب ۳ : ۳۵۵ - .

زکار بن ابی زکار واسطی گفت: مردی سر امام صادق ع را بوسید ، امام لباسش را لمس کرد و فرمود تا امروز لباسی سفید تر و زیبا تر از این ندیده بودم، گفت: فدایت شوم این لباس سرزمین ماست و من از آن و نیز بهتر از آن برای شما هدیه آوردم، فرمود: معتب هدیه را از او بگیر. سپس آن مرد خارج شد، امام صادق ع فرمود: اگر وقتش برسد و صفات بر او تطبیق کند این همان شخصی است که صاحب پرچمهای سیاه است و با آن از خراسان خواهد آمد. سپس فرمود معتب برو و نامش را از او بپرس سپس فرمود: اگر نامش عبد الرحمن باشد به خدا قسم این همان شخص است، معتب برگشت و گفت که گفته نامش عبد الرحمن است. راوی گفت وقتی فرزندان عباس حاکم شدند به او نگاه کردم و دیدم که او عبد الرحمن ابو مسلم است.

در رامش افزا مینویسد: ابو مسلم خلّال که ملقب بوزیر آل محمّد بود، پیش از اینکه سپاه باو برسد خلافت را بحضرت صادق علیه السّلام عرضه داشت امام علیه السّلام امتناع ورزید. باو فرمود ابراهیم امام (برادر سفاح) از شام به عراق نخواهد رسید خلافت بدو برادر او سفاح و منصور میرسد و در میان فرزندان برادر بزرگ تر باقی میماند و ابو مسلم به هدف نمیرسد. همین که سپاه رسید باز نوشت و در نامه ذکر کرد که هفتاد هزار مرد جنگی در اختیار ما است ما منتظر دستور شما هستیم. امام فرمود: جواب همان است که حضورا بتو گفتم. آنچه که امام صادق ع فرموده بود اتفاق افتاد، ابراهیم امام برادر سفاح در زندان مروان باقی ماند و خطبه بنام سفاح خوانده شد.

در یکی از تواریخ نوشته است: وقتی نامه ابو مسلم خلّال - . این ابو مسلمه خلال از دستیاران ابو مسلم خراسانی است که ابو مسلم او را وزیر آل محمد لقب داد علاقه داشت خلافت را بعلویین بدهد بهمین جهت سفاح تصمیم به کشتن او گرفت و بالاخره کشته شد. - بحضرت صادق رسید شب بود امام نامه را خواند سپس روی چراغ گرفت و سوزانید. آورنده نامه خیال

کرد به خاطر تقیه و حفظ نمودن اسرار نامه را سوزانده است عرض کرد آقا جواب نامه را بدهید، فرمود جواب همان است که دیدی. ابو هریره مصاحب امام صادق ع گفت:

وَ

لَمَّا دَعَا الدَّاعُونَ مَوْلَایَ لَمْ یَکُنْ-

لِیُثْنِی إِلَیْهِ عَزْمُهُ

بِصَوَابٍ

وَ

لَمَّا دَعَوْهُ بِالْکِتَابِ أَجَابَهُمْ-

بِحَرْقِ الْکِتَابِ دُونَ رَدٍّ

جَوَابٍ

وَ

مَا کَانَ مَوْلَایَ کَمُشْرِی ضَلَالَهٍ-

وَ

لَا مُلْبِساً مِنْهَا الرَّدَی بِثَوَابٍ وَ

لَکِنَّهُ لِلَّهِ فِی الْأَرْضِ حُجَّهٌ-

دَلِیلٌ

إِلَی خَیْرٍ وَ حُسْنِ مَآبٍ - . مناقب ۳ : ۳۵۶ -

**[ترجمه]

«۱۸۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب إِسْحَاقُ وَ إِسْمَاعِیلُ وَ یُونُسُ بَنُو عَمَّارٍ: أَنَّهُ اسْتَحَالَ وَجْهُ یُونُسَ إِلَی الْبَیَاضِ فَنَظَرَ الصَّادِقُ علیه السلام إِلَی جَبْهَتِهِ فَصَلَّی رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ حَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَیْهِ وَ صَلَّی عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله ثُمَّ قَالَ- یَا اللَّهُ یَا اللَّهُ یَا اللَّهُ یَا

رَحْمَانُ يَا رَحْمَانُ يَا رَحْمَانُ يَا رَحِيمُ يَا رَحِيمُ يَا رَحِيمُ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ يَا سَـمِيعَ الـدَّعَوَاتِ يَا مُعْطِيَ الْخَيْرَاتِ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ الطَّاهِرِينَ الطَّيِّبِينَ وَ اصْرِفْ عَنِّى شَرَّ الدُّنْيَا وَ شَرَّ الْآخِرَهِ وَ أَذْهِبْ

ص: ۱۳۳

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۶.

عَنِّی شَرَّ الدُّنْیا وَ شَرَّ الْآخِرَهِ وَ أَذْهِبْ عَنِّی مَا بِی فَقَدْ غَاظَنِی ذَلِکَ وَ أَحْزَنَنِی قَالَ فَوَ اللَّهِ مَا خَرَجْنَا مِنَ الْمَدِینَهِ حَتَّی تَنَاثَرَ عَنْ وَجْهِهِ مِثْلُ النُّخَالَهِ وَ ذَهَبَ قَالَ الْحَکَمُ بْنُ مِسْکِینٍ وَ رَأَیْتُ الْبَیَاضَ بِوَجْهِهِ ثُمَّ انْصَرَفَ وَ لَیْسَ فِی وَجْهِهِ شَیْ ءٌ(۱).

مُعَاوِیَهُ بْنُ وَهْبٍ: صُدِّعَ ابْنٌ لِرَجُلٍ مِنْ أَهْلِ مَرْوَ فَشَکَا ذَلِکَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَدْنِهِ مِنِّی قَالَ فَمَسَحَ عَلَی رَأْسِهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ یُمْسِکُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ أَنْ تَزُولا وَ لَئِنْ زالَتا إِنْ أَمْسَکَهُما مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ فَبَرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]مناقب مینویسد: اسحاق و اسماعیل و یونس پسران عمار گفتند: صورت یونس برادرشان بسفیدی گراییده بود. چشم امام صادق علیه السّلام که باو افتاد دو رکعت نماز خواند سپس حمد و ستایش خدا را به جا آورد و بر رسول اکرم صلوات فرستاد و فرمود: «یا اللّه یا اللّه یا اللّه یا رحمان یا رحمان یا رحمان یا رحیم یا رحیم یا رحیم یا ارحم الراحمین یا سمیع- الدعوات یا معطی الخیرات صل علی محمّد و علی اهل بیته الطاهرین الطیبین و اصرف عنی شر الدنیا و شر الآخره و اذهب عنی شر الدنیا و شر الآخره و اذهب عنی ما بی فقد غاظنی ذلک و احزننی» گفت بخدا قسم بعد از این دعای امام از مدینه خارج نشده بودیم که سفیدیها از صورتش مانند نخاله ریخت. حکم بن مسکین گفت: من سفیدی صورت او را دیده بودم وقتی برگشت در صورتش اثری از سفیدی نبود -. همان ۳: ۳۵۸ -.

معاویه بن وهب گفت بچه یکی از اهالی مرو دیوانه شد. پیش حضرت صادق از این موضوع شکایت نمود فرمود: او را جلو بیاور دست روی سرش کشید و این آیه را خواند «إِنَّ اللَّهَ یُمْسِکُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ أَنْ تَزُولا وَ لَئِنْ زالَتا إِنْ أَمْسَکَهُما مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ» پسرک بلطف خدا خوب شد -. مناقب ۳: ۳۵۹ -.

**[ترجمه]

«۱۸۳»

یج (۳)،[الخرائج و الجرائح] قب، [المناقب] لابن شهرآشوب هِشَامُ بْنُ الْحَکَمِ قَالَ: کَانَ رَجُلٌ مِنْ مُلُوکِ أَهْلِ الْجَبَلِ یَأْتِی الصَّادِقَ علیه السلام فِی حَجِّهِ کُلَّ سَنَهٍ فَیُنْزِلُهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی دَارٍ مِنْ دُورِهِ فِی الْمَدِینَهِ وَ طَالَ حَجُّهُ وَ نُزُولُهُ فَأَعْطَی أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَشَرَهَ آلَافِ دِرْهَمٍ لِیَشْتَرِیَ لَهُ دَاراً وَ خَرَجَ إِلَی الْحَجِّ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاکَ اشْتَرَیْتَ لِیَ الدَّارَ قَالَ نَعَمْ وَ أَتَی بِصَکٍّ فِیهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ هَذَا مَا اشْتَرَی جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ لِفُلَانِ بْنِ فُلَانٍ الْجَبَلِیِّ اشْتَرَی لَهُ دَاراً فِی الْفِرْدَوْسِ حَدُّهَا الْأَوَّلُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الْحَدُّ الثَّانِی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْحَدُّ الثَّالِثُ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ وَ الْحَدُّ الرَّابِعُ الْحُسَیْنُ بْنُ عَلِیٍّ فَلَمَّا قَرَأَ الرَّجُلُ ذَلِکَ قَالَ قَدْ رَضِیتُ جَعَلَنِی اللَّهُ فِدَاکَ قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنِّی أَخَذْتُ ذَلِکَ الْمَالَ فَفَرَّقْتُهُ فِی وُلْدِ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ وَ أَرْجُو أَنْ یَتَقَبَّلَ اللَّهُ ذَلِکَ وَ یُثِیبَکَ بِهِ الْجَنَّهَ قَالَ فَانْصَرَفَ الرَّجُلُ إِلَی مَنْزِلِهِ وَ کَانَ الصَّکُّ مَعَهُ ثُمَّ اعْتَلَّ عِلَّهَ الْمَوْتِ فَلَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاهُ جَمَعَ أَهْلَهُ وَ حَلَّفَهُمْ أَنْ یَجْعَلُوا الصَّکَّ مَعَهُ فَفَعَلُوا ذَلِکَ فَلَمَّا أَصْبَحَ الْقَوْمُ غَدَوْا إِلَی قَبْرِهِ فَوَجَدُوا الصَّکَّ عَلَی ظَهْرِ الْقَبْرِ مَکْتُوبٌ عَلَیْهِ وَفَی لِی وَ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ بِمَا قَالَ (۴).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح -. الخرائج و الجرائح: ۲۰۰ -، مناقب: هشام بن حکم گفت یکی از رؤسا و سران بلاد جبل هر سال که بحج میرفت خدمت حضرت صادق میرسید امام علیه السّلام او را در یکی از خانه های خود اسکان میداد چند سال

همین طور بحج می آمد و خدمت امام بود. یک سال ده هزار درهم بامام علیه السّلام تقدیم کرد تا برای او خانه ای بخرد و بجانب حج رهسپار شد. پس از بازگشت عرض کرد فدایت شوم برایم خانه خریدی؟ فرمود بله. نوشته ای باو داد که این کلمات در آن بود: بسم اللّٰه الرحمن الرحیم. این سند خریداری خانه ایست برای فلانی از بلاد جبل. که در بهشت برای او خانه ای خریدم حدّ اول آن رسول خداست حد دوم امیر المؤمنین و حد سوم امام حسن و حد چهارم حسین بن علی. وقتی نوشته را خواند عرض کرد آقا راضیم خدا مرا فدای شما کند. حضرت صادق فرمود من آن پول را بین بازماندگان امام حسن و امام حسین تقسیم کردم امیدوارم خدا قبول کند و بهشت برین را به تو پاداش دهد. آن مرد بوطن خود بازگشت و نامه با او بود سپس بیمار شد. هنگام درگذشت خانواده خود را جمع کرد آنها را قسم داد که نامه امام صادق را با او دفن کنند همین کار را کردند. فردا صبح که بر سر قبرش رفتند همان نامه را روی قبر دیدند که زیرش نوشته است بخدا قسم جعفر بن محمّد بآنچه وعده داده بود وفا کرد - . مناقب ۳ : ۳۵۹ - .

**[ترجمه]

«۱۸۴»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب قَرَأْتُ فِی شَوْفِ الْعَرُوسِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الدَّامَغَانِیِّ: أَنَّهُ سَمِعَ لَیْلَهَ

ص: ۱۳۴

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۵۸.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۹.

۳- ۳. الخرائج و الجرائح ص ۲۰۰.

۴- ۴. المناقب ج ۳ ص ۳۵۹.

الْمِعْرَاجِ مِنْ بُطْنَانِ الْعَرْشِ قَائِلًا يَقُولُ:

مَنْ يَشْتَرِي قُبَّةً فِي الْخُلْدِ ثَابِتَةً**فِي ظِلِّ طُوبَى رَفِيعَاتٍ مَبَانِيهَا

دَلَّالُهَا الْمُصْطَفَى وَ اللَّهُ بَائِعُهَا**مِمَّنْ أَرَادَ وَ جِبْرِيلُ مُنَادِيهَا(۱).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: ابو عبد اللَّه دامغانی گفت در شب معراج این اشعار از درون عرش شنیده شد.

من یشتری قبه فی الخلد ثابته

فی ظل طوبی رفیعات مبانیها

دلّالها المصطفی و اللَّه بائعها

ممن اراد و جبریل منادیها -. همان ۳: ۳۵۹ -

چه کس خریدار کاخی است در بهشت در سایه طوبی و محکم و استوار، دلال این کاخ پیامبر و فروشنده خدا و اعلام کننده جبرئیل است، هر کس مایل است بیاید.

**[ترجمه]

«۱۸۵»

کشف (۲)،[کشف الغمه] قب، [المناقب] لابن شهرآشوب يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فُلَانٌ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ فَقَالَ وَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ قُلْتُ يَسْأَلُونَكَ الدُّعَاءَ فَقَالَ مَا لَهُمْ قُلْتُ حَبَسَهُمْ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ فَقَالَ وَ مَا لَهُمْ وَ مَا لَهُ قُلْتُ اسْتَعْمَلَهُمْ

ص: ۱۳۵

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۹.

۲- ۲. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۴۰ و یعجبنی فی المقام ما قاله علیّ بن عیسی الاربلی فی کتابه المذکور و إلیک نصه: قلت: هذا الحکم أبعده اللّه جار فی حکمه، و نادی علی نفسه بکذبه و ظلمه، و الامر بخلاف ما قال علی رغمه[زعمه] و بیان ذلک: أن زیدا رضی اللّه عنه لم یکن مهدیا، و لو کان لم یکن ذلک مانعا من صلبه، فان الأنبیاء علیهم السلام قد نیل منهم أمور عظیمه، و کفی أمر یحیی و زکریا علیهما السلام و فی قتلات جرجیس علیه السلام المتعدّده کفایه، و قتل الأنبیاء[و الأولیاء] و الأوصیاء و صلبهم و احراقهم انما یکون طعنا فیهم لو کان من قبل اللّه تعالی، فاما إذا کان من الناس فلا بأس، فالنبی صلّی اللّه علیه و آله شج جبینه و کسرت رباعیته و مات بأکله خیبر مسموما، فلیکن ذلک قدحا فی نبوّته صلّی اللّه علیه و آله. و أمّا قوله:« و قستم

بعثمان عليا» فهذا كذب بحت و زور صريح، فانا لم نقسه به ساعه قط. و أمّا قوله:« و عثمان خير من على و أطيب». فانا لا نزاحمه فى اعتقاده، و يكفيه ذلك ذخيره لمعاده فهو أدرى بما اختاره من مذهبه، و قد جنى معجلا ثمره كذبه. و اللّه يتولى مجازاته يوم منقلبه، فلنا علينا و له عثمانه، و على كل امرى منا و منه إساءته و احسانه. فدام لى و لهم ما بى و ما بهم***و مات أكثرنا غيظا بما يجد و إذا كان القتل و الصلب و أمثالهما عنده موجبا للنقيصه و قادحا فى الإمامه، فكيف اختار عثمان و قال بإمامته، و قد كان من قتله ما كان، و باللّه المستعان على أمثال هذا الهذيان.

فَحَبَسَهُمْ فَقَالَ وَ مَا لَهُمْ وَ مَا لَهُ أَ لَمْ أَنْهَهُمْ هَمَّ النَّارِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ اخْدَعْ عَنْهُمْ سُلْطَانَهُ قَالَ فَانْصَرَفْنَا فَإِذَا هُمْ قَدْ أُخْرِجُوا.

وَ بَلَغَ الصَّادِقَ علیه السلام قَوْلُ الْحَكِيمِ بْنِ الْعَبَّاسِ الْكَلْبِي:

صَلَبْنَا لَكُمْ زَيْداً عَلَى جِذْعِ نَخْلَةٍ***وَ لَمْ أَرَ مَهْدِيّاً عَلَى الْجِذْعِ يُصْلَبُ

وَ قِسْتُمْ بِعُثْمَانَ عَلِيّاً سَفَاهَةً***وَ عُثْمَانُ خَيْرٌ مِنْ عَلِيٍّ وَ أَطْيَبُ

فَرَفَعَ الصَّادِقُ علیه السلام يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ هُمَا يَرْعَشَانِ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ عَبْدُكَ كَاذِباً فَسَلِّطْ عَلَيْهِ كَلْبَكَ فَبَعَثَهُ بَنُو أُمَيَّةَ إِلَى الْكُوفَةِ فَبَيْنَمَا هُوَ يَدُورُ فِي سِكَكِهَا إِذَا افْتَرَسَهُ الْأَسَدُ وَ اتَّصَلَ خَبَرُهُ بِجَعْفَرٍ علیه السلام فَخَرَّ لِلَّهِ سَاجِداً ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْجَزَنَا مَا وَعَدَنَا(۱).

**[ترجمه]كشف الغمه - . كشف الغمه ۲ : ۴۴۰ - ، مناقب: يحيى بن ابراهيم گفت بحضرت صادق عرض كردم فلانى و فلانى و فلانى سلام رسانده اند فرمود سلام بر آنها باد. عرض كردم از شما تقاضاى دعا كرده اند. پرسيد چه گرفتارى دارند؟ عرض كردم منصور دوانيقى آنها را زندانى كرده است، گفت آنها با منصور چكار داشتند؟ گفتم منصور به آنها كارى واگذار نمود بعد ايشان را زندانى كرد. فرمود چرا با منصور همكارى كنند مگر من آنها را نهى نكردم. همكارى با آنها آتش است سپس دعا نموده گفت خدايا دست منصور را از آنها كوتاه كن. گفت: برگشتم آنها را آزاد كرده بودند .

اين شعر حكيم بن عباس كلبى كه در باره زيد بن على بن الحسين گفته بود بحضرت صادق رسيد:

صلبنا لكم زيد على جذع نخله

و لم ار مهديا على الجذع يصلب

و قستم بعثمان عليا سفاهه

و عثمان خير من على و اطيب - . ما زيد را بر شاخ خرما بدار كشيديم. مهدى را نديديم كه بر شاخ خرما بدار كشيده شود. شما على را با عثمان مقايسه كرديد با اينكه عثمان بهتر و پاكتر است. -

امام صادق دستهاى خود را در حالى كه ميلرزيد بآسمان بلند نموده گفت: خدايا اگر اين شخص دروغ ميگويد يكى از سگهاى خود را بر او مسلط گردان. بنى اميه او را بكوفه فرستادند. يك روز ميان بازار راه ميرفت شيرى او را پاره پاره كرد اين خبر كه بحضرت صادق رسيد بسجده افتاده فرمود: ستايش خدا را كه بوعده خود وفا فرمود - . مناقب ۳ : ۳۶۰ - .

**[ترجمه]

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب مُحَمَّدُ بْنُ الْفَيْضِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الدَّوَانِیقُ لِلصَّادِقِ علیه السلام تَدْرِی مَا هَذَا قَالَ وَ مَا هُوَ قَالَ جَبَلٌ هُنَاکَ یَقْطُرُ مِنْهُ فِی السَّنَهِ قَطَرَاتٌ فَیَجْمُدُ فَهُوَ جَیِّدٌ لِلْبَیَاضِ یَکُونُ فِی الْعَیْنِ یُکَحَّلُ بِهِ فَیَذْهَبُ بِإِذْنِ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ أَعْرِفُهُ وَ إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُکَ بِاسْمِهِ وَ حَالِهِ هَذَا جَبَلٌ کَانَ عَلَیْهِ نَبِیٌّ مِنْ أَنْبِیَاءِ بَنِی إِسْرَائِیلَ هَارِباً مِنْ قَوْمِهِ فَعَبَدَ اللَّهَ عَلَیْهِ فَعَلِمَ قَوْمُهُ فَقَتَلُوهُ فَهُوَ یَبْکِی عَلَی ذَلِکَ النَّبِیِّ وَ هَذِهِ الْقَطَرَاتُ مِنْ بُکَائِهِ لَهُ وَ مِنَ الْجَانِبِ الْآخَرِ عَیْنٌ تَنْبُعُ مِنْ ذَلِکَ الْمَاءِ بِاللَّیْلِ وَ النَّهَارِ وَ لَا یُوصَلُ إِلَی تِلْکَ الْعَیْنِ.

الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: وَجَّهَ الْمَنْصُورُ إِلَی حَسَنِ بْنِ زَیْدٍ وَ هُوَ وَالِیهِ عَلَی الْحَرَمَیْنِ أَنْ أَحْرِقْ عَلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ دَارَهُ فَأَلْقَی النَّارَ فِی دَارِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَخَذَتِ النَّارُ فِی الْبَابِ وَ الدِّهْلِیزِ فَخَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَتَخَطَّی النَّارَ وَ یَمْشِی فِیهَا وَ یَقُولُ أَنَا ابْنُ أَعْرَاقِ الثَّرَی أَنَا ابْنُ إِبْرَاهِیمَ خَلِیلِ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]مناقب: محمّد بن فیض گفت منصور دوانیقی بحضرت صادق علیه السّلام گفت میدانی این چیست؟ فرمود کدام؟ گفت در این نزدیکی کوهی است که سالی چند قطره از آن فرو میریزد و آن قطرات منجمد می شود این قطرات منجمد شده برای غبار آوردن چشم خوب است با آن سورمه میکشند و به اذن خدا خوب می شود.

فرمود بله میدانم اگر مایلی خصوصیات آن را برایت شرح دهم، در این کوه یکی از پیمبران بنی اسرائیل که از قوم خود فرار کرده بود خدا را عبادت مینمود. قوم او از مکانش اطلاع پیدا کردند و او را کشتند این کوه بر او گریه میکند و این قطره ها از اشک اوست، از طرف دیگر کوه چشمه ای جاری است در شب و روز که دست کسی به آن چشمه نمیرسد.

مفضل بن عمر گفت: منصور دوانیقی شخصی را فرستاد پیش فرماندار خود حسن بن زید که فرمانداری مکه و مدینه را بعهده داشت باو پیغام داد که خانه جعفر بن محمّد را آتش بزنند. خانه امام را آتش زدند آتش بر در خانه و اطاقها رسید. امام صادق ع پای بر روی آتش گذاشت، روی آتش راه میرفت و می فرمود: من پسر اسماعیل پیامبرم من پسر ابراهیم خلیل اللّه هستم - . همان ۳ : ۳۶۲ - .

**[ترجمه]

بیان

رأیت فی بعض الکتب أن أعراق الثری کنایه عن إسماعیل علیها السلام و لعله إنما کنی عنه بذلک لأن أولاده انتشروا فی البراری.

ص: ۱۳۶

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۶۰.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۶۲.

**[ترجمه]در یکی از کتاب ها دیدم که أعراق الثری کنایه از اسماعیل ع است و شاید به این دلیل کنایه از اوست که فرزندانش در صحرا ها پراکنده شدند.

**[ترجمه]

«۱۸۷»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب مِهْزَمٌ عَنْ أَبِی بُرْدَهَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ مَا فَعَلَ زَیْدٌ قُلْتُ صُلِبَ فِی کُنَاسَهِ بَنِی أَسَدٍ فَبَکَی حَتَّی بَکَتِ النِّسَاءُ مِنْ خَلْفِ السُّتُورِ ثُمَّ قَالَ أَمَا وَ اللَّهِ لَقَدْ بَقِیَ لَهُمْ عِنْدَهُ طَلِبَهٌ مَا أَخَذُوهَا مِنْهُ فَکُنْتُ أَتَفَکَّرُ مِنْ قَوْلِهِ حَتَّی رَأَیْتُ جَمَاعَهً قَدْ أَنْزَلُوهُ یُرِیدُونَ أَنْ یُحْرِقُوهُ فَقُلْتُ هَذِهِ الطَّلِبَهُ الَّتِی قَالَ لِی (۱).

وَ أَجَازَ فِی الْمُنْتَهَی الْحَسَنُ الْجُرْجَانِیُّ فِی بَصَائِرِ الدَّرَجَاتِ بِثَلَاثَهِ طُرُقٍ: أَنَّهُ دَخَلَ رَجُلٌ عَلَی الصَّادِقِ علیه السلام فَلَمَزَهُ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام وَ أَخَذَ عَلَی شَیْبَتِهِ إِنْ کُنْتُ لَا أَعْرِفُ الرِّجَالَ إِلَّا بِمَا أُبْلَغُ عَنْهُمْ فَبِئْسَتِ الشَّیْبَهُ شَیْبَتِی (۲).

وَ قَالَ أَبُو الصَّبَّاحِ الْکِنَانِیُّ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ لَنَا جَاراً مِنْ هَمْدَانَ یُقَالُ لَهُ الْجَعْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ یَسُبُّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَ فَتَأْذَنُ لِی أَنْ أَقْتُلَهُ قَالَ إِنَّ الْإِسْلَامَ قَیَّدَ الْفَتْکَ وَ لَکِنْ دَعْهُ فَسَتُکْفَی بِغَیْرِکَ قَالَ فَانْصَرَفْتُ إِلَی الْکُوفَهِ فَصَلَّیْتُ الْفَجْرَ فِی الْمَسْجِدِ وَ إِذَا أَنَا بِقَائِلٍ یَقُولُ وُجِدَ الْجَعْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَلَی فِرَاشِهِ مِثْلُ الزِّقِّ الْمَنْفُوخِ مَیِّتاً فَذَهَبُوا یَحْمِلُونَهُ إِذاً لَحْمُهُ سَقَطَ عَنْ عَظْمِهِ فَجَمَعُوهُ عَلَی نَطْعٍ وَ إِذَا تَحْتَهُ أَسْوَدُ فَدَفَنُوهُ (۳).

**[ترجمه]مناقب: ابو برده گفت خدمت حضرت صادق رسیدم پرسید زید چه شد؟ عرض کردم در کناسه بنی اسد بدار آویخته شد. اشک امام جاری گردید و صدای گریه بانوان نیز از پشت پرده بلند شد. فرمود بخدا قسم هنوز یک جنایت دیگر مانده که نسبت به او روا میدارند. ابو برده گفت من به فکر فرو رفتم که دیگر چه جنایتی. تا بالاخره دیدم جماعتی او را از دار پایین آورده و تصمیم دارند بدنش را بسوزانند، گفتم این همان جنایت دیگر بود که امام بمن فرمود - . مناقب ۳ : ۳۶۲ - .

در منتهی حسن جرجانی است: که مردی خدمت حضرت صادق رسید یکی از اصحاب با چشم اشاره کرد که یعنی این از آنها است. امام صادق علیه السّلام دست بر ریش خود گرفته فرمود: اگر مردم را مگر با اشاره و معرفی نشناسم پس این محاسن و ریش خوب ریشی نیست - . همان ۳ : ۳۶۴ - .

ابو الصباح کنانی گفت: به امام صادق ع عرض کردم من همسایه ای دارم بنام جعد بن عبد اللّه از همدان که به علی علیه السّلام ناسزا میگوید اجازه میدهی او را بکشم؟ فرمود: ایمان از کشتن منع می کند، کاری باو نداشته باش دیگری شرش را کم می کند. آن مرد گفت: بکوفه رفتم نماز صبح را در مسجد خواندم ناگاه دیدم یک نفر میگوید: جعد بن عبد اللّه در رختخواب مثل خیک باد کرده و مرده است. وقتی رفتند بدنش را بردارند گوشتهایش از استخوان میریخت آن را روی یک پوست جمع کردند در این هنگام دیدند که یک افعی زیر اوست بعد بدنش را دفن نمودند - . مناقب ۳ : ۳۶۴ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الجزری (۴)

فیه الإیمان قید الفتک أی الإیمان یمنع من الفتک کما یمنع القید عن التصرف و الفتک أن یأتی الرجل صاحبه و هو غار غافل فیشد علیه فیقتله.

**[ترجمه]جزری - . النهایه ۳ : ۱۸۲ - گفت: الإیمان قید الفتک یعنی ایمان از کشتن منع می کند، همان طور که قید و بند از انجام کار باز می دارد، و الفتک به این معناست که انسان به شخصی که غافل و بی اطلاع است حمله برده و او را بکشد.

**[ترجمه]

«۱۸۸»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب بَصَائِرُ الدَّرَجَاتِ، عَنْ سَعْدٍ الْقُمِّيِّ قَالَ أَبُو الْفَضْلِ بْنُ دُکَیْنٍ حَدَّثَنِی مُحَمَّدُ بْنُ رَاشِدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: سَأَلْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام عَلَامَةً فَقَالَ سَلْنِی مَا شِئْتَ أُخْبِرْکَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقُلْتُ أَخاً لِی بَاتَ فِی هَذِهِ الْمَقَابِرِ فَتَأْمُرُهُ أَنْ یَجِیئَنِی قَالَ فَمَا کَانَ اسْمُهُ قُلْتُ أَحْمَدُ قَالَ یَا أَحْمَدُ قُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ بِإِذْنِ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۶۲.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۶۴.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۶۴.

۴- ۴. النهایه ج ۳ ص ۱۸۲.

جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَقَامَ وَ اللَّهِ وَ هُوَ يَقُولُ أَتَيْتُهُ.

عَلِيُّ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: كَانَ لِي صَدِيقٌ مِنْ كُتَّابِ بَنِي أُمَيَّةَ فَقَالَ لِي اسْتَأْذِنْ لِي عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَاسْتَأْذَنْتُ لَهُ فَلَمَّا دَخَلَ سَلَّمَ وَ جَلَسَ ثُمَّ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي كُنْتُ فِي دِيوَانِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ فَأَصَبْتُ مِنْ دُنْيَاهُمْ مَالًا كَثِيراً وَ أَغْمَضْتُ فِي مَطَالِبِهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَوْ لَا أَنَّ بَنِي أُمَيَّةَ وَجَدُوا مَنْ يَكْتُبُ لَهُمْ وَ يَجْبِي لَهُمُ الْفَيْ ءَ وَ يُقَاتِلُ عَنْهُمْ وَ يَشْهَدُ جَمَاعَتَهُمْ لَمَا سَلَبُونَا حَقَّنَا وَ لَوْ تَرَكَهُمُ النَّاسُ وَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ مَا وَجَدُوا شَيْئاً إِلَّا مَا وَقَعَ فِي أَيْدِيهِمْ فَقَالَ الْفَتَى جُعِلْتُ فِدَاكَ فَهَلْ لِي مِنْ مَخْرَجٍ مِنْهُ قَالَ إِنْ قُلْتُ لَكَ تَفْعَلُ قَالَ أَفْعَلُ قَالَ اخْرُجْ مِنْ جَمِيعِ مَا كَسَبْتَ فِي دَوَاوِينِهِمْ فَمَنْ عَرَفْتَ مِنْهُمْ رَدَدْتَ عَلَيْهِ مَالَهُ وَ مَنْ لَمْ تَعْرِفْ تَصَدَّقْتَ بِهِ وَ أَنَا أَضْمَنُ لَكَ عَلَى اللَّهِ الْجَنَّةَ قَالَ فَأَطْرَقَ الْفَتَى طَوِيلًا فَقَالَ قَدْ فَعَلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ ابْنُ أَبِي حَمْزَةَ فَرَجَعَ الْفَتَى مَعَنَا إِلَى الْكُوفَةِ فَمَا تَرَكَ شَيْئاً عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ إِلَّا خَرَجَ مِنْهُ حَتَّى ثِيَابَهُ الَّتِي كَانَتْ عَلَى بَدَنِهِ قَالَ فَقَسَمْنَا لَهُ قِسْمَةً وَ اشْتَرَيْنَا لَهُ ثِيَاباً وَ بَعَثْنَا لَهُ بِنَفَقَةٍ قَالَ فَمَا أَتَى عَلَيْهِ أَشْهُرٌ قَلَائِلُ حَتَّى مَرِضَ فَكُنَّا نَعُودُهُ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ يَوْماً وَ هُوَ فِي السِّيَاقِ فَفَتَحَ عَيْنَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا عَلِيُّ وَفَى لِي وَ اللَّهِ صَاحِبُكَ قَالَ ثُمَّ مَاتَ فَوَلِينَا أَمْرَهُ فَخَرَجْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيَّ قَالَ يَا عَلِيُّ وَفَيْنَا وَ اللَّهِ لِصَاحِبِكَ قَالَ فَقُلْتُ صَدَقْتَ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَكَذَا قَالَ لِي وَ اللَّهِ عِنْدَ مَوْتِهِ (۱).

دَاوُدُ الرَّقِّيُّ قَالَ: خَرَجَ أَخَوَانِ لِي يُرِيدَانِ الْمَزَارَ فَعَطِشَ أَحَدُهُمَا عَطَشاً شَدِيداً حَتَّى سَقَطَ مِنَ الْحِمَارِ وَ سَقَطَ الْآخَرُ فِي يَدِهِ فَقَامَ فَصَلَّى وَ دَعَا اللَّهَ وَ مُحَمَّداً وَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَئِمَّةَ عليهم السلام كَانَ يَدْعُو وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ حَتَّى بَلَغَ إِلَى آخِرِهِمْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام فَلَمْ يَزَلْ يَدْعُوهُ وَ يَلُوذُ بِهِ فَإِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَدْ قَامَ عَلَيْهِ وَ هُوَ يَقُولُ يَا هَذَا مَا قِصَّتُكَ فَذَكَرَ لَهُ حَالَهُ فَنَاوَلَهُ قِطْعَةَ عُودٍ وَ قَالَ ضَعْ هَذَا بَيْنَ شَفَتَيْهِ فَفَعَلَ ذَلِكَ فَإِذَا هُوَ قَدْ فَتَحَ عَيْنَيْهِ وَ اسْتَوَى جَالِساً وَ لَا عَطَشَ بِهِ فَمَضَى حَتَّى زَارَ

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۶۵.

الْقَبْرَ فَلَمَّا انْصَرَفَا إِلَى الْكُوفَهِ أَتَى صَاحِبُ الدُّعَاءِ الْمَدِينَهَ فَدَخَلَ عَلَى الصَّادِقِ عليه السلام فَقَالَ لَهُ اجْلِسْ مَا حَالُ أَخِيكَ أَيْنَ الْعُودُ فَقَالَ يَا سَيِّدِي إِنِّي لَمَّا أُصِبْتُ بِأَخِي اغْتَمَمْتُ غَمّاً شَدِيداً فَلَمَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ رُوحَهُ نَسِيتُ الْعُودَ مِنَ الْفَرَحِ فَقَالَ الصَّادِقُ عليه السلام أَمَا إِنَّهُ سَاعَهَ صِرْتَ إِلَى غَمِّ أَخِيكَ أَتَانِي أَخِي الْخَضِرُ فَبَعَثْتُ إِلَيْكَ عَلَى يَدَيْهِ قِطْعَهَ عُودٍ مِنْ شَجَرَهِ طُوبَى ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَى خَادِمٍ لَهُ فَقَالَ عَلَيَّ بِالسَّفَطِ فَأَتَى بِهِ فَفَتَحَهُ وَ أَخْرَجَ مِنْهُ قِطْعَهَ الْعُودِ بِعَيْنِهَا ثُمَّ أَرَاهَا إِيَّاهُ حَتَّى عَرَفَهَا ثُمَّ رَدَّهَا إِلَى السَّفَطِ.

دَاوُدُ النِّيلِيُّ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِلَى الْحَجِّ فَلَمَّا كَانَ أَوَانُ الظُّهْرِ قَالَ لِي يَا دَاوُدُ اعْدِلْ عَنِ الطَّرِيقِ حَتَّى نَأْخُذَ أُهْبَهَ الصَّلَاهِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَ وَ لَيْسَ نَحْنُ فِي أَرْضٍ قَفْرٍ لَا مَاءَ فِيهَا فَقَالَ لِي مَا أَنْتَ وَ ذَاكَ قَالَ فَسَكَتُّ وَ عَدَلْنَا عَنِ الطَّرِيقِ فَنَزَلْنَا فِي أَرْضٍ قَفْرٍ لَا مَاءَ فِيهَا فَرَكَضَهَا بِرِجْلِهِ فَنَبَعَ لَنَا عَيْنُ مَاءٍ يَسِيبُ كَأَنَّهُ قِطَعُ الثَّلْجِ فَتَوَضَّأَ وَ تَوَضَّيْتُ ثُمَّ أَدَّيْنَا مَا عَلَيْنَا مِنَ الْفَرْضِ فَلَمَّا هَمَمْنَا بِالْمَسِيرِ الْتَفَتُّ فَإِذَا بِجِذْعِ نَخْرٍ فَقَالَ لِي يَا دَاوُدُ أَ تُحِبُّ أَنْ أُطْعِمَكَ مِنْهُ رُطَباً فَقُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَى الْجِذْعِ فَهَزَّهُ فَاخْضَرَّ مِنْ أَسْفَلِهِ إِلَى أَعْلَاهُ قَالَ ثُمَّ اجْتَذَبَهُ الثَّانِيَهَ فَأَطْعَمَنَا اثْنَيْنِ وَ ثَلَاثِينَ نَوْعاً مِنْ أَنْوَاعِ الرُّطَبِ ثُمَّ مَسَحَ بِيَدِهِ عَلَيْهِ فَقَالَ عُدْ نَخِراً بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ فَعَادَ كَسِيرَتِهِ الْأُوْلَى.

أَمَالِي أَبِي الْمُفَضَّلِ، قَالَ أَبُو حَازِمٍ عَبْدُ الْغَفَّارِ بْنُ الْحَسَنِ: قَدِمَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَدْهَمَ الْكُوفَهَ وَ أَنَا مَعَهُ وَ ذَلِكَ عَلَى عَهْدِ الْمَنْصُورِ وَ قَدِمَهَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِيُّ فَخَرَجَ جَعْفَرٌ عليه السلام يُرِيدُ الرُّجُوعَ إِلَى الْمَدِينَهِ فَشَيَّعَهُ الْعُلَمَاءُ وَ أَهْلُ الْفَضْلِ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَهِ وَ كَانَ فِيمَنْ شَيَّعَهُ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ وَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَدْهَمَ فَتَقَدَّمَ الْمُشَيِّعُونَ لَهُ فَإِذَا هُمْ بِأَسَدٍ عَلَى الطَّرِيقِ فَقَالَ لَهُمْ إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَدْهَمَ قِفُوا حَتَّى يَأْتِيَ جَعْفَرٌ فَنَنْظُرَ مَا يَصْنَعُ فَجَاءَ جَعْفَرٌ عليه السلام فَذَكَرُوا لَهُ الْأَسَدَ فَأَقْبَلَ حَتَّى دَنَا مِنَ الْأَسَدِ فَأَخَذَ بِأُذُنِهِ فَنَحَّاهُ عَنِ الطَّرِيقِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ أَمَا إِنَّ النَّاسَ لَوْ أَطَاعُوا اللَّهَ حَقَّ طَاعَتِهِ لَحَمَلُوا

عَلَيْهِ أَثْقَالَهُمْ (۱).

وَ فِي كِتَابِ الدَّلَالاتِ بِثَلَاثَةِ طُرُقٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ وَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ وَ أَبِي بَصِيرٍ قَالُوا: دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ بَعَثَ مَعِي بِجَارِيَةٍ وَ أَمَرَنِي أَنْ أَدْفَعَهَا إِلَيْكَ قَالَ لَا حَاجَةَ لِي فِيهَا وَ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ لَا يَدْخُلُ الدَّنَسُ بُيُوتَنَا فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ وَ اللَّهِ جُعِلْتُ فِدَاكَ لَقَدْ أَخْبَرَنِي أَنَّهَا مُوَلَّدَةُ بَيْتِهِ وَ أَنَّهَا رَبِيبَتُهُ فِي حِجْرِهِ قَالَ إِنَّهَا قَدْ فَسَدَتْ عَلَيْهِ قَالَ لَا عِلْمَ لِي بِهَذَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ لَكِنِّي أَعْلَمُ أَنَّ هَذَا هَكَذَا(۲).

**[ترجمه]مناقب، بصائر الدرجات: از امام صادق ع خواستم نشانه ای ار امامت خویش نشانم دهد، فرمود: هر چه می خواهی بپرس تا اگر خدا بخواهد تو را آگاه کنم. گفتم من برادی دارم که در همین قبرستان دفن شده به او امر کن که نزد من بیاید، فرمود: اسمش چیست؟ گفتم احمد فرمود: ای احمد به اذن خداوند و اذن جعفر بن محمد برخیز، به خدا قسم برخاست در حالی که می گفت نزد او آمدم.

علی بن ابی حمزه گفت: دوستی داشتم که از مأمورین و کاتبان بنی امیه بود از من خواهش کرد برایش اجازه بگیرم که خدمت حضرت صادق برسد اجازه گرفتم. وقتی خدمت حضرت صادق رسید سلام کرده نشست. عرض کرد: آقا من در اداره حکومتی بنی امیه کار میکردم و از دنیای آنها ثروت زیادی انباشتم و کسی از من بازخواست نمیکرد. فرمود: اگر بنی امیه کسی را نمی یافتند که کاتب آنها باشد و مالیات جمع کرده و جنگ نماید و در اجتماعات آنها حاضر شود، حق ما را غصب نمیکردند، اگر مردم اطراف آنها را نگیرند چیزی پیدا نخواهند کرد مگر همان اندازه ای که بدستشان برسد. آن مرد گفت: فدایت شوم آیا راه نجاتی برایم هست؟ فرمود: اگر بگویم عمل میکنی؟! عرض کرد بله انجام میدهم. فرمود: هر چه در دیوان حکومتی آنها بدست آورده ای رها کن. هر کدام را میشناسی مالش را به او بر می گردانی و هر کدام را نمیشناسی از طرف آنها صدقه میدهی، من از جانب خداوند بهشت را برای تو ضمانت میکنم. مدتی سر بزیر انداخت و در اندیشه بود تصمیم خود را گرفت سر برداشته گفت: انجام میدهم. علی بن ابو حمزه گفت: من با او بکوفه برگشتم هر چه داشت رد کرد حتی لباسهای تنش را، ما مقداری پول تهیه کردیم و لباس برایش خریدیم و برای مخارج او پولی فرستادیم. چند ماهی بیش نگذشت که مریض شد، ما از او عیادت میکردیم. روزی بعیادتش رفتم در حال جان دادن بود چشم باز کرد و گفت: علی بن ابی حمزه! بخدا قسم دوست تو حضرت صادق بوعده خود وفا کرد. این را گفت و از دنیا رفت کار کفن و دفن او را انجام دادیم. خدمت حضرت صادق رفتم همین که چشمش بمن افتاد فرمود: علی! به خدا قسم به وعده ای که به دوست تو دادیم وفا کردیم. عرض کردم فدای شما شوم صحیح میفرمایید هنگام مرگ خودش هم بمن گفت - . مناقب ۳ : ۳۶۵ - .

داود رقی گفت: دو برادر برای زیارت رفتند یکی از آن دو بسیار تشنه شد بطوری که از روی الاغ افتاد برادر دیگر وحشت کرد پایین آمده شروع کرد به نماز، بعد دعا کرد و خدا و حضرت محمّد و امیر المؤمنین و تمام ائمه تا آخرین آنها حضرت صادق را بر زبان آورده کمک خواست. ناگهان دید مردی ایستاده میگوید: چه شده؟ جریان را نقل کرد یک قطعه چوب باو داده گفت بگذار در دهانش همین کار را کرد ناگهان برادرش چشم باز کرده نشست و اصلا تشنه نبود به راه افتادند، زیارت خود را انجام دادند و به کوفه برگشتند. آن برادری که دعا کرده بود بمدینه رفت و خدمت حضرت صادق رسید. فرمود: بنشین حال برادرت چطوری است چوب را چه کار کردی؟ عرض کرد: آقا وقتی برادرم به آن حال رسید چنان اندوهگین

شـدم که پس از زنـده شـدن و بـاز گشت روحش از فرط شـادی چوب را فراموش کردم. امام صادق علیه السّـلام فرمود در آن سـاعتی که تـو بگرفتـاری برادرت مبتلاـ شـدی برادرم خضـر پیش من آمـد از طریق او تکه ای از چوب طوبی برایت فرسـتادم، آنگـاه بغلاـم خود فرمود: آن زنبیل را بیاور. زنبیل را گشود و از داخل آن همان تکه چوب را خارج نمود و به او نشان داد آن را شناخت و بعد امام چوب را به داخل زنبیل باز گرداند.

داود نیلی گفت: بـا حضـرت صـادق ع بمکه رفتیم، نزدیـک ظهر که شـد فرمود: از راه کنـاره بگیر تـا آماده نماز شویم. عرض کردم: فدایت شوم ما در سرزمین خشکی هستیم که آب وجود ندارد. فرمود: تو چه کار بخشکی زمین داری. چیزی نگفتم. از راه کناره گرفتیم. در یک زمین خشک و بدون آب فرود آمدیم، با پای مبارک زمین را کاوید چشـمه ای ظاهر شد آبی سـرد بیرون آمـدماننـد یـخ امـام وضو گرفت من نیز وضو گرفتم نماز را خوانـدیم. در موقع حرکت متوجه یک شاخه خرما شـد که روی زمین افتـاده بود فرمود: داود مـایلی از این شـاخه خرما بخوری؟ عرض کردم آری. با دست خود بچوب خرما زد از بالا تا پـایین سبز شـد بعـد دست دیگری به آن زد از همان شاخه سـی و دو رقم خرما خوردیم باز دستی بر آن کشـیده فرمود: به اذن خدا همان طور خشک شو باز مانند اول شد.

امـالی ابو المفضـل: ابو حـازم گفت: در زمـان منصور ابراهیم ادهم بکوفه رفت من نیز بـا او بودم. امـام صادق ع نیز وارد کوفه شـده بود. امـام صـادق برای بـاز گشت بمـدینه از کوفه خـارج شـد. علما و دانشـمندان کوفه ایشان را مشایعت کردنـد از جمله کسـانی که ایشان را همراهی کردنـد سـفیان ثوری و ابراهیم ادهم بودنـد. مشایعت کننـدگان جلوتر رفته بودنـد ناگاه با شـیری روبرو شدند که راه را بسـته بود. ابراهیم ادهم گفت: صبر کنید تا جعفر بن محمّد علیه السّلام بیاید ببینیم با این شیر چه میکند. امام صادق آمد جریان شـیر را تعریف کردند جلو آمد تا نزدیک شیر رسید گوش او را گرفت و از سر راه دور کرد. آنگاه رو به جمعیت نموده فرمود: اگر مردم خدا را درست اطاعت کنند بارهای سنگین خود را بر پشت چنین حیواناتی حمل می کنند - . مناقب ۳ : ۳۶۶ - .

در کتـاب دلالـات: علی بن حمزه و ابـا بصـیر گفتنـد که مردی از اهـالی خراسان خـدمت حضـرت صادق رسـید و عرض کرد فـدایت شوم فلاـن کس به همراه من کنیزی فرسـتاده و گفته است به شـما تحویـل دهم. فرمود: احتیـاج بچنین کنیزی نـدارم ما خـانواده ای هستیم که اشـخاص آلوده نبایـد پـا به خـانه مـا بگذارنـد. عرض کرد: آقا بخـدا قسم او گفته که این کنیز در خانه خودش به دنیـا آمـده و در دامن خودش پرورش یافته است. فرمود: این کنیز به او خیانت کرده است. گفت: من از این موضوع خبر ندارم. امام فرمود: ولی من خبر دارم که جریان چنین است - . همان ۳ : ۳۶۸ - .

**[ترجمه]

«۱۸۹»

یج، [الخرائج و الجرائح] مِنَ الْحُسَیْنِ: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: مانند آن را روایت کرده است - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۲ - .

**[ترجمه]

«۱۹۰»

عم (۴)،[إعلام الوری] قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَلِيُّ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ لَنَا أَمْوَالًا وَ نَحْنُ نُعَامِلُ النَّاسَ وَ أَخَافُ إِنْ حَدَثَ حَدَثٌ أَنْ تُفَرَّقَ أَمْوَالُنَا قَالَ فَقَالَ اجْمَعْ أَمْوَالَکَ فِی کُلِّ شَهْرِ رَبِیعٍ فَمَاتَ إِسْحَاقُ فِی شَهْرِ رَبِیعٍ (۵).

**[ترجمه]اعلام الوری - . اعلام الوری: ۲۷۰ - ، مناقب: اسحاق بن عمار گفت: به امام صادق ع گفتم ما اموالی داریم و با مردم معامله می کنیم من می ترسم اتفاقی بیفتد که اموالمان پراکنده شود، امام فرمود: در هر فصل بهار اموالت را جمع کن، در نهایت اسحاق در فصل بهار مرد - . مناقب ۳ : ۳۶۸ - .

**[ترجمه]

«۱۹۱»

کش، [رجال الکشی] حَمْدَوَیْهِ وَ إِبْرَاهِیمُ عَنْ أَیُّوبَ عَنِ ابْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِسْمَاعِیلَ: مِثْلَهُ (۶).

**[ترجمه]رجال کسی: از علی بن اسماعیل مانند آن را روایت کرده است - . رجال کشی: ۲۵۷ - .

**[ترجمه]

«۱۹۲»

قب،(۷)[المناقب] لابن شهرآشوب نجم، کتاب النجوم بِإِسْنَادِنَا إِلَی الْحِمْیَرِیِّ فِی کِتَابِ الدَّلَائِلِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ لِی ذَاتَ یَوْمٍ بَقِیَ مِنْ أَجَلِی خَمْسُ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۶۶.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۶۸.

۳- ۳. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۲.

۴- ۴. إعلام الوری ص ۲۷۰.

۵- ۵. المناقب ج ۳ ص ۳۶۸.

۶- ۶. رجال الکشّیّ ص ۲۵۷.

۷- ۷. المناقب ج ۳ ص ۳۲۰.

سِنِينَ فَحُسِبَ ذَلِكَ فَمَا زَادَهُ وَ لَا نَقَصَ (۱).

**[ترجمه]مناقب - . مناقب ۳ : ۳۲۰ - ، کتاب النجوم: در کتاب دلائل از ابن ابی یعفور نقل میکند که گفت: از حضرت صادق شنیدم روزی میفرمود: پنج سال بیشتر از عمرم باقی نمانده تاریخ را یادداشت کردم نه زیادتر گردید نه کم تر - . فرج الهموم: ۲۲۹ - .

**[ترجمه]

«۱۹۳»

نی، [الغیبه] للنعمانی سَلَامَهُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُمَرَ الْمَعْرُوفِ بِالْحَاجِی عَنِ ابْنِ الْقَاسِمِ الْعَلَوِیِّ الْعَبَّاسِیِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحَسَنِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی أَحْمَدَ بْنِ مُوسَی عَنْ دَاوُدَ بْنِ کَثِیرٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِالْمَدِینَهِ فَقَالَ لِی مَا الَّذِی أَبْطَأَ بِکَ یَا دَاوُدُ عَنَّا فَقُلْتُ حَاجَهٌ عَرَضَتْ بِالْکُوفَهِ فَقَالَ مَنْ خَلَّفْتَ بِهَا فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ خَلَّفْتُ بِهَا عَمَّکَ زَیْداً تَرَکْتُهُ رَاکِباً عَلَی فَرَسٍ مُتَقَلِّداً سَیْفاً یُنَادِی بِأَعْلَی صَوْتِهِ سَلُونِی سَلُونِی قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِی فِی جَوَانِحِی عِلْمٌ جَمٌّ قَدْ عَرَفْتُ النَّاسِخَ وَ الْمَنْسُوخَ وَ الْمَثَانِی وَ الْقُرْآنَ الْعَظِیمَ وَ إِنِّی الْعَلَمُ بَیْنَ اللَّهِ وَ بَیْنَکُمْ فَقَالَ لِی یَا دَاوُدُ لَقَدْ ذَهَبَ بِکَ الْمَذَاهِبُ ثُمَّ نَادَی یَا سَمَاعَهَ بْنَ مِهْرَانَ ائْتِنِی بِسَلَّهِ الرُّطَبِ فَتَنَاوَلَ مِنْهَا رُطَبَهً فَأَکَلَهَا وَ اسْتَخْرَجَ النَّوَاهَ مِنْ فِیهِ فَغَرَسَهَا فِی أَرْضٍ فَفُلِقَتْ وَ أَنْبَتَتْ وَ أَطْلَعَتْ وَ أَعْذَقَتْ فَضَرَبَ بِیَدِهِ إِلَی بُسْرَهٍ مِنْ عِذْقٍ فَشَقَّهَا وَ اسْتَخْرَجَ مِنْهَا رِقّاً أَبْیَضَ فَفَضَّهُ وَ دَفَعَهُ إِلَیَّ وَ قَالَ اقْرَأْهُ فَقَرَأْتُهُ وَ إِذَا فِیهِ سَطْرَانِ السَّطْرُ الْأَوَّلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ الثَّانِی- إِنَّ عِدَّهَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنا عَشَرَ شَهْراً فِی کِتابِ اللَّهِ یَوْمَ خَلَقَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ مِنْها أَرْبَعَهٌ حُرُمٌ ذلِکَ الدِّینُ الْقَیِّمُ (۲) أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ- الْحُسَیْنُ بْنُ عَلِیٍّ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ مُوسَی بْنُ جَعْفَرٍ عَلِیُّ بْنُ مُوسَی- مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ الْخَلَفُ الْحُجَّهُ ثُمَّ قَالَ یَا دَاوُدُ أَ تَدْرِی مَتَی کُتِبَ هَذَا قُلْتُ اللَّهُ أَعْلَمُ وَ رَسُولُهُ وَ أَنْتُمْ قَالَ قَبْلَ أَنْ یَخْلُقَ اللَّهُ آدَمَ بِأَلْفَیْ عَامٍ (۳).

**[ترجمه]الغیبه النعمانی: از داود بن کثیر نقل شده که: در مدینه نزد امام جعفر صادق ع رفتم، فرمود: داود چه باعث شده به اینجا بیایی؟ گفتم: در کوفه حاجتی داشتم، فرمود: در کوفه چه کسی را دیدی؟ گفتم: فدایت شوم در آنجا عمویت زید را دیدم که بر اسبی سوار بود و شمشیری بسته بود، با بلند ترین صدا ندا سر میداد که از من بپرسید پیش از آنکه مرا از دست بدهید، در قلب من علی فراوان است من ناسخ و منسوخ و مثانی و قرآن عظیم را می شناسم، من پرچمی بین خدا و شما هستم. امام فرمود: به این سو و آن سو رفتهای، سپس صدا زد سماعه بن مهران سبدی خرما برایم بیاور، خرمایی از آن خورد و هسته آن را بیرون آورده و در زمین کاشت هسته ریشه کرد و رشد نمود و بزرگ شد و شاخه داد، سپس با دستش به خرمایی از شاخه آن ضربه زد و آن را شکافت و ورق سفیدی درآورد ان را باز کرده و به من داد و فرمود: آن را بخوان، آن را خواندم، در آن دو سطر نوشته بود در سطر اول نوشته بود لا إله إلا الله محمد رسول الله و در سطر دوم نوشته بود «إِنَّ عِدَّهَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنا عَشَرَ شَهْراً فِی کِتابِ اللَّهِ یَوْمَ خَلَقَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ مِنْها أَرْبَعَهٌ حُرُمٌ ذلِکَ الدِّینُ الْقَیِّمُ» - . توبه / ۳۶ - {در حقیقت، شماره ماه ها نزد خدا، از روزی که آسمانها و زمین را آفریده، در کتاب [علم] خدا، دوازده ماه است از این [دوازده ماه]، چهار ماه، [ماهِ] حرام است. این است آیین استوار}، أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ ع الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ- الْحُسَیْنُ

بْنُ عَلِيٍّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى- مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَفُ الْحُجَّهُ، سپس فرمود: داود آیا می دانی این نوشته چه زمانی نوشته شده است؟ گفتم: خدا، رسولش و شما بهتر می دانید. فرمود: هزار سال پیش از آنکه خداوند حضرت آدم را خلق کند -. غیبه النعمانی: ۴۲ -.

**[ترجمه]

«۱۹۴»

کشف، [کشف الغمه] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ طَلْحَهَ قَالَ قَالَ لَیْثُ بْنُ سَعْدٍ: حَجَجْتُ سَنَهَ ثَلَاثَ عَشْرَهَ وَ مِائَهٍ فَأَتَیْتُ مَکَّهَ فَلَمَّا صَلَّیْتُ الْعَصْرَ رَقَیْتُ أَبَا قُبَیْسٍ وَ إِذَا أَنَا بِرَجُلٍ جَالِسٍ وَ هُوَ

۱- ۱. فرج المهموم ص ۲۲۹.

۲- ۲. سوره التوبه الآیه: ۳۶.

۳- ۳. غیبه النعمانیّ ص ۴۲.

يَدْعُو فَقَالَ يَا رَبِّ يَا رَبِّ حَتَّى انْقَطَعَ نَفَسُهُ ثُمَّ قَالَ رَبِّ رَبِّ حَتَّى انْقَطَعَ نَفَسُهُ ثُمَّ قَالَ يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ حَتَّى انْقَطَعَ نَفَسُهُ ثُمَّ قَالَ يَا حَيُّ يَا حَيُّ حَتَّى انْقَطَعَ نَفَسُهُ ثُمَّ قَالَ يَا رَحِيمُ يَا رَحِيمُ حَتَّى انْقَطَعَ نَفَسُهُ ثُمَّ قَالَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ حَتَّى انْقَطَعَ نَفَسُهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْتَهِي مِنْ هَذَا الْعِنَبِ فَأَطْعِمْنِيهِ اللَّهُمَّ وَ إِنَّ بُرْدَيَّ قَدْ أَخْلَقَا قَالَ اللَّيْثُ فَوَ اللَّهِ مَا اسْتَتَمَّ كَلَامَهُ حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى سَلَّةٍ مَمْلُوَّةٍ عِنَباً وَ لَيْسَ عَلَى الْأَرْضِ يَوْمَئِذٍ عِنَبٌ وَ بُرْدَيْنِ جَدِيدَيْنِ مَوْضُوعَيْنِ فَأَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ فَقُلْتُ لَهُ أَنَا شَرِيكُكَ فَقَالَ لِي وَ لِمَ فَقُلْتُ لِأَنَّكَ كُنْتَ تَدْعُو وَ أَنَا أُؤَمِّنُ فَقَالَ لِي تَقَدَّمْ فَكُلْ وَ لَا تَخْبَأْ شَيْئاً فَتَقَدَّمْتُ فَأَكَلْتُ شَيْئاً لَمْ آكُلْ مِثْلَهُ قَطُّ وَ إِذَا عِنَبٌ لَا عَجَمَ لَهُ (1) فَأَكَلْتُ حَتَّى شَبِعْتُ وَ السَّلَّةُ لَمْ تَنْقُصْ ثُمَّ قَالَ لِي خُذْ أَحَدَ الْبُرْدَيْنِ إِلَيْكَ فَقُلْتُ أَمَّا الْبُرْدَانِ فَإِنِّي غَنِيٌّ عَنْهُمَا فَقَالَ لِي تَوَارَ عَنِّي حَتَّى أَلْبَسَهُمَا فَتَوَارَيْتُ عَنْهُ فَاتَّزَرَ بِالْوَاحِدِ وَ ارْتَدَى بِالْآخَرِ ثُمَّ أَخَذَ الْبُرْدَيْنِ اللَّذَيْنِ كَانَا عَلَيْهِ فَجَعَلَهُمَا عَلَى يَدِهِ وَ نَزَلَ فَاتَّبَعْتُهُ حَتَّى إِذَا كَانَ بِالْمَسْعَى لَقِيَهُ رَجُلٌ فَقَالَ اكْسُنِي كَسَاكَ اللَّهُ فَدَفَعَهُمَا إِلَيْهِ فَلَحِقْتُ الرَّجُلَ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا قَالَ هَذَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عليهما السلام قَالَ اللَّيْثُ فَطَلَبْتُهُ لِأَسْمَعَ مِنْهُ فَلَمْ أَجِدْهُ فَيَا لِهَذِهِ الْكَرَامَهِ مَا أَسْنَاهَا وَ يَا لِهَذِهِ الْمَنْقَبَهِ مَا أَعْظَمَ صُورَتَهَا وَ مَعْنَاهَا(2).

أقول: ثم قال علی بن عیسی حدیث اللیث مشهور و قد ذکره جماعه من الرواه و نقله الحدیث و أول ما رأیته فی کتاب المستغیثین تألیف الفقیه العالم أبی القاسم خلف بن عبد الملک بن مسعود بن یشکول رحمه الله و هذا الکتاب قرأته علی الشیخ العدل رشید الدین أبی عبد الله بن محمد بن أبی القاسم بن عمر بن أبی القاسم و هو قرأه علی الشیخ العالم محیی الدین أستاد دار الخلافه أبی محمد یوسف بن الشیخ أبی الفرج بن الجوزی و هو یرویه عن مؤلفه إجازه و کانت قراءتی فی شعبان من سنه ست و ثمانین و ستمائه بداری المطله علی دجله ببغداد عمرها الله تعالی و قد أورد

۱- ۱. العجم: بالتحریک و کغراب« عجام» نوی کل شی ء.

۲- ۲. کشف الغمّه ج ۲ ص ۳۷۶.

هذا الحديث جماعه من الأعيان و ذكره الشيخ الحافظ أبو الفرج بن الجوزى رحمه الله فى كتابه صفه الصفوه(۱)

و كلهم يرويه الليث و كان ثقه معتبرا.

**[ترجمه]کشف الغمه: لیث بن سعد گفت: در سال صد و سیزده بمکه رفتم پس از انجام نماز عصر از کوه ابو قبیس بالا رفتم. ناگاه دیدم مردی نشسته دعا میکند. گفت: یا رب یا رب یا رب تا نفسش قطع شد باز گفت: ربّ ربّ ربّ تا نفسش قطع شد. سپس گفت: یا اللّه یا اللّه همین طور باز گفت: یا حی یا حی یا حی تا نفسش قطع شد باز گفت: یا رحیم یا رحیم همین طور سپس گفت یا ارحم الراحمین تا نفسش قطع شد هفت مرتبه این ذکر را تکرار کرد. سپس گفت: خدایا من از این انگور میخواهم مرا روزی فرما بارخدایا این دو بردم - . پارچه ای که در حال احرام می پوشند و شبیه کرباس است. - کهنه شده است.

لیث گفت: بخدا قسم هنوز دعایش تمام نشده بود که دیدم سبدی پر از انگور با اینکه در آن وقت انگور پیدا نمی شد و دو برد جدا جدا در مقابلش نهاده شد. همین که خواست شروع بخوردن نماید گفتم: من هم با شما شریکم. پرسید برای چه؟ گفتم: شما دعا کردی منهم آمین گفتم. فرمود: بیا جلو بخور ولی نباید چیزی ذخیره کنی و نگهداری. شروع بخوردن کردم انگوری بی دانه تا کنون به آن خوبی نخورده بودم آنقدر خوردم تا سیر شدم. از سبد چیزی کاسته نشد. فرمود: یکی از دو برد را تو بردار عرض کردم احتیاجی به برد ندارم. فرمود خود را پنهان کن تا من برد را بپوشم خود را پنهان کردم یک برد را لنگ نموده بکمر بست و برد دیگر را بر شانه افکند دو برد کهنه قبلی را بدست گرفت و از کوه پایین آمد. به دنبال ایشان رفتم تا بمحل سعی (صفا و مروه) رسید، مردی او را دید عرض کرد مرا بپوشان خدا تو را بپوشاند. هر دو برد را به او داد. من به دنبال آن مرد رفتم. سؤال کردم این شخص که بود؟ گفت: جعفر بن محمّد علیه السّلام به جستجویش رفتم تا از او چیزی بیاموزم ولی دیگر ایشان را نیافتم. به به از این مقام چقدر با ارزش بود افسوس بر آن شخصیت که واقعا از نظر صورت و معنا بی اندازه قیمت داشت - . کشف الغمه ۲ : ۳۷۶ - .

این حدیث را گروهی از بزرگان نقل نموده اند از آن جمله شیخ حافظ ابو الفرج ابن جوزی در کتاب خود بنام صفه الصفوه - . صفوه الصفوه ۴ : ۹۷ - و همه از لیث نقل نموده اند که شخص مورد اعتماد و معتبری بود.

**[ترجمه]

«۱۹۵»

كشف، [كشف الغمه] مِنْ كِتَابِ الدَّلَائِلِ لِلْحِمْيَرِيِّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ذَاتَ يَوْمٍ جَالِساً إِذْ قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ هَلْ تَعْرِفُ إِمَامَكَ قُلْتُ إِي وَ اللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَ أَنْتَ هُوَ وَ وَضَعْتُ يَدِي عَلَى رُكْبَتِهِ أَوْ فَخِذِهِ فَقَالَ عليه السلام صَدَقْتَ قَدْ عَرَفْتَ فَاسْتَمْسِكْ بِهِ قُلْتُ أُرِيدُ أَنْ تُعْطِيَنِي عَلَامَةَ الْإِمَامِ قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ لَيْسَ بَعْدَ الْمَعْرِفَهِ عَلَامَهٌ قُلْتُ أَزْدَادُ إِيمَاناً وَ يَقِيناً قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ تَرْجِعُ إِلَى الْكُوفَهِ وَ قَدْ وُلِدَ لَكَ عِيسَى وَ مِنْ بَعْدِ عِيسَى مُحَمَّدٌ وَ مِنْ بَعْدِهِمَا ابْنَتَانِ وَ اعْلَمْ أَنَّ ابْنَيْكَ مَكْتُوبَانِ عِنْدَنَا فِي الصَّحِيفَهِ الْجَامِعَهِ مَعَ أَسْمَاءِ شِيعَتِنَا وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ وَ أُمَّهَاتِهِمْ وَ أَجْدَادِهِمْ وَ أَنْسَابِهِمْ وَ مَا يَلِدُونَ إِلَى يَوْمِ

الْقِيَامَهِ وَ أَخْرَجَهَا فَإِذَا هِیَ صَفْرَاءُ مُدْرَجَهٌ(۲).

**[ترجمه]کشف الغمه: ابو بصیر گفت: روزی خدمت حضرت صادق نشسته بودم فرمود: امامت را میشناسی؟ عرض کردم آری به خدایی که جز او خدایی نیست تو امام من هستی و دست خود را روی زانو یا رانش گذاشتم فرمود: راست گفتی خوب شناختی به دامنش چنگ بزن. عرض کردم: مایلم علامت و نشانه امام را بمن نشان دهی. فرمود: بعد از شناختن امام دیگر علامت لازم نیست. عرض کردم باعث افزایش ایمان و یقینم می شود. فرمود: وقتی بر گردی بکوفه پسری برایت متولد شده بنام عیسی پس از عیسی پسر دیگری بنام محمّد و بعد از آن دو، دو دختر خواهی داشت. بدان که اسم دو پسرت در صحیفه جامعه جزو شیعیان ما نوشته شده است، با اسم پدر و مادرها و اجدادشان و منسوبین آنها و آنچه تا قیامت از این دو نفر متولد شود. آن صحیفه را بمن نشان داد زرد رنگ و خط کشی شده بود - . کشف الغمه ۲ : ۴۲۰ - .

**[ترجمه]

«۱۹۶»

یج، [الخرائج و الجرائح] عَنْ أَبِی بَصِیرٍ: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: از ابو بصیر مانند آن را روایت کرده است - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۲ - .

**[ترجمه]

«۱۹۷»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ کِتَابِ الدَّلَائِلِ عَنْ زَیْدٍ الشَّحَّامِ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ یَا زَیْدُ کَمْ أَتَی لَکَ سَنَهٌ قُلْتُ کَذَا وَ کَذَا قَالَ یَا أَبَا أُسَامَهَ أَبْشِرْ فَأَنْتَ مَعَنَا وَ أَنْتَ مِنْ شِیعَتِنَا أَ مَا تَرْضَی أَنْ تَکُونَ مَعَنَا قُلْتُ بَلَی یَا سَیِّدِی فَکَیْفَ لِی أَنْ أَکُونَ مَعَکُمْ فَقَالَ یَا زَیْدُ إِنَّ الصِّرَاطَ إِلَیْنَا وَ إِنَّ الْمِیزَانَ إِلَیْنَا وَ حِسَابَ شِیعَتِنَا إِلَیْنَا وَ اللَّهِ یَا زَیْدُ إِنِّی أَرْحَمُ بِکُمْ مِنْ أَنْفُسِکُمْ وَ اللَّهِ لَکَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَیْکَ وَ إِلَی الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ النَّضْرِیِّ فِی الْجَنَّهِ فِی دَرَجَهٍ وَاحِدَهٍ وَ عَنْ عَبْدِ الْحَمِیدِ بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ وَ کَانَ صَدِیقاً لِمُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُسَیْنِ وَ کَانَ بِهِ خَاصّاً فَأَخَذَهُ أَبُو جَعْفَرٍ فَحَبَسَهُ فِی الْمَضِیقِ زَمَاناً ثُمَّ إِنَّهُ وَافَی الْمَوْسِمَ فَلَمَّا کَانَ یَوْمُ عَرَفَهَ لَقِیَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی الْمَوْقِفِ فَقَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ مَا فَعَلَ صَدِیقُکَ عَبْدُ الْحَمِیدِ

۱- ۱. صفه الصفوه ج ۴ ص ۹۷.

۲- ۲. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۰.

۳- ۳. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۲.

فَقُلْتُ أَخَذَهُ أَبُو جَعْفَرٍ فَحَبَسَهُ فِی الْمَضِیقِ زَمَاناً فَرَفَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَدَهُ سَاعَهً ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَی مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ قَدْ وَ اللَّهِ خُلِّیَ سَبِیلُ صَاحِبِکَ قَالَ مُحَمَّدٌ فَسَأَلْتُ عَبْدَ الْحَمِیدِ أَیَّ سَاعَهٍ أَخْرَجَکَ أَبُو جَعْفَرٍ قَالَ أَخْرَجَنِی یَوْمَ عَرَفَهَ بَعْدَ الْعَصْرِ (۱).

**[ترجمه]کشف الغمه: از کتاب دلائل: زید شحام گفت: حضرت صادق بمن فرمود چند سال داری؟ عرض کردم فلان قدر. فرمود ترا بشارت میدهم که با ما خواهی بود و از شیعیان ما هستی. راضی نیستی با ما باشی؟ عرض کردم: چرا آقا ولی چگونه ممکن است من با شما باشم. فرمود زید! صراط و میزان در اختیار ما است و حساب شیعیان ما بدست ما است بخدا سوگند من به شما از خودتان مهربان ترم، بخدا سوگند مثل اینکه اکنون دارم تو و حارث بن مغیره نضری را در بهشت می بینم که دارای یک مقام مساوی هستید و نیز عبد الحمید بن ابی العلا که از دوستان مخصوص محمّد بن عبد اللّه بن حسین بود و منصور دوانیقی او را مدتی زندانی کرد. محمّد بن عبد اللّه در ایام حج بمکه رفت در روز عرفه حضرت صادق او را در عرفات دید پرسید دوست تو عبد الحمید چه شد؟ عرض کرد: منصور او را زندانی کرد. در این موقع حضرت صادق ساعتی دست بسوی آسمان بلند کرد آنگاه رو به محمّد بن عبد اللّه کرده فرمود: بخدا قسم دوستت را رها کردند. محمّد گفت: از عبد الحمید پرسیدم چه وقت منصور ترا آزاد کرد؟ گفت: عصر روز عرفه - . کشف الغمه ۲ : ۴۲۱ - .

**[ترجمه]

«۱۹۸»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب مِنْ کِتَابِ الدَّلَالاتِ عَنْ حَنَانٍ قَالَ: حَبَسَ أَبُو جَعْفَرٍ عَبْدَ الْحَمِیدِ وَ ذَکَرَ مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]مناقب از کتاب دلالات نقل کرده: که منصور عبد الحمید را زندانی کرد و مانند همان روایت را ذکر کرده است - . مناقب ۳ : ۳۶۰ - .

**[ترجمه]

«۱۹۹»

کشف، [کشف الغمه] مِنَ الْکِتَابِ الْمَذْکُورِ قِیلَ: أَرَادَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْخُرُوجَ مَعَ زَیْدٍ فَنَهَاهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عَظَّمَ عَلَیْهِ فَأَبَی إِلَّا الْخُرُوجَ مَعَ زَیْدٍ فَقَالَ لَهُ لَکَأَنِّی وَ اللَّهِ بِکَ بَعْدَ زَیْدٍ وَ قَدْ خَمَّرْتَ کَمَا یُخَمِّرُ النِّسَاءُ وَ حُمِلْتَ فِی هَوْدَجٍ وَ صُنِعَ بِکَ مَا یُصْنَعُ بِالنِّسَاءِ فَلَمَّا کَانَ مِنْ أَمْرِ زَیْدٍ مَا کَانَ جَمَعَ أَصْحَابُنَا لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ دَنَانِیرَ وَ تَکَارُوا لَهُ وَ أَخَذُوهُ حَتَّی إِذَا صَارُوا بِهِ إِلَی الصَّحْرَاءِ وَ شَیَّعُوهُ فَتَبَسَّمَ فَقَالُوا لَهُ مَا الَّذِی أَضْحَکَکَ فَقَالَ وَ اللَّهِ تَعَجَّبْتُ مِنْ صَاحِبِکُمْ إِنِّی ذَکَرْتُ وَ قَدْ نَهَانِی عَنِ الْخُرُوجِ فَلَمْ أُطِعْهُ وَ أَخْبَرَنِی بِهَذَا الْأَمْرِ الَّذِی أَنَا فِیهِ وَ قَالَ لَکَأَنِّی بِکَ وَ قَدْ خَمَّرْتَ کَمَا یُخَمِّرُ النِّسَاءُ وَ جُعِلْتَ فِی هَوْدَجٍ فَعَجِبْتُ (۳).

وَ عَنْ مَالِکٍ الْجُهَنِیِّ قَالَ: إِنِّی یَوْماً عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَنَا أُحَدِّثُ نَفْسِی بِفَضْلِ الْأَئِمَّهِ مِنْ أَهْلِ الْبَیْتِ إِذْ أَقْبَلَ عَلَیَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ یَا مَالِکُ أَنْتُمْ وَ اللَّهِ شِیعَتُنَا حَقّاً- لَا تَرَی أَنَّکَ أَفْرَطْتَ فِی الْقَوْلِ وَ فِی فَضْلِنَا یَا مَالِکُ إِنَّهُ لَیْسَ یُقْدَرُ

عَلَى صِفَةِ اللَّهِ وَ كُنْهِ قُدْرَتِهِ وَ عَظَمَتِهِ وَ لِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلى وَ كَذَلِكَ لَا يَقْدِرُ أَحَدٌ أَنْ يَصِفَ حَقَّ الْمُؤْمِنِ وَ يَقُومَ بِهِ كَمَا أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ عَلَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ يَا مَالِكُ إِنَّ الْمُؤْمِنَيْنِ لَيَلْتَقِيَانِ- فَيُصَافِحُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ فَلَا يَزَالُ اللَّهُ نَاظِراً إِلَيْهِمَا بِالْمَحَبَّةِ وَ الْمَغْفِرَةِ وَ إِنَّ الذُّنُوبَ لَتَتَحَاتُّ عَنْ وُجُوهِهِمَا حَتَّى يَفْتَرِقَا فَمَنْ يَقْدِرُ عَلَى صِفَةِ مَنْ هُوَ هَكَذَا عِنْدَ اللَّهِ.

ص: ۱۴۴

۱- ۱. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۱.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۶۰.

۳- ۳. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۲.

وَ عَنْ رِفَاعَهَ بْنِ مُوسَی قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ذَاتَ یَوْمٍ جَالِساً فَأَقْبَلَ أَبُو الْحَسَنِ إِلَیْنَا فَأَخَذْتُهُ فَوَضَعْتُهُ فِی حَجْرِی وَ قَبَّلْتُ رَأْسَهُ وَ ضَمَمْتُهُ إِلَیَّ فَقَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا رِفَاعَهُ أَمَا إِنَّهُ سَیَصِیرُ فِی یَدِ آلِ الْعَبَّاسِ وَ یَتَخَلَّصُ مِنْهُمْ ثُمَّ یَأْخُذُونَهُ ثَانِیَهً فَیَعْطَبُ فِی أَیْدِیهِمْ (۱).

وَ عَنْ بَکْرِ بْنِ أَبِی بَکْرٍ الْحَضْرَمِیِّ قَالَ: حَبَسَ أَبُو جَعْفَرٍ أَبِی فَخَرَجْتُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَعْلَمْتُهُ ذَلِکَ فَقَالَ إِنِّی مَشْغُولٌ بِابْنِی إِسْمَاعِیلَ وَ لَکِنْ سَأَدْعُو لَهُ- قَالَ فَمَکَثْتُ أَیَّاماً بِالْمَدِینَهِ فَأَرْسَلَ إِلَیَّ أَنِ ارْحَلْ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ کَفَاکَ أَمْرَ أَبِیکَ- فَأَمَّا إِسْمَاعِیلُ فَقَدْ أَبَی اللَّهُ إِلَّا قَبْضَهُ قَالَ فَرَحَلْتُ وَ أَتَیْتُ مَدِینَهَ ابْنِ هُبَیْرَهَ فَصَادَفْتُ أَبَا جَعْفَرٍ رَاکِباً فَصِحْتُ إِلَیْهِ أَبِی أَبُو بَکْرٍ الْحَضْرَمِیُّ شَیْخٌ کَبِیرٌ فَقَالَ إِنَّ ابْنَهُ لَا یَحْفَظُ لِسَانَهُ خَلُّوا سَبِیلَهُ (۲).

وَ عَنْ مُرَازِمٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ بِمَکَّهَ یَا مُرَازِمُ لَوْ سَمِعْتَ رَجُلًا یَسُبُّنِی مَا کُنْتَ صَانِعاً قُلْتُ کُنْتُ أَقْتُلُهُ قَالَ یَا مُرَازِمُ إِنْ سَمِعْتَ مَنْ یَسُبُّنِی فَلَا تَصْنَعْ بِهِ شَیْئاً قَالَ فَخَرَجْتُ مِنْ مَکَّهَ عِنْدَ الزَّوَالِ فِی یَوْمٍ حَارٍّ فَأَلْجَأَنِی الْحَرُّ إِلَی أَنْ عَبَرْتُ إِلَی بَعْضِ الْقِبَابِ وَ فِیهَا قَوْمٌ فَنَزَلْتُ مَعَهُمْ فَسَمِعْتُ بَعْضَهُمْ یَسُبُّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَذَکَرْتُ قَوْلَهُ فَلَمْ أَقُلْ شَیْئاً وَ لَوْ لَا ذَلِکَ لَقَتَلْتُهُ.

قَالَ أَبُو بَصِیرٍ: کَانَ لِی جَارٌ یَتَّبِعُ السُّلْطَانَ فَأَصَابَ مَالًا فَاتَّخَذَ قِیَاناً وَ کَانَ یَجْمَعُ الْجُمُوعَ وَ یَشْرَبُ الْمُسْکِرَ وَ یُؤْذِینِی فَشَکَوْتُهُ إِلَی نَفْسِهِ غَیْرَ مَرَّهٍ فَلَمْ یَنْتَهِ فَلَمَّا أَلْحَحْتُ عَلَیْهِ قَالَ یَا هَذَا أَنَا رَجُلٌ مُبْتَلًی وَ أَنْتَ رَجُلٌ مُعَافًی فَلَوْ عَرَّفْتَنِی لِصَاحِبِکَ رَجَوْتُ أَنْ یَسْتَنْقِذَنِیَ اللَّهُ بِکَ فَوَقَعَ ذَلِکَ فِی قَلْبِی فَلَمَّا صِرْتُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ذَکَرْتُ لَهُ حَالَهُ فَقَالَ لِی إِذَا رَجَعْتَ إِلَی الْکُوفَهِ فَإِنَّهُ سَیَأْتِیکَ فَقُلْ لَهُ یَقُولُ لَکَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ دَعْ مَا أَنْتَ عَلَیْهِ وَ أَضْمَنُ لَکَ عَلَی اللَّهِ الْجَنَّهَ قَالَ فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَی الْکُوفَهِ أَتَانِی فِیمَنْ أَتَی فَاحْتَبَسْتُهُ حَتَّی خَلَا مَنْزِلِی فَقُلْتُ یَا هَذَا إِنِّی ذَکَرْتُکَ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۲ ص ۴۲۳.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۲ ص ۴۲۵.

لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَقْرِئْهُ السَّلَامَ وَ قُلْ لَهُ یَتْرُکُ مَا هُوَ عَلَیْهِ وَ أَضْمَنُ لَهُ عَلَی اللَّهِ الْجَنَّهَ فَبَکَی ثُمَّ قَالَ اللَّهَ قَالَ لَکَ جَعْفَرٌ علیه السلام هَذَا قَالَ فَحَلَفْتُ لَهُ أَنَّهُ قَالَ لِی مَا قُلْتُ لَکَ فَقَالَ لِی حَسْبُکَ وَ مَضَی فَلَمَّا کَانَ بَعْدَ أَیَّامٍ بَعَثَ إِلَیَّ وَ دَعَانِی فَإِذَا هُوَ خَلْفَ بَابِ دَارِهِ عُرْیَانٌ فَقَالَ یَا أَبَا بَصِیرٍ مَا بَقِیَ فِی مَنْزِلِی شَیْ ءٌ إِلَّا وَ خَرَجْتُ عَنْهُ وَ أَنَا کَمَا تَرَی فَمَشَیْتُ إِلَی إِخْوَانِی فَجَمَعْتُ لَهُ مَا کَسَوْتُهُ بِهِ ثُمَّ لَمْ یَأْتِ عَلَیْهِ إِلَّا أَیَّامٌ یَسِیرَهٌ حَتَّی بَعَثَ إِلَیَّ أَنِّی عَلِیلٌ فَأْتِنِی فَجَعَلْتُ أَخْتَلِفُ إِلَیْهِ وَ أُعَالِجُهُ حَتَّی نَزَلَ بِهِ الْمَوْتُ- فَکُنْتُ عِنْدَهُ جَالِساً وَ هُوَ یَجُودُ بِنَفْسِهِ ثُمَّ غُشِیَ عَلَیْهِ غَشْیَهً ثُمَّ أَفَاقَ فَقَالَ یَا أَبَا بَصِیرٍ قَدْ وَفَی صَاحِبُکَ لَنَا ثُمَّ مَاتَ فَحَجَجْتُ فَأَتَیْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَاسْتَأْذَنْتُ عَلَیْهِ فَلَمَّا دَخَلْتُ قَالَ مُبْتَدِئاً مِنْ دَاخِلِ الْبَیْتِ وَ إِحْدَی رِجْلَیَّ فِی الصَّحْنِ وَ الْأُخْرَی فِی دِهْلِیزِ دَارِهِ یَا أَبَا بَصِیرٍ قَدْ وَفَیْنَا لِصَاحِبِکَ (۱).

**[ترجمه]کشف الغمه: عبد اللّه بن محمّد تصمیم داشت که با زید قیام کند امام صادق ع او را نهی نمود و بسیار سخت گرفت اما او از تصمیم خود بر نمی گشت. فرمود بخدا قسم گویی تو را می بینم که بعد از زید روسری بر سرت بسته اند مانند روسری زنها و تو را در میان هودجی گذارده اند و با تو همان کاری را می کنند که با زنان انجام می دهند. وقتی زید کشته شد، دوستان ما مقداری پول برای عبد اللّه بن محمّد جمع کردند و هودجی برایش کرایه کردند او را گرفته و بردند تا به بیابان رسید تا آنجا همراهش رفتند. در این موقع محمّد بن عبد اللّه شروع کرد بخندیدن گفتند چرا میخندی؟ گفت بخدا قسم از دوست شما (امام صادق) در شگفتم، من با او در مورد قیام صحبت کردم مرا نهی کرد اما من اطاعت نکردم. همین جریان که الان اتفاق افتاده برایم پیش بینی کرد فرمود مثل زنان روسری بر سرت می اندازند و در هودجی قرار میدهند چون هودج زنان الان همان وضع پیش آمده از این در شگفتم - . کشف الغمه ۲ : ۴۲۲ - .

مالک جهنی گفت: روزی خدمت حضرت صادق بودم با خود در مورد مقام ائمه و پیشوایان از اهل بیت پیامبر می اندیشیدم. امام صادق علیه السّلام رو بمن نموده فرمود: مالک! شما واقعا شیعه ما هستید خیال نکنی که درباره فضل ما زیاد روی کرده ای، هرگز کسی قدرت ندارد که حقیقت خدا و عظمت او را توصیف کند. برای خدا مثالهای بزرگی است. همچنین کسی نمیتواند حق مؤمن را بیان کند و حقوق او را بمقداری که خداوند لازم شمرده برای برادر مؤمنش ادا نماید. مالک! وقتی مؤمنین یک دیگر را می بینند و با یکدیگر مصافحه مینمایند (دست در دست یک دیگر میگذارند) خداوند تا وقتی که دستهای آنها در دست یکدیگر باشد آنها را مشمول لطف و مغفرت خود قرار میدهد و گناهان از ایشان فرو میریزد تا از یکدیگر جدا شوند. در این صورت چه کسی میتواند مقام مؤمنی که این مقام را در نزد خدا دارد وصف نماید؟!

رفاعه بن موسی گفت: روزی خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم که پسرش موسی بن جعفر علیه السّلام آمد او را گرفتم و روی زانوان خود گذاشتم سرش را بوسیده و در آغوش گرفتم. امام صادق فرمود: رفاعه او در چنگال بنی عباس گرفتار می شود باز خلاص میگردد و برای بار دوم گرفتار آنها میگردد این بار در دست آنها از بین میرود - . همان ۲ : ۴۲۳ - .

بکر بن ابی بکر حضرمی گفت: منصور دوانیقی پدرم را زندانی کرد خدمت حضرت صادق رسیدم و جریان را بایشان عرض کردم فرمود: پسرم اسماعیل مریض است فعلا گرفتار او هستم ولی بزودی برایش دعا خواهم کرد. گفت چند روز در مدینه ماندم. یک روز امام علیه السّلام پیغام فرستاد خداوند وسیله آزادی پدرت را فراهم نمود ولی مشیت چنین مقدر کرد که اسماعیل از دنیا برود. گفت از مدینه خارج شدم و به شهر ابن هبیره رسیدم در آنجا منصور را دیدم سوار بر اسب است فریاد

زدم. پـدرم ابو بکر حضـرمی پیرمرد کهنسالی است. منصور گفت پسـر این مرد جلو زبانش را نمیگیرد پدرش را آزاد کنید - . کشف الغمه ۲ : ۴۲۵ - .

مرازم گفت: امام صادق ع در مکه بمن فرمود اگر بشنوی یک نفر به من دشنام می دهد چه میکنی؟ گفتم او را میکشم. گفت مرازم اگر کسـی به من دشـنام داد باو کاری نداشـته باش. مرازم گفت در هوای گرم از مکه خارج شـدم گرما مرا مجبور کرد که به زیر یکی از گنبـدها پناه ببرم، در آنجا عـده ای بودند شـنیدم یکی از آنها به حضـرت صادق فحش میداد به یاد فرمایش امام افتادم و چیزی نگفتم اگر سفارش نکرده بود او را میکشتم.

ابـو بصـیر گفت: همسـایه ای داشـتم که از مـأمورین سـلطان و هـواداران آنهـا بود و پول گزافی بـدست آورده بود، چنـد کنیز خواننده تهیه کرده بود، گروهی را جمع میکرد مشروب میخوردند و بساز و نواز اشتغال داشتند که باعث ناراحتی من بود. چند مرتبه بخودش شـکایت کردم ولی دست نکشید. چون زیاد اصرار کردم روزی گفت فلانی من مردی گرفتار هستم و تو مردی آسوده و موفق، اگر وضع مرا برای امام خود بگویی شایـد خـدا بوسـیله تو مرا نجات دهـد. حرف او بر من تأثیر گذاشت، وقتی خـدمت امام صادق ع رسـیدم جریان او را تعریف کردم فرمود: هنگامی که بکوفه برگردی او به دیـدن تو خواهد آمد باو بگو جعفر بن محمّد علیه السّلام میگوید هر چه از این راه بدست آورده ای رها کن من از طرف خدا بهشت را برای تو ضمانت می کنم. ابو بصیر گفت وقتی بکوفه برگشتم از جمله کسانی که بدیدنم آمدند او بود، وقتی خواست برود او را نگه داشتم تا خانه خلوت شـد بـاو گفتم فلانی من جریان تو را خـدمت امام علیه السّـلام عرض کردم فرمود: سـلام مرا باو برسان و بگو هر چه از این راه بـدست آورده واگـذارد من از جانب خـدا بهشت را برایش ضـمانت میکنم اشک هایش جاری شد. گفت آه ترا بخدا حضرت صادق بتو چنین فرمود؟ قسم خوردم که ایشان چنین فرمودند. گفت بسیار خوب، رفت. چند روز بیشتر نگذشت که به دنبال من فرستاد وقتی رفتم دیدم پشت در ایستاده و برهنه است گفت ابو بصیر هر چه در منزل داشتم دادم اکنون می بینی در چه وضعی هستم. پیش دوستان رفتم و مقداری لباس برای او گرفتم. بعد از چند روز باز به دنبال من فرستاد که بیمارم بیا تو را ببینم. مرتب از او خبر می گرفتم و در معالجه اش کوشـش مینمودم تا بالاخره در شرف مرگ قرار گرفت. من بر بالینش نشسته بودم در حال جان دادن بود بیهوش شـد بعد که بهوش آمد گفت ابو بصـیر امامت بوعده خود وفا کرد سپس از دنیا رفت، آن سال بحـج رفتم. خـدمت حضـرت صادق رسـیدم اجازه شـرفیابی خواسـتم وارد خانه که شدم یک پایم در صـحن حیاط و پای دیگرم بر در اطاق بود قبل از اینکه صـحبتی بکنم فرمود: ابو بصـیر به عهدی که با دوسـتت بسته بودیم وفا کردیم - . همان ۲ : ۴۲۶ - .

**[ترجمه]

«۲۰۰»

کا، [الکافی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]کا، [الکافی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ: مِثْلَهُ - ۲. الکافی ج ۱ ص ۴۷۴. -

**[ترجمه]

بیان

یتبع السلطان أی یوالی خلیفه الجور و یتولی من قبله و القیان جمع قینه بالفتح و هی الأمه المغنیه و فی القاموس (۳) الجمع جماعه الناس و الجمع جموع یؤذینی أی بالغناء و نحوه مبتلی أی ممتحن بالأموال و المناصب مغرور بها فتسلط الشیطان علی فلا یمکننی ترکها أو أنی مع تلک الأحوال لا أرجو المغفره فلذا لا أترک لذاتی الله بالجر بتقدیر حرف القسم حسبک أی هذا کاف لک فیما أردت من انتهائی عما کنت فیه و فی النهایه(۴) یجود بنفسه أی یخرجها و یدفعها کما یدفع الإنسان ماله یجود به و الجود الکرم یرید به أنه کان فی النزع و سیاق الموت.

**[ترجمه]یتبع السلطان یعنی از خلیفه ظالم پیروی می کند و از او حمایت می کند، القیان جمع قینه با فتحه است که منظور کنیز خواننده است. در قاموس آمده است منظور از الجمع جماعت مردم است و الجمع گروهی که مرا با آواز و غنا و امثال آن آزار می دهند. مبتلی یعنی من با اموال و منصب هایی که مرا دچار غرور کرد آزمایش شدم و شیطان بر من مسلط شده به همین خاطر نمی توانم این اموال و مقام را رها کنم یا منظور آن است که من با این حال و روزی که دارم به مغفرت و بخشش امیدی ندارم به همین سبب لذت هایم را ترک نمی کنم. الله مجرور به تقدیر حرف قسم است، حسبک یعنی این برای تو کافیست که من به وضعیتی که در آن هستم خاتمه دهم. در نهایه آمده است: یجود بنفسه یعنی آن را بیرون می کند هم چنانکه انسان مالش را داده و آن را می بخشد، الجود یعنی کرم و بخشش، منظور آن است که او در حال جان دادن و در راه مرگ بود.

**[ترجمه]

«۲۰۱»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ کِتَابِ الدَّلَائِلِ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ الثُّمَالِیِّ قَالَ: کُنْتُ مَعَ أَبِی

۱- ۱. نفس المصدر ج ۲ ص ۴۲۶.

۲- ۲. الکافی ج ۱ ص ۴۷۴.

۳- ۳. القاموس ج ۳ ص ۱۴.

۴- ۴. النهایه ج ۱ ص ۱۸۶.

عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَیْنَ مَکَّهَ وَ الْمَدِینَهِ إِذَا الْتَفَتَ عَنْ یَسَارِهِ فَرَأَی کَلْباً أَسْوَدَ فَقَالَ مَا لَکَ قَبَّحَکَ اللَّهُ مَا أَشَدَّ مُسَارَعَتَکَ وَ إِذَا هُوَ شَبِیهُ الطَّائِرِ فَقَالَ هَذَا عثمُ بَرِیدُ الْجِنِّ مَاتَ هِشَامُ السَّاعَهَ وَ هُوَ یَطِیرُ یَنْعَاهُ فِی کُلِّ بَلَدٍ(۱).

**[ترجمه]کشف الغمه: ابو حمزه ثمالی گفت بین راه مکه و مدینه خدمت حضرت صادق بودم ناگاه امام متوجه طرف چپ خود شد و سگ سیاهی را مشاهده کرد فرمود: ترا چه شده؟ خدا صورت تو را زشت نماید چقدر عجله میکنی ناگاه دیدم مانند پرنده ای شد. امام فرمود این عثم پیک جن است هشام بن عبد الملک در این ساعت مرد او پرواز میکند و خبر مرگ را به اطراف جهان میرساند - . کشف الغمه ۲ : ۴۲۴ - .

**[ترجمه]

«۲۰۲»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ مَالِکِ بْنِ عَطِیَّهَ عَنِ الثُّمَالِیِّ: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ مَالِکِ بْنِ عَطِیَّهَ عَنِ الثُّمَالِیِّ: مِثْلَهُ - ۲. لم نعثر علیه عاجلا. - .

**[ترجمه]

«۲۰۳»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ کِتَابِ الدَّلَائِلِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ قَالَ: اشْتَرَیْتُ مِنْ مَکَّهَ بُرْدَهً وَ آلَیْتُ عَلَی نَفْسِی أَنْ لَا تَخْرُجَ عَنْ مِلْکِی حَتَّی تَکُونَ کَفَنِی فَخَرَجْتُ فِیهَا إِلَی عَرَفَهَ فَوَقَفْتُ فِیهَا الْمَوْقِفَ ثُمَّ انْصَرَفْتُ إِلَی جَمْعٍ فَقُمْتُ إِلَیْهَا فِی وَقْتِ الصَّلَاهِ فَرَفَعْتُهَا أَوْ طَوَیْتُهَا شَفَقَهً مِنِّی عَلَیْهَا وَ قُمْتُ لِأَتَوَضَّأَ ثُمَّ عُدْتُ فَلَمْ أَرَهَا فَاغْتَمَمْتُ لِذَلِکَ غَمّاً شَدِیداً فَلَمَّا أَصْبَحْتُ وَ قُمْتُ لِأَتَوَضَّأَ أَفَضْتُ مَعَ النَّاسِ إِلَی مِنًی فَإِنِّی وَ اللَّهِ لَفِی مَسْجِدِ الْخَیْفِ إِذْ أَتَانِی رَسُولُ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لِی یَقُولُ لَکَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ أَقْبِلْ إِلَیْنَا السَّاعَهَ فَقُمْتُ مُسْرِعاً حَتَّی دَخَلْتُ إِلَیْهِ وَ هُوَ فِی فُسْطَاطٍ فَسَلَّمْتُ وَ جَلَسْتُ فَالْتَفَتَ إِلَیَّ أَوْ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَیَّ فَقَالَ یَا إِبْرَاهِیمُ أَ تُحِبُّ أَنْ نُعْطِیَکَ بُرْدَهً تَکُونُ کَفَنَکَ قَالَ قُلْتُ وَ الَّذِی یَحْلِفُ بِهِ إِبْرَاهِیمُ لَقَدْ ضَاعَتْ بُرْدَتِی قَالَ فَنَادَی غُلَامَهُ فَأَتَی بِبُرْدَهٍ فَإِذَا هِیَ وَ اللَّهِ بُرْدَتِی بِعَیْنِهَا وَ طَیِّی وَ اللَّهِ بِیَدِی- قَالَ فَقَالَ خُذْهَا یَا إِبْرَاهِیمُ وَ احْمَدِ اللَّهَ (۳).

وَ عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ قَالَ: کَتَبَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ رُقْعَهً فِی حَوَائِجَ لِأَشْتَرِیَهَا وَ کُنْتُ إِذَا قَرَأْتُ الرُّقْعَهَ خَرَقْتُهَا فَاشْتَرَیْتُ الْحَوَائِجَ وَ أَخَذْتُ الرُّقْعَهَ فَأَدْخَلْتُهَا فِی زَنْفَلِیجَتِی (۴)

وَ قُلْتُ أَتَبَرَّکُ بِهَا قَالَ وَ قَدِمْتُ عَلَیْهِ فَقَالَ یَا هِشَامُ اشْتَرَیْتَ

۱- ۱. كشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۴.

۲- ۲. لم نعثر عليه عاجلا.

۳- ۳. كشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۴.

۴- ۴. الزنفليجه: بفتح الزاى و الفاء و كسـر اللام، و حكى فى لسان العرب كسر الزاى و الفاء، و يقال: الزنفيلجه، اعجمى معرب« زين فـاله» و هو وعـاء شبيه بـالكنف و هو وعـاء أداه الراعى، أو وعـاء أسـقاط التاجر، و يرجـح بعض الاساتـذه انه الزنبيل محرفا. المعرب للجواليقىّ ص ۱۷۰.

الْحَوَائِجَ؟ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَ خَرَقْتَ الرُّقْعَهَ قُلْتُ أَدْخَلْتُهَا زَنْفِيلَجَتِی وَ أَقْفَلْتُ عَلَيْهَا الْبَابَ أَطْلُبُ الْبَرَكَهَ وَ هُوَ ذَا الْمِفْتَاحُ فِی تِكَّتِی قَالَ فَرَفَعَ جَانِبَ مُصَلَّاهُ وَ طَرَحَهَا إِلَيَّ فَقَالَ خَرِّقْهَا فَخَرَّقْتُهَا وَ رَجَعْتُ فَفَتَّشْتُ الزَّنْفِيلَجَهَ فَلَمْ أَجِدْ فِيهَا شَيْئاً(١).

وَ عَنْ مَالِكٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ: كُنَّا بِالْمَدِينَهِ حِينَ أُجْلِيَتِ الشِّيعَهُ وَ صَارُوا فِرَقاً فَتَنَحَّيْنَا عَنِ الْمَدِينَهِ نَاحِيَهً ثُمَّ خَلَوْنَا فَجَعَلْنَا نَذْكُرُ فَضَائِلَهُمْ وَ مَا قَالَتِ الشِّيعَهُ إِلَی أَنْ خَطَرَ بِبَالِنَا الرُّبُوبِيَّهُ فَمَا شَعَرْنَا بِشَیْ ءٍ إِذَا نَحْنُ بِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَاقِفٌ عَلَی حِمَارٍ فَلَمْ نَدْرِ مِنْ أَيْنَ جَاءَ فَقَالَ يَا مَالِكُ وَ يَا خَالِدُ مَتَی أَحْدَثْتُمَا الْكَلَامَ فِی الرُّبُوبِيَّهِ فَقُلْنَا مَا خَطَرَ بِبَالِنَا إِلَّا السَّاعَهَ فَقَالَ اعْلَمَا أَنَّ لَنَا رَبّاً يَكْلَؤُنَا بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ نَعْبُدُهُ يَا مَالِكُ وَ يَا خَالِدُ قُولُوا فِينَا مَا شِئْتُمْ وَ اجْعَلُونَا مَخْلُوقِينَ فَكَرَّرَهَا عَلَيْنَا مِرَاراً وَ هُوَ وَاقِفٌ عَلَی حِمَارِهِ (٢).

وَ عَنْ أَبِی بَكْرٍ الْحَضْرَمِیِّ قَالَ: ذَكَرْنَا أَمْرَ زَيْدٍ وَ خُرُوجَهُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ عَمِّی مَقْتُولٌ إِنْ خَرَجَ قُتِلَ فَقِرُّوا فِی بُيُوتِكُمْ فَوَ اللَّهِ مَا عَلَيْكُمْ بَأْسٌ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

وَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ: تَفَكَّرْتُ فِی قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَی- وَ ما خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ (٣) قُلْتُ خُلِقُوا لِلْعِبَادَهِ وَ يَعْصُونَ وَ يَعْبُدُونَ غَيْرَهُ وَ اللَّهِ لَأَسْأَلَنَّ جَعْفَراً عَنْ هَذِهِ الْآيَهِ فَأَتَيْتُ الْبَابَ فَجَلَسْتُ أُرِيدُ الدُّخُولَ عَلَيْهِ إِذْ رَفَعَ صَوْتَهُ- فَقَرَأَ وَ ما خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ثُمَّ قَرَأَ لا تَدْرِی لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذلِكَ أَمْراً(۴) فَعَرَفْتُ أَنَّهَا مَنْسُوخَهٌ(۵).

۱- ۱. كشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۸.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۲ ص ۴۳۱.

۳- ۳. سوره الذاريات الآيه: ۵۶.

۴- ۴. سوره الطلاق الآيه ۱.

۵- ۵. كشف الغمّه ج ۲ ص ۴۳۳.

عَنْ عَمَّارٍ السِّجِسْتَانِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کُنْتُ أَجِی ءُ فَأَسْتَأْذِنُ عَلَیْهِ- فَجِئْتُ ذَاتَ لَیْلَهٍ فَجَلَسْتُ فِی فُسْطَاطِهِ بِمِنًی فَاسْتُؤْذِنَ لِشَبَابٍ کَأَنَّهُمْ رِجَالٌ زُطٌّ(۱)

وَ خَرَجَ عَلَیَّ عِیسَی شَلَقَانُ فَذَکَّرَنِی لَهُ فَأَذِنَ لِی فَقَالَ یَا عَمَّارُ مَتَی جِئْتَ قُلْتُ قَبْلَ أُولَئِکَ الشَّبَابِ الَّذِینَ دَخَلُوا عَلَیْکَ وَ مَا رَأَیْتُهُمْ خَرَجُوا قَالَ أُولَئِکَ قَوْمٌ مِنَ الْجِنِّ- سَأَلُوا عَنْ مَسَائِلَ ثُمَّ ذَهَبُوا(۲).

وَ عَنْ یُونُسَ بْنِ أَبِی یَعْفُورٍ عَنْ أَخِیهِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَرْوَانُ خَاتِمُ بَنِی مَرْوَانَ وَ إِنْ خَرَجَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قُتِلَ (۳).

**[ترجمه]کشف الغمه: از کتاب دلائل از عبد الحمید نقل کرده است: از مکه برده ای خریدم و سوگند یاد کردم که آن را به کسی ندهم تا کفن خودم بشود. برای انجام اعمال بعرفات رفتم، در عرفه اقامت کردم سپس به سمت مشعر رفتم و هنگام نماز در آن جا ایستادم, آنقدر برده را دوست داشتم که آن را پیچیدم، برخاستم که وضو بگیرم وقتی برگشتم آن را ندیدم، بسیار غمگین شدم، صبحگاه با مردم بطرف منی رفتم. به خدا قسم در مسجد خیف بودم که پیکی از طرف حضرت صادق علیه السّلام آمد و گفت امام فرموده که هم اکنون نزد ما بیا، با عجله خدمت ایشان رسیدم امام درون خیمه ای بود، سلام کردم و نشستم متوجه من شد یا سرش یا سمت من بلند کرد و فرمود: ابراهیم دوست داری برده ای بتو بدهم که کفن تو باشد؟ گفتم قسم به کسی که ابراهیم به او سوگند می خورد برده ی من گم شده است. دستور داد غلامش یک برده برایم بیاورد. به خدا قسم همان برده ی خودم بود که در دستم بود، فرمود: ابراهیم آن را بگیر و خدا را شکر کن - . همان ۲ : ۴۲۴ - .

هشام بن احمر گفت حضرت صادق ع برگه ای نوشت که در آن چیزهایی را نام برده بود تا از بازار تهیه کنم، هر وقت چنین نوشته ای میداد پاره میکردم و لوازم را میخریدم. این مرتبه لوازم را خریدم ولی نامه را داخل زنبیل گذاردم تا برای تبرک نگه دارم. رفتم خدمت امام صادق فرمود لوازم را خریدی؟ گفتم آری. فرمود نامه را پاره کردی؟ عرض کردم آن را داخل زنبیل گذاشتم و در خانه خود نهادم و در خانه را قفل کردم تا برای تبرک نگه دارم این کلید در خانه است که در جیب دارم. امام یک طرف سجاده خود را بلند نمود نامه را انداخت پیش من فرمود پاره کن پاره کردم وقتی برگشتم داخل زنبیل را جستجو نمودم نامه ای در آن نبود - . کشف الغمه ۲ : ۴۲۸ - .

مالک جهنی گفت: وقتی شیعیان را تبعید کردند و به چند فرقه تقسیم شده بودند، ما به یک گوشه مدینه پناه بردیم در آنجای خلوت صحبت از فضایل ائمه کرده و عقیده شیعه را بازگو میکردیم تا بالاخره خدایی آنها به ذهن ما خطور کرد. ناگاه دیدم امام صادق ع سوار بر الاغ است و در مقابل ما ایستاده نفهمیدیم از کدام طرف آمد. فرمود: مالک، خالد از چه وقت در باره خدایی ما صحبت میکردید؟ گفتم: چنین فکری به ذهن ما نرسیده بود مگر هم اکنون. فرمود: بدانید: ما خدایی داریم که شب و روز از ما حفظ میکند و او را می پرستیم، مالک، خالد هر چه مایلید در فضیلت ما بگویید ولی بدانید که ما مخلوق و آفریده شده هستیم. همان طور که روی الاغ نشسته بود چند مرتبه این سخن را تکرار نمود - . همان ۲ : ۴۳۱ - .

ابو بکر حضرمی گفت: در خدمت حضرت صادق علیه السّلام صحبت از قیام زید کردیم فرمود: عمویم کشته خواهد شد اگر قیام کند کشته می شود شما در خانه های خود باشید هیچ اشکالی برای شما نیست. یکی از حاضرین گفت ان شاء اللّه.

داود بن اعين گفت: در مورد اين سخن خداونـد كه مى فرمايد: «وَ ما خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» - . ذاريات / ۵۶ - {و جنّ و انس را نيافريدم جز براى آنكه مرا بپرستند} تأمل مى كردم، گفتم براى عبادت خلق شدند ولى عصيان كرده و غير خدا را مى پرستند، به خدا قسم از امام صادق ع در مورد اين آيه سؤال خواهم كرد. بر در خانه امام رفتم و نشستم خواستم نزد ايشان بروم كه صدايش بلند كرد و خواند «وَ ما خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» سپس خواند «لا تَدْرِى لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذلِكَ أَمْراً» - . طلاق / ۱ - {نمى دانى، شايد خدا پس از اين، پيشامدى پديد آورد} دانستم كه اين آيه منسوخ شده است - . كشف الغمه ۲ : ۴۳۳ - .

عمار سجستانى از امام صادق ع نقل كرده است: مى آمدم و اجازه مى خواستم كه نزد امام بروم، شبى در منى وارد خيمه امام شدم، براى عده اى جوان اجازه خواستند گويا مردانى از هند بودند، عيسى شلقان نزد من آمد، نام مرا براى امام برد و برايم اذن ورود گرفت. امام فرمود: عمار كى آمدى؟ گفتم: قبل از آن جوانانى كه نزد شما آمدند ولى نديدم كه آن ها خارج شوند. امام فرمود: آن ها قومى از جن بودند كه در مورد مسائلى سؤال كردند و بعد رفتند - . همان ۲ : ۴۳۴ - .

امام صادق ع فرمود: مروان ختم كننده فرزندان مروان است و اگر محمد بن عبد الله قيام كند كشته خواهد شد - . كشف الغمه ۲ : ۴۳۱ - .

**[ترجمه]

«۲۰۴»

كش، [رجال الكشى] حَمْدَوَيْهِ عَنْ أَبِى أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ سَلَّامِ بْنِ سَعِيدٍ الْجُمَحِيِّ عَنْ أَسْلَمَ مَوْلَى مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّهِ قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَبِى جَعْفَرٍ عليه السلام مُسْنِداً ظَهْرِى إِلَى زَمْزَمَ فَمَرَّ عَلَيْنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ وَ هُوَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا أَسْلَمُ أَ تَعْرِفُ هَذَا الشَّابَّ قُلْتُ نَعَمْ هَذَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ أَمَا إِنَّهُ سَيَظْهَرُ وَ يُقْتَلُ فِى حَالِ مَضِيعَهٍ- ثُمَّ قَالَ يَا أَسْلَمُ لَا تُحَدِّثْ بِهَذَا الْحَدِيثِ أَحَداً فَإِنَّهُ عِنْدَكَ أَمَانَهٌ قَالَ فَحَدَّثْتُ بِهِ مَعْرُوفَ بْنَ خَرَّبُوذَ وَ أَخَذْتُ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا أَخَذَ عَلَيَّ قَالَ وَ كُنَّا عِنْدَ أَبِى جَعْفَرٍ عليه السلام غُدْوَهً وَ عَشِيَّهً أَرْبَعَهً مِنْ أَهْلِ مَكَّهَ فَسَأَلَهُ مَعْرُوفٌ فَقَالَ أَخْبِرْنِى عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ الَّذِى حَدَّثْتَنِيهِ فَإِنِّى أُحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْكَ قَالَ فَالْتَفَتَ إِلَى أَسْلَمَ فَقَالَ لَهُ يَا أَسْلَمُ فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّى أَخَذْتُ عَلَيْهِ مِثْلَ الَّذِى أَخَذْتَهُ عَلَيَّ قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام لَوْ كَانَ النَّاسُ كُلُّهُمْ لَنَا شِيعَهً لَكَانَ ثَلَاثَهُ أَرْبَاعِهِمْ لَنَا شُكَّاكاً وَ الرُّبُعُ الْآخَرُ أَحْمَقَ (۴).

ص: ۱۴۹

۱- ۱. الزط: بالضم جيل من الهند معرب جت بالفتح.

۲- ۲. كشف الغمّه ج ۲ ص ۴۳۴.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۲ ص ۴۳۱.

۴- ۴. رجال الكشّى ص ۱۳۴.

**[ترجمه]رجال کشی: از اسلم غلام محمد بن حنیفه نقل شده که گفت: همراه امام صادق ع بودم و به زمزم تکیه داده بودم، محمد بن عبد الله بن حسن از کنار ما عبور کرد و در حال طواف خانه خدا بود. امام فرمود: اسلم آیا این جوان را می شناسی؟ گفتم: بله محمد بن عبد الله بن حسن است، فرمود: او قیام می کند و در حالی به او توجهی نمی کنند کشته می شود، سپس فرمود: اسلم این حدیث را برای کسی بازگو مکن زیرا نزد تو امانت است. اسلم گفت: آن حدیث را برای معروف بن خربوذ بازگو کردم و همان طور که امام از من قول گرفته بود از او قول گرفتم. صبح و شبی با چهار نفر از اهل مکه نزد امام صادق ع بودیم، معروف از امام پرسید و گفت: مرا از حدیثی که به او گفتی آگاه کن زیرا دوست دارم خودم از شما بشنوم. امام متوجه اسلم شد و فرمود: اسلم! گفت: فدایت شوم من از او همان طور که شما از من قول گرفتید قول گرفته بودم. امام صادق ع فرمود: اگر همه مردم شیعه ما باشند سه چهارم آن ها نسبت به ما شکاک هستند و یک چهارم آن ها احمق هستند - . رجال کشی: ۱۳۴ - .

**[ترجمه]

«۲۰۵»

قب (۱)،[المناقب] لابن شهرآشوب عم، [إعلام الوری] مِنْ کِتَابِ نَوَادِرِ الْحِکْمَهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: دَخَلَ شُعَیْبٌ الْعَقَرْقُوفِیُّ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ مَعَهُ صُرَّهٌ فِیهَا دَنَانِیرُ فَوَضَعَهَا بَیْنَ یَدَیْهِ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَ زَکَاهٌ أَمْ صِلَهٌ فَسَکَتَ ثُمَّ قَالَ زَکَاهٌ وَ صِلَهٌ قَالَ فَلَا حَاجَهَ لَنَا فِی الزَّکَاهِ قَالَ فَقَبَضَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ قَبْضَهً فَدَفَعَهَا إِلَیْهِ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ أَبُو بَصِیرٍ قُلْتُ لَهُ کَمْ کَانَتِ الزَّکَاهُ مِنْ هَذِهِ قَالَ بِقَدْرِ مَا أَعْطَانِی وَ اللَّهِ لَمْ یَزِدْ حَبَّهً وَ لَمْ یَنْقُصْ حَبَّهً(۲).

أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَیْلٍ عَنْ شِهَابِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَیْفَ أَنْتَ إِذَا نَعَانِی إِلَیْکَ مُحَمَّدُ بْنُ سُلَیْمَانَ قَالَ فَلَا وَ اللَّهِ مَا عَرَفْتُ مُحَمَّدَ بْنَ سُلَیْمَانَ وَ لَا عَلِمْتُ مَنْ هُوَ قَالَ ثُمَّ کَثُرَ مَالِی وَ عَرَضْتُ تِجَارَتِی بِالْکُوفَهِ وَ الْبَصْرَهِ فَإِنِّی یَوْماً بِالْبَصْرَهِ عِنْدَ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ وَ هُوَ وَالِی الْبَصْرَهِ إِذْ أَلْقَی إِلَیَّ کِتَاباً وَ قَالَ لِی یَا شِهَابُ أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَکَ وَ أَجْرَنَا فِی إِمَامِکَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ فَذَکَرْتُ الْکَلَامَ فَخَنَقَتْنِی الْعَبْرَهُ فَخَرَجْتُ فَأَتَیْتُ مَنْزِلِی وَ جَعَلْتُ أَبْکِی عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام (۳).

**[ترجمه]مناقب - . مناقب ۳ : ۳۵۴ - ، اعلام الوری: ابو بصیر گفت شعیب عقرقوفی نزد امام صادق ع رفت، با خود کیسه ای دینار داشت. امام صادق ع به او فرمود: زکات است یا صله؟ گفت: او سکوت کرد، بعد گفت هم زکات، هم هدیه. فرمود: ما به زکات نیازی نداریم، بعد امام مشتی از آن را برداشت و پس آن را به او داد. وقتی بیرون آمد ابوبصیر گفت از او پرسیدم چقدر از این پول زکات بود؟ گفت: به همان اندازه که به من داد به خدا قسم یک دانه کم و زیاد نکرد - . اعلام الوری: ۲۶۹ - .

شهاب بن عبد ربه گفت: امام صادق علیه السّلام بمن فرمود چگونه خواهی بود وقتی محمّد بن سلیمان خبر مرگ مرا بتو بدهد؟ عرض کردم بخدا قسم من محمّد بن سلیمان را نمی شناسم و نمیدانم کیست. بعد ثروتمند شدم و معاملات تجاری من بین کوفه و بصره برقرار شد. روزی در بصره پیش محمّد بن سلیمان فرماندار بصره بودم. نامه ای پیش من انداخت و گفت

شهاب خدا اجر تو و ما را افزون کند امامت جعفر بن محمّد از دنیا رفت.

به یاد فرمایش امام صادق ع افتادم گریه گلویم را گرفت بخانه رفتم و شروع کردم بگریه کردن برای امام صادق علیه السّلام - . مناقب ۳ : ۳۴۹، اعلام الوری: ۲۶۹ - .

**[ترجمه]

«۲۰۶»

کش، [رجال الکشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ فَضْلٍ عَنْ شِهَابٍ: مِثْلَهُ (۴)

وَ- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْوَشَّاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ شِهَابٍ: مِثْلَهُ (۵).

**[ترجمه]کش، [رجال الکشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ فَضْلٍ عَنْ شِهَابٍ: مِثْلَهُ - ۴. رجال الکشّیّ ص ۲۶۰. -

وَ- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْوَشَّاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ شِهَابٍ: مِثْلَهُ - ۵. نفس المصدر ص ۲۶۰. - .

**[ترجمه]

«۲۰۷»

عم، [إعلام الوری] مِنْ كِتَابِ نَوَادِرِ الْحِكْمَةِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عَائِذٍ الْأَحْمَسِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَ أَنَا أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ وَ نَسِيتُ فَقُلْتُ السَّلَامُ

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۵۴.

۲- ۲. إعلام الوری ص ۲۶۹.

۳- ۳. المناقب ج ۳ ص ۳۴۹ و إعلام الوری ۲۶۹.

۴- ۴. رجال الکشّیّ ص ۲۶۰.

۵- ۵. نفس المصدر ص ۲۶۰.

عَلَیْکَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ أَجَلْ وَ اللَّهِ إِنَّا وُلْدُهُ وَ مَا نَحْنُ بِذِی قَرَابَةٍ مَنْ أَتَی اللَّهَ بِالصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ الْمَفْرُوضَاتِ لَمْ یُسْأَلْ عَمَّا سِوَی ذَلِکَ فَاکْتَفَیْتُ بِذَلِکَ.

عَلِیُّ بْنُ الْحَکَمِ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ مُوسَی الْجُعْفِیِّ قَالَ: قَالَ لَنَا یَوْماً وَ نَحْنُ نَتَحَدَّثُ السَّاعَةَ انْفَقَأَتْ عَیْنُ هِشَامٍ فِی قَبْرِهِ قُلْنَا وَ مَتَی مَاتَ قَالَ الْیَوْمُ الثَّالِثُ قَالَ فَحَسِبْنَا مَوْتَهُ وَ سَأَلْنَا عَنْهُ فَکَانَ کَذَلِکَ (۱).

**[ترجمه]اعلام الوری: عائذ احمسی گفت: خدمت امام صادق ع رسیدم تصمیم داشتم از ایشان راجع به نماز شب بپرسم ولی فراموش کردم. عرض کردم سلام علیك یا بن رسول اللّٰه فرمود صحیح است بخدا سوگند ما فرزند پیامبریم خویشاوند او نیستیم. هر کس نمازهای پنجگانه واجب را بخواند از چیز دیگری بازخواست نخواهد شد به همین فرمایش امام اکتفا کردم و چیزی نپرسیدم.

عروه بن موسی جعفی گفت: روزی در خدمت حضرت صادق بودیم و صحبت میکردیم فرمود الان چشم هشام بن عبد الملك در قبر ترکید. عرض کردیم هشام کی مرد؟ فرمود امروز سه روز است. بعد که خبر مرگش آمد حساب کردیم دیدیم همان تاریخی که امام فرمود هشام مرده است - . اعلام الوری: ۲۶۸ - .

**[ترجمه]

«۲۰۸»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ عُرْوَةَ: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]مناقب: از عروه مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۵۳ - .

**[ترجمه]

بیان

الثالث خبر الیوم.

**[ترجمه]الثالث خبر الیوم است .

**[ترجمه]

«۲۰۹»

کش، [رجال الکشی] طَاهِرُ بْنُ عِیسَی عَنْ جَعْفَرٍ عَنِ الشُّجَاعِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ سَلَّامِ بْنِ بِشْرٍ الرُّمَّانِیِّ وَ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ التَّمِیمِیِّ عَنْ مُحَمَّدٍ الْأَصْفَهَانِیِّ قَالَ: کُنْتُ قَاعِداً مَعَ مَعْرُوفِ بْنِ خَرَّبُوذَ بِمَکَّةَ وَ نَحْنُ جَمَاعَةٌ فَمَرَّ بِنَا قَوْمٌ عَلَی حَمِیرٍ

مُعْتَمِرُونَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَهِ فَقَالَ لَنَا مَعْرُوفٌ سَلُوهُمْ هَلْ كَانَ بِهَا خَبَرٌ فَسَأَلْنَاهُمْ فَقَالُوا مَاتَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ فَأَخْبَرْنَاهُ بِمَا قَالُوا قَالَ فَلَمَّا جَازُوا مَرَّ بِنَا قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَالَ لَنَا مَعْرُوفٌ فَسَلُوهُمْ هَلْ كَانَ بِهَا خَبَرٌ فَسَأَلْنَاهُمْ فَقَالُوا كَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ أَصَابَتْهُ غَشْيَهٌ وَ قَدْ أَفَاقَ فَأَخْبَرْنَاهُ بِمَا قَالُوا فَقَالَ مَا أَدْرِی مَا يَقُولُ هَؤُلَاءِ وَ أُولَئِکَ أَخْبَرَنِی ابْنُ الْمُکَرَّمَهِ يَعْنِی أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّ قَبْرَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ عَلَى شَاطِئِ الْفُرَاتِ قَالَ فَحَمَلَهُمْ أَبُو الدَّوَانِيقِ فَقُبِرُوا عَلَى شَاطِئِ الْفُرَاتِ (۳).

**[ترجمه]رجال کشی: محمّد اصفهانی گفت در مکه با معروف بن خربوذ نشسته بودیم چند نفر از اهالی مدینه که سوار بر الاغ بوده و برای عمره احرام بسته بودند از جلو ما گذشتند معروف گفت خوب است بپرسید در مدینه اتفاقی نیافتاده سؤال کردیم.گفتند عبد اللّه بن حسن از دنیا رفت، جواب آنها را برای معروف گفتیم. وقتی آنها گذشتند گروه دیگری از اهالی مدینه رد شدند باز معروف گفت از اینها هم بپرسید. سؤال کردیم گفتند: عبد اللّه بن حسن بیهوش شده بود، خوب شد، جریان را بمعروف گفتم. گفت: من نمی فهمم اینها و آن دسته قبل چه میگویند. همان قدر میدانم که فرزند پاک ترین مردم حضرت صادق بمن فرمود که قبر عبد اللّه بن حسن و خانواده اش کنار فرات خواهد بود. راوی گفت: منصور دوانیقی آنها را برد و در کنار فرات دفن شدند - . رجال کشی: ۱۳۹ - .

**[ترجمه]

«۲۱۰»

کش، [رجال الکشی] حَمْدَوَيْهِ وَ إِبْرَاهِيمُ عَنِ الْعُبَيْدِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْبَصْرِيِّ عَنْ أَبِی غَيْلَانَ قَالَ: أَتَيْتُ الْفُضَيْلَ بْنَ يَسَارٍ فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّ مُحَمَّداً وَ إِبْرَاهِيمَ ابْنَیْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ قَدْ خرجنا [خَرَجَا] فَقَالَ لِی لَيْسَ أَمْرُهُمَا بِشَيْ ءٍ قَالَ فَصَنَعْتُ ذَلِکَ مِرَاراً کُلَّ ذَلِکَ يَرُدُّ عَلَيَّ مِثْلَ هَذَا الرَّدِّ قَالَ قُلْتُ رَحِمَکَ اللَّهُ قَدْ أَتَيْتُکَ غَيْرَ مَرَّهٍ أُخْبِرُکَ فَتَقُولُ لَيْسَ أَمْرُهُمَا بِشَيْ ءٍ أَ فَبِرَأْيِکَ تَقُولُ هَذَا قَالَ

ص: ۱۵۱

۱- ۱. إعلام الوری ص ۲۶۸.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۵۳.

۳- ۳. رجال الکشّی ص ۱۳۹.

فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ وَ لَكِنْ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ إِنْ خَرَجَا قُتِلَا(۱).

**[ترجمه]رجال کشی: ابو غیلان گفت: نزد فضل بن یسار رفتم به او گفتم: محمّد و ابراهیم دو پسر عبد اللّه بن حسن قیام کرده اند. گفت: چیز مهمی نیست. چند مرتبه من حرف خود را تکرار نمودم او همین طور جواب داد.

گفتم: من چند مرتبه بتو این جریان را گفتم همان جواب اول را دادی که چیزی نیست. این سخن را از پیش خود میگویی. در جواب گفت: نه بخدا از امام صادق علیه السّلام شنیدم که میفرمود اگر قیام کنند کشته خواهند شد - . رجال کشی: ۱۴۰ - .

**[ترجمه]

«۲۱۱»

كش، [رجال الكشی] حَمْدَوَيْهِ وَ إِبْرَاهِيمُ ابْنَا نُصَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ بِشْرِ بْنِ طَرْخَانَ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَتَيْتُهُ فَسَأَلَنِي عَنْ صِنَاعَتِي فَقُلْتُ نَخَّاسٌ فَقَالَ نَخَّاسُ الدَّوَابِّ فَقُلْتُ نَعَمْ وَ كُنْتُ رَثَّ الْحَالِ فَقَالَ اطْلُبْ لِي بَغْلَةً فَضْحَاءَ بَيْضَاءَ الْأَعْفَاجِ بَيْضَاءَ الْبَطْنِ فَقُلْتُ مَا رَأَيْتُ هَذِهِ الصِّفَهَ قَطُّ فَخَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهِ فَلَقِيتُ غُلَاماً تَحْتَهُ بَغْلَةٌ بِهَذِهِ الصِّفَهِ فَسَأَلْتُهُ عَنْهَا فَدَلَّنِي عَلَى مَوْلَاهُ فَأَتَيْتُهُ فَلَمْ أَبْرَحْ حَتَّى اشْتَرَيْتُهَا ثُمَّ أَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ نَعَمْ هَذِهِ الصِّفَهُ طَلَبْتُ ثُمَّ دَعَا لِي فَقَالَ أَنْمَى اللَّهُ وُلْدَكَ وَ كَثَّرَ مَالَكَ فَرُزِقْتُ مِنْ ذَلِكَ بِبَرَكَهِ دُعَائِهِ وَ قَنَيْتُ مِنَ الْأَوْلَادِ مَا قَصُرَتْ عَنْهُ الْأُمْنِيَّهُ(۲).

**[ترجمه]رجال کشی: بشر بن طرخان گفت وقتی حضرت صادق علیه السّلام آمد خدمت ایشان رفتم. پرسید کسب و کارت چیست؟ عرض کردم: مال فروشم. فرمود فروشنده چهارپایان؟ عرض کردم بله. من سر و وضع درستی نداشتم. فرمود: برای من یک قاطر شیری رنگ که زیر شکمش سفید باشد بخر. عرض کردم: آقا من تاکنون قاطری با این مشخصات ندیده ام. از خدمت امام مرخص شدم در بین راه غلامی را دیدم که سوار قاطری با همان مشخصات است. پرسیدم این قاطر فروشی است؟ مرا پیش آقای خود برد بالاخره از او خریدم. خدمت حضرت صادق علیه السّلام آوردم فرمود: من همین قاطر را میگفتم بعد برای من دعا کرده فرمود: خدا فرزندان تو را زیاد و ثروت تو را افزون کند. خداوند ببرکت دعای ایشان این ثروت را بمن داد و بیش از حد آرزو بمن فرزند داد - . همان: ۲۰۰ - .

**[ترجمه]

بیان

الأفضح الأبيض لا شديدا و الأعفاج جمع العفج و هو ما يتنقل إليه الطعام بعد المعده و قنيت بفتح النون أی اكتسبت و جمعت.

**[ترجمه]الأفضح: رنگ سفیدی که سفیدی آن کم است، یعنی رنگ شیری، الأعفاج جمع العفج است و منظور قسمتی است که غذا بعد از معده به آنجا منتقل می شود، قنیت با فتحه نون یعنی بدست آوردم و جمع کردم.

**[ترجمه]

كش، [رجال الكشی] حَمْدَوَيْهِ وَ إِبْرَاهِيمُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الرَّازِيُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ كَمْ عِدَّةُ الطَّهَارَةِ فَقَالَ مَا أَوْجَبَهُ اللَّهُ فَوَاحِدَةٌ وَ أَضَافَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَاحِدَةً لِضَعْفِ النَّاسِ وَ مَنْ وَضَّأَ ثَلَاثاً ثَلَاثاً فَلَا صَلَاةَ لَهُ أَنَا مَعَهُ فِي ذَا حَتَّى جَاءَ دَاوُدُ بْنُ زُرْبِيٍّ وَ أَخَذَ زَاوِيَةً مِنَ الْبَيْتِ فَسَأَلَهُ عَمَّا سَأَلْتُهُ فِي عِدَّةِ الطَّهَارَةِ فَقَالَ لَهُ ثَلَاثاً ثَلَاثاً مَنْ نَقَصَ عَنْهُ فَلَا صَلَاةَ لَهُ قَالَ فَارْتَعَدَتْ فَرَائِصِي وَ كَادَ أَنْ يَدْخُلَنِي الشَّيْطَانُ فَأَبْصَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِلَيَّ وَ قَدْ تَغَيَّرَ لَوْنِي فَقَالَ اسْكُنْ يَا دَاوُدُ هَذَا هُوَ الْكُفْرُ أَوْ ضَرْبُ الْأَعْنَاقِ قَالَ فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ وَ كَانَ ابْنُ زُرْبِيٍّ إِلَى جِوَارِ بُسْتَانِ أَبِي جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ وَ كَانَ قَدْ أُلْقِيَ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ أَمْرُ دَاوُدَ بْنِ زُرْبِيٍّ وَ أَنَّهُ رَافِضِيٌّ يَخْتَلِفُ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ إِنِّي مُطَّلِعٌ عَلَى طَهَارَتِهِ فَإِنْ هُوَ تَوَضَّأَ وُضُوءَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَإِنِّي لَأَعْرِفُ طَهَارَتَهُ حَقَّقْتُ عَلَيْهِ الْقَوْلَ وَ قَتَلْتُهُ فَاطَّلَعَ وَ دَاوُدُ يَتَهَيَّأُ

ص: ۱۵۲

۱- ۱. رجال الكشّیّ ص ۱۴۰.

۲- ۲. رجال الكشّیّ ص ۲۰۰.

لِلصَّلَاهِ مِنْ حَيْثُ لَا يَرَاهُ فَأَسْبَغَ دَاوُدُ بْنُ زُرْبِيٍّ الْوُضُوءَ ثَلَاثاً ثَلَاثاً كَمَا أَمَرَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَمَا تَمَّ وُضُوؤُهُ حَتَّى بَعَثَ إِلَيْهِ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ فَدَعَاهُ قَالَ فَقَالَ دَاوُدُ فَلَمَّا أَنْ دَخَلْتُ عَلَيْهِ رَحَّبَ فَقَالَ يَا دَاوُدُ قِيلَ فِيكَ شَيْ ءٌ بَاطِلٌ وَ مَا أَنْتَ كَذَلِكَ قَالَ اطَّلَعْتُ عَلَى طَهَارَتِكَ وَ لَيْسَ طَهَارَتُكَ طَهَارَةَ الرَّافِضَهِ فَاجْعَلْنِي فِي حِلٍّ وَ أَمَرَ لَهُ بِمِائَهِ أَلْفِ دِرْهَم قَالَ فَقَالَ دَاوُدُ الرَّقِّيُّ لَقِيتُ أَنَا دَاوُدَ بْنَ زُرْبِيٍّ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ دَاوُدُ بْنُ زُرْبِيٍّ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاكَ حَقَنْتَ دِمَاءَنَا فِي دَارِ الدُّنْيَا وَ نَرْجُو أَنْ نَدْخُلَ بِيُمْنِكَ وَ بَرَكَتِكَ الْجَنَّهَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ بِكَ وَ بِإِخْوَانِكَ مِنْ جَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِدَاوُدَ بْنِ زُرْبِيٍّ حَدِّثْ دَاوُدَ الرَّقِّيَّ بِمَا مَرَّ عَلَيْكَ حَتَّى تَسْكُنَ رَوْعَتُهُ فَقَالَ فَحَدَّثَهُ بِالْأَمْرِ كُلِّهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِهَذَا أَفْتَيْتُهُ لِأَنَّهُ كَانَ أَشْرَفَ عَلَى الْقَتْلِ مِنْ يَدِ هَذَا الْعَدُوِّ ثُمَّ قَالَ يَا دَاوُدَ بْنَ زُرْبِيٍّ تَوَضَّأْ مَثْنَى مَثْنَى وَ لَا تَزِدَنَّ عَلَيْهِ فَإِنَّكَ إِنْ زِدْتَ عَلَيْهِ فَلَا صَلَاهَ لَكَ (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: داود رقی گفت: خدمت حضرت صادق رسیدم عرض کردم: آقا برای وضو چند مرتبه دست و صورت را باید شست؟ فرمود: آنچه خدا واجب نموده یکی است و پیامبر اکرم به خاطر ضعف مردم یکی دیگر اضافه نمود، هر کس سه مرتبه هر یک از اعضای وضو را بشوید وضویش درست نیست. من همان جا خدمت آقا بودم که داود زربی از در وارد شد و گوشه اطاق نشست از همین مسأله سؤال کرد که تعداد طهارت چقدر است؟ فرمود: باید سه مرتبه شست هر کس کمتر وضو بگیرد نمازش صحیح نیست، بدنم بلرزه افتاد و نزدیک بود شیطان بر من غلبه کند. حضرت صادق علیه السّلام چشم بمن انداخته دید که رنگم تغییر کرده فرمود: داود آرام باش. این کفر است یا گردن زدن. داود گفت. از خدمتش مرخص شدیم. داود زربی منزلش کنار باغ منصور دوانیقی بود بمنصور گفته بودند که داود زربی شیعه ای است که نزد جعفر بن محمّد رفت و آمد میکند. منصور گفت: من میتوانم وضو گرفتن او را ببینم اگر مثل جعفر بن محمّد وضو گرفت که بوضو گرفتن جعفر بن محمّد آشنا هستم برایم ثابت می شود و او را میکشم منصور از جایی که داود او را نمیدید متوجهش بود. موقع نماز که شد داود شروع کرد به وضو گرفتن، او همان طوری که امام فرموده بود هر یک از اعضای وضو را سه مرتبه شست. هنوز وضویش تمام نشده بود که منصور به دنبال او فرستاد وقتی پیش او رفت خیلی باو احترام گذاشت و گفت: درباره تو حرفهای بیهوده ای زدند ولی من آزمایش کردم دیدم تو آن طور نیستی زیرا دیدم مثل رافضی ها وضو نمی گیری مرا حلال کن و دستور داد باو صد هزار درهم بدهند. داود رقی گفت: من داود زربی را خدمت حضرت صادق دیدم عرض کرد: آقا جانم فدای شما خون ما را در دنیا خریدی امیدوارم ببرکت شما داخل بهشت شویم. امام فرمود: خداوند تو و همه برادران مؤمنت را وارد بهشت کند. بعد فرمود: جریان خود را برای داود رقی نقل کن تا دلش آرام گیرد. تمام جریان را نقل کرد. امام صادق فرمود: به همین جهت فتوی دادم که آن طور وضو بگیرد زیرا نزدیک بود بدست این دشمن کشته شود. سپس به داود بن زربی فرمود: حالا بیش از دو بار اعضای وضو را شستشو مده که اگر اضافه تر بشوری نمازت درست نیست
- . رجال کشی: ۲۰۰ - .

**[ترجمه]

«۲۱۳»

کش، [رجال الکشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ علیه

السلام قَالَ: ذُكِرَ أَنَّ مسلم [مُسْلِماً] مَوْلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ سِنْدِيٌّ وَ أَنَّ جَعْفَراً قَالَ لَهُ أَرْجُو أَنْ أَكُونَ قَدْ وَافَقْتُ الِاسْمَ وَ أَنَّهُ عُلِّمَ الْقُرْآنَ فِي النَّوْمِ فَأَصْبَحَ وَ قَدْ عَلِمَهُ.

مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنِ الرِّضَا عليه السلام: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]رجال كشى: گفته شد كه مسلم غلام جعفر بن محمد، سندى است، جعفر به او گفت اميدوارم چنين باشم كه اسمم با مسمى باشد در حالى كه او قرآن را در خواب آموخته است. پس صبح كرد در حالى كه قرآن را حفظ شده بود.

از امام رضا ع مانند آن روايت شده است - . همان: ۲۱۷ - .

**[ترجمه]

«۲۱۴»

كش، [رجال الكشي] مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ خُرَّزَادَ عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَنْ عَمَّارٍ السِّجِسْتَانِيِّ قَالَ: زَامَلْتُ أَبَا بُجَيْرٍ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ النَّجَاشِيِّ مِنْ سِجِسْتَانَ إِلَى مَكَّةَ وَ كَانَ يَرَى رَأْيَ الزَّيْدِيَّةِ فَدَخَلْتُ مَعَهُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا بُجَيْرٍ أَخْبِرْنِي حِينَ أَصَابَكَ الْمِيزَابُ وَ عَلَيْكَ المصدره [الصُّدْرَةُ]

۱- ۱. رجال الكشّيّ ص ۲۰۰.

۲- ۲. رجال الكشّيّ ص ۲۱۷.

مِنْ فِرَاءٍ فَدَخَلْتَ النَّهَرَ فَخَرَجْتَ وَ تَبِعَكَ الصِّبْيَانُ يُعَيِّطُونَ أَيُّ شَيْ ءٍ صَبَّرَكَ عَلَى هَذَا قَالَ عَمَّارٌ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ أَبُو بُجَيْرٍ وَ قَالَ لِي أَيُّ شَيْ ءٍ كَانَ هَذَا مِنَ الْحَدِيثِ حَتَّى تُحَدِّثَهُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَقُلْتُ لَا وَ اللَّهِ مَا ذَكَرْتُ لَهُ وَ لَا لِغَيْرِهِ وَ هَذَا هُوَ يَسْمَعُ كَلَامِي فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام لَمْ يُخْبِرْنِي بِشَيْ ءٍ يَا أَبَا بُجَيْرٍ فَلَمَّا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ قَالَ لِي أَبُو بُجَيْرٍ يَا عَمَّارُ أَشْهَدُ أَنَّ هَذَا عَالِمُ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنَّ الَّذِي كُنْتَ عَلَيْهِ بَاطِلٌ وَ أَنَّ هَذَا صَاحِبُ الْأَمْرِ(۱).

أقول: تمامه في باب حد المرتد.

**[ترجمه]رجال کشی: عمار سجستانی گفت: ابو بجیر عبد الله بن نجاشی را از سجستان به جانب مکه همراهی کردم، او با زیدیه هم عقیده بود. به همراه او نزد امام صادق ع رفتم. امام فرمود: ابو بجیر به من بگو وقتی آب ناودان بر روی تو ریخت و تو جلیقه‌ای از خز بر دوش داشتی و وارد نهر شدی بعد بیرون آمدی، بچه ها به دنبال تو آمده و بر سرت فریاد می زدند و مسخره می کردند، چه باعث شد بر این رفتار آن ها صبر کنی؟ عمار گفت: ابو بجیر متوجه من شد و گفت: این جریان چه اهمیتی داشت که آن را برای امام صادق ع تعریف کردی؟ گفتم: به خدا قسم من نه برای ایشان تعریف کردم و نه برای کسی دیگر، او خود این جاست و سخن مرا می شنود. امام صادق ع فرمود: چیزی به من نگفته است ابو بجیر. وقتی از نزد امام آمدیم ابو بجیر به من گفت: عمار گواهی می دهم که امام صادق ع عالم خاندان محمد است و آنچه به آن اعتقاد داشتم باطل بوده و ایشان صاحب امر است - . رجال کشی: ۲۱۹ و حدیث در آن به تفصیل آمده است. - .

می گویم این حدیث در باب المرتد به طور کامل آمده است .

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی (۲)

التعیط الجلبه و الصیاح و عیط بالکسر مبنیه صوت الفتیان النزقین.

**[ترجمه]فیروزآبادی - . قاموس ۲ : ۳۷۵ - گفت: التعیط یعنی سر و صدا و فریاد و عیط با کسره سر و صدای جوانان سبک.

**[ترجمه]

«۲۱۵»

کش، [رجال الکشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ شِهَابِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَا شِهَابُ يَكْثُرُ الْقَتْلُ فِي أَهْلِ بَيْتٍ مِنْ قُرَيْشٍ حَتَّى يُدْعَى الرَّجُلُ مِنْهُمْ إِلَى الْخِلَافَةِ فَيَأْبَاهَا ثُمَّ قَالَ يَا شِهَابُ وَ لَا تَقُلْ إِنِّي عَنَيْتُ بَنِي عَمِّي هَؤُلَاءِ فَقَالَ شِهَابٌ أَشْهَدُ أَنَّهُ عَنَاهُمْ (۳).

**[ترجمه]رجال کشی: شهاب بن عبد اللّه گفت: حضرت صادق فرمود: شهاب کشتار در قریش زیاد خواهد شد بطوری که بعضی از آنها را دعوت بخلافت می کنند و قبول نمیکنند. سپس فرمود شهاب خیال نکنی که منظورم این پسر عموهایم هستند (اولاد امام حسن). شهاب گفت: گواهی میدهم که منظورش همانها بود - . رجال کشی: ۲۶۱ - .

**[ترجمه]

بیان

بنی عمی أی بنی الحسن أو بنی العباس و الأول أظهر.

**[ترجمه]بنی عمی یعنی فرزندان حسن یا فرزندان عباس و مورد اول بارز تر است.

**[ترجمه]

«۲۱۶»

جش، [الفهرست] للنجاشی ذَکَرَ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَیْنِ أَنَّهُ وُجِدَ فِی بَعْضِ الْکُتُبِ:- أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ لِسَمَاعَهَ بْنِ مِهْرَانَ- سَنَهَ خَمْسٍ وَ أَرْبَعِینَ وَ مِائَهٍ إِنْ رَجَعْتَ لَمْ تَرْجِعْ إِلَیْنَا فَأَقَامَ عِنْدَهُ فَمَاتَ فِی تِلْکَ السَّنَهِ(۴).

**[ترجمه]رجال نجاشی: مینویسد حضرت صادق علیه السّلام در سال صد و چهل و پنج بسماعه بن مهران گفت: اگر بر گردی به شهر خود دیگر پیش ما نخواهی آمد. سماعه در همان جا ماند و در همان سال از دنیا رفت - . همان: ۱۳۸ - .

**[ترجمه]

«۲۱۷»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ مَزْیَدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ أَیَّامَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِیٍّ قَدِ اخْتَلَفَ هَؤُلَاءِ فِیمَا بَیْنَهُمْ فَقَالَ دَعْ ذَا عَنْکَ إِنَّمَا یَجِی ءُ فَسَادُ أَمْرِهِمْ مِنْ حَیْثُ بَدَا صَلَاحُهُمْ (۵).

ص: ۱۵۴

۱- ۱. رجال الکشّیّ ص ۲۱۹ و الحدیث فیه بتفصیل.

۲- ۲. القاموس ج ۲ ص ۳۷۵.

۳- ۳. رجال الکشّیّ ص ۲۶۱.

۴- ۴. رجال النجاشیّ ص ۱۳۸.

۵- ۵. الکافی ج ۸ ص ۲۱۲.

**[ترجمه]کـافی: مفضـل بن مزیـد گفت: در زمان عبـد اللَّه بن علی بحضـرت صادق علیه السّـلام گفتم اینها (بنی عباس) بین خودشـان دچـار اختلاـف شدنـد. فرمود: این حرفهـا را رهـا کن از همان محلی که روی کار آمدنـد (ابو مسـلم خراسانی که از طرف خراسان آمد) از همان ناحیه نیز (هلاکوخان می آید) و دودمان آنها را بر می اندازد - . کافی ۸: ۲۱۲ - .

**[ترجمه]

بیان

أی کما أن أبا مسلم أتی من قبل خراسان و أصلح أمرهم کذلک هلاکو یجی ء من تلک الناحیه و یفسد أمرهم.

**[ترجمه]أی کما أن أبا مسلم أتی من قبل خراسان و أصلح أمرهم کذلک هلاکو یجی ء من تلک الناحیه و یفسد أمرهم.

**[ترجمه]

«۲۱۸»

کا، [الکافی] إِسْـمَاعِیلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْقُرَشِـیُّ قَالَ: أَتَی إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام رَجُلٌ فَقَالَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ رَأَیْتُ فِی مَنَامِی کَأَنِّی خَارِجٌ مِنْ مَـدِینَهِ الْکُوفَهِ فِی مَوْضِعٍ أَعْرِفُهُ وَ کَانَ شَـبَحاً مِنْ خَشَبٍ أَوْ رَجُلًا مَنْحُوتاً مِنْ خَشَبٍ عَلَی فَرَسٍ مِنْ خَشَبٍ یُلَوِّحُ بِسَـیْفِهِ وَ أَنَا أُشَاهِـدُهُ فَزِعاً مَرْعُوباً فَقَالَ لَهُ علیه السلام أَنْتَ رَجُلٌ تُرِیـدُ اغْتِیَالَ رَجُلٍ فِی مَعِیشَـتِهِ فَاتَّقِ اللَّهَ الَّذِی خَلَقَکَ ثُمَّ یُمِیتُکَ فَقَالَ الرَّجُلُ أَشْـهَدُ أَنَّکَ قَـدْ أُوتِیتَ عِلْماً وَ اسْـتَنْبَطْتَهُ مِنْ مَعْـدِنِهِ أُخْبِرُکَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ عَمَّا قَدْ فَسَّرْتَ لِی إِنَّ رَجُلًا مِنْ جِیرَانِی جَاءَنِی وَ عَرَضَ عَلَیَّ ضَـیْعَتَهُ فَهَمَمْتُ أَنْ أَمْلِکَهَا بِوَکْسٍ کَثِیرٍ لِمَا عَرَفْتُ أَنَّهُ لَیْسَ لَهَا طَالِبٌ غَیْرِی فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ صَاحِبُکَ یَتَوَالانَا وَ یَبْرَأُ مِنْ

عَـدُوِّنَا فَقَالَ نَعَمْ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَوْ کَانَ نَاصِبِیّاً حَلَّ لِیَ اغْتِیَالُهُ فَقَالَ أَدِّ الْأَمَانَهَ لِمَنِ ائْتَمَنَکَ وَ أَرَادَ مِنْکَ النَّصِـیحَهَ وَ لَوْ إِلَی قَاتِلِ الْحُسَیْنِ علیه السلام (۱).

**[ترجمه]کافی: اسـماعیل بن عبـد اللَّه قریشـی گفت: مردی خـدمت حضـرت صادق آمـد و عرض کرد: یا ابن رسول اللَّه در خواب دیـدم گویـا خـارج از کوفه در محلی که آن را می شـناختم هسـتم و یک شبح از چوب یا یک آدم چوبی روی اسـب چوبی نشسـته و شمشـیرش میدرخشد من در خواب از دیدن او دچار ترس و لرز شدم. امام علیه السّـلام فرمود: تو مردی هستی که میخواهی کسـی را در امور زنـدگی فریب دهی. از خدایی که تو را آفریده و بعد تو را میمیراند بترس. آن مرد گفت: واقعا خداونـد به شـما علم و دانش داده و شـما از سرچشـمه حقیقی علم بهره می گیریـد. یـا بن رسول الله من جریـان تعبیری را که فرمودید به شـما می گویم: یکی از همسایگانم پیش من آمد و باغ خود را برای فروش بمن نشان داشت. من تصمیم گرفتم که آن باغ را با قیمت خیلی کم بخرم چون کس دیگری خریـدار آن نبود. امام علیه السّـلام فرمود: همسایه تو دوست ما است و از دشـمن ما بیزاری میجوید عرض کردم: آری. اگر ناصبی و دشمن شما بود صحیح بود من او را فریب دهم؟ فرمود: امانت را از هر کسی که گرفته ای، و او امید خیرخواهی از تو دارد به او بازگردان حتی اگر قاتل حسین ع باشد - . کافی ۷: ۲۹۳ - .

**[ترجمه]

بیان

الوكس النقص و وكس فلان على المجهول أي خسر.

أَقُولُ رَوَى الْبُرْسِيُّ فِي مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ: أَنَّ رَجُلًا قَدِمَ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِنْ خُرَاسَانَ وَ مَعَهُ صُرَرٌ مِنَ الصَّدَقَاتِ مَعْدُودَةٌ مَخْتُومَةٌ وَ عَلَيْهَا أَسْمَاءُ أَصْحَابِهَا مَكْتُوبَةٌ فَلَمَّا دَخَلَ الرَّجُلُ جَعَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يُسَمِّي أَصْحَابَ الصُّرَرِ وَ يَقُولُ أَخْرِجْ صُرَّةَ فُلَانٍ فَإِنَّ فِيهَا كَذَا وَ كَذَا ثُمَّ قَالَ أَيْنَ صُرَّةُ الْمَرْأَةِ الَّتِي بَعَثَتْهَا مِنْ غَزْلِ يَدِهَا أَخْرِجْهَا فَقَدْ قَبِلْنَاهَا ثُمَّ قَالَ لِلرَّجُلِ أَيْنَ الْكِيسُ الْأَزْرَقُ فِيهِ أَلْفُ دِرْهَمٍ وَ كَانَ الرَّجُلُ قَدْ فَقَدَهُ فِي بَعْضِ طَرِيقِهِ فَلَمَّا ذَكَرَهُ الْإِمَامُ عليه السلام اسْتَحْيَا الرَّجُلُ وَ قَالَ يَا مَوْلَايَ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ قَدْ فَقَدْتُهُ فَقَالَ لَهُ الْإِمَامُ عليه السلام تَعْرِفُهُ إِذَا رَأَيْتَهُ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ يَا غُلَامُ أَخْرِجِ الْكِيسَ الْأَزْرَقَ فَأَخْرَجَهُ فَلَمَّا رَآهُ الرَّجُلُ عَرَفَهُ فَقَالَ لَهُ الْإِمَامُ إِنَّا احْتَجْنَا إِلَى مَا فِيهِ فَأَحْضَرْنَاهُ قَبْلَ وُصُولِكَ إِلَيْنَا فَقَالَ الرَّجُلُ يَا مَوْلَايَ إِنِّي أَلْتَمِسُ الْجَوَابَ بِوُصُولِ مَا حَمَلْتُهُ إِلَى

ص: ۱۵۵

۱- ۱. نفس المصدر ج ۷ ص ۲۹۳.

حَضْرَتِکَ فَقَالَ لَهُ إِنَّ الْجَوَابَ کَتَبْنَاهُ وَ أَنْتَ فِی الطَّرِیقِ (۱).

قَالَ وَ رُوِیَ: أَنَّ الْمَنْصُورَ یَوْماً دَعَاهُ فَرَکِبَ مَعَهُ إِلَی بَعْضِ النَّوَاحِی فَجَلَسَ الْمَنْصُورُ عَلَی تَلٍّ هُنَاکَ وَ إِلَی جَانِبِهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَجَاءَ رَجُلٌ وَ هَمَّ أَنْ یَسْأَلَ الْمَنْصُورَ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهُ وَ سَأَلَ الصَّادِقَ علیه السلام فَحَثَی لَهُ مِنْ رَمْلٍ هُنَاکَ مِلْ ءَ یَدِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَ قَالَ لَهُ اذْهَبْ وَ أَغْلِ فَقَالَ لَهُ بَعْضُ حَاشِیَهِ الْمَنْصُورِ أَعْرَضْتَ عَنِ الْمَلِکِ وَ سَأَلْتَ فَقِیراً لَا یَمْلِکُ شَیْئاً فَقَالَ الرَّجُلُ وَ قَدْ عَرَقَ وَجْهُهُ خَجَلًا مِمَّا أَعْطَاهُ إِنِّی سَأَلْتُ مَنْ أَنَا وَاثِقٌ بِعَطَائِهِ ثُمَّ جَاءَ بِالتُّرَابِ إِلَی بَیْتِهِ فَقَالَتْ لَهُ زَوْجَتُهُ مَنْ أَعْطَاکَ هَذَا فَقَالَ جَعْفَرٌ فَقَالَتْ وَ مَا قَالَ لَکَ قَالَ قَالَ لِی أَغْلِ فَقَالَتْ إِنَّهُ صَادِقٌ فَاذْهَبْ بِقَلِیلٍ مِنْهُ إِلَی أَهْلِ الْمَعْرِفَهِ وَ إِنِّی أَشَمُّ فِیهِ رَائِحَهَ الْغِنَی فَأَخَذَ الرَّجُلُ مِنْهُ جُزْءاً وَ مَرَّ بِهِ إِلَی بَعْضِ الْیَهُودِ فَأَعْطَاهُ فِیمَا حَمَلَ مِنْهُ إِلَیْهِ عَشَرَهَ آلَافِ دِرْهَمٍ وَ قَالَ لَهُ ائْتِنِی بِبَاقِیهِ عَلَی هَذِهِ الْقِیمَهِ(۲).

**[ترجمه]الوکس یعنی نقص و کمی، و وکس فلان علی مجهول یعنی زیان دید.

برسی در مشارق الانوار: از محمّد بن سنان نقل کرده که مردی از خراسان خدمت حضرت صادق رسید چند کیسه مهر شده که روی هر کدام اسم صاحبش نوشته شده بود آورده بود. امام صادق علیه السّلام نام صاحبان کیسه ها را یکایک میبرد و میفرمود: کیسه فلانی را بده که در آن فلان مبلغ پول است. سپس فرمود: کیسه پول آن زنی که از مزد نخ ریسی پولی تهیه کرده بود کجا است بده ما آن را پذیرفتیم. بعد فرمود: آن کیسه آبی رنگ که هزار درهم داشت کجاست؟ آن کیسه را در بین راه گم کرده بود و وقتی امام نام آن را برد خجالت کشید. عرض کرد آقا من آن کیسه را بین راه گم کردم. فرمود: اگر ببینی می شناسی؟ عرض کرد بله. فرمود: غلام آن کیسه آبی رنگ را بیاور. همین که دید آن را شناخت. فرمود: ما به آنچه در آن بود احتیاج پیدا کردیم به همین خاطر قبل از اینکه تو بیایی آن را برداشتیم. گفت: آقا تقاضا دارم رسید پولهایی را که تقدیم کردم بدهید تا برای صاحبانش ببرم. فرمود: وقتی تو در بین راه بودی جواب را نوشتیم - . مشارق الأنوار: ۱۱۰ - .

روایت شده که روزی منصور دوانیقی حضرت صادق را خواست با ایشان سوار شد و بخارج شهر رفتند. روی یک بلندی با هم نشستند مردی آمد و خواست از منصور تقاضای کمک بکند ولی منصرف شد و از حضرت صادق درخواست نمود. امام علیه السّلام از همان ریگها سه مرتبه دست خود را پر نموده باو دادند و فرمودند بگیر ولی ارزان نفروش. یکی از مأمورین منصور گفت: از پادشاه درخواست نکردی آن وقت از مرد فقیری که چیزی ندارد درخواست کردی. آن مرد در حالی که بواسطه ریگهایی که باو داده بودند از خجالت عرق کرده بود گفت من از کسی تقاضا کردم که مطمئن هستم کریم و بخشنده است. ریگها را بخانه آورد زنش پرسید اینها را که داد؟ گفت امام صادق. پرسید چه فرمود؟ گفت: فرمود ارزان نفروش. گفت: او مردی راستگو است مقدار کمی از این ریگها را ببر پیش افراد خبره و مطلع، من از این ریگ ها بوی ثروت و بی نیازی استشمام میکنم. مختصری از آنها را پیش یک نفر یهودی برد، ریگ ها را از او به ده هزار درهم خرید و گفت بقیه را هم به همین قیمت از تو میخرم - . همان: ۱۱۲ - .

**[ترجمه]

يج، [الخرائج و الجرائح] هَارُونُ بْنُ رِئَابٍ قَالَ: كَانَ لِي أَخٌ جَارُودِيٌّ (۳)

فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ لِي مَا فَعَلَ أَخُوكَ الْجَارُودِيُّ قُلْتُ صَالِحٌ هُوَ مَرْضِيٌّ عِنْدَ الْقَاضِي وَ الْجِيرَانِ فِي الْحَالاتِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُقِرُّ بِوَلَايَتِكُمْ فَقَالَ مَا يَمْنَعُهُ مِنْ ذَلِكَ قُلْتُ يَزْعُمُ أَنَّهُ يَتَوَرَّعُ قَالَ فَأَيْنَ كَانَ وَرَعُهُ لَيْلَةَ نَهَرِ بَلْخَ فَقَدِمْتُ عَلَى أَخِي فَقُلْتُ لَهُ

۱- ۱. مشارق الأنوار ص ۱۱۰.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۱۱۲.

۳- ۳. الجاروديه: اتباع أبي الجارود زياد بن المنذر الهمدانيّ الاعمى، و قد لعنه الصادق عليه السلام و ذكر ابن النديم في الفهرست عن الإمام الصّادق« ع» أنه لعنه و قال: انه أعمى القلب أعمى البصر، و وردت في ذمه روايات لاحظ رجال الكشّيّ ص ۱۵۰ و مختصر مقاله الجاروديه أنهم قالوا بتفضيل علي« ع» ثم ساقوا الإمامه بعده في الحسن« ع» ثم في الحسين« ع» ثم هي شورى بين أولادهما فمن خرج منهم مستحقا للإمامه فهو الامام، و هم و البتريه الفرقتان اللتان ينتحلان أمر زيد بن عليّ بن الحسين، و أمر زيد بن الحسن و منهما تشعبت صنوف الزيديه.

ثَکِلَتْکَ أُمُّکَ دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ سَأَلَنِی عَنْکَ وَ أَخْبَرْتُهُ أَنَّهُ مَرْضِیٌّ عِنْدَ الْجِیرَانِ فِی الْحَالاتِ کُلِّهَا غَیْرَ أَنَّهُ لَا یُقِرُّ بِوَلَایَتِکُمْ فَقَالَ مَا یَمْنَعُهُ ذَلِکَ قُلْتُ یَزْعُمُ أَنَّهُ یَتَوَرَّعُ قَالَ فَأَیْنَ کَانَ وَرَعُهُ لَیْلَهَ نَهَرِ بَلْخَ فَقَالَ أَخْبَرَکَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ بِهَذَا قُلْتُ نَعَمْ قَالَ أَشْهَدُ أَنَّهُ حُجَّهُ رَبِّ الْعَالَمِینَ قُلْتُ أَخْبِرْنِی عَنْ قِصَّتِکَ قَالَ أَقْبَلْتُ مِنْ وَرَاءِ نَهَرِ بَلْخَ فَصَحِبَنِی رَجُلٌ مَعَهُ وَصِیفَهٌ فَارِهَهٌ فَقَالَ إِمَّا أَنْ تَقْتَبِسَ لَنَا نَاراً فَأَحْفَظَ عَلَیْکَ وَ إِمَّا أَنْ أَقْتَبِسَ نَاراً فَتَحْفَظَ عَلَیَّ قُلْتُ اذْهَبْ وَ اقْتَبِسْ وَ أَحْفَظُ عَلَیْکَ فَلَمَّا ذَهَبَ قُمْتُ إِلَی الْوَصِیفَهِ وَ کَانَ مِنِّی إِلَیْهَا مَا کَانَ وَ اللَّهِ مَا أَفْشَتْ وَ لَا أَفْشَیْتُ لِأَحَدٍ وَ لَمْ یَعْلَمْ إِلَّا اللَّهُ فَخَرَجْتُ مِنَ السَّنَهِ الثَّانِیَهِ وَ هُوَ مَعِی فَأَدْخَلْتُهُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَمَا خَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ حَتَّی قَالَ بِإِمَامَتِهِ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: هارون بن رئاب گفت من برادری جارودی - . گروهی بودند که از زندی ها به شمار می رفتند و پیرو فردی در خراسان به نام ابو الجارود بودند. - داشتم خدمت حضرت صادق رسیدم امام پرسید برادرت چطور است؟ گفتم قاضی و همسایه ها از کارهای او راضی هستند اما معتقد بامامت شما نیست. فرمود: چه چیز او را از اعتقاد بامامت ما باز می دارد؟ گفتم گمان می کند که پرهیزگاری کرده است فرمود: پرهیزگاری او در شب نهر بلخ کجا بود؟ گفت: نزد برادرم رفتم گفتم مادرت به عزایت بنشیند! نزد امام صادق ع رفتم، در مورد تو از من پرسید بایشان عرض کردم قاضی و همسایه ها از کارهای او راضی هستند اما معتقد بامامت شما نیست. فرمود: چه چیز او را از اعتقاد بامامت ما باز می دارد؟ گفتم گمان می کند که پرهیزگاری کرده است. بمن فرمود: پرهیزگاری او در شب نهر بلخ کجا بود؟ گفت: امام صادق ع تو را از این موضوع آگاه کرد؟ گفتم: بله، گفت: گواهی می دهم که او حجت پروردگار جهانیان است. گفتم: جریان خود را برایم بگو. گفت من از ما وراء النهر خارج شدم بجانب بلخ میرفتم مردی با من همسفر بود که به همراه خود کنیزی زیبا داشت. همسفر من صاحب آن کنیز گفت یا تو اینجا نگهبان وسایل ما باش تا من بروم چیزی تهیه کنم و وسایلی برای روشن کردن آتش بیاورم و یا من هستم تو برو، گفتم من هستم تو برو. وقتی آن مرد رفت نزد آن کنیز رفتم و با او در آمیختم به خدا قسم نه من و نه آن کنیز این قضیه را فاش نکردیم و هیچ کس جز خدا از آن آگاه نبود. سال بعد بمکه رفتیم او را خدمت امام بردم، او هنوز از نزد امام نرفته بود که به امامت ایشان اعتقاد پیدا کرد.

**[ترجمه]

«۲۲۱»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَمَّنْ ذَکَرَهُ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَوَرَدَ عَلَیْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ فَنَاظَرَ أَصْحَابَهُ علیه السلام حَتَّی انْتَهَی إِلَی هِشَامِ بْنِ الْحَکَمِ فَقَالَ الشَّامِیُّ یَا هَذَا مَنْ أَنْظَرُ لِلْخَلْقِ أَ رَبُّهُمْ أَوْ أَنْفُسُهُمْ فَقَالَ هِشَامٌ رَبُّهُمْ أَنْظَرُ لَهُمْ مِنْهُمْ لِأَنْفُسِهِمْ قَالَ الشَّامِیُّ فَهَلْ أَقَامَ لَهُمْ مَنْ یَجْمَعُ لَهُمْ کَلِمَتَهُمْ وَ یُقِیمُ أَوَدَهُمْ وَ یُخْبِرُهُمْ بِحَقِّهِمْ مِنْ بَاطِلِهِمْ فَقَالَ هِشَامٌ هَذَا الْقَاعِدُ الَّذِی تُشَدُّ إِلَیْهِ الرِّحَالُ وَ یُخْبِرُنَا بِأَخْبَارِ السَّمَاءِ وِرَاثَهً عَنْ أَبٍ عَنْ جَدٍّ قَالَ الشَّامِیُّ فَکَیْفَ لِی أَنْ أَعْلَمَ ذَلِکَ قَالَ هِشَامٌ سَلْهُ عَمَّا بَدَا لَکَ قَالَ الشَّامِیُّ قَطَعْتَ عُذْرِی فَعَلَیَّ السُّؤَالُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا شَامِیُّ أُخْبِرُکَ کَیْفَ کَانَ سَفَرُکَ وَ کَیْفَ کَانَ طَرِیقُکَ وَ کَانَ کَذَا وَ کَانَ کَذَا فَأَقْبَلَ الشَّامِیُّ یَقُولُ صَدَقْتَ أَسْلَمْتُ لِلَّهِ السَّاعَهَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَلْ آمَنْتَ بِاللَّهِ السَّاعَهَ إِنَّ الْإِسْلَامَ قَبْلَ الْإِیمَانِ وَ عَلَیْهِ یَتَوَارَثُونَ وَ یَتَنَاکَحُونَ وَ الْإِیمَانُ عَلَیْهِ یُثَابُونَ فَقَالَ الشَّامِیُّ صَدَقْتَ فَأَنَا السَّاعَهَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ أَنَّکَ وَصِیُّ الْأَوْصِیَاءِ(۱).

**[ترجمه]کافی: یونس بن یعقوب گفت: نزد امام صادق ع بودم که مردی شامی نزد ایشان آمـد، او با یاران امام ع مناظره می کرد تـا اینکه بحث آن هـا به هشـام بن حکم رسـید. مرد شـامی گفت: هشام چه کسـی برای تـدبیر امور خلق شایسـته تر اسـت پروردگار و یا خود مردم؟ هشام گفت: پروردگار آن ها برای تدبیر امورشان از خود آن ها شایسـته تر است. مرد شامی گفت: آیا کسی هست که آن ها را متحد کرده، از انحراف باز دارد و آن ها را از حق و باطلشان باخبر کند؟ هشام گفت: امام صادق ع کسـی است که مسافران نزد او می آینـد و او با میراثی از پـدر و جـد خود به ارث برده ما را از اخبار آسـمان آگاه می کند. مرد شامی گفت: من چه طور می توانم به این امر یقین پیدا کنم؟ هشام گفت: از آنچه برایت رخ داده از ایشان سؤال کن. مرد شـامی گفت: بهـانه مرا از بین بردی من بایـد سؤال کنم!؟ امـام صـادق ع فرمود: ای مرد شامی من تو را از چگونگی سـفرت و راهی که پیمودی با خبر می کنم، سـفرت چنین و چنین بوده است. شامی در حالی که می گفت برای خدا اسـلام آوردم رو به امام کرد. امام فرمود: بلکه هم اکنون به خدا ایمان آوردی، اسـلام قبل از ایمان است، اسلام را اشخاص با ازدواج و تولید نسل به ارث می برنـد ولی ایمـان مـوجب می شـود که به سوی خـدا بازگردانـده شونـد. شـامی گفت: راست می گوییـد من اکنون گواهی می دهم که خـدایی جز خدای یکتا وجود ندارد و محمد فرسـتاده خداست و شـما جانشـین امامان هستید - . کافی ۱ : ۱۷۱ - .

**[ترجمه]

«۲۲۲»

قب (۲)،[المناقب] لابن شهرآشوب ج، [الإحتجاج] عَنْ يُونُسَ: مِثْلَهُ (۳)

ص: ۱۵۷

۱- ۱. الکافی ج ۱ ص ۱۷۱.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۳۶۸.

۳- ۳. الاحتجاج ص ۱۹۸.

أقول: الخبر طويل أوردنا منه موضع الحاجه.

**[ترجمه]مناقب - . مناقب ۳ : ۳۶۸ - و احتجاج: مانند آن را از یونس روایت کرده اند - . احتجاج: ۱۹۸ - .

می گویم این خبر طولانی است و ما هر جا نیاز بود آن را می آوریم.

**[ترجمه]

«۲۲۳»

کا، [الکافی] عِدَّهٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ مِسْمَعٍ كِرْدِينٍ الْبَصْرِيِّ قَالَ: كُنْتُ لَا أَزِيدُ عَلَى أَكْلَهٍ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ فَرُبَّمَا اسْتَأْذَنْتُ عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَجِدُ الْمَائِدَهَ قَدْ رُفِعَتْ لَعَلِّی لَا أَرَاهَا بَیْنَ یَدَیْهِ فَإِذَا دَخَلْتُ دَعَا بِهَا فَأُصِیبُ مَعَهُ مِنَ الطَّعَامِ وَ لَا أَتَأَذَّی بِذَلِکَ وَ إِذَا أَعْقَبْتُ بِالطَّعَامِ عِنْدَ غَیْرِهِ لَمْ أَقْدِرْ عَلَی أَنْ أَقِرَّ وَ لَمْ أَنَمْ مِنَ النَّفْخَهِ فَشَکَوْتُ ذَلِکَ إِلَیْهِ وَ أَخْبَرْتُهُ بِأَنِّی إِذَا أَکَلْتُ عِنْدَهُ لَمْ أَتَأَذَّ بِهِ فَقَالَ یَا أَبَا سَیَّارٍ إِنَّکَ تَأْکُلُ طَعَامَ قَوْمٍ صَالِحِینَ تُصَافِحُهُمُ الْمَلَائِکَهُ عَلَی فُرُشِهِمْ قَالَ قُلْتُ وَ یَظْهَرُونَ لَکُمْ قَالَ فَمَسَحَ یَدَهُ عَلَی بَعْضِ صِبْیَانِهِ فَقَالَ هُمْ أَلْطَفُ بِصِبْیَانِنَا مِنَّا بِهِمْ (۱).

**[ترجمه]کافی: مسمع کردین گفت: من در شبانه روز یک مرتبه بیشتر غذا نمیخورم. وقتی خدمت حضرت صادق میرسیدم که سفره غذا جمع شده بود تا شاید غذا نخورم ولی وقتی وارد می شدم دستور میداد سفره بیندازند غذا میخوردم ولی مرا اذیت نمی کرد، اما اگر جای دیگر غذا میخوردم ناراحت میشدم و از نفخ شب خوابم نمیبرد.

این جریان را به ایشان عرض کردم که هر وقت در خدمت شما غذا میخورم مرا ناراحت نمیکند. فرمود: تو غذای خانواده ای صالح را میخوری که ملائکه روی فرشهایشان به آنها دست میدهند و مصافحه میکنند. عرض کردم: آقا ملائکه برای شما آشکار می شوند؟ دست بر روی یکی از بچه های خود گذاشته فرمود آنها بفرزندان ما از خودمان مهربان ترند - . کافی ۱ : ۳۹۳ - .

**[ترجمه]

«۲۲۴»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِیَادٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کُنَّا بِبَابِهِ فَخَرَجَ عَلَیْنَا قَوْمٌ أَشْبَاهُ الزُّطِّ عَلَیْهِمْ أُزُرٌ وَ أَکْسِیَهٌ فَسَأَلْنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْهُمْ فَقَالَ هَؤُلَاءِ إِخْوَانُکُمْ مِنَ الْجِنِ (۲).

**[ترجمه]کافی: ابراهیم بن اسماعیل از مردی نقل کرده که بر در خانه امام صادق ع بودیم که گروهی شبیه هندی ها خارج شدند، لباس ها و شلوار هایی پوشیده بودند. از امام در مورد آن ها پرسیدیم فرمود: این ها برادران شما از میان جنیان بودند - . همان ۱ : ۳۹۴ - .

**[ترجمه]

«۲۲۵»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُهَاجِرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فُلَانٌ یُقْرِئُکَ السَّلَامَ وَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ فَقَالَ وَ عَلَیْهِمُ السَّلَامُ قُلْتُ یَسْأَلُونَکَ الدُّعَاءَ فَقَالَ وَ مَا لَهُمْ قُلْتُ حَبَسَهُمْ أَبُو جَعْفَرٍ فَقَالَ وَ مَا لَهُمْ وَ مَا لَهُ قُلْتُ اسْتَعْمَلَهُمْ فَحَبَسَهُمْ فَقَالَ وَ مَا لَهُمْ وَ مَا لَهُ أَ لَمْ أَنْهَهُمْ أَ لَمْ أَنْهَهُمْ أَ لَمْ أَنْهَهُمْ هُمُ النَّارُ هُمُ النَّارُ هُمُ النَّارُ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ اخْدَعْ عَنْهُمْ سُلْطَانَهُمْ قَالَ فَانْصَرَفْنَا مِنْ مَکَّهَ فَسَأَلْنَا عَنْهُمْ فَإِذَا هُمْ قَدْ أُخْرِجُوا بَعْدَ الْکَلَامِ بِثَلَاثَهِ أَیَّامٍ (۳).

ص: ۱۵۸

۱- ۱. الکافی ج ۱ ص ۳۹۳.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۱ ص ۳۹۴.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۵ ص ۱۰۷ و قد فسر المجلسیّ فی المرآه قوله: اللّهمّ اخدع عنهم سلطانهم بقوله: کنایه عن تحویل قلبه عن ضررهم أو اشتغاله بما یصیر سببا لغفلته عنهم و ربما یقرأ- بالجیم و الدال المهمله- بمعنی الحبس و القطع.

**[ترجمه]کافی: ابراهیم بن مهاجر گفت: به امام صادق ع گفتم فلانی و فلانی و فلانی به شما سلام می رسانند، فرمود: سلام بر آن ها. گفتم: از شما التماس دعا دارند، فرمود: چه مشکلی دارند؟ گفتم: منصور آن ها را حبس کرده است. فرمود: آن ها را با منصور چه کار؟ گفتم: برای او کار می کردند مسئله پیش آمد و آن ها را حبس کرد. فرمود: آن ها را با منصور چه کار؟ آیا آن ها را نهی نکردم؟ آیا آن ها را نهی نکردم؟ آیا آن ها را نهی نکردم؟ این حاکمان آتش هستند آتش آتش. سپس فرمود: خدایا آن ها را از ضرر رساندن به این اشخاص منصرف کن یا آن ها را به کاری مشغول کن که از این اشخاص غافل شوند. از مکه بازگشتیم و در مورد آن ها پرسیدیم متوجه شدیم که آن ها سه روز بعد از دعای امام از زندان آزاد شدند - . کافی ۵ : ۱۰۷ - .

**[ترجمه]

«۲۲۶»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ: مِثْلَهُ (۱).

**[ترجمه]مناقب: از یحیی بن ابراهیم مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۶۰ - .

**[ترجمه]

«۲۲۷»

عُيُونُ الْمُعْجِزَاتِ الْمَنْسُوبُ إِلَى السَّيِّدِ الْمُرْتَضَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ الرَّقِّيِّ قَالَ: كُنَّا فِي مَنْزِلِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَ نَحْنُ نَتَذَاكَرُ فَضَائِلَ الْأَنْبِيَاءِ فَقَالَ عليه السلام مُجِيباً لَنَا وَ اللَّهِ مَا خَلَقَ اللَّهُ نَبِيّاً إِلَّا وَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله أَفْضَلُ مِنْهُ ثُمَّ خَلَعَ خَاتَمَهُ وَ وَضَعَهُ عَلَى الْأَرْضِ وَ تَكَلَّمَ بِشَيْ ءٍ فَانْصَدَعَتِ الْأَرْضُ وَ انْفَرَجَتْ بِقُدْرَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِذَا نَحْنُ بِبَحْرٍ عَجَّاجٍ فِي وَسَطِهِ سَفِينَةٌ خَضْرَاءُ مِنْ زَبَرْجَدَةٍ خَضْرَاءَ فِي وَسَطِهَا قُبَّةٌ مِنْ دُرَّةٍ بَيْضَاءَ حَوْلَهَا دَارٌ خَضْرَاءُ مَكْتُوبٌ عَلَيْهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ بَشِّرِ الْقَائِمَ فَإِنَّهُ يُقَاتِلُ الْأَعْدَاءَ وَ يُغِيثُ الْمُؤْمِنِينَ وَ يَنْصُرُهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْمَلَائِكَةِ فِي عَدَدِ نُجُومِ السَّمَاءِ ثُمَّ تَكَلَّمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ بِكَلَامٍ فَثَارَ مَاءُ الْبَحْرِ وَ ارْتَفَعَ مَعَ السَّفِينَةِ فَقَالَ ادْخُلُوهَا فَدَخَلْنَا الْقُبَّةَ الَّتِي فِي السَّفِينَةِ فَإِذَا فِيهَا أَرْبَعَةُ كَرَاسِيَّ مِنْ أَلْوَانِ الْجَوَاهِرِ فَجَلَسَ هُوَ عَلَى أَحَدِهَا وَ أَجْلَسَنِي عَلَى وَاحِدٍ وَ أَجْلَسَ مُوسَى عليه السلام وَ إِسْمَاعِيلَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى كُرْسِيٍّ ثُمَّ قَالَ عليه السلام لِلسَّفِينَةِ سِيرِي بِقُدْرَةِ اللَّهِ تَعَالَى فَسَارَتْ فِي بَحْرٍ عَجَّاجٍ بَيْنَ جِبَالِ الدُّرِّ وَ الْيَوَاقِيتِ ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فِي الْبَحْرِ وَ أَخْرَجَ دُرَراً وَ يَاقُوتاً فَقَالَ يَا دَاوُدُ إِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الدُّنْيَا فَخُذْ حَاجَتَكَ فَقُلْتُ يَا مَوْلَايَ لَا حَاجَةَ لِي فِي الدُّنْيَا فَرَمَى بِهِ فِي الْبَحْرِ وَ غَمَسَ يَدَهُ فِي الْبَحْرِ وَ أَخْرَجَ مِسْكاً وَ عَنْبَراً فَشَمَّهُ وَ شمني [شَمَّمَنِي] وَ شَمَّمَ مُوسَى وَ إِسْمَاعِيلَ عليه السلام ثُمَّ رَمَى بِهِ فِي الْبَحْرِ وَ سَارَتِ السَّفِينَةُ حَتَّى انْتَهَيْنَا إِلَى جَزِيرَةٍ عَظِيمَةٍ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ الْبَحْرِ وَ إِذَا فِيهَا قِبَابٌ مِنَ الدُّرِّ الْأَبْيَضِ مَفْرُوشَةٌ بِالسُّنْدُسِ وَ الْإِسْتَبْرَقِ عَلَيْهَا سُتُورُ الْأُرْجُوَانِ مَحْفُوفَةٌ بِالْمَلَائِكَةِ فَلَمَّا نَظَرُوا إِلَيْنَا أَقْبَلُوا مُذْعِنِينَ لَهُ بِالطَّاعَةِ مُقِرِّينَ لَهُ بِالْوَلَايَةِ فَقُلْتُ مَوْلَايَ لِمَنْ هَذِهِ الْقِبَابُ فَقَالَ لِلْأَئِمَّةِ مِنْ ذُرِّيَّةِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله كُلَّمَا قُبِضَ إِمَامٌ صَارَ إِلَى هَذَا الْمَوْضِعِ إِلَى الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ الَّذِي ذَكَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى.

ثُمَّ قَالَ علیه السلام قُومُوا بِنَا حَتَّی نُسَلِّمَ عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقُمْنَا وَ قَامَ

ص: ۱۵۹

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۶۰.

وَ وَقَفْنَا بِبَابِ إِحْدَى الْقِبَابِ الْمُزَيَّنَهِ وَ هِيَ أَجَلُّهَا وَ أَعْظَمُهَا وَ سَلَّمْنَا عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ هُوَ قَاعِدٌ فِيهَا ثُمَّ عَدَلَ إِلَى قُبَّهٍ أُخْرَى وَ عَدَلْنَا مَعَهُ فَسَلَّمَ وَ سَلَّمْنَا عَلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام وَ عَدَلْنَا مِنْهَا إِلَى قُبَّهٍ بِإِزَائِهَا فَسَلَّمْنَا عَلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام ثُمَّ عَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ثُمَّ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ فِي قُبَّهٍ مُزَيَّنَهٍ مُزَخْرَفَهٍ ثُمَّ عَدَلَ إِلَى بِنْيَهٍ بِالْجَزِيرَهِ وَ عَدَلْنَا مَعَهُ وَ إِذَا فِيهَا قُبَّهٌ عَظِيمَهٌ مِنْ دُرَّهٍ بَيْضَاءَ مُزَيَّنَهٌ بِفُنُونِ الْفُرُشِ وَ السُّتُورِ وَ إِذَا فِيهَا سَرِيرٌ مِنْ ذَهَبٍ مُرَصَّعٌ بِأَنْوَاعِ الْجَوْهَرِ فَقُلْتُ يَا مَوْلَايَ لِمَنْ هَذِهِ الْقُبَّهُ فَقَالَ لِلْقَائِمِ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ صَاحِبِ الزَّمَانِ علیه السلام ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ وَ تَكَلَّمَ بِشَيْءٍ وَ إِذَا نَحْنُ فَوْقَ الْأَرْضِ بِالْمَدِينَهِ فِي مَنْزِلِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ علیه السلام وَ أَخْرَجَ خَاتَمَهُ وَ خَتَمَ الْأَرْضَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَمْ أَرَ فِيهَا صَدْعاً وَ لَا فُرْجَهً(۱).

أَقُولُ رَوَى أَبُو الْفَرَجِ الْأَصْفَهَانِيُّ فِي كِتَابِ الْمَقَاتِلِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عِيسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَتْنِي أُمِّي أُمُّ حُسَيْنٍ بِنْتُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَتْ: قُلْتُ لِعَمِّي جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ إِنِّي فَدَيْتُكَ مَا أَمْرُ مُحَمَّدٍ هَذَا قَالَ فِتْنَهٌ يُقْتَلُ مُحَمَّدٌ عِنْدَ بَيْتٍ رُومِيٍّ وَ يُقْتَلُ أَخُوهُ لِأُمِّهِ وَ أَبِيهِ بِالْعِرَاقِ حَوَافِرُ فَرَسِهِ فِي الْمَاءِ(۲).

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ دَاحَهَ: أَنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ وَ اللَّهِ لَيْسَ إِلَيْكَ وَ لَا إِلَى ابْنَيْكَ وَ إِنَّمَا هُوَ لِهَذَا يَعْنِي السَّفَّاحَ ثُمَّ لِهَذَا يَعْنِي الْمَنْصُورَ ثُمَّ لِوُلْدِهِ بَعْدَهُ لَا يَزَالُ فِيهِمْ حَتَّى يُؤَمِّرُوا الصِّبْيَانَ وَ يُشَاوِرُوا النِّسَاءَ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ وَ اللَّهِ يَا جَعْفَرُ مَا أَطْلَعَكَ اللَّهُ عَلَى غَيْبِهِ وَ مَا قُلْتَ هَذَا إِلَّا حَسَداً لِابْنَيَّ فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ مَا حَسَدْتُ ابْنَيْكَ وَ إِنَّ هَذَا يَعْنِي أَبَا جَعْفَرٍ يَقْتُلُهُ عَلَى أَحْجَارِ الزَّيْتِ ثُمَّ يَقْتُلُ أَخَاهُ بَعْدَهُ بِالطُّفُوفِ وَ قَوَائِمُ فَرَسِهِ فِي مَاءٍ ثُمَّ قَامَ مُغْضَباً يَجُرُّ رِدَاءَهُ فَتَبِعَهُ أَبُو جَعْفَرٍ وَ قَالَ أَ تَدْرِي مَا قُلْتَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ إِي وَ اللَّهِ أَدْرِيهِ وَ إِنَّهُ لَكَائِنٌ قَالَ فَحَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ أَبَا جَعْفَرٍ يَقُولُ فَانْصَرَفْتُ لِوَقْتِي

۱- ۱. عيون المعجزات ص ۸۲.

۲- ۲. مقاتل الطالبيين ص ۲۴۸.

فَرَتَّبْتُ عُمَّالِی وَ مَیَّزْتُ أُمُورِی تَمْیِیزَ مَالِکٍ لَهَا قَالَ فَلَمَّا وَلِیَ أَبُو جَعْفَرٍ الْخِلَافَهَ سَمَّی جَعْفَراً الصَّادِقَ وَ کَانَ إِذَا ذَکَرَهُ قَالَ قَالَ لِیَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ کَذَا وَ کَذَا فَبَقِیَتْ عَلَیْهِ (۱).

أَقُولُ رَوَی مُحَمَّدُ بْنُ الْمَشْهَدِیِّ فِی الْمَزَارِ الْکَبِیرِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ سُفْیَانَ الثَّوْرِیِّ قَالَ سَمِعْتُ الصَّادِقَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام وَ هُوَ بِعَرَفَهَ یَقُولُ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ خُطُوَاتِی هَذِهِ الَّتِی خَطَوْتُهَا فِی طَاعَتِکَ کَفَّارَهً لِمَا خَطَوْتُهَا فِی مَعْصِیَتِکَ وَ سَاقَ الدُّعَاءَ إِلَی قَوْلِهِ وَ أَنَا ضَیْفُکَ فَاجْعَلْ قِرَایَ الْجَنَّهَ وَ أَطْعِمْنِی عِنَباً وَ رُطَباً قَالَ سُفْیَانُ فَوَ اللَّهِ لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَنْزِلَ وَ أَشْتَرِیَ لَهُ تَمْراً وَ مَوْزاً وَ أَقُولَ لَهُ هَذَا عِوَضُ الْعِنَبِ وَ الرُّطَبِ وَ إِذَا أَنَا بِسَلَّتَیْنِ مَمْلُوَّتَیْنِ قَدْ وُضِعَتَا بَیْنَ یَدَیْهِ إِحْدَاهُمَا رُطَبٌ وَ الْأُخْرَی عِنَبٌ تَمَامَ الْخَبَرِ.

ص: ۱۶۱

۱- ۱. مقاتل الطالبیین ص ۲۵۷.

**[ترجمه]کتاب عیون المعجزات که منسوب به سید مرتضی است می نویسد: داود رقی گفت: خدمت حضرت صادق بودیم صحبت از فضایل انبیاء شد. امام در جواب ما فرمود: خداوند پیامبری نیافریده که از حضرت محمّد با فضیلت تر باشد در این موقع انگشتر از انگشت بیرون آورد و روی زمین نهاد و سخنی گفت. ناگهان زمین بقدرت خدا شکافته شد و دریای بیکرانی در مقابل خود دیدیم وسط دریا کشتی سبز رنگی از زبرجد سبز بود که در وسط آن قبه ای از درّ سفید بود. اطراف آن قبه نوشته شده بود: لا اله الا اللّٰه محمّد رسول اللّٰه علی امیر المؤمنین مژده بده قائم را که با دشمنان پیکار میکند و مؤمنین را نجات میبخشد و خداوند او را بوسیله ملائکه ای که بتعداد ستارگان آسمانند مدد خواهد نمود. در این موقع حضرت صادق چند کلمه بر زبان جاری کرد آب دریا به همراه کشتی بالا آمد فرمود: داخل شوید وارد آن قبه ای که در کشتی بود شدیم در آنجا چهار تخت مرصع از جواهر بود ایشان روی یکی از تختها نشست و مرا روی تخت دیگری نشاند و موسی ع و اسماعیل را نیز هر کدام روی یک تخت نشاند. بعد فرمود: کشتی! بقدرت خدا حرکت کن بعد کشتی در این دریای ژرف بین کوههای درّ و یاقوت به راه افتاد. امام دست دراز کرد مقداری درّ و یاقوت برداشته فرمود: داود اگر بدنیا علاقه داری هر چه می خواهی از اینها بردار. عرض کردم: آقای من نیازی بدنیا ندارم آنها را میان دریا ریخت دست درون دریا برد مشک و عنبر بیرون آورد خود بویید بمن نیز داد بوییدم همچنین بموسی و اسماعیل دو فرزندش بعد میان دریا ریخت. کشتی رفت تا بجزیره ای میان دریا رسید قصرهایی از درّ سفید که با سندس و استبرق فرش شده بود و پرده هایی ارغوانی داشت دیده می شد ملائکه اطراف قصرها را گرفته بودند همین که چشم آنها بما افتاد پیش آمده نسبت بامام اظهار ارادت و اطاعت و دوستی نمودند. عرض کردم آقا این قصرها متعلق بکیست؟ فرمود: متعلق است به ائمه از اولاد پیامبر هر یک از امامان از دنیا برود به این محل می آید تا روز قیامت که خدا در قرآن ذکر نموده است. فرمود: بیایید برویم بامیر المؤمنین سلام کنیم. حرکت کردیم بر در یکی از آن قصرهای آراسته که از همه بهتر و عالی تر بود رسیدیم و بر امیر المؤمنین که در آنجا نشسته بود سلام کردیم بعد بطرف قصر دیگری رفت ما هم رفتیم بر امام حسن ع سلام کرد ما نیز سلام کردیم سپس بر حسین بن علی علیه السّلام و بعد حضرت باقر هر کدام در قصری آراسته بودند. بطرف کاخی در جزیره رفت ما نیز با او رفتیم در میان آن کاخ قبه ای بزرگ بود از درّ سفید که با انواع فرشها و پرده ها زینت شده بود و در آن تختی از طلا قرار داشت که با انواع جواهر تزیین شده بود. عرض کردم: آقا این قبه متعلق به کیست؟ فرمود: متعلق بقائم آل محمّد است صاحب الزمان علیه السّلام در این موقع با دست اشاره ای کرد ناگاه دیدیم در مدینه روی زمین در منزل حضرت صادق هستیم انگشتر خود را بیرون آورد و با آن روی زمین کشید دیگر هیچ شکاف و رخنه ای در زمین ندیدم - . عیون المعجزات: ۸۲ - .

می گویم ابو الفرج اصفهانی در کتاب مقاتل روایت کرده است: به امام صادق ع گفته شد فدایت شوم سرنوشت این محمد چه خواهد شد؟ فرمود: فتنه ایست، محمد در خانه رومی کشته می شود و برادر مادری اش و پدرش در عراق کشته می شوند در حالی که پای اسب او در آب است - . مقاتل الطالبیین: ۲۴۸ - .

ابو الفرج اصفهانی از ابن داحه نقل کرده است: امام صادق ع به عبد الله بن حسن فرمود: به خدا قسم خلافت نه به تو می رسد و نه به پسرت

بلکه نصیب این شخص می شود و بسفاح اشاره نمود، بعد از او به منصور خواهد رسید و سپس به فرزندانش. خلافت در بین آن ها باقی می ماند تا اینکه بچه ها را امیر می کنند و از زنان مشورت می گیرند. عبدالله گفت: جعفر به خدا قسم خداوند تو

را از غیب خود با خبر نکرده بلکه تو تنها از روی حسادت به پسرم این سخن را می گویی. فرمود: نه به خدا قسم به پسرانت حسادت نکردم، این ابو جعفر پسرت را در احجار الزیت میکشد بعد برادرش را در حالی که پاهای اسبش درون آب است در طفوف خواهد کشت. سپس خشمگین برخاست، ردایش بر زمین می کشید، منصور به دنبال امام رفت گفت یا ابا عبد الله می دانی چه می گویی؟ امام جواب داد به خدا قسم می دانم آنچه شنیدی بالاخره اتفاق می افتد. کسی که از منصور شنیده بود گفت: منصور گفت پس از شنیدن این حرف کارهایم را کردم و خود را آماده خلافت نمودم. زمانی که منصور به خلافت رسید امام را صادق ع نامید و هنگامی که از ایشان سخن می گفت، می گفت: امام جعفر صادق ع به من فرمود که چنین می شود و همان طوری که فرموده بود شد - . همان: ۲۵۷ - .

در مزار کبیر محمّد بن مشهدی مینویسد که سفیان ثوری گفت: شنیدم حضرت صادق در عرفات چنین دعا میکرد: اللهم اجعل هذه خطواتی التی خطوتها فی طاعتک کفاره لما خطوتها فی معصیتك. خدایا این گام هایی را که در راه اطاعت از تو برداشتم کفاره گام هایی قرار ده که در معصیت تو برداشتم، دعای خود را ادامه داد تا اینجا که خدایا من میهمان توام پذیرایی مرا بهشت قرار ده و انگور و خرما به من روزی بفرما. سفیان گفت: بخدا قسم تصمیم گرفتم بروم خرما و موز بخرم و به جای انگور و خرمای تازه بیاورم ناگاه دیدم دو سبد پر از خرمای تازه و انگور مقابلش گذاشته شد .

**[ترجمه]

باب ۶ ما جری بینه علیه السلام و بین المنصور و ولاته و سائر الخلفاء الغاصبین و الأمراء الجائرین و ذکر بعض أحوالهم

الأخبار

«۱»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْحُسَیْنُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ الْقَزْوِینِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَهْبَانَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حُبَیْشٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ أَبِی غُنْدَرٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: اتَّقُوا اللَّهَ وَ عَلَیْکُمْ بِالطَّاعَهِ لِأَئِمَّتِکُمْ قُولُوا مَا یَقُولُونَ وَ اصْمُتُوا عَمَّا صَمَتُوا فَإِنَّکُمْ فِی سُلْطَانِ مَنْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَی وَ إِنْ کانَ مَکْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبالُ (۱) یَعْنِی بِذَلِکَ وُلْدَ الْعَبَّاسِ فَاتَّقُوا اللَّهَ فَإِنَّکُمْ فِی هُدْنَهٍ صَلُّوا فِی عَشَائِرِهِمْ وَ اشْهَدُوا جَنَائِزَهُمْ وَ أَدُّوا الْأَمَانَهَ إِلَیْهِمْ الْخَبَرَ(۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: ابا بصیر گفت: حضرت صادق علیه السّلام می فرمود: از خدا بپرهیزید و مطیع پیشوایان و ائمه خود باشید هر چه آنها گفتند بگویید و از هر چه سکوت کردند سکوت کنید شما در زمان حکومت و اقتدار اشخاصی هستید که خداوند در باره آنها چنین فرموده: «وَ إِنْ کانَ مَکْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبالُ» - . ابراهیم / ۴۶ - {هر چند از مکرشان کوه ها از جای کنده می شد} منظورش سلطنت بنی عباس بود. از خدا بپرهیزید شما اکنون در زمان صلح و آرامش قرار گرفته اید باعث انگیزش آشوب و ستمگری آنها نشوید. در میان جمعیت ایشان نماز بخوانید و جنازه آنها را تشییع کنید و امانت آنها را باز گردانید - . امالی شیخ طوسی: ۶۱ - .

**[ترجمه]

«۲»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّقْرِ وَ عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَهْرَوَیْهِ مَعاً عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی حَاتِمٍ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْفَضْلِ عَنِ الرِّضَا عَنْ أَبِیهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمَا قَالَ: أَرْسَلَ أَبُو جَعْفَرٍ الدَّوَانِیقِیُّ إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام لِیَقْتُلَهُ وَ طَرَحَ لَهُ سَیْفاً وَ نَطْعاً وَ قَالَ یَا رَبِیعُ إِذَا أَنَا کَلَّمْتُهُ ثُمَّ ضَرَبْتُ بِإِحْدَی یَدَیَّ عَلَی الْأُخْرَی فَاضْرِبْ عُنُقَهُ فَلَمَّا دَخَلَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام وَ نَظَرَ إِلَیْهِ مِنْ بَعِیدٍ تَحَرَّکَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَی فِرَاشِهِ قَالَ مَرْحَباً وَ أَهْلًا بِکَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا أَرْسَلْنَا إِلَیْکَ إِلَّا رَجَاءَ أَنْ نَقْضِیَ دَیْنَکَ وَ نَقْضِیَ ذِمَامَکَ (۳)

ثُمَّ سَاءَلَهُ مُسَاءَلَةً لَطِیفَةً عَنْ أَهْلِ بَیْتِهِ وَ قَالَ

ص: ۱۶۲

۱- ۱. سوره إبراهیم الآیه: ۴۶.

۲- ۲. أمالی ابن الشیخ الطوسیّ ص ۶۱ و فیه(فی هذه) بدل(هدنه) و لعله تحریف و سهو من الناسخ.

۳- ۳. الذمام: و المذمه: الحق و الحرمه جمع أذمه(القاموس).

قَدْ قَضَی اللَّهُ حَاجَتَکَ وَ دَیْنَکَ وَ أَخْرَجَ جَائِزَتَکَ یَا رَبِیعُ لَا تَمْضِیَنَّ ثَلَاثَةٌ حَتَّی یَرْجِعَ جَعْفَرٌ إِلَی أَهْلِهِ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ لَهُ الرَّبِیعُ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ رَأَیْتَ السَّیْفَ إِنَّمَا کَانَ وُضِعَ لَکَ وَ النَّطْعَ فَأَیُّ شَیْءٍ رَأَیْتُکَ تُحَرِّکُ بِهِ شَفَتَیْکَ قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام نَعَمْ یَا رَبِیعُ لَمَّا رَأَیْتُ الشَّرَّ فِی وَجْهِهِ قُلْتُ حَسْبِیَ الرَّبُّ مِنَ الْمَرْبُوبِینَ وَ حَسْبِیَ الْخَالِقُ مِنَ الْمَخْلُوقِینَ وَ حَسْبِیَ الرَّازِقُ مِنَ الْمَرْزُوقِینَ وَ حَسْبِیَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِینَ حَسْبِی مَنْ هُوَ حَسْبِی حَسْبِی مَنْ لَمْ یَزَلْ حَسْبِی- حَسْبِیَ اللَّهُ لا إِلهَ إِلَّا هُوَ عَلَیْهِ تَوَکَّلْتُ وَ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِیمِ (۱).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: حسن بن فضل از حضرت رضا علیه السّلام نقل کرد که فرمود: منصور امام صادق علیه السّلام را احضار نمود تا او را بکشد، شمشیر و پوست تخت و جلاد آماده شد بربیع گفت: هر وقت من با او صحبت کردم و یک دستم را روی دیگری زدم تو گردنش را بزن. همین که جعفر بن محمّد وارد شد و چشم منصور باو افتاد از جای خود حرکت کرد گفت: مرحبا خوش آمدی مزاحم شما شدم که قرض شما و حقتان را پرداخت کنم. بعد سؤال لطیفی در مورد خانواده ایشان نمود و گفت: خدا قرض شما را پرداخت نمود، حاجتتان برآورده شد و جایزه شما پرداخت گردید. در این موقع رو بجانب ربیع نموده گفت: جعفر بن محمّد علیه السّلام فورا باید پیش خانواده خود برگردد. ربیع گفت: وقتی امام صادق بیرون آمد گفتم: آقا شمشیر و پوست تخت مرا برای شما گسترده بودند، وقتی آمدید لبهایتان حرکت میکرد چه دعایی خواندید؟ فرمود: بله من وقتی شر را در چهره اش مشاهده کردم این دعا را خواندم: «حسبی الرب من المربوبین و حسبی الخالق من المخلوقین و حسبی الرازق من المرزوقین و حسبی اللّه رب العالمین حسبی من هو حسبی، حسبی من لم یزل حسبی. «حَسْبِیَ اللَّهُ لا إِلهَ إِلَّا هُوَ عَلَیْهِ تَوَکَّلْتُ وَ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِیمِ» - . عیون أخبار الرضا ۱ : ۳۰۴ - .

**[ترجمه]

«۳»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ الْهَاشِمِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ الْوَهَّابِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: بَعَثَ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام وَ أَمَرَ بِفُرُشٍ فَطُرِحَتْ لَهُ إِلَی جَانِبِهِ فَأَجْلَسَهُ عَلَیْهَا ثُمَّ قَالَ عَلَیَّ بِمُحَمَّدٍ عَلَیَّ بِالْمَهْدِیِّ یَقُولُ ذَلِکَ مِرَاراً فَقِیلَ لَهُ السَّاعَةَ السَّاعَةَ یَأْتِی یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَا یَحْبِسُهُ إِلَّا أَنَّهُ یَتَبَخَّرُ فَمَا لَبِثَ أَنْ وَافَی وَ قَدْ سَبَقَتْهُ رَائِحَتُهُ فَأَقْبَلَ الْمَنْصُورُ عَلَی جَعْفَرٍ علیه السلام فَقَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ حَدِیثٌ حَدَّثْتَنِیهِ فِی صِلَةِ الرَّحِمِ أَذْکُرُهُ یَسْمَعُهُ الْمَهْدِیُّ قَالَ نَعَمْ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ الرَّجُلَ لَیَصِلُ رَحِمَهُ وَ قَدْ بَقِیَ مِنْ عُمُرِهِ ثَلَاثُ سِنِینَ فَیُصَیِّرُهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ثَلَاثِینَ سَنَةً وَ یَقْطَعُهَا وَ قَدْ بَقِیَ مِنْ عُمُرِهِ ثَلَاثُونَ سَنَةً فَیُصَیِّرُهَا اللَّهُ ثَلَاثَ سِنِینَ ثُمَّ تَلَا علیه السلام یَمْحُوا اللَّهُ ما یَشاءُ وَ یُثْبِتُ وَ عِنْدَهُ أُمُّ الْکِتابِ (۲) قَالَ هَذَا حَسَنٌ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَ لَیْسَ إِیَّاهُ أَرَدْتُ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهُ نَعَمْ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله صِلَةُ الرَّحِمِ تَعْمُرُ الدِّیَارَ وَ تَزِیدُ فِی الْأَعْمَارِ وَ إِنْ کَانَ أَهْلُهَا غَیْرَ أَخْیَارٍ قَالَ هَذَا حَسَنٌ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَ لَیْسَ هَذَا أَرَدْتُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ نَعَمْ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله صِلَةُ الرَّحِمِ تُهَوِّنُ الْحِسَابَ وَ تَقِی مِیتَةَ السَّوْءِ قَالَ الْمَنْصُورُ

۱- ۱. عیون أخبار الرضا ج ۱ ص ۳۰۴.

۲- ۲. سوره الرعد الآیه: ۳۹.

نَعَمْ هَذَا أَرَدْتُ (۱).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: عبد الوهاب پسر محمّد بن ابراهیم از پدر خود نقل کرد که گفت: منصور به دنبال امام صادق ع فرستاد و دستور داد پهلوی خودش فرشی گستردند امام را در آنجا نشانید. بعد صدا زد فوری محمّد را بگویید بیاید مهدی را صدا بزنید. پشت سر هم آنها را میخواست. جواب میدادند اکنون خواهد آمد مشغول بخوردادن و عطرزدن است. چیزی نگذشت که مهدی وارد شد بوی عطر از او ساطع بود. منصور رو بجانب حضرت صادق علیه السّلام نموده گفت: در باره صله رحم حدیثی بمن فرموده اند مایلم آن را تکرار کنید تا مهدی بشنود. فرمود: پدرم از پدر خود از جدش از حضرت علی ع نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: اگر شخصی که سه سال از عمرش باقی مانده صله رحم کند خداوند سی سال عمر او را افزایش میدهد و اگر قطع رحم نماید و از عمرش سی سال باقیمانده باشد عمرش را به سه سال میرساند. آنگاه این آیه را تلاوت نمود: «يَمْحُوا اللَّهُ ما يَشاءُ وَ يُثْبِتُ وَ عِنْدَهُ أُمُّ الْكِتابِ» - . رعد / ۳۹ - {خدا آنچه را بخواهد محو یا اثبات می کند، و اصل کتاب نزد اوست} گفت: حدیث خوبی است ولی منظورم این نبود. فرمود: پدرم از پدر خود از جدش از حضرت علی ع نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: که صله رحم باعث آبادی مملکت و افزایش عمر می شود گرچه اهل آن زمان مردمان خوبی نباشند. گفت: این نیز حدیث خوبی است ولی آنچه میخواستم نیست. فرمود: پدرم از پدر خود از جدش از حضرت علی ع نقل کرد که پیغمبر ص فرمود: صله رحم باعث آسانی حساب روز قیامت می شود و از بد مردن جلوگیری میکند. منصور گفت: آری همین بود - . امالی شیخ طوسی: ۳۰۶ - .

**[ترجمه]

«۴»

ما، [الأمالي] للشيخ الطوسي جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِي الْمُفَضَّلِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى الْعَرَّادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُّونٍ عَنِ الْحَسَنِ الْفَضْلِ بْنِ الرَّبِيعِ حَاجِبِ الْمَنْصُورِ لَقِيتُهُ بِمَكَّةَ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّيَ الرَّبِيعِ قَالَ: دَعَانِي الْمَنْصُورُ يَوْماً فَقَالَ يَا رَبِيعُ أَحْضِرْ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ وَ اللَّهِ لَأَقْتُلَنَّهُ فَوَجَّهْتُ إِلَيْهِ فَلَمَّا وَافَى قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنْ كَانَ لَكَ وَصِيَّةٌ أَوْ عَهْدٌ تَعْهَدُهُ فَافْعَلْ فَقَالَ اسْتَأْذِنْ لِي عَلَيْهِ فَدَخَلْتُ إِلَى الْمَنْصُورِ فَأَعْلَمْتُهُ مَوْضِعَهُ فَقَالَ أَدْخِلْهُ فَلَمَّا وَقَعَتْ عَيْنُ جَعْفَرٍ عليه السلام عَلَى الْمَنْصُورِ رَأَيْتُهُ يُحَرِّكُ شَفَتَيْهِ بِشَيْءٍ لَمْ أَفْهَمْهُ وَ مَضَى فَلَمَّا سَلَّمَ عَلَى الْمَنْصُورِ نَهَضَ إِلَيْهِ فَاعْتَنَقَهُ وَ أَجْلَسَهُ إِلَى جَانِبِهِ وَ قَالَ لَهُ ارْفَعْ حَوَائِجَكَ فَأَخْرَجَ رِقَاعاً لِأَقْوَامٍ وَ سَأَلَ فِي آخَرِينَ فَقُضِيَتْ حَوَائِجُهُ فَقَالَ الْمَنْصُورُ ارْفَعْ حَوَائِجَكَ فِي نَفْسِكَ فَقَالَ لَهُ جَعْفَرٌ لَا تَدْعُنِي حَتَّى أَجِيئَكَ فَقَالَ لَهُ الْمَنْصُورُ مَا لِي إِلَى ذَلِكَ سَبِيلٌ وَ أَنْتَ تَزْعُمُ لِلنَّاسِ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَنَّكَ تَعْلَمُ الْغَيْبَ فَقَالَ جَعْفَرٌ عليه السلام مَنْ أَخْبَرَكَ بِهَذَا فَأَوْمَأَ الْمَنْصُورُ إِلَى شَيْخٍ قَاعِدٍ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ جَعْفَرٌ عليه السلام لِلشَّيْخِ أَنْتَ سَمِعْتَنِي أَقُولُ هَذَا قَالَ الشَّيْخُ نَعَمْ قَالَ جَعْفَرٌ لِلْمَنْصُورِ أَ يَحْلِفُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ لَهُ الْمَنْصُورُ احْلِفْ فَلَمَّا بَدَأَ الشَّيْخُ فِي الْيَمِينِ قَالَ جَعْفَرٌ عليه السلام لِلْمَنْصُورِ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّ الْعَبْدَ إِذَا حَلَفَ بِالْيَمِينِ الَّتِي يُنَزِّهُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهَا وَ هُوَ كَاذِبٌ امْتَنَعَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ عُقُوبَتِهِ عَلَيْهَا فِي عَاجِلَتِهِ لِمَا نَزَّهَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَكِنِّي أَنَا أَسْتَحْلِفُهُ فَقَالَ الْمَنْصُورُ ذَلِكَ لَكَ فَقَالَ جَعْفَرٌ عليه السلام لِلشَّيْخِ قُلْ أَبْرَأُ إِلَى اللَّهِ مِنْ حَوْلِهِ وَ قُوَّتِهِ وَ أَلْجَأُ إِلَى حَوْلِي وَ قُوَّتِي إِنْ لَمْ أَكُنْ سَمِعْتُكَ تَقُولُ هَذَا الْقَوْلَ فَتَلَكَّأَ الشَّيْخُ فَرَفَعَ الْمَنْصُورُ عَمُوداً كَانَ فِي يَدِهِ فَقَالَ وَ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ تَحْلِفْ لَأَعْلُوَنَّكَ بِهَذَا الْعَمُودِ فَحَلَفَ الشَّيْخُ فَمَا أَتَمَّ الْيَمِينَ حَتَّى دَلَعَ لِسَانَهُ كَمَا يَدْلَعُ الْكَلْبُ وَ مَاتَ

لِوَقْتِهِ وَ نَهَضَ جَعْفَرٌ علیه السلام قَالَ الرَّبِيعُ فَقَالَ لِيَ الْمَنْصُورُ وَيْلَكَ اكْتُمْهَا النَّاسَ لَا يُفْتَتَنُونَ قَالَ الرَّبِيعُ فَحَلَّفْتُ جَعْفَراً علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ

ص: ۱۶۴

۱- ۱. أمالی الشيخ الطوسیّ ص ۳۰۶.

إِنَّ مَنْصُوراً كَانَ قَدْ هَمَّ بِأَمْرٍ عَظِيمٍ فَلَمَّا وَقَعَتْ عَيْنُكَ عَلَيْهِ وَ عَيْنُهُ عَلَيْكَ زَالَ ذَلِكَ فَقَالَ يَا رَبِيعُ إِنِّي رَأَيْتُ الْبَارِحَةَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي النَّوْمِ فَقَالَ لِي يَا جَعْفَرُ خِفْتَهُ فَقُلْتُ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ لِي إِذَا وَقَعَتْ عَيْنُكَ عَلَيْهِ فَقُلْ- بِبِسْمِ اللَّهِ أَسْتَفْتِحُ وَ بِبِسْمِ اللَّهِ أَسْتَنْجِحُ وَ بِمُحَمَّدٍ ص أَتَوَجَّهُ اللَّهُمَّ ذَلِّلْ لِي صُعُوبَةَ أَمْرِي وَ كُلَّ صُعُوبَةٍ وَ سَهِّلْ لِي حُزُونَةَ أَمْرِي وَ كُلَّ حُزُونَةٍ وَ اكْفِنِي مَئُونَةَ أَمْرِي وَ كُلَّ مَئُونَةٍ(۱).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: ربیع دربان مخصوص منصور گفت: روزی منصور مرا خواست گفت: جعفر بن محمّد را نزد من بیاور بخدا قسم او را خواهم کشت. به دنبال ایشان فرستادم وقتی آمد، عرض کردم یا ابن رسول اللَّه اگر وصیتی داری بکن. فرمود: تو برایم اجازه بگیر. پیش منصور رفتم و اطلاع دادم که جعفر بن محمّد آمده است. گفت او را داخل کن. همین که چشم امام صادق ع بمنصور افتاد دیدم لبهایش حرکت کرد و کلماتی گفت، اما نفهمیدم چه بود پیش رفت تا بمنصور سلام کرد ، از جا حرکت نمود او را در آغوش گرفت و در پهلوی خود نشانید. گفت: هر حاجتی داری بگو. جعفر ابن محمّد علیه السّلام نامه هایی که اشخاص داده بودند پیش منصور گذاشت و در باره گروه دیگری نیز درخواستهایی کرد تمام آنها را منصور برآورده کرد گفت: احتیاجات خود را بگو. فرمود: مرا پیوسته احضار نکن که نزد تو بیایم. منصور گفت: چاره ای نیست تو میگویی من از غیب خبر میدهم! فرمود: چه کسی بتو چنین گزارشی داده است؟ منصور به پیر مردی اشاره کرد که روبرویش نشسته بود. حضرت صادق فرمود: تو از من شنیدی که چنین چیزی گفتم؟ پیر مرد گفت: بله. امام رو بمنصور کرده فرمود: قسم میخورد. منصور گفت: قسم بخور. همین که پیر مرد شروع بقسم خوردن کرد امام صادق فرمود: پدرم از پدر خود از جدش از امیر المؤمنین به من فرمود: که وقتی بنده ای قسم دروغ میخورد و در ضمن قسم خدا را ستایش و تقدیس مینماید خداوند بواسطه تقدیسی که در آن قسم نموده، از کیفر کردن او در دنیا صرف نظر میکند. اگر ممکن است من خودم او را قسم بدهم. منصور گفت اختیار با شما است. امام فرمود: بگو از نیرو و قدرت پروردگار بیزارم و متکی به نیرو و قدر خویشم اگر این حرف را از تو شنیده باشم. پیرمرد زبانش بند آمد و از قسم خودداری کرد. منصور گرزی که در دست داشت بلند نموده گفت: بخدا قسم اگر سوگند نخوری با همین گرز ترا از بین میبرم. پیرمرد قسم یاد کرد هنوز سوگندش تمام نشده بود که زبانش مانند زبان سگ بیرون افتاد و در دم جان داد. جعفر بن محمّد برخاست. ربیع گفت منصور بمن گفت وای بر تو مبادا این جریان را بکسی بگویی که مردم فریفته او میشوند. امام صادق را قسم دادم که یا ابن رسول اللَّه منصور تصمیم بدی داشت چشم شما که باو افتاد و او شما را دید تمام آن تصمیم ها از بین رفت. فرمود ربیع من دیشب پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله را در خواب دیدم بمن فرمود جعفر از منصور میترسی عرض کردم بله یا رسول اللَّه فرمود: وقتی چشمت باو افتاد بگو: بسم اللَّه استفتح و بسم اللَّه استنجح و بمحمد اتوجه اللهم ذلل لی صعوبه امری و کلّ صعوبه و سهّل لی حزونه امری و کل حزونه و اکفنی مؤنه امری و کلّ مؤنه - . امالی شیخ طوسی: ۲۹۴ - .

**[ترجمه]

بیان

تلكأ علیه اعتل و عنه أبطأ.

**[ترجمه]تلكأ عليه يعنى تعلل كرد، تلكأ عنه تأخير كرد.

**[ترجمه]

«۵»

ما، [الأمالی] للشيخ الطوسی الْمُفِيدُ عَنِ ابْنِ قُولَوَيْهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّامٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَی النَّوْفَلِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حُكَيْمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ التَّمِيمِيِّ قَالَ: لَمَّا قُتِلَ مُحَمَّدٌ وَ إِبْرَاهِيمُ ابْنَا عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحَسَنِ عليه السلام صَارَ إِلَی الْمَدِينَهِ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ شَيْبَهُ بْنُ غفال وَلَّاهُ الْمَنْصُورُ عَلَی أَهْلِهَا فَلَمَّا قَدِمَهَا وَ حَضَرَتِ الْجُمُعَهُ صَارَ إِلَی مَسْجِدِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَرَقِيَ الْمِنْبَرَ وَ حَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ شَقَّ عَصَا الْمُسْلِمِينَ وَ حَارَبَ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَرَادَ الْأَمْرَ لِنَفْسِهِ وَ مَنَعَهُ أَهْلَهُ فَحَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ أَمَاتَهُ بِغُصَّتِهِ وَ هَؤُلَاءِ وُلْدُهُ يَتَّبِعُونَ أَثَرَهُ فِي الْفَسَادِ وَ طَلَبِ الْأَمْرِ بِغَيْرِ اسْتِحْقَاقٍ لَهُ فَهُمْ فِي نَوَاحِي الْأَرْضِ مَقْتُولُونَ وَ بِالدِّمَاءِ مُضَرَّجُونَ قَالَ فَعَظُمَ هَذَا الْكَلَامُ مِنْهُ عَلَی النَّاسِ وَ لَمْ يَجْسُرْ أَحَدٌ مِنْهُمْ يَنْطِقُ بِحَرْفٍ فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ عَلَيْهِ إِزَارٌ قُومَسِيٌّ سخين- [سَحْقٌ] فَقَالَ وَ نَحْنُ نَحْمَدُ اللَّهَ وَ نُصَلِّي عَلَی مُحَمَّدٍ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ وَ عَلَی رُسُلِ اللَّهِ وَ أَنْبِيَائِهِ أَجْمَعِينَ أَمَّا مَا قُلْتَ مِنْ خَيْرٍ فَنَحْنُ أَهْلُهُ وَ مَا قُلْتَ مِنْ سُوءٍ فَأَنْتَ وَ صَاحِبُكَ بِهِ أَوْلَی فَاخْتَبِرْ يَا مَنْ رَكِبَ غَيْرَ رَاحِلَتِهِ وَ أَكَلَ غَيْرَ زَادِهِ ارْجِعْ مَأْزُوراً ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَی النَّاسِ فَقَالَ أَ لَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَخْلَی النَّاسِ مِيزَاناً يَوْمَ الْقِيَامَهِ وَ أَبْيَنِهِمْ خُسْرَاناً مَنْ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ وَ هُوَ هَذَا الْفَاسِقُ فَأَسْكَتَ النَّاسَ وَ خَرَجَ الْوَالِي مِنَ الْمَسْجِدِ لَمْ يَنْطِقْ بِحَرْفٍ فَسَأَلْتُ عَنِ الرَّجُلِ فَقِيلَ لِي هَذَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ (۲).

۱- ۱. أمالی الشيخ الطوسیّ ص ۲۹۴.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۳۱- ۳۲.

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: عبد اللّٰه بن سلیمان تمیمی گفت پس از کشته شدن محمّد و ابراهیم فرزندان عبد اللّٰه بن حسن، منصور فرمانداری بمدینه بنام شیبه بن عفان فرستاد روز جمعه اول فرمانداریش بمسجد پیامبر رفت و بر فراز منبر رفته و حمد و ستایش خدا را به جا آورد. سپس گفت علی بن ابی طالب بین مردم اختلاف ایجاد کرد و با مؤمنین بجنگ پرداخت، او خواست خلافت را بگیرد ولی صاحبان خلافت مانع او شدند، خدا نیز این مقام را بر او حرام نمود، و با عقده خلافت از دنیا رفت. این فرزندانش در فتنه انگیزی از او پیروی میکنند و ادعای مقامی را دارند که شایسته آن نیستند، هر کدام در یک گوشه زمین به خون آغشته شده و کشته میشوند. این سخن بر مردم گران آمد ولی هیچ کدام نتوانستند حرفی بزنند مردی که لباسی همدانی و گرم بر تن داشت برخاست. گفت ما نیز خدا را ستایش نموده بر پیامبر خاتم و همه انبیا و مرسلین درود میفرستیم. آنچه نسبت خوب بما دادی که شایسته آن هستیم ولی نسبت های ناروا شایسته تو و کسی است که تو را باین منصب گمارده است. متوجه باش و دقت کن که تو بر مرکب دیگری سوارشده ای و نان دیگری را میخوری سر افکنده و شرمساری شایسته تو است. آنگاه رو بمردم کرده گفت میدانید سبک ترین اعمال در ترازوی قیامت مربوط بچه شخصی است و چه کسی از همه بیشتر زیان میکند. کسی که آخرت خود را به دنیای دیگری بفروشد آن شخص همین مرد فاسق است، مردم چیزی نگفتند. فرماندار از مسجد خارج شد و هیچ پاسخی نداد. پرسیدم این مرد که بود؟ گفتند جعفر بن محمّد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب صلوات اللّٰه علیهم - . همان: ۳۱ - ۳۲ - .

**[ترجمه]

بیان

ضرجه بالدم أدماه و قومس بالضم و فتح المیم صقع کبیر بین خراسان و بلاد الجبل و إقلیم بالأندلس و قومسان قریه بهمدان ذکرها الفیروزآبادی (۱).

أَقُولُ رَوَی الصَّدُوقُ فِی کِتَابِ صِفَاتِ الشِّیعَهِ بِإِسْنَادِهِ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الدَّوَانِیقِیُّ بِالْحِیرَهِ- أَیَّامَ أَبِی الْعَبَّاسِ لِلصَّادِقِ علیه السلام یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا بَالُ الرَّجُلِ مِنْ شِیعَتِکُمْ یَسْتَخْرِجُ مَا فِی جَوْفِهِ فِی مَجْلِسٍ وَاحِدٍ حَتَّی یُعْرَفَ مَذْهَبُهُ فَقَالَ علیه السلام ذَلِکَ لَحَلَاوَهِ الْإِیمَانِ فِی صُدُورِهِمْ مِنْ حَلَاوَتِهِ یُبْدُونَهُ تَبَدِّیاً.

**[ترجمه]ضرجه بالدم او را به خون آغشته کرد، قومس با ضمه و فتحه میم منطقه بزرگی بین خراسان و سرزمین جبل و اقلیمی در اندلس است و قومسان روستایی در همدان است که فیروزآبادی - . قاموس ۲ : ۲۴۲ - از آن نام برده است.

صدوق در کتاب صفات شیعه از منصور دوانیقی در حیره نقل کرد: که در ایام حکومت سفاح بحضرت صادق عرض کرد: چرا شیعیان شما هر چه دارند در یک مجلس اظهار میکنند بطوری که کاملا مشخص میشود دارای چه مذهبی هستند؟ فرمود: این بواسطه حلاوت و شیرینی ایمانی است که در سینه های آنها است نمیتوانند آشکار نکنند.

**[ترجمه]

ع، [علل الشرائع] مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنِ الرَّبِيعِ صَاحِبِ الْمَنْصُورِ قَالَ: قَالَ الْمَنْصُورُ يَوْماً لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ قَدْ وَقَعَ عَلَى الْمَنْصُورِ ذُبَابٌ فَذَبَّهُ عَنْهُ ثُمَّ وَقَعَ عَلَيْهِ فَذَبَّهُ عَنْهُ ثُمَّ وَقَعَ عَلَيْهِ فَذَبَّهُ عَنْهُ فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ لِأَيِّ شَيْ ءٍ خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الذُّبَابَ قَالَ لِيُذِلَّ بِهِ الْجَبَّارِينَ (۲).

**[ترجمه]علل الشرائع: از ربیع دربان مخصوص منصور نقل میکند: که روزی مگسی روی صورت منصور نشست او را زد باز آمد برای مرتبه دوم زد باز آمد بحضرت صادق گفت چرا خداوند مگس را آفریده؟ فرمود برای اینکه ستمگران را خوار کند

-. علل الشرایع: ۴۹۶ -.

**[ترجمه]

«۷»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب حِلْيَهُ الْأَوْلِيَاءِ(۳) عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْمِقْدَامِ الرَّازِيِّ: مِثْلَهُ (۴).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب، حلیه الأولیاء -. حلیه الأولیاء ۳ : ۱۹۸ ، ابن طلحه در مطالب السئول: ۸۲ آن را آورده است.

-: مانند آن را روایت کرده اند -. مناقب ۳ : ۳۷۵ -.

**[ترجمه]

«۸»

ع، [علل الشرائع] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ مَاجِيلَوَيْهِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَهَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ زِيَادِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ وَ جَمَاعَهٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَقَالَ يَا بَنِي عَلِيٍّ وَ فَاطِمَهَ مَا فَضْلُكُمْ عَلَى النَّاسِ فَسَكَتُوا فَقُلْتُ إِنَّ مِنْ فَضْلِنَا عَلَى النَّاسِ أَنَّا لَا نُحِبُّ أَنْ نَكُونَ مِنْ أَحَدٍ سِوَانَا وَ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ لَا يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ مِنَّا إِلَّا أَشْرَكَ ثُمَّ قَالَ ارْوُوا هَذَا الْحَدِيثَ (۵).

۱- ۱. القاموس ج ۲ ص ۲۴۲.

۲- ۲. علل الشرائع ص ۴۹۶.

۳- ۳. حليه الأولياء ج ۳ ص ۱۹۸ و أخرجه ابن طلحه فى مطالب السئول ص ۸۲.

۴- ۴. المناقب ج ۳ ص ۳۷۵.

۵- ۵. علل الشرائع ص ۵۸۳.

**[ترجمه]علل الشرائع: حضرت صادق فرمود پیش زیاد بن عبید اللّه و گروهی از خویشاوندان خود بودم. زیاد گفت فرزندان علی و فاطمه! شما چه امتیازی بر سایر مردم دارید؟ کسی جواب نداد. من گفتم یکی از امتیازات ما اینست که علاقه نداریم به هیچ خانواده ای در دنیا غیر از خانواده خود نسبت داده شویم. هیچ کس نیز در دنیا نیست مگر اینکه آرزو دارد از خانواده ما باشد جز آن کس که کافر است. سپس فرمود این حدیث را روایت کنید و به دیگران برسانید - . علل الشرایع: ۵۸۳ - .

**[ترجمه]

«۹»

لی، [الأمالی] للصدوق ابْنُ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ النَّمَاوِنْجِیِّ عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ دَاوُدَ الشَّعِیرِیِّ عَنِ الرَّبِیعِ صَاحِبِ الْمَنْصُورِ قَالَ: بَعَثَ الْمَنْصُورُ إِلَی الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَسْتَقْدِمُهُ لِشَیْ ءٍ بَلَغَهُ عَنْهُ فَلَمَّا وَافَی بَابَهُ خَرَجَ إِلَیْهِ الْحَاجِبُ فَقَالَ أُعِیذُکَ بِاللَّهِ مِنْ سَطْوَهِ هَذَا الْجَبَّارِ فَإِنِّی رَأَیْتُ حَرَدَهُ عَلَیْکَ شَدِیداً فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام عَلَیَّ مِنَ اللَّهِ جُنَّهٌ وَاقِیَهٌ تُعِینُنِی عَلَیْهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ اسْتَأْذِنْ لِی عَلَیْهِ فَاسْتَأْذَنَ فَأَذِنَ لَهُ فَلَمَّا دَخَلَ سَلَّمَ فَرَدَّ عَلَیْهِ السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ لَهُ یَا جَعْفَرُ قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ لِأَبِیکَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام لَوْ لَا أَنْ تَقُولَ فِیکَ طَوَائِفُ مِنْ أُمَّتِی مَا قَالَتِ النَّصَارَی فِی الْمَسِیحِ لَقُلْتُ فِیکَ قَوْلًا لَا تَمُرُّ بِمَلَإٍ إِلَّا أَخَذُوا مِنْ تُرَابِ قَدَمَیْکَ یَسْتَشْفُونَ بِهِ وَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام یَهْلِکُ فِیَّ اثْنَانِ وَ لَا ذَنْبَ لِی مُحِبٌّ غَالٍ وَ مُبْغِضٌ مُفْرِطٌ قَالَ قَالَ ذَلِکَ اعْتِذَاراً مِنْهُ أَنَّهُ لَا یَرْضَی بِمَا یَقُولُ فِیهِ الْغَالِی وَ الْمُفْرِطُ وَ لَعَمْرِی إِنَّ عِیسَی ابْنَ مَرْیَمَ علیهما السلام لَوْ سَکَتَ عَمَّا قَالَتْ فِیهِ النَّصَارَی- لَعَذَّبَهُ اللَّهُ وَ لَقَدْ تَعْلَمُ مَا یُقَالُ فِیکَ مِنَ الزُّورِ وَ الْبُهْتَانِ وَ إِمْسَاکُکَ عَنْ ذَلِکَ وَ رِضَاکَ بِهِ سَخَطُ الدَّیَّانِ زَعَمَ أَوْغَادُ الْحِجَازِ وَ رَعَاعُ النَّاسِ أَنَّکَ حِبْرُ الدَّهْرِ وَ نَامُوسُهُ وَ حُجَّهُ الْمَعْبُودِ وَ تَرْجُمَانُهُ وَ عَیْبَهُ عِلْمِهِ وَ مِیزَانُ قِسْطِهِ وَ مِصْبَاحُهُ الَّذِی یَقْطَعُ بِهِ الطَّالِبُ عَرْضَ الظُّلْمَهِ إِلَی ضِیَاءِ النُّورِ وَ أَنَّ اللَّهَ لَا یَقْبَلُ مِنْ عَامِلٍ جَهِلَ حَدَّکَ فِی الدُّنْیَا عَمَلًا وَ لَا یَرْفَعُ لَهُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَزْناً فَنَسَبُوکَ إِلَی غَیْرِ حَدِّکَ وَ قَالُوا فِیکَ مَا لَیْسَ فِیکَ فَقُلْ فَإِنَّ أَوَّلَ مَنْ قَالَ الْحَقَّ جَدُّکَ وَ أَوَّلَ مَنْ صَدَّقَهُ عَلَیْهِ أَبُوکَ وَ أَنْتَ حَرِیٌّ أَنْ تَقْتَصَّ آثَارَهُمَا وَ تَسْلُکَ سَبِیلَهُمَا.

فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام أَنَا فَرْعٌ مِنْ فَرْعِ الزَّیْتُونَهِ وَ قِنْدِیلٌ مِنْ قَنَادِیلِ بَیْتِ النُّبُوَّهِ وَ أَدِیبُ السَّفَرَهِ وَ رَبِیبُ الْکِرَامِ الْبَرَرَهِ وَ مِصْبَاحٌ مِنْ مَصَابِیحِ الْمِشْکَاهِ الَّتِی فِیهَا نُورُ النُّورِ وَ صَفْوَهُ الْکَلِمَهِ الْبَاقِیَهِ فِی عَقِبِ الْمُصْطَفَیْنَ إِلَی یَوْمِ الْحَشْرِ فَالْتَفَتَ الْمَنْصُورُ إِلَی جُلَسَائِهِ فَقَالَ هَذَا قَدْ أَحَالَنِی عَلَی بَحْرٍ مَوَّاجٍ لَا یُدْرَکُ طَرْفُهُ وَ لَا یُبْلَغُ عُمْقُهُ تَحَارُ فِیهِ الْعُلَمَاءُ وَ یَغْرَقُ فِیهِ السُّبَحَاءُ وَ یَضِیقُ بِالسَّابِحِ عَرْضُ الْفَضَاءِ هَذَا الشَّجَا الْمُعْتَرِضُ فِی حُلُوقِ الْخُلَفَاءِ الَّذِی لَا یَجُوزُ نَفْیُهُ وَ لَا یَحِلُّ قَتْلُهُ وَ لَوْ لَا مَا یَجْمَعُنِی وَ إِیَّاهُ

شَجَرَهٌ طَابَ أَصْلُهَا وَ بَسَقَ فَرْعُهَا وَ عَذُبَ ثَمَرُهَا وَ بُورِكَتْ فِی الذَّرِّ وَ قُدِّسَتْ فِی الزُّبُرِ لَکَانَ مِنِّی إِلَیْهِ مَا لَا یُحْمَدُ فِی الْعَوَاقِبِ لِمَا یَبْلُغُنِی عَنْهُ مِنْ شِدَّهِ عَیْبِهِ لَنَا وَ سُوءِ الْقَوْلِ فِینَا فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام لَا تَقْبَلْ فِی ذِی رَحِمِکَ وَ أَهْلِ الرِّعَایَهِ مِنْ أَهْلِ بَیْتِکَ قَوْلَ مَنْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَیْهِ الْجَنَّهَ وَ جَعَلَ مَأْوَاهُ النَّارَ فَإِنَّ النَّمَّامَ شَاهِدُ زُورٍ وَ شَرِیکُ إِبْلِیسَ فِی الْإِغْرَاءِ بَیْنَ النَّاسِ فَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَی- یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا إِنْ جاءَکُمْ فاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَیَّنُوا أَنْ تُصِیبُوا قَوْماً بِجَهالَهٍ فَتُصْبِحُوا عَلی ما فَعَلْتُمْ نادِمِینَ (۱) وَ نَحْنُ لَکَ أَنْصَارٌ وَ أَعْوَانٌ وَ لِمُلْکِکَ دَعَائِمُ وَ أَرْکَانٌ مَا أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ الْإِحْسَانِ وَ أَمْضَیْتَ فِی الرَّعِیَّهِ أَحْکَامَ الْقُرْآنِ وَ أَرْغَمْتَ بِطَاعَتِکَ لِلَّهِ أَنْفَ الشَّیْطَانِ وَ إِنْ کَانَ یَجِبُ عَلَیْکَ فِی سَعَهِ فَهْمِکَ وَ کَثْرَهِ عِلْمِکَ وَ مَعْرِفَتِکَ بِآدَابِ اللَّهِ أَنْ تَصِلَ مَنْ قَطَعَکَ وَ تُعْطِیَ مَنْ حَرَمَکَ وَ تَعْفُوَ عَمَّنْ ظَلَمَکَ فَإِنَّ الْمُکَافِیَ لَیْسَ بِالْوَاصِلِ إِنَّمَا الْوَاصِلُ مَنْ إِذَا قَطَعَتْهُ رَحِمُهُ وَصَلَهَا فَصِلْ رَحِمَکَ یَزِدِ اللَّهُ فِی عُمُرِکَ وَ یُخَفِّفْ عَنْکَ الْحِسَابَ یَوْمَ حَشْرِکَ فَقَالَ الْمَنْصُورُ قَدْ صَفَحْتُ عَنْکَ لِقَدَرِکَ وَ تَجَاوَزْتُ عَنْکَ لِصِدْقِکَ فَحَدِّثْنِی عَنْ نَفْسِکَ بِحَدِیثٍ أَتَّعِظُ بِهِ وَ یَکُونُ لِی زَاجِرَ صِدْقٍ عَنِ الْمُوبِقَاتِ فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام عَلَیْکَ بِالْحِلْمِ فَإِنَّهُ رُکْنُ الْعِلْمِ وَ امْلِکْ نَفْسَکَ عِنْدَ أَسْبَابِ الْقُدْرَهِ فَإِنَّکَ إِنْ تَفْعَلْ مَا تَقْدِرُ عَلَیْهِ کُنْتَ کَمَنْ شَفَی غَیْظاً أَوْ تَدَاوَی حِقْداً أَوْ یُحِبُّ أَنْ یُذْکَرَ بِالصَّوْلَهِ وَ اعْلَمْ أَنَّکَ إِنْ عَاقَبْتَ مُسْتَحِقّاً لَمْ تَکُنْ غَایَهُ مَا تُوصَفُ بِهِ إِلَّا الْعَدْلَ وَ الْحَالُ الَّتِی تُوجِبُ الشُّکْرَ أَفْضَلُ مِنَ الْحَالِ الَّتِی تُوجِبُ الصَّبْرَ فَقَالَ الْمَنْصُورُ وَعَظْتَ فَأَحْسَنْتَ وَ قُلْتَ فَأَوْجَزْتَ فَحَدِّثْنِی عَنْ فَضْلِ جَدِّکَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام حَدِیثاً لَمْ تَأْثِرْهُ الْعَامَّهُ:

فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ

۱- ۱. سوره الحجرات الآیه: ۳۵.

اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَمَّا أَسْرِیَ بِی إِلَی السَّمَاءِ عَهِدَ إِلَیَّ رَبِّی جَلَّ جَلَالُهُ فِی عَلِیٍّ ثَلَاثَ کَلِمَاتٍ فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ فَقُلْتُ لَبَّیْکَ رَبِّی وَ سَعْدَیْکَ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ عَلِیّاً إِمَامُ الْمُتَّقِینَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِینَ وَ یَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِینَ فَبَشِّرْهُ بِذَلِکَ فَبَشَّرَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله بِذَلِکَ فَخَرَّ عَلِیٌّ علیه السلام سَاجِداً شُکْراً لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ بَلَغَ مِنْ قَدْرِی حَتَّی إِنِّی أُذْکَرُ هُنَاکَ قَالَ نَعَمْ وَ إِنَّ اللَّهَ یَعْرِفُکَ وَ إِنَّکَ لَتُذْکَرُ فِی الرَّفِیقِ الْأَعْلَی فَقَالَ الْمَنْصُورُ ذلِکَ فَضْلُ اللَّهِ یُؤْتِیهِ مَنْ یَشاءُ(۱).

**[ترجمه]امالی صدوق: ربیع وزیر دربار منصور گفت: منصور به دنبال حضرت صادق فرستاد تا او را بیاورند چون در باره اش چیزهایی شنیده بود. همین که به در خانه منصور رسید دربان گفت شما را بخدا می سپارم از ستم این مرد ستمگر خیلی از دست شما خشمگین بود. فرمود خداوند بمن سپری محکم داده که مرا از او حفظ میکند تو نیز ان شاء اللّه مرا کمک خواهی کرد اکنون برایم اجازه بگیر. دربان اجازه گرفت همین که وارد شد سلام کرد منصور جواب داده گفت: جعفر تو میدانی پیامبر اکرم به پدرت علی بن ابی طالب فرمود: اگر گروهی از امتم اعتقادی که مسیحیان درباره حضرت مسیح (خدایی) دارند پیدا نمیکردند در باره ات سخنی میگفتم که از هر جا رد شوی مردم خاک پایت را برای شفا بردارند. علی علیه السّلام خود فرمود دو دسته در راه من هلاک میشوند با اینکه من تقصیری ندارم، یکی دوستی که از حد تجاوز نماید و دیگری دشمنی که زیاد با من دشمنی ورزد.

گفت این سخن را از آن جهت فرموده است که پوزش بخواهد و بفهماند که به آنچه دوست متجاوز از حدّ و دشمن زیاده رو میگویند راضی نیست. بجان خود سوگند یاد میکنم که اگر عیسی در مقابل گفتار مسیحیان ساکت میماند، خدا او را عذاب می کرد. تو نیز میدانی مردم چه اعتقادات خرافی درباره ات دارند اینکه چیزی نمیگویی و راضی هستی باعث خشم خدا خواهد شد. بی سر و پاهای حجاز و مردم نادان یاوه سرا تو را دانشمند روزگار و ناموس دهر و حجت خدا و نماینده او و مخزن اسرار الهی و میزان دادگری او و چراغ هدایت خدا برای نجات مردم از گرداب تاریکی ها میدانند. میگویند خدا عمل کسی را که بمقام تو آشنا نیست قبول نمی کند و برایش در قیامت ارزشی قائل نیست. مقامی برایت قائلند که نداری و چیزی میگویند که در تو نیست. واقعیت را بگو، اولین کسی که زبان بحق گشود جدت بود و اولین کسی که او را تصدیق نمود پدرت علی بود تو باید از آنها پیروی کنی و به راه ایشان بروی. امام صادق ع فرمود من شاخه ای از درخت بارور نبوت و چراغی از چراغهای خاندان رسالت هستم، من دست پرورده ملائکه و پروریده آغوش پاک مردان و یکی از چراغهای آویخته در شبستان نور و برگزیده ای از یادگار پایدار پیامبران تا روز قیامت هستم. منصور نگاهی بحاضرین نموده گفت این شخص مرا بدریایی خروشان حواله داد که کرانه آن پیدا نیست و ژرفای آن دیده نمیشود دانشمندان در تفسیر گفتار او حیرانند و شناوران در ژرفای پندارش غرقند بطوری که با تمام شناوری راه بجایی نمی برند. این همان عقده ای است که گلوگیر خلفا بوده است، نه میتوان او را تبعید نمود و نه می توان او را کشت اگر نه این بود که ما هر دو از یک نژاد برجسته و شاخه بلند و میوه شیرین هستیم که در عالم ذر ممتاز و در کتاب های آسمانی به قداست و تقوا یاد شده، درباره اش تصمیمی بسیار ناپسند میگرفتم چون بسیار شنیده ام که از ما عیبجویی کرده و زبان به طعن ما گشوده است. امام صادق علیه السّلام فرمود: درباره خویشاوند و بستگان خود که شایسته رعایت هستند، سخن کسی را که خداوند بهشت را بر او حرام نموده و اهل آتش است قبول نکن، زیرا سخن چین گواه بهتان و در اختلاف بین مردم همکار شیطان است. خداوند میفرماید: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا إِنْ جاءَکُمْ فاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَیَّنُوا أَنْ تُصِیبُوا قَوْماً بِجَهالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلی ما فَعَلْتُمْ نادِمِینَ» – . حجرات / ۳۵ –

ما کمک و پشتیبان شما هستیم و پایه های استوار سلطنت توایم تا وقتی که امر بمعروف و نیکی را پیشه کرده و احکام قرآن را اجرا نمایی و دماغ شیطان را با اطاعت خدا بخاک بمالی. اگر چه تو خود میدانی و کاملا اطلاع داری و بآداب شریعت واردی که باید پیوند خویشاوندی را با کسی که قطع نموده وصل نمایی و به کسی که تو را محروم نموده عطا کنی و از کسی که بتو ستم کرده بگذری، ارتباط با خویشاوندی که وظیفه خود را انجام داده صله رحم نیست، صله رحم در مورد کسی است که او ارتباط را قطع نموده و تو وصل نمایی. پس صله رحم کن خداوند عمرت را میافزاید و حساب تو را در روز قیامت تخفیف میدهد. منصور گفت از تو صرف نظر کردم و چون راست گویی از تو گذشتم. اکنون حدیثی برایم از خود بگو تا پند گیرم و مرا از کارهای زشت باز دارد. امام صادق علیه السّلام فرمود: شکیبایی را از دست مده که پایه علم است، وقتی قدرت پیدا کردی خوددار باش زیرا پس از قدرت هر که را کیفر کنی مثل اینست که انتقام گرفته یا کینه دیرین را تلافی نموده ای یا میخواهی دم از قدرت و شوکت تو بزنند. باید توجه داشته باشی که بر فرض اگر کسی را که مستوجب عقوبت است کیفر کنی نهایت تعریفی که از تو میکنند میگویند عادل است در صورتی که با گذشت از کیفر خطاکار او را شرمنده کرده ای و وادار به سپاسگزاری خود نموده ای، این بهتر است از آنکه بر عدالتت دم فرو بندند و صبر کنند. منصور گفت واقعا نصیحت نیکویی نمودی مختصر و پر فایده بود مایلم حدیثی در باره فضیلت جدت علی بن ابی طالب بگویی که در دسترس عموم نباشد و همه اطلاع نداشته باشند. فرمود: پیامبر اکرم فرموده: وقتی خدایم مرا بمعراج و آسمانها برد از من پیمان گرفت که در باره علی سه کلمه را بگویم. خدایم فرمود ای محمّد عرض کردم لبیک و سعدیک فرمود علی پیشوای پرهیزگاران و رهبر سفید چهرگان و امیر مؤمنان است او را باین مقامها مژده بده. پیغمبر صلّی اللّه علیه و آله مژده این مقامها را به علی علیه السّلام داد. ایشان بسجده افتاد و خدا را شکر کرد. سپس سر برداشته گفت یا رسول اللّه آیا شایسته آن مقام شده ام که در معراج از من یاد شود؟ فرمود بله خدا مقام تو را میداند نام و یاد تو در پیشگاه پروردگار هست. منصور گفت: «ذٰلِکَ فَضْلُ اللّٰهِ یُؤْتِیهِ مَنْ یَشاءُ» واقعا این لطف خدا است که به هر کس بخواهد عطا می کند - . امالی صدوق: ۶۱۱ - .

**[ترجمه]

«۱۰»

کِتَابُ الْإِسْتِدْرَاکِ، بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَامِرٍ بِإِسْنَادِهِ: مِثْلَهُ

**[ترجمه]کتاب الإستدراک: مانند آن را روایت کرده است.

**[ترجمه]

بیان

الحرد المغضب و الوغد الأحمق الضعیف الرذل الدنی و خادم القوم و الجمع أوغاد و الرعاع بالفتح الأحداث الطغام و الحبر بالکسر و یفتح العالم بتحبیر الکلام و العلم و تحسینه و الناموس العالم بالسر و صاحب الوحی و الفرع بضمتین جمع فرع و السفره الملائکه و الشجا ما اعترض فی الحلق من عظم و نحوه.

**[ترجمه]الحرد یعنی خشمگین و الوغد: احمق ضعیف و رذل و پست و خادم مردم که جمع آن می شود أوغاد. الرعاع با فتحه بی‌سروپاها، ارازل، الحبر با کسره و مفتوح نیز می‌شود به معنای عالم است چون کلام و علم را زینت می‌دهد. و ناموس کسی است که از اسرار آگاه است و صاحب وحی می باشد. الفرع با دو ضمه جمع فرع است و السفره ملائکه هستند و الشجا استخوان یا چیزی شبیه به آن است که در حلق گیر می کند .

**[ترجمه]

«۱۱»

خص (۲)،[منتخب البصائر] یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُیَسِّرٍ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَلَی أَبِی جَعْفَرٍ أَقَامَ أَبُو جَعْفَرٍ مَوْلًی لَهُ عَلَی رَأْسِهِ وَ قَالَ لَهُ إِذَا دَخَلَ عَلَیَّ فَاضْرِبْ عُنُقَهُ فَلَمَّا أُدْخِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام نَظَرَ إِلَی أَبِی جَعْفَرٍ وَ أَسَرَّ شَیْئاً بَیْنَهُ وَ بَیْنَ نَفْسِهِ لَا یُدْرَی مَا هُوَ ثُمَّ أَظْهَرَ یَا مَنْ یَکْفِی خَلْقَهُ کُلَّهُمْ وَ لَا یَکْفِیهِ أَحَدٌ اکْفِنِی شَرَّ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِیٍّ فَصَارَ أَبُو جَعْفَرٍ لَا یُبْصِرُ مَوْلَاهُ وَ صَارَ مَوْلَاهُ لَا یُبْصِرُهُ قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ یَا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ لَقَدْ أَتْعَبْتُکَ فِی هَذَا الْحَرِّ فَانْصَرِفْ فَخَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِنْ عِنْدِهِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ لِمَوْلَاهُ مَا مَنَعَکَ أَنْ تَفْعَلَ مَا أَمَرْتُکَ بِهِ فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ مَا أَبْصَرْتُهُ وَ لَقَدْ جَاءَ شَیْ ءٌ حَالَ بَیْنِی وَ بَیْنَهُ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ وَ اللَّهِ لَئِنْ حَدَّثْتَ بِهَذَا الْحَدِیثِ لَأَقْتُلَنَّکَ (۳).

ص: ۱۶۹

۱- ۱. أمالی الصدوق ص ۶۱۱.

۲- ۲. مختصر البصائر ص ۸.

۳- ۳. البصائر ج ۱۰ باب ۱۵ ۱۴۴.

**[ترجمه]المنتخب البصائر - . مختصر البصائر: ۸ - ، بصائر الدرجات : علی بن میسر گفت وقتی حضرت صادق پیش منصور آمد منصور یکی از غلامانش را مأمور کرد که هر وقت امام صادق وارد شد گردنش را بزند. وقتی امام وارد شد و چشمش بمنصور افتاد با خود ذکری گفت که کسی نفهمید قسمت آخر را بلند خواند «یا من یکفی خلقه کلهم و لا یکفیه احد. اکفنی شر عبد اللّه بن علی». منصور غلام خود را ندید غلام نیز او را نمی دید. به امام صادق عرض کرد در این هوای گرم شما را بزحمت انداختم خوب است برگردید. امام از آنجا خارج شده منصور بغلامش گفت چرا دستور مرا انجام ندادی؟ گفت بخدا قسم او را ندیدم یک چیزی بین من و او حایل شد. منصور گفت اگر این جریان را بکسی بگویی تو را میکشم - . بصائر ۱۰ : ۱۴۴، باب ۱۵ - .

**[ترجمه]

«۱۲»

یج، [الخرائج و الجرائح] عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَیْسَرَةَ: مِثْلَهُ (۱).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: مانند آن را روایت کرده است - . الخرائج و الجرائح: ۲۴۵ - .

**[ترجمه]

«۱۳»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: دَعَانِی أَبُو جَعْفَرٍ الْخَلِیفَهُ وَ مَعِی عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ وَ هُوَ یَوْمَئِذٍ نَازِلٌ بِالْحِیرَهِ قَبْلَ أَنْ تُبْنَی بَغْدَادُ یُرِیدُ قَتْلَنَا لَا یَشُکُّ النَّاسُ فِیهِ فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَیْهِ دَعَوْتُ اللَّهَ بِکَلَامٍ فَقَالَ لِابْنِ نَهِیکٍ وَ هُوَ الْقَائِمُ عَلَی رَأْسِهِ إِذَا ضَرَبْتُ بِإِحْدَی یَدَیَّ عَلَی الْأُخْرَی فَلَا تُنَاظِرْهُ حَتَّی تَضْرِبَ عُنُقَهُ فَلَمَّا تَکَلَّمْتُ بِمَا أَرَدْتُ نَزَعَ اللَّهُ مِنْ قَلْبِ أَبِی جَعْفَرٍ الْخَلِیفَهِ الْغَیْظَ فَلَمَّا دَخَلْتُ أَجْلَسَنِی مَجْلِسَهُ وَ أَمَرَ لِی بِجَائِزَهٍ وَ خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ فَقَالَ لَهُ أَبُو بَصِیرٍ وَ کَانَ حَضَرَ ذَلِکَ الْمَجْلِسَ مَا کَانَ الْکَلَامُ قَالَ دَعَوْتُ اللَّهَ بِدُعَاءِ یُوسُفَ فَاسْتَجَابَ اللَّهُ لِی وَ لِأَهْلِ بَیْتِی (۲).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: امام صادق ع فرمود: منصور خلیفه مرا احضار کرد، عبدالله بن حسن نیز که پیش از ساخته شدن بغداد به حیره آمده بود همراه من بود. منصور قصد داشت ما را به قتل برساند، مردم شکی در این موضوع نداشتند، وقتی نزد او رفتم با کلامی خدا از خدا درخواست کردم، او به ابن نهیک که بالای سرش نشسته بود گفت: وقتی یک دستم را بر دیگری زدم، به او فرصت نده و گردنش را بزن. وقتی آنچه می خواستم گفتم، خداوند از قلب خلیفه منصور خشم را بیرون کرد، زمانی که وارد شدم مرا در مجلس خود نشاند و دستور داد جایزه ای برایم بیاورند، و ما از نزد او بیرون آمدیم. ابو بصیر که در آن مجلس بود گفت: به امام گفتم چه چیزی گفتید؟ امام فرمود: دعای یوسف را از خدا خواستم، خداوند این دعا را در مورد من و خانواده ام اجابت نمود - . همان: ۲۳۴ - .

**[ترجمه]

«۱۴»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ: کُنْتُ بِالْحِیرَهِ مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ أَقْبَلَ الرَّبِیعُ وَ قَالَ أَجِبْ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَلَمْ یَلْبَثْ أَنْ عَادَ قُلْتُ أَسْرَعْتَ الِانْصِرَافَ قَالَ إِنَّهُ سَأَلَنِی عَنْ شَیْ ءٍ فَاسْأَلِ الرَّبِیعَ عَنْهُ فَقَالَ صَفْوَانُ وَ کَانَ بَیْنِی وَ بَیْنَ الرَّبِیعِ لُطْفٌ فَخَرَجْتُ إِلَى الرَّبِیعِ وَ سَأَلْتُهُ فَقَالَ أُخْبِرُکَ بِالْعَجَبِ إِنَّ الْأَعْرَابَ خَرَجُوا یَجْتَنُونَ الْکَمْأَهَ فَأَصَابُوا فِی الْبَرِّ خَلْقاً مُلْقًى فَأَتَوْنِی بِهِ فَأَدْخَلْتُهُ عَلَى الْخَلِیفَهِ فَلَمَّا رَآهُ قَالَ نَحِّهِ وَ ادْعُ جَعْفَراً فَدَعَوْتُهُ فَقَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَخْبِرْنِی عَنِ الْهَوَاءِ مَا فِیهِ قَالَ فِی الْهَوَاءِ مَوْجٌ مَکْفُوفٌ قَالَ فَفِیهِ سُکَّانٌ قَالَ نَعَمْ قَالَ وَ مَا سُکَّانُهُ قَالَ خَلْقٌ أَبْدَانُهُمْ أَبْدَانُ الْحِیتَانِ وَ رُءُوسُهُمْ رُءُوسُ الطَّیْرِ وَ لَهُمْ أَعْرِفَهٌ کَأَعْرِفَهِ الدِّیَکَهِ وَ نَغَانِغُ کَنَغَانِغِ الدِّیَکَهِ وَ أَجْنِحَهٌ کَأَجْنِحَهِ الطَّیْرِ مِنْ أَلْوَانٍ أَشَدَّ بَیَاضاً مِنَ الْفِضَّهِ الْمَجْلُوَّهِ فَقَالَ الْخَلِیفَهُ هَلُمَّ الطَّشْتَ فَجِئْتُ بِهَا وَ فِیهَا ذَلِکَ الْخَلْقُ وَ إِذَا هُوَ وَ اللَّهِ کَمَا وَصَفَهُ جَعْفَرٌ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَیْهِ جَعْفَرٌ قَالَ هَذَا هُوَ الْخَلْقُ الَّذِی یَسْکُنُ الْمَوْجَ الْمَکْفُوفَ فَأَذِنَ لَهُ بِالانْصِرَافِ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ وَیْلَکَ یَا رَبِیعُ هَذَا الشَّجَا الْمُعْتَرِضُ فِی حَلْقِی مِنْ أَعْلَمِ النَّاسِ (۳).

ص: ۱۷۰

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۴۵.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۳۴.

۳- ۳. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۴.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: صـفوان جمال گفت در حیره خدمت حضـرت صادق علیه السّلام بودم که ربیع آمده گفت امیر المؤمنین شـما را میخواهـد. چیزی نگـذشت که امام برگشت عرض کردم چه زود برگشتیـد. فرمود سؤالی از من کرد، راجع به جزئیات آن از ربیع بپرس. من با ربیع سابقه دوستی داشـتم، پیش او رفتم و جریان را پرسـیدم. گفت داسـتان عجیبی بود. گفت عربهـا در بیابـان برای جمع آوری یـک نوع قارچ بنام دنبلان کوهی جسـتجو می کردنـد، موجود عجیبی یافتنـد که روی زمین افتاده بود. پیش من آوردند من برای خلیفه بردم. همین که چشـمش بآن افتاد گفت: آن را فوری ببر و جعفر بن محمّد را صدا بزن. من به دنبال جعفر بن محمّد علیه السّلام رفتم وقتی آمد پرسـید در آسمان چیست؟ فرمود: توده تراکمی از هوا. پرسید آیا در هوا موجودی هست؟ فرمود آری. پرسـید ساکنین هوا چه نوع موجودی هسـتند؟ فرمود موجوداتی که بدنشان مانند ماهی و سر آنها چون پرنـدگان تاجیماننـد خروس و آویزی نیز زیر گلو چون خروس دارنـد مانند پرندگان دارای بال های هسـتند از رنگهای مختلف، که از نقره سفیدتر جلا داده شده است. خلیفه گفت: طشت را بیاورید. طشت را که آوردم همان اوصافی که بیـان کرد در آن موجـود جمع بـود. چشم امـام که به آن افتـاد فرمـود: این همـان موجـودی است که سـاکن هوا است. اجـازه بـازگشت بایشـان داد. وقتی خارج شـد گفت: ربیع این شخصـی که وجودش عقـده ای است در گلوی من و ناراحتم نموده از داناترین مردم است - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۴ - .

**[ترجمه]

«۱۵»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ دَلَائِلِ الْحِمْیَرِیِّ: مِثْلَهُ (۱)

**[ترجمه]کشف الغمه: از دلائل حمیری مانند آن را روایت کرده است - . کشف الغمه ۲ : ۴۲۹ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی (۲) النغنغ موضع بین اللهـاه و شوارب الحنجور و اللحمه فی الحلق عنـد اللهازم و الـذی یکون عنـد عنق البعیر إذا اجتر تحرک.

**[ترجمه]فیروزآبـادی - . قاموس ۳ : ۱۱۴ - گفت: النغنغ جـایی بین لوزه و شوارب حنجره و گوشـتی در حلق در کنـار لوزه هاست، این عضو در گردن شتر هنگامی که آب می خورد حرکت می کند.

**[ترجمه]

«۱۶»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَهَ قَالَ: کَانَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثاً فَسَأَلَ أَصْحَابَنَا فَقَالُوا لَیْسَ بِشَیْ

ءٍ فَقَالَتِ امْرَأَتُهُ لَا أَرْضَى حَتَّى تَسْأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَ كَانَ بِالْحِيرَهِ إِذْ ذَاكَ أَيَّامَ أَبِی الْعَبَّاسِ قَالَ فَذَهَبَ إِلَی الْحِیرَهِ وَ لَمْ أَقْدِرْ عَلَی كَلَامِهِ إِذْ مَنَعَ الْخَلِیفَهُ النَّاسَ مِنَ الدُّخُولِ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَنَا أَنْظُرُ كَیْفَ أَلْتَمِسُ لِقَاءَهُ فَإِذَا سَوَادِیٌّ عَلَیْهِ جُبَّهُ صُوفٍ یَبِیعُ خِیَاراً فَقُلْتُ لَهُ بِكَمْ خِیَارُكَ هَذَا كُلُّهُ قَالَ بِدِرْهَمٍ فَأَعْطَیْتُهُ دِرْهَماً وَ قُلْتُ لَهُ أَعْطِنِی جُبَّتَكَ هَذِهِ فَأَخَذْتُهَا وَ لَبِسْتُهَا وَ نَادَیْتُ مَنْ یَشْتَرِی خِیَاراً وَ دَنَوْتُ مِنْهُ فَإِذَا غُلَامٌ مِنْ نَاحِیَهٍ یُنَادِی یَا صَاحِبَ الْخِیَارِ فَقَالَ علیه السلام لِی لَمَّا دَنَوْتُ مِنْهُ مَا أَجْوَدَ مَا احْتَلْتَ أَیُّ شَیْ ءٍ حَاجَتُكَ قُلْتُ إِنِّی ابْتُلِیتُ فَطَلَّقْتُ أَهْلِی فِی دَفْعَهٍ ثَلَاثاً فَسَأَلْتُ أَصْحَابَنَا فَقَالُوا لَیْسَ بِشَیْ ءٍ وَ إِنَّ الْمَرْأَهَ قَالَتْ لَا أَرْضَی حَتَّی تَسْأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ ارْجِعْ إِلَی أَهْلِكَ فَلَیْسَ عَلَیْكَ شَیْ ءٌ(۳).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: هارون پسر خارجه گفت: یکی از شیعیان، زن خود را در یک جلسه سه طلاقه کرد. از دوستان خود راجع باین طلاق پرسید گفتند درست نیست و چنین طلاقی قابل اعتنا نیست. زنش گفت: من راضی نمی شوم مگر اینکه از حضرت صادق علیه السّلام سؤال کنی. در آن زمان امام صادق علیه السّلام در حیره بود. و هنگام حکومت ابو العباس سفاح بود. گفت: من برای ملاقات امام بحیره رفتم ولی برایم مقدور نشد چون خلیفه دستور داده بود کسی با ایشان ملاقات نکند. من در اندیشه بودم که برای ملاقات امام چه حیله ای بکار ببرم. ناگاه دیدم مردی دهاتی که جبه ی پشمی داشت خیار میفروشد. گفتم. تمام خیارهایت چند؟ گفت: یک درهم. یک درهم باو دادم و خیارهایش را گرفتم. گفتم: همین جبه را چند دقیقه ای در اختیار من بگذار. جبه را از او گرفته پوشیدم صدا زدم خیار خیار آی خیار بدین وسیله نزدیک امام رفتم. ناگاه غلامی صدا زد خیاری! باو نزدیک شدم. همین که خدمت امام رسیدم فرمود: خوب حیله ای بکار بردی حالا بگو ببینم چه کار داری؟ عرض کردم: زنم را در یک جلسه سه طلاقه کردم از دوستان پرسیدم گفتند اشکالی ندارد، ولی زنم راضی نشد مگر اینکه از شما بپرسم. فرمود: برگرد پیش خانواده ات هیچ اشکالی برایت ندارد - . الخرائج و الجرائح: ۲۳۴ - .

**[ترجمه]

«۱۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ محرمه [مَخْرَمَهَ] الْكِنْدِیِّ قَالَ: إِنَّ أَبَا الدَّوَانِیقِ نَزَلَ بِالرَّبَذَهِ وَ جَعْفَرٌ الصَّادِقُ علیه السلام بِهَا قَالَ مَنْ یَعْذِرُنِی مِنْ جَعْفَرٍ وَ اللَّهِ لَأَقْتُلَنَّهُ فَدَعَاهُ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَیْهِ جَعْفَرٌ علیه السلام قَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ ارْفُقْ بِی فَوَ اللَّهِ لَقَلَّمَا أَصْحَبُكَ قَالَ أَبُو الدَّوَانِیقِ انْصَرِفْ ثُمَّ قَالَ لِعِیسَی بْنِ عَلِیٍّ الْحَقْهُ فَسَلْهُ أَ بِی أَمْ بِهِ فَخَرَجَ یَشْتَدُّ حَتَّی لَحِقَهُ فَقَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنَّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ یَقُولُ أَ بِكَ أَمْ بِهِ قَالَ لَا بَلْ بِی (۴).

ص: ۱۷۱

۱- ۱. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۹.

۲- ۲. القاموس ج ۳ ص ۱۱۴ و فیه« فوق» بدل« عند».

۳- ۳. الخرائج و الجرائح ص ۲۳۴.

۴- ۴. نفس المصدر ص ۲۳۴.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: از محرمه کندی نقل کرده: ابو دوانیق به ربذه رفت، امام صادق ع نیز در آنجا بود. او گفت: چه کسی برایم عذر می آورد که جعفر را سرزنش نکنم به خدا قسم او را خواهم کشت. امام را خواند هنگامی امام نزد او رفت گفت: ای امیر مؤمنان با من همراه شو به خدا قسم کم پیش خواهد آمد که تو را همراهی کنم. ابو الدوانیق گفت: برو. سپس به عیسی بن علی گفت به برس و بپرس با من همراهی شود یا با او؟ او به سرعت رفت تا به امام رسید و پرسید که یا ابا عبد الله امیر مؤمنان می گوید: با تو همراهی کند یا با او؟ فرمود: البته با من - . همان: ۲۳۴ - .

**[ترجمه]

«۱۸»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ مُهَاجِرِ بْنِ عَمَّارٍ الْخُزَاعِیِّ قَالَ: بَعَثَنِی أَبُو الدَّوَانِیقِ إِلَی الْمَدِینَهِ وَ بَعَثَ مَعِی بِمَالٍ كَثِیرٍ وَ أَمَرَنِی أَنْ أَتَضَرَّعَ لِأَهْلِ هَذَا الْبَیْتِ وَ أَتَحَفَّظَ مَقَالَتَهُمْ قَالَ فَلَزِمْتُ الزَّاوِیَهَ الَّتِی مِمَّا یَلِی الْقَبْرَ فَلَمْ أَكُنْ أَتَنَحَّی مِنْهَا فِی وَقْتِ الصَّلَاهِ- لَا فِی لَیْلٍ وَ لَا فِی نَهَارٍ قَالَ وَ أَقْبَلْتُ أَطْرَحُ إِلَی السُّؤَّالِ الَّذِینَ حَوْلَ الْقَبْرِ الدَّرَاهِمَ وَ مَنْ هُوَ فَوْقَهُمْ الشَّیْ ءَ بَعْدَ الشَّیْ ءِ حَتَّی نَاوَلْتُ شَبَاباً مِنْ بَنِی الْحَسَنِ وَ مَشِیخَهً حَتَّی أَلِفُونِی وَ أَلِفْتُهُمْ فِی السِّرِّ قَالَ وَ كُنْتُ كُلَّمَا دَنَوْتُ مِنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ یُلَاطِفُنِی وَ یُكْرِمُنِی حَتَّی إِذَا كَانَ یَوْماً مِنَ الْأَیَّامِ دَنَوْتُ مِنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ وَ هُوَ یُصَلِّی فَلَمَّا قَضَی صَلَاتَهُ الْتَفَتَ إِلَیَّ وَ قَالَ تَعَالَ یَا مُهَاجِرُ وَ لَمْ أَكُنْ أَتَسَمَّی وَ لَا أَتَكَنَّی بِكُنْیَتِی فَقَالَ قُلْ لِصَاحِبِكَ یَقُولُ لَكَ جَعْفَرٌ كَانَ أَهْلُ بَیْتِكَ إِلَی غَیْرِ هَذَا مِنْكَ أَحْوَجَ مِنْهُمْ إِلَی هَذَا تَجِی ءُ إِلَی قَوْمٍ شَبَابٍ مُحْتَاجِینَ فَتَدُسُّ إِلَیْهِمْ فَلَعَلَّ أَحَدَهُمْ یَتَكَلَّمُ بِكَلِمَهٍ تَسْتَحِلُّ بِهَا سَفْكَ دَمِهِ فَلَوْ بَرَرْتَهُمْ وَ وَصَلْتَهُمْ وَ أَغْنَیْتَهُمْ كَانُوا أَحْوَجَ مَا تُرِیدُ مِنْهُمْ قَالَ فَلَمَّا أَتَیْتُ أَبَا الدَّوَانِیقِ قُلْتُ جِئْتُكَ مِنْ عِنْدِ سَاحِرٍ كَذَّابٍ كَاهِنٍ مِنْ أَمْرِهِ كَذَا وَ كَذَا قَالَ صَدَقَ وَ اللَّهِ كَانُوا إِلَی غَیْرِ هَذَا أَحْوَجَ وَ إِیَّاكَ أَنْ یَسْمَعَ هَذَا الْكَلَامَ مِنْكَ إِنْسَانٌ (۱).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: از عمار خزاعی نقل کرده که: ابو الدوانیق مرا با مقداری پول به مدینه فرستاد و به من دستور داد به اهل مسجد النبی توسل جویم و مراقب سخنان آن ها باشم. من در گوشه ای که نزدیک قبر پیامبر بود رفتم و از آن جا حتی هنگام نماز هم حرکت نمی کردم، نه در شب و نه در روز، شروع کردم به پول انداختن سمت کسانی که در اطراف قبر پیامبر بودند و کمک می خواستند و به تدریج به کسانی که بالاتر از آن ها بودند تا اینکه به جوانانی از بنی حسن و نیز پیرمردی کمک کردم، بالاخره به من انس گرفتند، من نیز همراز آن ها شده و با ایشان انس گرفتم. هربار به امام صادق ع نزدیک می شدم به من لطف می کرد و احترام می گذاشت. تا اینکه روزی از روزها در حالی که امام نماز می خواند به ایشان نزدیک شدم. وقتی نماز امام تمام شد متوجه من شد. من هیچ اسم و کنیه ای از خود به آن ها نگفته بودم، ایشان فرمود: ای مهاجر به دوستت بگو جعفر گفت: اهل بیت تو به غیر این کار از سوی تو محتاج ترند تا این کار. به جانب جوانانی محتاج می آیی و آن ها را فریب می دهی تا شاید یکی از آن ها کلمه ای بگوید و تو با این کلمه ریختن خون او را حلال کنی. اگر به آن ها نیکی می کردی، با آن ها مصاحبت نموده و بی نیازشان می کردی، در می یافتی که آن ها به آن چه تو از آن ها می خواهی نیازمند ترند. وقتی نز ابو الدوانیق رفتم گفتم من از جانب ساحری دروغ گو و کاهن می آیم که چنین و چنان گفت. او گفت: به خدا قسم راست گفت آن ها به غیر این کار محتاج تر هستند، مبادا احدی این سخن را از تو بشنود - . الخرائج و الجرائح: ۲۴۴ - .

**[ترجمه]

«۱۹»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنِ الرِّضَا عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَقَالَ لَهُ انْجُ بِنَفْسِکَ هَذَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ قَدْ وَشَی بِکَ إِلَی الْمَنْصُورِ وَ ذَکَرَ أَنَّکَ تَأْخُذُ الْبَیْعَهَ لِنَفْسِکَ عَلَی النَّاسِ لِتَخْرُجَ عَلَیْهِمْ فَتَبَسَّمَ وَ قَالَ یَا عَبْدَ اللَّهِ لَا تَرُعْ فَإِنَّ اللَّهَ إِذَا أَرَادَ فَضِیلَهً کُتِمَتْ أَوْ جُحِدَتْ أَثَارَ عَلَیْهَا حَاسِداً بَاغِیاً یُحَرِّکُهَا حَتَّی یُبِینَهَا اقْعُدْ مَعِی حَتَّی یَأْتِیَنِی الطَّلَبُ فَتَمْضِیَ مَعِی إِلَی هُنَاکَ حَتَّی تُشَاهِدَ مَا یَجْرِی مِنْ قُدْرَهِ اللَّهِ الَّتِی لَا مَعْزَلَ عَنْهَا لِمُؤْمِنٍ فَجَاءُوا وَ قَالُوا أَجِبْ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَخَرَجَ الصَّادِقُ علیه السلام وَ دَخَلَ وَ قَدِ امْتَلَأَ الْمَنْصُورُ غَیْظاً وَ غَضَباً فَقَالَ لَهُ أَنْتَ الَّذِی تَأْخُذُ الْبَیْعَهَ لِنَفْسِکَ عَلَی الْمُسْلِمِینَ تُرِیدُ أَنْ تُفَرِّقَ جَمَاعَتَهُمْ وَ تَسْعَی فِی هَلَکَتِهِمْ وَ تُفْسِدَ ذَاتَ بَیْنِهِمْ فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام مَا فَعَلْتُ شَیْئاً مِنْ هَذَا قَالَ

ص: ۱۷۲

۱- ۱. نفس المصدر ص ۲۴۴.

الْمَنْصُورُ فَهَذَا فُلَانٌ يَذْكُرُ أَنَّکَ فَعَلْتَ فَقَالَ إِنَّهُ کَاذِبٌ قَالَ الْمَنْصُورُ إِنِّی أَحَلِّفُهُ إِنْ حَلَفَ کَفَیْتُ نَفْسِی مَئُونَتَکَ فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام إِنَّهُ إِذَا حَلَفَ کَاذِباً بَاءَ بِإِثْمٍ قَالَ الْمَنْصُورُ لِحَاجِبِهِ حَلِّفْ هَذَا الرَّجُلَ عَلَی مَا حَکَاهُ عَنْ هَذَا یَعْنِی الصَّادِقَ علیه السلام فَقَالَ الْحَاجِبُ قُلْ وَ اللَّهِ الَّذِی لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَ جَعَلَ یُغَلِّظُ عَلَیْهِ الْیَمِینَ فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام لَا تُحَلِّفْهُ هَکَذَا فَإِنِّی سَمِعْتُ أَبِی یَذْکُرُ عَنْ جَدِّی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ إِنَّ مِنَ النَّاسِ مَنْ یَحْلِفُ کَاذِباً فَیُعَظِّمُ اللَّهَ فِی یَمِینِهِ وَ یَصِفُهُ بِصِفَاتِهِ الْحُسْنَی فَیَأْتِی تَعْظِیمُهُ لِلَّهِ عَلَی إِثْمِ کَذِبِهِ وَ یَمِینِهِ فَیُؤَخِّرُ عَنْهُ الْبَلَاءَ وَ لَکِنِّی أُحَلِّفُهُ بِالْیَمِینِ الَّتِی حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ جَدِّی رَسُولِ اللَّهِ أَنَّهُ لَا یَحْلِفُ بِهَا حَالِفٌ إِلَّا بَاءَ بِإِثْمِهِ فَقَالَ الْمَنْصُورُ فَحَلِّفْهُ إِذاً یَا جَعْفَرُ فَقَالَ الصَّادِقُ لِلرَّجُلِ قُلْ إِنْ کُنْتُ کَاذِباً عَلَیْکَ فَقَدْ بَرِئْتُ مِنْ حَوْلِ اللَّهِ وَ قُوَّتِهِ وَ لَجَأْتُ إِلَی حَوْلِی وَ قُوَّتِی فَقَالَهَا الرَّجُلُ فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام اللَّهُمَّ إِنْ کَانَ کَاذِباً فَأَمِتْهُ فَمَا اسْتَتَمَّ حَتَّی سَقَطَ الرَّجُلُ مَیِّتاً وَ احْتُمِلَ وَ مَضَی وَ أَقْبَلَ الْمَنْصُورُ عَلَی الصَّادِقِ علیه السلام فَسَأَلَهُ عَنْ حَوَائِجِهِ فَقَالَ علیه السلام مَا لِی حَاجَةٌ إِلَّا أَنْ أُسْرِعَ إِلَی أَهْلِی فَإِنَّ قُلُوبَهُمْ بِی مُتَعَلِّقَةٌ فَقَالَ ذَلِکَ إِلَیْکَ فَافْعَلْ مَا بَدَا لَکَ فَخَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ مُکْرَماً قَدْ تَحَیَّرَ مِنْهُ الْمَنْصُورُ فَقَالَ قَوْمٌ رَجُلٌ فَاجَأَهُ الْمَوْتُ وَ جَعَلَ النَّاسُ یَخُوضُونَ فِی أَمْرِ ذَلِکَ الْمَیِّتِ وَ یَنْظُرُونَ إِلَیْهِ فَلَمَّا اسْتَوَی عَلَی سَرِیرِهِ جَعَلَ النَّاسُ یَخُوضُونَ فَمِنْ ذَامٍّ لَهُ وَ حَامِدٍ إِذَا قَعَدَ عَلَی سَرِیرِهِ وَ کَشَفَ عَنْ وَجْهِهِ وَ قَالَ یَا أَیُّهَا النَّاسُ إِنِّی لَقِیتُ رَبِّی فَلَقَّانِی السُّخْطَ وَ اللَّعْنَةَ وَ اشْتَدَّ غَضَبُ زَبَانِیَتِهِ عَلَیَّ عَلَی الَّذِی کَانَ مِنِّی إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ لَا تَهْلِکُوا فِیهِ کَمَا هَلَکْتُ ثُمَّ أَعَادَ کَفَنَهُ عَلَی وَجْهِهِ وَ عَادَ فِی مَوْتِهِ فَرَأَوْهُ لَا حَرَاکَ فِیهِ وَ هُوَ مَیِّتٌ فَدَفَنُوهُ (۱).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: امام رضا ع از پدرش روایت کرد: که مردی خدمت حضرت صادق آمده عرض کرد: آقا خود را نجات بده که فلانی در مورد شما پیش منصور سخن چینی کرده وگفته است: شما از مردم برای خود بیعت میگیری تا بر علیه آن ها قیام کنی. امام علیه السّلام لبخندی زده فرمود: بنده ی خدا نترس گاهی به خواست خدا حسودی پیدا می شود و با حسادت خود، سبب آشکار شدن فضیلت و شخصیتی می گردد که مخفی است و کسی از آن فضیلت اطلاع ندارد. اکنون همین جا بنشین تا بدنبال من بیایند با من خواهی آمد تا از قدرت خدا چیزی را مشاهده کنی که لازم است هر مؤمنی ببیند. بالاخره به دنبال ایشان آمده گفتند: امیر المؤمنین شما را خواسته است امام صادق ع پیش منصور رفت. منصور بسیار خشمگین و ناراحت بود گفت: تو برای خودت از مسلمانان بیعت میگیری، میخواهی بین آن ها اختلاف بیندازی و مردم را به کشتن بدهی. امام علیه السّلام فرمود: من چنین کاری نکرده ام. منصور گفت: این فلان کس که شاهد است که تو این کار را کرده ای. فرمود: دروغ میگوید. منصور گفت: من او را قسم میدهم اگر قسم خورد از دست تو راحت خواهم شد.

فرمود: اگر به دروغ قسم بخورد مرتکب گناه بزرگی شده است. بدربان خود دستور داد که او را نسبت بجریانی که از حضرت صادق نقل نموده سوگند بدهد. دربان با شدت باو گفت: بگو بخدایی که یکتا و بی همتا است چنین و چنان شده است. امام صادق علیه السّلام فرمود: این طور قسم نده من او را قسمی خواهم داد که پدرم از جدم پیامبر نقل فرموده که هر کس به دروغ قسم بخورد سپس در قسم خود خدا را بزرگ شمارد و او به صفات نیکش توصیف نماید، بزرگ شمردن خدا بر دروغ و قسمش غالب شده و عذاب او را به تأخیر می اندازد ولی من با قسمی از او ظیمان می گیرم که پدرم از جدش رسول خدا روایت کرده است، و هیچ کسی به آن سوگند نمی خورد مگر اینکه دچار عذاب گناه خود می شود. منصور گفت: پس خودت قسم بده. امام صادق علیه السّلام به آن مرد فرمود: بگو اگر در باره تو دروغ بگویم از قدرت و نیروی خدا بیزار باشم و متکی بقدرت و نیروی خود شوم. آن مرد قسم خورد. امام صادق گفت: خدایا اگر دروغ میگوید او را بکش. هنوز سخن امام

تمـام نشـده بود که روی زمین افتـاد و مرد. منصور رو بامـام علیه السّـلام نموده پرسـید چه حـاجت داری؟ فرمود: هیـچ حاجتی نـدارم جز اینکه زودتر مرا به خانواده ام برسانی که خیلی نگران بودند. منصور گفت: اختیار دست خود شـما است. با احترام از پیش منصور بیرون آمد. منصور از کار ایشان بسـیار متعجب بود. بعضی گفتند: این مرد سکته کرده است، او را تماشا میکردند وقتی داخـل تابوت گذاشـتند مردم دو دسـته شدنـد بعضـی میگفتنـد: آدم خوبی بود،گروهی نیز او را سـرزنش میکردنـد ناگاه داخل تابوت نشـست و کفن از صورت خود برداشـته گفت: مردم من بملاقات خدایم رفتم مرا لعنت کرد و بر من خشم گرفت و مرا بواسـطه کـاری که نسـبت بحضـرت صـادق کردم سـخت در شـراره آتش قرار داد. از خـدا بترسـید مبادا خود را مثل من هلاک کنیـد. باز کفن بصورتش برگشت و بحالت قبلی مرد. دیدنـد حرکت و جنبشـی ندارد و او را دفن کردند - . الخرائج و الجرائح: ۲۴۴ - .

**[ترجمه]

«۲۰»

طب، [طب الأئمه علیهم السلام] الْأَشْعَثُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام

ص: ۱۷۳

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۴۴.

عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: لَمَّا طَلَبَ أَبُو الدَّوَانِيقِ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هَمَّ بِقَتْلِهِ فَأَخَذَهُ صَاحِبُ الْمَدِینَهِ وَ وَجَّهَ بِهِ إِلَيْهِ وَ كَانَ أَبُو الدَّوَانِيقِ اسْتَعْجَلَهُ وَ اسْتَبْطَأَ قُدُومَهُ حِرْصاً مِنْهُ عَلَی قَتْلِهِ فَلَمَّا مَثُلَ بَيْنَ يَدَيْهِ ضَحِكَ فِی وَجْهِهِ ثُمَّ رَحَّبَ بِهِ وَ أَجْلَسَهُ عِنْدَهُ وَ قَالَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ اللَّهِ لَقَدْ وَجَّهْتُ إِلَيْكَ وَ أَنَا عَازِمٌ عَلَی قَتْلِكَ وَ لَقَدْ نَظَرْتُ فَأُلْقِيَ إِلَيَّ مَحَبَّةٌ لَكَ فَوَ اللَّهِ مَا أَجِدُ أَحَداً مِنْ أَهْلِ بَيْتِی أَعَزَّ مِنْكَ وَ لَا آثَرَ عِنْدِی وَ لَكِنْ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا كَلَامٌ يَبْلُغُنِی عَنْكَ تُهَجِّنُنَا فِيهِ وَ تَذْكُرُنَا بِسُوءٍ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا ذَكَرْتُكَ قَطُّ بِسُوءٍ فَتَبَسَّمَ أَيْضاً وَ قَالَ وَ اللَّهِ أَنْتَ أَصْدَقُ عِنْدِی مِنْ جَمِيعِ مَنْ سَعَی بِكَ إِلَيَّ هَذَا مَجْلِسِی بَيْنَ يَدَيْكَ وَ خَاتَمِی فَانْبَسِطْ وَ لَا تَخْشَنِی فِی جَلِيلِ أَمْرِكَ وَ صَغِيرِهِ فَلَسْتُ أَرُدُّكَ عَنْ شَیْ ءٍ ثُمَّ أَمَرَهُ بِالانْصِرَافِ وَ حَبَاهُ وَ أَعْطَاهُ فَأَبَی أَنْ يَقْبَلَ شَيْئاً وَ قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَنَا فِی غَنَاءٍ وَ كِفَايَهٍ وَ خَيْرٍ كَثِيرٍ فَإِذَا هَمَمْتَ بِبِرِّی فَعَلَيْكَ بِالْمُتَخَلِّفِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِی فَارْفَعْ عَنْهُمُ الْقَتْلَ قَالَ قَدْ قَبِلْتُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَ قَدْ أَمَرْتُ بِمِائَهِ أَلْفِ دِرْهَم فَفَرِّقْ بَيْنَهُمْ فَقَالَ وَصَلْتَ الرَّحِمَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَلَمَّا خَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ مَشَی بَيْنَ يَدَيْهِ مَشَايِخُ قُرَيْشٍ وَ شُبَّانُهُمْ مِنْ كُلِّ قَبِيلَهٍ وَ مَعَهُ عَيْنُ أَبِی الدَّوَانِيقِ فَقَالَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَقَدْ نَظَرْتُ نَظَراً شَافِياً حِينَ دَخَلْتَ عَلَی أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فَمَا أَنْكَرْتُ مِنْكَ شَيْئاً غَيْرَ أَنِّی نَظَرْتُ إِلَی شَفَتَيْكَ وَ قَدْ حَرَّكْتَهُمَا بِشَیْ ءٍ فَمَا كَانَ ذَلِكَ قَالَ إِنِّی لَمَّا نَظَرْتُ إِلَيْهِ قُلْتُ يَا مَنْ لَا يُضَامُ وَ لَا يُرَامُ وَ بِهِ تُوَاصَلُ الْأَرْحَامُ صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ اكْفِنِی شَرَّهُ بِحَوْلِكَ وَ قُوَّتِكَ وَ اللَّهِ مَا زِدْتُ عَلَی مَا سَمِعْتَ قَالَ فَرَجَعَ الْعَيْنُ إِلَی أَبِی الدَّوَانِيقِ فَأَخْبَرَهُ بِقَوْلِهِ فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا اسْتَتَمَّ مَا قَالَ حَتَّی ذَهَبَ مَا كَانَ فِی صَدْرِی مِنْ غَائِلَهٍ وَ شَرٍّ.

**[ترجمه]طب الائمه: امام رضا علیه السّلام از حضرت موسی بن جعفر نقل کرد: که وقتی منصور تصمیم به کشتن حضرت صادق گرفت دستور داد فرماندار مدینه ایشان را بفرستد. او بدستور عمل کرد ولی منصور آنقدر در کشتن امام عجله داشت که خیال میکرد دیر فرستاده است. بالاخره امام صادق علیه السّلام وارد شد منصور از دیدن ایشان لبخندی زده احترام کرد و ایشان را پهلوی خود نشاند. گفت: یا ابن رسول اللّه بخدا قسم وقتی دنبال شما فرستادم تصمیم به کشتن شما داشتم همین که چشمم به شما افتاد چنان شیفته شما شدم که اکنون خیال نمیکنم هیچ یک از خانواده ام نزد من محبوب تر از شما باشد. ولی این حرفها چیست که می شنوم از ما بدگویی می کنی؟ فرمود: یا امیر المؤمنین من هرگز بدگویی شما را نکرده ام. منصور خنده ای نموده گفت: تو بسیار راستگوتر از کسانی هستی که درباره ات سخن چینی کرده اند. اینک در خدمت شمایم این هم انگشترم برای امضا اختیار داری هر چه مایلی برای رفع گرفتاریهای کوچک و بزرگ خود تعیین نمایی. هر چه تعیین کنی رد نخواهم کرد. منصور جایزه ای گران در اختیار امام گذاشت اما ایشان قبول نکرده فرمودند: وضع ما خیلی خوب است و نیازی نداریم اگر میخواهی بمن کمکی بکنی بده به خویشاوندان من، آنهایی که به دربار تو رفت و آمد ندارند و دست از کشتن آنها بردار. گفت: قبول میکنم صد هزار درهم داده خواهش کرد بین آنها تقسیم نماید. فرمود: واقعا صله رحم بجای آوردی. وقتی خارج شد بزرگان قریش از پیرمردها و جوانها از هر فامیل با احترام تمام ایشان را مشایعت کردند و جاسوس منصور نیز همراه ایشان بود. آن مرد عرض کرد آقا من کاملا متوجه شما شدم وقتی پیش منصور آمدی دیدم لبهایتان حرکت میکند دعایی می خواندی آن دعا چه بود؟ فرمود: وقتی چشمم باو افتاد این دعا را خواندم: «یا من لا یضام و لا یرام به تواصل الارحام صل علی محمّد و آل محمّد و اکفنی شره بحولک و قوتک» بخدا قسم جز این چیزی نگفتم. جاسوس این جریان را برای منصور گزارش کرد. خود منصور گفت: بخدا آن دعایش هنوز تمام نشده بود که هر کینه ای در دل من بود از بین رفت.

**[ترجمه]

«۲۱»

شا، [الإرشاد] رَوَى نَقَلَهُ الْآثَارِ: أَنَّ الْمَنْصُورَ لَمَّا أَمَرَ الرَّبِيعَ بِإِحْضَارِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَحْضَرَهُ فَلَمَّا بَصُرَ بِهِ الْمَنْصُورُ قَالَ لَهُ قَتَلَنِيَ اللَّهُ إِنْ لَمْ أَقْتُلْكَ أَ تُلْحِدُ فِي سُلْطَانِي وَ تَبْغِينِي الْغَوَائِلَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ اللَّهِ مَا فَعَلْتُ وَ لَا أَرَدْتُ فَإِنْ كَانَ بَلَغَكَ فَمِنْ كَاذِبٍ وَ لَوْ كُنْتُ فَعَلْتُ لَقَدْ ظُلِمَ يُوسُفُ فَغَفَرَ وَ ابْتُلِيَ أَيُّوبُ فَصَبَرَ وَ أُعْطِيَ سُلَيْمَانُ

ص: ۱۷۴

فَشَکَرَ فَهَؤُلَاءِ أَنْبِیَاءُ اللَّهِ وَ إِلَیْهِمْ یَرْجِعُ نَسَبُکَ.

فَقَالَ لَهُ الْمَنْصُورُ أَجَلْ ارْتَفِعْ هَاهُنَا فَارْتَفَعَ فَقَالَ لَهُ إِنَّ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ أَخْبَرَنِی عَنْکَ بِمَا ذَکَرْتُ فَقَالَ أَحْضِرْهُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ لِیُوَافِقَنِی عَلَی ذَلِکَ فَأُحْضِرَ الرَّجُلُ الْمَذْکُورُ فَقَالَ لَهُ الْمَنْصُورُ أَنْتَ سَمِعْتَ مَا حَکَیْتَ عَنْ جَعْفَرٍ قَالَ نَعَمْ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَاسْتَحْلِفْهُ عَلَی ذَلِکَ.

فَقَالَ لَهُ الْمَنْصُورُ أَ تَحْلِفُ قَالَ نَعَمْ وَ ابْتَدَأَ بِالْیَمِینِ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام دَعْنِی یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ أُحَلِّفْهُ أَنَا فَقَالَ لَهُ افْعَلْ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِلسَّاعِی قُلْ بَرِئْتُ مِنْ حَوْلِ اللَّهِ وَ قُوَّتِهِ وَ الْتَجَأْتُ إِلَی حَوْلِی وَ قُوَّتِی لَقَدْ فَعَلَ کَذَا وَ کَذَا جَعْفَرٌ فَامْتَنَعَ مِنْهَا هُنَیْئَةً ثُمَّ حَلَفَ بِهَا فَمَا بَرِحَ حَتَّی ضَرَبَ بِرِجْلِهِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ جُرُّوا بِرِجْلِهِ فَأَخْرِجُوهُ لَعَنَهُ اللَّهُ.

قَالَ الرَّبِیعُ وَ کُنْتُ رَأَیْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام حِینَ دَخَلَ عَلَی الْمَنْصُورِ یُحَرِّکُ شَفَتَیْهِ وَ کُلَّمَا حَرَّکَهُمَا سَکَنَ غَضَبُ الْمَنْصُورِ حَتَّی أَدْنَاهُ مِنْهُ وَ قَدْ رَضِیَ عَنْهُ فَلَمَّا خَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِنْ عِنْدِ أَبِی جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ اتَّبَعْتُهُ فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ هَذَا الرَّجُلَ کَانَ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ غَضَباً عَلَیْکَ فَلَمَّا دَخَلْتَ عَلَیْهِ وَ أَنْتَ تُحَرِّکُ شَفَتَیْکَ کُلَّمَا حَرَّکْتَهُمَا سَکَنَ غَضَبُهُ فَبِأَیِّ شَیْ ءٍ کُنْتَ تُحَرِّکُهُمَا قَالَ بِدُعَاءِ جَدِّیَ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیه السلام قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ مَا هَذَا الدُّعَاءُ قَالَ یَا عُدَّتِی عِنْدَ شِدَّتِی وَ یَا غَوْثِی فِی کُرْبَتِی احْرُسْنِی بِعَیْنِکَ الَّتِی لَا تَنَامُ وَ اکْنُفْنِی بِرُکْنِکَ الَّذِی لَا یُرَامُ قَالَ الرَّبِیعُ فَحَفِظْتُ هَذَا الدُّعَاءَ فَمَا نَزَلَتْ بِی شِدَّةٌ قَطُّ إِلَّا دَعَوْتُ بِهِ فَفُرِّجَ قَالَ وَ قُلْتُ لِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام لِمَ مَنَعْتَ السَّاعِیَ أَنْ یَحْلِفَ بِاللَّهِ قَالَ کَرِهْتُ أَنْ یَرَاهُ اللَّهُ یُوَحِّدُهُ وَ یُمَجِّدُهُ فَیَحْلُمَ عَنْهُ وَ یُؤَخِّرَ عُقُوبَتَهُ فَاسْتَحْلَفْتُهُ بِمَا سَمِعْتَ فَأَخَذَهُ اللَّهُ أَخْذَةً رَابِیَةً(۱).

**[ترجمه]ارشاد: روایت شده که منصور به ربیع دستور داد که امام صادق ع را نزد او بیاورد وقتی منصور امام را دید گفت: خدا مرا بکشد اگر تو را نکشم. آیا در حیطه سلطه و قدرت من کفر می ورزی و علیه من غائله درست می کنی؟ امام صادق ع فرمود: به خدا قسم من چنین کاری نکردم و قصد آن را هم ندارم، اگر کسی برایت این خبر را آورده دروغ گفته است. اگر چنین کاری هم کرده بودم، یوسف با اینکه ظلم کرد بخشیده شد و ایوب دچار مصیبت شد و صبر نمود و به سلیمان نعمت عطا شد و شکر کرد. این ها انبیای الهی هستند و نسب تو به آن ها باز می گردد. منصور گفت آری به اینجا بیا امام بلا رفت. منصور گفت: فلان بن فلان آنچه گفتم درباره تو گفته است. فرمود: ای امیر مؤمنان او را بیاور تا با من در این موضوع موافقت کند. شخص مذکور حاضر شد، منصور به او گفت: تو آنچه نقل کردی از جعفر شنیدی؟ گفت: آری. امام ع به او فرمود: از او بخواه در این مورد قسم بخورد. منصور گفت: آیا قسم می خوری؟ گفت آری. امام فرمود یا امیر المؤمنین به من اجازه بده که خودم او را قسم بدهم. منصور گفت او را قسم بده. امام فرمود: بگو از نیرو و قدرت پروردگار بیزارم و متکی به نیرو و قدر خویشم و قسم می خورم که او چنین و چنان کرده است. او ابتدا از قسم خودداری کرد سپس قسم یاد کرد هنوز سوگندش تمام نشده بود که با پایش صدمه دید منصور گفت: او را با پایش بکشید. او را که لعنت خدا بر او باد بیرون بردند. ربیع گفت: من بودم وقتی امام صادق پیش منصور آمد لبهایش حرکت میکرد هر چه بیشتر می خواند خشم منصور فرو می نشست تا او را نزدیک خود جای داد. وقتی خارج شد من به دنبال ایشان رفتم عرض کردم: آقا این مرد تصمیم بدی گرفته بود و خیلی از شما ناراحت بود وقتی وارد شدی لبهایت حرکت میکرد هر چه میخواندی خشم او فرو می نشست چه دعایی می خواندی؟ فرمود: دعای جدم حسین بن علی علیه السّلام را خواندم. «یا عدتی عند شدتی و یا غوثی فی کربتی احرسنی بعینک

التی لاـ تنام و اکفنی برکنک الذی لاـ یرام» ربیع گفت: این دعا را حفظ کردم هر گرفتاری که پیدا کردم همین دعا را می خواندم برطرف می شد، به امام صادق ع گفتم چرا مانع از این شدی که خبر چین به خدا قسم بخورد؟ فرمود: نفرت داشتم از اینکه خدا او را در حالی ببیند که او را یکتا دانسته و بزرگ می شمارد، درنتیجه از او بگذرد و عذابش را به تأخیر بیندازد. به همین خاطر از او خواستم سوگندی را که شنیدی یاد کند پس خداوند او به آن عقوبتی شدید به خاطر اعمال زشتش دچار نمود – . ارشاد: ۲۹۰ – .

**[ترجمه]

بیان

قال البیضاوی (۲) فی قوله تعالی أَخْذَةً رابِیَةً أی زائده فی الشده

ص: ۱۷۵

۱– ۱. الإرشاد ص ۲۹۰.

۲– ۲. تفسیر البیضاوی ج ۴ ص ۲۱۷ طبع مصر بمطبعه مصطفی محمد.

زياده أعمالهم فى القبح.

**[ترجمه]بيضاوى - . تفسير بيضاوى ۴ : ۲۱۷ - گفت: در قول خداونـد: أخذه رابيه يعنى عذاب شديد به خاطر اعمال بسيار زشت آن ها.

**[ترجمه]

«۲۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب مُوسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَسَنِ بْنِ حَسَنٍ وَ مُعَتِّبٌ وَ مُصَادِفٌ مَوْلَيَا الصَّادِقِ عليه السلام: فِي خَبَرٍ أَنَّهُ لَمَّا دَخَلَ هِشَامُ بْنُ الْوَلِيدِ الْمَدِينَهَ أَتَاهُ بَنُو الْعَبَّاسِ وَ شَكَوْا مِنَ الصَّادِقِ عليه السلام أَنَّهُ أَخَذَ تَرِكَاتِ مَاهِرٍ الْخَصِيِّ دُونَنَا فَخَطَبَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَكَانَ مِمَّا قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمَّا بَعَثَ رَسُولَهُ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله كَانَ أَبُونَا أَبُو طَالِبٍ الْمُوَاسِيَ لَهُ بِنَفْسِهِ وَ النَّاصِرَ لَهُ وَ أَبُوكُمُ الْعَبَّاسُ وَ أَبُو لَهَبٍ يُكَذِّبَانِهِ وَ يُؤَلِّبَانِ عَلَيْهِ شَيَاطِينَ الْكُفْرِ وَ أَبُوكُمْ يَبْغِي لَهُ الْغَوَائِلَ وَ يَقُودُ إِلَيْهِ الْقَبَائِلَ فِي بَدْرٍ وَ كَانَ فِي أَوَّلِ رَعِيلِهَا وَ صَاحِبَ خَيْلِهَا وَ رَجِلِهَا الْمُطْعِمَ يَوْمَئِذٍ وَ النَّاصِبَ الْحَرْبِ لَهُ ثُمَّ قَالَ فَكَانَ أَبُوكُمْ طَلِيقَنَا وَ عَتِيقَنَا وَ أَسْلَمَ كَارِهاً تَحْتَ سُيُوفِنَا لَمْ يُهَاجِرْ إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ هِجْرَهً قَطُّ فَقَطَعَ اللَّهُ وَلَايَتَهُ مِنَّا بِقَوْلِهِ وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يُهاجِرُوا ما لَكُمْ مِنْ وَلايَتِهِمْ مِنْ شَيْ ءٍ(۱) فِي كَلَامٍ لَهُ ثُمَّ قَالَ هَذَا مَوْلًى لَنَا مَاتَ فَحُزْنَا تُرَاثَهُ إِذْ كَانَ مَوْلَانَا وَ لِأَنَّا وُلْدُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ أُمُّنَا فَاطِمَهُ أَحْرَزَتْ مِيرَاثَهُ (۲).

**[ترجمه]مناقب: معتب و مصادف دو غلام حضرت صادق عليه السّلام در ضمن يک خبر گفتند: وقتى هشام بن وليد وارد مدينه شد بنى عباس پيش او از حضرت صادق شكايت كردند كه او ميراث ما و هر حقى را تصاحب نموده و بما نميدهد. امام صادق عليه السّلام شروع بصحبت نموده از آن جمله كه فرمود: خداوند وقتى حضرت محمّد صلّى اللّه عليه و آله و سلم را به پيامبرى مبعوث نمود پدر ما ابو طالب با جان و مال در راه او فدا كارى نمود در همان زمان پدر شما عباس و ابو لهب او را تكذيب نمودند و ستمكاران و شيطان صفتان عليه او تحريک ميكردند عباس فتنه انگيزيها نمود و براى سركوبى پيامبر در جنگ بدر سپاه هاى مجهز ترتيب داد و خود او از همه جلوتر بود و در جمع آورى سپاه از همه فعاليت بيشترى مينمود خرج غذاى سپاهيان را ميداد و آتش جنگ را دامن ميزد. در ضمن پدر شما عباس آزاد شده ما بود و به زور شمشيرها در فتح مكه اسلام آورد، او افتخار مهاجرت بسوى خدا و پيامبر را نيافت. خداوند رابطه دوستى و بستگى او را با ما بوسيله اين آيه قطع كرد: «وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يُهاجِرُوا ما لَكُمْ مِنْ وَلايَتِهِمْ مِنْ شَيْ ءٍ» - . انفال / ۷۲ - {و كسانى كه ايمان آورده اند ولى مهاجرت نكرده اند هيچ گونه خويشاوندى [دينى] با شما ندارند} در ضمن يكى از سخنان خود فرمود: هر شخصى آزاد شده ما بود ارث او بما ميرسد زيرا ما فرزند پيامبريم و مادرمان فاطمه زهرا عليها السّلام است بهمين جهت ميراث او را تصاحب كرديم - . مناقب ۱ : ۲۲۴ - .

**[ترجمه]

بيان

ألبت الجيش أی جمعته و التألیب التحریض و الرعیل القطعه من الخیل.

**[ترجمه]ألبت الجيش یعنی سپاه را جمع آوری کرد، التألیب یعنی تحریک کردن برای انجام کاری ممنوع، الرعیل قسمتی از سپاه.

**[ترجمه]

«۲۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب أَبُو بَصِيرٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی الْمَسْجِدِ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو الدَّوَانِيقِ وَ دَاوُدُ بْنُ عَلِيٍّ وَ سُلَيْمَانُ بْنُ مُجَالِدٍ حَتَّى قَعَدُوا فِی جَانِبِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ لَهُمْ هَذَا أَبُو جَعْفَرٍ فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ دَاوُدُ بْنُ عَلِيٍّ وَ سُلَيْمَانُ بْنُ مُجَالِدٍ فَقَالَ لَهُمَا مَا مَنَعَ جَبَّارُكُمْ أَنْ يَأْتِيَنِی فَعَذَّرُوهُ عِنْدَهُ فَقَالَ علیه السلام يَا دَاوُدُ أَمَا لَا تَذْهَبُ الْأَيَّامُ حَتَّى يَلِيَهَا وَ يَطَأَ الرِّجَالُ عَقِبَهُ وَ يَمْلِكَ شَرْقَهَا وَ غَرْبَهَا وَ تَدِينَ لَهُ الرِّجَالُ وَ تَذِلَّ رِقَابُهَا قَالَ فَلَهَا مُدَّةٌ قَالَ نَعَمْ وَ اللَّهِ لَيَتَلَقَّفُنَّهَا الصِّبْيَانُ مِنْكُمْ كَمَا تُتَلَقَّفُ الْكُرَةُ فَانْطَلَقَا فَأَخْبَرَا أَبَا جَعْفَرٍ بِالَّذِی سَمِعَا مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام فَبَشَّرَاهُ بِذَلِكَ فَلَمَّا وُلِّيَا دَعَا سُلَيْمَانَ بْنَ مُجَالِدٍ فَقَالَ يَا سُلَيْمَانَ بْنَ مُجَالِدٍ إِنَّهُمْ لَا يَزَالُوا فِی فُسْحَةٍ مِنْ مُلْكِهِمْ مَا لَمْ يُصِيبُوا دَماً وَ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ فَإِذَا أَصَابُوا ذَلِكَ الدَّمَ فَبَطْنُهَا

ص: ۱۷۶

۱- ۱. سوره الأنفال الآیه: ۷۲.

۲- ۲. المناقب ج ۱ ص ۲۲۴.

خَيْرٌ لَهُمْ مِنْ ظَهْرِهَا فَجَاءَ أَبُو الدَّوَانِيقِ إِلَيْهِ وَ سَأَلَهُ عَنْ مَقَالِهِمَا فَصَدَّقَهُمَا الْخَبَرَ فَكَانَ كَمَا قَالَ (۱).

**[ترجمه]مناقب: ابو بصیر گفت: با امام محمد باقر ع در مسجد بودم که منصور و داود بن علی و سلیمان بن مجالد نزد وارد شدند و در گوشه ای از مسجد نشستند، منصور به آن ها گفت این ابو جعفر است، داود بن علی و سلیمان بن مجالد نزد امام آمدند. امام فرمود: چه چیز مانع از این شد که متجاوز و پالم شما نزد من بیاید؟ آن ها برای وی نزد امام عذر آوردند. امام ع فرمود: ای داود روزگاری نمی گذرد که بعد از این زمان مردانی می آیند و مالک شرق و غرب این دنیا می شوند، مردان بنده او می شوند و خوار می گردند. گفت: آیا زمان مشخصی دارد؟ فرمود بله به خدا قسم بچه های شما ان را می بلعند هم چنان که توپ بلعیده می شود. آن دو رفتند و منصور را از آنچه از امام محمد باقر شنیدند با خبر کردند و او را به این خبر بشارت دادند. وقتی به آن دو به حکومت رسیدند امام سلیمان بن مجالد را خواند و فرمود: ای سلیمان بن مجالد حکومت آن ها مادامی وسیع و گسترده است که خونی نریزند و با دستش به سینه خود اشاره نمود، هنگامی که آن خون را بریزند درون آن برای آن ها از پشت آن بهتر است. منصور نزد امام رفت و در مورد سخن آن دو از ایشان پرسید امام خبر آن دو را تأیید کرد همان طور بود که ایشان فرموده بود - . مناقب ۳ : ۳۲۴ در مورد حالات امام باقر ع - .

**[ترجمه]

«۲۴»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب رَوَى الْأَعْمَشُ وَ الرَّبِيعُ وَ ابْنُ سِنَانٍ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ وَ حُسَيْنُ بْنُ أَبِي الْعَلَاءِ وَ أَبُو الْمَغْرَاءِ وَ أَبُو بَصِيرٍ: أَنَّ دَاوُدَ بْنَ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ لَمَّا قَتَلَ الْمُعَلَّى بْنَ خُنَيْسٍ وَ أَخَذَ مَالَهُ قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام قَتَلْتَ مَوْلَايَ وَ أَخَذْتَ مَالِي أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ الرَّجُلَ يَنَامُ عَلَى الثَّكَلِ وَ لَا يَنَامُ عَلَى الْحَرَبِ أَمَا وَ اللَّهِ لَأَدْعُوَنَّ اللَّهَ عَلَيْكَ فَقَالَ لَهُ دَاوُدُ تُهَدِّدُنَا بِدُعَائِكَ كَالْمُسْتَهْزِئِ بِقَوْلِهِ فَرَجَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِلَى دَارِهِ فَلَمْ يَزَلْ لَيْلُهُ كُلُّهُ قَائِماً وَ قَاعِداً فَبَعَثَ إِلَيْهِ دَاوُدُ خَمْسَةً مِنَ الْحَرَسِ وَ قَالَ ائْتُونِي بِهِ فَإِنْ أَبَى فَأْتُونِي بِرَأْسِهِ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ وَ هُوَ يُصَلِّي فَقَالُوا لَهُ أَجِبْ دَاوُدَ قَالَ فَإِنْ لَمْ أُجِبْ قَالُوا أَمَرَنَا بِأَمْرٍ قَالَ فَانْصَرِفُوا فَإِنَّهُ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ فِي دُنْيَاكُمْ وَ آخِرَتِكُمْ فَأَبَوْا إِلَّا خُرُوجَهُ فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَوَضَعَهُمَا عَلَى مَنْكِبَيْهِ ثُمَّ بَسَطَهُمَا ثُمَّ دَعَا بِسَبَّابَتِهِ فَسَمِعْنَاهُ يَقُولُ السَّاعَةَ السَّاعَةَ حَتَّى سَمِعْنَا صُرَاخاً عَالِياً فَقَالَ لَهُمْ إِنَّ صَاحِبَكُمْ قَدْ مَاتَ فَانْصَرَفُوا فَسُئِلَ فَقَالَ بَعَثَ إِلَيَّ لِيُضْرَبَ عُنُقِي فَدَعَوْتُ عَلَيْهِ بِالاسْمِ الْأَعْظَمِ فَبَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهِ مَلَكاً بِحَرْبَةٍ فَطَعَنَهُ فِي مَذَاكِيرِهِ فَقَتَلَهُ وَ فِي رِوَايَةٍ لُبَابَةَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ بَاتَ دَاوُدُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ حَائِراً قَدْ أُغْمِيَ عَلَيْهِ فَقُمْتُ أَفْتَقِدُهُ فِي اللَّيْلِ فَوَجَدْتُهُ مُسْتَلْقِياً عَلَى قَفَاهُ وَ ثُعْبَانٌ قَدِ انْطَوَى عَلَى صَدْرِهِ وَ جَعَلَ فَاهُ عَلَى فِيهِ فَأَدْخَلْتُ يَدِي فِي كُمِّي فَتَنَاوَلْتُهُ فَعَطَفَ فَاهُ إِلَيَّ فَرَمَيْتُ بِهِ فَانْسَابَ فِي نَاحِيَةِ الْبَيْتِ وَ أَنْبَهْتُ دَاوُدَ فَوَجَدْتُهُ حَائِراً قَدِ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ فَكَرِهْتُ أَنْ أُخْبِرَهُ بِمَا كَانَ وَ جَزِعْتُ عَلَيْهِ ثُمَّ انْصَرَفْتُ فَوَجَدْتُ ذَلِكَ الثُّعْبَانَ كَذَلِكَ فَفَعَلْتُ بِهِ مِثْلَ الَّذِي فَعَلْتُ الْمَرَّةَ الْأُولَى وَ حَرَّكْتُ دَاوُدَ فَأَصَبْتُهُ مَيِّتاً فَمَا رَفَعَ جَعْفَرٌ رَأْسَهُ مِنْ سُجُودِهِ حَتَّى

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۲۴ فی أحوال الإمام الباقر« ع».

سَمِعَ الْوَاعِيَةَ(۱).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: ابو بصير گفت وقتى داود بن على بن عباس معلى بن خميس را كشت و اموالش را گرفت، امام صادق ع به او فرمود: غلام مرا كشتى و اموالم را گرفتى آيا نمى دانى كه انسان به دنبال مصيبت مى‌توانـد بخوابـد ولى بر جنگ نمى‌توانـد بخوابـد؟ به خدا قسم تو را نفرين خواهم كرد. داود گويى كه سخن ايشان را به تمسخر گرفته گفت ما را به دعـايت تهديـد مى كنى. امـام به منزل خويش بـازگشت. در آن شب امام نخوابيـد يا ايسـتاده بود يا مى نشست. داود پنـج نفر مأمور فرستاد گفت او را بياوريـد اگر نيامد سرش را بياوريد. مأمورين وقتى آمدند امام مشغول نماز بود مأمورين گفتند داود بن على شما را خواسته. فرمود: اگر نيايم چه ميكنيد؟ گفتند بما دستور داده سر شما را ببريم. فرمود: برگرديد كه بنفع دنيا و آخرت شما است. گفتنـد بخـدا نخواهيم رفت مگر شـما يا سرتان را ببريم. امام دسـتهاى خود را بلند نموده و روى شانه خود گذاشت، بعد دستهاى خود را گشود و با انگشت سبّابه دعا كرد، در بين دعا شنيديم ميگويد الساعه الساعه، ناگهان صداى داد و فريـاد و نـاله اى بلنـد شـد، مـأمورين گفتنـد بلنـد شو فرمود اين فريـاد و فغان مربوط به فرمانرواى شـما است مأمورين متفرق شدند. از ايشان پرسيدند چه شد؟ فرمود: به دنبال من فرستاد تا گردنم را بزند خدا را باسم اعظمش خواندم. خداوند فرشته اى را فرستاد با حربه شكمش را پاره كرده و او را كشت. در روايت لبابه دختر عبدالله بن عباس آمده است: داود آن شب را متحير و بيهوش گذرانـد. برخاستم و هنگام شب به دنبالش گشتم او را در حالى يافتم كه خوابيده و مارى روى سينه او حلقه زده و دهـانش را بر دهان او گذاشـته است دسـتم در آستين خود برد آن را گرفتم دهانش را به سمت من آورد آن را پرت كردم به گوشه اى از خانه رفت، داود را بيدار كردم ديدم متحير است و چشمانش سرخ شده است نمى خواستم به او بگويم چه اتفاقى افتـاده، دلم برايش سوخت سـپس آن مـار را يـافتم و همـان كارى را دفعه اول انجام دادم با او كردم. داود را تكان دادم ديـدم مرده است. امام صادق ع سر از سجده بلند نكرده بود كه خبر را شنيد - . همان ۳ : ۳۵۷ - .

**[ترجمه]

بيان

الحرب بالتحريك نهب مال الإنسان و تركه بلا شى ء.

**[ترجمه]حرب با حركت حروف يعنى غارت دارايى انسان و بى‌چيز كردن وى.

**[ترجمه]

«۲۵»

قب، [المنـاقب] لاـبن شـهرآشوب قَالَ الرَّبِيعُ الْحَاجِبُ: أَخْبَرْتُ الصَّادِقَ بِقَوْلِ الْمَنْصُورِ لَأَقْتُلَنَّكَ وَ لَأَقْتُلَنَّ أَهْلَكَ حَتَّى لَا أُبْقِيَ عَلَى الْأَرْضِ مِنْكُمْ قَامَةَ سَوْطٍ وَ لَأُخَرِّبَنَّ الْمَدِينَةَ حَتَّى لَا أَتْرُكَ فِيهَا جِدَاراً قَائِماً فَقَالَ لَا تَرُعْ مِنْ كَلَامِهِ وَ دَعْهُ فِي طُغْيَانِهِ فَلَمَّا صَارَ بَيْنَ السِّتْرَيْنِ سَمِعْتُ الْمَنْصُورَ يَقُولُ أَدْخِلُوهُ إِلَيَّ سَرِيعاً فَأَدْخَلْتُهُ عَلَيْهِ فَقَالَ مَرْحَباً بِابْنِ الْعَمِّ النَّسِيبِ وَ بِالسَّيِّدِ الْقَرِيبِ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِهِ وَ

أَجْلَسَهُ عَلَى سَرِيرِهِ وَ أَقْبَلَ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَ تَدْرِی لِمَ بَعَثْتُ إِلَيْکَ فَقَالَ وَ أَنَّی لِی عِلْمٌ بِالْغَيْبِ فَقَالَ أَرْسَلْتُ إِلَيْکَ لِتُفَرِّقَ هَذِهِ الدَّنَانِيرَ فِی أَهْلِکَ وَ هِیَ عَشَرَةُ آلَافِ دِينَارٍ فَقَالَ وَلِّهَا غَيْرِی فَقَالَ أَقْسَمْتُ عَلَيْکَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ لَتُفَرِّقُهَا عَلَى فُقَرَاءِ أَهْلِکَ ثُمَّ عَانَقَهُ بِيَدِهِ وَ أَجَازَهُ وَ خَلَعَ عَلَيْهِ وَ قَالَ لِی يَا رَبِيعُ أَصْحِبْهُ قَوْماً يَرُدُّونَهُ إِلَى الْمَدِينَهِ قَالَ فَلَمَّا خَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قُلْتُ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَقَدْ كُنْتَ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ عَلَيْهِ غَيْظاً فَمَا الَّذِی أَرْضَاکَ عَنْهُ قَالَ يَا رَبِيعُ لَمَّا حَضَرْتُ الْبَابَ رَأَيْتُ تِنِّيناً عَظِيماً يَقْرِضُ بِأَنْيَابِهِ وَ هُوَ يَقُولُ بِأَلْسِنَهِ الْآدَمِيِّينَ إِنْ أَنْتَ أَشَكْتَ ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَأَفْصِلَنَّ لَحْمَکَ مِنْ عَظْمِکَ فَأَفْزَعَنِی ذَلِکَ وَ فَعَلْتُ بِهِ مَا رَأَيْتَ (۲).

**[ترجمه]مناقب شهر آشوب: ربیع وزیر دربار منصور گفت بحضرت صادق علیه السّلام گفتم که منصور در مورد شما گفته است تو را خواهم کشت و یک نفر از خانواده تو را روی زمین باقی نخواهم گذاشت چنان مدینه را ویران کنم که یک دیوار باقی نماند. فرمود: از حرف او نترس بگذار هر چه میخواهد سرکشی کند. همین که امام را بین دو پرده آوردم شنیدم منصور میگوید: زود او را وارد کنید. حضرت صادق را وارد کردم. دیدم منصور گفت: به به پسر عموی عزیز و آقای بزرگوار دست امام را گرفته پهلوی خود روی تخت نشانده کمال توجه را باو نموده گفت: میدانی چرا به دنبال شما فرستادم؟ فرمود: از کجا علم غیب دارم. منصور گفت: از پی شما فرستادم تا این پول ها را بین خانواده خود تقسیم کنی. ده هزار دینار است. امام عذر خواست که بدیگری واگذارد او را قسم داد که باید خودت تقسیم کنی. بعد امام را در آغوش گرفته جایزه ای داد و خلعت بخشید گفت: ربیع چند نفر مأمور را تعیین کن ایشان را بمدینه برسانند. پس از رفتن امام صادق بمنصور گفتم یا امیر المؤمنین تو از دست او آنقدر خشمگین بودی که حساب نداشت. چه شد که از او خشنود شدی؟ گفت: همین که وارد شد اژدهای بزرگ را دیدم که نیش خود را بیرون آورده و با زبان انسان ها میگوید: اگر سر خاری به بدن پسر پیامبر بزنی تمام گوشت بدنت را از استخوان جدا میکنم. از او ترسیدم و آنچه دیدی انجام دادم بدین جهت بود - . مناقب ۳ : ۳۵۷ - .

**[ترجمه]

إيضاح

القرض بالمعجمه و المهمله القطع و القبض و أشكت أی أدخلت الشوكه فی جسمه مبالغه فی تعميم أنواع الضرر.

**[ترجمه]القرض با حروف نقطه‌دار و بدون نقطه یعنی بریدن و گرفتن. أشکت یعنی خار در بدنش فرو کردم که مبالغه است و آن را به انواع آزار رساندن تعمیم می دهند.

**[ترجمه]

«۲۶»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب فِی التَّرْغِيبِ وَ التَّرْهِيبِ، عَنْ أَبِی الْقَاسِمِ الْأَصْفَهَانِیِّ وَ الْعِقْدِ(۳) عَنِ ابْنِ عَبْدِ رَبِّهِ الْأَنْدُلُسِیِّ: أَنَّ الْمَنْصُورَ قَالَ لَمَّا رَآهُ قَتَلَنِیَ اللَّهُ إِنْ لَمْ أَقْتُلْکَ فَقَالَ لَهُ إِنَّ سُلَيْمَانَ أُعْطِیَ فَشَكَرَ وَ إِنَّ أَيُّوبَ ابْتُلِیَ فَصَبَرَ وَ إِنَّ يُوسُفَ ظُلِمَ فَغَفَرَ وَ أَنْتَ عَلَى إِرْثٍ مِنْهُمْ وَ أَحَقُّ بِمَنْ تَأَسَّی بِهِمْ فَقَالَ إِلَیَّ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَأَنْتَ الْقَرِيبُ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۷.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۵۷.

۳- ۳. العقد الفرید ج ۳ ص ۲۲۴ و الحدیث فیه أو فی ممّا فی الأصل بکثیر.

الْقَرَابَهِ وَ ذُو الرَّحِمِ الْوَاشِجَهُ السَّلِيمُ النَّاحِيَهِ الْقَلِيلُ الْغَائِلَهِ ثُمَّ صَافَحَهُ بِيَمِينِهِ وَ عَانَقَهُ بِشِمَالِهِ وَ أَمَرَ لَهُ بِكِسْوَهٍ وَ جَائِزَهٍ وَ فِی خَبَرٍ آخَرَ عَنِ الرَّبِیعِ أَنَّهُ أَجْلَسَهُ إِلَی جَانِبِهِ فَقَالَ لَهُ ارْفَعْ حَوَائِجَکَ فَأَخْرَجَ رِقَاعاً لِأَقْوَامٍ فَقَالَ الْمَنْصُورُ ارْفَعْ حَوَائِجَکَ فِی نَفْسِکَ فَقَالَ لَا تَدْعُونِی حَتَّی أَجِیئَکَ فَقَالَ مَا إِلَی ذَلِکَ سَبِیلٌ (۱).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب فی الترغیب و الترهیب از ابو القاسم اصفهانی و العقد از ابن عبد ربه اندلسی: منصور وقتی امام را دید گفت خدا مرا بکشد اگر تو را نکشم. امام ع فرمود: یوسف با اینکه ظلم کرد بخشیده شد و ایوب دچار مصیبت شد و صبر نمود. تو نیز وارث آن ها هستی و شایسته تری که به آن ها تأسی کنی. منصور گفت: ابا عبدالله نزد من بیا چون تو از نزدیکان ما و دارای اصل و ریشه ای سالم هستی که غائله به پا نمی کنند سپس با دست راست به او دست داد و با دست چپش امام را در آغوش گرفت و دستو داد برای امام لباس و جایزه بیاورند و در خبر دیگری از ربیع نقل شده که او امام را در کنار خود نشاند و گفت: هر حاجتی داری بگو امام کاغذی را که مربوط به اقوام مختلف بود درآورد منصور گفت حاجت خودت را بگو تا برآورده کنم امام فرمود: از من نخواه که نزد تو بیایم منصور گفت من چاره ای جز این ندارم - . همان ۳ : ۳۵۸ - .

**[ترجمه]

بیان

وشجت العروق و الأغصان اشتبکت.

**[ترجمه]وشجت العروق و الأغصان یعنی ریشه ها و شاخه ها در یکدیگر داخل شدند.

**[ترجمه]

«۲۷»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: سَخِطَ عَلِیُّ بْنُ هُبَیْرَهَ عَلَی رُفَیْدٍ فَعَاذَ بِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ انْصَرِفْ إِلَیْهِ وَ اقرأه [أَقْرِئْهُ] مِنِّی السَّلَامَ وَ قُلْ لَهُ إِنِّی أجرت [آجَرْتُ] عَلَیْکَ مَوْلَاکَ رُفَیْداً فَلَا تَهِجْهُ بِسُوءٍ فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاکَ شَامِیٌّ خَبِیثُ الرَّأْیِ فَقَالَ اذْهَبْ إِلَیْهِ کَمَا أَقُولُ لَکَ قَالَ فَاسْتَقْبَلَنِی أَعْرَابِیٌّ بِبَعْضِ الْبَوَادِی فَقَالَ أَیْنَ تَذْهَبُ إِنِّی أَرَی وَجْهَ مَقْتُولٍ ثُمَّ قَالَ لِی أَخْرِجْ یَدَکَ فَفَعَلْتُ فَقَالَ یَدُ مَقْتُولٍ ثُمَّ قَالَ لِی أَخْرِجْ لِسَانَکَ فَفَعَلْتُ فَقَالَ امْضِ فَلَا بَأْسَ عَلَیْکَ فَإِنَّ فِی لِسَانِکَ رِسَالَهً لَوْ أَتَیْتَ بِهَا الْجِبَالَ الرَّوَاسِیَ- لَانْقَادَتْ لَکَ قَالَ فَجِئْتُ فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَیْهِ أَمَرَ بِقَتْلِی فَقُلْتُ أَیُّهَا الْأَمِیرُ لَمْ تَظْفَرْ بِی عَنْوَهً وَ إِنَّمَا جِئْتُکَ مِنْ ذَاتِ نَفْسِی وَ هَاهُنَا أَمْرٌ أَذْکُرُهُ لَکَ ثُمَّ أَنْتَ وَ شَأْنَکَ فَأَمَرَ مَنْ حَضَرَ فَخَرَجُوا فَقُلْتُ لَهُ مَوْلَاکَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ یُقْرِئُکَ السَّلَامَ وَ یَقُولُ لَکَ قَدْ أجرت [آجَرْتُ] عَلَیْکَ مَوْلَاکَ رُفَیْداً فَلَا تَهِجْهُ بِسُوءٍ فَقَالَ [وَ] اللَّهِ لَقَدْ قَالَ لَکَ جَعْفَرٌ هَذِهِ الْمَقَالَهَ وَ أَقْرَأَنِی السَّلَامَ فَحَلَفْتُ فَرَدَّدَهَا عَلَیَّ ثَلَاثاً ثُمَّ حَلَّ کتافی [أَکْتَافِی] ثُمَّ قَالَ- لَا یُقْنِعُنِی مِنْکَ حَتَّی تَفْعَلَ بِی مَا فَعَلْتُ بِکَ قُلْتُ مَا تُکَتِّفُ یَدِی یَدَیْکَ وَ لَا تَطِیبُ نَفْسِی فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا یُقْنِعُنِی إِلَّا ذَلِکَ فَفَعَلْتُ کَمَا فَعَلَ وَ أَطْلَقْتُهُ فَنَاوَلَنِی خَاتَمَهُ وَ قَالَ أَمْرِی فِی یَدِکَ فَدَبِّرْ فِیهَا

مَـا شِـئْتَ الْتَمَسَ مُحَمَّدُ بْنُ سَـعِيدٍ مِنَ الصَّادِقِ رُقْعَهً إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ أَبِى حَمْزَهَ الثُّمَـالِيِّ فِى تَـأْخِيرِ خَرَاجِهِ فَقَـالَ علیه السلام قُـلْ لَهُ سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ يَقُولُ مَنْ أَكْرَمَ لَنَـا مُوَالِياً فَبِكَرَامَهِ اللَّهِ تَعَالَى بَـدَأَ وَ مَنْ أَهَانَهُ فَلِسَـخَطِ اللَّهِ تَعَرَّضَ وَ مَنْ أَحْسَنَ إِلَى شِـيعَتِنَا فَقَدْ أَحْسَنَ

ص: ۱۷۹

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۵۸.

إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَنْ أَحْسَنَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فَقَدْ أَحْسَنَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ وَ مَنْ أَحْسَنَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ فَقَدْ أَحْسَنَ إِلَى اللَّهِ وَ مَنْ أَحْسَنَ إِلَى اللَّهِ كَانَ وَ اللَّهِ مَعَنَا فِي الرَّفِيعِ الْأَعْلَى قَالَ فَأَتَيْتُهُ وَ ذَكَرْتُهُ فَقَالَ بِاللَّهِ سَمِعْتَ هَذَا الْحَدِيثَ مِنَ الصَّادِقِ عليه السلام فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ اجْلِسْ ثُمَّ قَالَ يَا غُلَامُ مَا عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ مِنَ الْخَرَاجِ قَالَ سِتُّونَ أَلْفَ دِرْهَمٍ قَالَ امْحُ اسْمَهُ مِنَ الدِّيوَانِ وَ أَعْطَانِي بَدْرَةً وَ جَارِيَةً وَ بَغْلَةً بِسَرْجِهَا وَ لِجَامِهَا قَالَ فَأَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيَّ تَبَسَّمَ فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ تُحَدِّثُنِي أَوْ أُحَدِّثُكَ فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مِنْكَ أَحْسَنُ فَحَدَّثَنِي وَ اللَّهِ الْحَدِيثَ كَأَنَّهُ حَاضِرٌ مَعِي (۱).

مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ: أَنَّ الْمَنْصُورَ قَدْ كَانَ هَمَّ بِقَتْلِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام غَيْرَ مَرَّةٍ فَكَانَ إِذَا بَعَثَ إِلَيْهِ وَ دَعَاهُ لِيَقْتُلَهُ فَإِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ هَابَهُ وَ لَمْ يَقْتُلْهُ غَيْرَ أَنَّهُ مَنَعَ النَّاسَ عَنْهُ وَ مَنَعَهُ مِنَ الْقُعُودِ لِلنَّاسِ وَ اسْتَقْصَى عَلَيْهِ أَشَدَّ الِاسْتِقْصَاءِ حَتَّى أَنَّهُ كَانَ يَقَعُ لِأَحَدِهِمْ مَسْأَلَةٌ فِي دِينِهِ فِي نِكَاحٍ أَوْ طَلَاقٍ أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ فَلَا يَكُونُ عِلْمُ ذَلِكَ عِنْدَهُمْ وَ لَا يَصِلُونَ إِلَيْهِ فَيَعْتَزِلُ الرَّجُلُ وَ أَهْلُهُ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى شِيعَتِهِ وَ صَعُبَ عَلَيْهِمْ حَتَّى أَلْقَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي رَوْعِ الْمَنْصُورِ أَنْ يَسْأَلَ الصَّادِقَ عليه السلام لِيُتْحِفَهُ بِشَيْ ءٍ مِنْ عِنْدِهِ لَا يَكُونُ لِأَحَدٍ مِثْلُهُ فَبَعَثَ إِلَيْهِ بِمِخْصَرَةٍ كَانَتْ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله طُولُهَا ذِرَاعٌ فَفَرِحَ بِهَا فَرَحاً شَدِيداً وَ أَمَرَ أَنْ تُشَقَّ لَهُ أَرْبَعَةَ أَرْبَاعٍ وَ قَسَمَهَا فِي أَرْبَعَةِ مَوَاضِعَ ثُمَّ قَالَ لَهُ مَا جَزَاؤُكَ عِنْدِي إِلَّا أَنْ أُطْلِقَ لَكَ وَ تُفْشِي عِلْمَكَ لِشِيعَتِكَ وَ لَا أَتَعَرَّضَ لَكَ وَ لَا لَهُمْ فَاقْعُدْ غَيْرَ مُحْتَشِمٍ وَ أَفْتِ النَّاسَ وَ لَا تَكُنْ فِي بَلَدٍ أَنَا فِيهِ فَفَشَى الْعِلْمُ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام (۲).

**[ترجمه]مناقب: حسین بن محمّد گفت: علی بن هبیره بر رفید خشم گرفت. او بحضرت صادق پناه برد امام علیه السّلام فرمود پیش او برو و سلام مرا برسان بگو: من غلامت رفید را پناه داده ام کاری باو نداشته باش. عرض کردم مردی شامی و بدسیرت است. فرمود: برو هر چه بتو میگویم انجام بده. گفت: در بین راه با مرد عربی برخورد کردم گفت: کجا میروی من در صورت تو میبینم که کشته خواهی شد. گفت: دستت را بده وقتی دست مرا دید گفت: این دست کسی است که بزودی کشته می شود. باز گفت: زبانت را بیرون بیاور بیرون آوردم گفت: برو که هیچ ناراحتی نخواهی دید در زبان تو پیغامی است که اگر به کوه ها برسانی مطیع تو می شوند. رفتم همین که بر علی بن هبیره وارد شدم همان دم دستور کشتنم را داد گفتم: امیر، مرا به زور نیاوردی من بمیل خود آمدم علت آن جریانی است که میگویم بعد هر چه خواستی انجام ده. بحاضرین گفت: بیرون روید وقتی رفتند گفتم:

جعفر بن محمّد سلام رساند و فرمود: من غلامت رفید را پناه دادم باو کاری نداشته باش. گفت تو را بخدا امام صادق علیه السّلام این حرف را بتو زد و بمن سلام رساند. من قسم یاد کردم سه مرتبه تکرار کرد و پرسید. بعد دستهای مرا گشوده گفت: من باین کار قانع نمی شوم. مگر اینکه دستهای مرا همین طور ببندی. گفتم دست من هرگز دستهای تو را نخواهد بست و چنین کاری نمیکنم. گفت: بخدا غیر ممکن است باید این کار را بکنی. من دستهای او را بستم بعد باز نمودم در این موقع مهر خود را داده گفت: اینک انگشتر و مهر خود را در اختیارت گذاشتم هر چه میخواهی بکن. محمّد بن سعید نیز از حضرت صادق خواهش کرد نامه ای برای محمّد بن ابی حمزه ثمالی بنویسد و تقاضا کند که مالیاتش را دیرتر بگیرد: فرمود: برو به او بگو: از حضرت صادق شنیدم که فرمود: هر کس دوست ما را گرامی بدارد خدا را گرامی داشته و هر که باو اهانت کند خود را در معرض خشم خدا قرار داده هر که بشیعیان ما نیکی کند با امیر المؤمنین نیکی نموده و هر که با امیر المؤمنین نیکی کند به پیامبر نیکی کرده و کسی که به پیامبر نیکی کرد بخدا نیکی نموده و هر کس بخدا نیکی کند بخدا قسم در بهشت برین با ما خواهد بود. من پیش او رفتم و حدیث را نقل کردم. گفت: ترا بخدا این حدیث را از حضرت صادق شنیدی؟ گفتم: بله.

گفت: بنشین. بغلام خود گفت: محمّد بن سعید چقدر باید مالیات بپردازد. گفت: شصت هزار درهم. گفت: اسمش را از دفتر پاک کن یک کیسه زر با یک کنیز و یک قاطر زین کرده با لجام بمن بخشید.

خدمت امام صادق علیه السّلام رسیدم امام تبسم نموده فرمود: تو جریان را نقل میکنی یا من بگویم. عرض کردم: از شما شنیدن بهتر است تمام جریان را نقل فرمود مثل اینکه با ما بوده است - . مناقب ۳ : ۳۶۱ - .

مفضل بن عمر گفت: منصور چندین مرتبه تصمیم به کشتن حضرت صادق علیه السّلام گرفت اما هر وقت تصمیم میگرفت و او را احضار میکرد تا چشمش به ایشان می افتاد میترسید و از تصمیم خود صرف نظر میکرد.

ولی دیگر اجازه نمیداد احدی خدمت ایشان برسد یا برای درس و تعلیم مسائل دینی در جایی بنشیند، این مطلب را بسیار پی گیری کرد و امام را سخت در محاصره قرار داد بطوری که اگر گاهی مسأله ای برای یک نفر از شیعیان در دین پیش می آمد که مربوط به ازدواج، یا طلاق و از این قبیل بود کسی هم نمیدانست چه جواب باید داد دستش به امام نمیرسید و بناچار زن از مرد جدا می شد چون حکم این اتفاق را نمیدانستند این جریان خیلی بر شیعیان گران آمد و سخت در فشار قرار گرفتند. بالاخره خداوند بدل منصور انداخت که از حضرت صادق علیه السّلام در خواست کند که از یادگارهای پیامبر صلّی اللّه علیه و آله چیزی به او تحفه بدهد که دیگری نداشته باشد. امام علیه السّلام یک چوبدستی کوچک که تقریبا نیم متر طول داشت و متعلق به پیامبر صلّی اللّه علیه و آله بود برایش فرستاد منصور خیلی خوشحال شد دستور داد آن را بچهار قسمت کنند و هر قسمتی را در یک محل قرار داد. سپس بحضرت صادق علیه السّلام عرض کرد به عنوان پاداش شما در مقابل این تحفه چیزی نمیتوانم بدهم جز اینکه شما را آزاد بگذارم آشکارا دانش خود را بشیعیان خویش ارزانی داری و کسی مزاحم شما و آنها نشود. بدون ترس مجلسی ترتیب ده و مردم را فتوی بده ولی این کار را در شهری انجام بده که من در آنجا نباشم. از آن روز امام صادق علیه السّلام آزادانه اقدام به نشر علوم و معارف اسلامی نمود - . همان ۳ : ۳۶۴ - .

**[ترجمه]

بیان

فی القاموس (۳)

المخصره کمکنسه ما یتوکأ علیها کالعصا و نحوه و ما یأخذه الملک یشیر به إذا خاطب و الخطیب إذا خطب.

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۶۱.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۶۴.

۳- ۳. القاموس ج ۲ ص ۲۰.

أَقُولُ رَوَى الْبُرْسِيُّ فِی مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ(۱)، عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّ الْمُعَلَّی بْنَ خُنَیْسٍ یَنَالُ دَرَجَتَنَا وَ إِنَّ الْمَدِینَهَ مِنْ قَابِلٍ یَلِیهَا دَاوُدُ بْنُ عُرْوَهَ وَ یَسْتَدْعِیهِ وَ یَأْمُرُهُ أَنْ یَکْتُبَ لَهُ أَسْمَاءَ شِیعَتِنَا فَیَأْبَی فَیَقْتُلُهُ وَ یَصْلِبُهُ فِینَا وَ بِذَلِکَ یَنَالُ دَرَجَتَنَا فَلَمَّا وَلِیَ دَاوُدُ الْمَدِینَهَ مِنْ قَابِلٍ أَحْضَرَ الْمُعَلَّی وَ سَأَلَهُ عَنِ الشِّیعَهِ فَقَالَ مَا أَعْرِفُهُمْ فَقَالَ اکْتُبْهُمْ لِی وَ إِلَّا ضَرَبْتُ عُنُقَکَ فَقَالَ بِالْقَتْلِ تُهَدِّدُنِی وَ اللَّهِ لَوْ کَانَتْ تَحْتَ أَقْدَامِی مَا رَفَعْتُهَا عَنْهُمْ فَأَمَرَ بِضَرْبِ عُنُقِهِ وَ صَلْبِهِ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَیْهِ الصَّادِقُ علیه السلام قَالَ یَا دَاوُدُ قَتَلْتَ مَوْلَایَ وَ وَکِیلِی وَ مَا کَفَاکَ الْقَتْلُ حَتَّی صَلَبْتَهُ وَ اللَّهِ لَأَدْعُوَنَّ اللَّهَ عَلَیْکَ لِیَقْتُلَکَ کَمَا قَتَلْتَهُ فَقَالَ لَهُ دَاوُدُ تُهَدِّدُنِی بِدُعَائِکَ ادْعُ اللَّهَ لَکَ فَإِذَا اسْتَجَابَ لَکَ فَادْعُهُ عَلَیَّ فَخَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مُغْضَباً فَلَمَّا جَنَّ اللَّیْلُ اغْتَسَلَ وَ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَهَ ثُمَّ قَالَ یَا ذَا یَا ذِی یَا ذَوَا ارْمِ دَاوُدَ بِسَهْمٍ مِنْ سِهَامِکَ تُقَلْقِلْ بِهِ قَلْبَهُ ثُمَّ قَالَ لِغُلَامِهِ اخْرُجْ وَ اسْمَعِ الصَّائِحَ فَجَاءَ الْخَبَرُ أَنَّ دَاوُدَ قَدْ هَلَکَ فَخَرَّ الْإِمَامُ سَاجِداً وَ قَالَ إِنَّهُ لَقَدْ دَعَوْتُ اللَّهَ عَلَیْهِ بِثَلَاثِ کَلِمَاتٍ لَوْ أَقْسَمْتُ عَلَی أَهْلِ الْأَرْضِ لَزُلْزِلَتْ بِمَنْ عَلَیْهَا.

قَالَ وَ رُوِیَ: أَنَّ الْمَنْصُورَ لَمَّا أَرَادَ قَتْلَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ اسْتَدْعَی قَوْماً مِنَ الْأَعَاجِمِ لَا یَفْهَمُونَ وَ لَا یَعْقِلُونَ فَخَلَعَ عَلَیْهِمُ الدِّیبَاجَ وَ الْوَشْیَ وَ حَمَلَ إِلَیْهِمُ الْأَمْوَالَ ثُمَّ اسْتَدْعَاهُمْ وَ کَانُوا مِائَهَ رَجُلٍ وَ قَالَ لِلتَّرْجُمَانِ قُلْ لَهُمْ إِنَّ لِی عَدُوّاً یَدْخُلُ عَلَیَّ اللَّیْلَهَ فَاقْتُلُوهُ إِذَا دَخَلَ قَالَ فَأَخَذُوا أَسْلِحَتَهُمْ وَ وَقَفُوا مُتَمَثِّلِینَ لِأَمْرِهِ فَاسْتَدْعَی جَعْفَراً وَ أَمَرَهُ أَنْ یَدْخُلَ وَحْدَهُ ثُمَّ قَالَ لِلتَّرْجُمَانِ قُلْ لَهُمْ هَذَا عَدُوِّی فَقَطَعُوهُ فَلَمَّا دَخَلَ علیه السلام تَعَاوَوْا عُوَی الْکَلْبِ وَ رَمَوْا أَسْلِحَتَهُمْ وَ کَتَّفُوا أَیْدِیَهُمْ إِلَی ظُهُورِهِمْ وَ خَرُّوا لَهُ سُجَّداً وَ مَرَّغُوا وُجُوهَهُمْ عَلَی التُّرَابِ فَلَمَّا رَأَی الْمَنْصُورُ ذَلِکَ خَافَ عَلَی نَفْسِهِ وَ قَالَ مَا جَاءَ بِکَ قَالَ أَنْتَ وَ مَا جِئْتُکَ إِلَّا مُغْتَسِلًا مُحَنَّطاً فَقَالَ الْمَنْصُورُ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ یَکُونَ مَا تَزْعُمُ ارْجِعْ رَاشِداً فَرَجَعَ جَعْفَرٌ علیه السلام وَ الْقَوْمُ عَلَی وُجُوهِهِمْ سُجَّداً فَقَالَ لِلتَّرْجُمَانِ قُلْ لَهُمْ لِمَ لَا قَتَلْتُمْ عَدُوَّ الْمَلِکِ فَقَالُوا نَقْتُلُ وَلِیَّنَا الَّذِی

۱- ۱. مشارق أنوار الیقین ص ۱۱۱.

يَلْقَانَا كُلَّ يَوْمٍ وَ يُدَبِّرُ أَمْرَنَا كَمَا يُدَبِّرُ الرَّجُلُ وُلْدَهُ وَ لَا نَعْرِفُ وَلِيّاً سِوَاهُ فَخَافَ الْمَنْصُورُ مِنْ قَوْلِهِمْ وَ سَرَّحَهُمْ تَحْتَ اللَّيْلِ ثُمَّ قَتَلَهُ علیه السلام بِالسَّمِ (۱).

**[ترجمه]در قاموس - . قاموس ۲ : ۲۰ -

آمده است المخصره بر وزن مکنسه آن چیزی است که بر آن تکیه می کنند مانند عصا و امثال آن و آنچه پادشاه هنگام خطاب کردن کسی و نیز سخنران هنگام سخن گفتن با آن اشاره می کند.

برسی در مشارق الأنوار - . مشارق أنوار اليقين: ۱۱۱ - نقل کرده است که امام صادق ع فرمود: معلی بن خنیس به مرتبه ما می رسد و سال آینده داود بن عروه به مدینه می آید و معلی احضار می کند و به او دستور می دهد که اسم شیعیان ما را برایش بنویسد او امتناع می کند در نتیجه معلی را به قتل می رساند و به دار می آویزد و اینچنین او به درجه ما می رسد.وقتی داود حاکم مدینه شد معلی را احضار نمود و از وی در مورد شیعیان سؤال کرد او گفت آن ها را نمی شناسم داود گفت نام آن ها را برایم بنویس وگرنه گردنت را خواهم زد. معلی گفت: مرا تهدید به مرگ می کنی به خدا قسم اگر زیر پاهایم بودند پایم را بلند نمی کردم تا آن ها را نبینی. پس دستور داد گردنش را بزنند و او به دار بیاویزند. هنگامی که امام صادق ع نزد داود رفت فرمود: ای داود غلام من و کارگزار امورم را کشتی، به کشتن او اکتفا نکردی و او را به دار آویختی به خدا قسم تو را نفرین خواهم کرد تا خدا تو را بکشد همان طور که او را کشتی. داود گفت: مرا به دعایت تهدید می کنی از خدا بخواه اگر دعایت را مستجاب نمود از او بخواه مرا بکشد. امام صادق ع بیرون خشمگین خارج شد وقتی شب فرا رسید غسل کرد و رو به قبله ایستاد سپس فرمود: یا ذا یا ذی یا ذوا تیری از تیرهایت را بر داود بزن تا قلب او را از جایش بیرون آوری سپس به غلامش فرمود: برو بیرون و به صدای کسی که فریاد می زند گوش کن. خبر آمد که داود هلاک شده است امام به سجده افتاد و فرمود: من با سه کلمه خدا را بر علیه او خواندم که اگر این کلمات را بر اهل زمین تقسیم می کردم زمین با آنچه در آن است می لرزید و نابود می شد.

روایت شده زمانی که منصور تصمیم به کشتن امام صادق ع گرفت چند نفر از غیر عرب که زبان نمی فهمیدند و درک نداشتند آماده کرد و بآنها خلعت های فاخر و جایزه های گران قیمت داد، آنها صد نفر بودند. به مترجم گفت بآنها بگو من دشمنی دارم که امشب پیش من خواهد آمد وقتی وارد شد او را بکشید. آن ها سلاحهای خود را بدست گرفتند و آماده انجام مأموریت خود شدند منصور به دنبال امام فرستاد و دستور داد که تنها پیش او بیاید. به مترجم گفت بآنها بگوید که دشمن من همین شخص است او را پاره پاره کنید. همین که امام داخل شد آنها صدایی شبیه سگ در آوردند و اسلحه خود را بر زمین انداختند دستهای خود را به پشت سر نهادند و بسجده افتاده صورت بخاک میمالیدند. منصور که این جریان را دید از جان خودش ترسید. گفت آقا برای چه تشریف آورده اید. فرمود بدستور تو آمدم من غسل خویش را نموده و کفن پوشیده ام منصور گفت غیر ممکن است پناه بخدا میبرم از چنین تصمیمی بسلامتی برگرد امام علیه السّلام برگشت آنها همین طور در سجده بودند مترجم گفت بپرس چرا دشمن پادشاه را نکشتید؟ گفتند به ما دستور میدهد سرپرست و آقای خود را بکشیم که هر روز بکارهای ما چنان رسیدگی میکند که پدری مواظب فرزندان خویش است ما جز او آقایی نداریم. منصور از سخن آنها ترسید و شبانه آنها را بمحل خود باز گردانید. سپس امام صادق علیه السّلام را بوسیله زهر شهید نمود - . مشارق أنوار اليقين:

.- ۱۱۲

**[ترجمه]

«۲۸»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ كِتَابِ مُحَمَّدِ بْنِ طَلْحَهَ(۲)

قَالَ حَدَّثَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ الرَّبِيعِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: حَجَّ الْمَنْصُورُ سَنَهَ سَبْعٍ وَ أَرْبَعِينَ وَ مِائَهٍ فَقَدِمَ الْمَدِينَهَ وَ قَالَ لِلرَّبِيعِ ابْعَثْ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ مَنْ يَأْتِينَا بِهِ مُتْعَباً قَتَلَنِيَ اللَّهُ إِنْ لَمْ أَقْتُلْهُ فَتَغَافَلَ الرَّبِيعُ عَنْهُ لِيَنْسَاهُ ثُمَّ أَعَادَ ذِكْرَهُ لِلرَّبِيعِ وَ قَالَ ابْعَثْ مَنْ يَأْتِي بِهِ مُتْعَباً فَتَغَافَلَ عَنْهُ ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى الرَّبِيعِ رِسَالَهً قَبِيحَهً أَغْلَظَ عَلَيْهِ فِيهَا وَ أَمَرَهُ أَنْ يَبْعَثَ مَنْ يُحْضِرُ جعْفَراً فَفَعَلَ فَلَمَّا أَتَاهُ قَالَ لَهُ الرَّبِيعُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ اذْكُرِ اللَّهَ فَإِنَّهُ قَدْ أَرْسَلَ إِلَيْكَ بِمَا لَا دَافِعَ لَهُ غَيْرُ اللَّهِ فَقَالَ جَعْفَرٌ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّهَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ إِنَّ الرَّبِيعَ أَعْلَمَ الْمَنْصُورَ بِحُضُورِهِ فَلَمَّا دَخَلَ جَعْفَرٌ عَلَيْهِ أَوْعَدَهُ وَ أَغْلَظَ وَ قَالَ أَيْ عَدُوَّ اللَّهِ اتَّخَذَكَ أَهْلُ الْعِرَاقِ إِمَاماً يَبْعَثُونَ إِلَيْكَ زَكَاهَ أَمْوَالِهِمْ وَ تُلْحِدُ فِي سُلْطَانِي وَ تَبْغِيهِ الْغَوَائِلَ قَتَلَنِيَ اللَّهُ إِنْ لَمْ أَقْتُلْكَ فَقَالَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ سُلَيْمَانَ علیه السلام أُعْطِيَ فَشَكَرَ وَ إِنَّ أَيُّوبَ ابْتُلِيَ فَصَبَرَ وَ إِنَّ يُوسُفَ ظُلِمَ فَغَفَرَ وَ أَنْتَ مِنْ ذَلِكَ السِّنْخِ فَلَمَّا سَمِعَ الْمَنْصُورُ ذَلِكَ مِنْهُ قَالَ لَهُ إِلَيَّ وَ عِنْدِي أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَنْتَ الْبَرِيءُ السَّاحِهِ السَّلِيمُ النَّاحِيَهِ الْقَلِيلُهُ الْغَائِلَهِ جَزَاكَ اللَّهُ مِنْ ذِي رَحِمٍ أَفْضَلَ مَا جَزَى ذَوِي الْأَرْحَامِ عَنْ أَرْحَامِهِمْ ثُمَّ تَنَاوَلَ يَدَهُ فَأَجْلَسَهُ مَعَهُ عَلَى فَرْشِهِ ثُمَّ قَالَ عَلَيَّ بِالطِّيبِ فَأُتِيَ بِالْغَالِيَهِ فَجَعَلَ يَغْلِفُ لِحْيَهَ جَعْفَرٍ علیه السلام بِيَدِهِ حَتَّى تَرَكَهَا تَقْطُرُ ثُمَّ قَالَ قُمْ فِي حِفْظِ اللَّهِ وَ كَلَاءَتِهِ ثُمَّ قَالَ يَا رَبِيعُ أَلْحِقْ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ جَائِزَتَهُ وَ كِسْوَتَهُ انْصَرِفْ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فِي حِفْظِهِ وَ كَنَفِهِ فَانْصَرَفَ قَالَ الرَّبِيعُ وَ لَحِقْتُهُ فَقُلْتُ إِنِّي قَدْ رَأَيْتُ قَبْلَكَ مَا لَمْ تَرَهُ وَ رَأَيْتُ بَعْدَكَ مَا لَا رَأَيْتُهُ فَمَا قُلْتَ يَا أَبَا عَبْدِاللَّهِ حِينَ دَخَلْتَ قَالَ قُلْتُ اللَّهُمَّ احْرُسْنِي بِعَيْنِكَ الَّتِي لَا تَنَامُ وَ اكْنُفْنِي بِرُكْنِكَ الَّذِي لَا يُرَامُ وَ اغْفِرْ لِي بِقُدْرَتِكَ عَلَيَّ وَ لَا أَهْلِكُ وَ أَنْتَ رَجَائِي اللَّهُمَّ أَنْتَ أَكْبَرُ وَ أَجَلُّ مِمَّا أَخَافُ وَ أَحْذَرُ اللَّهُمَ

ص: ۱۸۲

۱- ۱. مشارق أنوار اليقين ۱۱۲.

۲- ۲. مطالب السئول ص ۸۲.

بِکَ أَدْفَعُ فِی نَحْرِهِ وَ أَسْتَعِیذُ بِکَ مِنْ شَرِّهِ فَفَعَلَ اللَّهُ بِی مَا رَأَیْتَ (۱).

**[ترجمه]کشف الغمه: منصور دوانیقی در سال صد و چهل و هفت برای انجام حج رهسپار مکه گردید وارد مدینه شد. بربیع گفت به دنبال جعفر بن محمّد بفرست و بگو او را با زور بیاورند خدا مرا بکشد اگر او را نکشم. ربیع خود را بغفلت زد که یعنی فراموش کرده است باز برای مرتبه دوم بخاطرش آورد که شخصی را بفرست او را بزور بیاورند باز خود را بغفلت زد. در مرتبه سوم پیغامی سختی برای ربیع فرستاد و چند فحش رکیک نیز باو داد، گفت باید فوری کسی را بفرستی تا جعفر را بیاورند .

به دنبال امام صادق فرستاد همین که امام آمد بایشان عرض کرد یا ابا عبد اللَّه خود را بخدا بسپار او چنان خشمگین است که جز خدا کسی نمیتواند جلوی او را بگیرد. امام صادق فرمود لا حول و لا قوه الّا باللَّه. ربیع بمنصور خبر داد که جعفر بن محمّد آمده است. وقتی وارد شد منصور با خشم تمام گفت: ای دشمن خدا مردم عراق تو را امام خود می دانند و زکات مال خود را برایت میفرستند مخالف سلطنت منی و فتنه انگیزی میکنی. خدا مرا بکشد اگر تو را نکشم. فرمود یا امیر المؤمنین خدا بسلیمان قدرت داد و او شکر کرد، ایوب را مبتلا نمود و او صبر کرد، به یوسف ستم کردند برادران او را بخشید تو از همین خانواده هستی. منصور این سخنان را که شنید گفت نزدیک بیا تو ابا عبد اللَّه هستی دامنت از هر عیب پاک است و از آشوب و فتنه انگیزی بدوری. خداوند بهترین پاداش خویشاوندی را بتو بدهد دست امام را گرفته پهلوی خود نشاند. دستور داد عطر آورند. عطر پاش مخصوص را آوردند خودش چنان سر و صورت امام را عطر آگین کرد که عطر قطره قطره از محاسن شریفش میریخت گفت در پناه خدا تشریف ببرید. به ربیع دستور داد که جایزه و خلعت حضرت صادق را تقدیم کن و ایشان را در پناه خدا بمنزل برسان.

ربیع گفت به همراه حضرت صادق علیه السّلام رفتم در بین راه گفتم قبل از آمدن شما آن چنان منصور را خشمگین دیدم که سابقه نداشت بعد از رفتن باز حالتی بی سابقه پیدا کرده بود وقتی وارد شدی چه گفتی؟ فرمود وقتی وارد شدم گفتم «اللهم احرسنی بعینک التی لا تنام و اکنفنی برکنک الذی لا یرام و اغفر لی بقدرتک علی و لا اهلک و انت رجائی. اللهم انت اکبر و اجل ممّا اخاف و احذر اللهم بک ادفع فی نحره و استعیذ بک من شره»

و خداوند پس از این دعا با من آنچه دیدی کرد - . کشف الغمه ۲ : ۳۷۴ - .

**[ترجمه]

توضیح

قال الجزری (۲)

فیه کنت أغلف لحیه رسول الله صلی الله علیه و آله بالغالیه أی ألطخها به و أکثر و الغالیه ضرب مرکب من الطیب.

**[ترجمه]جزری - . النهایه ۳ : ۱۶۹ و آنچه مجلسی از او نقل کرده در آن موجود نیست ملاحظه کنید. - گفت: در آن آمده

است کنت أغلف لحیه رسول الله ص بالغالیه یعنی محاسن ایشان را به عطر بسیار آغشته کردم و الغالیه نوعی عطر ترکیبی است

.

**[ترجمه]

«۲۹»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ کِتَابِ الدَّلَائِلِ لِلْحِمْیَرِیِّ عَنْ رِزَامِ بْنِ مُسْلِمٍ مَوْلَی خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقَسْرِیِّ قَالَ: إِنَّ الْمَنْصُورَ قَالَ لِحَاجِبِهِ إِذَا دَخَلَ عَلَیَّ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَاقْتُلْهُ قَبْلَ أَنْ یَصِلَ إِلَیَّ فَدَخَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَجَلَسَ فَأَرْسَلَ إِلَی الْحَاجِبِ فَدَعَاهُ فَنَظَرَ إِلَیْهِ وَ جَعْفَرٌ علیه السلام قَاعِدٌ قَالَ ثُمَّ قَالَ عُدْ إِلَی مَکَانِکَ قَالَ وَ أَقْبَلَ یَضْرِبُ یَدَهُ عَلَی یَدِهِ فَلَمَّا قَامَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ خَرَجَ دَعَا حَاجِبَهُ فَقَالَ بِأَیِّ شَیْ ءٍ أَمَرْتُکَ قَالَ لَا وَ اللَّهِ مَا رَأَیْتُهُ حِینَ دَخَلَ وَ لَا حِینَ خَرَجَ وَ لَا رَأَیْتُهُ إِلَّا وَ هُوَ قَاعِدٌ عِنْدَکَ (۳).

وَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِی لَیْلَی قَالَ: کُنْتُ بِالرَّبَذَهِ مَعَ الْمَنْصُورِ وَ کَانَ قَدْ وَجَّهَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأُتِیَ بِهِ وَ بَعَثَ إِلَیَّ الْمَنْصُورُ فَدَعَانِی فَلَمَّا انْتَهَیْتُ إِلَی الْبَابِ سَمِعْتُهُ یَقُولُ عَجِّلُوا عَلَیَّ بِهِ قَتَلَنِیَ اللَّهُ إِنْ لَمْ أَقْتُلْهُ سَقَی اللَّهُ الْأَرْضَ مِنْ دَمِی إِنْ لَمْ أَسْقِ الْأَرْضَ مِنْ دَمِهِ فَسَأَلْتُ الْحَاجِبَ مَنْ یَعْنِی قَالَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَإِذَا هُوَ قَدْ أُتِیَ بِهِ مَعَ عِدَّهٍ جَلَاوِزَهٍ فَلَمَّا انْتَهَی إِلَی الْبَابِ قَبْلَ أَنْ یُرْفَعَ السِّتْرُ رَأَیْتُهُ قَدْ تَمَلْمَلَتْ شَفَتَاهُ عِنْدَ رَفْعِ السِّتْرِ فَدَخَلَ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَیْهِ الْمَنْصُورُ قَالَ مَرْحَباً یَا ابْنَ عَمِّ مَرْحَباً یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَا زَالَ یَرْفَعُهُ حَتَّی أَجْلَسَهُ عَلَی وِسَادَتِهِ ثُمَّ دَعَا بِالطَّعَامِ فَرَفَعْتُ رَأْسِی وَ أَقْبَلْتُ أَنْظُرُ إِلَیْهِ وَ یُلْقِمُهُ جَدْیاً بَارِداً وَ قَضَی حَوَائِجَهُ وَ أَمَرَهُ بِالانْصِرَافِ فَلَمَّا خَرَجَ قُلْتُ لَهُ قَدْ عَرَفْتَ مُوَالاتِی لَکَ وَ مَا قَدِ ابْتُلِیتُ بِهِ فِی دُخُولِی عَلَیْهِمْ وَ قَدْ سَمِعْتُ کَلَامَ الرَّجُلِ وَ مَا کَانَ یَقُولُ فَلَمَّا صِرْتُ إِلَی الْبَابِ رَأَیْتُکَ قَدْ تَمَلْمَلَتْ شَفَتَاکَ وَ مَا أَشُکُّ أَنَّهُ شَیْ ءٌ قُلْتَهُ وَ رَأَیْتُ مَا صَنَعَ بِکَ فَإِنْ رَأَیْتَ أَنْ تُعَلِّمَنِی

ص: ۱۸۳

۱- ۱. کشف الغمّه ج ۲ ص ۳۷۴.

۲- ۲. النهایه ج ۳ ص ۱۶۹ و لیس الموجود فیها مطابقا لما نقله المجلسیّ عنه فلاحظ.

۳- ۳. کشف الغمّه ج ۲ ص ۴۲۱.

ذَلِکَ فَأَقُولَهُ إِذَا دَخَلْتُ عَلَیْهِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مَا شَاءَ اللَّهُ مَا شَاءَ اللَّهُ- لَا یَأْتِی بِالْخَیْرِ إِلَّا اللَّهُ مَا شَاءَ اللَّهُ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا یَصْرِفُ السُّوءَ إِلَّا اللَّهُ مَا شَاءَ اللَّهُ مَا شَاءَ اللَّهُ کُلُّ نِعْمَهٍ فَمِنَ اللَّهِ مَا شَاءَ اللَّهُ- لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّهَ إِلَّا بِاللَّهِ (۱).

وَ قَالَ الْآبِیُّ: قَالَ لِلصَّادِقِ علیه السلام أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ إِنِّی قَدْ عَزَمْتُ عَلَی أَنْ أُخَرِّبَ الْمَدِینَهَ وَ لَا أَدَعَ بِهَا نَافِخَ ضَرَمَهٍ فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ لَا أَجِدُ بُدّاً مِنَ النَّصَاحَهِ لَکَ فَاقْبَلْهَا إِنْ شِئْتَ أَوَّلًا قَالَ قُلْ قَالَ إِنَّهُ قَدْ مَضَی لَکَ ثَلَاثَهُ أَسْلَافٍ أَیُّوبُ ابْتُلِیَ فَصَبَرَ وَ سُلَیْمَانُ أُعْطِیَ فَشَکَرَ وَ یُوسُفُ قَدَرَ فَغَفَرَ فَاقْتَدِ بِأَیِّهِمْ شِئْتَ قَالَ قَدْ عَفَوْتُ (۲)

وَ قَالَ وَقَفَ أَهْلُ مَکَّهَ وَ أَهْلُ الْمَدِینَهِ بِبَابِ الْمَنْصُورِ فَأَذِنَ الرَّبِیعُ لِأَهْلِ مَکَّهَ قَبْلَ أَهْلِ الْمَدِینَهِ فَقَالَ جَعْفَرٌ علیه السلام أَ تَأْذَنُ لِأَهْلِ مَکَّهَ قَبْلَ أَهْلِ الْمَدِینَهِ فَقَالَ الرَّبِیعُ مَکَّهُ الْعُشُّ فَقَالَ جَعْفَرٌ علیه السلام عُشٌّ وَ اللَّهِ طَارَ خِیَارُهُ وَ بَقِیَ شِرَارُهُ (۳) وَ قِیلَ لَهُ إِنَّ أَبَا جَعْفَرٍ الْمَنْصُورَ- لَا یَلْبَسُ مُنْذُ صَارَتِ الْخِلَافَهُ إِلَیْهِ إِلَّا الْخَشِنَ وَ لَا یَأْکُلُ إِلَّا الْجَشِبَ فَقَالَ یَا وَیْحَهُ مَعَ مَا قَدْ مَکَّنَ اللَّهُ لَهُ مِنَ السُّلْطَانِ وَ جُبِیَ إِلَیْهِ مِنَ الْأَمْوَالِ فَقِیلَ إِنَّمَا یَفْعَلُ ذَلِکَ بُخْلًا وَ جَمْعاً لِلْأَمْوَالِ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی حَرَمَهُ مِنْ دُنْیَاهُ مَا لَهُ تَرَکَ دِینَهُ (۴).

وَ قَالَ ابْنُ حَمْدُونٍ: کَتَبَ الْمَنْصُورُ إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام لِمَ لَا تَغْشَانَا کَمَا یَغْشَانَا سَائِرُ النَّاسِ فَأَجَابَهُ لَیْسَ لَنَا مَا نَخَافُکَ مِنْ أَجْلِهِ وَ لَا عِنْدَکَ مِنْ أَمْرِ الْآخِرَهِ مَا نَرْجُوکَ لَهُ وَ لَا أَنْتَ فِی نِعْمَهٍ فَنُهَنِّئَکَ وَ لَا تَرَاهَا نَقِمَهً فَنُعَزِّیَکَ بِهَا فَمَا نَصْنَعُ عِنْدَکَ قَالَ فَکَتَبَ إِلَیْهِ تَصْحَبُنَا لِتَنْصَحَنَا فَأَجَابَهُ مَنْ أَرَادَ الدُّنْیَا لَا یَنْصَحُکَ وَ مَنْ أَرَادَ الْآخِرَهَ لَا یَصْحَبُکَ فَقَالَ الْمَنْصُورُ وَ اللَّهِ لَقَدْ مَیَّزَ عِنْدِی مَنَازِلَ النَّاسِ مَنْ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۲ ص ۴۲۸.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۲ ص ۴۳۹.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۲ ص ۴۳۹.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۲ ص ۴۴۰.

يُرِيدُ الدُّنْيَا مِمَّنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَ إِنَّهُ مِمَّنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ لَا الدُّنْيَا(۱).

**[ترجمه]کشف الغمه: از کتاب دلائل حمیری روایت کرده که: منصور به دربان خود گفت هنگامی که جعفر بن محمد وارد شد پیش از آنکه به من برسد او را بکش. امام صادق ع وارد شد و نشست. منصور به دنبال دربان فرستاد و او را خواند، در حالی که امام ع نشسته بود به او نگاه کرد سپس گفت به جایت برگرد، بعد شروع کرد یک دستش را بر دیگری زدن. وقتی امام برخاست و بیرون رفت دربان را صدا زد و گفت: چه دستوری به تو داده بودم؟ گفت به خدا قسم او را نه هنگام ورود دیدم نه هنگام خروج او را وقتی دیدم که نزد تو نشسته بود - . کشف الغمه ۲ : ۴۲۱ - .

عبد اللّه بن ابی لیلی گفت: در ربذه با منصور بودم که به دنبال حضرت صادق فرستاده بود. منصور از پی من فرستاده بود همین که جلوی در رسیدم شنیدم میگوید زود او را بیاورید عجله کنید خدا مرا بکشد اگر او را نکشم خدا خون مرا بریزد اگر خونش را نریزم. از دربان پرسیدم که را میگوید؟ گفت منظورش جعفر بن محمّد است. در همین موقع دیدم چند نفر مأمور ایشان را می آورند قبل از اینکه پرده بالا رود دیدم لبهایش حرکت میکند وارد شد همین که چشم منصور به ایشان افتاد گفت به به پسر عمو مرحبا به پسر پیامبر مرتب به او احترام میکرد تا او را کنار خود روی جایگاه مخصوص خویش نشاند. بعد غذا خواست. سرم را بلند کردم درست دقت نمودم دیدم لقمه سردشده ی گوشت را بدهان ایشان میگذارد. نیازهای ایشان را برآورد و اجازه بازگشت داد. پس از خارج شدن امام به دنبال ایشان رفتم عرض کردم آقا میدانید که شما را دوست دارم و گرفتار منصور شده ام که مجبورم پیش او بروم من میشنیدم اول منصور چه میگفت و بعد چه کرد، وقتی شما آمدید دیدم لبهایتان حرکت میکرد قطعا دعایی میخواندید که منصور آنقدر تغییر کرد. اگر ممکن است همان دعا را بمن بیاموزید تا هر وقت پیش منصور میروم بخوانم. فرمود بسیار خوب. من این دعا را خواندم «ما شاء اللّه ما شاء اللّه لا یأتی بالخیر الا اللّه ما شاء اللّه ما شاء اللّه لا یصرف السوء الا اللّه ما شاء اللّه ما شاء اللّه کل نعمه فمن اللّه ما شاء اللّه لا حول و لا قوه الا باللّه» - . همان ۲ : ۴۲۸ - .

منصور به امام صادق ع گفت: من تصمیم دارم مدینه را خراب کنم و هیچ انسانی را در آن زنده نگذارم. امام فرمود: یا امیر المؤمنین چاره ای نیست جز اینکه شما را نصیحت کنم اگر مایل بودی آن را بپذیر. گفت بگو. امام فرمود: پیشینیان تو سه نفر بودند یکی ایوب که دچار مصیبت شد و صبر کرد و سلیمان که به او نعمت عطا شد و شکر به جا آورد و یوسف که برادرانش علیه او توطئه کردند و خدا آن ها را بخشید. به هر کدام می خواهی اقتدا کن. منصور گفت: گذشتم - . کشف الغمه ۲ : ۴۳۹ - .

گفت اهالی مکه و مدینه بدر دار الاماره منصور رفتند و اجازه ورود خواستند ربیع باهالی مکه اجازه داد حضرت صادق علیه السّلام فرمود به اهالی مکه قبل از مدینه اجازه میدهی؟ ربیع گفت اهل مکه ساکن آشیانه پیامبرند. امام صادق علیه السّلام فرمود صحیح است آشیانه ای که پرنده های نیکویش پرواز نموده اند و نابکارهایش باقی مانده اند - . همان ۲ : ۴۳۹ - .

بحضرت صادق علیه السّلام گفتند که منصور از وقتی بخلافت رسیده جز لباس خشن نپوشیده و غذای خوب نمیخورد فرمود وای بر او با این همه قدرت که خدا در اختیارش گذاشته و این همه ثروت که برایش می آورند؟! گفتند این کار را بواسطه بخل و علاقه ای که بجمع آوری ثروت دارد میکند فرمود خدا را شکر که اگر منصور ترک دین خدا را نمود خدا هم او را از

مالش محروم کرد - . کشف الغمه ۲ : ۴۴۰ - .

ابن حمدون گفت: منصور به امام صادق علیه السّلام نامه ای نوشت که چرا شما مثل سایر مردم با ما رفت و آمد نمیکنی در جواب فرمود: ما ثروتی در اختیار نداریم که بواسطه حفظ آن از تو بترسیم، نزد تو چیزی در رابطه با آخرت نیست که بامید آخرت بیاییم و نه در نعمتی هستی که برای تهنیت بیاییم و نه تو آن موقعیت را بلاـ می دانی که برای تسلیت بیاییم پس برای چه بیاییم؟! منصور در پاسخ نوشت برای نصیحت پیش ما بیا جواب داد هر کس بدنبال دنیا باشد ترا نصیحت نمیکند و هر کس جویای آخرت باشد با تو همنشین نمیشود. منصور گفت بخدا قسم مردم را خوب به ما معرفی کرد آنهایی که طالب دنیایند و آنهایی که جویای آخرت هستند. خود آن آقا از کسانی است که در پی آخرت است نه دنیا - . همان ۲ : ۴۴۸ - .

**[ترجمه]

«۳۰»

کش، [رجال الکشی] صَدَقَهُ بْنُ حَمَّادٍ عَنْ سَهْلٍ عَنْ مُوسَی بْنِ سَلَّامٍ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ مِسْکِینٍ عَنْ عِیصِ بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَعَ خَالِی سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ فَقَالَ لِخَالِی مَنْ هَذَا الْفَتَی قَالَ هَذَا ابْنُ أُخْتِی قَالَ فَیَعْرِفُ أَمْرَکُمْ فَقَالَ لَهُ نَعَمْ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی لَمْ یَجْعَلْهُ شَیْطَاناً ثُمَّ قَالَ یَا لَیْتَنِی وَ إِیَّاکُمْ بِالطَّائِفِ أُحَدِّثُکُمْ وَ تُؤْنِسُونِّی وَ أَضْمَنُ لَهُمْ أَنْ لَا نَخْرُجَ عَلَیْهِمْ أَبَداً(۲).

**[ترجمه]رجال کشی: عیص بن قاسم گفت: با داییم سلیمان بن خالد خدمت حضرت صادق علیه السّلام رفتیم به داییم فرمود این جوان کیست گفت پسر خواهر من است فرمود شیعه است؟ عرض کرد بله فرمود خدا را سپاس که او را شیطان قرار نداد. فرمود ای کاش با شما در طائف بودم حدیث میگفتم و انس میگرفتیم و برای آنها ضمانت میکردم که هرگز خروج و قیام نکنم - . معرفه أخبار الرجال کشی: ۲۳۱ - .

**[ترجمه]

«۳۱»

کش، [رجال الکشی] عَلِیُّ بْنُ الْحَکَمِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ یُونُسَ عَنْ عَنْبَسَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: أَشْکُو إِلَی اللَّهِ وَحْدَتِی وَ تَقَلْقُلِی مِنْ أَهْلِ الْمَدِینَهِ حَتَّی تَقْدَمُوا وَ أَرَاکُمْ وَ أُسَرَّ بِکُمْ فَلَیْتَ هَذِهِ الطَّاغِیَهَ أَذِنَ لِی فَاتَّخَذْتُ قَصْراً فَسَکَنْتُهُ وَ أَسْکَنْتُکُمْ مَعِی وَ أَضْمَنُ لَهُ أَنْ لَا یَجِیءَ مِنْ نَاحِیَتِنَا مَکْرُوهٌ أَبَداً(۳).

**[ترجمه]رجال کشی: عنبسه گفت از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم میفرمود: شکایت تنهایی خود و ناراحتی که از اهل مدینه میکشم بخدا میکنم وقتی شما می آیید از دیدن شما خوشحال می شوم. ای کاش این ستمگر اجازه میداد من محلی را ترتیب میدادم و در آنجا ساکن می شدم و شما را نیز در همان جا ساکن میکردم قول میدادم که از جانب من کمترین ناراحتی بر علیه او سرنزند - . همان: ۲۳۳ - .

**[ترجمه]

«۳۲»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ: مِثْلَهُ (۴).

**[ترجمه]کافی: از علی بن حکم مانند آن را روایت کرده است - . کافی ۸ : ۲۱۵ - .

**[ترجمه]

«۳۳»

تم، [فلاح السائل] ذَكَرَ الْكَرَاجُكِيُّ فِي كِتَابِ كَنْزِ الْفَوَائِدِ قَالَ: جَاءَ فِي الْحَدِيثِ أَنَّ أَبَا جَعْفَرٍ الْمَنْصُورَ خَرَجَ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ مُتَوَكِّئاً عَلَى يَدِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام فَقَالَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ رِزَامٌ مَوْلَى خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ مَنْ هَذَا الَّذِي بَلَغَ مِنْ خَطَرِهِ مَا يَعْتَمِدُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى يَدِهِ فَقِيلَ لَهُ هَذَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّادِقُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ فَقَالَ إِنِّي وَ اللَّهِ مَا عَلِمْتُ لَوَدِدْتُ أَنَّ خَدَّ أَبِي جَعْفَرٍ نَعْلٌ لِجَعْفَرٍ ثُمَّ قَامَ فَوَقَفَ بَيْنَ يَدَيِ الْمَنْصُورِ فَقَالَ لَهُ أَسْأَلُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ لَهُ الْمَنْصُورُ سَلْ هَذَا فَقَالَ إِنِّي أُرِيدُكَ بِالسُّؤَالِ فَقَالَ لَهُ الْمَنْصُورُ سَلْ هَذَا فَالْتَفَتَ رِزَامٌ إِلَى الْإِمَامِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام فَقَالَ لَهُ أَخْبِرْنِي عَنِ الصَّلَاةِ وَ حُدُودِهَا فَقَالَ لَهُ الصَّادِقُ عليه السلام لِلصَّلَاةِ أَرْبَعَةُ آلَافِ حَدٍّ لَسْتَ تُؤَاخَذُ بِهَا فَقَالَ أَخْبِرْنِي بِمَا لَا يَحِلُّ تَرْكُهُ وَ لَا تَتِمُّ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۲ ص ۴۴۸.
۲- ۲. معرفه أخبار الرجال للكشّيّ ۲۳۱.
۳- ۳. نفس المصدر ص ۲۳۳.
۴- ۴. الكافي ج ۸ ص ۲۱۵ و فيه(فاتخذ قصرا بالطائف).

الصَّلَاةُ إِلَّا بِهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَا تَتِمُّ الصَّلَاةُ إِلَّا لِذِی طُهْرٍ سَابِغٍ وَ تَمَامٍ بَالِغٍ غَیْرِ نَازِغٍ وَ لَا زَائِغٍ عَرَفَ فَوَقَفَ وَ أَخْبَتَ فَثَبَتَ فَهُوَ وَاقِفٌ بَیْنَ الْیَأْسِ وَ الطَّمَعِ وَ الصَّبْرِ وَ الْجَزَعِ كَأَنَّ الْوَعْدَ لَهُ صُنِعَ وَ الْوَعِیدَ بِهِ وَقَعَ بَذَلَ عِرْضَهُ وَ تَمَثَّلَ غَرَضَهُ وَ بَذَلَ فِی اللَّهِ الْمُهْجَهَ وَ تَنَكَّبَ إِلَیْهِ غیر الْمَحَجَّهَ [غَیْرَ] مُرْتَغِمٍ بِارْتِغَامٍ یَقْطَعُ عَلَائِقَ الِاهْتِمَامِ بِعَیْنِ مَنْ لَهُ قَصَدَ وَ إِلَیْهِ وَفَدَ وَ مِنْهُ اسْتَرْفَدَ فَإِذَا أَتَی بِذَلِكَ كَانَتْ هِیَ الصَّلَاهَ الَّتِی بِهَا أُمِرَ وَ عَنْهَا أُخْبِرَ وَ إِنَّهَا هِیَ الصَّلَاهُ الَّتِی تَنْهی عَنِ الْفَحْشاءِ وَ الْمُنْكَرِ فَالْتَفَتَ الْمَنْصُورُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ لَا نَزَالُ مِنْ بَحْرِكَ نَغْتَرِفُ وَ إِلَیْكَ نَزْدَلِفُ تُبَصِّرُ مِنَ الْعَمَی وَ تَجْلُو بِنُورِكَ الطَّخْیَاءَ فَنَحْنُ نَعُومُ فِی سُبُحَاتِ قُدْسِكَ وَ طَامِی بَحْرِكَ (۱).

**[ترجمه]در کنز الفوائد مینویسد: که منصور دوانیقی روز جمعه ای خارج شد تکیه بر دست امام صادق علیه السّلام زده بود. مردی که رزام نامیده می شد و آزاد شده خالد بن عبد اللّه بود گفت این کیست که مقامش بجایی رسیده که امیر المؤمنین بر دست او تکیه میکند باو گفتند این شخص ابو عبد اللّه جعفر بن محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلم است. گفت: بخدا من نشناختم و گر نه جا دارد که امام صادق علیه السّلام پا بر روی صورت منصور گذارد. بعد رفت مقابل منصور گفت: یا امیر المؤمنین سؤالی دارم منصور گفت از این شخص سؤال کن. گفت من میخواهم از شما سؤال کنم. باز منصور گفت از این شخص سؤال کن. رزام رو کرد بامام صادق علیه السّلام گفت آقا مایلم نماز و حدود آن را توضیح دهی. امام فرمود نماز دارای چهار هزار حد است که کمتر از همه ی آن حدود باز خواست نمیکنند. عرض کرد آقا آن حدود را نام ببرید که ترکش صحیح نیست و بدون انجام آنها نماز درست نیست. فرمود نماز کامل نیست مگر برای کسی که وضوی شاداب گرفته و بحدّ بلوغ رسیده، در ضمن فتنه انگیز و سخن چین و عیبجو و بدگوی مردم نباشد، از حق روی نگرداند، امام خویش را بشناسد و در راه او استوار باشد، حضور قلب داشته و بخدا توجه نماید و این توجه را از دست ندهد. در این صورت حالتی بین ترس و امید و صبر و اضطراب باو دست میدهد گویی وعده های بهشت برین را می بیند و تهدیدهای دوزخ در مقابل چشم اوست هر چه دارد در پیشگاه خدا در طبق اخلاص نهاده و هدف و آرزوی خویش را آشکار می بیند، از جان خود در راه خدا گذشته و بدون چون و چرا و با کمال خواری و کوچکی بر خدا تکیه کند.

چشم طمع از این و آن بپوشد و بدر خانه او روی آورد و نیاز خویش را از او بخواهد اگر چنین نمازی خواند آن نمازی است که خدا خواسته است. این همان نمازی است که انسان را از گناه و کار زشت و ناپسند باز میدارد. منصور متوجه حضرت صادق شده گفت: یا ابا عبد اللّه ما پیوسته از دریای سرشار دانش تو مینوشیم و در پناه تو از گرداب نادانی آسوده می شویم با دانش خود ظلمت جهل و نادانی را میزدایی، ما شناور دریای بی کران دانش تو هستیم - . فلاح السائل: ۲۳ - .

**[ترجمه]

بیان

النزع الطعن و الاغتیاب و الإفساد و الوسوسه و الزیغ المیل و الطخیاء الظلمه و طمی الماء علا.

**[ترجمه]النزع یعنی ایجاد فساد و وسوسه کردن، الزیغ یعنی میل و الطخیاء تاریکی و ظلمت است، طمی الماء یعنی بالا آمد.

**[ترجمه]

«۳۴»

نبه، [تنبيه الخاطر]: قِيلَ لِلْمَنْصُورِ فِی حَبْسِکَ مُحَمَّدُ بْنُ مَرْوَانَ فَلَوْ أَمَرْتَ بِإِحْضَارِهِ وَ سَأَلْتَهُ عَمَّا جَرَی بَيْنَهُ وَ بَيْنَ مَلِکِ النُّوبَهِ(۲)

فَقَالَ صِرْتُ إِلَی جَزِيرَهِ النُّوبَهِ فِی آخِرِ أَمْرِنَا فَأَمَرْتُ بِالْمَضَارِبِ فَضُرِبَتْ فَخَرَجَ النُّوبُ يَتَعَجَّبُونَ وَ أَقْبَلَ مَلِکُهُمْ رَجُلٌ طَوِيلٌ أَصْلَعُ حَافٍ عَلَيْهِ كِسَاءٌ فَسَلَّمَ وَ جَلَسَ عَلَى الْأَرْضِ فَقُلْتُ مَا لَکَ لَا تَقْعُدُ عَلَی الْبِسَاطِ قَالَ أَنَا مَلِکٌ وَ حَقٌّ لِمَنْ رَفَعَهُ اللَّهُ أَنْ يَتَوَاضَعَ لَهُ إِذَا رَفَعَهُ ثُمَّ قَالَ مَا بَالُكُمْ تَطَئُونَ الزَّرْعَ بِدَوَابِّكُمْ وَ الْفَسَادُ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ فِی كِتَابِكُمْ فَقُلْتُ عَبِيدُنَا فَعَلُوهُ بِجَهْلِهِمْ قَالَ فَمَا بَالُكُمْ تَشْرَبُونَ الْخَمْرَ وَ هِیَ مُحَرَّمَهٌ عَلَيْكُمْ فِی دِينِكُمْ قُلْتُ أَشْيَاعُنَا فَعَلُوهُ بِجَهْلِهِمْ

ص: ۱۸۶

۱- ۱. فلاح السائل ص ۲۳.

۲- ۲. النوبه: بالضم، ثمّ السكون، و باء موحده، و هی بلاد واسعه عريضه فی جنوبی مصر، حدودها القطر المصری و البحر الأحمر و صحراء ليبيا و بلاد الخرطوم، فيها يجری النيل من قرب أسوان الی ملتقی النيل الابيض بالازرق، يتكلم سكانها بالعربيه و النوبيه و هم نصاری أهل شده فی العيش.« مراصد الاطلاع- المنجد-».

قَالَ فَمَا بَالُكَمْ تَلْبَسُونَ الدِّيبَاجَ وَ تَتَحَلَّوْنَ بِالذَّهَبِ وَ هِيَ مُحَرَّمَهٌ عَلَيْكَمْ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكَمْ قُلْتُ فَعَلَ ذَلِکَ أَعَاجِمُ مِنْ خَدَمِنَا كَرِهْنَا الْخِلَافَ عَلَيْهِمْ فَجَعَلَ يَنْظُرُ فِي وَجْهِي وَ يُكَرِّرُ مَعَاذِيرِي عَلَى وَجْهِ الِاسْتِهْزَاءِ ثُمَّ قَالَ لَيْسَ كَمَا تَقُولُ يَا ابْنَ مَرْوَانَ وَ لَكِنَّكُمْ قَوْمٌ مَلَكْتُمْ فَظَلَمْتُمْ وَ تَرَكْتُمْ مَا أُمِرْتُمْ فَأَذَاقَكُمُ اللَّهُ وَبَالَ أَمْرِكُمْ وَ لِلَّهِ فِيكُمْ نِقَمٌ لَمْ تَبْلُغْ وَ إِنِّي أَخْشَى أَنْ يَنْزِلَ بِکَ وَ أَنْتَ فِي أَرْضِي فَيُصِيبَنِي مَعَکَ فَارْتَحِلْ عَنِّي.

**[ترجمه]تنبيه الخاطر: بمنصور دوانيقى گفتند: محمّد بن مروان (پسر مروان حمار) در زندان تو است خوب است او را احضار كنى و از جريانى كه بين او و پادشاه نوبه اتفاق افتاده بپرسى. منصور او را احضار نموده جريان را جويا شد. محمّد گفت: در آخر حكومت و انتهاى فرمانروايى كه سلطنت ما دچار اختلال شد من به جزيره نوبه پناهنده شدم دستور دادم خيمه هاى ما را بزنند خيمه هاى شاهانه را كه زدند اهالى نوبه از ديدن آنها تعجب نمودند. پادشاه آنها كه مردى بلند قد و كم مو و پا برهنه بود و جامه اى بر تن داشت پيش ما آمد سلام كرده روى زمين نشست .

گفتم چرا روى فرش نمى نشينى گفت من پادشاهم و شايسته است كسى كه خداوند مقام وى را بالا برده است تواضع و كوچكى كند. آنگاه بمن گفت: شما چرا با چارپايان خود زراعت مردم را پايمال ميكنيد با اينكه تبه كارى در دين شما حرام است. گفتم غلامهاى ما از روى نادانى چنين كارهايى را ميكنند. گفت: چرا شراب ميخوريد با اينكه در دين شما حرام است گفتم: گروهى از جوانان ما از سر نادانى مرتكب چنين عملى ميشوند. گفت: چرا لباسهاى ابريشمى و زينت آلات طلا بر خود مى آراييد با اينكه بزبان پيامبرتان بر شما حرام شده است. گفتم: خدمتكاران غير عرب ما اين كارها را ميكنند كه نميخواهيم بر خلاف ميلشان رفتار كنيم. ديدم خيره خيره بمن نگاه كرد و گفت: غلامان ما جوانان ما خدمتكاران ما چنين ميكنند! از باب تمسخر بهانه هاى مرا تكرار مى نمود. گفت: آن طور كه تو ميگويى نيست اى پسر مروان، شما گروهى هستيد كه برياست رسيديد و ستمگرى را پيشه كرديد و دستورات دينى خود را زير پا گذاشتيد خداوند طعم كيفر رفتارتان را به

شما چشاند هنوز انتقام و كيفر شما تمام نشده و دنباله دارد كه وقت آن خواهد رسيد. من ميترسم در سرزمين ما مورد خشم خدا قرار گيرى و ما نيز به كيفر تو دچار شويم. زودتر از اينجا كوچ كن.

**[ترجمه]

«۳۵»

غو، [غوالى اللئالى] قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام: طَلَبَ الْمَنْصُورُ عُلَمَاءَ الْمَدِينَهِ فَلَمَّا وَصَلْنَا إِلَيْهِ خَرَجَ إِلَيْنَا الرَّبِيعُ الْحَاجِبُ فَقَالَ لِيَدْخُلْ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْكُمُ اثْنَانِ فَدَخَلْتُ أَنَا وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ فَلَمَّا جَلَسْنَا عِنْدَهُ قَالَ أَنْتَ الَّذِي تَعْلَمُ الْغَيْبَ فَقُلْتُ لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ فَقَالَ أَنْتَ الَّذِي يُجْبَى إِلَيْکَ الْخَرَاجُ فَقُلْتُ بَلِ الْخَرَاجُ يُجْبَى إِلَيْکَ فَقَالَ أَ تَدْرِي لِمَ دَعَوْتُكُمْ فَقُلْتُ لَا فَقَالَ إِنَّمَا دَعَوْتُكُمْ لِأُخَرِّبَ رِبَاعَكُمْ وَ أُوغِرَ قُلُوبَكُمْ وَ أُنْزِلَكُمْ بِالسَّرَاهِ فَلَا أَدَعَ أَحَداً مِنْ أَهْلِ الشَّامِ وَ الْحِجَازِ يَأْتُونَ إِلَيْكُمْ فَإِنَّهُمْ لَكُمْ مَفْسَدَهٌ فَقُلْتُ إِنَّ أَيُّوبَ ابْتُلِيَ فَصَبَرَ وَ إِنَّ يُوسُفَ ظُلِمَ فَغَفَرَ وَ إِنَّ سُلَيْمَانَ أُعْطِيَ فَشَكَرَ وَ أَنْتَ مِنْ نَسْلِ أُولَئِکَ الْقَوْمِ فَسُرِّيَ عَنْهُ.

ثُمَّ قَالَ حَدِّثْنِي الْحَدِيثَ الَّذِي حَدَّثْتَنِي بِهِ مُنْذُ أَوْقَاتٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قُلْتُ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي عَنْ رَسُولِ

اللَّهِ أَنَّهُ قَالَ الرَّحِمُ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ الْأَرْضِ إِلَى السَّمَاءِ يَقُولُ مَنْ قَطَعَنِی قَطَعَهُ اللَّهُ وَ مَنْ وَصَلَنِی وَصَلَهُ اللَّهُ فَقَالَ لَسْتُ أَعْنِی هَذَا فَقُلْتُ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ جَدِّی عَنْ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَی أَنَا الرَّحْمَنُ خَلَقْتُ الرَّحِمَ وَ شَقَقْتُ لَهَا اسْماً مِنْ أَسْمَائِی فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ وَ مَنْ قَطَعَهَا قَطَعْتُهُ قَالَ لَسْتُ أَعْنِی ذَلِکَ فَقُلْتُ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ جَدِّی عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ إِنَّ مَلِکاً مِنْ مُلُوکِ بَنِی إِسْرَائِیلَ کَانَ قَدْ بَقِیَ مِنْ عُمُرِهِ ثَلَاثُ سِنِینَ وَ وَصَلَ رَحِمَهُ فَجَعَلَهَا اللَّهُ ثَلَاثِینَ سَنَةً وَ إِنَّ مَلِکاً مِنْ مُلُوکِ بَنِی إِسْرَائِیلَ کَانَ قَدْ بَقِیَ مِنْ عُمُرِهِ ثَلَاثُونَ سَنَةً فَقَطَعَ رَحِمَهُ فَجَعَلَهُ اللَّهُ ثَلَاثَ سِنِینَ فَقَالَ هَذَا الَّذِی قَصَدْتُ وَ اللَّهِ لَأَصِلَنَ

الْيَوْمَ رَحِمِي ثُمَّ سَرَّحَنَا إِلَى أَهْلِنَا سَرَاحاً جَمِيلًا.

**[ترجمه]غوالی اللئالی: امام صادق ع فرمود: منصور علمای مدینه را احضار نمود وقتی به آنجا رسیدیم ربیع دربان منصور گفت: دو نفر از شما باید نزد امیر المؤمنین برود، من و عبد الله بن حسن وارد شدیم. وقتی نزد او نشستیم گفت: تو کسی هستی که علم غیب داری؟ گفتم تنها خداست که غیب را می داند. گفت تو کسی هستی که مالیات را نزد تو می آورند، گفتم مالیات نزد تو می آید. گفت: می دانی برای چه شما را خوانده ام؟ گفتم: نه. گفت: شما را خواندم تا خانه هایتان را خراب کرده و دل های شما را سرشار از کینه کنم و شما را به فقری دچار کنم که برای گدایی در راه ها بنشینید. به احدی از اهالی شام و حجاز اجازه نخواهم داد که نزد شما بیایند آن ها برای شما مفسده دارند. گفتم: حضرت ایوب دچار مصیبت شد و صبر کرد، به یوسف ع ظلم شد و او از برادران خود را گذشت، به سلیمان نعمت عطا شد و خدا را شک نمود و تو از نسل این قوم هستی. خشم و ناراحتی منصور برطرف شد سپس گفت: حدیثی را چند وقت پیش از رسول خدا ص برایم نقل کردی بگو. گفتم: پدرم از جدم از رسول خدا ص روایت کرد که صله رحم ریسمانی است که از زمین به سوی آسمان کشیده شده است، و می گوید هرکه مرا قطع کند خداوند او را قطع می کند و هرکه مرا وصل کند خداوند او را وصل میکند. گفت: منظورم این حدیث نبود، گفتم: پدرم از جدم از رسول خدا نقل کرد که خداوند متعال فرمود: من رحمان هستم که صله رحم را آفریدم و نامی از نام های خود برای آن انتخاب کردم، هرکه صله رحم به جا آورد او را وصل می کنم و هرکه قطع ارتباط کند او را قطع می کنم، گفت: منظورم این حدیث هم نبود. گفتم:پدرم از جدم از رسول خدا ص نقل کرد ایشان فرمود: پادشاهی از پادشاهان بنی اسرائیل که سه سال از عمرش باقی مانده بود صله رحم به جا آورد در نتیجه خداوند عمر وی را به سی سال افزایش داد و پادشاهی از پادشاهان بنی اسرائیل که از عمرش سی سال باقی مانده بود با اقوام خود قطع ارتباط کرد در نتیجه خداوند عمر وی را به سه سال کاهش داد. منصور گفت: منظورم همین حدیث بود به خدا قسم امروز به خیشاوند خود لطف می کنم سپس آزاد شده و به سوی خانواده های خود بازگشتیم که این آزادی بسیار زیبا بود.

**[ترجمه]

بیان

الوغر الحقد و الضغن و العداوه و التوقد من الغيظ و أوغر صدره أدخلها فيه و سراه الطريق ظهره و معظمه أی أجعلكم فقراء تجلسون على الطريق للسؤال و سری عنه على بناء التفعيل مجهولا أی كشف عنه الحزن و الغضب.

**[ترجمه]الوغر یعنی کینه و دشمنی و برافروخته شدن از شدت عصبانیت، أوغر صدره یعنی خشم و کینه وارد دل او کرد، سراه الطریق یعنی راه های بزرگ منظور آن است که شما را فقیر می کنم به طوری که در راه بنشینید و گدایی کنید. معنای سری عنه که از باب تفعیل و مجهول می باشد این است که خشم و ناراحتی او برطرف شد.

**[ترجمه]

مهج، [مهج الدعوات] رَوَيْنَا بِإِسْنَادِنَا إِلَی الشَّيْخِ أَبِی مُحَمَّدٍ هَارُونَ بْنِ مُوسَی التَّلَّعُكْبَرِیِّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الصَّيْرَفِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ يَاسِرٍ مَوْلَی الرَّبِيعِ قَالَ سَمِعْتُ الرَّبِيعَ قَالَ: لَمَّا حَجَّ الْمَنْصُورُ وَ صَارَ بِالْمَدِينَهِ سَهِرَ لَيْلَهً فَدَعَانِی فَقَالَ يَا رَبِيعُ انْطَلِقْ فِی وَقْتِكَ هَذَا عَلَی أَخْفَضِ جَنَاحٍ وَ أَلْيَنِ مَسِيرٍ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ وَحْدَكَ فَافْعَلْ حَتَّی تَأْتِیَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ فَقُلْ لَهُ هَذَا ابْنُ عَمِّكَ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ إِنَّ الدَّارَ وَ إِنْ نَأَتْ وَ الْحَالَ وَ إِنِ اخْتَلَفَتْ فَإِنَّا نَرْجِعُ إِلَی رَحِمٍ أَمَسَّ مِنْ يَمِينٍ بِشِمَالٍ وَ نَعْلٍ بِقِبَالٍ وَ هُوَ يَسْأَلُكَ الْمَصِيرَ إِلَيْهِ فِی وَقْتِكَ هَذَا فَإِنْ سَمَحَ بِالْمَسِيرِ مَعَكَ فَأَوْطِهِ خَدَّكَ وَ إِنِ امْتَنَعَ بِعُذْرٍ أَوْ غَيْرِهِ فَارْدُدِ الْأَمْرَ إِلَيْهِ فِی ذَلِكَ فَإِنْ أَمَرَكَ بِالْمَصِيرِ إِلَيْهِ فِی تَأَنٍّ فَيَسِّرْ وَ لَا تُعَسِّرْ وَ اقْبَلِ الْعَفْوَ وَ لَا تعتف [تُعَنِّفْ] فِی قَوْلٍ وَ لَا فِعْلٍ قَالَ الرَّبِيعُ فَصِرْتُ إِلَی بَابِهِ فَوَجَدْتُهُ فِی دَارِ خَلْوَتِهِ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ اسْتِئْذَانٍ فَوَجَدْتُهُ مُعَفِّراً خَدَّيْهِ مُبْتَهِلًا بِظَهْرِ يَدَيْهِ قَدْ أَثَّرَ التُّرَابُ فِی وَجْهِهِ وَ خَدَّيْهِ فَأَكْبَرْتُ أَنْ أَقُولَ شَيْئاً حَتَّی فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ وَ دُعَائِهِ ثُمَّ انْصَرَفَ بِوَجْهِهِ فَقُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَاعَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ وَ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا أَخِی مَا جَاءَ بِكَ فَقُلْتُ ابْنُ عَمِّكَ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ حَتَّی بَلَغْتُ إِلَی آخِرِ الْكَلَامِ فَقَالَ وَيْحَكَ يَا رَبِيعُ- أَ لَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَ ما نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَ لا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ مِنْ قَبْلُ فَطالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ (۱) وَيْحَكَ يَا رَبِيعُ- أَ فَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنا بَياتاً وَ هُمْ نائِمُونَ- أَ وَ أَمِنَ أَهْلُ الْقُرى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنا ضُحًى وَ هُمْ يَلْعَبُونَ- أَ فَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ

۱- ۱. سوره الحديد الآيه: ۱۶.

الْخاسِرُونَ (۱) قَرَأْتُ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ السَّلَامَ وَ رَحْمَهُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى صَلَاتِهِ وَ انْصَرَفَ إِلَى تَوَجُّهِهِ.

فَقُلْتُ هَلْ بَعْدَ السَّلَامِ مِنْ مُسْتَعْتَبٍ عَلَيْهِ أَوْ إِجَابَهٍ فَقَالَ نَعَمْ قُلْ لَهُ أَ فَرَأَيْتَ الَّذِی تَوَلّی- وَ أَعْطی قَلِیلًا وَ أَكْدی أَ عِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَری- أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِما فِی صُحُفِ مُوسی- وَ إِبْراهِيمَ الَّذِی وَفّی- أَلّا تَزِرُ وازِرَهٌ وِزْرَ أُخْری- وَ أَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسانِ إِلّا ما سَعی- وَ أَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُری (۲) إِنَّا وَ اللَّهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ خِفْنَاكَ وَ خَافَتْ لِخَوْفِنَا النِّسْوَهُ اللَّاتِی أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِنَّ وَ لَا بُدَّ لَنَا مِنَ الْإِيضَاحِ بِهِ فَإِنْ كَفَفْتَ وَ إِلَّا أَجْرَيْنَا اسْمَكَ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِی كُلِّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ وَ أَنْتَ حَدَّثْتَنَا عَنْ أَبِيكَ عَنْ جَدِّكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ أَرْبَعُ دَعَوَاتٍ لَا يُحْجَبْنَ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى دُعَاءُ الْوَالِدِ لِوَلَدِهِ وَ الْأَخِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ لِأَخِيهِ وَ الْمَظْلُومِ وَ الْمُخْلِصِ.

قَالَ الرَّبِيعُ فَمَا اسْتَتَمَّ الْكَلَامَ حَتَّى أَتَتْ رُسُلُ الْمَنْصُورِ تَقْفُو أَثَرِی وَ تَعْلَمُ خَبَرِی فَرَجَعْتُ وَ أَخْبَرْتُهُ بِمَا كَانَ فَبَكَى ثُمَّ قَالَ ارْجِعْ إِلَيْهِ وَ قُلْ لَهُ الْأَمْرُ فِی لِقَائِكَ إِلَيْكَ وَ الْجُلُوسِ عَنَّا وَ أَمَّا النِّسْوَهُ اللَّاتِی ذَكَرْتَهُنَّ فَعَلَيْهِنَّ السَّلَامُ فَقَدْ آمَنَ اللَّهُ رَوْعَهُنَّ وَ جَلَا هَمَّهُنَّ قَالَ فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ الْمَنْصُورُ فَقَالَ قُلْ لَهُ وَصَلْتَ رَحِماً وَ جُزِيتَ خَيْراً ثُمَّ اغْرَوْرَقَتْ عَيْنَاهُ حَتَّى قَطَرَ مِنَ الدَّمْعِ فِی حَجْرِهِ قَطَرَاتٌ ثُمَّ قَالَ يَا رَبِيعُ إِنَّ هَذِهِ الدُّنْيَا وَ إِنْ أَمْتَعَتْ بِبَهْجَتِهَا وَ غَرَّتْ بِزِبْرِجِهَا فَإِنَّ آخِرَهَا لَا يَعْدُو أَنْ يَكُونَ كَآخِرِ الرَّبِيعِ الَّذِی يَرُوقُ بِخُضْرَتِهِ ثُمَّ يَهِيجُ عِنْدَ انْتِهَاءِ مُدَّتِهِ وَ عَلَى مَنْ نَصَحَ لِنَفْسِهِ وَ عَرَفَ حَقَّ مَا عَلَيْهِ وَ لَهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهَا نَظَرَ مَنْ عَقَلَ عَنْ رَبِّهِ جَلَّ وَ عَلَا وَ حَذِرَ سُوءَ مُنْقَلَبِهِ فَإِنَّ هَذِهِ الدُّنْيَا قَدْ خَدَعَتْ قَوْماً فَارَقُوهَا أَسْرَعَ مَا كَانُوا إِلَيْهَا وَ أَكْثَرَ مَا كَانُوا اغْتِبَاطاً بِهَا طَرَقَتْهُمْ آجَالُهُمْ بَيَاتاً وَ هُمْ نَائِمُونَ أَوْ ضُحًى وَ هُمْ يَلْعَبُونَ فَكَيْفَ أُخْرِجُوا عَنْهَا وَ إِلَى مَا صَارُوا بَعْدَهَا أَعْقَبَتْهُمُ الْأَلَمَ وَ أَوْرَثَتْهُمُ النَّدَمَ وَ جَرَّعَتْهُمْ مُرَّ الْمَذَاقِ وَ غَصَّصَتْهُمْ بِكَأْسِ الْفِرَاقِ

۱- ۱. سوره الأعراف الآيه: ۹۷- ۹۹.

۲- ۲. سوره النجم الآيه: ۳۳- ۴۰.

فَيَا وَيْحَ مَنْ رَضِيَ عَنْهَا وَ أَقَرَّ عَيْناً بِهَا أَ مَا رَأَى مَصْرَعَ آبَائِهِ وَ مَنْ سَلَفَ مِنْ أَعْدَائِهِ وَ أَوْلِيَائِهِ يَا رَبِيعُ أَطْوِلْ بِهَا حَيْرَةً وَ أَقْبِحْ بِهَا كَثْرَةً وَ أَخْسِرْ بِهَا صَفْقَةً وَ أَكْبِرْ بِهَا تَرَحَةً إِذَا عَايَنَ الْمَغْرُورُ بِهَا أَجَلَهُ وَ قَطَعَ بِالْأَمَانِيِّ أَمَلَهُ وَ لْيَعْمَلْ عَلَى أَنَّهُ أُعْطِيَ أَطْوَلَ الْأَعْمَارِ وَ أَمَدَّهَا وَ بَلَغَ فِيهَا جَمِيعَ الْآمَالِ هَلْ قُصَارَاهُ إِلَّا الْهَرَمَ أَوْ غَايَتُهُ إِلَّا الْوَخْمَ نَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَ لَكَ عَمَلًا صَالِحاً بِطَاعَتِهِ وَ مَآباً إِلَى رَحْمَتِهِ وَ نُزُوعاً عَنْ مَعْصِيَتِهِ وَ بَصِيرَةً فِي حَقِّهِ فَإِنَّمَا ذَلِكَ لَهُ وَ بِهِ فَقُلْتُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَسْأَلُكَ بِكُلِّ حَقٍّ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ اللَّهِ جَلَّ وَ عَلَا إِلَّا عَرَّفْتَنِي مَا ابْتَهَلْتَ بِهِ إِلَى رَبِّكَ تَعَالَى وَ جَعَلْتَهُ حَاجِزاً بَيْنَكَ وَ بَيْنَ حَذَرِكَ وَ خَوْفِكَ لَعَلَّ اللَّهَ يَجْبُرُ بِدَوَائِكَ كَسِيراً وَ يُغْنِي بِهِ فَقِيراً وَ اللَّهِ مَا أَعْنِي غَيْرَ نَفْسِي قَالَ الرَّبِيعُ فَرَفَعَ يَدَهُ وَ أَقْبَلَ عَلَى مَسْجِدِهِ كَارِهاً أَنْ يَتْلُوَ الدُّعَاءَ صَفْحاً(۱) وَ لَا يَحْضُرَ ذَلِكَ بِنِيَّةٍ فَقَالَ- اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ يَا مُدْرِكَ الْهَارِبِينَ إِلَى آخِرِ مَا سَيَأْتِي فِي كِتَابِ الدُّعَاءِ(۲).

**[ترجمه]مهج الدعوات: یاسر غلام ربیع گفت: از ربیع شنیدم میگفت: سالی که منصور به حج رفت وقتی بمدینه رسید یک شب تـا صبح بیدار بود مرا خواست گفت: هم اکنون بسرعت میروی در صورتی که بتوانی بهتر است تنها بروی و جعفر بن محمّد را بیاوری. بگو پسر عمویت سلام رسانده و میگوید گرچه بین ما و شما فاصله زیادی است و اختلاف سلیقه داریم ولی بالاخره قرابت و خویشاوندی نزدیکی با هم داریم، از شما تقاضا دارد در صورت امکان تشریف بیاورید آنجا اگر قبول نکرد و گفت ما برویم آنجا اشکالی ندارد سخت نگیر و عذر او را بپذیر مبادا درشتی کنی. ربیع گفت: به در خانه اش رفتم دیدم در اطاق خلوت خود نشسته بدون اجازه وارد شدم دیدم صورت بر خاک گذاشته و در حال ابتهال و زاری است اثر گرد و خاک زمین که چهره خود را بر آن گذاشته بود روی صورتش بود. باحترام این حالی که داشت چیزی نگفتم تا نماز و دعایش تمام شد. بعد رو بمن نمود عرض کردم سلام علیک یا ابا عبد اللّه. گفت علیک السلام برادر برای چه کاری آمده ای؟ گفتم: پسر عمویت سلام رسانده و چنین و چنان گفته است گفت وای بر تو ربیع «أَ لَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَ ما نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَ لا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ مِنْ قَبْلُ فَطالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ» - . حدید / ۱۶ - {آیا برای کسانی که ایمان آورده اند هنگام آن نرسیده که دلهایشان به یاد خدا و آن حقیقتی که نازل شده نرم [و فروتن] گردد و مانند کسانی نباشند که از پیش بدانها کتاب داده شد و [عمر و] انتظار بر آنان به درازا کشید، و دلهایشان سخت گردید} وای بر تو ربیع «أَ فَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنا بَياتاً وَ هُمْ نائِمُونَ أَ وَ أَمِنَ أَهْلُ الْقُرى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنا ضُحًى وَ هُمْ يَلْعَبُونَ أَ فَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخاسِرُونَ» - . اعراف / ۹۷ - ۹۹ - {آیا ساکنان شهرها ایمن شده اند از اینکه عذاب ما شامگاهان- در حالی که به خواب فرو رفته اند- به آنان برسد؟ * و آیا ساکنان شهرها ایمن شده اند از اینکه عذاب ما نیمروز- در حالی که به بازی سرگرمند- به ایشان در رسد؟ *آیا از مکر خدا خود را ایمن دانستند؟ [با آنکه] جز مردم زیانکار [کسی] خود را از مکر خدا ایمن نمی داند}. سلام مرا بامیر المؤمنین برسان باز مشغول نماز و مناجات خویش شد. عرض کردم آقا آیا بعد از سلام گله ای از او نداری و یا درخواست او را نمی پذیری فرمود چرا باو بگو: «أَ فَرَأَيْتَ الَّذِي تَوَلَّى وَ أَعْطى قَلِيلًا وَ أَكْدى أَ عِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرى أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِما فِي صُحُفِ مُوسى وَ إِبْراهِيمَ الَّذِي وَفَّى أَلَّا تَزِرُ وازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرى وَ أَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسانِ إِلَّا ما سَعى وَ أَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرى» - . نجم / ۳۳ - ۴۰ - {پس آیا آن کسی را که [از جهاد] روی برتافت دیدی؟ * و اندکی بخشید و [از باقی] امتناع ورزید. * آیا علم غیب پیش اوست و او می بیند؟ * یا بدانچه در صحیفه های موسی [آمده] خبر نیافته است؟ * و [نیز در نوشته های] همان ابراهیمی که وفا کرد: * که هیچ بردارنده ای بار گناه دیگری را بر نمی دارد * و اینکه برای انسان جز حاصل تلاش او نیست * و [نتیجه] کوشش او به زودی دیده خواهد شد} بگو بخدا قسم یا امیر المؤمنین ما از دست تو در بیم و هراسیم و بواسطه وحشت ما خانواده و زنانمان که خود بهتر آنها را می شناسی در ترس و وحشت هستند مجبورم

که پرده از این راز بردارم اگر دست از ما برنداری پنج مرتبه در شبانه روز پس از هر نماز شکایت ترا پیش خدا میکنم خودت برای ما از پدر و از جدت نقل کردی که پیامبر اکرم فرمود: چهار دعا است که به پیشگاه پروردگار میرسد و محجوب نخواهد ماند دعای پدر برای فرزندش، برادر پشت سر برادرش و دعای مظلوم و دعای شخصی که با اخلاص خدا را بخواند.

هنوز سخنان امام تمام نشده بود که پیک منصور از پی من آمد تا خبر بگیرد برگشتم و جریان را برای منصور نقل کردم گریه کرد. گفت: برگرد باو بگو در مورد آمدن اختیار با شما است و اما راجع به زنانی که گفتی سلام مرا به آنها برسان خداوند ترس و وحشت را از آنها برطرف کرد و ناراحتی را از بین برد. من برگشتم و خدمت ایشان سخن منصور را عرض کردم فرمود: بگو صله رحم کردی خدا جزای نیکو بتو بدهد در این موقع چند قطره اشک از چشم او بر دامنش ریخت. سپس فرمود ربیع دنیا گرچه زیبا و فریب دهنده است ولی عاقبت چون بهار سرسبز و خرم است که به پاییز میگراید و زود خشک می شود. کسی که خیر خواه خود باشد و حلال و حرام را تشخیص دهد باید از روی بینایی و عقل خدا داد دقت کند و از گرفتاری عاقبت بر حذر باشد. این دنیا گروهی را فریب داده که در جمع آوری آن زیاد تلاش میکردند و زندگی تجملی خیلی شیرین داشته است. ناگهان شبانگاه که در خواب بودند یا در بین روز که مشغول لهو و لعب بودند مرگ گریبان آنها را گرفت. چگونه دست از دنیا شستند و به چه گرفتاری مبتلا شدند از پی آن عیش و نوش رنج و غم و پشیمانی شروع شد شربت ناگوار مرگ را چشیدند و دچار فراق و جدایی شدند. وای بر کسی که دل بدنیا ببندد و از انباشتن آن خرسند باشد مگر آبا و اجداد خویش را در تنگنای قبر نمی بیند و دوستان و دشمنان را که چگونه پیکرشان درون خاک تیره نهفته است. ربیع! میدانی شخص دنیا پرست کدام وقت از همه اوقات سرگردان تر و ناراحت تر و غمگین تر است و بیشتر متوجه زیان خود می شود زمانی که با مرگ روبرو شود و آرزوهای دور و دراز خود را بر باد ببیند. فعالیت میکرد بخیال اینکه طولانی ترین عمرها را خواهد داشت و بتمام آرزوهای خویش میرسد آیا جز پیری چیزی در انتظار اوست؟ و سر انجام جز ناامیدی چیزی ندارد. از خداوند برای تو و خود توفیق انجام وظیفه و بازگشت برحمت خدا و فرار از معصیت و بینش واقعی را درخواست میکنم زیرا او میتواند چنین لطفی بنماید. عرض کردم آقا شما را بحقی که بین تو و خداوند است سوگند میدهم بمن همان دعایی را بیاموز که خواندی و با آن دعا و تضرع از وحشت و ناراحتی منصور آسوده شدی شاید خداوند بوسیله شما رفع گرفتاری بنماید و دردی را دوا کند برای خودم میخواهم. در این موقع دست خود را بلند نموده روی بقبله نشست با اینکه میل نداشت دعا را به آن وضع بخواند که حال ابتهال و زاری نداشته باشد و بخواهد بیاموزد فرمود: اللهم انی اسألك یا مدرک الهاربین الی آخر -. مهج الدعوات: ۱۷۵ -.

**[ترجمه]

بیان

قبال النعل ککتاب زمام بین الإصبع الوسطی و التی تلیها و الزبرج بالکسر الزینه و راقه أعجبه و هاج النبت یبس و الترح محرکه الهم قوله علیه السلام و قطع بالأمانی أمله ینبغی أن یقرأ علی بناء المجهول أی قطع أمله مع الأمانی التی کان یأمل حصولها و یقال طعام وخیم أی غیر موافق.

**[ترجمه]قبال النعل بر وزن کتاب بندی است بین انگشت وسط و انگشت بعد از آن، الزبرج با کسره یعنی زینت، راقه: از آن خوشش آمد، هاج النبت: گیاه خشک شد، الترح: آنچه موجب غم می شود، سخن امام ع که فرمود: قطع بالأمانی أمله بهتر است مجهول خوانده شود یعنی امید او با آرزوهایی که امید رسیدن به آن را داشتند قطع شد و گفته می شود طعام وخیم یعنی غذای مضر و نامناسب.

**[ترجمه]

«۳۷»

ق، [الکتاب العتیق الغرویّ] مهج، [مهج الدعوات] الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ النَّوْفَلِيُّ عَنِ الرَّبِيعِ صَاحِبِ الْمَنْصُورِ قَالَ: حَجَجْتُ مَعَ أَبِي جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ فَلَمَّا كَانَ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ قَالَ لِيَ الْمَنْصُورُ يَا رَبِيعُ إِذَا نَزَلْتُ الْمَدِينَةَ فَاذْكُرْ لِي جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ فَوَ اللَّهِ الْعَظِيمِ لَا يَقْتُلُهُ أَحَدٌ غَيْرِي احْذَرْ [أَنْ] تَدَعَ أَنْ تُذَكِّرَنِي بِهِ قَالَ فَلَمَّا صِرْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ أَنْسَانِيَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذِكْرَهُ قَالَ فَلَمَّا صِرْنَا إِلَى مَكَّةَ قَالَ لِي يَا رَبِيعُ أَ لَمْ آمُرْكَ أَنْ تُذَكِّرَنِي بِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ إِذَا دَخَلْنَا الْمَدِينَةَ قَالَ فَقُلْتُ نَسِيتُ ذَلِكَ يَا مَوْلَايَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ فَقَالَ لِي إِذَا رَجَعْتُ إِلَى الْمَدِينَةِ فَاذْكُرْنِي بِهِ فَلَا بُدَّ مِنْ قَتْلِهِ

ص: ۱۹۰

۱- ۱. الصحفی محرکه من یخطئ فی قراءه الصحیفه و المراد ان یتلو الدعاء غلطا.

۲- ۲. مهج الدعوات ص ۱۷۵ و فیه« الاتضاح» بدل« الإیضاح».

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ لَأَضْرِبَنَّ عُنُقَكَ فَقُلْتُ نَعَمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ قُلْتُ لِغِلْمَانِي وَ أَصْحَابِي اذْكُرُونِي بِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ إِذَا دَخَلْنَا الْمَدِينَهَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى فَلَمْ يَزَلْ غِلْمَانِي وَ أَصْحَابِي يُذَكِّرُونِي بِهِ فِي كُلِّ وَقْتٍ وَ مَنْزِلٍ نَدْخُلُهُ وَ نَنْزِلُ فِيهِ حَتَّى قَدِمْنَا الْمَدِينَهَ فَلَمَّا نَزَلْنَا بِهَا دَخَلْتُ إِلَى الْمَنْصُورِ فَوَقَفْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ قُلْتُ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ قَالَ فَضَحِكَ وَ قَالَ لِي نَعَمْ اذْهَبْ يَا رَبِيعُ فَأْتِنِي بِهِ وَ لَا تَأْتِنِي بِهِ إِلَّا مَسْحُوباً قَالَ فَقُلْتُ لَهُ يَا مَوْلَايَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ حُبّاً وَ كَرَامَهً وَ أَنَا أَفْعَلُ ذَلِكَ طَاعَهً لِأَمْرِكَ قَالَ ثُمَّ نَهَضْتُ وَ أَنَا فِي حَالٍ عَظِيمٍ مِنِ ارْتِكَابِي ذَلِكَ قَالَ فَأَتَيْتُ الْإِمَامَ الصَّادِقَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عليهما السلام وَ هُوَ جَالِسٌ فِي وَسَطِ دَارِهِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ يَدْعُوكَ إِلَيْهِ فَقَالَ لِي السَّمْعَ وَ الطَّاعَهَ ثُمَّ نَهَضَ وَ هُوَ مَعِي يَمْشِي قَالَ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّهُ أَمَرَنِي أَنْ لَا آتِيَهُ بِكَ إِلَّا مَسْحُوباً قَالَ فَقَالَ الصَّادِقُ امْتَثِلْ يَا رَبِيعُ مَا أَمَرَكَ بِهِ قَالَ فَأَخَذْتُ بِطَرَفِ كُمِّهِ أَسُوقُهُ إِلَيْهِ فَلَمَّا أَدْخَلْتُهُ إِلَيْهِ رَأَيْتُهُ وَ هُوَ جَالِسٌ عَلَى سَرِيرِهِ وَ فِي يَدِهِ عَمُودُ حَدِيدٍ يُرِيدُ أَنْ يَقْتُلَهُ بِهِ وَ نَظَرْتُ إِلَى جَعْفَرٍ عليه السلام وَ هُوَ يُحَرِّكُ شَفَتَيْهِ فَلَمْ أَشُكَّ أَنَّهُ قَاتِلُهُ وَ لَمْ أَفْهَمِ الْكَلَامَ الَّذِي كَانَ جَعْفَرٌ يُحَرِّكُ شَفَتَيْهِ بِهِ فَوَقَفْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهِمَا قَالَ الرَّبِيعُ فَلَمَّا قَرُبَ مِنْهُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ لَهُ الْمَنْصُورُ ادْنُ مِنِّي يَا ابْنَ عَمِّي وَ تَهَلَّلَ وَجْهُهُ وَ قَرَّبَهُ مِنْهُ حَتَّى أَجْلَسَهُ مَعَهُ عَلَى السَّرِيرِ ثُمَّ قَالَ يَا غُلَامُ ائْتِنِي بِالْحُقَّهِ فَأَتَاهُ بِالْحُقَّهِ(۱)

فَإِذَا فِيهَا قَدَحُ الْغَالِيَهِ(۲) فَغَلَفَهُ مِنْهَا بِيَدِهِ ثُمَّ حَمَلَهُ عَلَى بَغْلَهٍ وَ أَمَرَ لَهُ بِبَدْرَهٍ وَ خِلْعَهٍ ثُمَّ أَمَرَهُ بِالانْصِرَافِ قَالَ فَلَمَّا نَهَضَ مِنْ عِنْدِهِ خَرَجْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى وَصَلَ إِلَى مَنْزِلِهِ فَقُلْتُ لَهُ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّي لَمْ أَشُكَّ فِيهِ سَاعَهَ تَدْخُلُ عَلَيْهِ يَقْتُلُكَ وَ رَأَيْتُكَ تُحَرِّكُ شَفَتَيْكَ فِي وَقْتِ دُخُولِكَ فَمَا قُلْتَ قَالَ لِي نَعَمْ يَا رَبِيعُ اعْلَمْ أَنِّي قُلْتُ حَسْبِيَ الرَّبُّ مِنَ الْمَرْبُوبِينَ الدُّعَاءَ(۳).

۱- ۱. الحقه: الوعاء الصغير.

۲- ۲. الغاليه: أخلاط من الطيب جمع غوال.

۳- ۳. مهج الدعوات ص ۱۸۶.

**[ترجمه]کتاب العتیق الغروی، مهج الدعوات: از ربیع هم نشین منصور گفت: یک سال با منصور به حج رفتم در راه که بودیم به من گفت: ربیع وقتی به مدینه رسیدیم جعفر بن محمد بن علی بن حسین را به یادم بیاور به خدای بزرگ قسمم کسی جز من او را نخواهد کشت. مبادا به من یادآوری نکنی. وقتی به مدینه رسیدیم خداوند عز و جل یاد او را از خاطرم برد، هنگامی که به مکه رفتیم منصور گفت ربیع مگر به تو دستور ندادم وقتی وارد مدینه شدیم جعفر بن محمد را به یادم بیاوری؟ گفتم مولای من امیر المؤمنین فراموش کردم. به من گفت هنگامی که به مدینه برگشتم یادآوری کن زیرا چاره ای جز کشتن او نیست اگر این کار را نکنی حتما گردنت را خواهم زد. گفتم بله یا امیر المؤمنین سپس به غلام ها و یارانم گفتم وقتی انشاء الله به مدینه رسیدیم مرا به یاد جعفر بن محمد بیندازید. غلام ها و یارانم در هر زمان و هر منزلی که در آن توقف می کردیم به من یادآوری می کردند تا اینکه وارد مدینه شدیم وقتی متوقف شدیم نزد منصور رفته در مقابلش ایستادم و گفتم یا امیر المؤمنین جعفر بن محمد، خندید و گفت بله ربیع او را برایم بیاور، او را روی زمین بکش و برایم بیاور، گفتم مولای من یا امیر المؤمنین با محبت و احترام، من به دستور شما این کار را می کنم. سپس برخاستم و من به خاطر ارتکاب این کار در حال بدی بودم. نزد امام جعفر صادق ع رفتم، او در وسط خانه اش نشسته بود، گفتم فدایت شوم امیر المؤمنین شما را نزد خود خوانده است. به من گفت: به روی چشم سپس برخاست و با من براه افتاد. گفتم یا ابن رسول الله منصور به من دستور داده حتما شما را در حالی که روی زمین می کشم نزد او ببرم. فرمود: ای ربیع اطاعت امر کن، گوشه آستینش را گرفتم و ایشان را نزد منصور بردم وقتی امام وارد کردم دیدم بر تختش نشسته و در دستش عمودی آهنین است که می خواهد امام را با آن به قتل برساند، به امام ع نگاه کردم دیدم لب هایش حرکت می کند، شک نداشتم که او را خواهد کشت، نمی فهمیدم امام زیر لب چه می گوید، ایستادم و به آن دو نگاه کردم. وقتی جعفر بن محمد به منصور نزدیک شد به امام گفت پسر عمو نزدیک من بیا، چهره اش از شادی می درخشید، او را به خود نزدیک کرد تا همراه خود روی تخت نشاندم. سپس گفت: غلام آن ظرف کوچک را که عطر در آن است بیاور با دست خود سر و صورت امام را عطراگین کرد سپس امام را بر قاطری سوار نمود و دستور داد برای امام کیسه ای درهم و خلعت بیاورند بعد به ایشان گفت بروید. هنگامی که امام از نزد منصور برخاست من هم بیرون آمدم تا اینکه امام به منزلش رسید. گفتم پدر و مادرم به فدایت یا ابن رسول الله من اصلا شک نداشتم که به محض اینکه نزد او بروید شما را خواهد کشت و دیدم که در زمان ورود لب هایتان حرکت می کرد. چه گفتید؟ فرمود: بله ربیع من گفتم حسبی الرّب من المربوبین الی آخر - . مهج الدعوات: ۱۸۶ - .

**[ترجمه]

«۳۸»

مهج، [مهج الدعوات] بِإِسْنَادِنَا إِلَى الصَّفَّارِ فِي كِتَابِ فَضْلِ الدُّعَاءِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ جَبَلَهَ عَنْ مَخْرَمَهَ الْكِنْدِيِّ قَالَ: لَمَّا نَزَلَ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ الرَّبَذَهَ وَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ يَوْمَئِذٍ بِهَا قَالَ مَنْ يَعْذِرُنِي مِنْ جَعْفَرٍ هَذَا قَدَّمَ رِجْلًا وَ أَخَّرَ أُخْرَى يَقُولُ أَتَنَحَّى عَنْ مُحَمَّدٍ أَقُولُ يَعْنِي مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَإِنْ يَظْفَرْ فَإِنَّمَا الْأَمْرُ لِي وَ إِنْ تَكُنِ الْأُخْرَى فَكُنْتُ قَدْ أَحْرَزْتُ نَفْسِي أَمَا وَ اللَّهِ لَأَقْتُلَنَّهُ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ بْنِ جَبَلَهَ قَالَ يَا ابْنَ جَبَلَهَ قُمْ إِلَيْهِ فَضَعْ فِي عُنُقِهِ ثِيَابَهُ ثُمَّ ائْتِنِي بِهِ سَحْباً قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَخَرَجْتُ حَتَّى أَتَيْتُ مَنْزِلَهُ فَلَمْ أُصِبْهُ فَطَلَبْتُهُ فِي مَسْجِدِ أَبِي ذَرٍّ فَوَجَدْتُهُ فِي بَابِ الْمَسْجِدِ قَالَ فَاسْتَحْيَيْتُ أَنْ أَفْعَلَ مَا أُمِرْتُ بِهِ فَأَخَذْتُ بِكُمِّهِ فَقُلْتُ لَهُ أَجِبْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ دَعْنِي حَتَّى أُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ بَكَى بُكَاءً شَدِيداً وَ أَنَا خَلْفَهُ ثُمَّ قَالَ- اللَّهُمَّ أَنْتَ ثِقَتِي

الـدُّعَاءَ ثُمَّ قَالَ اصْـنَعْ مَا أَمِرْتَ بِهِ فَقُلْتُ وَ اللَّهِ لَا أَفْعَلُ وَ لَوْ ظَنَنْتُ أَنِّى أَقْتَلُ فَأَخَـذْتُ بِيَـدِهِ فَذَهَبْتُ بِهِ لَا وَ اللَّهِ مَا أَشُكّ إِلَّا أَنَّهُ يَقْتُلُهُ قَالَ فَلَمَّا انْتَهَيْتُ إِلَى بَابِ السِّتْرِ قَالَ يَا إِلَهَ جَبْرَئِيلَ الـدُّعَاءَ ثُمَّ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَلَمَّا أَدْخَلْتُهُ عَلَيْهِ قَالَ فَاسْـتَوَى جَالِساً ثُمَّ أَعَادَ عَلَيْهِ الْكَلَامَ فَقَالَ قَدَّمْتَ رِجْلًا وَ أَخَّرْتُ أُخْرَى أَمَا وَ اللَّهِ لَأَقْتُلَنَّكَ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا فَعَلْتُ فَارْفُقْ بِی فَوَ اللَّهِ لَقَلَّ مَا أَصْـحَبُکَ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ انْصَـرِفْ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَى عِيسَـى بْنِ عَلِيٍّ فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا الْعَبَّاسِ الْحَقْهُ فَسَـلْهُ أَ بِی أَمْ بِهِ فَخَرَجَ يَشْـتَدُّ حَتَّى لَحِقَهُ فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ يَقُولُ لَکَ أَ بِکَ أَمْ بِهِ فَقَالَ لَا بَلْ بِی فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ صَـدَقَ قَالَ إِبْرَاهِيمُ ثُمَّ خَرَجْتُ فَوَجَـدْتُهُ قَاعِـداً يَنْتَظِرُنِی يَتَشَكَّرُ لِی صُنْعِی بِهِ وَ إِذَا بِهِ يَحْمَدُ اللَّهَ وَ ذَكَرَ الدُّعَاءَ(۱).

**[ترجمه]هج الدعوات مخرمه کندی گفت: زمانی که منصور دوانیقی بربذه وارد شد امام صادق علیه السّلام نیز در ربذه بود منصور گفت چه کسی مرا از دست جعفر راحت میکند؟ او اشخاص را تحریک میکند و خود کناره گیری می کند محمّد بن عبـد اللَّه بن حسن را تحریک مینمایـد و میگوید اگر پیروز شد که مقام امامت مال من است اگر کشـته شد من جان خویش را حفـظ نمـوده ام. بخـدا قسـم او را میکشم بعـد رو کرد بـابراهیم بن جبله گفت پسـر جبله حرکت کن برو پیش جعفر بن محمّد لباسـش را دور گردنش بپیـچ و او را بزور بکش بیـاور پیش من. ابراهیم گفت: من بمنزل حضـرت صـادق رفتم در آنجـا نبـود بجسـتجوی ایشان بمسـجد ابوذر رفتم جلوی در مسجد خدمت ایشان رسیدم خجالت کشیدم امر منصور را انجام دهم. آستینش را گرفته عرض کردم امیر المؤمنین شـما را خواسـته است. گفت: إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ اجازه بده دو رکعت نماز بخوانم. در این موقع بشدت شـروع بگریه کرد من پشت سـر ایشان بودم این دعا را شروع کرد بخواندن «اللهم انت ثقتی ... تا آخر دعا. رو بمن نموده فرمود هر چه بتو دسـتور داده اند انجام بده. گفتم: بخدا قسم دسـتور او را انجام نمیدهـم حتی اگر کشته شوم. دست ایشان را گرفتم و بردم یقین داشـتم او را خواهـد کشت. همین که پشت پرده رسـید این دعا را خوانـد: یا اله جبرئیل ... تا آخر. ابراهیـم گفـت: همیـن کـه امـام را وارد کردم منصـور حرکـت کرده نشـست و همـان سـخنان خـود را تکرار نمـود که مردم را تحریـک میکنی بخـدا سوگنـد تو را خواهم کشت ... فرمود یا امیر المؤمنین چنین کاری نکرده ام با من مـدارا کن بخـدا قسـم بزودی از تـو مفـارقت میجـویم منصور گفت برگرد برو. وقـتی امـام رفت بعیسـی بن علی گفت برو از او بـپرس این جـدایی با مرگ من است یـا او. دویـد تـا خود را بامـام رسانیـده گفت یا ابا عبـد اللَّه امیر المؤمنین میپرسـد این جـدایی با مرگ اوست یا شما؟ فرمود نه با مرگ من است وقتی جواب را بمنصور رسانـدم گفت: راست میگویـد. ابراهیم گفت: بعـد من به دنبال ایشان رفتم دیـدم نشسـته منتظر من است از من به خاطر خوش رفتاری که با او کرده بودم تشـکر کرد و شـروع بحمـد و سـتایش خدا نموده دعا را خواند - . مهج الدعوات: ۱۸۸ - .

**[ترجمه]

بیان

قـدم رجلاـ و أخر أخرى أی وافق محمـد بن عبـد الله فی بعض الأـمر و حثه علی الخروج و تنحی عنه ظاهرا أو حرف الناس عن ناحیتنا و لم یوافقه

ص: ۱۹۲

١- ١. نفس المصدر ص ١٨٨.

فی الخروج یقول أی الصادق علیه السلام أتنحی عن محمد بن عبد الله بن الحسن فإن یظفر محمد فالأمر لی لکثره شیعتی و علم الناس بأنی أعلم و أصلح لذلک و إن انهزم و قتل فقد نجیت نفسی من القتل.

و یحتمل أن یکون قدم رجلا و أخر أخری بمعناه المعروف أی تفکر و تردد حتی عزم علی ذلک لکنه بعید عن السیاق و قوله أقول یعنی کلام السید رحمه الله.

**[ترجمه]قدم رجلا و أخر أخری یعنی در برخی امور با محمد بن عبد الله موافق است و او را تشویق به قیام می کند ولی ظاهرا کنار می کشد یا اینکه مردم را از سمت ما منحرف می کند ولی موافق قیام او نیست. یعنی امام صادق ع می گوید خود را از قیام محمد بن عبد الله بن حسن کنار می کشم اگر محمد پیروز شد که خلافت برای من است چون تعداد زیاد پیروان من زیاد است و مردم می دانند من داناترین آن ها هستم و برای این کار صلاحیت بیشتری دارم و اگر شکست خورد و کشته شد که خود را از مرگ نجات داده ام.

و ممکن است قدم رجلا و أخر أخری همان معنای معروف را داشته باشد یعنی فکر می کرد و تردید داشت تا اینکه تصمیم به این کار گرفت. اما این معنا از سیاق سخن دور است و سخن سید رحمه الله درست تر است.

**[ترجمه]

«۳۹»

مهج، [مهج الدعوات] مُحَمَّدُ بْنُ أَبِی الْقَاسِمِ الطَّبَرِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ شَهْرِیَارَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ الْعُکْبَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْقَطَّانِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ خَلَفٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْهَمْدَانِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الْبَصْرِیِّ عَنِ الْهَیْثَمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الرُّمَّانِیِّ وَ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْعَظِیمِ الْعَنْبَرِیِّ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ الرَّبِیعِ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: بَعَثَ الْمَنْصُورُ إِبْرَاهِیمَ بْنَ جَبَلَهَ لِیُشْخِصَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَحَدَّثَنِی إِبْرَاهِیمُ أَنَّهُ لَمَّا أَخْبَرَهُ بِرِسَالَهِ الْمَنْصُورِ سَمِعَهُ یَقُولُ- اللَّهُمَّ أَنْتَ ثِقَتِی الدُّعَاءَ قَالَ الرَّبِیعُ فَلَمَّا وَافَی إِلَی حَضْرَهِ الْمَنْصُورِ دَخَلْتُ فَأَخْبَرْتُهُ بِقُدُومِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ إِبْرَاهِیمَ فَدَعَا الْمُسَیَّبَ بْنَ زُهَیْرٍ الضَّبِّیَّ فَدَفَعَ إِلَیْهِ سَیْفاً وَ قَالَ لَهُ إِذَا دَخَلَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ فَخَاطَبْتُهُ وَ أَوْمَأْتُ إِلَیْکَ فَاضْرِبْ عُنُقَهُ وَ لَا تَسْتَأْمِرْ فَخَرَجْتُ إِلَیْهِ وَ کَانَ صَدِیقاً لِی أُلَاقِیهِ وَ أُعَاشِرُهُ إِذَا حَجَجْتُ فَقُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّ هَذَا الْجَبَّارَ قَدْ أَمَرَ فِیکَ بِأَمْرٍ کَرِهْتُ أَنْ أَلْقَاکَ بِهِ وَ إِنْ کَانَ فِی نَفْسِکَ شَیْ ءٌ تَقُولُهُ أَوْ تُوصِینِی بِهِ فَقَالَ لَا یَرُوعُکَ ذَلِکَ فَلَوْ قَدْ رَآنِی لَزَالَ ذَلِکَ کُلُّهُ ثُمَّ أَخَذَ بِمَجَامِعِ السِّتْرِ فَقَالَ یَا إِلَهَ جَبْرَئِیلَ الدُّعَاءَ.

ثُمَّ دَخَلَ فَحَرَّکَ شَفَتَیْهِ بِشَیْ ءٍ لَمْ أَفْهَمْهُ فَنَظَرْتُ إِلَی الْمَنْصُورِ فَمَا شَبَّهْتُهُ إِلَّا بِنَارٍ صُبَّ عَلَیْهَا مَاءٌ فَخَمَدَتْ ثُمَّ جَعَلَ یَسْکُنُ غَضَبُهُ حَتَّی دَنَا مِنْهُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام وَ صَارَ مَعَ سَرِیرِهِ فَوَثَبَ الْمَنْصُورُ فَأَخَذَ بِیَدِهِ وَ رَفَعَهُ عَلَی سَرِیرِهِ ثُمَّ قَالَ لَهُ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ یَعِزُّ عَلَیَّ تَعَبُکَ وَ إِنَّمَا أَحْضَرْتُکَ لِأَشْکُوَ إِلَیْکَ أَهْلَکَ قَطَعُوا رَحِمِی وَ طَعَنُوا فِی دِینِی وَ أَلَّبُوا النَّاسَ عَلَیَّ وَ لَوْ وَلِیَ هَذَا الْأَمْرَ غَیْرِی مِمَّنْ هُوَ

أَبْعَدُ رَحِماً مِنِّی لَسَمِعُوا لَهُ وَ أَطَاعُوا.

فَقَالَ لَهُ جَعْفَرٌ علیه السلام یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَأَیْنَ یُعْدَلُ بِکَ عَنْ سَلَفِکَ الصَّالِحِ إِنَّ أَیُّوبَ علیه السلام ابْتُلِیَ فَصَبَرَ وَ إِنَّ یُوسُفَ ظُلِمَ فَغَفَرَ وَ إِنَّ سُلَیْمَانَ أُعْطِیَ فَشَکَرَ فَقَالَ الْمَنْصُورُ قَدْ صَبَرْتُ وَ غَفَرْتُ وَ شَکَرْتُ ثُمَّ قَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ حَدِّثْنَا حَدِیثاً کُنْتُ سَمِعْتُهُ مِنْکَ فِی صِلَةِ الْأَرْحَامِ قَالَ نَعَمْ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ جَدِّی أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ الْبِرُّ وَ صِلَةُ الْأَرْحَامِ عِمَارَةُ الدُّنْیَا وَ زِیَادَةُ الْأَعْمَارِ قَالَ لَیْسَ هَذَا هُوَ قَالَ نَعَمْ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ جَدِّی قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَحَبَّ أَنْ یُنْسَی فِی أَجَلِهِ وَ یُعَافَی فِی بَدَنِهِ فَلْیَصِلْ رَحِمَهُ قَالَ لَیْسَ هَذَا هُوَ قَالَ نَعَمْ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ جَدِّی أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ رَأَیْتُ رَحِماً مُتَعَلِّقاً بِالْعَرْشِ یَشْکُو إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَاطِعَهَا فَقُلْتُ یَا جَبْرَئِیلُ کَمْ بَیْنَهُمْ فَقَالَ سَبْعَةُ آبَاءٍ فَقَالَ لَیْسَ هَذَا هُوَ قَالَ نَعَمْ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ جَدِّی قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله احْتَضَرَ رَجُلٌ بَارٌّ فِی جِوَارِهِ رَجُلٌ عَاقٌّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِمَلَکِ الْمَوْتِ یَا مَلَکَ الْمَوْتِ کَمْ بَقِیَ مِنْ أَجَلِ الْعَاقِّ قَالَ ثَلَاثُونَ سَنَةً قَالَ حَوِّلْهَا إِلَی هَذَا الْبَارِّ فَقَالَ الْمَنْصُورُ یَا غُلَامُ ائْتِنِی بِالْغَالِیَةِ فَأَتَاهُ بِهَا فَجَعَلَ یُغَلِّفُهُ بِیَدِهِ ثُمَّ دَفَعَ إِلَیْهِ أَرْبَعَةَ آلَافٍ وَ دَعَا بِدَابَّتِهِ فَأَتَاهُ بِهَا فَجَعَلَ یَقُولُ قَدِّمْ قَدِّمْ إِلَی أَنْ أَتَی بِهَا إِلَی عِنْدِ سَرِیرِهِ فَرَکِبَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام وَ عَدَوْتُ بَیْنَ یَدَیْهِ فَسَمِعْتُهُ یَقُولُ- الْحَمْدُ لِلَّهِ الدُّعَاءَ فَقُلْتُ لَهُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّ هَذَا الْجَبَّارَ یَعْرِضُنِی عَلَی السَّیْفِ کُلَّ قَلِیلٍ وَ قَدْ دَعَا الْمُسَیَّبَ بْنَ زُهَیْرٍ فَدَفَعَ إِلَیْهِ سَیْفاً وَ أَمَرَهُ أَنْ یَضْرِبَ عُنُقَکَ وَ إِنِّی رَأَیْتُکَ تُحَرِّکُ شَفَتَیْکَ حِینَ دَخَلْتَ بِشَیْ ءٍ لَمْ أَفْهَمْهُ عَنْکَ فَقَالَ لَیْسَ هَذَا مَوْضِعُهُ فَرُحْتُ إِلَیْهِ عَشِیّاً فَعَلَّمَنِی الدُّعَاءَ(۱).

**[ترجمه]مهج الدعوات: فضل بن ربیع از پدر خود نقل کرد که منصور ابراهیم ابن جبله را فرستاد تا جعفر بن محمّد را بیاورد. ابراهیم گفت: وقتی خدمت آن جناب مأموریت خود را عرض کردم دست بدعا برداشته چنین گفت: «اللهم انت ثقتی ...» ربیع گفت: همین که به مقر حکومت منصور رسید، آمدن جعفر بن محمّد را بمنصور اطلاع دادم. مسیب بن زهیر ضبّی را خواست و به او شمشیر داد و گفت وقتی جعفر بن محمّد وارد شد و من با او مشغول صحبت شدم همین که اشاره کردم گردنش را بزن در این مورد دیگر اجازه نخواه، من خدمت ایشان رسیدم سابقه دوستی داشتیم در ایام حج خدمت ایشان میرسیدم. عرض کردم آقا این ستمگر تصمیم بدی درباره شما گرفته اگر وصیتی داری بفرما. فرمود نترس همین که چشمش بمن بیفتد تمام ناراحتی او برطرف می شود.

در این موقع دست به پرده گرفت و فرمود: یا اله جبرئیل ... تا آخر دعا. سپس وارد شد و لبهای خود را بکلماتی تکان داد که من نفهمیدم چشمش که بمنصور افتاد مثل آبی بود که بر روی آتش بریزند و خاموش شود. خشمش فرونشست تا حضرت صادق نزدیک او رفت و کنار تختش رسید. دست امام را گرفت و بالای تخت پهلوی خود نشاند. گفت: یا ابا عبد اللّه واقعا شرمنده ام از اینکه شما را بزحمت انداختم و اینجا تشریف آوردید خواستم شکایت خویشاوندانت را بکنم که با من قطع رابطه نموده و بمن تهمت میزنند و مردم را بر علیه من می شورانند اگر کس دیگری متصدی این مقام شود که با آنها خویشاوندی نداشته باشد از او اطاعت میکنند و سخنش را بگوش میگیرند. حضرت صادق فرمود: یا امیر المؤمنین باید از اجداد پاک خود درس بگیری و از آنها پیروی کنی ایوب مبتلا به بیماری شد صبر کرد بیوسف ستم روا داشتند بخشید سلیمان را قدرت دادند شکر کرد. منصور گفت: من نیز صبر میکنم و می بخشم و سپاسگزارم. سپس عرض کرد حدیثی در باره صله رحم از شما شنیده ام مایلم برای من تکرار کنی. فرمود: پدرم از جدم از رسول خدا نقل کرد که فرمود: نیکوکاری و صله رحم باعث آبادی دنیا و طول عمر می شود. گفت: این نیست. فرمود: پدرم از جدم نقل کرد که پیامبر فرمود: هر که مایل است اجلش

بـدست فراموشـی سپرده شود و سـلامت باشـد صـله رحم کنـد. گفت: این هم نیست. فرمود: پـدرم از جدم نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: خویشاونـدی بعرش چنگ زده بود و از خویشاونـد دیگری شـکایت میکرد که او رابطه خویشاوندی را قطع نموده از جبرئیل پرسـیدم این دو از نظر خویشاونـدی چقدر با هم فاصـله دارند گفت: در هفت پشت بهم میرسـند. منصور گفت: این نیست. فرمود: پـدرم از جـدم نقـل کرد که پیامبر اکرم فرمود: مرد نیکوکاری بحالت احتضار و مرگ در آمـد در همسایگی او مردی بود که صاه رحم را قطع کرده بود خداونـد به ملک الموت فرمود: از عمر مرد که قطع ارتباط کرده چقـدر مانـده گفت سی سال فرمود: آن سی سال را به عمر این مرد نیکوکار واگزار کن. در این موقع منصور گفت: غلام! عطر بیاور با دست خود سر و صورت امام را معطر نمود و چهار هزار دینار تقدیم کرده دسـتور داد مرکب سواری امام را بیاورند پیوسـته دسـتور میداد جلو بیاورنـد تـا مرکب را جلو تختش آوردنـد حضـرت صادق سوار شـد من جلو ایشان میدویـدم شـنیدم در آن حال میگفت: الحمد للّه .... تا آخر دعا. عرض کردم یا ابن رسول اللّه این سـتمگر برای هر پیش آمد کوچکی مرا طعمه شمشـیر قرار میدهد. به مسـیب بن زهیر شمشـیری داد و امر کرد گردن شـما را بزنـد من موقع وارد شـدن دیـدم لبهای شـما حرکت میکند و دعایی خواندید که آن را نشنیدم فرمود: حالا وقت تعلیم آن نیست. شب خدمتش رسیدم دعا را بمن آموخت - . مهج الدعوات: ۱۹۲ - .

**[ترجمه]

بیان

یعرضـنی علی السـیف کل قلیل أی یأمرنی بالقتل فی کل زمان قلیل أو لکل أمر قلیل أو یأمر بقتلی کـذلک و الغرض بیان کونه سفاکا لا یبالی بالقتل.

۱- ۱. مهج الدعوات ص ۱۹۲.

**[ترجمه]یعرضنی علی السیف کل قلیل یعنی در اندک زمانی به من دستور قتل می دهد یا برای هر موضوع کوچکی دستور قتل مرا می دهد و مقصد این است که بگوید او خون ریز است و ابایی از کشتن ندارد.

**[ترجمه]

«۴۰»

مهج، [مهج الدعوات] مِنْ كِتَابٍ عَتِيقٍ بِهِ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَفْوَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ الْعَاصِمِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الرَّبِيعِ الْحَاجِبِ قَالَ: قَعَدَ الْمَنْصُورُ يَوْماً فِي قَصْرِهِ فِي الْقُبَّهِ الْخَضْرَاءِ وَ كَانَتْ قَبْلَ قَتْلِ مُحَمَّدٍ وَ إِبْرَاهِيمَ تُدْعَى الْحَمْرَاءَ وَ كَانَ لَهُ يَوْمٌ يَقْعُدُ فِيهِ يُسَمَّى ذَلِكَ الْيَوْمُ يَوْمَ الذَّبْحِ وَ كَانَ أَشْخَصَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام مِنَ الْمَدِينَهِ فَلَمْ يَزَلْ فِي الْحَمْرَاءِ نَهَارَهُ كُلَّهُ حَتَّى جَاءَ اللَّيْلُ وَ مَضَى أَكْثَرُهُ قَالَ ثُمَّ دَعَا أَبِي الرَّبِيعَ فَقَالَ لَهُ يَا رَبِيعُ إِنَّكَ تَعْرِفُ مَوْضِعَكَ مِنِّي وَ إِنِّي يَكُونُ لِيَ الْخَبَرُ وَ لَا تَظْهَرُ عَلَيْهِ أُمَّهَاتُ الْأَوْلَادِ وَ تَكُونُ أَنْتَ الْمُعَالِجُ لَهُ فَقَالَ قُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيَّ وَ فَضْلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَا فَوْقِي فِي النُّصْحِ غَايَهٌ قَالَ كَذَلِكَ أَنْتَ سِرِ السَّاعَهَ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ فَاطِمَهَ فَأْتِنِي عَلَى الْحَالِ الَّذِي تَجِدُهُ عَلَيْهِ- لَا تُغَيِّرْ شَيْئاً مِمَّا هُوَ عَلَيْهِ فَقُلْتُ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ هَذَا وَ اللَّهِ هُوَ الْعَطَبُ إِنْ أَتَيْتُ بِهِ عَلَى مَا أَرَاهُ مِنْ غَضَبِهِ قَتَلَهُ وَ ذَهَبَتِ الْآخِرَهُ وَ إِنْ لَمْ آتِ بِهِ وَ أَدْهَنْتُ فِي أَمْرِهِ قَتَلَنِي وَ قَتَلَ نَسْلِي وَ أَخَذَ أَمْوَالِي فَخُيِّرْتُ بَيْنَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَهِ فَمَالَتْ نَفْسِي إِلَى الدُّنْيَا قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الرَّبِيعِ فَدَعَانِي أَبِي وَ كُنْتُ أَفَظَّ(۱)

وُلْدِهِ وَ أَغْلَظَهُمْ قَلْباً فَقَالَ لِي امْضِ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ فَتَسَلَّقْ عَلَى حَائِطِهِ وَ لَا تَسْتَفْتِحْ عَلَيْهِ بَاباً فَيُغَيِّرَ بَعْضَ مَا هُوَ عَلَيْهِ وَ لَكِنِ انْزِلْ عَلَيْهِ نُزُولًا فَأْتِ بِهِ عَلَى الْحَالِ الَّتِي هُوَ فِيهَا قَالَ فَأَتَيْتُهُ وَ قَدْ ذَهَبَ اللَّيْلُ إِلَى أَقَلِّهِ فَأَمَرْتُ بِنَصْبِ السَّلَالِيمِ (۲)

وَ تَسَلَّقْتُ عَلَيْهِ الْحَائِطَ فَنَزَلْتُ عَلَيْهِ دَارَهُ فَوَجَدْتُهُ قَائِماً يُصَلِّي وَ عَلَيْهِ قَمِيصٌ وَ مِنْدِيلٌ قَدِ ائْتَزَرَ بِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ مِنْ صَلَاتِهِ قُلْتُ لَهُ أَجِبْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ دَعْنِي أَدْعُو وَ أَلْبَسُ ثِيَابِي فَقُلْتُ لَهُ لَيْسَ إِلَى تَرْكِكَ وَ ذَلِكَ سَبِيلٌ قَالَ وَ أَدْخُلُ الْمُغْتَسَلَ فَأَتَطَهَّرُ قَالَ قُلْتُ وَ لَيْسَ

۱- ۱. الفظ: الغلیظ السیئ الخلق الخشن الکلام جمع أفظاظ.

۲- ۲. السلالیم: جمع سلم و هی ما یرتقی علیه، سواء کان من خشب أو حجر أو مدر یذکر و یؤنث.

إِلَى ذَلِكَ سَبِيلٌ فَلَا تَشْغَلْ نَفْسَكَ فَإِنِّی لَا أَدَعُكَ شَيْئاً قَالَ فَأَخْرَجْتُهُ حَافِياً حَاسِراً فِی قَمِيصِهِ وَ مِنْدِيلِهِ وَ كَانَ قَدْ جَاوَزَ عليه السلام السَّبْعِينَ.

فَلَمَّا مَضَی بَعْضُ الطَّرِيقِ ضَعُفَ الشَّيْخُ فَرَحِمْتُهُ فَقُلْتُ لَهُ ارْكَبْ فَرَكِبَ بَغْلَ شَاكِرِيٍ (۱) كَانَ مَعَنَا ثُمَّ صِرْنَا إِلَی الرَّبِيعِ فَسَمِعْتُهُ وَ هُوَ يَقُولُ لَهُ وَيْلَكَ يَا رَبِيعُ قَدْ أَبْطَأَ الرَّجُلُ وَ جَعَلَ يَسْتَحِثُّهُ اسْتِحْثَاثاً شَدِيداً فَلَمَّا أَنْ وَقَعَتْ عَيْنُ الرَّبِيعِ عَلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ هُوَ بِتِلْكَ الْحَالِ بَكَی.

وَ كَانَ الرَّبِيعُ يَتَشَيَّعُ فَقَالَ لَهُ جَعْفَرٌ عليه السلام يَا رَبِيعُ أَنَا أَعْلَمُ مَيْلَكَ إِلَيْنَا فَدَعْنِی أُصَلِّی رَكْعَتَيْنِ وَ أَدْعُو قَالَ شَأْنَكَ وَ مَا تَشَاءُ فَصَلَّی رَكْعَتَيْنِ خَفَّفَهُمَا ثُمَّ دَعَا بَعْدَهُمَا بِدُعَاءٍ لَمْ أَفْهَمْهُ إِلَّا أَنَّهُ دُعَاءٌ طَوِيلٌ وَ الْمَنْصُورُ فِی ذَلِكَ كُلِّهِ يَسْتَحِثُّ الرَّبِيعَ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ دُعَائِهِ عَلَی طُولِهِ أَخَذَ الرَّبِيعُ بِذِرَاعَيْهِ فَأَدْخَلَهُ عَلَی الْمَنْصُورِ فَلَمَّا صَارَ فِی صَحْنِ الْإِيوَانِ وَقَفَ ثُمَّ حَرَّكَ شَفَتَيْهِ بِشَیْ ءٍ لَمْ أَدْرِ مَا هُوَ ثُمَّ أَدْخَلْتُهُ فَوَقَفَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهِ قَالَ وَ أَنْتَ يَا جَعْفَرُ مَا تَدَعُ حَسَدَكَ وَ بَغْيَكَ وَ إِفْسَادَكَ عَلَی أَهْلِ هَذَا الْبَيْتِ مِنْ بَنِی الْعَبَّاسِ وَ مَا يَزِيدُكَ اللَّهُ بِذَلِكَ إِلَّا شِدَّةَ حَسَدٍ وَ نَكَدٍ مَا تَبْلُغُ بِهِ مَا تُقَدِّرُهُ فَقَالَ لَهُ وَ اللَّهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا فَعَلْتُ شَيْئاً مِنْ هَذَا وَ لَقَدْ كُنْتُ فِی وَلَايَةِ بَنِی أُمَيَّةَ وَ أَنْتَ تَعْلَمُ أَنَّهُمْ أَعْدَی الْخَلْقِ لَنَا وَ لَكُمْ وَ أَنَّهُمْ لَا حَقَّ لَهُمْ فِی هَذَا الْأَمْرِ فَوَ اللَّهِ مَا بَغَيْتُ عَلَيْهِمْ وَ لَا بَلَغَهُمْ عَنِّی سُوءٌ مَعَ جَفَاهُمُ الَّذِی كَانَ بِی وَ كَيْفَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَصْنَعُ الْآنَ هَذَا وَ أَنْتَ ابْنُ عَمِّی وَ أَمَسُّ الْخَلْقِ بِی رَحِماً وَ أَكْثَرُهُمْ عَطَاءً وَ بِرّاً فَكَيْفَ أَفْعَلُ هَذَا فَأَطْرَقَ الْمَنْصُورُ سَاعَةً وَ كَانَ عَلَی لِبْدٍ(۲)

وَ عَنْ يَسَارِهِ مِرْفَقَةٌ جُرْمُقَانِيَّةٌ وَ تَحْتَ لِبْدِهِ سَيْفٌ ذُو فَقَارٍ كَانَ لَا يُفَارِقُهُ إِذَا قَعَدَ فِی الْقُبَّةِ قَالَ أَبْطَلْتَ وَ أَثِمْتَ ثُمَّ رَفَعَ ثِنْیَ الْوِسَادَةِ فَأَخْرَجَ مِنْهَا إِضْبَارَةَ كُتُبٍ فَرَمَی بِهَا إِلَيْهِ وَ قَالَ هَذِهِ كُتُبُكَ إِلَی أَهْلِ خُرَاسَانَ تَدْعُوهُمْ إِلَی نَقْضِ بَيْعَتِی وَ أَنْ يُبَايِعُوكَ دُونِی

۱- ۱. الشاكری: الاجير و المستخدم جمع شاكريه، و الكلمه من الدخيل.

۲- ۲. اللبد: الصوف المتلبد.

فَقَالَ وَ اللَّهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا فَعَلْتُ وَ لَا أَسْتَحِلُّ ذَلِكَ وَ لَا هُوَ مِنْ مَذْهَبِي وَ إِنِّي لَمَنْ يَعْتَقِدُ طَاعَتَكَ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَ قَدْ بَلَغْتُ مِنَ السِّنِّ مَا قَدْ أَضْعَفَنِي عَنْ ذَلِكَ لَوْ أَرَدْتُهُ فَصَيِّرْنِي فِي بَعْضِ جُيُوشِكَ حَتَّى يَأْتِيَنِي الْمَوْتُ فَهُوَ مِنِّي قَرِيبٌ فَقَالَ لَا وَ لَا كَرَامَةَ ثُمَّ أَطْرَقَ وَ ضَرَبَ يَدَهُ إِلَى السَّيْفِ فَسَلَّ مِنْهُ مِقْدَارَ شِبْرٍ وَ أَخَذَ بِمَقْبِضِهِ فَقُلْتُ إِنَّا لِلَّهِ ذَهَبَ وَ اللَّهِ الرَّجُلُ ثُمَّ رَدَّ السَّيْفَ وَ قَالَ يَا جَعْفَرُ أَ مَا تَسْتَحِي مَعَ هَذِهِ الشَّيْبَةِ وَ مَعَ هَذَا النَّسَبِ أَنْ تَنْطِقَ بِالْبَاطِلِ وَ تَشُقَّ عَصَا الْمُسْلِمِينَ تُرِيدُ أَنْ تُرِيقَ الدِّمَاءَ وَ تَطْرَحَ الْفِتْنَةَ بَيْنَ الرَّعِيَّةِ وَ الْأَوْلِيَاءِ فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا فَعَلْتُ وَ لَا هَذِهِ كُتُبِي وَ لَا خَطِّي وَ لَا خَاتَمِي فَانْتَضَى مِنَ السَّيْفِ ذِرَاعاً فَقُلْتُ إِنَّا لِلَّهِ مَضَى الرَّجُلُ وَ جَعَلْتُ فِي نَفْسِي إِنْ أَمَرَنِي فِيهِ بِأَمْرٍ أَنْ أَعْصِيَهُ لِأَنَّنِي ظَنَنْتُ أَنَّهُ يَأْمُرُنِي أَنْ آخُذَ السَّيْفَ فَأَضْرِبَ بِهِ جَعْفَراً فَقُلْتُ إِنْ أَمَرَنِي ضَرَبْتُ الْمَنْصُورَ وَ إِنْ أَتَى ذَلِكَ عَلَيَّ وَ عَلَى وُلْدِي وَ تُبْتُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِمَّا كُنْتُ نَوَيْتُ فِيهِ أَوَّلًا فَأَقْبَلَ يُعَاتِبُهُ وَ جَعْفَرٌ يَعْتَذِرُ ثُمَّ انْتَضَى السَّيْفَ إِلَّا شَيْئاً يَسِيراً مِنْهُ فَقُلْتُ إِنَّا لِلَّهِ مَضَى وَ اللَّهِ الرَّجُلُ ثُمَّ أَغْمَدَ السَّيْفَ وَ أَطْرَقَ سَاعَةً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَ قَالَ أَظُنُّكَ صَادِقاً يَا رَبِيعُ هَاتِ الْعَيْبَةَ(۱)

مِنْ مَوْضِعٍ كَانَتْ فِيهِ فِي الْقُبَّةِ فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَقَالَ أَدْخِلْ يَدَكَ فِيهَا فَكَانَتْ مَمْلُوءَةً غَالِيَةً وَضَعَهَا فِي لِحْيَتِهِ وَ كَانَتْ بَيْضَاءَ فَاسْوَدَّتْ وَ قَالَ لِي احْمِلْهُ عَلَى فَارِهٍ (۲)

مِنْ دَوَابِّيَ الَّتِي أَرْكَبُهَا وَ أَعْطِهِ عَشَرَةَ آلَافِ دِرْهَمٍ وَ شَيِّعْهُ إِلَى مَنْزِلِهِ مُكَرَّماً وَ خَيِّرْهُ إِذَا أَتَيْتَ بِهِ إِلَى الْمَنْزِلِ بَيْنَ الْمُقَامِ عِنْدَنَا فَنُكْرِمُهُ وَ الِانْصِرَافِ إِلَى مَدِينَةِ جَدِّهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ وَ أَنَا مَسْرُورٌ فَرِحٌ بِسَلَامَةِ جَعْفَرٍ علیه السلام وَ مُتَعَجِّبٌ مِمَّا أَرَادَ الْمَنْصُورُ وَ مَا صَارَ إِلَيْهِ مِنْ أَمْرِهِ فَلَمَّا صِرْنَا فِي الصَّحْنِ قُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّي لَأَعْجَبُ مِمَّا عَمَدَ إِلَيْهِ هَذَا فِي بَابِكَ وَ مَا أَصَارَكَ اللَّهُ إِلَيْهِ مِنْ كِفَايَتِهِ وَ دِفَاعِهِ وَ لَا عَجَبَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَدْ سَمِعْتُكَ تَدْعُو فِي عَقِيبِ الرَّكْعَتَيْنِ بِدُعَاءٍ لَمْ أَدْرِ مَا هُوَ إِلَّا أَنَّهُ طَوِيلٌ وَ رَأَيْتُكَ قَدْ حَرَّكْتَ

۱- ۱. العیبه: ما تجعل فیه الثیاب کالصندوق جمع عیب و عیاب و عیبات.

۲- ۲. الفاره: البین الفراهه و رجل فاره إذا نشط و خف.

شَفَتَيْکَ هَاهُنَا أَعْنِی الصَّحْنَ بِشَیْ ءٍ لَمْ أَدْرِ مَا هُوَ.

فَقَالَ لِی أَمَّا الْأَوَّلُ فَدُعَاءُ الْکَرْبِ وَ الشَّدَائِدِ لَمْ أَدْعُ بِهِ عَلَی أَحَدٍ قَبْلَ یَوْمِئِذٍ جَعَلْتُهُ عِوَضاً مِنْ دُعَاءٍ کَثِیرٍ أَدْعُو بِهِ إِذَا قَضَیْتُ صَلَاتِی لِأَنِّی لَمْ أَتْرُکْ أَنْ أَدْعُوَ مَا کُنْتُ أَدْعُو بِهِ وَ أَمَّا الَّذِی حَرَّکْتُ بِهِ شَفَتِی فَهُوَ دُعَاءُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَوْمَ الْأَحْزَابِ ثُمَّ ذَکَرَ الدُّعَاءَ.

ثُمَّ قَالَ لَوْ لَا الْخَوْفُ مِنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ لَدَفَعْتُ إِلَیْکَ هَذَا الْمَالَ وَ لَکِنْ قَدْ کُنْتَ طَلَبْتَ مِنِّی أَرْضِی بِالْمَدِینَهِ وَ أَعْطَیْتَنِی بِهَا عَشَرَهَ آلَافِ دِینَارٍ فَلَمْ أَبِعْکَ وَ قَدْ وَهَبْتُهَا لَکَ قُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّمَا رَغْبَتِی فِی الدُّعَاءِ الْأَوَّلِ وَ الثَّانِی فَإِذَا فَعَلْتَ هَذَا فَهُوَ الْبِرُّ وَ لَا حَاجَهَ لِیَ الْآنَ فِی الْأَرْضِ فَقَالَ إِنَّا أَهْلُ بَیْتٍ لَا نَرْجِعُ فِی مَعْرُوفِنَا نَحْنُ نَنْسَخُکَ الدُّعَاءَ وَ نُسَلِّمُ إِلَیْکَ الْأَرْضَ صِرْ مَعِی إِلَی الْمَنْزِلِ فَصِرْتُ مَعَهُ کَمَا تَقَدَّمَ الْمَنْصُورُ وَ کَتَبَ لِی بِعُهْدَهِ الْأَرْضِ وَ أَمْلَی عَلَیَّ دُعَاءَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَمْلَی عَلَیَّ الَّذِی دَعَا هُوَ بَعْدَ الرَّکْعَتَیْنِ قَالَ فَقُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَقَدْ کَثُرَ اسْتِحْثَاثُ الْمَنْصُورِ وَ اسْتِعْجَالُهُ إِیَّایَ وَ أَنْتَ تَدْعُو بِهَذَا الدُّعَاءِ الطَّوِیلِ مُتَمَهِّلًا کَأَنَّکَ لَمْ تَخْشَهُ قَالَ فَقَالَ لِی نَعَمْ قَدْ کُنْتُ أَدْعُو بِهِ بَعْدَ صَلَاهِ الْفَجْرِ بِدُعَاءٍ لَا بُدَّ مِنْهُ فَأَمَّا الرَّکْعَتَانِ فَهُمَا صَلَاهُ الْغَدَاهِ خَفَّفْتُهُمَا وَ دَعَوْتُ بِذَلِکَ الدُّعَاءِ بَعْدَهُمَا فَقُلْتُ لَهُ أَ مَا خِفْتَ أَبَا جَعْفَرٍ وَ قَدْ أَعَدَّ لَکَ مَا أَعَدَّ قَالَ خِیفَهُ اللَّهِ دُونَ خِیفَتِهِ وَ کَانَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِی صَدْرِی أَعْظَمَ مِنْهُ قَالَ الرَّبِیعُ کَانَ فِی قَلْبِی مَا رَأَیْتُ مِنَ الْمَنْصُورِ وَ مِنْ غَضَبِهِ وَ حِیفَتِهِ عَلَی جَعْفَرٍ وَ مِنَ الْجَلَالَهِ لَهُ فِی سَاعَهٍ مَا لَمْ أَظُنُّهُ یَکُونُ فِی بَشَرٍ فَلَمَّا وَجَدْتُ مِنْهُ خَلْوَهً وَ طَیَّبَ نَفْسِی قُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ رَأَیْتُ مِنْکَ عَجَباً قَالَ مَا هُوَ قُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ رَأَیْتُ غَضَبَکَ عَلَی جَعْفَرٍ غَضَباً لَمْ أَرَکَ غَضِبْتَهُ عَلَی أَحَدٍ قَطُّ وَ لَا عَلَی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ وَ لَا عَلَی غَیْرِهِ مِنْ کُلِّ النَّاسِ حَتَّی بَلَغَ بِکَ الْأَمْرُ أَنْ تَقْتُلَهُ بِالسَّیْفِ وَ حَتَّی إِنَّکَ أَخْرَجْتَ مِنْ سَیْفِکَ شِبْراً ثُمَّ أَغْمَدْتَهُ ثُمَّ عَاتَبْتَهُ ثُمَّ أَخْرَجْتَ مِنْهُ ذِرَاعاً ثُمَّ عَاتَبْتَهُ ثُمَّ أَخْرَجْتَهُ کُلَّهُ إِلَّا شَیْئاً یَسِیراً فَلَمْ أَشُکَّ فِی قَتْلِکَ لَهُ ثُمَّ انْجَلَی ذَلِکَ کُلُّهُ

فَعَادَ رِضًى حَتَّى أَمَرْتَنِي فَسَوَّدْتَ لِحْيَتَهُ بِالْغَالِيَةِ الَّتِي لَا يَتَغَلَّفُ مِنْهَا إِلَّا أَنْتَ وَ لَا يَغْلِفُ مِنْهَا وَلَدُكَ الْمَهْدِيُّ وَ لَا مَنْ وَلَّيْتَهُ عَهْدَكَ وَ لَا عُمُومَتِكَ وَ أَجَزْتَهُ وَ حَمَلْتَهُ وَ أَمَرْتَنِي بِتَشْيِيعِهِ مُكَرَّماً فَقَالَ وَيْحَكَ يَا رَبِيعُ لَيْسَ هُوَ كَمَا يَنْبَغِي أَنْ تُحَدِّثَ بِهِ وَ سَتْرُهُ أَوْلَى وَ لَا أُحِبُّ أَنْ يَبْلُغَ وُلْدَ فَاطِمَةَ فَيَفْتَخِرُونَ وَ يَتِيهُونَ بِذَلِكَ عَلَيْنَا حَسْبُنَا مَا نَحْنُ فِيهِ وَ لَكِنْ لَا أَكْتُمُكَ شَيْئاً انْظُرْ مَنْ فِي الدَّارِ فَنَحِّهِمْ قَالَ فَنَحَّيْتُ كُلَّ مَنْ فِي الدَّارِ.

ثُمَّ قَالَ لِي ارْجِعْ وَ لَا تُبْقِ أَحَداً فَفَعَلْتُ ثُمَّ قَالَ لِي لَيْسَ إِلَّا أَنَا وَ أَنْتَ وَ اللَّهِ لَئِنْ سَمِعْتُ مَا أَلْقَيْتُهُ إِلَيْكَ مِنْ أَحَدٍ لَأَقْتُلَنَّكَ وَ وُلْدَكَ وَ أَهْلَكَ أَجْمَعِينَ وَ لَآخُذَنَّ مَالَكَ قَالَ قُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أُعِيذُكَ بِاللَّهِ قَالَ يَا رَبِيعُ قَدْ كُنْتُ مُصِرّاً عَلَى قَتْلِ جَعْفَرٍ وَ أَنْ لَا أَسْمَعَ لَهُ قَوْلًا وَ لَا أَقْبَلَ لَهُ عُذْراً وَ كَانَ أَمْرُهُ وَ إِنْ كَانَ مِمَّنْ لَا يَخْرُجُ بِسَيْفٍ أَغْلَظَ عِنْدِي وَ أَهَمَّ عَلَيَّ مِنْ أَمْرِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَقَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ هَذَا مِنْهُ وَ مِنْ آبَائِهِ عَلَى عَهْدِ بَنِي أُمَيَّةَ فَلَمَّا هَمَمْتُ بِهِ فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى تَمَثَّلَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَإِذَا هُوَ حَائِلٌ بَيْنِي وَ بَيْنَهُ بَاسِطٌ كَفَّيْهِ حَاسِرٌ عَنْ ذِرَاعَيْهِ قَدْ عَبَسَ وَ قَطَّبَ فِي وَجْهِي عَنْهُ ثُمَّ هَمَمْتُ بِهِ فِي الْمَرَّةِ الثَّانِيَةِ وَ انْتَضَيْتُ مِنَ السَّيْفِ أَكْثَرَ مِمَّا انْتَضَيْتُ مِنْهُ فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى فَإِذَا أَنَا بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَدْ قَرُبَ مِنِّي وَ دَنَا شَدِيداً وَ هَمَّ لِي أَنْ لَوْ فَعَلْتُ لَفَعَلَ فَأَمْسَكْتُ ثُمَّ تَجَاسَرْتُ وَ قُلْتُ هَذَا بَعْضُ أَفْعَالِ الرَّئِيِّ ثُمَّ انْتَضَيْتُ السَّيْفَ فِي الثَّالِثَةِ فَتَمَثَّلَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بَاسِطَ ذِرَاعَيْهِ قَدْ تَشَمَّرَ وَ احْمَرَّ وَ عَبَسَ وَ قَطَّبَ حَتَّى كَادَ أَنْ يَضَعَ يَدَهُ عَلَيَّ فَخِفْتُ وَ اللَّهِ لَوْ فَعَلْتُ لَفَعَلَ وَ كَانَ مِنِّي مَا رَأَيْتَ وَ هَؤُلَاءِ مِنْ بَنِي فَاطِمَةَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ لَا يَجْهَلُ حَقَّهُمْ إِلَّا جَاهِلٌ لَا حَظَّ لَهُ فِي الشَّرِيعَةِ فَإِيَّاكَ أَنْ يَسْمَعَ هَذَا مِنْكَ أَحَدٌ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الرَّبِيعِ فَمَا حَدَّثَنِي بِهِ أَبِي حَتَّى مَاتَ الْمَنْصُورُ وَ مَا حَدَّثْتُ أَنَا بِهِ حَتَّى مَاتَ الْمَهْدِيُّ وَ مُوسَى وَ هَارُونُ وَ قُتِلَ مُحَمَّدٌ(۱).

**[ترجمه]مهج الدعوات: محمّد پسر ربیع وزیر دربار منصور گفت: روزی منصور در کاخ سبز که قبل از کشته شدن محمّد و ابراهیم آن را کاخ حمراء مینامیدند نشست. او روز معینی در این محل می نشست که آن روز را روز کشتار نام داده بودند. به دنبال حضرت صادق فرستاده بود تا ایشان را از مدینه بیاورند تمام روز را در آن کاخ بسر برد تا شب شد و مدتی نیز از شب گذشت، در این موقع پدرم ربیع را خواست. گفت: میدانی که من چقدر بتو علاقه دارم وقتی پیش آمدی رخ می دهد هنوز زن و فرزندم اطلاع ندارند که از تو چاره جویی میکنم. گفتم: این لطف خدا و شما نسبت بمن است و اینکه من نهایت خیرخواهی را نسبت بشما دارم گفت: صحیح است. هم اکنون پیش جعفر بن محمّد پسر فاطمه زهرا علیها السّلام برو در هر حالی که بود بدون اینکه بگذاری وضع خود را تغییر دهد او را بیاور. با خود گفتم: إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ. واقعا چه پیش آمد بدی اگر من ایشان را بیاورم با این خشمی که دارد او را خواهد کشت و آخرتم برباد میرود اگر بهانه ای بیاورم و این مأموریت را انجام ندهم من و فرزندانم را خواهد کشت و اموالم را تصرف خواهد کرد بین دنیا و آخرت قرار گرفتم ولی دلم بدنیا متمایل شد. محمّد گفت: پدرم ربیع مرا خواست که از همه فرزندانش سختگیرتر و بی رحم تر بودم، گفت: برو پیش جعفر بن محمّد در نزن از دیوار بالا برو که لباس خود را تغییر ندهد ناگهان بر او وارد شو به همان حالی که هست ایشان را بیاور. وقتی رفتم که چیزی از شب باقی نمانده بود نردبان گذاشتم و از دیوار وارد خانه ایشان شدم وقتی وارد اطاقش شدم مشغول نماز بود، پیراهنی بر تن داشت و حوله ای بر کمر بسته بود. نمازش را که سلام داد عرض کردم بفرمایید امیر المؤمنین شما را میخواهد. گفت بگذار لباسهایم را بپوشم. گفتم: بمن اجازه نداده اند فرمود: اجازه بده بروم غسل کنم و خود را تمیز نمایم. گفتم: غیر ممکن است وقت خود را نگیرید من نمیگذارم این وضع را کوچکترین تغییری بدهید. با همان سر و پای

برهنه و همـان پیراهن و قطیفه ای که داشت ایشـان را آوردم آن وقت بیش از هفتاد سال داشت. مقـداری که رفت از راه رفتن باز مانـد و سـخت خسـته شـد دلم بحال ایشان سوخت عرض کردم سوار شو. سوار قاطر یکی از همراهان من شد بالاخره پیش ربیع رفتم شـنیدم منصور بپـدرم میگفت دیر کرد و پیوسـته او را بعجله وارد مینمود. همین که چشم پدرم ربیع بجعفر بن محمّد بآن حال افتاد گریه اش گرفت.

ربیع مردی شیعه مذهب بود امام صادق فرمود ربیع میدانم تو بما خانواده علاقه داری بگذار دو رکعت نماز بخوانم و دعا کنم. عرض کرد بفرمایید. دو رکعت نماز مختصر خواند پس از نماز دعایی کرد که نفهمیدم چه بود ولی دعایی طولانی بود منصور پیوسـته در این مـدت ربیع را سـرزنش میکرد و بعجله وادار مینمود. همین که دعای طولانی امام تمام شـد ربیع بازوی ایشان را گرفته پیش منصور برد داخل ایوان که رسـید ایسـتاد و لبهایش حرکت کرد دعایی خواند که من نشنیدم. او را وارد کرد مقابل منصور بایسـتد. منصور گفت جعفر تو دست از حسد و سـتمگری و آشوب بر علیه بنی عباس بر نمیداری خداوند پیوسـته تو را گرفتـار شـدت حسـد و رنـج میکنـد ولی بآروزی خود نخواهی رسـید. فرمود بخـدا سوگنـد از آنچه میگویی بی خبرم و چنین کـاری نکرده ام. در زمـان حکومت بنی امیه که میـدانی آنها از همه مردم با ما و شـما دشـمن بیشتری داشـتند و هیـچ حقی در حکومت و جانشینی پیامبر نداشتند بودم، بخدا قسم من برای آنها آشوب طلبی نمیکردم و با وجود ستمی که بمن روا میداشتند از طرف من گزنـدی بایشـان نرسـید. حالا ـ چگونه چنین کـاری میکنم بـا اینکه تو پسـر عموی من و نزدیکترین خویشاونـد من هسـتی و از همه بیشـتر بمن لطـف و مرحمت داری. منصـور سـاعتی سـر بزیر انـداخت روی نمـدی نشسـته بود در طرف چپش بالشی قرار داشت زیر نمد شمشیری دو سر پنهان کرده بود که هر وقت در آن کاخ می نشست همیشه همراهش بود. رو بجعفر بن محمّـد نموده گفت اشـتباه میکنی و خلاف میگویی پشتی را کنار زده از پشت آن کیفی که محتوی نامه هایی بود خـدمت امـام انـداخت. گفت این نـامه های تو است که برای خراسانیان نوشـته و آنها را به بیعت با خویش دعوت کرده ای تا بیعت مرا بشـکنند، فرمود یا امیر المؤمنین بخدا قسم چنین کاری نکرده ام و این کار را صـحیح نمیدانم و راه و روش من چنین نیست من از کسانی هسـتم که اطاعت تو را در هر حال لازم میـدانم و آنقـدر پیر شـده ام که دیگر توان چنین کاری را نـدارم مرا با یک گروه از سپاهیان خود بفرست و من بـا همـان لشـکر بـاشم تـا مرگ گریبـانم را بگیرد دیگر چیزی از عمرم باقی نمانـده است. گفت نه هرگز چنین کـاری را نمیکنم سـربزیر انـداخت و دست به دسـته شمشـیر گرفته مقـدار یک وجب آن را خارج کرد با خود گفتم این مرد را کشت إِنَّا لِلَّهِ باز شمشیر را بجای اول برگردانید.

گفت جعفر بـا وجود پیری و نسبتی که بـا پیـامبر داری از دروغ گفتن و ایجـاد اختلاـف بین مسـلمانان حیا نمیکنی؟ میخواهی خون ریزی شود و آشوب بپا کنی؟ فرمود نه بخدا یا امیر المؤمنین من آنچه میگویی انجام نداده ام نه اینها نامه های من است و نه خط و نه مهر من بر روی آن است. منصور بانـدازه نیم متر شمشـیر را خارج نمود گفتم از بین برد این آقا را با خود تصـمیم گرفتم که اگر درباره ایشان بمن دسـتوری داد اطاعت نکنم. زیرا چنین خیال میکردم خواهد گفت این شمشـیر را بگیر و جعفر را بکش و تصـمیم داشـتم اگر چنین دسـتوری داد خـود او را بکشم گرچه بـاعث کشـتن خود و فرزنـدانم شود و از کردار قبل خود پیش خدا توبه میکردم. او مرتب حضـرت صادق را سـرزنش میکرد و امام عذر خواهی مینمود تا بالاخره شمشیر را کشید فقط مختصـری از آن باقیمانـد با خود گفتم دیگر او را خواهـد کشت باز شمشیر را در غلاف نمود و ساعتی سـر بزیر انداخت آنگـاه سر برداشـته گفت خیال میکنم تو راست میگویی. گفت ربیع جامه دان را بیاور. جامه دان که در محل مخصوصـی بود

آوردم. گفت دست در آن کن و محاسن ایشان را عطرآگین نما جامه دان پر از عطر بود دست داخل آن نمودم و محاسن امام که سفید بود عطر آگین نمودم بطوری که سیاه شد. بمن گفت ایشان را سوار بر یکی از بهترین مرکبهای سواری خودم کن و ده هزار درهم باو بده و تا او را منزلش با احترام مشایعت کن وقتی بمنزل رسید مخیرش کن خواست که اگر با احترام پیش ما بماند و در صورتی که مایل نبود بمدینه ی جدش رسول خدا بر گردد. ما از پیش منصور خارج شدیم من خیلی خوشحال بودم که امام صادق علیه السّلام از دست او جان سالم به در برد و از تصمیم منصور تعجب نمودم که بالاخره بکجا منتهی شد. وقتی وسط خانه رسیدیم گفتم آقا من از تصمیمی که او در مورد شما گرفته بود در شگفتم و اینکه چگونه خدا ترا از دست او نجات بخشید! شنیدم پس از دو رکعت نماز دعایی طولانی خواندی ولی نفهمیدم چه بود و در موقع وارد شدن صحن حیاط باز لبهایت تکان خورد و دعایی خواندی که نفهمیدم چه بود.

فرمود دعای اولی دعایی است که برای ناراحتی و گرفتاری خوانده می شود آن دعا را تا کنون برای کسی نخوانده بودم. آن دعا را بجای دعاهای زیادی که پس از نماز میخواندم خواندم زیرا مایل نیستم دعاهایی که بعد از نماز میخواندم ترک شود ولی دعایی که لبهای خود را حرکت دادم همان دعایی بود که پیامبر اکرم در جنگ احزاب خواند. بعد دعا را برایم ذکر کرد. بعد فرمود اگر از امیر المؤمنین نمی ترسیدم این پول را بتو میبخشیدم ولی تو قبلا زمینی که در مدینه داشتم بمبلغ ده هزار دینار خریدی بتو نفروختم اکنون همان زمین را بتو بخشیدم. عرض کردم آقا من چشمم به همان دعای اول و دوم است اگر بمن ارزانی فرمایی کمال لطف را نموده ای احتیاج بزمین ندارم. فرمود ما خانواده ای هستیم که بخشش خود را پس نمیگیریم زمین را بتو بخشیدم نسخه دعا را هم خواهم داد با هم بمنزل برویم. وقتی بخانه رفتیم سند زمین و نسخه دعای اول و دوم را بمن لطف نمود عرض کردم آقا منصور خیلی عجله داشت در حالی که شما بعد از دو رکعت نماز مشغول خواندن آن دعای طولانی بودید گویا از منصور باکی نداشتید. فرمود همین طور است من دعایی را بعد از نماز صبح پیوسته میخواندم آن دو رکعت هم نماز صبح بود که مختصر خواندم و آن دعا را بعد از نماز صبح خواندم. عرض کردم از تصمیمی که منصور گرفته بود نترسیدی. فرمود ترس از خدا بر ترس از منصور مقدم است خداوند در دل من خیلی بزرگتر از منصور است.

ربیع گفت بواسطه تغییر حالتی که منصور نسبت بحضرت صادق داشت و آن خشم و غضبی که داشت در یک ساعت تبدیل باحترامی گردید که خیال نمیکردم نسبت به کسی انجام دهد تصمیم گرفتم علت آن را بدانم. همین که منصور را تنها و مسرور یافتم گفتم یا امیر المؤمنین چیز عجیبی از شما مشاهده کردم گفت چه چیز؟ گفتم چنان بر جعفر خشم گرفتی که بر هیچ کس از قبیل عبد اللّٰه بن حسن و دیگران خشم نگرفته بودی خیال داشتی او را با شمشیر بکشی اول باندازه یک وجب شمشیر را بیرون آوردی بعد باز او را سرزنش کردی و باندازه نیم متر شمشیر را خارج نمودی بعد از سرزنش دیگری تمام شمشیر را جز مقدار کمی از آن را خارج کردی دیگر شکی در کشته شدن او نداشتم. بعد تمام آن ناراحتی برطرف گردید و خشنود شدی بطوری که دستور دادی با غالیه مخصوص خودت که حتی اجازه نمیدادی پسرت مهدی و ولی عهدت و عموهایت از آن غالیه استفاده کنند صورت و محاسنش را عطر آگین و سیاه نمایم و جایزه باو دادی و سوار بر مرکب مخصوص خود نمودی و مرا امر به مشایعت و احترامش کردی.

گفت ربیع نباید این مطلب را آشکار نمود بهتر است پوشیده باشد میل ندارم فرزندان فاطمه متوجه شوند و بر ما فخر فروشند و ما را ناچیز انگارند همین گرفتاری که داریم ما را بس است ولی از تو چیزی پنهان ندارم ببین هر کس در خانه هست او را

خارج کن. ربیع گفت هر کس در خانه بود بیرون کردم. بعد گفت بر گرد کسی را باقی نگذاری این کارها را کردم وقتی آمدم گفت اکنون دیگر کسی جز من و تو نیست اگر آنچه بتو میگویم از کسی بشنوم تو و فرزندانت را بقتل میرسانم و اموالت را خواهم گرفت. گفتم یا امیر المؤمنین بخدا پناه میبرم.

گفت ربیع خیلی مایل بودم که جعفر بن محمّد را بکشم و تصمیم داشتم که سخن او را نشنوم و عذر و پوزش او را نپذیرم وضع او برای من با اینکه از کسانی نبود که با شمشیر قیام کند از عبد اللّٰه بن حسن مهمتر بود من در زمان بنی امیه او و پدرانش را شناخته بودم که اهل آشوب نیستند. همین که در مرتبه اول تصمیم کشتنش را گرفتم پیامبر اکرم را دیدم که بین من و او فاصله شد دستهای خود را گشوده و تا آرنج بالا زده و نسبت بمن بسیار ناراحت و خشمگین است. در مرتبه دوم که شمشیر را بیشتر کشیدم دیدم پیامبر خیلی بمن نزدیک شد و تصمیم داشت اگر من گزندی برسانم کار مرا بسازد باز جرأت کردم و با خود گفتم این کار جن گیرها است.

در مرتبه سوم که شمشیر را خارج کردم پیامبر اکرم بمن نزدیک شد پنجه های خود را گشوده بود و دامن بکمر زده چشمانش قرمز شده بود و نهایت خشم از صورتش آشکارا بود نزدیک بود مرا در پنجه های خود بفشارد بخدا ترسیدم اگر او را بیازارم پیامبر مرا کیفر کند دیدی که دیگر با او چه معامله کردم هر کس مقام فرزندان فاطمه زهرا علیها السّلام را منکر شود نادان است و از دین بهره ای نبرده مبادا کسی این جریان را از تو بشنود.

محمّد بن ربیع گفت پدرم این جریان را پس از مرگ منصور برایم نقل کرد من نیز پس از مرگ مهدی و موسی و هارون و کشته شدن محمّد امین نقل کردم - . مهج الدعوات: ۱۹۲ - .

**[ترجمه]

بیان

تسلق الجدار تسوره و علاه و الشاکری الأجیر و المستخدم معرب

ص: ۱۹۹

۱- ۱. مهج الدعوات ص ۱۹۲.

چاکر قاله الفیروزآبادی (۱) و قال الجرامقه قوم من العجم صاروا بالموصل فی أوائل الإسلام الواحد جرمقانی و کساء جرمقی بالکسر(۲).

و قال الإضباره بالکسر و الفتح الحزمه من الصحف (۳) و الرئی علی فعیل التابع من الجن.

**[ترجمه]تسلق الجدار یعنی از آن بالا رفت. الشاکری یعنی کسی که اجیر شده یا خدمتکار که معرب چاکر در فارسی می باشد. فیروزآبادی - . قاموس ۲ : ۶۳ - گفت جرامقه گروهی غیر عرب بودند که در اوائل اسلام به موصل رفتند و مفرد آن جرمقانی است و کساء جرمقی با کسره است - . همان ۳ : ۲۱۷ - .

**[ترجمه]

«۴۱»

مهج، [مهج الدعوات] وَجَدْتُ فِی حَدِیثٍ عَتِیقٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی بْنِ عُبَیْدٍ عَنْ بَشِیرِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مِهْرَانَ الْجَمَّالِ: رُفِعَ رَجُلٌ مِنْ قُرَیْشِ الْمَدِینَهِ مِنْ بَنِی مَخْزُومٍ إِلَی أَبِی جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ وَ ذَلِکَ بَعْدَ قَتْلِهِ لِمُحَمَّدٍ وَ إِبْرَاهِیمَ ابْنَیْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ أَنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ بَعَثَ مَوْلَاهُ الْمُعَلَّی بْنَ خُنَیْسٍ بِجِبَایَهِ الْأَمْوَالِ مِنْ شِیعَتِهِ وَ أَنَّهُ کَانَ یُمِدُّ بِهَا مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ فَکَادَ الْمَنْصُورُ أَنْ یَأْکُلَ کَفَّهُ عَلَی جَعْفَرٍ غَیْظاً وَ کَتَبَ إِلَی عَمِّهِ دَاوُدَ وَ دَاوُدُ إِذْ ذَاکَ أَمِیرُ الْمَدِینَهِ أَنْ یُسَیِّرَ إِلَیْهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ وَ لَا یُرَخِّصَ لَهُ فِی التَّلَوُّمِ وَ الْمُقَامِ فَبَعَثَ إِلَیْهِ دَاوُدُ بِکِتَابِ الْمَنْصُورِ وَ قَالَ اعْمَلْ فِی الْمَسِیرِ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ فِی غَدٍ وَ لَا تَتَأَخَّرْ قَالَ صَفْوَانُ وَ کُنْتُ بِالْمَدِینَهِ یَوْمَئِذٍ فَأَنْفَذَ إِلَیَّ جَعْفَرٌ علیه السلام فَصِرْتُ إِلَیْهِ فَقَالَ لِی تَعَهَّدْ رَاحِلَتَنَا فَإِنَّا غَادُونَ فِی غَدٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ إِلَی الْعِرَاقِ وَ نَهَضَ مِنْ وَقْتِهِ وَ أَنَا مَعَهُ إِلَی مَسْجِدِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ کَانَ ذَلِکَ بَیْنَ الْأُولَی وَ الْعَصْرِ فَرَکَعَ فِیهِ رَکَعَاتٍ ثُمَّ رَفَعَ یَدَیْهِ فَحَفِظْتُ یَوْمَئِذٍ مِنْ دُعَائِهِ یَا مَنْ لَیْسَ لَهُ ابْتِدَاءٌ الدُّعَاءَ.

قَالَ صَفْوَانُ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقَ علیه السلام بِأَنْ یُعِیدَ الدُّعَاءَ عَلَیَّ فَأَعَادَهُ وَ کَتَبْتُهُ فَلَمَّا أَصْبَحَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام رَحَلْتُ لَهُ النَّاقَهَ وَ سَارَ مُتَوَجِّهاً إِلَی الْعِرَاقِ حَتَّی قَدِمَ مَدِینَهَ أَبِی جَعْفَرٍ وَ أَقْبَلَ حَتَّی اسْتَأْذَنَ فَأَذِنَ لَهُ قَالَ صَفْوَانُ فَأَخْبَرَنِی بَعْضُ مَنْ شَهِدَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ قَالَ فَلَمَّا رَآهُ أَبُو جَعْفَرٍ قَرَّبَهُ وَ أَدْنَاهُ ثُمَّ أَسْنَدَ قِصَّهَ الرَّافِعِ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ فِی قِصَّتِهِ

۱- ۱. القاموس ج ۲ ص ۶۳.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۲۱۷.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۲ ص ۷۴.

إِنَّ مُعَلَّى بْنَ خُنَيْسٍ مَوْلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ يَجْبِی لَهُ الْأَمْوَالَ.

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَعَاذَ اللَّهِ مِنْ ذَلِکَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ لَهُ تَحْلِفُ عَلَى بَرَاءَتِکَ مِنْ ذَلِکَ قَالَ نَعَمْ أَحْلِفُ بِاللَّهِ أَنَّهُ مَا كَانَ مِنْ ذَلِکَ شَیْ ءٌ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ لَا بَلْ تَحْلِفُ بِالطَّلَاقِ وَ الْعَتَاقِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ أَ مَا تَرْضَى يَمِينِی بِاللَّهِ الَّذِی لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ فَلَا تَفَقَّهْ عَلَیَّ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَيْنَ يُذْهَبُ بِالْفِقْهِ مِنِّی يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ لَهُ دَعْ عَنْکَ هَذَا فَإِنِّی أَجْمَعُ السَّاعَةَ بَيْنَکَ وَ بَيْنَ الرَّجُلِ الَّذِی رَفَعَ عَنْکَ حَتَّى يُوَاجِهَکَ فَأَتَوْا بِالرَّجُلِ وَ سَأَلُوهُ بِحَضْرَةِ جَعْفَرٍ فَقَالَ نَعَمْ هَذَا صَحِيحٌ وَ هَذَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ الَّذِی قُلْتُ فِيهِ كَمَا قُلْتُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام تَحْلِفُ أَيُّهَا الرَّجُلُ أَنَّ هَذَا الَّذِی رَفَعْتَهُ صَحِيحٌ قَالَ نَعَمْ ثُمَّ ابْتَدَأَ الرَّجُلُ بِالْيَمِينِ فَقَالَ وَ اللَّهِ الَّذِی لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الطَّالِبُ الْغَالِبُ الْحَیُّ الْقَيُّومُ فَقَالَ لَهُ جَعْفَرٌ علیه السلام لَا تَعْجَلْ فِی يَمِينِکَ فَإِنِّی أَنَا أَسْتَحْلِفُ قَالَ الْمَنْصُورُ وَ مَا أَنْكَرْتَ مِنْ هَذِهِ الْيَمِينِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى حَيِیٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحْيِی مِنْ عَبْدِهِ إِذَا أَثْنَى عَلَيْهِ أَنْ يُعَاجِلَهُ بِالْعُقُوبَةِ لِمَدْحِهِ لَهُ وَ لَكِنْ قُلْ يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ أَبْرَأُ إِلَى اللَّهِ مِنْ حَوْلِهِ وَ قُوَّتِهِ وَ أَلْجَأُ إِلَى حَوْلِی وَ قُوَّتِی إِنِّی لَصَادِقٌ بَرٌّ فِيمَا أَقُولُ فَقَالَ الْمَنْصُورُ لِلْقُرَشِیِّ احْلِفْ بِمَا اسْتَحْلَفَکَ بِهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ فَحَلَفَ الرَّجُلُ بِهَذِهِ الْيَمِينِ فَلَمْ يَسْتَتِمَّ الْكَلَامَ حَتَّى أَجْذَمَ وَ خَرَّ مَيِّتاً فَرَاعَ أَبَا جَعْفَرٍ ذَلِکَ وَ ارْتَعَدَتْ فَرَائِصُهُ فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ سِرْ مِنْ غَدٍ إِلَى حَرَمِ جَدِّکَ إِنِ اخْتَرْتَ ذَلِکَ وَ إِنِ اخْتَرْتَ الْمُقَامَ عِنْدَنَا لَمْ نَأْلُ فِی إِكْرَامِکَ وَ بِرِّکَ فَوَ اللَّهِ لَا قَبِلْتُ عَلَيْکَ قَوْلَ أَحَدٍ بَعْدَهَا أَبَداً(۱).

**[ترجمه]مهج الدعوات: صفوان بن مهران گفت مردی از قریش که از بنی مخزوم بود نزد منصور دوانیقی از امام صادق ع سخن چینی کرد. پس از کشته شدن محمّد و ابراهیم فرزندان عبد اللَّه بن حسن گفت: جعفر بن محمّد غلام خود معلی بن خنیس را برای جمع آوری اموال پیش شیعیان خود میفرستد و محمّد بن عبد اللَّه نیز باو کمک میکند. منصور نزدیک بود از خشم دست خود را گاز بگیرد. فوری نامه ای بعموی خود داود که آن زمان فرماندار مدینه بود نوشت که جعفر بن محمّد را نزد او بفرستد و اجازه تأخیر ندهد. داود نامه منصور را خدمت حضرت صادق فرستاده گفت فردا آماده حرکت باش مبادا تأخیر بیندازی. صفوان گفت آن روز من در مدینه بودم. حضرت صادق به دنبال من فرستاد وقتی خدمتش رسیدم فرمود مالهای سواری خود را آماده کن فردا صبح ان شاء اللَّه عازم عراق هستم. همان دم از جا حرکت کرد من در خدمتش بودم وارد مسجد پیامبر شد بین نماز ظهر و عصر بود چند رکعت نماز خواند پس از آن شروع بدعا کرد دستهای خود را بلند نموده گفت:

«یا من لیس له ابتداء ... تا آخر دعاء» من از ایشان درخواست کردم دعا را برایم تکرار کند ایشان دو مرتبه خواند و من نوشتم فردا صبح شتر را آماده کردم و بجانب عراق حرکت کردیم وارد شهر منصور شد اجازه ورود خواست اجازه داد. صفوان گفت کسانی که در مجلس منصور حضور داشتند برایم نقل کردند که وقتی چشم منصور بحضرت صادق افتاد او را احترام کرد و نزدیک خود نشاند و جریان آن مرد را توضیح داد که بمن خبر داده اند معلی بن خنیس غلام شما مأمور جمع آوری اموال برای شما است. حضرت صادق فرمود بخدا پناه می برم از چنین کاری. گفت قسم میخوری که چنین نکرده ای فرمود آری بخدا قسم میخورم که چنین چیزی نبوده. منصور گفت باید بطلاق زنان و آزادی بندگان قسم بخوری فرمود تو راضی نیستی که بخدای یکتا قسم بخورم. منصور گفت برای من اظهار علم فقه نکن. فرمود پس اطلاعات فقهی خود را کجا بکار ببرم یا امیر المؤمنین. منصور گفت این سخنان را رها کن من اکنون بین تو و کسی که این حرفها را در باره ات زده جمع میکنم. آن مرد را آوردند وقتی با حضرت صادق روبرو شد گفت هر چه گفته ام درست است این همان جعفر بن محمّد

است. حضرت صادق فرمود قسم میخوری که هر چه گفته ای درست است؟ گفت آری. شروع کرد بقسم خوردن (و اللّٰه الذی لا ـ اله الا ـ هو الطالب الغالب الحی القیوم) امام صادق ع فرمود نه عجله نکن آن طور که من میگویم قسم بخور. منصور گفت این قسم چه عیبی دارد؟ فرمود خداوند زنده و کریم است وقتی بنده اش او را بستاید شرم می کند که او را فورا کیفر نماید پس ولی بگو اگر آنچه گفته ام صحیح نباشد بیزارم از نیرو و قدرت خدا و متکی بقدرت و نیروی خود هستم. منصور به قریشی گفت هر طور که ابا عبد اللّٰه میگوید قسم بخور. آن مرد همان طور قسم یاد کرد هنوز سخنش تمام نشده بود که بر روی زمین افتاد و مرد. منصور ترسید و بدنش بلرزه افتاد. گفت اگر مایل هستی همین فردا بحرم جدت برو و اگر مایلی اینجا بمان. در احترام به شما فروگذاری نخواهیم کرد به خدا قسم دیگر هرگز سخن کسی را در باره تو نمی پذیرم - . مهج الدعوات: ۱۹۸ - .

**[ترجمه]

بیان

تلوم فی الأمر تمکث و انتظر و قوله لم نأل أی لم نقصر.

**[ترجمه]تلوم فی الأمر مکث کرد و منتظر ماند و عبارت لم نأل یعنی کوتاهی نمی کنیم.

**[ترجمه]

«۴۲»

مهج، [مهج الدعوات] رَوَی مُحَمَّدُ بْنُ عُبَیْدِ اللَّهِ الْإِسْکَنْدَرِیُّ أَنَّهُ قَالَ: کُنْتُ مِنْ جُمْلَهِ نُدَمَاءِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ الْمَنْصُورِ أَبِی جَعْفَرٍ وَ خَوَاصِّهِ وَ کُنْتُ صَاحِبَ سِرِّهِ مِنْ بَیْنِ الْجَمِیعِ فَدَخَلْتُ عَلَیْهِ یَوْماً فَرَأَیْتُهُ مُغْتَمّاً وَ هُوَ یَتَنَفَّسُ نَفَساً بَارِداً فَقُلْتُ مَا هَذِهِ

ص: ۲۰۱

۱- ۱. مهج الدعوات ص ۱۹۸.

الْفِكْرَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ لِي يَا مُحَمَّدُ لَقَدْ هَلَكَ مِنْ أَوْلَادِ فَاطِمَهَ مِقْدَارُ مِائَهٍ وَ قَدْ بَقِيَ سَيِّدُهُمْ وَ إِمَامُهُمْ.

فَقُلْتُ لَهُ مَنْ ذَلِكَ قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّادِقُ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ رَجُلٌ أَنْحَلَتْهُ الْعِبَادَهُ وَ اشْتَغَلَ بِاللَّهِ عَنْ طَلَبِ الْمُلْكِ وَ الْخِلَافَهِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ وَ قَدْ عَلِمْتُ أَنَّكَ تَقُولُ بِهِ وَ بِإِمَامَتِهِ وَ لَكِنَّ الْمُلْكَ عَقِيمٌ وَ قَدْ آلَيْتُ عَلَى نَفْسِي أَنْ لَا أُمْسِيَ عَشِيَّتِي هَذِهِ أَوْ أَفْرَغَ مِنْهُ قَالَ مُحَمَّدٌ وَ اللَّهِ لَقَدْ ضَاقَتْ عَلَيَّ الْأَرْضُ بِرُحْبِهَا ثُمَّ دَعَا سَيَّافاً وَ قَالَ لَهُ إِذَا أَنَا أَحْضَرْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقَ وَ شَغَلْتُهُ بِالْحَدِيثِ وَ وَضَعْتُ قَلَنْسُوَتِي عَنْ رَأْسِي فَهِيَ الْعَلَامَهُ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ فَاضْرِبْ عُنُقَهُ ثُمَّ أَحْضَرَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي تِلْكَ السَّاعَهِ وَ لَحِقْتُهُ فِي الدَّارِ وَ هُوَ يُحَرِّكُ شَفَتَيْهِ فَلَمْ أَدْرِ مَا الَّذِي قَرَأَ فَرَأَيْتُ الْقَصْرَ يَمُوجُ كَأَنَّهُ سَفِينَهٌ فِي لُجَجِ الْبِحَارِ فَرَأَيْتُ أَبَا جَعْفَرٍ الْمَنْصُورَ وَ هُوَ يَمْشِي بَيْنَ يَدَيْهِ حَافِيَ الْقَدَمَيْنِ مَكْشُوفَ الرَّأْسِ قَدِ اصْطَكَّتْ أَسْنَانُهُ وَ ارْتَعَدَتْ فَرَائِصُهُ يَحْمَرُّ سَاعَهً وَ يَصْفَرُّ أُخْرَى وَ أَخَذَ بِعَضُدِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ عليه السلام وَ أَجْلَسَهُ عَلَى سَرِيرِ مُلْكِهِ وَ جَثَا بَيْنَ يَدَيْهِ كَمَا يَجْثُو الْعَبْدُ بَيْنَ يَدَيْ مَوْلَاهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا الَّذِي جَاءَ بِكَ فِي هَذِهِ السَّاعَهِ قَالَ جِئْتُكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ طَاعَهً لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ أَدَامَ اللَّهُ عِزَّهُ قَالَ مَا دَعَوْتُكَ وَ الْغَلَطُ مِنَ الرَّسُولِ ثُمَّ قَالَ سَلْ حَاجَتَكَ فَقَالَ أَسْأَلُكَ أَنْ لَا تَدْعُوَنِي لِغَيْرِ شُغُلٍ قَالَ لَكَ ذَلِكَ وَ غَيْرُ ذَلِكَ ثُمَّ انْصَرَفَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام سَرِيعاً وَ حَمِدْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ كَثِيراً وَ دَعَا أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ بِالدَّوَاوِيجِ وَ نَامَ وَ لَمْ يَنْتَبِهْ إِلَّا فِي نِصْفِ اللَّيْلِ فَلَمَّا انْتَبَهَ كُنْتُ عِنْدَ رَأْسِهِ جَالِساً فَسَرَّهُ ذَلِكَ وَ قَالَ لِي- لَا تَخْرُجْ حَتَّى أَقْضِيَ مَا فَاتَنِي مِنْ صَلَاتِي فَأُحَدِّثَكَ بِحَدِيثٍ فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ أَقْبَلَ عَلَيَّ وَ قَالَ لِي لَمَّا أَحْضَرْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقَ وَ هَمَمْتُ بِهِ مَا هَمَمْتُ مِنَ السُّوءِ رَأَيْتُ تِنِّيناً قَدْ حَوَى بِذَنَبِهِ جَمِيعَ دَارِي وَ قَصْرِي وَ قَدْ وَضَعَ شَفَتَيْهِ الْعُلْيَا فِي أَعْلَاهَا وَ السُّفْلَى فِي أَسْفَلِهَا وَ هُوَ يُكَلِّمُنِي بِلِسَانٍ طَلْقٍ ذَلْقٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ يَا مَنْصُورُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَدُّهُ قَدْ بَعَثَنِي إِلَيْكَ وَ أَمَرَنِي إِنْ

أَنْتَ أَحْـدَثْتَ فِی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ علیه السلام حَدَثاً فَأَنَا أَبْتَلِعُکَ وَ مَنْ فِی دَارِکَ جَمِیعاً فَطَاشَ عَقْلِی وَ ارْتَعَدَتْ فَرَائِصِی وَ اصْطَکَّتْ أَسْنَانِی.

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْإِسْكَنْدَرِیُّ قُلْتُ لَهُ لَیسَ هَـذَا بِعَجِیبٍ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ عِنْدَهُ مِنَ الْأَسْمَاءِ وَ سَائِرِ الدَّعَوَاتِ الَّتِی لَوْ قَرَأَهَا عَلَی اللَّیْلِ لَأَنَارَ وَ لَوْ قَرَأَهَا عَلَی النَّهَارِ لَأَظْلَمَ وَ لَوْ قَرَأَهَا عَلَی الْأَمْوَاجِ فِی الْبُحُورِ لَسَکَنَتْ قَالَ مُحَمَّدٌ فَقُلْتُ لَهُ بَعْدَ أَیَّامٍ أَ تَأْذَنُ لِی یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ أَنْ أَخْرُجَ إِلَی زِیَارَهِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ فَأَجَابَ وَ لَمْ یَأْبَ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ وَ سَلَّمْتُ وَ قُلْتُ لَهُ أَسْأَلُکَ یَا مَوْلَایَ بِحَقِّ جَدِّکَ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْ تُعَلِّمَنِی الدُّعَاءَ الَّذِی تَقْرَؤُهُ عِنْدَ دُخُولِکَ إِلَی أَبِی جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ قَالَ لَکَ ذَلِکَ ثُمَّ عَلَّمَهُ علیه السلام الدُّعَاءَ عَلَی مَا سَیَأْتِی فِی مَوْضِعِهِ (۱).

**[ترجمه]مهج الدعوات: محمّد بن عبد اللَّه اسکندری گفت: من از ندیمان مخصوص منصور بودم و اسرارش را تنها بمن میگفت روزی پیش منصور رفتم دیدم خیلی ناراحت و غمگین است و نفس های سرد میکشد. گفتم این ناراحتی از چیست یا امیر المؤمنین گفت محمّد! تاکنون بیش از صد نفر از اولاد فاطمه کشته شده اند اما رئیس و پیشوای آنها باقی مانده است. گفتم رئیس آنها کیست؟ گفت جعفر بن محمّد. گفتم یا امیر المؤمنین او مردی است که عبادت فرسوده اش کرده و متوجه پرستش خدا است کاری بسلطنت و ریاست ندارد. گفت من میدانم تو او را امام میدانی ولی چه کنم که سلطنت نازا است و خویشاوندی بر نمی دارد من قسم خورده ام که امشب تا صبح از دست او آسوده شوم. محمّد گفت از این تصمیم منصور خیلی ناراحت شدم بطوری که زمین با تمام وسعتش برایم تنگ مینمود. جلادی را خواست باو گفت وقتی ابا عبد اللَّه را حاضر کردم و مشغول صحبت با او شدم همین که شب کلاه را از سرم برداشتم گردنش را بزن همین علامت بین من و تو باشد. همان ساعت امام صادق ع را حاضر نمود من داخل حیاط خدمتش رسیدم دیدم لبهایش حرکت می کند و دعایی می خواند نفهمیدم چه میخواند بعد دیدم قصر در حرکت است مثل یک کشتی که داخل امواج دریا قرار گرفته باشد. منصور را دیدم با سر و پای برهنه مقابل امام راه میرود دندانهایش بهم میخورد و تمام اعضای بدنش میلرزد گاهی قرمز و گاهی زرد می شود. بازوی امام صادق را گرفته بالای تخت سلطنت کشاند و خودش دو زانو در مقابلش نشست مثل بنده ای که مقابل آقای خود بنشیند. میگفت یا ابن رسول اللَّه چرا زحمت کشیده و در این ساعت اینجا تشریف آورده ای؟ فرمود: برای اطاعت از خدا و پیامبر و فرمانبرداری از تو آمده ام یا امیر المؤمنین خدا عزت ترا طولانی کند. منصور گفت من شما را نخواستم پیک اشتباه کرده گفت هر حاجت داری بخواه. فرمود: خواهش میکنم بعد از این اگر کاری نداشتی مرا احضار نکن. منصور گفت بسیار خوب جز این نیز هر چه بخواهی انجام میدهم. حضرت صادق فوری خارج شد من خدا را شکر کردم. منصور دستور داد برایش لحاف بیاورند خوابید تا نیمی از شب گذشته بیدار نشد وقتی بیدار شد من بالای سرش نشسته بودم خوشحال شد بمن گفت: نرو تا من نمازهای قضا شده ام را بخوانم آن وقت برایت جریانی را نقل کنم. پس از خواندن نمازها بمن گفت: وقتی ابا عبد اللَّه صادق را احضار نمودم و تصمیم بدی درباره اش گرفتم. ناگاه اژدهایی را دیدم که با دم خود تمام قصر مرا محاصره نموده لب بالای خود را بالای قصر و لب پایین را به پایین قصر گذاشته با زبان فصیح عربی گفت: منصور بخدا سوگند اگر کوچکترین آسیبی به حضرت صادق برسانی تو و تمام قصر و ساکنان آن را میبلعم هوش از سرم پرید و به لرزه افتادم، دندانهایم بهم میخورد. گفت: بمنصور گفتم یا امیر المؤمنین این موضوع برای کسی که اسمها و دعاهایی را میداند که اگر بر شب بخواند مثل روز روشن میگردد و بر روز بخواند چون شب تیره میگردد و اگر بر امواج دریاها بخواند آرام می

شونـد عجیب نیست. پس از چنـد روز گفتم اجـازه میـدهی خـدمت حضـرت صـادق علیه السّلام بروم اجـازه داد و مانع نشـد. خـدمت ایشـان رسـیدم سـلام کرده گفتم: آقـای من ترا بحق جـدت قسم میـدهم آن دعایی که وقتی وارد قصـر منصور شـدی میخواندی بمن بیاموز فرمود: مانعی ندارد دعا را بمن تعلیم فرمود که در جای خود ذکر خواهد شد - . مهج الدعوات: ۲۵۱ - .

**[ترجمه]

«۴۳»

مهج، [مهـج الـدعوات] عَلِيُّ بْنُ عَبْـدِ الصَّمَـدِ عَنْ عَمٍّ وَالِـدِهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْـدِ الصَّمَدِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الدُّورْيَسْتِيِّ عَنْ وَالِدِهِ عَنِ الصَّدُوقِ قَالَ وَ حَدَّثَنِي الشَّيْخُ جَدِّي عَنْ وَالِدِهِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ نَبَّالٍ عَنِ الصَّدُوقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ شُيُوخِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ الْإِسْكَنْدَرِيِّ: مِثْلَهُ (۲)

**[ترجمه]مهج الدعوات: از عبید الله اسکندری مانند آن را روایت کرده است - . همان: ۱۸ - .

**[ترجمه]

بیان

الدواج کرمان و غراب اللحاف الذی یلبس ذکره الفیروزآبادی (۳).

**[ترجمه]الـدواج ماننـد رمـان و غراب، لحافی است که آن را روی خود می اندازنـد و فیروزآبادی آن را بیان کرده است - . قاموس ۱ : ۱۸۹ - .

**[ترجمه]

«۴۴»

کا، [الکافی] عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ: حَمَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الْحَمْلَةَ الثَّانِيَةَ إِلَى الْكُوفَةِ وَ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ بِهَا فَلَمَّا أَشْرَفَ عَلَى الْهَاشِمِيَّةِ مَدِينَةِ أَبِي جَعْفَرٍ أَخْرَجَ رِجْلَهُ مِنْ غَرْزِ الرَّحْلِ (۴) ثُمَّ نَزَلَ وَ دَعَا بِبَغْلٍ شَهْبَاءَ وَ لَبِسَ ثِيَاباً بِيضاً وَ كُمَّةً بَيْضَاءَ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ قَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ لَقَدْ تَشَبَّهْتَ بِالْأَنْبِيَاءِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَ أَنَّى تُبَعِّدُنِي مِنْ أَبْنَاءِ الْأَنْبِيَاءِ

۱- ۱. مهج الدعوات ص ۲۵۱.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۱۸.

٣- ٣. القاموس ج ١ ص ١٨٩.

٤- ٤. غرز الرحل: هو ركاب من جلد يقال: غرز رجله فی الغرز إذا وضعها فيه كاغترز(القاموس).

قَالَ لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَبْعَثَ إِلَى الْمَدِينَهِ مَنْ يَعْقِرُ نَخْلَهَا وَ يَسْبِي ذُرِّيَّتَهَا فَقَالَ وَ لِمَ ذَاکَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ رُفِعَ إِلَيَّ أَنَّ مَوْلَاکَ الْمُعَلَّى بْنَ خُنَيْسٍ يَدْعُو إِلَيْکَ وَ يَجْمَعُ لَکَ الْأَمْوَالَ فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا کَانَ فَقَالَ لَسْتُ أَرْضَى مِنْکَ إِلَّا بِالطَّلَاقِ وَ الْعَتَاقِ وَ الْهَدْيِ وَ الْمَشْيِ فَقَالَ أَ بِالْأَنْدَادِ مِنْ دُونِ اللَّهِ تَأْمُرُنِي أَنْ أَحْلِفَ إِنَّهُ مَنْ لَمْ يَرْضَ بِاللَّهِ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ فَقَالَ أَ تَتَفَقَّهُ عَلَيَّ فَقَالَ وَ أَنَّى تُبَعِّدُنِي مِنَ التَّفَقُّهِ وَ أَنَا ابْنُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ فَإِنِّي أَجْمَعُ بَيْنَکَ وَ بَيْنَ مَنْ سَعَى بِکَ قَالَ فَافْعَلْ قَالَ فَجَاءَ الرَّجُلُ الَّذِي سَعَى بِهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَا هَذَا قَالَ فَقَالَ نَعَمْ وَ اللَّهِ الَّذِي لا إِلهَ إِلَّا هُوَ عالِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهادَهِ ... الرَّحْمنُ الرَّحِيمُ لَقَدْ فَعَلْتَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَا وَيْلَکَ تُجَلِّلُ اللَّهَ فَيَسْتَحْيِي مِنْ تَعْذِيبِکَ وَ لَکِنْ قُلْ بَرِئْتُ مِنْ حَوْلِ اللَّهِ وَ قُوَّتِهِ وَ أَلْجَأْتُ إِلَى حَوْلِي وَ قُوَّتِي فَحَلَفَ بِهَا الرَّجُلُ فَلَمْ يَسْتَتِمَّهَا حَتَّى وَقَعَ مَيِّتاً فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ لَا أُصَدِّقُ بَعْدَهَا عَلَيْکَ أَبَداً وَ أَحْسَنَ جَائِزَتَهُ وَ رَدَّهُ (۱).

**[ترجمه]کافی: صفوان جمال گفت امام صادق ع را برای بار دوم به کوفه بردم منصور نیز در آنجا بود وقتی به هاشمیه شهر ابوجعفر نزدیک شد پایش را از رکاب بیرون آورد و پایین آمد سپس قاطری سفید خواست و لباسی سفید پوشید وقتی وارد آنجا شد منصور به او گفت خود را شبیه پیامبران کرده ای امام فرمود: چطور مرا از فرزند پیامبران دور می دانی، گفت: تصمیم گرفتم کسی را به مدینه بفرستم تا نخل هایش را از بیخ ببرد و ذریه آن را دشنام دهد. امام فرمود: برای چه امیر المؤمنین؟ گفت: برایم خبر آورده اند که غلامت معلی بن خنیس به بیعت با تو دعوت کرده و برایت پول جمع می کند. فرمود: به خدا قسم چنین نیست. گفت: از تو راضی نمی شوم مگر اینکه به طلاق زنان و آزاد کردن بندگان قسم بخوری فرمود آیا از من می خواهی که به غیر خدا قسم بخورم؟ آنکه به خدا راضی نباشد .... گفت برای من اظهار فقه نکن فرمود: مرا از اظهار فقه دور می دانی در حالی که فرزند رسول خدا هستم. گفت: من تو را با کسی که از تو خبر آورده روبرو می کنم فرمود این کار را بکن. مردی که در مورد امام خبر آورده بود آمد امام ع فرمود: ای مرد تو این حرف را زدی؟ گفت بله قسم به خدایی که جز او خدایی نیست و عالم به غیب و گواه است به خداوند رحمان و رحیم تو این کار را انجام دادی. امام به او فرمود: وای بر تو خداوند را بزرگ می شماری تا از عذاب تو شرم کند بگو از نیرو و قدرت خدا بیزارم و به نیرو و قدرت خویش پناه می برم اگر دروغ گفته باشم. مرد همین سوگند را یاد کرد هنوز سخنش تمام نشده بود که افتاد و مرد. منصور گفت: پس از این هرگز سخن کسی را در مورد شما باور نمی کنم و بعد پاداشی نیکو به امام داد و ایشان را بازگرداند

- . کافی ۶ : ۴۴۵ - .

**[ترجمه]

«۴۵»

مهج، [مهج الدعوات] رَأَيْتُ بِخَطِّ عَبْدِ السَّلَامِ الْبَصْرِيِّ بِمَدِينَهِ السَّلَامِ أَخْبَرَنَا أَبُو غَالِبٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّازِيُّ عَنْ جَدِّهِ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ وَ أَبِي سَعِيدٍ الْمُکَارِي وَ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ أَعْيَنَ عَنْ رِزَامِ بْنِ مُسْلِمٍ مَوْلَى خَالِدٍ قَالَ: بَعَثَنِي أَبُو الدَّوَانِيقِ أَنَا وَ نَفَراً مَعِي إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ بِالْحِيرَهِ لِنَقْتُلَهُ فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ فِي رِوَاقِهِ لَيْلًا فَنِلْنَا مِنْهُ حَاجَتَنَا وَ مِنِ ابْنِهِ إِسْمَاعِيلَ ثُمَّ رَجَعْنَا إِلَى أَبِي الدَّوَانِيقِ فَقُلْنَا لَهُ فَرَغْنَا مِمَّا أَمَرْتَنَا بِهِ فَلَمَّا أَصْبَحْنَا مِنَ الْغَدِ وَجَدْنَا فِي رِوَاقِهِ نَاقَتَيْنِ مَنْحُورَتَيْنِ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ إِنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ حَالَ اللَّهُ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَهُ (۲).

**[ترجمه]مهج الدعوات: رزام بن مسلم غلام خالد گفت: منصور دوانیقی مرا با چند نفر فرستاد که شبانه امام صادق را بکشم در آن موقع امام صادق در حیره بود. شب داخل ایوان ایشان شدیم و مأموریت خود را نسبت باو و فرزندش اسماعیل انجام دادیم برگشتیم پیش منصور و او را از جریان مطلع کردیم. فردا صبح دیدیم دو شتر کشته در ایوان افتاده است. ابو الحسن محمّد بن یوسف گفت: خداوند حضرت صادق را از شر آنها نگه داشت - . مهج الدعوات: ۲۱۲ - .

**[ترجمه]

«۴۶»

مهج، [مهج الدعوات] مِنْ کِتَابِ الْخَصَائِصِ لِلْحَافِظِ أَبِی الْفَتْحِ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ

ص: ۲۰۴

۱- ۱. الکافی ج ۶ ص ۴۴۵ و فیه(تمجد) بدل(تجلل).

۲- ۲. مهج الدعوات ص ۲۱۲.

النَّطَنْزِي عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ أَحْمَدَ الصَّيْرَفِيِّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ الرَّبِّ بْنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مِهْرَانَ الْأَصْفَهَانِيِّ عَنْ خَلَّادِ بْنِ يَحْيَى عَنْ قَيْسِ بْنِ الرَّبِيعِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: دَعَانِي الْمَنْصُورُ يَوْماً قَالَ أَ مَا تَرَى مَا هُوَ هَذَا يَبْلُغُنِي عَنْ هَذَا الْحَبَشِيِّ قُلْتُ وَ مَنْ هُوَ يَا سَيِّدِي قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ اللَّهِ لَأَسْتَأْصِلَنَّ شَأْفَتَهُ ثُمَّ دَعَا بِقَائِدٍ مِنْ قُوَّادِهِ فَقَالَ انْطَلِقْ إِلَى الْمَدِينَةِ فِي أَلْفِ رَجُلٍ فَاهْجِمْ عَلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ خُذْ رَأْسَهُ وَ رَأْسَ ابْنِهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ فِي مَسِيرِكَ فَخَرَجَ الْقَائِدُ مِنْ سَاعَتِهِ حَتَّى قَدِمَ الْمَدِينَةَ وَ أَخْبَرَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ فَأَمَرَ فَأُتِيَ بِنَاقَتَيْنِ فَأَوْثَقَهُمَا عَلَى بَابِ الْبَيْتِ وَ دَعَا بِأَوْلَادِهِ مُوسَى وَ إِسْمَاعِيلَ وَ مُحَمَّدٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ فَجَمَعَهُمْ وَ قَعَدَ فِي الْمِحْرَابِ وَ جَعَلَ يُهَمْهِمُ قَالَ أَبُو بَصِيرٍ فَحَدَّثَنِي سَيِّدِي مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ أَنَّ الْقَائِدَ هَجَمَ عَلَيْهِ فَرَأَيْتُ أَبِي وَ قَدْ هَمْهَمَ بِالدُّعَاءِ فَأَقْبَلَ الْقَائِدُ وَ كُلُّ مَنْ كَانَ مَعَهُ قَالَ خُذُوا رَأْسَيْ هَذَيْنِ الْقَائِمَيْنِ فَاجْتَزُّوا رَأْسَيْهِمَا فَفَعَلُوا وَ انْطَلَقُوا إِلَى الْمَنْصُورِ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ اطَّلَعَ الْمَنْصُورُ فِي الْمِخْلَاةِ الَّتِي كَانَ فِيهَا الرَّأْسَانِ فَإِذَا هُمَا رَأْسَا نَاقَتَيْنِ فَقَالَ الْمَنْصُورُ أَيُّ شَيْءٍ هَذَا قَالَ يَا سَيِّدِي مَا كَانَ بِأَسْرَعَ مِنْ أَنِّي دَخَلْتُ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ فَدَارَ رَأْسِي وَ لَمْ أَنْظُرْ مَا بَيْنَ يَدَيَّ فَرَأَيْتُ شَخْصَيْنِ قَائِمَيْنِ خُيِّلَ إِلَيَّ أَنَّهُمَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ مُوسَى ابْنُهُ فَأَخَذْتُ رَأْسَيْهِمَا فَقَالَ الْمَنْصُورُ اكْتُمْ عَلَيَّ فَمَا حَدَّثْتُ بِهِ أَحَداً حَتَّى مَاتَ قَالَ الرَّبِيعُ فَسَأَلْتُ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عليه السلام عَنِ الدُّعَاءِ فَقَالَ سَأَلْتُ أَبِي عَنِ الدُّعَاءِ فَقَالَ هُوَ دُعَاءُ الْحِجَابِ وَ ذَكَرَ الدُّعَاءَ(۱).

**[ترجمه]مهج الدعوات: قیس بن ربیع گفت: پدرم نقل کرد که منصور مرا خواست گفت: نمی بینی این حبشی مرا چقدر ناراحت کرده؟! گفتم: کدام؟ گفت جعفر بن محمّد بخدا ریشه اش را قطع میکنم. بعد یکی از سرهنگان را خواست گفت هم اکنون با هزار نفر بمدینه برو و بجعفر بن محمّد هجوم ببر و سر او و پسرش موسی بن جعفر را برایم بیاور. سرهنگ همان ساعت رفت وارد مدینه شد. بحضرت صادق خبر دادند دستور داد دو شتر آوردند و بر در خانه بستند بچه های خود موسی و اسماعیل و محمّد و عبد اللّه را خواست همه را جمع نمود و در محراب نشست و شروع کرد بدعا خواندن. ابو بصیر گفت: حضرت موسی بن جعفر فرمود: آن سرهنگ حمله کرد دیدم پدرم دعای خویش را با ابتهال میخواند تمام سپاهیان با فرمانده خود آمدند سرهنگ گفت سر همین دو نفر را که ایستاده اند ببرید. سر آنها را بریدند و پیش منصور برگشتند وقتی وارد شدند منصور داخل خرجینی که سرها در آن قرار داشت نگاه کرد دید سر دو شتر است. بفرمانده سپاه گفت: اینها چیست؟ گفت: آقا ما با تمام سرعت بمدینه رفتیم و داخل خانه جعفر بن محمّد شدیم سرم چرخید جلوی خود را ندیدم، چشمم به دو نفر افتاد که ایستاده اند خیال کردم آن دو جعفر بن محمّد و پسرش موسی بن جعفر است سر هر دو را سربریدم. منصور گفت این جریان را برای کسی نقل نکنی من نیز بکسی نگفتم تا منصور مرد. ربیع گفت: از موسی بن جعفر علیه السّلام پرسیدم آن دعا چه بود گفت: من از پدرم سؤال کردم فرمود: این دعای حجاب است و دعا را ذکر کرد - . مهج الدعوات: ۲۱۳ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری الشأفه(۲)

قرحه تخرج فی أسفل القدم فتکوی فتذهب و إذا قطعت مات صاحبها و الأصل و استأصل الله شأفته أذهبه کما تذهب تلک

القرحه أو معناه أزاله من أصله.

ص: ٢٠٥

١- ١. مهج الدعوات ص ٢١٣.

٢- ٢. هذا نص القاموس ج ٢ ص ١٨٤.

**[ترجمه]جوهری گفت: الشأفه - . قاموس ۲ : ۱۸۴ - جراحتی است که در پایین پا ایجاد می شود سپس می سوزاند و می رود و وقتی آن جراحت قطع شود شخص مجروح می میرد. الأصل و استأصل الله شأفته یعنی خداوند او را از بین برد هم چنان که آن جراحت از بین می برد یا معنایش آن است که ریشه او را از بین برد.

**[ترجمه]

«۴۷»

کشف، [کشف الغمه] وَ قَالَ الْحَافِظُ عَبْدُ الْعَزِیزِ رُوِیَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: لَمَّا دُفِعْتُ إِلَی أَبِی جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ انْتَهَرَنِی وَ کَلَّمَنِی بِکَلَامٍ غَلِیظٍ ثُمَّ قَالَ لِی یَا جَعْفَرُ قَدْ عَلِمْتُ بِفِعْلِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الَّذِی یُسَمُّونَهُ النَّفْسَ الزَّکِیَّهَ وَ مَا نَزَلَ بِهِ وَ إِنَّمَا أَنْتَظِرُ الْآنَ أَنْ یَتَحَرَّکَ مِنْکُمْ أَحَدٌ فَأُلْحِقَ الْکَبِیرَ بِالصَّغِیرِ قَالَ فَقُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ حَدَّثَنِی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ إِنَّ الرَّجُلَ لَیَصِلُ رَحِمَهُ وَ قَدْ بَقِیَ مِنْ عُمُرِهِ ثَلَاثُ سِنِینَ فَیُمِدُّهَا اللَّهُ إِلَی ثَلَاثٍ وَ ثَلَاثِینَ سَنَهً وَ إِنَّ الرَّجُلَ لَیَقْطَعُ رَحِمَهُ وَ قَدْ بَقِیَ مِنْ عُمُرِهِ ثَلَاثٌ وَ ثَلَاثُونَ سَنَهً فَیَبْتُرُهَا اللَّهُ إِلَی ثَلَاثِ سِنِینَ قَالَ فَقَالَ لِی [وَ] اللَّهِ لَقَدْ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ أَبِیکَ قُلْتُ نَعَمْ حَتَّی رَدَّدَهَا عَلَیَّ ثَلَاثاً ثُمَّ قَالَ انْصَرِفْ (۱).

وَ مِنْ کِتَابِ الْحَافِظِ عَبْدِ الْعَزِیزِ قَالَ حَدَّثَ أَبُو الْحُسَیْنِ یَحْیَی بْنُ الْحُسَیْنِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام قَالَ کَتَبَ إِلَیَّ عَبَّادُ بْنُ یَعْقُوبَ یُخْبِرُنِی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: دَخَلَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَلَی أَبِی جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ فَتَکَلَّمَ فَلَمَّا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِهِ أَرْسَلَ إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَرَدَّهُ فَلَمَّا رَجَعَ حَرَّکَ شَفَتَیْهِ بِشَیْ ءٍ فَقِیلَ لَهُ مَا قُلْتَ قَالَ قُلْتُ اللَّهُمَّ أَنْتَ تَکْفِی مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ وَ لَا یَکْفِی مِنْکَ شَیْ ءٌ فَاکْفِنِیهِ فَقَالَ لِی مَا یَبَرُّکَ عِنْدِی فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَدْ بَلَغْتُ أَشْیَاءَ لَمْ یَبْلُغْهَا أَحَدٌ مِنْ آبَائِی فِی الْإِسْلَامِ وَ مَا أَرَانِی أَصْحَبُکَ إِلَّا قَلِیلًا مَا أَرَی هَذِهِ السَّنَهَ تَتِمُّ لِی قَالَ فَإِنْ بَقِیتَ قَالَ مَا أَرَانِی أَبْقَی قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ احْسِبُوا لَهُ فَحَسَبُوا فَمَاتَ فِی شَوَّالٍ (۲).

**[ترجمه]کشف الغمه: امام صادق ع فرمود: هنگامی که مرا نزد منصور بردند او با خشونت بسیار با من سخن گفت سپس به من گفت ای جعفر من میدانم که محمد بن عبدالله که او را نفس زکیه می نامند چه کرده و چه اتفاقی برایش افتاده است. الآن منتظرم احدی از شما حرکتی انجام دهد تا من کوچک و بزرگ شما را نابود کنم. گفتم یا امیر المؤمنین پدرم از پدرش و او حسین بن علی و او از علی ع و ایشان از پیامبر برایم نقل کرده است که اگر فردی که از عمرش سه سال باقی مانده صله رحم به جا آورد خداوند عمرش را به سی و سه سال خواهد افزود و اگر فردی که از عمرش سی و سه سال باقی مانده است با خویشاوندان خود قطع ارتباط کند خداوند عمرش را به سه سال کاهش خواهد داد. منصور گفت تو را به خدا این حدیث را از پدرت شنیدی؟ گفتم بله او این حدیث را سه بار تکرار کرد سپس گفت برو - . کشف الغمه ۲ : ۳۸۳ - .

اسحاق فرزند امام صادق ع از پدرش نقل کرده است: امام صادق ع نزد منصور رفت و با او سخن گفت وقتی از آنجا خارج شدند منصور به دنبال امام ع فرستاد و او را بازگرداند. امام وقتی برگشت لبهایش را حرکت داده و چیزی گفت به ایشان گفتند چه گفتید فرمود گفتم «اللَّهُمَّ أَنْتَ تَکْفِی مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ وَ لَا یَکْفِی مِنْکَ شَیْ ءٌ فَاکْفِنِیهِ» به من گفت: چه چیز تو را در نظر من بزرگ کرده است؟ امام صادق ع فرمود: من به چیزهایی رسیدم که هیچ یک از پدرانم در اسلام به آن نرسیدند و فکر

نمی کنم که مدت زمان زیادی تو را همراهی کنم و تمام شدن این سال را نخواهم دید. گفت: اگر زنده ماندی چه؟ فرمود: فکر نمی کنم بمانم. منصور گفت: زمانی را که گفته محاسبه کنید محاسبه کردند و امام در ماه شوال وفات یافت - . همان ۲ : ۳۸۴ - .

**[ترجمه]

«۴۸»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُرَازِمٍ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حَیْثُ خَرَجَ مِنْ عِنْدِ أَبِی جَعْفَرٍ مِنَ الْحِیرَهِ فَخَرَجَ سَاعَهَ أُذِنَ لَهُ وَ انْتَهَی إِلَی السَّالِحِینَ (۳) فِی أَوَّلِ اللَّیْلِ فَعَرَضَ لَهُ عَاشِرٌ(۴) کَانَ یَکُونُ فِی السَّالِحِینَ

ص: ۲۰۶

۱- ۱. کشف الغمّه ج ۲ ص ۳۸۳.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۲ ص ۳۸۴.

۳- ۳. السالحین موضع علی أربعه فراسخ من بغداد الی المغرب.

۴- ۴. العاشر: من یأخذ العشر، یقال: عشرت ماله أعشره عشرا فأنا عاشر، و عشرته فأنا معشر و عشار، اذا أخذت عشره.« النهایه».

فِی أَوَّلِ اللَّیْلِ فَقَالَ لَهُ- لَا أَدَعُکَ تَجُوزُ فَأَلَحَّ عَلَیْهِ وَ طَلَبَ إِلَیْهِ فَأَبَی إِبَاءً وَ مُصَادِفٌ مَعَهُ فَقَالَ لَهُ مُصَادِفٌ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّمَا هَذَا کَلْبٌ قَدْ آذَاکَ وَ أَخَافُ أَنْ یَرُدَّکَ وَ مَا أَدْرِی مَا یَکُونُ مِنْ أَمْرِ أَبِی جَعْفَرٍ وَ أَنَا وَ مُرَازِمٌ أَ تَأْذَنُ لَنَا أَنْ نَضْرِبَ عُنُقَهُ ثُمَّ نَطْرَحَهُ فِی النَّهَرِ فَقَالَ کُفَّ یَا مُصَادِفُ فَلَمْ یَزَلْ یَطْلُبُ إِلَیْهِ حَتَّی ذَهَبَ مِنَ اللَّیْلِ أَکْثَرُهُ فَأَذِنَ لَهُ فَمَضَی فَقَالَ یَا مُرَازِمُ هَذَا خَیْرٌ أَمِ الَّذِی قُلْتُمَاهُ قُلْتُ هَذَا جُعِلْتُ فِدَاکَ فَقَالَ یَا مُرَازِمُ إِنَّ الرَّجُلَ یَخْرُجُ مِنَ الذُّلِّ الصَّغِیرِ فَیُدْخِلُهُ ذَلِکَ فِی الذُّلِّ الْکَبِیرِ(۱).

**[ترجمه]کافی: مرازم از پدر خود نقل کرد که گفت: وقتی منصور دوانیقی اجازه داد که امام صادق ع از حیره خارج شود من در خدمت ایشان بودم، با هم رفتیم تا بسالحین رسیدیم (محلی است در چهار فرسخی بغداد) سر شب بود یکی از کسانی که مسئول جمع آوری مالیات و ساکن سالحین بود جلوی ایشان را گرفت و گفت: نمیگذارم رد شوی هر چه امام اصرار کرد و خواهش نمود قبول نکرد و امتناع ورزید. مصادف که در خدمت امام بود عرض کرد آقا اجازه بدهید این مرد را که باعث ناراحتی شما شده بکشم میترسم شما را برگرداند و نمیدانیم منصور این بار چه تصمیمی درباره شما خواهد گرفت، من و مرازم گردنش را میزنیم و پیکر او را در نهر می اندازیم. فرمود دست نگهدار مصادف. امام پیوسته از او خواهش میکرد اجازه دهد و او امتناع میورزید تا مقدار زیادی از شب گذشت بالاخره در این موقع اجازه داد و رفت. فرمود: مرازم این بهتر است یا آنچه شما میگفتید. عرض کردم این بهتر است فرمود: مرازم گاهی شخص از یک ناراحتی کوچک بیرون می آید ولی در ناراحتی بزرگتری قرار میگیرد - . کافی ۸ : ۸۷ - .

**[ترجمه]

«۴۹»

أَعْلَامُ الدِّینِ، لِلدَّیْلَمِیِّ رُوِیَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ یَقْطِینٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: وُلِّیَ عَلَیْنَا بِالْأَهْوَازِ رَجُلٌ مِنْ کُتَّابِ یَحْیَی بْنِ خَالِدٍ وَ کَانَ عَلَیَّ بَقَایَا مِنْ خَرَاجٍ کَانَ فِیهَا زَوَالُ نِعْمَتِی وَ خُرُوجِی مِنْ مِلْکِی فَقِیلَ لِی إِنَّهُ یَنْتَحِلُ هَذَا الْأَمْرَ فَخَشِیتُ أَنْ أَلْقَاهُ مَخَافَةَ أَنْ لَا یَکُونَ مَا بَلَغَنِی حَقّاً فَیَکُونَ خُرُوجِی مِنْ مِلْکِی وَ زَوَالَ نِعْمَتِی فَهَرَبْتُ مِنْهُ إِلَی اللَّهِ تَعَالَی وَ أَتَیْتُ الصَّادِقَ علیه السلام مُسْتَجِیراً فَکَتَبَ إِلَیْهِ رُقْعَةً صَغِیرَةً فِیهَا بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ إِنَّ لِلَّهِ فِی ظِلِّ عَرْشِهِ ظِلًّا لَا یَسْکُنُهُ إِلَّا مَنْ نَفَّسَ عَنْ أَخِیهِ کُرْبَةً وَ أَعَانَهُ بِنَفْسِهِ أَوْ صَنَعَ إِلَیْهِ مَعْرُوفاً وَ لَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ وَ هَذَا أَخُوکَ الْمُسْلِمُ ثُمَّ خَتَمَهَا وَ دَفَعَهَا إِلَیَّ وَ أَمَرَنِی أَنْ أُوصِلَهَا إِلَیْهِ فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَی

بِلَادِی صِرْتُ إِلَی مَنْزِلِهِ فَاسْتَأْذَنْتُ عَلَیْهِ وَ قُلْتُ رَسُولُ الصَّادِقِ علیه السلام بِالْبَابِ فَإِذَا أَنَا بِهِ وَ قَدْ خَرَجَ إِلَیَّ حَافِیاً فَلَمَّا بَصُرَ بِی سَلَّمَ عَلَیَّ وَ قَبَّلَ مَا بَیْنَ عَیْنَیَّ ثُمَّ قَالَ لِی یَا سَیِّدِی أَنْتَ رَسُولُ مَوْلَایَ فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ هَذَا عِتْقِی مِنَ النَّارِ إِنْ کُنْتَ صَادِقاً فَأَخَذَ بِیَدِی وَ أَدْخَلَنِی مَنْزِلَهُ وَ أَجْلَسَنِی فِی مَجْلِسِهِ وَ قَعَدَ بَیْنَ یَدَیَّ ثُمَّ قَالَ یَا سَیِّدِی کَیْفَ خَلَّفْتَ مَوْلَایَ فَقُلْتُ بِخَیْرٍ فَقَالَ اللَّهَ اللَّهَ قُلْتُ اللَّهَ حَتَّی أَعَادَهَا ثُمَّ نَاوَلْتُهُ الرُّقْعَةَ فَقَرَأَهَا وَ قَبَّلَهَا وَ وَضَعَهَا عَلَی عَیْنَیْهِ ثُمَّ قَالَ یَا أَخِی مُرْ بِأَمْرِکَ فَقُلْتُ فِی جَرِیدَتِکَ عَلَیَّ کَذَا وَ کَذَا أَلْفَ دِرْهَمٍ وَ فِیهِ عَطَبِی (۲)

وَ هَلَاکِی فَدَعَا بِالْجَرِیدَةِ فَمَحَا عَنِّی کُلَّ مَا کَانَ فِیهَا وَ أَعْطَانِی بَرَاءَةً مِنْهَا

۱- ۱. الکافی ج ۸ ص ۸۷.

۲- ۲. العطب: الهلاک یقال عطب کفرح، هلک.

ثُمَّ دَعَا بِصَنَادِيقِ مَالِهِ فَنَاصَفَنِي عَلَيْهَا ثُمَّ دَعَا بِدَوَابِّهِ فَجَعَلَ يَأْخُذُ دَابَّةً وَ يُعْطِينِي دَابَّةً ثُمَّ دَعَا بِغِلْمَانِهِ فَجَعَلَ يُعْطِينِي غُلَاماً وَ يَأْخُذُ غُلَاماً ثُمَّ دَعَا بِكِسْوَتِهِ فَجَعَلَ يَأْخُذُ ثَوْباً وَ يُعْطِينِي ثَوْباً حَتَّى شَاطَرَنِي جَمِيعَ مِلْكِهِ وَ يَقُولُ هَلْ سَرَرْتُكَ وَ أَقُولُ إِي وَ اللَّهِ وَ زِدْتَ عَلَيَّ السُّرُورَ فَلَمَّا كَانَ فِي الْمَوْسِمِ قُلْتُ وَ اللَّهِ لَا كَانَ جَزَاءُ هَذَا الْفَرَحِ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَى رَسُولِهِ مِنَ الْخُرُوجِ إِلَى الْحَجِّ وَ الدُّعَاءِ لَهُ وَ الْمَصِيرِ إِلَى مَوْلَايَ وَ سَيِّدِي الصَّادِقِ علیه السلام وَ شُكْرِهِ عِنْدَهُ وَ أَسْأَلُهُ الدُّعَاءَ لَهُ فَخَرَجْتُ إِلَى مَكَّةَ وَ جَعَلْتُ طَرِيقِي إِلَى مَوْلَايَ علیه السلام فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَيْهِ رَأَيْتُهُ وَ السُّرُورُ فِي وَجْهِهِ وَ قَالَ يَا فُلَانُ مَا كَانَ مِنْ خَبَرِكَ مِنَ الرَّجُلِ فَجَعَلْتُ أُورِدُ عَلَيْهِ خَبَرِي وَ جَعَلَ يَتَهَلَّلُ وَجْهُهُ وَ يَسُرُّ السُّرُورَ فَقُلْتُ يَا سَيِّدِي هَلْ سُرِرْتَ بِمَا كَانَ مِنْهُ إِلَيَّ فَقَالَ إِي وَ اللَّهِ سَرَّنِي إِي وَ اللَّهِ لَقَدْ سَرَّ آبَائِي إِي وَ اللَّهِ لَقَدْ سَرَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِي وَ اللَّهِ لَقَدْ سَرَّ اللَّهَ فِي عَرْشِهِ.

**[ترجمه]اعلام الدین دیلمی: از حسن بن علی بن یقطین از پدر خود و او از جدش روایت میکند که در اهواز مردی از نویسندگان یحیی بن خالد فرماندار شد من یک بدهی مالیاتی داشتم که با پرداخت آن تمام ثروت و مالم از بین میرفت بمن گفتند آن مرد شیعه است. میترسیدم او را ببینم مبادا آنچه گفته اند صحیح نباشد و در اثر آن زندگی من متلاشی شود. بخدا پناه بردم، خدمت حضرت صادق رسیدم و از ایشان تقاضای کمک کردم. نامه ی کوچکی نوشت: «بسم اللّه الرحمن الرحیم ان للّه فی ظلّ عرشه ظلا لا یسکنه الا من نفس عن اخیه کربه و اعانه بنفسه او صنع الیه معروفا و لو بشق تمره و هذا اخوك و السلام» خدا در زیر عرش سایبانی دارد و کسی زیر آن سایبان ساکن می شود که رنجی از دل برادر مؤمن خود برطرف کند یا با جان خویش باو کمک کند و یا به او نیکی نماید، گر چه با یک دانه خرما باشد این مرد برادر تو است و السلام. امام نامه را امضا نمود و بمن سپرد دستور داد باو برسانم وقتی وارد شهر خود شدم بر در منزل او رفتم و اجازه خواستم گفتم بگویید پیکی از طرف حضرت صادق آمده ناگاه دیدم با پای برهنه آمد همین که مرا دید سلام کرد و پیشانی مرا بوسید گفت آقا شما پیک مولایم امام صادق هستید؟ گفتم آری. گفت: باعث نجات من از آتش جهنم می شوی اگر راست بگویی. دست مرا گرفت و داخل منزل نمود، مرا در جای خود نشاند روبروی من نشست. گفت: آقای من حال مولایم چطور است؟ گفتم: بسیار خوب گفت: راست میگویی تو را بخدا گفتم بخدا قسم خوب بود. بعد نامه را باو دادم خواند بوسید و بر روی چشمهای خود گذاشت. آنگاه گفت: برادر هر چه مایلی بگو. گفتم: در دفتر مالیات، من فلان مبلغ بدهکارم اگر پرداخت کنم از بین میروم. دفتر را خواست و تمام مالیات مرا خط زد و نامه ای داد مبنی بر اینکه بدهی مالیاتی ندارم بعد مخزن اموال خود را خواست و تمام ثروت خویش را با من نصف نمود. از چهار پایان یک مرکب را خود برمیداشت و یکی را بمن میداد آنگاه غلامان را خواست یک غلام را بمن داد و دیگری را برای خود نگه داشت. لباسهای خود را خواست یک جامه بمن میداد دیگری را نگه میداشت تمام ثروت خود را نصف کرد در بین میگفت آیا تو را شاد کردم. گفتم بخدا قسم شاد شدم. زمان حج که رسید با خود گفتم پاداش این عمل چیزی نیست جز اینکه بمکه بروم و در آنجا برایش دعا کنم و خدمت مولایم حضرت صادق برسم و از ایشان سپاس گزاری کرده و تقاضا کنم برایش دعا کند بمکه رفتم و خدمت حضرت صادق رسیدم. همین که چشمم به آقا افتاد دیدم آثار شادی بر چهره اش آشکارا نمایان شد. فرمود: با آن مرد چه کردی؟ من جریان را برایش شرح میدادم و او پیوسته شاد و خوشحال می شد عرض کردم آقا شما از کاری که برای من کرد خوشحال شدید؟ فرمود بله بخدا قسم مرا شاد کرد بخدا سوگند پدران مرا شاد نمود بخدا سوگند پیامبر اکرم را شاد کرد و اللّه خدا را نیز در عرش شاد نمود.

**[ترجمه]

«۵۰»

عِدَّةٌ عَنِ الْحُسَيْنِ: مِثْلَهُ (۱)

وَ رَوَاهُ فِی الْإِخْتِصَاصِ (۲) وَ فِیهِ مَکَانَ الصَّادِقِ الْکَاظِمِ علیه السلام.

وَ لَعَلَّهُ أَظْهَرُ.

**[ترجمه]عده از حسین مانند آن را روایت کرده است - . عده الداعی: ۱۳۶ - ، در اختصاص - . این روایت را در اختصاص نیافتیم ولی نامه ای که امام صادق ع به نجاشی در مورد یکی از کارگزاران مالیات در دیوان او نوشته است در این کتاب موجود است، و این نامه در برخی از معانی به این روایت نزدیک است، ص ۲۶۰ اختصاص را ملاحظه کنید. - نیز مانند آن آمده و در آن به جای امام صادق ع از امام موسی کاظم ع روایت کرده است.

**[ترجمه]

«۵۱»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ الْأَحْمَرِ عَنْ أَبِی الْقَاسِمِ الْکُوفِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ مُعَاوِیَةَ بْنِ عَمَّارٍ وَ الْعَلَاءِ بْنِ سَیَابَةَ وَ ظَرِیفِ بْنِ نَاصِحٍ قَالَ: لَمَّا بَعَثَ أَبُو الدَّوَانِیقِ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ رَفَعَ یَدَهُ إِلَی السَّمَاءِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ إِنَّکَ حَفِظْتَ الْغُلَامَیْنِ لِصَلَاحِ أَبَوَیْهِمَا فَاحْفَظْنِی لِصَلَاحِ آبَائِی مُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ وَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ علیه السلام اللَّهُمَّ إِنِّی أَدْرَأُ بِکَ فِی نَحْرِهِ وَ أَعُوذُ بِکَ مِنْ شَرِّهِ ثُمَّ قَالَ لِلْجَمَّالِ سِرْ فَلَمَّا اسْتَقْبَلَهُ الرَّبِیعُ بِبَابِ أَبِی الدَّوَانِیقِ قَالَ لَهُ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا أَشَدَّ بَاطِنَهُ عَلَیْکَ لَقَدْ سَمِعْتُهُ یَقُولُ وَ اللَّهِ لَا تَرَکْتُ لَهُمْ نَخْلًا إِلَّا

۱- ۱. عدّه الداعی ص ۱۳۶.

۲- ۲. لم نقف علی هذا الخبر فی المصدر المطبوع، و الموجود فیه رساله الإمام الصّادق علیه السلام الی النجاشیّ فی شأن بعض أهل عمله لخراج کان علیه فی دیوانه، و هی تقرب من هذه الروایه فی بعض معانیها فلاحظ ص ۲۶۰ من الاختصاص.

عَقَرْتُهُ وَ لَا مَالًا إِلَّا نَهَبْتُهُ وَ لَا ذُرِّيَّةً إِلَّا سَبَيْتُهَا قَالَ فَهَمَسَ بِشَيْ ءٍ خَفِيٍّ وَ حَرَّكَ شَفَتَيْهِ فَلَمَّا دَخَلَ سَلَّمَ وَ قَعَدَ فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ أَ مَا وَ اللَّهِ لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ لَا أَتْرُكَ لَكَ نَخْلًا إِلَّا عَقَرْتُهُ وَ لَا مَالًا إِلَّا أَخَذْتُهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ ابْتَلَى أَيُّوبَ فَصَبَرَ وَ أَعْطَى دَاوُدَ فَشَكَرَ وَ قَدَّرَ يُوسُفَ فَغَفَرَ وَ أَنْتَ مِنْ ذَلِكَ النَّسْلِ وَ لَا يَأْتِي ذَلِكَ النَّسْلُ إِلَّا بِمَا يُشْبِهُهُ فَقَالَ صَدَقْتَ قَدْ عَفَوْتُ عَنْكُمْ فَقَالَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ لَمْ يَنَلْ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ أَحَدٌ دَماً إِلَّا سَلَبَهُ اللَّهُ مُلْكَهُ فَغَضِبَ لِذَلِكَ وَ اسْتَشَاطَ فَقَالَ عَلَى رِسْلِكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ هَذَا الْمُلْكَ كَانَ فِي آلِ أَبِي سُفْيَانَ فَلَمَّا قَتَلَ يَزِيدُ لَعَنَهُ اللَّهُ حُسَيْناً سَلَبَهُ اللَّهُ مُلْكَهُ فَوَرَّثَهُ آلَ مَرْوَانَ فَلَمَّا قَتَلَ هِشَامٌ زَيْداً سَلَبَهُ اللَّهُ مُلْكَهُ فَوَرَّثَهُ مَرْوَانَ بْنَ مُحَمَّدٍ فَلَمَّا قَتَلَ مَرْوَانُ إِبْرَاهِيمَ سَلَبَهُ اللَّهُ مُلْكَهُ فَأَعْطَاكُمُوهُ فَقَالَ صَدَقْتَ هَاتِ ارْفَعْ حَوَائِجَكَ فَقَالَ الْإِذْنُ فَقَالَ هُوَ فِي يَدِكَ مَتَى شِئْتَ فَخَرَجَ فَقَالَ لَهُ الرَّبِيعُ قَدْ أَمَرَ لَكَ بِعَشَرَةِ آلَافِ دِرْهَمٍ قَالَ لَا حَاجَةَ لِي فِيهَا قَالَ إِذَنْ تُغْضِبَهُ فَخُذْهَا ثُمَّ تَصَدَّقْ بِهَا(١).

**[ترجمه]کافی: ظریف بن ناصح گفت هنگامی که منصور به دنبال امام صادق ع فرستاد ایشان دستش را به سمت آسمان بلند کرد و فرمود: خداوندا تو دو بچه را به خاطر صالح بودن پدر و مادرشان حفظ نمودی پس مرا نیز به خاطر پدران صالحم محمد و علی و حسن و حسین و علی بن الحسین و محمد بن علی حفظ نما خدایا... و به تو پناه می برم از شر او. سپس به شتربان فرمود حرکت کن. وقتی ربیع بر در کاخ منصور به استقبال ایشان رفت گفت یا ابا عبد الله خیلی از شما خشمگین است شنیدم که می گفت به خدا قسم نخلی برای آن ها باقی نمی گذارم مگر آن که آن را قطع می کنم، تمام اموال او را تصاحب و تمام خانواده اش را اسیر خواهم کرد. ربیع گفت امام چیزی زمزمه زمزمه کرد و لب هایش حرکت کرد وقتی وارد شد سلام کرد و نشست منصور جوابش را داد و گفت: به خدا قسم نخلی برایت باقی نمی گذارم مگر آن که آن را قطع خواهم کرد و تمام اموالت را تصاحب خواهم کرد. امام صادق ع فرمود: یا امیر المؤمنین خداوند عز و جل ایوب را مبتلا کرد و او صبر کرد، به داود نعمت عطا کرد و او شکر کرد، یوسف را قدرت بخشید و او برادرانش را بخشید و تو از نسل آن ها هستی و نسل چنین اشخاصی شبیه خود آن هاست. منصور گفت: راست گفتی شما را بخشیدم. امام فرمود: یا امیر المؤمنین احدی به ما اهل بیت آسیب نمی رساند مگر آنکه حکومت از او گرفته خواهد شد، منصور از این حرف خشمگین شد و خشمش شعله ور شد امام فرمود: صبر داشته باش یا امیر المؤمنین این حکومت در دست خاندان ابو سفیان بود هنگامی که یزید که خدا او را لعنت کند حسین ع را به قتل رساند خداوند حکومت را از او گرفت، خاندان مروان حکومت او را به ارث بردند، وقتی هشام زید را به قتل رساند خداوند حکومت را از وی گرفت و مروان بن محمد آ« را به ارث برد وقتی مروان ابراهیم را به قتل رساند خداوند حکومت را از او گرفت و به شما عطا کرد منصور گفت راست گفتی بیا و حاجت های خود را برآورده کن فرمود اجازه می خواهم که بروم گفت اجازه در دست توست هر وقت خواستی خارج شو امام بیرون رفت ربیع به ایشان گفت: منصور دستور داده است ده هزار درهم به شما بدهم امام فرمود: من نیازی به این پول ندارم ربیع گفت منصور عصبانی خواهد شد پس آن را بگیر و صدقه بده - . کافی ۲ : ۵۶۲ - .

**[ترجمه]

بیان

الرسل بالكسر الرفق و التؤده.

**[ترجمه]الرسل با کسره یعنی با لطف و ملایمت برخورد کردن.

**[ترجمه]

«۵۲»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْمِسْمَعِیِّ قَالَ: لَمَّا قَتَلَ دَاوُدُ بْنُ عَلِیٍّ الْمُعَلَّی بْنَ خُنَیْسٍ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَأَدْعُوَنَّ اللَّهَ تَعَالَی عَلَی مَنْ قَتَلَ مَوْلَایَ وَ أَخَذَ مَالِی فَقَالَ لَهُ دَاوُدُ بْنُ عَلِیٍّ إِنَّکَ لَتُهَدِّدُنِی بِدُعَائِکَ قَالَ حَمَّادٌ قَالَ الْمِسْمَعِیُّ فَحَدَّثَنِی مُعَتِّبٌ أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَمْ یَزَلْ لَیْلَتَهُ رَاکِعاً وَ سَاجِداً فَلَمَّا کَانَ فِی السَّحَرِ سَمِعْتُهُ یَقُولُ وَ هُوَ سَاجِدٌ- اللَّهُمَّ إِنِّی أَسْأَلُکَ بِقُوَّتِکَ الْقَوِیَّهِ وَ بِجَلَالِکَ الشَّدِیدِ الَّذِی کُلُّ خَلْقِکَ لَهُ ذَلِیلٌ أَنْ تُصَلِّیَ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَیْتِهِ وَ أَنْ تَأْخُذَهُ السَّاعَهَ السَّاعَهَ فَمَا رَفَعَ رَأْسَهُ حَتَّی سَمِعْنَا الصَّیْحَهَ فِی دَارِ دَاوُدَ بْنِ عَلِیٍّ فَرَفَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام رَأْسَهُ وَ قَالَ إِنِّی دَعَوْتُ اللَّهَ عَلَیْهِ بِدَعْوَهٍ بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَیْهِ مَلَکاً فَضَرَبَ رَأْسَهُ بِمِرْزَبَهٍ مِنْ حَدِیدٍ

ص: ۲۰۹

۱- ۱. الکافی ج ۲ ص ۵۶۲.

انْشَقَّتْ مِنْهَا مَثَانَتُهُ فَمَاتَ (۱).

**[ترجمه]کافی: مسمعی گفت وقتی داود بن علی معلی بن خنیس را کشت امام صادق ع فرمود: از خدا می خواهم کسی را که غلام مرا کشت و اموالم را گرفت عذاب کند. داود گفت تو مرا با دعایت تهدید می کنی. حماد گفت که مسمعی گفت معتب به من گفت امام صادق ع تمام طول شب در حال رکوع و سجود بود وقتی سحر شد شنیدم در حالی که سجده کرده بود می فرمود: خدایا به قدرت عظیم و به جلال و جبروتت که هر موجودی در برابر آن ذلیل است از تو می خواهم که بر محمد و اهل بیت او درود فرستی و او را هم اکنون عذاب کنی. هنوز سر از سجده برنداشته بود که صدای فریادی از خانه داود شنیدیم امام صادق ع سر بلند کرد و فرمود از خدا درخواست کردم و خداوند عز و جل ملکی فرستاد آن ملك با عمودی آهنین بر سرش زد و با آن مثانه اش را به دو نیم کرد و مرد - . کافی ۲ : ۵۱۳ - .

**[ترجمه]

بیان

المرزبه بالکسر المطرقه الکبیره التی تکون للحداد.

**[ترجمه]المزربه با کسره ابزار آهنین بزرگی که برای آهنگر است.

**[ترجمه]

«۵۳»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَیُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَیْنِ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: قَالَ وَ هُوَ بِالْحِیرَهِ فِی زَمَانِ أَبِی الْعَبَّاسِ إِنِّی دَخَلْتُ عَلَیْهِ وَ قَدْ شَکَّ النَّاسُ فِی الصَّوْمِ وَ هُوَ وَ اللَّهِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَقَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَ صُمْتَ الْیَوْمَ فَقُلْتُ لَا وَ الْمَائِدَهُ بَیْنَ یَدَیْهِ قَالَ فَادْنُ فَکُلْ قَالَ فَدَنَوْتُ فَأَکَلْتُ قَالَ وَ قُلْتُ الصَّوْمُ مَعَکَ وَ الْفِطْرُ مَعَکَ فَقَالَ الرَّجُلُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام تُفْطِرُ یَوْماً مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ إِی وَ اللَّهِ أُفْطِرُ یَوْماً مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ أَحَبُّ إِلَیَّ مِنْ أَنْ یُضْرَبَ عُنُقِی (۲).

**[ترجمه]کافی: زمان ابو العباس سفاح که امام صادق ع در حیره بود فرمود: من پیش ابو العباس رفتم مردم از اینکه آن روز ماه رمضان است یا نه در شك بودند با اینکه بخدا سوگند روز اول ماه رمضان بود سلام کردم. گفت: یا ابا عبد اللّٰه شما روزه دارید گفتم: نه. سفره غذا مقابل ابو العباس بود. گفت: بفرمایید بخورید. من جلو رفته خوردم گفتم: روزه را بدستور تو میگیریم و بدستور تو میخوریم. آن مرد که راوی حدیث بود بحضرت صادق گفت: در روز ماه رمضان روزه میخورید؟ فرمود: آری بخدا قسم یک روز از ماه رمضان را روزه بخورم بهتر از این است که گردنم زده شود - . همان ۳ : ۸۳ - .

**[ترجمه]

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ سَهْلٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَم عَنْ رِفَاعَهَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی الْعَبَّاسِ بِالْحِیرَهِ فَقَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِی الصِّیَامِ الْیَوْمَ فَقُلْتُ ذَاکَ إِلَی الْإِمَامِ إِنْ صُمْتَ صُمْنَا وَ إِنْ أَفْطَرْتَ أَفْطَرْنَا فَقَالَ یَا غُلَامُ عَلَیَّ بِالْمَائِدَهِ فَأَکَلْتُ مَعَهُ وَ أَنَا أَعْلَمُ وَ اللَّهِ أَنَّهُ یَوْمٌ مِنْ یَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ فَکَانَ إِفْطَارِی یَوْماً وَ قَضَاؤُهُ أَیْسَرَ عَلَیَّ مِنْ أَنْ یُضْرَبَ عُنُقِی وَ لَا یُعْبَدَ اللَّهُ (۳).

أَقُولُ رَوَی أَبُو الْفَرَجِ الْأَصْفَهَانِیُّ فِی کِتَابِ مَقَاتِلِ الطَّالِبِیِّینَ بِإِسْنَادِهِ إِلَی أَیُّوبَ بْنِ عُمَرَ قَالَ: لَقِیَ جَعْفَرٌ علیه السلام أَبَا جَعْفَرٍ الْمَنْصُورَ فَقَالَ ارْدُدْ عَلَیَّ عَیْنَ أَبِی زِیَادٍ آکُلْ مِنْ سَعَفِهَا قَالَ إِیَّایَ تُکَلِّمُ بِهَذَا الْکَلَامِ وَ اللَّهِ لَأَزْهَقَنَّ نَفْسَکَ قَالَ لَا تَعْجَلْ قَدْ بَلَغْتُ ثَلَاثاً وَ سِتِّینَ وَ فِیهَا مَاتَ أَبِی وَ جَدِّی عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ فَعَلَیَّ کَذَا وَ کَذَا إِنْ آذَیْتُکَ بِنَفْسِی أَبَداً وَ إِنْ بَقِیتُ بَعْدَکَ إِنْ آذَیْتُ الَّذِی یَقُومُ مُقَامَکَ فَرَقَّ لَهُ وَ أَعْفَاهُ (۴).

ص: ۲۱۰

۱- ۱. نفس المصدر ج ۲ ص ۵۱۳.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۸۳.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۳ ص ۸۲.

۴- ۴. مقاتل الطالبیین ص ۲۷۳ و أخرجه الطبریّ فی تاریخه ج ۹ ص ۲۳۲.

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ يُونُسَ بْنِ أَبِی يَعْقُوبَ قَالَ حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ مِنْ فِيهِ إِلَی أُذُنِی: قَالَ لَمَّا قُتِلَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ بِبَاخَمْرَا(۱) وَ حُشِرْنَا مِنَ الْمَدِينَهِ فَلَمْ يُتْرَكْ فِيهَا مِنَّا مُحْتَلِمٌ حَتَّی قَدِمْنَا الْكُوفَهَ فَمَكَثْنَا فِيهَا شَهْراً نَتَوَقَّعُ فِيهَا الْقَتْلَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَيْنَا الرَّبِيعُ الْحَاجِبُ فَقَالَ أَيْنَ هَؤُلَاءِ الْعَلَوِيَّهُ أَدْخِلُوا عَلَی أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ رَجُلَيْنِ مِنْكُمْ مِنْ ذَوِی الْحِجَی قَالَ فَدَخَلْنَا إِلَيْهِ أَنَا وَ حَسَنُ بْنُ زَيْدٍ فَلَمَّا صِرْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ لِی أَنْتَ الَّذِی تَعْلَمُ الْغَيْبَ قُلْتُ لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ قَالَ أَنْتَ الَّذِی يُجْبَی إِلَيْكَ هَذَا الْخَرَاجُ قُلْتُ إِلَيْكَ يُجْبَی يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ الْخَرَاجُ قَالَ أَ تَدْرُونَ لِمَ دَعَوْتُكُمْ قُلْتُ لَا قَالَ أَرَدْتُ أَنْ أَهْدِمَ رِبَاعَكُمْ وَ أُغَوِّرَ قَلِيبَكُمْ وَ أَعْقِرَ نَخْلَكُمْ وَ أُنْزِلَكُمْ بِالشَّرَاهِ(۲)

لَا يَقْرَبُكُمْ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْحِجَازِ وَ أَهْلِ الْعِرَاقِ فَإِنَّهُمْ لَكُمْ مَفْسَدَهٌ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ سُلَيْمَانَ أُعْطِيَ فَشَكَرَ وَ إِنَّ أَيُّوبَ ابْتُلِيَ فَصَبَرَ وَ إِنَّ يُوسُفَ ظُلِمَ فَغَفَرَ وَ أَنْتَ مِنْ ذَلِكَ النَّسْلِ قَالَ فَتَبَسَّمَ وَ قَالَ أَعِدْ عَلَيَّ فَأَعَدْتُ فَقَالَ مِثْلُكَ فَلْيَكُنْ زَعِيمَ الْقَوْمِ وَ قَدْ عَفَوْتُ عَنْكُمْ وَ وَهَبْتُ لَكُمْ جُرْمَ أَهْلِ الْبَصْرَهِ حَدِّثْنِي الْحَدِيثَ الَّذِی حَدَّثْتَنِی عَنْ أَبِيكَ عَنْ آبَائِهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله عليه و آله قُلْتُ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله عليه و آله قَالَ صِلَهُ الرَّحِمِ تَعْمُرُ الدِّيَارَ وَ تُطِيلُ الْأَعْمَارَ وَ تُكْثِرُ الْعُمَّارَ وَ إِنْ كَانُوا كُفَّاراً فَقَالَ لَيْسَ هَذَا فَقُلْتُ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله عليه و آله قَالَ الْأَرْحَامُ مُعَلَّقَهٌ

۱- ۱. باخمرا: بالراء المهمله موضع بين الكوفه و واسط، و هو الی الكوفه أقرب به قبر إبراهيم بن عبد اللّه بن حسن بن الحسن قتله بها أصحاب المنصور، و اياها عنی دعبل ابن علی الخزاعیّ بقوله: و قبر بأرض الجوزجان محله***و قبر بباخمرا لدی الغربات.

۲- ۲. الشراه: جبل شامخ مرتفع من دون عسفان تأوی إليه القرود. و اسم صقع بالشام بين دمشق و المدينه، من بعض نواحيه القريه المعروفه بالحميمه التی كان يسكنها ولد علیّ بن عبد اللّه بن عبّاس فی أيّام بنی مروان.

بِالْعَرْشِ تُنَادِی صِلْ مَنْ وَصَلَنِی وَ اقْطَعْ مَنْ قَطَعَنِی قَالَ لَیْسَ هَذَا.

قُلْتُ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ أَنَا الرَّحْمَنُ خَلَقْتُ الرَّحِمَ وَ شَقَقْتُ لَهَا اسْماً مِنِ اسْمِی فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ وَ مَنْ قَطَعَهَا قَطَعْتُهُ قَالَ لَیْسَ هَذَا الْحَدِیثَ.

قُلْتُ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّ مَلِکاً مِنْ مُلُوکِ الْأَرْضِ کَانَ بَقِیَ مِنْ عُمُرِهِ ثَلَاثُ سِنِینَ فَوَصَلَ رَحِمَهُ فَجَعَلَهَا اللَّهُ ثَلَاثِینَ سَنَةً فَقَالَ هَذَا الْحَدِیثَ أَرَدْتُ أَیُّ الْبِلَادِ أَحَبُّ إِلَیْکَ فَوَ اللَّهِ لَأَصِلَنَّ رَحِمِی إِلَیْکُمْ قُلْنَا الْمَدِینَهُ فَسَرَّحَنَا إِلَی الْمَدِینَهِ وَ کَفَی اللَّهُ مَئُونَتَهُ (۱).

ص: ۲۱۲

۱- ۱. مقاتل الطالبیین ص ۴۵۰.

**[ترجمه]کافی: امام صادق ع فرمود: در حیره نزد ابو العباس رفتم ابو العباس گفت نظرت در مورد روزه امروز چیست؟ گفتم این به عهده امام است اگر روزه بگیری روزه می گیرم و اگر افطار کنی افطار می کنیم ابو العباس گفت ای غلام برایم سفره بیاور با او همراهی کرده و خوردم با اینکه به خدا قسم می دانستم آن روز یکی از روزهای ماه رمضان بود اما یک روز روزه خوردن در ماه رمضان و به جا آوردن قضای آن برایم آسان تر از آن بود که گردنم زده شود و خداوند پرستش نشود - . کافی ۳ : ۸۲ - .

ابو الفرج اصفهانی در کتاب مقاتل الطالبیین مینویسد: حضرت صادق علیه السّلام منصور دوانیقی را ملاقات نمود باو گفت چشمه آب ابی زیاد را بمن برگردان تا از درآمد آن روزگار را بگذرانم. منصور گفت: با من این طور صحبت میکنی بخدا تو را هلاک میکنم. امام فرمود: عجله نکن من بسن شصت و سه سالگی رسیده ام در همین سن پدرم و جدم علی بن ابی طالب از دنیا رفتند من متعهد می شوم که اگر آزارم بتو برسد چنین و چنان کنم و اگر بعد از تو زنده ماندم با جانشین تو نیز کاری نداشته باشم. منصور دلش بحال امام سوخت و او را بخشید - . مقاتل الطالبیین: ۲۷۳ ، طبری در تارخ خود ۹ : ۲۳۲ این روایت را آورده است. - .

یونس بن یعقوب گفت: امام صادق ع بمن فرمود: پس از آنکه ابراهیم پسر عبد اللّٰه بن حسن در باضمرا (که محلی است نزدیک کوفه) بوسیله سپاهیان منصور کشته شد، ما را از مدینه خواستند هیچ مردی از ما را در مدینه نگذاشتند وارد کوفه شدیم یک ماه در آنجا بودیم و پیوسته انتظار کشته شدن را میکشیدیم. بالاخره ربیع وزیر دربار منصور آمد و گفت: این علویین کجا هستند دو نفر از فهمیده هایتان بروید پیش امیر المؤمنین. فرمود: من و حسن بن زید رفتیم همین که چشم منصور بمن افتاد گفت: تویی که خبر از غیب میدهی؟ گفتم جز خدا کسی از غیب خبر ندارد. گفت برای تو خراج می آورند. گفتم خراج را برای تو می آورند گفت: میدانی برای چه شما را خواستم؟ گفتم: نه. گفت: میخواهم خانه های شما را ویران کنم، چاه های آب را پر نمایم و نخلستانها را قطع نمایم و شما را به شراه - . شراه کوه بلندی است نزدیک عسفان که بین شام و مدینه است.

- تبعید کنم تا یک نفر از اهالی حجاز و عراق نتواند به شما نزدیک شود زیرا اینها باعث فساد شما می شوند. گفتم: یا امیر المؤمنین خداوند بسلیمان قدرت داد و او شکر کرد ایوب را مبتلا نمود و او صبر کرد به یوسف ستم روا داشتند و بخشید تو از همین خانواده هستی. در این موقع منصور لبخندی زده گفت: این جملات را تکرار کن دو مرتبه گفتم. منصور گفت کسی چون تو باید رهبر مردم شود من شما را بخشیدم و جرم اهالی بصره را نیز به شما بخشیدم همان حدیثی که برایم از پدرت و از اجدادش و از پیامبر اکرم برایم نقل کردی کن نقل کن. گفتم پدرم از پدران خود از علی علیه السّلام از پیامبر اکرم نقل کرد که صله رحم باعث آبادی ملک و طولانی شدن عمر و زیادی جمعیت می شود گرچه مردم کافر باشند گفت: این حدیث نبود.

گفتم پدرم از پدران خود از علی ع از پیامبر اکرم نقل کرد که فرمود: خویشاوندان بعرش چنگ میزنند و میگویند خداوندا وصل کن با کسی که ما را وصل نموده و قطع فرما از کسی که ما را قطع نموده گفت این نبود.

گفتم پدرم از پدران خود از علی از پیامبر اکرم نقل کرد که فرمود: خداوند فرموده است من رحمان هستم و رحم را آفریده ام

و از اسم خود برای آن نـام گذاشـته ام هر که پیونـد خویشاونـدی را مراعات کنـد با او خواهم بود و هرکه قطع کنـد از او قطع مینمایم گفت این نیست. گفتم پدرم از پدران خود از علی علیه السّلام از پیامبر اکرم نقل کرد که یکی از پادشاهان روی زمین سه سـال بیشتر از عمرش بـاقی نمانـده بود صـله رحم نمود خداونـد سه سـال را به سـی سال تمدیـد نمود. گفت منظورم همین حـدیث بود اکنون بگو ببینم مایلی در کـدام شـهر ساکن شوی من تصـمیم دارم که صـله رحم کنم. گفتم مـدینه ما را بمـدینه فرستاد و از شر او راحت شدیم - . مقاتل الطالبیین: ۴۵۰ - .

**[ترجمه]

باب ۷ مناظراته علیه السلام مع أبی حنیفه و غیره من أهل زمانه و ما ذکره المخالفون من نوادر علومه علیه السلام

الأخبار

«۱»

أقول: قد مضی أخبار کثیره فی باب البدع و المقاییس و أبواب الاحتجاجات.

ج، [الإحتجاج] عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ سَمَاعَهَ قَالَ: قَالَ أَبُو حَنِیفَهَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَمْ بَیْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ قَالَ مَسِیرَهُ یَوْمٍ بَلْ أَقَلُّ مِنْ ذَلِکَ فَاسْتَعْظَمَهُ فَقَالَ یَا عَاجِزُ لِمَ تُنْکِرُ هَذَا إِنَّ الشَّمْسَ تَطْلُعُ مِنَ الْمَشْرِقِ وَ تَغْرُبُ إِلَی الْمَغْرِبِ فِی أَقَلَّ مِنْ یَوْمٍ تَمَامَ الْخَبَرِ(۱).

**[ترجمه]احتجاج طبرسی: سـماعه گفت ابو حنیفه بحضـرت صادق علیه السّـلام عرض کرد چقدر بین مغرب و مشرق فاصله است؟ فرمود بانـدازه یک روز بلکه کمتر از یک روز، ابو حنیفه این جواب را نپسـندید و نظرش این بود که از این بیشتر است. فرمود بیچاره چرا منکر این مطلب می شود. مگر خورشـید در فاصـله ای کمتر از یک روز از مشـرق طلوع نمیکنـد و در مغرب غروب نمی نماید... تا آخر خبر - . احتجاج طبرسی: ۱۹۷ - .

**[ترجمه]

«۲»

ج، [الإحتجاج] عَنْ عَبْدِ الْکَرِیمِ بْنِ عُتْبَهَ الْهَاشِمِیِّ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِمَکَّهَ إِذْ دَخَلَ عَلَیْهِ أُنَاسٌ مِنَ الْمُعْتَزِلَهِ فِیهِمْ عَمْرُو بْنُ عُبَیْدٍ وَ وَاصِلُ بْنُ عَطَا وَ حَفْصُ بْنُ سَالِمٍ وَ أُنَاسٌ مِنْ رُؤَسَائِهِمْ وَ ذَلِکَ حِینَ قُتِلَ الْوَلِیدُ وَ اخْتَلَفَ أَهْلُ الشَّامِ بَیْنَهُمْ فَتَکَلَّمُوا وَ أَکْثَرُوا وَ خَطَبُوا فَأَطَالُوا فَقَالَ لَهُمْ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام إِنَّکُمْ قَدْ أَکْثَرْتُمْ عَلَیَّ وَ أَطَلْتُمْ فَأَسْنِدُوا أَمْرَکُمْ إِلَی رَجُلٍ مِنْکُمْ فَلْیَتَکَلَّمْ بِحُجَّتِکُمْ وَ لْیُوجِزْ فَأَسْنَدُوا أَمْرَهُمْ إِلَی عَمْرِو بْنِ عُبَیْدٍ فَأَبْلَغَ وَ أَطَالَ فَکَانَ فِیمَا قَالَ أَنْ قَالَ قَتَلَ أَهْلُ الشَّامِ خَلِیفَتَهُمْ وَ ضَرَبَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ وَ تَشَتَّتَ أَمْرُهُمْ فَنَظَرْنَا فَوَجَدْنَا رَجُلًا لَهُ دِینٌ وَ عَقْلٌ وَ مُرُوَّهٌ وَ مَعْدِنٌ لِلْخِلَافَهِ وَ هُوَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَأَرَدْنَا أَنْ نَجْتَمِعَ مَعَهُ فَنُبَایِعَهُ ثُمَّ نُظْهِرَ أَمْرَنَا مَعَهُ وَ نَدْعُوَ النَّاسَ إِلَیْهِ فَمَنْ بَایَعَهُ کُنَّا مَعَهُ وَ کَانَ مَعَنَا وَ مَنِ اعْتَزَلَنَا کَفَفْنَا عَنْهُ وَ مَنْ نَصَبَ لَنَا جَاهَدْنَاهُ وَ نَصَبْنَا لَهُ عَلَی بَغْیِهِ وَ رَدِّهِ إِلَی الْحَقِّ وَ أَهْلِهِ وَ قَدْ أَحْبَبْنَا أَنْ نَعْرِضَ ذَلِکَ عَلَیْکَ فَإِنَّهُ لَا

غِنًى بِنَا عَنْ

ص: ۲۱۳

۱- ۱. الاحتجاج للطبرسيّ ص ۱۹۷.

مِثْلِکَ لِفَضْلِکَ وَ کَثْرَهِ شِیعَتِکَ فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَ کُلُّکُمْ عَلَی مِثْلِ مَا قَالَ عَمْرٌو قَالُوا نَعَمْ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَیْهِ وَ صَلَّی عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله ثُمَّ قَالَ إِنَّمَا نَسْخَطُ إِذَا عُصِیَ اللَّهُ فَإِذَا أُطِیعَ رَضِینَا أَخْبِرْنِی یَا عَمْرُو لَوْ أَنَّ الْأُمَّهَ قَلَّدَتْکَ أَمْرَهَا فَمَلَکْتَهُ بِغَیْرِ قِتَالٍ وَ لَا مَئُونَهٍ فَقِیلَ لَکَ وَلِّهَا مَنْ شِئْتَ مَنْ کُنْتَ تُوَلِّی قَالَ کُنْتُ أَجْعَلُهَا شُورَی بَیْنَ الْمُسْلِمِینَ قَالَ بَیْنَ کُلِّهِمْ قَالَ نَعَمْ قَالَ بَیْنَ فُقَهَائِهِمْ وَ خِیَارِهِمْ قَالَ نَعَمْ قَالَ قُرَیْشٍ وَ غَیْرِهِمْ قَالَ الْعَرَبِ وَ الْعَجَم قَالَ أَخْبِرْنِی یَا عَمْرُو أَ تَتَوَلَّی أَبَا بَکْرٍ وَ عُمَرَ أَوْ تَتَبَرَّأُ مِنْهُمَا قَالَ أَتَوَلَّاهُمَا قَالَ یَا عَمْرُو إِنْ کُنْتَ رَجُلًا تَتَبَرَّأُ مِنْهُمَا فَإِنَّهُ یَجُوزُ لَکَ الْخِلَافُ عَلَیْهِمَا وَ إِنْ کُنْتَ تَتَوَلَّاهُمَا فَقَدْ خَالَفْتَهُمَا قَدْ عَهِدَ عُمَرُ إِلَی أَبِی بَکْرٍ فَبَایَعَهُ وَ لَمْ یُشَاوِرْ أَحَداً ثُمَّ رَدَّهَا أَبُو بَکْرٍ عَلَیْهِ وَ لَمْ یُشَاوِرْ أَحَداً ثُمَّ جَعَلَهَا عُمَرُ شُورَی بَیْنَ سِتَّهٍ فَأَخْرَجَ مِنْهَا الْأَنْصَارَ غَیْرَ أُولَئِکَ السِّتَّهِ مِنْ قُرَیْش ثُمَّ أَوْصَی فِیهِمُ النَّاسَ بِشَیْ ءٍ مَا أَرَاکَ تَرْضَی بِهِ أَنْتَ وَ لَا أَصْحَابُکَ قَالَ وَ مَا صَنَعَ قَالَ أَمَرَ صُهَیْباً أَنْ یُصَلِّیَ بِالنَّاسِ ثَلَاثَهَ أَیَّام وَ أَنْ یتشاوروا [یُشَاوِرَ] أُولَئِکَ السِّتَّهَ لَیْسَ فِیهِمْ أَحَدٌ سِوَاهُمْ إِلَّا ابْنُ عُمَرَ وَ یُشَاوِرُونَهُ وَ لَیْسَ لَهُ مِنَ الْأَمْرِ شَیْ ءٌ وَ أَوْصَی مَنْ بِحَضْرَتِهِ مِنَ الْمُهَاجِرِینَ وَ الْأَنْصَارِ إِنْ مَضَتْ ثَلَاثَهُ أَیَّام قَبْلَ أَنْ یَفْرُغُوا وَ یُبَایِعُوا أَنْ یُضْرَبَ أَعْنَاقُ السِّتَّهِ جَمِیعاً وَ إِنِ اجْتَمَعَ أَرْبَعَهٌ قَبْلَ أَنْ تَمْضِیَ ثَلَاثَهُ أَیَّام وَ خَالَفَ اثْنَانِ أَنْ یُضْرَبَ أَعْنَاقُ الِاثْنَیْنِ أَ فَتَرْضَوْنَ بِذَا فِیمَا تَجْعَلُونَ مِنَ الشُّورَی فِی الْمُسْلِمِینَ قَالُوا لَا قَالَ یَا عَمْرُو دَعْ ذَا أَ رَأَیْتَ لَوْ بَایَعْتُ صَاحِبَکَ هَذَا الَّذِی تَدْعُو إِلَیْهِ ثُمَّ اجْتَمَعَتْ لَکُمُ الْأُمَّهُ وَ لَمْ یَخْتَلِفْ عَلَیْکُمْ فِیهَا رَجُلَانِ فَأَفْضَیْتُمْ إِلَی الْمُشْرِکِینَ الَّذِینَ لَمْ یُسْلِمُوا وَ لَمْ یُؤَدُّوا الْجِزْیَهَ أَ کَانَ عِنْدَکُمْ وَ عِنْدَ صَاحِبِکُمْ مِنَ الْعِلْمِ مَا تَسِیرُونَ فِیهِمْ بِسِیرَهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی الْمُشْرِکِینَ فِی حَرْبِهِ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَتَصْنَعُونَ مَا ذَا قَالُوا نَدْعُوهُمْ إِلَی الْإِسْلَام فَإِنْ أَبَوْا دَعَوْنَاهُمْ إِلَی الْجِزْیَهِ قَالَ وَ إِنْ کَانُوا مَجُوساً وَ أَهْلَ الْکِتَاب قَالُوا وَ إِنْ کَانُوا مَجُوساً وَ أَهْلَ الْکِتَابِ قَالَ وَ إِنْ کَانُوا أَهْلَ الْأَوْثَانِ وَ عَبَدَهَ النِّیرَانِ وَ الْبَهَائِمِ وَ لَیْسُوا بِأَهْلِ الْکِتَابِ قَالُوا سَوَاءٌ قَالَ فَأَخْبِرْنِی عَنِ الْقُرْآنِ أَ تَقْرَؤُهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ اقْرَأْ- قاتِلُوا

الَّذِينَ لاـ يُؤْمِنُونَ بِـاللَّهِ وَ لاـ بِـالْيَوْمِ الْآخِرِ وَ لا يُحَرِّمُونَ ما حَرَّمَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ لا يَـدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَهَ عَنْ يَدٍ وَ هُمْ صاغِرُونَ (١)

قَـالَ فَاسْـتَثْنَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَـلَّ وَ اشْتَرَطَ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـابَ فَهُمْ وَ الَّذِينَ لَمْ يُؤْتَوُا الْكِتَـابَ سَوَاءٌ قَالَ نَعَمْ قَالَ عليه السلام عَمَّنْ أَخَـذْتَ هَذَا قَالَ سَـمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَهُ قَالَ فَدَعْ ذَا فَإِنَّهُمْ إِنْ أَبَوُا الْجِزْيَهَ فَقَاتَلْتَهُمْ وَ ظَهَرْتَ عَلَيْهِمْ كَيْفَ تَصْـنَعُ بِالْغَنِيمَهِ قَالَ أُخْرِجُ الْخُمُسَ وَ أُخْرِجُ أَرْبَعَهَ أَخْمَاسٍ بَيْنَ مَنْ قَاتَلَ عَلَيْهَا قَالَ تَقْسِـمُهُ بَيْنَ جَمِيعِ مَنْ قَاتَلَ عَلَيْهَا قَالَ نَعَمْ قَالَ قَـدْ خَالَفْتَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِي فِعْلِهِ وَ فِي سِـيرَتِهِ وَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ فُقَهَاءُ أَهْلِ الْمَـدِينَهِ وَ مَشِـيخَتُهُمْ فَسَـلْهُمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَخْتَلِفُونَ وَ لَا يَتَنَازَعُونَ فِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّمَا صَالَحَ الْأَعْرَابَ عَلَى أَنْ يَدَعَهُمْ فِي دِيَارِهِمْ وَ أَنْ لَا يُهَاجِرُوا عَلَى أَنَّهُ إِنْ دَهِمَهُ مِنْ عَدُوِّهِ دَهْمٌ فَيَسْـتَفِزَّهُمْ فَيُقَاتِـلَ بِهِمْ وَ لَيْسَ لَهُمْ مِنَ الْغَنِيمَهِ نَصِـيبٌ وَ أَنْتَ تَقُولُ بَيْنَ جَمِيعِهِمْ فَقَـدْ خَـالَفْتَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِي سِيرَتِهِ فِي الْمُشْـرِكِينَ دَعْ ذَا مَـا تَقُولُ فِي الصَّدَقَهِ قَالَ فَقَرَأَ عَلَيْهِ هَـذِهِ الْآيَهَ- إِنَّمَا الصَّدَقاتُ لِلْفُقَراءِ وَ الْمَساكِينِ وَ الْعامِلِينَ عَلَيْها(٢) إِلَى آخِرِهَـا قَالَ نَعَمْ فَكَيْفَ تَقْسِمُ بَيْنَهُمْ قَالَ أَقْسِـمُهَا عَلَى ثَمَانِيَهِ أَجْزَاءٍ فَأُعْطِي كُلَّ جُزْءٍ مِنَ الثَّمَانِيَهِ جُزْءاً قَالَ عليه السلام إِنْ كَانَ صِنْفٌ مِنْهُمْ عَشَرَهَ آلَافٍ وَ صِنْفٌ رَجُلًا وَاحِداً وَ رَجُلَيْنِ وَ ثَلَاثَهً جَعَلْتَ لِهَذَا الْوَاحِدِ مِثْلَ مَا جَعَلْتَ لِلْعَشَرَهِ آلَافٍ قَالَ نَعَمْ قَالَ وَ كَذَا تَصْـنَعُ بَيْنَ صَدَقَاتِ أَهْلِ الْحَضَرِ وَ أَهْلِ الْبَوَادِي فَتَجْعَلُهُمْ فِيهَا سَوَاءً قَالَ نَعَمْ قَالَ فَخَالَفْتَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِي كُلِّ مَا بِهِ أَتَى فِي سِـيرَتِهِ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ يَقْسِمُ صَدَقَهَ الْبَوَادِي فِي أَهْلِ الْبَوَادِي وَ صَدَقَهَ الْحَضَـرِ فِي أَهْلِ الْحَضَـرِ لَا يَقْسِـمُهُ بَيْنَهُمْ بِالسَّوِيَّهِ إِنَّمَا يَقْسِمُ عَلَى قَدْرِ مَا يَحْضُـرُهُ مِنْهُمْ وَ عَلَى مَا يَرَى فَإِنْ كَانَ فِي نَفْسِكَ شَـيْ ءٌ ما [مِمَّا] قُلْتُ فَإِنَّ فُقَهَاءَ أَهْلِ الْمَدِينَهِ وَ مَشِـيخَتَهُمْ كُلَّهُمْ- لَـا يَخْتَلِفُونَ فِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كَـذَا كَانَ يَصْـنَعُ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى عَمْرٍو وَ قَالَ اتَّقِ اللَّهَ يَا عَمْرُو وَ أَنْتُمْ أَيُّهَا الرَّهْطُ

ص: ٢١٥

١- ١. سوره التوبه الآیه: ٢٩.

٢- ٢. سوره التوبه الآیه: ۶٠.

فَاتَّقُوا اللَّهَ فَإِنَّ أَبِی حَدَّثَنِی وَ كَانَ خَيْرَ أَهْلِ الْأَرْضِ وَ أَعْلَمَهُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّةِ رَسُولِهِ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَنْ ضَرَبَ النَّاسَ بِسَيْفِهِ وَ دَعَاهُمْ إِلَى نَفْسِهِ وَ فِی الْمُسْلِمِينَ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ فَهُوَ ضَالٌّ مُتَكَلِّفٌ (۱).

**[ترجمه]احتجاج طبرسی: عبد الكريم پسر عتبه هاشمی گفت خدمت حضرت صادق در مكه بودم گروهی از معتزله از قبيل عمرو بن عبيد و واصل بن عطا و حفص ابن سالم و چند نفر از سران آن دسته خدمت حضرت صادق رسيدند اين جريان موقع كشته شدن وليد بود كه در ميان شاميان اختلاف افتاده بود. اينها شروع بصحبت كردند و سخن را طولانی كردند حضرت صادق فرمود شما خيلی صحبت كرديد يک نفر را نماينده خود قرار دهيد او با من باختصار حرف بزنند. عمرو بن عبيد را نماينده كردند سخنرانی طولانی كرد و از جمله سخنان او اين بود كه گفت مردم شام خليفه خود را كشتند و بين آنها اختلاف افتاد. بالاخره ما يک نفر كه دارای دين و مروت و عقل است و از خاندان رهبری و خلافت بشمار ميرود يعنی محمّد بن عبد اللّه بن حسن را انتخاب نموديم. تصميم گرفتيم با او بيعت كنيم و مردم را به پيروی از او دعوت نماييم هر كه با ما موافقت نمود از او پشتيبانی كنيم هر كه از ما كناره گرفت باو كاری نداشته باشيم و هر كه با ما مخالفت كرد با او پيكار ميكنيم تا او را بواسطه ستمگری و انحرافش وادار به پيروی از حق نماييم. تصميم گرفتيم اين جريان را بشما بگوييم چون بواسطه دانش زياد و پيروان فراوانی كه داريد بدون شما نميتوانيم اين كار را از پيش ببريم. سخن خود را كه تمام كرد حضرت صادق فرمود همه شما همين سخن را ميگوييد گفتند بله. آنگاه حمد و سپاس خدا را نموده و بر پيامبر اكرم درود فرستاد سپس فرمود: وقتی مردم بمعصيت خدا مشغول شوند ما ناراحت ميشويم اما اگر اطاعت خدا را نمايند خشنوديم. اكنون بگو ببينم اگر ملت مسلمان بدون جنگ و خونريزی اختيار خود را بتو بسپارند و بگويند هر كس را تو انتخاب كنی ما قبول داريم تو چه كسی را انتخاب ميكنی؟ گفت من اين موضوع را بين مسلمانان به مشورت ميگذارم فرمود بين همه مسلمانان؟ گفت آری. پرسيد بين دانشمندان و مردمان خوب؟ گفت بله فرمود: قريش و غير قريش؟ گفت بين عرب و عجم. فرمود بگو ببينم ابا بكر و عمر را دوست داری يا از آن دو بيزاری؟ گفت دوست ميدارم. فرمود اگر از آن دو بيزار بودی ميتوانستی با ايشان مخالفت كنی ولی در صورتی كه آنها را دوست بداری اكنون مخالف آن دو رفتار كردی زيرا عمر ابا بكر را تعيين نمود و با او بيعت كرد و با هيچ كس مشورت نكرد باز ابا بكر خلافت را بعمر واگذاشت بدون اينكه با كسی مشورت كند. عمر در شوری شش نفر قرار داد و تمام انصار را، جز آن شش نفر كه از قريش بودند از مشورت محروم نمود. سپس در مورد آنها بمردم سفارشی كرد كه خيال نميكنم تو و هم مسلک هايت بپسنديد. گفت چه كرد؟ فرمود دستور داد سه روز صهيب بر مردم نماز بگذارد و آنها بمشورت بپردازند و احدی به آنها نپيوندد مگر پسر عمر با او مشورت بكنند ولی از خلافت نصيبی نداشته باشد. بمهاجرين و انصاری كه حضور داشتند سفارش كرد كه اگر سه روز گذشت و با كسی بيعت نكردند گردن هر شش نفر را بزنند اگر چهار نفر با يكی بيعت كردند و دو نفر مخالف بودند گردن آن دو نفر را بزنند. آيا بچنين شورايی تن ميدهيد و مايليد همين شوری را بين مسلمانان قرار دهيد ؟ گفتند نه. فرمود عمروا! از اين جريان نيز ميگذريم حالا بگو اگر با اين دوست تو (محمّد بن عبد اللّه بن حسن) بيعت شود و تمام مسلمانان در پيشوايی او اتحاد كنند حتی دو نفر مخالف هم نداشته باشد آن وقت بخواهيد تكليف كافرهايی كه نه مسلمان شده اند و نه جزيه (ماليات) می پردازند معين كنيد آيا آن علم و دانش را داريد كه مطابق رفتار پيامبر اكرم صلّی اللّه عليه و آله با آن ها بجنگيد؟ گفتند بله. فرمود: گرچه مجوسی و اهل كتاب باشند؟ گفتند آری فرمود در صورتی كه اهل كتاب نباشند آتش پرست يا بت پرست يا حيوان پرست باشند باز ميدانيد با آنها چگونه رفتار كنيد؟ گفتند بين اين دو دسته كه گفتيد فرقی نيست. فرمود قرآن ميخوانيد؟ گفتند آری فرمود اين آيه را بخوان «قاتِلُوا الَّذِينَ لا

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَ لا يُحَرِّمُونَ ما حَرَّمَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ لا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَ هُمْ صاغِرُونَ» - . توبه / ۲۹ - {با کسانی از اهل کتاب که به خدا و روز بازپسین ایمان نمی آورند، و آنچه را خدا و فرستاده اش حرام گردانیده اند حرام نمی دارند و متدیّن به دین حق نمی گردند، کارزار کنید، تا با [کمالِ] خواری به دست خود جزیه دهند}. در این آیه خداوند شرط میکند که از کسانی که اهل کتاب هستند جزیه را بگیرید تو میگویی اهل کتاب با دیگران مساویند!؟ گفت بله فرمود این علم را از کجا آموخته ای. عرض کرد شنیدم مردم چنین میگویند. فرمود از این هم بگذریم اگر این اهل کتاب از دادن جزیه امتناع ورزند و با آنها جنگ کنی و پیروز شوی درباره غنیمت جنگی چه خواهی کرد؟ گفت یک پنجم آن را جدا میکنم و چهار پنجم را بین سربازانی که جنگ کرده اند تقسیم مینمایم. فرمود بین تمام سربازان قسمت میکنی؟ گفت آری. فرمود این کار مخالف دستور و رفتار پیغمبر است اکنون میتوانی از فقهای مدینه و کهنسالان آنها بپرسی که در جواب همه میگویند که پیغمبر اکرم با اعراب مصالحه نمود باین شرط که در مسکن و وطن خود باشند و مهاجرت نکنند در صورتی که احتیاج بکمک جنگی پیدا کرد آنها سرباز بدهند و پیامبر را کمک کنند ولی از غنیمت نصیبی نداشته باشند باز تو میگویی بین همه مساوی تقسیم میکنی؟ در این صورت در مورد مشرکین مخالف با رفتار پیامبر عمل کرده ای. از این نیز بگذریم در باره زکات چه میگویی؟ این آیه را خواند «إِنَّمَا الصَّدَقاتُ لِلْفُقَراءِ وَ الْمَساكِينِ وَ الْعامِلِينَ عَلَيْها» - . توبه / ۶۰ - {صدقات، تنها به تهیدستان و بینوایان و متصدّیان [گردآوری و پخش] آن} تا آخر آیه. فرمود بسیار خوب چطور بین آنها تقسیم میکنی؟ گفت به هشت قسمت تقسیم میکنم و به هر دسته ای یک سهم از این هشت قسمت میدهم فرمود اگر یک دسته ده هزار نفر و یک دسته فقط یک نفر یا دو یا سه نفر باشند چه میکنی؟ گفت: به آن یک نفر برابر با ده هزار نفر میدهم. فرمود: بسیار خوب همین کار را در مورد زکات شهرنشینان و بادیه نشینان نیز میکنی و هر دو را مساوی قرار میدهی؟ گفت: بله. فرمود: در هر دو مورد مخالف دستور و رفتار پیامبر اکرم عمل کرده ای زیرا پیامبر اکرم زکات بادیه نشینان را بین خودشان و شهرنشینان را بین شهرنشینان تقسیم مینمود و مساوی تقسیم نمیکرد باندازه ای که حضور داشتند و بمقداری که صلاح میدانست میداد اگر حرف مرا قبول نداری از فقهای مدینه و پیرمردان بپرس بدون اختلاف خواهند گفت که پیامبر اکرم چنین تقسیم میکرد. در این موقع بعمرو بن عبید فرمود: از خدا بترس شما نیز از خدا بترسید پدرم که بهترین مردم روی زمین و داناترین آنها نسبت بقرآن و سنت پیامبر بود میگفت: که پیامبر اکرم فرموده: هر کس مردم را با شمشیر به پیروی از خود دعوت بنماید در حالی که در میان مسلمانان داناتر از او باشد، او گمراه و زورگو است - . احتجاج طبرسی: ۱۹۷ - .

**[ترجمه]

«۳»

كا، [الكافی] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]کافی: از عبد الكريم مانند آن را روايت كرده است - . كافی ۵ : ۲۳ - .

**[ترجمه]

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: دَخَلَ عَمْرُو بْنُ عُبَيْدٍ عَلَى الصَّادِقِ عليه السلام وَ قَرَأَ إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ (۳) وَ قَالَ أُحِبُّ أَنْ أَعْرِفَ الْكَبَائِرَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَقَالَ نَعَمْ يَا عَمْرُو ثُمَّ فَصَّلَهُ بِأَنَّ الْكَبائِرَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ- إِنَّ اللّهَ لا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ (۴) وَ الْيَأْسُ وَ لا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ (۵) وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ لِأَنَّ الْعَاقَّ جَبَّارٌ شَقِيٌّ وَ بَرًّا بِوالِدَتِی وَ لَمْ يَجْعَلْنِی جَبَّاراً شَقِيًّا(۶) وَ قَتْلُ النَّفْسِ- وَ مَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِناً مُتَعَمِّداً(۷) وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ- إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً(۸) وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ وَ مَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ (۹) وَ أَكْلُ الرِّبَا الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبا(۱۰) وَ السِّحْرُ وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَراهُ (۱۱) وَ الزِّنَا وَ لا يَزْنُونَ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذلِكَ

يَلْقَ أَثاماً(۱۲) وَ الْيَمِينُ الْغَمُوسُ إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَ أَيْمانِهِمْ ثَمَناً(۱۳) وَ الْغُلُولُ وَ مَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِما غَلَ (۱۴) وَ مَنْعُ الزَّكَاةِ يَوْمَ يُحْمى عَلَيْها فِی نارِ جَهَنَّمَ (۱۵) وَ شَهَادَةُ الزُّورِ وَ كِتْمَانُ الشَّهَادَةِ

ص: ۲۱۶

۱- ۱. الاحتجاج للطبرسیّ ص ۱۹۷.

۲- ۲. الكافی ج ۵ ص ۲۳.

۳- ۳. سوره النساء الآیه ۳۱.

۴- ۴. سوره النساء الآیه ۴۸.

۵- ۵. سوره یوسف الآیه ۸۷.

۶- ۶. سوره مریم الآیه ۳۲.

۷- ۷. سوره النساء الآیه ۹۳.

۸- ۸. سوره النساء الآیه ۱۰.

۹- ۹. سوره الأنفال الآیه ۱۶.

۱۰- ۱۰. سوره البقره الآیه ۲۷۵.

۱۱- ۱۱. سوره البقره الآیه ۱۰۲.

۱۲- ۱۲. سوره الفرقان الآیه ۶۸.

۱۳- ۱۳. سوره آل عمران الآیه ۷۷.

۱۴- ۱۴. سوره آل عمران الآیه ۱۶۱.

۱۵- ۱۵. سوره التوبه الآیه ۳۵.

وَ مَنْ یَکْتُمْها فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ (۱) وَ شُرْبُ الْخَمْرِ لِقَوْلِهِ علیه السلام شَارِبُ الْخَمْرِ کَعَابِدِ وَثَنٍ وَ تَرْکُ الصَّلَاهِ لِقَوْلِهِ مَنْ تَرَکَ الصَّلَاهَ مُتَعَمِّداً فَقَدْ بَرِئَ مِنْ ذِمَّهِ اللَّهِ وَ ذِمَّهِ رَسُولِهِ وَ نَقْضُ الْعَهْدِ وَ قَطِیعَهُ الرَّحِمِ- الَّذِینَ یَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ (۲) وَ قَوْلُ الزُّورِ- وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ(۳) وَ الْجُرْأَهُ عَلَی اللَّهِ- أَ فَأَمِنُوا مَکْرَ اللَّهِ (۴) وَ کُفْرَانُ النِّعْمَهِ- وَ لَئِنْ کَفَرْتُمْ إِنَّ عَذابِی لَشَدِیدٌ(۵) وَ بَخْسُ الْکَیْلِ وَ الْوَزْنِ وَیْلٌ لِلْمُطَفِّفِینَ (۶) وَ اللِّوَاطُ- الَّذِینَ یَجْتَنِبُونَ کَبائِرَ الْإِثْم (۷) وَ الْبِدْعَهُ قَوْلُهُ علیه السلام مَنْ تَبَسَّمَ فِی وَجْهِ مُبْتَدِعٍ فَقَدْ أَعَانَ عَلَی هَدْمِ دِینِهِ قَالَ فَخَرَجَ عَمْرٌو وَ لَهُ صُرَاخٌ مِنْ بُکَائِهِ وَ هُوَ یَقُولُ هَلَکَ مَنْ سَلَبَ تُرَاثَکُمْ وَ نَازَعَکُمْ فِی الْفَضْلِ وَ الْعِلْمِ (۸).

وَ ذَکَرَ أَبُو الْقَاسِمِ الْبَغَّارُ فِی مُسْنَدِ أَبِی حَنِیفَهَ قَالَ الْحَسَنُ بْنُ زِیَادٍ: سَمِعْتُ أَبَا حَنِیفَهَ وَ قَدْ سُئِلَ مَنْ أَفْقَهُ مَنْ رَأَیْتَهُ قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ لَمَّا أَقْدَمَهُ الْمَنْصُورُ بَعَثَ إِلَیَّ فَقَالَ یَا أَبَا حَنِیفَهَ إِنَّ النَّاسَ قَدْ فُتِنُوا بِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَهَیِّئْ لَهُ مِنْ مَسَائِلِکَ الشِّدَادِ فَهَیَّأْتُ لَهُ أَرْبَعِینَ مَسْأَلَهً ثُمَّ بَعَثَ إِلَیَّ أَبُو جَعْفَرٍ وَ هُوَ بِالْحِیرَهِ فَأَتَیْتُهُ فَدَخَلْتُ عَلَیْهِ وَ جَعْفَرٌ جَالِسٌ عَنْ یَمِینِهِ فَلَمَّا بَصُرْتُ بِهِ دَخَلْتُ مِنَ الْهَیْبَهِ لِجَعْفَرٍ مَا لَمْ یَدْخُلْنِی لِأَبِی جَعْفَرٍ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَأَوْمَأَ إِلَیَّ فَجَلَسْتُ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَیْهِ فَقَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ هَذَا أَبُو حَنِیفَهَ قَالَ نَعَمْ أَعْرِفُهُ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَیَّ فَقَالَ یَا أَبَا حَنِیفَهَ أَلْقِ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ مِنْ مَسَائِلِکَ فَجَعَلْتُ أُلْقِی عَلَیْهِ فَیُجِیبُنِی فَیَقُولُ أَنْتُمْ تَقُولُونَ کَذَا وَ أَهْلُ الْمَدِینَهِ یَقُولُونَ کَذَا وَ نَحْنُ نَقُولُ کَذَا فَرُبَّمَا تَابَعَنَا وَ رُبَّمَا تَابَعَهُمْ وَ رُبَّمَا خَالَفَنَا جَمِیعاً حَتَّی أَتَیْتُ عَلَی الْأَرْبَعِینَ مَسْأَلَهً فَمَا أَخَلَّ مِنْهَا بِشَیْ ءٍ

۱- ۱. سوره البقره الآیه ۲۸۳.

۲- ۲. سوره البقره الآیه ۲۷.

۳- ۳. سوره الحجّ الآیه ۳۰.

۴- ۴. سوره الأعراف الآیه ۹۹.

۵- ۵. سوره إبراهیم الآیه ۷.

۶- ۶. سوره المطففین الآیه ۱.

۷- ۷. سوره النجم الآیه ۳۲.

۸- ۸. المناقب ج ۳ ص ۳۷۵.

ثُمَّ قَالَ أَبُو حَنِيفَهَ أَ لَيْسَ أَنَّ أَعْلَمَ النَّاسِ أَعْلَمُهُمْ بِاخْتِلَافِ النَّاسِ (۱).

أَبَانُ بْنُ تَغْلِبَ فِي خَبَرٍ: أَنَّهُ دَخَلَ يَمَانِيٌّ عَلَى الصَّادِقِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ مَرْحَباً بِکَ يَا سَعْدُ فَقَالَ الرَّجُلُ بِهَذَا الِاسْمِ سَمَّتْنِی أُمِّی وَ قَلَّ مَنْ يَعْرِفُنِی بِهِ فَقَالَ صَدَقْتَ يَا سَعْدُ الْمَوْلَی فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاکَ بِهَذَا كُنْتُ أُلَقَّبُ فَقَالَ لَا خَيْرَ فِی اللَّقَبِ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ وَ لا تَنابَزُوا بِالْأَلْقابِ (۲) مَا صِنَاعَتُکَ يَا سَعْدُ قَالَ أَنَا مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ نَنْظُرُ فِی النُّجُومِ فَقَالَ كَمْ ضَوْءُ الشَّمْسِ عَلَی ضَوْءِ الْقَمَرِ دَرَجَهً قَالَ لَا أَدْرِی قَالَ فَكَمْ ضَوْءُ الْقَمَرِ عَلَی ضَوْءِ الزُّهَرَهِ دَرَجَهً قَالَ لَا أَدْرِی قَالَ فَكَمْ لِلْمُشْتَرِی مِنْ ضَوْءِ عُطَارِدٍ قَالَ لَا أَدْرِی قَالَ فَمَا اسْمُ النُّجُومِ الَّتِی إِذَا طَلَعَتْ هَاجَتِ الْبَقَرُ قَالَ لَا أَدْرِی فَقَالَ يَا أَخَا أَهْلِ الْيَمَنِ عِنْدَكُمْ عُلَمَاءُ قَالَ نَعَمْ إِنَّ عَالِمَهُمْ لَيَزْجُرُ الطَّيْرَ وَ يَقْفُو الْأَثَرَ فِی السَّاعَهِ الْوَاحِدَهِ مَسِيرَهَ سَيْرِ الرَّاكِبِ الْمُجِدِّ فَقَالَ علیه السلام إِنَّ عَالِمَ الْمَدِينَهِ أَعْلَمُ مِنْ عَالِمِ الْيَمَنِ لِأَنَّ عَالِمَ الْمَدِينَهِ يَنْتَهِی إِلَی حَيْثُ لَا يَقْفُو الْأَثَرَ وَ يَزْجُرُ الطَّيْرَ وَ يَعْلَمُ مَا فِی اللَّحْظَهِ الْوَاحِدَهِ مَسِيرَهَ الشَّمْسِ يَقْطَعُ اثْنَیْ عَشَرَ بُرْجاً وَ اثْنَیْ عَشَرَ بَحْراً وَ اثْنَیْ عَشَرَ عَالِماً قَالَ مَا ظَنَنْتُ أَنَّ أَحَداً يَعْلَمُ هَذَا وَ يَدْرِی.

سَالِمٌ الضَّرِيرُ: إِنَّ نَصْرَانِيّاً سَأَلَ الصَّادِقَ علیه السلام عَنْ تَفْصِيلِ الْجِسْمِ فَقَالَ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَی اثْنَیْ عَشَرَ وَصْلًا وَ عَلَی مِائَتَيْنِ وَ سِتَّهٍ وَ أَرْبَعِينَ عَظْماً وَ عَلَی ثَلَاثِ مِائَهٍ وَ سِتِّينَ عِرْقاً فَالْعُرُوقُ هِیَ الَّتِی تَسْقِی الْجَسَدَ كُلَّهُ وَ الْعِظَامُ تُمْسِكُهَا وَ اللَّحْمُ يُمْسِکُ الْعِظَامَ وَ الْعَصَبُ يُمْسِکُ اللَّحْمَ وَ جَعَلَ فِی يَدَيْهِ اثْنَيْنِ وَ ثَمَانِينَ عَظْماً فِی كُلِّ يَدٍ أَحَدٌ وَ أَرْبَعُونَ عَظْماً مِنْهَا فِی كَفِّهِ خَمْسَهٌ وَ ثَلَاثُونَ عَظْماً وَ فِی سَاعِدِهِ اثْنَانِ وَ فِی عَضُدِهِ وَاحِدٌ وَ فِی كَتِفِهِ ثَلَاثَهٌ فَذَلِکَ أَحَدٌ وَ أَرْبَعُونَ عَظْماً وَ كَذَلِکَ فِی الْأُخْرَی وَ فِی رِجْلِهِ ثَلَاثَهٌ وَ أَرْبَعُونَ عَظْماً مِنْهَا فِی قَدَمِهِ خَمْسَهٌ وَ ثَلَاثُونَ عَظْماً وَ فِی سَاقِهِ اثْنَانِ وَ فِی رُكْبَتِهِ ثَلَاثَهٌ وَ فِی فَخِذِهِ وَاحِدٌ وَ فِی وَرِكِهِ اثْنَانِ وَ كَذَلِکَ فِی الْأُخْرَی وَ فِی صُلْبِهِ ثَمَانِیَ عَشْرَهَ فَقَارَهً وَ فِی

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۷۸.

۲- ۲. سوره الحجرات الآيه ۱۱.

كُلِّ وَاحِدٍ مِنْ جَنْبَيْهِ تِسْعَهُ أَضْلَاعٍ وَ فِي وَقَصَتِهِ ثَمَانِيَهٌ وَ فِي رَأْسِهِ سِتَّهٌ وَ ثَلَاثُونَ عَظْماً وَ فِي فِيهِ ثَمَانِيَهٌ وَ عِشْرُونَ وَ اثْنَانِ وَ ثَلَاثُونَ (۱)

**[ترجمه]مناقب شهر آشوب: عمرو بن عبید خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسید و این آیه را خواند: «إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ» - . نساء / ۳۱ - {اگر از گناهان بزرگی که از آن [ها] نهی شده اید دوری گزینید} گفت: آقا مایلم گناهان کبیره را بر اساس قرآن بشناسم. امام علیه السّلام شروع به تفصیل نموده فرمود: ۱- شرک به خدا بدلیل «إِنَّ اللَّهَ لا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ» - . نساء / ۴۸ - {مسلّماً خدا، این را که به او شرک ورزیده شود نمی بخشاید} ۲- یأس و ناامیدی از رحمت خدا بدلیل «وَ لا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ» - . یوسف / ۸۷ - {و از رحمت خدا نومید مباشید} ۳- نافرمانی پدر و مادر زیرا نافرمان پدر و مادر شقی است بدلیل این آیه «وَ بَرًّا بِوالِدَتِي وَ لَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّاراً شَقِيًّا» - . مریم / ۳۲ - {و مرا نسبت به مادرم نیکوکار کرده و زورگو و نافرمانم نگردانیده است} ۴- آدم کشی بدلیل این آیه «وَ مَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِناً مُتَعَمِّداً» - . نساء / ۹۳ - {و هر کس عمداً مؤمنی را بکشد} ۵ و ۶- نسبت دادن عمل زشت بزنان پاک دادن و خوردن مال یتیم بدلیل این آیه «إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً» - . نساء / ۱۰ - {در حقیقت، کسانی که اموال یتیمان را به ستم می خورند} ۷- فرار از جنگ بدلیل این آیه «وَ مَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ» - . انفال / ۱۶ - {و هر که در آن هنگام به آنان پشت کند} ۸- رباخواری از این آیه استفاده می شود «الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبا» - . بقره / ۲۷۵ - {کسانی که ربا می خورند} ۹- سحر و جادوگری بدلیل این آیه «وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَراهُ» - . بقره / ۱۰۲ - {و قطعاً [یهودیان] دریافته بودند که هر کس خریدار این [متاع] باشد} ۱۰- زنا بدلیل آیه «وَ لا يَزْنُونَ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذلِكَ يَلْقَ أَثاماً» - . فرقان / ۶۸ - {و زنا نمی کنند، و هر کس اینها را انجام دهد سزایش را دریافت خواهد کرد} ۱۱- قسم دروغ «إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَ أَيْمانِهِمْ ثَمَناً» - . آل عمران / ۷۷ - {کسانی که پیمان خدا و سوگندهای خود را به بهای ناچیزی می فروشند} ۱۲- خیانت کردن «وَ مَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِما غَلَّ» - . آل عمران / ۱۶۱ - {و هر کس خیانت ورزد، روز قیامت با آنچه در آن خیانت کرده بیاید} ۱۳- ندادن زکات بدلیل آیه «يَوْمَ يُحْمى عَلَيْها فِي نارِ جَهَنَّمَ» - . توبه / ۳۵ - {روزی که آن [گنجینه] ها را در آتش دوزخ بگدازند} ۱۴- شهادت دروغ و کتمان شهادت «وَ مَنْ يَكْتُمْها فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ» - . بقره / ۲۸۳ - {و هر که آن را کتمان کند قلبش گناهکار است} ۱۵- شراب خواری بدلیل فرمایش پیامبر اکرم شراب خوار مانند بت پرست است. ۱۶- ترک نماز بدلیل این فرمایش هر کس نماز را عمدا ترک کند دیگر با خدا و پیامبرش کاری نخواهد داشت. ۱۷- و ۱۸- پیمان شکنی و قطع پیوند خویشاوندی بدلیل آیه «الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ» - . بقره / ۲۷ - {همانانی که پیمان خدا را پس از بستن آن می شکنند} ۱۹- دروغگویی و گزاف سرایی بدلیل آیه «وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» - . حج / ۳۰ - {و از گفتار باطل اجتناب ورزید} ۲۰- جرات پیدا کردن بر خدا بدلیل این آیه «أَ فَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ» - . اعراف / ۹۹ - {آیا از مکر خدا خود را ایمن دانستند؟} ۲۱- کفران نعمت بدلیل این آیه «وَ لَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذابِي لَشَدِيدٌ» - . ابراهیم / ۷ - {و اگر ناسپاسی نمایید، قطعاً عذاب من سخت خواهد بود} ۲۲- کم فروشی بدلیل آیه «وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ» - . مطففین / ۱ - {وای بر کم فروشان} ۲۳- لواط بدلیل آیه «الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ» - . نجم / ۳۲ - {آنان که از گناهان بزرگ و زشتکاریها- جز لغزشهای کوچک- خودداری می ورزند} ۲۴- دین سازی و بدعت بدلیل قول پیامبر اکرم: هر کس به چهره کسی که بدعت ایجاد کرده تبسم کند مثل اینست که بنابودی دین خود کمک کرده است. عمرو بن عبید از خدمت امام خارج شد بلند بلند گریه میکرد و می گفت: هر کس میراث شما را تصاحب کند و در علم و مقام با شما مبارزه کند هلاک می شود - مناقب ۳ : ۳۷۵ - .

ابو القاسم بغار در مسند ابی حنیفه نقل میکند که حسن بن زیاد گفت: از ابو حنیفه پرسیدند فقیه ترین مردمی که دیده ای کیست؟ گفت: جعفر بن محمّد. وقتی منصور او را احضار نمود به دنبال من فرستاده گفت: مردم خیلی فریفته جعفر بن محمّد شده اند از مسائل مشکل خود مقداری آماده کن. من چهل مسأله تهیه دیدم بعد منصور به دنبال من فرستاد نزد او رفتم جعفر سمت راست منصور نشسته بود چشمم که به ایشان افتاد هیبت و جلالش چنان مرا گرفت که هیبت منصور مرا نگرفته بود سلام کردم اشاره کرد بنشین نشستم. در این موقع منصور گفت: یا ابا عبد اللّٰه این شخص ابو حنیفه است فرمود: بله او را می شناسم. منصور بمن گفت: خوب است مسائل خود را از ابا عبد اللّٰه بپرسی من شروع کردم بسؤال کردن امام جواب میداد و میفرمود شما این طور میگویید ولی اهل مدینه چنین میگویند و ما چنین میگوییم گاهی حرف ما را می پذیرفت و گاهی حرف اهل مدینه را گاهی نیز هر دو را رد میکرد. بالاخره چهل مسأله را پرسیدم حتی یکی را بی جواب نگذاشت سپس فرمود: ابو حنیفه! مگر داناترین مردم کسی نیست که از اختلاف مردم اطلاع داشته باشد - . همان ۳ : ۳۷۸ - !؟

ابان بن تغلب در ضمن خبری گفت: مردی از اهل یمن خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسید امام علیه السّلام فرمود خوش آمدی سعد! آن مرد گفت: آقا این نامی است که مادرم برایم گذاشته ولی مرا خیلی کم باین نام می شناسند امام فرمود: راست میگویی سعد مولی. عرض کرد: فدایت شوم این لقبی است که بمن داده اند. فرمود: لقب خوب نیست خداوند میفرماید: «وَ لاٰ تَنٰابَزُوا بِالْأَلْقٰابِ» - . حجرات / ۱۱ - {و به همدیگر لقبهای زشت مدهید} فرمود: چه شغلی داری؟ گفت خانواده ما منجم هستند. فرمود: نور خورشید چند درجه از نور ماه بیشتر است؟ گفت: نمیدانم. فرمود: نور ماه چند درجه از زهره بیشتر است؟ جواب داد نمیدانم. فرمود: نسبت نور ستاره مشتری و عطارد چقدر است؟ گفت: نمیدانم. فرمود: اسم ستاره هایی که وقتی طلوع میکنند گاوها بهیجان می آیند چیست؟ گفت: نمیدانم. فرمود: برادر یمنی در یمن شما دانشمند هم هست؟ عرض کرد: بله. عالم یمن پرنده را پرواز میدهد و در یک ساعت اطلاع از جریانی میدهد که باید یک اسب سوار تند رو در یک روز آن مسافت را طی کند. فرمود: عالم مدینه از عالم یمن داناتر است زیرا عالم مدینه خبر از جایی میدهد که نمی توان از آنجا خبر داد و پرنده فکر را پرواز میدهد و در یک چشم برهم زدن از جریانهایی که در مسیر خورشید اتفاق می افتد اطلاع دارد با اینکه خورشید دوازده برج و دوازده دریا و دوازده عالم را می پیماید. یمنی گفت: خیال نمی کنم کسی پیدا شود که چنین اطلاعاتی داشته باشد و این جریانها را بداند.

سالم ضریر گفت: مردی نصرانی از حضرت صادق راجع به بدن انسان پرسید فرمود: خداوند انسان را بر دوازده بند و چهل و شش استخوان و صد و شصت و سه رگ آفریده است، رگ بدن را آبیاری میکنند و استخوانها آن را سر پا نگه میدارند و گوشت استخوانها را نگه میدارد و عصب ها گوشت را نگه میدارند. در دستش هشتاد و دو استخوان قرار دارد، در هر دست چهل و یک استخوان از این چهل و یکی، سی و پنج استخوان در دستش و دو استخوان در آرنج و یک استخوان در بازو و سه استخوان در شانه وجود دارد، مجموع آنها چهل و یک استخوان می شود در دست دیگر همین طور است. در پایش چهل و سه استخوان وجود دارد، سی و پنج استخوان در پا و دو استخوان در ساق پا و سه استخوان در زانو و یک استخوان در رانش و دو استخوان در نشیمنگاه همین مقدار در پای دیگر هم وجود دارد. در ستون فقرات دوازده فقره است در هر یک از پهلوهایش هفت دنده است و در گردنش هشت استخوان است و در سرش سی و شش استخوان و در دهان بیست و هشت و سی و دو - . مناقب ۳ : ۳۷۹ - .

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالوقصه العنق قال الفیروزآبادی (۲) وقص عنقه کوعد کسرها و الوقص بالتحریک قصر العنق و یحتمل أن یکون و فی قصه و هی عظام وسط الظهر قوله علیه السلام و فی فیه ثمانیه و عشرون أی فی بدو الإنبات ثم تنبت فی قریب من العشرین أربعه أخری فلذا قال علیه السلام بعده و اثنان و ثلاثون.

و یحتمل أن یکون باعتبار اختلافها فی الأشخاص و یدل الخبر علی أن السن لیس بعظم.

**[ترجمه]شاید منظور از الوقصه گردن باشد فیروزآبادی - . قاموس ۲ : ۳۲۱ - ۳۲۲ - گفت: وقص عنقه بر وزن وعد یعنی شکستن گردن و الوقص با حرکت حروف یعنی شکستن گردن و احتمال دارد فی وقصه باشد که وقص استخوان پشت است. سخن امام که فرموده در دهان بیست و هشت و سی و دو استخوان وجود دارد منظور در ابتدای روییدن استخوان است بعد نزدیک بیست سالگی چهار دندان دیگر میروید بهمین جهت بعد میفرماید سی و دو.

ممکن است بواسطه اختلاف اشخاص این تعداد تفاوت داشته باشد از این خبر چنین استفاده می شود که بدندان استخوان گفته نمی شود.

**[ترجمه]

«۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: قَالَ بَعْضُ الْخَوَارِجِ لِهِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ- الْعَجَمُ تَتَزَوَّجُ فِی الْعَرَبِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَالْعَرَبُ تَتَزَوَّجُ فِی قُرَیْشٍ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَقُرَیْشٌ تَتَزَوَّجُ فِی بَنِی هَاشِمٍ قَالَ نَعَمْ فَجَاءَ الْخَارِجِیُّ إِلَی الصَّادِقِ علیه السلام فَقَصَّ عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ أَ سَمِعَهُ مِنْکَ فَقَالَ علیه السلام نَعَمْ قَدْ قُلْتُ ذَاکَ قَالَ الْخَارِجِیُّ فَهَا أَنَا ذَا قَدْ جِئْتُکَ خَاطِباً فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّکَ لَکُفْوٌ فِی دِینِکَ وَ حَسَبُکَ فِی قَوْمِکَ وَ لَکِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ صَانَنَا عَنِ الصَّدَقَاتِ وَ هِیَ أَوْسَاخُ أَیْدِی النَّاسِ فَنَکْرَهُ أَنْ نُشْرِکَ فِیمَا فَضَّلَنَا اللَّهُ بِهِ مَنْ لَمْ یَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ مِثْلَ مَا جَعَلَ لَنَا فَقَامَ الْخَارِجِیُّ وَ هُوَ یَقُولُ بِاللَّهِ مَا رَأَیْتُ رَجُلًا مِثْلَهُ رَدَّنِی وَ اللَّهِ أَقْبَحَ رَدٍّ وَ مَا خَرَجَ مِنْ قَوْلِ صَاحِبِهِ (۳).

وَ حَدَّثَ أَبُو هِفَّانَ وَ ابْنُ مَاسُوَیْهِ حَاضِرٌ أَنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: الطَّبَائِعُ أَرْبَعٌ الدَّمُ وَ هُوَ عَبْدٌ وَ رُبَّمَا قَتَلَ الْعَبْدُ سَیِّدَهُ وَ الرِّیحُ وَ هُوَ عَدُوٌّ إِذَا سَدَدْتَ لَهُ بَاباً أَتَاکَ مِنْ آخَرَ وَ الْبَلْغَمُ وَ هُوَ مَلِکٌ یُدَارَی وَ الْمِرَّهُ وَ هِیَ الْأَرْضُ إِذَا رَجَفَتْ رَجَفَتْ بِمَنْ عَلَیْهَا فَقَالَ أَعِدْ عَلَیَّ فَوَ اللَّهِ مَا یُحْسِنُ جَالِینُوسُ أَنْ یَصِفَ هَذَا الْوَصْفَ (۴).

ص: ۲۱۹

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۷۹.

۲- ۲. القاموس ج ۲ ص ۳۲۱- ۳۲۲.

۳- ۳. المناقب ج ۳ ص ۳۸۱.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۸۲.

وَ فِي امْتِحَانِ الْفُقَهَاءِ،: رَجُلٌ صَانِعٌ قَطَعَ عُضْوَ صَبِيٍّ بِأَمْرِ أَبِيهِ فَإِنْ مَاتَ فَعَلَيْهِ نِصْفُ الدِّيَهِ وَ إِنْ عَاشَ فَعَلَيْهِ الدِّيَهُ كَامِلَهً هَذَا حَجَّامٌ قَطَعَ حَشَفَهَ صَبِيٍّ وَ هُوَ يَخْتِنُهُ فَإِنْ مَاتَ فَعَلَيْهِ نِصْفُ الدِّيَهِ وَ نِصْفُ الدِّيَهِ عَلَى أَبِيهِ لِأَنَّهُ شَارَكَهُ فِي مَوْتِهِ وَ إِنْ عَاشَ فَعَلَيْهِ الدِّيَهُ كَامِلَهً لِأَنَّهُ قَطَعَ النَّسْلَ وَ بِهِ وَرَدَ الْأَثَرُ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام (۱)

وَ فِيهِ أَنَّ رَجُلًا حَضَرَتْهُ الْوَفَاهُ فَأَوْصَى أَنَّ غُلَامِي يَسَارَ هُوَ ابْنِي فَوَرِّثُوهُ وَ غُلَامِي يَسَارَ فَأَعْتِقُوهُ فَهُوَ حُرٌّ الْجَوَابُ يُسْأَلُ أَيُّ الْغُلَامَيْنِ كَانَ يَدْخُلُ عَلَيْهِنَّ فَيَقُولُ أَبُوهُمْ لَا يَسْتَتِرْنَ مِنْهُ فَإِنَّمَا هُوَ وَلَدُهُ فَإِنْ قَالَ أَوْلَادُهُ إِنَّمَا أَبُونَا قَالَ لَا يَسْتَتِرْنَ مِنْهُ فَإِنَّهُ نَشَأَ فِي حُجُورِنَا وَ هُوَ صَغِيرٌ فَيُقَالُ لَهُمْ أَ فِيكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ عَلَامَهٌ فَإِنْ قَالُوا نَعَمْ نُظِرَ فَإِنْ وُجِدَتْ تِلْكَ الْعَلَامَهُ بِالصَّغِيرِ فَهُوَ أَخُوهُمْ وَ إِنْ لَمْ تُوجَدْ فِيهِ يُقْرَعُ بَيْنَ الْغُلَامَيْنِ فَأَيُّهُمَا خَرَجَ سَهْمُهُ فَهُوَ حُرٌّ بِالْمَرْوِيِّ عَنْهُ عليه السلام (۲).

**[ترجمه]مناقب: یکی از خوارج بهشام بن حکم گفت: آیا غیر عرب می توانند از اعراب زن بگیرند؟ گفت: آری. پرسید عربها با نژاد قریش می توانند ازدواج کنند؟ گفت: آری. گفت: قریش می توانند با بنی هاشم ازدواج کنند؟ گفت: آری. آن مرد خارجی خدمت حضرت صادق رسید و جریان را عرض کرده اضافه نمود که هشام مدعی بود از شما شنیده است. فرمود: بله صحیح است من این حرف را زده ام. مرد خارجی گفت: اکنون من از شما خواستگاری میکنم. حضرت صادق علیه السّلام فرمود تو در دین خود هم طراز داری و خویشاوندانت برای تو کافی هستند. ولی خداوند ما خاندان پیامبر را از گرفتن زکات حفظ نموده زیرا زکات چرک دست مردم است بهمین جهت ما خوش نداریم کسانی که در امتیاز ما سهمی ندارند با خود شریک کنیم. مرد خارجی از جای حرکت نموده میگفت: بخدا سوگند مانند این شخص را تا کنون ندیده ام به بدترین صورت مرا رد کرد و در ضمن گفتار دوست خود را هم پذیرفت - . مناقب ۳ : ۳۸۱ - .

ابو هفان در حضور ابن ماسویه گفت: امام صادق علیه السّلام فرمود: مزاج مردم چهار نوع است: ۱- مزاج دموی (خونی) که او بنده است و گاهی بنده آقای خود را میکشد. ۲- طبیعت بادی او دشمن است اگر روزنی را ببندی باز از جای دیگر به سوی تو می آید. ۳- بلغمی مزاج پادشاهی است که اداره میکند ۴- تلخ مزاج که زمین است اگر فرو برود ساکنین روی خود را نیز فرو میبرد. ابن ماسویه گفت: دو مرتبه بگو بخدا قسم جالینوس طبیب نمی تواند این طورتوصیف کند - . همان ۳ : ۳۸۲ - .

در کتاب امتحان الفقهاء می نویسد: مرد دلاکی بنا به درخواست پدری جهت ختنه کردن پسرش مشغول کار شد ولی در موقع کار آلت بچه قطع گردید اگر بچه مرد باید نصف خون بها را بدهد اما اگر زنده بماند باید تمام دیه را بپردازد اگر بمیرد نصف خون بها را او میدهد و نصف دیگر را پدرش می پردازد زیرا در مرگ فرزندش شریک بوده اما اگر زنده ماند باید دیه کامل بدهد زیرا قطع نسل کرده چنین خبری از حضرت صادق نقل شده است - . مناقب ۳ : ۳۸۶ - .

در همان کتاب آمده است که مردی بحال مرگ درآمد وصیت کرد یک غلامم بنام یسار پسر من است او را ارث بدهید و غلام دیگرم بنام یسار و آزاد است. جواب: باید سؤال شود کدام یک از این دو غلام بدون پرده پیش زنان آن مرد میرفته اند که پدرش میگفته از او حجاب نگیرید همان غلام پسر اوست. اگر بچه هایش گفتند پدرمان که دستور حجاب بزنان نمیداده بواسطه آن بوده که این پسر کوچک بوده و در دامن آنها بزرگ شده است. باز میپرسند آیا در میان شما خانواده علامتی اختصاصی وجود دارد اگر گفتند آری باید دقت نمود اگر آن علامت در پسر کوچک بود او برادر آنها است و اگر آن علامت نبود باید بین آن دو غلام قرعه کشی کنند قرعه بنام هر کدام در آمد او آزاد است. از حضرت صادق نیز نقل شده

است - . همان ۳ : ۳۸۷ - .

**[ترجمه]

بیان

إنما ذكر الروايتين مع أنهما ليسا بمعتمدين لبيان أن المخالفين يروون عنه عليه السلام و يثقون بقوله و الأخيره فيها موافقه فى الجمله للأصول و لتحقيقها مقام آخر.

**[ترجمه]این دو روایت را با اینکه مورد اعتماد نیست از آن جهت نقل کردیم تا متوجه شوید که اهل سنت نیز از حضرت صادق روایت نقل میکنند و بفرمایش امام اعتماد دارند. روایت دوم: مختصری با اصول شیعه موافق هست که در جای دیگر باید این مطلب را تحقیق نمود.

**[ترجمه]

«۶»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: سَأَلَ زِنْدِيقٌ الصَّادِقَ عليه السلام فَقَالَ مَا عِلَّهُ الْغُسْلِ مِنَ الْجَنَابَهِ وَ إِنَّمَا أَتَى حَلَالًا وَ لَيْسَ فِي الْحَلَالِ تَدْنِيسٌ فَقَالَ عليه السلام لِأَنَّ الْجَنَابَهَ بِمَنْزِلَهِ الْحَيْضِ وَ ذَلِكَ أَنَّ النُّطْفَهَ دَمٌ لَمْ يَسْتَحْكِمْ وَ لَا يَكُونُ الْجِمَاعُ إِلَّا بِحَرَكَهٍ غَالِبَهٍ فَإِذَا فُرِّغَ تَنَفَّسَ الْبَدَنُ وَ وَجَدَ الرَّجُلُ مِنْ نَفْسِهِ رَائِحَهً كَرِيهَهً فَوَجَبَ الْغُسْلُ لِذَلِكَ غُسْلُ الْجَنَابَهِ أَمَانَهٌ ائْتَمَنَ اللَّهُ عَلَيْهَا عَبِيدَهُ لِيَخْتَبِرَهُمْ بِهَا(۳). وَ سَأَلَهُ عليه السلام أَبُو حَنِيفَهَ عَنْ قَوْلِهِ وَ اللَّهِ رَبِّنا ما كُنَّا مُشْرِكِينَ (۴) فَقَالَ مَا تَقُولُ فِيهَا يَا أَبَا حَنِيفَهَ فَقَالَ أَقُولُ إِنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا مُشْرِكِينَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ اللَّهُ تَعَالَى- انْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۸۶.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۸۷.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۸۷.

۴- ۴. سوره الأنعام الآیه ۲۳.

عَلی أَنْفُسِهِمْ فَقَالَ مَا تَقُولُ فِیهَا یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَهِ أَشْرَکُوا مِنْ حَیْثُ لَا یَعْلَمُونَ.

وَ سَأَلَهُ علیه السلام عُبَّادٌ الْمَکِّیُّ عَنْ رَجُلٍ زَنَی وَ هُوَ مَرِیضٌ فَإِنْ أُقِیمَ عَلَیْهِ الْحَدُّ خَافُوا أَنْ یَمُوتَ مَا تَقُولُ فِیهِ فَقَالَ هَذِهِ الْمَسْأَلَهُ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِکَ أَوْ أَمَرَکَ بِهَا إِنْسَانٌ فَقَالَ إِنَّ سُفْیَانَ الثَّوْرِیَّ أَمَرَنِی بِهَا فَقَالَ علیه السلام إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ أُتِیَ بِرَجُلٍ أَحْبَنَ قَدِ اسْتَسْقَی بَطْنُهُ وَ بَدَتْ عُرُوقُ فَخِذَیْهِ وَ قَدْ زَنَی بِامْرَأَهٍ مَرِیضَهٍ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهُ فَأُتِیَ بِعُرْجُونٍ فِیهِ مِائَهُ شِمْرَاخٍ فَضَرَبَهُ بِهِ ضَرْبَهً وَ ضَرَبَهَا ضَرْبَهً وَ خَلَّی سَبِیلَهُمَا وَ ذَلِکَ قَوْلُهُ وَ خُذْ بِیَدِکَ ضِغْثاً فَاضْرِبْ بِهِ (۱).

**[ترجمه]مناقب: مردی بی دین از حضرت صادق پرسید چرا باید غسل جنابت نمود با اینکه کار حلالی انجام داده شده، عمل حلال که باعث کثیفی نمی شود. فرمود: زیرا جنابت مانند حیض است چون نطفه خونی است که محکم نشده عمل آمیزشی با جنبشی زیاد انجام می شود پس از تمام شدن آمیزش بدن نفس میکشد انسان از تنفس آن بوی بدی استشمام میکند غسل جنابت از همین جهت لازم می شود. غسل جنابت امانتی است که خداوند مردم را مأمور به آن نموده تا آنها را آزمایش نماید - . مناقب ۳ : ۳۸۷ - .

ابو حنیفه از حضرت صادق در مورد این آیه پرسید: «وَ اللَّهِ رَبِّنا ما کُنَّا مُشْرِکِینَ» - . انعام / ۲۳ - {به خدا، پروردگارمان سوگند که ما مشرک نبودیم} فرمود: نظر تو درباره این آیه چیست ؟ ابو حنیفه گفت: اینها مشرک نبوده اند. حضرت صادق علیه السّلام فرمود: خداوند میفرماید: «انْظُرْ کَیْفَ کَذَبُوا عَلی أَنْفُسِهِمْ» - . انعام / ۲۴ - {ببین، چگونه به خود دروغ می گویند} ابو حنیفه گفت: نظر شما در این باره چیست؟ فرمود: اینها گروهی از مسلمانانند که از راهی که خود متوجه نبوده اند مشرک شده اند.

عباد مکی از حضرت صادق علیه السّلام پرسید: مرد مریضی با زنی زنا کرده اگر حد بر او جاری کنند ممکن است بمیرد چه باید کرد؟ فرمود: این مسأله را از طرف خود میپرسی یا کسی گفته بپرسی؟ گفت: سفیان ثوری گفت از شما بپرسم. فرمود: مردی را پیش پیامبر آوردند که به بیماری استسقاء مبتلا بود بطوری که شکمش ورم کرده بود و رگهای رانش معلوم میشد. با زنی مریض زنا کرده بود پیامبر دستور داد یک شاخه بزرگ بیاورند که صد شاخه داشته باشد. یک ضربت به آن مرد و یک ضربت به زن زد و آنها را آزاد نمود تفسیر فرمایش ایشان این است: یک دسته چوب بدست خود بگیر و آن را بزن - . منناقب ۳ : ۳۹۰ - .

**[ترجمه]

بیان

الحبن محرکه داء فی البطن یعظم منه و یرم فهو أحبن.

**[ترجمه]الحبن آنچه موجب درد در شکم می شود که در اثر آن شکم بزرگ شده و ورم می کند.

**[ترجمه]

«۷»

کشف، [کشف الغمه] رَوَی مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَهَ(۲) عَنْ سُفْیَانَ الثَّوْرِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ عَلَیْهِ جُبَّهُ خَزٍّ دَکْنَاءُ وَ کِسَاءُ خَزٍّ فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَیْهِ تَعَجُّباً فَقَالَ لِی یَا ثَوْرِیُّ مَا لَکَ تَنْظُرُ إِلَیْنَا لَعَلَّکَ تَعْجَبُ مِمَّا تَرَی فَقُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَیْسَ هَذَا مِنْ لِبَاسِکَ وَ لَا لِبَاسِ آبَائِکَ قَالَ یَا ثَوْرِیُّ کَانَ ذَلِکَ زَمَانُ إِقْتَارٍ وَ افْتِقَارٍ وَ کَانُوا یَعْمَلُونَ عَلَی قَدْرِ إِقْتَارِهِ وَ افْتِقَارِهِ وَ هَذَا زَمَانٌ قَدْ أَسْبَلَ کُلُّ شَیْ ءٍ عَزَالِیَهُ (۳)

ثُمَّ حَسَرَ رُدْنَ جُبَّتِهِ فَإِذَا تَحْتَهَا جُبَّهُ صُوفٍ بَیْضَاءُ یَقْصُرُ الذَّیْلُ عَنِ الذَّیْلِ وَ الرُّدْنُ عَنِ الرُّدْنِ وَ قَالَ یَا ثَوْرِیُّ لَبِسْنَا هَذَا لِلَّهِ تَعَالَی وَ هَذَا لَکُمْ وَ مَا کَانَ لِلَّهِ أَخْفَیْنَاهُ وَ مَا کَانَ لَکُمْ أَبْدَیْنَاهُ.

**[ترجمه]کشف الغمه: محمّد بن طلحه - . مطالب السئول: ۸۲ - از سفیان ثوری نقل کرد که خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم دیدم جبه ای از خز سیاهرنگ - . لباسی که از پشم و ابریشم بافته شود. - و ردایی از خز پوشیده بود. سفیان گفت: از روی تعجب باو نگاه کردم فرمود: ثوری! چرا این طور نگاه میکنی؟! شاید تو از دیدن لباس من در شگفتی. گفتم: یا ابن رسول اللّه این لباس شایسته شما نیست، پدران شما نیز چنین لباسی نداشته اند. فرمود ثوری! آن زمان هنگام تنگدستی و فلاکت مردم بود و آن ها بمقدار تنگدستی و گرفتاری زمان لباس می پوشیدند. اما حالا زمانی است که نعمت از هر سو سرازیر شده است. در این موقع آستین جبه خود را کنار زد در زیر آن جبه ای پشمی و سفید داشت که آستین و دامنش از آن کوتاهتر بود. گفت: ثوری! این لباس را برای خدا پوشیده ام و این لباس رویی را برای شما پوشیده ام، آنچه برای خداست پنهان کرده ام و لباسی که برای شما پوشیده ام آشکار است.

**[ترجمه]

«۸»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ السَّلَمِیِّ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّیِّ قَالَ: سَأَلَنِی بَعْضُ الْخَوَارِجِ عَنْ هَذِهِ الْآیَهِ- مِنَ الضَّأْنِ اثْنَیْنِ وَ مِنَ الْمَعْزِ اثْنَیْنِ

ص: ۲۲۱

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۹۰ و الآیه الثانیه فی سوره الأنعام برقم ۲۴.

۲- ۲. مطالب السئول ص ۸۲.

۳- ۳. العزالی: جمع عزلاء و هی مصب الراویه فقوله: قد أسبل کل شی ء عزالیه، یرید به وفور الخیر و انتشار البرکه و کثره النعم و تفشی الرخاء.

قُلْ آلـذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنْثَيَيْنِ – وَ مِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَ مِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ (۱) مَا الَّذِی أَحَلَّ اللَّهُ مِنْ ذَلِکَ وَ مَا الَّذِی حَرَّمَ فَلَمْ یَکُنْ عِنْدِی فِیهِ شَیْ ءٌ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ وَ أَنَا حَاجٌّ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا کَانَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَحَلَّ فِی الْأُضْحِیَّهِ بِمِنًی الضَّأْنَ وَ الْمَعْزَ الْأَهْلِیَّهَ وَ حَرَّمَ أَنْ یُضَحَّی بِالْجَبَلِیَّهِ وَ أَمَّا قَوْلُهُ وَ مِنَ الْإِبِلِ اثْنَیْنِ وَ مِنَ الْبَقَرِ اثْنَیْنِ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی أَحَلَّ فِی الْأُضْحِیَّهِ الْإِبِلَ الْعِرَابَ (۲) وَ حَرَّمَ فِیهَا الْبَخَاتِیَ (۳) وَ أَحَلَّ الْبَقَرَ الْأَهْلِیَّهَ أَنْ یُضَحَّی بِهَا وَ حَرَّمَ الْجَبَلِیَّهَ فَانْصَرَفْتُ إِلَی الرَّجُلِ فَأَخْبَرْتُهُ بِهَذَا الْجَوَابِ فَقَالَ هَذَا شَیْ ءٌ حَمَلَتْهُ الْإِبِلُ مِنَ الْحِجَازِ(۴).

**[ترجمه]کافی: داود رقی گفت: یکی از خوارج در مورد این آیه از من پرسید: «و مِنَ الضَّأْنِ اثْنَیْنِ وَ مِنَ الْمَعْزِ اثْنَیْنِ قُلْ آلـذَّکَرَیْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنْثَیَیْنِ * وَ مِنَ الْإِبِلِ اثْنَیْنِ وَ مِنَ الْبَقَرِ اثْنَیْنِ» – . انعام / ۱۴۳ – ۱۴۴ – {از گوسفند دو تا، و از بز دو تا. بگو: آیا [خدا] نرها [ی آنها] را حرام کرده یا ماده را؟* و از شتر دو، و از گاو دو} کدام نوع را حلال نموده و کدام نوع را حرام؟ من نمیدانستم چه جوابی باو بدهم. هنگامی که بحج رفته بودم خدمت امام صادق ع رسیدم جریان را بایشان عرض کردم. فرمود: خداوند برای قربانی در منی گوسفند و بز اهلی را حلال کرده و قربانی کردن بز کوهی را حرام نموده است. این فرموده خدا که از شتر دو تا و از گاو دو تا یعنی خداوند قربانی شترهای عربی را حلال نموده و قربانی شتر خراسانی را حرام نموده، گاو اهلی را حلال کرده و گاو کوهی را حرام نموده است.

داود رقی گفت: این جواب را برای آن مرد بردم گفت این جوابی است که شتران از حجاز آورده اند (اشاره به اینست که این جواب را از خاندان نبوت که ساکن حجاز هستند بدست آورده ای) – . کافی ۴ : ۴۹۲ – .

**[ترجمه]

«۹»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ سَهْلٍ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ یَزِیدَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ وَ قَدْ قَالَ أَبُو حَنِیفَهَ عَجِبَ النَّاسُ مِنْکَ أَمْسِ وَ أَنْتَ بِعَرَفَهَ تُمَاکِسُ (۵) بِبُدْنِکَ (۶) أَشَدَّ مِکَاساً یَکُونُ قَالَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ مَا لِلَّهِ مِنَ الرِّضَا أَنْ أُغْبَنَ فِی مَالِی قَالَ فَقَالَ أَبُو حَنِیفَهَ لَا وَ اللَّهِ مَا لِلَّهِ فِی هَذَا مِنَ الرِّضَا قَلِیلٌ وَ لَا کَثِیرٌ وَ مَا نَجِیئُکَ بِشَیْ ءٍ إِلَّا جِئْتَنَا بِمَا لَا مَخْرَجَ لَنَا مِنْهُ (۷).

**[ترجمه]کافی: حسین بن یزید گفت: از امام صادق ع شنیدم که میفرمود: ابو حنیفه بمن گفت: دیروز مردم از کار شما تعجب کردند از آن همه چانه زدن برای خریدن شتری که برای قربانی میخریدی زیرا تا جایی که ممکن بود چانه زدی. باو فرمود خدا راضی نیست که من در مال خود فریب بخورم و کلاه سرم برود. ابو حنیفه گفت نه بخدا هرگز خدا راضی نیست که در مال خود فریب بخوری چه کم و چه زیاد. ما چیزی بشما نگفتیم مگر اینکه چنان راه جواب را برای ما بستید که راه فرار نداشتیم – . کافی ۴ : ۵۴۶ – .

**[ترجمه]

«۱۰»

كا، [الكافی] الْعِدَّهُ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ خَلَفِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَلَی أَبِی الْعَبَّاسِ وَ هُوَ بِالْحِیرَهِ(۸) خَرَجَ یَوْماً یُرِیدُ

۱- ۱. سوره الأنعام الآیه: ۱۴۲- ۱۴۳.

۲- ۲. الإبل العراب: بکسر العین و هی الإبل العربیه خلاف البخاتی.

۳- ۳. الإبل البخاتی: جمع بختیه و بخت بالضم و هی الخراسانیه.

۴- ۴. الکافی ج ۴ ص ۴۹۲.

۵- ۵. المماکسه: فی البیع انتقاص الثمن و استحطاطه.

۶- ۶. البدن: بالضم جمع بدنه کقصبه و تجمع علی بدنات کقصبات و هی من الإبل ما کان له خمس سنین و دخل فی السادسه، و انما سمیت بذلک لعظم بدنها و سمنها.

۷- ۷. الکافی ج ۴ ص ۵۴۶.

۸- ۸. الحیره: بالکسر: ثم السکون، وراء: مدینه کانت علی ثلاثه أمیال من الکوفه علی النجف، و قیل سمیت بذلک لان تبعا لما قصد خراسان خلف ضعفه جنده بذلک الموضع و قال لهم: حیروا به، أی أقیموا.

عِيسَى بْنَ مُوسَى فَاسْتَقْبَلَهُ بَيْنَ الْحِيرَهِ وَ الْكُوفَهِ وَ مَعَهُ ابْنُ شُبْرُمَهَ الْقَاضِي فَقَالَ لَهُ إِلَى أَيْنَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ أَرَدْتُكَ فَقَالَ قَدْ قَصَّرَ اللَّهُ خَطْوَكَ قَالَ فَمَضَى مَعَهُ فَقَالَ لَهُ ابْنُ شُبْرُمَهَ مَا تَقُولُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فِي شَيْءٍ سَأَلَنِي عَنْهُ الْأَمِيرُ فَلَمْ يَكُنْ عِنْدِي فِيهِ شَيْءٌ فَقَالَ وَ مَا هُوَ قَالَ سَأَلَنِي عَنْ أَوَّلِ كِتَابٍ كُتِبَ فِي الْأَرْضِ قَالَ نَعَمْ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَرَضَ عَلَى آدَمَ ذُرِّيَّتَهُ عَرْضَ الْعَيْنِ فِي صُوَرِ الذَّرِّ نَبِيّاً فَنَبِيّاً وَ مَلِكاً فَمَلِكاً وَ مُؤْمِناً فَمُؤْمِناً وَ كَافِراً فَكَافِراً فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى دَاوُدَ علیه السلام قَالَ مَنْ هَذَا الَّذِي نَبَّأْتَهُ وَ كَرَّمْتَهُ وَ قَصَّرْتَ عُمُرَهُ قَالَ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ هَذَا ابْنُكَ دَاوُدُ عُمُرُهُ أَرْبَعُونَ سَنَةً وَ إِنِّي قَدْ كَتَبْتُ الْآجَالَ وَ قَسَمْتُ الْأَرْزَاقَ وَ أَنَا أَمْحُو مَا أَشَاءُ وَ أُثْبِتُ وَ عِنْدِي أُمُّ الْكِتَابِ فَإِنْ جَعَلْتَ لَهُ شَيْئاً مِنْ عُمُرِكَ أَلْحَقْتُهُ لَهُ قَالَ يَا رَبِّ قَدْ جَعَلْتُ لَهُ مِنْ عُمُرِي سِتِّينَ سَنَةً تَمَامَ الْمِائَهِ قَالَ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِجَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ وَ مَلَكِ الْمَوْتِ اكْتُبُوا عَلَيْهِ كِتَاباً فَإِنَّهُ سَيَنْسَى قَالَ فَكَتَبُوا عَلَيْهِ كِتَاباً وَ خَتَمُوهُ بِأَجْنِحَتِهِمْ مِنْ طِينَهِ عِلِّيِّينَ قَالَ فَلَمَّا حَضَرَتْ آدَمَ الْوَفَاهُ أَتَاهُ مَلَكُ الْمَوْتِ فَقَالَ آدَمُ يَا مَلَكَ الْمَوْتِ مَا جَاءَ بِكَ قَالَ جِئْتُ لِأَقْبِضَ رُوحَكَ قَالَ قَدْ بَقِيَ مِنْ عُمُرِي سِتُّونَ سَنَةً فَقَالَ إِنَّكَ جَعَلْتَهَا لِابْنِكَ دَاوُدَ قَالَ وَ نَزَلَ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ وَ أَخْرَجَ لَهُ الْكِتَابَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَمِنْ أَجْلِ ذَلِكَ إِذَا خَرَجَ الصَّكُّ عَلَى الْمَدْيُونِ ذَلَّ الْمَدْيُونُ فَقَبَضَ رُوحَهُ (۱).

**[ترجمه]کافی: عبد اللَّه بن سنان گفت وقتی حضرت صادق در حیره نزد ابو العباس سفاح رفت. روزی برای دیدن عیسی بن موسی خارج شد در بین راه کوفه و حیره عیسی بن موسی با ابن شبرمه قاضی بامام علیه السّلام رسید. عرض کرد آقا کجا تشریف میبردید؟ فرمود پیش تو می آمدم. گفت خدا زحمت این راه را برای شما کم کرد در خدمت امام رفت ابن شبرمه عرض کرد آقا در مورد سؤالی که امیر از من نموده ولی من جواب آن را نمیدانستم چه می فرمایید ؟ فرمود: چه سؤالی؟ عرض کرد از من پرسید اولین نوشته ای که در زمین نوشته شد کدام نامه بود؟ فرمود خداوند بحضرت آدم فرزندانش را بصورت ذرّ نشان داد پیامبران، پادشاهان و مؤمنین و کفار را یکی یکی دید. همین که به داود پیامبر رسید عرض کرد خدایا این کیست که او را گرامی داشته و بمقام پیامبری مفتخر کرده ای اما عمر کوتاهی دارد؟ خداوند وحی کرد که این پسرت داود است که چهل سال عمر میکند من مدت زندگی و روزی ها را معین کرده ام اما هر کدام را بخواهم کم و زیاد میکنم نوشته اصلی نزد من است. اگر تو از عمر خود چیزی باو ببخشی باو خواهم داد. عرض کرد خدایا من شصت سال از عمرم را باو میدهم تا صد سال تمام داشته باشد. خداوند بجبرئیل و میکائیل و ملك الموت دستور داد این جریان را یادداشت کنید او بزودی فراموش میکند. یادداشتی نوشتند و با بالهای خود آن را از طینت علیین امضا نمودند.

هنگام وفات آدم که رسید ملك الموت برای قبض روح او آمد آدم گفت برای چه آمده ای؟ گفت برای قبض روح تو. گفت هنوز شصت سال دیگر از عمر من باقیمانده است. گفت آن شصت سال را بفرزندت داود بخشیدی. جبرئیل فرود آمد و آن یادداشت را آورد. حضرت صادق فرمود به همین جهت وقتی یادداشت و سند مدیون را بدهی کوچک می شود، و بالاخره روح او را قبض نمود - . کافی ۷ : ۳۷۸ - .

**[ترجمه]

«۱۱»

کا، [الکافی] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الصَّائِغِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه

السلام وَ عِنْدَهُ أَبُو حَنِيفَهَ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ رَأَيْتُ رُؤْيَا عَجِيبَهً فَقَالَ يَا ابْنَ مُسْلِمٍ هَاتِهَا فَإِنَّ الْعَالِمَ بِهَا جَالِسٌ وَ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى أَبِي حَنِيفَهَ قَالَ فَقُلْتُ رَأَيْتُ كَأَنِّي دَخَلْتُ دَارِي وَ إِذَا أَهْلِي قَدْ خَرَجَتْ عَلَيَّ فَكَسَرَتْ جَوْزاً كَثِيراً وَ نَثَرَتْهُ عَلَيَّ فَتَعَجَّبْتُ مِنْ هَذِهِ الرُّؤْيَا فَقَالَ أَبُو حَنِيفَهَ أَنْتَ رَجُلٌ تُخَاصِمُ وَ تُجَادِلُ لِئَاماً فِي مَوَارِيثِ أَهْلِكَ فَبَعْدَ نَصَبٍ (۲) شَدِيدٍ تَنَالُ حَاجَتَكَ

ص: ۲۲۳

۱- ۱. الکافی ج ۷ ص ۳۷۸.

۲- ۲. النصب: محرکه التعب و الاعیاء.

مِنْهَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَصَبْتَ وَ اللَّهِ يَا أَبَا حَنِيفَهَ.

قَالَ ثُمَّ خَرَجَ أَبُو حَنِيفَهَ مِنْ عِنْدِهِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنِّی كَرِهْتُ تَعْبِيرَ هَذَا النَّاصِبِ فَقَالَ يَا ابْنَ مُسْلِمٍ لَا يَسُؤْكَ اللَّهُ فَمَا يُوَاطِئُ تَعْبِيرُهُ تَعْبِيرَنَا وَ لَا تَعْبِيرُنَا تَعْبِيرَهُمْ وَ لَيْسَ التَّعْبِيرُ كَمَا عَبَّرَهُ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَقَوْلُکَ أَصَبْتَ وَ تَحْلِفُ عَلَيْهِ وَ هُوَ مُخْطِئٌ قَالَ نَعَمْ حَلَفْتُ عَلَيْهِ أَنَّهُ أَصَابَ الْخَطَاءَ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ فَمَا تَأْوِيلُهَا قَالَ يَا ابْنَ مُسْلِمٍ إِنَّکَ تَتَمَتَّعُ بِامْرَأَهٍ فَتَعْلَمُ بِهَا أَهْلُکَ فَتَخْرِقُ عَلَيْکَ ثِيَاباً جُدُداً فَإِنَّ الْقِشْرَ كِسْوَهُ اللُّبِّ قَالَ ابْنُ مُسْلِمٍ فَوَ اللَّهِ مَا كَانَ بَيْنَ تَعْبِيرِهِ وَ تَصْحِيحِ الرُّؤْيَا إِلَّا صَبِيحَهُ الْجُمُعَهِ فَلَمَّا كَانَ غَدَاهُ الْجُمُعَهِ أَنَا جَالِسٌ بِالْبَابِ إِذْ مَرَّتْ بِی جَارِيَهٌ فَأَعْجَبَتْنِی فَأَمَرْتُ غُلَامِی فَرَدَّهَا ثُمَّ أَدْخَلَهَا دَارِی فَتَمَتَّعْتُ بِهَا فَأَحَسَّتْ بِی وَ بِهَا أَهْلِی فَدَخَلَتْ عَلَيْنَا الْبَيْتَ فَبَادَرَتِ الْجَارِيَهُ نَحْوَ الْبَابِ فَبَقِيتُ أَنَا فَمَزَّقَتْ عَلَيَّ ثِيَاباً جُدُداً كُنْتُ أَلْبَسُهَا فِی الْأَعْيَادِ(۱).

**[ترجمه]کافی: محمّد بن مسلم گفت خدمت حضرت صادق رسیدم ابو حنیفه آنجا بود عرض کردم آقا خواب عجیبی دیده ام. فرمود خواب خود را بگو که معبّر خواب اینجا است اشاره به ابو حنیفه نمود. گفتم در خواب دیدم مثل اینکه وارد خانه ام شدم یک مرتبه زنم بیرون آمد و مقدار زیادی گردو را شکست و بر سر و صورت من پاشید از این خواب تعجب کردم. ابو حنیفه گفت تو با بستگان زنت که اشخاص پستی هستند در مورد ارث اختلاف خواهی داشت پس از ناراحتی زیاد بالاخره سهم خود را خواهی گرفت ان شاء اللّه. حضرت صادق فرمود بخدا قسم خوب گفتی. سپس ابو حنیفه رفت گفتم فدایت شوم من از تعبیر این ناصبی خوشم نیامد. فرمود خدا برایت ناراحتی نیاورد! نه تعبیر ما با آنها یکی است و نه تعبیر آنها موافق تعبیر ما است، جواب خواب تو آن نبود. عرضکردم: پس چرا شما قسم خوردید که خوب گفتی با اینکه اشتباه بود؟ فرمود بله منظورم این بود که خوب اشتباه گفتی. عرض کردم تعبیر آن چیست؟ فرمود تو زنی به دست می آوری و از او بهره جنسی میبری همسرت میفهمد و لباسهای تو را پاره پاره میکند زیرا پوست لباس مغز است. محمّد بن مسلم گفت بخدا قسم فاصله تعبیر و ظهور خواب تا روز جمعه بیشتر طول نکشید صبح جمعه من در خانه نشسته بودم زنی رد شد از او خوشم آمد به غلام خود را دستور دادم او را بیاورد. غلام آن زن را آورد و داخل خانه نمود از او بهره جنسی بردم همسرم متوجه جریان شد وارد اطاق شد زن که فرار کرد و از در خارج شد من تنها ماندم لباسهای تازه ام را که در عیدها میپوشیدم پاره پاره کرد - . کافی ۸ : ۲۹۲ - .

**[ترجمه]

«۱۲»

کا، [الکافی] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّيْمِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْخَطَّابِ الْوَاسِطِيِّ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَبِيِّ عَنْ حَمَّادٍ الْأَزْدِيِّ عَنْ هِشَامٍ الْخَفَّافِ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام كَيْفَ بَصَرُکَ بِالنُّجُومِ قَالَ قُلْتُ مَا خَلَّفْتُ بِالْعِرَاقِ أَبْصَرَ بِالنُّجُومِ مِنِّی فَقَالَ كَيْفَ دَوَرَانُ الْفَلَکِ عِنْدَكُمْ قَالَ فَأَخَذْتُ قَلَنْسُوَتِی عَنْ رَأْسِی فَأَدَرْتُهَا قَالَ فَقَالَ فَإِنْ كَانَ الْأَمْرُ عَلَى مَا تَقُولُ فَمَا بَالُ بَنَاتِ نَعْشٍ وَ الْجَدْيِ وَ الْفَرْقَدَيْنِ- لَا يُرَوْنَ يَدُورُونَ يَوْماً مِنَ الدَّهْرِ فِی الْقِبْلَهِ قَالَ قُلْتُ وَ اللَّهِ هَذَا شَيْ ءٌ لَا أَعْرِفُهُ وَ لَا سَمِعْتُ أَحَداً مِنْ أَهْلِ الْحِسَابِ يَذْكُرُهُ فَقَالَ لِی كَمِ السُّكَيْنَهُ مِنَ الزُّهَرَهِ جُزْءاً فِی ضَوْئِهَا قَالَ قُلْتُ هَذَا وَ اللَّهِ نَجْمٌ مَا سَمِعْتُ بِهِ وَ لَا سَمِعْتُ أَحَداً مِنَ النَّاسِ يَذْكُرُهُ فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ فَأَسْقَطْتُمْ نَجْماً بِأَسْرِهِ فَعَلَى مَا تَحْسُبُونَ ثُمَّ

قَالَ فَكَمِ الزُّهَرَةُ مِنَ الْقَمَرِ جُزْءاً فِی ضَوْئِهِ قَالَ فَقُلْتُ هَذَا شَیْ ءٌ لَا یَعْلَمُهُ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ فَكَمِ الْقَمَرُ جُزْءاً مِنَ الشَّمْسِ فِی ضَوْئِهَا قَالَ فَقُلْتُ مَا أَعْرِفُ هَذَا قَالَ صَدَقْتَ.

ص: ۲۲۴

۱- ۱. ج ۸ ص ۲۹۲ و فیه« تمزق» بدل« تخرق».

ثُمَّ قَالَ مَا بَالُ الْعَسْكَرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ فِي هَذَا حَاسِبٌ وَ فِي هَذَا حَاسِبٌ فَيَحْسُبُ هَذَا لِصَاحِبِهِ بِالظَّفَرِ وَ يَحْسُبُ هَذَا لِصَاحِبِهِ بِالظَّفَرِ ثُمَّ يَلْتَقِيَانِ فَيَهْزِمُ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ فَأَيْنَ كَانَتِ النُّجُومُ قَالَ فَقُلْتُ لَا وَ اللَّهِ مَا أَعْلَمُ ذَلِكَ قَالَ فَقَالَ علیه السلام صَدَقْتَ إِنَّ أَصْلَ الْحِسَابِ حَقٌّ وَ لَكِنْ لَا يَعْلَمُ ذَلِكَ إِلَّا مَنْ عَلِمَ مَوَالِيدَ الْخَلْقِ كُلِّهِمْ (۱).

**[ترجمه]کافی: هشام خفاف گفت حضرت صادق بمن فرمود از علم نجوم چقدر اطلاع داری؟ گفتم در عراق کسی در علم نجوم از من واردتر نیست. فرمود گردش فلک چگونه است؟ من شب کلاه را از سرم برداشتم و چرخی داده گفتم این طور. فرمود اگر گردش فلک این طور باشد پس چرا ستاره های بنات النعش و جدی و فرقدین - . یک ستاره پرنور طرف شمال است و ستاره کم نورتری در مقابل آن که با آنها راه را می یابند. -

از طرف قبله یک روز گردش نکرده اند. عرض کردم بخدا قسم تا کنون متوجه آن نشده ام، از کسی هم که بحساب نجوم وارد بوده در این مورد چیزی نشنیده ام. فرمود نسبت نور ستاره سکینه و زهره چقدر است؟ گفتم تا کنون نام این ستاره را نشنیده ام و کسی هم اسم آن را نبرده است. فرمود سبحان اللّه نام یک ستاره را بکلی از بین برده اید پس چطور حساب میکنید؟ فرمود نسبت نور زهره با ماه چقدر است؟ گفتم جز خدا کسی نمیداند.

فرمود نسبت نور ماه با خورشید چقدر است؟ عرض کردم نمیدانم فرمود راست میگویی. فرمود چطور می شود که دو سپاه که در هر کدام یک منجم هست منجم این لشکر برای سپاهیان خود پیش بینی پیروزی میکند منجم سپاه دیگر نیز برای لشکر خود همین طور. پس از برخورد و جنگ یکی فرار میکند و دیگری پیروز می شود. علم نجوم چه سودی داشت؟ عرض کردم بخدا قسم این را هم نمیدانم. فرمود راست میگویی اصل حساب درست است ولی کسی نمیتواند به آن پی ببرد مگر تاریخ ولادت تمام مردم را بداند - . کافی ۸ : ۳۵۱ - .

**[ترجمه]

«۱۳»

کا، [الکافی] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ: سَأَلَ ابْنُ أَبِي الْعَوْجَاءِ هِشَامَ بْنَ الْحَكَمِ فَقَالَ لَهُ أَ لَيْسَ اللَّهُ حَكِيماً قَالَ بَلَى هُوَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ فَانْكِحُوا ما طابَ لَكُمْ مِنَ النِّساءِ مَثْنى وَ ثُلاثَ وَ رُباعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَواحِدَةً(۲) أَ لَيْسَ هَذَا فَرْضٌ قَالَ بَلَى قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ لَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّساءِ وَ لَوْ حَرَصْتُمْ فَلا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ (۳) أَيُّ حَكِيمٍ يَتَكَلَّمُ بِهَذَا فَلَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ جَوَابٌ فَرَحَلَ إِلَى الْمَدِينَهِ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ يَا هِشَامُ فِي غَيْرِ وَقْتِ حَجٍّ وَ لَا عُمْرَةٍ قَالَ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ لِأَمْرٍ أَهَمَّنِي إِنَّ ابْنَ أَبِي الْعَوْجَاءِ سَأَلَنِي عَنْ مَسْأَلَةٍ لَمْ يَكُنْ عِنْدِي فِيهَا شَيْءٌ قَالَ وَ مَا هِيَ قَالَ فَأَخْبَرَهُ بِالْقِصَّهِ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَمَّا قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ - فَانْكِحُوا ما طابَ لَكُمْ مِنَ النِّساءِ مَثْنى وَ ثُلاثَ وَ رُباعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَواحِدَةً يَعْنِي فِي النَّفَقَهِ.

وَ أَمَّا قَوْلُهُ وَ لَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّساءِ وَ لَوْ حَرَصْتُمْ فَلا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوها كَالْمُعَلَّقَهِ يَعْنِي فِي الْمَوَدَّهِ قَالَ فَلَمَّا قَدِمَ عَلَيْهِ هِشَامٌ بِهَذَا الْجَوَابِ وَ أَخْبَرَهُ قَالَ وَ اللَّهِ مَا هَذَا مِنْ عِنْدِكَ (۴).

**[ترجمه]کافی: محمّد بن حسن گفت ابن ابی العوجاء از هشام بن حکم پرسید مگر خداوند حکیم نیست؟ گفت چرا احکم الحاکمین است. گفت پس چگونه این دو آیه درست است که میگوید «فَانْكِحُوا ما طابَ لَكُمْ مِنَ النِّساءِ مَثْنى وَ ثُلاثَ وَ رُباعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَواحِدَةً» - . نساء / ۳ - {هر چه از زنان [دیگر] که شما را پسند افتاد، دو دو، سه سه، چهار چهار، به زنی گیرید. پس اگر بیم دارید که به عدالت رفتار نکنید، به یک [زنِ آزاد] یا به آنچه [از کنیزان] مالک شده اید [اکتفاء کنید]}. این دستور واجب نیست؟ گفت بله. گفت باز در این آیه میفرماید «وَ لَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّساءِ وَ لَوْ حَرَصْتُمْ فَلا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ» - . نساء / ۱۲۹ - {و شما هرگز نمی توانید میان زنان عدالت کنید هر چند [بر عدالت] حریص باشید} کدام حکیم این طور صحبت میکند. هشام بن حکم نتوانست جواب او را بدهد. عازم سفر بمدینه شد و خدمت حضرت صادق رسید. فرمود هشام نه وقت حج است و نه عمره برای چه کاری آمده ای؟ گفت فدایت شوم جریانی بود که خیلی مرا مشغول کرده است. ابن ابی العوجاء سؤالی از من پرسید که نتوانستم جوابش را بدهم. فرمود: چه سؤالی؟ جریان را تعریف کرد حضرت صادق فرمود در این آیه که میفرماید دو یا سه یا چهار زن بگیرید اگر میترسید که عدالت نورزید به یک زن اکتفا کنید در مورد نفقه و مخارج است. اما در آن آیه که میفرماید هرگز نمیتوانید عدالت را بین زنان مراعات کنید گرچه علاقه زیاد داشته باشید پس متوجه باشید که در تمایل به یک طرف زیاد روی نکنید که طرف دیگر را حیران و سرگردان کنید، در این آیه منظورش دوست داشتن است. هشام وقتی این جواب را برای ابن ابی العوجاء نقل کرد گفت بخدا قسم این جواب مال تو نیست - . کافی ۵ : ۳۶۲ - .

**[ترجمه]

«۱۴»

كا، [الكافی] الْعِدَّةُ عَنْ سَهْلٍ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ

ص: ۲۲۵

۱- ۱. الکافی ج ۸ ص ۳۵۱.

۲- ۲. سوره النساء، الآیه: ۳.

۳- ۳. سوره النساء، الآیه: ۱۲۹.

۴- ۴. الکافی ج ۵ ص ۳۶۲.

زُرَارَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنِّی لَذَاتَ یَوْمٍ عِنْدَ زِیَادِ بْنِ عُبَیْدِ اللَّهِ الْحَارِثِیِّ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ یَسْتَعْدِی عَلَی أَبِیهِ فَقَالَ أَصْلَحَ اللَّهُ الْأَمِیرَ إِنَّ أَبِی زَوَّجَ ابْنَتِی بِغَیْرِ إِذْنِی فَقَالَ زِیَادٌ لِجُلَسَائِهِ الَّذِینَ عِنْدَهُ مَا تَقُولُونَ فِیمَا یَقُولُ هَذَا الرَّجُلُ قَالُوا نِکَاحُهُ بَاطِلٌ قَالَ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَیَّ فَقَالَ مَا تَقُولُ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَلَمَّا سَأَلَنِی أَقْبَلْتُ عَلَی الَّذِینَ أَجَابُوهُ فَقُلْتُ لَهُمْ أَ لَیْسَ فِیمَا تَرْوُونَ أَنْتُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّ رَجُلًا جَاءَ یَسْتَعْدِیهِ عَلَی أَبِیهِ فِی مِثْلِ هَذَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْتَ وَ مَالُکَ لِأَبِیکَ فَقَالُوا بَلَی فَقُلْتُ لَهُمْ فَکَیْفَ یَکُونُ هَذَا وَ هُوَ وَ مَالُهُ لِأَبِیهِ وَ لَا یَجُوزُ نِکَاحُهُ قَالَ فَأَخَذَ بِقَوْلِهِمْ وَ تَرَکَ قَوْلِی (۱).

**[ترجمه]کافی: زراره گفت امام صادق فرمود روزی من نزد زیاد بن عبید اللّه حارثی بودم مردی از پدرش شکایت کرده گفت پدرم دختر مرا بدون اجازه من شوهر داده است. زیاد باطرافیان خود گفت درباره این پیش آمد چه میگویید؟ گفتند ازدواجش باطل است. بعد زیاد روی به من نموده گفت شما چه میگویید؟ وقتی از من پرسید رو بجانب کسانی که جواب دادند کرده گفتم مگر شما از پیامبر اکرم روایت نمی کنید که مردی از پدر خود در همین مورد شکایت کرد فرمود تو و ثروتت متعلق بپدرت هستید؟ گفتند بله. گفتم چگونه ممکن است خودش و مالش متعلق بپدرش باشد و جایز نباشد دخترش را شوهر بدهد؟ آن شخص گفته آنها را قبول کرد و سخن مرا نپذیرفت - . کافی ۵ : ۳۹۵ - .

**[ترجمه]

«۱۵»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُعَاوِیَهَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: مَاتَتْ أُخْتُ مُفَضَّلِ بْنِ غِیَاثٍ فَأَوْصَتْ بِشَیْ ءٍ مِنْ مَالِهَا الثُّلُثِ فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَ الثُّلُثِ فِی الْمَسَاکِینِ وَ الثُّلُثِ فِی الْحَجِّ فَإِذَا هُوَ لَا یَبْقَی مَا یَبْلُغُ مَا قَالَتْ فَذَهَبْتُ أَنَا وَ هُوَ إِلَی ابْنِ أَبِی لَیْلَی فَقَصَّ عَلَیْهِ الْقِصَّهَ فَقَالَ اجْعَلُوا ثُلُثاً فِی ذَا وَ ثُلُثاً فِی ذَا وَ ثُلُثاً فِی ذَا فَأَتَیْنَا ابْنَ شُبْرُمَهَ فَقَالَ أَیْضاً کَمَا قَالَ ابْنُ أَبِی لَیْلَی فَأَتَیْنَا أَبَا حَنِیفَهَ فَقَالَ کَمَا قَالا فَخَرَجْنَا إِلَی مَکَّهَ فَقَالَ لِی سَلْ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ لَمْ تَکُنْ حَجَّتِ الْمَرْأَهُ فَسَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لِی ابْدَأْ بِالْحَجِّ فَإِنَّهُ فَرِیضَهٌ مِنَ اللَّهِ عَلَیْهَا وَ مَا بَقِیَ اجْعَلْهُ بَعْضاً فِی ذَا وَ بَعْضاً فِی ذَا قَالَ فَقَدِمْتُ فَدَخَلْتُ الْمَسْجِدَ وَ اسْتَقْبَلْتُ أَبَا حَنِیفَهَ وَ قُلْتُ لَهُ سَأَلْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عَنِ الَّذِی سَأَلْتُکَ عَنْهُ فَقَالَ لِی ابْدَأْ بِحَقِّ اللَّهِ أَوَّلًا فَإِنَّهُ فَرِیضَهٌ عَلَیْهَا وَ مَا بَقِیَ فَاجْعَلْهُ بَعْضاً فِی ذَا وَ بَعْضاً فِی ذَا قَالَ فَوَ اللَّهِ مَا قَالَ لِی خَیْراً وَ لَا شَرّاً وَ جِئْتُ إِلَی حَلْقَتِهِ وَ قَدْ طَرَحُوهَا وَ قَالُوا قَالَ أَبُو حَنِیفَهَ ابْدَأْ بِالْحَجِّ فَإِنَّهُ فَرِیضَهُ اللَّهِ عَلَیْهَا قَالَ فَقُلْتُ هُوَ بِاللَّهِ قَالَ کَذَا وَ کَذَا فَقَالُوا هُوَ خَبَّرَنَا هَذَا(۲).

**[ترجمه]کافی: معاویه بن عمار گفت خواهر مفضل بن غیاث از دنیا رفت وصیت کرد مقداری از مالش را در این موارد خرج کنند. یک ثلث در راه خدا و یک ثلث بمستمندان و یک ثلث در انجام حج اگر به سه قسمت مساوی تقسیم میشد برای حج کافی نبود. من و او نزد ابن ابی لیلی رفتیم و جریان را گفت. او گفت که یک ثلث در این و یک ثلث در آن و یک ثلث هم برای قسمت سوم. رفتیم پیش ابن شبرمه او هم مثل ابن ابی لیلی جواب داد. ابو حنیفه نیز مثل آن دو جواب داد. بمکه رفتیم بمن گفت: از امام صادق ع بپرس آن زن فریضه حج را انجام نداده بود. از حضرت صادق پرسیدم فرمود: اول باید حج را بجا آورد چون از جانب خدا بر او واجب شده هر چه از پول باقیماند نصفش را در آن راه و نصف دیگر را در راه دوم باید صرف نمود. وقتی از مکه برگشتم بمسجد رفتم ابو حنیفه را دیدم باو گفتم: از حضرت صادق پرسیدم فرمود: اول باید حج را بجا

آوری که بر او واجب شده بقیه را در دو قسمت وصیتش بطور مساوی صرف میکنید. ابو حنیفه در جواب من هیچ چیز نگفت بعد بمجلس درس او رفتم دیدم همین مسأله را شاگردانش طرح کرده اند و میگویند که ابو حنیفه گفته باید اول حج را بجا آورد که از جانب خدا بر او واجب شده است. پرسیدم ابو حنیفه این حرف را زد؟ گفتند: بله. او بما چنین گفت - . همان ۷ : ۶۳ - .

**[ترجمه]

«۱۶»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْعَقِیلِیِّ عَنْ عِیسَی بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقُرَشِیِّ قَالَ: دَخَلَ أَبُو حَنِیفَهَ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ یَا أَبَا حَنِیفَهَ بَلَغَنِی

ص: ۲۲۶

۱- ۱. نفس المصدر ج ۵ ص ۳۹۵.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۷ ص ۶۳.

أَنَّکَ تَقِیسُ قَالَ نَعَمْ قَالَ لَا تَقِسْ فَإِنَّ أَوَّلَ مَنْ قَاسَ إِبْلِیسُ حِینَ قَالَ خَلَقْتَنِی مِنْ نارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِینٍ (۱) فَقَاسَ مَا بَیْنَ النَّارِ وَ الطِّینِ وَ لَوْ قَاسَ نُورِیَّهَ آدَمَ بِنُورِیَّهِ النَّارِ عَرَفَ فَضْلَ مَا بَیْنَ النُّورَیْنِ وَ صَفَاءَ أَحَدِهِمَا عَلَی الْآخَرِ(۲).

**[ترجمه]کافی: عیسی بن عبد اللّه قرشی گفت: ابو حنیفه خدمت امام صادق ع رفت. امام باو فرمود: ابو حنیفه شنیده ام تو قیاس میکنی. گفت: بله. فرمود: قیاس نکن اولین کسی که قیاس کرد شیطان بود که گفت: «خَلَقْتَنِی مِنْ نارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِینٍ» - . اعراف / ۱۲ - {مرا از آتشی آفریدی و او را از گل آفریدی}. بین آتش و گل قیاس کرد اگر نورانیت آدم را با نورانیت آتش مقایسه میکرد می فهمید بین این دو نور و بین صفای این دو چقدر فرق است - . کافی ۱ : ۵۸ - .

**[ترجمه]

«۱۷»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنْ سَلَمَهَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِسْمَاعِیلَ الْمِیثَمِیِّ عَنْ حَبِیبٍ الْخَثْعَمِیِّ قَالَ: کَتَبَ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ إِلَی مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ وَ کَانَ عَامِلَهُ عَلَی الْمَدِینَهِ أَنْ یَسْأَلَ أَهْلَ الْمَدِینَهِ عَنِ الْخَمْسِ فِی الزَّکَاهِ مِنَ الْمِائَتَیْنِ کَیْفَ صَارَتْ وَزْنَ سَبْعَهٍ وَ لَمْ یَکُنْ هَذَا عَلَی عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَمَرَهُ أَنْ یَسْأَلَ فِیمَنْ یَسْأَلُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ وَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ فَسَأَلَ أَهْلَ الْمَدِینَهِ فَقَالُوا أَدْرَکْنَا مَنْ کَانَ قَبْلَنَا عَلَی هَذَا فَبَعَثَ إِلَی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ وَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَسَأَلَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ فَقَالَ کَمَا قَالَ الْمُسْتَفْتَوْنَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِینَهِ فَقَالَ مَا تَقُولُ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله جَعَلَ فِی کُلِّ أَرْبَعِینَ أُوقِیَّهً أُوقِیَّهً فَإِذَا حَسَبْتَ ذَلِکَ کَانَ وَزْنَ سَبْعَهٍ وَ قَدْ کَانَتْ عَلَی وَزْنِ سِتَّهٍ کَانَتِ الدَّرَاهِمُ خَمْسَهَ دَوَانِقَ قَالَ حَبِیبٌ فَحَسَبْنَاهُ فَوَجَدْنَاهُ کَمَا قَالَ فَأَقْبَلَ عَلَیْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ فَقَالَ مِنْ أَیْنَ أَخَذْتَ هَذَا قَالَ قَرَأْتُ فِی کِتَابِ أُمِّکَ فَاطِمَهَ قَالَ ثُمَّ انْصَرَفَ فَبَعَثَ إِلَیْهِ مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ ابْعَثْ إِلَیَّ بِکِتَابِ فَاطِمَهَ علیها السلام فَأَرْسَلَ إِلَیْهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنِّی إِنَّمَا أَخْبَرْتُکَ أَنِّی قَرَأْتُهُ وَ لَمْ أُخْبِرْکَ أَنَّهُ عِنْدِی قَالَ حَبِیبٌ فَجَعَلَ یَقُولُ مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ یَقُولُ لِی مَا رَأَیْتُ مِثْلَ هَذَا قَطُّ(۳).

**[ترجمه]کافی: حبیب خثعمی گفت: منصور دوانیقی به محمّد بن خالد که فرماندار او در مدینه بود نامه ای نوشت تا از اهل مدینه سؤال کند چطور شده که در زمان پیامبر ص زکات دویست درهم، پنج درهم بوده ولی حالا زکات دویست درهم هفت درهم است. در نامه دستور داده بود که از عبد اللّه بن حسن و جعفر ابن محمّد نیز سؤال کند. محمّد بن خالد از مردم مدینه پرسید گفتند: ما دیده ایم که پدرانمان این کار را می کرده اند، نزد عبد اللّه بن حسن و حضرت صادق فرستاد. عبد اللّه بن حسن نیز همان جواب مردم مدینه را داد. از حضرت صادق که پرسید فرمود: پیامبر اکرم در هر چهل اوقیه - . هر اوقیه چهل درهم است و هر درهم ۱۸ نخود نقره است. - یک اوقیه قرار داده چون زکات یک چهلم است وقتی حساب کنیم هفت درهم می شود که هفت درهم بوزن همان شش درهم سابق است درهمهای سابق پنج دانق بوده است. حبیب گفت: ما حساب کردیم دیدیم آنچه فرموده صحیح است. عبد اللّه بن حسن گفت: این مطلب را از کجا آوردی؟ امام فرمود: در نوشته مادرت فاطمه علیها السلام دیدم او رفت. محمّد بن خالد پیغام فرستاد که کتاب فاطمه زهرا علیها السّلام را برای من بفرست. در جواب او فرمود: بگو من گفتم در کتاب فاطمه زهرا خواندم نگفتم آن کتاب نزد من است. حبیب گفت: محمّد بن خالد بمن گفت:

هرگز کسی را مثل جعفر بن محمّد ندیده ام - . کافی ۳ : ۵۰۷ - .

**[ترجمه]

بیان

اعلم أن الـدرهم کـان فی زمن الرسول صـلی الله علیه وآله سـته دوانیق ثم نقص فصـار خمسه دوانیق فصـار سـته منها علی وزن خمسه مما کان فی زمن الرسول صـلی الله علیه وآله ثم تغیر إلی أن صار سبعه دراهم علی وزن خمسه من دراهم زمانه صلی الله علیه و آله فإذا عرفت هذا فیمکن توجیه الخبر بوجهین:

ص: ۲۲۷

۱- ۱. سوره الأعراف، الآیه: ۱۲.

۲- ۲. الکافی ج ۱ ص ۵۸.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۳ ص ۵۰۷.

الأول أن يقال إنهم لما سمعوا أن النصاب الأول مائتا درهم و فيه خمسه دراهم و رأوا فی زمانهم أن الفقهاء يحكمون بأن النصاب الأول مائتان و أربعون و فيها سبعه دراهم و لم يدروا ما السبب فی ذلک فأجابهم عليه السلام بأن عله ذلک نقص وزن الدراهم و إنما ذكر الأوقيه لأنهم كانوا يعلمون أن الأوقيه كان فی زمن الرسول صلی الله عليه وآله وزن أربعين درهما و كانت الأوقيه لم تتغير عما كانت عليه فلما حسبوا ذلک علموا النسبه بين الدرهمين كذا أفاده الوالد العلامه قدس الله روحه الثانی أن يقال إنهم كانوا يعلمون تغير الدراهم و نقصها و إنما اشتبه عليهم أنه لم لا يجزی فی مائتی درهم من دراهم زمن الرسول صلی الله عليه وآله خمسه من دراهم زمانهم فأجاب عليه السلام بأن النبی صلی الله عليه وآله قرر لذلک نصف العشر حيث جعل فی كل أربعين أوقيه أوقيه فلا يجزی فی تينک المائتين إلا سبعه من دراهم زمانهم حتی يكون ربع العشر فحسبوه فوجدوه كما قال عليه السلام قوله مثل هذا أی مثل هذا الرجل أو هذا الجواب.

**[ترجمه]درهم در زمان پیامبر شش دانق بوده بعد كم كردند و هر درهم پنج دانق شد در نتیجه هر شش درهم معادل پنج درهم زمان پیامبر گردید باز تغییر كرد بطوری كه وزن هفت درهم زمان حضرت صادق معادل پنج درهم زمان پیامبر گردید با این توضیح اكنون میتوان خبر را بدو صورت توجیه نمود: اول اینكه چون آنها شنیده بودند نصاب اول نقره دویست درهم است و در دویست درهم پنج درهم زكات باید داد ولی دیدند فقها در این زمان میگویند نصاب اول ۲۴۰ درهم است كه باید ۷ درهم زكات داد و آن ها نمیدانستند علت آن چیست. امام جواب داد علت آن اینست كه وزن درهم از زمان پیامبر كم شده به همین جهت امام با اوقیه توضیح داد چون آنها میدانستند هر اوقیه چهل درهم است و از آن زمان تغییری نكرده وقتی این حساب را كردند نسبت بین درهم زمان پیامبر و زمان خود را فهمیدند پدر علامه قدس اللّه روحه چنین توجیه كرد. دوم اینكه آنها متوجه كم شدن درهم در زمان خود بودند ولی نمی دانستند چرا نمی شود در دویست درهم زمان پیامبر پنج درهم از درهم های زمان خود بدهند. امام جواب داد كه پیامبر یک چهلم معین كرده چنانچه فرمود در هر چهل اوقیه یک اوقیه بهمین جهت در دویست درهم زمان پیامبر باید هفت درهم از درهمهای زمان خود بدهند تا یک چهلم درست شود وقتی حساب كردند دیدند همین طور است.

**[ترجمه]

«۱۸»

كا، [الكافی] عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَی بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الْأَحْوَلِ قَالَ: سَأَلَنِی رَجُلٌ مِنَ الزَّنَادِقَهِ فَقَالَ كَيْفَ صَارَتِ الزَّكَاهُ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ خَمْسَهً وَ عِشْرِينَ دِرْهَماً فَقُلْتُ لَهُ إِنَّمَا ذَلِکَ مِثْلُ الصَّلَاهِ ثَلَاثٌ وَ ثِنْتَانِ وَ أَرْبَعٌ قَالَ فَقَبِلَ مِنِّی ثُمَّ لَقِيتُ بَعْدَ ذَلِکَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِکَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ حَسَبَ الْأَمْوَالَ وَ الْمَسَاكِينَ فَوَجَدَ مَا يَكْفِيهِمْ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ خَمْسَهً وَ عِشْرِينَ وَ لَوْ لَمْ يَكْفِهِمْ لَزَادَهُمْ قَالَ فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ جَاءَتْ هَذِهِ الْمَسْأَلَهُ عَلَی الْإِبِلِ مِنَ الْحِجَازِ ثُمَّ قَالَ لَوْ أَنِّی أَعْطَيْتُ أَحَداً طَاعَهً لَأَعْطَيْتُ صَاحِبَ هَذَا الْكَلَامِ (۱).

**[ترجمه]كافی: ابو جعفر احول گفت: یكی از زندیق ها - . زندیق معرب زندی است پیروان زرتشت ولی بطور كلی باشخاص بیدین میگویند. - پرسید: چرا در هر هزار درهم بیست و پنج درهم زكات باید داد؟ گفتم: این مثل نماز است كه دو

رکعت و سه رکعت و چهار رکعت تعیین شده او از من قبول کرد. بعد من خدمت حضرت صادق رسیدم و این سؤال را از ایشان پرسیدم. فرمود: خداوند درآمد مردم و تعداد مستمندان را حساب نموده و چنین تعیین کرده که اگر از هر هزار درهم بیست و پنج درهم بدهند برای مستمندان کافی است اگر این مقدار کافی نبود بیشتر قرار میداد. گفت: این جواب را برای آن مرد آوردم گفت این جواب بر پشت شتر از حجاز آمده است اگر من بخواهم از کسی اطاعت کنم از صاحب این سخن اطاعت می کنم - . کافی ۳ : ۳۰۵ - .

**[ترجمه]

«۱۹»

کا، [الکافی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ سَمَاعَهَ عَنِ الْکَلْبِیِّ النَّسَّابَهِ قَالَ: دَخَلْتُ الْمَدِینَهَ وَ لَسْتُ أَعْرِفُ شَیْئاً مِنْ هَذَا الْأَمْرِ فَأَتَیْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا جَمَاعَهٌ مِنْ قُرَیْشٍ فَقُلْتُ أَخْبِرُونِی عَنْ عَالِمِ أَهْلِ هَذَا الْبَیْتِ فَقَالُوا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ

ص: ۲۲۸

۱- ۱. الکافی ج ۳ ص ۳۰۵.

فَأَتَیْتُ مَنْزِلَهُ فَاسْتَأْذَنْتُ فَخَرَجَ إِلَیَّ رَجُلٌ ظَنَنْتُ أَنَّهُ غُلَامٌ لَهُ فَقُلْتُ لَهُ اسْتَأْذِنْ لِی عَلَی مَوْلَاکَ فَدَخَلَ ثُمَّ خَرَجَ فَقَالَ لِی ادْخُلْ فَدَخَلْتُ فَإِذَا أَنَا بِشَیْخٍ مُعْتَکِفٍ شَدِیدِ الِاجْتِهَادِ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَقَالَ لِی مَنْ أَنْتَ فَقُلْتُ أَنَا الْکَلْبِیُّ النَّسَّابَهُ فَقَالَ مَا حَاجَتُکَ فَقُلْتُ جِئْتُ أَسْأَلُکَ فَقَالَ أَ مَرَرْتَ بِابْنِی مُحَمَّدٍ قُلْتُ بَدَأْتُ بِکَ فَقَالَ سَلْ قُلْتُ أَخْبِرْنِی عَنْ رَجُلٍ قَالَ لِامْرَأَتِهِ أَنْتِ طَالِقٌ عَدَدَ نُجُومِ السَّمَاءِ فَقَالَ تَبِینُ بِرَأْسِ الْجَوْزَاءِ وَ الْبَاقِی وِزْرٌ عَلَیْهِ وَ عُقُوبَهٌ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی وَاحِدَهٌ فَقُلْتُ مَا یَقُولُ الشَّیْخُ فِی الْمَسْحِ عَلَی الْخُفَّیْنِ فَقَالَ قَدْ مَسَحَ قَوْمٌ صَالِحُونَ وَ نَحْنُ أَهْلُ بَیْتٍ لَا نَمْسَحُ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی ثِنْتَانِ فَقُلْتُ مَا تَقُولُ فِی أَکْلِ الْجِرِّیِّ أَ حَلَالٌ هُوَ أَمْ حَرَامٌ فَقَالَ حَلَالٌ إِلَّا أَنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ نَعَافُهُ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی ثَلَاثٌ فَقُلْتُ وَ مَا تَقُولُ فِی شُرْبِ النَّبِیذِ فَقَالَ حَلَالٌ إِلَّا أَنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ لَا نَشْرَبُهُ فَقُمْتُ فَخَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهِ وَ أَنَا أَقُولُ هَذِهِ الْعِصَابَهُ تَکْذِبُ عَلَی أَهْلِ هَذَا الْبَیْتِ فَدَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَنَظَرْتُ إِلَی جَمَاعَهٍ مِنْ قُرَیْشٍ وَ غَیْرِهِمْ مِنَ النَّاسِ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِمْ ثُمَّ قُلْتُ لَهُمْ مَنْ أَعْلَمُ أَهْلِ هَذَا الْبَیْتِ فَقَالُوا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ فَقُلْتُ قَدْ أَتَیْتُهُ فَلَمْ أَجِدْ عِنْدَهُ شَیْئاً فَرَفَعَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ رَأْسَهُ فَقَالَ ائْتِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَهُوَ عَالِمُ أَهْلِ هَذَا الْبَیْتِ فَلَامَهُ بَعْضُ مَنْ کَانَ بِالْحَضْرَهِ.

فَقُلْتُ إِنَّ الْقَوْمَ إِنَّمَا مَنَعَهُمْ مِنْ إِرْشَادِی إِلَیْهِ أَوَّلَ مَرَّهٍ الْحَسَدُ فَقُلْتُ لَهُ وَیْحَکَ إِیَّاهُ أَرَدْتُ فَمَضَیْتُ حَتَّی صِرْتُ إِلَی مَنْزِلِهِ فَقَرَعْتُ الْبَابَ فَخَرَجَ غُلَامٌ لَهُ فَقَالَ ادْخُلْ یَا أَخَا کَلْبٍ فَوَ اللَّهِ لَقَدْ أَدْهَشَنِی فَدَخَلْتُ وَ أَنَا مُضْطَرِبٌ وَ نَظَرْتُ فَإِذَا بِشَیْخٍ عَلَی مُصَلًّی بِلَا مِرْفَقَهٍ وَ لَا بَرْدَعَهٍ فَابْتَدَأَنِی بَعْدَ أَنْ سَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَقَالَ لِی مَنْ أَنْتَ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی یَا سُبْحَانَ اللَّهِ غُلَامُهُ یَقُولُ لِی بِالْبَابِ ادْخُلْ یَا أَخَا کَلْبٍ وَ یَسْأَلُنِی الْمَوْلَی مَنْ أَنْتَ فَقُلْتُ لَهُ أَنَا الْکَلْبِیُّ النَّسَّابَهُ فَضَرَبَ بِیَدِهِ عَلَی جَبْهَتِهِ وَ قَالَ کَذَبَ الْعَادِلُونَ بِاللَّهِ وَ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِیداً قَدْ خَسِرُوا خُسْرَاناً مُبِیناً یَا أَخَا کَلْبٍ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ- وَ عاداً وَ ثَمُودَ وَ أَصْحابَ الرَّسِّ وَ قُرُوناً بَیْنَ ذلِکَ کَثِیراً(۱)

۱- ۱. سوره الفرقان الآیه: ۳۸.

أَ فَتَنْسُبُهَا أَنْتَ فَقُلْتُ لَا جُعِلْتُ فِدَاکَ فَقَالَ لِی أَ فَتَنْسُبُ نَفْسَکَ قُلْتُ نَعَمْ أَنَا فُلَانُ بْنُ فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ حَتَّی ارْتَفَعْتُ فَقَالَ لِی قِفْ لَیْسَ حَیْثُ تَذْهَبُ وَیْحَکَ أَ تَدْرِی مَنْ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ قُلْتُ نَعَمْ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ قَالَ إِنَّ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ [ابْنُ فُلَانٍ] الرَّاعِی الْکُرْدِیِّ إِنَّمَا کَانَ فُلَانٌ الْکُرْدِیُّ الرَّاعِی عَلَی جَبَلِ آلِ فُلَانٍ فَنَزَلَ إِلَی فُلَانَهَ امْرَأَهِ فُلَانٍ مِنْ جَبَلِهِ الَّذِی کَانَ یَرْعَی غَنَمَهُ عَلَیْهِ فَأَطْعَمَهَا شَیْئاً وَ غَشِیَهَا فَوَلَدَتْ فُلَاناً [وَ] فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ مِنْ فُلَانَهَ وَ فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ ثُمَّ قَالَ أَ تَعْرِفُ هَذِهِ الْأَسَامِیَ قُلْتُ لَا وَ اللَّهِ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَإِنْ رَأَیْتَ أَنْ تَکُفَّ عَنْ هَذَا فَعَلْتَ فَقَالَ إِنَّمَا قُلْتَ فَقُلْتُ إِنِّی لَا أَعُودُ قَالَ لَا نَعُودُ إِذاً وَ اسْأَلْ عَمَّا جِئْتَ لَهُ فَقُلْتُ لَهُ أَخْبِرْنِی عَنْ رَجُلٍ قَالَ لِامْرَأَتِهِ أَنْتِ طَالِقٌ عَدَدَ النُّجُومِ فَقَالَ وَیْحَکَ أَ مَا تَقْرَأُ سُورَهَ الطَّلَاقِ قُلْتُ بَلَی قَالَ فَاقْرَأْ فَقَرَأْتُ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَ أَحْصُوا الْعِدَّهَ(۱)

قَالَ أَ تَرَی هَاهُنَا نُجُومَ السَّمَاءِ قُلْتُ لَا قُلْتُ فَرَجُلٌ قَالَ لِامْرَأَتِهِ أَنْتِ طَالِقٌ ثَلَاثاً قَالَ تُرَدُّ إِلَی کِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّهِ نَبِیِّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ قَالَ لَا طَلَاقَ إِلَّا عَلَی طُهْرٍ مِنْ غَیْرِ جِمَاعٍ بِشَاهِدَیْنِ مَقْبُولَیْنِ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی وَاحِدَهٌ ثُمَّ قَالَ سَلْ فَقُلْتُ مَا تَقُولُ فِی الْمَسْحِ عَلَی الْخُفَّیْنِ فَتَبَسَّمَ ثُمَّ قَالَ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ وَ رَدَّ اللَّهُ کُلَّ شَیْ ءٍ إِلَی شَیْئِهِ وَ رَدَّ الْجِلْدَ إِلَی الْغَنَمِ فَتَرَی أَصْحَابَ الْمَسْحِ أَیْنَ یَذْهَبُ وُضُوؤُهُمْ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی ثِنْتَانِ.

ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَیَّ فَقَالَ سَلْ فَقُلْتُ أَخْبِرْنِی عَنْ أَکْلِ الْجِرِّیِّ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ مَسَخَ طَائِفَهً مِنْ بَنِی إِسْرَائِیلَ فَمَا أَخَذَ مِنْهُمْ بَحْراً فَهُوَ الْجِرِّیُّ وَ الزِّمَّارُ وَ الْمَارْمَاهِی وَ مَا سِوَی ذَلِکَ وَ مَا أَخَذَ مِنْهُمْ بَرّاً فَالْقِرَدَهُ وَ الْخَنَازِیرُ وَ الْوَبَرُ وَ الْوَرَلُ وَ مَا سِوَی ذَلِکَ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی ثَلَاثٌ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَیَّ وَ قَالَ سَلْ وَ قُمْ فَقُلْتُ مَا تَقُولُ فِی النَّبِیذِ فَقَالَ علیه السلام حَلَالٌ فَقُلْتُ إِنَّا نَنْبِذُ فَنَطْرَحُ فِیهِ الْعَکَرَ وَ مَا سِوَی ذَلِکَ وَ نَشْرَبُهُ فَقَالَ شَهْ شَهْ تِلْکَ الْخَمْرَهُ الْمُنْتِنَهُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَأَیُّ نَبِیذٍ تَعْنِی فَقَالَ

۱- ۱. سوره الطلاق الآیه: ۱.

إِنَّ أَهْلَ الْمَدِينَةِ شَكَوْا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله تَغَيُّرَ الْمَاءِ وَ فَسَادَ طَبَائِعِهِمْ فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَنْبِذُوا فَكَانَ الرَّجُلُ يَأْمُرُ خَادِمَهُ أَنْ يَنْبِذَ لَهُ فَيَعْمِدُ إِلَى كَفٍّ مِنَ التَّمْرِ فَيَقْذِفُ بِهِ فِي الشَّنِّ فَمِنْهُ شُرْبُهُ وَ مِنْهُ طَهُورُهُ.

فَقُلْتُ وَ كَمْ كَانَ عَدَدُ التَّمْرِ الَّذِي فِي الْكَفِّ فَقَالَ مَا حَمَلَ الْكَفُّ فَقُلْتُ وَاحِدَةٌ و [أَوْ] ثِنْتَانِ فَقَالَ رُبَّمَا كَانَتْ وَاحِدَةً وَ رُبَّمَا كَانَتْ ثِنْتَيْنِ فَقُلْتُ وَ كَمْ كَانَ يَسَعُ الشَّنُّ فَقَالَ مَا بَيْنَ الْأَرْبَعِينَ إِلَى الثَّمَانِينَ إِلَى مَا فَوْقَ ذَلِكَ فَقُلْتُ بِالْأَرْطَالِ فَقَالَ نَعَمْ أَرْطَالٌ بِمِكْيَالِ الْعِرَاقِ قَالَ سَمَاعَةُ قَالَ الْكَلْبِيُّ ثُمَّ نَهَضَ عليه السلام فَقُمْتُ فَخَرَجْتُ وَ أَنَا أَضْرِبُ بِيَدِي عَلَى الْأُخْرَى وَ أَنَا أَقُولُ إِنْ كَانَ شَيْ ءٌ فَهَذَا فَلَمْ يَزَلِ الْكَلْبِيُّ يَدِينُ اللَّهَ بِحُبِّ أَهْلِ هَذَا الْبَيْتِ حَتَّى مَاتَ (۱).

**[ترجمه]کافی: کلبی نساب گفت وارد مدینه شدم در حالی که اعتقادی بمذهب شیعه نداشتم بمسجد رفتم گروهی از قریش را دیدم. از آنها تقاضا کردم عالم اهل بیت پیامبر را بمن معرفی کنند. عبد اللّٰه بن حسن را نشان دادند. بمنزلش رفتم شخصی بیرون آمد که خیال کردم غلام اوست گفتم: از آقایت برایم اجازه بگیر. رفت و برگشت گفت: وارد شو وقتی داخل شدم پیر مردی را دیدم که مشغول بعبادت است معلوم می شد خیلی در راه عبادت می کوشد. سلام کردم. گفت: شما کیستید؟ گفتم: من کلبی نساب هستم. گفت: چکار دارید؟ گفتم: آمده ام از شما سؤال کنم. گفت: آیا نز پسرم محمد رفتی؟ گفتم: از شما شروع کردم. گفت: بپرس گفتم: مردی بزنش گفته تو را باندازه ستاره های آسمان طلاق دادم گفت: با رأس الجوزاء از او جدا می شود بقیه ستاره ها برایش گناه و عقوبت است. با خود گفتم این یکی. گفتم درباره مسح بروی کفش چه میگویید؟ گفت گروهی از مردان صالح این کار را کرده اند ولی ما خانواده پیامبر این کار را نمی کنیم با خود گفتم این دو تا. گفتم مار آبی حلال است یا حرام؟ گفت حلال است ولی ما خانواده از خوردن آن صرف نظر کردیم گفتم این سه تا. گفتم: در مورد آشامیدن نبیذ - . شرابی که از انگور و خرما و گندم و جو میگیرند. - چه می گویید؟ گفت: حلال است اما ما خانواده نمی آشامیم. از جای حرکت کرده رفتم با خود می گفتم اینها به این خانواده دروغ می بندند. وارد مسجد شدم دیدم گروهی از قریش و دیگران اجتماع کرده اند سلام کرده گفتم دانا ترین شخص این خانواده کیست؟ گفتند: عبد اللّٰه بن حسن. گفتم پیش او رفتم چیزی نزد او نیافتم. یکی از آن میان سر بلند نموده گفت برو نزد جعفر بن محمّد او دانشمند این خانواده است ولی بعضی از حاضرین او را سرزنش کردند. با خود گفتم اینها که بار اول مرا به عبد اللّٰه بن حسن راهنمایی کردند بواسطه حسد بود گفتم من هم منظورم همان شخص بود. بدر منزل ایشان رفتم در زدم غلامی بیرون آمده گفت وارد شو برادر کلبی. از شنیدن این سخن که فهمیده بود من که هستم و مرا با نام و نشان اسم برد بوحشت افتادم با اضطراب وارد شدم دیدم پیر مردی روی جانماز نشسته است بدون بالش و تشک. پس از اینکه سلام کردم گفت که هستی؟ با خود گفتم سبحان اللّٰه غلامش بر در خانه گفت داخل شو برادر کلبی حالا آقای خودش از من می پرسد که هستی گفتم: من کلبی هستم که در علم نسب شناسی شهرت دارم با دست بر پیشانی خود زده گفت منحرفین از خدا دروغ گفتند و در گمراهی و زیان بسیار هستند. فرمود: برادر کلبی «وَ عاداً وَ ثَمُودَ وَ أَصْحابَ الرَّسِّ وَ قُرُوناً بَيْنَ ذلِكَ كَثِيراً» - . فرقان / ۳۸ - {و [نیز] عادیان و ثمودیان و اصحابِ رَسّ و نسلهایِ بسیاری میان این [جماعتها] را [هلاک کردیم]} میتوانی نسبت و نژاد آنها را بیان کنی؟ گفتم نه آقا فرمود نسب و نژاد خود را می توانی بگویی؟ گفتم آری من فلانی پسر فلان و او پسر فلان کس است تا چند پشت را نام بردم فرمود بس است این طور که گفتی درست نیست. یکی از اجداد مرا نام برده گفت میدانی او پسر کیست؟ گفتم پسر فلان کس است. فرمود پسر فلان چوپان کرد است که آن چوپان در کوههایی که مربوط بفلان قبیله بود گوسفند میچرانید رفت

پیش زن فلان کس که در آن کوه گوسفند میچرانید مقداری خوراکی باو داد و با او همبستر شد از آن زن فلان کس متولد شد که او پسر فلان کس از همان زن و فلانی و فلانی است. فرمود این نامها را در میان اجداد خود می شناختی؟ گفتم نه فدایت شوم اگر صلاح میدانی از این مبحث چشم بپوشیم. فرمود چون تو گفتی من نسب شناسم من چنین گفتم. عرض کردم من دیگر نخواهم گفت فرمود من نیز تکرار نخواهم کرد اکنون سؤالی را که به خاطر آن آمدی بپرس. عرض کردم مردی بزنش گفت تو را بعدد ستاره های آسمان طلاق دادم.

فرمود: مگر سوره طلاق را نخوانده ای؟ گفتم: چرا فرمود بخوان خواندم: «فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَ أَحْصُوا الْعِدَّةَ» - . طلاق / ۱ - {در [زمان بندی] عدّه آنان طلاقشان گویید و حساب آن عدّه را نگه دارید} فرمود در این آیه ستاره های آسمان هست؟ گفتم نه. عرض کردم آقا مردی که بزنش بگوید تو را سه بار طلاق دادم چگونه است؟ فرمود بکتاب خدا و سنت پیامبر برگشت داده می شود ، سپس فرمود طلاق صحیح نیست مگر در ایام پاکی زن در صورتی که با او همبستر نشده باشد با دو شاهد عادل. با خود گفتم این یکی. باز فرمود بپرس. عرض کردم در مورد مسح روی کفش چه میفرمایید؟ لبخندی زده گفت روز قیامت که خداوند هر چیزی را باصل خود برمی گرداند و پوست کفش را بگوسفند بر می گرداند آن وقت کسانی که مسح روی کفش کرده اند معلوم است وضوی آنها کجا میرود. گفتم این دو تا. باز بمن توجه نموده فرمود بپرس گفتم خوردن مار آبی چگونه است؟ فرمود: خداوند گروهی از بنی اسرائیل را مسخ نمود هر کدام در دریا فرو رفتند تبدیل به مار آبی و ماهی تیغ دار و مارماهی و شکل های دیگر شدند، آنها که آواره بیابان شدند بصورت میمون و خوک و موش صحرایی و سوسمار و صورتهای دیگر درآمدند. گفتم این سه مسأله. بعد بمن توجه نموده فرمود سؤال دیگرت را بپرس و برو عرض کردم درباره نبیذ چه میگویید: فرمود حلال است. گفتم آقا ما شراب میگیریم و در آن مقداری ته مانده روغن زیتون یا چیزهای دیگر میریزیم و آن را می نوشیم. فرمود: بد است بد آن شراب است که بوی گند میدهد. عرض کردم آقا پس شما چه نوع نبیذی را میفرمودید؟ فرمود اهل مدینه خدمت پیامبر از تغییر طعم آب شکایت کردند که باعث ناراحتی مزاج ما شده دستور داد که چند دانه خرما در آن بیاندازند شخصی بخدمتکارش میگفت یک مشت خرما بریز در مشک آب از همان می آشامید و وضو میگرفت. عرض کردم چند عدد خرما می انداخت؟ فرمود آنقدر که در مشت او جا بگیرد گفتم یکی یا دو تا. فرمود همین طور گاهی یکی و گاهی دو تا عرض کردم آقا مشک چقدر آب میگرفت؟ فرمود بین چهل تا هشتاد رطل عراقی - . هر رطل عراقی ۹۱ مثقال است در حدود ۴۵۰ گرم ۲ کافی ۱ : ۳۴۸ - سماعه راوی حدیث گفت کلبی گفت امام از جای حرکت کرد من نیز حرکت کرده خارج شدم با یک دست بروی دست دیگر میزدم و میگفتم اگر دانایی باشد این شخص است. کلبی شیعه بود تا از دنیا رفت - ۳. تهذیب ۳ : ۱۴۸ - .

**[ترجمه]

توضیح

المرفقه بالکسر المخده و البرذعه الحلس الذی یلقی تحت الرحل و الوبر بسکون الباء دویبه علی قدر السنور غبراء أو بیضاء و الورل محرکه دابه کالضب و العکر دردی الزیت و غیره و شاه وجهه شوها قبح و شاهه یشیهه عابه.

**[ترجمه]«المرفقه» بـا کسـره یعنی بـالش و «البرذعه» پوششـی که بر زیر خورجین می اندازنـد و «الوبر» بـا سـکون بـاء حشـره کوچکی است به اندازه گربه، خاکستری یا سـفید رنگ و «الورل» با حروف متحرک جنبنده ای است مثل مارمولک و «العکر» باقی مانده روغن و غیره و « شاه وجهه شوها » یعنی: زشت شد و « شاهه یشیهه » یعنی بر او عیب گرفت.

**[ترجمه]

«۲۰»

یب، [تهذیب الأحکام] مُحَمَّدُ بْنُ یَعْقُوبَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَـی عَنْ یُونُسَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ وَ الْحُسَیْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْـدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ فَضَالَهَ بْنِ أَیُّوبَ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ سُـلَیْمَانَ جَمِیعاً عَنْ قُرَّهَ مَوْلَی خَالِدٍ قَالَ: صَاحَ أَهْلُ الْمَدِینَهِ إِلَی مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ فِی الِاسْتِسْـقَاءِ فَقَالَ لِی انْطَلِقْ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام فَسَلْهُ مَا رَأْیُکَ فَإِنَّ هَؤُلَاءِ قَدْ صَاحُوا إِلَیَّ فَأَتَیْتُهُ فَقُلْتُ لَهُ مَـا قَالَ لِی فَقَالَ لِی قُلْ لَهُ فَلْیَخْرُجْ قُلْتُ لَهُ مَتَی یَخْرُجُ جُعِلْتُ فِـدَاکَ قَالَ یَوْمَ الْإِثْنَیْنِ قُلْتُ لَهُ کَیْفَ یَصْـنَعُ قَالَ یُخْرِجُ الْمِنْبَرَ ثُمَّ یَخْرُجُ یَمْشِـی کَمَا یَخْرُجُ یَوْمَ الْعِیـدَیْنِ وَ بَیْنَ یَـدَیْهِ الْمُؤَذِّنُونَ فِی أَیْدِیهِمْ عَنَزُهُمْ (۲) حَتَّی إِذَا انْتَهَی إِلَی الْمُصَـلَّی صَلَّی بِالنَّاسِ رَکْعَتَیْنِ

ص: ۲۳۱

۱- ۱. الکافی ج ۱ ص ۳۴۸.

۲- ۲. العنزه: بالتحریک جمع عنز و عنزات کقصـبه و قصـبات و قصب، و هی أطول من العصا و أقصـر من الرمح، فیها زج کزج الرمح.

بِغَيْرِ أَذَانٍ وَ لَا إِقَامَةٍ ثُمَّ يَصْعَدُ الْمِنْبَرَ فَيَقْلِبُ رِدَاءَهُ فَيَجْعَلُ الَّذِي عَلَى يَمِينِهِ عَلَى يَسَارِهِ وَ الَّذِي عَلَى يَسَارِهِ عَلَى يَمِينِهِ ثُمَّ يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ فَيُكَبِّرُ اللَّهَ مِائَةَ تَكْبِيرَةٍ رَافِعاً بِهَا صَوْتَهُ ثُمَّ يَلْتَفِتُ إِلَى النَّاسِ عَنْ يَمِينِهِ فَيُسَبِّحُ اللَّهَ مِائَةَ تَسْبِيحَةٍ رَافِعاً بِهَا صَوْتَهُ ثُمَّ يَلْتَفِتُ إِلَى النَّاسِ عَنْ يَسَارِهِ فَيُهَلِّلُ اللَّهَ مِائَةَ تَهْلِيلَةٍ رَافِعاً بِهَا صَوْتَهُ ثُمَّ يَسْتَقْبِلُ النَّاسَ فَيَحْمَدُ اللَّهَ مِائَةَ تَحْمِيدَةٍ ثُمَّ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فَيَدْعُو ثُمَّ يَدْعُونَ فَإِنِّي لَأَرْجُو أَنْ لَا يَخِيبُوا قَالَ فَفَعَلَ فَلَمَّا رَجَعْنَا قَالُوا هَذَا مِنْ تَعْلِيمِ جَعْفَرٍ وَ فِي رِوَايَةِ يُونُسَ فَمَا رَجَعْنَا حَتَّى أَهَمَّتْنَا أَنْفُسُنَا(۱).

**[ترجمه]تهذیب: قره غلام خالد گفت اهل مدینه بناله در آمده پیش محمّد بن خالد (فرماندار مدینه) رفتند و تقاضای طلب باران کردند. قره گفت خالد بمن دستور داد نزد حضرت صادق برو و بگو نظر شما چیست اینها با ناله و فغان پیش من آمده اند. مأموریت را انجام دادم فرمود بگو برای طلب باران خارج شود. عرض کردم چه وقت؟ فرمود: روز دوشنبه. گفتم چکار بکند؟ فرمود منبر را بیرون ببرند بعد پیاده خارج می شود همان طوری که روز عید قربان و عید فطر میرود، جلوی او اذان گویان در حالی که نیزه کوتاهی شبیه عصا در دست دارند حرکت می کنند تا بجایگاه نماز برسند در آنجا دو رکعت نماز بدون اذان و اقامه می خواند بعد بالای منبر میرود ردای خود را چپه می پوشد طرف راست را بطرف چپ و طرف چپ را بطرف راست میپوشد رو بقبله می ایستد با صدای بلند صد تکبیر میگوید بعد متوجه جمعیت طرف راست خود شده با صدای بلند صد مرتبه سبحان اللّه می گوید بعد متوجه جمعیت طرف چپ شده صد مرتبه لا اله الا اللّه میگوید با صدای بلند سپس رو بمردم نموده صد مرتبه الحمد للّه میگوید بعد از آن دست بلند نموده دعا می کند مردم نیز دعا میکنند امیدوارم که نا امید نشوند. گفت همین کار را کرد وقتی برگشتیم مردم میگفتند این روش درخواست باران را حضرت صادق تعلیم داده است. در روایت یونس میگویند هنوز باز نگشته بودیم که به خاطر شدت باران از جان خود ترسیدیم - - .

**[ترجمه]

«۲۱»

کا، [الکافی] الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: كَانَ بِمَكَّةَ رَجُلٌ مَوْلَى لِبَنِي أُمَيَّةَ يُقَالُ لَهُ- ابْنُ أَبِي عَوَانَةَ لَهُ عباءه- [عِنَادَةٌ] وَ كَانَ إِذَا دَخَلَ إِلَى مَكَّةَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَوْ أَحَدٌ مِنْ أَشْيَاخِ آلِ مُحَمَّدٍ يَعْبَثُ بِهِ وَ إِنَّهُ أَتَى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ فِي الطَّوَافِ فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِي اسْتِلَامِ الْحَجَرِ فَقَالَ اسْتَلَمَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ مَا أَرَاكَ اسْتَلَمْتَهُ قَالَ أَكْرَهُ أَنْ أُوذِيَ ضَعِيفاً أَوْ أَتَأَذَّى قَالَ فَقَالَ فَقَدْ زَعَمْتَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله اسْتَلَمَهُ قَالَ نَعَمْ وَ لَكِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذَا رَأَوْهُ عَرَفُوا لَهُ حَقَّهُ وَ أَنَا فَلَا يَعْرِفُونَ لِي حَقِّي .(۲)

**[ترجمه]کافی: حماد بن عثمان گفت: مردی بنام ابن ابی عوانه از غلامان بنی امیه در مکه بود، عبایی بدوش می افکند هر وقت حضرت صادق علیه السّلام یا یکی از بزرگان آل محمّد بمکه وارد می شد با آنها شوخی میکرد. یک روز که حضرت صادق مشغول طواف بود عرض کرد آقا در مورد بوسیدن حجر الاسود چه میفرمایید؟ فرمود پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله بوسیده است. گفت: من ندیدم شما ببوسید. فرمود خوشم نمی آید ناتوانی را اذیت کنم یا خودم بواسطه ازدحام جمعیت اذیت شوم. عرض کرد شما که میفرمایید پیامبر اکرم میبوسید؟ فرمود بله اما مردم وقتی چشمشان به پیامبر می افتاد باو احترام

میگذاشتند و مراعات حق ایشان را میکردند ولی مردم برای من حقی قائل نیستند - . کافی ۴ : ۴۰۹ - .

**[ترجمه]

«۲۲»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَهَ بْنِ صَدَقَهَ قَالَ: دَخَلَ سُفْیَانُ الثَّوْرِیُّ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَرَأَی عَلَیْهِ ثِیَابَ بَیَاضٍ کَأَنَّهَا غِرْقِیُ الْبَیْضِ فَقَالَ لَهُ إِنَّ هَذَا اللِّبَاسَ لَیسَ مِنْ لِبَاسِکَ فَقَالَ لَهُ اسْمَعْ مِنِّی وَ عِ مَا أَقُولُ لَکَ فَإِنَّهُ خَیْرٌ لَکَ عَاجِلًا وَ آجِلًا إِنْ أَنْتَ مِتَّ عَلَی السُّنَّهِ وَ الْحَقِّ وَ لَمْ تَمُتْ عَلَی بِدْعَهٍ أُخْبِرُکَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کَانَ فِی زَمَانٍ مُقْفِرٍ جَدْبٍ فَأَمَّا إِذَا أَقْبَلَتِ الدُّنْیَا فَأَحَقُّ أَهْلِهَا بِهَا أَبْرَارُهَا- لَا فُجَّارُهَا وَ مُؤْمِنُوهَا لَا مُنَافِقُوهَا وَ مُسْلِمُوهَا لَا کُفَّارُهَا فَمَا أَنْکَرْتَ یَا ثَوْرِیُّ فَوَ اللَّهِ إِنَّنِی لَمَعَ مَا تَرَی مَا أَتَی عَلَیَّ مُذْ عَقَلْتُ

ص: ۲۳۲

۱- ۱. التهذیب ج ۳ ص ۱۴۸.

۲- ۲. الکافی ج ۴ ص ۴۰۹.

صَبَاحٌ وَ لَا مَسَاءٌ وَ لِلَّهِ فِی مَالِی حَقٌّ أَمَرَنِی أَضَعُهُ مَوْضِعاً إِلَّا وَضَعْتُهُ قَالَ وَ أَتَاهُ قَوْمٌ مِمَّنْ یُظْهِرُونَ التَّزَهُّدَ وَ یَدْعُونَ النَّاسَ أَنْ یَکُونُوا مَعَهُمْ عَلَی مِثْلِ الَّذِی هُمْ عَلَیْهِ مِنَ التَّقَشُّفِ فَقَالُوا لَهُ إِنَّ صَاحِبَنَا حَصِرَ عَنْ کَلَامِکَ وَ لَمْ یَحْضُرْهُ حُجَجُهُ فَقَالَ لَهُمْ فَهَاتُوا حُجَجَکُمْ فَقَالُوا لَهُ إِنَّ حُجَجَنَا مِنْ کِتَابِ اللَّهِ فَقَالَ لَهُمْ فَأَدْلُوا بِهَا فَإِنَّهَا أَحَقُّ مَا اتُّبِعَ وَ عُمِلَ بِهِ.

فَقَالُوا یَقُولُ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی مُخْبِراً عَنْ قَوْمٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ یُؤْثِرُونَ عَلی أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ کانَ بِهِمْ خَصاصَهٌ وَ مَنْ یُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۱) فَمَدَحَ فِعْلَهُمْ.

وَ قَالَ فِی مَوْضِعٍ آخَرَ- وَ یُطْعِمُونَ الطَّعامَ عَلی حُبِّهِ مِسْکِیناً وَ یَتِیماً وَ أَسِیراً(۲) فَنَحْنُ نَکْتَفِی بِهَذَا فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْجُلَسَاءِ إِنَّا رَأَیْنَاکُمْ تَزْهَدُونَ فِی الْأَطْعِمَهِ الطَّیِّبَهِ وَ مَعَ ذَلِکَ تَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْخُرُوجِ مِنْ أَمْوَالِهِمْ حَتَّی تَمَتَّعُوا أَنْتُمْ مِنْهَا فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام دَعُوا عَنْکُمْ مَا لَا یُنْتَفَعُ بِهِ أَخْبِرُونِی أَیُّهَا النَّفَرُ أَ لَکُمْ عِلْمٌ بِنَاسِخِ الْقُرْآنِ مِنْ مَنْسُوخِهِ وَ مُحْکَمِهِ مِنْ مُتَشَابِهِهِ الَّذِی فِی مِثْلِهِ ضَلَّ مَنْ ضَلَّ وَ هَلَکَ مَنْ هَلَکَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّهِ فَقَالُوا لَهُ أَوْ بَعْضِهِ فَأَمَّا کُلُّهُ فَلَا فَقَالَ لَهُمْ فَمِنْ هَاهُنَا أُتِیتُمْ وَ کَذَلِکَ أَحَادِیثُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَمَّا مَا ذَکَرْتُمْ مِنْ إِخْبَارِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِیَّانَا فِی کِتَابِهِ عَنِ الْقَوْمِ الَّذِینَ أَخْبَرَ عَنْهُمْ بِحُسْنِ فِعَالِهِمْ فَقَدْ کَانَ مُبَاحاً جَائِزاً وَ لَمْ یَکُونُوا نُهُوا عَنْهُ وَ ثَوَابُهُمْ مِنْهُ عَلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ ذَلِکَ أَنَّ اللَّهَ جَلَّ وَ تَقَدَّسَ أَمَرَ بِخِلَافِ مَا عَمِلُوا بِهِ فَصَارَ أَمْرُهُ نَاسِخاً لِفِعْلِهِمْ وَ کَانَ نَهْیُ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی رَحْمَهً مِنْهُ لِلْمُؤْمِنِینَ وَ نَظَراً لِکَیْ لَا یُضِرُّوا بِأَنْفُسِهِمْ وَ عِیَالاتِهِمْ مِنْهُمُ الضَّعَفَهُ الصِّغَارُ وَ الْوِلْدَانُ وَ الشَّیْخُ الْفَانِی وَ الْعَجُوزَهُ الْکَبِیرَهُ الَّذِینَ لَا یَصْبِرُونَ عَلَی الْجُوعِ فَإِنْ تَصَدَّقْتُ بِرَغِیفِی وَ لَا رَغِیفَ لِی غَیْرُهُ ضَاعُوا وَ هَلَکُوا جُوعاً فَمِنْ ثَمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله خَمْسُ تَمَرَاتٍ أَوْ خَمْسُ قُرَصٍ أَوْ دَنَانِیرُ أَوْ درهم [دَرَاهِمُ] یَمْلِکُهَا الْإِنْسَانُ

ص: ۲۳۳

۱- ۱. سوره الحشر الآیه: ۹.

۲- ۲. سوره الدهر الآیه: ۸.

وَ هُوَ يُرِيدُ أَنْ يُمْضِيَهَا فَأَفْضَلُهَا مَا أَنْفَقَهُ الْإِنْسَانُ عَلَى وَالِدَيْهِ ثُمَّ الثَّانِيَهُ عَلَى نَفْسِهِ وَ عِيَالِهِ ثُمَّ الثَّالِثَهُ عَلَى قَرَابَتِهِ الْفُقَرَاءِ ثُمَّ الرَّابِعَهُ عَلَى جِيرَانِهِ الْفُقَرَاءِ ثُمَّ الْخَامِسَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ هُوَ أحسنها [أَخَسُّهَا] أَجْراً وَ قَالَ صلی الله علیه و آله لِلْأَنْصَارِيِّ حِينَ أَعْتَقَ عِنْدَ مَوْتِهِ خَمْسَهً أَوْ سِتَّهً مِنَ الرَّقِيقِ وَ لَمْ يَكُنْ يَمْلِكُ غَيْرَهُمْ وَ لَهُ أَوْلَادٌ صِغَارٌ لَوْ أَعْلَمْتُمُونِي أَمْرَهُ مَا تَرَكْتُكُمْ تَدْفِنُوهُ مَعَ الْمُسْلِمِينَ يَتْرُكُ صِبْيَتَهُ صِغَاراً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ ثُمَّ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ ابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ الْأَدْنَى فَالْأَدْنَى ثُمَّ هَذَا مَا نَطَقَ بِهِ الْكِتَابُ رَدّاً لِقَوْلِكُمْ وَ نَهْياً عَنْهُ مَفْرُوضاً مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ قَالَ وَ الَّذِينَ إِذا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كانَ بَيْنَ ذلِكَ قَواماً(۱) أَ فَلَا تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَالَ غَيْرَ مَا أَرَاكُمْ تَدْعُونَ النَّاسَ إِلَيْهِ مِنَ الْأَثَرَهِ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ سَمَّى مَنْ فَعَلَ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ مُسْرِفاً وَ فِي غَيْرِ آيَهٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ يَقُولُ- إِنَّهُ لا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ (۲) فَنَهَاهُمْ عَنِ الْإِسْرَافِ وَ نَهَاهُمْ عَنِ التَّقْتِيرِ لَكِنْ أَمْرٌ بَيْنَ الْأَمْرَيْنِ- لَا يُعْطِي جَمِيعَ مَا عِنْدَهُ ثُمَّ يَدْعُو اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَهُ فَلَا يَسْتَجِيبُ لَهُ لِلْحَدِيثِ الَّذِي جَاءَ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله أَنَّ أَصْنَافاً مِنْ أُمَّتِي لَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ دُعَاؤُهُمْ رَجُلٌ يَدْعُو عَلَى وَالِدَيْهِ وَ رَجُلٌ يَدْعُو عَلَى غَرِيمٍ ذَهَبَ لَهُ بِمَالٍ فَلَمْ يَكْتُبْ عَلَيْهِ وَ لَمْ يُشْهِدْ عَلَيْهِ وَ رَجُلٌ يَدْعُو عَلَى امْرَأَتِهِ وَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ تَخْلِيَهَ سَبِيلِهَا بِيَدِهِ وَ رَجُلٌ يَقْعُدُ فِي بَيْتِهِ وَ يَقُولُ رَبِّ ارْزُقْنِي وَ لَا يَخْرُجُ وَ لَا يَطْلُبُ الرِّزْقَ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ عَبْدِي أَ لَمْ أَجْعَلْ لَكَ السَّبِيلَ إِلَى الطَّلَبِ وَ الضَّرْبِ فِي الْأَرْضِ بِجَوَارِحَ صَحِيحَهٍ فَتَكُونَ قَدْ أَعْذَرْتَ فِيمَا بَيْنِي وَ بَيْنَكَ فِي الطَّلَبِ لِاتِّبَاعِ أَمْرِي وَ لِكَيْلَا تَكُونَ كَلًّا عَلَى أَهْلِكَ فَإِنْ شِئْتُ رَزَقْتُكَ وَ إِنْ شِئْتُ قَتَّرْتُ عَلَيْكَ وَ أَنْتَ مَعْذُورٌ عِنْدِي وَ رَجُلٌ رَزَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَالًا كَثِيراً فَأَنْفَقَهُ ثُمَّ أَقْبَلَ يَدْعُو يَا رَبِّ ارْزُقْنِي فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَ لَمْ أَرْزُقْكَ رِزْقاً وَاسِعاً فَهَلَّا اقْتَصَدْتَ فِيهِ كَمَا أَمَرْتُكَ وَ لَمْ

۱- ۱. سوره الفرقان الآیه: ۶۷.

۲- ۲. سوره الأنعام الآیه: ۱۴۱.

تُسْرِفْ وَ قَدْ نَهَيْتُکَ عَنِ الْإِسْرَافِ وَ رَجُلٌ یَدْعُو فِی قَطِیعَهِ رَحِمٍ ثُمَّ عَلَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ اسْمُهُ نَبِیَّهُ صلی الله علیه و آله کَیْفَ یُنْفِقُ وَ ذَلِکَ أَنَّهُ کَانَتْ عِنْدَهُ أُوقِیَّهٌ مِنَ الذَّهَبِ فَکَرِهَ أَنْ تَبِیتَ عِنْدَهُ فَتَصَدَّقَ بِهَا فَأَصْبَحَ وَ لَیْسَ عِنْدَهُ شَیْ ءٌ وَ جَاءَهُ مَنْ یَسْأَلُهُ فَلَمْ یَکُنْ عِنْدَهُ مَا یُعْطِیهِ فَلَامَهُ السَّائِلُ وَ اغْتَمَّ هُوَ حَیْثُ لَمْ یَکُنْ عِنْدَهُ مَا یُعْطِیهِ وَ کَانَ رَحِیماً رَقِیقاً فَأَدَّبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ نَبِیَّهُ صلی الله علیه و آله بِأَمْرِهِ فَقَالَ- وَ لا تَجْعَلْ یَدَکَ مَغْلُولَهً إِلی عُنُقِکَ وَ لا تَبْسُطْها کُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُوماً مَحْسُوراً(۱) یَقُولُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ یَسْأَلُونَکَ وَ لَا یَعْذِرُونَکَ فَإِذَا أَعْطَیْتَ جَمِیعَ مَا عِنْدَکَ مِنَ الْمَالِ کُنْتَ قَدْ حَسَرْتَ مِنَ الْمَالِ فَهَذِهِ أَحَادِیثُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یُصَدِّقُهَا الْکِتَابُ وَ الْکِتَابُ یُصَدِّقُهُ أَهْلُهُ مِنَ الْمُؤْمِنِینَ وَ قَالَ أَبُو بَکْرٍ عِنْدَ مَوْتِهِ حَیْثُ قِیلَ لَهُ أَوْصِ فَقَالَ أُوصِی بِالْخُمُسِ وَ الْخُمُسُ کَثِیرٌ فَإِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَ عَزَّ قَدْ رَضِیَ بِالْخُمُسِ فَأَوْصَی بِالْخُمُسِ وَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ الثُّلُثَ عِنْدَ مَوْتِهِ وَ لَوْ عَلِمَ أَنَّ الثُّلُثَ خَیْرٌ لَهُ أَوْصَی بِهَا ثُمَّ مَنْ قَدْ عَلِمْتُمْ بَعْدَهُ فِی فَضْلِهِ وَ زُهْدِهِ سَلْمَانُ رض وَ أَبُو ذَرٍّ رحمه الله فَأَمَّا سَلْمَانُ فَکَانَ إِذَا أَخَذَ عَطَاءَهُ رَفَعَ مِنْ قُوتِهِ لِسَنَتِهِ حَتَّی یَحْضُرَ عَطَاؤُهُ مِنْ قَابِلٍ فَقِیلَ لَهُ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَنْتَ فِی زُهْدِکَ تَصْنَعُ هَذَا وَ أَنْتَ لَا تَدْرِی لَعَلَّکَ تَمُوتُ الْیَوْمَ أَوْ غَداً فَکَانَ جَوَابَهُ أَنْ قَالَ مَا لَکُمْ لَا تَرْجُونَ لِیَ الْبَقَاءَ کَمَا خِفْتُمْ عَلَیَّ الْفَنَاءَ أَ مَا عَلِمْتُمْ یَا جَهَلَهُ أَنَّ النَّفْسَ قَدْ تَلْتَاثُ عَلَی صَاحِبِهَا إِذَا لَمْ یَکُنْ لَهَا مِنَ الْعَیْشِ مَا تَعْتَمِدُ عَلَیْهِ فَإِذَا هِیَ أَحْرَزَتْ مَعِیشَتَهَا اطْمَأَنَّتْ وَ أَمَّا أَبُو ذَرٍّ رض فَکَانَتْ لَهُ نُوَیْقَاتٌ وَ شُوَیْهَاتٌ یَحْلُبُهَا وَ یَذْبَحُ مِنْهَا إِذَا اشْتَهَی أَهْلُهُ اللَّحْمَ أَوْ نَزَلَ بِهِ ضَیْفٌ أَوْ رَأَی بِأَهْلِ الْمَاءِ الَّذِینَ هُمْ مَعَهُ خَصَاصَهً نَحَرَ لَهُمُ الْجَزُورَ أَوْ مِنَ الشَّاهِ عَلَی قَدْرِ مَا یَذْهَبُ عَنْهُمْ بِقَرَمِ اللَّحْمِ فَیَقْسِمُهُ بَیْنَهُمْ وَ یَأْخُذُ هُوَ کَنَصِیبِ وَاحِدٍ مِنْهُمْ- لَا یَتَفَضَّلُ عَلَیْهِمْ وَ مَنْ أَزْهَدُ مِنْ هَؤُلَاءِ وَ قَدْ قَالَ فِیهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا قَالَ وَ لَمْ یَبْلُغْ مِنْ أَمْرِهِمَا أَنْ صَارَا لَا یَمْلِکَانِ شَیْئاً الْبَتَّهَ کَمَا تَأْمُرُونَ النَّاسَ بِإِلْقَاءِ أَمْتِعَتِهِمْ وَ شَیْئِهِمْ وَ یُؤْثِرُونَ بِهِ عَلَی أَنْفُسِهِمْ وَ عِیَالاتِهِمْ.

۱- ۱. سوره الإسراء الآیه: ۲۹.

وَ اعْلَمُوا أَيُّهَا النَّفَرُ أَنِّی سَمِعْتُ أَبِی یَرْوِی عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ یَوْماً مَا عَجِبْتُ مِنْ شَیْ ءٍ کَعَجَبِی مِنَ الْمُؤْمِنِ إِنَّهُ إِنْ قُرِّضَ جَسَدُهُ فِی دَارِ الدُّنْیَا بِالْمَقَارِیضِ کَانَ خَیْراً لَهُ وَ إِنْ مَلَکَ مَا بَیْنَ مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبِهَا کَانَ خَیْراً لَهُ وَ کُلُّ مَا یَصْنَعُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ فَهُوَ خَیْرٌ لَهُ فَلَیْتَ شِعْرِی هَلْ یَحِقُّ فِیکُمْ مَا قَدْ شَرَحْتُ لَکُمْ مُنْذُ الْیَوْمِ أَمْ أَزِیدُکُمْ أَ مَا عَلِمْتُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ فَرَضَ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ فِی أَوَّلِ الْأَمْرِ یُقَاتِلُ الرَّجُلُ مِنْهُمْ عَشَرَةً مِنَ الْمُشْرِکِینَ لَیْسَ لَهُ أَنْ یُوَلِّیَ وَجْهَهُ عَنْهُمْ وَ مَنْ وَلَّاهُمْ یَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ فَقَدْ تَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ ثُمَّ حَوَّلَهُمْ مِنْ حَالِهِمْ رَحْمَةً مِنْهُ لَهُمْ فَصَارَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ عَلَیْهِ أَنْ یُقَاتِلَ رَجُلَیْنِ مِنَ الْمُشْرِکِینَ تَخْفِیفاً مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْمُؤْمِنِینَ فَنَسَخَ الرَّجُلَانِ الْعَشَرَهَ وَ أَخْبِرُونِی أَیْضاً عَنِ الْقُضَاهِ أَ جَوَرَةٌ هُمْ حَیْثُ یَقْضُونَ عَلَی الرَّجُلِ مِنْکُمْ نَفَقَةَ امْرَأَتِهِ إِذَا قَالَ إِنِّی زَاهِدٌ وَ إِنِّی لَا شَیْ ءَ لِی فَإِنْ قُلْتُمْ جَوَرَةٌ ظَلَّمَکُمْ أَهْلُ الْإِسْلَامِ وَ إِنْ قُلْتُمْ بَلْ عُدُولٌ خَصَمْتُمْ أَنْفُسَکُمْ وَ حَیْثُ یَرُدُّونَ صَدَقَةَ مَنْ تَصَدَّقَ عَلَی الْمَسَاکِینِ عِنْدَ الْمَوْتِ بِأَکْثَرَ مِنَ الثُّلُثِ أَخْبِرُونِی لَوْ کَانَ النَّاسُ کُلُّهُمْ کَالَّذِینَ تُرِیدُونَ زُهَّاداً- لَا حَاجَةَ لَهُمْ فِی مَتَاعِ غَیْرِهِمْ فَعَلَی مَنْ کَانَ یُصَّدَّقُ بِکَفَّارَاتِ الْأَیْمَانِ وَ النُّذُورِ وَ الصَّدَقَاتِ مِنْ فَرْضِ الزَّکَاهِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّهِ وَ التَّمْرِ وَ الزَّبِیبِ وَ سَائِرِ مَا وَجَبَ فِیهِ الزَّکَاهُ مِنَ الْإِبِلِ وَ الْبَقَرِ وَ الْغَنَمِ وَ غَیْرِ ذَلِکَ إِذَا کَانَ الْأَمْرُ کَمَا تَقُولُونَ لَا یَنْبَغِی لِأَحَدٍ أَنْ یَحْبِسَ شَیْئاً مِنْ عَرَضِ الدُّنْیَا إِلَّا قَدَّمَهُ وَ إِنْ کَانَ بِهِ خَصَاصَةٌ فَبِئْسَ مَا ذَهَبْتُمْ فِیهِ وَ حَمَلْتُمُ النَّاسَ عَلَیْهِ مِنَ الْجَهْلِ بِکِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ سُنَّهِ نَبِیِّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَحَادِیثِهِ الَّتِی یُصَدِّقُهَا الْکِتَابُ الْمُنْزَلُ وَ رَدِّکُمْ إِیَّاهَا بِجَهَالَتِکُمْ وَ تَرْکِکُمُ النَّظَرَ فِی غَرَائِبِ الْقُرْآنِ مِنَ التَّفْسِیرِ بِالنَّاسِخِ مِنَ الْمَنْسُوخِ وَ الْمُحْکَمِ وَ الْمُتَشَابِهِ وَ الْأَمْرِ وَ النَّهْیِ وَ أَخْبِرُونِی أَیْنَ أَنْتُمْ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ علیهما السلام حَیْثُ سَأَلَ اللَّهَ مُلْکاً لَا یَنْبَغِی لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ فَأَعْطَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ اسْمُهُ ذَلِکَ وَ کَانَ یَقُولُ الْحَقَّ وَ یَعْمَلُ بِهِ ثُمَّ لَمْ نَجِدِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَابَ عَلَیْهِ ذَلِکَ وَ لَا أَحَداً مِنَ الْمُؤْمِنِینَ وَ دَاوُدَ النَّبِیِ

قَبْلَهُ فِی مُلْکِهِ وَ شِدَّهِ سُلْطَانِهِ.

ثُمَّ یُوسُفَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله حَیْثُ قَالَ لِمَلِکِ مِصْرَ- اجْعَلْنِی عَلی خَزائِنِ الْأَرْضِ إِنِّی حَفِیظٌ عَلِیمٌ (۱) فَکَانَ مِنْ أَمْرِهِ الَّذِی کَانَ أَنِ اخْتَارَ مَمْلَکَهَ الْمَلِکِ وَ مَا حَوْلَهَا إِلَی الْیَمَنِ وَ کَانُوا یَمْتَارُونَ الطَّعَامَ مِنْ عِنْدِهِ لِمَجَاعَهٍ أَصَابَتْهُمْ وَ کَانَ یَقُولُ الْحَقَّ وَ یَعْمَلُ بِهِ فَلَمْ نَجِدْ أَحَداً عَابَ ذَلِکَ عَلَیْهِ ثُمَّ ذُو الْقَرْنَیْنِ علیه السلام عَبْدٌ أَحَبَّ اللَّهَ فَأَحَبَّهُ اللَّهُ طَوَی لَهُ الْأَسْبَابَ وَ مَلَّکَهُ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبَهَا وَ کَانَ یَقُولُ الْحَقَّ وَ یَعْمَلُ بِهِ ثُمَّ لَمْ نَجِدْ أَحَداً عَابَ ذَلِکَ عَلَیْهِ فَتَأَدَّبُوا أَیُّهَا النَّفَرُ بِآدَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْمُؤْمِنِینَ اقْتَصِرُوا عَلَی أَمْرِ اللَّهِ وَ نَهْیِهِ وَ دَعُوا عَنْکُمْ مَا اشْتَبَهَ عَلَیْکُمْ مِمَّا لَا عِلْمَ لَکُمْ بِهِ وَ رُدُّوا الْعِلْمَ إِلَی أَهْلِهِ تُؤْجَرُوا وَ تُعْذَرُوا عِنْدَ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی وَ کُونُوا فِی طَلَبِ عِلْمِ نَاسِخِ الْقُرْآنِ مِنْ مَنْسُوخِهِ وَ مُحْکَمِهِ مِنْ مُتَشَابِهِهِ وَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فِیهِ مِمَّا حَرَّمَ فَإِنَّهُ أَقْرَبُ لَکُمْ مِنَ اللَّهِ وَ أَبْعَدُ لَکُمْ مِنَ الْجَهْلِ وَ دَعُوا الْجَهَالَهَ لِأَهْلِهَا فَإِنَّ أَهْلَ الْجَهْلِ کَثِیرٌ وَ أَهْلَ الْعِلْمِ قَلِیلٌ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ (۲) وَ فَوْقَ کُلِّ ذِی عِلْمٍ عَلِیمٌ (۳).

**[ترجمه]کافی: سفیان ثوری خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسید دید لباسی سفید مثل پوست تخم مرغ پوشیده است. عرض کرد آقا شما نباید این لباس را بپوشید. فرمود آنچه میگویم گوش کن و سخنانم را حفظ نما که اگر بدین اسلام و سنت پیامبر بمیری و بی دین از دنیا نروی در دنیا و آخرت برای تو بهتر است. پیامبر اکرم در زمان فقر و تنگدستی زندگی میکرد اما وقتی دنیا روی آورد و نعمت فراوان شد شایسته ترین مردم به استفاده از این نعمتها پاکان مردم و نیکوکاران و مؤمنین هستند نه کافران و منافقان و تبهکاران. ثوری از وقتی بیاد دارم با همین لباسی که بنظر تو بد آمد هیچ گاه صبح را بشام نرسانده ام که در مالم حقی باشد و خداوند به من دستور داده باشد مالم را در محل معینی صرف کنم مگر اینکه خرج کرده ام .

بعد گروهی از همفکران سفیان ثوری که بظاهر خود را زاهد نشان میدادند و مردم را دعوت میکردند که در پشمینه پوشی با آنها هم آهنگ شوند آمدند و گفتند دوست ما نتوانست جواب شما را بدهد و از آوردن دلیل عاجز شد. فرمود شما دلیل های خود را بیاورید گفتند دلیل ما از قرآن است فرمود پس به آن استدلال کنید قرآن شایسته ترین برنامه ایست که باید عمل شود. گفتند خداوند از حال گروهی از اصحاب پیامبر صلّی اللّه علیه و آله حکایت میکند «وَ یُؤْثِرُونَ عَلی أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ کانَ بِهِمْ خَصاصَهٌ وَ مَنْ یُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» - . حشر / ۹ - {آنها را بر خودشان مقدّم می دارند. و هر کس از خسّت نفس خود مصون ماند، ایشانند که رستگارانند} خداوند این دسته را ستایش میکند بواسطه اینکه دیگران را بر خود مقدم میدارند. در آیه دیگر میفرماید: «وَ یُطْعِمُونَ الطَّعامَ عَلی حُبِّهِ مِسْکِیناً وَ یَتِیماً وَ أَسِیراً» - . دهر / ۸ - {و به [پاس] دوستیِ [خدا]، بینوا و یتیم و اسیر را خوراک می دادند} گفتند: ما بهمین دو آیه اکتفا می کنیم. یکی از حاضرین گفت ما شما را دیدیم که از غذاهای لذیذ پرهیز می کنید با این حال بمردم دستور میدهید دست از اموال خود بردارند تا شما از ثروت آنها بهره مند شوید. امام علیه السّلام فرمود: سخنان بی فایده را رها کنید اکنون بگویید آیا شما از ناسخ و منسوخ قرآن اطلاع دارید و محکم و متشابه را می شناسید زیرا هر کس گمراه شد بواسطه اطلاع نداشتن از ناسخ و منسوخ و محکم و متشابه بود. گفتند از تمام آنها را اطلاع نداریم ولی بعضی از موارد ناسخ و منسوخ و محکم و متشابه را می شناسیم. فرمود به همین جهت گرفتار شده اید احادیث پیامبر نیز همین طور است. اما آیه ای که گفتید خداوند گروهی را بواسطه کردار نیک آنها می ستاید این عمل جایز و مباح بود و از این کار نهی نشده بودند خدا پاداش آنها را خواهد داد ولی بعد دستوری داد بر خلاف عمل آنها. دستور خداوند ناسخ عمل آنها می شود و این نهی خدا بواسطه ترحم بر مؤمنین و توجه به آنها بود که خود و خانواده شان را

بواسطه کمک کردن بدیگران به مشقت نیندازند در میان این خانواده ها اطفال ناتوان و بچه های کوچک و پیرمردان فرتوت و زنان کهنسالی هستند که طاقت گرسنگی ندارند اگر همان گرده نانی که دارم بدیگران بدهم با اینکه نان دیگری ندارم از گرسنگی از دست میروند. بهمین جهت پیامبر اکرم فرموده وقتی انسان پنج دانه خرما یا پنج گرده نان یا پنج درهم دارد و می خواهد آن را خرج کند بهتر از همه آن است که صرف مخارج پدر و مادر خود کند بعدا در راه خود و خانواده در مرتبه سوم آن را بخویشاوندان فقیر خود بدهد در مرتبه چهارم به همسایگان تنگدست و در مرتبه پنجم آن را در راه خدا مصرف کند که این ثوابش از همه کمتر است. پیامبر اکرم بآن مرد انصاری که در هنگام مرگ پنج یا شش برده خود را آزاد نمود در حالی که چیز دیگری نداشت و چند بچه صغیر داشت. فرمود اگر بمن اطلاع میدادید نمیگذاشتم او را در قبرستان مسلمانان دفن کنید چند دختر بچه کوچک را میگذارد که از مردم گدایی کنند!! آنگاه فرمود پدرم از پیامبر اکرم نقل کرد که فرمود شروع بکمک کردن کسانی کن که با تو خویشاوند هستند و از نزدیکترین آنها شروع کن سپس خویشاوندی که بعد از او قرار دارد. در ضمن قرآن مجید شاهد است بر رد گفتار شما و از این کار بشدت باز میدارد «وَ الَّذِينَ إِذا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كانَ بَيْنَ ذلِكَ قَواماً» - . فرقان / ۶۷ - {و کسانی اند که چون انفاق کنند، نه ولخرجی می کنند و نه تنگ می گیرند، و میان این دو [روش] حد وسط را برمی گزینند}. آیا نمی بینید خداوند در این آیه بر خلاف نظر شما که میگویید مردم را بر خود مقدم بدارید دستور میدهد و کسی که بگفته شما عمل نماید خداوند او را اسراف کار مینامد در چند آیه از قرآن میفرماید: « إِنَّهُ لا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ» - . انعام / ۱۴۱ - {خداوند اسرافکاران را دوست ندارد} هم از زیاده روی در انفاق باز داشته و هم از سخت گیری، و دستور داده حد وسط را رعایت کنند نه اینکه آنچه دارد انفاق کند بعد دست بدعا بردارد که خدایا بمن روزی عنایت کن خداوند هم دعایش را مستجاب نمی کند چنانچه از پیامبر اکرم نقل شده که فرمود خداوند دعای چند دسته از امت مرا مستجاب نخواهد کرد. ۱- کسی که پدر و مادر خود را نفرین کند. ۲- کسی که بدیگری قرض داده نه شاهدی گرفته و نه نوشته ای از او دارد، بدهکار پولش را نمیدهد و او نفرین می کند .

۳- مردی که همسر خود را نفرین میکند با اینکه خداوند حق طلاق را به او داده و میتواند رهایش کند. ۴- مردی که در خانه بنشیند و دعا کند خدایا بمن روزی بده و بدنبال کاری نرود و در جستجوی روزی نباشد. خداوند میفرماید بنده من مگر بتو اعضا و جوارح سالم نداده ام که در پی روزی بروی و در جستجوی نان خارج شوی و خود را بر بستگان و خویشاوندانت تحمیل نکنی اگر چنین میکردی بهانه ای داشتی، اکنون اگر بخواهم بتو روزی میدهم و اگر بخواهم بر تو سخت میگیرم دیگر بهانه ای نداری. ۵- کسی که خداوند باو ثروت زیاد داده است همه را انفاق کند بعد دست بدعا بردارد که خدایا بمن روزی عنایت کن خداوند میفرماید مگر بتو روزی فراوان ندادم آیا اقتصاد و میانه روی را که من دستور داده بودم رعایت کردی و از اسرافی که نهی کرده بودم خودداری نمودی. ۶- کسی که درباره قطع رحم نفرین نماید.

آنگاه خداوند پیغمبرش را تعلیم می دهد که چگونه انفاق کند زیرا مقداری طلا در نزد آن حضرت بود نخواست شب آنها را نگه دارد همه را صدقه داد صبح فقیری آمد و در خواستی کرد ولی چیزی نبود که باو بدهد سائل پیامبر را به خاطر نداشتن سرزنش کرد ایشان غمگین شد چون بسیار رقیق القلب و مهربان بود. خداوند پیامبرش را تأدیب نموده فرمود «لا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلى عُنُقِكَ وَ لا تَبْسُطْها كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُوماً مَحْسُوراً» - . اسراء / ۲۹ - {و دستت را به گردنت زنجیر مکن و بسیار [هم] گشاده دستی منما تا ملامت شده و حسرت زده بر جای مانی} میفرماید مردم از تو میخواهند و عذری نمی پذیرند وقتی

همه را بخشیدی دست خالی می شود اینها احادیث پیامبر است که قرآن آن را تصدیق میکند و قرآن را مؤمنینی که اهل آن هستند تصدیق مینمایند. هنگام مرگ ابو بکر گفتند وصیت کن گفت وصیت به یک پنجم مال خود می کنم خیلی زیاد است! خدا به یک پنجم هم راضی است بالاخره به یک پنجم وصیت کرد با اینکه تا ثلث مال خود را میتوانست وصیت نماید اگر میدانست ثلث برایش بهتر است وصیت میکرد. کسان دیگری که در فضل و پارسایی بعد از ابو بکر میشناسید سلمان و ابوذر رحمه اللّٰه علیها هستند. اما سلمان وقتی حقوق خود را میگرفت مقدار خوراک سالیانه اش را کنار میگذاشت تا سال دیگر که حقوق بگیرد. گفتند سلمان تو با این پارسایی چنین میکنی مگر نمیدانی شاید امروز یا فردا مردی؟! میگفت شما این طور که انتظار مرگ مرا دارید چرا انتظار زنده ماندن مرا ندارید ای نادان ها نمیدانید نفس انسان وقتی از لحاظ زندگی آن قدر نداشته باشد که باعث اعتمادش شود سرکشی میکند اما وقتی اطمینان یافت که بقدر کفایت هست آسوده می شود. ابوذر تعدادی شتر و گوسفند داشت که از شیر آنها استفاده مینمود وقتی خانواده اش احتیاج بگوشت پیدا میکردند یکی را میکشت گاهی نیز وقتی میهمانی میرسید یا میدید آنها که در کنار این آبگیر با او زندگی میکنند در فشار هستند شتر یا گوسفندی باندازه ی رفع احتیاج میکشت و بین آنها مساوی تقسیم میکرد و خود نیز باندازه ی یکی از آنها بر میداشت چه کسی از اینها زاهدتر است با وجود سخنانی که پیامبر اکرم در مدح آنها فرموده است، زمانی نبود که هیچ نداشته باشند. چنانچه شما مردم را وادار به چنین کاری میکنید که دست از مال و زندگی خود بردارند و دیگران را بر خود و خانواده خویش مقدم دارند.

بدانید که من از پدرم شنیدم که از پدران خود نقل میکرد که روزی پیامبر اکرم فرمود: از هیچ چیز باندازه موقعیت مؤمن تعجب نمیکنم اگر پیکر او را در دنیا با قیچی ریز ریز نمایند بنفع اوست و اگر مالک مشرق و مغرب زمین گردد باز بنفع اوست هر چه خدا نصیبش فرماید بصلاح اوست کاش معلوم میشد آنچه توضیح دادم مطلب را برای شما ثابت کرد یا باز هم بگویم.

مگر نمیدانید خداوند در ابتدای اسلام دستور داد هر مؤمنی در مقابل ده نفر از کفار باید جنگ کند و پایدار باشد و اجازه فرار نداشت. اگر فرار میکرد وعده آتش جهنم باو داده شده بود بعد این حکم را به خاطر ترحم بر مؤمنین تغییر داد و دستور رسید که هر یک از مؤمنین در مقابل دو نفر کافر باید پایدار باشند خداوند بایشان تخفیف داد دستور دو نفر ده نفر را نسخ کرد و از بین برد. اکنون بگویید اگر مردی ادّعا کند من پارسا و زاهدم چیزی ندارم که خرجی زنم را بدهم چنانچه زن شکایت کند و قاضی مرد را مجبور به پرداخت مخارج زن نماید آیا این قاضی بر خلاف حق حکم کرده اگر بگویید بر خلاف حق حکم نموده تمام مسلمانان به شما نسبت ناحق میدهند چنانچه قبول کنید که درست است مطلب تمام است و خود را مغلوب نموده اید. چنانچه میگویید کسی که در هنگام مرگ بیش از ثلث اموال خود وصیت کند وصیت اضافه بر ثلث اموال او قبول نیست. دیگر بگویید اگر تمام مردم همان طور که شما میگویید زاهد و پارسا باشند و احتیاجی بمال دیگران نداشته باشند پس کفاره قسم و نذر و نیازها و زکات واجب از طلا و نقره و خرما و مویز و شتر و گاو و گوسفند و سایر چیزهایی که زکات دارد به که باید پرداخت؟! اگر آن راهی که شما میروید درست باشد باید هر چه دارند بدهند گرچه خودشان بسیار احتیاج بآن داشته باشند. بد راهی را انتخاب کرده اید و مردم را بر خلاف کتاب خدا و سنت پیامبر و احادیثی که قرآن آنها را تصدیق مینماید تشویق میکنید از روی نادانی آنها را رد میکنید چون بتفسیر قرآن و ناسخ و منسوخ و محکم و متشابه و امر و نهی توجه ندارید. مگر داستان سلیمان پیامبر را نمی دانید که گفت خدایا بمن قدرتی بده که شایسته هیچ کس

بعـد از من نباشـد خداونـد این قـدرت به او را داد با همان و سـلطنت و قـدرت بحق عمل میکرد و تبلیغ مینمود. خداوند نیز در هیچ جا بر او عیب نگرفته که چرا چنین قدرتی را خواست و مؤمنین هم از او ایراد نگرفته اند و داود نیز که قبل از او بود کمال قدرت و فرمانروایی را داشت. یوسف پیامبر بپادشاه مصر گفت «اجْعَلْنِی عَلی خَزائِنِ الْأَرْضِ إِنِّی حَفِیظٌ عَلِیمٌ» - . یوسف / ۵۵ - {مرا بر خزانه هـای این سـرزمین بگمـار، که من نگهبـانی دانـا هسـتم}. بالاخره بپادشاهی مصـر و اطراف آن تا یمن رسـید می آمدنـد برای خوراک خود از او گنـدم میگرفتنـد چون گرفتار قحط سالی شدنـد طرفدار حق بود و بآن عمل میکرد و کسـی از یوسف ایرادی نگرفته است. ذو القرنین بنـده ای بود دوسـتدار خـدا، خداونـد نیز او را دوست میـداشت چرخ وی را گردانید و فرمانروای مغرب و مشـرق شـد طرفدار حق و عامل به آن بود کسـی هم باو اشـکالی نگرفته است. اکنون متوجه شوید و تربیت خـدا را پیش بگیریـد و دست از دسـتورات او برنداریـد در مسائلی که وارد نیستید باهلش مراجعه کنید تا پاداش آن را بیابید و بهـانه ای در جسـتجوی راه حـق نگذاشـته باشـید. و ناسـخ و منسوخ و محکم و متشـابه قرآن را یـاد بگیریـد و حلاـل و حرام را تشـخیص دهیـد تـا بخـدا نزدیـک شویـد و از جهـل و نـادانی فاصـله پیـدا کنیـد نـادانی را بنادانان سـپارید که بسـیار زیادنـد و دانشـمندان کم هسـتند خداونـد میفرمایـد «وَ فَوْقَ کُلِّ ذِی عِلْمٍ عَلِیمٌ» - . یوسف / ۷۶ - {و فوق هر صـاحب دانشـی دانشوری است} - . کافی ۵ : ۶۵ - .

**[ترجمه]

بیان

الغرقئ کزبرج القشـره الملتزقه ببیاض البیض و المتقشف المتبلغ بقوت و مرقع و من لا یبالی بما یلطخ بجسده و أدلی بحجته أی أظهرها قوله علیه السـلام حسـرت علی بناء المجهول من الحسـر بمعنی الکشف أی مکشوفا عاریا من المال أو من الحسور و هو الانقطاع یقال حسـره السـفر إذا قطع به و علی التقـدیرین تفسـیر لقوله تعالی مَحْسُوراً و الالتیاث الاختلاط و الالتفاف و الإبطاء و القرم محرکه شهوه اللحم قوله علیه السلام ظلمکم علی بناء التفعیل أی نسبوکم إلی الظلم و قوله حیث یردون معطوف علی قوله حیث یقضون.

۱- ۱. سوره یوسف، الآیه ۵۵.

۲- ۲. نفس السوره، الآیه: ۷۶.

۳- ۳. الکافی ج ۵ ص ۶۵.

**[ترجمه]«الغرقئ» بر وزن زبرج یعنی: پوستی که به سفیدی تخم مرغ چسبیده و « المتقشف » یعنی: کسی که به قوتی راضی شود و جامه ی وصله دار و چرکین پوشد و به آلودگی جسمش اهمیتی ندهد و « أدلی بحجته » یعنی: حجت خویش را آشکار کرد. قول حضرت علیه السلام « حسرت » به صورت مجهول از حسر به معنی کشف و گشودن است یعنی: برهنه و عریان از مال یا از «حسور» به معنی جدا شدن است. گفته می شود: حسره السفر وقتی او را جدا کرده باشد و تفسیر قول خداوند متعال: « مَحْسُوراً » بنا بر هر دو تقدیر است. «التیاث» یعنی در هم آمیخته شدن و پیچیده شدن و به تأخیر انداختن و «القرم» با حروف متحرک یعنی: اشتیاق به گوشت. قول حضرت علیه السلام « ظلمکم » بر باب تفعیل یعنی: شما را به ستم نسبت دادند و قولش « حیث یردون » معطوف است بر قولش « حیث یقضون ».

**[ترجمه]

«۲۳»

ج، [الإحتجاج] بِالْإِسْنَادِ إِلَى أَبِی مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِیِّ عَنْ آبَائِهِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ اهْدِنَا الصِّراطَ الْمُسْتَقِیمَ (۱) یَقُولُ أَرْشِدْنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِیمَ أَرْشِدْنَا لِلُزُومِ الطَّرِیقِ الْمُؤَدِّی إِلَی مَحَبَّتِكَ وَ الْمُبَلِّغِ إِلَی جَنَّتِكَ مِنْ أَنْ نَتَّبِعَ أَهْوَاءَنَا فَنَعْطَبَ أَوْ نَأْخُذَ بِآرَائِنَا فَنَهْلِكَ فَإِنَّ مَنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ وَ أُعْجِبَ بِرَأْیِهِ كَانَ كَرَجُلٍ سَمِعْتُ غُثَاءَ النَّاسِ تُعَظِّمُهُ وَ تَصِفُهُ فَأَحْبَبْتُ لِقَاءَهُ مِنْ حَیْثُ لَا یَعْرِفُنِی لِأَنْظُرَ مِقْدَارَهُ وَ مَحَلَّهُ فَرَأَیْتُهُ فِی مَوْضِعٍ قَدْ أَحْدَقَ بِهِ خَلْقٌ مِنْ غُثَاءِ الْعَامَّهِ فَوَقَفْتُ مُنْتَبِذاً عَنْهُمْ مَغْشِیّاً بِلِثَامٍ أَنْظُرُ إِلَیْهِ وَ إِلَیْهِمْ فَمَا زَالَ یُرَاوِغُهُمْ حَتَّی خَالَفَ طَرِیقَهُمْ وَ فَارَقَهُمْ وَ لَمْ یَقِرَّ فَتَفَرَّقَتِ الْعَوَامُ عَنْهُ لِحَوَائِجِهِمْ وَ تَبِعْتُهُ أَقْتَفِی أَثَرَهُ فَلَمْ یَلْبَثْ أَنْ مَرَّ بِخَبَّازٍ فَتَغَفَّلَهُ فَأَخَذَ مِنْ دُكَّانِهِ رَغِیفَیْنِ مُسَارَقَهً فَتَعَجَّبْتُ مِنْهُ ثُمَّ قُلْتُ فِی نَفْسِی لَعَلَّهُ مُعَامَلَهٌ ثُمَّ مَرَّ مِنْ بَعْدِهِ بِصَاحِبِ رُمَّانٍ فَمَا زَالَ بِهِ حَتَّی تَغَفَّلَهُ فَأَخَذَ مِنْ عِنْدِهِ رُمَّانَتَیْنِ مُسَارَقَهً فَتَعَجَّبْتُ مِنْهُ ثُمَّ قُلْتُ فِی نَفْسِی لَعَلَّهُ مُعَامَلَهٌ ثُمَّ أَقُولُ وَ مَا حَاجَتُهُ إِذاً إِلَی الْمُسَارَقَهِ ثُمَّ لَمْ أَزَلْ أَتْبَعُهُ حَتَّی مَرَّ بِمَرِیضٍ فَوَضَعَ الرَّغِیفَیْنِ وَ الرُّمَّانَتَیْنِ بَیْنَ یَدَیْهِ وَ مَضَی وَ تَبِعْتُهُ حَتَّی اسْتَقَرَّ فِی بُقْعَهٍ مِنْ صَحْرَاءَ فَقُلْتُ لَهُ یَا عَبْدَ اللَّهِ لَقَدْ سَمِعْتُ بِكَ وَ أَحْبَبْتُ لِقَاءَكَ فَلَقِیتُكَ لَكِنِّی رَأَیْتُ مِنْكَ مَا شَغَلَ قَلْبِی وَ إِنِّی سَائِلُكَ عَنْهُ لِیَزُولَ بِهِ شُغُلُ قَلْبِی قَالَ مَا هُوَ قُلْتُ رَأَیْتُكَ مَرَرْتَ بِخَبَّازٍ وَ سَرَقْتَ مِنْهُ رَغِیفَیْنِ ثُمَّ بِصَاحِبِ الرُّمَّانِ فَسَرَقْتَ مِنْهُ رُمَّانَتَیْنِ فَقَالَ لِی قَبْلَ كُلِّ شَیْ ءٍ حَدِّثْنِی مَنْ أَنْتَ قُلْتُ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ آدَمَ مِنْ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله قَالَ حَدِّثْنِی مِمَّنْ أَنْتَ قُلْتُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَیْتِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ أَیْنَ بَلَدُكَ قُلْتُ الْمَدِینَهُ. قَالَ لَعَلَّكَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ قُلْتُ بَلَی قَالَ لِی فَمَا یَنْفَعُكَ شَرَفُ أَصْلِكَ مَعَ جَهْلِكَ بِمَا شُرِّفْتَ بِهِ وَ تَرْكِكَ عِلْمَ جَدِّكَ وَ أَبِیكَ لِأَنْ لَا تُنْكِرَ مَا یَجِبُ أَنْ یُحْمَدَ وَ یُمْدَحَ فَاعِلُهُ قُلْتُ وَ مَا هُوَ قَالَ الْقُرْآنُ كِتَابُ اللَّهِ قُلْتُ وَ مَا الَّذِی جَهِلْتُ قَالَ قَوْلُ

۱- ۱. سوره الفاتحه، الآیه: ۶.

اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها وَ مَنْ جاءَ بِالسَّيِّئَهِ فَلا يُجْزى إِلَّا مِثْلَها(۱) وَ إِنِّی لَمَّا سَرَقْتُ الرَّغِيفَيْنِ كَانَتْ سَيِّئَتَيْنِ وَ لَمَّا سَرَقْتُ الرُّمَّانَتَيْنِ كَانَتْ سَيِّئَتَيْنِ فَهَذِهِ أَرْبَعُ سَيِّئَاتٍ فَلَمَّا تَصَدَّقْتُ بِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهَا كَانَتْ أَرْبَعِينَ حَسَنَةً فَانْتَقَصَ مِنْ أَرْبَعِينَ حَسَنَةً أَرْبَعُ سَيِّئَاتٍ بَقِيَ لِي سِتٌّ وَ ثَلَاثُونَ قُلْتُ ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ أَنْتَ الْجَاهِلُ بِكِتَابِ اللَّهِ أَ مَا سَمِعْتَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ إِنَّما يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ (۲) إِنَّكَ لَمَّا سَرَقْتَ الرَّغِيفَيْنِ كَانَتْ سَيِّئَتَيْنِ وَ لَمَّا سَرَقْتَ الرُّمَّانَتَيْنِ كَانَتْ سَيِّئَتَيْنِ وَ لَمَّا دَفَعْتَهُمَا إِلَى غَيْرِ صَاحِبِهِمَا بِغَيْرِ أَمْرِ صَاحِبِهِمَا كُنْتَ إِنَّمَا أَضَفْتَ أَرْبَعَ سَيِّئَاتٍ إِلَى أَرْبَعِ سَيِّئَاتٍ وَ لَمْ تُضِفْ أَرْبَعِينَ حَسَنَةً إِلَى أَرْبَعِ سَيِّئَاتٍ فَجَعَلَ يُلَاحِينِي فَانْصَرَفْتُ وَ تَرَكْتُهُ (۳).

**[ترجمه]احتجاج طبرسی: حضرت صادق علیه السّلام درباره این آیه: «اهْدِنَا الصِّراطَ الْمُسْتَقِيمَ» - . فاتحه / ۶ - فرمود میگوید ما را براهی که موجب محبت تو و بهشت برین شود هدایت کن راهی که مانع پیروی هوای نفس گردد و مانع از آن شود که بدبخت شویم و یا بدلخواه خود رفتار کنیم و هلاک گردیم کسی که پیرو هوای نفس باشد و بدلخواه خود عمل کند مانند آن مردی است که شنیدم عوام مردم خیلی به او احترام می گذارند و از او تعریف می کنند علاقمند شدم او را ببینم بطوری که مرا نشناسد تا ببینم قدر و قیمتش چه قدر است. بالاخره دیدم در محلی گروهی از عوام اهل سنت اطرافش را گرفته اند در گوشه ای ایستادم و صورت خود را پوشانده بودم نگاهش میکردم پیوسته از جمعیت کناره میگرفت تا از آنها جدا شد و براه خود ادامه داد مردم از به دنبال کار خود رفتند من از پی او رفتم ببینم چه میکند. بدکان نانوایی رسید همین که نانوا غافل شد دو گرده نان دزدید خیلی تعجب کردم با خود گفتم شاید با او معامله دارد بعد به انار فروشی رسید او را نیز غافل نموده دو انار دزدید بیشتر تعجب کردم باز گفتم شاید معامله ایست. ولی میگفتم پس چه نیازی دارد بصورت دزدی بردارد. همین طور رفت تا بشخص مریضی رسید دو گرده نان و انارها را باو داده رفت. به دنبال او رفتم تا بصومعه ای در بیابان رسید گفتم بنده ی خدا آوازه تو را شنیدم دوست داشتم ترا ببینم ولی از تو چیزی مشاهده کردم که نگران شدم مایلم بپرسم تا نگرانی من برطرف شود. گفت چه چیزی؟ گفتم دیدم از نانوا دو گرده نان دزدیدی از انار فروش نیز همین طور. اول پرسید تو که هستی؟ گفتم یکی از فرزندان آدم از امت محمّد. باز گفت از کدام خانواده هستی؟ گفتم از اهل بیت پیامبر. گفت: از کدام شهری جواب دادم مدینه. گفت شاید شما جعفر بن محمّد بن علی بن حسین ابن علی بن ابی طالبی. گفتم بله. گفت شرافت نژادی چه فایده ای برای تو دارد وقتی اطلاعی از دانش جد و پدرت نداری و گر نه کاری را که باید انجام دهنده ی آن را ستایش کنی ناپسند نمی شمردی. گفتم چه چیز را نفهمیده ام؟ گفت قرآن کتاب خدا را. گفتم کدام آیه آن را نمیدانم. گفت این آیه که میفرماید «مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها وَ مَنْ جاءَ بِالسَّيِّئَهِ فَلا يُجْزى إِلَّا مِثْلَها» - . انعام / ۱۶۰ - {هر کس کار نیکی بیاورد، ده برابر آن [پاداش] خواهد داشت، و هر کس کار بدی بیاورد، جز مانند آن جزا نیابد} وقتی من دو گرده نان دزدیدم دو گناه کردم با دزدیدن دو انار نیز چهار گناه می شود وقتی آنها را صدقه دادم می شود چهل ثواب از چهل ثواب چهار گناه کم کن باقی می ماند سی و شش ثواب. گفتم: مادرت بعزایت بنشیند تو قرآن را نمیفهمی خداوند میفرماید: «إِنَّما يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ» - . مائده / ۲۷ - {خدا فقط از تقواپیشگان می پذیرد} وقتی دو نان دزدیدی دو گناه کردی، با دزدیدن دو انار چهار گناه کردی چون بدون اجازه صاحبش بدیگری دادی چهار گناه دیگر بر آن افزودی نه اینکه چهل ثواب کرده باشی در مقابل چهار گناه. شروع کرد با من به بحث و نزاع رهایش کردم و براه خود رفتم -۳. احتجاج طبرسی: ۲۰۰ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی راغ الرجل مال و حاد عن الشی ء(۴) و روغان الثعلب مشهور بین العجم و العرب و لاحاه نازعه.

**[ترجمه]فیروزآبادی گفت: راغ الرجل یعنی فرد از چیزی روی گردان شد، مکر روباه بین عرب و عجم مشهور است، لاحه یعنی با او جدل کرد.

**[ترجمه]

«۲۴»

ختص، [الإختصاص] عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا حَنِیفَهَ عَنِ اللَّاشَیْ ءِ وَ عَنِ الَّذِی لَا یَقْبَلُ اللَّهُ غَیْرَهُ فَعَجَزَ عَنْ لَا شَیْ ءٍ فَقَالَ اذْهَبْ بِهَذِهِ الْبَغْلَهِ إِلَی إِمَامِ الرَّافِضَهِ فَبِعْهَا مِنْهُ بِلَا شَیْ ءٍ وَ اقْبِضِ الثَّمَنَ فَأَخَذَ بِعِذَارِهَا وَ أَتَی بِهَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ الصَّلَاهُ وَ السَّلَامُ اسْتَأْمِرْ أَبَا حَنِیفَهَ فِی بَیْعِ هَذِهِ الْبَغْلَهِ قَالَ فَأَمَرَنِی بِبَیْعِهَا قَالَ بِکَمْ قَالَ بِلَا شَیْ ءٍ قَالَ لَا مَا تَقُولُ قَالَ الْحَقَّ أَقُولُ فَقَالَ قَدِ اشْتَرَیْتُهَا مِنْکَ بِلَا شَیْ ءٍ قَالَ وَ أَمَرَ غُلَامَهُ أَنْ یُدْخِلَهُ الْمَرْبِطَ قَالَ فَبَقِیَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ سَاعَهً یَنْتَظِرُ الثَّمَنَ فَلَمَّا أَبْطَأَ الثَّمَنُ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاکَ الثَّمَنَ قَالَ الْمِیعَادُ إِذَا کَانَ الْغَدَاهُ فَرَجَعَ إِلَی أَبِی حَنِیفَهَ فَأَخْبَرَهُ فَسُرَّ بِذَلِکَ فَرِیضَهً مِنْهُ فَلَمَّا کَانَ مِنَ الْغَدِ وَافَی أَبُو حَنِیفَهَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جِئْتَ لِتَقْبِضَ ثَمَنَ الْبَغْلَهِ لَا شَیْ ءَ قَالَ نَعَمْ قَالَ وَ لَا شَیْ ءَ ثَمَنُهَا قَالَ نَعَمْ

۱- ۱. سوره الأنعام، الآیه: ۱۶۰.

۲- ۲. سوره المائده، الآیه: ۲۷.

۳- ۳. احتجاج الطبرسیّ ص ۲۰۰ طبع النجف.

۴- ۴. القاموس ج ۳ ص ۱۰۷.

فَرَكِبَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام الْبَغْلَةَ وَ رَكِبَ أَبُو حَنِيفَةَ بَعْضَ الدَّوَابِّ فَتَصَحَّرَا جَمِيعاً فَلَمَّا ارْتَفَعَ النَّهَارُ نَظَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِلَى السَّرَابِ يَجْرِي قَدِ ارْتَفَعَ كَأَنَّهُ الْمَاءُ الْجَارِي فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَا أَبَا حَنِيفَةَ مَا ذَا عِنْدَ الْمِيلِ كَأَنَّهُ يَجْرِي قَالَ ذَاكَ الْمَاءُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَلَمَّا

وَافَيَا الْمِيلَ وَجَدَاهُ أَمَامَهُمَا فَتَبَاعَدَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام اقْبِضْ ثَمَنَ الْبَغْلِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى كَسَرابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ ماءً حَتَّى إِذا جاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئاً وَ وَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ (۱) قَالَ خَرَجَ أَبُو حَنِيفَةَ إِلَى أَصْحَابِهِ كَئِيباً حَزِيناً فَقَالُوا لَهُ مَا لَكَ يَا أَبَا حَنِيفَةَ قَالَ ذَهَبَتِ الْبَغْلَةُ هَدَراً وَ كَانَ قَدْ أُعْطِيَ بِالْبَغْلَةِ عَشَرَةَ آلَافِ دِرْهَمٍ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: سماعه گفت: مردی از ابو حنیفه پرسید (لا شی ء) هیچی چیست این سؤال را نیز کرد که آن چیست که خدا جز آن را نمی پذیرد در جواب (لا شی ء) فروماند، به سئوال کننده گفت همین قاطر مرا سوار شو برو پیش امام رافضیان به او بقیمت (لا شی ء) بفروش و بهایش را بگیر. آن قاطر را سوار شده خدمت حضرت صادق رفت امام فرمود برو از ابو حنیفه اجازه فروش این قاطر را بگیر. عرض کرد بمن اجازه داده فرمود بچند؟ گفت: (بلا شی ء) هیچی بغلام خود امر کرد که قاطر را بطویله ببرد. فرستاده ابو حنیفه محمّد ابن حسن ساعتی منتظر بهای قاطر شد چون چیزی ندادند عرض کرد آقا پول قاطر چه شد؟ فرمود فردا صبح. برگشت پیش ابو حنیفه جریان را گفت خوشحال شد فردا صبح ابو حنیفه خدمت امام رسید. فرمود آمده ای بهای قاطر را که «لا شی ء» است بگیری. عرض کرد بله. حضرت صادق سوار همان قاطر شد ابو حنیفه نیز سوار یکی از مرکبها هر دو بطرف بیابان رفتند همین که خورشید بالا آمد امام صادق علیه السّلام چشمش بسراب افتاد که بنظر میرسید دریای آبی در حرکت است. فرمود ابو حنیفه در آن فاصله یک میلی چه میبینی عرض کرد آب است یا بن رسول اللّه باز به آن مکان که رسیدند دیدند در فاصله یک میل دیگر دیده می شود و دور شد امام صادق فرمود بهای قاطر خود را بگیر زیرا خداوند در این آیه میفرماید: «كَسَرابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ ماءً حَتَّى إِذا جاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئاً وَ وَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ» - . نور / ۳۹ - { کارهایشان چون سرابی در زمینی هموار است که تشنه، آن را آبی می پندارد، تا چون بدان رسد آن را چیزی نیابد و خدا را نزد خویش یابد} ابو حنیفه با ناراحتی بسیار پیش دوستان خود برگشت گفتند چه شده؟ گفت: قاطرم از دست رفت. آن قاطر را ده هزار درهم خریده بود - . اختصاص: ۱۹۰ ، سید بحرانی در تفسیر البرهان ۳ : ۱۴۰ آن را آورده است. - .

**[ترجمه]

«۲۵»

كَنْزُ الْفَوَائِدِ لِلْكَرَاجُكِيِّ ذَكَرَ: أَنَّ أَبَا حَنِيفَةَ أَكَلَ طَعَاماً مَعَ الْإِمَامِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَلَمَّا رَفَعَ علیه السلام يَدَهُ مِنْ أَكْلِهِ قَالَ- الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِينَ اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا مِنْكَ وَ مِنْ رَسُولِكَ فَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَ جَعَلْتَ مَعَ اللَّهِ شَرِيكاً فَقَالَ لَهُ وَيْلَكَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ فِي كِتَابِهِ- وَ ما نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْناهُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ (۳) وَ يَقُولُ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ وَ لَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا ما آتاهُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ قالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ رَسُولُهُ (۴) فَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ وَ اللَّهِ لَكَأَنِّي مَا قَرَأْتُهُمَا قَطُّ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ لَا سَمِعْتُهُمَا إِلَّا فِي هَذَا الْوَقْتِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَلَى قَدْ قَرَأْتَهُمَا وَ سَمِعْتَهُمَا وَ لَكِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَنْزَلَ فِيكَ وَ فِي أَشْبَاهِكَ- أَمْ عَلى قُلُوبٍ أَقْفالُها(۵) وَ قَالَ (۶)

كَلَّا بَلْ رانَ عَلى قُلُوبِهِمْ ما كانُوا يَكْسِبُونَ (٧).

ص: ٢۴٠

١- ١. سوره النور الآيه: ٣٩.

٢- ٢. الاختصاص ص ١٩٠ و أخرجه السيّد البحرانيّ فى تفسيره البرهان ج ٣ ص ١۴٠.

٣- ٣. سوره التوبه، الآيه: ٧۴.

۴- ۴. سوره التوبه، الآيه: ۵٩.

۵- ۵. سوره محمد« ص» الآيه: ٢۴.

۶- ۶. سوره المطففين، الآيه: ١۴.

٧- ٧. كنز الفوائد للكراجكىّ ص ١٩۶ طبع ايران سنه ١٣٢٢.

**[ترجمه]کنز الفوائد کراجکی: نوشته است که ابو حنیفه با امام صادق ع غذا خورد وقتی امام دست از غذا کشید فرمود: الحمد للّه رب العالمین اللهم ان هذا منک و من رسولک یعنی خدایا این نعمت از جانب تو و پیامبر تو است. ابو حنیفه گفت: یا ابا عبد اللّه برای خدا شریک قرار می دهی؟ فرمود: وای بر تو خداوند در قرآن میفرماید: «وَ ما نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْناهُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ» - . توبه / ۷۴ - {و به عیبجویی برنخاستند مگر [بعد از] آنکه خدا و پیامبرش از فضل خود آنان را بی نیاز گردانیدند} در آیه دیگر میفرماید: «وَ لَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا ما آتاهُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ قالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَیُؤْتِینَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ رَسُولُهُ» - . توبه / ۵۹ - {و اگر آنان بدانچه خدا و پیامبرش به ایشان داده اند خشنود می گشتند و می گفتند: «خدا ما را بس است به زودی خدا و پیامبرش از کرم خود به ما می دهند} ابو حنیفه گفت: بخدا قسم مثل اینکه تا کنون این دو آیه را در قرآن نخوانده بودم و تا به حال نشنیده بودم. حضرت صادق فرمود: بله من خوانده ام و شنیده ام ولی خداوند این آیه را در باره تو و امثال تو نازل نموده است «أَمْ عَلى قُلُوبٍ أَقْفالُها» - . محمد / ۲۴ - {یا [مگر] بر دلهایشان قفلهایی نهاده شده است؟} و فرمود: «کَلَّا بَلْ رانَ عَلى قُلُوبِهِمْ ما کانُوا یَکْسِبُونَ» - . مطففین / ۱۴ - {نه چنین است، بلکه آنچه مرتکب می شدند زنگار بر دلهایشان بسته است} - . کنز الفوائد کراجکی: ۱۹۶ - .

**[ترجمه]

باب ۸ أحوال أزواجه و أولاده صلوات اللّٰه علیه و فیه نفی إمامه إسماعیل و عبد اللّٰه

الأخبار

«۱»

کشف، [کشف الغمه] قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَهَ(۱): وَ أَمَّا أَوْلَادُهُ فَکَانُوا سَبْعَهً سِتَّهٌ ذُکُورٌ وَ بِنْتٌ وَاحِدَهٌ وَ قِیلَ أَکْثَرُ مِنْ ذَلِکَ وَ أَسْمَاءُ أَوْلَادِهِ مُوسَى وَ هُوَ الْکَاظِمُ علیه السلام وَ إِسْمَاعِیلُ وَ مُحَمَّدٌ وَ عَلِیٌّ وَ عَبْدُ اللَّهِ وَ إِسْحَاقُ وَ أُمُّ فَرْوَهَ(۲).

وَ قَالَ عَبْدُ الْعَزِیزِ بْنُ الْأَخْضَرِ: وُلْدُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام إِسْمَاعِیلُ الْأَعْرَجُ وَ عَبْدُ اللَّهِ وَ أُمُّ فَرْوَهَ وَ أُمُّهُمْ فَاطِمَهُ بِنْتُ الْحُسَیْنِ الْأَثْرَمِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ الْإِمَامُ وَ أُمُّهُ حَمِیدَهُ أُمُّ وَلَدٍ وَ إِسْحَاقُ وَ مُحَمَّدٌ وَ فَاطِمَهُ تَزَوَّجَهَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ فَمَاتَتْ عِنْدَهُ وَ أُمُّهُمْ أُمُّ وَلَدٍ وَ یَحْیَى وَ الْعَبَّاسُ وَ أَسْمَاءُ وَ فَاطِمَهُ الصُّغْرَى وَ هُمْ لِأُمَّهَاتِ أَوْلَادٍ شَتَّى (۳).

وَ قَالَ ابْنُ الْخَشَّابِ: کَانَ لَهُ سِتَّهُ بَنِینَ وَ ابْنَهٌ وَاحِدَهٌ إِسْمَاعِیلُ وَ مُوسَى الْإِمَامُ علیه السلام وَ مُحَمَّدٌ وَ عَلِیٌّ وَ عَبْدُ اللَّهِ وَ إِسْحَاقُ وَ أُمُّ فَرْوَهَ وَ هِیَ الَّتِی زَوَّجَهَا مِنِ ابْنِ عَمِّهِ الْخَارِجِ مَعَ زَیْدِ بْنِ عَلِیٍ (۴).

**[ترجمه]کشف الغمه: محمّد بن طلحه شافعی - . مطالب السئول: ۸۲ - مینویسد فرزندان امام صادق ع هفت نفر بودند شش پسر و یک دختر بعضی بیشتر از این نیز گفته اند. اسمهای ایشان موسی علیه السّلام که لقب کاظم داشت، اسماعیل، محمّد، علی و عبد اللّٰه و اسحاق و ام فروه - . کشف الغمه ۲ : ۳۷۸ - .

عبـد العزيز بن اخضـر گفت فرزنـدان حضـرت صادق عبارتند از اسـماعيل ملقب باعرج و عبد اللّه و ام فروه كه مادرشان فاطمه دختر حسـين اثرم فرزنـد حسن بن على بن ابى طالب بود. و موسـى بن جعفر امام بعـد از حضـرت صادق كه مادرش ام حميده كنيز ام ولدى بود و اسـحاق و محمّد و فاطمه كه بازدواج محمّد بن ابراهيم پسر محمّد بن على ابن عبد اللّه بن عباس در آمد و در خانه او از دنيا رفت مادر آنها كنيز ام ولـد بود. يحيى و عباس و اسـماء و فاطمه صـغرى كه اينها نيز فرزند چند كنيز صاحب فرزندى بودند - . همان ۲ : ۳۷۸ - .

ابن خشاب گفته است: امام صادق عليه السّلام شش پسر و يک دختر داشت. اسماعيل و امام موسى كاظم عليه السّلام و محمّد و على و عبـد اللّه و اسـحاق و ام فروه كه او را بازدواج پسر عمويش در آورد كه با زيـد بن على قيام كرد - . كشف الغمه ۲ : ۴۱۵ - .

**[ترجمه]

«۲»

شا، [الإرشاد]: كَانَ لِأَبِى عَبْـدِ اللَّهِ عليه السـلام عَشَـرَهُ أَوْلَادٍ- إِسْـمَاعِيلُ وَ عَبْـدُ اللَّهِ وَ أُمُّ فَرْوَهَ أُمُّهُمْ فَاطِمَهُ بِنْتُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَـيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِى طَالِبٍ وَ مُوسَـى عليه السـلام وَ إِسْحَاقُ وَ مُحَمَّدٌ لِأُمِّ وَلَدٍ وَ الْعَبَّاسُ وَ عَلِيٌّ وَ أَسْمَاءُ وَ فَاطِمَهُ لِأُمَّهَاتِ أَوْلَادٍ شَتَّى

ص: ۲۴۱

۱- ۱. مطالب السئول ص ۸۲ لابن طلحه الشافعى.

۲- ۲. كشف الغمّه ج ۲ ص ۳۷۸.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۲ ص ۳۷۸.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۲ ص ۴۱۵.

وَ كَانَ إِسْمَاعِيلُ أَكْبَرَ إِخْوَتِهِ وَ كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام شَدِيدَ الْمَحَبَّهِ لَهُ وَ الْبِرِّ بِهِ وَ الْإِشْفَاقِ عَلَيْهِ وَ كَانَ قَوْمٌ مِنَ الشِّيعَهِ يَظُنُّونَ أَنَّهُ الْقَائِمُ بَعْدَ أَبِيهِ وَ الْخَلِيفَهُ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ إِذْ كَانَ أَكْبَرَ إِخْوَتِهِ سِنّاً وَ لِمَيْلِ أَبِيهِ إِلَيْهِ وَ إِكْرَامِهِ لَهُ فَمَاتَ فِي حَيَاهِ أَبِيهِ عليه السلام بِالْعُرَيْضِ (۱) وَ حُمِلَ عَلَى رِقَابِ الرِّجَالِ إِلَى أَبِيهِ بِالْمَدِينَهِ حَتَّى دُفِنَ بِالْبَقِيعِ (۲)

وَ رُوِيَ أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام جَزِعَ عَلَيْهِ جَزَعاً شَدِيداً وَ حَزِنَ عَلَيْهِ حَزَناً عَظِيماً وَ تَقَدَّمَ سَرِيرَهُ بِغَيْرِ حِذَاءٍ وَ لَا رِدَاءٍ وَ أَمَرَ بِوَضْعِ سَرِيرِهِ عَلَى الْأَرْضِ مِرَاراً كَثِيرَهً وَ كَانَ يَكْشِفُ عَنْ وَجْهِهِ وَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ يُرِيدُ بِذَلِكَ تَحْقِيقَ أَمْرِ وَفَاتِهِ عِنْدَ الظَّانِّينَ خِلَافَتَهُ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَ إِزَالَهِ الشُّبْهَهِ عَنْهُ فِي حَيَاتِهِ وَ لَمَّا مَاتَ إِسْمَاعِيلُ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ انْصَرَفَ عَنِ الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ بَعْدَ أَبِيهِ مَنْ كَانَ يَظُنُّ ذَلِكَ وَ يَعْتَقِدُهُ مِنْ أَصْحَابِ أَبِيهِ عليه السلام وَ أَقَامَ عَلَى حَيَاتِهِ شِرْذِمَهٌ لَمْ تَكُنْ مِنْ خَاصَّهِ أَبِيهِ وَ لَا مِنَ الرُّوَاهِ عَنْهُ وَ كَانُوا مِنَ الْأَبَاعِدِ وَ الْأَطْرَافِ فَلَمَّا مَاتَ الصَّادِقُ عليه السلام انْتَقَلَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ إِلَى الْقَوْلِ بِإِمَامَهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام بَعْدَ أَبِيهِ وَ افْتَرَقَ الْبَاقُونَ فِرْقَتَيْنِ فَرِيقٌ مِنْهُمْ رَجَعُوا عَلَى حَيَاهِ إِسْمَاعِيلَ وَ قَالُوا بِإِمَامَهِ ابْنِهِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ لِظَنِّهِمْ أَنَّ الْإِمَامَهَ كَانَتْ فِي أَبِيهِ وَ أَنَّ الِابْنَ أَحَقُّ بِمَقَامِ الْإِمَامَهِ مِنَ الْأَخِ وَ فَرِيقٌ ثَبَتُوا عَلَى حَيَاهِ إِسْمَاعِيلَ وَ هُمُ الْيَوْمَ شُذَّاذٌ لَا يُعْرَفُ مِنْهُمْ أَحَدٌ يُومَأُ إِلَيْهِ وَ هَذَانِ الْفَرِيقَانِ يُسَمَّيَانِ بِالْإِسْمَاعِيلِيَّهِ وَ الْمَعْرُوفُ مِنْهُمُ الْآنَ مَنْ يَزْعُمُ أَنَّ الْإِمَامَهَ بَعْدَ إِسْمَاعِيلَ فِي وُلْدِهِ وَ وُلْدِ وُلْدِهِ إِلَى آخِرِ الزَّمَانِ (۳)

وَ كَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ أَكْبَرَ إِخْوَتِهِ بَعْدَ إِسْمَاعِيلَ وَ لَمْ يَكُنْ مَنْزِلَتُهُ عِنْدَ أَبِيهِ مَنْزِلَهَ غَيْرِهِ مِنْ وُلْدِهِ فِي الْإِكْرَامِ وَ كَانَ مُتَّهَماً بِالْخِلَافِ عَلَى أَبِيهِ فِي الِاعْتِقَادِ فَيُقَالُ إِنَّهُ كَانَ يُخَالِطُ الْحَشْوِيَّهَ وَ يَمِيلُ إِلَى مَذَاهِبِ الْمُرْجِئَهِ وَ ادَّعَى بَعْدَ أَبِيهِ الْإِمَامَهَ

۱- ۱. العريض كزبير تصغير عرض، واد بالمدينه.

۲- ۲. الإرشاد ص ۳۰۳.

۳- ۳. نفس المصدر ص ۳۰۴.

وَ احْتَجَّ بِأَنَّهُ أَكْبَرُ إِخْوَتِهِ الْبَاقِينَ فَتَابَعَهُ عَلَى قَوْلِهِ جَمَاعَهٌ مِنْ أَصْحَابِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ثُمَّ رَجَعَ أَكْثَرُهُمْ بَعْدَ ذَلِکَ إِلَی الْقَوْلِ بِإِمَامَهِ أَخِيهِ مُوسَى علیه السلام لَمَّا تَبَيَّنُوا ضَعْفَ دَعْوَاهُ وَ قُوَّهَ أَمْرِ أَبِی الْحَسَنِ وَ دَلَالَهَ حَقِيقَتِهِ وَ بَرَاهِينَ إِمَامَتِهِ وَ أَقَامَ نَفَرٌ يَسِيرٌ مِنْهُمْ عَلَى أَمْرِهِمْ وَ دَانُوا بِإِمَامَهِ عَبْدِ اللَّهِ وَ هُمُ الطَّائِفَهُ الْمُلَقَّبَهُ بِالْفَطَحِيَّهِ وَ إِنَّمَا لَزِمَهُمْ هَذَا اللَّقَبُ لِقَوْلِهِمْ بِإِمَامَهِ عَبْدِ اللَّهِ وَ كَانَ أَفْطَحَ الرِّجْلَيْنِ وَ يُقَالُ إِنَّهُمْ لُقِّبُوا بِذَلِکَ لِأَنَّ دَاعِيَهُمْ إِلَی إِمَامَهِ عَبْدِ اللَّهِ كَانَ يُقَالُ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَفْطَحَ (۱) وَ كَانَ إِسْحَاقُ بْنُ جَعْفَرٍ مِنْ أَهْلِ الْفَضْلِ وَ الصَّلَاحِ وَ الْوَرَعِ وَ الِاجْتِهَادِ وَ رَوَى عَنْهُ النَّاسُ الْحَدِيثَ وَ الْآثَارَ وَ كَانَ ابْنُ كَاسِبٍ (۲)

إِذَا حَدَّثَ عَنْهُ يَقُولُ حَدَّثَنِی الثِّقَهُ(۳)

الرَّضِيُّ إِسْحَاقُ بْنُ جَعْفَرٍ علیه السلام وَ كَانَ إِسْحَاقُ يَقُولُ بِإِمَامَهِ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ علیه السلام وَ رَوَى عَنْ أَبِيهِ النَّصَّ بِالْإِمَامَهِ عَلَى أَخِيهِ مُوسَى علیه السلام وَ كَانَ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ سَخِيّاً شُجَاعاً وَ كَانَ يَصُومُ يَوْماً وَ يُفْطِرُ يَوْماً وَ يَرَى رَأْيَ الزَّيْدِيَّهِ بِالْخُرُوجِ بِالسَّيْفِ وَ رُوِيَ عَنْ زَوْجَتِهِ خَدِيجَهَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ أَنَّهَا قَالَتْ مَا خَرَجَ مِنْ عِنْدِنَا مُحَمَّدٌ يَوْماً قَطُّ فِی ثَوْبٍ فَرَجَعَ حَتَّى يَكْسُوَهُ وَ كَانَ يَذْبَحُ فِی كُلِّ يَوْمٍ كَبْشاً لِأَضْيَافِهِ وَ خَرَجَ عَلَى الْمَأْمُونِ فِی سَنَهِ تِسْعٍ وَ تِسْعِينَ وَ مِائَهٍ بِمَكَّهَ وَ اتَّبَعَتْهُ الزَّيْدِيَّهُ الْجَارُودِيَّهُ فَخَرَجَ لِقِتَالِهِ عِيسَى الْجَلُودِيُّ فَفَرَّقَ جَمْعَهُ وَ أَخَذَهُ وَ أَنْفَذَهُ إِلَی الْمَأْمُونِ فَلَمَّا وَصَلَ إِلَيْهِ أَكْرَمَهُ الْمَأْمُونُ وَ أَدْنَى مَجْلِسَهُ مِنْهُ وَ وَصَلَهُ وَ أَحْسَنَ جَائِزَتَهُ فَكَانَ مُقِيماً مَعَهُ بِخُرَاسَانَ يَرْكَبُ إِلَيْهِ فِی مَرْكَبٍ مِنْ بَنِی عَمِّهِ وَ كَانَ الْمَأْمُونُ يَحْتَمِلُ مِنْهُ مَا لَا يَحْتَمِلُهُ السُّلْطَانُ مِنْ رَعِيَّتِهِ وَ رُوِيَ أَنَّ الْمَأْمُونَ أَنْكَرَ رُكُوبَهُ إِلَيْهِ فِی جَمَاعَهٍ مِنَ الطَّالِبِيِّينَ الَّذِينَ خَرَجُوا عَلَى الْمَأْمُونِ فِی سَنَهِ الْمِائَتَيْنِ فَآمَنَهُمْ وَ خَرَجَ التَّوْقِيعُ إِلَيْهِمْ- لَا تَرْكَبُوا مَعَ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ وَ ارْكَبُوا مَعَ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُسَيْنِ فَأَبَوْا أَنْ يَرْكَبُوا وَ لَزِمُوا مَنَازِلَهُمْ فَخَرَجَ التَّوْقِيعُ ارْكَبُوا مَعَ مَنْ أَحْبَبْتُمْ

۱- ۱. الإرشاد ص ۳۰۴.

۲- ۲. لم نقف على ترجمته رغم الفحص و المراجعه عاجلا.

۳- ۳. ما بين القوسين زياده من المصدر.

وَ کَانُوا یَرْکَبونَ مَعَ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ إِذَا رَکِبَ إِلَی الْمَأْمُونِ وَ یَنْصَرِفُونَ بِانْصِرَافِهِ (۱) وَ ذُکِرَ عَنْ مُوسَی بْنِ سَلَمَهَ أَنَّهُ قَالَ أَتِیَ إِلَی مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ فَقِیلَ لَهُ إِنَّ غِلْمَانَ ذِی الرِّئَاسَتَیْنِ قَدْ ضَرَبُوا غِلْمَانَکَ عَلَی حَطَبٍ اشْتَرَوْهُ فَخَرَجَ مُتَّزِراً بِبُرْدَتَیْنِ وَ مَعَهُ هِرَاوَهٌ وَ هُوَ یَرْتَجِزُ وَ یَقُولُ:

الْمَوْتُ خَیْرٌ لَکَ مِنْ عَیْشٍ بِذُلٍّ.

وَ تَبِعَهُ النَّاسُ حَتَّی ضَرَبَ غِلْمَانَ ذِی الرِّئَاسَتَیْنِ وَ أَخَذَ الْحَطَبَ مِنْهُمْ فَرُفِعَ الْخَبَرُ إِلَی الْمَأْمُونِ فَبَعَثَ إِلَی ذِی الرِّئَاسَتَیْنِ فَقَالَ لَهُ ائْتِ مُحَمَّدَ بْنَ جَعْفَرٍ فَاعْتَذِرْ إِلَیْهِ وَ حَکِّمْهُ فِی غِلْمَانِکَ قَالَ فَخَرَجَ ذُو الرِّئَاسَتَیْنِ إِلَی مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ فَقَالَ لَهُ مُوسَی بْنُ سَلَمَهَ کُنْتُ عِنْدَ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ جَالِساً حَتَّی أَتَی فَقِیلَ لَهُ هَذَا ذُو الرِّئَاسَتَیْنِ فَقَالَ لَا یَجْلِسُ إِلَّا عَلَی الْأَرْضِ فَتَنَاوَلَ بِسَاطاً کَانَ فِی الْبَیْتِ فَرَمَی بِهِ هُوَ وَ مَنْ مَعَهُ نَاحِیَهً وَ لَمْ یَبْقَ فِی الْبَیْتِ إِلَّا وِسَادَهٌ جَلَسَ عَلَیْهَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ فَلَمَّا دَخَلَ ذُو الرِّئَاسَتَیْنِ وَسَّعَ لَهُ مُحَمَّدٌ عَلَی الْوِسَادَهِ فَأَبَی أَنْ یَجْلِسَ عَلَیْهَا وَ جَلَسَ عَلَی الْأَرْضِ وَ اعْتَذَرَ إِلَیْهِ وَ حَکَّمَهُ فِی غِلْمَانِهِ وَ تُوُفِّیَ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ فِی خُرَاسَانَ مَعَ الْمَأْمُونِ فَرَکِبَ الْمَأْمُونُ لِیَشْهَدَهُ فَلَقِیَهُمْ وَ قَدْ خَرَجُوا بِهِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَی السَّرِیرِ نَزَلَ فَتَرَجَّلَ وَ مَشَی حَتَّی دَخَلَ بَیْنَ الْعَمُودَیْنِ فَلَمْ یَزَلْ بَیْنَهُمَا حَتَّی وُضِعَ بِهِ فَتَقَدَّمَ فَصَلَّی عَلَیْهِ ثُمَّ حَمَلَهُ حَتَّی بَلَغَ بِهِ الْقَبْرَ ثُمَّ دَخَلَ قَبْرَهُ وَ لَمْ یَزَلْ فِیهِ حَتَّی بَنَی عَلَیْهِ ثُمَّ خَرَجَ فَقَامَ عَلَی قَبْرِهِ حَتَّی دُفِنَ فَقَالَ لَهُ عُبَیْدُ اللَّهِ بْنُ الْحُسَیْنِ وَ دَعَا لَهُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِنَّکَ قَدْ تَعِبْتَ فَلَوْ رَکِبْتَ فَقَالَ لَهُ الْمَأْمُونُ إِنَّ هَذِهِ رَحِمٌ قُطِعَتْ مِنْ مِائَتَیْ سَنَهٍ وَ رُوِیَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ أَنَّهُ قَالَ قُلْتُ لِأَخِی وَ هُوَ إِلَی جَنْبِی وَ الْمَأْمُونُ قَائِمٌ عَلَی الْقَبْرِ لَوْ کَلَّمْنَاهُ فِی دَیْنِ الشَّیْخِ وَ لَا نَجِدُهُ أَقْرَبَ مِنْهُ فِی وَقْتِهِ هَذَا فَابْتَدَأَنَا الْمَأْمُونُ فَقَالَ کَمْ تَرَکَ أَبُو جَعْفَرٍ مِنَ الدَّیْنِ فَقُلْتُ لَهُ خَمْسَهٌ وَ عِشْرُونَ أَلْفَ دِینَارٍ فَقَالَ قَدْ قَضَی اللَّهُ عَنْهُ دَیْنَهُ إِلَی مَنْ وَصَّی قُلْتُ إِلَی ابْنٍ

۱- ۱. الإرشاد ص ۳۰۵.

لَهُ يُقَالُ لَهُ يَحْيَى بِالْمَدِينَهِ فَقَالَ لَيسَ هُوَ بِالْمَدِينَهِ وَ هُوَ بِمِصْرَ وَ قَدْ عَلِمْنَا كَوْنَهُ فِيهَا وَ لَكِنْ كَرِهْنَا أَنْ نُعْلِمَهُ بِخُرُوجِهِ مِنَ الْمَدِينَهِ لِئَلَّا يَسُوؤَهُ ذَلِكَ لِعِلْمِهِ بِكَرَاهَتِنَا لِخُرُوجِهِمْ عَنْهَا(۱) وَ كَانَ عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رَاوِيَهً لِلْحَدِيثِ سَدِيدَ الطَّرِيقِ شَدِيدَ الْوَرَعِ كَثِيرَ الْفَضْلِ وَ لَزِمَ مُوسَى أَخَاهُ علیه السلام وَ رَوَى عَنْهُ شَيْئاً كَثِيراً وَ كَانَ الْعَبَّاسُ بْنُ جَعْفَرٍ رَحِمَهُ اللَّهُ فَاضِلًا وَ كَانَ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ علیه السلام أَجَلَّ وُلْدِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ قَدْراً وَ أَعْظَمَهُمْ مَحَلًّا وَ أَبْعَدَهُمْ فِی النَّاسِ صِيتاً وَ لَمْ يُرَ فِی زَمَانِهِ أَسْخَى مِنْهُ وَ لَا أَكْرَمَ نَفْساً وَ عِشْرَهً وَ كَانَ أَعْبَدَ أَهْلِ زَمَانِهِ وَ أَوْرَعَهُمْ وَ أَجَلَّهُمْ وَ أَفْقَهَهُمْ وَ اجْتَمَعَ جُمْهُورُ شِيعَهِ أَبِيهِ علیه السلام عَلَى الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ وَ التَّعْظِيمِ لِحَقِّهِ وَ التَّسْلِيمِ لِأَمْرِهِ وَ رَوَوْا عَنْ أَبِيهِ علیه السلام نُصُوصاً عَلَيْهِ بِالْإِمَامَهِ وَ إِشَارَاتٍ إِلَيْهِ بِالْخِلَافَهِ وَ أَخَذُوا عَنْهُ مَعَالِمَ دِينِهِمْ وَ رُوِيَ عَنْهُ مِنَ الْآيَاتِ وَ الْمُعْجِزَاتِ مَا يُقْطَعُ بِهَا عَلَى حُجَّتِهِ وَ صَوَابِ الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ (۲).

**[ترجمه]ارشاد: امام صادق ع دارای ده فرزند بود اسماعیل و عبد اللَّه و ام فروه که مادرشان فاطمه دختر حسین بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب بود و موسی علیه السّلام و اسحاق و محمّد فرزندان کنیزی ام ولد بودند. عباس و علی و اسماء و فاطمه که فرزند چند کنیز ام ولد دیگرند. اسماعیل بزرگترین برادر امام موسی کاظم بود حضرت صادق علیه السّلام او را بسیار دوست داشت و مورد محبت و لطف خویش قرار میداد گروهی از شیعه خیال می کردند او بعد از حضرت صادق امام و جانشین پدرش است چون از همه برادران سنش زیادتر بود و امام هم او را خیلی دوست داشت و احترام می کرد اسماعیل در زمان حیات پدر در محلی نزدیک مدینه بنام عریض از دنیا رفت از همان جا جنازه را بر روی دوش مردم بمدینه نزد حضرت صادق آوردند و در بقیع دفن شد - . ارشاد: ۳۰۳ - . روایت شده که امام صادق علیه السّلام در فوت او بسیار بی تابی کرد و خیلی محزون و اندوهناک شد بدون کفش و رداء جلوی جنازه فرزندش آمد چندین مرتبه دستور داد جنازه را بزمین بگذارند روپوش از روی صورتش بر می داشت و او را میدید. قصد امام این بود که برای آنهایی که گمان میکردند او بعد از پدرش امام است ثابت کند پسرش از دنیا رفته است و این شبهه از میان برود. پس از فوت اسماعیل رحمه اللَّه علیه، کسانی که از اصحاب حضرت صادق بودند و چنین گمانی داشتند دست از این اعتقاد کشیدند جز گروه اندکی که معتقد بودند اسماعیل زنده است که آنها از اصحاب خاص یا راویان امام صادق ع محسوب نمی شدند بلکه اشخاصی دور از امام و با فاصله بودند پس از درگذشت امام صادق علیه السّلام بعضی از همین اشخاص بامامت حضرت موسی بن جعفر معتقد شدند و بقیه دو فرقه تشکیل دادند. ۱- گروهی گفتند اسماعیل از دنیا رفته و پسرش محمّد بن اسماعیل را امام میدانستند زیرا معتقد بودند که امامت متعلق بپدرش بوده و پسر برای امامت از برادر مقدم تر است. ۲- گروهی دیگر معتقد بودند اسماعیل زنده است که هم اکنون عده ی کمی از آن ها باقی ماندند و قابل توجه نیستند این دو دسته مشهور باسماعیلیه میباشند. اما گروه معروف از این دو دسته همان هایی هستند که میگویند امامت بعد از اسماعیل متعلق به فرزندش است و تا روز قیامت همین طور در میان فرزندان و اعقاب اسماعیل است - . همان: ۳۰۴ - .

عبد اللَّه بن جعفر بزرگترین برادر امام پس از اسماعیل بود هیچ کدام از برادران به اندازه او نزد پدر قرب و منزلت نداشتند درباره اش حرفها میزدند از جمله اینکه مخالف پدرش حضرت صادق است، با حشویه رفت و آمد می کند و به مذهب مرجئه علاقه دارد. او پس از پدر ادعای امامت کرد و بر این استدلال می نمود که از همه برادرانی که باقی مانده اند بزرگتر است. بعضی از اصحاب حضرت صادق بامامت او معتقد شدند بعد همه برگشتند و بامامت حضرت موسی بن جعفر علیهما السّلام معتقد شدند چون متوجه نارسایی دلیل وی شدند، در ضمن وقتی امام موسی بن جعفر علیه السّلام با دلایل و معجزات امامتش

روشن گشت تعداد بسیار کمی بر امامت عبد اللّٰه باقی ماندند که مشهور بفطحی شدند این لقب را از آن جهت بایشان دادند که عبد اللّٰه پاهایش دراز بود بعضی گفته اند کسی که مردم را بامامت عبد اللّٰه دعوت میکرد نامش عبد اللّٰه بن افطح بود، به این خاطر به آن ها لقب فطحی دادند. اسحاق بن جعفر فرزند دیگر امام صادق ع بسیار دانا و صالح، پرهیزکار و در عبادت کوشا بود، مردم از او حدیث و آثاری نقل نموده اند او بامامت برادرش موسی بن جعفر علیه السّلام معتقد بود خودش حدیث تصریح بامامت آن حضرت را از پدرش نقل کرده است. محمّد بن جعفر یکی دیگر از فرزندان امام صادق مردی شجاع و سخاوتمند بود یک روز در میان روزه میگرفت و در قیام با شمشیر هم عقیده با زندیها بود همسرش خدیجه دختر عبد اللّٰه بن حسن میگفت محمّد هرگز با لباسی از خانه خارج نشد مگر اینکه آن لباس را به دیگری بخشید هر روز یک گوسفند برای مهمانان خود میکشت. در سال ۱۹۹ زمان مأمون در مکه قیام کرد پیروان زید که مشهور بزیدیه جارودی بودند با او همداستان شدند. عیسی جلودی مأمور جنگ با او شد سپاهیانش را متفرق نموده او را گرفت و پیش مأمون فرستاد. وقتی بر مأمون وارد شد او را احترام کرد و نزدیک خود جای داد جایزه گرانی باو بخشید در خراسان همراه او بود هر وقت بدربار مأمون میرفت با گروهی از پسر عموهای خود سوار می شد و به مقر خلافت میرفت. مأمون خیلی او را تحمل میکرد بطوری که کمتر پادشاهان از رعایای خود چنان تحملی دارند. مأمون گفت: من خوشم نمی آید هر وقت میخواهی پیش من بیایی با این خویشاوندانت که در سال ۲۰۰ بر علیه من خروج کرده اند و آنها را امان دادم می آیی دستور داد که دیگر با محمّد بن جعفر سوار نشوند. هر وقت میخواهند بیرون بیایند با عبید اللّٰه بن حسین سوار شوند. آنها پس از این دستور ملازم منزل شدند و از بیرون آمدن با عبید اللّٰه بن حسین امتناع کردند. باز دستور داد با هر کس مایلید خارج شوید. پس از این دستور هر وقت محمّد بن جعفر میخواست پیش مأمون برود با او سوار می شدند و به همراه او از دربار مأمون برمیگشتند. موسی بن سلمه گفت به محمّد بن جعفر خبر دادند که غلامان ذو الریاستین غلامانت را بر سر خریدن هیزم کتک زدند. از منزل خارج شد یک برد بکمر و یکی بشانه انداخته بود و بر دست چوبدستی ضخیمی داشت این رجز را میخواند: (الموت خیر لک من عیش بذل) مرگ بهتر از زندگی با خواری است، گروهی از مردم به حمایت او آمدند غلامان ذو الریاستین را زدند و هیزم را از آنها گرفتند این خبر بمأمون رسید به ذو الریاستین پیغام داد که نزد محمّد بن جعفر برو و از او عذر خواهی کن. محمّد بن سلمه گفت: من پیش محمّد بن جعفر بودم که ذو الریاستین آمد باو گفتند اینک ذو الریاستین وارد می شود گفت باید روی زمین بنشیند فرشی که در خانه بود جمع نمودند و بگوشه ای انداختند در اطاق جز یک تشک که محمّد بن جعفر بر روی آن نشسته بود وجود نداشت وقتی ذو الریاستین وارد شد محمّد او را تعارف کرد که روی تشک بنشیند. ولی ذو الریاستین امتناع ورزیده روی زمین نشست و عذرخواهی نمود و تنبیه غلامان خود را در اختیار او گذاشت تا هر کیفری بخواهد بکند. محمّد بن جعفر در زمان مأمون در خراسان از دنیا رفت مأمون برای تشییع جنازه اش خارج شد وقتی رسید که او را بیرون آورده بودند همین که چشمش افتاد از مرکب پیاده شد همان طور جلوی جنازه پیاده رفت تا آن را بر زمین گذاشتند بر جنازه او نماز خواند پیکرش را بلند کرد و داخل قبر گذاشت در همان جا بود تا لحد را ترتیب دادند بعد خارج شد باز ایستاد تا کار دفن او بپایان رسید. عبید اللّٰه بن حسین در حالی که برای مأمون دعا میکرد گفت یا امیر المؤمنین خیلی خسته و ناراحت شدید اگر سوار شوید بهتر است گفت این یک خویشاوندی بود که مدت دویست سال قطع شده بود. اسماعیل بن محمّد بن جعفر گفت: من به برادرم که پهلویم ایستاده بود گفتم خوب است با مأمون درباره قرض پدرمان صحبت کنیم که موقعی مناسبتر از این نیست. مأمون قبل از اینکه چیزی بگوییم گفت پدرتان چقدر بدهی دارد؟ گفتم بیست و پنج هزار دینار. گفت خدا قرض او را پرداخت نموده است. بکه وصیت کرده گفتم پسری بنام یحیی دارد که ساکن مدینه است. گفت او در مدینه نیست در مصر

است. مـا اطلاع داشتیم که او در مصـر است نمی خواستیم چیزی بگوییم مبادا ناراحت شود چون می دانست ما خوش نـداشتیم آنهـا از مـدینه خارج شونـد - . ارشاد: ۳۰۶ - . علی بـن جعفر (رضـی اللَّه عنـه) فرزنـد دیگر حضـرت صـادق راوی حـدیث و صاحب عقیده کامل و بسـیار پرهیزکار و دانشـمند بود که پیوسـته ملازم برادر خود موسـی بن جعفر علیه السّلام بود و احادیث زیـادی از برادر خود نقـل کرده است. عبـاس فرزنـد دیگر امـام صادق (رحمه اللَّه علیه) مردی فاضل بود. امام موسـی بن جعفر علیه السّـلام باشخصیت ترین فرزند حضـرت صادق علیه السّـلام بود از همه بالاتر و مشهورتر و سخاوتمندترین مردم و گرامی تریـن اشـخاص از نظر زنـدگی و عابـدترین و پرهیزکـارترین و بزرگـوارترین و فقیـه ترین فرد روی زمین بشـمار میرفت. تمـام شیعیان پـدرش امامت او را پـذیرفته و بحق ایشان احترام نموده و در مقابل دسـتورش تسـلیم شدند روایات زیادی از پدرش در مورد امامت ایشان نقل کردنـد و دلایل زیادی که شاهـد جانشـینی ایشان بود ذکر نمودنـد. پناه علمی شـیعیان بود و دسـتورات دینی را به آنها می آموخت معجزات و دلایل زیادی از ایشان نقل کردند که موجب یقین بامامت و اعتقاد برهبری ایشان اسـت - . ارشاد:۳۰۷ - .

**[ترجمه]

«۳»

ک (۳)،[إكمـال الـدين] لی، [الأمـالی] للصـدوق الـدَّقَّاقُ عَنِ الْأَسَـدِيِّ عَنِ الْبَرْمَكِيِّ عَنِ الْحُسَـيْنِ بْنِ الْهَيْثَمِ عَنْ عَبَّادِ بْنِ يَعْقُوبَ الْأَسَـدِيِّ عَنْ عَنْبَسَهَ بْنِ بِجَـادٍ الْعَابِـدِ قَالَ: لَمَّا مَاتَ إِسْـمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السـلام وَ فَرَغْنَا مِنْ جِنَازَتِهِ جَلَسَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السـلام وَ جَلَسْنَا حَوْلَهُ وَ هُوَ مُطْرِقٌ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ هَذِهِ الدُّنْيَا دَارُ فِرَاقٍ وَ دَارُ الْتِوَاءٍ لَا دَارُ اسْـتِوَاءٍ عَلَى أَنَّ لِفِرَاقِ الْمَأْلُوفِ حُرْقَهً لَا تُدْفَعُ وَ لَوْعَهً لَا تُرَدُّ وَ إِنَّمَا يَتَفَاضَلُ النَّاسُ بِحُسْنِ الْعَزَاءِ وَ صِحَّهِ الْفِكْرَهِ فَمَنْ لَمْ يَثْكَلْ أَخَاهُ ثَكِلَهُ أَخُوهُ وَ مَنْ لَمْ يُقَدِّمْ وَلَداً كَانَ هُوَ الْمُقَدَّمَ دُونَ الْوَلَدِ ثُمَّ تَمَثَّلَ علیه السلام بِقَوْلِ أَبِي خِرَاشٍ الْهُذَلِي (۴) يَرْثِي أَخَاهُ

ص: ۲۴۵

۱- ۱. المصدر السابق ص ۳۰۶.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۳۰۷.

۳- ۳. كمال الدين و تمام النعمه ج ۱ ص ۱۶۳.

۴- ۴. هـذا البيت من أبيات قالها أبو خراش الهـذلی بعـد مقتل أخيه عروه، و قد دخلت. عليه اميمه امرأه عروه و هو يلاعب ابنه، فقـالت له، يـا أبا خراش تناسـيت عروه و تركت الطلب بثاره و لهوت مع ابنك، أما و اللّه لو كنت المقتول ما غفل عنك و لطلب قاتلـك حتّى يقتله فبكى أبو خراش و أنشأ يقول: لعمرى لقـد راعت اميمه طلعتى***و ان ثوائى عنـدها لقليـل و قـالت أراه بعد عروه لاهيـا***و ذلـك رزء لو علمت جليـل فلاـ تحسبى أنی تناسـيت فقـده***و لكن صبرى يـا اميم جميل أ لم تعلمی أن قد تفرق قبلنا***نديما صفاء مالك و عقيل أبى الصبر أنی لا يزال يهيجنى***مبيت لنا فيما خلا و مقيل و انى إذا ما الصبح آنست ضوءه***يعاودنى قطع على ثقيل (الأغانی ج ۲۱ ص ۴۵ طبعه الساسى).

وَ لَا تَحْسَبِی أَنِّی تَنَاسَیْتُ عَهْدَهُ**وَ لَکِنَّ صَبْرِی یَا أَمَیْمُ جَمِیلٌ (۱)

**[ترجمه]کمال الدین - . کمال الدین و تمام النعمه ۱ : ۱۶۳ - ، امالی صدوق: عنبسه بن بجاد عابد گفت: پس از اینکه اسماعیل پسر امام صادق ع فوت شد و از کار تجهیز و دفن او فارغ شدیم امام صادق علیه السّلام نشسته سر بزیر انداخت ما نیز اطراف ایشان جمع شدیم. سر بلند کرده فرمود: مردم دنیا محل جدایی و جایگاه موقتی است نه منزلگاه همیشگی ولی جدایی انسان از کسی که باو انس گرفته واقعا دل را می سوزاند و سخت ناراحت کننده است که علاج پذیر نیست ولی شخصیت اشخاص با مقاومت نیکو در مقابل این حوادث و اندیشه صحیح در چنین مواردی سنجیده می شود هر که بر برادر خود گریه نکند برادرش بر او خواهد گریست کسی که فرزند خویش را پیش نفرستد خودش جلوتر از فرزند خواهد رفت در این موقع شعر ابی خراش هذلی - . امیمه همسر عروه برادر ابی خراش بود پس از فوت عروه ابی خراش با بچه او بازی میکرد امیمه گفت انتقام و مصیبت برادرت را فراموش کرده ای که با بچه او بازی میکنی بخدا قسم اگر تو کشته شده بودی او تو را فراموش نمی کرد ابو خراش گریه کرد و این شعر را سرود که خیال نکن او را فراموش کرده ام اما در مصیبت او صبر جمیل دارم.

لعمری لقد راعت امیمه طلعتی

و ان ثوائی عندها لقلیل

و قالت أراه بعد عروه لاهیا

و ذلک رزء لو علمت جلیل

فلا تحسبی أنی تناسیت فقده

و لکن صبری یا امیم جمیل

أ لم تعلمی أن قد تفرق قبلنا

ندیما صفاء مالک و عقیل

أبی الصبر أنی لا یزال یهیجنی

مبیت لنا فیما خلا و مقیل

و انی إذا ما الصبح آنست ضوءه

یعاودنی قطع علی ثقیل

اغانی ۲۱: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۴»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] الْهَمْدَانِیُّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عُمَیْرِ بْنِ یَزِیدَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام فَذَکَرَ مُحَمَّدَ بْنَ جَعْفَرٍ فَقَالَ إِنِّی جَعَلْتُ عَلَی نَفْسِی أَنْ لَا یُظِلَّنِی وَ إِیَّاهُ سَقْفُ بَیْتٍ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی هَذَا یَأْمُرُنَا بِالْبِرِّ وَ الصِّلَهِ وَ یَقُولُ هَذَا لِعَمِّهِ فَنَظَرَ إِلَیَّ فَقَالَ هَذَا مِنَ الْبِرِّ وَ الصِّلَهِ إِنَّهُ مَتَی یَأْتِینِی وَ یَدْخُلُ عَلَیَّ فَیَقُولُ فِیَّ فَیُصَدِّقُهُ النَّاسُ وَ إِذَا لَمْ یَدْخُلْ عَلَیَّ وَ لَمْ أَدْخُلْ عَلَیْهِ لَمْ یُقْبَلْ قَوْلُهُ إِذَا قَالَ (۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: ۲۳۷ - را که در مرثیه برادرش سروده بود بعنوان شاهد خواند

و لا تحسبی انی تناسیت عهده

و لکن صبری یا امیم جمیل -

**[ترجمه]

«۵»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] الْوَرَّاقُ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُوسَی قَالَ: لَمَّا خَرَجَ عَمِّی مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ بِمَکَّهَ وَ دَعَا إِلَی نَفْسِهِ وَ دُعِیَ بِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ وَ بُویِعَ لَهُ بِالْخِلَافَهِ دَخَلَ عَلَیْهِ الرِّضَا علیه السلام وَ أَنَا مَعَهُ فَقَالَ لَهُ یَا عَمِّ لَا تُکَذِّبْ أَبَاکَ وَ لَا أَخَاکَ فَإِنَّ هَذَا الْأَمْرَ لَا یَتِمُّ ثُمَّ خَرَجَ وَ خَرَجْتُ مَعَهُ إِلَی الْمَدِینَهِ فَلَمْ یَلْبَثْ إِلَّا قَلِیلًا حَتَّی قَدِمَ الْجَلُودِیُّ فَلَقِیَهُ فَهَزَمَهُ ثُمَّ اسْتَأْمَنَ إِلَیْهِ فَلَبِسَ السَّوَادَ وَ صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَخَلَعَ نَفْسَهُ وَ قَالَ

۱- ۱. أمالی الصدوق ص ۲۳۷.

۲- ۲. عیون أخبار الرضا ج ۲ ص ۲۰۴.

إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ لِلْمَأْمُونِ وَ لَيْسَ لِي فِيهِ حَقٌّ ثُمَّ أَخْرِجَ إِلَى خُرَاسَانَ فَمَاتَ بِجُرْجَانَ (۱).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: عمیر بن یزید گفت: خدمت امام رضا علیه السّلام بودم سخن از محمّد بن جعفر بمیان آمد فرمود: من تصمیم گرفتم که با او در یک اطاق نباشم. من با خود فکر کردم این آقا ما را به صله رحم امر میکند و خودش درباره عموی خود چنین میگوید. در این موقع نگاهی بمن نموده فرمود همین کار من از خیر خواهی و صله رحم است او وقتی با من رفت و آمد داشته باشد مردم سخنانی که درباره ام میگوید تصدیق میکنند ولی وقتی نه من با او رفت و آمد داشته باشم نه او با من کسی حرفش را قبول نمیکند - . عیون اخبار رضا ع ۲ : ۲۰۴ - .

**[ترجمه]

«۶»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ أَبِي بَكْرَانَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ صَبِيحٍ قَالَ: جَاءَنِي رَجُلٌ فَقَالَ لِي تَعَالَ حَتَّى أُرِيَكَ أَيْنَ الرَّجُلُ قَالَ فَذَهَبْتُ مَعَهُ قَالَ فَجَاءَنِي إِلَى قَوْمٍ يَشْرَبُونَ فِيهِمْ إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ فَخَرَجْتُ مَغْمُوماً فَجِئْتُ إِلَى الْحَجَرِ فَإِذَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ مُتَعَلِّقٌ بِالْبَيْتِ يَبْكِي قَدْ بَلَّ أَسْتَارَ الْكَعْبَةِ بِدُمُوعِهِ فَرَجَعْتُ أَشْتَدُّ فَإِذَا إِسْمَاعِيلُ جَالِسٌ مَعَ الْقَوْمِ فَرَجَعْتُ فَإِذَا هُوَ آخِذٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ قَدْ بَلَّهَا بِدُمُوعِهِ قَالَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَقَدِ ابْتُلِيَ ابْنِي بِشَيْطَانٍ يَتَمَثَّلُ فِي صُورَتِهِ (۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: اسحاق بن موسی گفت وقتی عمویم محمّد بن جعفر در مکه قیام کرد و مردم را برهبری خویش دعوت نمود اسم خود را امیر المؤمنین گذاشت و برای خلافت با او بیعت نمودند. امام رضا علیه السّلام پیش او رفت من هم بودم. فرمود: بپدر و برادرت دروغ نبند زیرا این جریان برای تو تمام نخواهد شد این سخن را فرمود و با هم بطرف مدینه رفتیم چیزی نگذشت که جلودی مأموریت یافت و محمّد بن جعفر را شکست داد او امان خواست لباس سیاه پوشیده بر منبر رفت و خود را از خلافت خلع نمود و گفت خلافت متعلق بمأمون است و من حقی در آن ندارم او را به خراسان فرستادند و در گرگان از دنیا رفت - .[۲] عیون اخبار رضا ع ۲ : ۲۰۷ - .

**[ترجمه]

«۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] عَنِ الْوَلِيدِ: مِثْلَهُ وَ فِيهِ حَتَّى أُرِيَكَ ابْنَ إِلَهِكَ.

**[ترجمه]کمال الدین: ولید بن صبیح گفت مردی پیش من آمده گفت بیا تا بتو نشان بدهم آن مرد کجاست (منظورش اسماعیل پسر حضرت صادق بود که این شخص باو ارادت داشت) با او رفتم مرا پیش چند نفر برد که مشغول شراب خواری بودند اسماعیل بن جعفر نیز با آنها بود با اندوه تمام از آنها جدا شدم کنار خانه کعبه آمدم دیدم اسماعیل بن جعفر دست به پرده کعبه گرفته چنان اشک میریزد که پرده از اشکش تر شده است. با عجله برگشتم دیدم اسماعیل با همان چند نفر نشسته

است. بـاز بطرف کعبه برگشـتم دیـدم دست به پرده دارد و اشـک میریزد. جریان را برای امام صادق علیه السّلام عرض کردم فرمود پسرم اسماعیل گرفتار شیطانی شده که خود را بشکل او در می آورد - . کمال الدین و تمام النعمه ۱ : ۱۵۹ - .

**[ترجمه]

«۸»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ إِسْمَاعِيلَ فَقَالَ عَاصٍ عَاصٍ لَا يُشْبِهُنِی وَ لَا يُشْبِهُ أَحَداً مِنْ آبَائِی (۳).

**[ترجمه]در خرایج از ولید نقل میکند که گفت بیا برویم پسر خدایت را بتو نشان دهم .

**[ترجمه]

«۹»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ إِدْرِيسَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَةَ قَالَ: ذَكَرْتُ إِسْمَاعِيلَ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ لَا يُشْبِهُنِی وَ لَا يُشْبِهُ أَحَداً مِنْ آبَائِی (۴).

**[ترجمه]کمال الـدین: حسن بن راشد گفت از امام صادق ع در مورد اسـماعیل پرسـیدم گفت او گناهکار است گناهکاری که بمن و هیچ کدام از اجدادش شباهت ندارد - . همان ۱ : ۱۵۹ - .

**[ترجمه]

«۱۰»

ك، [إكمال الدين] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنْ فَضَالَةَ وَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ الْأَعْرَجِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: لَمَّا مَاتَ إِسْمَاعِيلُ أَمَرْتُ بِهِ وَ هُوَ مُسَجًّى بِأَنْ يُكْشَفَ عَنْ وَجْهِهِ فَقَبَّلْتُ جَبْهَتَهُ وَ ذَقَنَهُ وَ نَحْرَهُ ثُمَّ أَمَرْتُ بِهِ فَغُطِّيَ ثُمَّ قُلْتُ اكْشِفُوا عَنْهُ فَقَبَّلْتُ أَيْضاً

۱- ۱. نفس المصدر ج ۲ ص ۲۰۷.

۲- ۲. کمال الدین و تمام النعمه ج ۱ ص ۱۵۹.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۱ ص ۱۵۹.

۴- ۴. المصدر السابق ج ۱ ص ۱۵۹.

جَبْهَتَهُ وَ ذَقَنَهُ وَ نَحْرَهُ ثُمَّ أَمَرْتُهُمْ فَغَطَّوْهُ ثُمَّ أَمَرْتُ بِهِ فَغُسِّلَ ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَ قَدْ كُفِّنَ فَقُلْتُ اكْشِفُوا عَنْ وَجْهِهِ فَقَبَّلْتُ جَبْهَتَهُ وَ ذَقَنَهُ وَ نَحْرَهُ وَ عَوَّذْتُهُ ثُمَّ قُلْتُ أَدْرِجُوهُ فَقُلْتُ بِأَيِّ شَيْءٍ عَوَّذْتَهُ قَالَ بِالْقُرْآنِ.

أقول: قال الصدوق بعد ذلك قوله عليه السلام أمرت به فغسل يبطل إمامه إسماعيل لأن الإمام لا يغسله إلا إمام إذا حضره (۱).

**[ترجمه]كمال الدين: عبيد بن زراره گفت نزد امام صادق ع سخن از اسماعيل شد امام فرمود او به من و هيچ كدام از اجدادش شباهت ندارد - . كمال الدين و تمام النعمه ۱ : ۱۵۹ - .

**[ترجمه]

«۱۱»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ وَ ابْنِ يَزِيدَ مَعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِي كَهْمَسٍ قَالَ: حَضَرْتُ مَوْتَ إِسْمَاعِيلَ وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عِنْدَهُ فَلَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ شَدَّ لَحْيَيْهِ وَ غَمَّضَهُ وَ غَطَّاهُ بِالْمِلْحَفَهِ ثُمَّ أَمَرَ بِتَهْيِئَتِهِ فَلَمَّا فُرِغَ مِنْ أَمْرِهِ دَعَا بِكَفَنِهِ وَ كَتَبَ فِي حَاشِيَهِ الْكَفَنِ إِسْمَاعِيلُ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (۲).

**[ترجمه]كمال الدين : سعيد بن عبيد اللّه گفت امام صادق ع فرمود وقتى اسماعيل از دنيا رفت در حالى كه او را پيچيده بودند گفتم بازش كنند صورت و چانه و گردنش را بوسيدم باز گفتم او را بپوشانند. دو مرتبه گفتم باز كنند باز پيشانى و چانه و زير گلويش را بوسيدم باز گفتم بپوشانند سپس دستور دادم او را غسل بدهند وقتى كفن بر پيكرش كرده بودند گفتم صورتش را باز كنند پيشانى و چانه و زير گلويش را بوسيدم و دعايى براى اينكه در آينده محفوظ باشد خواندم سپس در كفن پوشاندند عرض كردم از چه دعايى براى حفظ او استفاده كرديد؟ فرمود از قرآن.

صدوق بعد از اين روايت مينويسد اين كه امام فرمود دستور دادم او را كفن كنند امامت اسماعيل را باطل ميكند زيرا امام را فقط امام بايد غسل بدهد وقتى حضور داشته باشد - . همان ۱ : ۱۶۰ - .

**[ترجمه]

«۱۲»

ك، [إكمال الدين] الْعَطَّارُ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ هَاشِمٍ وَ ابْنِ أَبِي الْخَطَّابِ مَعاً عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ الثَّقَفِيِّ عَنْ أَبِي كَهْمَسٍ قَالَ: حَضَرْتُ مَوْتَ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَرَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَ قَدْ سَجَدَ سَجْدَهً فَأَطَالَ السُّجُودَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَنَظَرَ إِلَيْهِ قَلِيلًا وَ نَظَرَ إِلَى وَجْهِهِ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَهً أُخْرَى أَطْوَلَ مِنَ الْأُولَى ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَ قَدْ حَضَرَهُ الْمَوْتُ فَغَمَّضَهُ وَ رَبَطَ لَحْيَيْهِ وَ غَطَّى عَلَيْهِ مِلْحَفَهً ثُمَّ قَامَ وَ قَدْ رَأَيْتُ وَجْهَهُ وَ قَدْ دَخَلَهُ مِنْهُ شَيْءٌ اللَّهُ أَعْلَمُ بِهِ قَالَ ثُمَّ قَامَ فَدَخَلَ مَنْزِلَهُ فَمَكَثَ سَاعَهً ثُمَّ خَرَجَ عَلَيْنَا مُدَّهِناً مُكْتَحِلًا عَلَيْهِ ثِيَابٌ غَيْرُ الثِّيَابِ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِ وَ وَجْهُهُ غَيْرُ الَّذِي دَخَلَ بِهِ فَأَمَرَ وَ نَهَى فِي أَمْرِهِ حَتَّى إِذَا فَرَغَ دَعَا بِكَفَنِهِ فَكَتَبَ فِي حَاشِيَهِ الْكَفَنِ- إِسْمَاعِيلُ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (۳).

**[ترجمه]کمال الدین: ابو کهمس گفت در هنگام مرگ اسماعیل پسر حضرت صادق حضور داشتم. امام صادق سجده ای طولانی نمود بعد سر برداشت و نگاه مختصری بصورت او نمود باز بسجده رفت که از سجده اول طولانی تر بود بعد سر برداشت در این موقع اسماعیل بحال مرگ رسید امام چشمهای او را بست و چانه اش را بهم نزدیک نمود و روی او لحافی انداخت آنگاه از جای حرکت نمود ولی چنان ناراحت بود که خدا میداند .

داخل اندرون شد پس از ساعتی بیرون آمد سرمه کشیده بود و خود را روغن زده لباسهایش را تغییر داده بود و آن ناراحتی بکلی از بین رفته بود در مورد کفن و دفن او دستورات لازم را داد وقتی کارش تمام شد کفن او را خواست و در حاشیه کفن نوشت اسماعیل گواهی میدهد که خدایی جز خدای یکتا وجود ندارد - . کمال الدین و تمام النعمه ۱ : ۱۶۱، شیخ طوسی در تهذیب ۱ : ۲۸۹ با کمی تفاوت و ص ۳۰۹ - .

**[ترجمه]

«۱۳»

ك، [إكمال الدين] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ بَزِیعٍ عَنْ ظَرِیفِ بْنِ

ص: ۲۴۸

۱- ۱. المصدر السابق ج ۱ ص ۱۶۰.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۱ ص ۱۶۱ و أخرجه الشیخ الطوسیّ فی التهذیب ج ۱ ص ۲۸۹ بتفاوت و ص ۳۰۹.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۱ ص ۱۶۲.

نَاصِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: مَاتَتِ ابْنَةٌ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَنَاحَ عَلَیْهَا سَنَةً ثُمَّ مَاتَ وَلَدٌ آخَرُ فَنَاحَ عَلَیْهِ سَنَةً ثُمَّ مَاتَ إِسْمَاعِیلُ فَجَزِعَ عَلَیْهِ جَزَعاً شَدِیداً فَقَطَعَ النَّوْحَ قَالَ فَقِیلَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَصْلَحَکَ اللَّهُ یُنَاحُ فِی دَارِکَ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ قَالَ لَکِنَّ حَمْزَةَ لَا بَوَاکِیَ لَهُ (۱).

**[ترجمه]کمال الدین: حسن بن زید گفت دختری از امام صادق ع فوت شد یک سال بر او نوحه و زاری داشت باز فرزند دیگری از دنیا رفت یک سال دیگر نوحه و زاری داشت سپس اسماعیل از دنیا رفت بسیار اندوهگین و ناراحت شد دیگر نوحه و زاری را قطع نمود. بحضرت صادق عرض کردند آقا در خانه شما صدای نوحه و زاری می آمد فرمود پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلم فرمود (لکن حمزه لا بواکی له) ولی عمویم حمزه گریه کننده ندارد -. همان ۱ : ۱۶۲ -.

**[ترجمه]

«۱۴»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ ابْنِ مَتِّیلٍ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْکُوفِیِّ قَالَ: لَمَّا حَضَرَتْ إِسْمَاعِیلَ بْنَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْوَفَاةُ جَزِعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ جَزَعاً شَدِیداً قَالَ فَلَمَّا أَنْ أَغْمَضَهُ دَعَا بِقَمِیصٍ قَصِیرٍ أَوْ جَدِیدٍ فَلَبِسَهُ ثُمَّ تَسَرَّحَ وَ خَرَجَ یَأْمُرُ وَ یَنْهَی قَالَ فَقَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ جُعِلْتُ فِدَاکَ لَقَدْ ظَنَنَّا أَنَّا لَا نَنْتَفِعُ بِکَ زَمَاناً لِمَا رَأَیْنَا مِنْ جَزَعِکَ قَالَ إِنَّا أَهْلَ بَیْتٍ نَجْزَعُ مَا لَمْ تَنْزِلِ الْمُصِیبَةُ فَإِذَا نَزَلَتْ صَبَرْنَا(۲).

**[ترجمه]کمال الدین: محمّد بن عبد اللّه کوفی گفت هنگام وفات اسماعیل که رسید امام صادق ع سخت ناراحت شد پس از اینکه چشمهای او را بست پیراهنی کوتاه یا تازه خواست و پوشید آنگاه بیرون رفت و در مورد کفن و دفن او دستوراتی داد. یکی از اصحاب عرض کرد فدایت شوم ما خیال کردیم به خاطر شدت ناراحتی مدتی از وجود شما محروم خواهیم شد. فرمود ما خانواده ی هستیم که تا مصیبت وارد نشده جزع میکنیم وقتی گرفتار مصیبت شدیم صبر می کنیم -. کمال الدین و تمام النعمه ۱ : ۱۶۲ -.

**[ترجمه]

«۱۵»

ک، [إکمال الدین] أَبِی عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ أَخِیهِ عَلِیٍّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی حَمْزَةَ عَنْ مُرَّةَ مَوْلَی مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: لَمَّا مَاتَ إِسْمَاعِیلُ فَانْتَهَی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِلَی الْقَبْرِ أَرْسَلَ نَفْسَهُ فَقَعَدَ عَلَی حَاشِیَةِ الْقَبْرِ لَمْ یَنْزِلْ فِی الْقَبْرِ ثُمَّ قَالَ هَکَذَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِإِبْرَاهِیمَ (۳).

**[ترجمه]کمال الدین: مره غلام محمّد بن خالد گفت پس از فوت اسماعیل حضرت صادق تا لب قبر رفت و نگاهی درون قبر نمود و در کنار آن نشست ولی داخل قبر نشد فرمود پیامبر اکرم نسبت بابراهیم همین کار را کرد -. همان ۱ : ۱۶۱ -.

**[ترجمه]

«۱۶»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ رَجُلٍ: مِثْلَهُ (۴).

**[ترجمه]کافی: مانند آن را روایت کرده است - . کافی ۳ : ۱۹۳ - .

**[ترجمه]

«۱۷»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عُمَرَ عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِی هَاشِمٍ قَالَ: لَمَّا مَاتَ إِسْمَاعِیلُ خَرَجَ إِلَیْنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقْدُمُ السَّرِیرَ بِلَا حِذَاءٍ وَ لَا رِدَاءٍ(۵).

ص: ۲۴۹

۱- ۱. المصدر السابق ج ۱ ص ۱۶۲.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۱ ص ۱۶۲.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۱ ص ۱۶۱.

۴- ۴. الکافی ج ۳ ص ۱۹۳.

۵- ۵. کمال الدین ج ۱ ص ۱۶۱.

**[ترجمه]کمال الدین: وقتی که اسماعیل فوت کرد امام صادق ع بدون کفش و ردا جلوی جنازه او حرکت کرد - . کمال الدین ۱ : ۱۶۱ - .

**[ترجمه]

«۱۸»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عُثْمَانَ: مِثْلَهُ (۱).

**[ترجمه]کافی: مانند آن را روایت کرده است - . کافی ۳ : ۲۰۴ ، شیخ طوسی در تهذیب ۱ : ۴۶۳ آن را آورده و شیخ صدوق در من لا یحضره الفقیه ۱ : ۱۱۲ آن را روایت کرده است. - .

**[ترجمه]

«۱۹»

ک، [إکمال الدین] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ أَخِیهِ عَلِیٍّ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِیزٍ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ جَابِرٍ وَ الْأَرْقَطِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: کَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عِنْدَ إِسْمَاعِیلَ حَتَّی قَضَی فَلَمَّا رَأَی الْأَرْقَطُ جَزَعَهُ قَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ قَدْ مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ فَارْتَدَعَ ثُمَّ قَالَ صَدَقْتَ أَنَا لَکَ الْیَوْمَ أَشْکُرُ(۲).

**[ترجمه]کمال الدین: ارقط بن عمر گفت امام صادق ع در زمان وفات اسماعیل نزد او بود تا اینکه فوت کرد وقتی ارقط جزع و ناراحتی امام را دید گفت: یا ابا عبدالله رسول خدا ص نیز وفات یافت امام لرزید بعد فرمود راست گفتی من امروز از تو سپاسگذارم - . کمال الدین ۱ : ۱۶۱ - .

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، [بصائر الدرجات] الْهَیْثَمُ النَّهْدِیُّ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ سَهْلٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ وَ أَبُو الْحَسَنِ فِی الْمَجْلِسِ قُدَّامُهُ مِرْآةٌ وَ آلَتُهَا مُرَدًّی بِالرِّدَاءِ مُوَزَّراً فَأَقْبَلْتُ عَلَی عَبْدِ اللَّهِ فَلَمْ أَسْأَلْهُ حَتَّی جَرَی ذِکْرُ الزَّکَاهِ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ تَسْأَلُنِی عَنِ الزَّکَاهِ مَنْ کَانَتْ عِنْدَهُ أَرْبَعُونَ دِرْهَماً فَفِیهَا دِرْهَمٌ قَالَ فَاسْتَشْعَرْتُهُ وَ تَعَجَّبْتُ مِنْهُ فَقُلْتُ لَهُ أَصْلَحَکَ اللَّهُ قَدْ عَرَفْتَ مَوَدَّتِی لِأَبِیکَ وَ انْقِطَاعِی إِلَیْهِ وَ قَدْ سَمِعْتُ مِنْهُ کُتُباً فَتُحِبُّ أَنْ آتِیَکَ بِهَا قَالَ نَعَمْ بَنُو أَخٍ ائْتِنَا فَقُمْتُ مُسْتَغِیثاً بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَتَیْتُ الْقَبْرَ فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ إِلَی مَنْ إِلَی الْقَدَرِیَّهِ إِلَی الْحَرُورِیَّهِ إِلَی الْمُرْجِئَهِ إِلَی الزَّیْدِیَّهِ قَالَ فَإِنِّی کَذَلِکَ إِذَا أَتَانِی غُلَامٌ صَغِیرٌ دُونَ الْخَمْسِ فَجَذَبَ ثَوْبِی فَقَالَ لِی أَجِبْ قُلْتُ مَنْ قَالَ سَیِّدِی مُوسَی بْنَ جَعْفَرٍ فَدَخَلْتُ إِلَی صَحْنِ الدَّارِ فَإِذَا هُوَ فِی بَیْتٍ وَ عَلَیْهِ کِلَّهٌ فَقَالَ یَا هِشَامُ قُلْتُ لَبَّیْکَ فَقَالَ لِی لَا إِلَی الْمُرْجِئَهِ وَ لَا إِلَی الْقَدَرِیَّهِ وَ لَکِنْ إِلَیْنَا ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَیْهِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: از هشام بن سالم روایت شـده که گفت: بر عبـد الله بن جعفر و ابو الحسن در مجلس وارد شدم و روبروی او آینه ای بود و شـرمگاهش را با رداء پوشانده بود و مُوَزَّراً پس به عبدالله رو کردم و از او نپرسـیدم تا اینکه سـخن از زکات به میان آمـد و من از او سؤال کردم و گفت: از من درباره زکات می پرسـی؟ چه کسـی چهل درهم داشت و در آن نیز درهمی بود؟ گوید: متوجه مقصودش شدم و شـگفت زده گشتم و گفتم: خداوند اصلاحت کند. تو دوستی مرا با پدرت و دل کندنم به سوی او را شـناخته ای، از او کتاب هایی شـنیده ام آیا دوست داری آن ها را برایت بیاورم؟ گفت: آری برادرزاده ها نزد ما آئید. برخاستم و از رسول خدا صلی الله علیه و آله یاری جستم و به سوی قبر مبارک آمدم و عرضه داشتم: یا رسول الله! به طرف که؟ به طرف قـدریه؟ حروریه؟ به سـمت مرجئه؟ به سوی زیـدیه؟ گفت: در همین حال بودم که پسـرکی که کمتر از پنـج سـال سن داشت نزد من آمـد و پیراهنم را گرفت و به من گفت: جواب بـده. گفتم: که؟ گفت: سـرورم موسـی بن جعفر، پس به صـحن خانه داخل شـدم و دیـدم ایشان در خانه تشـریف دارنـد و سـرپوش بر سـر مبارک بود، فرمود: ای هشام! عرض کردم: لبیک. فرمود: نه به مرجئه و نه به قـدریه، بلکه به سوی ما. سـپس به محضـر حضـرت وارد شدم. - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۸ باب ۱۲ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالاستشعار النظر إلیه علی وجه التعجب و الکله بالکسر الستر الرقیق یخاط کالبیت یتوقی فیه من البق.

**[ترجمه]شاید مراد از استشعار نگاه کردن از روی تعجب باشد و الکله با کسره پوشش نازکی است که به شکل خانه دوخته شده و برای حفاظت در برابر حشره استفاده می شود.

**[ترجمه]

«۲۱»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ مَرْثَدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِسْمَاعِیلُ

ص: ۲۵۰

۱- ۱. الکافی ج ۳ ص ۲۰۴ و أخرجه الشیخ الطوسیّ فی التهذیب ج ۱ ص ۴۶۳ و رواه الشیخ الصدوق فی من لا یحضره الفقیه ج ۱ ص ۱۱۲ مرسلا.

۲- ۲. کمال الدین ج ۱ ص ۱۶۱.

۳- ۳. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۲ ص ۶۸.

ابْنُکَ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ عَلَیْنَا مِنَ الطَّاعَهِ مَا جَعَلَ لِآبَائِهِ وَ إِسْمَاعِیلُ یَوْمَئِذٍ حَیٌّ فَقَالَ یُکْفَی ذَلِکَ فَظَنَنْتُ أَنَّهُ اتَّقَانِی فَمَا لَبِثَ أَنْ مَاتَ إِسْمَاعِیلُ.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: مفضل بن مرثد گفت: به امام صادق ع گفتم اسماعیل پسر شماست خداوند ما یاری کند تا همان طور که از اجداد او اطاعت کردیم از اسماعیل نیز اطاعت کنیم، اسماعیل در آن زمان زنده بود. امام فرمود: او از این امر بی نیاز می شود، گمان کردم که امام میخواهد از من پنهان کند امام طولی نکشید که اسماعیل فوت کرد.

**[ترجمه]

بیان

لعل المعنی أن الله یکفی عن إسماعیل مئونه ذلک بموته.

**[ترجمه]شاید منظور این باشد که خداوند اسماعیل را با مرگش از این سختی بی نیاز کرد.

**[ترجمه]

«۲۲»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: لَمَّا قَضَی الصَّادِقُ علیه السلام کَانَتْ وَصِیَّتُهُ فِی الْإِمَامَهِ إِلَی مُوسَی الْکَاظِمِ فَادَّعَی أَخُوهُ عَبْدُ اللَّهِ الْإِمَامَهَ وَ کَانَ أَکْبَرَ وُلْدِ جَعْفَرٍ علیه السلام فِی وَقْتِهِ ذَلِکَ وَ هُوَ الْمَعْرُوفُ بِالْأَفْطَحِ فَأَمَرَ مُوسَی بِجَمْعِ حَطَبٍ کَثِیرٍ فِی وَسَطِ دَارِهِ فَأَرْسَلَ إِلَی أَخِیهِ عَبْدِ اللَّهِ یَسْأَلُهُ أَنْ یَصِیرَ إِلَیْهِ فَلَمَّا صَارَ عِنْدَهُ وَ مَعَ مُوسَی جَمَاعَهٌ مِنْ وُجُوهِ الْإِمَامِیَّهِ فَلَمَّا جَلَسَ إِلَیْهِ أَخُوهُ عَبْدُ اللَّهِ أَمَرَ مُوسَی أَنْ یُجْعَلَ النَّارُ فِی ذَلِکَ الْحَطَبِ کُلِّهِ فَاحْتَرَقَ کُلُّهُ وَ لَا یَعْلَمُ النَّاسُ السَّبَبَ فِیهِ حَتَّی صَارَ الْحَطَبُ کُلُّهُ جَمْراً ثُمَّ قَامَ مُوسَی وَ جَلَسَ بِثِیَابِهِ فِی وَسَطِ النَّارِ وَ أَقْبَلَ یُحَدِّثُ النَّاسَ سَاعَهً ثُمَّ قَامَ فَنَفَضَ ثَوْبَهُ وَ رَجَعَ إِلَی الْمَجْلِسِ فَقَالَ لِأَخِیهِ عَبْدِ اللَّهِ إِنْ کُنْتَ تَزْعُمُ أَنَّکَ الْإِمَامُ بَعْدَ أَبِیکَ فَاجْلِسْ فِی ذَلِکَ الْمَجْلِسِ فَقَالُوا فَرَأَیْنَا عَبْدَ اللَّهِ قَدْ تَغَیَّرَ لَوْنُهُ فَقَامَ یَجُرُّ رِدَاءَهُ حَتَّی خَرَجَ مِنْ دَارِ مُوسَی علیه السلام (۱).

**[ترجمه]خرایج: مفضل بن عمر گفت وقتی امام صادق ع از دنیا رفت، امام پس از خود را موسی بن جعفر قرار داد اما برادرش عبد اللّٰه مشهور بافطح که بزرگترین فرزند امام بود ادعای امامت نمود. موسی بن جعفر علیه السّلام دستور داد مقداری هیزم در وسط حیاط جمع کردند آنگاه به دنبال عبد اللّٰه فرستاد و از او خواست که به آنجا بیاید گروهی از شیعیان در خدمت امام حضور داشتند وقتی عبد اللّٰه آمد و نشست امام دستور داد آتش را بیفروزند تمام هیزمها آتش گرفت کسی نمیدانست این آتش افروزی برای چیست بالاخره تمام آن بصورت آتش گداخته در آمد امام موسی ابن جعفر از جا حرکت کرد و با لباسهایش وسط آتش نشست نزدیک به یک ساعت شروع کرد با ما سخن گفتن بعد از جا حرکت نموده لباسهای خود را تکان داد و به جای اول خویش برگشت.

آنگـاه رو بعبـد اللَّه نموده فرمود اگر گمان میکنی که تو بعـد از پـدرت امام هستی برو درون همان آتش ها بنشـین. رنگ عبد اللَّه پرید از جا حرکت نموده با ناراحتی بسیار از منزل موسی بن جعفر خارج شد - . الخرائج و الجرائح: ۲۰۰ - .

**[ترجمه]

«۲۳»

یـج، [الخرائـج و الجرائـح] رُوِیَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ کَثِیرٍ الرَّقِّیِّ قَالَ: وَفَدَ مِنْ خُرَاسَانَ وَافِدٌ یُکَنَّی أَبَا جَعْفَرٍ وَ اجْتَمَعَ إِلَیْهِ جَمَاعَهٌ مِنْ أَهْلِ خُرَاسَـانَ فَسَـأَلُوهُ أَنْ یَحْمِـلَ لَهُمْ أَمْوَالًـا وَ مَتَاعـاً وَ مَسَـائِلَهُمْ فِی الْفَتَـاوِی وَ الْمُشَـاوَرَهِ فَوَرَدَ الْکُوفَهَ وَ نَزَلَ وَ زَارَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام وَ رَأَی فِی نَاحِیَهٍ رَجُلًا حَوْلَهُ جَمَاعَهٌ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ زِیَارَتِهِ قَصَـدَهُمْ فَوَجَـدَهُمْ شِـیعَهً فُقَهَاءَ یَسْـمَعُونَ مِنَ الشَّیْـخِ فَقَالُوا هُوَ أَبُو حَمْزَهَ الثُّمَالِیُّ قَالَ فَبَیْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ إِذْ أَقْبَلَ أَعْرَابِیٌّ فَقَالَ جِئْتُ مِنَ الْمَـدِینَهِ وَ قَدْ مَاتَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السـلام فَشَـهَقَ أَبُو حَمْزَهَ ثُمَّ ضَـرَبَ بِیَدِهِ الْأَرْضَ ثُمَّ سَأَلَ الْأَعْرَابِیَّ هَلْ سَمِعْتَ لَهُ بِوَصِیَّهٍ قَالَ أَوْصَی إِلَی ابْنِهِ عَبْدِ اللَّهِ وَ إِلَی ابْنِهِ مُوسَی وَ إِلَی الْمَنْصُورِ فَقَـالَ الْحَمْـدُ لِلَّهِ الَّذِی لَمْ یُضِـلَّنَا دَلَّ عَلَی الصَّغِیرِ وَ بَیَّنَ عَلَی الْکَـبِیرِ وَ سَـرَّ الْـأَمْرَ الْعَظِیمَ وَ وَثَبَ إِلَی قَبْرِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام فَصَلَّی وَ صَلَّیْنَا ثُمَّ أَقْبَلْتُ عَلَیْهِ وَ قُلْتُ لَهُ فَسِّرْ لِی مَا قُلْتَهُ قَالَ بَیَّنَ أَنَّ الْکَبِیرَ ذُو عَاهَهٍ

ص: ۲۵۱

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۰۰.

وَ دَلَّ عَلَى الصَّغِيرِ أَنْ أَدْخَلَ يَدَهُ مَعَ الْكَبِيرِ وَ سِرَّ الْأَمْرَ الْعَظِيمَ بِالْمَنْصُورِ حَتَّى إِذَا سَأَلَ الْمَنْصُورُ مَنْ وَصِيُّهُ قِيلَ أَنْتَ قَالَ الْخُرَاسَانِيُّ فَلَمْ أَفْهَمْ جَوَابَ مَا قَالَهُ وَ وَرَدْتُ الْمَدِينَهَ وَ مَعِيَ الْمَالُ وَ الثِّيَابُ وَ الْمَسَائِلُ وَ كَانَ فِيمَا مَعِي دِرْهَمٌ دَفَعَتْهُ إِلَيَّ امْرَأَهٌ تُسَمَّى شَطِيطَهَ وَ مِنْدِيلٌ فَقُلْتُ لَهَا أَنَا أَحْمِلُ عَنْكِ مِائَهَ دِرْهَمٍ فَقَالَتْ إِنَّ اللَّهَ لا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِ فَعَوَّجْتُ الدِّرْهَمَ وَ طَرَحْتُهُ فِي بَعْضِ الْأَكْيَاسِ فَلَمَّا حَصَلْتُ بِالْمَدِينَهِ سَأَلْتُ عَنِ الْوَصِيِّ فَقِيلَ عَبْدُ اللَّهِ ابْنُهُ فَقَصَدْتُهُ فَوَجَدْتُ بَاباً مَرْشُوشاً مَكْنُوساً عَلَيْهِ بَوَّابٌ فَأَنْكَرْتُ ذَلِكَ فِي نَفْسِي وَ اسْتَأْذَنْتُ وَ دَخَلْتُ بَعْدَ الْإِذْنِ فَإِذَا هُوَ جَالِسٌ فِي مَنْصِبِهِ فَأَنْكَرْتُ ذَلِكَ أَيْضاً فَقُلْتُ أَنْتَ وَصِيُّ الصَّادِقِ الْإِمَامِ الْمُفْتَرَضِ الطَّاعَهِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ كَمْ فِي الْمِائَتَيْنِ مِنَ الدَّرَاهِمِ الزَّكَاهُ قَالَ خَمْسَهُ دَرَاهِمَ فَقُلْتُ وَ كَمْ فِي الْمِائَهِ قَالَ دِرْهَمَانِ وَ نِصْفٌ قُلْتُ وَ رَجُلٌ قَالَ لِامْرَأَتِهِ أَنْتِ طَالِقٌ بِعَدَدِ نُجُومِ السَّمَاءِ تُطَلَّقُ بِغَيْرِ شُهُودٍ قَالَ نَعَمْ وَ يَكْفِي مِنَ النُّجُومِ رَأْسُ الْجَوْزَاءِ ثَلَاثاً فَتَعَجَّبْتُ مِنْ جَوَابَاتِهِ وَ مَجْلِسِهِ فَقَالَ احْمِلْ إِلَيَّ مَا مَعَكَ قُلْتُ مَا مَعِي شَيْ ءٌ وَ جِئْتُ إِلَى قَبْرِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى بَيْتِي إِذَا أَنَا بِغُلَامٍ أَسْوَدَ وَاقِفٍ فَقَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ فَرَدَدْتُ عَلَيْهِ السَّلَامَ قَالَ أَجِبْ مَنْ تُرِيدُ فَنَهَضْتُ مَعَهُ فَجَاءَ بِي إِلَى بَابِ دَارٍ مَهْجُورَهٍ وَ دَخَلَ فَأَدْخَلَنِي فَرَأَيْتُ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عليه السلام عَلَى حَصِيرِ الصَّلَاهِ فَقَالَ إِلَيَّ يَا أَبَا جَعْفَرٍ وَ أَجْلَسَنِي قَرِيباً فَرَأَيْتُ دَلَائِلَهُ أَدَباً وَ عِلْماً وَ مَنْطِقاً وَ قَالَ لِي احْمِلْ مَا مَعَكَ فَحَمَلْتُهُ إِلَى حَضْرَتِهِ فَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الْكِيسِ فَقَالَ لِي افْتَحْهُ فَفَتَحْتُهُ وَ قَالَ لِي اقْلِبْهُ فَقَلَبْتُهُ فَظَهَرَ دِرْهَمُ شَطِيطَهَ الْمُعْوَجُّ فَأَخَذَهُ وَ قَالَ افْتَحْ تِلْكَ الرِّزْمَهَ(۱)

فَفَتَحْتُهَا وَ أَخَذَ الْمِنْدِيلَ مِنْهَا بِيَدِهِ وَ قَالَ وَ هُوَ مُقْبِلٌ عَلَيَّ إِنَّ اللَّهَ لا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِ يَا أَبَا جَعْفَرٍ اقْرَأْ عَلَى شَطِيطَهَ السَّلَامَ مِنِّي وَ ادْفَعْ إِلَيْهَا هَذِهِ الصُّرَّهَ وَ قَالَ لِي ارْدُدْ مَا مَعَكَ إِلَى مَنْ حَمَلَهُ وَ ادْفَعْهُ إِلَى أَهْلِهِ وَ قُلْ قَدْ قَبِلَهُ وَ وَصَلَكُمْ بِهِ وَ أَقَمْتُ عِنْدَهُ وَ حَادَثَنِي وَ عَلَّمَنِي وَ قَالَ أَ لَمْ يَقُلْ لَكَ أَبُو حَمْزَهَ الثُّمَالِيُّ بِظَهْرِ

۱- ۱. الرزمه: من الثياب و غيرها: ما جمع و شد معا جمع رزم.

الْكوفَهِ وَ أَنْتُمْ زُوَّارُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام كَذَا وَ كَذَا قُلْتُ نَعَمْ قَالَ كَذَلِكَ يَكُونُ الْمُؤْمِنُ إِذَا نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ كَانَ عِلْمُهُ بِالْوَجْهِ ثُمَّ قَالَ قُمْ إِلَى ثِقَاتِ أَصْحَابِ الْمَاضِى فَسَلْهُمْ عَنْ نَصِّهِ.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الْخُرَاسَانِيُّ فَلَقِيتُ جَمَاعَةً كَثِيرَةً مِنْهُمْ شَهِدُوا بِالنَّصِّ عَلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ مَضَى أَبُو جَعْفَرٍ إِلَى خُرَاسَانَ قَالَ دَاوُدُ الرَّقِّيُّ فَكَاتَبَنِي مِنْ خُرَاسَانَ أَنَّهُ وَجَدَ جَمَاعَةً مِمَّنْ حَمَلُوا الْمَالَ قَدْ صَارُوا فَطَحِيَّةً وَ أَنَّهُ وَجَدَ شَطِيطَهَ عَلَى أَمْرِهَا تَتَوَقَّعُهُ يَعُودُ قَالَ فَلَمَّا رَأَيْتُهَا عَرَّفْتُهَا سَلَامَ مَوْلَانَا عَلَيْهَا وَ قَبُولَهُ مِنْهَا دُونَ غَيْرِهَا وَ سَلَّمْتُ إِلَيْهَا الصُّرَّةَ فَفَرِحَتْ وَ قَالَتْ لِي أَمْسِكِ الدَّرَاهِمَ مَعَكَ فَإِنَّهَا لِكَفَنِي فَأَقَامَتْ ثَلَاثَهَ أَيَّامٍ وَ تُوُفِّيَتْ.

**[ترجمه]خرايج: داود بن كثير رقى گفت شخصى بنام ابا جعفر وارد خراسان شد گروهى از خراسانيان پيش او اجتماع نموده تقاضا كردند پولها و امانتها و مسائل و درخواستهايى كه دارند پيش امام ببرد. ابو جعفر وارد كوفه شد و براى زيارت حضرت امير المؤمنين عليه السّلام رفت در يک قسمت حرم مردى را ديد كه گروهى اطرافش را گرفته اند پس از زيارت پيش آنها رفت ديد همه شيعه و فقيه هستند و از استاد خود درس ميگيرند.

از كسى كه درس ميداد پرسيد كه كيست؟ گفتند ابو حمزه ثمالى است گفت در همين بين كه نشسته بوديم مردى عربى وارد شده گفت من از مدينه آمده ام امام صادق ع از دنيا رفت ابو حمزه ناله اى بلندى زده و دو دست خود را بر زمين كوبيد. پرسيد شنيدى كه وصيتى كرده باشد. گفت بله بفرزندش عبد اللّه و پسرش موسى و منصور دوانيقى وصيت كرد. ابو حمزه گفت خدا را سپاس كه ما را راهنمايى كرد. ما را متوجه كرد كه فرزند كوچک امام است و بزرگ را مشخص گردانيد و امر امامت را با وصيت كردن بمنصور مخفى نگه داشت. ابو حمزه بطرف قبر امير المؤمنين رفت و شروع كرد بنماز خواندن. ما هم نماز خوانديم من باو گفتم نفهميدم چه گفتى برايم تفسير كن. گفت با اين وصيت فهماند كه بزرگى لياقت امامت را ندارد و فرزند كوچک را بعنوان امامت برگزيد زيرا او را با فرزند بزرگ خود شريک قرار داد و با وصى قرار دادن منصور امر امامت را مخفى نمود. خراسانى گفت باز هم توضيح ابو حمزه را نفهميدم بالاخره وارد مدينه شدم تمام پولها و امانت و نامه ها همراه من بود از آن جمله يک درهم بود كه زنى بنام شطيطه با حوله اى داد. باو گفتم اين يک درهم چيست براى امام بايد صد درهم بفرستى گفت «ان اللَّهُ لا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَق» خدا از بيان حق خجالتى ندارد. من درهم او را براى اينكه نشانه داشته باشد كج كردم و داخل يكى از كيسه ها انداختم وارد مدينه شدم از جانشين امام صادق عليه السّلام سؤال كردم گفتند پسرش عبد اللّه است. پيش او رفتم ديدم در خانه آب پاشى شده و جارو كرده اند و خدمتكارى بر در خانه است با خود گفتم اين رسم امام نبوده بالاخره اجازه خواستم. پس از اجازه دادن وارد شدم. ديدم عبد اللّه در محل مخصوص خود نشسته اين نيز بنظر من خوب نيامد. گفتم آقا شما جانشين حضرت صادق امام و پيشواى خدا بر خلق هستى؟ گفت بله. گفتم در دويست درهم چقدر بايد زكات بدهند گفت پنج درهم. گفتم در صد درهم چقدر گفت دو درهم و نيم. گفتم مردى بزنش گفت تو بعدد ستارگان آسمان طلاق داده شده اى بدون شاهد. گفت طلاقش صحيح است و از ميان ستارگان همان رأس الجوزاء براى سه مرتبه طلاق كافى است. از جوابهاى او و وضعى كه براى خود ترتيب داده بود در شگفت شدم. گفت هر چه با خود آورده اى بمنزل ما بياور گفتم من چيزى نياورده ام. از آنجا خارج شده بزيارت قبر پيامبر رفتم پس از بازگشت بمنزل ديدم غلام سياهى ايستاده بمن سلام كرد جواب دادم گفت بيا پيش كسى برويم كه او را جستجو ميكنى. با او رفتم مرا بدر خانه اى دور افتاده برد خودش داخل شد بعد مرا نيز داخل خانه نمود چشمم بموسى بن جعفر عليه السّلام افتاد كه روى بورياى نماز است فرمود

جلو بیا ابا جعفر! مرا نزدیک خود نشاند دلایل امامت را از نظر ادب و علم و سخن گفتن در ایشان آشکارا دیدم. فرمود هر چه با خود داری بیاور. امانتها را خدمت ایشان بردم بیک کیسه اشاره نمود فرمود این کیسه را باز کن باز کردم فرمود هر چه دارد روی زمین بریز روی زمین ریختم یک درهم کج شطیطه آشکار شد همان را برداشت فرمود این بسته را نیز باز کن باز کردم حوله ای که او داده بود برداشت فرمود این را برایم فرستاده «ان اللَّهُ لا یَسْتَحْیِی مِنَ الْحَقِ» خدا از بیان حق خجالتی ندارد سلام مرا بشطیطه برسان و این کیسه پول را باو بده. بقیه امانتهایی که آورده ای برگردان بخراسان و بصاحبانش بده و بگو قبول کرد و بخودتان باز گردانید مدتی در خدمت امام بودم مرا تعلیم مینمود و سخن میکرد فرمود مگر وقتی برای زیارت امیر المؤمنین علیه السّلام رفته بودی ابو حمزه ثمالی بتو نگفت جانشین حضرت صادق کیست. گفتم چرا. فرمود مؤمن - . اشاره به ابو حمزه میفرماید که با همان اشارات جریان را درک کرد. -

این طور است وقتی خداوند قلب او را نورانی کند از اشاره ها واقع را درک کند سپس فرمود اکنون برو از اصحاب مورد اعتماد پدرم بپرس که وصی و جانشین پدرم کیست. گروهی از اصحاب حضرت صادق را دیدم که گواهی دادند امام صادق موسی بن جعفر را وصی خود قرار داده است. داود رقی گفت از خراسان برایم نامه نوشت: اشخاصی که پولهایشان را امام نپذیرفت همه فطحی مذهب شده بودند ولی شطیطه منتظر بازگشت من بود. وقتی او را دیدم سلام مولا را رساندم و گفتم که تنها پول او را قبول کرد و پول بقیه را باز گردانید و کیسه زر را باو دادم خیلی خوشحال شد گفت این پولها نزد تو امانت باشد برای کفن و دفنم و پس از سه روز از دنیا رفت.

**[ترجمه]

بيان

قوله بين أن الكبير ذو عاهه أی لو لم يكن الكبير ذا عاهه لأفرده فی الوصيه فلما أشرک معه الصغير أعلم أنه غير صالح للإمامه قوله أحمل عنک مائه درهم كان الرجل استحيا عن أن يحمل درهما واحدا لقلته فقال لا أحمل عنک إلا مائه درهم فأجابته بقوله إن الله لا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِ فلا تستح من ذلک و إنما عوج الدرهم لئلا يلتبس بغيره.

قوله عليه السلام كان علمه بالوجه أی بالوجه الذی ينبغی أن يعلم به أو بوجه الكلام و إيمائه من غير تصريح كما ورد أن القرآن ذو وجوه أو إذا نظر إلی وجه الرجل علم ما فی ضميره فيكون ذكره علی التنظير.

**[ترجمه]این عبارت که می گوید «بين أن الكبير ذو عاهه» یعنی اگر فرزند بزرگ تر عیبی نداشت تنها او را وصی قرار می داد بنابراین وقتی فرزند کوچک را هم در وصیت با او شریک می کند متوجه می شوم که فرزند بزرگ صلاحیت امامت را ندارد. عبارت «احمل عنک مائه درهم» به این معناست که مرد شرم می کرد که تنها یک درهم با خود ببرد به خاطر کم بودنش به همین خاطر گفت فقط صد درهم از جانب تو می برم که زن جواب داد «إن الله لا ـ يستحيی من الحقّ» از این کار خجالت نکش، و مرد آن یک درهم را کج کرد که با بقیه پول ها اشتباه گرفته نشود.

سخن امام که فرمود: «كان علمه بالوجه» یعنی چیزی را که باید درک کند درک می کند یا اینکه حتی با اشارات و بدون بیان

آشکار حقیقت را در می یابد، هم چنان که وارد شده قرآن صاحب وجوه مختلف است و چند وجه دارد یا هنگامی که به چهره آن مرد نگاه می کند از باطن او آگاه می شود، این عبارت به عنوان مثال ذکر شد.

**[ترجمه]

«۲۴»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: اخْتَلَفَتِ الْأُمَّهُ بَعْدَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فِی الْإِمَامَهِ بَیْنَ النَّصِّ وَ الِاخْتِیَارِ فَصَحَّ لِأَهْلِ النَّصِّ مِنْ طُرُقِ الْمُخَالِفِ وَ الْمُؤَالِفِ بِأَنَّ الْأَئِمَّهَ اثْنَا عَشَرَ وَ نَبَغَتِ السَّبْعِیَّهُ بَعْدَ جَعْفَرٍ الصَّادِقِ علیه السلام وَ ادَّعَوْا دَعْوَی فَارَقُوا بِهَا الْأُمَّهَ بِأَسْرِهَا وَ كَانَ الصَّادِقُ علیه السلام قَدْ نَصَّ عَلَی ابْنِهِ مُوسَی علیه السلام وَ أَشْهَدَ عَلَی ذَلِكَ ابْنَیْهِ إِسْحَاقَ وَ عَلِیّاً وَ الْمُفَضَّلَ بْنَ عُمَرَ وَ مُعَاذَ بْنَ كَثِیرٍ وَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الْحَجَّاجِ وَ الْفَیْضَ بْنَ الْمُخْتَارِ وَ یَعْقُوبَ السَّرَّاجَ وَ حُمْرَانَ بْنَ أَعْیَنَ وَ أَبَا بَصِیرٍ وَ دَاوُدَ الرَّقِّیَّ وَ یُونُسَ بْنَ ظَبْیَانَ وَ یَزِیدَ بْنَ سَلِیطٍ وَ سُلَیْمَانَ بْنَ خَالِدٍ وَ صَفْوَانَ الْجَمَّالَ وَ الْكُتُبُ

بِذَلِكَ شَاهِدَهُ وَ كَانَ الصَّادِقُ علیه السلام أَخْبَرَ بِهَذِهِ الْفِتْنَهِ بَعْدَهُ وَ أَظْهَرَ مَوْتَ إِسْمَاعِيلَ وَ غُسْلَهُ وَ تَجْهِيزَهُ وَ دَفْنَهُ وَ تَشَيَّعَ فِی جِنَازَتِهِ بِلَا حِذَاءٍ وَ أَمَرَ بِالْحَجِّ عَنْهُ بَعْدَ وَفَاتِهِ (۱).

ابْنُ بَابَوَيْهِ بِالْإِسْنَادِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ: كُنْتُ جَالِساً مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَلَى الْبَابِ وَ مَعَهُ إِسْمَاعِيلُ إِذْ مَرَّ عَلَيْنَا مُوسَى وَ هُوَ غُلَامٌ فَقَالَ إِسْمَاعِيلُ سَبَقَ بِالْخَيْرِ ابْنُ الْأَمَهِ.

زُرَارَهُ بْنُ أَعْيَنَ قَالَ: دَعَا الصَّادِقُ علیه السلام دَاوُدَ بْنَ كَثِيرٍ الرَّقِّيَّ وَ حُمْرَانَ بْنَ أَعْيَنَ وَ أَبَا بَصِيرٍ وَ دَخَلَ عَلَيْهِ الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ وَ أَتَى بِجَمَاعَهٍ حَتَّى صَارُوا ثَلَاثِينَ رَجُلًا فَقَالَ يَا دَاوُدُ اكْشِفْ عَنْ وَجْهِ إِسْمَاعِيلَ فَكَشَفَ عَنْ وَجْهِهِ فَقَالَ تَأَمَّلْهُ يَا دَاوُدُ فَانْظُرْهُ أَ حَيٌّ هُوَ أَمْ مَيِّتٌ فَقَالَ بَلْ هُوَ مَيِّتٌ فَجَعَلَ يَعْرِضُهُ عَلَى رَجُلٍ رَجُلٍ حَتَّى أَتَى عَلَى آخِرِهِمْ فَقَالَ علیه السلام اللَّهُمَّ اشْهَدْ ثُمَّ أَمَرَ بِغُسْلِهِ وَ تَجْهِيزِهِ ثُمَّ قَالَ يَا مُفَضَّلُ احْسِرْ عَنْ وَجْهِهِ فَحَسَرَ عَنْ وَجْهِهِ فَقَالَ حَيٌّ هُوَ أَمْ مَيِّتٌ انْظُرُوهُ أَجْمَعُكُمْ فَقَالَ بَلْ هُوَ يَا سَيِّدَنَا مَيِّتٌ فَقَالَ شَهِدْتُمْ بِذَلِكَ وَ تَحَقَّقْتُمُوهُ قَالُوا نَعَمْ وَ قَدْ تَعَجَّبُوا مِنْ فِعْلِهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ اشْهَدْ عَلَيْهِمْ ثُمَّ حُمِلَ إِلَى قَبْرِهِ فَلَمَّا وُضِعَ فِی لَحْدِهِ قَالَ يَا مُفَضَّلُ اكْشِفْ عَنْ وَجْهِهِ فَكَشَفَ فَقَالَ لِلْجَمَاعَهِ انْظُرُوا أَ حَيٌّ هُوَ أَمْ مَيِّتٌ فَقَالُوا بَلَى مَيِّتٌ يَا وَلِيَّ اللَّهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ اشْهَدْ فَإِنَّهُ سَيَرْتَابُ الْمُبْطِلُونَ يُرِيدُونَ إِطْفَاءَ نُورِ اللَّهِ ثُمَّ أَوْمَأَ إِلَى مُوسَى علیه السلام وَ قَالَ- وَ اللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْكافِرُونَ ثُمَّ حَثَوْا عَلَيْهِ التُّرَابَ ثُمَّ أَعَادَ عَلَيْنَا الْقَوْلَ فَقَالَ الْمَيِّتُ الْمُكَفَّنُ الْمُحَنَّطُ الْمَدْفُونُ فِی هَذَا اللَّحْدِ مَنْ هُوَ قُلْنَا إِسْمَاعِيلُ وَلَدُكَ فَقَالَ اللَّهُمَّ اشْهَدْ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِ مُوسَى فَقَالَ هُوَ حَقٌّ وَ الْحَقُّ مَعَهُ وَ مِنْهُ إِلَى أَنْ يَرِثَ اللَّهُ الْأَرْضَ وَ مَنْ عَلَيْهَا.

عَنْبَسَهُ الْعَابِدُ قَالَ: لَمَّا تُوُفِّيَ إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ هَذِهِ الدُّنْيَا دَارُ فِرَاقٍ وَ دَارُ الْتِوَاءٍ لَا دَارُ اسْتِوَاءٍ فِی كَلَامٍ لَهُ ثُمَّ تَمَثَّلَ بِقَوْلِ أَبِی خِرَاشٍ

۱- ۱. مناقب ابن شهرآشوب ج ۱ ص ۲۲۸.

فَلَا تَحْسَبِنَّ أَنِّی تَنَاسَیْتُ عَهْدَهُ***وَ لَکِنَّ صَبْرِی یَا أُمَیْمُ جَمِیلٌ.

أَبُو کَهْمَسٍ فِی حَدِیثِهِ: حَضَرْتُ مَوْتَ إِسْمَاعِیلَ وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جَالِسٌ عِنْدَهُ ثُمَّ قَالَ بَعْدَ کَلَامٍ کُتِبَ عَلَی حَاشِیَهِ الْکَفَنِ- إِسْمَاعِیلُ یَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (۱).

وَ رُوِیَ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام: أَنَّهُ اسْتَدْعَی بَعْضَ شِیعَتِهِ وَ أَعْطَاهُ دَرَاهِمَ وَ أَمَرَهُ أَنْ یَحُجَّ بِهَا عَنِ ابْنِهِ إِسْمَاعِیلَ وَ قَالَ لَهُ إِنَّکَ إِذَا حَجَجْتَ عَنْهُ لَکَ تِسْعَهُ أَسْهُمٍ مِنَ الثَّوَابِ وَ لِإِسْمَاعِیلَ سَهْمٌ وَاحِدٌ(۲).

**[ترجمه]مناقب: امت اسلام پس از درگذشت پیامبر اختلاف کردند که آیا امامت باید با تعیین پیامبر باشد یا بانتخاب مردم. برای کسانی که میگویند باید پیامبر تعیین کند و نص صریح داشته باشد از طریق شیعه و اهل سنت ثابت شد که ائمه دوازده نفرند ولی پس از امام صادق ع گروهی پیدا شدند که بر خلاف همه مدعی شدند امامت در هفت نفر تمام میگردد و هفت امامی شدند. با اینکه حضرت صادق بامامت پسرش موسی بن جعفر تصریح کرده بود و دو فرزندش اسحاق و علی را شاهد و مفضل بن عمر و معاذ بن کثیر، عبد الرحمن ابن حجاج و فیض بن مختار و یعقوب سراج و عمران بن اعین و ابا بصیر و داود رقی و یونس بن ظبیان و یزید بن سلیط و سلیمان بن خالد و صفوان جمال را شاهد گرفت و نوشته هایی که بآنها داد گواه بر این مطلب است که خود امام نیز اطلاع داد که بعد از درگذشت او چه فتنه ای می شود. بهمین جهت مرگ فرزند خود اسماعیل را آشکارا کرد و غسل و تجهیز و دفن و تشییع جنازه او را با پای برهنه انجام داد و بعد از فوت او کسی را مأمور کرد که به نیابت از او حج گزارد - . مناقب ابن شهر آشوب ۱ : ۲۲۸ - .

منصور بن حازم گفت بر در خانه خدمت حضرت صادق نشسته بودم اسماعیل نیز حضور داشت در این موقع موسی بن جعفر که پسر بچه ای بود رد شد اسماعیل گفت پسر کنیزی تمام سعادت و نیکی را بدست آورد.

زراره بن اعین گفت: امام صادق ع داود بن کثیر رقی و حمران بن اعین و ابا بصیر را خواست مفضل بن عمر نیز آمد و گروهی را آورد تا به سی نفر رسیدند. گفت داود صورت اسماعیل را باز کن رو پوش از روی او برداشت فرمود خوب نگاه کن مرده است یا زنده؟ عرض کرد آقا مرده است به یک یک آنها نشان داد تا همه دیدند فرمود خدایا تو شاهد باش. دستور داد او را غسل دهند و کفن کنند بعد فرمود مفضل صورتش را باز کن ببین زنده است یا مرده همه نگاه کنید گفت آقا مرده است فرمود درست نگاه کردید دقت نمودید؟ گفتند آری از این کار امام تعجب کردند. گفت خدایا تو شاهد باش او را برای دفن بردند وقتی درون قبر گذاشتند فرمود مفضل صورتش را باز کن. صورت او را که باز کرد فرمود نگاه کنید ببینید مرده است یا زنده عرض کرد آقا مرده است گفت خدایا شاهد باش بزودی گروهی هواپرست تصمیم میگیرند نور خدا را خاموش کنند بعد اشاره بموسی بن جعفر نمود ولی خداوند نور خود را کامل خواهد کرد گرچه کافران نخواهند. خاک بر روی قبر او ریختند باز سخن خود را تکرار نمود و رو بمردم نموده فرمود: این مرده غسل داده و کفن کرده که در لحد گذاشته شده کیست؟ گفتند اسماعیل پسر شما است. فرمود خدایا شاهد باش. در این موقع دست موسی را گرفته فرمود: این شخص حق است و حق با اوست و بقیه ائمه و پیشوایان از نسل او خواهند بود تا خداوند زمین و ساکنان آن را در اختیار دوازدهمین پیشوا گذارد .

عنبسه العابد گفت: وقتی اسماعیل فوت کرد امام صادق ع فرمود: ای مردم این دنیا دار جدایی و سختی است نه دار آسایش و راحتی بعد شعر ابو خراش را به عنوان شاهد خواند:

فَلَا

تَحْسَبِنَّ أَنِّی تَنَاسَیْتُ عَهْدَهُ-

وَ لَکِنَّ صَبْرِی یَا أُمَیْمُ

جَمِیلٌ

ابو کهمس در حدیثی گفت: هنگام وفات اسماعیل من آنجا بودم، امام صادق ع نیز نزد او نشسته بود سپس بعد از سخنی فرمود بر حاشیه کفن اسماعیل نوشته شده که او شهادت می دهد خدایی جز خدای یکتا وجود ندارد - . مناقب ابن شهر آشوب ۱ : ۲۲۹ - .

روایت شده که حضرت صادق یکی از شیعیان را خواست و باو مقداری پول داد تا به نیابت از اسماعیل حج گزارد باو فرمود وقتی تو به نیابت از او حج بگزاری نه سهم از ثواب مال تو است و یک سهم باسماعیل میرسد - . همان ۱ : ۲۳۰ - .

**[ترجمه]

«۲۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب أَبُو بَصِیرٍ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: قَالَ أَبِی اعْلَمْ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ أَخَاکَ سَیَدْعُو النَّاسَ إِلَی نَفْسِهِ فَدَعْهُ فَإِنَّ عُمُرَهُ قَصِیرٌ فَکَانَ کَمَا قَالَ أَبِی وَ مَا لَبِثَ عَبْدُ اللَّهِ إِلَّا یَسِیراً حَتَّی مَاتَ (۳).

**[ترجمه]مناقب: امام صادق فرمود: پدرم فرمود: بدان که عبد الله برادرت مردم را به سوی خود می خواند با او کاری نداشته باش زیرا عمر او کوتاه است. همان طور شد که پدرم گفته بود طولی نکشید که عبد الله فوت کرد - . مناقب ۳ : ۳۵۱ - .

**[ترجمه]

«۲۶»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: أَوْلَادُهُ عَشَرَةٌ إِسْمَاعِیلُ الْأَمِینُ (۴)

ص: ۲۵۵

۱- ۱. نفس المصدر ج ۱ ص ۲۲۹.

٢- ٢. نفس المصدر ج ١ ص ٢٣٠.

٣- ٣. نفس المصدر ج ٣ ص ٣٥١.

۴- ۴. هو الملقب بالامين و الأعرج و كان أكبر ولد أبيه، و كان أبوه شديد المحبه له و البرّ به و الاشفاق عليه، و كان قوم من الشيعه يظنون انه القائم بعد أبيه، لانه كان أكبر أخوته سنا، و لميل أبيه إليه و إكرامه له فمات فى حياه أبيه عليه السلام بالعريض، و حمل على رقاب الرجال الى أبيه بالمدينه حتّى دفن بالبقيع و ذلك فى سنه(١٣٣) قبل وفاه الصادق عليه السلام بعشرين سنه تقريبا، و للإمام الصّادق« ع» عند موته حال يجل وصفها فقد جزع عليه جزعا شديدا و تقدم سريره بغير حذاء و لا رداء، و كان يأمر بوضع سريره على الأرض قبل دفنه، صنع ذلك مرارا، فى كلها يكشف عن وجهه و ينظر إليه، يريد بذلك تحقيق أمر وفاته عند الظانين خلافته من بعده و إزاله الشبهه عنهم فى حياته، و رغم تلك الحيطه فقد أصر فريق على القول بإمامته و هم الذين يدعون(بالاسماعيليه) و ممّا يحز فى النفس أن يكتب مستشرق كبير يعتبر من محققى علماء الاستشراق ذلك هو الاسناد فيليب استاد التاريخ فى الجامعه الاميركيه ببيروت و أستاذ جامعه كولومبيا فى نيويورك و و ... أقول: ممّا يحز فى النفس ان يكتب استاذ كبير كهذا و يتجنى فى كتابته فيبهت أعلام الدين و أئمه المسلمين بما هم منه براء، براءه الذئب من دم ابن يعقوب، و المضحك- و شر البليه ما يضحك- أن يطبع كتابه فى بلد إسلامى كمصر و لم يتناوله أحد- فيما أعلم- بنقد أو برد فيبطل مزاعمه، و يوضح بهتانه لقرائه، و خاصّه طلاب الجامعات المذكوره التى ود المستشرق المذكور أن يكون كتاب« مختصر كتاب الفرق بين الفرق» الذين اختصره الرسعنى و حرره المستشرق المذكور-: ككتاب مدرسى فى صفوف التاريخ فى الجامعه الاميركيه و لهذه الغايه أضاف عليه شروحا بصوره حواشى ممّا يسهل على الطالب فهم المقصود، فيما يزعم قال: فى هامش ٣ ص ٨۵: « كان الامام السادس جعفر قد عين- كذا؟!- ابنه إسماعيل خلفا له، و كنه عاد فعين- كذا؟!- ابنه موسى الكاظم(المتوفى ١٨٣ و ٧٩٩) لانه وجد إسماعيل مره فى حاله السكر- كذا؟!- و لكن بعض أتباعه لم يسلموا له بحق نزع الإمامه عن إسماعيل فحافظوا على ولائه، و ساقوها بعده فى ابنه محمد ...) ليت الأستاذ المستشرق- المحرر- لاحظ أصل كتاب الفرق بين الفرق ص ٣٩ و ان بعد عنه فكان عليه ان يلاحظ نفس المختصر ص ۵٨ ملاحظه جيده ليقرأ ما يقوله البغدادىّ مؤلف الأصل و تبعه الرسعنى فى مختصر الأصل حيث قالا:« و افترق هؤلاء[الاسماعيليه] فرقتين فرقه منتظره لإسماعيل بن جعفر- مع اجماع أصحاب التواريخ على موت إسماعيل فى حياه أبيه- و فرقه منهم قالت كان الامام بعد جعفر سبطه محمّد بن إسماعيل و قالوا: ان جعفرا نصب ابنه إسماعيل للإمامه بعده فلمّا مات إسماعيل فى حياه أبيه علمنا انه انما نصب إسماعيل للدلاله على امامه ابنه محمّد بن إسماعيل و الى هذا القول قالت الاسماعيليه من الباطنيه.» فمن أين له اثبات دعواه من نصب إسماعيل و العدول عنه لسكره و نصب موسى وليته دلنا على مصدر هذا الادعاء الكاذب، و كيف له باثبات زعمه من تعيين إسماعيل للإمامه؟ و متى كان ذلك؟ و أين ذكر؟ و لما ذا يذكر لنا مصدرا تاريخيا- و هو استاذ التاريخ- و كان عليه ان يقرأ تاريخ الفرق الإسلاميه قراءه تفهم و بعدها يصدر أحكامه. و ذى كتب الفرق من الملل و النحل، و التبصير، و الفصل، و اعتقادات فرق المسلمين للفخر الرازىّ، و فرق الشيعه، و الفرق الإسلاميه، و الفرق بين الفرق، و مختصره كلها خاليه عن مثل هذه الدعوى. و لو صحت لاشار إليها بعض أصحاب هذه الكتب ممن لم ينزه كتابه و قلمه من الطعن فى أئمه المسلمين، و لكنها فريه و بهتان، و البليه كل البليه ان يحررها مستشرق يحمل من الألقاب العلميه اللامعه فى دنيا الثقافه اليوم، و تعتز به المجامع العلميه فى البلاد الإسلاميه. و إذا كان هذا تحقيقه و هذا تحريره فأى قيمه لالقابه- الفارغه- فى ميزان التقييم الفكرى؟!.

وَ عَبْدُ اللَّهِ-(۱)

مِنْ فَاطِمَهَ بِنْتِ الْحُسَيْنِ الْأَصْغَرِ وَ مُوسَی الْإِمَامُ

ص: ۲۵۶

۱- ۱. هو المعروف بالافطح(لانه کان أفطح الرأس کما فی الکشّیّ ص ۱۶۴ أو أفطح الرجلین کما فی الإرشاد ص ۳۰۵) کان أکبر إخوته سنا بعد إسماعیل، قال الشیخ المفید فی الإرشاد و لم یکن منزلته عند أبیه منزله غیره من ولده فی الإکرام، و کان متّهما بالخلاف علی أبیه فی الاعتقاد، و یقال: إنّه کان یخالط الحشویه و یمیل إلی مذهب المرجئه، و ادعی بعد أبیه الإمامه و احتج بأنّه أکبر إخوته الباقین فاتبعه علی قوله جماعه إلخ. توفی بعد أبیه بسبعین یوما؛ و کان أول من لحق به من أهله فصح فیه ما روی عن أبیه- الصادق علیه السلام انه قال لموسی« ع»: یا بنی ان أخاک سیجلس مجلسیّ و یدعی الإمامه بعدی فلا تنازعه بکلمه فانه أول أهلی لحوقا بی. و کانت وفاته سنه ۱۴۹ فی العشر الأول من المحرم تقریبا و لم یعقب سوی بنتا اسمها فاطمه و أمها علیه بنت الحسین بن زید بن علیّ. تزوجها العباس بن موسی العباسیّ، ثمّ ابن عمها علیّ بن إسماعیل. لاحظ أخباره فی کتب الفرق عند ذکر الفطحیه، و فی جمهره أنساب العرب لابن حزم ص ۵۹ و نسب قریش لمصعب ص ۶۴ و الکشّیّ ص ۱۶۴- ۱۶۵ و جامع الرواه ج ۱ ص ۴۷۹ و غیرها.

وَ مُحَمَّدٌ الدِّيبَاجُ (١)

ص: ٢٥٧

١- ١. هو المعروف بالـديباج- او الديباجه- لحسن وجهه و يلقب بالمأمون و يكنى أبا جعفر، أمه أم أخويه موسـى و إسـحاق أم ولـد تـدعى حميـده، و كان شـيخا و ادعا محببا فى الناس، و كان يروى العلم عن أبيه جعفر بن محمّـد و كان الناس يكتبون عنه هكـذا قال الطبرىّ فى تاريخه ج ١٠ ص ٢٣٣ و قـال الخطيب فى تاريخه ج ٢ ص ١١٣ و أبو الفرج فى مقـاتله ص ٥٣٨ انه كان شجاعا عاقلا فاضـلا، و كان يصوم يوما و يفطر يوما، و كانت زوجته خـديجه بنت عبـد اللّه بن الحسـين تقول: ما خرج من عندنا فى ثوب قـط فرجع حتّى يكسوه، قال ابن عنبه فى عمـده الطالب ص ٢٤٥ خرج داعيا الى محمّد بن إبراهيم بن طباطبا الحسـنى، فلمـا مات محمّـد بن إبراهيم دعا محمّـد الـديباج الى نفسه و بويع له بمكّه، و ذكر الخطيب فى تاريخه عن وكيع انه قال فى بيعه الـديباج كـان قـد بـايعه أهل الحجاز و تهامه بالخلافه و لم يبايعوا بعـد علىّ بن أبى طالب لعلوى غيره. و كان السبب فى دعوته النـاس إليه انه كتب رجـل- أيـام أبى السـرايا- كتابـا يسب فيه فاطمه بنت رسول اللّه« ص» و جميع أهل البيت و كان محمّـد ابن جعفر معتزلا تلك الأمور لم يدخل فى شى ء منها، فجاءه الطالبيون فقرءوه عليه فلم يرد عليهم جوابا حتّى دخل بيته فخرج عليهم و قد لبس الدرع و تقلد السـيف و دعا الى نفسه و تسمى بالخلافه و هو يتمثل: لم أكن من جناتها علم اللّه**و انى بحرها اليوم صالى و فى سـنه ٢٠٠ حـج المعتصم بالنـاس فوقع القتـال بين الـديباج و من معه و بين هـارون ابن المسـيب من قوّاد المعتصم. و اسـتحر القتـال حتّى حوصـر الـديباج فى ثبير- جبـل بمكّه فبقى محصورا ثلاثه أيّام حتّى نفـد زادهم و مـاؤهم و جعل أصـحابه يتفرقون، فلمـا رأى ذلـك طلب الأمـان لنفسه و لمن معه فـأعطى ذلك ثمّ غـدر به و بهم فحملوا الجميع مقيـدين فى محامل بلا وطاء يريدون بهم خراسان، فخرج عليهم فى الطريق بنو نبهان و قيل الغاضريون و ذلك فى زباله فاستنقذوا الديباج و من معه من أيدى العباسيين بعد حرب شعواء، ثمّ مضى الديباج و من معه بأنفسهم الى الحسن بن سهل فى بغداد فأنفذهم الى خراسان حيث المـأمون فـأمر المـأمون آل أبى طالب بخراسان أن يركبوا مع غير الـديباج من آل أبى طالب، فأبوا ان يركبوا إلا معه و قـد مر فى الأصل شى ء من أخباره فلاحظ.

وَ إِسْحَاقُ (۱) لِأُمِّ وَلَدٍ ثَلَاثَتُهُمْ وَ عَلِيٌّ الْعُرَيْضِيُّ (۲)

لِأُمِّ وَلَدٍ

ص: ۲۵۸

۱- ۱. هو المعروف بالعریضی- لانه ولد بالعریض- یکنی أبا محمّد و کان من أشبه الناس برسول اللّه، و أمه أم أخویه موسی و عبد اللّه، و قد عده الشیخ الطوسیّ فی رجاله من أصحاب أبیه الصادق علیه السلام و روی عنه الحدیث، و قد أثنی علیه الشیخ المفید فی الإرشاد بقوله: کان من أهل الفضل و الصلاح و الورع و الاجتهاد و روی عنه الناس الحدیث و الآثار و کان یقول بامامه أخیه موسی علیه السلام، و کان محدثا جلیلا، و ادعت فیه طائفه من الشیعه الإمامه، و کان سفیان بن عیینه إذا روی عنه أثنی علیه کما مرّ فی الأصل و هو أقل المعقبین من ولد جعفر الصادق علیه السلام عددا، لاحظ أخباره فی العمده ص ۲۴۹ و المشجر الکشّاف ص ۶۸ و سر السلسله العلویه ص ۴۴ و هو من أعلام منتقله الطالبیین.

۲- ۲. هو أبو الحسن العریضیّ- نسبه الی العریض کزبیر واد بالمدینه به أموال لأهلها ذکره الزبیدیّ فی تاج العروس« عرض» و قال: و إلیه نسب الإمام أبو الحسن علیّ بن جعفر العریضیّ لانه نزل به و سکنه، فأولاده العریضیون و به یعرفون و فیهم کثره و عدد اه و کان اصغر ولد أبیه، مات أبوه و هو طفل، خرج مع أخیه محمد- الدیباج- حین نهض بمکّه مع جماعه الطالبیین. کما انه اشترک مع اخیه زید بن موسی و العباس بن محمّد الجعفری فی ثوره البصره أیّام ابی السرایا سنه ۱۹۹ ثمّ رجع عن ذلک و کان یری رای الإمامیّه، عده الشیخ فی رجاله من أصحاب الأئمّه الصادق و الکاظم و الرضا علیهم السلام و ذکره الذهبی فی العبر ج ۱ ص ۳۵۸ و قال: کان من جله الساده الاشراف، و ترجمه سماحه سیدی الوالد روحی فداه فی شرح مشیخه الفقیه و ذکر ان فی الکافی ما یدلّ علی بقائه حیا الی سنه ۲۵۲ و نبه علی خطأ ابن حجر فی تقریب التهذیب حیث ذکر موته سنه ۲۱۰ تابعا للذهبی فی العبر و غیره، و کان سیدی دام ظله قد اعتمد قول ابن حجر فی شرح مشیخه الاستبصار ج ۴ ص ۳۳۲ عمر أکثر من مائه سنه، له کتاب المناسک، و کتاب الحلال و الحرام و لعله هو المسائل التی سأل عنها أخاه موسی بن جعفر« ع» و الاخبار داله علی جلاله قدره و عظم شأنه. لاحظ أخباره فی مقاتل الطالبیین ص ۵۳۴ و ص ۵۴۰ و عمده الطالب ص ۲۴۱ و شرح مشیخه الفقیه ص ۴ و رجال الشیخ الطوسیّ و غیرها.

وَ الْعَبَّاسُ (۱) لِأُمِّ وَلَدٍ ابْنَتُهُ أَسْمَاءُ أُمُّ فَرْوَهَ الَّتِی زَوَّجَهَا مِنِ ابْنِ عَمِّهِ الْخَارِجِ وَ یُقَالُ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ أُمُّ فَرْوَهَ مِنْ فَاطِمَهَ بِنْتِ الْحُسَیْنِ الْأَصْغَرِ وَ أَسْمَاءُ مِنْ أُمِّ وَلَدٍ وَ فَاطِمَهُ مِنْ أُمِّ وَلَدٍ(۲).

**[ترجمه]مناقب: فرزندان امام صادق ع ده نفر بودند اسماعیل امین - . لقب اسماعیل که بزرگ ترین فرزند پدرش بود امین و اعرج بود، پدرش به او محبت بسیار داشت و نسبت به او لطف و محبت می کرد. گروهی از شیعیان گمان می کردند بعد از پدرش او به امامت خواهد رسید، هم به این خاطر که از همه برادرانش بزرگ تر بود و هم اینکه پدرش به وی احترام می گذاشت و او را دوست داشت. اسماعیل در زمان حیات پدرش در عریض از دنیا رفت و بر روی شانه مردم نزد پدرش به مدینه برده شد تا در بقیع دفن گردد، این اتفاق در سال ۱۳۳ و تقریبا بیست سال قبل از وفات امام صادق ع رخ داد. هنگام وفات اسماعیل امام صادق ع حالی داشت که وصف آن شایسته است، امام ع شدیدا جزع و ناله می کرد و بدون کفش و ردا جلوی جنازه اش حرکت می کرد، دستور داد پیش از دفنش تابوت او را بر زمین بگذارند، این کار را چندین بار انجام داد، هر بار صورت او را باز کرده و به او می نگریست، هدف امام این بود که کسانی که گمان می کردند اسماعیل جانشین پدرش خواهد بود یقین پیدا کنند که اسماعیل فوت کرده است و در زمان حیات امام این شبهه از بین برود. با وجود این باز هم گروهی اصرار داشتند اسماعیل امام بعد پدرش است این گروه را اسماعیلیه می گفتند.

مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الأنوارالجامعه لدرر أخبار الأئمه الأطهار (ط - بیروت)، ۱۱۱جلد، دار إحیاء التراث العربی - بیروت، چاپ: دوم، ۱۴۰۳ ق.

- و عبد الله - . عبد الله معروف به افطح بود (زیرا همان طور که در رجال کشی: ۱۶۴ آمده سر بزرگی داشته یا همان طور که در ارشاد: ۳۰۵ آمده پاهای بزرگی داشته است)، او بعد از اسماعیل از همه برادرانش بزرگ تر بود. شیخ مفید در ارشاد گفته است که جایگاه عبد الله نزد پدرش به لحاظ احترام مانند دیگر فرزندان نبود، او به مخالفت با اعتقاد پدرش متهم بود، گفته شده او با حشویه در آمیخته بود و به مذهب مرجئه گرایش داشت. او بعد از پدرش ادعای امامت کرد با این برهان که بزرگ تر از برادران خود است و گروهی پیرو او شدند. عبد الله هفت روز بعد از پدرش فوت کرد و اولین فرد از خانواده ایشان بود که به او پیوست. از پدر او امام صادق ع روایت شده که ایشان به امام موسی کاظم ع فرمود: پسرم برادرت بر جای من می نشیند و بعد از من ادعای امامت می کند کلمه ای با او بحث نکن چون او اولین کسی است که از خانواده به من ملحق می شود. وفات عبد الله تقریبا در سال ۱۴۹ و دهه اول ماه محرم بود. او فقط دختری به اسم فاطمه داشت که نام مادرش علیه دختر حسین بن زید بن علی بود. ابتدا عباس بن موسی عباسی با او ازدواج کرد و بعد پسر عمویش علی بن اسماعیل.

اخبار عبد الله را در کتب فرقه ها در ذکر فطحیه، و در جمهره انساب العرب: ۵۹ و نسب قریش مصعب: ۶۴ و رجال کشی: ۱۶۴ – ۱۶۵ و جامع الرواه ۱ : ۴۷۹ ملاحظه کنید.

- که فرزند فاطمه دختر حسین اصغر بود و موسی که امام بعد از ایشان بود و محمد دیباج - . او به خاطر زیبایی چهره اش معروف به دیباج یا دیباجه است و لقب وی مأمون و کنیه اش ابو جعفر می باشد، مادر او و مادر برادرانش موسی و اسحاق، ام ولد است که به او حمیده می گفتند. محمد دیباج استادی آرام و نزد مردم محبوب بود، او علم و دانش را از پدرش امام جعفر صادق ع روایت می کرد و مردم می نوشتند

- و اسحاق - . او به عریضی معروف است چون در عریض متولد شد، کنیه اش ابو محمد بود و بیش از همه مردم به رسول خدا ص شباهت داشت، مادرش مادر برادرانش موسی و عبد الله بود. شیخ طوسی در کتاب رجال خود او را از اصحاب پدرش امام جعفر صادق ع به شمار آورده است و از قول او حدیث روایت کرده است، شیخ مفید نیز در ارشاد او را ستوده و گفته است: اسحاق شخصی صالح و اهل فضیلت، پرهیزگاری و اجتهاد بود و مردم از قول او حدیث روایت کرده اند. او معتقد به امامت برادرش موسی کاظم ع، و محدثی جلیل القدر بود.

- پسر ام ولد که سومین آن ها بود و علی عریضی - . او ابو الحسن عریضی است نسبت او به عریض بر وزن زبیر می رسد که سرزمینی در مدینه است، اموال خانواده او در این سرزمین قرار داشت. زبیدی در تاج العروس زیل کلمه «عرض» از او نام برده و گفته است: نسب امام ابو الحسن علی بن جعفر عریضی به این سرزمین برمی گردد زیرا به آنجا رفته و در آن سکونت داشت، فرزندان او عریضی ها بودند که به این اسم شناخته می شدند و تعداد فرزندان او زیاد بود. ابو الحسن عریضی کوچک ترین فرزند پدرش بود و در زمان کودکی پدرش را از دست داد، او همراه برادرش محمد دیباج بود هنگامی با گروه طالبیین در مکه قیام کرد. - پسر ام ولد و عباس پسر ام ولد، دختر او اسماء ام فروه بود که با پسر عموی امام ازدواج کرد و گفته شده ایشان سه دختر داشته ام فروه دختر فاطمه دختر حسین اصغر و اسماء پسر ام ولد و فاطمه دختر ام ولد - . مناقب ۳ : ۴۰۰ - .

**[ترجمه]

«۲۷»

نی، [الغیبه] للنعمانی مُحَمَّدُ بْنُ هَمَّام عَنْ حُمَیْدِ بْنِ زِیَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَمَاعَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِی نَجِیحِ الْمِسْمَعِیِّ عَنِ الْفَیْضِ بْنِ الْمُخْتَارِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا تَقُولُ فِی الْأَرْضِ أَتَقَبَّلُهَا مِنَ السُّلْطَانِ ثُمَّ أُوَاجِرُهَا مِنَ الْغَیْرِ عَلَی أَنَّ مَا أَخْرَجَ اللَّهُ فِیهَا مِنْ شَیْ ءٍ کَانَ لِی مِنْ ذَلِکَ النِّصْفُ أَوِ الثُّلُثُ أَوْ أَقَلُّ مِنْ ذَلِکَ أَوْ أَکْثَرُ هَلْ یَصْلُحُ ذَلِکَ قَالَ لَا بَأْسَ بِهِ فَقَالَ لَهُ إِسْمَاعِیلُ ابْنُهُ یَا أَبَتَاهْ لِمَ یحفظ [تَحَفَّظُ] قَالَ أَ وَ لَیْسَ کَذَلِکَ أُعَامِلُ أَکَرَتِی یَا بُنَیَّ أَ لَیْسَ مِنْ أَجْلِ ذَلِکَ کَثِیراً مَا أَقُولُ لَکَ الْزَمْنِی فَلَا تَفْعَلُ فَقَامَ إِسْمَاعِیلُ فَخَرَجَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَمَا عَلَی إِسْمَاعِیلَ أَلَّا یَلْزَمَکَ إِذَا کُنْتَ مَتَی مَضَیْتَ أَفْضَیْتَ الْأَشْیَاءَ إِلَیْهِ مِنْ بَعْدِکَ کَمَا أُفْضِیَتِ الْأَشْیَاءُ إِلَیْکَ مِنْ بَعْدِ أَبِیکَ فَقَالَ یَا فَیْضُ إِنَّ إِسْمَاعِیلَ لَیْسَ مِنِّی کَمَا أَنَا مِنْ أَبِی قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَقَدْ کَانَ لَا شَکَّ فِی أَنَّ الرِّحَالَ تُحَطُّ إِلَیْهِ مِنْ بَعْدِکَ فَإِنْ کَانَ مَا نَخَافُ وَ نَسْأَلُ اللَّهَ مِنْ ذَلِکَ الْعَافِیَهَ فَإِلَی مَنْ وَ أَمْسَکَ عَنِّی فَقَبَّلْتُ رُکْبَتَیْهِ وَ قُلْتُ ارْحَمِ شَیْبَتِی فَإِنَّمَا

ص: ۲۵۹

۱- ۱. ذکره مصعب الزبیری فی کتابه نسب قریش ص ۶۳ و العمیدی فی مشجره ص ۷۶ و الشیخ المفید فی ارشاده و قال: کان فاضلا نبیلا اه و قال مصعب فی کتابه: لا بقیه له.

۲- ۲. المناقب ج ۳ ص ۴۰۰.

هِیَ النَّارُ إِنِّی وَ اللَّهِ لَوْ طَمِعْتُ أَنْ أَمُوتَ قَبْلَکَ مَا بَالَیْتُ وَ لَکِنِّی أَخَافُ أَنْ أَبْقَی بَعْدَکَ فَقَالَ لِی مَکَانَکَ ثُمَّ قَامَ إِلَی سِتْرٍ فِی الْبَیْتِ فَرَفَعَهُ وَ دَخَلَ فَمَکَثَ قَلِیلًا ثُمَّ صَاحَ بِی یَا فَیْضُ ادْخُلْ فَدَخَلْتُ فَإِذَا هُوَ بِمَسْجِدٍ قَدْ صَلَّی وَ انْحَرَفَ عَنِ الْقِبْلَهِ فَجَلَسْتُ بَیْنَ یَدَیْهِ فَدَخَلَ عَلَیْهِ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام وَ هُوَ یَوْمَئِذٍ غُلَامٌ فِی یَدِهِ دِرَّهٌ فَأَقْعَدَهُ عَلَی فَخِذِهِ وَ قَالَ لَهُ بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی مَا هَذِهِ الْمِخْفَقَهُ الَّتِی بِیَدِکَ فَقَالَ مَرَرْتُ بِعَلِیٍّ أَخِی وَ هُوَ فِی یَدِهِ وَ هُوَ یَضْرِبُ بِهَا بَهِیمَهً فَانْتَزَعْتُهَا مِنْ یَدِهِ فَقَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا فَیْضُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ أُفْضِیَتْ إِلَیْهِ صُحُفُ إِبْرَاهِیمَ وَ مُوسَی فَائْتَمَنَ عَلَیْهَا عَلِیّاً ثُمَّ ائْتَمَنَ عَلَیْهَا عَلِیٌّ الْحَسَنَ ثُمَّ ائْتَمَنَ عَلَیْهَا الْحَسَنُ الْحُسَیْنَ وَ ائْتَمَنَ الْحُسَیْنُ عَلَیْهَا عَلِیَّ بْنَ الْحُسَیْنِ ثُمَّ ائْتَمَنَ عَلَیْهَا عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ وَ ائْتَمَنَنِی عَلَیْهَا أَبِی فَکَانَتْ عِنْدِی وَ لِهَذَا ائْتَمَنْتُ ابْنِی هَذَا عَلَیْهَا عَلَی حَدَاثَتِهِ وَ هِیَ عِنْدَهُ فَعَرَفْتُ مَا أَرَادَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ زِدْنِی فَقَالَ یَا فَیْضُ إِنَّ أَبِی کَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ لَا تُرَدَّ لَهُ دَعْوَهٌ أَجْلَسَنِی عَنْ یَمِینِهِ وَ دَعَا فَأُمِّنُ فَلَا تُرَدُّ لَهُ دَعْوَهٌ وَ کَذَلِکَ أَصْنَعُ بِابْنِی هَذَا وَ قَدْ ذَکَرْتُ أَمْسِ بِالْمَوْقِفِ فَذَکَرْتُکَ بِخَیْرٍ قَالَ فَیْضٌ فَبَکَیْتُ سُرُوراً ثُمَّ قُلْتُ لَهُ یَا سَیِّدِی زِدْنِی فَقَالَ إِنَّ أَبِی کَانَ إِذَا أَرَادَ سَفَراً وَ أَنَا مَعَهُ فَنَعَسَ وَ کَانَ عَلَی رَاحِلَتِهِ أَدْنَیْتُ رَاحِلَتِی مِنْ رَاحِلَتِهِ فَوَسَّدْتُهُ ذِرَاعِی الْمِیلَ وَ الْمِیلَیْنِ حَتَّی یَقْضِیَ وَطَرَهُ مِنَ النَّوْمِ وَ کَذَلِکَ یَصْنَعُ بِی وَلَدِی هَذَا فَقُلْتُ زِدْنِی جُعِلْتُ فِدَاکَ فَقَالَ یَا فَیْضُ إِنِّی لَأَجِدُ بِابْنِی هَذَا مَا کَانَ یَعْقُوبُ یَجِدُهُ مِنْ یُوسُفَ فَقُلْتُ سَیِّدِی زِدْنِی فَقَالَ هُوَ صَاحِبُکَ الَّذِی سَأَلْتَ عَنْهُ قُمْ فَأَقِرَّ لَهُ بِحَقِّهِ فَقُمْتُ حَتَّی قَبَّلْتُ یَدَهُ وَ رَأْسَهُ وَ دَعَوْتُ اللَّهَ لَهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَمَا إِنَّهُ لَمْ یُؤْذَنْ لِی فِی الْمَرَّهِ الْأُولَی مِنْکَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أُخْبِرُ بِهِ عَنْکَ قَالَ نَعَمْ أَهْلَکَ وَ وُلْدَکَ وَ رُفَقَاءَکَ وَ کَانَ مَعِی أَهْلِی وَ وُلْدِی وَ کَانَ مَعِی یُونُسُ بْنُ ظَبْیَانَ مِنْ رُفَقَائِی فَلَمَّا أَخْبَرْتُهُمْ حَمِدُوا اللَّهَ عَلَی ذَلِکَ وَ قَالَ یُونُسُ- لَا وَ اللَّهِ حَتَّی أَسْمَعَ ذَلِکَ مِنْهُ وَ کَانَتْ فِیهِ عَجَلَهٌ فَخَرَجَ فَاتَّبَعْتُهُ فَلَمَّا انْتَهَیْتُ إِلَی الْبَابِ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ لَهُ وَ قَدْ سَبَقَنِی

يُونُسُ الْأَمْرُ كَمَا قَالَ لَكَ فَيْضٌ اسْكَتْ وَ اقْبَلْ فَقَالَ سَمِعْتُ وَ أَطَعْتُ ثُمَّ دَخَلْتُ فَقَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام حِينَ دَخَلْتُ يَا فَيْضُ زرقه قُلْتُ لَهُ قَدْ فَعَلْتُ (۱).

**[ترجمه]غيبت نعمانى: فيض بن مختار گفت به امام صادق عليه السّلام عرض كردم فدايت شوم من زمينى را از سلطان اجاره ميكنم بعد بديگرى اجاره ميدهم كه نصف محصول آن يا ثلث يا بيشتر و يا كمتر مال من باشد اين كار اشكالى دارد؟ فرمود نه. پسرش اسماعيل عرض كرد پدر جان اين كار سابقه ندارد. فرمود پسر جان مگر من همين كار را با كشاورزان خودم نميكنم مگر بهمين جهت بتو نميگويم با من باش تو اين كار را نميكنى. اسماعيل از جاى بلند شد و رفت. عرض كردم آقا چه لزومى دارد تا وقتى خودت هستى اسماعيل با شما باشد هر وقت شما رفتى ميراث انبيا و امامت باو ميرسد همان طور كه از پدر بشما رسيد. فرمود: فيض! اسماعيل نسبت بمن آن طور كه من براى پدرم بودم نيست. عرض كردم آقا شكى نيست كه بعد از شما مرجع مردم خواهد بود بالاخره خداى ناكرده اگر اتفاقى افتاد امام ما كيست؟ حضرت صادق جوابى نداد. زانوان مباركش را بوسيده عرض كردم آقا با اين ريش سفيد بمن رحم بفرماييد مسأله آتش جهنم است خدا شاهد است اگر ميدانستم قبل از شما مى ميرم باكى نداشتم ولى ميترسم پس از شما بمانم (و امام خود را نشناسم). فرمود صبر كن از جاى حركت نموده پرده اى را بالا زد و داخل شد مختصرى كه گذشت مرا صدا زد، وارد شدم ديدم در محل نماز است نماز را خواند و روى از قبله برگردانيد در خدمتش نشستم. در اين موقع حضرت موسى بن جعفر كه كودكى بود وارد شد در دستش شلاقى بود او را روى زانوان خود نشاند فرمود پدر و مادرم به فدايت اين شلّاق چيست كه در دست دارى؟ عرض كرد اين شلاق دست برادرم على بود كه با آن چهارپايان را ميزد از دستش گرفتم. امام صادق ع فرمود فيض! صحف ابراهيم و موسى به پيامبر اكرم رسيد او در اختيار على گذاشت بعد ايشان بامام حسن سپرد و امام حسن ع در اختيار امام حسين گذاشت و ايشان به على بن الحسين دادند و ايشان به محمّد بن على ع داد و پدرم آنها را بمن سپرد اين صحف نزد من بود به همين جهت من هم با وجود سنّ كمى كه اين پسرم دارد در اختيار او گذاشتم آن صحف نزد اوست فهميدم منظورش چيست. عرض كردم آقا باز هم بفرماييد. فرمود پدرم هر وقت ميخواست دعايش مستجاب گردد مرا در طرف راست خود مى نشاند دعا ميكرد و من آمين ميگفتم دعايش رد نميشد من نيز همين كار را نسبت باين پسرم انجام مى دهم. ديروز در موقف حج دعا كردم براى تو نيز دعاى خير كردم من از شادى اشك هايم جارى شد. باز گفتم آقا اضافه بفرماييد. فرمود هر وقت پدرم بسفر ميرفت و من با ايشان بودم اگر خوابش ميگرفت مركب سوارى خود را نزديك مركب ايشان ميبردم يك يا دو ميل تكيه بر شانه من ميكرد و باندازه اى كه مايل بود استراحت مينمود اين پسرم نيز نسبت بمن همين طور است. عرض كردم باز بفرماييد فرمود من همان آينده اى كه يعقوب در يوسف مى ديد در آينده اين پسرم مى بينم. باز گفتم اضافه بفرماييد. فرمود اين امام تو است كه از من مى پرسيدى اكنون برخيز و به حق او اقرار كن. برخواستم و دست و سرش را بوسيدم و برايش دعا كردم. امام صادق ع فرمود بار اول بمن اجازه داده نشده بود اين موضوع را براى تو بازگو كنم. عرض كردم آقا اجازه ميدهيد اين جريان را بديگران بگويم؟ فرمود آرى بزن و بچه ات و رفيق هايت بگو. زن و بچه ام همراه من بودند. يونس بن ظبيان نيز از رفقاى من بود كه در اين سفر همراهم بود. وقتى بآنها جريان را گفتم خدا را بر اين نعمت بزرگ سپاس گفتند. يونس گفت نه بخدا من بايد از خود امام بشنوم مردى عجول بود خدمت حضرت صادق ع رفت منهم به دنبال او رفتم همين كه بدر خانه رسيد شنيدم حضرت صادق باو ميفرمايد جريان همان طورى است كه فيض برايت نقل كرده ساكت باش و قبول كن. گفت آقا بچشم قبول كردم. وقتى من وارد شدم حضرت صادق عليه السّلام فرمود فيض اين مطلب را داشته باش و محفوظ نگه دار عرض كردم بچشم - . غيبه

النعمانی: ۱۷۶ - .

**[ترجمه]

«۲۸»

نی، [الغیبه] للنعمانی ابْنُ عُقْدَهَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمُحَمَّدِیِّ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: وَصَفَ إِسْمَاعِیلُ أَخِی لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام دِینَهُ وَ اعْتِقَادَهُ فَقَالَ إِنِّی أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ أَنَّکُمْ وَ وَصَفَهُمْ یَعْنِی الْأَئِمَّهَ وَاحِداً وَاحِداً حَتَّی انْتَهَی إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ وَ إِسْمَاعِیلُ مِنْ بَعْدِکَ قَالَ أَمَّا إِسْمَاعِیلُ فَلَا(۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: اسحاق بن عمار گفت برادرم اسماعیل برای حضرت صادق اعتقاد و دین خود را بازگو کرد. گفت بوحدانیت خدای یکتا و رسالت پیامبر اسلام محمّد مصطفی شهادت میدهم و اینکه جانشینان او علی بن ابی طالب علیه السّلام است یکی یکی ائمه را نام برد تا بحضرت صادق رسید گفت پس از شما اسماعیل فرمود نه اسماعیل نیست - . همان: ۱۷۶ - .

**[ترجمه]

«۲۹»

کش، [رجال الکشی]: الْفَطَحِیَّهُ هُمُ الْقَائِلُونَ بِإِمَامَهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام وَ سُمُّوا بِذَلِکَ لِأَنَّهُ قِیلَ إِنَّهُ کَانَ أَفْطَحَ الرَّأْسِ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ کَانَ أَفْطَحَ الرِّجْلَیْنِ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ إِنَّهُمْ نُسِبُوا إِلَی رَئِیسٍ مِنْ أَهْلِ الْکُوفَهِ یُقَالُ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ فطیح وَ الَّذِینَ قَالُوا بِإِمَامَتِهِ عَامَّهُ مَشَایِخِ الْعِصَابَهِ وَ فُقَهَاؤُهَا مَالُوا إِلَی هَذِهِ الْمَقَالَهِ فَدَخَلَتْ عَلَیْهِمُ الشُّبْهَهُ لِمَا رُوِیَ عَنْهُمْ علیه السلام أَنَّهُمْ قَالُوا الْإِمَامَهُ فِی الْأَکْبَرِ مِنْ وُلْدِ الْإِمَامِ إِذَا مَضَی إِمَامٌ ثُمَّ مِنْهُمْ مَنْ رَجَعَ عَنِ الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ لَمَّا امْتَحَنَهُ بِمَسَائِلَ مِنَ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ لَمْ یَکُنْ عِنْدَهُ فِیهَا جَوَابٌ وَ لَمَّا ظَهَرَ مِنْهُ مِنَ الْأَشْیَاءِ الَّتِی لَا یَنْبَغِی أَنْ تَظْهَرَ مِنَ الْإِمَامِ ثُمَّ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ مَاتَ بَعْدَ أَبِیهِ بِسَبْعِینَ یَوْماً فَرَجَعَ الْبَاقُونَ إِلَّا شُذَّاذاً مِنْهُمْ عَنِ الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ إِلَی الْقَوْلِ بِإِمَامَهِ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام وَ رَجَعُوا إِلَی الْخَبَرِ الَّذِی رُوِیَ أَنَّ الْإِمَامَهَ- لَا تَکُونُ فِی الْأَخَوَیْنِ بَعْدَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ وَ بَقِیَ شُذَّاذٌ مِنْهُمْ عَلَی الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ وَ بَعْدَ أَنْ مَاتَ قَالَ بِإِمَامَهِ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام.

وَ رُوِیَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: أَنَّهُ قَالَ لِمُوسَی یَا بُنَیَّ إِنَّ أَخَاکَ سَیَجْلِسُ مَجْلِسِی وَ یَدَّعِی الْإِمَامَهَ بَعْدِی فَلَا تُنَازِعْهُ بِکَلِمَهٍ فَإِنَّهُ أَوَّلُ أَهْلِی لُحُوقاً بِی (۳).

ص: ۲۶۱

۱- ۱. غیبه النعمانیّ ص ۱۷۶.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۱۷۶.

۳- ۳. رجال الکشّیّ ص ۱۶۴.

**[ترجمه]رجال کشی: فطحی مـذهبان معتقد بامامت عبد اللّه بن جعفر بن محمّد علیه السّلام هستند آنها را فطحی گفته اند چون میگوینـد عبـد اللّه سر بزرگی داشت بعضـی گفته انـد پاهـایش دراز بود. گروهی نیز میگوینـد این لقب بواسـطه یکی از رئیسـهای آنها در کوفه است که عبـد اللّه بن فطیح نام داشت ابتدا گروهی از بزرگان صـحابه و فقها باین مطلب اعتقاد داشـتند چون روایتی داشتند که فرموده اند: امامت در فرزند بزرگتر است. بعضی پس از اینکه او را امتحان کردند و مسائلی از حلال و حرام پرسیدند و جواب صحیح نشنیدند از امامت او برگشتند در ضمن کارهایی میکرد که شایسته امام نبود. عبد اللّه هفتاد روز پس از درگذشت امام صادق ع از دنیا رفت بقیه از امامت او دست کشیدند و بامامت موسی بن جعفر علیه السّلام معتقد شدند مگر گروه انـدکی که میگفتنـد امامت در هیـچ دو برادری جز امام حسن و امام حسـین نخواهد بود این دسـته معدود بر امامت عبد اللّه باقیماندند که آنها نیز بعد از فوت عبد اللّه معتقد بامامت حضرت موسی ابن جعفر شدند.

از امام صادق ع روایت شده که به پسرش موسی بن جعفر ع فرمود: پسرم برادرت ادعای مقام مرا خواهد کرد با او نزاع مکن و حرفی باو مزن او اولین کسی است که بمن ملحق می شود - . رجال کشی: ۱۶۴ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری رجل أفطح بین الفطح أی عریض الرأس.

**[ترجمه]جوهری گفت رجل افطح بین الفطح یعنی کسی که سر بزرگی دارد.

**[ترجمه]

«۳۰»

کش، [رجال الکشی] جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِی یَحْیَی عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: کُنَّا بِالْمَدِینَهِ بَعْدَ وَفَاهِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَا وَ مُؤْمِنُ الطَّاقِ وَ أَبُو جَعْفَرٍ وَ النَّاسُ مُجْتَمِعُونَ عَلَی أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ صَاحِبُ الْأَمْرِ بَعْدَ أَبِیهِ فَدَخَلْنَا عَلَیْهِ أَنَا وَ صَاحِبُ الطَّاقِ وَ النَّاسُ مُجْتَمِعُونَ عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ وَ ذَلِکَ أَنَّهُمْ رَوَوْا عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّ الْأَمْرَ فِی الْکَبِیرِ مَا لَمْ یَکُنْ بِهِ عَاهَهٌ فَدَخَلْنَا نَسْأَلُهُ عَمَّا کُنَّا نَسْأَلُ عَنْهُ أَبَاهُ فَسَأَلْنَاهُ عَنِ الزَّکَاهِ فِی کَمْ تَجِبُ قَالَ فِی مِائَتَیْنِ خَمْسَهٌ قُلْنَا فَفِی مِائَهٍ قَالَ دِرْهَمَانِ وَ نِصْفٌ قُلْنَا لَهُ وَ اللَّهِ مَا تَقُولُ الْمُرْجِئَهُ هَذَا فَرَفَعَ یَدَهُ إِلَی السَّمَاءِ فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ مَا أَدْرِی مَا تَقُولُ الْمُرْجِئَهُ قَالَ فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ ضُلَّالًا لَا نَدْرِی إِلَی أَیْنَ نَتَوَجَّهُ أَنَا وَ أَبُو جَعْفَرٍ الْأَحْوَلُ فَقَعَدْنَا فِی بَعْضِ أَزِقَّهِ الْمَدِینَهِ بَاکِینَ حَیَارَی- لَا نَدْرِی إِلَی مَنْ نَقْصِدُ وَ إِلَی مَنْ نَتَوَجَّهُ نَقُولُ إِلَی الْمُرْجِئَهِ إِلَی الْقَدَرِیَّهِ إِلَی الزَّیْدِیَّهِ إِلَی الْمُعْتَزِلَهِ إِلَی الْخَوَارِجِ قَالَ فَنَحْنُ کَذَلِکَ إِذْ رَأَیْتُ رَجُلًا شَیْخاً لَا أَعْرِفُهُ یُومِئُ إِلَیَّ بِیَدِهِ فَخِفْتُ أَنْ یَکُونَ عَیْناً مِنْ عُیُونِ أَبِی جَعْفَرٍ وَ ذَلِکَ أَنَّهُ کَانَ لَهُ بِالْمَدِینَهِ جَوَاسِیسُ یَنْظُرُونَ عَلَی مَنِ اتَّفَقَ شِیعَهُ جَعْفَرٍ عَلَیْهِ الصَّلَاهُ وَ السَّلَامُ فَیَضْرِبُونَ عُنُقَهُ فَخِفْتُ أَنْ یَکُونَ مِنْهُمْ فَقُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ تَنَحَّ فَإِنِّی خَائِفٌ عَلَی نَفْسِی وَ عَلَیْکَ وَ إِنَّمَا یُرِیدُنِی لَیْسَ یُرِیدُکَ فَتَنَحَّ عَنِّی لَا تَهْلِکْ وَ تُعِینَ عَلَی نَفْسِکَ فَتَنَحَّی غَیْرَ بَعِیدٍ وَ تَبِعْتُ الشَّیْخَ وَ ذَلِکَ أَنِّی ظَنَنْتُ أَنِّی لَا أَقْدِرُ عَلَی

التَّخَلُّصِ مِنْهُ فَمَا زِلْتُ أَتْبَعُهُ حَتَّى وَرَدَ بِی عَلَى بَابِ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَى علیه السلام ثُمَّ خَلَّانِی وَ مَضَى فَإِذَا خَادِمٌ بِالْبَابِ فَقَالَ لِی ادْخُلْ رَحِمَكَ اللَّهُ قَالَ فَدَخَلْتُ فَإِذَا أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام فَقَالَ لِی ابْتِدَاءً- لَا إِلَى الْمُرْجِئَهِ وَ لَا إِلَى الْقَدَرِيَّهِ وَ لَا إِلَى الزَّيْدِيَّهِ وَ لَا إِلَى الْمُعْتَزِلَهِ وَ لَا إِلَى الْخَوَارِجِ إِلَيَّ إِلَيَّ إِلَيَّ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَضَى أَبُوكَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَنْ لَنَا بَعْدَهُ فَقَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَكَ هَدَاكَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ يَزْعُمُ أَنَّهُ مِنْ بَعْدِ أَبِيهِ قَالَ يُرِيدُ عَبْدُ اللَّهِ أَنْ لَا يُعْبَدَ اللَّهُ قَالَ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَمَنْ لَنَا بَعْدَهُ؟

ص: ۲۶۲

فَقَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَکَ هَدَاکَ أَيْضاً قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَنْتَ هُوَ قَالَ لِی مَا أَقُولُ ذَلِکَ.

قُلْتُ فِی نَفْسِی لَمْ أُصِبْ طَرِيقَ الْمَسْأَلَهِ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ عَلَيْکَ إِمَامٌ قَالَ لَا فَدَخَلَنِی شَیْ ءٌ لَا يَعْلَمُهُ إِلَّا اللَّهُ إِعْظَاماً لَهُ وَ هَيْبَهً أَكْثَرَ مَا كَانَ يَحُلُّ بِی مِنْ أَبِيهِ إِذَا دَخَلْتُ عَلَيْهِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَسْأَلُکَ عَمَّا كَانَ يُسْأَلُ أَبُوکَ فَقَالَ سَلْ تُخْبَرْ وَ لَا تُذِعْ فَإِنْ أَذَعْتَ فَهُوَ الذَّبْحُ فَسَأَلْتُهُ فَإِذَا هُوَ بَحْرٌ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ شِيعَتُکَ وَ شِيعَهُ أَبِيکَ ضُلَّالٌ فَأُلْقِی إِلَيْهِمْ وَ أَدْعُوهُمْ إِلَيْکَ فَقَدْ أَخَذْتَ عَلَیَّ بِالْكِتْمَانِ قَالَ مَنْ آنَسْتَ مِنْهُمْ رُشْداً فَأَلْقِ عَلَيْهِمْ وَ خُذْ عَلَيْهِمْ بِالْكِتْمَانِ فَإِنْ أَذَاعُوا فَهُوَ الذَّبْحُ وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى حَلْقِهِ قَالَ فَخَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهِ فَلَقِيتُ أَبَا جَعْفَرٍ فَقَالَ لِی مَا وَرَاکَ قَالَ قُلْتُ الْهُدَى قَالَ فَحَدَّثْتُهُ بِالْقِصَّهِ ثُمَّ لَقِيتُ الْمُفَضَّلَ بْنَ عُمَرَ وَ أَبَا بَصِيرٍ قَالَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ وَ سَلَّمُوا وَ سَمِعُوا كَلَامَهُ وَ سَأَلُوهُ ثُمَّ قَطَعُوا عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ ثُمَّ لَقِيتُ النَّاسَ أَفْوَاجاً قَالَ فَكَانَ كُلُّ مَنْ دَخَلَ عَلَيْهِ قَطَعَ عَلَيْهِ إِلَّا طَائِفَهً مِثْلَ عَمَّارٍ وَ أَصْحَابِهِ فَبَقِیَ عَبْدُ اللَّهِ لَا يَدْخُلُ عَلَيْهِ أَحَدٌ إِلَّا قَلِيلًا مِنَ النَّاسِ قَالَ فَلَمَّا رَأَى ذَلِکَ وَ سَأَلَ عَنْ حَالِ النَّاسِ قَالَ فَأُخْبِرَ أَنَّ هِشَامَ بْنَ سَالِمٍ صَدَّ عَنْهُ النَّاسَ فَقَالَ هِشَامٌ فَأُقْعِدَ لِی بِالْمَدِينَهِ غَيْرُ وَاحِدٍ لِيَضْرِبُونِی (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: هشام بن سالم گفت: پس از درگذشت امام صادق علیه السّلام ما در مدینه بودیم من و مؤمن طاق و ابو جعفر و سایر مردم بامامت عبد اللّه اعتقاد داشتیم. من و مؤمن طاق زمانی که گروهی از مردم در خانه او جمع شده بودند وارد شدیم. اعتقاد ما بامامت ایشان بواسطه روایتی بود که می گفت امامت متعلق بفرزند بزرگتر است مگر آنکه نقصی و عیبی داشته باشد. خواستیم چند مسأله از او سؤال کنیم. گفتیم زکات در چه مقدار واجب می شود؟ گفت در دویست درهم پنج درهم. گفتیم در صد درهم چقدر گفت دو درهم و نصف.

گفتیم بخدا مرجئه چنین نمیگویند. عبد اللّه دست به آسمان برداشته گفت بخدا من نمیدانم مرجئه چه میگویند.

با گمراهی از پیش او خارج شدیم نمیدانستیم بکه پناه بریم. میان کوچه های مدینه نشستیم بگریه کردن حیران و سرگردان نمیدانستیم بکه پناه بریم، امام ما کیست با خود میگفتیم بمرجئه بپیوندیم یا بقدریه، جزو زیدی ها شویم یا بمعتزله ملحق گردیم یا جزو خوارج شویم. در همین موقع ناگاه چشمم به پیرمردی افتاد که با دست بمن اشاره میکند ترسیدیم از جاسوسهای منصور باشد زیرا او در مدینه جاسوسهایی داشت که مواظب باشند طرفداران حضرت بامامت چه کسی معتقد می شوند تا گردن او را بزنند ترسیدیم این شخص از همان ها باشد.

بمؤمن طاق گفتم تو کناره بگیر من از این شخص میترسم اکنون که مرا میخواهد و بتو کاری ندارد خودت را بدام نینداز و بی جهت بکشتن مده او فاصله گرفت من به دنبال پیرمرد رفتم گویا از چنگ او خلاصی نداشتم مرتب او را تعقیب می کردم تا به در خانه موسی بن جعفر علیه السّلام رسیدیم پیر مرد مرا رها کرد و خودش رفت. در این موقع غلامی بر در خانه ایستاد بمن گفت وارد شو خدا تو را رحمت کند وارد شدم حضرت موسی بن جعفر قبل از هر چیز فرمود: بمرجئه و قدریها و زیدیها و معتزله و خوارج پناه نبر بسوی من بسوی من بیا بسوی من!! عرض کردم فدایت شوم پدرت از دنیا رفت؟ فرمود آری. گفتم پس از او امام ما کیست فرمود؟ اگر خدا بخواهد هدایت میشوی. گفتم عبد اللّه خود را امام میداند فرمود عبد اللّه مایل است خدا پرستیده نشود. گفتم پس امام کیست؟ باز فرمود: اگر خدا بخواهد هدایت میشوی. عرض کردم شما امام هستی؟ فرمود: این جواب را نمیدهم. با خود گفتم درست سؤال نکردم گفتم فدایت شوم آیا شما امام داری؟ فرمود نه. ناگهان چنان هیبت و جلال و عظمت آن آقا بر دلم وارد شد، بیش از هیبتی که در زمان امام صادق ع از ایشان در دل داشتم عرض کردم آقا اجازه

میدهی از همان مسائلی که از پدرت میپرسیدم سؤال کنم؟ فرمود بپرس ولی مبادا این مطلب را آشکار کنی که کشته خواهی شد. سؤال کردم دریایی خروشان بود عرض کردم آقا شیعیان شما و پدرت گمراه و سر گردانند اجازه میدهی آنها را متوجه کنم شما دستور دادی که آشکار نکنم. فرمود هر کدام را لایق و شایسته راهنمایی می بینی باو بگو ولی پیمان بگیر که آشکار نکنند اگر آشکار کنند سبب کشته شدن می گردند اشاره بحلقوم مبارک خود نمود. از خدمت ایشان خارج شدم در بین راه مؤمن طاق را دیدم گفت: چه خبر؟ گفتم هدایت یافتیم جریان را توضیح دادم بعد مفضل عمر و ابا بصیر را دیدم آنها خدمت موسی بن جعفر رفتند سخنان ایشان را شنیده مسائلی سؤال کردند و بامامت ایشان یقین پیدا کردند. گفت بعد دسته دسته مردم را میفرستادم همه بامامت موسی بن جعفر یقین پیدا می کردند جز گروهی چون عمار و دوستانش اما عبد اللّٰه دیگر بازارش کساد شد و کسی پیش او نمی رفت. پرسید چه شده که کسی اینجا نمی آید باو گفتند هشام بن سالم مردم را از شما برگردانده چند نفر را در مدینه مأمور کرده بود که مرا بزنند - . رجال کشی: ۱۸۲ - .

**[ترجمه]

«۳۱»

کش، [رجال الکشی] حَمْدَوَیْهِ عَنِ الْخَشَّابِ عَنْ أَبِی أَسْبَاطٍ وَ غَیْرِهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ: قَالَ لِی رَجُلٌ أَحْسَبُهُ مِنَ الْوَاقِفَهِ مَا فَعَلَ أَخُوکَ أَبُو الْحَسَنِ قُلْتُ قَدْ مَاتَ قَالَ وَ مَا یُدْرِیکَ بِذَلِکَ قَالَ قُلْتُ اقْتُسِمَتْ أَمْوَالُهُ وَ أُنْکِحَتْ نِسَاؤُهُ وَ نَطَقَ النَّاطِقُ مِنْ بَعْدِهِ قَالَ وَ مَنِ النَّاطِقُ مِنْ بَعْدِهِ قُلْتُ ابْنُهُ عَلِیٌّ قَالَ فَمَا فَعَلَ قُلْتُ لَهُ مَاتَ قَالَ وَ مَا یُدْرِیکَ أَنَّهُ مَاتَ قُلْتُ قُسِمَتْ أَمْوَالُهُ وَ نُکِحَتْ نِسَاؤُهُ وَ نَطَقَ النَّاطِقُ مِنْ بَعْدِهِ قَالَ وَ مَنِ النَّاطِقُ مِنْ بَعْدِهِ قُلْتُ أَبُو جَعْفَرٍ ابْنُهُ قَالَ فَقَالَ لَهُ أَنْتَ فِی سِنِّکَ وَ قَدْرِکَ وَ أَبُوکَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ تَقُولُ هَذَا الْقَوْلَ فِی هَذَا الْغُلَامِ قَالَ قُلْتُ مَا أَرَاکَ إِلَّا شَیْطَاناً

ص: ۲۶۳

۱- ۱. رجال الکشّیّ ص ۱۸۲.

قَالَ ثُمَّ أَخَذَ بِلِحْيَتِهِ فَرَفَعَهَا إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ قَالَ فَمَا حِيلَتِي إِنْ كَانَ اللَّهُ رَآهُ أَهْلًا لِهَذَا وَ لَمْ يَرَ هَذِهِ الشَّيْبَةَ لِهَذَا أَهْلًا(۱).

**[ترجمه]رجال کشی: علی بن جعفر پسر امام صادق ع گفت مردی که گمان می کنم از واقفی - . کسانی که به امامت حضرت رضا ع اعتقاد نداشتند و در موسی بن جعفر ع توقف کردند. -

مذهبان بود بمن گفت برادرت موسی بن جعفر چه شد؟ گفتم: از دنیا رفت گفت از کجا می دانی؟ گفتم اموالش را تقسیم کردیم، زنانش ازدواج کردند و امام بعد از او جانشینش شد. گفت امام بعد او کیست؟ گفتم پسرش علی (بن موسی الرضا) گفت او چه شد؟ گفتم از دنیا رفت. باز گفت از کجا میدانی مرده است؟ گفتم اموالش را تقسیم کردیم و زنانش ازدواج نمودند و جانشین او اکنون امام است. گفت جانشین او کیست؟ گفتم پسرش ابو جعفر محمّد تقی گفت: تو با این سن و مقامی که داری و با وجود اینکه پدرت امام صادق ع بوده درباره پسر بچه ای این حرف را میزنی؟ گفت تو یک شیطان هستی. در این موقع محاسن خود را گرفت و بطرف آسمان بلند کرده گفت چه می توان کرد وقتی خداوند او را لایق منصب امامت میداند ولی مرا با این محاسن و پیری شایسته نمی داند - . رجال کشی: ۲۶۹ - .

**[ترجمه]

«۳۲»

کش، [رجال الكشي] نَصْرُ بْنُ الصَّبَّاحِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَصْرِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام بِالْمَدِينَةِ وَ عِنْدَهُ عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ وَ أَعْرَابِيٌّ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ جَالِسٌ فَقَالَ لِيَ الْأَعْرَابِيُّ مَنْ هَذَا الْفَتَى وَ أَشَارَ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قُلْتُ هَذَا وَصِيُّ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ يَا سُبْحَانَ اللَّهِ- رَسُولُ اللَّهِ قَدْ مَاتَ مُنْذُ مِائَتَيْ سَنَةٍ وَ كَذَا وَ كَذَا سَنَةً وَ هَذَا حَدَثٌ كَيْفَ يَكُونُ هَذَا وَصِيَّ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قُلْتُ هَذَا وَصِيُّ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى وَ عَلِيٌّ وَصِيُّ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ وَ مُوسَى وَصِيُّ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ جَعْفَرٌ وَصِيُّ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَ مُحَمَّدٌ وَصِيُّ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ عَلِيٌّ وَصِيُّ الْحُسَيْنِ وَ الْحُسَيْنُ وَصِيُّ الْحَسَنِ وَ الْحَسَنُ وَصِيُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَصِيُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ قَالَ وَ دَنَا الطَّبِيبُ لِيَقْطَعَ لَهُ الْعِرْقَ فَقَامَ عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ فَقَالَ يَا سَيِّدِي تَبْدَأُ بِي لِتَكُونَ حِدَّةُ الْحَدِيدِ فِيَّ قَبْلَكَ قَالَ قُلْتُ يَهْنِئُكَ هَذَا عَمُّ أَبِيهِ قَالَ وَ قَطَعَ لَهُ الْعِرْقَ ثُمَّ أَرَادَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام النُّهُوضَ فَقَامَ عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ عليه السلام فَسَوَّى لَهُ نَعْلَيْهِ حَتَّى يَلْبَسَهُمَا(۲).

**[ترجمه]رجال کشی: حسین بن موسی بن جعفر گفت: خدمت امام جواد ع در مدینه بودم. علی بن جعفر (پسر حضرت صادق) نیز حضور داشت مردی عربی از اهالی مدینه در مجلس بود. اعرابی گفت این جوان کیست؟ و به امام محمّد تقی اشاره کرد. گفتم این وصی پیامبر است. گفت سبحان اللّه پیامبر بیش از دویست و چند سال است که فوت شده این شخص جوان است چطور می شود وصی پیغمبر باشد. گفتم این وصی علی بن موسی است ایشان وصی موسی بن جعفر و ایشان وصی محمّد بن علی و ایشان وصی علی بن الحسین و ایشان وصی حسین بن علی و آن جناب وصی حسن بن علی و ایشان وصی علی بن ابی طالب است که علی بن ابی طالب وصی پیامبر است صلوات اللّه علیهم. در این موقع طبیب جلو آمد تا امام محمّد تقی را فصد کند علی بن جعفر از جای حرکت نموده گفت: آقای من اجازه بدهید اول مرا فصد کند تا زهر آهن در من اثر کند بعد شما را فصد نماید. به آن مرد عرب گفتم: این شخص عموی پدر اوست. طبیب رگ او را زد وقتی امام محمّد

تقی ع خواست برخیزد علی بن جعفر بلند شد و کفش های امام را جفت کرد و مقابلش گذاشت تا بپوشد - . همان: ۲۶۹ - .

**[ترجمه]

«۳۳»

کا، [الکافی] حُمَیْدُ بْنُ زِیَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْکِنْدِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمِیثَمِیِّ عَنْ أَبَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَاشِدٍ قَالَ: کُنْتُ مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حِینَ مَاتَ إِسْمَاعِیلُ ابْنُهُ فَأُنْزِلَ فِی قَبْرِهِ ثُمَّ رَمَی بِنَفْسِهِ عَلَی الْأَرْضِ مِمَّا یَلِی الْقِبْلَهَ ثُمَّ قَالَ هَکَذَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِإِبْرَاهِیمَ (۳).

**[ترجمه]کافی: عبد الله بن راشد گفت: وقتی اسماعیل پسر امام صادق ع فوت کرد من همراه امام بودم ایشان داخل قبر رفت بعد به سمت قبله خود را بر زمین انداخت و فرمود: پیامبر ص با فرزندش ابراهیم چنین کرد - . کافی ۳ : ۱۹۴ با مطلبی اضافه در آخرش. - .

**[ترجمه]

«۳۴»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَیْنَهَ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ: رَأَیْتُ ابْناً لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی حَیَاهِ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام یُقَالُ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ فَطِیمٌ (۴) قَدْ

۱- ۱. نفس المصدر ص ۲۶۹.

۲- ۲. المصدر السابق ص ۲۶۹.

۳- ۳. الکافی ج ۳ ص ۱۹۴ بزیاده فی آخره.

۴- ۴. الفطیم: الطفل الذی انتهت مده رضاعه ففطم، و درج بمعنی مشی.

دَرَجَ فَقُلْتُ لَهُ يَا غُلَامُ مَنْ ذَا الَّذِی إِلَی جَنْبِکَ لِمَوْلًی لَهُمْ فَقَالَ هَذَا مَوْلَایَ فَقَالَ لَهُ الْمَوْلَی یُمَازِحُهُ لَسْتُ لَکَ بِمَوْلًی فَقَالَ ذَاکَ شَرٌّ لَکَ فَطَعَنَ فِی جِنَازَهِ الْغُلَامِ فَمَاتَ فَأُخْرِجَ فِی سَفَطٍ إِلَی الْبَقِیعِ فَخَرَجَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ عَلَیْهِ جُبَّهُ خَزٍّ صَفْرَاءُ وَ عِمَامَهٌ صَفْرَاءُ وَ مِطْرَفُ خَزٍّ أَصْفَرُ فَانْطَلَقَ یَمْشِی إِلَی الْبَقِیعِ وَ هُوَ مُعْتَمِدٌ عَلَیَّ وَ النَّاسُ یُعَزُّونَهُ عَلَی ابْنِ ابْنِهِ فَلَمَّا انْتَهَی إِلَی الْبَقِیعِ تَقَدَّمَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فَصَلَّی عَلَیْهِ وَ کَبَّرَ عَلَیْهِ أَرْبَعاً ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَدُفِنَ ثُمَّ أَخَذَ بِیَدِی فَتَنَحَّی بِی ثُمَّ قَالَ إِنَّهُ لَمْ یَکُنْ یُصَلَّی عَلَی الْأَطْفَالِ إِنَّمَا کَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ یَأْمُرُ بِهِمْ فَیُدْفَنُونَ مِنْ وَرَاءُ وَ لَا یُصَلِّی عَلَیْهِمْ وَ إِنَّمَا صَلَّیْتُ عَلَیْهِ مِنْ أَجْلِ أَهْلِ الْمَدِینَهِ کَرَاهِیَهَ أَنْ یَقُولُوا لَا یُصَلُّونَ عَلَی أَطْفَالِهِمْ (۱).

**[ترجمه]کافی: زراره گفت: پسری از امام صادق ع دیدم که در زمان حیات پدرش حضرت باقر تازه براه افتاده بود. غلامی به همراه او بود به آن پسربچه گفتم این کیست؟ گفت غلام من است غلام از روی شوخی گفت من غلام تو نیستم پسربچه گفت این بضرر تو است غلام پسربچه را طوری زد که مرد. جنازه او را در پارچه ای پیچیده بقبرستان بقیع آوردند حضرت باقر در حالی که جبّه ی خز زرد رنگ و عمامه ای بهمین رنگ و ردای خز زرد رنگی بر تن داشت بطرف بقیع می آمد بمن تکیه کرده بود مردم بواسطه فوت پسرزاده اش به او تسلیت می گفتند وقتی به بقیع رسید جنازه بچه را جلو برد و نماز خواند چهار تکبیر گفت دستور داد او را دفن نمایند. بعد دست مرا گرفت و به یک کنار برد فرمود لازم نیست برای بچه ها نماز بخوانند. بعد از پیامبر امیر المؤمنین دستور میداد آنها را دفن میکردند و نماز بر آنها خوانده نمی شد ولی من بر این پسر بچه نماز خواندم تا مردم مدینه نگویند اینها بر بچه های خود نماز نمی خوانند - . کافی ۳ : ۲۰۶ - .

**[ترجمه]

بیان

قد درج أی کان ابتداء مشیه قوله ذاک شر لک أی نفی کونک مولی لی شر لک إذ کونک مولی لی شرف لک.

قوله فی جنازه الغلام کأنه من باب مجاز المشارفه و فی التهذیب (۲) جنان و هو أظهر و قیل هو حتار بالکسر قال فی القاموس (۳) الحتار حلقه الدبر أو ما بینه و بین القبل أو الخط بین الخصیتین و رتق الجفن و شی ء فی أقصی فم البعیر.

قوله من وراء فی التهذیب و الإستبصار من وراء وراء مکررا و قال فی النهایه(۴) و منه حدیث الشفاعه یقول إبراهیم إنی کنت خلیلا من وراء وراء هکذا یروی مبنیا علی الفتح أی من خلف حجاب.

و منه حدیث معقل أنه حدث ابن زیاد بحدیث فقال أ شی ء سمعته من رسول الله صلی الله علیه و آله أو من وراء وراء أی ممن جاء خلفه و بعده و یقال لولد الولد

ص: ۲۶۵

۱- ۱. الکافی ج ۳ ص ۲۰۶.

۲- ۲. التهذیب ج ۳ ص ۱۹۸ و فی المطبوع حدیثا« فی جنازه الغلام» و أخرجه الشیخ أیضا فی الاستبصار ج ۱ ص ۴۷۹.

۳- ۳. القاموس ج ۲ ص ۴.

۴- ۴. النهایه ج ۴ ص ۲۰۷.

الوراء انتهی.

أقول: الظاهر أنه کنایه إما عن عدم الإحضار فی محضر الجماعه للصلاه علیه أو عدم إحضار الناس و إعلامهم لذلک.

و یحتمل أن یکون بیانا للضمیر فی یدفنون أی کان یأمر فی أولاد أولاده بذلک و یحتمل وجها آخر و هو أن یکون المعنی أنه علیه السلام کان یفعل ذلک بعد النبی صلی الله علیه وآله و بعد الأزمنه المتصله بعصره فیکون الغرض بیان کون هذا الحکم مستمرا من زمن النبی صلی الله علیه وآله إلی الأعصار بعده لیظهر کون فعلهم علی خلافه بدعه واضحه.

**[ترجمه]قد درج یعنی تازه به راه افتاده بود، عبارت ذاک شر لک یعنی اینکه انکار می کنی غلام من هستی برای تو بد است زیرا اینکه غلام من باشی موجب شرافت توست. عبارت فی جنازه الغلام گویا از باب مجاز است از باب مشارفت و نزدیکی این اتفاق. در تهذیب - . تهذیب ۳ : ۱۹۸ ، شیخ نیز در استبصار ۱ : ۴۷۹ آن را آورده است. - چنان آمده است که این کلمه واضح تر است و گفته شده حتار با کسره، در قاموس - . قاموس ۲ : ۴ - آمده که حتار حلقه پشت است یا قسمتی که بین پشت و جلوست......... .

عبارت من وراء در تهذیب و استبصار من وراء وراء با تکرار آمده است و در نهایه - . نهایه ۴ : ۲۰۷ - آمده است از آن جمله حدیث شفاعت که ابراهیم می گوید إنی کنت خلیلا من وراء وراء که مبنی بر فتح روایت شده است یعنی من دوستی بودم از ورای حجاب .

از آن جمله حدیث معقل است که برای ابن زیاد حدیثی روایت می کند، او گفت: آیا این حدیث را از رسول خدا ص شنیدی أو من وراء وراء یعنی یا از کسی شنیدی که پس از او آمده است، به فرزند فرزند وراء گفته می شود.

می گویم ظاهرا این عبارت یا کنایه از عدم حضور در جمع برای خواندن نماز برای بچه است و یا احضار نکردن مردم و خبر ندادن به آن ها برای خواندن نماز است.

احتمال دارد که این کلمه توضیحی برای ضمیر یدفنون باشد یعنی ایشان در مورد فرزندان فرزندانش این دستور را می داد، احتمال دیگر آن است که امام ع بعد از پیامبر ص و بعد از زمان های متصل به عصر ایشان این کار را انجام می داد در نتیجه غرض آن است که بگوید این حکم از زمان پیامبر تا زمان های پس از ایشان استمرار داشته با این هدف که بگوید کاری که آن ها بر خلاف آن انجام می دهند بدعت آشکار است.

**[ترجمه]

«۳۵»

کا، [الکافی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَلَّادٍ الصَّیْقَلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عِمَادٍ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام جَالِساً وَ کُنْتُ أَقَمْتُ عِنْدَهُ سَنَتَیْنِ أَکْتُبُ عَنْهُ مَا سَمِعَ مِنْ أَخِیهِ یَعْنِی أَبَا الْحَسَنِ

إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الرِّضَا عليه السلام الْمَسْجِدَ مَسْجِدَ رَسُولِ اللَّهِ فَوَثَبَ عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ بِلَا حِذَاءٍ وَ لَا رِدَاءٍ فَقَبَّلَ يَدَهُ وَ عَظَّمَهُ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا عَمِّ اجْلِسْ رَحِمَكَ اللَّهُ فَقَالَ يَا سَيِّدِي كَيْفَ أَجْلِسُ وَ أَنْتَ قَائِمٌ فَلَمَّا رَجَعَ عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ إِلَى مَجْلِسِهِ جَعَلَ أَصْحَابُهُ يُوَبِّخُونَهُ وَ يَقُولُونَ أَنْتَ عَمُّ أَبِيهِ وَ أَنْتَ تَفْعَلُ بِهِ هَذَا الْفِعْلَ فَقَالَ اسْكُتُوا إِذَا كَانَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَبَضَ عَلَى لِحْيَتِهِ لَمْ يُؤَهِّلْ هَذِهِ الشَّيْبَةَ وَ أَهَّلَ هَذَا الْفَتَى وَ وَضَعَهُ حَيْثُ وَضَعَهُ أُنْكِرُ فَضْلَهُ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِمَّا تَقُولُونَ بَلْ أَنَا لَهُ عَبْدٌ(۱).

**[ترجمه]کافی: محمّد بن حسن بن عماد گفت: نزد علی بن جعفر بن محمّد پسر حضرت صادق نشسته بودم مدت دو سال بود نزد او بودم و هر چه از برادرش موسی بن جعفر علیه السّلام شنیده بود و میگفت و من می نوشتم. در این موقع محمّد بن علی پسر امام رضا ع وارد مسجد پیامبر شد علی بن جعفر با پای برهنه و بدون ردا از جای حرکت کرده باستقبال او رفت دستش را بوسید و بسیار احترام نمود. امام محمّد تقی باو گفت: عمو جان بنشین خدا تو را رحمت کند. گفت: آقای من چگونه بنشینم در حالی که شما ایستاده اید. وقتی علی بن جعفر بازگشت اصحاب او شروع بسرزنش نموده گفتند شما عموی پدر او هستید چرا این کارها را نسبت به او انجام میدهی؟ گفت ساکت باشید بعد با دست محاسن خود را گرفته گفت وقتی خداوند مرا با این پیری شایسته امامت ندانسته و این جوان را لایق امامت دانسته و او را باین مقام مفتخر نموده است من منکر مقامش شوم؟ بخدا پناه میبرم از آنچه شما میگویید من بنده ی او هستم - . کافی ۱ : ۳۲۲ - .

**[ترجمه]

«۳۶»

یب، [تهذیب الأحکام] الْحُسَيْنُ بْنُ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فُسْطَاطَهُ وَ هُوَ يُكَلِّمُ امْرَأَةً فَأَبْطَأْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ ادْنُهْ هَذِهِ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ جَاءَتْ وَ أَنَا أَزْعُمُ أَنَّ هَذَا الْمَكَانَ الَّذِي أَحْبَطَ اللَّهُ فِيهِ حَجَّهَا عَامَ أَوَّلَ كُنْتُ أَرَدْتُ الْإِحْرَامَ فَقُلْتُ ضَعُوا لِيَ الْمَاءَ فِي الْخِبَاءِ فَذَهَبَتِ الْجَارِيَةُ بِالْمَاءِ فَوَضَعَتْهُ فَاسْتَخْفَفْتُهَا فَأَصَبْتُ مِنْهَا فَقُلْتُ اغْسِلِي رَأْسَكِ وَ امْسَحِيهِ مَسْحاً شَدِيداً لَا تَعْلَمُ بِهِ مَوْلَاتُكِ فَإِذَا أَرَدْتِ الْإِحْرَامَ فَاغْسِلِي جَسَدَكِ وَ لَا تَغْسِلِي رَأْسَكِ فَتَسْتَرِيبَ مَوْلَاتُكِ

ص: ۲۶۶

۱- ۱. الکافی ج ۱ ص ۳۲۲.

فَدَخَلَتْ فُسْطَاطَ مَوْلَاتِهَا فَذَهَبَتْ تَتَنَاوَلُ شَيْئاً فَمَسَّتْ مَوْلَاتُهَا رَأْسَهَا فَإِذَا لُزُوجَةُ الْمَاءِ فَحَلَقَتْ رَأْسَهَا وَ ضَرَبَتْهَا فَقُلْتُ لَهَا هَذَا الْمَكَانُ الَّذِي أَحْبَطَ اللَّهُ فِيهِ حَجَّكِ (۱).

**[ترجمه]تهذیب: محمّد بن مسلم گفت خواستم وارد خیمه حضرت صادق شوم دیدم امام با زنی صحبت میکند لحظه ای صبر کردم فرمود وارد شو این زن مادر اسماعیل است که آمده من خیال میکنم اینجا همان مکانی است که سال اول او حج خود را از بین برد و خداوند آن حج را قبول نکرد. من تصمیم داشتم احرام ببندم گفتم آب داخل خیمه بگذارید کنیزم رفت تا آب را داخل خیمه ببرد من که وارد شدم دیدم مانعی برای همبستر شدن با کنیز نیست با او همبستر شدم. گفتم سرت را غسل بده ولی خوب خشك كن كه همسرم صاحب تو نفهمد وقتی خواستی احرام ببندی بدنت را غسل بده دیگر سرت را غسل نده مبادا همسرم متوجه شود. کنیز وارد خیمه همسرم شد رفت تا چیزی بر دارد صاحبش دست به سر او کشید متوجه شد که تر است سر او را تراشید و کتك زد اکنون باو گفتم اینجا همان محلی است که خدا حج تو را نپذیرفت - . تهذیب ۱ : ۱۳۴ ، شیخ در استبصار ۱ : ۱۲۴ آن را آورده است. - .

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام فاستخففتها أی فوجدت إتیانها خفیفه سهله و یحتمل أن یکون کنایه عن المراوده من قولهم استخف فلانا عن رأیه أی حمله علی الخفه و الجهل و أزاله عن رأیه.

**[ترجمه]سخن امام که فرمود: فاستخففتها یعنی همبستر شدن با او را آسان یافتم و احتمال دارد که کنایه از مراوده باشد و از این سخن آن ها گرفته می شود که استخف فلانا عن رأیه یعنی از نادانی او انتقاد کرد و او را از نظرش منصرف ساخت.

**[ترجمه]

«۳۷»

یب، [تهذیب الأحکام] الْحُسَيْنُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حِينَ مَاتَ ابْنُهُ إِسْمَاعِيلُ الْأَكْبَرُ فَجَعَلَ يُقَبِّلُهُ وَ هُوَ مَيِّتٌ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَ لَيْسَ لَا يَنْبَغِي أَنْ يُمَسَّ الْمَيِّتُ بَعْدَ مَا يَمُوتُ وَ مَنْ مَسَّهُ فَعَلَيْهِ الْغُسْلُ فَقَالَ أَمَّا بِحَرَارَتِهِ فَلَا بَأْسَ إِنَّمَا ذَلِكَ إِذَا بَرَدَ(۲).

**[ترجمه]تهذیب الأحکام: اسماعیل بن جابر گفت: زمانی که اسماعیل پسر امام صادق ع فوت کرد نزد امام رفتم، اسماعیل فوت کرده بود و امام شروع کرد به بوسیدن او، گفتم فدایت شوم مگر چنین نیست که نباید مرده را بعد از مرگش لمس کرد که در این صورت فرد باید غسل کند امام فرمود: اگر مرده هنوز گرم باشد عیبی ندارد او را لمس کنیم اما وجوب غسل در صورتی است که مرده سرد شده باشد - . تهذیب ۱ : ۴۲۹ - .

**[ترجمه]

«۳۸»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِیزٍ قَالَ: کَانَتْ لِإِسْمَاعِیلَ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ دَنَانِیرُ وَ أَرَادَ رَجُلٌ مِنْ قُرَیْشٍ أَنْ یَخْرُجَ إِلَی الْیَمَنِ فَقَالَ إِسْمَاعِیلُ یَا أَبَهْ إِنَّ فُلَاناً یُرِیدُ الْخُرُوجَ إِلَی الْیَمَنِ وَ عِنْدِی کَذَا وَ کَذَا دِینَاراً أَ فَتَرَی أَنْ أَدْفَعَهَا إِلَیْهِ یَبْتَاعُ لِی بِهَا بِضَاعَةً مِنَ الْیَمَنِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا بُنَیَّ أَ مَا بَلَغَکَ أَنَّهُ یَشْرَبُ الْخَمْرَ فَقَالَ إِسْمَاعِیلُ هَکَذَا یَقُولُ النَّاسُ فَقَالَ علیه السلام یَا بُنَیَّ لَا تَفْعَلْ فَعَصَی إِسْمَاعِیلُ أَبَاهُ وَ دَفَعَ إِلَیْهِ دَنَانِیرَ فَاسْتَهْلَکَهَا وَ لَمْ یَأْتِهِ بِشَیْ ءٍ مِنْهَا فَخَرَجَ إِسْمَاعِیلُ وَ قُضِیَ أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حَجَّ وَ حَجَّ إِسْمَاعِیلُ تِلْکَ السَّنَةَ فَجَعَلَ یَطُوفُ بِالْبَیْتِ وَ یَقُولُ اللَّهُمَّ آجِرْنِی وَ أَخْلِفْ عَلَیَّ فَلَحِقَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَهَمَزَهُ بِیَدِهِ مِنْ خَلْفِهِ وَ قَالَ لَهُ مَهْ یَا بُنَیَّ فَلَا وَ اللَّهِ مَا لَکَ عَلَی اللَّهِ هَذَا وَ لَا لَکَ أَنْ یُؤْجِرَکَ وَ لَا یُخْلِفَ عَلَیْکَ وَ قَدْ بَلَغَکَ أَنَّهُ یَشْرَبُ الْخَمْرَ فَائْتَمَنْتَهُ.

فَقَالَ إِسْمَاعِیلُ یَا أَبَهْ إِنِّی لَمْ أَرَهُ یَشْرَبُ الْخَمْرَ إِنَّمَا سَمِعْتُ النَّاسَ یَقُولُونَ فَقَالَ یَا بُنَیَّ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ فِی کِتَابِهِ- یُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ یُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِینَ (۳)

ص: ۲۶۷

۱- ۱. التهذیب ج ۱ ص ۱۳۴ و أخرجه الشیخ فی الاستبصار ج ۱ ص ۱۲۴.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۱ ص ۴۲۹.

۳- ۳. سوره التوبه، الآیه: ۶۱.

يَقُولُ يُصَدِّقُ لِلَّهِ وَ يُصَدِّقُ لِلْمُؤْمِنِينَ فَإِذَا شَهِدَ عِنْدَكَ الْمُؤْمِنُونَ فَصَدِّقْهُمْ وَ لَا تَأْتَمِنْ شَارِبَ الْخَمْرِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ- وَ لا تُؤْتُوا السُّفَهاءَ أَمْوالَكُمُ (١) فَأَيُّ سَفِيهٍ أَسْفَهُ مِنْ شَارِبِ الْخَمْرِ إِنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ لَا يُزَوَّجُ إِذَا خَطَبَ وَ لَا يُشَفَّعُ إِذَا شَفَعَ وَ لَا يُؤْتَمَنُ عَلَى أَمَانَةٍ فَمَنِ ائْتَمَنَهُ عَلَى أَمَانَةٍ فَاسْتَهْلَكَهَا لَمْ يَكُنْ لِلَّذِي ائْتَمَنَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُؤْجِرَهُ وَ لَا يُخْلِفَ عَلَيْهِ (٢).

أقول: أوردنا بعض أحوال محمد بن جعفر في باب احتجاج الرضا عليه السلام على أرباب الملل و بعض أحوال إسماعيل في باب مكارم أخلاق أبيه عليه السلام.

**[ترجمه]كافى: اسماعيل پسر امام صادق ع مقدارى پول داشت مردى از قريش تصميم گرفت به يمن سفر كند. اسماعيل خدمت حضرت صادق رسيده عرض كرد پدر جان فلان كس ميخواهد بيمن برود و من فلان قدر پول دارم صلاح ميدانى در اختيار او بگذارم تا از يمن چيزى برايم بخرد؟ امام صادق فرمود: پسر جان مگر نشنيدى كه او شراب ميخورد؟ اسماعيل گفت: مردم چنين ميگويند. فرمود: اين كار را نكن. ولى اسماعيل بر خلاف دستور پدر پول را باو سپرد آن مرد پول اسماعيل را هدر داد و چيزى از سفر يمن نياورد. اتفاقا همان سال اسماعيل و امام صادق ع بحج رفتند اسماعيل مشغول طواف خانه خدا بود و ميگفت خدايا پاداش مرا در مورد آن پول بده و عوض آن را عطا كن. امام صادق عليه السّلام از پشت با دست بازويش را فشار داده فرمود نه پسرم حقى بر خدا ندارى نه پاداش ميدهد و نه عوض آن را خواهد داد چون تو شنيده بودى كه او شراب ميخورد گفت پدر! من كه نديدم او شراب بخورد از مردم شنيدم. فرمود پسر جان خداوند در قرآن ميفرمايد: «يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ يُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ» - . توبه / ۶۱ - {به خدا ايمان دارد و [سخن] مؤمنان را باور مى كند} يعنى سخن خداوند و مؤمنين را باور مى كند. وقتى مؤمنين گفتند او شراب خوار است بايد سخن ايشان را باور مى كردى و به شراب خوار اعتماد نمى كردى خداوند در قرآن ميفرمايد: «وَ لا تُؤْتُوا السُّفَهاءَ أَمْوالَكُمُ» - . نساء / ۵ - { و اموال خود را به سفيهان مدهيد}. چه كسى از شراب خوار نادان تر است به شراب خوار نبايد زن داد و نبايد وساطت او را پذيرفت و نبايد او را امين دانست هر كس باو اعتماد كند اگر مالش از دست رفت نه خدا باو اجرى ميدهد و نه عوض آن مال را خواهد داد - . كافى ۶ : ۲۹۹ - .

مى گويم بعضى از احوال امام صادق ع را در باب احتجاج امام رضا ع بر ارباب ملت ها و بعضى از احوال اسماعيل را در باب مكارم اخلاق پدر او آورده ايم.

**[ترجمه]

«۳۹»

محص، [التمحيص] بِإِسْنَادِهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ مُعَتِّباً يُحَدِّثُ: أَنَّ إِسْمَاعِيلَ بْنَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام حُمَّ حُمَّى شَدِيدَةً فَأَعْلَمُوا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بِحُمَّاهُ فَقَالَ ائْتِهِ فَسَلْهُ أَيَّ شَيْءٍ عَمِلْتَ الْيَوْمَ مِنْ سُوءٍ فَعَجَّلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْعُقُوبَةَ قَالَ فَأَتَيْتُهُ فَإِذَا هُوَ مَوْعُوكٌ فَسَأَلْتُهُ عَمَّا عَمِلَ فَسَكَتَ وَ قِيلَ لِي إِنَّهُ ضَرَبَ بِنْتَ زُلْفَى الْيَوْمَ بِيَدِهِ فَوَقَعَتْ عَلَى دُرَّاعَةِ الْبَابِ فَعَقَرَ وَجْهَهَا فَأَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالُوا فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِأَوْلَادِنَا الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ دَعَا بِالْجَارِيَةِ فَقَالَ اجْعَلِي إِسْمَاعِيلَ فِي حِلٍّ مِمَّا ضَرَبَكِ فَقَالَتْ هُوَ فِي حِلٍّ فَوَهَبَ لَهَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ شَيْئاً ثُمَّ قَالَ لِي اذْهَبْ فَانْظُرْ مَا حَالُهُ قَالَ فَأَتَيْتُهُ وَ قَدْ تَرَكَتْهُ الْحُمَّى.

**[ترجمه]تمحیص: عبد اللّه بن سنان گفت از معتب شنیدم که اسماعیل پسر امام صادق ع مبتلا به تب شدیدی شد جریان را بحضرت صادق خبر دادند فرمود برو از او بپرس امروز چه کار ناشایستی کرده ای که خداوند فوری تو را بکیفر آن مبتلا ساخت؟ وقتی وارد شدم در بستر افتاده بود از کارش پرسیدم چیزی نگفت ولی بمن گفتند امروز کنیزی را که دختر شخصی بنام زلفی بود زده است. کنیز به در اطاق بر خورد نموده و صورتش مجروح شده است. خدمت حضرت صادق رسیدم و جریان را عرض کردم. فرمود خدا را سپاس که فرزندان ما خانواده را در همین دنیا کیفر میکند. آن کنیز را خواست باو فرمود: اسماعیل را به خاطر کتکی که بتو زده حلال کن گفت حلال کردم. امام علیه السّلام باو چیزی بخشید باز فرمود برو ببین حالش چطور است وقتی رفتم دیدم تب او قطع شده است.

**[ترجمه]

«۴۰»

یر، [بصائر الدرجات] فَضَالَةُ عَنِ ابْنِ عَمِيرَةَ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ حَيَّانَ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِبِرِّ ابْنِهِ إِسْمَاعِيلَ لَهُ وَ قَالَ لَقَدْ كُنْتُ أُحِبُّهُ وَ قَدِ ازْدَادَ إِلَيَّ حُبّاً الْخَبَرَ(۳).

ص: ۲۶۸

۱- ۱. سوره النساء، الآیه: ۵.

۲- ۲. الکافی ج ۶ ص ۲۹۹.

۳- ۳. وقع وهم من النسّاخ فی وضع رمز(یر) الذی هو رمز لبصائر الدرجات، و الصواب(ین) الذی هو رمز لکتاب الزهد للحسین بن سعید الأهوازی، کما فی ج ۱۶ ص ۲۵ باب بر الوالدین من البحار، و الحدیث موجود فی کتاب الزهد المذکور باب بر الوالدین و القرابه و العشیره و القطیعه و هو الحدیث الثالث من الباب، و تمام الخبر نقلا. عنه: ان رسول اللّه« ص» أتته أخته من الرضاعه، فلما أن نظر إلیها سربها و بسط رداءه لها فأجلسها علیه، ثمّ أقبل یحدثها و یضحک فی وجهها ثمّ قامت فذهبت، ثمّ جاء أخوها فلم یصنع به ما صنع بها، فقیل یا رسول اللّه صنعت بأخته ما لم تصنع به و هو رجل؟ فقال: لانها کانت أبر بأبیها منه.

أقول: سيأتی تمامه فی باب بر الوالدين.

**[ترجمه]بصائر: عمار بن حيان گفت امام صادق عليه السّلام از نيكوكاری كه اسماعيل فرزندش نسبت باو نموده خبر داد و فرمود من او را دوست داشتم ولی حالا محبتم به او زيادتر شد.

می گويم اين حديث به صورت كامل در باب نيكی به والدين خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۴۱»

كِتَابُ زَيْدٍ النَّرْسِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَةَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا بَدَا لِلَّهِ بَدَاءٌ أَعْظَمُ مِنْ بَدَاءٍ لَهُ فِی إِسْمَاعِيلَ ابْنِی (۱).

**[ترجمه]زيد نرسی: امام صادق ع فرمود: برای خدا بدائی بزرگتر از بدائی كه برای اسماعيل پسرم پديد آمد پيدا نشده است - . اصل زيد النرسی: ۴۹ از اصول شش گانه - .

**[ترجمه]

«۴۲»

وَ مِنْهُ، عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنِّی نَاجَيْتُ اللَّهَ وَ نَازَلْتُهُ فِی إِسْمَاعِيلَ ابْنِی أَنْ يَكُونَ مِنْ بَعْدِی فَأَبَی رَبِّی إِلَّا أَنْ يَكُونَ مُوسَی ابْنِی (۲).

**[ترجمه]در همان كتاب می نويسد: امام صادق ع فرمود: من با خدا درباره اسماعيل راز و نياز كردم كه او امام پس از من باشد ولی خداوند امتناع ورزيد و خواست كه حتما پسرم موسی امام باشد - . اصل زيد النرسی: ۴۹ از اصول شش گانه - .

**[ترجمه]

«۴۳»

وَ مِنْهُ، عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ شَيْطَاناً قَدْ وَلِعَ بِابْنِی إِسْمَاعِيلَ يَتَصَوَّرُ فِی صُورَتِهِ لِيَفْتِنَ بِهِ النَّاسَ وَ إِنَّهُ لَا يَتَصَوَّرُ فِی صُورَةِ نَبِيٍّ وَ لَا وَصِيِّ نَبِيٍّ فَمَنْ قَالَ لَكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ إِسْمَاعِيلَ ابْنِی حَيٌّ لَمْ يَمُتْ فَإِنَّمَا ذَلِكَ الشَّيْطَانُ تَمَثَّلَ لَهُ فِی صُورَةِ إِسْمَاعِيلَ مَا زِلْتُ أَبْتَهِلُ إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِی إِسْمَاعِيلَ ابْنِی أَنْ يُحْيِيَهُ لِی وَ يَكُونَ الْقَيِّمَ مِنْ بَعْدِی فَأَبَی رَبِّی ذَلِكَ وَ إِنَّ هَذَا شَيْ ءٌ لَيْسَ إِلَی الرَّجُلِ مِنَّا يَضَعُهُ حَيْثُ يَشَاءُ وَ إِنَّمَا ذَلِكَ عَهْدٌ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَعْهَدُهُ إِلَی مَنْ يَشَاءُ فَشَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ ابْنِی مُوسَی وَ أَبَی أَنْ يَكُونَ إِسْمَاعِيلَ وَ لَوْ جَهَدَ الشَّيْطَانُ أَنْ يَتَمَثَّلَ بِابْنِی مُوسَی مَا قَدَرَ عَلَی ذَلِكَ أَبَداً وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ (۳).

۱- ۱. أصل زيد النرسی ص ۴۹ من الأصول السته عشر طبع ايران.

۲- ۲. أصل زيد النرسی ص ۴۹ من الأصول السته عشر طبع ايران.

۳- ۳. أصل زيد النرسی ص ۴۹ من الأصول السته عشر طبع ايران.

**[ترجمه]امام صادق ع فرمود: شیطانی شیفته پسرم اسماعیل شده است و به شکل او در می آید تا مردم را فریب دهد این شیطان به شکل پیامبر و یا جانشین پیامبر در نمی آید پس هر کس از مردم به تو گفت که پسرم اسماعیل زنده است و نمرده بدان که او همان شیطان است که به شکل اسماعیل برای او ظاهر شده است. من پیوسته در مورد اسماعیل پسرم با خدا راز و نیاز و زاری می کردم تا خداوند او را برایم زنده کند و او پس از من قیم باشد امام خداوند از این کار امتناع ورزید و این امری است که در اختیار هیچ یک از ما نیست تا بتوانیم هر که را بخواهیم انتخاب کنیم بلکه این امر عهدی است از جانب خداوند عز و جل که آن را به هر که بخواهد عطا می کند و خداوند خواست امام پس از من پسرم موسی باشد و امتناع ورزید از اینکه اسماعیل امام باشد. اگر شیطان تلاش می کرد که به شکل پسرم موسی ظهور کند هرگز نمی توانست چنین کاری کند، خدا را شکر - . اصل زید النرسی: ۴۹ از اصول شش گانه - .

**[ترجمه]

باب ۹ أحوال أقربائه و عشائره و ما جرى بينه و بينهم و ما وقع عليهم من الجور و الظلم و أحوال من خرج في زمانه عليه السلام من بني الحسن عليه السلام و أولاد زيد و غيرهم

الأخبار

«۱»

ير، [بصائر الدرجات] إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي عِمْرَانَ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ يُونُسَ عَنْ عَلِيٍّ الصَّائِغِ قَالَ: لَقِيَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَدَعَاهُ مُحَمَّدٌ إِلَى مَنْزِلِهِ فَأَبَى أَنْ يَذْهَبَ مَعَهُ وَ أَرْسَلَ مَعَهُ إِسْمَاعِيلَ وَ أَوْمَأَ إِلَيْهِ أَنْ كُفَّ وَ وَضَعَ يَدَهُ عَلَى فِيهِ وَ أَمَرَهُ بِالْكَفِّ فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى مَنْزِلِهِ أَعَادَ إِلَيْهِ الرَّسُولَ لِيَأْتِيَهُ فَأَبَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ أَتَى الرَّسُولُ مُحَمَّداً فَأَخْبَرَهُ بِامْتِنَاعِهِ فَضَحِكَ مُحَمَّدٌ ثُمَّ قَالَ مَا مَنَعَهُ مِنْ إِتْيَانِي إِلَّا أَنَّهُ يَنْظُرُ فِي الصُّحُفِ قَالَ فَرَجَعَ إِسْمَاعِيلُ فَحَكَى لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْكَلَامَ فَأَرْسَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رَسُولًا مِنْ قِبَلِهِ وَ قَالَ إِنَّ إِسْمَاعِيلَ أَخْبَرَنِي بِمَا كَانَ مِنْكَ وَ قَدْ صَدَقْتَ إِنِّي أَنْظُرُ فِي الصُّحُفِ الْأُولَى صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى فَسَلْ نَفْسَكَ وَ أَبَاكَ هَلْ ذَلِكَ عِنْدَكُمَا قَالَ فَلَمَّا أَنْ بَلَّغَهُ الرَّسُولُ سَكَتَ فَلَمْ يُجِبْ بِشَيْءٍ وَ أَخْبَرَ الرَّسُولُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بِسُكُوتِهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذَا أَصَابَ وَجْهُ الْجَوَابِ قَلَّ الْكَلَامُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: على صائغ گفت حضرت صادق با محمّد بن عبد اللّه بن حسن ملاقات كرد محمّد او را بمنزل خود دعوت نمود امام عليه السّلام از رفتن امتناع ورزيد اسماعيل را فرستاد و اشاره كرد كه چيزى نگويد با دست بر روى دهان خود گذاشت كه سخنى نگويد. وقتى بمنزل رفت باز يك نفر را فرستاد كه امام بيايد امام صادق ع نرفت. فرستاده برگشت و اطلاع داد كه امام امتناع كرده است. محمّد خنديده گفت چيزى او را از آمدن باز نميدارد جز اينكه مشغول مطالعه صحف است (از روى تمسخر اين حرف را زد). اسماعيل برگشت و حرف محمّد را براى پدر خود نقل نمود امام عليه السّلام يك نفر را فرستاده فرمود اسماعيل سخن تو را بمن گفت، راست ميگويى من صحف اولى را صحف ابراهيم و موسى را مطالعه ميكنم. از خود و پدرت بپرس ببين اين كتابها پيش شما هست. پيغام امام را كه رساند محمّد سكوت كرده جوابى نداد فرستاده سكوت محمّد را بامام عرض كرد فرمود وقتى جواب درستى بشنوند كمتر سخن ميگويند - . بصائر الدرجات ۳ : ۳۷ باب ۱۰

- .

**[ترجمه]

«۲»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمَلِكِ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام نَحْواً مِنْ سِتِّينَ رَجُلًا وَ هُوَ وَسَطُنَا فَجَاءَ عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ فَقَالَ لَهُ كُنْتُ مَعَ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَالِساً فَذَكَرُوا أَنَّكَ تَقُولُ إِنَّ عِنْدَنَا كِتَابَ عَلِيٍّ فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ مَا تَرَكَ عَلِيٌّ كِتَاباً وَ إِنْ كَانَ تَرَكَ عَلِيٌّ كِتَاباً مَا هُوَ إِلَّا إِهَابَيْنِ وَ لَوَدِدْتُ أَنَّهُ عِنْدَ غُلَامِی هَذَا فَمَا أُبَالِی عَلَيْهِ

ص: ۲۷۰

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۳ باب ۱۰ ص ۳۷.

قَالَ فَجَلَسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ مَا هُوَ وَ اللَّهِ كَمَا يَقُولُونَ إِنَّهُمَا جَفْرَانِ مَكْتُوبٌ فِيهِمَا- لَا وَ اللَّهِ إِنَّهُمَا لَإِهَابَانِ عَلَيْهِمَا أَصْوَافُهُمَا وَ أَشْعَارُهُمَا مَدْحُوسَيْنِ كُتُباً فِي أَحَدِهِمَا وَ فِي الْآخَرِ سِلَاحُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عِنْدَنَا وَ اللَّهِ صَحِيفَةٌ طُولُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعاً مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ حَلَالٍ وَ حَرَامٍ إِلَّا وَ هُوَ فِيهَا حَتَّى إِنَّ أَرْشَ الْخَدْشِ وَ قَالَ بِظُفُرِهِ عَلَى ذِرَاعِهِ فَخَطَّ بِهِ وَ عِنْدَنَا مُصْحَفُ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ أَمَا وَ اللَّهِ مَا هُوَ فِي الْقُرْآنِ (۱).

**[ترجمه]بصائر: محمّد بن عبد الملک گفت ما در حدود شصت نفر در خدمت حضرت صادق بودیم و ایشان در وسط ما بود عبد الخالق پسر عبد ربه آمد و گفت من پیش ابراهیم بن محمّد نشسته بودم صحبت از این شد که شما مدعی هستی کتاب حضرت علی نزد شما است. امام صادق فرمود نه بخدا حضرت علی ع کتابی نداشت فقط دو پوست پیش ما هست که میل داشتم آنها پیش این غلامم باشد و اهمیتی ندارد. امام علیه السّلام نشست بعد بما توجه نموده فرمود بخدا آن طور که میگویند نیست که دو جفر نوشته باشد بخدا دو پوست تخت است که هنوز پشم ها و مویهای آن نریخته یکی از آن دو پر از کتاب و نوشته است و در پوست تخت دیگر اسلحه پیامبر اکرم است. بخدا سوگند پیش ما صحیفه ایست بطول هفتاد ذراع خداوند حلال و حرامی ندارد جز اینکه در آن صحیفه ذکر شده حتی جریمه یک خدشه وارد کردن. با ناخن خود روی دست خط کشید حتی باین اندازه خدشه وارد کردن. مصحف فاطمه علیها السّلام که در قرآن نیست نزد ما است - . همان ۳ : ۴۰ باب ۱۴ - .

**[ترجمه]

بیان

مدحوسین أی مملوءین.

**[ترجمه]مدحوسین یعنی پر.

**[ترجمه]

«۳»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: كُنْتُ جَالِساً عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ رَجُلٌ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ يَقُولُ مَا لَنَا فِي هَذَا الْأَمْرِ مَا لَيْسَ لِغَيْرِنَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَعْدَ كَلَامٍ أَ مَا تَعْجَبُونَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ يَزْعُمُ أَنَّ أَبَاهُ عَلِيّاً لَمْ يَكُنْ إِمَاماً وَ يَقُولُ إِنَّهُ لَيْسَ عِنْدَنَا عِلْمٌ وَ صَدَقَ وَ اللَّهِ مَا عِنْدَهُ عِلْمٌ وَ لَكِنْ وَ اللَّهِ وَ أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ إِنَّ عِنْدَنَا سِلَاحَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ سَيْفَهُ وَ دِرْعَهُ وَ عِنْدَنَا وَ اللَّهِ مُصْحَفُ فَاطِمَةَ مَا فِيهِ آيَةٌ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ إِنَّهُ لَإِمْلَاءٌ مِنْ إِمْلَاءِ رَسُولِ اللَّهِ وَ خَطَّهُ عَلِيٌّ بِيَدِهِ وَ الْجَفْرُ وَ مَا يَدْرُونَ مَا هُوَ مِسْكُ شَاةٍ أَوْ مِسْكُ بَعِيرٍ(۲).

**[ترجمه]بصائر: علی بن سعید گفت: خدمت امام صادق ع نشسته بودم مردی گفت: فدایت شوم عبد اللَّه بن حسن میگوید آنچه از امر امامت در اختیار ما است نزد دیگری نیست. امام صادق علیه السّلام پس از سخنانی فرمود از عبد اللَّه تعجب نمی

کنید؟ خیال میکند پدرش علی امام نبوده میگوید علمی نزد ما نیست بخدا راست میگوید او علمی ندارد ولی بخدا سوگند- اشاره بسینه خود کرد- اسلحه پیامبر زره و شمشیرش نزد ما است و مصحف فاطمه که یک آیه از قرآن در آن نیست نزد ما است و گفتاری از پیامبر اکرم وجود دارد که علی علیه السّلام بخط خود نوشته است. جفر نیز نزد ما است که نمیدانند جفر چیست پوست گوسفند یا شتر نیست - . بصائر الدرجات ۳ : ۴۱ باب ۱۴ با اضافاتی در آخر آن - .

**[ترجمه]

«۴»

یر، [بصائر الدرجات] ابْنُ یَزِیدَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَیْنَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سَعِیدٍ قَالَ: کُنْتُ قَاعِداً عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ أُنَاسٌ مِنْ أَصْحَابِنَا فَقَالَ لَهُ مُعَلَّی بْنُ خُنَیْسٍ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا لَقِیتَ مِنَ الْحَسَنِ بْنِ الْحَسَنِ ثُمَّ قَالَ لَهُ الطَّیَّارُ جُعِلْتُ فِدَاکَ بَیْنَا أَنَا أَمْشِی فِی بَعْضِ السِّکَکِ إِذْ لَقِیتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ عَلَی حِمَارٍ حَوْلَهُ أُنَاسٌ مِنَ الزَّیْدِیَّهِ فَقَالَ لِی أَیُّهَا الرَّجُلُ إِلَیَّ إِلَیَّ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ مَنْ صَلَّی صَلَاتَنَا وَ اسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا وَ أَکَلَ ذَبِیحَتَنَا فَذَاکَ الْمُسْلِمُ الَّذِی لَهُ ذِمَّهُ اللَّهِ وَ ذِمَّهُ رَسُولِهِ مَنْ شَاءَ أَقَامَ وَ مَنْ شَاءَ ظَعَنَ فَقُلْتُ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ وَ لَا یَغُرَّنَّکَ

ص: ۲۷۱

۱- ۱. نفس المصدر ج ۳ باب ۱۴ ص ۴۰.

۲- ۲. المصدر السابق ج ۳ باب ۱۴ ص ۴۱ بزیاده فی آخره.

هَؤُلَاءِ الَّذِینَ حَوْلَکَ.

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِلطَّیَّارِ فَلَمْ تَقُلْ لَهُ غَیْرَهُ قَالَ لَا قَالَ فَهَلَّا قُلْتَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ ذَلِکَ وَ الْمُسْلِمُونَ مُقِرُّونَ لَهُ بِالطَّاعَهِ فَلَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ وَقَعَ الِاخْتِلَافُ انْقَطَعَ ذَلِکَ فَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِیٍّ الْعَجَبُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ إِنَّهُ یَهْزَأُ وَ یَقُولُ هَذَا فِی جَفْرِکُمُ الَّذِی تَدَّعُونَ فَغَضِبَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ الْعَجَبُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ یَقُولُ لَیْسَ فِینَا إِمَامٌ صَدَقَ مَا هُوَ بِإِمَامٍ وَ لَا کَانَ أَبُوهُ إِمَاماً یَزْعُمُ أَنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام لَمْ یَکُنْ إِمَاماً وَ یُرَدِّدُ ذَلِکَ وَ أَمَّا قَوْلُهُ فِی الْجَفْرِ فَإِنَّمَا هُوَ جِلْدُ ثَوْرٍ مَذْبُوحٍ کَالْجِرَابِ فِیهِ کُتُبٌ وَ عِلْمُ مَا یَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَیْهِ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ مِنْ حَلَالٍ وَ حَرَامٍ إِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَطَّ عَلِیٌّ علیه السلام بِیَدِهِ وَ فِیهِ مُصْحَفُ فَاطِمَهَ مَا فِیهِ آیَهٌ مِنَ الْقُرْآنِ وَ إِنَّ عِنْدِی خَاتَمَ رَسُولِ اللَّهِ وَ دِرْعَهُ وَ سَیْفَهُ وَ لِوَاءَهُ وَ عِنْدِی الْجَفْرُ عَلَی رَغْمِ أَنْفِ مَنْ زَعَمَ (۱).

**[ترجمه]بصائر: علی بن سعید گفت خدمت حضرت صادق نشسته بودم گروهی از شیعیان نیز حضور داشتند. معلی بن خنیس گفت فدایت شوم چقدر از حسن بن حسن مصیبت کشیدی. طیار عرض کرد در بین راه محمّد بن عبد اللَّه بن حسن را دیدم سوار بر الاغ بود و گروهی از زیدیه اطرافش را گرفته بودند چشمش که بمن افتاد گفت بیا بیا! پیامبر اکرم فرمود هر که نماز ما را بخواند و بطرف قبله ما بایستد و کشتار ما را بخورد او مسلمانی است که در پناه خدا و پیامبر است هر که میخواهد بخواهد و هر که نمیخواهد برود. گفتم از خدا بترس اینها که اطراف تو را گرفته اند فریبت ندهند. امام صادق علیه السّلام به طیار گفت: دیگر چیزی نگفتی؟ گفت: نه. فرمود: چرا نگفتی که این فرمایش را پیامبر موقعی فرمود که مسلمانان همه مطیع او بودند بعد از درگذشت او اختلاف ایجاد شد و این مطلب از بین رفت. محمّد بن عبد اللَّه بن علی گفت از عبد اللَّه بن حسن تعجب می کنم که از روی تمسخر میگوید این مطلب در جفر شما است که ادعا میکنید؟ امام صادق خشمگین شده فرمود: از عبد اللَّه بن حسن باید تعجب کرد که میگوید در میان ما امام واقعی نیست راست گفت نه خودش امام است و نه پدرش امام بود او خیال میکند علی بن ابی طالب امام نبوده و این مطلب را ردّ میکند. اما اینکه از جفر صحبت کرده آن جفر پوست گاوی است مانند خیک و در آن نوشته هایی است که جواب هر چه مردم تا روز قیامت از حلال و حرام بآن احتیاج داشته باشند بفرموده پیغمبر و خط علی وجود دارد و در همان جفر مصحف فاطمه هست که یک آیه از قرآن در آن نیست انگشتر پیامبر و زره و شمشیر و پرچم در نزد من است بله جفر نزد من است دماغ کسی که به تمسخر میگیرد بخاک مالیده شود - .بصائر الدرجات ۳ : ۴۱ باب ۱۴ - .

**[ترجمه]

«۵»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی هَاشِمٍ وَ جَعْفَرُ بْنُ بَشِیرٍ عَنْ عَنْبَسَهَ عَنِ ابْنِ خُنَیْسٍ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ أَقْبَلَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَسَلَّمَ عَلَیْهِ ثُمَّ ذَهَبَ وَ رَقَّ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ دَمَعَتْ عَیْنُهُ فَقُلْتُ لَهُ لَقَدْ رَأَیْتُکَ صَنَعْتَ بِهِ مَا لَمْ تَکُنْ تَصْنَعُ قَالَ رَقَقْتُ لَهُ لِأَنَّهُ یَنْسُبُ فِی أَمْرٍ لَیْسَ لَهُ لَمْ أَجِدْهُ فِی کِتَابِ عَلِیٍّ مِنْ خُلَفَاءِ هَذِهِ الْأُمَّهِ وَ لَا مُلُوکِهَا(۲).

**[ترجمه]بصائر: ابن خنیس گفت خدمت حضرت صادق بودم محمّد بن عبد اللّه بن حسن آمد سلام کرده رفت امام علیه السّلام چشمهایش پر از اشک شد عرض کردم آقا کاری کردی که تاکنون نمیکردی. فرمود دلم بحالش سوخت زیرا مردم او را بمقامی نسبت میدهند که مال او نیست در نوشته های حضرت علی علیه السّلام نام او را جزو خلفا و پادشاهان ندیده ام - . همان ۴ : ۴۵ باب ۲ - .

**[ترجمه]

«۶»

یر، [بصائر الدرجات] ابْنُ يَعْقُوبَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ جَمَاعَهٍ سَمِعُوا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: يَقُولُ وَ قَدْ سُئِلَ عَنْ مُحَمَّدٍ فَقَالَ إِنَّ عِنْدِي لَكِتَابَيْنِ فِيهِمَا اسْمُ كُلِّ نَبِيٍّ وَ كُلِّ مَلِكٍ يَمْلِكُ- لَا وَ اللَّهِ مَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فِي أَحَدِهِمَا(۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: از امام صادق ع در مورد محمد سؤال شد فرمود: دو کتاب نزد من است که در آن اسم هر پیامبر و پادشاهی که حکومت کند نوشته شده است، نه به خدا قسم نام محمد بن عبد الله در هیچ یک از آن دو نیست - . بصائر الدرجات ۴ : ۴۵ باب ۲ - .

**[ترجمه]

«۷»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ فُضَيْلٍ سُكَّرَهَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ يَا فُضَيْلُ

ص: ۲۷۲

۱- ۱. بصائر الدرجات ج ۳ باب ۱۴ ص ۴۱.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۴ باب ۲ ص ۴۵.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۴ باب ۲ ص ۴۵.

أَ تَدْرِی فِی أَیِّ شَیْ ءٍ کُنْتُ أَنْظُرُ فِیهِ قَبْلُ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ کُنْتُ أَنْظُرُ فِی کِتَابِ فَاطِمَهَ علیها السلام فَلَیْسَ مَلِکٌ یَمْلِکُ وَ فِیهِ مَکْتُوبٌ اسْمُهُ وَ اسْمُ أَبِیهِ فَمَا وَجَدْتُ لِوُلْدِ الْحَسَنِ فِیهِ شَیْئاً(۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: فضیل سکره گفت نزد امام صادق ع رفتم فرمود: ای فضیل آیا می دانی پیش از این به چه چیزی نگاه می کردم؟ گفتم نه فرمود: به کتاب فاطمه علیها السلام نگاه می کردم هیچ پادشاهی حکومت نمی کند مگر آنکه اسم او و پدرش در آن نوشته شده است من نامی از فرزندان حسن در آن نیافتم -. همان ۴ : ۴۵ باب ۲ -.

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد أولاد الحسن علیه السلام الذین کانوا فی ذلک الزمان.

**[ترجمه]شاید منظور فرزندان امام حسن ع باشد که در آن زمان بودند.

**[ترجمه]

«۸»

یر، [بصائر الدرجات] عَلِیُّ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنِ الْعِیصِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنِ ابْنِ خُنَیْسٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: مَا مِنْ نَبِیٍّ وَ لَا وَصِیٍّ وَ لَا مَلِکٍ إِلَّا فِی کِتَابٍ عِنْدِی- لَا وَ اللَّهِ مَا لِمُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فِیهِ اسْمٌ (۲).

lt;meta info=": امام صادق ع فرمود: هیچ پیامبر، وصی و پادشاهی نیست مگر آنکه اسم او در کتابی نزد من است نه به خدا قسم نامی از محمد بن عبد الله بن حسن در آن نیست -. بصائر الدرجات ۴ : ۴۵ باب ۲ -.

**[ترجمه]

«۹»

یر، [بصائر الدرجات] عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ صَفْوَانَ عَنِ الْعِیصِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: از امام صادق ع مانند آن را روایت کرده است -. بصائر الدرجات ۴ : ۴۵ باب ۲ -.

**[ترجمه]

«۱۰»

ج، [الإحتجاج] رُوِیَ عَنْهُ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: لَیْسَ مِنَّا إِلَّا وَ لَهُ عَدُوٌّ مِنْ أَهْلِ بَیْتِهِ فَقِیلَ لَهُ- بَنُو الْحَسَنِ لَا یَعْرِفُونَ لِمَنِ الْحَقُّ قَالَ بَلَی وَ لَکِنْ یَمْنَعُهُمُ الْحَسَدُ(۴).

**[ترجمه]احتجاج: امام صادق ع فرمود: هیچ یک از ما نیست مگر آنکه دشمنی از اهل بیت خود دارد. به او گفته شد فرزندان حسن نمی دانند حق از آن کیست امام فرمود: آن ها می دانند اما حسادت مانع آن ها می شود - . احتجاج: ۲۰۴ - .

**[ترجمه]

«۱۱»

ج، [الإحتجاج] عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ قَالَ: لَقِیتُ أَنَا وَ مُعَلَّی بْنُ خُنَیْسٍ الْحَسَنَ بْنَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ یَا یَهُودِیُّ فَأَخْبَرْنَا بِمَا قَالَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَقَالَ هُوَ وَ اللَّهِ أَوْلَی بِالْیَهُودِیَّهِ مِنْکُمَا إِنَّ الْیَهُودِیَّ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ(۵).

**[ترجمه]احتجاج: ابن ابی یعفور گفت: من و معلی بن خنیس به حسن بن حسن برخورد کردیم گفت یهودی بیا ببینم جعفر بن محمّد چه گفته؟ امام علیه السّلام فرمود بخدا او از شما به یهودی بودن سزاوارتر است یهودی کسی است که شراب میخورد - . همان: ۲۰۴ - .

**[ترجمه]

«۱۲»

ج، [الإحتجاج] بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: لَوْ تُوُفِّیَ الْحَسَنُ بْنُ الْحَسَنِ بِالزِّنَا وَ الرِّبَا وَ شُرْبِ الْخَمْرِ کَانَ خَیْراً مِمَّا تُوُفِّیَ عَلَیْهِ (۶).

**[ترجمه]احتجاج: با همین اسناد گفت: شنیدم امام صادق علیه السّلام میفرمود اگر حسن ابن حسن با زنا و ربا و شراب بمیرد بهتر است از مردن بحالی که اکنون دارد - . احتجاج: ۲۰۴ - .

**[ترجمه]

«۱۳»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] أَبِی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنْ سَهْلٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الرَّیَّانِ عَنِ الدِّهْقَانِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ خَالِدٍ الْکُوفِیِّ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: قُلْتُ

١- ١. المصدر السابق ج ۴ باب ٢ ص ۴۵.
٢- ٢. المصدر السابق ج ۴ باب ٢ ص ۴۵.
٣- ٣. المصدر السابق ج ۴ باب ٢ ص ۴۵.
۴- ۴. الاحتجاج ص ٢٠۴.
۵- ۵. نفس المصدر ص ٢٠۴.
۶- ۶. المصدر السابق ص ٢٠۴.

جُعِلْتُ فِدَاكَ حَدِيثٌ كَانَ يَرْوِيهِ عَبْدُ اللَّهِ (۱) بْنُ بُكَيْرٍ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَهَ قَالَ لَقِيتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِي السَّنَهِ الَّتِي خَرَجَ فِيهَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ هَذَا قَدْ أَلِفَ الْكَلَامَ وَ سَارَعَ النَّاسُ إِلَيْهِ فَمَا الَّذِي تَأْمُرُ بِهِ قَالَ فَقَالَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اسْكُنُوا مَا سَكَنَتِ السَّمَاءُ وَ الْأَرْضُ الْخَبَرَ(۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: عبید بن زراره گفت در همان سالی که ابراهیم بن عبد اللّه بن حسن قیام کرد خدمت امام صادق علیه السّلام رسیدم عرض کردم فدایت شوم این مرد مردم را فریب داده و گروهی را اطراف خود جمع کرد شما چه میفرمایید؟ فرمود از خدا بترسید تا آسمان و زمین پا برجا است شما نیز سکون را اختیار کنید - . عیون اخبار الرضا ع ۱ : ۳۱۰، منظورش این است که او ادعای مهدویت میکند امام میفرماید تا آسمان صدا بنام مهدی بلند نکرده و زمین سپاه را فرو نبرده زمان ظهور مهدی نیست. - .

**[ترجمه]

«۱۴»

کشف، [کشف الغمه] عَنِ الْحَافِظِ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ الْأَخْضَرِ قَالَ: وَقَعَ بَيْنَ جَعْفَرٍ علیه السلام وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ كَلَامٌ فِي صَدْرِ يَوْمٍ فَأَغْلَظَ لَهُ فِي الْقَوْلِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حَسَنٍ ثُمَّ افْتَرَقَا وَ رَاحَا إِلَى الْمَسْجِدِ فَالْتَقَيَا عَلَى بَابِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ كَيْفَ أَمْسَيْتَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ فَقَالَ بِخَيْرٍ كَمَا يَقُولُ الْمُغْضَبُ فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ صِلَهَ الرَّحِمِ تُخَفِّفُ الْحِسَابَ فَقَالَ لَا تَزَالُ تَجِيءُ بِالشَّيْءِ لَا نَعْرِفُهُ قَالَ فَإِنِّي أَتْلُو عَلَيْكَ بِهِ قُرْآناً قَالَ وَ ذَلِكَ أَيْضاً قَالَ نَعَمْ قَالَ فَهَاتِهِ قَالَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ الَّذِينَ يَصِلُونَ ما أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ يَخافُونَ سُوءَ الْحِسابِ (۳) قَالَ فَلَا تَرَانِي بَعْدَهَا قَاطِعاً رَحِمَنا(۴).

**[ترجمه]کشف الغمه: عبد العزیز بن اخضر گفت بین امام صادق ع و عبد اللّه بن حسن گفتگویی سر گرفت اول صبح عبد اللّه بن حسن خیلی درشتی کرد از هم جدا شدند و بطرف مسجد رفتند. جلوی در مسجد بهم رسیدند.

امام صادق بعبد اللّه بن حسن فرمود شب شما چطور گذشت؟ با خشم و عصبانیت گفت خوش گذشت. فرمود ای ابا محمّد مگر نمیدانی صله رحم باعث تخفیف حساب روز قیامت می شود. گفت همیشه یک حرفهایی میزنی که ما نمی فهمیم. فرمود من برایت از قرآن دلیل می آورم گفت از قرآن هم دلیل می آوری؟ فرمود آری. گفت بیاور. فرمود خداوند میفرماید «وَ الَّذِينَ يَصِلُونَ ما أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ يَخافُونَ سُوءَ الْحِسابِ» - . رعد / ۲۱ -

{و آنان که آنچه را خدا به پیوستنش فرمان داده می پیوندند و از پروردگارشان می ترسند و از سختی حساب بیم دارند} عبد اللّه بن حسن گفت دیگر نخواهی دید که من قطع رحم نمایم - . کشف الغمه ۲ : ۳۸۱ - .

**[ترجمه]

«۱۵»

عم، [إعلام الورى] مِنْ كِتَابِ نَوَادِرِ الحِكْمَهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ الْحِمْيَرِیِّ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ الْعَلَاءِ بْنِ سَيَابَهَ عَنْ زَكَّارِ بْنِ أَبِی زَكَّارٍ الْوَاسِطِیِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذْ أَقْبَلَ رَجُلٌ فَسَلَّمَ ثُمَّ قَبَّلَ رَأْسَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ فَمَسَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ثِيَابَهُ وَ قَالَ مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ ثِيَاباً أَشَدَّ بَيَاضاً وَ لَا أَحْسَنَ مِنْهَا

۱- ۱. ما بين القوسين ساقط من مطبوعه الكمبانیّ و هو فی المصدر.

۲- ۲. عيون أخبار الرضا(ع) ج ۱ ص ۳۱۰ بتفاوت، و تمام الخبر قال: و كان عبد اللّه بن بكير يقول: و اللّه لئن كان عبيد بن زراره صادقا فما من خروج و ما من قائم، قال: فقال لی أبو الحسن« ع»: ان الحديث على ما رواه عبيد و ليس على ما تأوله عبد اللّه بن بكير، انما عنى أبو عبد اللّه عليه السلام بقوله: ما سكنت السماء، من النداء باسم صاحبكم، و ما سكنت الأرض من الخسف بالجيش.

۳- ۳. سوره الرعد، الآيه: ۲۱.

۴- ۴. كشف الغمّه ج ۲ ص ۳۸۱.

فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاکَ هَذِهِ ثِيَابُ بِلَادِنَا وَ جِئْتُکَ مِنْهَا بِخَيْرٍ مِنْ هَذِهِ قَالَ فَقَالَ يَا مُعَتِّبُ اقْبِضْهَا مِنْهُ ثُمَّ خَرَجَ الرَّجُلُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام صَدَقَ الْوَصْفُ وَ قَرُبَ الْوَقْتُ هَذَا صَاحِبُ الرَّايَاتِ الَّذِي يَأْتِي بِهَا مِنْ خُرَاسَانَ.

ثُمَّ قَالَ يَا مُعَتِّبُ الْحَقْهُ فَسَلْهُ مَا اسْمُهُ ثُمَّ قَالَ لِي إِنْ كَانَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ فَهُوَ وَ اللَّهِ هُوَ قَالَ فَرَجَعَ مُعَتِّبٌ فَقَالَ قَالَ اسْمِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ قَالَ زَكَّارُ بْنُ أَبِي زَكَّارٍ فَمَكَثَ زَمَاناً فَلَمَّا وَلِيَ وُلْدُ الْعَبَّاسِ نَظَرْتُ إِلَيْهِ وَ هُوَ يُعْطِي الْجُنْدَ فَقُلْتُ لِأَصْحَابِهِ مَنْ هَذَا الرَّجُلُ فَقَالُوا هَذَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ أَبُو مُسْلِمٍ.

وَ ذَكَرَ ابْنُ جُمْهُورٍ الْعَمِّيُّ فِي كِتَابِ الْوَاحِدَةِ قَالَ حَدَّثَ أَصْحَابُنَا: أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَ اللَّهِ إِنِّي لَأَعْلَمُ مِنْكَ وَ أَسْخَى مِنْكَ وَ أَشْجَعُ مِنْكَ فَقَالَ أَمَّا مَا قُلْتَ إِنَّكَ أَعْلَمُ مِنِّي فَقَدْ أَعْتَقَ جَدِّي وَ جَدُّكَ أَلْفَ نَسَمَةٍ مِنْ كَدِّ يَدِهِ فَسَمِّهِمْ لِي وَ إِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ أُسَمِّيَهُمْ لَكَ إِلَى آدَمَ فَعَلْتُ وَ أَمَّا مَا قُلْتَ إِنَّكَ أَسْخَى مِنِّي فَوَ اللَّهِ مَا بِتُّ لَيْلَةً وَ لِلَّهِ عَلَيَّ حَقٌّ يُطَالِبُنِي بِهِ وَ أَمَّا مَا قُلْتَ إِنَّكَ أَشْجَعُ فَكَأَنِّي أَرَى رَأْسَكَ وَ قَدْ جِيءَ بِهِ وَ وُضِعَ عَلَى حَجَرِ الزَّنَابِيرِ يَسِيلُ مِنْهُ الدَّمُ إِلَى مَوْضِعِ كَذَا وَ كَذَا قَالَ فَصَارَ إِلَى أَبِيهِ وَ قَالَ يَا أَبَتِ كَلَّمْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ بِكَذَا فَرَدَّ عَلَيَّ كَذَا فَقَالَ أَبُوهُ يَا بُنَيَّ آجَرَنِيَ اللَّهُ فِيكَ إِنَّ جَعْفَراً أَخْبَرَنِي أَنَّكَ صَاحِبُ حَجَرِ الزَّنَابِيرِ(۱).

**[ترجمه]ابن ابى زكار واسطى گفت: نزد امام صادق ع بودم كه مردى آمد و سلام كرد سپس سر امام را بوسيد امام لباس او را لمس كرد و فرمود: تا امروز لباسى سفيد تر و زيباتر از اين نديدم، مرد گفت: فدايت شوم اين لباس سرزمين ماست و من بهتر از آن را براى شما آورده ام. امام فرمود: معتب آن را بگير بعد مرد بيرون رفت امام صادق ع فرمود: توصيف او درست از آب در آمد و آن زمان نزديك شده است او صاحب پرچم هايى است كه از خراسان مى آيد سپس فرمود: معتب خود را به او برسان و اسمش را بپرس سپس فرمود: اگر نامش عبد الرحمن باشد به خدا قسم خود اوست معتب برگشت و گفت كه گفته نام من عبد الرحمن است. زكار بن ابى زكار گفت زمانى گذشت وقتى كه بنى عباس بر سر كار آمدند به او كه با سپاهى آمده بود نگاه كردم به يارانش گفتم اين مرد كيست؟ گفتند عبد الرحمن ابو مسلم.

ابن جمهور در كتاب واحده مينويسد: كه محمّد بن عبد اللّه بن حسن بن حسن به امام صادق ع گفت بخدا من از تو داناتر، سخاوتمندتر و شجاعتر هستم. فرمود اما اينكه گفتى از من داناترى جد تو و من هزار بنده از دسترنج خود آزاد كرد آنها را نام ببر. اگر بخواهى اسامى آنها را تا آدم برايت ذكر ميكنم. اما اينكه گفتى سخاوتمندترى بخدا من سوگند يك شب نخوابيده ام كه خدا بر گردن من حقى داشته باشد كه از من مطالبه فرمايد. اما اينكه گفتى كه تو شجاع ترى گويا سر تو را مى بينم كه آورده اند و در فلان محل بر در لانه زنبورها آويزان كرده اند و خون از آن جارى است. محمّد نزد پدر خود رفت و جريان را نقل كرد كه با جعفر بن محمّد گفتگويى كردم او چنين گفت. پدرش گفت خداوند مرا به خاطر مصيبت تو اجر دهد جعفر بمن به من خبر داده كه سر تو را بر كنار لانه زنبوران مى آويزند - . اعلام الورى: ۲۷۲ - .

**[ترجمه]

كش، [رجال الكشی] حَمْدَوَيْهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: لَقِيتُ الْحَسَنَ بْنَ الْحَسَنِ فَقَالَ أَ مَا لَنَا حَقٌّ أَ مَا لَنَا حُرْمَةٌ إِذَا اخْتَرْتُمْ مِنَّا رَجُلًا وَاحِداً كَفَاكُمْ فَلَمْ يَكُنْ لَهُ عِنْدِی جَوَابٌ فَلَقِيتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا كَانَ مِنْ قَوْلِهِ فَقَالَ لِی الْقَهُ فَقُلْ لَهُ أَتَيْنَاكُمْ فَقُلْنَا هَلْ عِنْدَكُمْ مَا لَيْسَ عِنْدَ غَيْرِكُمْ فَقُلْتُمْ لَا فَصَدَّقْنَاكُمْ وَ كُنْتُمْ أَهْلَ ذَلِكَ وَ أَتَيْنَا بَنِی عَمِّكُمْ فَقُلْنَا هَلْ عِنْدَكُمْ مَا لَيْسَ عِنْدَ النَّاسِ فَقَالُوا نَعَمْ فَصَدَّقْنَاهُمْ وَ كَانُوا أَهْلَ ذَلِكَ قَالَ فَلَقِيتُهُ فَقُلْتُ لَهُ مَا قَالَ لِی

ص: ٢٧٥

١- ١. إعلام الورى ص ٢٧٢.

فَقَالَ لِيَ الْحَسَنُ فَإِنَّ عِنْدَنَا مَا لَيْسَ عِنْدَ النَّاسِ فَلَمْ يَكُنْ عِنْدِي شَيْ ءٌ فَأَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ لِي الْقَهُ وَ قُلْ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ ائْتُونِي بِكِتابٍ مِنْ قَبْلِ هذا أَوْ أَثارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ (۱) فَاقْعُدُوا لَنَا حَتَّى نَسْأَلَكُمْ قَالَ فَلَقِيتُهُ فَحَاجَجْتُهُ بِذَلِكَ فَقَالَ أَ فَمَا عِنْدَكُمْ شَيْ ءٌ إِلَّا تَعِيبُونَا إِنْ كَانَ فُلَانٌ تَفَرَّغَ وَ شُغِلْنَا فَذَاكَ الَّذِي يَذْهَبُ بِحَقِّنَا(۲).

**[ترجمه]رجال کشی: سلیمان بن خالد گفت: حسن بن حسن را ملاقات کردم گفت: بدان که ما حق و حرمتی داریم که اگر یکی از ما را انتخاب کنی تو را کفایت می کند. من جوابی نداشتم که به او بدهم امام صادق ع را ملاقات کردم و ایشان را از سخن او باخبر کردم. فرمود: نزد شما آمدیم و گفتیم که آیا چیزی نزد شما هست که نزد دیگران نباشد؟ گفتید نه ما شما را باور کردیم همین طور هم بود. نزد پسر عموهایتان آمدیم و گفتیم آیا چیزی نزد شما هست که نزد مردم نباشد؟ گفتند بله آن ها را باور کردیم همین طور هم بود. حسن بن حسن را دیدم و آنچه امام فرموده بود گفتم. حسن گفت: نزد ما چیزی است که نزد مردم نیست، من جوابی برایش نداشتم نزد امام صادق ع رفتم و ایشان را باخبر کردم ایشان فرمود: او ملاقات کن و بگو خداوند عز و جل در کتابش می فرماید: «ائْتُونِي بِكِتابٍ مِنْ قَبْلِ هذا أَوْ أَثارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ» - . احقاف / ۴ - {اگر راست می گویید، کتابی پیش از این [قرآن] یا بازمانده ای از دانش نزد من آورید} با ما بنشینید تا از شما سؤال کنیم او را ملاقات کرده سخن امام را بیان کرده و با او بحث کردم گفت: چیزی پیش شما نیست جز اینکه از ما عیبجویی کنید اینکه فلانی (منظورش حضرت صادق است) بیکار است و بمطالعه علوم می پردازد ولی ما گرفتار هستیم و به دنبال علم نمی رویم باعث می شود که او از ما عالم تر بوده و حق ما از بین برود - . رجال کشی: ۲۳۰ - .

**[ترجمه]

بیان

إلا تعیبونا أی إلا أن تعیبونا و یمکن أن یقرأ ألا بالفتح لیکون بدلا أو عطف بیان لقوله شی ء و فلان کنایه عن الصادق علیه السلام و غرضه أن تفرغه صار سببا لأعلمیته و اشتغالنا بالأمور سببا لجهلنا.

**[ترجمه]إلا تعیبونا یعنی إلا أن تعیبونا و ممکن است ألا خوانده شود با فتحه تا بدل یا عطف بیان از شیء باشد. فلانی کنایه از امام صادق ع است و منظور او این است که فارغ و آسوده بودن او باعث اعلمیت او شده و سرگرم بودن ما به امور موجب جهلمان شده است.

**[ترجمه]

«۱۷»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسي جَمَاعَةٌ عَنِ الْبَزَوْفَرِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ عَنْ سَالِمَةَ مَوْلَاةِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَتْ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام حِينَ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ وَ أُغْمِيَ عَلَيْهِ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ أَعْطُوا الْحَسَنَ بْنَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ هُوَ الْأَفْطَسُ سَبْعِينَ دِينَاراً وَ أَعْطِ فُلَاناً كَذَا وَ فُلَاناً كَذَا فَقُلْتُ أَ تُعْطِي

رَجُلًا حَمَلَ عَلَيْکَ بِالشَّفْرَهِ یُرِیدُ أَنْ یَقْتُلَکَ قَالَ تُرِیدِینَ أَنْ لَا أَکُونَ مِنَ الَّذِینَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ الَّذِینَ یَصِلُونَ ما أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ یُوصَلَ وَ یَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ یَخافُونَ سُوءَ الْحِسابِ (۳) نَعَمْ یَا سَالِمَهُ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْجَنَّهَ فَطَیَّبَهَا وَ طَیَّبَ رِیحَهَا وَ إِنَّ رِیحَهَا لَتُوجَدُ مِنْ مَسِیرَهِ أَلْفَیْ عَامٍ وَ لَا یَجِدُ رِیحَهَا عَاقٌّ وَ لَا قَاطِعُ رَحِمٍ (۴).

**[ترجمه]غیبت شیخ طوسی: سالمه کنیز امام صادق ع گفت: هنگامی که امام صادق ع در آستانه وفات بود من نزد ایشان بودم بیهوش شد وقتی به هوش آمد فرمود به حسن بن علی بن حسین که افطس است هفتاد دینار بدهید و به فلانی این قدر و به فلانی این قدر گفتم: آیا به کسی پول می دهی که می خواست شما را با شمشیر بکشد؟ فرمود: می خواهی از کسانی نباشم که خداوند عز و جل فرمود: «وَ الَّذِینَ یَصِلُونَ ما أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ یُوصَلَ وَ یَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ یَخافُونَ سُوءَ الْحِسابِ» - . رعد / ۲۱ - {و آنان که آنچه را خدا به پیوستنش فرمان داده می پیوندند و از پروردگارشان می ترسند و از سختی حساب بیم دارند} بله سالمه خداوند بهشت را آفرید و آن را خوش بو ساخت، رایحه بهشت از مسیر هزار سال به مشام می رسد، کسی که عاق والدین شده و قطع رحم کرده است رایحه بهشت را استشمام نمی کند - . غیبت شیخ طوسی: ۱۲۸ - .

**[ترجمه]

«۱۸»

عم (۵)،[إعلام الوری] شا، [الإرشاد] وَجَدْتُ بِخَطِّ أَبِی الْفَرَجِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَصْفَهَانِیِّ فِی أَصْلِ کِتَابِهِ الْمَعْرُوفِ بِمَقَاتِلِ الطَّالِبِیِّینَ (۶) أَخْبَرَنِی عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عُمَرَ بْنِ

۱- ۱. سوره الاحقاف، الآیه: ۴.

۲- ۲. رجال الکشّیّ ص ۲۳۰.

۳- ۳. سوره الرعد، الآیه: ۲۱.

۴- ۴. الغیبه للشیخ الطوسیّ ص ۱۲۸.

۵- ۵. إعلام الوری ص ۲۷۱- ۲۷۲.

۶- ۶. مقاتل الطالبیین ص ۲۰۵- ۲۰۸.

شَيْبَةَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْهَاشِمِيِّ وَ ابْنِ دَاجَةَ قَالَ أَبُو زَيْدٍ وَ حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَمْرِو بْنِ جَبَلَةَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَيُّوبَ مَوْلَى بَنِي نُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ أَعْيَنَ قَالَ وَ حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الْكِرَامِ الْجَعْفَرِيُّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ وَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى قَالَ وَ حَدَّثَنِي عِيسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ وَ قَدْ دَخَلَ حَدِيثُ بَعْضِهِمْ فِي حَدِيثِ الْآخَرِينَ: أَنَّ جَمَاعَةً مِنْ بَنِي هَاشِمٍ اجْتَمَعُوا بِالْأَبْوَاءِ وَ فِيهِمْ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ وَ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ وَ صَالِحُ بْنُ عَلِيٍّ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ وَ ابْنَاهُ مُحَمَّدٌ وَ إِبْرَاهِيمُ وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ فَقَالَ صَالِحُ بْنُ

عَلِيٍّ قَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّكُمُ الَّذِينَ تَمُدُّ النَّاسُ إِلَيْهِمْ أَعْيُنَهُمْ وَ قَدْ جَمَعَكُمُ اللَّهُ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ فَاعْقِدُوا بَيْعَةً لِرَجُلٍ مِنْكُمْ تُعْطُونَهُ إِيَّاهَا مِنْ أَنْفُسِكُمْ وَ تَوَاثَقُوا عَلَى ذَلِكَ حَتَّى يَفْتَحَ اللَّهُ وَ هُوَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ فَحَمِدَ اللَّهَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ قَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّ ابْنِي هَذَا هُوَ الْمَهْدِيُّ فَهَلُمَّ لِنُبَايِعَهُ وَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ لِأَيِّ شَيْ ءٍ تَخْدَعُونَ أَنْفُسَكُمْ وَ اللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا النَّاسُ إِلَى أَحَدٍ أَمْوَرُ أَعْنَاقاً وَ لَا أَسْرَعُ إِجَابَةً مِنْهُمْ إِلَى هَذَا الْفَتَى يُرِيدُ بِهِ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَالُوا قَدْ وَ اللَّهِ صَدَقْتَ إِنَّ هَذَا الَّذِي نَعْلَمُ فَبَايَعُوا مُحَمَّداً جَمِيعاً وَ مَسَحُوا عَلَى يَدِهِ قَالَ عِيسَى وَ جَاءَ رَسُولُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَسَنٍ إِلَى أَبِي أَنِ ائْتِنَا فَإِنَّا مُجْتَمِعُونَ لِأَمْرٍ وَ أَرْسَلَ بِذَلِكَ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام وَ قَالَ غَيْرُ عِيسَى إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ قَالَ لِمَنْ حَضَرَ- لَا تُرِيدُوا جَعْفَراً فَإِنَّا نَخَافُ أَنْ يُفْسِدَ عَلَيْكُمْ أَمْرَكُمْ قَالَ عِيسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَأَرْسَلَنِي أَبِي أَنْظُرُ مَا اجْتَمَعُوا لَهُ فَجِئْتُهُمْ وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ يُصَلِّي عَلَى طِنْفِسَةٍ رَحْلٍ مَثْنِيَّةٍ فَقُلْتُ لَهُمْ أَرْسَلَنِي أَبِي إِلَيْكُمْ أَسْأَلُكُمْ لِأَيِّ شَيْ ءٍ اجْتَمَعْتُمْ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ اجْتَمَعْنَا لِنُبَايِعَ الْمَهْدِيَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ وَ جَاءَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ فَأَوْسَعَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ إِلَى جَنْبِهِ فَتَكَلَّمَ بِمِثْلِ كَلَامِهِ فَقَالَ جَعْفَرٌ لَا تَفْعَلُوا فَإِنَّ هَذَا الْأَمْرَ لَمْ يَأْتِ بَعْدُ أَنْ كُنْتَ تَرَى يَعْنِي عَبْدَ اللَّهِ أَنَّ ابْنَكَ هَذَا هُوَ الْمَهْدِيُّ فَلَيْسَ بِهِ وَ لَا هَذَا أَوَانُهُ وَ إِنْ كُنْتَ إِنَّمَا تُرِيدُ أَنْ تُخْرِجَهُ غَضَباً لِلَّهِ وَ لِيَأْمُرَ

بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَإِنَّا وَ اللَّهِ لَا نَدَعُكَ وَ أَنْتَ شَيْخُنَا وَ نُبَايِعُ ابْنَكَ فِي هَذَا الْأَمْرِ فَغَضِبَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ وَ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتُ خِلَافَ مَا تَقُولُ وَ اللَّهِ مَا أَطْلَعَكَ عَلَى غَيْبِهِ وَ لَكِنْ يَحْمِلُكَ عَلَى هَذَا الْحَسَدُ لِابْنِي فَقَالَ مَا وَ اللَّهِ ذَاكَ يَحْمِلُنِي وَ لَكِنْ هَذَا إِخْوَتُهُ وَ أَبْنَاؤُهُمْ دُونَكُمْ وَ ضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى ظَهْرِ أَبِي الْعَبَّاسِ ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى كَتِفِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ وَ قَالَ إِنَّهَا وَ اللَّهِ مَا هِيَ إِلَيْكَ وَ لَا إِلَى ابْنَيْكَ وَ لَكِنَّهَا لَهُمْ وَ إِنَّ ابْنَيْكَ لَمَقْتُولَانِ ثُمَّ نَهَضَ فَتَوَكَّأَ عَلَى يَدِ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عِمْرَانَ الزُّهْرِيِّ فَقَالَ أَ رَأَيْتَ صَاحِبَ الرِّدَاءِ الْأَصْفَرِ يَعْنِي أَبَا جَعْفَرٍ فَقَالَ لَهُ نَعَمْ قَالَ قَالَ إِنَّا وَ اللَّهِ نَجِدُهُ يَقْتُلُهُ قَالَ لَهُ عَبْدُ الْعَزِيزِ أَ يَقْتُلُ مُحَمَّداً قَالَ نَعَمْ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي حَسَدَهُ وَ رَبِّ الْكَعْبَةِ ثُمَّ قَالَ وَ اللَّهِ مَا خَرَجْتُ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى رَأَيْتُهُ قَتَلَهُمَا قَالَ فَلَمَّا قَالَ جَعْفَرٌ عليه السلام ذَلِكَ وَ نَهَضَ وَ افْتَرَقُوا تَبِعَهُ عَبْدُ الصَّمَدِ وَ أَبُو جَعْفَرٍ فَقَالَا يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَ تَقُولُ هَذَا قَالَ نَعَمْ أَقُولُهُ وَ اللَّهِ وَ أَعْلَمُهُ (۱).

قَالَ أَبُو الْفَرَجِ (۲) وَ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ الْعَبَّاسِ الْمُقَانِعِيُّ عَنْ بَكَّارِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ حَسَنِ بْنِ حُسَيْنٍ عَنْ عَنْبَسَةَ بْنِ بِجَادٍ الْعَابِدِ قَالَ: كَانَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عليهما السلام إِذَا رَأَى مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ تَغَرْغَرَتْ عَيْنَاهُ ثُمَّ يَقُولُ بِنَفْسِي هُوَ إِنَّ النَّاسَ لَيَقُولُونَ فِيهِ وَ إِنَّهُ لَمَقْتُولٌ لَيْسَ هُوَ فِي كِتَابِ عَلِيٍّ مِنْ خُلَفَاءِ هَذِهِ الْأُمَّةِ(۳).

**[ترجمه]اعلام الوری - . اعلام الوری: ۲۷۱ - ۲۷۲ - ، مقایل الطالبیین - . مقاتل الطالبیین: ۲۰۵ - ۲۰۸ - : گروهی از بنی هاشم در ابواء اجتماع نمودند از آن جمله ابراهیم بن محمّد بن علی بن عبد اللّٰه بن عباس و منصور (دوانیقی) و صالح ابن علی و عبد اللّٰه بن حسن و دو پسرش محمّد و ابراهیم و محمّد بن عبد اللّٰه بن عمرو بن عثمان. صالح بن علی گفت: میدانید که امروز چشم مردم بشما است خداوند شما را اینجا جمع کرده است اکنون با یک نفر از بین خود بیعت کنید و به او اعتماد کنید تا خداوند فرجی عنایت کند. عبد اللّٰه بن حسن پس از حمد خدا و ستایش او گفت شما میدانید که این پسرم مهدی است بیایید با او بیعت کنید. ابو جعفر منصور گفت چرا خود را فریب میدهید میدانید مردم به هیچ کس آنقدر که باین جوان تمایل دارند میل و علاقه اطاعت ندارند منظورش همان محمّد بن عبد اللّٰه بود. گفتند واقعا این مطلب را همه قبول دارند. همه با محمّد بیعت کردند و دست در دستش گذاشتند. عیسی بن عبد اللّٰه گفت: فرستاده ای از طرف عبد اللّٰه بن حسن پیش پدرم آمد و پیغام آورد که تو نیز بیا ما در اینجا برای کاری جمع شده ایم، به جعفر بن محمّد نیز خبر بده او هم بیاید ولی دیگران این قسمت را چنین نقل کرده اند که عبد اللّٰه بن حسن گفت: به جعفر بن محمّد چیزی نگویید او کار را خراب خواهد کرد. عیسی گفت: پدرم مرا فرستاد تا ببینم اجتماع آنها برای چیست؟ وقتی رسیدم که محمد بن عبد اللّٰه روی جل الاغی مشغول نماز بود. گفتم پدرم مرا پیش شما فرستاده تا بپرسم برای چه اجتماع کرده اید. عبد اللّٰه گفت: جمع شده ایم تا با مهدی محمّد بن عبد اللّٰه بیعت کنیم در این موقع جعفر بن محمّد ع وارد شد عبد اللّٰه بن حسن باو احترام نموده او را پهلوی خود نشاند و همان سخن را تکرار نمود. جعفر بن محمّد ع فرمود: چنین کاری نکنید که فایده ای ندارد اگر تو خیال میکنی این پسرت مهدی است چنین نیست الآن زمان ظهور مهدی نیست اگر می خواهی او را بواسطه امر بمعروف و نهی از منکر بقیام وادار کنی در این صورت ما از تو نمی گذریم زیرا تو بزرگ قبیله ما هستی ما با خودت بیعت میکنیم نه با پسرت. عبد اللّٰه بن حسن خشمگین شده گفت: میدانستم تو موافقت نخواهی کرد از کجا معلوم خدا تو را از غیب با خبر کرده باشد تو این حرفها را به خاطر حسادت به فرزندش می زنی. فرمود: نه بخدا حسد مرا وادار نکرده این حرف را بزنم این شخص، برادرهایش و فرزندان آنها این موفقیت را بچنگ می آورند و دست بر شانه ابو العباس سفاح زد باز دست روی شانه عبد اللّٰه بن حسن گذاشته فرمود: بخدا خلافت به تو و دو پسرت نخواهد رسید این مقام را آنها بدست می آورند و دو پسرت کشته خواهند شد. در این

موقع از جا برخاست بر دست عبد العزیز بن عمران زهری تکیه زده فرمود: آن کس که ردای زرد دارد می بینی منظورش منصور دوانیقی بود گفت بله فرمود من می بینم که او را می کشد. عبد العزیز گفت: محمّد را میکشد؟ فرمود: آری و من با خود گفتم این از سر حسادت است. ولی بخدا هنوز نمرده بودم که دیدم هر دو را منصور کشت. وقتی امام صادق ع این حرف را فرمود و رفت آنها متفرق شدند. عبد الصمد و ابو جعفر (منصور دوانیقی) به دنبال امام رفته گفتند این حرف را از روی حقیقت میگویی؟ فرمود: بله میگویم و به آن یقین دارم - . ارشاد المفید: **۲۹۴ - ۲۹۶** - .

ابو الفرج - . مقاتل الطالبیین: **۲۰۵** - از عنبسه بن بجاد عابد نقل می کند: وقتی امام صادق ع محمد بن عبد الله بن حسن را دید اشک در چشمانش حلقه و به من گفت او کسی است که مردم در موردش این حرف ها را می زنند ولی او کشته خواهد شد در کتاب علی ع نام او جزو خلفای این امت نیست - . اعلام الوری: **۲۷۲**، ارشاد: **۲۹۶** - .

**[ترجمه]

بیان

مار الشی ء یمور مورا أی تحرک و جاء و ذهب و مور العنق هنا کنایه عن شده التسلیم و الانقیاد له و خفض الرءوس عنده.

**[ترجمه]مار الشی ء یمور مورا أی تحرک و جاء و ذهب و مور العنق هنا کنایه عن شده التسلیم و الانقیاد له و خفض الرءوس عنده.

**[ترجمه]

«۱۹»

کا، [الکافی] بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَنْجَوَیْهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَکَمِ الْأَرْمَنِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجَعْفَرِیِّ قَالَ: أَتَیْنَا خَدِیجَهَ بِنْتَ

ص: ۲۷۸

۱- ۱. الإرشاد للمفید ص ۲۹۴- ۲۹۶.

۲- ۲. مقاتل الطالبیین ص ۲۰۵.

۳- ۳. إعلام الوری ص ۲۷۲، الإرشاد ص ۲۹۶.

عُمَرَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام نُعَزِّيهَا بِابْنِ بِنْتِهَا فَوَجَدْنَا عِنْدَهَا مُوسَى بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَإِذَا هِيَ فِي نَاحِيَةٍ قَرِيباً مِنَ النِّسَاءِ فَعَزَّيْنَاهُمْ ثُمَّ أَقْبَلْنَا عَلَيْهِ فَإِذَا هُوَ يَقُولُ لِابْنَةِ أَبِي يَشْكُرَ الرَّاثِيَةِ قُولِي فَقَالَتْ:

اعْدُدْ رَسُولَ اللَّهِ وَ اعْدُدْ بَعْدَهُ***أَسَدَ الْإِلَهِ وَ ثَالِثاً عَبَّاسَا

وَ اعْدُدْ عَلِيَّ الْخَيْرِ وَ اعْدُدْ جَعْفَراً***وَ اعْدُدْ عَقِيلًا بَعْدَهُ الرُّؤَّاسَا

فَقَالَ أَحْسَنْتِ وَ أَطْرَبْتِينِي زِيدِينِي فَانْدَفَعَتْ تَقُولُ:

وَ مِنَّا إِمَامُ الْمُتَّقِينَ مُحَمَّدٌ***وَ حَمْزَةُ مِنَّا وَ الْمُهَذَّبُ جَعْفَرٌ

وَ مِنَّا عَلِيٌّ صِهْرُهُ وَ ابْنُ عَمِّهِ***وَ فَارِسُهُ ذَاكَ الْإِمَامُ الْمُطَهَّرُ

فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ حَتَّى كَادَ اللَّيْلُ أَنْ يَجِيءَ ثُمَّ قَالَتْ خَدِيجَةُ سَمِعْتُ عَمِّي مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ هُوَ يَقُولُ إِنَّمَا تَحْتَاجُ الْمَرْأَةُ فِي الْمَأْتَمِ إِلَى النَّوْحِ لِتَسِيلَ دَمْعَتُهَا وَ لَا يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تَقُولَ هُجْراً فَإِذَا جَاءَ اللَّيْلُ فَلَا تُؤْذِي الْمَلَائِكَةَ بِالنَّوْحِ ثُمَّ خَرَجْنَا فَغَدَوْنَا إِلَيْهَا غُدْوَةً فَتَذَاكَرْنَا عِنْدَهَا اخْتِزَالَ مَنْزِلِهَا مِنْ دَارِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام فَقَالَ (١) هَذِهِ دَارٌ تُسَمَّى دَارَ السَّرَقِ فَقَالَتْ هَذَا مَا اصْطَفَى مَهْدِيُّنَا تَعْنِي مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ تُمَازِحُهُ بِذَلِكَ فَقَالَ مُوسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ- وَ اللَّهِ لَأُخْبِرَنَّكُمْ بِالْعَجَبِ رَأَيْتُ أَبِي رَحِمَهُ اللَّهُ لَمَّا أَخَذَ فِي أَمْرِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَ أَجْمَعَ عَلَى لِقَاءِ أَصْحَابِهِ فَقَالَ لَا أَجِدُ هَذَا الْأَمْرَ يَسْتَقِيمُ إِلَّا أَنْ أَلْقَى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عليهما السلام فَانْطَلَقَ وَ هُوَ مُتَّكِئٌ عَلَيَّ فَانْطَلَقْتُ مَعَهُ حَتَّى أَتَيْنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَلَقِينَاهُ خَارِجاً يُرِيدُ الْمَسْجِدَ فَاسْتَوْقَفَهُ أَبِي وَ كَلَّمَهُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَيْسَ هَذَا مَوْضِعَ ذَلِكَ نَلْتَقِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَرَجَعَ إِلَيَّ مَسْرُوراً ثُمَّ أَقَامَ حَتَّى إِذَا كَانَ الْغَدُ أَوْ بَعْدَهُ بِيَوْمٍ انْطَلَقْنَا حَتَّى أَتَيْنَاهُ فَدَخَلَ عَلَيْهِ أَبِي وَ أَنَا مَعَهُ فَابْتَدَأَ الْكَلَامَ ثُمَّ قَالَ لَهُ فِيمَا يَقُولُ قَدْ عَلِمْتُ (٢)

١- ١. القائل هو موسى بن عبد اللّه المعروف بالجون.

٢- ٢. على صيغه المتكلم، و يحتمل الامر و فديتك معترضه أى فديتك بنفسى،« منه ره» عن هامش المطبوعه.

جُعِلْتُ فِدَاکَ أَنَّ السِّنَ (۱) لِی عَلَیْکَ فَإِنَّ فِی قَوْمِکَ مَنْ هُوَ أَسَنُّ مِنْکَ وَ لَکِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ قَدَّمَ لَکَ فَضْلًا لَیْسَ هُوَ لِأَحَدٍ مِنْ قَوْمِکَ وَ قَدْ جِئْتُکَ مُعْتَمِداً لِمَا أَعْلَمُ مِنْ بِرِّکَ وَ اعْلَمْ فَدَیْتُکَ أَنَّکَ إِذَا أَجَبْتَنِی لَمْ یَتَخَلَّفْ عَنِّی أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِکَ وَ لَمْ یَخْتَلِفْ عَلَیَّ اثْنَانِ مِنْ قُرَیْشٍ وَ لَا غَیْرِهِمْ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّکَ تَجِدُ غَیْرِی أَطْوَعَ لَکَ مِنِّی وَ لَا حَاجَةَ لَکَ فِیَّ وَ اللَّهِ إِنَّکَ لَتَعْلَمُ أَنِّی أُرِیدُ الْبَادِیَةَ أَوْ أَهُمُّ بِهَا(۲)

فَأَثْقُلُ عَنْهَا وَ أُرِیدُ الْحَجَّ فَمَا أُدْرِکُهُ إِلَّا بَعْدَ کَدٍّ وَ تَعَبٍ وَ مَشَقَّةٍ عَلَی نَفْسِی فَاطْلُبْ غَیْرِی وَ سَلْهُ ذَلِکَ وَ لَا تُعْلِمْهُمْ أَنَّکَ جِئْتَنِی فَقَالَ لَهُ إِنَّ النَّاسَ مَادُّونَ أَعْنَاقَهُمْ إِلَیْکَ وَ إِنْ أَجَبْتَنِی لَمْ یَتَخَلَّفْ عَنِّی أَحَدٌ وَ لَکَ أَنْ لَا تُکَلَّفَ قِتَالًا وَ لَا مَکْرُوهاً قَالَ وَ هَجَمَ عَلَیْنَا نَاسٌ فَدَخَلُوا وَ قَطَعُوا کَلَامَنَا فَقَالَ أَبِی جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا تَقُولُ فَقَالَ نَلْتَقِی إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَالَ أَ لَیْسَ عَلَی مَا أُحِبُّ قَالَ عَلَی مَا تُحِبُّ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ إِصْلَاحِ حَالِکَ ثُمَّ انْصَرَفَ حَتَّی جَاءَ الْبَیْتَ فَبَعَثَ رَسُولًا إِلَی مُحَمَّدٍ فِی جَبَلٍ بِجُهَیْنَةَ یُقَالُ لَهُ الْأَشْقَرُ عَلَی لَیْلَتَیْنِ مِنَ الْمَدِینَهِ فَبَشَّرَهُ وَ أَعْلَمَهُ أَنَّهُ قَدْ ظَفِرَ لَهُ بِوَجْهِ حَاجَتِهِ وَ مَا طَلَبَ ثُمَّ عَادَ بَعْدَ ثَلَاثَهِ أَیَّامٍ فَوُقِفْنَا بِالْبَابِ وَ لَمْ نَکُنْ نُحْجَبُ إِذَا جِئْنَا فَأَبْطَأَ الرَّسُولُ ثُمَّ أَذِنَ لَنَا فَدَخَلْنَا عَلَیْهِ فَجَلَسْتُ فِی نَاحِیَهِ الْحُجْرَهِ وَ دَنَا أَبِی إِلَیْهِ فَقَبَّلَ رَأْسَهُ ثُمَّ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَدْ عُدْتُ إِلَیْکَ رَاجِیاً مُؤَمِّلًا قَدِ انْبَسَطَ رَجَائِی وَ أَمَلِی وَ رَجَوْتُ الدَّرْکَ لِحَاجَتِی فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا ابْنَ عَمِّ إِنِّی أُعِیذُکَ بِاللَّهِ مِنَ التَّعَرُّضِ لِهَذَا الْأَمْرِ الَّذِی أَمْسَیْتَ فِیهِ وَ إِنِّی لَخَائِفٌ عَلَیْکَ أَنْ یَکْسِبَکَ شَرّاً فَجَرَی الْکَلَامُ بَیْنَهُمَا

۱- ۱. ان السن لی علیک أی أنا أسن منک، و غرضه من هذه الکلمات نفی امامته« ع» حتی یستقیم تکلیفه بالبیعه، و لم یعلم انها تدلّ علی عدم امامه ابنه ایضا، مع ان قوله قدم لک فضلا حجه علیه و لم یشعر به.(منه ره) عن هامش المطبوعه.

۲- ۲. الهم فوق الإراده و کلمه« أو» بمعنی بل، أو الشک من الراوی« منه ره» عن هامش المطبوعه.

حَتَّى أَفْضَى إِلَى مَا لَمْ يَكُنْ يُرِيدُ وَ كَانَ مِنْ قَوْلِهِ بِأَيِّ شَيْ ءٍ كَانَ الْحُسَيْنُ أَحَقَّ بِهَا مِنَ الْحَسَنِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رَحِمَ اللَّهُ الْحَسَنَ وَ رَحِمَ الْحُسَيْنَ وَ كَيْفَ ذَكَرْتَ هَذَا قَالَ لِأَنَّ الْحُسَيْنَ كَانَ يَنْبَغِي لَهُ إِذَا عَدَلَ أَنْ يَجْعَلَهَا فِي الْأَسَنِّ مِنْ وُلْدِ الْحَسَنِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا أَنْ أَوْحَى إِلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله أَوْحَى إِلَيْهِ بِمَا شَاءَ وَ لَمْ يُؤَامِرْ أَحَداً مِنْ خَلْقِهِ وَ أَمَرَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله عَلِيّاً عليه السلام بِمَا شَاءَ فَفَعَلَ مَا أُمِرَ بِهِ (١) وَ لَسْنَا نَقُولُ فِيهِ إِلَّا مَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مِنْ تَبْجِيلِهِ وَ تَصْدِيقِهِ فَلَوْ كَانَ أَمَرَ الْحُسَيْنَ عليه السلام أَنْ يُصَيِّرَهَا فِي الْأَسَنِّ أَوْ يَنْقُلَهَا فِي وُلْدِهِمَا يَعْنِي الْوَصِيَّةَ لَفَعَلَ ذَلِكَ الْحُسَيْنُ وَ مَا هُوَ بِالْمُتَّهَمِ عِنْدَنَا فِي الذَّخِيرَةِ لِنَفْسِهِ وَ لَقَدْ وَلَّى وَ تَرَكَ ذَلِكَ وَ لَكِنَّهُ مَضَى لِمَا أُمِرَ بِهِ وَ هُوَ جَدُّكَ وَ عَمُّكَ فَإِنْ قُلْتَ خَيْراً فَمَا أَوْلَاكَ بِهِ وَ إِنْ قُلْتَ هُجْراً فَيَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ أَطِعْنِي يَا ابْنَ عَمِّ وَ اسْمَعْ كَلَامِي فَوَ اللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَا آلُوكَ نُصْحاً وَ حِرْصاً فَكَيْفَ وَ لَا أَرَاكَ تَفْعَلُ وَ مَا لِأَمْرِ اللَّهِ مِنْ مَرَدٍّ فَسُرَّ أَبِي عِنْدَ ذَلِكَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ اللَّهِ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ أَنَّهُ الْأَحْوَلُ الْأَكْشَفُ الْأَخْضَرُ الْمَقْتُولُ بِسُدَّهِ أَشْجَعَ بَيْنَ دُورِهَا عِنْدَ بَطْنِ مَسِيلِهَا فَقَالَ أَبِي لَيْسَ

هُوَ ذَاكَ وَ اللَّهِ لَنُجَازِيَنَّ بِالْيَوْمِ يَوْماً وَ بِالسَّاعَةِ سَاعَةً وَ بِالسَّنَةِ سَنَةً وَ لَنَقُومَنَّ بِثَأْرِ بَنِي أَبِي طَالِبٍ جَمِيعاً فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ مَا أَخْوَفَنِي أَنْ يَكُونَ هَذَا الْبَيْتُ يَلْحَقُ صَاحِبَنَا مَنَّتْكَ نَفْسُكَ فِي الْخَلَاءِ ضَلَالًا(٢)

ص: ٢٨١

١- ١. و لسنا نقول فيه أي في علي« ع» من تبجيله أي تعظيمه فيه و في تعظيمه لعلي« ع» أوحى اللّه، و المعنى انا لا نقول في علي« ع» انه يجوز له تبديل أحد من الأوصياء بغيره أو لا نقول ما ينافي تبجيله و تصديقه و هو انه خان فيما أمر به و غير أمر الرسول صلّى اللّه عليه و آله، فلو كان أمر علي المعلوم او المجهول في الاسن أي من أولادهما أو في أولاد الاسن أو ينقلها بان يعطي تاره ولد هذا، و تاره ولد هذا، و قيل في ولدهما يعني من ولداه جميعا كعبد اللّه و ولده و هو بعيد، و يحتمل أن يكون في معنى من كما في بعض النسخ أيضا اي ينقلها من اولادهما الى غيرهم(منه ره) عن هامش المطبوعه.

٢- ٢. هذا عجز بيت للاخطل و صدره: انعق بضأنك يا جرير فانما***منتك نفسك في الخلاء ضلالا. و هو من قصيده تقرب من خمسين بيتا قالها يهجو بها جريرا و يفتخر فيها على قيس، اولها. كذبتك عينك أم رأيت بواسط غلس الظلام من الرباب خيالا و هي مثبته في ديوانه ص ٤١- ٥١ طبع بيروت.

لَا وَ اللَّهِ لَا يَمْلِكُ أَكْثَرَ مِنْ حِيطَانِ الْمَدِينَهِ وَ لَا يَبْلُغُ عَمَلُهُ الطَّائِفَ إِذَا أَحْفَلَ يَعْنِي إِذَا أَجْهَدَ نَفْسَهُ وَ مَا لِلْأَمْرِ مِنْ بُدٍّ أَنْ يَقَعَ فَاتَّقِ اللَّهَ وَ ارْحَمْ نَفْسَكَ وَ بَنِي أَبِيكَ فَوَ اللَّهِ إِنِّي لَأَرَاهُ أَشْأَمَ سَلْحَهٍ أَخْرَجَتْهَا أَصْلَابُ الرِّجَالِ إِلَى أَرْحَامِ النِّسَاءِ وَ اللَّهِ إِنَّهُ الْمَقْتُولُ بِسُدَّهِ أَشْجَعَ بَيْنَ دُورِهَا وَ اللَّهِ لَكَأَنِّي بِهِ صَرِيعاً مَسْلُوباً بِزَّتُهُ بَيْنَ رِجْلَيْهِ لَبِنَهٌ وَ لَا يَنْفَعُ هَذَا الْغُلَامَ مَا يَسْمَعُ قَالَ مُوسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ يَعْنِينِي وَ لَيَخْرُجَنَّ مَعَهُ فَيَنْهَزِمُ وَ يُقْتَلُ صَاحِبُهُ ثُمَّ يَمْضِي فَيَخْرُجُ مَعَهُ رَايَهٌ أُخْرَى فَيُقْتَلُ كَبْشُهَا وَ يَتَفَرَّقُ جَيْشُهَا فَإِنْ أَطَاعَنِي فَلْيَطْلُبِ الْأَمَانَ عِنْدَ ذَلِكَ مِنْ بَنِي الْعَبَّاسِ حَتَّى يَأْتِيَهُ اللَّهُ بِالْفَرَجِ وَ لَقَدْ عَلِمْتُ بِأَنَّ هَذَا الْأَمْرَ لَا يَتِمُّ وَ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ وَ نَعْلَمُ أَنَّ ابْنَكَ الْأَحْوَلَ الْأَخْضَرَ الْأَكْشَفَ الْمَقْتُولَ بِسُدَّهِ أَشْجَعَ بَيْنَ دُورِهَا عِنْدَ بَطْنِ مَسِيلِهَا.

فَقَامَ أَبِي وَ هُوَ يَقُولُ بَلْ يُغْنِي اللَّهُ عَنْكَ وَ لَتَعُودَنَّ أَوْ ليفى ء [لَيَقِي] اللَّهُ بِكَ وَ بِغَيْرِكَ وَ مَا أَرَدْتَ بِهَذَا إِلَّا امْتِنَاعَ غَيْرِكَ وَ أَنْ تَكُونَ ذَرِيعَتَهُمْ إِلَى ذَاكَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام اللَّهُ يَعْلَمُ مَا أُرِيدُ إِلَّا نُصْحَكَ وَ رُشْدَكَ وَ مَا عَلَيَّ إِلَّا الْجَهْدُ فَقَامَ أَبِي يَجُرُّ ثَوْبَهُ مُغْضَباً فَلَحِقَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ لَهُ أُخْبِرُكَ أَنِّي سَمِعْتُ عَمَّكَ وَ هُوَ خَالُكَ يَذْكُرُ أَنَّكَ وَ بَنِي أَبِيكَ سَتُقْتَلُونَ فَإِنْ أَطَعْتَنِي وَ رَأَيْتَ أَنْ تَدْفَعَ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَافْعَلْ وَ وَ اللَّهِ الَّذِي لا إِلهَ إِلَّا هُوَ عالِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهادَهِ- ... الرَّحْمنُ الرَّحِيمُ الْكَبِيرُ الْمُتَعالِ عَلَى خَلْقِهِ لَوَدِدْتُ أَنِّي فَدَيْتُكَ بِوُلْدِي وَ بِأَحَبِّهِمْ إِلَيَّ وَ بِأَحَبِّ أَهْلِ بَيْتِي إِلَيَّ وَ مَا يَعْدِلُكَ عِنْدِي شَيْ ءٌ فَلَا تَرَى أَنِّي غَشَشْتُكَ فَخَرَجَ أَبِي مِنْ عِنْدِهِ مُغْضَباً أَسِفاً قَالَ فَمَا أَقَمْنَا بَعْدَ ذَلِكَ إِلَّا قَلِيلًا عِشْرِينَ لَيْلَهً أَوْ نَحْوَهَا حَتَّى قَدِمَتْ رُسُلُ أَبِي جَعْفَرٍ فَأَخَذُوا أَبِي وَ عُمُومَتِي سُلَيْمَانَ بْنَ حَسَنٍ وَ حَسَنَ بْنَ حَسَنٍ وَ إِبْرَاهِيمَ بْنَ حَسَنٍ وَ دَاوُدَ بْنَ حَسَنٍ وَ عَلِيَّ بْنَ حَسَنٍ وَ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ بْنِ حَسَنٍ وَ عَلِيَّ بْنَ

إِبْرَاهِيمَ بْنِ حَسَنٍ وَ حَسَنَ بْنَ جَعْفَرِ بْنِ حَسَنٍ وَ طَبَاطَبَا إِبْرَاهِيمَ بْنَ إِسْمَاعِيلَ بْنِ حَسَنٍ وَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ دَاوُدَ وَ قَالَ فَصُفِّدُوا فِي الْحَدِيدِ ثُمَّ حُمِلُوا فِي مَحَامِلَ أَعْرَاءً لَا وِطَاءَ فِيهَا وَ وُقِفُوا بِالْمُصَلَّى لِكَيْ يَشْتِمَهُمُ النَّاسُ قَالَ فَكَفَّ النَّاسُ عَنْهُمْ وَ رَقُّوا لَهُمْ لِلْحَالِ الَّتِي هُمْ فِيهَا ثُمَّ انْطَلَقُوا بِهِمْ حَتَّى وُقِفُوا عِنْدَ بَابِ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله.

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْجَعْفَرِيُّ فَحَدَّثَتْنَا خَدِيجَةُ بِنْتُ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ أَنَّهُمْ لَمَّا أُوقِفُوا عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ الْبَابِ الَّذِي يُقَالُ لَهُ بَابُ جَبْرَئِيلَ اطَّلَعَ عَلَيْهِمْ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ عَامَّةُ رِدَائِهِ مَطْرُوحٌ بِالْأَرْضِ ثُمَّ اطَّلَعَ مِنْ بَابِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ لَعَنَكُمُ اللَّهُ يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ ثَلَاثاً مَا عَلَى هَذَا عَاهَدْتُمْ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ لَا بَايَعْتُمُوهُ أَمَا وَ اللَّهِ إِنْ كُنْتُ حَرِيصاً وَ لَكِنِّي غُلِبْتُ وَ لَيْسَ لِلْقَضَاءِ مَدْفَعٌ ثُمَّ قَامَ وَ أَخَذَ إِحْدَى نَعْلَيْهِ فَأَدْخَلَهَا رِجْلَهُ وَ الْأُخْرَى فِي يَدِهِ وَ عَامَّةُ رِدَائِهِ يَجُرُّهُ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ دَخَلَ فِي بَيْتِهِ فَحُمَّ عِشْرِينَ لَيْلَةً لَمْ يَزَلْ يَبْكِي فِيهَا اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ حَتَّى خِفْنَا عَلَيْهِ فَهَذَا حَدِيثُ خَدِيجَةَ.

قَالَ الْجَعْفَرِيُّ وَ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ أَنَّهُ لَمَّا طُلِعَ بِالْقَوْمِ فِي الْمَحَامِلِ قَامَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِنَ الْمَسْجِدِ ثُمَّ أَهْوَى إِلَى الْمَحْمِلِ الَّذِي فِيهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ يُرِيدُ كَلَامَهُ فَمُنِعَ أَشَدَّ الْمَنْعِ وَ أَهْوَى إِلَيْهِ الْحَرَسِيُّ فَدَفَعَهُ وَ قَالَ تَنَحَّ عَنْ هَذَا فَإِنَّ اللَّهَ سَيَكْفِيكَ وَ يَكْفِي غَيْرَكَ ثُمَّ دَخَلَ بِهِمُ الزُّقَاقَ وَ رَجَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِلَى مَنْزِلِهِ فَلَمْ يَبْلُغْ بِهِمُ الْبَقِيعَ حَتَّى ابْتُلِيَ الْحَرَسِيُّ بَلَاءً شَدِيداً رَمَحَتْهُ نَاقَتُهُ فَدَقَّتْ وَرِكَهُ فَمَاتَ فِيهَا وَ مَضَى الْقَوْمُ فَأَقَمْنَا بَعْدَ ذَلِكَ حِيناً ثُمَّ أَتَى مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَأُخْبِرَ أَنَّ أَبَاهُ وَ عُمُومَتَهُ قُتِلُوا قَتَلَهُمْ أَبُو جَعْفَرٍ إِلَّا حَسَنَ بْنَ جَعْفَرٍ وَ طَبَاطَبَا وَ عَلِيَّ بْنَ إِبْرَاهِيمَ وَ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ وَ دَاوُدَ بْنَ حَسَنٍ وَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ دَاوُدَ قَالَ فَظَهَرَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عِنْدَ ذَلِكَ وَ دَعَا النَّاسَ لِبَيْعَتِهِ قَالَ فَكُنْتُ ثَالِثَ ثَلَاثَةٍ بَايَعُوهُ وَ اسْتَوْثَقَ النَّاسُ لِبَيْعَتِهِ وَ لَمْ يَخْتَلِفْ عَلَيْهِ قُرَشِيٌّ وَ لَا أَنْصَارِيٌّ وَ لَا عَرَبِيٌّ.

قَالَ وَ شَاوَرَ عِيسَى بْنَ زَيْدٍ وَ كَانَ مِنْ ثِقَاتِهِ وَ كَانَ عَلَى شُرْطَتِهِ فَشَاوَرَهُ فِي

الْبِعْثَهِ إِلَی وُجُوهِ قَوْمِهِ فَقَالَ لَهُ عِیسَی بْنُ زَیْدٍ إِنْ دَعَوْتَهُمْ دُعَاءً یَسِیراً لَمْ یُجِیبُوکَ أَوْ تَغْلُظَ عَلَیْهِمْ فَخَلِّنِی وَ إِیَّاهُمْ فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدٌ امْضِ إِلَی مَنْ أَرَدْتَ مِنْهُمْ فَقَالَ ابْعَثْ إِلَی رَئِیسِهِمْ وَ کَبِیرِهِمْ یَعْنِی أَبَا عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَإِنَّکَ إِذَا أَغْلَظْتَ عَلَیْهِ عَلِمُوا جَمِیعاً أَنَّکَ سَتُمِرُّهُمْ عَلَی الطَّرِیقِ الَّتِی أَمَرَرْتَ عَلَیْهَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ قَالَ فَوَ اللَّهِ مَا لَبِثْنَا أَنْ أُتِیَ بِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حَتَّی أُوقِفَ بَیْنَ یَدَیْهِ فَقَالَ لَهُ عِیسَی بْنُ زَیْدٍ أَسْلِمْ تَسْلَمْ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَ حَدَثَتْ نُبُوَّهٌ بَعْدَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدٌ لَا وَ لَکِنْ بَایِعْ تَأْمَنْ عَلَی نَفْسِکَ وَ مَالِکَ وَ وُلْدِکَ وَ لَا تُکَلَّفَنَّ حَرْباً فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مَا فِیَّ حَرْبٌ وَ لَا قِتَالٌ وَ لَقَدْ تَقَدَّمْتُ إِلَی أَبِیکَ وَ حَذَّرْتُهُ الَّذِی حَاقَ بِهِ وَ لَکِنْ لَا یَنْفَعُ حَذَرٌ مِنْ قَدَرٍ یَا ابْنَ أَخِی عَلَیْکَ بِالشَّبَابِ وَ دَعْ عَنْکَ الشُّیُوخَ فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدٌ مَا أَقْرَبَ مَا بَیْنِی وَ بَیْنَکَ فِی السِّنِّ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنِّی لَمْ أُعَازَّکَ وَ لَمْ أَجِی ءْ لِأَتَقَدَّمَ عَلَیْکَ فِی الَّذِی أَنْتَ فِیهِ فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدٌ لَا وَ اللَّهِ لَا بُدَّ مِنْ أَنْ تُبَایِعَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا فِیَّ یَا ابْنَ أَخِی طَلَبٌ وَ لَا هَرَبٌ وَ إِنِّی لَأُرِیدُ الْخُرُوجَ إِلَی الْبَادِیَهِ فَیَصُدُّنِی ذَلِکَ وَ یَثْقُلُ عَلَیَّ حَتَّی یُکَلِّمَنِی فِی ذَلِکَ الْأَهْلُ غَیْرَ مَرَّهٍ وَ مَا یَمْنَعُنِی مِنْهُ إِلَّا الضَّعْفُ وَ اللَّهِ وَ الرَّحِمِ أَنْ تُدْبِرَ عَنَّا وَ نَشْقَی بِکَ فَقَالَ لَهُ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ قَدْ وَ اللَّهِ مَاتَ أَبُو الدَّوَانِیقِ یَعْنِی أَبَا جَعْفَرٍ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ مَا تَصْنَعُ بِی وَ قَدْ مَاتَ قَالَ أُرِیدُ الْجَمَالَ بِکَ قَالَ مَا إِلَی مَا تُرِیدُ سَبِیلٌ لَا وَ اللَّهِ مَا مَاتَ أَبُو الدَّوَانِیقِ إِلَّا أَنْ یَکُونَ مَاتَ مَوْتَ النَّوْمِ قَالَ وَ اللَّهِ لَتُبَایِعُنِی طَائِعاً أَوْ مُکْرَهاً وَ لَا تُحْمَدُ فِی بَیْعَتِکَ فَأَبَی عَلَیْهِ إِبَاءً شَدِیداً فَأَمَرَ بِهِ إِلَی الْحَبْسِ فَقَالَ لَهُ عِیسَی بْنُ زَیْدٍ أَمَا إِنْ طَرَحْنَاهُ فِی السِّجْنِ وَ قَدْ خَرِبَ السِّجْنُ وَ لَیْسَ عَلَیْهِ الْیَوْمَ غَلَقٌ خِفْنَا أَنْ یَهْرُبَ مِنْهُ فَضَحِکَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ثُمَّ قَالَ- لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّهَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیمِ أَ وَ تُرَاکَ تُسْجِنُنِی قَالَ نَعَمْ وَ الَّذِی أَکْرَمَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله بِالنُّبُوَّهِ لَأُسْجِنَنَّکَ وَ لَأُشَدِّدَنَّ عَلَیْکَ فَقَالَ عِیسَی بْنُ زَیْدٍ احْبِسُوهُ فِی الْمَخْبَإِ وَ ذَلِکَ دَارُ رَیْطَهَ الْیَوْمَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَمَا وَ اللَّهِ إِنِّی سَأَقُولُ ثُمَّ أُصَدَّقُ فَقَالَ لَهُ عِیسَی بْنُ زَیْدٍ لَوْ تَکَلَّمْتَ

لَكَسَرْتُ فَمَكَ.

فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَمَا وَ اللَّهِ يَا أَكْشَفُ يَا أَزْرَقُ لَكَأَنِّی بِكَ تَطْلُبُ لِنَفْسِكَ جُحْراً تَدْخُلُ فِيهِ وَ مَا أَنْتَ فِی الْمَذْكُورِينَ عِنْدَ اللِّقَاءِ وَ إِنِّی لَأَظُنُّكَ إِذَا صُفِّقَ خَلْفَكَ طِرْتَ مِثْلَ الْهَيْقِ النَّافِرِ فَنَفَرَ عَلَيْهِ مُحَمَّدٌ بِانْتِهَارٍ احْبِسْهُ وَ شَدِّدْ عَلَيْهِ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِ.

فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَمَا وَ اللَّهِ لَكَأَنِّی بِكَ خَارِجاً مِنْ سُدَّهِ أَشْجَعَ إِلَى بَطْنِ الْوَادِی وَ قَدْ حَمَلَ عَلَيْكَ فَارِسٌ مُعْلَمٌ فِی يَدِهِ طِرَادَهٌ نِصْفُهَا أَبْيَضُ وَ نِصْفُهَا أَسْوَدُ عَلَى فَرَسٍ كُمَيْتٍ أَقْرَحَ فَطَعَنَكَ فَلَمْ يَصْنَعْ فِيكَ شَيْئاً وَ ضَرَبْتَ خَيْشُومَ فَرَسِهِ فَطَرَحْتَهُ وَ حَمَلَ عَلَيْكَ آخَرُ خَارِجٌ مِنْ زُقَاقِ آلِ أَبِی عَمَّارٍ الدُّؤَلِيِّينَ عَلَيْهِ غَدِيرَتَانِ مَضْفُورَتَانِ قَدْ خَرَجَتَا مِنْ تَحْتِ بَيْضَتِهِ كَثِيرُ شَعْرِ الشَّارِبَيْنِ فَهُوَ وَ اللَّهِ صَاحِبُكَ فَلَا رَحِمَ اللَّهُ رِمَّتَهُ.

فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدٌ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حَسِبْتَ فَأَخْطَأْتَ وَ قَامَ إِلَيْهِ السُّرَاقِيُّ بْنُ سَلْخِ الْحُوتِ فَدَفَعَ فِی ظَهْرِهِ حَتَّى أُدْخِلَ السِّجْنَ وَ اصْطُفِیَ مَا كَانَ لَهُ مِنْ مَالٍ وَ مَا كَانَ لِقَوْمِهِ مِمَّنْ لَمْ يَخْرُجْ مَعَ مُحَمَّدٍ قَالَ فَطُلِعَ بِإِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ هُوَ شَيْخٌ كَبِيرٌ ضَعِيفٌ قَدْ ذَهَبَتْ إِحْدَى عَيْنَيْهِ وَ ذَهَبَتْ رِجْلَاهُ وَ هُوَ يُحْمَلُ حَمْلًا فَدَعَاهُ إِلَى الْبَيْعَهِ فَقَالَ لَهُ يَا ابْنَ أَخِی إِنِّی شَيْخٌ كَبِيرٌ ضَعِيفٌ وَ أَنَا إِلَى بِرِّكَ وَ عَوْنِكَ أَحْوَجُ فَقَالَ لَهُ- لَا بُدَّ مِنْ أَنْ تُبَايِعَ فَقَالَ لَهُ وَ أَیَّ شَیْ ءٍ تَنْتَفِعُ بِبَيْعَتِی وَ اللَّهِ إِنِّی لَأُضَيِّقُ عَلَيْكَ مَكَانَ اسْمِ رَجُلٍ إِنْ كَتَبْتَهُ قَالَ لَا بُدَّ لَكَ أَنْ تَفْعَلَ فَأَغْلَظَ عَلَيْهِ فِی الْقَوْلِ فَقَالَ لَهُ إِسْمَاعِيلُ ادْعُ لِی جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ فَلَعَلَّنَا نُبَايِعُ جَمِيعاً قَالَ فَدَعَا جَعْفَراً علیه السلام فَقَالَ لَهُ إِسْمَاعِيلُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنْ رَأَيْتَ أَنْ تُبَيِّنَ لَهُ فَافْعَلْ لَعَلَّ اللَّهَ يَكُفُّهُ عَنَّا قَالَ قَدْ أَجْمَعْتُ أَلَّا أُكَلِّمَهُ فَلْيَرَ فِیَّ رَأْيَهُ فَقَالَ إِسْمَاعِيلُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنْشُدُكَ اللَّهَ هَلْ تَذْكُرُ يَوْماً أَتَيْتُ أَبَاكَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ علیه السلام وَ عَلَیَّ حُلَّتَانِ صَفْرَاوَانِ فَأَدَامَ النَّظَرَ إِلَیَّ ثُمَّ بَكَى فَقُلْتُ لَهُ مَا يُبْكِيكَ فَقَالَ لِی يُبْكِينِی أَنَّكَ تُقْتَلُ عِنْدَ كِبَرِ سِنِّكَ ضَيَاعاً- لَا يَنْتَطِحُ فِی دَمِكَ عَنْزَانِ قَالَ

فَقُلْتُ مَتَی ذَاکَ قَالَ إِذَا دُعِیتَ إِلَی الْبَاطِلِ فَأَبَیْتَهُ وَ إِذَا نَظَرْتَ إِلَی أحول [الْأَحْوَلِ] مَشُوم قَوْمِهِ یَنْتَمِی مِنْ آلِ الْحَسَنِ عَلَی مِنْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَدْعُو إِلَی نَفْسِهِ قَدْ تَسَمَّی بِغَیْرِ اسْمِهِ فَأَحْدِثْ عَهْدَکَ وَ اکْتُبْ وَصِیَّتَکَ فَإِنَّکَ مَقْتُولٌ مِنْ یَوْمِکَ أَوْ مِنْ غَدٍ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام نَعَمْ وَ هَذَا وَ رَبِّ الْکَعْبَهِ لَا یَصُومُ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ إِلَّا أَقَلَّهُ فَأَسْتَوْدِعُکَ اللَّهَ یَا أَبَا الْحَسَنِ وَ أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَنَا فِیکَ وَ أَحْسَنَ الْخِلَافَهَ عَلَی مَنْ خَلَّفْتَ وَ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَیْهِ راجِعُونَ قَالَ ثُمَّ احْتُمِلَ إِسْمَاعِیلُ وَ رُدَّ جَعْفَرٌ إِلَی الْحَبْسِ قَالَ فَوَ اللَّهِ مَا أَمْسَیْنَا حَتَّی دَخَلَ عَلَیْهِ بَنُو أَخِیهِ بَنُو مُعَاوِیَهَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ فَتَوَطَّئُوهُ حَتَّی قَتَلُوهُ وَ بَعَثَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ إِلَی جَعْفَرٍ علیه السلام فَخَلَّی سَبِیلَهُ قَالَ وَ أَقَمْنَا بَعْدَ ذَلِکَ حَتَّی اسْتَهْلَلْنَا شَهْرَ رَمَضَانَ فَبَلَغَنَا خُرُوجُ عِیسَی بْنِ مُوسَی یُرِیدُ الْمَدِینَهَ قَالَ فَتَقَدَّمَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَلَی مُقَدِّمَتِهِ یَزِیدُ بْنُ مُعَاوِیَهَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ وَ کَانَ عَلَی مُقَدِّمَهِ عِیسَی بْنِ مُوسَی وُلْدُ الْحَسَنِ بْنِ زَیْدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحَسَنِ وَ قَاسِمٌ وَ مُحَمَّدُ بْنُ زَیْدٍ وَ عَلِیٌّ وَ إِبْرَاهِیمُ بَنُو الْحَسَنِ بْنِ زَیْدٍ فَهُزِمَ یَزِیدُ بْنُ مُعَاوِیَهَ وَ قَدِمَ عِیسَی بْنُ مُوسَی الْمَدِینَهَ وَ صَارَ الْقِتَالُ بِالْمَدِینَهِ فَنَزَلَ بِذُبَابٍ وَ دَخَلَتْ عَلَیْنَا الْمُسَوِّدَهُ مِنْ خَلْفِنَا وَ خَرَجَ مُحَمَّدٌ فِی أَصْحَابِهِ حَتَّی بَلَغَ السُّوقَ فَأَوْصَلَهُمْ وَ مَضَی ثُمَّ تَبِعَهُمْ حَتَّی انْتَهَی إِلَی مَسْجِدِ الْخَوَّامِینَ فَنَظَرَ إِلَی مَا هُنَاکَ فَضَاءٍ لَیْسَ مُسَوِّدٌ وَ لَا مُبَیِّضٌ فَاسْتَقْدَمَ حَتَّی انْتَهَی إِلَی شِعْبِ فَزَارَهَ ثُمَّ دَخَلَ هُذَیْلَ ثُمَّ مَضَی إِلَی أَشْجَعَ فَخَرَجَ إِلَیْهِ الْفَارِسُ الَّذِی قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِنْ خَلْفِهِ مِنْ سِکَّهِ هُذَیْلَ فَطَعَنَهُ فَلَمْ یَصْنَعْ فِیهِ شَیْئاً وَ حَمَلَ عَلَی الْفَارِسِ وَ ضَرَبَ خَیْشُومَ فَرَسِهِ بِالسَّیْفِ فَطَعَنَهُ الْفَارِسُ فَأَنْفَذَهُ فِی الدِّرْعِ وَ انْثَنَی عَلَیْهِ مُحَمَّدٌ فَضَرَبَهُ فَأَثْخَنَهُ وَ خَرَجَ إِلَیْهِ حُمَیْدُ بْنُ قَحْطَبَهَ وَ هُوَ مُدْبِرٌ عَلَی الْفَارِسِ یَضْرِبُهُ مِنْ زُقَاقِ الْعَمَّارِیِّینَ فَطَعَنَهُ طَعْنَهً أَنْفَذَ السِّنَانَ فِیهِ فَکَسَرَ الرُّمْحَ وَ حَمَلَ عَلَی حُمَیْدٍ فَطَعَنَهُ حُمَیْدٌ بِزُجِّ الرُّمْحِ فَصَرَعَهُ ثُمَّ نَزَلَ فَضَرَبَهُ حَتَّی أَثْخَنَهُ وَ قَتَلَهُ وَ أَخَذَ رَأْسَهُ وَ دَخَلَ الْجُنْدُ مِنْ کُلِّ جَانِبٍ وَ أُخِذَتِ الْمَدِینَهُ وَ أُجْلِینَا هَرَباً فِی الْبِلَادِ.

قَالَ مُوسَی بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَانْطَلَقْتُ حَتَّی لَحِقْتُ بِإِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فَوَجَدْتُ

عِيسَى بْنَ زَيْدٍ مُكْمَناً عِنْدَهُ فَأَخْبَرْتُهُ بِسُوءِ تَدْبِيرِهِ وَ خَرَجْنَا مَعَهُ حَتَّى أُصِيبَ رَحِمَهُ اللَّهُ ثُمَّ مَضَيْتُ مَعَ ابْنِ أَخِي الْأَشْتَرِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَسَنٍ حَتَّى أُصِيبَ بِالسِّنْدِ ثُمَّ رَجَعْتُ شَرِيداً طَرِيداً تُضَيَّقُ عَلَيَّ الْبِلَادُ فَلَمَّا ضَاقَتْ عَلَيَّ الْأَرْضُ وَ اشْتَدَّ الْخَوْفُ ذَكَرْتُ مَا قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَجِئْتُ إِلَى الْمَهْدِيِّ وَ قَدْ حَجَّ وَ هُوَ يَخْطُبُ النَّاسَ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ فَمَا شَعَرَ إِلَّا وَ أَنِّي قَدْ قُمْتُ مِنْ تَحْتِ الْمِنْبَرِ فَقُلْتُ لِيَ الْأَمَانُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَدُلُّكَ عَلَى نَصِيحَةٍ لَكَ عِنْدِي فَقَالَ نَعَمْ مَا هِيَ قُلْتُ أَدُلُّكَ عَلَى مُوسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَسَنٍ فَقَالَ نَعَمْ لَكَ الْأَمَانُ فَقُلْتُ لَهُ أَعْطِنِي مَا أَثِقُ بِهِ فَأَخَذْتُ مِنْهُ عُهُوداً وَ مَوَاثِيقَ وَ وَثَّقْتُ لِنَفْسِي ثُمَّ قُلْتُ أَنَا مُوسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ لِي إِذاً تُكْرَمَ وَ تُحْبَى فَقُلْتُ لَهُ أَقْطِعْنِي إِلَى بَعْضِ أَهْلِ بَيْتِكَ يَقُومُ بِأَمْرِي عِنْدَكَ فَقَالَ انْظُرْ إِلَى مَنْ أَرَدْتَ فَقُلْتُ عَمَّكَ الْعَبَّاسَ بْنَ مُحَمَّدٍ فَقَالَ الْعَبَّاسُ لَا حَاجَةَ لِي فِيكَ فَقُلْتُ وَ لَكِنْ لِي فِيكَ الْحَاجَةُ أَسْأَلُكَ بِحَقِّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ إِلَّا قَبِلْتَنِي فَقَبِلَنِي شَاءَ أَوْ أَبَى وَ قَالَ لِيَ الْمَهْدِيُّ مَنْ يَعْرِفُكَ وَ حَوْلَهُ أَصْحَابُنَا أَوْ أَكْثَرُهُمْ فَقُلْتُ هَذَا الْحَسَنُ بْنُ زَيْدٍ يَعْرِفُنِي وَ هَذَا مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ يَعْرِفُنِي وَ هَذَا الْحَسَنُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ يَعْرِفُنِي فَقَالُوا نَعَمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كَأَنَّهُ لَمْ يَغِبْ عَنَّا ثُمَّ قُلْتُ لِلْمَهْدِيِّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَقَدْ أَخْبَرَنِي بِهَذَا الْمَقَامِ أَبُو هَذَا الرَّجُلِ وَ أَشَرْتُ إِلَى مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ مُوسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَ كَذَبْتُ عَلَى جَعْفَرٍ كَذِبَةً فَقُلْتُ لَهُ وَ أَمَرَنِي أَنْ أُقْرِئَكَ السَّلَامَ وَ قَالَ إِنَّهُ إِمَامُ عَدْلٍ وَ سَخِيٌّ قَالَ فَأَمَرَ لِمُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ علیه السلام بِخَمْسَةِ آلَافِ دِينَارٍ فَأَمَرَ لِي مُوسَى علیه السلام مِنْهَا بِأَلْفَيْ دِينَارٍ وَ وَصَلَ عَامَّةَ أَصْحَابِهِ وَ وَصَلَنِي فَأَحْسَنَ صِلَتِي فَحَيْثُ مَا ذُكِرَ وُلْدُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ فَقُولُوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ مَلَائِكَتُهُ وَ حَمَلَةُ عَرْشِهِ وَ الْكِرَامُ الْكَاتِبُونَ وَ خُصُّوا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِأَطْيَبِ ذَلِكَ وَ جَزَى مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عَنِّي خَيْراً فَأَنَا وَ اللَّهِ مَوْلَاهُمْ بَعْدَ اللَّهِ (1).

ص: ۲۸۷

۱- ۱. الكافي ج ۱ ص ۳۵۸- ۳۶۶.

**[ترجمه]کافی: عبد اللَّه بن ابراهیم بن محمّد جعفری گفت: نزد خدیجه دختر عمر بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب رفتیم تا برای فوت پسر دخترش به او تسلیت بگوییم دیدیم موسی بن عبد اللَّه بن حسن نیز آنجا است خدیجه پهلوی زنان بود به آنها تسلیت گفتیم بعد متوجه موسی شدیم که به دختر ابی یشکر مرثیه خوان میگفت این شعرها را بخوان او خواند:

اعدد رسول اللَّه و اعدد بعده

اسد الا له و ثالثا عباس

و اعدد علی الخیر و اعدد جعفرا

و اعدد عقیلا بعده الرواسا

گفت بارک اللَّه مرا محزون کردی باز هم بخوان شروع کرد بخواندن:

و منا امام المتقین محمّد

حمزه منا و المهذب جعفر

و منا علی صهره و ابن عمه

و فارسه ذاک الامام المطهر تا نزدیک غروب آنجا بودیم در این هنگام خدیجه گفت: از عمویم محمّد بن علی صلوات اللَّه علیه شنیدم میگفت: زن به نوحه سرا احتیاج دارد تا اشکش جاری شود ولی شایسته نیست که او در نوحه سرایی فحش و ناسزا بگوید. وقتی شب شد ملائکه را با نوحه سرایی اذیت نکنید. ما خارج شدیم فردا صبح زود پیش آنها رفتیم با خدیجه صحبت از این شد که چرا از خانه حضرت صادق فاصله گرفته است. موسی بن عبد اللَّه گفت: خانه خدیجه را خانه دزد مینامند بواسطه دزدی که آنجا می شد این انتخابی بود که مهدی ما کرد منظورش محمّد بن عبد اللَّه بن حسن بود با نسبت مهدی او را مسخره میکرد و شوخی می نمود منظورش این بود که او و ما را در آن خانه جای داد. موسی بن عبد اللَّه گفت: به شما از یک جریان شگفت انگیز خبر دهم!! پدرم وقتی تصمیم گرفت کار محمّد بن عبد اللَّه را درست کند و با یاران او ملاقات نماید گفت: این کار روبراه نخواهد شد مگر اینکه با جعفر بن محمّد ملاقات کنم. با هم رفتیم پدرم بمن تکیه کرده بود وقتی نزدیک منزلش رسیدیم از خانه خارج شده بود و تصمیم داشت به مسجد برود پدرم او را نگه داشت و صحبت کرد فرمود اینجا مناسب نیست در این مورد حرف بزنیم ان شاء اللَّه همدیگر را خواهیم دید. پدرم شادمان برگشت فردا صبح یا یک روز بعد با هم رفتیم پدرم وارد شد من هم با او بودم شروع بصحبت کرد از آن جمله گفت فدایت شوم خودت میدانی من از تو سنّم زیادتر است در میان فامیل از تو بزرگتر هست از نظر من با این موضع خداوند ترا دارای مقامی کرده که هیچ کس آن مقام را ندارد من باعتماد لطفی که داری پیش تو آمده ام میدانم اگر با من موافقت کنی یک نفر از اصحاب هم از من کناره نمیگیرد از قبیله قریش و سایر مردم دو نفر هم مخالف من نخواهند بود. امام صادق فرمود: تو برای این کار از من شنواتر پیدا میکنی بمن احتیاجی نداری خودت میدانی که من وقتی میخواهم بروم خارج شهر یا تصمیم این کار را میگیرم عاجز میمانم یا

برای انجام حج جز با مشقت و ناراحتی زیاد نمی- توانم این کار را بکنم برو کسی دیگری را پیدا کن و به کسی نگو پیش من آمده ای. پدرم گفت: مردم همه چشم بتو دوخته اند اگر تو دعوت مرا بپذیری هیچ کس با من مخالفت نمیکند تو می توانی جنگ نکنی و خود را بزحمت نیندازی. در این موقع شلوغ شد، چند نفر آمدند و صحبت ناتمام ماند. پدرم گفت: فدایت شوم چه میگویی؟ فرمود: ان شاء اللّه همدیگر را خواهیم دید گفت آن طور که من میخواهم فرمود آن طور که تو میخواهی ان شاء اللّه بنحوی که بصلاح تو باشد.

پدرم بخانه برگشت کسی را بنام اشقر پیش محمّد فرستاد که در کوه بجهینه بود و دو شبانه روز راه تا مدینه فاصله داشت باو اطلاع داد که تا حدودی بمنظور و هدف او نزدیک شده است. پس از سه روز باز رفتیم جلوی در ایستادیم هر وقت ما میخواستیم وارد شویم کسی مانع نمیشد. ولی غلام طول داد و دیر جواب آورد بعد اجازه داد وارد شدیم من در یک گوشه نشستم پدرم نزدیک شد سر ایشان را بوسیده گفت من بامیدی آمده ام مرتبه سوم است با این امید آمده ام که به هدف خود خواهم رسید. امام صادق فرمود: پسر عمو جان تو را از اقدام کردن به این کاری که تصمیم گرفته ای بخدا میسپارم میترسم انجام این کار موجب ناراحتی تو بشود بین آنها سخنانی رد و بدل شد تا بجایی رسید که نباید میرسید از جمله گفتار پدرم این بود که گفت: بچه دلیل اولاد حسین بخلافت از اولاد حسن سزاوارترند. امام صادق ع فرمود: خدا امام حسن و امام حسین را رحمت کند تو چرا چنین حرفی را میزنی؟ گفت: برای اینکه امام حسین ع باید امامت را به بزرگترین فرزندان امام حسن میداد.

امام صادق فرمود: خداوند وقتی بحضرت محمّد وحی کرد هر چه مایل بود دستور داد و دیگری را معین نکرد. حضرت محمّد نیز علی را وصی قرار داد او نیز آنچه پیامبر دستور داده بود انجام داد ما هرگز درباره علی چیزی جز همان احترام و گواهی که پیامبر نسبت بمقام او داشت نمیگوییم اگر بنا بود امام حسین امامت را به بزرگترین فرزند امام حسن بدهد یا امامت را در اولاد هر دو قرار دهد قرار میداد ما هرگز به باو بدبین نیستیم و فکر نمی کنیم که او امامت را از پیش خود برای فرزندان خویش نگه داشت او از دنیا رفت و چنین کاری را نکرد و بدستور خدا عمل نمود او جد تو (از طرف مادر است زیرا مادرش دختر امام حسین بود) و عموی تو است اگر نسبت خوبی باو بدهی وظیفه خود را انجام داده ای و اگر نسبت ناروایی به او بدهی خدا تو را بیامرزد به من گوش کن و اطاعت نما قسم بخدای یکتا که در خیر خواهی چیزی فروگذاری نکردم ولی خیال نمیکنم تو به حرف من عمل کنی قضای خدا قابل برگشت نیست. در این موقع پدرم روزنه ی امیدی پیدا کرده شاد شد. حضرت صادق علیه السّلام فرمود بخدا قسم میدانی این همان چشم چپی است که جلو سرش مو ندارد و سیاه چهره است همان کسی است که در سیل بند اشجع بین کوچه ها کشته می شود نزدیک رودخانه. پدرم گفت: این آن شخص نیست در آینده انتقام خون فرزندان ابو طالب را خواهیم گرفت کاملا مطابق ستمی که بما روا داشته شد. حضرت صادق فرمود خدا ترا بیامرزد میترسم معنی این شعر درباره تو صدق کند

«منتک نفسک فی الخلاء ضلالا» - . نیم خط دوم شعر است که مربوط باخطل شاعر است نیم خط اول آن اینست

انعق بضأنک یا جریر فإنما

یعنی میش خود را باز دار که با گرگ پنجه نیفکند نفس بتو وعده های شیرینی داده و باعث بدبختی تو خواهد شد.

-

بخدا قسم حکومت او از مدینه تجاوز نخواهد کرد و بطائف نمیرسد هر چه کوشش کند بالاخره اتفاق خواهد افتاد بخود و برادرانت رحم کن بخدا قسم میبینم که او منفورترین فرد روی زمین خواهد بود او را در میان قبیله اشجع میکشند اکنون پیکرش را می بینم که روی زمین افتاده و با لباس بدار آویخته شده و زیر پای او را آجر چیده اند این برادرش که حرفهای ما را می شنود بگوشش نمیرود. موسی بن عبد اللَّه گفت: از این سخن منظورش من بودم. با او قیام می کند برادرش کشته می شود او و فرار میکند باز پرچم دیگری را بدوش میگیرد (با برادر دیگرش بنام ابراهیم) ابراهیم کشته می شود و سپاهش فرار می کنند اگر این شخص بحرف من گوش بکند در آن زمان از بنی عباس امان میگیرد تا خدا به او فرجی بدهد ولی من میدانم این کار شدنی نیست من و تو هر دو میدانیم که پسرت همان که چشمش چپ است و سیاه چهره و موی پیشانیش کم است در سیل بند محله اشجع داخل کوچه ها نزدیک رودخانه کشته می شود. پدرم برخاست در حاالی که میگفت: خدا ما را از تو بی نیاز میکند بالاخره تو و دوستانت بزور خواهید آمد منظورت از بیعت نکردن اینست که دیگران بواسطه عقب نشینی تو با ما همداستان نشوند. فرمود: خدا میداند که من جز خیر خواهی نظری ندارم چاره ی دیگری نیست. پدرم با خشم تمام از جا بلند شد لباسش روی زمین کشیده می شد امام صادق ع به دنبال او آمده گفت: من از عمویت که دایی تو نیز هست شنیدم میگفت تو و برادرهایت کشته خواهید شد. اگر اطاعت میکنی راه بهتری را انتخاب کن و خود را از این گرفتاری خلاص کن به آن خدای یکتا و بی همتا که پنهان و آشکار را میداند رحمان و رحیم و بزرگ و بلند مرتبه است دوست داشتم خود یا عزیزترین فرد خانواده ام فدایت بشویم من هیچ کس را مثل تو دوست ندارم مبادا خیال کنی من بتو خیانت میکنم. پدرم با ناراحتی و خشم از خدمت ایشان رفت. بیش از بیست روز طول نکشید که فرستاده های منصور آمدند پدرم و عموهایم سلیمان بن حسن و حسن بن حسن و علی بن حسن و داود بن حسن و علی بن حسن و سلیمان بن داود بن حسن و علی بن ابراهیم بن حسن و حسن بن جعفر بن حسن و طباطبا ابراهیم بن اسماعیل بن حسن و عبد اللَّه بن داود را گرفتند و در غل و زنجیر بستند آنها را درون محمل های بدون سرپوش و فرش جای داده به مصلی بردند تا مردم بایشان ناسزا بگویند ولی مردم علاوه بر اینکه ناسزا نگفتند به خاطر ناراحتی و کمال آزاری که بآنها روا داشتند دلشان بحال آنها سوخت و گریه کردند. بعد آنها را جلوی در مسجد پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله و سلم بردند. عبد اللَّه بن ابراهیم جعفری گفت خدیجه دختر عمر بن علی نقل کرد که وقتی آنها را جلو در مسجد همان در موسوم بباب جبرئیل نگه داشتند امام صادق علیه السّلام از پنجره خانه آنها را تماشا میکرد بعد خود را بدر مسجد رساند تمام ردایش از ناراحتی و اندوه روی زمین کشیده میشد سه مرتبه فرمود خدا شما انصار را لعنت کند با پیامبر اکرم چنین پیمانی نبستید و با این وضع بیعت نکردید - . انصار در بیعت عقبه ضمن بیعت شرط کردند که از زن و فرزند و اولاد پیامبر دفاع کنند همان طوری که از زن و فرزند خود دفاع میکنند. - . بخدا قسم چقدر تلاش کردم و علاقه نشان دادم که به این روز نیفتند اما چاره ای نداشتم نمیتوان جلوی قضا را گرفت. در این موقع از جای بلند شد از ناراحتی که داشت یک نعلین خود را بپا کرد و یکی را در دست گرفت تمام ردایش روی زمین کشیده میشد سپس وارد منزل خود شد و بیست روز تمام تب داشت شب و روز گریه میکرد بطوری که ترسیدیم جانش را از دست بدهد.

جعفری گفت موسی بن عبد اللَّه نقل کرد وقتی محمل های آنها نمودار شد امام صادق علیه السّلام از مسجد بیرون آمده بطرف محملی که عبد اللَّه بن حسن در آن بود رفت میخواست با او صحبت کند به شدت مانع او شدند و یکی از پاسبانان

بامام حمله کرد و با دست ایشان را زده گفت از این شخص دور شو بزودی خدا چاره ی شما و دیگران را می سازد. آنها را در کوچه ها بردند. امام صادق ع بطرف منزل خود رفت. هنوز به بقیع نرسیده بودند که آن پاسبان را یکی از شترها با پای خود زد ران پایش را چنان کوبید که از دنیا رفت آنها رفتند. بعد محمّد بن عبد اللَّه بن حسن آمد و خبر آورد که منصور همه آنها را به جز حسن بن جعفر و طباطبا و علی بن ابراهیم و سلیمان بن داود بن حسن و عبد اللَّه بن داود کشته است. در این موقع محمّد بن عبد اللَّه قیام کرد و مردم را به بیعت با خود دعوت کرد. گفت: من سومین نفر بودم که با او بیعت کردم مردم در بیعت با او همداستان شدند یک نفر از قریش و انصار و سایر عرب مخالفت نکرد. محمّد بن عبد اللَّه با عیسی بن زید که از محرمان او بود و ریاست شهربانی را بعهده داشت مشورت کرد که آیا به دنبال سران قوم خود بفرستد یا نه؟ عیسی گفت: اگر آنها را با ملایمت بخوانی جواب نخواهند داد مگر اینکه سخت بگیری بمن اجازه بده تا با آنها روبرو شوم. گفت: پیش هر کدام مایلی برو. گفت: اول به دنبال رئیس و بزرگ آنها ابا عبد اللَّه جعفر بن محمّد بفرست وقتی بر او سخت بگیری دیگران میفهمند بقیه را نیز به همین طریق وادار خواهی نمود. چیزی نگذشت که امام صادق را آوردند عیسی بن زید گفت: (اسلم تسلم) اسلام آور تا سالم بمانی. فرمود: بعد از حضرت محمّد پیامبر تازه ای آمده محمّد گفت: نه اما بیعت کن تا مال و جان و خانواده ات در امان باشد تو را بجنگ وادار نخواهم کرد. امام صادق ع فرمود مرا توان جنگ و جدال نیست من قبلا پدرت را نسبت بآن گرفتاری که مبتلا شد گوشزد کرده او را بر حذر داشتم ولی ترسانیدن از چیزی که مقدر شده است چه سودی می بخشد پسر برادر تو نیز جوانان را جمع کن و به پیر مردها کاری نداشته باش .

محمّد گفت سن من و شما خیلی بهم نزدیک است. امام فرمود من با تو سر ستیز ندارم و نیامده ام که خود را قبل از تو بریاست رسانم. محمّد گفت بخدا قسم چاره ای جز بیعت نداری. فرمود پسر برادر در من جنبش و جست و گریزی باقی نمانده گاهی که تصمیم میگیرم که از ملک و باغ خود خبر بگیرم ضعف و ناتوانی مانع می شود بارها خانواده ام مرا فقط بواسطه ضعف از رفتن بازداشته اند تو را بخدا و حرمت خویشاوندی قسم میدهم که مرا مجبور به بیعت نکن. که بعد از تو ما را بواسطه این بیعت شکنجه کنند. گفت: ابو الدوانیق (منصور) مرد فرمود مرا چه کار با اینکه او مرده است یا زنده گفت: خواستم خوشحال شوی و خود را زینت نمایی. فرمود: دیگر موقع این کارها گذشته بخدا قسم منصور نمرده مگر اینکه بخواب رفته باشد. گفت بخدا اگر بیعت نکنی بزور وادار خواهی شد که آن وقت بیعت خوبی نخواهد بود هر چه او اصرار ورزید امام صادق ع انکار کرد دستور داد ایشان را زندانی کنند. عیسی گفت میترسم اگر او را زندانی کنیم چون زندان خراب شده و قفل و بندی ندارد فرار کند. امام علیه السّلام خندیده گفت: لا حول و لا قوه الا باللَّه العلی العظیم . واقعا میخواهی مرا زندانی کنی؟ گفت: آری بآن خدایی که محمّد را به پیامبری گرامی داشته تو را زندانی میکنم و سخت هم میگیرم. عیسی بن زید گفت: اگر صلاح است او را در مخفی گاه زندانی کنیم. اکنون آن محل خانه ریطه مادر یحیی بن زید است. امام علیه السّلام فرمود: من میگویم و بزودی باثبات میرسانم. عیسی گفت: اگر حرف بزنی دهانت را میشکنم.

فرمود ای چشم آبی سیاه چهره تو را می بینم که در جستجوی سوراخی هستی تا خود را پنهان کنی تو که لیاقت جنگ و نیروی نبرد نداری من خیال میکنم اگر پشت سرت دست را بهم بزنند از ترس مثل شترمرغ پرواز میکنی. محمّد با تندی و شدت سخت گیری گفت او را زندانی کن و بر او سخت بگیر. امام صادق ع فرمود ترا نیز می بینم بخدا قسم از سیل بند محله اشجع بطرف بیابان خارج میشوی. سواری که نشانی بر سینه دارد بتو حمله میکند نیزه کوتاهی که نصف آن سفید و نصف

دیگرش سیاه است بدست گرفته سوار بر اسبی است که رنگش بین سیاه و قرمز است روی پیشانی اسب مقداری سفید است آن سوار نیزه ای بتو میزند ولی کارگر نمیشود ولی تو با شمشیر بر بینی اسب او میزنی از اسب بزمین می افتد. یک نفر دیگر از کوچه آل ابی عمار که در قبیله دئلیها است به تو حمله میکند دارای دو زلف است که آنها را بافته و از زیر او آشکارا دیده می شود بخدا قسم او قاتل تو است خدا هرگز او را نیامرزد. محمّد گفت یا ابا عبد اللّه حساب تو اشتباه است. در این موقع سراقی پسر مسلح از جا بلند شد و با مشت بر پشت مبارک امام زده بزور ایشان را زندانی کرد و اموال امام و اصحابش را که با محمّد بیعت نکردند بنفع خود ضبط کردند. اسماعیل بن عبد اللّه بن جعفر بن ابی طالب که پیرمردی ضعیف و از یک چشم نابینا بود آوردند پاهایش از گیر افتاده بود او را بدوش گرفته بودند گفتند باید بیعت کنی. گفت: من پیر مردی ضعیف و ناتوانم اکنون بکمک شما احتیاج دارم نه بیعت کردن گفتند: چاره ای نیست باید بیعت کنی. گفت: از بیعت من چه سودی میبری جز اینکه با نوشتن نام من جای اسم یک نفر را در دفتر تو میگیرم گفت راهی ندارد با شدت بر او سخت گرفت. اسماعیل گفت پس جعفر بن محمّد را بیاورید شاید با هم بیعت کنیم امام صادق ع را آوردند اسماعیل گفت آقا فدایت شوم آینده آنها را خوب آشکار کن شاید دست از سر ما بردارند. فرمود: من تصمیم گرفته ام با او صحبت نکنم هر کار مایل است بکند. اسماعیل به امام صادق عرض کرد: بخاطر داری روزی که ما خدمت پدرت حضرت باقر رسیدیم و من دو جامه زرد رنگ پوشیده بودم، با دقت بمن نگاه کرده اشکش جاری شد. عرض کردم آقا چرا گریه میکنید؟ فرمود: گریه ام برای اینست که تو را در آخر پیری بی سر و صدا بدون اینکه اختلافی و زد وخوردی شود می کشند. گفتم این جریان چه وقت خواهد بود فرمود وقتی تو را دعوت بکار ناشایستی کنند و تو خودداری نمایی همان موقعی که چشمت به آن مرد چشم چپ از اولاد امام حسن افتاد که بالای منبر پیامبر رفته مردم را بسوی خویش فرا می خواند تا با او بیعت کنند. نامی که مربوط باو نیست روی خود گذاشته (مهدی، نفس زکیه) وصیت خود را کن و هر چه لازم میدانی سفارش کنی بگو که امروز یا فردا کشته خواهی شد. امام صادق علیه السّلام فرمود: آری. ولی نه بپروردگار کعبه قسم این شخص هم مختصری از ماه رمضان را روزه میگیرد. تو را بخدا می سپارم و اجر مصیبت تو را از خداوند می خواهم خداوند نگه دار فرزندان و خانواده ات باشد «إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ» اسماعیل را بردند و امام صادق علیه السّلام را بزندان بر گرداندند. بخدا قسم هنوز شب نشده بود که پسران برادر اسماعیل یعنی پسران معاویه ابن عبد اللّه بن جعفر آن پیرمرد را آنقدر زیر پا کوبیدند تا از دنیا رفت، ولی محمّد امام صادق ع را آزاد کرد. تا اول ماه رمضان به همین وضع گذشت بعد شنیدیم که عیسی بن موسی برادرزاده منصور مأمور سرکوبی مدینه شده است. محمّد بن عبد اللّه سپاه خود را ترتیب داد جلودار سپاه یزید بن معاویه بن عبد اللّه ابن جعفر بود. جلودار سپاه عیسی بن موسی پسر حسن بن زید بن حسن -. صاحب عمده الطالب می نویسد زید بن حسن بن علی متصدی موقوفات پیغمبر بود و در کربلا با عموی خود نرفت پس از شهادت امام حسین ع با عبد اللّه بن زبیر بیعت کرد چون خواهرش زن او بود پس از کشته شدن عبد اللّه بن زبیر زید دست خواهرش را گرفت و بمدینه آورد چند سال زندگی کرد پسرش حسن بن زید است که از طرف منصور فرماندار مدینه و ناظر اوضاع خارج از مدینه بود بنی عباس را یاری میکرد بر خلاف پسر عموهایش حسن مثنی این شخص اولین نفر از بنی هاشم بود که لباس سیاه بنی عباس را پوشید و تا زمان هارون الرشید زنده بود. - قاسم و محمّد پسر زید و علی و ابراهیم پسران حسن بن زید بودند. جلو دار سپاه محمّد زید بن معاویه فرار کرد عیسی وارد مدینه شد داخل شهر بجنگ پرداختند و بکوه ذباب پناه بردند، سیاه پوشان از پشت حمله کردند محمّد و سپاهیانش وارد بازار شدند محمّد رفت تا سپاهیان خود را جمع کند، بمسجد چرم فروشان رسید در آنجا نه از سپاهیان بنی عباس (سیاهپوشان) و نه از سپاهیان خود (سفیدپوشان) اثری ندید پیش رفت تا رسید بدره ی بنی فزاره بعد داخل محله هذیل شد تا بالاخره بمحله اشجع

رسید. در اینجا همان سواری که حضرت صادق فرمود از پشت سر بر او حمله کرد و نیزه ای بر او زد ولی کارگر نشد محمّد باو حمله نمود و شمشیری بر پیشانی اسبش زد سوار نیزه را حواله محمّد نمود نیزه او داخل زره محمّد گردید. ولی او با یک حمله دیگر سوار نیزه دار را مجروح کرد. در این موقع حمید بن قحطبه در حالی که محمّد سوار را تعقیب میکرد از طرف کوچه های عماریها بیرون آمد. نیزه ای به محمّد حواله نمود که کارگر افتاد و نیزه شکست محمّد بحمید حمله کرد. حمید بن قحطبه با آهن ته نیزه ضربتی به محمّد زد که از روی اسب بزمین افتاد بعد از اسب پیاده شد آن قدر بر او جراحت وارد کرد که توانش را از دست داد حمید سر او را جدا نمود سپاه آنها از هر طرف حمله کردند و مدینه را بتصرف در آوردند ما فراری شدیم. موسی بن عبد اللّٰه گفت: من بالاخره خود را بابراهیم ابن عبد اللّٰه - . ابراهیم برادر محمد پنج سال فراری بود تا بالاخره وارد بصره شد در همان سالی که برادرش در مدینه قیام کرد چهار هزار نفر با او بیعت کردند برادرش محمد نوشت که قیام کند اول ماه رمضان سال صد و چهل و پنج قیام کرد بصره را بتصرف درآورد و لشکر باهواز و فارس فرستاد کم کم تقویت شد بطوری که در دفتر سپاهیانش نام صد هزار مرد جنگی نوشته شده بود در اهالی بصره میگفتند از بصره خارج نشود و لشکر باطراف نفرستد ولی بحرف آنها گوش نداد بطرف کوفه رفت منصور که از او بوحشت افتاده بود عیسی بن موسی را با پانزده هزار جنگجو فرستاد جلودار آنها حمید بن قحطبه بود با سه هزار نفر بین آنها جنگ سختی درگرفت و سپاه عیسی که هوادار منصور بودند فرار کردند بطوری که بیش از چند نفر با عیسی باقی نماند در این موقع جعفر و ابراهیم فرزندان سلیمان بن عیسی از پشت سر سپاه ابراهیم بن عبد اللّٰه آمدند هزیمت شدگان نیز از جلو برگشتند و سپاه محمد را محاصره نمودند ابراهیم کشته شد و سپاهش متفرق شدند سر او را برای منصور آوردند روز دوشنبه پنج روز باقی مانده از ذی قعده کشته شد از مدت حکومت او از زمان خروج سه ماه و پنج روز کم شد. - رساندم دیدم عیسی بن زید نیز پیش او مخفی شده او را از تدبیر بدی که در مورد آزاد کردن امام صادق و کشتن اسماعیل و ستم بمردم و حفر خندق با اینکه مردم آنها را از این کار برحذر داشته بودند سرزنش کردم. با هم رفتیم بالاخره عیسی بن زید در بین راه از دنیا رفت من با پسر برادرم عبد اللّٰه بن محمّد بن عبد اللّٰه بن حسن بهند رفتم در آنجا پسر برادرم نیز از دنیا رفت من آواره و سرگردان برگشتم روی زمین جایی برایم نبود در این موقع که از ترس در هیچ جا نمی توانستم بمانم به یاد فرمایش امام صادق علیه السّلام افتادم. در همان سال مهدی خلیفه عباسی بحج رفته بود من نیز بمکه آمدم مشغول سخنرانی بود که من از پای منبرش برخاستم فریاد زدم ای امیر المؤمنین بمن امان بده تا جریانی را که بنفع تو است برایت بگویم. گفت اشکالی ندارد در امان هستی. آن جریان چیست؟ گفتم: من تو را راهنمایی میکنم که موسی بن عبد اللّٰه بن حسن کجا است. گفت بسیار خوب در امان هستی. گفتم به من اطمینان بده. او قسم خورد و آنقدر اصرار کردم و او پیمان میداد تا یقین کردم امان خود را از بین نمیبرد در این موقع گفتم من موسی بن عبد اللّٰه بن حسن هستم. مهدی تحت تأثیر این کار من قرار گرفته گفت: بسیار خوب تو گرامی هستی و مورد لطف ما خواهی بود. گفتم: مرا به یکی از خویشاوندانت بسپار تا تحت نظر او باشم. گفت: هر کدام را مایلی انتخاب کن. گفتم: عمویت عباس. عباس گفت: من کاری بتو ندارم. گفتم: امروز من بتو کار دارم تو را بجان امیر المؤمنین قبول کن. از روی ناچاری قبول کرد. مهدی گفت: در میان اینها که حضور دارند چه کسی تو را می شناسد بیشتر هواداران ما اطراف او جمع بودند. گفتم: حسن بن زید مرا می شناسد. موسی ابن جعفر (امام هفتم) و حسن بن عبد اللّٰه بن عباس نیز مرا می شناسند. اینها همه تصدیق کردند. بمهدی گفتم: قبل از اینکه دچار چنین وضعی شوم و سرگردان شهرها گردم پدر این شخص اشاره بموسی بن جعفر نمودم مرا از تمام این پیش آمدها با خبر کرد. یک دروغ هم بحضرت صادق بستم گفتم بمن گفت: سلام مرا بمهدی برسان که او پیشوایی عادل و بخشنده است. مهدی دستور داد بموسی بن جعفر علیه السّلام پنج هزار دینار بدهند. امام موسی بن جعفر ع از آن مبلغ دو هزار

دینار را بمن بخشید بزرگان اصحاب او نیز بمن کمک می نمودند او خود نیز لطف فراوانی کرد. هر وقت صحبت از فرزندان امام باقر محمّد بن علی بن الحسین شود بگویید: خداوند و ملائکه و حاملین عرش و کرام الکاتبین به آنها صلوات و درود فرستند و از میان آن خانواده به امام صادق ع بهترین درود را فرستند و خداوند بموسی بن جعفر جزای خیر دهد بخدا قسم من غلام آنهایم و آنها را بعد از خدا رهبر خود میدانم - . کافی ۱ : ۳۵۸ - ۳۶۶ - .

**[ترجمه]

بیان

قوله قریبا حال عن الضمیر المستتر فی الظرف و التذکیر لما ذکره الجوهری (۱)

حیث قال و قوله تعالی إِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِیبٌ مِنَ الْمُحْسِنِینَ (۲) و لم یقل قریبه لأنه أراد بالرحمه الإحسان و لأن ما لا یکون تأنیثه حقیقیا جاز تذکیره. و قال الفراء(۳) إذا کان القریب فی معنی المسافه یذکر و یؤنث و إذا کان فی معنی النسب یؤنث بلا اختلاف بینهم انتهی.

و أسد الإله حمزه رحمه الله و علی الخیر علی الإضافه هو أمیر المؤمنین علیه السلام الذی هو منبع جمیع الخیرات و الرؤاس بضم الراء و تشدید الهمزه جمع رأس صفه للجمیع و الطرب الفرح و الحزن و الثانی أنسب فاندفعت أی شرعت فی الکلام و الهجر بالضم الفحش من القول.

و الاختزال الانفراد و البعد فقال أی الجعفری هذه أی دار خدیجه تسمی دار السرقه لکثره وقوع السرقه فیها.

فقالت خدیجه إنما اختارها محمد بن عبد الله فبقینا فیها بعده و یحتمل أن یکون العائد فی قوله فقال راجعا إلی موسی و إنما سماها دار السرقه لأنها مما غصبها محمد بن عبد الله ممن خالفه و هو المراد بالاصطفاء و الأول أظهر و ضمیر تمازحه للجعفری علی الالتفات أو لموسی أو لمحمد أی تستهزئ به لأنه ادعی المهدویه و قتل و تبین کذبه.

قوله علیه السلام و لقد ولی و ترک أی کیف یدخره لنفسه و قد استشهد و ترک لغیره.

قوله علیه السلام و هو جدک لأن أمه کانت بنت الحسین علیه السلام.

و قال المطرزی (۴) لا آلوک نصحا معناه لا أمنعکه و لا أنقصکه من آلی فی الأمر

۱- ۱. الصحاح ۱ ص ۱۹۸ طبع مطابع دار الکتاب العربی بمصر.

۲- ۲. سوره الأعراف الآیه ۵۶.

۳- ۳. معانی القرآن للفراء ج ۱ ص ۳۸۰ طبع دار الکتب بمصر، بتفاوت فی النقل عنه.

۴- ۴. المغرب ج ۱ ص ۱۸ طبع حيدرآباد، و فى نقل المؤلّف عنه تقديم و تأخير.

يألو إذا قصر انتهى.

و قوله فكيف من باب الاكتفاء ببعض الكلام أى كيف أقصر فى نصحك مع ما يلزمنى من مودتك لقرابتك و سنك و قوله و لا أراك كلام مستأنف و يحتمل أن يكون المعنى كيف يكون كلامى محمولا على غير النصح و الحال أنى أعلم أنك لا تفعل إذ لو لم يكن لله تعالى و إطاعه أمره لكان ذكره مع عدم تجويز التأثير لغوا و الأول أظهر و قوله لتعلم للاستقبال و دخول اللام لتحقق الوقوع كأنه واقع و يمكن أن يكون للحال بأن يكون علم بإخبار آبائه أو بإخباره عليه السلام و مع ذلك كان يسعى فى الأمر حرصا على الملك أو لاحتمال البداء و الأكشف من به كشف محركه أى انقلاب من قصاص الناصيه كأنها دائره و العرب تتشأم به و الأخضر الأسود كما فى القاموس (١) أو المراد به الأخضر العين و السده بالضم الباب و قد يقرأ بالفتح لمناسبه المسيل.

و الأشجع اسم قبيله من غطفان و ضمير مسيلها للسده أو للأشجع لأنه اسم القبيله ليس هو أى محمد ذاك الذى ذكرت أو ليس الأمر كما ذكرت باليوم أى بكل يوم ظلم لبنى أميه و بنى العباس يوما أى يوم انتقام و البيت للأخطل يهجو جريرا صدره انعق بضأنك يا جرير فإنما(٢)

أى إنه ضأنك عن مقابله الذئب منتك أى جعلتك متمنيا بالأمانى الباطله ضلالا أى محالا و هو أن يغلب الضأن على الذئب و الطائف طائف الحجاز و قيل المراد هنا موضع قرب المدينه.

و فى القاموس (٣) الاحتفال المبالغه و حسن القيام بالأمور رجل حفيل مبالغ فيما أخذ فيه و ما للأمر أى الذى ذكرت من عدم استمرار دولته أو لقضاء الله تعالى و فى القاموس (۴) السلاح كغراب النجو و فى المغرب (۵) السلح

١- ١. القاموس ج ٢ ص ٢١.

٢- ٢. سبقت الإشاره الى تعيين البيت.

٣- ٣. القاموس ج ٣ ص ٣٥٨.

۴- ۴. نفس المصدر ج ١ ص ٢٢٩.

۵- ۵. المغرب للمطرزى ج ١ ص ٢٥٩.

التغوط و فی المثل أسلح من حباری و قول عمر لزیاد فی الشهاده علی المغیره قم یا سلح الغراب معناه یا خبیث و فی المصباح (۱) سلحه تسمیه بالمصدر بین دورها أی قبیله الأشجع و قیل السده.

و فی القاموس (۲) البز الثیاب و السلاح کالبزه بالکسر و البزه بالکسر الهیئه و یقتل صاحبه أی محمد فیخرج معه أی مع موسی و الأظهر مع بلا ضمیر و الکبش بالفتح سید القوم و قائدهم و المراد هنا إبراهیم لتعودن أی عن الامتناع باختیارک عند ظهور دولتنا أو لیفی ء الله بک من الفی ء بمعنی الرجوع و الباء للتعدیه أی یسهل الله أن نذهب بک جبرا إلا امتناع غیرک أی ترید أن لا یبایعنا غیرک بسبب امتناعک عن البیعه و أن تکون وسیلتهم إلی الامتناع فذاک إشاره إلی الامتناع و فی بعض النسخ بهذا الامتناع غیرک أی غرضک من الامتناع أن تخرج أنت و تطلب البیعه لنفسک و أن تکون وسیلتهم إلی الخروج و الجهاد و الأول أظهر.

و الجهد بالفتح السعی بأقصی الطاقه عمک أی علی بن الحسین علیهما السلام مجازا و هو خاله حقیقه لأن أم عبد الله هی فاطمه بنت الحسین علیهما السلام و بنی أبیک أی إخوتک و بنیهم و رأیت أی اخترت أن تدفع بالتی هی أحسن أی تدفع ما زعمته منی سیئه بالصفح و الإحسان مشیرا إلی قوله تعالی ادْفَعْ بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ السَّیِّئَهَ(۳). أو المعنی تدفع القتل عنک بالتی هی أحسن و هی ترک الخروج بناء علی احتمال البداء و الأول أظهر علی خلقه متعلق بالمتعال فدیتک علی المعلوم أی صرت فداءک و یحتمل أن یکون المراد هنا إنقاذه من الضلاله و من العذاب و ما یعدلک أی یساویک رسل أبی جعفر أی الدوانیقی.

فصفدوا علی بناء المجهول من باب ضرب و التفعیل من صفده إذا شده و أوثقه و الأعراء جمع عراء کسحاب أی لیس لها أغشیه فوقهم و لا وطاء و فرش

ص: ۲۹۰

۱- ۱. المصباح المنیر للفیومی ص ۳۸۶ طبع بولاق- الطبعه الثانیه.

۲- ۲. القاموس ج ۲ ص ۱۶۶.

۳- ۳. سوره المؤمنون، الآیه: ۹۶.

تحتهم عنهم أى شماتتهم أو شتمهم.

أطلع عليهم من باب الإفعال أى رأسه و فى الثانى من باب الافتعال أى خرج من الباب و أشرف عليهم أو كلاهما من الافتعال و الاطلاع أولا من الخوخه المفتوحه من المسجد إلى الطريق مقابل مقام جبرئيل قبل الوصول إلى الباب و ثانيا عند الخروج من الباب أو كلاهما من الباب و الأول بمعنى الإشراف و الثانى بمعنى الخروج أو الاطلاع أولا على الطريق و ثانيا على أهل المسجد و الخطاب معهم و الأظهر أن الاطلاع أولا كان من داره عليه السلام و ثانيا من باب المسجد ينادى أهله من الأنصار كما سيأتى فى روايه أبى الفرج و طرح الرداء و جره على الأرض للغضب و تذكير مطروح باعتبار أن تأنيثه غير حقيقى أو باعتبار الرداء أو لأنها بمعنى أكثر.

ما على هذا عاهدتم إشاره إلى ما بايعوه عليه فى العقبه على أن يمنعوا رسول الله صلى الله عليه و آله و ذريته مما يمنعون منه أنفسهم و ذراريهم أن كنت أن مخففه و ضمير الشأن محذوف حريصا يعنى على دفع هذا الأمر عنهم بالوعظ و النصيحه و لكنى غلبت على المجهول أى غلبنى القضاء أو شقاوه المنصوح و قله عقله و الأخرى فى يده هذه حاله من غلب عليه غايه الحزن و الأسف حتى خفنا عليه أى الموت لما طلع على المجهول من طلع فلان إذا ظهر و الباء للتعديه ثم أهوى أى مال و الحرسى واحد حرس السلطان سيكفيك أى يدفع شرك فلم يبلغ على المعلوم أو المجهول و يقال رمحه الفرس أى ضربه برجله فمات فيها أى بسببها و الضمير للرمحه أو الناقه و مضى و أتى و أخبر كلها على بناء المجهول و استوسق الناس أى اجتمعوا و فى بعض النسخ بالثاء المثلثه أى أخذ الوثيقه فيحتمل رفع الناس و نصبه.

و عيسى هو ابن زيد بن على بن الحسين كما صرح به فى مقاتل الطالبيين (۱) و الشرط كصرد جمع شرطه بالضم و هو أول كتيبه تشهد الحرب و تتهيأ للموت و

۱- ۱. مقاتل الطالبيين ص ۲۹۶.

طائفه من أعوان الولاه يسيرا أى رفيقا أو تغلظ أو بمعنى إلى أن أو إلا أن.

أسلم من الإسلام و هو ترك الكفر أو الانقياد تسلم من السلامه و قوله عليه السلام أحدثت نبوه على الأول ظاهر و على الثانى مبنى على أن تغيير الإمام عما وضع عليه الرسول صلى الله عليه وآله لا يكون إلا ببعثه نبى آخر ينسخ دينه لا تكلفن على المجهول و لا قتال بالكسر أى مقاتله و قوه عليها من عطف أحد المترادفين على الآخر أو بالفتح بمعنى القوه من قدر متعلق بحذر أو بينفع بتضمين معنى الإنجاء و المعازه المغالبه و منه قوله تعالى وَ عَزَّنِی فِی الْخِطابِ (۱) فيصدنى ذلك أى لا يتيسر لى ذلك الخروج كأنه يمنعنى أو ذلك إشاره إلى الضعف المفهوم من الكلام السابق و الله و الرحم بالجر أى أنشد بالله و بالرحم فى أن لا تدبر أو بالنصب بتقدير أذكرهما فى أن تدبر أى لا تقبل نصيحتنا و نتعب بما يصيبنا من قتلك و مفارقتك أو لا تكلفنا البيعه فتقتل أنت كما هو المقدر و نقع فى تعب و مشقه بسبب مبايعتك و هذا أظهر و الجمال الزينه إلا أن يكون استثناء منقطع و موت النوم من قبيل لجين الماء.

أما إن طرحناه بالتخفيف خفنا جواب الشرط دار ريطه فى بعض النسخ بالباء الموحده أى دار تربط فيها الخيل و فى بعضها بالمثناه التحتانيه و هى اسم بنت عبد الله بن محمد بن الحنفيه أم يحيى بن زيد فإنها كانت تسكنها كذا خطر بالبال و الريطه أيضا اسم نوع من الثياب فيحتمل ذلك أيضا إنى سأقول السين للتأكيد ثم أصدق على بناء المفعول من التفعيل أى يصدقنى الناس عند وقوعه أو على بناء المجرد المعلوم فثم للإشعار بأن الصدق فى ذلك عظيم دون القول عند اللقاء أى ملاقاه العدو إذا صفق على المجهول و هو الضرب الذى له صوت.

و الهيق ذكر النعام و خص به لأنه أشد عدوا و أحذر و فى القاموس (۲) نفره عليه قضى له عليه بالغلبه و الانتهار الزجر و المخاطب عيسى أو السراقى و

ص: ۲۹۲

۱- ۱. سوره ص، الآيه: ۲۳.

۲- ۲. القاموس ج ۲ ص ۱۴۶.

أعلم الفارس جعل لنفسه علامه الشجعان فى الحرب و هو معلم و الطراد بالكسر رمح صغير و الكميت بين السواد و الحمره و القرحه البياض فى جبهه الفرس دون الغره.

فطرحته الضمير للخيشوم أو الفارس و الدئل بالكسر حيان و الغديره الذؤابه الضفر نسج الشعر صاحبك أى قاتلك و الرمه بالكسر العظام الباليه أى لا رحمه الله أبدا و لو بعد صيرورته رميما حسبت من الحساب أى قلت ذلك بحساب النجوم أو من الحسبان بمعنى الظن فدفع أى ضرب بيده لعنه الله حتى أدخل على المعلوم أو المجهول و كذا اصطفى يحتملهما أى غصب و نهب أمواله و أموال أصحابه فطلع على المجهول أحوج أى منى إلى طلب البيعه لأضيق عليك أى فى الدفتر أن تبين له أى عاقبه أمره و عدم جواز ما يفعله قد أجمعت أى عزمت.

و فى القاموس (۱) مات ضياعا كسحاب أى غير مفتقد لا ينتطح فى دمك كنايه عن عدم وقوع التخاصم فى دمه و قيل عن قله دمه لكبر سنه أى إذا ضربا بقرنهما الأرض فنى دمك و الظاهر هو الأول قال فى المغرب (۲) فى الأمثال لا ينتطح فيها عنزان يضرب فى أمر هين لا يكون له تغيير و لا نكير و فى النهايه(۳) لا يلتقى فيها اثنان ضعيفان لأن النطاح من شأن التيوس و الكباش لا العنوز ينتمى أى يرتفع عن درجته و يدعى ما ليس له قد تسمى بغير اسمه كالمهدى و صاحب النفس الزكيه فأحدث عهدك أى وصيتك أو إيمانك و ميثاقك أو من غد الترديد من الراوى أو منه عليه السلام للمصلحه لئلا ينسب إليه علم الغيب و هذا أى محمد.

و بنو معاويه كانوا رجال سوء منهم عبد الله و الحسن و يزيد و على و صالح كلهم أولاد معاويه بن عبد الله بن جعفر و خرج عبد الله فى زمان يزيد بن الوليد فاجتمع إليه

۱- ۱. القاموس ج ۳ ص ۵۸.

۲- ۲. المغرب للمطرزى ج ۲ ص ۲۱۵. قال الجاحظ أول من تكلم به النبىّ صلّى اللّه عليه و آله و سلم قاله حين قتل عمير بن عدى عصماء.

۳- ۳. النهايه ج ۴ ص ۱۵۳.

نفر من أهل الكوفه ثم خرج و غلب على البصره و همدان و قم و الري و قومس و أصبهان و فارس و أقام بأصبهان و استعمل إخوته على البلاد.

و قال صاحب مقاتل الطالبيين (۱)

كان سيئ السيره ردی ء المذهب قتالا و كان الذين بايعوا محمدا من أولاد معاويه على ما ذكره صاحب المقاتل الحسن و يزيد و صالحا فتوطئوه أي داسوه بأرجلهم.

و عيسى هو ابن أخي الدوانيقي و هو عيسى بن موسى بن محمد بن على بن عبد الله بن العباس.

قوله ولد الحسن بن زيد الظاهر أنه كان هكذا ولد الحسن بن زيد بن الحسن قاسم و زيد و على و إبراهيم بنو الحسن بن زيد و محمد بن زيد لا يستقيم لأنه لم يكن لزيد ولد سوى الحسن و كان للحسن سبعه أولاد ذكور القاسم و إسماعيل و على و إسحاق و زيد و عبد الله و إبراهيم.

قال صاحب عمده الطالب (۲): إن زيد بن الحسن بن على عليهما السلام كان يتولى صدقات رسول الله صلى الله عليه و آله و تخلف عن عمه الحسين و لم يخرج معه إلى العراق و بايع بعد قتل عمه عبد الله بن الزبير لأن أخته كان تحته فلما قتل عبد الله أخذ زيد بيد أخته و رجع إلى المدينه و عاش مائه سنه و قيل خمسا و تسعين و مات بين مكه و المدينه.

و ابنه الحسن بن زيد كان أمير المدينه من قبل الدوانيقي و عينا له على غير المدينه أيضا و كان مظاهرا لبني العباس على بني عمه الحسن المثنى و هو أول من لبس السواد من العلويين و أدرك زمن الرشيد ثم قال و أعقب الحسن من سبعه رجال القاسم و هو أكبر أولاده و كان زاهدا عابدا إلا أنه كان مظاهرا لبني العباس على بني عمه الحسن بن المثنى انتهى فظهر مما ذكرنا أنه لا يستقيم في العباره إلا ما ذكرنا أو يكون هكذا ولد الحسن بن زيد بن الحسن قاسم و محمد و إبراهيم بنو الحسن بن زيد و محمد بن زيد فيكون هو محمد بن زيد بن على بن الحسن عليهما السلام و له أيضا شواهد.

۱- ۱. مقاتل الطالبيين ص ۱۶۲.

۲- ۲. عمده الطالب ص ۵۴.

و الذباب بالضم جبل بالمدينه و المسوده بكسر الواو جند بنى العباس لتسويدهم ثيابهم كالمبيضه لأصحاب محمد لتبييضهم ثيابهم.

و قوله من خلفنا إشاره إلى ما ذكره ابن الأثير(۱)

أن فى أثناء القتال بعد انهزام كثير من أصحاب محمد فتح بنو أبى عمرو الغفاريون طريقا فى بنى غفار لأصحاب عيسى فدخلوا منه أيضا و جاءوا من وراء أصحاب محمد.

قوله و مضى أى لجمع سائر العساكر أو لغيره من مصالح الحرب إلى مسجد الخوامين أى بياعتى الخام و هو الجلد لم يدبغ و الكرباس لم يغسل و الفجل و قوله فضاء بالجر بدل أو بالرفع خبر محذوف فاستقدم أى تقدم أو اجترأ.

و الحاصل أنه تقدم حتى انتهى إلى شعب قبيله فزاره ثم دخل شعب هذيل أو محلتهم ثم مضى إلى شعب أشجع أو محلتهم فأنفذه أى الرمح فى الدرع و لم يصل إلى بدنه و انثنى أى انعطف فأثخنه أى أوهنه بالجراحه و هو أى محمد مدبر على الفارس بتضمين معنى الإقبال أو الحمله و الزج بالضم و التشديد الحديده فى أسفل الرمح و يقال أجلوا عن البلاد و أجليتهم أنا يتعدى و لا يتعدى.

و فى المقاتل (۲): أن محمد بن عبد الله خرج لليلتين بقيتا من جمادى الآخره سنه خمس و أربعين و مائه و قتل يوم (۳) الإثنين لأربع عشره ليله خلت من شهر رمضان.

و إبراهيم هو أخو محمد كان يهرب فى البلاد خمس سنين إلى أن قدم البصره فى السنه التى خرج فيها أخوه بالمدينه و بايعه من أهلها أربعه آلاف رجل فكتب إليه أخوه يأمره بالظهور فظهر أمره أول شهر رمضان سنه خمس و أربعين و مائه فغلب على البصره و وجه جنودا إلى الأهواز و فارس و قوى أمره و اضطرب المنصور و كان قد أحصى ديوانه مائه ألف مقاتل و كان رأى أهل البصره أن

۱- ۱. تاريخ ابن الأثير ج ۵ ص ۲۲۱ طبع بولاق.

۲- ۲. مقاتل الطالبيين ص ۲۶۳.

۳- ۳. نفس المصدر ص ۲۷۵.

لا- يخرج عنهم و يبعث الجنود إلى البلاد فأخطأ و لم يسمع منهم و خرج نحو الكوفه فبعث إليه المنصور عيسى بن موسى فى خمسه عشر ألفا و على مقدمته حميد بن قحطبه فى ثلاثه آلاف فسار إبراهيم حتى نزل باخمرى و هى من الكوفه على سته عشر فرسخا و وقع القتال فيه و انهزم عسكر عيسى حتى لم يبق معه إلا قليل فأتى جعفر و إبراهيم ابنا سليمان بن على من وراء ظهور أصحاب إبراهيم و أحاطوا بهم من الجانبين و قتل إبراهيم و تفرق أصحابه و أتى برأسه إلى المنصور و كان قتله يوم الإثنين لخمس بقين من ذى القعده و مكث مذ خرج إلى أن قتل ثلاثه أشهر إلا خمسه أيام.

قوله مكمنا أى مختفيا عنده خوفا من المنصور أو من الناس لسوء صنيعه بسوء تدبيره الضمير لعيسى أو لمحمد و سوء تدبيرهما كان من جهات شتى لإضرارهم و إهانتهم بأشرف الذريه الطيبه عليه السلام و قتلهم إسماعيل و عدم خروجهم من المدينه و قد أمرهم به محمد بن خالد و حفرهم الخندق مع منع الناس عنه و غير ذلك أو فى أصل الخروج مع نهى الصادق عليه السلام عنه و إخباره بقتلهم.

قوله ثم مضيت قال صاحب المقاتل (۱): عبد الله الأشتر بن محمد بن عبد الله بن الحسن كان عبد الله بن محمد بن مسعده الذى كان معلمه أخرجه بعد قتل أبيه إلى بلاد الهند فقتل بها و وجه برأسه إلى المنصور قال ابن مسعده لما قتل محمد خرجنا بابنه الأشتر فأتينا الكوفه ثم انحدرنا إلى البصره ثم خرجنا إلى السند ثم دخلنا المنصوريه فلم نجد شيئا فدخلنا قندهار فأحللته قلعه لا يرومها رائم و لا يطور بها طائر و كان أفرس من رأيت من عباد الله ما إخال الرمح فى يده إلا قلما قال فخرجت لبعض حاجتى و خلفى بعض تجار أهل العراق فقالوا له قد بايع لك أهل المنصوريه فلم يزالوا به حتى صار إليها فبعث المنصور هشام بن عمر إلى السند فقتله و بعث برأسه إليه. و المهدى محمد بن منصور صار خليفه بعد أبيه فى ذى الحجه سنه ثمان و خمسين و مائتين و تحبى على بناء المجهول

۱- ۱. مقاتل الطالبيين ص ۳۱۰ بتصرف و اقتباس.

من الحباء و هو العطاء قوله أقطعنى لعله من قولهم أقطعه قطيعه أى طائفه من أرض الخراج كنايه عن حفظه له و إنفاقه عليه كأنه ملكه أو من أقطع فلانا إذا جاوز به نهرا مولاهم أى عبدهم أو معتقهم أو محبهم أو تابعهم.

**[ترجمه]عبارت «قريبا» حال براى ضمير مستتر در ظرف و مذكر بودن آن به خاطر آن چيزى است كه جوهرى - . صحاح ۱ : ۱۹۸ - ذكر كرده و آن سخن خداوند متعال است كه فرموده: «إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ» - . اعراف / ۵۶ - {رحمت خدا به نيكوكاران نزديک است} و نگفته است: «قريبه» زيرا منظور از رحمت در اين آيه احسان است و به اين دليل كه آنچه مؤنث حقيقى نباشد مذكر بودن آن جايز است. فراء - .

معانى القرآن ۱ : ۳۸۰ با كمى تفاوت در نقل از آن. - گفته است: اگر «قريب» به معناى مسافت باشد هم مذكر مى شود هم مؤنث و علما در اين مورد اختلاف نظرى ندارند. پايان

«أسد الإله» حمزه رحمه الله است و منظور از «على الخير» بنا بر اضافه اميرالمؤمنين على ع است كه سرچشمه هر خيرى است و «الرؤاس» با ضمه راء و تشديد همزه جمع رأس و صفتى براى جميع است. «الطرب» يعنى شادى و اندوه و معناى دوم مناسب تر است. «اندفعت» يعنى يعنى كلام را آغاز كرد ، «الهجر» با ضمه يعنى سخن ناسزا.

«الاختزال» يعنى تنها ماندن و دورى. «فقال فقال أى جعفرى» يعنى: خانه خديجه كه «دار السرقه» ناميده شده به خاطر سرقت هاى زيادى كه در آن اتفاق افتاده است.

خديجه گفت: كه محمد بن عبد الله اين خانه را انتخاب كرده وپس از آن ما در آنجا مانديم و احتمال دارد كه ضمير عائد در عبارت «فقال» به موسى برگردد و اين خانه را بدين دليل دار السرقه ناميده كه اين خانه از آن مكان هايى است كه حضرت محمد بن عبدالله از مخالفان خود گرفت و منظور از الاصطفاء (برگزيدن) نيز همين است، مورد اول اظهر است. ضمير «تمازحه للجعفرى» بنا بر التفات يا به موسى يا به محمد باز مى گردد؛ يعنى او را مورد تمسخر قرار مى دهد؛ چراكه ادعاى مهدويت كرده بعد كشته مى شود و دروغش آشكار مى گردد.

سخن امام كه فرمود: «لقد ولى و ترک» (حكومت كرد و آن را رها كرد) يعنى چگونه آن را براى خود ذخيره مى كند در حالى كه شهيد شده و آن را براى ديگرى به جا گذاشته است؟ سخن امام ع كه فرمود «هو جدک» به اين دليل بود كه مادر او دختر امام حسين ع بود. مطرزى - . مغرب ۱ : ۱۸ و در نقل مؤلف از او تقديم و تأخير وجود دارد. - گفته است: «لا آلوک نصحا» يعنى: كه تو را از آن منع نمى كنم، از «آلى فى الأمر يألو» وقتى قصور كند. پايان.

سخنش «فكيف» از نوع اكتفا به بخشى از كلام است؛ يعنى: چگونه در خير خواهى تو كوتاهى كنم در حالى كه به خاطر سنت و نسبتى كه با من دارى دوستى و محبت به تو بر من واجب است؟ سخنش «و لا أراک» جمله مستأنفه است و احتمال دارد به اين معنا باشد كه چگونه سخن من حمل بر غير خيرخواهى شود در حالى كه من مى دانم تو چنين نمى كنى، اگر اين نبود كه از امر خداوند اطاعت كند قطعا سخن او با وجود عدم جواز تأثير، لغو و بيهوده بود و معناى اول اظهر است و سخنش «لتعلم» براى زمان آينده است و دخول لام براى تحقق وقوع است گوئى كه اين امر واقع شده و ممكن است براى زمان حال باشد به

این معنا که او به اخبار پدرانش یا اخبار آن حضرت علیه السلام آگاه است و با این وجود می کوشیده به سبب حرص و آز به فرمانروایی آن را به چنگ آورد یا بنا به احتمال بداء و «الأکشف» یعنی کسی که «کَشَف» دارد یعنی برگشتن تارهای موی سر از طرف پیشانی به شکل دایره. و اعراب این را نشانه شومی می دانند و «الأخضر» چنانچه در القاموس - . القاموس ۲ : ۲۱ - آمده یعنی سیاه یا اینکه مراد از آن سبز چشم است و «السده» با ضمه یعنی در و گاه با فتحه خوانده می شود به سبب مناسبت با مسیل[=آبراهه سیل]

«الأشجع» نام قبیله ای از غطفان است و ضمیر «مسیلها» برای «سده» یا «أشجع» است؛ زیرا اسم قبیله است. «لیس هو» یعنی محمد کسی نیست که ذکر کردم یا موضوع آنچنان که امروز گفتم نیست یعنی به ازای هر روز ظلم بنی امیه و بنی عباس روزی وجود دارد یعنی روز انتقام و بیت برای اخطل است که در آن جریر را هجو می گوید و صدر آن چنین است:

انعق بضأنک یا جریر فإنما - . پیش از این به تعیین شعر اشاره شد. -

یعنی: بخشش تو در مورد تو بخل ورزید و مانع از رویارویی تو با گرگ شد یعنی موجب شد تو آرزوهای باطل در سر بپرورانی. «ضلالا» یعنی محال و معنای بیت این است که گوسفند بر گرگ غلبه پیدا کند و «طائف» طائف حجاز است و گفته شده مراد در اینجا مکانی نزدیک مدینه است.

در القاموس - . القاموس ۳ : ۳۵۸ - آمده «الإحتفال» یعنی: مبالغه و نیک پرداختن به امور، رجل حفیل یعنی: در کاری که انجام داده زیاده روی می کند و «ما للأمر» یعنی آنچه ذکر کردم در مورد عدم استمرار دولت او یا قضای خداوند متعال و در القاموس - . القاموس ۱ : ۲۲۹ - گفته است: «السلاح» بر وزن غراب یعنی: باد معده و در المغرب - . المغرب مطرزی ۱ : ۲۵۹ -

گفته: «السلح» یعنی بیرون دادن غائط و در مثل گفته می شود: « أسلح من حباری » و سخن عمر به زیاد در شهادت بر مغیره: « قم یا سلح الغراب » به این معناست که «ای خبیث» و در المصباح - . المصباح المنیر فیومی : ۳۸۶ چاپ بولاق، چ دوم -

آمده: «سلحه» اسم مصدر است. ضمیر «بین دورها» به قبیله اشجع و گفته شده به سده برمی گردد.

در القاموس - . القاموس ۲ : ۱۶۶ -

گفته است: «البز» یعنی لباس و سلاح، همانند بزه با کسره و «بزه» با کسره هیئت است. «یقتل صاحبه» یعنی: محمد. «فیخرج معه» یعنی با موسی و اظهر این است که مع بدون ضمیر بیاید و «الکبش» با فتحه یعنی بزرگ و رهبر قوم و مراد در اینجا ابراهیم است. «لتعودن» یعنی به وقت برپایی دولت ما با انتخاب خود از امتناع بازخواهی گشت. « أو لیفی ء الله بک » از ریشه «فیء» به معنای گرسنگی است و باء برای تعدیه است یعنی: خداوند برای ما میسر می کند تا تو را با زور ببریم. «إلا امتناع غیرک» یعنی: تو می خواهی به دلیل امتناع خودت از بیعت، دیگری هم با ما بیعت نکند و تو وسیله ای باشی برای جلوگیری آنان و این اشاره ای است به امتناع و در برخی نسخ آمده: « بهذا الامتناع غیرک » یعنی: هدف تو از امتناع این است که تو خروج کنی و بیعت را برای خودت بخواهی و وسیله آنان برای خروج و جهاد گردی و معنای اول اظهر است.

«الجهد» با فتحه یعنی تلاش با نهایت توان. «عمک» مجازاً یعنی: علی بن حسین علیه السلام، در صورتی که در حقیقت او دائی او بود؛ زیرا مادر عبدالله فاطمه بنت حسین علیه السلام بود. «بنی أبیک» یعنی برادرانت و پسرانشان و «رأیت» یعنی تو انتخاب کردی که به بهترین شیوه دفع کنی یعنی آنچه را که از من به بدی گمان بردی با گذشت و نیکی پاسخ دهی که اشاره ای است به قول باری تعالی: « ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ » - . مؤمنون / ۹۶ - {بدی را به شیوه ای نیکو دفع کن.}

یا یعنی: قتل را با شیوه ای که بهتر است از خودت دفع می کنی و آن عدم خروج است بنا بر احتمال بداء و برداشت اول اظهر است. «علی خلقه» متعلق است به متعال. « فدیتک علی المعلوم » یعنی فدایت گردم و احتمال دارد مراد در اینجا نجات او و از گمراهی و عذاب باشد و « ما یعدلک » یعنی با تو برابری نمی کند. « رسل أبی جعفر » یعنی: دوانیقی.

« فصفدوا » به صورت مجهول از باب ضرب و تفعیل از «صفده» است یعنی آن را محکم بست و «الأعراء» جمع عراء است بر وزن سحاب یعنی: پوششی بر بالای سر و فرش و زیراندازی در زیر خود نداشتند. «عنهم» یعنی از شماتت آنان یا ناسزاگوئی به آنان.

« أطلع علیهم » از باب افعال یعنی سر او به آن ها [مشرف شد] و در دومی از باب افتعال یعنی از در بیرون آمد و به آنان مشرف شد یا هر دو از باب افتعال و اطلاع هستند؛ اولا از درب کوچک مسجد که به راه گشوده شده در مقابل مقام جبرئیل قبل از رسیدن به درب و ثانیا به هنگام خروج از درب یا هر دو آن ها از درب صورت گرفته و اولی به معنای اشراف است و دومی به معنای خروج یا اطلاع اولا بر مسیر و ثانیا بر اهل مسجد و سخن گفتن با آنان و اظهر این است که اطلاع در ابتدا از خانه حضرت علیه السلام بوده باشد و دوم از درب مسجد، اهل خود را از انصار صدا می کند چنانچه در روایت ابو الفرج ذکر خواهد شد و انداختن رداء و کشیدن آن بر روی زمین به دلیل خشم است و تذکیر «مطروح» به اعتبار این است که تأنیث آن غیر حقیقی است یا به اعتبار رداء یا به دلیل اینکه به معنای «أکثر» است.

« ما علی هذا عاهدتم » اشاره ای است به بیعتی که در عقبه با او بستند تا مانع رسول خدا صلی الله علیه و آله و ذریه او نشوند آنگونه که خود و اولاد را منع می کنند. « أن کنت » أن مخففه است و ضمیر شأن محذوف است و «حریصا» یعنی حریص بر دفع این امر از آنان با پند و اندرز. « لکنی غلبت » بنا بر مجهول یعنی قضا بر من غلبه کرد یا اینکه بدبختی کسی که او را نصیحت می کند و کم عقلی او و ... در دست اوست، این حالت کسی است که نهایت اندوه و تأسف بر او غلبه یافته باشد. « حتی خفنا علیه » یعنی: بر مرگ. « لما طلع » بنا بر مجهول از «طلع فلان» یعنی ظاهر شد و باء برای تعدیه است. « ثم أهوی » یعنی: تمایل پیدا کرد و «الحرسی» مفرد حرس یعنی نگهبان پادشاه. « سیکفیک » یعنی: شر تو را دفع می کند. « فلم یبلغ » یا معلوم است یا مجهول و گفته می شود: « رمحه الفرس » یعنی: با پا به او لگد زد و او مرد. «فیها» یعنی به سبب آن و ضمیر به «رمحه» یا «ناقه» باز می گردد و « مضی و أتی و أخبر » همه مجهول هستند و « استوسق الناس » یعنی گرد آمدند و در برخی نسخ با ثاء آمده یعنی: وثیقه گرفت و رفع و نصب «ناس» هر دو احتمال دارد.

چنانچه در مقاتل الطالبین - . مقاتل الطالبین : ۲۹۶ - تصریح کرده عیسی پسر زید بن علی بن حسین است و «الشرط» بر وزن صرد جمع شرطه است با ضمه و آن اولین لشکری است که در جنگ حاضر و برای مرگ آماده می شود و نیز گروهی از کمک کاران حکمرانان. «یسیرا» یعنی با مدارا. «أو تغلظ» أو به معنای «إلی أن» یا «إلا أن» است.

«أسلم» از اسلام است به معنای ترک کفر یا تسلیم شدن. «تسلم» از ریشه سلامه است و قول حضرت علیه السلام « أحدثت نبوه » بنـا بر معنای اول مشـخص است و بنا بر دومی مبتنی بر آن است که تغییر موضع امام از آنچه رسول اکرم صـلی الله علیه و آله بر گردن او نهـاده اتفاق نمی افتـد مگر با بعثت پیامبری دیگر که دین او را منسوخ کنـد. « لا تکلفن » به صورت مجهول. « و لا قتال » با کسـره یعنی مبارزه و « قوه علیها » از نوع عطف یکی از دو مترادف به دیگری است یا با فتحه به معنی قوت. «من قـدر» متعلق است به «حـذر» یـا به «ینفع» بـا تضـمین معنـای «إنجاء[=آزاد کردن]» و «المعازه» یعنی چیره شـدن و از همین ریشه اسـت فرمـایش باری تعالی: « وَ عَزَّنِی فِی الْخِطابِ » - . ص / ۲۳ - {و در سـخنوری بر من غالب آمده است} «فیصدنی ذلک» یعنی: این خروج برای من میسر نیست گوئی که او مرا باز می دارد یا اشاره ای است به ضعفی که از کلام پیش فهمیده می شود. « و الله و الرحم » بـا جر یعنی به خـدا و رحمتش سوگنـد یـاد کرد که پشت نکنی یـا بـا نصب با تقـدیر «أذکرهما». « فی أن تـدبر » یعنی: نصـیحت ما را قبول نکنی و ما با کشـته شدن و از دست دادن تو رنج ببینیم یا بیعت را بر ما تحمیل نکن که همانطور که مقـدر شـده کشته شوی و با بیعت خویش موجب رنج و سـختی ما مشو و این اظهر است. «جمال» یعنی زینت. «إلا أن» اسـتثناء منقطع است و « موت النوم[=خواب مرگ] » از نوع لجین الماء[=آب نقره ای] است.

« أما إن طرحناه بالتخفیف » «خفنا» جواب شرط است. « دار ریطه » در برخی نسخ با باء آمده یعنی: خانه ای که در آن اسبان را می بندنـد و در برخی نسخ با یاء مثنای تحتانی آمده و آن نام دختر عبدالله بن محمد بن حنفیه مادر یحیی بن زید است که در آنجا سـکونت داشت، اینگونه به ذهن خطور کرد. نیز «ریطه» نام نوعی لباس است و این معنا نیز احتمال می رود. «سأقول» سین برای تأکیـد است. « ثم أصـدق » بر بنـای مفعول از باب تفعیل است یعنی: مردم به هنگام وقوع آن مرا تأییـد می کننـد یا اینکه مجرد معلوم است، در اینجـا برای آگـاه سـاختن آنان به این مطلب است که صـداقت در مورد آن مهم است. « دون القول عند اللقاء » یعنی رویارویی با دشمن. « إذا صفق » به صورت مجهول، زدن همراه با تولید صداست.

« الهیق » یعنی شترمرغ نر و به این حیوان اختصاص داده زیرا سـریع تر و هوشـیارتر می دود و در القاموس - . القاموس ۲ : ۱۴۶ -

آمـده: « نفره علیه » او را با چیرگی کشت و « الانتهار » یعنی: راندن با صدا و مخاطب عیسـی یا سـراقی است و بدان سوار برای خود نشانه دلاوران را در نبرد قرار داده و خود می داند و «الطراد» با کسـره یعنی نیزه کوچک و «الکمیت» بین سیاهی و قرمزی است و «القرحه» یعنی: سفیدی در پیشانی سواران و غیر از غرّه[=زیبایی و سفیدی چهره] است.

« فطرحته » ضـمیر به خیشوم یا فارس برمی گردد و « الدئل » با کسـره نام دو قبیله است و «الغدیره» یعنی موی سر. «الظفر» یعنی موی بـافته. «صاحبک» یعنی قاتلت و «الرمه» با کسـره یعنی: اسـتخوان های پوسـیده یعنی خداونـد هیـچ وقت او را نیامرزد حتی پس از تبدیل شدنش به اسـتخوان پوسـیده. «حسبت» از حساب یعنی: به تعداد ستارگان آن سخن را گفتم یا از حسبان به معنی گمـان است. «فـدفع» یعنی: او که خـدایش لعنت کنـاد بـا دست خود زد. «حتی أدخـل» به صورت معلوم یـا مجهول و همینطور «اصـطفی» هم احتمـال دارد معلـوم یـا مجهـول باشـد؛ یعنی: امـوال او و یـارانش را غصب و غـارت کرد. «فطلع» مجهول است. «احوج» یعنی: از من به درخواست بیعت محتـاج تر است. « لأضـیق علیـک » یعنی: در دفـتر. «أن تبین له» یعنی: عـاقبت امرش و عدم جواز آنچه انجام می دهد بر او روشن شود. « قد أجمعت » یعنی تصمیم گرفت.

و در القاموس – . القاموس ۳ : ۵۸ –

آمده است: مات ضیاعا بر وزن سحاب یعنی: بی آنکه کسی در پی اش باشد. « لا ینتطح فی دمک » کنایه است از عدم وقوع ستیزه در انتقام خون او و گفته شده از کم خونی او و به خاطر کهنسالیش یعنی: وقتی آن دو با شاخ خود به زمین بزنند خونت پایمال می شود و ظاهر معنای اول است. در المغرب – . المغرب مطرزی ۲ : ۲۱۵، جاحظ گفته است: هنگامی که عمیر بن عدی کشته شد اولین کسی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با او صحبت کرد عصماء بود. – گفته است: در امثال گفته شده است: «لا ینتطح فیها عنزان» برای مسئله آسانی مثل زده می شود که قابل تغییر و انکار نیست و در النهایه – . النهایه ۴ : ۱۵۳ – گفته: در این امر دو ضعیف با هم نبرد نمی کنند؛ زیرا شاخ زدن کار بزغاله های پرجهش و میشان است نه بزان. «ینتمی» یعنی: از درجه خویش بالا رود و ادعای چیزی را کند که از آن او نیست. گاه به نام غیر خود نامیده می شود مثل مهدی و صاحب نفس زکیه. « فأحدث عهدك » یعنی: وصیت یا ایمان به تو و پیمانت را تجدید کنم. « أو من غد » تردید از سوی راوی یا حضرت علیه السلام است بنا به مصلحت تا علم غیب به او نسبت داده نشود. و «هذا» یعنی محمد .

و پسران معاویه مردانی بدکردار بودند از آن جمله بودند عبدالله و حسن و یزید و علی و صالح که همگی پسران معاویه بن عبدالله بن جعفر بودند و عبدالله در زمان یزید بن ولید خروج کرد و تعدادی از کوفیان گرد او درآمدند و سپس خروج کرد و بر بصره و همدان و قم و ری و قومس و اصفهان و فارس مسلط شد و در اصفهان اقامت گزید و برادرانش را به عنوان کارگزار به شهرها فرستاد.

صاحب مقاتل الطالبین – . مقاتل الطالبین : ۱۶۲ – گفته است: در نبرد رفتارش ناپسند و شیوه اش بد بود و کسانی که از فرزندان معاویه با محمد بیعت کردند بر اساس آنچه صاحب مقاتل ذکر کرده، حسن و یزید و صالح بودند. « فتوطئوه » یعنی او را لگدکوب کردند.

عیسی پسر برادر دوانیقی است و نامش عیسی بن موسی بن محمد بن علی بن عبدالله بن عباس است.

سخنش « ولد الحسن بن زید »، ظاهر آن است او نیز پسر حسن بن زید بن حسن بود. قاسم و زید و علی و ابراهیم پسران حسن بن زید بودند و محمد بن زید درست درنمی آید؛ زیرا زید فرزندی جز حسن نداشت و حسن هفت فرزند پسر داشت که عبارت بودند از قاسم و اسماعیل و علی و اسحاق و زید و عبدالله و ابراهیم.

صاحب عمده الطالب – . عمده الطالب : ۵۴ –

گفته است: زید بن حسن بن علی علیه السلام متولی صدقات رسول خدا صلی الله علیه و آله و جانشین عمویش حسین بود و با او به عراق نرفت و پس از قتل عمویش با عبدالله بن زبیر بیعت کرد؛ زیرا خواهرش همسر او بود، وقتی عبدالله کشته شد زید دست خواهرش را گرفت و به مدینه بازگشت و صد سال و گفته شده نود و پنج سال زندگی کرد و در محلی بین مکه و مدینه از دنیا رفت.

پسرش حسن بن زید از سوی دوانیقی امیر مدینه و نیز جاسوس او در سایر شهرها بود و پشتیبان بنی عباس علیه پسران عمویش

حسن مثنی بود و اولین کس از علویان بود که جامه سیاه بر تن کرد و زمان رشید را نیز درک کرد. سپس گفت: حسن هفت پسر از خود به جا گذاشت: قاسم که بزرگترین فرزندش و زاهد و عابد بود، ولی طرفدار بنی عباس بر ضد پسران عمویش حسن بن مثنی بود. پایان.

از آنچه ذکر کردیم معلوم می شود که چیزی جز آنچه ما ذکر کردیم در عبارت درست در نمی آید یا اینکه چنین باشد: فرزندان حسن بن زید بن حسن قاسم و محمد و ابراهیم پسران حسن بن زید بودند و محمد بن زید، محمد بن زید بن علی بن حسن علیه السلام است و این وجه نیز شواهدی دارد.

«ذباب» با ضمه نام کوهی است در مدینه و « المسوده » با کسر واو سپاهیان بنی عباس است به خاطر سیاه بودن رنگ لباس هایشان همانند «المبیضه» برای سپاهیان محمد به خاطر سفیدی رنگ لباسشان.

سخنش « من خلفنا » اشاره ای است به آنچه ابن اثیر - . تاریخ ابن اثیر ۵ : ۲۲۱ چاپ بولاق - ذکر کرده و آن اینکه در اثنای نبرد پس از شکست بسیاری از یاران محمد، پسران ابو عمرو غفاری راهی را در بین بنی غفار برای یاران عیسی گشودند و از آنجا وارد شدند و از پشت لشکریان محمد هجوم آوردند.

سخنش: « و مضی » یعنی: برای گرد آوردن سایر لشکریان یا سایر مصالح جنگ به مسجد خوامین رفت یعنی فروشندگان «خام» و خام به معنای پوست دباغی نشده و کرباس شسته نشده و تربچه است و سخنش « فضاء » با جر بدل است و یا با رفع خبر محذوف. «استقدم» یعنی: پیش رفت یا با جرأت اقدام به کاری کرد.

حاصل اینکه او پیش رفت تا اینکه به دره قبیله فزاره رسید، آنگاه وارد دره هذیل یا محل آنان شد و سپس به دره اشجع یا محله آنان رهسپار شد. « فأنفذه » یعنی: نیزه را در زره فرو برد و به بدنش نرسید. و « انثنی » یعنی: خم شد. « فأثخنه » یعنی: او را با زخم زدن سست کرد و او یعنی: محمد به ایرانیان پشت کرده بود با تضمین معنای رو کردن یا حمله و «الزجّ» با ضمه و تشدید یعنی: آهن قسمت پائین نیزه و گفته می شود: « أجلوا عن البلاد و أجلیتهم أنا » یعنی: از شهر بیرون رفتند و من آنان را بیرون کردم. هم متعدی و هم لازم می آید.

در المقاتل - . مقاتل الطالبین : ۲۶۳ -

آمده که محمد بن عبدالله دو شب از جمادی الثانی سال صد و چهل و پنج مانده بود خروج کرد و در روز - . مقاتل الطالبین : ۲۷۵ -

دوشنبه شب چهاردهم ماه رمضان کشته شد.

و ابراهیم برادر محمد پنج سال در شهرها فراری بود تا اینکه در سالی که برادرش در مدینه خروج کرد به بصره آمد و چهار هزار نفر از اهالی بصره با او بیعت کردند و برادرش به او نامه نوشت و به او دستور داد خود را نشان دهد و او نیز در اول ماه رمضان سال صد و چهل و پنج خروج کرد و بر بصره سیطره یافت و سپاهیانی را به اهواز و فارس فرستاد و قدرت یافت و

منصور مضطرب شد. دیوان او صد هزار مبارز شمارش شده بود و نظر بصریان این بود که از آنجا خارج نشود و سپاهیان را به شهرها گسیل دارد، ولی او مرتکب اشتباه شد و به آنان گوش فرا نداد و به سمت کوفه خروج کرد. منصور هم عیسی بن موسی را در رأس پانزده هزار سرباز به رویارویی با او فرستاد و پیش قراول لشکرش حمید بن قحطبه در رأس سه هزار نفر بود. ابراهیم حرکت کرد تا اینکه در اخمری فرود آمد که در فاصله شانزده فرسخی کوفه قرار داشت و نبرد در آنجا درگرفت و لشکر عیسی شکست خورد تا جایی که تنها تعدادی اندک همراه او باقی ماند. جعفر و ابراهیم دو پسر سلیمان بن علی از پشت سر یاران ابراهیم سر رسیدند و از دو طرف آنان را احاطه کردند و ابراهیم کشته و یارانش پراکنده شدند و سرش را برای منصور آوردند. وی در روز دوشنبه پنج روز از ذی قعده باقی مانده بود کشته شد و از مدت خروج تا کشته شدنش از سی ماه پنج روز کمتر طول کشید.

سخنش « مکمنا » یعنی از ترس منصور یا ترس از مردم به خاطر رفتار بد و تدبیر نادرستش پنهان شده بود. ضمیر به عیسی یا محمد بازمی گردد و سوء تدبیر آن دو از چند جهت است؛ زیان رساندن و توهین آن دو به شریف ترین ذریه طیبه علیه السلام و کشتن اسماعیل و عدم خروج از مدینه در حالی که محمد بن خالد به آنان دستور داده بود و حفر خندق با وجود مخالفت مردم با آن و سایر عوامل یا در اصل خروج با وجود اینکه امام صادق علیه السلام آنان را از این کار باز داشته بود و از کشته شدن آنان خبر داده بود.

سخنش «ثم مضیت» صاحب مقاتل – . مقاتل الطالبین : ۳۱۰ با اندکی تصرف و اقتباس – گفته است: عبدالله اشتر بن محمد بن عبدالله بن حسن همان عبدالله بن محمد بن مسعده بود که معلمش پس از قتل پدرش او را به کشور هند تبعید کرده بود و در آنجا کشته شد و سرش را برای منصور فرستادند. ابن مسعده گفته: وقتی محمد کشته شد همراه پسرش اشتر خروج کردیم و به کوفه آمدیم، سپس به سمت بصره روانه شدیم و پس از آن به سند رفتیم و وارد منصوریه شدیم و چیزی در آنجا نیافتیم. آنگاه وارد قندهار شدیم و من در آنجا در قلعه ای ساکن شدم که هیچ کسی قصد آن را نمی کرد و پرنده ای در آنجا پر نمی زد و او دلیرترین کسی بود که در بین بندگان خدا دیده بودم، گمان نمی کنم نیزه ای را در دستش دیده باشم مگر به ندرت. گفت: برای حاجتی از قلعه خارج شدم و در پشت سرم چند تن از تاجران عراقی بودند. به او گفتند: اهل منصوریه با تو بیعت کرده اند و همچنان به آن پایبند هستند تا اینکه به آنجا رفت، پس منصور هشام بن عمر را به سند فرستاد و او را کشت و سرش را برایش فرستاد.

و مهدی محمد بن منصور پس از پدرش در ذی حجه شال دویست و پنجاه و هشت خلیفه شد و «تحبی» به صورت مجهول از ریشه «حباء» به معنی بخشش است. سخنش « أقطعنی » شاید از این ریشه باشد: « أقطعه قطیعه » یعنی بخشی از زمین خراج، کنایه است از نگهداری آن برای او و انفاقش؛ آنچنان که گویی ملك اوست یا از ریشه « أقطع فلانا » وقتی او را از رودی گذراند. «مولاهم» یعنی بنده یا آزاد شده آنان یا دوست دار یا پیروشان.

صاحب عمده الطالب – . عمده الطالب: ۵۴ – گفته است: زید بن حسن بن علی ع مسئول صدقات پیامبر ص بود، او از عمویش حسین ع عقب ماند و با ایشان به عراق نرفت، بعد از کشته شدن امام ع با عبد الله بن زبیر بیعت کرد چون خواهرش همسر عبد الله بود، وقتی عبد الله به قتل رسید زید دست خواهرش را گرفت و به مدینه بازگشت و صد سال زندگی کرد، گفته

شده نود و پنج سال عمر کرده و بین مکه و مدینه از دنیا رفته است.

**[ترجمه]

«۲۰»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی هَاشِمٍ عَنِ الْفَضْلِ الْکَاتِبِ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَتَاهُ کِتَابُ أَبِی مُسْلِمٍ فَقَالَ لَیْسَ لِکِتَابِکَ جَوَابٌ اخْرُجْ عَنَّا فَجَعَلْنَا یُسَارُّ بَعْضُنَا بَعْضاً فَقَالَ أَیَّ شَیْءٍ تُسَارُّونَ یَا فَضْلُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ ذِکْرُهُ لَا یَعْجَلُ لِعَجَلَهِ الْعِبَادِ وَ لَإِزَالَهُ جَبَلٍ عَنْ مَوْضِعِهِ أَیْسَرُ مِنْ زَوَالِ مُلْکٍ لَمْ یَنْقَضِ أَجَلُهُ ثُمَّ قَالَ إِنَّ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ حَتَّی بَلَغَ السَّابِعَ مِنْ وُلْدِ فُلَانٍ قُلْتُ فَمَا الْعَلَامَهُ فِیمَا بَیْنَنَا وَ بَیْنَکَ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ لَا تَبْرَحِ الْأَرْضَ یَا فَضْلُ حَتَّی یَخْرُجَ السُّفْیَانِیُّ فَإِذَا خَرَجَ السُّفْیَانِیُّ فَأَجِیبُوا إِلَیْنَا یَقُولُهَا ثَلَاثاً وَ هُوَ مِنَ الْمَحْتُومِ (۱).

**[ترجمه]کافی: فضل کاتب گفته است: نزد امام صادق ع بودم که نامه ابو مسلم به ایشان رسید امام به آن شخص فرمود: نامه تو جوابی ندارد از نزد ما برو. ما آهسته با یکدیگر سخن گفتیم امام فرمود: ای فضل چه می گویید؟ خداوند که یاد نامش عزیز و بلند مرتبه است به خاطر شتاب و عجله بندگان شتاب نمی کند. از هم پاشیدن کوهی از جایش آسان تر از فروپاشی حکومتی است که مدت آن به پایان نرسیده است. سپس فرمود: فلانی فرزند فلانی است و تا هفت نفر از فرزند فلانی رسید گفتم فدایت شوم علامت و نشانه بین ما و شما چیست؟ فرمود: ای فضل زمین از بین نمی رود تا شخصی به نام سفیانی قیام کند هنگامی که سفیانی قیام کند به ما جواب دهید این را سه بار فرمود که این امر حتمی است - . کافی ۸ : ۲۷۴ - .

**[ترجمه]

«۲۱»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْحُسَیْنُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ الْقَزْوِینِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَهْبَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الزَّعْفَرَانِیِّ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَمَّا خَرَجَ طَالِبُ الْحَقِّ قِیلَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام نَرْجُو أَنْ یَکُونَ هَذَا الْیَمَانِیَّ فَقَالَ لَا الْیَمَانِیُّ یَتَوَالَی عَلِیّاً وَ هَذَا یَبْرَأُ مِنْهُ (۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: هشام بن سالم گفت: وقتی طالب الحق قیام کرد مردم بحضرت صادق عرض کردند امیدواریم همین شخص آن یمانی معروف باشد (که قبل از ظهور مهدی قیام میکند) فرمود نه آن یمانی دوستدار علی است ولی این مرد دشمن علی بن ابی طالب است - . امالی ابن شیخ طوسی: ۵۹ - .

**[ترجمه]

«۲۲»

کا، [الکافی] حُمَیْدُ بْنُ زِیَادٍ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ الدِّهْقَانِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ الطَّاطَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِیَادٍ بَیَّاعِ السَّابِرِیِّ عَنْ

أَبَانٍ عَنْ صَبَّاحِ بْنِ سَيَابَهَ عَنِ الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالَ: ذَهَبْتُ بِكِتَابِ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ نُعَيْمٍ وَ سَدِيرٍ وَ كُتُبِ غَيْرِ وَاحِدٍ إِلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حِينَ ظَهَرَتِ الْمُسَوِّدَهُ قَبْلَ أَنْ يَظْهَرَ وُلْدُ الْعَبَّاسِ بِأَنَّا قَدْ قَدَّرْنَا أَنْ يَئُولَ هَذَا الْأَمْرُ إِلَيْكَ فَمَا تَرَى قَالَ فَضَرَبَ بِالْكُتُبِ الْأَرْضَ ثُمَّ قَالَ أُفٍّ أُفٍّ مَا أَنَا لِهَؤُلَاءِ بِإِمَامٍ أَ مَا يَعْلَمُونَ أَنَّهُ إِنَّمَا يَقْتُلُ السُّفْيَانِیَ (۳).

۱- ۱. الكافی ج ۸ ص ۲۷۴.

۲- ۲. أمالی ابن الشيخ الطوسیّ ص ۵۹.

۳- ۳. الكافی ج ۸ ص ۳۳۱.

**[ترجمه]کافی: معلی بن خنیس گفت: قبل از ظهور بنی عباس وقتی سیاهپوشان قیام کرده بودند چند نامه از عبد السلام بن نعیم و سدیر و چند نفر دیگر برای حضرت صادق بردم. در آن نامه ها نوشته بودند: ما چنین پیش بینی کرده ایم که این مقام بتو خواهد رسید شما چه دستور میدهی ما چه کنیم؟امام علیه السّلام نامه ها را بر زمین زده فرمود: اف اف بر این ها بیزارم من امام ایشان نیستم مگر نمیدانند که مهدی موعود سفیانی را میکشد - . کافی ۸ : ۳۳۱ - .

**[ترجمه]

«۲۳»

کا، [الکافی] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْکُوفِیُّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّیْمِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ حَدَّثَنِی مُعَتِّبٌ أَوْ غَیْرُهُ قَالَ: بَعَثَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ لَکَ أَبُو مُحَمَّدٍ أَنَا أَشْجَعُ مِنْکَ وَ أَنَا أَسْخَی مِنْکَ وَ أَنَا أَعْلَمُ مِنْکَ فَقَالَ لِرَسُولِهِ أَمَّا الشَّجَاعَهُ فَوَ اللَّهِ مَا کَانَ مَوْقِفٌ یُعْرَفُ بِهِ جُبْنُکَ مِنْ شَجَاعَتِکَ وَ أَمَّا السَّخِیُّ فَهُوَ الَّذِی یَأْخُذُ الشَّیْ ءَ فَیَضَعُهُ فِی حَقِّهِ وَ أَمَّا الْعِلْمُ فَقَدْ أَعْتَقَ أَبُوکَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام أَلْفَ مَمْلُوکٍ فَسَمِّ لَنَا خَمْسَهً مِنْهُمْ وَ أَنْتَ عَالِمٌ فَعَادَ إِلَیْهِ فَأَعْلَمَهُ ثُمَّ عَادَ إِلَیْهِ فَقَالَ یَقُولُ إِنَّکَ رَجُلٌ صُحُفِیٌّ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قُلْ إِی وَ اللَّهِ صُحُفُ إِبْرَاهِیمَ وَ مُوسَی وَ عِیسَی وَرِثْتُهَا عَنْ آبَائِی علیهم السلام (۱).

**[ترجمه]کافی: معتب گفت: عبد الله بن حسن شخصی را نزد امام صادق ع فرستاد که می گفت ابو محمد می گوید من از تو شجاع تر، بخشنده تر و دانا تر هستم. امام به فرستاده او فرمود: در مورد شجاعت به خدا قسم تو در جنگی شرکت نکردی که مشخص شود شجاع هستی یا ترسو، و در مورد سخاوت شخص سخاوتمند کسی است هر چه بگیرد آن را در جایی که حق آن است قرار می دهد و در مورد علم، پدرت امام علی بن ابی طالب ع هزار بنده آزاد کرد اگر پنج نفر از آن ها را نام ببری تو عالم هستی. آن شخص نزد ابو محمد رفت و او را از این مطالب آگاه کرد سپس باز گشت و گفت: عبد الله بن حسن می گوید تو اهل کتاب خواندن هستی. امام فرمود: بله به خدا قسم کتاب های حضرت ابراهیم و موسی و عیسی را از اجدادم به ارث برده ام - . همان ۸ : ۳۶۳ - .

**[ترجمه]

«۲۴»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ: وَقَعَ بَیْنَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ بَیْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ کَلَامٌ حَتَّی وَقَعَتِ الضَّوْضَاءُ بَیْنَهُمْ وَ اجْتَمَعَ النَّاسُ فَافْتَرَقَا عَشِیَّتَهُمَا بِذَلِکَ وَ غَدَوْتُ فِی حَاجَهٍ فَإِذَا أَنَا بِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَلَی بَابِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ وَ هُوَ یَقُولُ یَا جَارِیَهُ قُولِی لِأَبِی مُحَمَّدٍ قَالَ فَخَرَجَ فَقَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا بَکَّرَ بِکَ قَالَ إِنِّی تَلَوْتُ آیَهً فِی کِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْبَارِحَهَ فَأَقْلَقَتْنِی فَقَالَ وَ مَا هِیَ قَالَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ذِکْرُهُ الَّذِینَ یَصِلُونَ ما أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ یُوصَلَ وَ یَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ یَخافُونَ سُوءَ الْحِسابِ (۲) فَقَالَ صَدَقْتَ لَکَأَنِّی لَمْ أَقْرَأْ هَذِهِ الْآیَهَ مِنْ کِتَابِ اللَّهِ قَطُّ فَاعْتَنَقَا وَ بَکَیَا(۳).

**[ترجمه]کافی: صفوان جمّال گفت: بین امام صادق ع و عبد الله بن حسن صحبتی شروع شد که در نهایت منجر به بحث بین آن دو شد، مردم جمع شدند، این اتفاق باعث جدایی خانواده آن دو از یکدیگر شد. صبح برای انجام کاری بیرون رفته بودم که دیدم امام صادق ع به خانه عبد الله بن حسن رفته و می گوید ای کنیز به ابو محمد بگو که آمده ام، ابو محمد بیرون آمد و گفت ابو عبد الله چه باعث شده صبح به این زودی به اینجا بیایی؟ امام فرمود: دیشب آیه ای از قرآن کتاب خداوند عز و جل تلاوت کردم که مرا نگران کرد، گفت کدام آیه؟ فرمود: آنجا که خداوند عز و جل می فرماید: «الَّذِینَ یَصِلُونَ ما أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ یُوصَلَ وَ یَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ یَخافُونَ سُوءَ الْحِسابِ» - . رعد / ۲۱ - {و کسانی که آنچه را خدا فرمان داده که پیوسته باشد پیوسته می دارند و از پروردگارشان پروا دارند و از بدی حساب می ترسند}. گفت: حق با توست گویی هرگز این آیه را در کتاب خدا نخوانده ام بعد یکدیگر را در آغوش گرفتند و گریستند - . کافی ۲ : ۱۵۵ - .

**[ترجمه]

«۲۵»

قل، [إقبال الأعمال] بِإِسْنَادِهِ عَنْ شَیْخِ الطَّائِفَهِ عَنِ الْمُفِیدِ وَ الْغَضَائِرِیِّ عَنِ الصَّدُوقِ عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ وَ أَیْضاً بِالْإِسْنَادِ عَنِ الشَّیْخِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِیدِ بْنِ مُوسَی الْأَهْوَازِیِ

ص: ۲۹۸

۱- ۱. نفس المصدر ج ۸ ص ۳۶۳.

۲- ۲. سوره الرعد الآیه ۲۱.

۳- ۳. الکافی ج ۲ ص ۱۵۵.

عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْقَطَرَانِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَيُّوبَ الْخَثْعَمِيِّ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِی الْأَسْوَدِ عَنْ عَطِيَّهَ بْنِ نَجِيحِ بْنِ الْمُطَهَّرِ الرَّازِيِّ وَ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالا: إِنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام كَتَبَ إِلَی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ حِينَ حُمِلَ هُوَ وَ أَهْلُ بَيْتِهِ يُعَزِّيهِ عَمَّا صَارَ إِلَيْهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ إِلَی الْخَلَفِ الصَّالِحِ وَ الذُّرِّيَّهِ الطَّيِّبَهِ مِنْ وُلْدِ أَخِيهِ وَ ابْنِ عَمِّهِ أَمَّا بَعْدُ فَلَئِنْ كُنْتَ قَدْ تَفَرَّدْتَ أَنْتَ وَ أَهْلُ بَيْتِكَ مِمَّنْ حُمِلَ مَعَكَ بِمَا أَصَابَكُمْ مَا انْفَرَدْتَ بِالْحُزْنِ وَ الْغَيْظِ وَ الْكَآبَهِ وَ أَلِيمِ وَجَعِ الْقَلْبِ دُونِی وَ لَقَدْ نَالَنِی مِنْ ذَلِكَ مِنَ الْجَزَعِ وَ الْقَلَقِ وَ حَرِّ الْمُصِيبَهِ مِثْلُ مَا نَالَكَ وَ لَكِنْ رَجَعْتُ إِلَی مَا أَمَرَ اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ بِهِ الْمُتَّقِينَ مِنَ الصَّبْرِ وَ حُسْنِ الْعَزَاءِ حِينَ يَقُولُ لِنَبِيِّهِ صلی الله علیه و آله وَ اصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنا(۱) وَ حِينَ يَقُولُ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَ لا تَكُنْ كَصاحِبِ

الْحُوتِ (۲) وَ حِينَ يَقُولُ لِنَبِيِّهِ صلی الله علیه و آله حِينَ مُثِّلَ بِحَمْزَهَ- وَ إِنْ عاقَبْتُمْ فَعاقِبُوا بِمِثْلِ ما عُوقِبْتُمْ بِهِ وَ لَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ (۳) فَصَبَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ لَمْ يُعَاقِبْ وَ حِينَ يَقُولُ وَ أْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلاهِ وَ اصْطَبِرْ عَلَيْها- لا نَسْئَلُكَ رِزْقاً نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَ الْعاقِبَهُ لِلتَّقْوی (۴) وَ حِينَ يَقُولُ الَّذِينَ إِذا أَصابَتْهُمْ مُصِيبَهٌ قالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ- أُولئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَواتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ رَحْمَهٌ وَ أُولئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ (۵) وَ حِينَ يَقُولُ إِنَّما يُوَفَّی الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسابٍ (۶) وَ حِينَ يَقُولُ لُقْمَانُ لِابْنِهِ- وَ اصْبِرْ عَلی ما أَصابَكَ إِنَّ ذلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ(۷) وَ حِينَ يَقُولُ عَنْ مُوسَی- قالَ مُوسی لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَ اصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُها مَنْ يَشاءُ مِنْ عِبادِهِ وَ الْعاقِبَهُ لِلْمُتَّقِينَ (۸)

۱- ۱. سوره الطور الآيه: ۴۸.

۲- ۲. سوره القلم الآيه: ۴۸.

۳- ۳. سوره النحل، الآيه ۱۲۶.

۴- ۴. سوره طه، الآيه: ۱۳۲.

۵- ۵. سوره البقره، الآيه: ۱۵۶.

۶- ۶. سوره الزمر، الآيه: ۱۰.

۷- ۷. سوره لقمان، الآيه: ۱۷.

۸- ۸. سوره الأعراف، الآيه: ۱۲۸.

وَ حِينَ يَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ وَ تَواصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَواصَوْا بِالصَّبْرِ(۱) وَ حِينَ يَقُولُ- ثُمَّ كانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَواصَوْا بِالصَّبْرِ وَ تَواصَوْا بِالْمَرْحَمَهِ(۲) وَ حِينَ يَقُولُ وَ لَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْ ءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَمْوالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَراتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ (۳) وَ حِينَ يَقُولُ وَ كَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَما وَهَنُوا لِما أَصابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ ما ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكانُوا وَ اللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ (۴) وَ حِينَ يَقُولُ وَ الصَّابِرِينَ وَ الصَّابِراتِ (۵) وَ حِينَ يَقُولُ- وَ اصْبِرْ حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ وَ هُوَ خَيْرُ الْحاكِمِينَ (۶) وَ أَمْثَالُ ذَلِكَ مِنَ الْقُرْآنِ كَثِيرٌ وَ اعْلَمْ أَيْ عَمِّ وَ ابْنَ عَمِّ أَنَّ اللَّهَ جَلَّ وَ عَزَّ لَمْ يُبَالِ بِضُرِّ الدُّنْيَا لِوَلِيِّهِ سَاعَةً قَطُّ وَ لَا شَيْ ءَ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الضُّرِّ وَ الْجَهْدِ وَ الْبَلَاءِ مَعَ الصَّبْرِ وَ أَنَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمْ يُبَالِ بِنَعِيمِ الدُّنْيَا لِعَدُوِّهِ سَاعَةً قَطُّ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ مَا كَانَ أَعْدَاؤُهُ يَقْتُلُونَ أَوْلِيَاءَهُ وَ يُخَوِّفُونَهُمْ وَ يَمْنَعُونَهُمْ وَ أَعْدَاؤُهُ آمِنُونَ مُطْمَئِنُّونَ عَالُونَ ظَاهِرُونَ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَمَا قُتِلَ زَكَرِيَّا وَ يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا ظُلْماً وَ عُدْوَاناً فِي بَغِيٍّ مِنَ الْبَغَايَا وَ لَوْ لَا ذَلِكَ مَا قُتِلَ جَدُّكَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام لَمَّا قَامَ بِأَمْرِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ ظُلْماً وَ عَمُّكَ الْحُسَيْنُ بْنُ فَاطِمَةَ صلوات الله عليهما اضْطِهَاداً وَ عُدْوَاناً وَ لَوْ لَا ذَلِكَ مَا قَالَ اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ فِي كِتَابِهِ- وَ لَوْ لا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً واحِدَةً لَجَعَلْنا لِمَنْ يَكْفُرُ

بِالرَّحْمنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفاً مِنْ فِضَّةٍ وَ مَعارِجَ عَلَيْها يَظْهَرُونَ (۷) وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَمَا قَالَ فِي كِتَابِهِ- أَ يَحْسَبُونَ أَنَّما نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مالٍ وَ بَنِينَ- نُسارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْراتِ بَلْ لا يَشْعُرُونَ (۸) وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَمَا جَاءَ فِي الْحَدِيثِ لَوْ لَا أَنْ يَحْزَنَ الْمُؤْمِنُ لَجَعَلْتُ لِلْكَافِرِ عِصَابَةً

۱- ۱. سوره العصر، الآيه: ۳.

۲- ۲. سوره البلد، الآيه: ۱۷.

۳- ۳. سوره المائده، الآيه: ۱۵۵.

۴- ۴. سوره آل عمران، الآيه: ۱۴۶.

۵- ۵. سوره الأحزاب، الآيه: ۳۵.

۶- ۶. سوره يونس، الآيه: ۱۰۹.

۷- ۷. سوره الأحزاب، الآيه: ۳۳.

۸- ۸. سوره المؤمنون، الآيه: ۵۶.

مِنْ حَدِيدٍ فَلَا يُصَدَّعُ رَأْسُهُ أَبَداً وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَمَا جَاءَ فِي الْحَدِيثِ أَنَّ الدُّنْيَا لَا تُسَاوِي عِنْدَ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ مَا سَقَى كَافِراً مِنْهَا شَرْبَةً مِنْ مَاءٍ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَمَا جَاءَ فِي الْحَدِيثِ لَوْ أَنَّ مُؤْمِناً عَلَى قُلَّةِ جَبَلٍ - لَابْتَعَثَ اللَّهُ لَهُ كَافِراً أَوْ مُنَافِقاً يُؤْذِيهِ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَمَا جَاءَ فِي الْحَدِيثِ أَنَّهُ إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ قَوْماً أَوْ أَحَبَّ عَبْداً صَبَّ عَلَيْهِ الْبَلَاءَ صَبّاً فَلَا يَخْرُجُ مِنْ غَمٍّ إِلَّا وَقَعَ فِي غَمٍّ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَمَا جَاءَ فِي الْحَدِيثِ مَا مِنْ جُرْعَتَيْنِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَجْرَعَهُمَا عَبْدُهُ الْمُؤْمِنُ فِي الدُّنْيَا مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ كَظَمَ عَلَيْهَا وَ جُرْعَةِ حُزْنٍ عِنْدَ مُصِيبَةٍ صَبَرَ عَلَيْهَا بِحُسْنِ عَزَاءٍ وَ احْتِسَابٍ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَمَا كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَدْعُونَ عَلَى مَنْ ظَلَمَهُمْ بِطُولِ الْعُمُرِ وَ صِحَّةِ الْبَدَنِ وَ كَثْرَةِ الْمَالِ وَ الْوَلَدِ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ مَا بَلَغَنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَانَ إِذَا خَصَّ رَجُلًا بِالتَّرَحُّمِ عَلَيْهِ وَ الِاسْتِغْفَارِ اسْتُشْهِدَ فَعَلَيْكُمْ يَا عَمِّ وَ ابْنَ عَمِّ وَ بَنِي عُمُومَتِي وَ إِخْوَتِي بِالصَّبْرِ وَ الرِّضَا وَ التَّسْلِيمِ وَ التَّفْوِيضِ إِلَى اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ وَ الرِّضَا بِالصَّبْرِ عَلَى قَضَائِهِ وَ التَّمَسُّكِ بِطَاعَتِهِ وَ النُّزُولِ عِنْدَ أَمْرِهِ أَفْرَغَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَ عَلَيْكُمُ الصَّبْرَ وَ خَتَمَ لَنَا وَ لَكُمْ بِالْأَجْرِ وَ السَّعَادَةِ وَ أَنْقَذَنَا وَ إِيَّاكُمْ مِنْ كُلِّ هَلَكَةٍ بِحَوْلِهِ وَ قُوَّتِهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى صَفْوَتِهِ مِنْ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ (۱).

أقول: و هذا آخر التعزیه بلفظها من أصل صحیح بخط محمد بن علی بن مهجناب البزاز تاریخه فی صفر سنه ثمان و أربعین و أربعمائه و قد اشتملت هذه التعزیه علی وصف عبد الله بن الحسن بالعبد الصالح و الدعاء له و بنی عمه بالسعاده و هذا یدل علی أن الجماعه المحمولین کانوا عند مولانا الصادق علیه السلام معذورین و ممدوحین و مظلومین و بحبه عارفین.

أقول: و قد یوجد فی الکتب أنهم کانوا للصادقین علیهما السلام مفارقین و ذلک محتمل للتقیه لئلا ینسب إظهارهم لإنکار المنکر إلی الأئمه الطاهرین.

و مما یدل علیه

مَا رَوَيْنَاهُ بِإِسْنَادِنَا إِلَى أَبِي الْعَبَّاسِ أَحْمَدَ بْنِ نَصْرِ بْنِ سَعْدٍ مِنْ

۱- ۱. الإقبال ص ۴۹- ۵۱.

كِتَابِ الرِّجَالِ مِمَّا خَرَجَ مِنْهُ وَ عَلَيْهِ سَمَاعُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ وَ هُوَ نُسْخَةٌ عَتِيقَةٌ بِلَفْظِهِ قَالَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعِيدٍ الْكِنْدِيُّ قَالَ هَذَا كِتَابُ غَالِبِ بْنِ عُثْمَانَ الْهَمْدَانِيِّ وَ قَرَأْتُ فِيهِ أَخْبَرَنِی خَلَّادُ بْنُ عُمَيْرٍ الْكِنْدِيُّ مَوْلَى آلِ حُجْرِ بْنِ عَدِيٍّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ هَلْ لَكُمْ عِلْمٌ بِآلِ الْحَسَنِ الَّذِينَ خُرِجَ بِهِمْ مِمَّا قِبَلَنَا وَ كَانَ قَدِ اتَّصَلَ بِنَا عَنْهُمْ خَبَرٌ فَلَمْ نُحِبَّ أَنْ نَبْدَأَهُ بِهِ فَقُلْنَا نَرْجُو أَنْ يُعَافِيَهُمُ اللَّهُ فَقَالَ وَ أَيْنَ هُمْ مِنَ الْعَافِيَهِ ثُمَّ بَكَى علیه السلام حَتَّى عَلَا صَوْتُهُ وَ بَكَيْنَا ثُمَّ قَالَ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْحُسَيْنِ قَالَتْ سَمِعْتُ أَبِی صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ يُقْتَلُ مِنْكِ أَوْ يُصَابُ مِنْكِ نَفَرٌ بِشَطِّ الْفُرَاتِ مَا سَبَقَهُمُ الْأَوَّلُونَ وَ لَا يُدْرِكُهُمُ الْآخِرُونَ وَ إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مِنْ وُلْدِهِمْ غَيْرُهُمْ.

أقول: و هذه شهاده صريحه من طرق صحيحه بمدح المأخوذين من بنی الحسن علیه و علیهم السلام و أنهم مضوا إلی الله جل جلاله بشرف المقام و الظفر بالسعاده و الإکرام.

وَ مِنْ ذَلِكَ مَا رَوَاهُ أَبُو الْفَرَجِ الْأَصْفَهَانِيُّ (۱) عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الَّذِی سَلِمَ مِنَ الَّذِينَ تَخَلَّفُوا فِی الْحَبْسِ مِنْ بَنِی الْحَسَنِ فَقَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ فَاطِمَةَ الصُّغْرَى عَنْ أَبِيهَا عَنْ جَدَّتِهَا فَاطِمَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَتْ قَالَ لِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: يُدْفَنُ مِنْ وُلْدِی سَبْعَةٌ بِشَطِّ الْفُرَاتِ لَمْ يَسْبِقْهُمُ الْأَوَّلُونَ وَ لَمْ يُدْرِكْهُمُ الْآخِرُونَ فَقُلْتُ نَحْنُ ثَمَانِيَةٌ فَقَالَ هَكَذَا سَمِعْتُ فَلَمَّا فَتَحُوا الْبَابَ وَجَدُوهُمْ مَوْتَى وَ أَصَابُونِی وَ بِی رَمَقٌ وَ سَقَوْنِی مَاءً وَ أَخْرَجُونِی فَعِشْتُ.

وَ مِنَ الْأَخْبَارِ الشَّاهِدَهِ بِمَعْرِفَتِهِمْ بِالْحَقِّ مَا رَوَاهُ أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَسَنِيُّ فِی كِتَابِ الْمَصَابِيحِ بِإِسْنَادِهِ: أَنَّ جَمَاعَةً سَأَلُوا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ وَ هُوَ فِی الْمَحْمِلِ الَّذِی حُمِلَ فِيهِ إِلَى سِجْنِ الْكُوفَهِ فَقُلْنَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مُحَمَّدٌ ابْنُكَ الْمَهْدِيُّ فَقَالَ يَخْرُجُ مُحَمَّدٌ مِنْ هَاهُنَا وَ أَشَارَ إِلَى الْمَدِينَهِ فَيَكُونُ كَلَحْسِ الثَّوْرِ أَنْفَهُ حَتَّى يُقْتَلَ وَ لَكِنْ

۱- ۱. مقاتل الطالبيين ص ۱۹۳.

إِذَا سَمِعْتُمْ بِالْمَأْثُورِ وَ قَدْ خَرَجَ بِخُرَاسَانَ فَهُوَ صَاحِبُكَمْ.

أقول: لعلها بالموتور و هذا صريح أنه عارف بما ذكرناه.

وَ مِمَّا يَزِيدُکَ بَيَاناً مَا رَوَيْنَاهُ بِإِسْنَادِنَا إِلَى جَدِّى أَبِى جَعْفَرٍ الطُّوسِيِّ عَنْ جَمَاعَهٍ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُوسَى التَّلَّعُكْبَرِيِّ عَنِ ابْنِ هَمَّامٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ رِيَاحٍ عَنْ أَبِى الْفَرَجِ أَبَانِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمَعْرُوفِ بِالسِّنْدِيِّ نَقَلْنَاهُ مِنْ أَصْلِهِ قَالَ: كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِى الْحَجِّ فِى السَّنَهِ الَّتِى قَدِمَ فِيهَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام تَحْتَ الْمِيزَابِ وَ هُوَ يَدْعُو وَ عَنْ يَمِينِهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ وَ عَنْ يَسَارِهِ حَسَنُ بْنُ حَسَنٍ وَ خَلْفَهُ جَعْفَرُ بْنُ الْحَسَنِ قَالَ فَجَاءَهُ عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ الْبَصْرِيُّ فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ قَالَ فَسَكَتَ عَنْهُ حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثاً قَالَ ثُمَّ قَالَ لَهُ يَا جَعْفَرُ قَالَ فَقَالَ لَهُ قُلْ مَا تَشَاءُ يَا أَبَا كَثِيرٍ قَالَ إِنِّى وَجَدْتُ فِى كِتَابٍ لِى عِلْمَ هَذِهِ الْبَنِيَّهِ رَجُلٌ يَنْقُضُهَا حَجَراً حَجَراً قَالَ فَقَالَ كَذَبَ كِتَابُکَ يَا أَبَا كَثِيرٍ وَ لَكِنْ كَأَنِّى وَ اللَّهِ بِأَصْفَرِ الْقَدَمَيْنِ حَمْشِ السَّاقَيْنِ ضَخْمِ الْبَطْنِ رَقِيقِ الْعُنُقِ ضَخْمِ الرَّأْسِ عَلَى هَذَا الرُّكْنِ وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ يَمْنَعُ النَّاسَ مِنَ الطَّوَافِ حَتَّى يَتَذَعَّرُوا مِنْهُ ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ لَهُ رَجُلًا مِنِّى وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ فَيَقْتُلُهُ قَتْلَ عَادٍ وَ ثَمُودَ وَ فِرْعَوْنَ ذِى الْأَوْتَادِ قَالَ فَقَالَ لَهُ عِنْدَ ذَلِکَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ صَدَقَ وَ اللَّهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام حَتَّى صَدَّقُوهُ كُلُّهُمْ جَمِيعاً.

أقول: فهل تراهم إلا عارفين بالمهدى و بالحق اليقين.

و مما يزيدك بيانا أن بنى الحسن عليه السلام ما كانوا يعتقدون فيمن خرج منهم أنه المهدى و إن تسموا بذلك إن أولهم خروجا و أولهم تسميا بالمهدى محمد بن عبد الله بن الحسن و قد ذكر يحيى بن الحسين الحسنى فى كتاب الأمالى بإسناده عن طاهر بن عبيد عن إبراهيم بن عبد الله بن الحسن: أنه سئل عن أخيه محمد أ هو المهدى الذى يذكر فقال إن المهدى عده من الله تعالى لنبيه صلوات الله عليه وعده أن يجعل من أهله مهديا لم يسم بعينه و لم يوقت زمانه و قد قام أخى لله بفريضه عليه فى الأمر بالمعروف و النهى عن المنكر فإن أراد الله تعالى

أن يجعله المهدى الذى يذكر فهو فضل الله يمن به عَلى مَنْ يَشاءُ مِنْ عِبادِهِ و إلا فلم يترک أخى فريضه الله عليه لانتظار ميعاد لم يؤمر بانتظاره.

وَ رَوَى فِي حَدِيثٍ قَبْلَهُ بِكَرَارِيسَ مِنَ الْأَمَالِي عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْوَاسِطِيِّ: أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ يَا أَبَا خَالِدٍ إِنِّي خَارِجٌ وَ أَنَا وَ اللَّهِ مَقْتُولٌ ثُمَّ ذَكَرَ عُذْرَهُ فِي خُرُوجِهِ مَعَ عِلْمِهِ أَنَّهُ مَقْتُولٌ.

وَ كُلُّ ذَلِكَ يَكْشِفُ عَنْ تَمَسُّكِهِمْ بِاللَّهِ وَ الرَّسُولِ صلى الله عليه و آله.

و روى فى حديث علم محمد بن عبد الله بن الحسن أنه يقتل أحمد بن إبراهيم فى كتاب المصابيح فى الفصل المتقدم.

هذا آخر ما أخرجناه من كتاب الإقبال (۱).

**[ترجمه]اقبال الاعمال: عطیه بن نجیح بن مطهر رازی و اسحاق بن عمار گفتند: وقتی عبد اللّه بن حسن و خانواده اش را بزندان بردند و منصور آنها را گرفت امام صادق علیه السّلام جهت تسلیت از این پیش آمد نامه ای برایش نوشت: به نام خداوند بخشنده مهربان این نامه ایست برای بازمانده صالح و اولاد پاک امام حسن ع از طرف پسر برادر و پسر عمویش جعفر بن محمّد. بدان که اگر تو و خانواده ات مبتلا باین گرفتاری شده اید، این حزن و اندوه و ناراحتی تنها برای تو نبوده من نیز به همان اندازه که تو ناراحت و اندوهگین شده ای در جزع و ناراحتی هستم اما من بدستور خداوند توجه میکنم که پرهیزکاران را به صبر و تسلیت یافتن امر فرموده است. چنانچه در این آیه به پیامبر خود میفرماید: «وَ اصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنا» - . طور / ۴۸ - {و در برابر دستور پروردگارت شکیبایی پیشه کن که تو خود در حمایت مایی} باز میفرماید: «فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَ لا تَكُنْ كَصاحِبِ الْحُوتِ» - . قلم / ۴۸ - {پس در [امتثال] حکم پروردگارت شکیبایی ورز، و مانند همدم ماهی [یونس] مباش} وقتی حمزه را گوش و بینی بریدند به پیامبرش فرمود: «وَ إِنْ عاقَبْتُمْ فَعاقِبُوا بِمِثْلِ ما عُوقِبْتُمْ بِهِ وَ لَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ» - . نحل / ۱۲۶ - {و اگر عقوبت کردید، همان گونه که مورد عقوبت قرار گرفته اید [متجاوز را] به عقوبت رسانید، و اگر صبر کنید البته آن برای شکیبایان بهتر است} پیامبر بواسطه همین دستور، صبر کرد و از کیفر آنها گذشت. در این آیه میفرماید: «وَ أْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلاةِ وَ اصْطَبِرْ عَلَيْها لا نَسْئَلُكَ رِزْقاً نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَ الْعاقِبَةُ لِلتَّقْوى» - . طه / ۱۳۲ - {و کسان خود را به نماز فرمان ده و خود بر آن شکیبا باش. ما از تو جویای روزی نیستیم، ما به تو روزی می دهیم، و فرجام [نیک] برای پرهیزگاری است} در این آیه میفرماید: «الَّذِينَ إِذا أَصابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ أُولئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَواتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ رَحْمَةٌ وَ أُولئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ» - . بقره / ۱۵۶ - { [همان] کسانی که چون مصیبتی به آنان برسد، می گویند: «ما از آنِ خدا هستیم، و به سوی او باز می گردیم. بر ایشان درودها و رحمتی از پروردگارشان [باد] و راه یافتگان [هم] خود ایشانند} در آیه دیگر میفرماید: «إِنَّما يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسابٍ» - . زمر / ۱۰ - {شکیبایان پاداش خود را بی حساب [و] به تمام خواهند یافت} در آیه دیگر از لقمان حکایت میکند که بفرزندش میگوید: «وَ اصْبِرْ عَلى ما أَصابَكَ إِنَ ذلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ» - . لقمان / ۱۷ - {و بر آسیبی که بر تو وارد آمده است شکیبا باش. این [حاکی] از عزم [و اراده تو در] امور است} از قول حضرت موسی نیز نقل میکند که بقوم خود میگوید: « قالَ مُوسى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَ اصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُها مَنْ يَشاءُ مِنْ عِبادِهِ وَ الْعاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ» - . اعراف / ۱۲۸ - {موسی به قوم خود گفت: «از خدا یاری جویید و پایداری ورزید، که زمین از آنِ خداست آن را به هر کس از بندگانش که بخواهد می دهد و فرجام [نیک] برای پرهیزگاران است} در آیه دیگر

میفرماید «الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ وَ تَواصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَواصَوْا بِالصَّبْرِ» - . عصر / ۳ - { کسانی که گرویده و کارهای شایسته کرده و همدیگر را به حقّ سفارش و به شکیبایی توصیه کرده اند}. در آیه دیگر میفرماید «ثُمَّ کانَ مِنَ الَّذِینَ آمَنُوا وَ تَواصَوْا بِالصَّبْرِ وَ تَواصَوْا بِالْمَرْحَمَهِ» - . بلد / ۱۷ - {علاوه بر این از زمره کسانی باشد که گرویده و یکدیگر را به شکیبایی و مهربانی سفارش کرده اند} در این آیه میفرماید: «وَ لَنَبْلُوَنَّکُمْ بِشَیْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَمْوالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَراتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِینَ» - . بقره / ۱۵۵ - {و قطعاً شما را به چیزی از [قبیل] ترس و گرسنگی، و کاهشی در اموال و جانها و محصولات می آزماییم و مژده ده شکیبایان را}. در این آیه میفرماید «وَ کَأَیِّنْ مِنْ نَبِیٍّ قاتَلَ مَعَهُ رِبِّیُّونَ کَثِیرٌ فَما وَهَنُوا لِما أَصابَهُمْ فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَ ما ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَکانُوا وَ اللَّهُ یُحِبُّ الصَّابِرِینَ» - . آل عمران / ۱۴۶ - {و چه بسیار پیامبرانی که همراه او توده های انبوه، کارزار کردند و در برابر آنچه در راه خدا بدیشان رسید، سستی نورزیدند و ناتوان نشدند و تسلیم [دشمن] نگردیدند، و خداوند، شکیبایان را دوست دارد} در این آیه میفرماید: «وَ الصَّابِرِینَ وَ الصَّابِراتِ» - . احزاب/ ۳۵ - {و مردان و زنان شکیبا} در جای دیگر میفرماید: «وَ اصْبِرْ حَتَّى یَحْکُمَ اللَّهُ وَ هُوَ خَیْرُ الْحاکِمِینَ» - . یونس / ۱۰۹ - {شکیبا باش تا خدا [میان تو و آنان] داوری کند، و او بهترین داوران است} و از این قبیل آیات در قرآن بسیار است.

بدان عموجان! و پسر عموی عزیزم خداوند برای دوست خود اهمیتی بناراحتی در دنیا نمیدهد و برای دوست خود چیزی را بیشتر از ناراحتی و کوشش و گرفتاری که با صبر همراه باشد دوست ندارد. و هرگز برای دشمن خود به ثروت دنیا اهمیت نداده اگر چنین نبود دشمنان خدا دوستانش را نمیکشتند و آنها را پیوسته در وحشت و ناراحتی قرار نمیدادند در صورتی که خودشان آسوده و راحت و دارای قدرت و حکومت هستند و اگر چنین نبود حضرت زکریا و یحیی پسرش از سر ظلم و دشمنی کشته نمی شدند و جدّت علی بن ابی طالب و نیز عمویت حسین پسر فاطمه زهرا علیها السّلام را از روی ستم و دشمنی بواسطه قیام بحق نمیکشتند. اگر چنین نبود خداوند در قرآن نمی فرمود «وَ لَوْ لا أَنْ یَکُونَ النَّاسُ أُمَّةً واحِدَةً لَجَعَلْنا لِمَنْ یَکْفُرُ بِالرَّحْمنِ لِبُیُوتِهِمْ سُقُفاً مِنْ فِضَّةٍ وَ مَعارِجَ عَلَیْها یَظْهَرُونَ» - . زخرف / ۳۳ -

{و اگر نه آن بود که [همه] مردم [در انکار خدا] امّتی واحد گردند، قطعاً برای خانه های آنان که به [خدای] رحمان کفر می ورزیدند، سقفها و نردبانهایی از نقره که بر آنها بالا روند قرار می دادیم} و در این آیه نمیفرمود «أَ یَحْسَبُونَ أَنَّما نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مالٍ وَ بَنِینَ نُسارِعُ لَهُمْ فِی الْخَیْراتِ بَلْ لا

یَشْعُرُونَ» - . مؤمنون / ۵۵ و۵۶ - {آیا می پندارند که آنچه از مال و پسران که بدیشان مدد می دهیم*[از آن روی است که] می خواهیم به سودشان در خیرات شتاب ورزیم؟ [نه،] بلکه نمی فهمند}. اگر چنین نبود در حدیث نمی آمد که اگر مؤمن محزون نمیشد برای کافر یک روسری از آهن قرار میدادم که هرگز سرش درد نگیرد و باز در حدیث دیگر نمیفرمود دنیا در نظر خدا باندازه پر مگسی ارزش ندارد و اگر چنین نبود از این دنیا بکافر شربت آبی نمیداد. و اگر چنین نبود در حدیث دیگر نمیفرمود اگر مؤمنی در قله کوهی باشد خداوند کافر یا منافقی را میفرستد تا او را اذیت کند و در حدیث نمی آمد که وقتی خدا مردمی را دوست داشته باشد یا بنده ای را دوست بدارد بشدت بر او بلا میبارد و آن بنده از غمی خارج نمیشود مگر اینکه دچار غم دیگری میشود. اگر این مطلب نبود در حدیث نمی آمد که چیزی از این دو جرعه نزد خدا محبوبتر نیست که بنده مؤمن آن ها را در دنیا بیاشامد، جرعه خشمی که آن را فرو خورد و جرعه اندوه در مصیبت که با شکیبایی کامل و امید ثواب از خدا بر آن صبر کند.

اگر این گونه نبود اصحاب پیامبر برای کسانی که بآنها ستم روا میداشتند از خدا تقاضای طول عمر و صحت بدن و کثرت مال و فرزند نمیکردند، اگر جز این بود بما نمیرسید که پیغمبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله هر وقت به یکی از اصحاب خود امتیاز می بخشید و او را مورد لطف خویش قرار میداد طلب رحمت میکرد و استغفار مینمود و از خدا برای خود درخواست شهادت میکرد. اکنون عمو جان و پسر عموها و برادرانم شکیبا و راضی بقضای خدا و تسلیم در مقابل فرمان او باشید کارها را بخدا بسپارید و بر این پیش آمد صبر کنید و بفرمان او تمسک جویید و سر باطاعتش فرود آورید. خداوند صبر فراوان بشما عنایت کند و عاقبت ما و شما را بسعادت و پاداش ختم نماید و ما را به نیرو و قدرت خودش از هر هلاکتی نجات بخشد، او شنوا و بما نزدیک است و درود بر روان پاک محمّد مصطفی برگزیده تمام جهانیان و خاندان بزرگوارش باد.

در اینجا نامه تسلیت آمیز حضرت صادق بپایان میرسد با خط محمّد بن علی بن مهجناب بزاز در ماه صفر سال ۴۴۸ این نامه بر مقام و شخصیت عبد اللّٰه بن حسن دلالت میکند چون او را عبد صالح خطاب میکند و برای او و پسر عموهایش تقاضای سعادت مینماید. اینها نشانه آن است که کسانی که منصور آن ها را برده نزد حضرت صادق پسندیده سیرت و مظلوم بودند و بمقام امامت ایشان آشنا بوده اند .

و شاید آنچه در بعضی کتاب ها دیده می شود که اولاد امام حسن از قبیل عبد اللّٰه بن حسن از حضرت صادق و امام باقر کناره میگرفتند، از باب تقیه بوده تا قیامها و مخالفتهای آنها با حکومت وقت را بائمه طاهرین نسبت ندهند.

از مطالبی که دلیل بر این مطلب است روایتی است که از خلاد بن عمیر کندی نقل کردیم که گفت: خدمت حضرت صادق رسیدم ایشان فرمود: آیا شما خبری از اولاد امام حسن که آنها را بردند دارید؟ ما خبری داشتیم ولی مایل نبودیم ما این خبر را بگوییم و گفتیم ان شاء اللّٰه خدا آنها را نجات خواهد داد. فرمود کجا نجات خواهند یافت آن وقت چنان با صدای بلند شروع کرد بگریه کردن که ما نیز گریه کردیم. بعد فرمود: پدرم از فاطمه دختر امام حسین ع نقل کرد که گفت از پدرم شنیدم میفرمود گروهی از اولاد تو در کنار شط فرات کشته میشوند که نه گذشتگان بر آنها پیشی نگرفته اند و نه دیگران بآنها خواهند رسید اکنون جز آنها از فرزندان فاطمه کسی باقی نمانده است.

این دلیل واضحی است بر اینکه کسانی که از فرزندان امام حسن در دست منصور گرفتار شدند اشخاص پسندیده و خوبی بودند و با مقامی ارجمند بسوی خدا رهسپار شده و بسعادت و ثواب آخرت نایل شدند.

از آن جمله روایتی است که ابو الفرج اصفهانی از یحیی بن عبد اللّٰه نقل میکند یحیی از فرزندان امام حسن علیه السّلام بود که از زندان منصور نجات یافت. عبد اللّٰه پسر فاطمه صغری از پدر خود از جده اش فاطمه زهرا دختر پیامبر اکرم روایت کرد که رسول خدا ص فرمود: هفت نفر از فرزندان من در کنار شط فرات دفن میشوند که گذشتگان در نیکی بر آنها سبقت نگرفته اند و آیندگان بآنها نخواهند رسید. گفتم ما که هشت نفر هستیم. گفت: من این طور شنیده ام. اما وقتی در را باز کردند همه مرده بودند من مختصر رمقی داشتم. مقداری آب بمن دادند و از زندان خارج نمودند من زنده ماندم.

از خبرهایی که دلیل بر عارف بودن آنها بمقام امام است خبری است که در کتاب مصابیح نقل شده: زمانی که عبد اللّٰه بن حسن در محمل بود و او را بطرف زندان کوفه میبردند چند نفر از او پرسیدند یا بن رسول اللّٰه پسر شما مهدی است؟ در

جواب آنها گفت: محمّد از اینجا خروج میکند بمدینه اشاره کرد و باندازه ای که گاو دماغش را می لیسد حکومت خواهد کرد سپس کشته می شود ولی هر وقت شنیدید انتقام گیرنده ای از خراسان قیام کرد او مهدی است.

این اعتراف دلیل بر این است که آنها عارف بمقام امام و مهدی موعود بوده اند.

آنچه بیشتر این مطلب را ثابت میکند روایتی است که ابو جعفر طوسی از ابو الفرج معروف به سندی نقل میکند. گفت: امام صادق علیه السّلام برای انجام حج بمکه آمده بود زیر ناودان خانه خدا رفت و شروع بدعا کرد. در طرف راست ایشان عبد اللَّه بن حسن و طرف چپ حسن بن حسن و پشت سرش جعفر بن حسن قرار داشت.

در این موقع عباد بن کثیر بصری آمده گفت: یا ابا عبد اللَّه حضرت جوابی نداد تا سه مرتبه ایشان را صدا زد مرتبه چهارم گفت: ای جعفر. فرمود: چه میخواهی ابا کثیر؟ گفت: من کتابی دارم که در آن نوشته است که مردی سنگهای این خانه را دانه دانه بر میکند. فرمود: کتاب تو دروغ گفته است، بخدا قسم مثل اینکه اکنون می بینم مردی را که پاهای زرد رنگ و ساقهای باریک دارد با شکم بزرگ و گردن باریک و سری بزرگ در کنار این رکن ایستاده، برکن یمانی اشاره کرد، و مردم را از طواف باز میدارد بطوری که مردم از او میترسند. بعد خداوند مردی از فرزندان مرا (بسینه خود اشاره نمود) میفرستد او را میکشد همان طور که عاد و ثمود و فرعون ذی الاوتاد کشته شدند. در این موقع عبد اللَّه بن حسن گفت: بخدا قسم حضرت ابا عبد اللَّه راست میگوید همه ایشان را تصدیق کردند.

این تصدیق از آن جهت بود که آنها عارف بمقام مهدی موعود و آن پرچمدار حقیقت بودند. در ضمن باید توجه داشته باشید که فرزندان امام حسن اعتقاد نداشتند کسی که از بین آنها قیام میکند مهدی واقعی است گرچه این نام را بر خود میگذاشتند اولین کسی که خروج کرد و این نام را داشت محمّد بن عبد اللَّه بن حسن است .

با اینکه یحیی بن حسین حسنی در کتاب امالی مینویسد: طاهر بن عبید از ابراهیم بن عبد اللَّه سؤال کرد آیا برادرت محمّد همان مهدی معروف است؟ گفت: مهدی وعده ایست که خدا به پیامبر خود داده که از خانواده اش یک نفر را مهدی قرار خواهد داد او را به طور دقیق نام نبرده و زمانش را مشخص نکرده است. برادرم برای اقامه دین و امر بمعروف و نهی از منکر قیام کرد اگر خدا بخواهد او همان مهدی معروف باشد این فضل و لطفی از جانب او است که بهر کس بخواهد میدهد و گر نه برادرم واجب خدا را که قیام برای امر بمعروف و نهی از منکر است بانتظار وعده ای که دستور انتظار آن را نداده اند ترک نکرده است.

در حدیث قبل از همان امالی از ابی خالد واسطی نقل میکند: که محمّد بن عبد اللَّه ابن حسن گفت ابا خالد من قیام میکنم و بخدا قسم کشته خواهم شد بعد عذر خویش را با اینکه میدانست کشته می شود بیان نمود.

تمام اینها دلیل بر این است که آن ها بخدا و رسولش متمسک شده اند. این آخرین قسمتی بود که از کتاب اقبال نقل کردیم - . اقبال: ۵۱ - .

**[ترجمه]

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ أَبِی إِسْمَاعِیلَ السَّرَّاجِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ وَضَّاحٍ وَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَةَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ الْأَرْقَطِ وَ أُمُّهُ أُمُّ سَلَمَةَ أُخْتُ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَرِضْتُ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ مَرَضاً شَدِیداً حَتَّی ثَقُلْتُ وَ اجْتَمَعَتْ بَنُو هَاشِمٍ لَیْلًا لِلْجَنَازَةِ وَ هُمْ یَرَوْنَ أَنِّی مَیِّتٌ فَجَزِعَتْ أُمِّی عَلَیَّ فَقَالَ لَهَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام خَالِی اصْعَدِی إِلَی فَوْقِ الْبَیْتِ فَابْرُزِی إِلَی السَّمَاءِ وَ صَلِّی رَکْعَتَیْنِ فَإِذَا سَلَّمْتِ قُولِی- اللَّهُمَّ إِنَّکَ وَهَبْتَهُ لِی وَ لَمْ یَکُ شَیْئاً اللَّهُمَّ وَ إِنِّی أَسْتَوْهِبُکَهُ مُبْتَدِئاً فَأَعِرْنِیهِ قَالَ فَفَعَلَتْ فَأَفَقْتُ وَ قَعَدْتُ وَ دَعَوْا بِسَحُورٍ لَهُمْ هَرِیسَةٍ فَتَسَحَّرُوا بِهَا وَ تَسَحَّرْتُ مَعَهُمْ (۲).

أَقُولُ رَوَی أَبُو الْفَرَجِ الْأَصْفَهَانِیُ (۳) بِأَسَانِیدِهِ الْمُتَکَثِّرَهِ إِلَی الْحُسَیْنِ بْنِ زَیْدٍ قَالَ: إِنِّی لَوَاقِفٌ بَیْنَ الْقَبْرِ وَ الْمِنْبَرِ إِذَا رَأَیْتُ بَنِی حَسَنٍ یُخْرَجُ بِهِمْ مِنْ دَارِ مَرْوَانَ مَعَ أَبِی الْأَزْهَرِ یُرَادُ بِهِمُ الرَّبَذَهُ فَأَرْسَلَ إِلَیَّ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ فَقَالَ مَا وَرَاکَ قُلْتُ

ص: ۳۰۴

۱- ۱. الإقبال ص ۵۱.

۲- ۲. الکافی ج ۳ ص ۴۷۸.

۳- ۳. مقاتل الطالبیین ص ۲۱۹ و فیه تفاوت.

رَأَیْتُ بَنِی الْحَسَنِ یُخْرَجُ بِهِمْ فِی مَحَامِلَ فَقَالَ اجْلِسْ فَجَلَسْتُ قَالَ فَدَعَا غُلَاماً لَهُ ثُمَّ دَعَا رَبَّهُ کَثِیراً ثُمَّ قَالَ لِغُلَامِهِ اذْهَبْ فَإِذَا حُمِلُوا فَأْتِ فَأَخْبِرْنِی قَالَ فَأَتَاهُ الرَّسُولُ فَقَالَ قَدْ أُقْبِلَ بِهِمْ فَقَالَ جَعْفَرٌ علیه السلام فَوَقَفَ وَرَاءَ سِتْرِ شَعْرٍ أَبْیَضَ مِنْ وَرَائِهِ فَطَلَعَ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ وَ إِبْرَاهِیمَ بْنِ الْحَسَنِ وَ جَمِیعِ أَهْلِهِمْ کُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ مُعَادِلٌ لَهُ مُسَوِّدٌ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَیْهِمْ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام هَمَلَتْ عَیْنَاهُ حَتَّی جَرَتْ دُمُوعُهُ عَلَی لِحْیَتِهِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَیَّ فَقَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَ اللَّهِ لَا تُحْفَظُ لِلَّهِ حُرْمَةٌ بَعْدَ هَذَا وَ اللَّهِ مَا وَفَتِ الْأَنْصَارُ وَ لَا أَبْنَاءُ الْأَنْصَارِ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِمَا أَعْطَوْهُ مِنَ الْبَیْعَةِ عَلَی الْعَقَبَةِ ثُمَّ قَالَ جَعْفَرٌ علیه السلام حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ لَهُ خُذْ عَلَیْهِمُ الْبَیْعَةَ بِالْعَقَبَةِ فَقَالَ کَیْفَ آخُذُ عَلَیْهِمْ قَالَ خُذْ عَلَیْهِمْ یُبَایِعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ قَالَ ابْنُ الْجَعْدِ فِی حَدِیثِهِ عَلَی أَنْ یُطَاعَ اللَّهُ فَلَا یُعْصَی وَ قَالَ الْآخَرُونَ عَلَی أَنْ یَمْنَعُوا رَسُولَ اللَّهِ وَ ذُرِّیَّتَهُ مِمَّا یَمْنَعُونَ مِنْهُ أَنْفُسَهُمْ وَ ذَرَارِیَّهُمْ قَالَ فَوَ اللَّهِ مَا وَفَوْا لَهُ حَتَّی خَرَجَ مِنْ بَیْنِ أَظْهُرِهِمْ ثُمَّ لَا أَحَدَ یَمْنَعُ یَدَ لَامِسٍ اللَّهُمَّ فَاشْدُدْ وَطْأَتَکَ عَلَی الْأَنْصَارِ.

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَی عَلِیِّ بْنِ إِسْمَاعِیلَ: أَنَّ عِیسَی بْنَ مُوسَی لَمَّا قَدِمَ قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام أَ هُوَ هُوَ قِیلَ مَنْ تَعْنِی یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ قَالَ الْمُتَلَعِّبُ بِدِمَائِنَا وَ اللَّهِ لَا یُحَلَّأُ مِنْهَا بِشَیْ ءٍ(۱).

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَی سَعِیدٍ الرُّومِیِّ مَوْلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ: أَرْسَلَنِی جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام أَنْظُرُ مَا یَصْنَعُونَ فَجِئْتُهُ فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّ مُحَمَّداً قُتِلَ وَ أَنَّ عِیسَی قَبَضَ عَلَی عَیْنِ أَبِی زِیَادٍ فَنَکَسَ طَوِیلًا ثُمَّ قَالَ مَا یَدْعُو عِیسَی إِلَی أَنْ یُسِی ءَ بِنَا وَ یَقْطَعَ أَرْحَامَنَا فَوَ اللَّهِ لَا یَذُوقُ هُوَ وَ لَا وُلْدُهُ مِنْهَا شَیْئاً(۲).

۱- ۱. مقاتل الطالبیین ص ۲۷۲ بتفاوت یسیر و حلاء عن الحوض صد و منع من وروده.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۷۳. و فیه« فأبلس» بدل« فنکس» و زیاده قوله« أبدا» فی آخره.

وَ رَوَی بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُخَوَّلِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ قَالَ: شَهِدَ الْحُسَیْنُ بْنُ زَیْدٍ حَرْبَ مُحَمَّدٍ وَ إِبْرَاهِیمَ ابْنَیْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحَسَنِ ثُمَّ تَوَارَی وَ كَانَ مُقِیماً فِی مَنْزِلِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام وَ كَانَ جَعْفَرٌ رَبَّاهُ وَ نَشَأَ فِی حَجْرِهِ مُنْذُ قُتِلَ أَبُوهُ وَ أَخَذَ عَنْهُ عِلْماً كَثِیراً.

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عَبَّادِ بْنِ یَعْقُوبَ قَالَ: كَانَ الْحَسَنُ بْنُ زَیْدٍ یُلَقَّبُ ذَا الدَّمْعَهِ لِكَثْرَهِ بُكَائِهِ (۱).

**[ترجمه]کافی: علی بن ابی حمزه از اسماعیل بن ارقط و مادرش ام سلمه خواهر حضرت صادق نقل کرد: که من در ماه رمضان سخت مریض شدم بطوری که بمرگ نزدیک شدم بنی هاشم برای برداشتن جنازه جمع شدند همه یقین داشتند که من میمیرم مادرم خیلی ناراحتی کرد. دایی من حضرت صادق باو فرمود بالای پشت بام برو دست بدعا بردار و بخدا توجه کن و دو رکعت نماز بگذار پس از نماز بگو بار خدایا تو این فرزند را بمن دادی با اینکه وجود نداشت خدایا من او را از تو میخواهم بمن برگردان. مادرم باین دستور عمل کرد من بهوش آمدم و نشستم موقع سحر شد سحری آوردند من نیز با آنها سحری خوردم - . کافی ۳ : ۴۷۸ - .

ابو الفرج اصفهانی از حسین بن زید نقل میکند که گفت: من بین قبر و منبر پیامبر ایستاده بودم دیدم فرزندان امام حسن را به همراه ابو الازهر از خانه مروان خارج نمودند و میخواهند بربذه ببرند حضرت صادق به دنبال من فرستاده پرسید چه خبر داری؟ گفتم فرزندان امام حسن را بیرون آوردند و سوار محمل نمودند فرمود بنشین من نشستم غلامی را خواست بعد دعای زیادی کرد آنگاه بغلام خود فرمود برو هر وقت آنها را سوار کردند بیا بمن خبر بده. غلام آمده گفت آنها را میاورند. حضرت صادق از جای حرکت کرد و پشت پرده ای که از موی سفید بافته شده بود ایستاد عبد اللّه بن حسن و ابراهیم بن حسن و سایرین را آوردند در مقابل هر کدام از آنها یک نفر از سپاهیان بنی عباس قرار داشت و همین که چشم امام صادق ع بآنها افتاد اشکش جاری شد و بر روی محاسن مبارکش ریخت. رو بمن نموده فرمود بخدا بعد از این کار دیگر احترامی برای خدا نگه نمی دارند بخدا انصار و فرزندان انصار به پیمانی که در بیعت عقبه با پیامبر بستند وفا نکردند. امام صادق ع فرمود پدرم از پدر خود از جدش از علی بن ابی طالب نقل کرد که پیامبر به علی علیه السّلام فرمود: از آنها در عقبه بیعت بگیر. عرض کرد چگونه بیعت بگیرم فرمود پیمان بگیر که با خدا و پیامبرش بیعت میکنند مشروط بر اینکه: ابن جعد در حدیث خود دنباله آن را چنین نقل کرده که بیعت بگیر معصیت خدا را نکنند و مطیع او باشند. سایر محدثین گفته اند بیعت بگیر بر اینکه از رسول خدا و خانواده و فرزندانش دفاع کنند همان طوری که از خود و فرزندان خویش دفاع می کنند بخدا قسم وفا نکردند تا پیامبر از میان آنها رفت بعد از او نیز احدی جلو دست کسی را نگرفت خدایا انتقامی سخت از انصار بگیر.

با همین سند از علی بن اسماعیل نقل میکند که عیسی بن موسی را آوردند امام صادق ع فرمود این همان است عرض کردند منظورتان کیست؟ فرمود کسی که با خون ما خاندان پیامبر بازی میکرد بخدا ذره ای از آب حوض کوثر نخواهد آشامید - . مقاتل الطالبیین: ۲۷۲ با کمی تفاوت - .

سعید رومی غلام امام جعفر صادق ع گفت: امام جعفر صادق ع مرا فرستاد تا ببینم آن ها چه می کنند به ایشان خبر دادم که محمد کشته شده و عیسی ابو زیاد را دستگیر کرده است، امام مدت زیادی سرش را پایین انداخت سپس فرمود: چه باعث شده عیسی به ما بد کرده و رابطه اش را با ما قطع کند به خدا قسم نه او و نه فرزندانش از حوض کوثر نخواهند چشید - . مقاتل

الطالبیین: ۲۷۳ - .

از مخول بن ابراهیم روایت شده که گفت: حسین بن زید در جنگ محمّد و و ابراهیم پسران عبد اللّٰه بن حسن حضور داشت بعد پنهان شد و در خانه امام صادق علیه السّلام بود، امام صادق ع از زمانی که پدرش کشته شد او را در دامن خود بزرگ کرده بود و او در محضر امام صادق ع دانش فراوان کسب کرد.

عباد بن یعقوب گفت حسن بن زید را بواسطه گریه زیادی که میکرد(ذو الدمعه) صاحب اشک میگفتند.

**[ترجمه]

«۲۷»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَیْنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ الْبَزَّازُ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو مَنْصُورٍ الْمُطَرِّزُ قَالَ سَمِعْتُ الْحَاکِمَ أَبَا أَحْمَدَ مُحَمَّدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْأَنْمَاطِیَّ النَّیْسَابُورِیَّ یَقُولُ بِإِسْنَادٍ مُتَّصِلٍ ذَکَرَهُ مُحَمَّدٌ: أَنَّهُ لَمَّا بَنَی الْمَنْصُورُ الْأَبْنِیَهَ بِبَغْدَادَ جَعَلَ یَطْلُبُ الْعَلَوِیَّهَ طَلَباً شَدِیداً وَ یَجْعَلُ مَنْ ظَفِرَ بِهِ مِنْهُمْ فِی الْأُسْطُوَانَاتِ الْمُجَوَّفَهِ الْمَبْنِیَّهِ مِنَ الْجِصِّ وَ الْآجُرِّ فَظَفِرَ ذَاتَ یَوْمٍ بِغُلَامٍ مِنْهُمْ حَسَنِ الْوَجْهِ عَلَیْهِ شَعْرٌ أَسْوَدُ مِنْ وُلْدِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَسَلَّمَهُ إِلَی الْبَنَّاءِ الَّذِی کَانَ یَبْنِی لَهُ وَ أَمَرَهُ أَنْ یَجْعَلَهُ فِی جَوْفِ أُسْطُوَانَهٍ وَ یَبْنِیَ عَلَیْهِ وَ وَکَّلَ بِهِ مِنْ ثِقَاتِهِ مَنْ یُرَاعِی ذَلِکَ حَتَّی یَجْعَلَهُ فِی جَوْفِ أُسْطُوَانَهٍ بِمَشْهَدِهِ فَجَعَلَهُ الْبَنَّاءُ فِی جَوْفِ أُسْطُوَانَهٍ فَدَخَلَتْهُ رِقَّهٌ عَلَیْهِ وَ رَحْمَهٌ لَهُ فَتَرَکَ فِی الْأُسْطُوَانَهِ فُرْجَهً یَدْخُلُ مِنْهَا الرَّوْحُ (۲) وَ قَالَ لِلْغُلَامِ لَا بَأْسَ عَلَیْکَ فَاصْبِرْ فَإِنِّی سَأُخْرِجُکَ مِنْ جَوْفِ هَذِهِ الْأُسْطُوَانَهِ إِذَا جَنَّ اللَّیْلُ وَ لَمَّا جَنَّ اللَّیْلُ جَاءَ الْبَنَّاءُ فِی ظُلْمَتِهِ وَ أَخْرَجَ ذَلِکَ الْعَلَوِیَّ مِنْ جَوْفِ تِلْکَ الْأُسْطُوَانَهِ وَ قَالَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ فِی دَمِی وَ دَمِ الْفَعَلَهِ الَّذِینَ مَعِی وَ غَیِّبْ شَخْصَکَ فَإِنِّی إِنَّمَا أَخْرَجْتُکَ فِی ظُلْمَهِ هَذِهِ اللَّیْلَهِ مِنْ جَوْفِ هَذِهِ الْأُسْطُوَانَهِ لِأَنِّی خِفْتُ إِنْ تَرَکْتُکَ فِی جَوْفِهَا أَنْ یَکُونَ جَدُّکَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَوْمَ الْقِیَامَهِ خَصْمِی بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ أَخَذَ شَعْرَهُ بِآلَاتِ الْجَصَّاصِینَ کَمَا أَمْکَنَ وَ قَالَ لَهُ غَیِّبْ شَخْصَکَ وَ انْجُ

۱- ۱. المصدر السابق ص ۳۸۷.

۲- ۲. الروح: نسیم الريح.

بِنَفْسِـکَ وَ لَـا تَرْجِعْ إِلَی أَمِّکَ قَالَ الْغُلَامُ فَإِنْ کَانَ هَـذَا هَکَـذَا فَعَرِّفْ أَمِّی أَنِّی قَـدْ نَجَوْتُ وَ هَرَبْتُ لِتَطِیبَ نَفْسُـهَا وَ یَقِلَّ جَزَعُهَا وَ بُکَاؤُهَا إِنْ لَمْ یَکُنْ لِعَوْدِی إِلَیْهَا وَجْهٌ فَهَرَبَ الْغُلَامُ وَ لَا یُـدْرَی أَیْنَ قَصَـدَ مِنْ أَرْضِ اللَّهِ وَ لَا إِلَی أَیِّ بَلَـدٍ وَقَعَ قَالَ ذَلِکَ الْبَنَّاءُ وَ قَدْ کَـانَ الْغُلَامُ عَرَّفَنِی مَکَانَ أُمِّهِ وَ أَعْطَانِی الْعَلَامَهَ شَـعْرَهُ فَانْتَهَیْتُ إِلَیْهَا فِی الْمَوْضِعِ الَّذِی کَانَ دَلَّنِی عَلَیْهِ فَسَـمِعْتُ دَوِیّاً کَـدَوِیِّ النَّحْلِ مِنَ الْبُکَاءِ فَعَلِمْتُ أَنَّهَا أُمُّهُ فَدَنَوْتُ مِنْهَا وَ عَرَّفْتُهَا خَبَرَ ابْنِهَا وَ أَعْطَیْتُهَا شَعْرَهُ وَ انْصَرَفْتُ (۱).

**[ترجمه]عیون اخبار رضا ع: حاکم ابو احمـد محمّـد بن محمّد بن اسحاق انماطی نیشابوری با اسناد متصل گفت که: وقتی منصور دوانیقی خانه های بغـداد را می ساخت، با جـدیت هر چه تمام تر شروع بجسـتجوی سادات علوی کرد هر کس را پیدا میکرد درون دیوارها و پایه هایی که از گـچ و آجر ساخته میشـد قرار میداد. روزی پسر بچه ی زیبایی از سادات بدست آورد که موهـای مشـکی داشت و از فرزنـدان حسن بن علی بن ابی طـالب بود او را در اختیار بنا گـذاشت تا درون دیوار بگـذارد و چنـد نفر از اشـخاص مورد اعتمادش را گماشت که مواظب کار بنا باشـند و مشاهده نمایند که آن پسـربچه را داخل پایه دیوار بگـذارد. بنا بدسـتور عمل کرد ولی خیلی دلش بحال او سوخت به همین خاطر در دیوار منفـذ و سوراخی باقی گذاشت تا هوا داخل شود و پسـرک بتوانـد نفس بکشـد باو گفت ناراحت نباش صبر کن من به زودی تو را بیرون می آورم تاریکی شب که همه جا را بگیرد از داخل دیوار خارج خواهی شد. وقتی شب شد بنا در آن تاریکی آمد و پسر بچه سید را از بین دیوار خارج نمود ولی به او سفارش کرد که مواظب خون من و کـارگرانی که بـا من کار میکردنـد باش مبادا بر باد دهی به هر وسیله که ممکـن اسـت خـود را مخفی نمـا، مـن در ایـن دل شب تـو را از داخـل دیـوار خـارج کردم تـا مبـادا جـدت روز قیـامت از من دادخواهی کند بعد با همان ابزار بنایی مقداری از موی سر آن پسر را چید باز سفارش نمود که خود را پنهان کن مبادا دیگر پیش مـادرت برگردی. پسـرک گفت اگر چنین است که نبایـد پیش مـادرم برگردم به مـادرم خبر برسـان که نجـات یافته ام و فراری هسـتم تا نگران من نباشـد شایـد کمتر گریه کند. پسـرک فرار کرد نمیدانست کجا برود بالاخره راه افتاد و بدون هدف پیش رفت. بنـا گفت آن پسـر بچه نشـانی مـادرش را بمن داده بـود و به عنوان نشـانه از موی خود در اختیـار من گـذاشت. من بهمان آدرس مراجعه کردم صدایی مانند صدای زنبور شـنیدم. این صدای گریه مادرش بود پیش رفتم و جریان پسـرش را نقل کردم و موی پسرش را باو دادم و برگشتم - . عیون اخبار الرضا ع ۱ : ۱۱۱ - .

**[ترجمه]

«۲۸»

قل، [إقبال الأعمال] إِنَّا رَوَیْنَا دُعَاءَ النِّصْفِ مِنْ رَجَبٍ عَنْ خَلْقٍ کَثِیرٍ قَدْ تَضَـمَّنَ ذِکْرَ أَسْـمَائِهِمْ کِتَابُ الْإِجَازَاتِ وَ سَوْفَ أَذْکُرُ کُلَّ روَایَاتِهِ فَمِنَ الرِّوَایَاتِ فِی ذَلِـکَ: أَنَّ الْمَنْصُورَ لَمَّا حَبَسَ عَبْـدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ وَ جَمَـاعَهً مِنْ آلِ أَبِی طَالِبٍ وَ قَتَلَ وَلَـدَیْهِ مُحَمَّداً وَ إِبْرَاهِیمَ أَخَـذَ دَاوُدَ بْنَ الْحَسَنِ بْنِ الْحَسَنِ وَ هُوَ ابْنُ دَایَهِ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ علیه السلام لِـأَنَّ أُمَّ دَاوُدَ أَرْضَـعَتِ الصَّادِقَ علیه السـلام مِنْهَا بِلَبَنِ وَلَـدِهَا دَاوُدَ وَ حَمَلَهُ مُکَبَّلًا بِالْحَدِیدِ قَالَتْ أُمُّ دَاوُدَ فَغَابَ عَنِّی حِیناً بِالْعِرَاقِ وَ لَمْ أَسْـمَعْ لَهُ خَبَراً وَ لَمْ أَزَلْ أَدْعُو وَ أَتَضَـرَّعُ إِلَی اللَّهِ جَلَّ اسْمُهُ وَ أَسْأَلُ إِخْوَانِی مِنْ أَهْلِ الدِّیَانَهِ وَ الْجِدِّ وَ الِاجْتِهَادِ أَنْ یَدْعُوا اللَّهَ تَعَالَی وَ أَنَا فِی ذَلِکَ کُلِّهِ لَا أَرَی فِی دُعَائِی الْإِجَابَهَ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُ عَلَیْهِمَا یَوْماً أَعُودُهُ فِی عِلَّهٍ وَجَدَهَا فَسَأَلْتُهُ عَنْ حَالِهِ وَ دَعَوْتُ لَهُ فَقَالَ لِی یَا أُمَّ دَاوُدَ وَ مَا فَعَلَ دَاوُدُ وَ کُنْتُ قَدْ أَرْضَعْتُهُ بِلَبَنِهِ فَقُلْتُ یَا سَیِّدِی وَ أَیْنَ دَاوُدُ وَ قَدْ فَارَقَنِی مُنْذُ مُدَّهٍ طَوِیلَهٍ وَ هُوَ

مَحْبُوسٌ بِالْعِرَاقِ فَقَالَ وَ أَيْنَ أَنْتِ عَنْ دُعَاءِ الِاسْتِفْتَاحِ وَ هُوَ الدُّعَاءُ الَّذِی تُفْتَحُ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَ يَلْقَى صَاحِبُهُ الْإِجَابَةَ مِنْ سَاعَتِهِ وَ لَيْسَ لِصَاحِبِهِ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةَ فَقُلْتُ لَهُ كَيْفَ ذَلِكَ يَا ابْنَ الصَّادِقِينَ فَقَالَ لِی يَا أُمَّ دَاوُدَ قَدْ دَنَا الشَّهْرُ الْحَرَامُ الْعَظِيمُ شَهْرُ رَجَبٍ وَ هُوَ شَهْرٌ مَسْمُوعٌ فِيهِ الدُّعَاءُ شَهْرُ اللَّهِ الْأَصَمُّ وَ صُومِی الثَّلَاثَةَ الْأَيَّامَ الْبِيضَ وَ هِیَ يَوْمُ الثَّالِثَ عَشَرَ وَ الرَّابِعَ عَشَرَ وَ الْخَامِسَ عَشَرَ وَ اغْتَسِلِی فِی يَوْمِ الْخَامِسَ عَشَرَ وَقْتَ الزَّوَالِ-(۲)

۱- ۱. عيون أخبار الرضا« ع» ج ۱ ص ۱۱۱.

۲- ۲. الإقبال ص ۱۴۷- ۱۴۸.

ثم علمها علیه السلام دعاء و عملا مخصوصا سیأتی شرحهما فی موضعه (۱) ثُمَّ قَالَ السَّیِّدُ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَتْ أُمُّ جَدِّنَا دَاوُدَ رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَیْهِ فَکَتَبْتُ هَذَا الدُّعَاءَ وَ انْصَرَفْتُ وَ دَخَلَ شَهْرُ رَجَبٍ وَ فَعَلْتُ مِثْلَ مَا أَمَرَنِی بِهِ یَعْنِی الصَّادِقَ علیه السلام ثُمَّ رَقَدْتُ تِلْکَ اللَّیْلَهَ فَلَمَّا کَانَ فِی آخِرِ اللَّیْلِ رَأَیْتُ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله وَ کُلَّ مَنْ صَلَّیْتُ عَلَیْهِمْ مِنَ الْمَلَائِکَهِ وَ النَّبِیِّینَ وَ مُحَمَّدٌ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ عَلَیْهِمْ یَقُولُ یَا أُمَّ دَاوُدَ أَبْشِرِی وَ کُلَّ مَنْ تَرِینَ مِنْ إِخْوَانِکِ وَ فِی رِوَایَهٍ أَعْوَانِکِ وَ إِخْوَانِکِ وَ کُلُّهُمْ یَشْفَعُونَ لَکِ وَ یُبَشِّرُونَکِ بِنُجْحِ حَاجَتِکِ وَ أَبْشِرِی فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَی یَحْفَظُکِ وَ یَحْفَظُ وَلَدَکِ وَ یَرُدُّهُ عَلَیْکِ قَالَتْ فَانْتَبَهْتُ فَمَا لَبِثْتُ إِلَّا قَدْرَ مَسَافَهِ الطَّرِیقِ مِنَ الْعِرَاقِ إِلَی الْمَدِینَهِ لِلرَّاکِبِ الْمُجِدِّ الْمُسْرِعِ الْمُعَجِّلِ حَتَّی قَدِمَ عَلَیَّ دَاوُدُ فَسَأَلْتُهُ عَنْ حَالِهِ فَقَالَ إِنِّی کُنْتُ مَحْبُوساً فِی أَضْیَقِ حَبْسٍ وَ أَثْقَلِ حَدِیدٍ وَ فِی رِوَایَهٍ وَ أَثْقَلِ قَیْدٍ إِلَی یَوْمِ النِّصْفِ مِنْ رَجَبٍ.

فَلَمَّا کَانَ اللَّیْلُ رَأَیْتُ فِی مَنَامِی کَأَنَّ الْأَرْضَ قَدْ قُبِضَتْ لِی فَرَأَیْتُکِ عَلَی حَصِیرِ صَلَاتِکِ وَ حَوْلَکِ رِجَالٌ رُءُوسُهُمْ فِی السَّمَاءِ وَ أَرْجُلُهُمْ فِی الْأَرْضِ یُسَبِّحُونَ اللَّهَ تَعَالَی حَوْلَکِ فَقَالَ لِی قَائِلٌ مِنْهُمْ حَسَنُ الْوَجْهِ نَظِیفُ الثَّوْبِ طَیِّبُ الرَّائِحَهِ خِلْتُهُ جَدِّی رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَبْشِرْ یَا ابْنَ الْعَجُوزَهِ الصَّالِحَهِ فَقَدِ اسْتَجَابَ اللَّهُ لِأُمِّکَ فِیکَ دُعَاءَهَا فَانْتَبَهْتُ وَ رُسُلُ الْمَنْصُورِ عَلَی الْبَابِ فَأُدْخِلْتُ عَلَیْهِ فِی جَوْفِ اللَّیْلِ فَأَمَرَ بِفَکِّ الْحَدِیدِ عَنِّی وَ الْإِحْسَانِ إِلَیَّ وَ أَمَرَ لِی بِعَشَرَهِ آلَافِ دِرْهَمٍ وَ حُمِلْتُ عَلَی نَجِیبٍ وَ سُوِّقْتُ بِأَشَدِّ السَّیْرِ وَ أَسْرَعِهِ حَتَّی دَخَلْتُ الْمَدِینَهَ قَالَتْ أُمُّ دَاوُدَ فَمَضَیْتُ بِهِ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ علیه السلام إِنَّ الْمَنْصُورَ رَأَی أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیّاً علیه السلام فِی الْمَنَامِ یَقُولُ لَهُ أَطْلِقْ وَلَدِی وَ إِلَّا أُلْقِیکَ فِی النَّارِ وَ رَأَی کَأَنَّ تَحْتَ قَدَمَیْهِ النَّارَ فَاسْتَیْقَظَ وَ قَدْ سُقِطَ فِی یَدَیْهِ فَأَطْلَقَکَ یَا دَاوُدُ(۲).

۱- ۱. ذکرها الشیخ المجلسیّ فی کتاب الدعاء ج ۲۰ ص ۳۴۵ و نقلهما عن الاقبال ص ۱۴۹- ۱۵۲.

۲- ۲. الإقبال ص ۱۵۳.

**[ترجمه]اقبال الاعمال: می نویسد از روایاتی که در باره دعای نیمه رجب رسیده یکی اینست که وقتی منصور عبد اللَّه بن حسن و گروهی دیگر از فرزندان ابی طالب را زندانی کرد و دو فرزند عبد اللَّه محمّد و ابراهیم را کشت داود بن حسن ابن حسن را نیز گرفت. این داود پسر دایه ی حضرت صادق علیه السّلام بود زیرا ام داود امام صادق علیه السّلام را با شیر همین بچه شیر داده بود. داود را در غل و زنجیر بردند. مادرش گفت مدتها از نظرم دور بود و در عراق در زندان بسر می برد هیچ خبری از او نداشتم پیوسته دعا و زاری میکردم و از خداوند تقاضای نجات او را مینمودم از دوستان متدینم که اهل عبادت و کوشش در راه خدا بودند التماس دعا مینمودم ولی هیچ اثر اجابتی در دعای خود نمیدیدم. روزی برای عیادت خدمت حضرت صادق رسیدم چون بیمار بود جویای حالش شدم و دعا کردم بمن فرمود ام داود! از داود که من از شیر او خوردم چه خبر؟ عرض کردم آقا داود کجاست. مدت زیادی است که او را ندیده ام در زندان عراق است. فرمود پس چرا دعای استفتاح را نمیخوانی؟ استفتاح دعایی است که درهای آسمان برایش گشوده می شود و دعای فرد همان ساعت مستجاب میگردد صاحب آن دعا در نزد خدا جزایی جز بهشت ندارد عرض کرد آقا فدایت شوم آن دعا چیست؟ فرمود: ام داود ماه بزرگ حرام نزدیک می شود. رجب ماهی است که دعا در آن مستجاب است ماه خداست که آن را اصمّ - . چون معنی اصم کر است کسی که نمیشنود این ماه را چنین نامیده اند چون جنگ در این ماه حرام است و صدای نیزه و شمشیر و ناله مجروح شنیده نمیشود. مجمع البحرین - مینامند. در ایام البیض سه روز روزه بگیر روز سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم در روز پانزدهم هنگام ظهر غسل کن - . اقبال: ۱۴۷ - ۱۴۸ - . بعد دعایی با اعمال مخصوص باو آموخت که در جای خود خواهد آمد (که معروف باعمال ام داود است) - . شیخ مجلسی این دعا را در کتاب دعا ۲۰ : ۳۴۵ ذکر کرده و آن را از کتاب اقبال: ۱۴۹ - ۱۵۲ نقل نموده است. - . سپس سید گفت مادر جدمان داود رضوان اللَّه علیه گفت آن دعا را نوشتم و رفتم ماه رجب آمدم هر چه دستور داده بود انجام دادم. آن شب بخواب رفتم آخر شب در خواب دیدم حضرت محمّد و تمام کسانی که بر آنها صلوات فرستادم از ملائکه و پیامبران حضور دارند. حضرت محمّد صلّی اللَّه علیه و آله و سلم فرمود ام داود مژده باد تو را و تمام دوستانت را (در روایت دیگر است تمام برادر و یارانت را) همه تو را شفاعت کردند و به برآورده شدن حاجتت مژده میدهند. خداوند تو و فرزندت را حفظ میکند و بزودی پیش تو خواهد آمد. از خواب بیدار شدم. باندازه زمانی که لازم است یک مسافر با عجله و مرکب راهوار از عراق بمدینه رسد بیشتر نگذشت داود آمد جریان را پرسیدم گفت به بدترین وضع با غل و زنجیر زندانی بودم (در روایت دیگری است با سنگین ترین غلها) تا روز نیمه رجب. شب در خواب دیدم گویی راه و فاصله بین ما از بین رفت و شما روی همان حصیر نماز هستی در اطراف تو را مردانی هستند که سرهایشان بسوی آسمان است و پای ایشان بروی زمین و اطراف تو مشغول تسبیح پروردگارند. یک نفر از آنها نیکو صورت بود و لباسهای تمیزی داشت و بوی خوشی از او به مشام می رسید گمان میکنم جدت پیغمبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله و سلم بود گفت مژده باد تو را ای پسر پیرزن صالحه خداوند دعای مادرت را در مورد تو مستجاب نمود از خواب بیدار شدم فرستادگان منصور جلوی در زندان منتظر بودند در همان نیمه شب مرا پیش منصور بردند دستور داد آهن و زنجیر را باز کردند و بمن نیکی نمود و ده هزار درهم نیز بخشید سوار مرکبی تندرو شدم و با سرعت تمام بطرف مدینه آمدم تا بالاخره وارد مدینه شدم. ام داود گفت او را خدمت حضرت صادق علیه السّلام بردم. ایشان فرمود منصور حضرت امیر المؤمنین علی علیه السّلام را در خواب دید باو فرمود پسرم را رها کن و گر نه تو را در آتش می افکنم منصور زیر پای خود آتش را احساس کرد بسیار پشیمان شد بهمین جهت تو را آزاد کرد - . اقبال: ۱۵۳ - .

**[ترجمه]

بیان

سقط فی یدیه علی بناء المجهول أی ندم و منه قوله تعالی وَ لَمَّا سُقِطَ فِی أَیْدِیهِمْ (۱).

**[ترجمه]سقط فی یدیه به صورت مجهول یعنی پشیمان شد همان طور که در سخن خداوند متعال آمده «و لما سقط فی أیدیهم» - . اعراف / ۱۴۹ - {و چون انگشت ندامت گزیدند}.

**[ترجمه]

«۲۹»

کِتَابُ الْإِسْتِدْرَاکِ، بِإِسْنَادِهِ إِلَی الْأَعْمَشِ: أَنَّ الْمَنْصُورَ حَیْثُ طَلَبَهُ فَتَطَهَّرَ وَ تَکَفَّنَ وَ تَحَنَّطَ قَالَ لَهُ حَدِّثْنِی بِحَدِیثٍ سَمِعْتُهُ أَنَا وَ أَنْتَ مِنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ فِی بَنِی حِمَّانَ قَالَ قُلْتُ لَهُ أَیَّ الْأَحَادِیثِ قَالَ حَدِیثَ أَرْکَانِ جَهَنَّمَ قَالَ قُلْتُ أَ وَ تُعْفِینِی قَالَ لَیْسَ إِلَی ذَلِکَ سَبِیلٌ قَالَ قُلْتُ حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ- لِجَهَنَّمَ سَبْعَهُ أَبْوَابٍ وَ هِیَ الْأَرْکَانُ لِسَبْعَهِ فَرَاعِنَهٍ ثُمَّ ذَکَرَ الْأَعْمَشُ نُمْرُودَ بْنَ کَنْعَانَ فِرْعَوْنَ الْخَلِیلِ وَ مُصْعَبَ بْنَ الْوَلِیدِ فِرْعَوْنَ مُوسَی وَ أَبَا جَهْلِ بْنَ هِشَامٍ وَ الْأَوَّلَ وَ الثَّانِیَ وَ السَّادِسَ یَزِیدَ قَاتِلَ وَلَدِی ثُمَّ سَکَتُّ فَقَالَ لِی الْفِرْعَوْنُ السَّابِعُ قُلْتُ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ الْعَبَّاسِ یَلِی الْخِلَافَهَ یُلَقَّبُ بِالدَّوَانِیقِیِّ اسْمُهُ الْمَنْصُورُ قَالَ فَقَالَ لِی صَدَقْتَ هَکَذَا حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ فَرَفَعَ رَأْسَهُ وَ إِذَا عَلَی رَأْسِهِ غُلَامٌ أَمْرَدُ مَا رَأَیْتُ أَحْسَنَ وَجْهاً مِنْهُ فَقَالَ إِنْ کُنْتُ أَحَدَ أَبْوَابِ جَهَنَّمَ فَلَمْ أَسْتَبْقِ هَذَا وَ کَانَ الْغُلَامُ عَلَوِیّاً حُسَیْنِیّاً فَقَالَ لَهُ الْغُلَامُ سَأَلْتُکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ بِحَقِّ آبَائِی إِلَّا عَفَوْتَ عَنِّی فَأَبَی ذَلِکَ وَ أَمَرَ الْمَرْزُبَانَ بِهِ فَلَمَّا مَدَّ یَدَهُ حَرَّکَ شَفَتَیْهِ بِکَلَامٍ لَمْ أَعْلَمْهُ فَإِذَا هُوَ کَأَنَّهُ طَیْرٌ قَدْ طَارَ مِنْهُ قَالَ الْأَعْمَشُ فَمَرَّ عَلَیَّ بَعْدَ أَیَّامٍ فَقُلْتُ أَقْسَمْتُ عَلَیْکَ بِحَقِّ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ لَمَّا عَلَّمْتَنِی الْکَلَامَ فَقَالَ ذَاکَ دُعَاءُ الْمِحْنَهِ لَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ هُوَ الَّذِی دَعَا بِهِ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام لَمَّا نَامَ عَلَی فِرَاشِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ ذَکَرَ الدُّعَاءَ قَالَ الْأَعْمَشُ وَ أَمَرَ الْمَنْصُورُ فِی رَجُلٍ بِأَمْرٍ غَلِیظٍ فَجَلَسَ فِی بَیْتٍ لِیُنَفِّذَ فِیهِ أَمْرَهُ ثُمَّ فَتَحَ عَنْهُ فَلَمْ یُوجَدْ فَقَالَ الْمَنْصُورُ أَ سَمِعْتُمُوهُ یَقُولُ شَیْئاً فَقَالَ الْمُوَکَّلُ سَمِعْتُهُ یَقُولُ یَا مَنْ لَا إِلَهَ غَیْرُهُ فَأَدْعُوَهُ وَ لَا رَبَّ سِوَاهُ فَأَرْجُوَهُ نَجِّنِی السَّاعَهَ فَقَالَ وَ اللَّهِ لَقَدْ اسْتَغَاثَ بِکَرِیمٍ فَنَجَّاهُ.

أقول: مضت الأخبار المناسبه للباب فی باب أسماء الملوک عند الأئمه علیهم السلام.

ص: ۳۰۹

۱- ۱. سوره الأعراف، الآیه: ۱۴۹.

**[ترجمه]در کتاب استدراک مینویسد که اعمش گفت: منصور مرا خواست غسل کردم و کفن پوشیده حنوط بکار بردم وقتی رفتم بمن گفت آن حدیثی که هر دوی ما در محله بنی حمان از حضرت صادق علیه السّلام شنیدیم برایم نقل کن. گفتم کدام حدیث؟ گفت حدیث ارکان جهنم. گفتم مرا معاف دار. گفت چاره ای نیست باید نقل کنی. گفتم جعفر بن محمّد از پدران خود نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: جهنم دارای هفت در است و همان درها پایه و ارکان جهنم است که متعلق به هفت فرعون ستمگر است. اعمش گفت: نمرود پسر کنعان که فرعون ابراهیم خلیل بود، مصعب بن ولید فرعون موسی، ابا جهل پسر هشام، اولی، دومی و ششم یزید قاتل فرزندم. اعمش در اینجا سکوت کرد. منصور گفت فرعون هفتم را بگو. گفتم مردی از فرزندان عباس که عهده دار خلافت می شود لقب او دوانیقی و اسمش منصور است. گفت راست می گویی حضرت صادق ع همین طور برای ما نقل کرد.

در این موقع سر خود را بلند نمود بالای سرش پسر بچه ای زیبا که مانند او را ندیده بودم ایستاده بود. گفت اگر من یکی از درهای جهنم بودم بر این پسرک پیروز نمیشدم. آن پسر از فرزندان علی از نسل امام حسین علیه السّلام بود، پسر بچه گفت ای امیر مؤمنان تو را بحق اجداد خود سوگند میدهم مرا ببخش، منصور قبول نکرد.

به یکی از مأمورین دستور داد او را بقتل برساند. همین که مأمور دست بسوی او دراز کرد آن پسرک لبهای خود را بدعایی حرکت داد که من نشنیدم و مثل پرنده ای پرواز کرد. اعمش گفت پس از چند روز او را دیدم گفتم تو را بامیر المؤمنین قسم میدهم که آن دعا را بمن بیاموز. گفت آن دعای محبت است مخصوص ما خانواده است همان دعایی است که امیر المؤمنین وقتی در شب هجرت در رختخواب پیامبر خوابید آن را خواند. دعا را نقل کرد اعمش گفت منصور درباره مردی فرمان سختی داد و در خانه ای نشست تا نتیجه فرمان خود را ببیند وقتی در را باز کردند کسی نبود منصور گفت نشنیدید چیزی بگوید؟ نگهبان او گفت شنیدم می گفت: «یا من لا اله غیره فأدعوه، و لا رب سواه فأرجوه نجنی الساعه». منصور گفت بخدا قسم بکریمی پناه برد که او را نجات داد.

اخباری مناسب این باب در بخش اسم های پادشاهان در نزد ائمه گذشت .

**[ترجمه]

باب ۱۰ مداحیه صلوات الله علیه

الأخبار

«۱»

الْفَحَّامُ عَنِ الْمَنْصُورِيِّ عَنْ عَمِّ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ عَنْ آبَائِهِ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ سَيِّدِنَا الصَّادِقِ علیه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ أَشْجَعُ السُّلَمِيُّ (۱) يَمْدَحُهُ فَوَجَدَهُ عَلِيلًا فَجَلَسَ وَ أَمْسَكَ فَقَالَ لَهُ سَيِّدُنَا

۱- ۱. الاشجع السلمی: هو ابن عمرو، أبو الولید او أبو عمرو من ولد الشرید بن مطرود السلمی، کان شاعرا مفلقا مکثرا سائر الشعر معدودا فی فحول الشعراء فی طبقه أبی نواس و أبی المتاهیه و بشار و أمثالهم مدح الخلفاء و ولاه العهود و الوزراء و الامراء و غیرهم و أخذ جوائزهم و حظی عندهم، و دخل علی الإمام الصّادق« ع» فمدحه کما فی الأصل و أجازه الامام« ع» و قد رثی الإمام الرضا« ع» بقصیده عصماء ذکرها أبو الفرج الأصبهانیّ فی مقاتله ص ۵۶۸ أولها: یا صاحب العیس یحدی فی أزمتها***اسمع و أسمع غدا یا صاحب العیس اقرأ السلام علی قبر بطوس و لا***تقرا السلام و لا النعمی علی طوس الی آخر ما ذکره من أبیاتها و هی ۲۲ بیتا، قال أبو الفرج هکذا انشدنیها علی ابن الحسین بن علیّ بن حمزه عن عمه- محمّد بن علیّ بن حمزه العلوی- و ذکر انها لما شاعت غیر أشجع ألفاظها فجعلها فی الرشید. و قال ایضا: هذه القصیده ذکر محمّد ابن علیّ بن حمزه انها فی علیّ بن موسی الرضا« ع». و قد أورد الصولی فی کتاب الاوراق ابیاتا من هذه القصیده و ذکر انها فی رثاء الرشید و هذا ممّا یؤید مقاله العلوی- کما مر- ان القصیده فی رثاء الرضا« ع» و لما شاعت غیر الاشجع ألفاظها فجعلها فی الرشید. و تجد فی الأغانی ج ۱۷- ص ۳۰ الی ۵۱ مفصل اخباره و اشعاره، کما تجد له ذکرا فی الأغانی ج ۴ ص ۱۸۵ و ج ۶ ص ۷۳ و ج ۲۱ ص ۸۴ و فی تاریخ بغداد ج ۷ ص ۴۵ و تاریخ ابن عساکر ج ۳ ص ۵۹- ۶۳ و ذکره ابن شهرآشوب فی معالم العلماء ص ۱۴۲ فی شعراء أهل البیت المتکلفین و ذلک انه عدهم أربع طبقات: المجاهرون و المقتصدون و المتقون و المتکلفون. فعد من المتکلفین الاشجع السلمی. و قد ترجمه سید الأعیان فی کتابه ج ۱۲ ص ۳۴۶ الی ص ۳۹۹.

الصَّادِقُ علیه السلام عُدْ عَنِ الْعِلَّهِ وَ اذْكُرْ مَا جِئْتَ لَهُ فَقَالَ لَهُ:

أَلْبَسَکَ اللَّهُ مِنْهُ عَافِيَةً***فِی نَوْمِکَ الْمُعْتَرِی وَ فِی أَرَقِکَ

يُخْرِجُ مِنْ جِسْمِکَ السِّقَامَ كَمَا***أَخْرَجَ ذُلَّ السُّؤَالِ مِنْ عُنُقِکَ

فَقَالَ يَا غُلَامُ أَيْشٍ مَعَکَ قَالَ أَرْبَعُمِائَهِ دِرْهَمٍ قَالَ أَعْطِهَا لِلْأَشْجَعِ قَالَ فَأَخَذَهَا وَ شَكَرَ وَ وَلَّى فَقَالَ رُدُّوهُ فَقَالَ يَا سَيِّدِی سَأَلْتُ فَأَعْطَيْتَ وَ أَغْنَيْتَ فَلِمَ رَدَدْتَنِی قَالَ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ آبَائِهِ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ خَيْرُ الْعَطَاءِ مَا أَبْقَى نِعْمَةً بَاقِيَةً وَ إِنَّ الَّذِی أَعْطَيْتُکَ لَا يُبْقِی لَکَ نِعْمَةً بَاقِيَةً وَ هَذَا خَاتَمِی فَإِنْ أُعْطِيتَ بِهِ عَشَرَهَ آلَافِ دِرْهَمٍ وَ إِلَّا فَعُدْ إِلَیَّ وَقْتَ كَذَا وَ كَذَا أُوفِكَ إِيَّاهَا قَالَ يَا سَيِّدِی قَدْ أَغْنَيْتَنِی وَ أَنَا كَثِيرُ الْأَسْفَارِ وَ أَحْصُلُ فِی الْمَوَاضِعِ الْمُفْزِعَهِ فَتُعَلِّمُنِی مَا آمَنُ بِهِ عَلَى نَفْسِی قَالَ فَإِذَا خِفْتَ أَمْراً فَاتْرُكْ يَمِينَکَ عَلَى أُمِّ رَأْسِکَ وَ اقْرَأْ بِرَفِيعِ صَوْتِکَ أَ فَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِی السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعاً وَ كَرْهاً وَ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ (۱) قَالَ أَشْجَعُ فَحَصَلْتُ فِی وَادٍ تَعْبَثُ فِيهِ الْجِنُّ فَسَمِعْتُ قَائِلًا يَقُولُ خُذُوهُ فَقَرَأْتُهَا فَقَالَ قَائِلٌ كَيْفَ نَأْخُذُهُ وَ قَدِ احْتَجَزَ بِآيَهٍ طَيِّبَهٍ(۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: موسی بن جعفر علیه السّلام فرمود: خدمت پدرم حضرت صادق بودم اشجع - . اشجع سلمی: نام او ابن عمرو، ابو الولید یا ابو عمرو و از فرزندان شرید بن مطرود سلمی است. او شاعری نوآور بود که بسیار شعر می سرود و اشعارش بین مردم رواج داشت، اشجع جزو شعرای برتر و در ردیف ابو نواس و ابو العتاهیه و بشار و امثال آن ها به شمار می رود. او خلفا، ولی عهد ها، وزیران، امیران و دیگران را مدح میکرد و از آن ها جایزه دریافت می نمود و نزد آن ها بهره مند می شد. اشجع نزد امام صادق ع رفت و مدح ایشان را گفت و امام ع به او پاداش عطا نمود. اشجع قصیده ای در رثای امام رضا ع سرود که ابو الفرج اصفهانی آن را در کتاب خود مقاتل ذکر کرده و مطلع قصیده این است:

یا صاحب

العیس یحدی فی أزمتها

اسمع و أسمع غدا یا صاحب العیس

اقرأ السلام علی قبر بطوس و لا

تقرا السلام و لا النعمی علی طوس

تا پایان آنچه از ابیات آن ذکر کرده این قصیده ۲۲ بیت است. ابو الفرج گفت علی بن حسین بن علی بن حمزه از عموی خود محمد بن علی بن حمزه علوی قصیده را اینگونه برایم نقل کرده است. او گفته که وقتی کسانی غیر از اشجع الفاظ این شعر را رواج دادند آن را در مدح رشید بکار بردند. همچنبن گفته است این قصیده را محمد بن علی بن حمزه در مدح امام علی بن موسی الرضا ذکر کرده است.

صولی در کتاب اوراق ابیاتی از این قصیده را آورده و گفته که این ابیات در رثای رشید سروده شده است، این حرف گفته علوی را تأیید می کند. همان طور که گذشت این قصیده در رثای امام رضا ع سروده شده اما وقتی کسانی غیر از اشجع الفاظ این شعر را رواج دادند آن را در مدح رشید بکار بردند.

در اغانی ۱۷: ۳۰ تا ۵۱ اخبار و اشعار اشجع را به تفصیل می یابید، همچنین نام او را در اغانی ۴ : ۱۸۵ و ج ۶ : ۷۳ و ج ۲۱ : ۸۴ و در تاریخ بغداد ۷ : ۴۵ و تاریخ ابن عساکر ۳ : ۵۹ – ۶۳ می یابید. ابن شهر آشوب نیز در معالم العلما: ۱۴۲ نام اشجع را در زمره شعرای متکلف اهل بیت آورده است چرا که او شعرای اهل بیت را به چهار طبقه تقسیم کرده: شعرای صریح، مقتصد، پرهیزگار و متکلف. او اشجع را از شعرای متکلف به شمار آورده است.

سید الاعیان شرح حال او را در کتاب خود ج ۱۲: ۳۴۶ تا ۳۹۹ آورده است. – سلمی آمد تا مدح امام را بگوید. دید امام علیه السّلام بیمار و بستری است چیزی نگفت: امام صادق ع فرمود: از بیماری بگذر بگو برای چه آمده ای این شعر را خواند.

البسک اللّه منه عافیه

فی نومک المعتری و فی ارقک

یخرج من جسمک السقام کما

اخرج ذل السؤال من عننک

فرمود غلام چقدر پول داری؟ عرض کرد چهار صد درهم. فرمود باشجع بده پول را گرفت سپاسگزاری کرد و رفت. امام فرمود او را برگردانید. وقتی آمد عرض کرد آقا من درخواستی کردم و شما عطا فرمودی چرا مرا بازگردانیدید؟ فرمود پدرم مرا از اجداد خود و ایشان از پیامبرنقل نمودند که بهترین بخشش بخششی است که بصورت نعمتی پایدار باقی بماند آنچه بتو دادم برایت نخواهد ماند ولی این انگشتر مرا بگیر اگر ده هزار درهم از تو خریدند بده و گر نه فلان وقت نزد خودم بیاور آن مبلغ را به تو خواهم داد. عرض کرد آقا مرا ثروتمند کردی ولی چون من مسافرت زیاد میروم و گاهی گذارم به محلهای خوفناک می افتد، چیزی بمن بیاموز که جانم از خطر محفوظ بماند. فرمود هر وقت احساس خطر کردی دست راست خود را روی سرت بگذار و با صدای بلند این آیه را بخوان «أَ فَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعاً وَ كَرْهاً وَ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ» – . آل عمران / ۸۳ –

{آیا جز دین خدا را می جویند؟ با آنکه هر که در آسمانها و زمین است خواه و ناخواه سر به فرمان او نهاده است، و به سوی او بازگردانیده می شوند} اشجع گفت گذارم به دره ای افتاد که در آنجا جن وجود داشت. شنیدم کسی می گوید او را بگیرید، همان آیه را خواندم. دیگری گفت چگونه او را بگیریم در حالی که بآیه طیبه پناه برده است – . امال شیخ طوسی: ۱۷۶ – .

**[ترجمه]

«۲»

دعوات الراوندی، مرسلا: مثله.

**[ترجمه]دعوات الراوندی، مرسلا: مثله.

**[ترجمه]

«۳»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی المفید عن محمد بن عمران عن عبید الله بن الحسن عن محمد بن رشید قال: آخر شعر قاله السید بن محمد رحمه الله قبل وفاته بساعه و ذلک أنه أغمی علیه و اسود لونه ثم أفاق و قد ابیض وجهه و هو یقول:

أحب الذی من مات من أهل وده***تلقاه بالبشری لدی الموت یضحک

و من مات یهوی غیره من عدوه***فلیس له إلا إلی النار مسلک

أبا حسن تفدیک نفسی و أسرتی***و مالی و ما أصبحت فی الأرض أملک

أبا حسن إنی بفضلک عارف***و إنی بحبل من هواک لممسک

ص: ۳۱۱

۱- ۱. سوره آل عمران الآیه: ۸۳.

۲- ۲. أمالی الشیخ الطوسیّ ص ۱۷۶.

و أنت وصی المصطفی و ابن عمه***و إنا نعادی مبغضیک و نترک

موالیک ناج مؤمن بین الهدی***و قالیک معروف الضلاله مشرک

و لاح لحانی فی علی و حزبه***فقلت لحاک الله إنک أعفک.

و معنی أعفک أحمق (۱)

**[ترجمه]امالی: محمّد بن رشید گفت آخرین شعر سید بن محمّد رحمه اللّٰه علیه شعری بود که یک ساعت قبل از فوتش سرود، زیرا بیهوش شد و صورتش سیاه گردید بعد بهوش آمد و صورتش سفید شد سپس این شعر را سرود.

احب الذی من مات من اهل وده تلقاه بالبشری لدی الموت یضحک

و من مات یهوی غیره من عدوه فلیس له الا النار مسلک

ابا حسن تفدیک نفسی و اسرتی و مالی و ما اصبحت فی الارض املک

ابا حسن انی بفضلک عارف و انی بحبل من هواک لممسک

و انت وصی المصطفی و ابن عمه و انا نعادی مبغضیک و نترک

موالیک ناج مؤمن بین الهدی و قالیک معروف الضلاله مشرک

و لاج لحانی فی علی و حزبه فقلت لحاک اللّٰه انک اعفک

معنای اعفک احمق است، جوهری گفته

لحیت الرجل لحاء و لحیا زمانی است که او را سرزنش می کنی و اینکه می گویند لحاه الله یعنی خداوند او را زشت نمود ونفرین کرد. ۴. امالی: علی بن حسین بن ابی حرب از پدر خود نقل کرد که: برای عیادت سید بن محمّد حمیری نزد او رفتم در همان بیماری که به سبب آن از دنیا رفت دیدم در حال جان دادن است گروهی از همسایگانش نیز حضور داشتند آنها تمام عثمانی مذهب بودند. سید مردی خوش صورت بود با پیشانی بلند و گردنی کشیده، در صورتش نقطه ای سیاه پیدا شد مانند اثر یک مداد پیوسته زیاد میشد تا انکه تمام صورتش را گرفت شیعیانی که حضور داشتند از این جریان ناراحت شدند اما آثار شادی و شماتت و سرزنش در چهره ناصبیان نمودار بود.

چیزی نگذشت که از همان محل نقطه سیاه نوری سفید درخشید پیوسته اضافه میشد تا اینکه تمام صورتش نورانی گردید سید چشم باز کرد و خندید و این شعر را سرود:

کذب الزاعمون ان علیا

لن ينجى محبه من هنات

قد و ربى دخلت جنه عدن

و عفانى الاله عن سيئاتى

فابشروا اليوم اولياء على

و تولوا علىّ حتى الممات ثم من بعده تولوا بنيه

واحد بعد واحد بالصفات

پس از این اشعار گفت: اشهد ان لا اله الا اللّٰه حقا حقا اشهد ان محمّدا رسول اللّٰه حقا حقا، اشهد ان عليا امير المؤمنين حقا حقا اشهد ان لا اله الا اللّٰه. در اين موقع چشم روى هم گذاشت گويى روح او چراغ روشنى بود كه خاموش شد يا ريگى بود كه بر زمين افتاد اين جريان بين مردم مشهور شد بخدا قسم مخالفين و موافقين همه در تشييع جنازه ى او شركت كردند - . امالى ابن شيخ طوسى: ۴۳ . اين حديث و شعر را اربلى در كشف الغمه ۱ : ۵۴۹ و روضاتى در روضات الجنات: ۳۰ و ابن شهر آشوب در مناقب ۳ : ۲۳ و قاضى نور الله در مجالس خود ۲ : ۵۱۵ و سيد الاعيان در كتابش ۱۲: ۲۰۶ و شيخ امينى در الغدير ۲ : ۲۷۴ آورده است. اين ابيات را حافظ مرزبانى در اخبار سيد حميرى: ۴۷ چاپ نجف اشرف بيان كرده است. يكى از دوستان ما از محمد بن يزيد نحوى و او از يكى از شيوخ نقل كرده كه او سيد بن محمد را در خواب ديده از او پرسيده خدا با تو چه كرد؟ گفت: مرا آمرزيد سپس اين شعر را سرود: و همين شعر را ذكر كرد. - .

**[ترجمه]

بيان

قال الجوهرى (۲) لحيت الرجل لحاء و لحيا إذا لمته و قولهم لحاه الله أى قبحه و لعنه.

**[ترجمه]قال الجوهرى - ۲. الصحاح ج ۶ ص ۲۴۸۱ طبع دار الكتاب العربى. - لحيت الرجل لحاء و لحيا إذا لمته و قولهم لحاه الله أى قبحه و لعنه.

**[ترجمه]

«۴»

ما، [الأمالى] للشيخ الطوسى جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِى الْمُفَضَّلِ عَنْ يَحْيَى بْنِ عَلِيٍّ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِى حَرْبٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى السَّيِّدِ ابْنِ مُحَمَّدٍ الْحِمْيَرِيِّ عَائِداً فِى عِلَّتِهِ الَّتِى مَاتَ فِيهَا فَوَجَدْتُهُ يُسَاقُ بِهِ وَ وَجَدْتُ عِنْدَهُ جَمَاعَةً مِنْ جِيرَانِهِ

وَ كَانُوا عُثْمَانِيَّةً وَ كَانَ السَّيِّدُ جَمِيلَ الْوَجْهِ رَحْبَ الْجَبْهَهِ عَرِيضَ مَا بَيْنَ السَّالِفَتَيْنِ (۳)

فَبَدَتْ فِي وَجْهِهِ نُكْتَهٌ سَوْدَاءُ مِثْلُ النُّقْطَهِ مِنَ الْمِدَادِ ثُمَّ لَمْ تَزَلْ تَزِيدُ وَ تَنْمِي حَتَّى طَبَّقَتْ وَجْهَهُ يَعْنِي اسْوِدَاداً فَاغْتَمَّ لِذَلِكَ مَنْ حَضَرَهُ مِنَ الشِّيعَهِ وَ ظَهَرَ مِنَ النَّاصِبَهِ سُرُورٌ وَ شَمَاتَهٌ فَلَمْ يَلْبَثْ بِذَلِكَ إِلَّا قَلِيلًا حَتَّى بَدَتْ فِي ذَلِكَ الْمَكَانِ مِنْ وَجْهِهِ لُمْعَهٌ بَيْضَاءُ فَلَمْ تَزَلْ تَزِيدُ أَيْضاً وَ تَنْمِي حَتَّى أَسْفَرَ وَجْهُهُ وَ أَشْرَقَ وَ افْتَرَّ السَّيِّدُ ضَاحِكاً وَ أَنْشَأَ يَقُولُ:

ص: ۳۱۲

۱- ۱. أمالي الشيخ الطوسيّ ص ۳۱ و أخرج الحديث و الشعر الشيخ الجليل أبو جعفر الطبريّ في بشاره المصطفى ص ۹۲ طبع النجف(الطبعه الأولى) بزياده في الأبيات و هي عنده ثلاثه عشر بيتا، و أخرجها أيضا الكشّيّ في رجاله ص ۱۸۵ و الأبيات عنده سبعه كما في الأصل بتقديم و تأخير و صاحب الروضات في كتابه ص ۳۰ و نحوه السيّد الأمين في الأعيان ج ۱۲ ص ۲۰۷ و الاميني في الغدير ج ۲ ص ۲۷۴ لكن القاضي نور اللّه في مجالسه ج ۲ ص ۵۱۴ ذكر الأبيات بنحوهما في الأصل في الترتيب. و بيتان منها في مناقب ابن شهرآشوب ج ۳ ص ۲۴.

۲- ۲. الصحاح ج ۶ ص ۲۴۸۱ طبع دار الكتاب العربي.

۳- ۳. السالفتين: صفحتا العنق عند معلق القرط.

كَذَبَ الزَّاعِمُونَ أَنَّ عَلِيّاً**لَنْ يُنَجِّيَ مُحِبَّهُ مِنْ هَنَاتٍ

قَدْ وَ رَبِّي دَخَلْتُ جَنَّهَ عَدْنٍ**وَ عَفَا لِيَ الْإِلَهُ عَنْ سَيِّئَاتِي

فَأَبْشِرُوا الْيَوْمَ أَوْلِيَاءَ عَلِيٍّ**وَ تَوَلَّوْا عَلِيَّ حَتَّى الْمَمَاتِ

ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ تَوَلَّوْا بَنِيهِ**وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ بِالصِّفَاتِ

ثُمَّ أَتْبَعَ قَوْلَهُ هَذَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَقّاً حَقّاً أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ حَقّاً حَقّاً أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيّاً أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ حَقّاً حَقّاً أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ أَغْمَضَ عَيْنَهُ بِنَفْسِهِ فَكَأَنَّمَا كَانَتْ رُوحُهُ ذُبَالَهً طُفِئَتْ أَوْ حَصَاهً سَقَطَتْ فَانْتَشَرَ هَذَا الْقَوْلُ فِي النَّاسِ فَشَهِدَ جَنَازَتَهُ وَ اللَّهِ الْمُوَافِقُ وَ الْمُفَارِقُ (۱).

**[ترجمه]ما، [الأمالي] للشيخ الطوسي جَمَاعَهٌ عَنْ أَبِي الْمُفَضَّلِ عَنْ يَحْيَى بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي حَرْبٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى السَّيِّدِ ابْنِ مُحَمَّدٍ الْحِمْيَرِيِّ عَائِداً فِي عِلَّتِهِ الَّتِي مَاتَ فِيهَا فَوَجَدْتُهُ يُسَاقُ بِهِ وَ وَجَدْتُ عِنْدَهُ جَمَاعَهً مِنْ جِيرَانِهِ وَ كَانُوا عُثْمَانِيَّهً وَ كَانَ السَّيِّدُ جَمِيلَ الْوَجْهِ رَحْبَ الْجَبْهَهِ عَرِيضَ مَا بَيْنَ السَّالِفَتَيْنِ - ۳. السالفتين: صفحتا العنق عند معلق القرط. -

فَبَدَتْ فِي وَجْهِهِ نُكْتَهٌ سَوْدَاءُ مِثْلُ النُّقْطَهِ مِنَ الْمِدَادِ ثُمَّ لَمْ تَزَلْ تَزِيدُ وَ تَنْمِي حَتَّى طَبَّقَتْ وَجْهَهُ يَعْنِي اسْوِدَاداً فَاغْتَمَّ لِذَلِكَ مَنْ حَضَرَهُ مِنَ الشِّيعَهِ وَ ظَهَرَ مِنَ النَّاصِبَهِ سُرُورٌ وَ شَمَاتَهٌ فَلَمْ يَلْبَثْ بِذَلِكَ إِلَّا قَلِيلًا حَتَّى بَدَتْ فِي ذَلِكَ الْمَكَانِ مِنْ وَجْهِهِ لُمْعَهٌ بَيْضَاءُ فَلَمْ تَزَلْ تَزِيدُ أَيْضاً وَ تَنْمِي حَتَّى أَسْفَرَ وَجْهُهُ وَ أَشْرَقَ وَ افْتَرَّ السَّيِّدُ ضَاحِكاً وَ أَنْشَأَ يَقُولُ:

ص: ۳۱۲

كَذَبَ الزَّاعِمُونَ أَنَّ عَلِيّاً**لَنْ يُنَجِّيَ مُحِبَّهُ مِنْ هَنَاتٍ

قَدْ وَ رَبِّي دَخَلْتُ جَنَّهَ عَدْنٍ**وَ عَفَا لِيَ الْإِلَهُ عَنْ سَيِّئَاتِي

فَأَبْشِرُوا الْيَوْمَ أَوْلِيَاءَ عَلِيٍّ**وَ تَوَلَّوْا عَلِيَّ حَتَّى الْمَمَاتِ

ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ تَوَلَّوْا بَنِيهِ**وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ بِالصِّفَاتِ

ثُمَّ أَتْبَعَ قَوْلَهُ هَذَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَقّاً حَقّاً أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ حَقّاً حَقّاً أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيّاً أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ حَقّاً حَقّاً أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ أَغْمَضَ عَيْنَهُ بِنَفْسِهِ فَكَأَنَّمَا كَانَتْ رُوحُهُ ذُبَالَهً طُفِئَتْ أَوْ حَصَاهً سَقَطَتْ فَانْتَشَرَ هَذَا الْقَوْلُ فِي النَّاسِ فَشَهِدَ جَنَازَتَهُ وَ اللَّهِ الْمُوَافِقُ وَ الْمُفَارِقُ - ۱. أمالي ابن الشيخ الطوسيّ ص ۴۳ و أخرج الحديث و الشعر الاربلي في كشف الغمّه ج ۱ ص ۵۴۹ و الروضاتي في روضات الجنّات ص ۳۰ و ابن شهرآشوب في المناقب ج ۳ ص ۲۳ و القاضي نور اللّه في مجالسه ج ۲ ص ۵۱۵ و سيد الأعيان في كتابه ج ۱۲ ص ۲۰۶ و الشيخ الاميني في الغدير ج ۲ ص ۲۷۴ و ذكر الأبيات الحافظ المرزباني في

أخبار السيّد الحميرى ص ۴۷ طبع النجف الأشرف- قال حدّثنا بعض أصحابنا عن محمّد بن يزيد النحوى عن بعض الاشياخ انه رأى السيّد ابن محمّد فى النوم فقال له ما فعل اللّه بك؟ فقال: غفر لى ثمّ انشأ يقول: و ذكر الشعر. -.

**[ترجمه]

«۵»

كش، [رجال الكشى] مُحَمَّدُ بْنُ رُشَيْدٍ الْهَرَوِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي السَّيِّدُ وَ سَمَّاهُ وَ ذَكَرَ أَنَّهُ خَيْرٌ(۲) قَالَ سَأَلْتُهُ عَنِ الْخَبَرِ الَّذِی يُرْوَى أَنَّ السَّيِّدَ اسْوَدَّ وَجْهُهُ عِنْدَ مَوْتِهِ فَقَالَ الشِّعْرَ الَّذِی يُرْوَى لَهُ فِی ذَلِكَ حَدَّثَنِي أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَيُّوبَ الْمَرْوَزِيُّ قَالَ رُوِيَ أَنَّ السَّيِّدَ ابْنَ مُحَمَّدٍ الشَّاعِرَ اسْوَدَّ وَجْهُهُ عِنْدَ الْمَوْتِ فَقَالَ هَكَذَا يُفْعَلُ بِأَوْلِيَائِكُمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ فَابْيَضَّ وَجْهُهُ كَأَنَّهُ الْقَمَرُ لَيْلَةَ الْبَدْرِ فَأَنْشَأَ يَقُولُ:

أُحِبُّ الَّذِی مَنْ مَاتَ مِنْ أَهْلِ وُدِّهِ إِلَى آخِرِ الْأَبْيَاتِ (۳).

ص: ۳۱۳

۱- ۱. أمالى ابن الشيخ الطوسىّ ص ۴۳ و أخرج الحديث و الشعر الاربلى فى كشف الغمّه ج ۱ ص ۵۴۹ و الروضاتى فى روضات الجنّات ص ۳۰ و ابن شهرآشوب فى المناقب ج ۳ ص ۲۳ و القاضى نور اللّه فى مجالسه ج ۲ ص ۵۱۵ و سيد الأعيان فى كتابه ج ۱۲ ص ۲۰۶ و الشيخ الامينى فى الغدير ج ۲ ص ۲۷۴ و ذكر الأبيات الحافظ المرزبانى فى أخبار السيّد الحميرى ص ۴۷ طبع النجف الأشرف- قال حدّثنا بعض أصحابنا عن محمّد بن يزيد النحوى عن بعض الاشياخ انه رأى السيّد ابن محمّد فى النوم فقال له ما فعل اللّه بك؟ فقال: غفر لى ثمّ انشأ يقول: و ذكر الشعر.

۲- ۲. الظاهر سقوط واسطه فى السند ممن يضاف الى السيّد كغلام السيّد أو صاحب السيّد أو ابن السيّد ممن له المام بحال السيّد و كان حاضرا عند موته، و هو محذوف اما لنسيان الكشّىّ لاسمه أو أن الهروى نسيه و اكتفى بوصف كونه خيرا.

۳- ۳. رجال الكشّىّ ص ۱۸۵ و قد تقدمت الأبيات مع ذكر مصادرها قريبا فراجع.

**[ترجمه]رجال کشی: محمد بن رشید هروی گفت: سید برایم روایت کرد، نام او را برد و از او به نیکی یاد کرد - . ظاهرا یک واسطه در سند از قلم افتاده شاید کلمه ای که به سید اضافه شده بوده مثل غلام سید یا دوست سید یا پسر سید یعنی یکی از کسانی که به حال سید توجه داشته و در هنگام فوت او حضور داشته است و نام او حذف شده یا به این دلیل که کشی اسمش را فراموش کرده یا هروی نامش را از یاد برده و به ذکر اینکه شخص خوبی بوده اکتفا کرده است. -

و گفت از او در مورد خبری که در مورد سید حمیری روایت شده پرسیدم اینکه سید بن محمد شاعر در هنگام مرگ چهره اش سیاه شد و گفت ای امیر مؤمنان آیا اینچنین با دوستان خود رفتار می کنید؟ در این هنگام چهره اش سپید شد به طوری که گویی ماه شب چهاردهم است پس این شعر را سرود:

أُحِبُّ الَّذِی مَنْ مَاتَ مِنْ أَهْلِ وُدِّهِ-

تا آخر ابیات - . رجال کشی: ۱۸۵ پیش تر این ابیات با ذکر مصادر آن بیان شد مراجعه کنید. - .

**[ترجمه]

«۶»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِمْرَانَ الْمَرْزُبَانِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ جَبَلَهَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَبَلَهَ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: اجْتَمَعَ عِنْدَنَا السَّیِّدُ ابْنُ مُحَمَّدٍ الْحِمْیَرِیُّ وَ جَعْفَرُ بْنُ عَفَّانَ الطَّائِیُّ (۱)

فَقَالَ لَهُ السَّیِّدُ وَیْکَ تَقُولُ فِی آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام

۱- ۱. هو أبو عبد اللّه الطائی المکفوف کان من شعراء الکوفه، و له اشعار کثیره فی معان مختلفه و قد ذکره الکشّیّ فی رجاله ص ۱۸۷ باسم جعفر بن عثمان الطائی، و قد ذکر السیّد الأمین فی أعیان الشیعه ج ۱۶ ص ۵۸ أنّه ورد فی نسخه من الخلاصه للعلامه الحلی عنده مخطوطه مقابله علی نسخه ولد ولد المصنّف نقله عن الکشّیّ جعفر بن عفان لا عثمان. أقول ذکره الکشّیّ و روی عن زید الشحام دخول جعفر المذکور علی الإمام الصّادق علیه السلام فقربه و أدناه و استنشده شعره فی رثاء الحسین علیه السلام و بکائه لما أنشده و قال: یا جعفر و اللّه لقد شهدت ملائکه اللّه المقربون هاهنا یسمعون قولک فی الحسین علیه السلام و لقد بکوا کما بکینا أو أکثر، و لقد أوجب اللّه تعالی لک یا جعفر فی ساعتک الجنه بأسرها و غفر لک، فقال یا جعفر ألا أزیدک؟ قال نعم یا سیدی قال: ما من أحد قال فی الحسین شعرا فبکی و أبکی به الا أوجب اللّه له الجنه و غفر له و ذکر سید الأعیان من شعره فی أهل البیت علیهم السلام فی کتابه. و ممّا ذکره رده علی مروان بن أبی حفصه قوله: أنی یکون و لیس ذلک بکائن***لبنی البنات وراثه الاعمام و نقل ذلک عن الأغانی و قد ذکره أبو الفرج فی الأغانی ج ۹ ص ۴۵ بسنده عن محمّد ابن یحیی بن أبی مره التغلبی قال مررت بجعفر بن عفان الطائی یوما و هو علی باب منزله فسلمت علیه فقال لی: مرحبا یا أخا تغلب اجلس فجلست فقال لی: أ ما تعجب من ابن أبی حفصه لعنه اللّه حیث یقول: أنی یکون و لیس ذاک بکائن***لبنی

البنـات وراثه الاعمام فقلت: بلی و اللّه انی لا تعجب منه و أكثر اللعن له فهل قلت فی ذلک شـیئا؟ فقال: نعم قلت: لم لا یکون و ان ذاک لکـائن***لبنی البنـات وراثه الاعمـام للبنت نصف کامـل من مـاله***و العم متروک بغیر سـهام ما للطلیق و للتراث و انما***صلی الطلیق مخافه الصمصام توفی جعفر بن عفان الشاعر المذکور فی حدود سنه ۱۵۰.

مَا بَالُ بَيْتِكَمْ تَخَرَّبَ سَقْفُهُ***وَ ثِيَابُكَمْ مِنْ أَرْذَلِ الْأَثْوَابِ

فَقَالَ جَعْفَرٌ مَا أَنْكَرْتَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ لَهُ السَّيِّدُ إِذَا لَمْ تُحْسِنِ الْمَدْحَ فَاسْكُتْ أَ تُوصِفُ آلَ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله بِمِثْلِ هَذَا وَ لَكِنِّی أَعْذِرُكَ هَذَا طَبْعُكَ وَ عِلْمُكَ وَ مُنْتَهَاكَ وَ قَدْ قُلْتُ أَمْحُو عَنْهُمْ عَارَ مَدْحِكَ:

أُقْسِمُ بِاللَّهِ وَ آلَائِهِ***وَ الْمَرْءُ عَمَّا قَالَ مَسْئُولٌ

إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ***عَلَى التُّقَى وَ الْبِرِّ مَجْبُولٌ

وَ إِنَّهُ كَانَ الْإِمَامَ الَّذِی***لَهُ عَلَى الْأُمَّهِ تَفْضِيلٌ

يَقُولُ بِالْحَقِّ وَ يَعْنِی بِهِ ***وَ لَا تُلْهِيهِ الْأَبَاطِيلُ

كَانَ إِذَا الْحَرْبُ مَرَتْهَا الْقَنَا***وَ أَحْجَمَتْ عَنْهَا الْبَهَالِيلُ

يَمْشِی إِلَى الْقِرْنِ وَ فِی كَفِّهِ***أَبْيَضُ مَاضِی الْحَدِّ مَصْقُولٌ

مَشْیَ الْعَفَرْنَى بَيْنَ أَشْبَالِهِ***أَبْرَزَهُ لِلْقُنَّصِ الْغِيلُ

ذَاكَ الَّذِی سَلَّمَ فِی لَيْلَهٍ ***عَلَيْهِ مِيكَالُ وَ جِبْرِيلُ

مِيكَالُ فِی أَلْفٍ وَ جِبْرِيلُ فِی***أَلْفٍ وَ يَتْلُوهُمْ سَرَافِيلُ

لَيْلَهَ بَدْرٍ مَدَداً أُنْزِلُوا***كَأَنَّهُمْ طَيْرٌ أَبَابِيلُ

فَسَلَّمُوا لَمَّا أَتَوْا حَذْوَهُ***وَ ذَاكَ إِعْظَامٌ وَ تَبْجِيلٌ

كَذَا يُقَالُ فِيهِ يَا جَعْفَرُ وَ شِعْرُكَ يُقَالُ مِثْلُهُ لِأَهْلِ الْخَصَاصَهِ وَ الضَّعْفِ فَقَبَّلَ جَعْفَرٌ رَأْسَهُ وَ قَالَ أَنْتَ وَ اللَّهِ الرَّأْسُ يَا أَبَا هَاشِمٍ وَ نَحْنُ الْأَذْنَابُ (۱).

۱- ۱. أمالی الشيخ الطوسیّ ص ۱۲۴ و أخرج الحديث الشيخ أبو جعفر الطبریّ فی بشاره المصطفی ص ۶۴ بسنده عن الشيخ أبی علیّ بن الشيخ الطوسیّ عن أبيه شيخ الطائفه الی آخر اسناده كما فی أماليه و عنه صاحب الروضات فيها ص ۲۹ و ذكر أبو الفرج الأصبهانیّ فی أغانيه ج ۷ ص ۲۴۷ طبعه دار الكتب بمصر عن إسحاق بن محمّد قال: سمعت العتبی يقول: ليس فی عصرنا هذا أحسن مذهبا فی شعره و لا أنقی ألفاظا من السيّد، ثمّ قال لبعض من حضر: أنشدنا قصيدته اللاميه التی أنشدتناها اليوم فأنشده قوله: هل عند من أحببت تنويل***أم لا فان اللوم تضليل. أم فی الحشی منك جوی باطن***ليس تداويه الاباطيل

علقت یـا مغرور خـداعه***بالوعـد منهـا لـک تخییـل ریا رداح النوم خصـمانه***کأنها ادماء عطبول یشـفیک منها حین تخلو بهـا***ضـم الی النحر و تقبیـل و ذوق ریـق طیب طعمه***کـأنّه بالمسـک معلـول فی نسـوه مثـل المهـا خرد***تضـیق عنهن الخلاخیـل یقول فیهـا: أقسم بـاللّه و آلاـئه***و المرء عمـا قـال مسـئول ان علیّ بن أبی طالب***علی التقی و البر مجبول فقال العتبی: أحسن و اللّه ما شاء، هـذا و اللّه الشـعر الـذی یهجم علی القلب بلا حجاب اه و روی حـدیث أبی الفرج السیّد الأمین فی الأعیـان ج ۱۲ ص ۱۴۶ کمـا روی الشـیخ الامینی حـدیث الأمالی فی الغـدیر ج ۲ ص ۲۶۸ و ذکر أبیـات المـدح فقط کما فی الأصل الاربلی فی کشف الغمّه ج ۱ ص ۵۲۳.

**[ترجمه]امالی: محمّد بن جبله گفت روزی سید بن محمّد حمیری با جعفر بن عفان طائی - . او ابو عبد الله طائی از شعرای کوفه بود که اشعار بسیاری با موضوعات مختلف داشت، کشی در رجال خود ص ۱۸۷ از او به اسم جعفر بن عثمان طائی نام برده، و سید امین در اعیان الشیعه ۱۶ : ۵۸ نام او را آورده است، نام او در نسخه ای از خلاصه علامه حلی آمده و نسخه ای مقابل نسخه فرزند فرزند مصنف است که نام او را به نقل از کشی جعفر بن عفان ذکر کرده نه عثمان. می گویم کشی آن را ذکر کرده و از زید شحام روایت کرده که همین جعفر نزد امام صادق ع رفته امام از وی استقبال کرده او نزدیک خود نشانده و از وی خواسته تا شعری را که در رثای امام حسین ع سروده برایش بخواند امام با شنیدن این شعر گریست و فرمود: ای جعفر به خدا قسم ملائکه خداوند شهادت می دهند که سخن تو را در مورد امام حسین ع شنیدند، آن ها همان قدر که ما گریستیم گریه کردند شاید هم بیشتر، ای جعفر خداوند متعال در این ساعت تمامی بهشت را بر تو واجب نمود و تو را آمرزید. فرمود: ای جعفر می خواهی بیشتر بگویم؟ گفت بله آقای من. فرمود: هر کس شعری در رثای حسین بسراید سپس بگرید و بگریاند خداوند بهشت را بر او واجب کرده و او را می بخشد. سید اعیان برخی از اشعار وی در مورد اهل بیت علیهم السلام را در کتاب خود آورده است. از آنچه در مورد او گفته شده پاسخ او به مروان بن ابو حفصه است که این شعر را سروده:

أنی یکون و لیس ذلک بکائن

لبنی البنات وراثه الاعمام

این شعر از اغانی ذکر شده و ابو الفرج آن را در اغانی ۹ : ۴۵ به نقل از محمد بن یحیی بن ابو مره ثعلبی ذکر کرده که گفته: روزی از نزد جعفر بن عفان طائی که بر در منزلش ایستاده بود می گذشتم به او سلام کردم گفت: سلام برادر تغلبی بنشین نشستم به من گفت: آیا از ابن ابو حفصه که لعنت خدا بر او باد تعجب نمی کنی که می گوید:

أنی یکون و لیس ذاک بکائن

لبنی البنات وراثه الاعمام

گفتم بله به خدا قسم تعجبی ندارد که او چنین شعری بگوید لعنت خدا بر او باد آیا در جواب او شعری سروده ای؟ گفت بله گفتم:

لم لا یکون و ان ذاک لکائن

لبنی البنات وراثه الاعمام

للبنت نصف کامل من ماله

و العم متروک بغیر سهام

ما للطلیق و للتراث و انما

صلی الطلیق مخافه الصمصام

جعفر بن عفان شاعر مذکور حدود سال ۱۵۰ وفات یافت. - پیش من بودند و سید به جعفر گفت وای بر تو که درباره آل محمّد علیهم السّلام چنین شعر میسرایی .

ما بال بیتکم تخرب سقفه

و ثیابکم من ارذل الاثواب

چه شده سقف خانه های شما خراب است و بی ارزشترین لباسها را میپوشید.

جعفر گفت: چه اشکالی دارد؟ سید گفت: وقتی نمیتوانی درست مدح کسی را بگویی نگو و ساکت باش آیا آل محمّد را اینطور مدح می کنند. ولی من عذر تو را می پذیرم این طبع تو است تو همین مقدار علم داری و کمال قدرت تو تا همین جا است من این شعر را درباره آنها سروده ام تا ننگ شعر تو را از بین ببرد.

اقسم باللّه و آلائه

و المرء عما قال مسئول

ان علی بن ابی طالب

علی التقی و البر مجبول

و انه کان الامام الذی

له علی الامه تفضیل

یقول بالحق و یعنی به

و لا تلهیه الاباطیل

کان اذا الحرب مرتها القنا

و احجمت عنها البهالیل

یمشی الی القرن و فی کفه

ابیض ماضی الحد مصقول

مشی العفرنی بین اشباله

ابرزه للقنص الغیل

ذاک الذی سلم فی لیله

علیه میکال و جبریل

میکال فی الف و جبریل فی

الف و یتلوهم سرافیل

لیله بدر مددا انزلوا

کأنهم طیر ابابیل

فسلموا لما أتوا حذوه

و ذاک اعظام و تبجیل

جعفر باید این طور شعر گفت. شعر تو شایسته اشخاص پست و دون همت است. جعفر پیشانی سید حمیری را بوسیده گفت: بخدا تو سر آمد شاعرانی ما دنباله رو شما هستیم - . امالی شیخ طوسی: ۱۲۴ این روایت را شیخ ابو جعفر طبری در بشاره المصطفی: ۶۴ و همین طور در امالی خود این روایت را آورده، صاحب الروضات نیز در ص ۲۹ از وی نقل کرده. ابوالفرج اصفهانی در اغانی ۷ : ۲۷۴ از اسحاق بن محمد این روایت را نقل کرده که گفته: شنیدم عتبی می گوید: در عصر کنونی ما کسی نیست که مذهب شعری اش از سید بهتر و الفاظش از او خالص تر و ناب تر باشد سپس به یکی از حاضران گفت: آن قصیده لامیه ای که روزی برایمان خواندی بخوان آن شخص خواند:

هل عند من أحببت تنویل أم لا فان اللوم تضلیل

أم فی الحشی منک جوی باطن لیس تداویه الاباطیل

علقت یا مغرور خداعه بالوعد منها لک تخییل

ریا رداح النوم خصمانه کأنها ادماء عطبول

یشفیک منها حین تخلو بها ضم الی النحر و تقبیل

و ذوق ریق طیب طعمه کأنّه بالمسک معلول

فی نسوه مثل المها خرد تضيق عنهن الخلاخيل

يقول فيها:

أقسم باللّه و آلائه و المرء عما قال مسئول

ان عليّ بن أبی طالب علی التقی و البر مجبول

عتبی گفت: احسنت ماشاء الله به خدا قسم اين شعر شعری است كه بدون هيچ مانعی به قلب هجوم می برد. حديث ابو الفرج را سيد امين در اعيان ۱۲ : ۱۴۶ روايت كرده، شيخ امينی نيز حديث امالی را در الغدير ۲ : ۲۶۸ روايت كرده و تنها ابيات مدح همان طور كه در اصل آمده در كشف الغمه ۱ : ۵۲۳ ذكر شده است. - .

**[ترجمه]

إيضاح

قال الفيروزآبادی (۱) البهلول كسرسور الضحاك و السيد الجامع لكل خير و أسد عفرنی شديد و الأشبال جميع الشبل و هو ولد الأسد و قال القنص محركه ابنا معد بن عدنان (۲) و إبل أو بقر غيل بضمتين كثيره أو سمان.

**[ترجمه]فيروزآبادی - . قاموس ۳ : ۳۳۹ - گفت: منظور از بهلول بر وزن سرسرور، خندان است و سيد ی جامع هر خير و خوبی، و شير، عفرنی يعنی با شدت، الأشبال جمع شبل و به معنای بچه شير است. فيروزآبادی گفته كه قنص با حركت حروف يكی از پسران معد بن عدنان بوده و إبل يا بقر غيل به معنای شتر يا گاو زياد است يا شتر يا گاو فربه.

**[ترجمه]

«۷»

ما، [الأمالی] للشيخ الطوسی الْمُفِيدُ عَنِ الْمَرْزُبَانِيِّ قَالَ وَجَدْتُ بِخَطِّ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ مَهْرَوَيْهِ قَالَ حَدَّثَنِی الْحَمْدُونِيُّ الشَّاعِرُ قَالَ: سَمِعْتُ الرِّيَاشِيَّ يُنْشِدُ لِلسَّيِّدِ ابْنِ مُحَمَّدٍ الْحِمْيَرِيِ:

إِنَّ امْرَأً خَصْمُهُ أَبُو حَسَنٍ***لَعَازِبُ الرَّأْيِ دَاحِضُ الْحُجَجِ

لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ مَعْذِرَةً***وَ لَا يُلَقِّنُهُ حُجَّةَ الْفَلَجِ (۳).

ص: ۳۱۶

۱- ۱. القاموس ج ۳ ص ۳۳۹.

۲- ۲. فی القاموس: قناصه و قنص محركه ابنا معد بن عدنان.

۳- ۳. أمالی الشیخ ص ۱۴۴ و ذكر البیتین الاربلی فی كشف الغمّه ج ۱ ص ۵۲۸ و القاضی نور اللّه فی مجالسه ج ۲ ص ۵۱۳ و الأمین فی أعیان الشیعه ج ۱۲ ص ۲۳۷ و غیرهم.

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: از حمدونی شاعر نقل شده که: شنیدم ریاشی بران سید حمیری این شعر را می خواند

إِنَّ امْرَأً خَصْمُهُ أَبُو حَسَنٍ-

لَعَازِبُ الرَّأْيِ دَاحِضُ الْحُجَجِ-

لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ مَعْذِرَةً-

وَ لَا يُلَقِّنُهُ حُجَّةَ الْفَلَجِ - . امالی شیخ: ۱۴۴ ، این دو بیت را اربلی در کشف الغمه ۱ : ۵۲۸ و قاضی نور الله در مجالس خود ۲ : ۵۱۳ و امین در اعیان الشیعه ۱۲ : ۲۳۷ و نیز دیگران بیان کرده اند. -

**[ترجمه]

«۸»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ عُبْدُوسٍ عَنِ ابْنِ قُتَيْبَةَ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَيَّانَ السَّرَّاجِ قَالَ سَمِعْتُ السَّيِّدَ ابْنَ مُحَمَّدٍ الْحِمْيَرِيَّ يَقُولُ: كُنْتُ أَقُولُ بِالْغُلُوِّ وَ أَعْتَقِدُ غَيْبَةَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ابْنِ الْحَنَفِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَدْ ضَلَلْتُ فِي ذَلِكَ زَمَاناً فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيَّ بِالصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام وَ أَنْقَذَنِي بِهِ مِنَ النَّارِ وَ هَدَانِي إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ فَسَأَلْتُهُ بَعْدَ مَا صَحَّ عِنْدِي بِالدَّلَائِلِ الَّتِي شَاهَدْتُهَا مِنْهُ أَنَّهُ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَيَّ وَ عَلَى جَمِيعِ أَهْلِ زَمَانِهِ وَ أَنَّهُ الْإِمَامُ الَّذِي فَرَضَ اللَّهُ طَاعَتَهُ وَ أَوْجَبَ الِاقْتِدَاءَ بِهِ- فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَدْ رُوِيَ لَنَا أَخْبَارٌ عَنْ آبَائِكَ علیهم السلام فِي الْغَيْبَةِ وَ صِحَّةِ كَوْنِهَا فَأَخْبِرْنِي بِمَنْ يَقَعُ فَقَالَ علیه السلام سَتَقَعُ بِالسَّادِسِ مِنْ وُلْدِي وَ هُوَ الثَّانِي عَشَرَ مِنَ الْأَئِمَّةِ الْهُدَاةِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَوَّلُهُمْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ آخِرُهُمُ الْقَائِمُ بِالْحَقِّ بَقِيَّةُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ وَ صَاحِبُ الزَّمَانِ وَ اللَّهِ لَوْ بَقِيَ فِي غَيْبَتِهِ مَا بَقِيَ نُوحٌ فِي قَوْمِهِ لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يَظْهَرَ فَيَمْلَأَ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْماً قَالَ السَّيِّدُ فَلَمَّا سَمِعْتُ ذَلِكَ مِنْ مَوْلَايَ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ تُبْتُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ عَلَى يَدَيْهِ وَ قُلْتُ قَصِيدَةً أَوَّلُهَا:

فَلَمَّا رَأَيْتُ النَّاسَ فِي الدِّينِ قَدْ غَوَوْا***تَجَعْفَرْتُ بِاسْمِ اللَّهِ فِيمَنْ تَجَعْفَرُوا

تَجَعْفَرْتُ بِاسْمِ اللَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ***وَ أَيْقَنْتُ أَنَّ اللَّهَ يَعْفُو وَ يَغْفِرُ

وَ دِنْتُ بِدِينٍ غَيْرِ مَا كُنْتُ دَيِّناً***بِهِ وَ نَهَانِي وَاحِدُ النَّاسِ جَعْفَرٌ

فَقُلْتُ فَهَبْنِي قَدْ تَهَوَّدْتُ بُرْهَةً***وَ إِلَّا فَدِينِي دِينُ مَنْ يَتَنَصَّرُ

وَ إِنِّي إِلَى الرَّحْمَنِ مِنْ ذَاكَ تَائِبٌ***وَ إِنِّي قَدْ أَسْلَمْتُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ

فَلَسْتُ بِغَالٍ مَا حَيِيتُ وَ رَاجِعٍ***إِلَى مَا عَلَيْهِ كُنْتُ أُخْفِي وَ أُظْهِرُ

وَ لَا قَائِلًا حَیٌّ بِرَضْوَی مُحَمَّدٌ***وَ إِنْ عَابَ جُهَّالٌ مَقَالِی فَأَكْثَرُوا

وَ لَكِنَّهُ مِمَّنْ مَضَی لِسَبِیلِهِ***عَلَی أَفْضَلِ الْحَالاتِ یُقْفَی وَ یُخْبَرُ

مَعَ الطَّیِّبِینَ الطَّاهِرِینَ الْأُولَی لَهُمْ***مِنَ الْمُصْطَفَی فَرْعٌ زَكِیٌّ وَ عُنْصُرٌ

إِلَی آخِرِ الْقَصِیدَهِ وَ قُلْتُ بَعْدَ ذَلِك:

ص: ٣١٧

أَيَا رَاكِباً نَحْوَ الْمَدِينَهِ حَسْرَهً***عُذَافِرَهً يَطْوِى بِهَا كُلَّ سَبْسَبٍ

إِذَا مَا هَدَاكَ اللَّهُ عَايَنْتِ جَعْفَراً***فَقُلْ لِوَلِيِّ اللَّهِ وَ ابْنِ الْمُهَذَّبِ

أَلَا يَا أَمِينَ اللَّهِ وَ ابْنَ أَمِينِهِ***أَتُوبُ إِلَى الرَّحْمَنِ ثُمَّ تَأَوُّبِى

إِلَيْكَ مِنَ الْأَمْرِ الَّذِى كُنْتُ مُبْطِناً***أُحَارِبُ فِيهِ جَاهِداً كُلَّ مُعَرَّبٍ

وَ مَا كَانَ قَوْلِى فِى ابْنِ خَوْلَهَ مُطْنَباً***مُعَانَدَهً مِنِّى لِنَسْلِ الْمُطَيَّبِ

وَ لَكِنْ رُوِينَا عَنْ وَصِيِّ مُحَمَّدٍ***وَ مَا كَانَ فِيمَا قَالَ بِالْمُتَكَذِّبِ

بِأَنَّ وَلِيَّ اللَّهِ يُفْقَدُ لَا يُرَى***سِنِينَ كَفِعْلِ الْخَائِفِ الْمُتَرَقِّبِ

فَتُقْسَمُ أَمْوَالُ الْفَقِيدِ كَأَنَّمَا***تَغَيُّبُهُ بَيْنَ الصَّفِيحِ الْمُنَصَّبِ

فَيَمْكُثُ حِيناً ثُمَّ يَنْبَعُ نَبْعَهً***كَنَبْعَهِ جَدْيٍ مِنَ الْأُفُقِ كَوْكَبٍ

يَسِيرُ بِنَصْرِ اللَّهِ مِنْ بَيْتِ رَبِّهِ***عَلَى سُؤْدُدٍ مِنْهُ وَ أَمْرٍ مُسَبَّبٍ

يَسِيرُ إِلَى أَعْدَائِهِ بِلِوَائِهِ***فَيَقْتُلُهُمْ قَتْلًا كَحِرَانِ مُغْضَبٍ

فَلَمَّا رُوِىَ أَنَّ ابْنَ خَوْلَهَ غَائِبٌ***صَرَفْنَا إِلَيْهِ قَوْلَنَا لَمْ نُكَذِّبْ

وَ قُلْنَا هُوَ الْمَهْدِيُّ وَ الْعَالِمُ الَّذِى***يَعِيشُ بِهِ مِنْ عَدْلِهِ كُلُّ مُجْدِبٍ

فَإِذْ قُلْتَ لَا فَالْحَقُّ قَوْلُكَ وَ الَّذِى***أُمِرْتَ فَحَتْمٌ غَيْرَ مَا مُتَعَصِّبٍ

وَ أُشْهِدُ رَبِّى أَنَّ قَوْلَكَ حُجَّهٌ***عَلَى النَّاسِ طُرّاً مِنْ مُطِيعٍ وَ مُذْنِبٍ

بِأَنَّ وَلِيَّ الْأَمْرِ وَ الْعَالِمَ الَّذِى***تَطَلَّعُ نَفْسِى نَحْوَهُ بِتَطَرُّبٍ

لَهُ غَيْبَهٌ لَا بُدَّ مِنْ أَنْ يَغِيبَهَا***فَصَلَّى عَلَيْهِ اللَّهُ مِنْ مُتَغَيِّبٍ

فَيَمْكُثُ حِيناً ثُمَّ يَظْهَرُ حِينَهُ***فَيَمْلَأُ عَدْلًا كُلَّ شَرْقٍ وَ مَغْرِبٍ

بِذَاكَ أَدِينُ اللَّهَ سِرّاً وَ جَهْرَهً***وَ لَسْتُ وَ إِنْ عُوتِبْتُ فِيهِ بِمُعْتِبٍ

و كان حيان السراج الراوى لهذا الحديث من الكيسانيه(۱).

۱- ۱. کمال الدین و تمام النعمه ج ۱ ص ۱۱۲- ۱۱۵ و ذکر المرزبانی فی أخبار السیّد ص ۴۰ طبع النجف الأشرف بیتا من قصیدته الرائیه و هو قوله(تجعفرت باسم اللّه و اللّه أکبر- الخ) اما ابن المعتز فقد ذکره فی طبقاته ص ۷ و زاد علیه قوله: و یثبت مهما شاء ربی بأمره و یمحو و یقضی فی الأمور و یقدر. و قصیدته الرائیه مشهوره أخرجها أو بعضها کل من أبی جعفر الطبریّ فی بشاره المصطفی ص ۳۴۳ و القاضی نور اللّه فی مجالسه ج ۲ ص ۵۰۶ و صاحب الروضات ص ۲۹ و الطبرسیّ فی إعلام الوری ص ۲۷۹ و ابن شهرآشوب فی المناقب ج ۳ ص ۳۷۱ و الشیخ المفید فی الفصول المختاره ص ۹۴ طبع النجف الطبعه الأولی. و أشار الی القصیده الکشّیّ فی رجاله ص ۱۸۶ و ابن حجر فی لسان المیزان ج ۱ ص ۴۳۶ و المسعودیّ فی مروج الذهب ج ۲ ص ۱۰۲ طبع مصر سنه ۱۳۴۶ و أبو الفرج فی الأغانی ج ۷ ص ۲۳۱، و غیرهم. أما قصیدته البائیه فقد ذکرها المرزبانی فی أخبار السیّد ص ۴۳ و ذکر بعضها الاربلی فی کشف الغمّه ج ۳ ص ۴۵۰ و الطبرسیّ فی إعلام الوری ص ۲۷۹ و ابن شهرآشوب فی المناقب ج ۳ ص ۳۷۱ و أبو جعفر الطبریّ فی بشاره المصطفی ص ۳۴۳ و أخرجها عن بعضهم السیّد الأمین فی الأعیان ج ۱۲ ص ۱۵۷ و الشیخ الامینی فی الغدیر ج ۲ ص ۲۴۶.

**[ترجمه]إكمال الدين: حيان سراج گفت از سيد حميرى شنيدم ميگفت: من ابتدا غالى - . غالى مذهب كسانى را گويند كه مرتبه خدايى براى ائمه قائل بوده اند سيد جزء كيسانى ها بوده كه بامامت محمد بن حنفيه قائل بودند و ميگفتند او غائب شده و نمرده است. - مذهب بودم، معتقد بودم محمّد بن حنفيه امام است و غايب شده مدتها همين مذهب من بود تا اينكه خداوند بر من منت نهاد و به وسيله امام صادق ع را هدايت شدم ايشان مرا از آتش جهنم نجات داد و به راه مستقيم راهنمايى كرد دلايل و شواهدى از ايشان مشاهده كردم كه يقين پيدا كردم او حجت خدا بر من و تمام مردم زمان است همان امامى كه خداوند اطاعت او را واجب و لازم دانسته است. روزى عرض كردم يا ابن رسول اللّٰه اخبارى ازپدران گرامى شما در مورد غيبت نقل شده است و اينكه بالاخره واقع خواهد شد بفرماييد كدام يك از امامان غايب ميشوند فرمود: اين غيبت مربوط بششمين فرزند از نسل من است كه او دوازدهمين امام از ائمه هدى بعد از پيامبر اكرم است اول آنها امير المؤمنين على بن ابى طالب و آخرين آنها قائم بحق بقيه اللّٰه در زمين است و صاحب الزمان. بخدا قسم اگر در غيبت خود باقى بماند بمقدارى كه نوح در ميان مردم زندگى كرد بالاخره ظهور خواهد نمود و دنيا را پر از عدل و داد ميكند همان طور كه پر از ظلم و جور شده بود. سيد حميرى گفت اين فرمايش را از مولايم امام صادق شنيدم و به دست او توبه كردم و قصيده اى گفتم كه اولش اين است:

فلما رأيت الناس فى الدين قد غووا

تجعفرت باسم اللّٰه فيمن تجعفروا

و دنت بدين غير ما كنت داينا

و ايقنت ان اللّٰه يعفو و يغفر

و انى الى الرحمن من ذاك تائب

و انى قد اسلمت و اللّٰه اكبر

فلست بغال ما حييت و راجع

الى ما عليه كنت اخفى و اظهر

و لا قائلا حى برضوى محمّد

و ان عاب جهال مقالى فاكثروا

تا آخر قصيده. بعد باز اين اشعار را گفتم:

ايا راكبا نحو المدينه حسره

عذافره يطوى بها كل سبسب

اذا ما هداك اللّٰه عاينت جعفرا

فقل لولى اللّٰه و ابن المهذب

الا يا امين اللّٰه و ابن امينه

اتوب الى الرحمن ثم تأوبى

تا آخر اشعار سید. حیان سراج راوی این حدیث خودش از کیسانی ها بوده است - . کمال الدین و تمام النعمه ۱ : ۱۱۲- ۱۱۵ ، مرزبانی در اخبار سید: ۴۰ دو بیت از قصیده رائیه او را بیان کرده (تجعفرت باسم الله و الله أکبر- تا آخر) اما ابن معتز آن را در طبقات خود: ۷ ذکر کرده و این بیت را به آن اضافه کرده است:

و يثبت مهما شاء ربى بأمره

و يمحو و يقضى فى الأمور و يقدر

قصیده رائیه مشهور وی را برخی به طور کامل و برخی دیگر قسمتی از آن را آورده اند، کسانی چون ابو جعفر طبری در بشاره المصطفی: ۳۴۳ و قاضی نور الله در مجالس خود ۱ : ۵۰۶ و صاحب روضات: ۲۹ و طبرسی در اعلام الوری: ۲۷۹ و ابن شهر آشوب در مناقب ۳ : ۳۷۱ و شیخ مفید در فصول المختاره: ۹۴ چاپ اول در نجف

کشی در رجال خود: ۱۸۶ و ابن حجر در لسان المیزان ۱ : ۴۳۶ و مسعودی در مروج الطهب ۲ : ۱۰۲ چاپ مصر سال ۱۳۴۶ و ابو الفرج در اغانی ۷ : ۲۳۱ و برخی دیگر نیز به قصیده اشاره کردند.

اما قصیده بائیه وی را مرزبانی در اخبار سید: ۴۳ و قسمتی از آن را اربلی در کشف الغمه ۳ : ۴۵۰ و طبرسی در اعلام الوری: ۲۷۹ و ابن شهر آشوب در مناقب ۳ : ۳۷۱ و ابو جعفر طبری در بشاره المصطفی: ۳۴۳ بیان کردند و سید امین در اعیان ۱۲ : ۱۵۷ و شیخ امینی در غدیر ۲ : ۲۴۶ از برخی از آن ها نقل کردند. - .

**[ترجمه]

«۹»

شا، [الإرشاد] وَ فِيهِ يَقُولُ السَّيِّدُ الْحِمْيَرِيُّ: وَ قَدْ رَجَعَ عَنْ قَوْلِهِ بِمَذْهَبِ الْكِيسَانِيَّةِ لَمَّا بَلَغَهُ إِنْكَارُ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَقَالَهُ وَ دُعَاؤُهُ إِلَی الْقَوْلِ بِنِظَامِ الْإِمَامَهِ ثُمَّ ذَكَرَ الْأَبْيَاتَ مَعَ اخْتِصَارٍ(۱).

**[ترجمه]ارشاد: سید حمیری گفته است که او زمانی که باخبر شد امام صادق ع سخن وی را تکذیب کرده و او را به اعتقاد

به امامت دعوت کرده از اعتقاد به مذهب کیسانی صرف نظر کرد، سپس این ابیات را به صورت مختصر بیان نمود -

[۱]. ارشاد: ۳۰۳ - .

**[ترجمه]

بیان

العذافره العظیمه الشدیده من الإبل و السبسب المفازه أو الأرض المستویه البعیده و قال الفیروزآبادی (۲)

الصفیح السماء و وجه کل شی ء عریض و هنا یحتمل الوجهین و علی الثانی یکون المراد الحجر الذی یفرش علی القبر و اللبن التی تنضد علی اللحد و یقال جرن جرونا تعود الأمر و مرن و ما فی قوله غیر ما متعصب زائده و قوله طرا أی جمیعا.

**[ترجمه]العذافره یعنی شتر بزرگ و السبسب به معنای صحرایی است مهلک که آبی در آن وجود ندارد یا زمینی که مسطح و دور افتاده است. فیروزآبادی - . قاموس ۱ : ۲۳۴ - گفته است که الصفیح به معنای آسمان یا سطح هر چیز عریضی است که احتمال هر دو معنا وجود دارد و اگر منظور معنای دوم باشد منظور سنگی است که بر روی قبر می گذارند و خشتی که روی قبر چیده می‌شود؛ و گفته می شود جرن جونا یعنی به آن کار عادت کرده و آن را ادامه می دهد. (ما) در عبارت غیر ما تعصب زائد است و طرا به معنای همه می باشد.

**[ترجمه]

«۱۰»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ: أَنَّ الْبَاقِرَ عَلَیْهِ السَّلَامُ دَعَا لِلْکُمَیْتِ لَمَّا أَرَادَ أَعْدَاءُ آلِ مُحَمَّدٍ أَخْذَهُ وَ إِهْلَاکَهُ وَ کَانَ مُتَوَارِیاً فَخَرَجَ فِی ظُلْمَهِ اللَّیْلِ هَارِباً وَ قَدْ أَقْعَدُوا عَلَی کُلِّ طَرِیقٍ جَمَاعَهً لِیَأْخُذُوهُ إِذَا مَا خَرَجَ فِی خُفْیَهٍ فَلَمَّا وَصَلَ الْکُمَیْتُ إِلَی الْفَضَاءِ وَ أَرَادَ أَنْ یَسْلُکَ طَرِیقاً فَجَاءَ أَسَدٌ مَنَعَهُ مِنْ أَنْ یَسْرِیَ مِنْهَا فَسَلَکَ جَانِباً آخَرَ فَمَنَعَهُ

۱- ۱. الإرشاد ص ۳۰۳.

۲- ۲. القاموس ج ۱ ص ۲۳۴.

مِنْهُ أَيْضاً وَ كَأَنَّهُ أَشَارَ إِلَى الْكَمَيْتِ أَنْ يَسْلُكَ خَلْفَهُ وَ مَضَى الْأَسَدُ فِي جَانِبِ الْكَمَيْتِ إِلَى أَنْ أَمِنَ وَ تَخَلَّصَ مِنَ الْأَعْدَاءِ وَ كَذَلِكَ كَانَ حَالُ السَّيِّدِ الْحِمْيَرِيِّ دَعَا لَهُ الصَّادِقُ علیه السلام لَمَّا هَرَبَ عَنْ أَبَوَيْهِ وَ قَدْ حَرَّشَا السُّلْطَانَ عَلَيْهِ لِنُصْبِهِمَا فَدَلَّهُ سَبُعٌ عَلَى طَرِيقٍ وَ نَجَا مِنْهُمَا(۱).

**[ترجمه]خرایج و جرائح: روایت شده که امام باقر ع وقتی دشمنان آل محمّد خواستند کمیت شاعر را بگیرند و او را از بین ببرند برایش دعا کرد در آن هنگام کمیت متواری بود. در تاریکی شب برای فرار بیرون آمد بر سر راه او گروهی را گماشته بودند تا هر وقت بیرون آمد او را بگیرند. کمیت همین که به بیابان رسید و خواست راهی پیدا کند شیری آمد و مانع شد که از آن راه برود تصمیم گرفت از راه دیگری برود باز شیر مانع شد انگار می خواست به کمیت بفهماند باید راه پشت سرت را بروی. شیر هم از همان راه آمد تا کمیت از دست دشمنان نجات یافت - . خرائج و جرائح: ۲۴۶ - .

همچنین حضرت صادق علیه السّلام وقتی سید حمیری از پدر و مادر خود فرار می نمود برایش دعا کرد چون آنها سلطان را تحریک کرده بودند که سید را کیفر کند- هر دو ناصبی و دشمن اهل بیت بودند- درنده ای سید را راهنمایی کرد و نجات یافت.

**[ترجمه]

«۱۱»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب دَاوُدُ الرَّقِّيُّ: بَلَغَ السَّيِّدُ الْحِمْيَرِيُّ أَنَّهُ ذُكِرَ عِنْدَ الصَّادِقِ علیه السلام فَقَالَ السَّيِّدُ كَافِرٌ فَأَتَاهُ وَ قَالَ يَا سَيِّدِي أَنَا كَافِرٌ مَعَ شِدَّةِ حُبِّي لَكُمْ وَ مُعَادَاتِي النَّاسَ فِيكُمْ قَالَ وَ مَا يَنْفَعُكَ ذَاكَ وَ أَنْتَ كَافِرٌ بِحُجَّةِ الدَّهْرِ وَ الزَّمَانِ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِهِ وَ أَدْخَلَهُ بَيْتاً فَإِذَا فِي الْبَيْتِ قَبْرٌ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى الْقَبْرِ فَصَارَ الْقَبْرُ قِطَعاً فَخَرَجَ شَخْصٌ مِنْ قَبْرِهِ يَنْفُضُ التُّرَابَ عَنْ رَأْسِهِ وَ لِحْيَتِهِ فَقَالَ لَهُ الصَّادِقُ علیه السلام مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْمُسَمَّى بِابْنِ الْحَنَفِيَّةِ فَقَالَ فَمَنْ أَنَا قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ حُجَّةُ الدَّهْرِ وَ الزَّمَانِ فَخَرَجَ السَّيِّدُ يَقُولُ:

تَجَعْفَرْتُ بِاسْمِ اللَّهِ فِيمَنْ تَجَعْفَرَا(۲)

**[ترجمه]مناقب شهر آشوب: داود رقی گفت بسید حمیری خبر دادند که امروز اسم تو پیش حضرت صادق برده شد. فرمود کافر است. سید خدمت امام رسید و عرض کرد آقا آیا من کافرم با وجود این علاقه ای که به خانواده شما دارم و دشمنی که با مردم بواسطه شما دارم؟ فرمود چه فایده وقتی نسبت بحجت زمان و امام وقت خود کافر هستی. دست او را گرفت و داخل خانه ای برد در آنجا قبری بود دو رکعت نماز خواند. با دست خود بر روی قبر زد قبر شکافته و یک نفر خارج شد که خاک از سر و صورت خود میزدود. امام فرمود تو کیستی؟ گفت من محمد بن علی معروف بابن حنفیه هستم. فرمود من که هستم؟ گفت جعفر بن محمّد حجت زمان و امام وقت هستی. سید از خدمت امام بیرون آمد و این شعر را سرود:

تجعفرت باسم اللّه فیمن تجعفرا - . مناقب ابن شهر آشوب ۳ : ۳۷۰ -

**[ترجمه]

«۱۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ الْكَوَّاءُ فِی خَبَرٍ: أَنَّ السَّیِّدَ قَالَ لَهُ اخْرُجْ إِلَی بَابِ الدَّارِ تُصَادِفْ غُلَاماً نُوبِیّاً عَلَی بَغْلِهٍ شَهْبَاءَ مَعَهُ حَنُوطٌ وَ کَفَنٌ یَدْفَعُهَا إِلَیْکَ قَالَ فَخَرَجْتُ فَإِذَا بِالْغُلَامِ الْمَوْصُوفِ فَلَمَّا رَآنِی قَالَ یَا عُثْمَانُ إِنَّ سَیِّدِی جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ یَقُولُ لَکَ مَا آنَ أَنْ تَرْجِعَ عَنْ کُفْرِکَ وَ ضَلَالِکَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ اطَّلَعَ عَلَیْکَ فَرَآکَ لِلسَّیِّدِ خَادِماً فَانْتَجَبَکَ فَخُذْ فِی جَهَازِهِ (۳).

**[ترجمه]مناقب: عثمان بن عمر کواء در ضمن خبری گفت سید حمیری بمن گفت از خانه بیرون برو غلامی از اهل نوبه خواهی دید که سوار قاطر سیاه سفید است همراه خود مقداری حنوط -. یک نوع عطری است که برای مرده پس از غسل دادن بکار میبرند تا مدتی جلوگیری از فاسد شدن بدن میکند. - و کفنی دارد آن را بگیر. گفت خارج شدم همان غلام را دیدم تا چشمش بمن افتاد گفت عثمان! حضرت فرمود هنوز موقع آن نشده که از کفر و گمراهی خود برگردی. خداوند متوجه توست چون دید خدمتکار سید حمیری هستی تو را برای این کار انتخابت نمود اینک آماده کار دفن و کفن سید باش -. مناقب ابن شهر آشوب ۳: ۳۷۰ -.

**[ترجمه]

«۱۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب الْأَغَانِی قَالَ عَبَّادُ بْنُ صُهَیْبٍ: کُنْتُ عِنْدَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَأَتَاهُ نَعْیُ السَّیِّدِ فَدَعَا لَهُ وَ تَرَحَّمَ عَلَیْهِ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ هُوَ یَشْرَبُ الْخَمْرَ وَ یُؤْمِنُ بِالرَّجْعَهِ فَقَالَ علیه السلام حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ جَدِّی أَنَّ مُحِبِّی آلِ مُحَمَّدٍ لَا یَمُوتُونَ إِلَّا تَائِبِینَ وَ قَدْ تَابَ وَ رَفَعَ مُصَلًّی کَانَ تَحْتَهُ فَأَخْرَجَ کِتَاباً مِنَ السَّیِّدِ

۱- ۱. الخرائج و الجرائح ص ۲۶۴.

۲- ۲. المناقب لابن شهرآشوب ج ۳ ص ۳۷۰.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۳ ص ۳۷۰.

يُعَرِّفُهُ أَنَّهُ قَدْ تَابَ وَ يَسْأَلُهُ الدُّعَاءَ.

وَ فِی أَخْبَارِ السَّیِّدِ أَنَّهُ نَاظَرَ مَعَهُ مُؤْمِنَ الطَّاقِ فِی ابْنِ الْحَنَفِیَّهِ فَغَلَبَهُ عَلَیْهِ فَقَالَ:

تَرَکْتَ ابْنَ خَوْلَهَ لَا عَنْ قِلًی***وَ إِنِّی لَکَالْکَلِفِ الْوَامِقِ

وَ إِنِّی لَهُ حَافِظٌ فِی الْمَغِیبِ***أَدِینُ بِمَا دَانَ فِی الصَّادِقِ

هُوَ الْحَبْرُ حَبْرُ بَنِی هَاشِمٍ***وَ نُورٌ مِنَ الْمَلِکِ الرَّازِقِ

بِهِ یَنْعَشُ اللَّهُ جَمْعَ الْعِبَادِ***وَ یُجْرِی الْبَلَاغَهَ فِی النَّاطِقِ

أَتَانِی بُرْهَانُهُ مُعْلِناً***فَدِنْتُ وَ لَمْ أَکُ کَالْمَائِقِ

کَمَنْ صُدَّ بَعْدَ بَیَانِ الْهُدَی***إِلَی حَبْتَرٍ وَ أَبِی حَامِقٍ

فَقَالَ الطَّاقِیُّ أَحْسَنْتَ الْآنَ أَتَیْتَ رُشْدَکَ وَ بَلَغْتَ أَشُدَّکَ وَ تَبَوَّأْتَ مِنَ الْخَیْرِ مَوْضِعاً وَ مِنَ الْجَنَّهِ مَقْعَداً(۱).

**[ترجمه]مناقب: عباد بن صهیب گفت خدمت حضرت صادق بودم. خبر درگذشت سید حمیری را بایشان دادند برای او دعا کرد و طلب مغفرت نمود. مردی گفت یا ابن رسول اللّه او شراب میخورد و برجعت (محمّد بن حنیفه) ایمان داشت فرمود پدرم از جدش نقل کرد: (ان محبّی آل محمد لا یموتون الا تائبین) دوست آل محمّد نمی میرد مگر اینکه توبه می کند. در این هنگام فرش نمازی که روی آن نشسته بود بلند کرد و نامه ای بیرون آورد که سید اظهار توبه کرده بود و تقاضای دعا می نمود. در اخبار سید آمده مؤمن الطاق در مورد ابن حنفیه با وی مناظره کرد سید بر او پیروز شد و گفت:

تَرَکْتَ ابْنَ خَوْلَهَ لَا عَنْ

قِلًی وَ إِنِّی لَکَالْکَلِفِ

الْوَامِقِ وَ إِنِّی لَهُ حَافِظٌ فِی

الْمَغِیبِ أَدِینُ بِمَا دَانَ فِی

الصَّادِقِ هُوَ الْحَبْرُ حَبْرُ بَنِی

هَاشِمٍ وَ نُورٌ مِنَ الْمَلِکِ

الرَّازِقِ بِهِ یَنْعَشُ اللَّهُ جَمْعَ

الْعِبَادِ وَ يُجْرِی الْبَلَاغَهَ فِی

النَّاطِقِ أَتَانِی بُرْهَانُهُ مُعْلِناً

فَدِنْتُ وَ لَمْ أَکُ کَالْمَائِقِ

کَمَنْ صُدَّ بَعْدَ بَیَانِ الْهُدَی

إِلَی حَبْتَرٍ وَ أَبِی حَامِقٍ

طاقی به سید گفت آفرین بر تو اکنون بر سر عقل آمدی و به مقامی از خیر و نیکی رسیده و در بهشت جایگاهی داری - . همان ۳ : ۳۷۰ این روایت را در الغدیر ۲ : ۲۵۰ از وی نقل کرده است - .

**[ترجمه]

بیان

یقال کلفت بهذا الأمر أی أولعت به و الوامق المحب و الموق حمق فی غباوه یقال أحمق وامق و الحبتر و أبو حامق کنایه عن [الأول و الثانی] أو کلاهما عن الأول و قد مر أن حبتر کثیرا ما یعبر به عن [الأول].

**[ترجمه]عبارت کلفت بهذا الأمر یعنی به شدت به آن امر علاقه داشت، الوامق یعنی عاشق و الموق یعنی حماقت و نادانی به فرد نادان می گویند أحمق وامق، حبتر و أبو حامق کنایه از (اولی و دومی) یا هردو کنایه از اولی است و گفته شد که حبتر اکثرا در مورد اولی بکار می رود.

**[ترجمه]

«۱۴»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: وَ أَنْشَدَ فِیهِ:

امْدَحْ أَبَا عَبْدِ الْإِلَهِ**فَتَی الْبَرِیَّهِ فِی احْتِمَالِهِ

سِبْطَ النَّبِیِّ مُحَمَّدٍ**حَبْلٌ تَفَرَّعَ مِنْ حِبَالِهِ

تَغْشَی الْعُیُونُ النَّاظِرَاتُ**إِذَا سَمَوْنَ إِلَی جَلَالِهِ

عَذْبُ الْمَوَارِدِ بَحْرُهُ**یَرْوِی الْخَلَائِقَ مِنْ سِجَالِهِ

بَحْرٌ أَطَلَّ عَلَى الْبُحُورِ***يَمُدُّهُنَّ نَدَى بِلَالِهِ

سَقَتِ الْعِبَادَ يَمِينُهُ***وَ سَقَى الْبِلَادَ نَدَى شِمَالِهِ

يَحْكِي السَّحَابَ يَمِينُهُ***وَ الْوَدْقُ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ

الْأَرْضُ مِيرَاثٌ لَهُ***وَ النَّاسُ طُرّاً فِي عِيَالِهِ

يَا حُجَّةَ اللَّهِ الْجَلِيلِ***وَ عَيْنَهُ وَ زَعِيمَ آلِهِ

۱- ۱. المصدر السابق ج ۳ ص ۳۷۰ و أخرجها عنه فی الغدیر ج ۲ ص ۲۵۰.

وَ ابْنَ الْوَصِیِّ الْمُصْطَفَی***وَ شَبِیهَ أَحْمَدَ فِی کَمَالِهِ

أَنْتَ ابْنُ بِنْتِ مُحَمَّدٍ***حَذْواً خُلِقْتَ عَلَی مِثَالِهِ

فَضِیَاءُ نُورِکَ نُورُهُ***وَ ظِلَالُ رُوحِکَ مِنْ ظِلَالِهِ

فِیکَ الْخَلَاصُ مِنَ الرَّدَی***وَ بِکَ الْهِدَایَهُ مِنْ ضَلَالِهِ

أُثْنِی وَ لَسْتُ بِبَالِغٍ***عُشْرَ الْفَرِیدَهِ مِنْ خِصَالِهِ (۱).

**[ترجمه]مناقب: سید حمیری درباره حضرت صادق این شعر را سرود که چند بیت آن انتخاب می شود.

امدح ابا عبد الا له

فتی البریه فی احتماله

سبط النبی محمّد

حبل تفرع من حباله

الارض میراث له

و الناس طرا فی عیاله

یا حجه اللَّه الجلیل

و عینه و زعیم آله

و ابن الوصی المصطفی

و شبیه احمد فی کماله

فضیاء نورک نوره

و ظلال روحک من ظلاله

اثنی و لست ببالغ

عشر الفریده من خصاله - . مناقب ابن شهر آشوب ۳ : ۳۷۱، سید امین در اعیان ۱۲ : ۲۶۰ و شیخ امینی در الغدیر ۲ : ۲۵۱ آن

را آورده اند. -

**[ترجمه]

«۱۵»

كش، [رجال الكشى] طَاهِرُ بْنُ عِيسَى عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ: أَنْشَدَ الْكُمَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ شِعْرَهُ:

أَخْلَصَ اللَّهُ فِي هَوَايَ فَمَا**أُغْرِقُ نَزْعاً وَ مَا تَطِيشُ سِهَامِي

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَا تَقُلْ هَكَذَا وَ لَكِنْ قُلْ: قَدْ أُغْرِقُ نَزْعاً وَ مَا تَطِيشُ سِهَامِي (۲)

ص: ۳۲۲

۱- ۱. المصدر السابق ج ۳ ص ۳۷۱ و أخرجها السيّد الأمين فى الأعيان ج ۱۲ ص ۲۶۰ و الشيخ الامينى فى الغدير ج ۲ ص ۲۵۱.

۲- ۲. رجال الكشّيّ ص ۱۳۵ و البيت من قصيدته الميميه من الهاشميات و هى أولى قصائده الهاشميات المطبوعه تبلغ ۱۰۳ أبيات حسب مطبوعه ليدن باعتناء جوزيف هو رويتز الالمانى سنه ۱۹۰۴ من ص ۱ الى ص ۲۶ مشروحه بشرح أبى رياش أحمد بن إبراهيم القيسى، و كذا فى مطبوعه مصر بشرح محمّد شاكر الخياط النابلسى الازهرى و هى من ص ۴ الى ص ۱۵، و قد روى ان الكميت أنشد قصيدته هذه جمله من أئمه أهل البيت« ع» و ساداتهم، فقد روى البغداديّ فى خزانه الأدب ج ۱ ص ۶۹ أنّه أنشدها الإمام السجّاد« ع» فلما أتى على آخرها دعا له الامام السجّاد بالمغفره و وصله باربعمائه الف درهم و دفع إليه بعض اثوابه التى يلى جسده و دعا له بالسعاده و الشهاده و المثوبه حتّى قال الكميت ما زلت أعرف بركه دعائه. و روى أبو الفرج فى الأغانى ج ۱۵ ص ۱۲۳ انه أنشدها الإمام الباقر« ع» و قال الإمام« ع» اللّهمّ اغفر للكميت كررها مرتين و فى الكشّيّ ص ۱۳۶ انه دعا له بالتأييد بروح القدس ما دام يقول فيهم، و نحوه فى مروج الذهب ج ۲ ص ۱۹۵ و إعلام الورى ص ۲۶۵. و روى الكشّيّ فى رجاله ص ۱۳۵ أنّه أنشدها الإمام الصّادق عليه السلام و روى المسعوديّ فى مروج الذهب ج ۲ ص ۱۹۵ انه أنشدها أيضا عبد اللّه بن الحسن ابن على و قد أجازه بضيعه أعطى فيها أربعه آلاف دينار و كتب له بها و أشهد على ذلك فأبى أخيرا قبولها و ردّ الكتاب. و قد تقدم أيضا فى أحوال الإمام الباقر عليه السلام ما يتعلق بالمقام فراجع ج ۴۶ ص ۳۳۸.

**[ترجمه]رجال کشی: یونس بن یعقوب گفته: کمیت این شعر برای امام صادق ع خواند:

أَخْلَصَ

اللَّهُ فِی هَوَایَ فَمَا-

أُغْرِقُ

نَزْعاً وَ مَا تَطِیشُ سِهَامِی

امام ع به او فرمود اینگونه نخوان بلکه بگو:

... قَدْ

أُغْرِقُ

نَزْعاً وَ مَا تَطِیشُ سِهَامِی - . رجال کشی: ۱۳۵ این بیت از قصیده میمیه او و از هاشمیات است که جزو اولین قصیده هاشمیات اوست که چاپ شد و ۱۰۳ بیت میرسد. روایت شده که کمیت این قصیده را برای تمامی اهل بیت علیهم السلام و سادات آن ها خوانده است. بغدادی در خزانه الأدب ۱ : ۶۹ روایت کرده که کمیت ایین قصیده را برای امام سجاد ع قرائت کرد وقتی به پایان آن رسید امام برایش دعا نمود و طلب مغفرت کرد و چهار صد هزار درهم به وی عطا کرده و یکی از لباس هایی را که به تن داشته به او بخشیده و برایش طلب سعادت و شهادت و ثواب نموده است. کمیت گفت که هنوز برکت دعای ایشان را درک می کنم. ابو الفرج در اغانی ۱۵ : ۱۲۳ روایت کرده که کمیت این قصیده را برای امام باقر ع خوانده و امام ع فرموده: خداوندا کمیت را بیامرز و این عبارت را دوبار تکرار کرده است. در کشی: ۱۳۶ آمده است که امام برایش دعا که که تا زمانی که در مورد اهل بیت شعر می سراید مورد تأیید پروردگار باشد، مانند این نقل در مروج الذهب ۲ : ۱۹۵ و اعلام الوری: ۲۶۵ آمده است.

کشی در رجال خود: ۱۳۵ روایت کرده که کمیت این قصیده را برای امام صادق ع خوانده و مسعودی در مروج الذهب ۲ : ۱۹۵ روایت کرده که آن را برای عبد الله بن حسن ابن علی نیز خوانده است و به او کیسه ای عطا کرده که حاوی چهار هزار دینار بوده نوشته که آن پول را به وی بدهند و برای این کار شاهد هم داشته اما کمیت پول را نپذیرفته و نامه را برگردانده است. در شرح حال امام باقر ع نیز در این رابطه مطالبی آمده است مراجعه کنید به ج ۴۶ : ۳۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۶»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ سَهْلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِیدِ: مِثْلَهُ (۱).

**[ترجمه]کافی: محمد بن ولید مانند آن را نقل کرده است - . کافی ۸: ۲۱۵ - .

**[ترجمه]

«۱۷»

کش، [رجال الكشى] نَصْرُ بْنُ صَبَّاحٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَصْرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ الْعَمِّيِّ عَنْ مُوسَى بْنِ بَشَّارٍ الْوَشَّاءِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ النُّعْمَانِ قَالَ: دخلت [دَخَلَ] الْكُمَيْتُ فَأَنْشَدَهُ وَ ذَكَرَ نَحْوَهُ ثُمَّ قَالَ فِی آخِرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يُحِبُّ مَعَالِیَ الْأُمُورِ وَ يَكْرَهُ سَفْسَافَهَا فَقَالَ الْكُمَيْتُ يَا سَيِّدِی أَسْأَلُكَ عَنْ مَسْأَلَةٍ وَ كَانَ مُتَّكِئاً فَاسْتَوَى جَالِساً وَ كَسَرَ فِی صَدْرِهِ وِسَادَةً ثُمَّ قَالَ سَلْ فَقَالَ أَسْأَلُكَ عَنِ الرَّجُلَيْنِ فَقَالَ يَا كُمَيْتَ بْنَ زَيْدٍ مَا أُهَرِيقَ فِی الْإِسْلَامِ مِحْجَمَةٌ مِنْ دَمٍ وَ لَا اكْتُسِبَ مَالٌ مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ وَ لَا نُكِحَ فَرْجٌ حَرَامٌ إِلَّا وَ ذَلِكَ فِی أَعْنَاقِهِمَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَقُومَ قَائِمُنَا وَ نَحْنُ مَعَاشِرَ بَنِی هَاشِمٍ نَأْمُرُ كِبَارَنَا وَ صِغَارَنَا بِسَبِّهِمَا وَ الْبَرَاءَةِ مِنْهُمَا(۲).

**[ترجمه]رجال کشی: داود بن نعمان گفت کمیت خدمت امام صادق ع رسید شعری سرود امام شعر او را تصحیح نمود آنگاه فرمود خداوند کارهای عالی را دوست دارد و از چیزهای نامرغوب و بد خوشش نمی آید. کمیت عرض کرد آقا اجازه میدهید سؤالی بکنم امام تکیه کرده بود راست نشست و سینه خود را بر بالشی تکیه داد فرمود: سؤال کن. عرض کرد نظر شما درباره آن دو نفر چیست؟ فرمود: کمیت! اگر در اسلام باندازه یک حجامت خون ریخته شود یا مالی از راه حرام بدست آید و یا زنا و زناشویی حرامی انجام شود گناه آن بگردن آن دو نفر است تا روز قیامت و تا زمانی که قائم ما قیام کند. ما بنی هاشم به بزرگ و کوچک خود دستور میدهیم که بآنها ناسزا گویند و از ایشان بیزاری بجویند - . رجال کشی: ۱۳۵ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری (۳) السفساف الردی ء من كل شی ء و الأمر الحقير و فی الحديث: أن الله يحب معالی الأمور و يكره سفسافها.

**[ترجمه]جوهری - . صحاح ۴: ۱۳۷۵ - گفت: السفساف به معنای هر کار و چیز پست و حقیر است.

**[ترجمه]

«۱۸»

كش، [رجال الكشى] نَصْرُ بْنُ صَبَّاحٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَصْرِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفُضَيْلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ دُرُسْتَ بْنِ أَبِی مَنْصُورٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام وَ عِنْدَهُ الْكُمَيْتُ بْنُ زَيْدٍ فَقَالَ لِلْكُمَيْتِ أَنْتَ الَّذِی تَقُولُ:

فَالْآنَ صِرْتُ إِلَى أُمَيَّةَ وَ الْأُمُورُ إِلَى مَصَايِرَ

قَالَ قَدْ قُلْتُ ذَلِکَ فَوَ اللَّهِ مَا رَجَعْتُ عَنْ إِیمَانِی وَ إِنِّی لَکَمْ لَمُوَالٍ وَ لِعَدُوِّکُمْ لَقَالٍ وَ لَکِنِّی قُلْتُهُ عَلَی التَّقِیَّهِ قَالَ أَمَا لَأَنْ قُلْتَ ذَلِکَ إِنَّ التَّقِیَّهَ

ص: ۳۲۳

۱- ۱. الکافی ج ۸ ص ۲۱۵.

۲- ۲. رجال الکشّیّ ص ۱۳۵.

۳- ۳. الصحاح ج ۴ ص ۱۳۷۵ طبع دار الکتاب العربی.

تَجُوزُ فِی شُرْبِ الْخَمْرِ(۱).

**[ترجمه]رجال کشی: درست بن ابی منصور گفت: خدمت موسی بن جعفر علیه السّلام بودم کمیت نیز حضور داشت امام ع باو فرمود کمیت تو این شعر را گفته ای؟

فالان صرت الی امیّه و الامور الی مصائر

اینک پناه به بنی امیه آوردم و کارها باشخاص لایق سپرده شده .

عرض کرد آقا این شعر را گفته ام ولی ایمان خود را از دست ندادم من به شما ارادت دارم و از دشمنتان بیزارم ولی این شعر را از روی تقیه گفته ام فرمود توجه داشته باش حالا- که این را گفته ای پس تقیه در شراب خواری هم جایز است - . رجال کشی: ۱۳۶ این بیت از قصیده ایست که آن را در مورد بنی امیه گفته و مطلع آن این بیت است:

قف بالدیار وقوف زائر ....

در روایت کشی به نظر می آید که کمیت در زمان ابی الحسن موسی علیه السلام نبوده زیرا کمیت در سال ۱۲۶ فوت کرده و این اتفاق دو سال قبل از ولادت امام موسی بن جعفر ع یا بیشتر است. سپس ابو الفرج اصفهانی در اغانی ۱۵ : ۱۲۱ روایت کرده که کمیت بن زید اسدی نزد امام محمد باقر ع رفته و امام از وی پرسیده آیا تو این بیت را سروده ای؟

فالآن صرت الی أمیّه و الأمور الی مصائر؟

گفته بله من گفته ام ولی به خدا قسم فقط برای پول این شعر را گفته ام و گرنه من از برتری و فضیلت شما آگاهم. امام فرمود اگر تقیه باشد اشکالی ندارد.

- .

**[ترجمه]

«۱۹»

کش، [رجال الکشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ الْقَصَبَانِیِّ وَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَکِیمٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عُقْبَهَ بْنِ بَشِیرٍ الْأَسَدِیِّ عَنْ کُمَیْتِ بْنِ زَیْدٍ الْأَسَدِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَقَالَ وَ اللَّهِ یَا کُمَیْتُ لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا مَالًا لَأَعْطَیْنَاکَ مِنْهُ وَ لَکِنْ لَکَ مَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِحَسَّانَ- لَا یَزَالُ مَعَکَ رُوحُ الْقُدُسِ مَا ذَبَبْتَ عَنَّا(۲).

**[ترجمه]رجال کشی: کمیت بن زید اسدی گفت: خدمت حضرت باقر رسیدم فرمود کمیت اگر پولی داشتیم بتو میدادیم ولی آنچه پیغمبر اکرم در باره حسان فرمود در باره تو میگویم: «لا یزال معک روح القدس ما ذببت عنا» تا زمانی که از ما اهل

بیت دفاع میکنی پیوسته در پناه روح القدس باشی - . رجال کشی: ۱۳۶ - .

**[ترجمه]

«۲۰»

کش، [رجال الکشی] حَمْدَوَيْهِ بْنُ نُصَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَنَانٍ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَهَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: دَخَلَ الْكُمَيْتُ بْنُ زَيْدٍ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَ أَنَا عِنْدَهُ فَأَنْشَدَهُ مَنْ لِقَلْبٍ مُتَيَّمٍ مُسْتَهَامٍ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْهَا قَالَ لِلْكُمَيْتِ- لَا تَزَالُ مُؤَيَّداً بِرُوحِ الْقُدُسِ مَا دُمْتَ تَقُولُ فِينَا(۳).

**[ترجمه]رجال کشی: عبید بن زراره از پدرش نقل کرده: کمیت بن زید نزد امام محمد باقر ع آمد من نیز نزد ایشان بودم کمیت این شعر را خواند

مَنْ لِقَلْبٍ مُتَيَّمٍ مُسْتَهَامٍ

وقتی شعرش پایان یافت امام به او فرمود: تا زمانی که در مورد ما اهل بیت شعر می سرایی پیوسته مورد تأیید روح القدس باشی - . همان: ۱۳۶ - .

**[ترجمه]

«۲۱»

کش، [رجال الکشی] عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ قُتَيْبَهَ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ أَبِي الْمَسِيحِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَرْوَانَ الْجَوَّانِيِّ قَالَ: كَانَ عِنْدَنَا رَجُلٌ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ وَ كَانَ رَاوِيَهً لِشِعْرِ الْكُمَيْتِ يَعْنِي الْهَاشِمِيَّاتِ وَ كَانَ سَمِعَ ذَلِكَ مِنْهُ وَ كَانَ عَالِماً

ص: ۳۲۴

۱- ۱. رجال الكشّیّ ص ۱۳۶. و البيت من قصيده قالها فی بنی أميّه و أولها: قف بالديار وقوف زائر .... و فی روايه الكشّیّ نظر من امتناع حضور الكميت على أبی الحسن موسی عليه السلام لان الكميت مات سنه ۱۲۶ و ذلك قبل ان يولد موسی بن جعفر عليه السلام بسنتين أو أكثر ثمّ ان أبا الفرج الأصبهانیّ روی فی الأغانی ج ۱۵ ص ۱۲۱ بسنده عن عبد اللّه بن الجارود ابن أبی سبره قال: دخل الكميت بن زيد الأسدی على أبی جعفر محمّد بن علی عليهما السلام فقال له يا كميت أنت القائل: فالآن صرت الى أميّه و الأمور الى مصائر؟ قال نعم قد قلت، و لا و اللّه ما اردت به الا الدنيا، و لقد عرفت فضلكم، قال أما ان قلت ذلك. ان التقيه لتحل.

۲- ۲. رجال الكشّیّ ص ۱۳۶.

۳- ۳. نفس المصدر ص ۱۳۶.

بِهَا فَتَرَكَهُ خَمْساً وَ عِشْرِينَ سَنَةً لَا يَسْتَحِلُّ رِوَايَتَهُ وَ إِنْشَادَهُ ثُمَّ عَادَ فِيهِ فَقِيلَ لَهُ أَ لَمْ تَكُنْ زَهِدْتَ فِيهَا وَ تَرَكْتَهَا فَقَالَ نَعَمْ وَ لَكِنِّی رَأَيْتُ رُؤْيَا دَعَتْنِی إِلَی الْعَوْدِ فِيهِ فَقِيلَ لَهُ وَ مَا رَأَيْتَ قَالَ رَأَيْتُ كَأَنَّ الْقِيَامَهَ قَدْ قَامَتْ وَ كَأَنَّمَا أَنَا فِی الْمَحْشَرِ فَدُفِعَتْ إِلَيَّ مَجَلَّهٌ قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ فَقُلْتُ لِأَبِی الْمَسِيحِ وَ مَا الْمَجَلَّهُ قَالَ الصَّحِيفَهُ قَالَ نَشَرْتُهَا فَإِذَا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ أَسْمَاءُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّهَ مِنْ مُحِبِّی عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليه السلام قَالَ فَنَظَرْتُ فِی السَّطْرِ الْأَوَّلِ فَإِذَا أَسْمَاءُ قَوْمٍ لَمْ أَعْرِفْهُمْ وَ نَظَرْتُ فِی السَّطْرِ الثَّانِی فَإِذَا هُوَ كَذَلِكَ وَ نَظَرْتُ فِی السَّطْرِ الثَّالِثِ وَ الرَّابِعِ فَإِذَا فِيهِ وَ الْكُمَيْتُ بْنُ زَيْدٍ الْأَسَدِيُّ قَالَ فَذَلِكَ دَعَانِی إِلَی الْعَوْدِ فِيهِ (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: ابو المسیح عبد اللّه بن مروان جوّانی گفت: مردی نیکوکار در محله ما بود که شعر کمیت را روایت میکرد همان قصیده هاشمیات را که از خود کمیت شنیده بود و بآن شعر وارد بود. مدت بیست و پنج سال آن شعر را ترک کرد و خواندن و روایت کردن آن را حلال نمی دانست. بعد از این مدت دو مرتبه شروع کرد بروایت کردن. گفتند: چه شد تو که مدتها بود این شعر را روایت نمیکردی؟ گفت: صحیح است اما خوابی دیدم که مرا وادار نمود آن شعر را بار دیگر روایت کنم. پرسیدند چه خوابی دیدی؟ گفت: در خواب دیدم قیامت برپا شده گویی من در محشر هستم کتابچه ای بدست من دادند آن را باز کردم در اولش نوشته بود: بسم اللّه الرحمن الرحیم نام کسانی که از دوستان علی بن ابی طالب علیه السّلام هستند و وارد بهشت میشوند در خط اول نام هایی را دیدم که نمیشناختم در خط دوم نیز همین طور بخط سوم و چهارم نگاه کردم ناگاه چشمم بنام کمیت بن زید اسدی افتاد این جریان باعث شد که شعر او را دو مرتبه روایت کنم - . همان: ۱۳۶ - .

**[ترجمه]

«۲۲»

کش، [رجال الکشی] نَصْرُ بْنُ الصَّبَّاحِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَصْرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ فُضَيْلٍ الرَّسَّانِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بَعْدَ مَا قُتِلَ زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ فَأُدْخِلْتُ بَيْتاً جَوْفَ بَيْتٍ فَقَالَ لِی يَا فُضَيْلُ قُتِلَ عَمِّی زَيْدٌ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ رَحِمَهُ اللَّهُ أَمَا إِنَّهُ كَانَ مُؤْمِناً وَ كَانَ عَارِفاً وَ كَانَ عَالِماً وَ كَانَ صَدُوقاً أَمَا إِنَّهُ لَوْ ظَفِرَ لَوَفَی أَمَا إِنَّهُ لَوْ مَلَكَ لَعَرَفَ كَيْفَ يَضَعُهَا قُلْتُ يَا سَيِّدِی أَ لَا أُنْشِدُكَ شِعْراً قَالَ أَمْهِلْ ثُمَّ أَمَرَ بِسُتُورٍ فَسُدِلَتْ وَ بِأَبْوَابٍ فَفُتِحَتْ ثُمَّ قَالَ أَنْشِدْ فَأَنْشَدْتُهُ:

لِأُمِّ عَمْرٍو بِاللِّوَی مَرْبَعٌ***طَامِسَهٌ أَعْلَامُهُ بَلْقَعُ

لَمَّا وَقَفْتُ الْعِيسَ فِی رَسْمِهِ***وَ الْعَيْنُ مِنْ عِرْفَانِهِ تَدْمَعُ

ذَكَرْتُ مَنْ قَدْ كُنْتُ أَهْوَی بِهِ***فَبِتُّ وَ الْقَلْبُ شَجًا مُوجَعٌ

عَجِبْتُ مِنْ قَوْمٍ أَتَوْا أَحْمَداً***بِخُطَّهٍ لَيْسَ لَهَا مَدْفَعٌ

قَالُوا لَهُ لَوْ شِئْتَ أَخْبَرْتَنَا***إِلَی مَنِ الْغَايَهُ وَ الْمَفْزَعُ

إِذَا تَوَلَّيْتَ وَ فَارَقْتَنَا***وَ مِنْهُمْ فِی الْمُلْكِ مَنْ يَطْمَعُ

فَقَالَ لَوْ أَخْبَرْتُكَمْ مَفْزَعاً**مَا ذَا عَسَيْتُمْ فِيهِ أَنْ تَصْنَعُوا

صَنِيعَ أَهْلِ الْعِجْلِ إِذْ فَارَقُوا**هَارُونَ فَالتَّرْكُ لَهُ أَوْدَعُ

ص: ۳۲۵

۱- ۱. المصدر السابق ص ۱۳۶.

فَالنَّاسُ يَوْمَ الْبَعْثِ رَايَاتُهُمْ***خَمْسٌ فَمِنْهَا هَالِكٌ أَرْبَعٌ

قَائِدُهَا الْعِجْلُ وَ فِرْعَوْنُهَا***وَ سَامِرِيُّ الْأُمَّهِ الْمُفْظَعُ

وَ مُجْدِعٌ مِنْ دِينِهِ مَارِقٌ***أَجْدَعُ عَبْدٌ لُكَعٌ أَوْكَعُ

وَ رَايَهٌ قَائِدُهَا وَجْهُهُ***كَأَنَّهُ الشَّمْسُ إِذَا تَطْلُعُ

قَالَ سَمِعْتُ نَحِيباً مِنْ وَرَاءِ السِّتْرِ وَ قَالَ مَنْ قَالَ هَذَا الشِّعْرَ قُلْتُ السَّيِّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحِمْيَرِيُّ فَقَالَ رَحِمَهُ اللَّهُ فَقُلْتُ إِنِّی رَأَيْتُهُ يَشْرَبُ النَّبِيذَ فَقَالَ رَحِمَهُ اللَّهُ قُلْتُ إِنِّی رَأَيْتُهُ يَشْرَبُ النَّبِيذَ الرَّسْتَاقَ قَالَ تَعْنِی الْخَمْرَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ رَحِمَهُ اللَّهُ وَ مَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ أَنْ يَغْفِرَ لِمُحِبِّ عَلِيٍّ علیه السلام (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: فضیل رسان گفت پس از شهادت زید بن علی خدمت حضرت صادق رسیدم مرا داخل اطاق عقب برده فرمود فضیل عمویم شهید شد؟ عرضکردم: آری فدایت شوم. فرمود خدا او را رحمت کند مؤمن و عارف و عالم و راستگو بود اگر پیروز میشد بعهد خود وفا میکرد اگر زمامدار میشد میدانست باید چه کند و در اختیار که بسپارد. عرضکردم آقا اجازه میدهی برایت شعری بخوانم؟ فرمود: صبر کن دستور داد پرده بیاویزند و درب ها را باز کنند بعد فرمود بخوان و من شروع کردم بخواندن.

لام عمرو باللوی مربع

طامسه اعلامه بلقع

لَمَّا وَقَفْتُ الْعِيسَ فِی رَسْمِهِ-

وَ الْعَيْنُ مِنْ عِرْفَانِهِ تَدْمَعُ-

ذَكَرْتُ مَنْ قَدْ كُنْتُ أَهْوَى بِهِ-

فَبِتُّ وَ الْقَلْبُ شَجًا مُوجَعٌ-

عَجِبْتُ مِنْ قَوْمٍ أَتَوْا أَحْمَداً-

بِخُطَّهٍ لَيسَ لَهَا مَدْفَعٌ-

قَالُوا لَهُ لَوْ شِئْتَ أَخْبَرْتَنَا-

إِلَی مَنِ الْغَايَهُ وَ الْمَفْزَعُ-

إِذَا تَوَلَّيْتَ وَ فَارَقْتَنَا-

وَ مِنْهُمْ فِي الْمُلْكِ مَنْ يَطْمَعُ-

فَقَالَ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ مَفْزَعاً-

مَا ذَا عَسَيْتُمْ فِيهِ أَنْ تَصْنَعُوا- صَنِيعَ أَهْلِ الْعِجْلِ إِذْ فَارَقُوا-

هَارُونَ فَالتَّرْكُ لَهُ أَوْدَعُ

فَالنَّاسُ يَوْمَ الْبَعْثِ رَايَاتُهُمْ-

خَمْسٌ فَمِنْهَا هَالِكٌ أَرْبَعٌ-

در اين موقع صداى گريه و ناله از پشت پرده بانوان بلند شد: فرمود: اين شعر را كه سروده؟ گفتم سيد بن محمّد حميرى. فرمود: خدا او را رحمت كند. گفتم: آقا من ديدم او نبيذ مينوشيد باز فرمود: خدا رحمتش كند گفتم: آقا او نبيذ رستاق مى آشاميد. فرمود: منظورت شراب است؟ عرض كردم: بلى. فرمود: خدا رحمتش كند «و ما ذلك على اللّه ان يغفر لمحب علىّ» بعيد نيست كه خدا دوستدار على را بيامرزد - . رجال كشى: ۱۸۴ - .

**[ترجمه]

توضيح

أم عمرو يعبر به عن مطلق الحبيبه و اللوى كإلى ما التوى من الرمل أو مسترقه و المربع منزل القوم فى الربيع و الطموس الدروس و الانمحاء و البلقع الأرض القفر الذى لا شى ء بها و العيس مفعول لقوله وقفت و هو بالكسر الإبل البيض يخالط بياضها

شى ء من الشقره و الشجو الهم و الحزن قوله فالترك له أودع أى إن كنت تصنعون مثل صنيعهم فالترك لهذا السؤال أودع لكم من الدعه بمعنى الراحه و الخفض.

و قوله و سامرى الأمه إشاره إلى عثمان أو إلى عمر إما بأن يكون عطف تفسير لقوله فرعونها أو بأن يكون فرعونها إشاره إلى عثمان و على الأول يكون المجدع عباره عن عثمان و الأجدع إلى معاويه لكن الأظهر أن تمام البيت وصف لمعاويه.

و قال الفيروزآبادى (۲)

الجدع قطع الأنف أو الأذن أو اليد أو الشفه فهو أجدع و الأجدع الشيطان و حمار مجدع كمعظم مقطوع الأذنين و جادع مجادعه و جداعا شاتم و خاصم كتجادع و قال (۳) اللكع كصرد اللئيم و العبد

۱- ۱. المصدر السابق ص ۱۸۴.

۲- ۲. القاموس ج ۳ ص ۱۱ باقتباس.

۳- ۳. القاموس ج ۳ ص ۸۲.

و الأحمق و قال (۱) وكع ككرم لؤم و صلب و اشتد و فلان وكيع لكيع و وكوع لكوع لئيم.

**[ترجمه]«ام عمرو» منظور معشوق است به طور عام، «اللوى» هر آنچه پوشیده از شن یا چیز دیگر باشد، «المربع» محل سکونت قوم در فصل بهار است، «الطموس» یعنی از بین رفتن و محو شدن اثر چیزی، «البلقع» زمین خالی است که چیزی در آن نیست، «العیس» مفعول فعل وقفت و با کسره به معنای شتر سفیدی است که سفیدی آن با رنگ قرمز و زرد مخلوط باشد، «الشجو» یعنی غم و اندوه. عبارت «فالترك له اودع» یعنی اگر شما نیز کاری را که آن ها انجام دادند انجام دادید پس رها کردن این سؤال راحت تر است. اودع از الدعه می آید به معنی راحتی است.

عبارت «و سامری الأمه» اشاره دارد به عثمان یا عمر حال ممکن است عطف باشد و تفسیر برای فرعونها یا ممکن است فرعونها اشاره به عثمان داشته باشد و در صورت اول منظور از مجدع عثمان و منظور از اجدع معاویه است اما به نظر می رسد که کل بیت توصیف معاویه باشد.

فیروزآبادی - . قاموس ۳ : ۱۱ با اقتباس - گفته «الجدع» قطع شدن بینی یا گوش یا دست یا لب است و به کسی که این مشکل را دارد أجدع می گویند، الأجدع شیطان است و «حمار مجدع» بر وزن معظم یعنی الاغی که گوش هایش قطع شده، «جادع مجادعه و جداعا» یعنی دشنام گفت و دشمنی کرد مانند تجادع و گفت - . قاموس ۳ : ۸۲ - که «اللكع» بر وزن صرد به معنای پست و بنده و احمق است و گفت - . قاموس ۳ : ۹۷ با اقتباس - «وكع» بر وزن كرم، پست و سخت شد، شدت یافت؛ فلان وكيع لكيع و وكوع لكوع یعنی پست و حقیر است.

**[ترجمه]

«۲۳»

کش، [رجال الکشی] نَصْرُ بْنُ الصَّبَّاحِ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى السَّيِّدِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ هُوَ لِمَا بِهِ قَدِ اسْوَدَّ وَجْهُهُ وَ زَرِقَ عَيْنَاهُ وَ عَطِشَ كَبِدُهُ وَ هُوَ يَوْمَئِذٍ يَقُولُ بِمُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ وَ هُوَ مِنْ حَشَمِهِ وَ كَانَ مِمَّنْ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ فَجِئْتُ وَ كَانَ قَدْ قَدِمَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْكُوفَةَ لِأَنَّهُ كَانَ انْصَرَفَ مِنْ عِنْدِ أَبِي جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي فَارَقْتُ السَّيِّدَ ابْنَ مُحَمَّدٍ الْحِمْيَرِيَّ لِمَا بِهِ قَدِ اسْوَدَّ وَجْهُهُ وَ ازْرَقَّتْ عَيْنَاهُ وَ عَطِشَ كَبِدُهُ وَ سُلِبَ الْكَلَامَ فَإِنَّهُ كَانَ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَسْرِجُوا حِمَارِي فَأُسْرِجَ لَهُ وَ رَكِبَ وَ مَضَى وَ مَضَيْتُ مَعَهُ حَتَّى دَخَلْنَا عَلَى السَّيِّدِ وَ إِنَّ جَمَاعَةً مُحْدِقُونَ بِهِ فَقَعَدَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عِنْدَ رَأْسِهِ وَ قَالَ يَا سَيِّدُ فَفَتَحَ عَيْنَهُ يَنْظُرُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ لَا يُمْكِنُهُ الْكَلَامُ وَ قَدِ اسْوَدَّ فَجَعَلَ يَبْكِي وَ عَيْنُهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ لَا يُمْكِنُهُ الْكَلَامُ وَ إِنَّا لَنَتَبَيَّنُ مِنْهُ أَنَّهُ يُرِيدُ الْكَلَامَ وَ لَا يُمْكِنُهُ فَرَأَيْنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام حَرَّكَ شَفَتَيْهِ فَنَطَقَ السَّيِّدُ فَقَالَ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاكَ أَ بِأَوْلِيَائِكَ يُفْعَلُ هَذَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا سَيِّدُ قُلْ بِالْحَقِّ يَكْشِفِ اللَّهُ مَا بِكَ وَ يَرْحَمْكَ وَ يُدْخِلْكَ جَنَّتَهُ الَّتِي وَعَدَ أَوْلِيَاءَهُ فَقَالَ فِي ذَلِكَ تَجَعْفَرْتُ بِسْمِ اللَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ فَلَمْ يَبْرَحْ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام حَتَّى قَعَدَ السَّيِّدُ عَلَى اسْتِهِ.

وَ رُوِيَ: أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَقِيَ السَّيِّدَ ابْنَ مُحَمَّدٍ الْحِمْيَرِيَّ قَالَ سَمَّتْكَ أُمُّكَ سَيِّداً وَ وُفِّقْتَ فِي ذَلِكَ وَ أَنْتَ سَيِّدُ الشُّعَرَاءِ

ثُمَّ أَنْشَدَ السَّيِّدُ فِی ذَلِکَ:

وَ لَقَدْ عَجِبْتُ لِقَائِلٍ لِی مَرَّةً***عَلَّامَهٌ فَهِمٌ مِنَ الْفُقَهَاءِ

سَمَّاکَ قَوْمُکَ سَیِّداً صَدَقُوا بِهِ***أَنْتَ الْمُوَفَّقُ سَیِّدُ الشُّعَرَاءِ

۱- ۱. القاموس ج ۳ ص ۹۷ باقتباس.

مَا أَنْتَ حِينَ تَخُصُّ آلَ مُحَمَّدٍ***بِالْمَدْحِ مِنْکَ وَ شَاعِرٌ بِسَوَاءٍ

مَدَحَ الْمُلُوکُ ذَوِی الْغِنَی لِعَطَائِهِمْ***وَ الْمَدْحُ مِنْکَ لَهُمْ بِغَیْرِ عَطَاءٍ

فَأَبْشِرْ فَإِنَّکَ فَائِزٌ فِی حُبِّهِمْ***لَوْ قَدْ وَرَدْتَ عَلَیْهِمْ بِجَزَاءٍ

مَا یَعْدِلُ الدُّنْیَا جَمِیعاً کُلَّهَا***مِنْ حَوْضِ أَحْمَدَ شَرْبَهً مِنْ مَاءٍ(۱)

أَقُولُ وَجَدْتُ فِی بَعْضِ تَأْلِیفَاتِ أَصْحَابِنَا أَنَّهُ رَوَی بِإِسْنَادِهِ عَنْ سَهْلِ بْنِ ذُبْیَانَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی الْإِمَامِ عَلِیِّ بْنِ مُوسَی الرِّضَا علیهما السلام فِی بَعْضِ الْأَیَّامِ قَبْلَ أَنْ یَدْخُلَ عَلَیْهِ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ فَقَالَ لِی مَرْحَباً بِکَ یَا ابْنَ ذُبْیَانَ السَّاعَهَ أَرَادَ رَسُولُنَا أَنْ یَأْتِیَکَ لِتَحْضُرَ عِنْدَنَا فَقُلْتُ لِمَا ذَا یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ لِمَنَامٍ رَأَیْتُهُ الْبَارِحَهَ وَ قَدْ أَزْعَجَنِی وَ أَرَّقَنِی فَقُلْتُ خَیْراً یَکُونُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَی فَقَالَ یَا ابْنَ ذُبْیَانَ رَأَیْتُ کَأَنِّی قَدْ نُصِبَ لِی سُلَّمٌ فِیهِ مِائَهُ مِرْقَاهٍ فَصَعِدْتُ إِلَی أَعْلَاهُ فَقُلْتُ یَا مَوْلَایَ أُهَنِّیکَ بِطُولِ الْعُمُرِ وَ رُبَّمَا تَعِیشُ مِائَهَ سَنَهٍ لِکُلِّ مِرْقَاهٍ سَنَهٌ فَقَالَ لِی علیه السلام مَا شَاءَ اللَّهُ کَانَ ثُمَّ قَالَ یَا ابْنَ ذُبْیَانَ فَلَمَّا صَعِدْتُ إِلَی أَعْلَی السُّلَّمِ رَأَیْتُ کَأَنِّی دَخَلْتُ فِی قُبَّهٍ خَضْرَاءَ یُرَی ظَاهِرُهَا مِنْ بَاطِنِهَا وَ رَأَیْتُ جَدِّی رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله جَالِساً فِیهَا وَ إِلَی یَمِینِهِ وَ شِمَالِهِ غُلَامَانِ حَسَنَانِ یُشْرِقُ النُّورُ مِنْ وُجُوهِهِمَا وَ رَأَیْتُ امْرَأَهً بَهِیَّهَ الْخِلْقَهِ وَ رَأَیْتُ بَیْنَ یَدَیْهِ شَخْصاً بَهِیَّ الْخِلْقَهِ جَالِساً عِنْدَهُ وَ رَأَیْتُ رَجُلًا وَاقِفاً بَیْنَ یَدَیْهِ وَ هُوَ یَقْرَأُ هَذِهِ الْقَصِیدَهَ: لِأُمِّ عَمْرٍو بِاللِّوَی مَرْبَعٌ

فَلَمَّا رَآنِی النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله قَالَ لِی مَرْحَباً بِکَ یَا وَلَدِی یَا عَلِیَّ بْنَ مُوسَی الرِّضَا سَلِّمْ عَلَی أَبِیکَ عَلِیٍّ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ لِی سَلِّمْ عَلَی أُمِّکَ فَاطِمَهَ الزَّهْرَاءِ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهَا فَقَالَ لِی وَ سَلِّمْ عَلَی أَبَوَیْکَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِمَا ثُمَ

ص: ۳۲۸

۱- ۱. رجال الکشّی ص ۱۳۵ و روی الحدیث عنه أبو علیّ فی منتهی المقال ص ۵۸ و المامقانی فی رجاله ج ۱ ص ۱۴۳ و أشار إلیه الخونساری فی الروضات ص ۳۱ و أخرج الأبیات الأمین فی أعیان الشیعه ج ۱۲ ص ۲۱۳.

قَالَ لِی وَ سَلِّمْ عَلَی شَاعِرِنَا وَ مَادِحِنَا فِی دَارِ الدُّنْیَا- السَّیِّدِ إِسْمَاعِیلَ الْحِمْیَرِیِّ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ وَ جَلَسْتُ فَالْتَفَتَ النَّبِیُّ إِلَی السَّیِّدِ إِسْمَاعِیلَ فَقَالَ لَهُ عُدْ إِلَی مَا کُنَّا فِیهِ مِنْ إِنْشَادِ الْقَصِیدَهِ فَأَنْشَدَ یَقُولُ:

لِأُمِّ عَمْرٍو بِاللِّوَی مَرْبَعٌ***طَامِسَهٌ أَعْلَامُهُ بَلْقَعٌ

فَبَکَی النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فَلَمَّا بَلَغَ إِلَی قَوْلِهِ: وَ وَجْهُهُ کَالشَّمْسِ إِذْ تَطْلُعُ، بَکَی النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله وَ فَاطِمَهُ علیها السلام مَعَهُ وَ مَنْ مَعَهُ وَ لَمَّا بَلَغَ إِلَی قَوْلِهِ:

قَالُوا لَهُ لَوْ شِئْتَ أَعْلَمْتَنَا***إِلَی مَنِ الْغَایَهُ وَ الْمَفْزَعُ

رَفَعَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله یَدَیْهِ وَ قَالَ إِلَهِی أَنْتَ الشَّاهِدُ عَلَیَّ وَ عَلَیْهِمْ أَنِّی أَعْلَمْتُهُمْ أَنَّ الْغَایَهَ وَ الْمَفْزَعَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ وَ أَشَارَ بِیَدِهِ إِلَیْهِ وَ هُوَ جَالِسٌ بَیْنَ یَدَیْهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ قَالَ عَلِیُّ بْنُ مُوسَی الرِّضَا علیه السلام فَلَمَّا فَرَغَ السَّیِّدُ إِسْمَاعِیلُ الْحِمْیَرِیُّ مِنْ إِنْشَاءِ الْقَصِیدَهِ الْتَفَتَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِلَیَّ وَ قَالَ لِی یَا عَلِیَّ بْنَ مُوسَی احْفَظْ هَذِهِ الْقَصِیدَهَ وَ مُرْ شِیعَتَنَا بِحِفْظِهَا وَ أَعْلِمْهُمْ أَنَّ مَنْ حَفِظَهَا وَ أَدْمَنَ قِرَاءَتَهَا ضَمِنْتُ لَهُ الْجَنَّهَ عَلَی اللَّهِ تَعَالَی قَالَ الرِّضَا علیه السلام وَ لَمْ یَزَلْ یُکَرِّرُهَا عَلَیَّ حَتَّی حَفِظْتُهَا مِنْهُ وَ الْقَصِیدَهُ هَذِهِ:(۱)

لِأُمِّ عَمْرٍو بِاللِّوَی مَرْبَعٌ***طَامِسَهٌ أَعْلَامُهُ بَلْقَعٌ

تَرُوحُ عَنْهُ الطَّیْرُ وَحْشِیَّهً***وَ الْأُسْدُ مِنْ خِیفَتِهِ تَفْزَعُ

بِرَسْمِ دَارٍ مَا بِهَا مُونِسٌ***إِلَّا صِلَالٌ فِی الثَّرَی وُقَّعٌ

۱- ۱. نقل القاضی نور اللّه فی مجالسه ج ۲ ص ۵۰۸ عن رجال الکشّیّ حدیث سهل بن ذبیان و قصه المنام و لم نقف علیه فی المطبوع منه، کما أن أبا علی فی رجاله ص ۵۹ و المامقانی فی رجاله ج ۱ ص ۱۴۳ نقلا عن العیون لشیخنا الصدوق قصه المنام، و ذکر شیخنا الامینی فی الغدیر ج ۲ ص ۲۲۳ خلو نسخ العیون المخطوطه و المطبوعه من ذلک. و نقل عن جماعه ذکروا المنام فی مؤلّفاتهم فراجع.

رُقْشٌ يَخَافُ الْمَوْتُ نَفَثَاتِهَا***وَ السَّمُّ فِی أَنْیَابِهَا مُنْقَعٌ

لَمَّا وَقَفْنَ الْعِیسُ فِی رَسْمِهَا***وَ الْعَیْنُ مِنْ عِرْفَانِهِ تَدْمَعُ

ذَکَرْتُ مَنْ قَدْ کُنْتُ أَلْهُو بِهِ***فَبِتُّ وَ الْقَلْبُ شَجًا مُوجَعٌ

کَأَنَّ بِالنَّارِ لِمَا شَفَّنِی***مِنْ حُبِّ أَرْوَی کَبِدِی تَلْذَعُ

عَجِبْتُ مِنْ قَوْمٍ أَتَوْا أَحْمَداً***بِخُطَّهٍ لَیْسَ لَهَا مَوْضِعٌ

قَالُوا لَهُ لَوْ شِئْتَ أَعْلَمْتَنَا***إِلَی مَنِ الْغَایَهُ وَ الْمَفْزَعُ

إِذَا تُوُفِّیتَ وَ فَارَقْتَنَا***وَ فِیهِمْ فِی الْمُلْکِ مَنْ یَطْمَعُ

فَقَالَ لَوْ أَعْلَمْتُکُمْ مَفْزَعاً***کُنْتُمْ عَسَیْتُمْ فِیهِ أَنْ تَصْنَعُوا

صَنِیعَ أَهْلِ الْعِجْلِ إِذْ فَارَقُوا***هَارُونَ فَالتَّرْکُ لَهُ أَوْدَعُ

وَ فِی الَّذِی قَالَ بَیَانٌ لِمَنْ***کَانَ إِذَا یَعْقِلُ أَوْ یَسْمَعُ

ثُمَّ أَتَتْهُ بَعْدَ ذَا عَزْمَهٌ ***مِنْ رَبِّهِ لَیْسَ لَهَا مَدْفَعٌ

أَبْلِغْ وَ إِلَّا لَمْ تَکُنْ مُبْلِغاً***وَ اللَّهُ مِنْهُمْ عَاصِمٌ یَمْنَعُ

فَعِنْدَهَا قَامَ النَّبِیُّ الَّذِی***کَانَ بِمَا یَأْمُرُهُ یَصْدَعُ

یَخْطُبُ مَأْمُوراً وَ فِی کَفِّهِ***کَفُّ عَلِیٍّ ظَاهِراً تَلْمَعُ

رَافِعُهَا أَکْرِمْ بِکَفِّ الَّذِی***یَرْفَعُ وَ الْکَفِّ الَّذِی یُرْفَعُ

یَقُولُ وَ الْأَمْلَاکُ مِنْ حَوْلِهِ***وَ اللَّهُ فِیهِمْ شَاهِدٌ یَسْمَعُ

مَنْ کُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا لَهُ***مَوْلًی فَلَمْ یَرْضَوْا وَ لَمْ یَقْنَعُوا

فَاتَّهَمُوهُ وَ حَنَّتْ مِنْهُمْ***عَلَی خِلَافِ الصَّادِقِ الْأَضْلَعُ

وَ ضَلَّ قَوْمٌ غَاظَهُمْ فِعْلُهُ***کَأَنَّمَا آنَافُهُمْ تُجْدَعُ

حَتَّی إِذَا وَارَوْهُ فِی قَبْرِهِ***وَ انْصَرَفُوا عَنْ دَفْنِهِ ضَیَّعُوا

مَا قَالَ بِالْأَمْسِ وَ أَوْصَى بِهِ***وَ اشْتَرَوُا الضُّرَّ بِمَا يَنْفَعُ

وَ قَطَّعُوا أَرْحَامَهُ بَعْدَهُ***فَسَوْفَ يُجْزَوْنَ بِمَا قَطَّعُوا

وَ أَزْمَعُوا غَدْراً بِمَوْلَاهُمُ***تَبّاً لِمَا كَانَ بِهِ أَزْمَعُوا

لَا هُمْ عَلَيْهِ يَرِدُوا حَوْضَهُ***غَداً وَ لَا هُوَ فِيهِمْ يَشْفَعُ

ص: ۳۳۰

حَوْضٌ لَهُ مَا بَيْنَ صَنْعَا إِلَى***أَيْلَه(۱) وَ الْعَرْضُ بِهِ أَوْسَعُ

يُنْصَبُ فِيهِ عَلَمٌ لَلْهُدَى***وَ الْحَوْضُ مِنْ مَاءٍ لَهُ مُتْرَعٌ

يَفِيضُ مِنْ رَحْمَتِهِ كَوْثَرٌ***أَبْيَضُ كَالْفِضَّهِ أَوْ أَنْصَعُ

حَصَاهُ يَاقُوتٌ وَ مَرْجَانَهٌ***وَ لُؤْلُؤٌ لَمْ تَجْنِهِ إِصْبَعُ

بَطْحَاؤُهُ مِسْكٌ وَ حَافَاتُهُ***يَهْتَزُّ مِنْهَا مُونِقٌ مَرْبَعٌ

أَخْضَرُ مَا دُونَ الْوَرَى نَاضِرٌ***وَ فَاقِعٌ أَصْفَرُ أَوْ أَنْصَعُ

فِيهِ أَبَارِيقُ وَ قِدْحَانُهُ***يَذُبُّ عَنْهَا الرَّجُلُ الْأَصْلَعُ

يُذَبُّ عَنْهَا ابْنُ أَبِى طَالِبٍ***ذَبّاً كَجَرْبَا إِبِلٍ شُرَّعٌ

وَ الْعِطْرُ وَ الرَّيْحَانُ أَنْوَاعُهُ***زَاكٍ وَ قَدْ هَبَّتْ بِهِ زَعْزَعُ

رِيحٍ مِنَ الْجَنَّهِ مَأْمُورَهٌ***ذَاهِبَهٌ لَيْسَ لَهَا مَرْجِعٌ

إِذَا دَنَوْا مِنْهُ لِكَىْ يَشْرَبُوا***قِيلَ لَهُمْ تَبّاً لَكُمْ فَارْجِعُوا

دُونَكُمْ فَالْتَمِسُوا مَنْهَلًا***يُرْوِيكُمْ أَوْ مَطْعَماً يُشْبِعُ

هَذَا لِمَنْ وَالَى بَنِى أَحْمَدَ***وَ لَمْ يَكُنْ غَيْرُهُمْ يَتْبَعُ

فَالْفَوْزُ لِلشَّارِبِ مِنْ حَوْضِهِ***وَ الْوَيْلُ وَ الذُّلُّ لِمَنْ يَمْنَعُ

وَ النَّاسُ يَوْمَ الْحَشْرِ رَايَاتُهُمْ***خَمْسٌ فَمِنْهَا هَالِكٌ أَرْبَعُ

فَرَايَهُ الْعِجْلِ وَ فِرْعَوْنُهَا***وَ سَامِرِيُّ الْأُمَّهِ الْمُشْنَعُ

وَ رَايَهٌ يَقْدُمُهَا أَدْلَمٌ***عَبْدٌ لَئِيمٌ لُكَعٌ أَكْوَعُ

وَ رَايَهٌ يَقْدُمُهَا حَبْتَرٌ***لِلزُّورِ وَ الْبُهْتَانِ قَدْ أَبْدَعُوا

وَ رَايَهٌ يَقْدُمُهَا نَعْثَلٌ***لَا بَرَّدَ اللَّهُ لَهُ مَضْجَعٌ (۲)

أَرْبَعَهٌ فِى سَقَرَ أُودِعُوا***لَيْسَ لَهَا مِنْ قَعْرِهَا مَطْلَعٌ

وَ رَايَهٌ يَقْدُمُهَا حَيْدَرٌ***وَ وَجْهُهُ كَالشَّمْسِ إِذْ تَطْلُعُ

ص: ۳۳۱

۱- ۱. أيله: بالفتح مدينه على ساحل بحر القلزم ممّا يلى الشام قيل هى آخر الحجاز و أول الشام.

۲- ۲. كذا.

غَداً يُلَاقِي الْمُصْطَفَى حَيْدَرٌ***وَ رَايَهُ الْحَمْدِ لَهُ تُرْفَعُ

مَوْلًى لَهُ الْجَنَّهُ مَأْمُورَهٌ***وَ النَّارُ مِنْ إِجْلَالِهِ تَفْزَعُ

إِمَامُ صِدْقٍ وَ لَهُ شِيعَهٌ***يُرْوَوْا مِنَ الْحَوْضِ وَ لَمْ يُمْنَعُوا

بِذَاکَ جَاءَ الْوَحْیُ مِنْ رَبِّنَا***یَا شِیعَهَ الْحَقِّ فَلَا تَجْزَعُوا

الْحِمْیَرِیُّ مَادِحُکُمْ لَمْ یَزَلْ***وَ لَوْ یُقَطَّعُ إِصْبَعٌ إِصْبَعٌ

وَ بَعْدَهَا صَلُّوا عَلَی الْمُصْطَفَی***وَ صِنْوِهِ حَیْدَرَهَ الْأَصْلَعِ (۱)

**[ترجمه]رجال کشی: محمّد بن نعمان گفت به عیادت سید حمیری رفتم صورتش سیاه و چشمانش برگشته بود و سخت تشنه میشد در آن موقع معتقد بامامت محمّد بن حنفیه بود و از اطرافیان او به حساب می آمد، شراب نیز میخورد من خدمت حضرت صادق رفتم که بتازگی از پیش منصور دوانیقی برگشته بود. عرضکردم: فدایت شوم من از نزد سید حمیری می آیم صورتش سیاه شده و چشمانش برگشته و لبهایش از تشنگی خشک میشود و قادر به سخن گفتن نیست او شراب مینوشید. امام فرمود: الاغ مرا زین کنید سوار شد و رفت من نیز با ایشان رفتم وارد خانه سید شدیم گروهی اطراف بستر او را گرفته بودند امام علیه السّلام کنار سر او نشست صدا زد سید! سید حمیری چشم باز کرده نگاهی بحضرت صادق نمود نمیتوانست سخن بگوید سیاه شده بود شروع بگریه کرد چشم بامام داشت نمیتوانست حرف بزند کاملا آشکار بود که میخواهد حرف بزند ولی نمیتواند.

در این موقع امام علیه السّلام لبانش را حرکت داد سید بسخن در آمده گفت آقا با دوستان شما چنین معامله میکنند؟ فرمود: سید اقرار بحق بکن تا خداوند این ناراحتی را از تو برطرف کند و تو را بیامرزد و وارد بهشتی کند که بدوستانش وعده داده است. سید این شعر را سرود «تجعفرت بسم اللّه و اللّه اکبر» هنوز امام علیه السّلام از منزل او خارج نشده بود که سید حرکت کرد و نشست. روایت شده که حضرت صادق سید بن محمّد حمیری را ملاقات کرد و به او فرمود:

مادرت تو را سید نامیده و در این راه توفیق یافته ای تو واقعا سرور شاعرانی. سید در همین زمینه سروده:

و لقد عجبت لقائل لی مره

علامه فهم من الفقهاء

سماک قومک سیدا صدقوا به

انت الموفق سید الشعراء ما انت حین تخص آل محمّد

بالمدح منک و شاعر بسواء

مدح الملوک ذوی الغنی لعطائهم

و المدح منک لهم يغير عطاء

فابشر فانک فائز فی حبهم

لو قد وردت عليهم بجزاء

ما يعدل الدنيا جميعا کلها

من حوض احمد شربه من ماء - . رجال کشی: ۱۳۵، ابو علی در منتهی المقال: ۵۸ و مامقانی در رجال خود ۱ : ۱۴۳ اين حديث را روايت کرده اند. خونساری در روضات: ۳۱ به آن اشاره کرده و امين در اعيان الشيعه ۱۲ : ۲۱۳ اين ابيات را آورده است. -

در يکی از نوشته های علمای شيعه ديدم که با اسناد خود از سهل بن ذبيان نقل کرده بود: روزی خدمت حضرت علیّ بن موسی الرضا رسيدم قبل از اينکه کسی وارد شود فرمود خوش آمدی پسر ذبيان هم اکنون ميخواستم کسی را به دنبال تو بفرستم. عرض کردم: چرا يا ابن رسول اللّه؟ فرمود به خاطر خوابی که ديشب ديده بودم مرا ناراحت کرد و دلم سوخت. عرض کردم: خير است ان شاء اللّه. فرمود در خواب ديدم يک نردبان صد پله برای من گذاشته شده از تمام پله های آن بالا رفتم عرض کردم آقا ان شاء اللّه صد سال عمر خواهيد کرد برای هر پله ای يک سال فرمود: هر چه خدا بخواهد. فرمود وقتی بآخر نردبان رسيدم وارد قبه ای سبز شدم که از داخل بيرون آن ديده ميشد در خواب جدم پيامبر اکرم صلّی اللّه عليه و آله را ديدم که در آن قبه نشسته است در طرف راست و چپ آن آقا دو پسر بچه نيکو صورت هستند که نور از صورت آنها ميدرخشيد. زنی آراسته و خوش منظر و مرد ديگری با قيافه ای بسيار جذاب در خدمت پيامبر نشسته بودند مرد ديگری نيز در حضور آنها ايستاده بود و اين قصيده را ميخواند «لام عمرو باللوی مربع». همين که پيامبر اکرم چشمش بمن افتاد فرمود خوش آمدی فرزندم علی بن موسی الرضا به پدرت علی سلام کن. سلام کردم فرمود بمادرت فاطمه زهرا نيز سلام کن سلام کردم. فرمود به دو پدر گراميت حسن و حسين نيز سلام کن بر آن دو نيز سلام کردم فرمود بشاعر و مديحه سرای ما در دنيا سيد اسماعيل حميری نيز سلام کن. به او نيز سلام کردم و نشستم. پيامبر اکرم رو بسيد اسماعيل کرده فرمود مشغول کار خود باش قصيده را بخوان شروع کرد بخواندن: لام عمرو باللوی مربع

طامسه اعلامه بلقع

محبوب من در لوی چمن زاری خرم داشت که اکنون متروک و بی آب و گياه شده از محبوب منظورش پيامبر و از چمن زار خرم علی است که مردم او را تنها گذاشته اند.

اشک از چشمان پيامبر فرو ريخت باين قسمت شعر که رسيد:

و وجهه کالشمس اذ تطلع.

پرچمی است که در اختیار حیدر کرار است وقتی می آید صورتش همچون خورشید میدرخشد.

پیغمبر اکرم و فاطمه زهرا و آنهایی که حضور داشتند همه گریه کردند وقتی رسید باین شعر:

قالوا له لو شئت اخبرتنا

الی من الغایه و المفزع

(به پیامبر اکرم گفتند اگر لطف بفرمایید و تعیین کنید بعد از خودتان ما به که باید پناه بریم و رهبر ما کیست).

پیغمبر اکرم دستهای خود را بلند نموده گفت خدایا تو گواه باش بر من و آنها من معین کردم رهبر و پناه آنها علی بن ابی طالب است با دست به ایشان اشاره نمود که در مقابلش نشسته بود صلوات اللّٰه علیه. وقتی سید اسماعیل از خواندن قصیده فارغ شد پیغمبر اکرم رو بمن نموده فرمود: علی بن موسی این قصیده را حفظ کن و بشیعیان ما بگو حفظ کنند و به آنها بگو هر کس حفظ کند و خواندن این قصیده را ادامه دهد من از طرف خدا برایش بهشت را ضمانت میکنم.

حضرت رضا فرمود آنقدر قصیده را برایم تکرار کرد تا حفظ شدم. قصیده این است - . قاضی نور الله در مجالس خود ۲ : ۵۰۸ حدیث سهل بن ذبیان و داستان خواب را از رجال کشی نقل کرده، همان طور که ابو علی در رجال خود: ۵۹ و مامقانی در رجال خود ۱ : ۱۴۳ داستان خواب را از عیون شیخ صدوق نقل کرده، شیخ امینی در الغدیر ۲ : ۲۲۳ نیز آن را ذکر کرده و از گروهی که این خواب را در تألیفات خود ذکر کردند نقل کرده است مراجعه کنید. - .

لام عمرو باللوی مربع

طامسه اعلامه بلقع عجبت من قوم اتوا احمدا

بخطه لیس لها موضع

قالوا له لو شئت اعلمتنا

انی من الغایه و المفزع

فقال لو اعلمتکم مفزعا

کنتم عسیتم فیه ان تصنعوا

صنیع اهل العجل اذ فارقوا

هارون فالترک له اودع

ثم اتته بعد ذا عزمه

من ربه ليس لها مدفع

ابلغ و الا لم تكن مبلغا

و اللّٰه منهم عاصم يمنع

فعندها قام النبی الذی

کان بما یأمره یصدع

یخطب مأمورا و فی کفه

کف علی ظاهرا تلمع

من کنت مولاه فهذا له

مولی فلم یرضوا و لم یقنعوا

حتی اذا واروه فی قبره

و انصرفوا عن دفنه ضیعوا

ما قال بالامس و اوصی به

و اشتروا الضرّ بما ینفع

فالناس یوم الحشر رایاتهم

خمس فمنها هالک اربع

فرایه العجل و فرعونها

و سامری الامه المشنع

و رایه یقدمها ادلم

عبد لئیم لکع اکوع

و رایه یقدمها حبتر

للزور و التیهان قد ابدعوا

و رایه یقدمها نعثل

لا بردّ اللّه له مضجع

اربعه فی سقر اودعوا

لیس لها من قعرها مطلع

و رایه یقدمها حیدر

و وجهه کالشمس اذ تطلع

الحمیری مادحکم لم یزل

و لو یقطع اصبع اصبع - . این قصیده را گروهی از اعلام در چهار قرن اخیر شرح دادند، که آن ها در ذریعه شیخ رازی ۱۴ : ۹ – ۱۱ و الغدیر شیخ امینی ۲ : ۲۲۴ ذکر کردیم مراجعه کنید. -

**[ترجمه]

«۲۴»

کِتَابُ مُقْتَضَبِ الْأَثَرِ، لِابْنِ عَیَّاشٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمَسْعُودِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْوَهْبِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ قَادِمٍ عَنْ عِیسَی بْنِ دَأْبٍ قَالَ: لَمَّا حُمِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام عَلَی سَرِیرِهِ وَ أُخْرِجَ إِلَی الْبَقِیعِ لِیُدْفَنَ قَالَ أَبُو هُرَیْرَهَ(۲)

ص: ۳۳۲

۱- ۱. قد شرح هذه القصیده جمله من الاعلام فی القرون الأربعه المتأخره، وقفنا علی ذکرهم فی الذریعه ج ۱۴ ص ۹- ۱۱ لشیخنا الرازیّ دام ظله و الغدیر ج ۲ ص ۲۲۴ لشیخنا الامینی سلمه اللّه فمن شاء المزید فلیراجع.

۲- ۲. هو أبو هریره الأبار من شعراء أهل البیت المتقین ذکره ابن شهرآشوب فی المعالم ص ۱۴۰ طبع ایران و ذکره المرحوم السماوی و السیّد الأمین فی الطلیعه و اعیان الشیعه ج ۷ ص ۲۶۰ وصفه السماوی بالعجلیّ أیضا و قال: کان راویه شاعرا ناسکا لقی الباقر و الصادق علیهما السلام و کان یسکن البصره، و الذی یظهر من صاحب المعالم تعدّد الأبار و العجلیّ، و قد أورد ابن شهرآشوب فی المناقب ج ۳ ص ۳۴۱ فی مدح الباقر علیه السلام لابی هریره قوله: أبا جعفر انت الامام احبه**و أرضی الذی یرضی به و اتابع اتانا رجال یحملون علیکم**أحادیث قد ضاقت بهن الاضالع و فی المناقب أیضا ج ۳ ص ۳۵۶ قرأت فی

بعض التواريخ لما اتى كتاب ابى مسلم الخراسانىّ الى الصادق« ع» بالليل قرأه ثمّ وضعه على المصباح فحرقه فقال الرسول- و ظنّ ان حرقه له تغطيه و سترا و صيانه للامر- هل من جواب قال: الجواب ما قد رايت، فقال ابو هريره الأبار صاحب الصادق« ع»:

و لما دعا الداعون مولاى لم يكن*** ليثنى اليهم عزمه بصواب و لما دعوه بالكتاب اجابهم*** بحرق الكتاب دون ردّ جواب

و ما كان مولائى كمشرى ضلاله***و لا ملبسا منها الردى بصواب و لكنه للّه فى الأرض حجه*** دليل الى خير و حسن مآب

اه و إذا صح اتّحاد الأبار مع العجلىّ كما ذكره العلامه السماوى« ره» فهو من شعراء اهل البيت المجاهرين. و قد ذكره ابن شهرآشوب فى معالم العلماء ص ۱۳۶ فيهم و قال: قال أبو بصير قال أبو عبد اللّه« ع» من ينشدنا شعر ابى هريره؟ قلت: جعلت فداك انه كان يشرب فقال: رحمه اللّه و ما ذنب يغفره اللّه لو لا بغض على اه. و ورد فى الخلاصه أبو هريره البزاز قال العقيقى: ترحم عليه أبو عبد اللّه« ع» و قيل له انه كان يشرب النبيذ فقال: أ يعز على اللّه ان يغفر لمحب على شرب النبيذ و الخمر اه فيحتمل أن يكون هو العجلىّ و إذا تمّ فيكون الجميع واحدا.

أَقُولُ وَ قَدْ رَاحُوا بِهِ يَحْمِلُونَهُ***عَلَى كَاهِلٍ مِنْ حَامِلِيهِ وَ عَاتِقٍ

أَ تَدْرُونَ مَا ذَا تَحْمِلُونَ إِلَى الثَّرَى***ثَبِيراً ثَوَى مِنْ رَأْسِ عَلْيَاءَ شَاهِقٍ

غَدَاةَ حَثَا الْحَاثُونَ فَوْقَ ضَرِيحِهِ***تُرَاباً وَ أَوْلَى كَانَ فَوْقَ الْمَفَارِقِ

أَيَا صَادِقَ ابْنَ الصَّادِقِينَ أَلِيَّةً(۱)

***بِآبَائِكَ الْأَطْهَارِ حَلْفَهَ صَادِقٍ

لَحَقّاً بِكُمْ ذُو الْعَرْشِ أُقْسِمُ فِي الْوَرَى***فَقَالَ تَعَالَى اللَّهُ رَبُّ الْمَشَارِقِ

نُجُومٌ هِيَ اثْنَتَا عَشْرَةَ كُنَّ سُبَّقاً***إِلَى اللَّهِ فِي عِلْمٍ مِنَ اللَّهِ سَابِقٍ (۲)

۱- ۱. الاليه القسم و جمعها ألايا.

۲- ۲. مقتضب الاثر ص ۵۴ و أخرجه ابن شهرآشوب فی المناقب ج ۳ ص ۳۹۸ و عنهما السیّد الأمین فی الأعیان ج ۷ ص ۲۶۱.

**[ترجمه]کتاب مقتضب الاثر: عیسی بن داب گفت: وقتی جنازه حضرت صادق علیه السّلام را بیرون آوردند تا به بقیع ببرند و دفن کنند ابو هریره این شعر را گفت - . او ابو هریره الأبار از شعرای پرهیزگار اهل بیت است. ابن شهر آشوب در معالم: ۱۴۰ و سید امین در طلیعه و اعیان الشیعه ۷ : ۲۶۰ از او نام بردند سماوی او را به عجلی توصیف کرده و گفته است: وی شاعری پرهیزگار بود که امام باقر ع و امام صادق ع را ملاقات نمود و در بصره سکونت داشت.... . ابن شهر آشوب در مناقب ۳ : ۳۴۱ این شعر ابو هریره را که در مدح باقر ع است آورده است:

أبا جعفر انت الامام احبه

و أرضی الذی یرضی به و اتابع

اتانا رجال یحملون علیکم

أحادیث قد ضاقت بهن الاضالع

در مناقب ۳ : ۳۵۶ نیز این ابیات آمده است در یکی از تاریخ ها خواندم که وقتی نامه ابو مسلم خراسانی شب هنگام به امام صادق ع رسید آن را خواند سپس روی چراغ گذاشت و سوزاند فرستاده گمان کرد که امام برای حفظ امنیت و پنهان کردن موضوع این کار را کرده است گفت جواب شما چیست؟ فرمود: جواب همان است که دیدی. ابو هریره ابار که همراه امام ع بود این شعر را سرود:

و لما دعا الداعون مولای لم یکن

لیثنی الیهم عزمه بصواب

و لما دعوه بالکتاب اجابهم

بحرق الکتاب دون ردّ جواب

و ما کان مولائی کمشری ضلاله

و لا ملبسا منها الردی بصواب

و لکنه للّه فی الأرض حجه

دلیل الی خیر و حسن مآب

اگر ابار همان عجلی باشد آن چنان که علامه سماوی ذکر کرده پس ابو هریره آشکارا از شعرای اهل بیت بوده است. ابن شهر آشوب در معالم العلماء: ۱۳۶ نام وی را در بین آن ها آورده و گفته است: از ابو بصیر نقل شده که امام صادق ع فرمود: چه

کسی شعر ابو هریره را برای ما می خواند؟ گفتم: فدایت شوم او شراب می نوشید فرمود خداوند او را رحمت کند اگر دشمنی با امام علی ع نباشد گناهی نیست خداوند او را می آمرزد. در خلاصه ابو هریره بزاز آمده عقیقی گفت: امام صادق ع برایش طلب رحمت کرد به ایشان گفته شد که او شراب می نوشید فرمود: آیا برای خداوند سخت که دوستدار علی ع را با وجود آنکه شراب می نوشیده بیامرزد. پس احتمال دارد که او همان عجلی باشد و منظور از همه این اسم ها یک نفر باشد. - : اقول و قد راحوا به یحملونه

علی کاهل من حاملیه و عاتق

ا تدرون ما ذا تحملون الی الثری

ثبیرا ثوی من رأس علیاء شاهق

ایا صادق بن الصادقین الیه

بآبائک الاطهار حلفه صادق

لحقا بکم ذو العرش اقسم فی الوری

فقال تعالی اللّٰه رب المشارق

نجوم هی اثنا عشره کن سبقا

الی اللّٰه فی علم من اللّٰه سابق - . مقتضب الاثر: ۵۴ ، ابن شهر آشوب در مناقب۳ : ۳۹۸ آن را آورده و سید امین در اعیان ۷ : ۲۶۱ از آن دو نقل کرده است. -

**[ترجمه]

باب ۱۱ أحوال أصحابه و أهل زمانه صلوات الله علیه و ما جری بینه و بینهم

الأخبار

«۱»

ج، [الإحتجاج] سَعِیدُ بْنُ أَبِی الْخَصِیبِ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَ ابْنُ أَبِی لَیْلَی الْمَدِینَهَ فَبَیْنَا نَحْنُ فِی مَسْجِدِ الرَّسُولِ صلی الله علیه و آله إِذْ دَخَلَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَقُمْنَا إِلَیْهِ فَسَأَلَنِی عَنْ نَفْسِی وَ أَهْلِی ثُمَّ قَالَ مَنْ هَذَا مَعَکَ فَقُلْتُ ابْنُ أَبِی لَیْلَی قَاضِی الْمُسْلِمِینَ فَقَالَ نَعَمْ ثُمَّ قَالَ لَهُ تَأْخُذُ مَالَ هَذَا فَتُعْطِیهِ هَذَا وَ تُفَرِّقُ بَیْنَ الْمَرْءِ وَ زَوْجِهِ لَا تَخَافُ فِی هَذَا أَحَداً قَالَ نَعَمْ قَالَ بِأَیِّ شَیْ ءٍ تَقْضِی قَالَ بِمَا بَلَغَنِی عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَنْ أَبِی بَکْرٍ وَ عُمَرَ قَالَ فَبَلَغَکَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ

أَقْضَاكُمْ عَلِیٌّ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَکَیْفَ تَقْضِی بِغَیْرِ قَضَاءِ عَلِیٍّ علیه السلام وَ قَدْ بَلَغَکَ هَذَا قَالَ فَاصْفَرَّ وَجْهُ ابْنِ أَبِی لَیْلَی ثُمَّ قَالَ الْتَمِسْ زَمِیلًا لِنَفْسِکَ وَ اللَّهِ لَا أُکَلِّمُکَ مِنْ رَأْسِی کَلِمَهً أَبَداً(۱).

**[ترجمه]احتجاج: سعید بن الخصیب گفت: من و ابن ابی لیلی وارد مدینه شدیم در مسجد پیغمبر صلّی اللَّه علیه و آله و سلم بودیم که امام صادق علیه السّلام وارد شد ما به احترام ایشان از جا برخاستیم از حال من و خانواده ام پرسید بعد فرمود: این کیست با تو؟ گفتم: این ابی لیلی قاضی مسلمانان. فرمود: بسیار خوب رو به او نموده فرمود: مال این را میگیری و به آن دیگری میدهی بین زن و شوهر جدایی می افکنی و از کسی هم باکی نداری؟! گفت: بله. فرمود: بر اساس چه چیزی قضاوت میکنی؟ گفت: بر اساس آنچه از پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله و سلم و ابو بکر و عمر بمن رسیده است. فرمود: این حدیث را از پیغمبر شنیده ای که فرموده است بهترین داوران شما علی است. گفت بله. فرمود: با شنیدن این حدیث چطور بر اساس قضاوت کسی غیر از علی ع قضاوت میکنی؟

رنگ صورت ابن ابی لیلی زرد شد امام علیه السّلام بمن فرمود: برای خود همسفر دیگری انتخاب کن که بخدا سوگند دیگر یک کلمه با تو صحبت نخواهم کرد - . احتجاج: ۱۹۳ - .

**[ترجمه]

«۲»

ج، [الإحتجاج] الْکُلَیْنِیُّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ یَعْقُوبَ قَالَ وَرَدَ التَّوْقِیعُ عَلَی یَدِ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ الْعَمْرِیِّ: وَ أَمَّا أَبُو الْخَطَّابِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِی زَیْنَبَ الْأَجْدَعُ مَلْعُونٌ وَ أَصْحَابُهُ مَلْعُونُونَ فَلَا تُجَالِسْ أَهْلَ مَقَالَتِهِمْ فَإِنِّی مِنْهُمْ بَرِیءٌ وَ آبَائِی مِنْهُمْ بُرَآءُ الْخَبَرَ(۲).

**[ترجمه]احتجاج: کلینی از اسحاق بن یعقوب نقل میکند که بوسیله محمّد بن عثمان عمری توقیعی از ناحیه مقدسه امام زمان باین مضمون آمد: اما راجع به ابو الخطاب محمّد بن زینبه اجدع او مردی ملعون است و پیروان او نیز همه ملعون هستند مبادا با هم عقیده های او بنشینی من از آنها بیزارم و پدرانم نیز از آنها بیزار بوده اند - . همان: ۲۶۳ - ۲۶۴ - .

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ إِذَا سَرَّکَ أَنْ تَنْظُرَ إِلَی خِیَارٍ فِی الدُّنْیَا خِیَارٍ فِی الْآخِرَهِ فَانْظُرْ إِلَی

۱- ۱. الاحتجاج ص ۱۹۳.

٢- ٢. نفس المصدر ص ٢٦٣- ٢٦٤.

هَذَا الشَّيْخِ يَعْنِی عِيسَی بْنَ أَبِی مَنْصُورٍ(۱).

**[ترجمه]قرب الإسناد: امام صادق ع فرمود: اگر نگریستن به بهترین ها در این دنیا و در آخرت تو را شاد می کند پس به این شیخ یعنی عیسی بن ابی منصور نگاه کن - . قرب الإسناد: ۱۲ - .

**[ترجمه]

«۴»

ختص، [الإختصاص] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ عِيسَی عَنْ مُوسَی بْنِ طَلْحَةَ عَنْ بَعْضِ الْكُوفِيِّينَ رَفَعَهُ قَالَ: كُنْتُ بِمِنًی إِذْ أَقْبَلَ عِمْرَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْقُمِّيُّ وَ مَعَهُ مَضَارِبُ لِلرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ فِيهَا كُنُفٌ وَ ضَرَبَهَا فِی مِضْرَبِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ أَقْبَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ مَعَهُ نِسَاؤُهُ فَقَالَ مِمَّا هَذَا فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذِهِ مَضَارِبُ ضَرَبَهَا لَكَ عِمْرَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْقُمِّيُّ قَالَ فَنَزَلَ بِهَا ثُمَّ قَالَ يَا غُلَامُ- عِمْرَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ فَأَقْبَلَ فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذِهِ الْمَضَارِبُ الَّتِی أَمَرْتَنِی أَنْ أَعْمَلَهَا لَكَ فَقَالَ بِكَمِ ارْتَفَعَتْ فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ الْكَرَابِيسَ مِنْ صَنْعَتِی وَ عَمِلْتُهَا لَكَ فَأَنَا أُحِبُّ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَنْ تَقْبَلَهَا مِنِّی هَدِيَّةً وَ قَدْ رَدَدْتُ الْمَالَ الَّذِی أَعْطَيْتَنِيهِ قَالَ فَقَبَضَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَلَی يَدِهِ ثُمَّ قَالَ أَسْأَلُ اللَّهَ تَعَالَی أَنْ يُصَلِّيَ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ يُظِلَّكَ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: موسی بن طلحه از مردی کوفی نقل کرد که گفت: در منی بودم عمران بن عبد اللّه قمی آمد چند خیمه از خیمه های مردانه و زنانه آورد که در آنها پرده داشت. آن خیمه را در محل مخصوص خیمه های حضرت صادق بزمین کوبید. چیزی نگذشت که حضرت صادق با خانواده خود آمد فرمود: اینها از کجاست؟ گفتم: فدایت شوم این خیمه را عمران بن عبد اللّه قمی برای شما زده امام علیه السّلام در آن خیمه فرود آمد بغلام خود فرمود: عمران بن عبد اللّه را بیاور. عمران آمد. گفت: آقا فدایت شوم این همان خیمه هایی است که دستور دادی درست کنم. فرمود: چقدر شد؟ عرضکرد آقا کرباسهای آن را خودم بافته ام و با دست خود اینها را ترتیب داده ام دوست دارم از من بعنوان هدیه بپذیری آن پولی که بمن داده بودید رد کردم. امام علیه السّلام دست او را گرفت آنگاه فرمود. : از خداوند متعال می خواهم بر محمد و خاندان محمد درود فرستد و در روزی که سایه ای جز سایه خود او نیست تو را در سایه سار رحمت خویش قرار دهد. - . اختصاص: ۶۹-۶۸ -

**[ترجمه]

«۵»

كش، [رجال الكشی] ابْنُ قُولَوَيْهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَی: مِثْلَهُ (۳)

**[ترجمه]رجال کشی: مانند آن را روایت کرده است - . رجال کشی: ۲۱۳ - .

**[ترجمه]

بیان

الكنف بالضم جمع الكنيف.

**[ترجمه]الكنف با ضمه جمع الكنيف است.

**[ترجمه]

«۶»

ختص، [الإختصاص] ابْنُ قُولَوَيْهِ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَمْزَةَ بْنِ عِمْرَانَ الْقُمِّيِّ عَنْ حَمَّادٍ النَّابِ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِمِنًى وَ نَحْنُ جَمَاعَةٌ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ عِمْرَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْقُمِّيُّ فَسَأَلَهُ وَ بَرَّهُ وَ بَشَّهُ (۴) فَلَمَّا أَنْ قَامَ قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَنْ هَذَا الَّذِی بَرَرْتَهُ هَذَا الْبِرَّ فَقَالَ هَذَا مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ النُّجَبَاءِ مَا أَرَادَ بِهِمْ جَبَّارٌ مِنَ الْجَبَابِرَهِ إِلَّا قَصَمَهُ اللَّهُ (۵).

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۱۲.

۲- ۲. الاختصاص ص ۶۸- ۶۹.

۳- ۳. رجال الكشّیّ ص ۲۱۳.

۴- ۴. بشه: أی ابتش به بأن سر و فرح به و اقبل علیه بطلاقه وجه.

۵- ۵. الاختصاص ص ۶۹ و أخرجه الكشّیّ فی رجاله ص ۲۱۴.

**[ترجمه]اختصاص: از حماد النـاب نقل کرده که: گروهی از ما در منی نزد امام صادق ع بودیم که عمران بن عبد الله قمی وارد شد امام حالش را پرسید و با خوش رویی از وی استقبال کرد به محض اینکه برخاست به امام گفتم شخصی که تا این حد به او نیکی کردید که بود؟ او از خانواده ایست نجیب که هر یک از ستمگران روزگار قصد سوئی نسبت به آنها نمودند خدا آنها را نابود کرد - . اختصاص: ۶۹، کشی در رجال خود: ۲۱۴ آن را آورده است - .

**[ترجمه]

«۷»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَمْزَةَ عَنْ مَرْزُبَانَ بْنِ عِمْرَانَ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: دَخَلَ عِمْرَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَقَرَّبَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ كَيْفَ أَنْتَ وَ كَيْفَ وُلْدُكَ وَ كَيْفَ أَهْلُكَ وَ كَيْفَ بَنُو عَمِّكَ وَ كَيْفَ أَهْلُ بَيْتِكِ ثُمَّ حَدَّثَهُ مَلِيّاً فَلَمَّا خَرَجَ قِيلَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَنْ هَذَا قَالَ نَجِيبُ قَوْمٍ نُجَبَاءَ مَا نَصَبَ لَهُمْ جَبَّارٌ إِلَّا قَصَمَهُ اللَّهُ (۱).

**[ترجمه]از ابان بن عثمان نقل شده: عمران بن عبد الله نزد امام صادق ع آمد امام او را نزدیک خود نشاند و فرمود: فرزندان و خانواده ات چطور هستند؟ بسر عموها و اهل بیتت چطورند؟ سپس مدت زمان طولانی با وی سخن گفت وقتی رفت به امام گفته شد او که بود؟ فرمود: کریمی از قوم کریمان که هر ستمگری به آن ها ظلم نمود خداوند او را نابود کرد - . اختصاص: ۶۹ - .

**[ترجمه]

«۸»

ب، [قرب الإسناد] ابْنُ سَعْدٍ عَنِ الْأَزْدِيِّ قَالَ: خَرَجْنَا مِنَ الْمَدِينَهِ نُرِيدُ مَنْزِلَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ فَلَحِقَنَا أَبُو بَصِيرٍ خَارِجاً مِنْ زُقَاقٍ مِنْ أَزِقَّهِ الْمَدِينَهِ وَ هُوَ جُنُبٌ وَ نَحْنُ لَا عِلْمَ لَنَا حَتَّى دَخَلْنَا عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى أَبِی بَصِيرٍ فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا بَصِيرٍ أَ مَا تَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِی لِلْجُنُبِ أَنْ يَدْخُلَ بُيُوتَ الْأَنْبِيَاءِ فَرَجَعَ أَبُو بَصِيرٍ وَ دَخَلْنَا(۲).

**[ترجمه]قرب الإسناد: از ازدی نقل کرده که از مدینه خارج شدیم قصد داشتیم به خانه امام صادق ع برویم در یکی از کوچه های مدینه ابوبصیر را دیدیم که جنب بود ولی ما از این موضوع خبر نداشتیم تا اینکه نزد امام صادق ع رفتیم به ایشان سلام کردیم امام سرش را به سمت ابو بصیر بلند کرد و فرمود ای ابو بصیر مگر نمی دانی که شایسته نیست جنب به منزل پیامبران وارد شود پس ابو بصیر بازگشت و ما داخل شدیم - . قرب الإسناد: ۶۹ - .

**[ترجمه]

«۹»

یر، [بصائر الدرجات] أَبُو طَالِبٍ عَنِ الْأَزْدِيِّ: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: از ازدی مانند آن را روایت کرده است - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۵ باب ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۱۰»

ب، [قرب الإسناد] السِّنْدِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِیکَ لَهُ ثُمَّ قُلْتُ لَهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کَانَ حُجَّةَ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ ثُمَّ کَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ کَانَ حُجَّةَ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ فَقَالَ رَحِمَکَ اللَّهُ ثُمَّ کَانَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ کَانَ حُجَّةَ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ قَالَ رَحِمَکَ اللَّهُ ثُمَّ کَانَ الْحُسَیْنُ بْنُ عَلِیٍّ علیه السلام وَ کَانَ حُجَّةَ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ فَقَالَ رَحِمَکَ اللَّهُ ثُمَّ کَانَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ علیهما السلام وَ کَانَ حُجَّةَ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ وَ کَانَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ وَ کَانَ حُجَّةَ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ وَ أَنْتَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ فَقَالَ رَحِمَکَ اللَّهُ (۴).

**[ترجمه]قرب الإسناد: صفوان جمال گفت: به امام صادق ع عرض کردم شهادت می دهم که خدایی جز خدای یکتا وجود ندارد و شریکی برای او نیست سپس گفتم شهادت می دهم که محمد ص فرستاده خدا و حجت او بر خلق اوست سپس امیر المؤمنین صلی الله علیه که حجت خدا بر خلق اوست. فرمود: خدا تو را رحمت کند. بعد حسن بن علی صلی الله علیه که حجت خدا بر خلق او بود، فرمود: خدا تو را رحمت کند. بعد حسین بن علی ع که حجت خدا بر خلق او بود فرمود: خدا تو را رحمت کند. بعد علی بن حسین ع که حجت خدا بر خلق او بود و بعد محمد بن علی ع که حجت خدا بر خلق او بود و شما که حجت خدا بر خلق او هستید فرمود: خدا تو را رحمت کند - . قرب الإسناد: ۴۲ - .

**[ترجمه]

«۱۱»

ب، [قرب الإسناد] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ عِیسَی شَلَقَانَ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ أَبَا الْخَطَّابِ مِمَّنْ أُعِیرَ الْإِیمَانَ ثُمَّ سَلَبَهُ اللَّهُ

۱- ۱. نفس المصدر ص ۶۹.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۳۰.

۳- ۳. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۵.

۴- ۴. قرب الإسناد ص ۴۲.

الْخَبَرَ(۱).

**[ترجمه]قرب الإسناد: امام موسی بن جعفر ع فرمود: ابو الخطاب از کسانی بود که ایمان را ننگ و عار می دانست سپس خداوند ایمان را از او گرفت - . همان: ۱۹۳ که در آیا خبر به طور کامل آمده است. - .

**[ترجمه]

«۱۲»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْمُظَفَّرِ بْنِ أَحْمَدَ الْبَلْخِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّامٍ الْإِسْکَافِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مَابُنْدَادَ بْنِ مَنْصُورٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الْخَزَّازِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِی حَفْصَهَ قَالَ: لَمَّا هَلَکَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ الْبَاقِرُ علیهما السلام قُلْتُ لِأَصْحَابِی انْتَظِرُونِی حَتَّی أَدْخُلَ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَأُعَزِّیَهُ بِهِ فَدَخَلْتُ عَلَیْهِ فَعَزَّیْتُهُ ثُمَّ قُلْتُ- إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَیْهِ راجِعُونَ ذَهَبَ وَ اللَّهِ مَنْ کَانَ یَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَلَا یُسْأَلُ عَنْ مَنْ بَیْنَهُ وَ بَیْنَ رَسُولِ اللَّهِ- لَا وَ اللَّهِ لَا یُرَی مِثْلُهُ أَبَداً قَالَ فَسَکَتَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سَاعَهً ثُمَّ قَالَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَی إِنَّ مِنْ عِبَادِی مَنْ یَتَصَدَّقُ بِشِقِّ تَمْرَهٍ فَأُرَبِّیهَا لَهُ کَمَا یُرَبِّی أَحَدُکُمْ فَلُوَّهُ حَتَّی أَجْعَلَهَا لَهُ مِثْلَ جَبَلِ أُحُدٍ فَخَرَجْتُ إِلَی أَصْحَابِی فَقُلْتُ مَا رَأَیْتُ أَعْجَبَ مِنْ هَذَا کُنَّا نَسْتَعْظِمُ قَوْلَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِلَا وَاسِطَهٍ فَقَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ اللَّهُ تَعَالَی بِلَا وَاسِطَهٍ(۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: سالم بن ابی حفصه گفت: وقتی امام محمد باقر ع به شهادت رسید به یارانم منتظر بمانید تا نزد امام صادق ع بروم و به ایشان تسلیت بگویم نزد ایشان رفتم و تسلیت عرض کردم سپس گفتم إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَیْهِ راجِعُونَ به خدا قسم رفت آنکه می گفت رسول خدا فرمود و دیگر از واسطه بین او و رسول خدا سؤال نمی شد نه به خدا قسم دیگر هرگز مثل او دیده نخواهد شد امام ساعتی سکوت کرد سپس فرمود: خداوند متعال فرمود: از میان بندگان من هر کس نصف خرما صدقه بدهد آن را چنان بزرگ میکنم که شما یک کره اسب را پرورش میدهید، همان صدقه را آن قدر بزرگ میکنم تا باندازه ی کوه احد شود. نزد اصحاب خود رفتم و گفتم شگفت انگیزتر از جریان امروز ندیده ام، ما امام باقر ع را که بدون واسطه میگفت پیغمبر فرموده است، بسیار بزرگ میشمردیم، در حالی که امام صادق ع امروز سخن خداوند را بدون واسطه نقل فرمود - . امالی طوسی: ۷۸ - .

**[ترجمه]

«۱۳»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی أَبُو عَمْرٍو عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یَحْیَی قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عِنَانٍ یَقُولُ: مَا رَأَیْتُ فِی جُعْفِیٍّ أَفْضَلَ مِنْ مَسْعُودِ بْنِ سَعْدٍ وَ هُوَ أَبُو سَعْدٍ الْجُعْفِیُ (۳).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی: احمد بن یحیی گفت که از ابو عنان شنیدم می گفت: در جعفی بهتر از مسعود بن سعد ندیدم و او ابو سعد جعفی است - . همان: ۱۷۱ - .

**[ترجمه]

«۱۴»

ع، [علل الشرائع] ابْنُ إِدْرِيسَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْهَيْثَمِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ صَبِيحٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَدَّعِی عَلَى الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ دَيْناً عَلَيْهِ قَالَ فَقَالَ ذَهَبَ بِحَقِّی فَقَالَ ذَهَبَ بِحَقِّكَ الَّذِی قَتَلَهُ ثُمَّ قَالَ لِلْوَلِيدِ قُمْ إِلَى الرَّجُلِ فَاقْضِهِ مِنْ حَقِّهِ فَإِنِّی أُرِيدُ أَنْ أُبَرِّدَ عَلَيْهِ جِلْدَهُ وَ إِنْ كَانَ بَارِداً(۴).

۱- ۱. نفس المصدر ص ۱۹۳ و فيه تمام الخبر.

۲- ۲. أمالی الطوسیّ ص ۷۸.

۳- ۳. نفس المصدر ص ۱۷۱.

۴- ۴. علل الشرائع ص ۵۲۸.

**[ترجمه]علل الشرايع: وليد بن صبيح گفت: مردى آمد خدمت حضرت صادق ادعا كرد من از معلى بن خنيس طلبكارم گفت حق مرا از بين برده امام فرمود: حق تو را كسى از بين برد كه او را كشت. سپس بوليد فرمود: حركت كن حق او را بده من مايلم پيكر معلى را خنك گردانم گرچه پيكر او خنك و آسوده هست - . علل الشرايع: ۵۲۸ - .

**[ترجمه]

«۱۵»

كا، [الكافى] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ: مِثْلَهُ (۱).

**[ترجمه]كافى: از ابن ابى عمير مانند آن را روايت كرده است - . كافى ۵ : ۹۴ - .

**[ترجمه]

«۱۶»

مع، [معانى الأخبار] أَبِي عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ سَهْلٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ زِيَادٍ الْقَنْدِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ ذَرِيحٍ الْمُحَارِبِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي فِي كِتَابِهِ بِأَمْرٍ فَأُحِبُّ أَنْ أَعْلَمَهُ قَالَ وَ مَا ذَاكَ قُلْتُ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ (۲) قَالَ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ لِقَاءُ الْإِمَامِ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ تِلْكَ الْمَنَاسِكُ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سِنَانٍ فَأَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ قَالَ أَخْذُ الشَّارِبِ وَ قَصُّ الْأَظْفَارِ وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَإِنَّ ذَرِيحاً الْمُحَارِبِيَّ حَدَّثَنِي عَنْكَ أَنَّكَ قُلْتَ لَهُ- ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ لِقَاءُ الْإِمَامِ- وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ تِلْكَ الْمَنَاسِكُ فَقَالَ صَدَقَ ذَرِيحٌ وَ صَدَقْتَ إِنَّ لِلْقُرْآنِ ظَاهِراً وَ بَاطِناً وَ مَنْ يَحْتَمِلُ مَا يَحْتَمِلُ ذَرِيحٌ (۳).

**[ترجمه]معانى الأخبار: ذريح محاربى گفت كه به امام صادق ع عرض كردم خداوند در كتابش به من دستورى داده كه دوست دارم از آن آگاه باشم امام فرمود: كدام آيه؟ گفتم سخن خداوند عز و جل كه مى فرمايد: «ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ» - . حج / ۲۹ - {سپس بايد آلودگى خود را بزدايند و به نذرهاى خود وفا كنند} فرمود:

« ليقضوا تفتهم » ديدار امام است و « ليوفوا نذورهم » همان مناسك و دستورات حج است. عبد الله بن سنان گفت نزد امام صادق ع رفتم و عرض كردم خدا مرا فدايت كند منظور از اين سخن خداوند عزو جل «ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ» چيست فرمود: كوتاه كردن شارب و گرفتن ناخن ها و چيزهاى شبيه به اين گفتم فدايت شوم ذريح محاربى از شما نقل كرد كه فرموديد« ليقضوا تفتهم » ديدار امام است و« ليوفوا نذورهم » همان مناسك فرمود: ذريح درست گفته تو نيز درست گفتى زيرا قرآن ظاهر و باطنى دارد و چه كسى مى تواند آنچه را ذريح تحمل مى كند تحمل كند - . معانى الأخبار: ۳۴۰ - .

**[ترجمه]

«۱۷»

مع، [معانی الأخبار] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قِیلَ لَهُ إِنَّ أَبَا الْخَطَّابِ یَذْکُرُ عَنْکَ أَنَّکَ قُلْتَ لَهُ إِذَا عَرَفْتَ الْحَقَّ فَاعْمَلْ مَا شِئْتَ فَقَالَ لَعَنَ اللَّهُ أَبَا الْخَطَّابِ وَ اللَّهِ مَا قُلْتُ لَهُ هَکَذَا(۴).

**[ترجمه]معانی الاخبار: یکی از اصحاب از امام جعفر صادق ع نقل کرد که شخصی باو گفت: ابو الخطاب میگوید: شما باو فرموده اید: وقتی بحق رسیدی هر کار میخواهی بکن فرمود: خدا لعنت کند ابو الخطاب را بخدا قسم من چنین چیزی به او نگفته ام - . همان: ۳۸۸ - .

**[ترجمه]

«۱۸»

ک، [إکمال الدین] الْهَمْدَانِیُّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنِ الْیَقْطِینِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْهَمْدَانِیِّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَخْبِرْنِی عَنْ زُرَارَهَ هَلْ کَانَ یَعْرِفُ حَقَّ أَبِیکَ علیه السلام فَقَالَ نَعَمْ فَقُلْتُ لَهُ فَلِمَ بَعَثَ ابْنَهُ عُبَیْداً لِیَتَعَرَّفَ الْخَبَرَ إِلَی مَنْ أَوْصَی الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَقَالَ إِنَّ زُرَارَهَ کَانَ یَعْرِفُ أَمْرَ أَبِی علیه السلام وَ نَصَّ أَبِیهِ عَلَیْهِ وَ إِنَّمَا بَعَثَ ابْنَهُ لِیَعْرِفَ مِنْ أَبِی علیه السلام هَلْ یَجُوزُ

۱- ۱. الکافی ج ۵ ص ۹۴.

۲- ۲. سوره الحجّ الآیه: ۲۹.

۳- ۳. معانی الأخبار ص ۳۴۰.

۴- ۴. نفس المصدر ص ۳۸۸ بزیاده فی آخره.

أَنْ يَرْفَعَ التَّقِيَّهَ فِی إِظْهَارِ أَمْرِهِ وَ نَصِّ أَبِیهِ عَلَیْهِ وَ أَنَّهُ لَمَّا أَبْطَأَ عَنْهُ ابْنُهُ طُولِبَ بِإِظْهَارِ قَوْلِهِ فِی أَبِی علیه السلام فَلَمْ یُحِبَّ أَنْ یُقْدِمَ عَلَی ذَلِکَ دُونَ أَمْرِهِ فَرَفَعَ الْمُصْحَفَ وَ قَالَ اللَّهُمَّ إِنَّ إِمَامِی مَنْ أَثْبَتَ هَذَا الْمُصْحَفُ إِمَامَتَهُ مِنْ وُلْدِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام (۱).

**[ترجمه]کمال الدین: محمّد همدانی گفت: به امام رضا علیه السّلام عرض کردم آقا آیا زراره بمقام پدرت موسی بن جعفر آگاه بود فرمود: بلی. عرضکردم پس چرا پسر خود را فرستاد تا جستجو کند ببیند امام بعد از حضرت صادق کیست؟ فرمود: زراره عارف بمقام پدرم بود و میدانست که پدرش حضرت صادق او را امام قرار داده پسر خود را فرستاد تا از پدرم موسی بن جعفر جویا شود و بفهمد که آیا می شود تقیه را کنار گذاشته و آشکارا مردم را دعوت بامامت ایشان نمود. چون پسرش دیر کرد مردم سخت گرفتند که بگوید امام کیست نخواست قبل از اینکه دستور پدرم باو برسد اقدام بکاری بکند بهمین جهت قرآن را برداشت و گفت: امام من کسی است که این قرآن او را از میان فرزندان حضرت صادق علیه السّلام تعیین کند. - . کمال الدین و تمام النعمه ۱ : ۱۶۵ ، -

**[ترجمه]

«۱۹»

ک، [إکمال الدین] أَبِی عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ زُرَارَهَ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: لَمَّا بَعَثَ زُرَارَهُ عُبَیْداً ابْنَهُ إِلَی الْمَدِینَهِ لِیَسْأَلَ عَنِ الْخَبَرِ بَعْدَ مُضِیِّ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمَّا اشْتَدَّ بِهِ الْأَمْرُ أَخَذَ الْمُصْحَفَ وَ قَالَ مَنْ أَثْبَتَ إِمَامَتَهُ هَذَا الْمُصْحَفُ فَهُوَ إِمَامِی.

قال الصدوق رحمه الله هذا الخبر لا یوجب أنه لم یعرف علی أن راوی هذا الخبر أحمد بن هلال و هو مجروح عند مشایخنا رضی الله عنهم (۲).

حدثنا شیخنا محمد بن الحسن بن أحمد بن الولید رضی الله عنه قال سمعت سعد بن عبد الله یقول: ما رأینا و لا سمعنا بمتشیع رجع عن التشیع إلی النصب إلا أحمد بن هلال.

و کانوا یقولون إن ما تفرد بروایته أحمد بن هلال فلا یجوز استعماله (۳).

**[ترجمه]کمال الدین: وقتی بعد از شهادت امام صادق ع زراره پسرش عبید را فرستاد تا از امام موسی بن جعفر جویای خبر شود مردم به وی سخت گرفتند تا بفهمند امام بعدی کیست به همین خاطر گفت: امام من کسی است که این قرآن او را از میان فرزندان حضرت صادق علیه السّلام تعیین کند.

صدوق رحمه اللّه علیه میگوید: این خبر دلیل بر این نیست که زراره امام خود را نمی شناخته زیرا راوی این خبر احمد بن هلال است که علمای شیعه او را در صداقت و درستی قبول ندارند - . کمال الدین و تمام النعمه ج ۱ ص ۱۶۵. - .

احمد بن ولید گفت: از سعد بن عبد اللّٰه شنیدم میگفت: نشنیده بودیم که یک شیعه بر گردد و ناصبی و دشمن آل رسول شود جز احمد بن هلال.

علمای حدیث میگفتند هر روایتی را که احمد بن هلال تنها نقل کند مورد عمل قرار نمی گیرد -. همان ۱ : ۱۶۶ -.

**[ترجمه]

«۲۰»

ک، [إکمال الدین] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ مَرْوَكِ بْنِ عُبَیْدٍ عَنْ دُرُسْتَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام قَالَ: ذُكِرَ بَیْنَ یَدَیْهِ زُرَارَهُ بْنُ أَعْیَنَ فَقَالَ وَ اللَّهِ إِنِّی سَأَسْتَوْهِبُهُ مِنْ رَبِّی یَوْمَ الْقِیَامَهِ فَیَهَبُهُ لِی وَیْحَكَ إِنَّ زُرَارَهَ بْنَ أَعْیَنَ أَبْغَضَ عَدُوَّنَا فِی اللَّهِ وَ أَحَبَّ وَلِیَّنَا فِی اللَّهِ (۴).

**[ترجمه]کمال الدین: از درست نقل میکند که در خدمت موسی بن جعفر علیه السّلام سخن از زراره شد فرمود: من از خدا در خواست میکنم او را بمن ببخشد و خواهد بخشید چه میگویی زراره بن اعین کسی است که در راه خدا با دشمن ما دشمن و با دوست ما دوست بود -. کمال الدین و تمام النعمه ۱ : ۱۶۶ -.

**[ترجمه]

«۲۱»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ قَالَ: وَجَّهَ زُرَارَهُ ابْنَهُ عُبَیْداً إِلَی الْمَدِینَهِ یَسْتَخْبِرُ لَهُ خَبَرَ أَبِی الْحَسَنِ وَ عَبْدِ اللَّهِ فَمَاتَ قَبْلَ أَنْ یَرْجِعَ إِلَیْهِ ابْنُهُ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِی عُمَیْرٍ حَدَّثَنِی مُحَمَّدُ بْنُ حَكِیمٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ الْأَوَّلِ فَذَكَرْتُ لَهُ زُرَارَهَ وَ تَوْجِیهَ ابْنِهِ عُبَیْداً إِلَی الْمَدِینَهِ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ إِنِّی لَأَرْجُو أَنْ یَكُونَ زُرَارَهُ مِمَّنْ قَالَ اللَّهُ- وَ مَنْ یَخْرُجْ مِنْ بَیْتِهِ مُهاجِراً إِلَی اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ یُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ

۱- ۱. کمال الدین و تمام النعمه ج ۱ ص ۱۶۵.

۲- ۲. کمال الدین و تمام النعمه ج ۱ ص ۱۶۵.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۱ ص ۱۶۶.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۱ ص ۱۶۶.

وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابن ابی عمیر میگوید: زراره پسر خود را بمدینه فرستاد تا جویای حال امام شود قبل از اینکه پسرش برگردد از دنیا رفت. محمد بن حکم گفت: بامام جریان زراره را عرض کردم حضرت ابو الحسن فرمود: امید است زراره از اشخاصی باشد که مشمول این آیه هستند «وَ مَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهاجِراً إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ» - . نساء / ۱۰۰ و حدیث در تفسیر عیاشی ۱ : ۲۷۰ میباشد، طبرسی نیز در مجمع ۳ : ۱۰۰ آن را آورده است - {و هر کس [به قصد] مهاجرت در راه خدا و پیامبر او، از خانه اش به درآید، سپس مرگش دررسد، پاداش او قطعاً بر خداست}.

**[ترجمه]

«۲۲»

ختص، [الإختصاص] أَبُو غَالِبٍ الزُّرَارِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ الْكُوفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فَضْلِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ عَمْرٍو الْجُعْفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُعْفِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَ عَمِّي الْحُصَيْنُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ فَأَدْنَاهُ وَ قَالَ مَنْ هَذَا مَعَكَ قَالَ ابْنُ أَخِي إِسْمَاعِيلَ فَقَالَ رَحِمَ اللَّهُ إِسْمَاعِيلَ وَ تَجَاوَزَ عَنْهُ سَيِّئَ عَمَلِهِ كَيْفَ خَلَّفْتُمُوهُ قَالَ بِخَيْرٍ مَا أَبْقَى اللَّهُ لَنَا مَوَدَّتَكُمْ فَقَالَ يَا حُصَيْنُ لَا تَسْتَصْغِرُوا مَوَدَّتَنَا فَإِنَّهَا مِنَ الْبَاقِيَاتِ الصَّالِحَاتِ قَالَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا اسْتَصْغَرْتُهَا وَ لَكِنْ أَحْمَدُ اللَّهَ عَلَيْهَا(۲).

**[ترجمه]اختصاص: محمّد بن اسماعیل بن عبد الرحمن جعفی گفت: من و عمویم حصین ابن عبد الرحمن خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدیم امام عمویم را بسیار گرامی داشت پرسید این کیست که همراه توست. گفت: پسر برادر من است پسر اسماعیل. فرمود: خدا اسماعیل را رحمت کند و از گناه او بگذرد حالش چطور بود گفت: بسیار خوب است تا وقتی خداوند نعمت ارادت بشما خاندان را از ما نگیرد. فقال (یا حصین لا تستصغروا مودتنا فإنها من الباقیات الصالحات) حصین مباد دوستی ما را سبک بشماری دوستی ما از باقیات الصالحات است. عرض کرد: آقا من دوستی شما را کوچک نمی شمارم بلکه از خدا به خاطر این نعمت سپاسگزارم - . اختصاص: ۸۵ - .

**[ترجمه]

«۲۳»

ك، [إكمال الدين] أَبِي وَ ابْنُ الْوَلِيدِ مَعاً عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ وَ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ مَعاً عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: أَرْبَعَةٌ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ أَحْيَاءً وَ أَمْوَاتاً بُرَيْدٌ الْعِجْلِيُّ وَ زُرَارَةُ بْنُ أَعْيَنَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ وَ الْأَحْوَلُ أَحَبُّ النَّاسِ أَحْيَاءً وَ أَمْوَاتاً(۳).

**[ترجمه]کمال الدین: فضل بن عبد الملک از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: چهار نفرند که مرده و زنده ی آنها را از همه مردم بیشتر دوست دارم. برید عجلی و زراره بن اعین و محمّد بن مسلم و احول. این چهار نفر را از همه مردم

بیشتر دوست دارم - . کمال الدین ۱ : ۱۶۶ - .

**[ترجمه]

«۲۴»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْغَضَائِرِیُّ عَنِ الْبَزَوْفَرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَسَدِ بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَنَا أُرِیدُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ وَ هُوَ فِی ضَیْعَهٍ لَهُ فِی یَوْمٍ شَدِیدِ الْحَرِّ وَ الْعَرَقُ یَسِیلُ عَلَی صَدْرِهِ فَابْتَدَأَنِی فَقَالَ نِعْمَ وَ اللَّهِ الَّذِی لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّجُلُ الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ نِعْمَ وَ اللَّهِ الَّذِی لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّجُلُ الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ الْجُعْفِیُّ حَتَّی أَحْصَیْتُ بِضْعاً وَ ثَلَاثِینَ مَرَّهً یَقُولُهَا وَ یُکَرِّرُهَا وَ قَالَ إِنَّمَا هُوَ وَالِدٌ بَعْدَ وَالِدٍ(۴).

ص: ۳۴۰

۱- ۱. سوره النساء، الآیه: ۱۰۰ و الحدیث فی تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۷۰ و أخرجه الطبرسیّ فی المجمع ج ۳ ص ۱۰۰.

۲- ۲. الاختصاص ص ۸۵.

۳- ۳. کمال الدین ج ۱ ص ۱۶۶.

۴- ۴. غیبه الشیخ الطوسیّ ص ۲۲۳.

**[ترجمه]غیبت شیخ طوسی: هشام بن احمر گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم تا از موقعیت و مقام مفضل بن عمر بپرسم امام در باغ خود کار میکرد هوا خیلی گرم بود عرق از سر و صورتش میریخت قبل از اینکه چیزی بگویم فرمود: بخدای یکتا و بی همتا مفضل بن عمر مرد خوبی است آری بخدای یکتا و بی همتا مفضل بن عمر جعفی مرد خوبی است. شمردم این سخن را سی و چند مرتبه تکرار کرد فرمود خانواده آنها خوبند - . غیبت شیخ طوسی: ۲۲۳ - .

**[ترجمه]

«۲۵»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ مُوسَی بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ خَالِدِ بْنِ نَجِیحٍ الْجَوَّازِ(۱) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ خَلْقٌ فَقَنَّعْتُ رَأْسِی وَ جَلَسْتُ فِی نَاحِیَهٍ وَ قُلْتُ فِی نَفْسِی وَیْحَکُمْ مَا أَغْفَلَکُمْ عِنْدَ مَنْ تَکَلَّمُونَ عِنْدَ رَبِّ الْعَالَمِینَ قَالَ فَنَادَانِی وَیْحَکَ یَا خَالِدُ إِنِّی وَ اللَّهِ عَبْدٌ مَخْلُوقٌ لِی رَبٌّ أَعْبُدُهُ إِنْ لَمْ أَعْبُدْهُ وَ اللَّهِ عَذَّبَنِی بِالنَّارِ فَقُلْتُ لَا وَ اللَّهِ لَا أَقُولُ فِیکَ أَبَداً إِلَّا قَوْلَکَ فِی نَفْسِکَ (۲).

**[ترجمه]بصائر: خالد بن نجیح گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم گروهی حضور نزد امام داشتند سر خود را پوشیده گوشه ای نشستم با خود گفتم چقدر این مردم غافل هستند نمیدانند نزد چه کسی صحبت میکنند پیش خدای جهانیان. تا این مطلب بر دلم خطور کرد فریاد زد خالد بخدا قسم من بنده ای مخلوق هستم، خدایی دارم که او را میپرستم بخدا قسم اگر عبادتش نکنم مرا با آتش عذاب خواهد کرد. گفتم نه بخدا دیگر هرگز درباره شما چنین چیزی نخواهم گفت و به همان چه خودتان میفرمایید معتقد می شوم - . بصائر الدرجات ۵ : ۶۵ باب ۱۰ - .

**[ترجمه]

«۲۶»

سن، [المحاسن] الْحَسَنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ یَقْطِینٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَمِیلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ مَاتَ بَیْنَ الْحَرَمَیْنِ بَعَثَهُ اللَّهُ فِی الْآمِنِینَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ أَمَا إِنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ حَجَّاجٍ وَ أَبَا عُبَیْدَهَ مِنْهُمْ (۳).

**[ترجمه]محاسن برقی: امام صادق علیه السّلام فرمود: هر کس بین دو حرم (مکه و مدینه) از دنیا برود خداوند روز قیامت او را آسوده و در امان قرار خواهد داد عبد الرحمن ابن حجاج و ابو عبیده از این اشخاص هستند - . محاسن برقی ۷ : ۹۱ باب ۵ - .

**[ترجمه]

«۲۷»

یر، [بصائر الدرجات] عَلِیُّ بْنُ حَسَّانَ عَنْ مُوسَی بْنِ بَکْرٍ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه

و آله: مِنْ أَهْلِ بَيْتِی اثْنَا عَشَرَ مُحَدَّثاً فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ كَانَ أخو [أَخَا] عَلِيٍّ لِأُمِّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ كَانَ مُحَدَّثاً كَالْمُنْكِرِ لِذَلِكَ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ أَبُو جَعْفَرٍ فَقَالَ أَمَا وَ اللَّهِ إِنَّ ابْنَ أُمِّكَ بَعْدُ قَدْ كَانَ يَعْرِفُ ذَلِكَ قَالَ فَلَمَّا قَالَ ذَلِكَ سَكَتَ الرَّجُلُ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام هِیَ الَّتِی هَلَكَ فِيهَا أَبُو الْخَطَّابِ لَمْ يَدْرِ تَأْوِيلَ الْمُحَدَّثِ وَ النَّبِیِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام محمد باقر از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: از اهل بیت من دوازده تن محدث خواهد بود. عبدالله بن زید که برادر مادری حضرت علی بن حسین علیه السلام بود مثل اینکه انکار کند به حضرت گفت: سبحان الله! محدث بود! حضرت امام باقر علیه السلام پیش آمد و فرمود: به خدا سوگند پسر مادر تو این را می دانست. گوید: وقتی حضرت این سخن را فرمود آن مرد خاموش شد. در این هنگام امام باقر علیه السلام فرمود: این همان دلیلی است که ابو خطاب به سبب آن هلاک شد چرا که تفسیر محدث و پیامبر را نفهمید. - . بصائر الدرجات ۵: ۶۵ باب ۱۰ -

**[ترجمه]

بیان

لا یخفی غرابه هذا الخبر إذ لم ینقل أن أبا الخطاب أدرک الباقر علیه السلام و لو کان أدرکه فلا شک أن هذا المذهب الفاسد إنما ظهر منه فی أواسط زمن الصادق

ص: ۳۴۱

۱- ۱. ورد ضبطه فی رجال ابن داود ص ۱۳۹ بالجیم و النون بیاع الجون و کذلک فی إیضاح الاشتباه ص ۳۵ و فی الکشّیّ فی ترجمه المفضل بن عمر ص ۲۰۹ فی طریق روایه خالد الجوان، و فی النجاشیّ ص ۱۰۹ أیضا الجوان و حکی عن خطّ العلامه فی الخلاصه مضبوطا الجوان.

۲- ۲. بصائر الدرجات ج ۵ باب ۱۰ ص ۶۵.

۳- ۳. المحاسن للبرقی ج ۱ ص ۷۰.

۴- ۴. بصائر الدرجات ج ۷ باب ۵ ص ۹۱.

عليه السلام إلا أن يقال إن أبا جعفر الذی ذكر ثانيا هو الثانی عليه السلام فيكون من كلام علی بن حسان أو يكون غير المعصوم و الله يعلم.

**[ترجمه]غرابت اين روايت پوشيده نيست زيرا اينكه ابو الخطاب امام باقر ع را درك كرده باشد نقل نشده است و اگر هم درك كرده باشد اين مذهب فاسد در اواسط زمان امام صادق ع از جانب وی ظاهر شده مگر اينكه گفته شود ابو جعفری كه بار دوم ذكر شد منظور امام محمد باقر ع است كه در اين صورت روايت سخن علی بن حسان ميباشد كه معصوم نيست و خدا می داند .

**[ترجمه]

«۲۸»

سن، [المحاسن] أَبِی عَنِ النَّضْرِ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ بَدْرِ بْنِ الْوَلِيدِ الْخَثْعَمِیِّ قَالَ: دَخَلَ يَحْيَى بْنُ سَابُورَ عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لِيُوَدِّعَهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَمَا وَ اللَّهِ إِنَّكُمْ لَعَلَى الْحَقِّ وَ إِنَّ مَنْ خَالَفَكُمْ لَعَلَى غَيْرِ الْحَقِّ وَ اللَّهِ مَا أَشُكُّ أَنَّكُمْ فِی الْجَنَّةِ فَإِنِّی لَأَرْجُو أَنْ يُقِرَّ اللَّهُ أَعْيُنَكُمْ إِلَى قَرِيبٍ (۱).

**[ترجمه]محاسن: يحيی بن شاپور خدمت حضرت صادق عليه السّلام رسيد تا با ايشان وداع كند امام عليه السّلام فرمود: بخدا قسم شما بر حق هستيد و مخالفين شما باطلند بخدا سوگند من شك ندارم كه شما اهل بهشتيد و اميدوارم بزودی چشم شما روشن شود - . محاسن ۱ : ۱۴۶ - .

**[ترجمه]

«۲۹»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی رُوِیَ عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ قَالَ: حَمَلْتُ إِلَى أَبِی إِبْرَاهِيمَ عليه السلام إِلَى الْمَدِينَهِ أَمْوَالًا فَقَالَ رُدَّهَا فَادْفَعْهَا إِلَى الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ فَرَدَدْتُهَا إِلَى جُعْفِیٍّ فَحَطَطْتُهَا عَلَى بَابِ الْمُفَضَّلِ (۲).

**[ترجمه]غيبت شيخ طوسی: هشام ابن احمر گفت: مقداری پول خدمت حضرت موسی بن جعفر بمدينه بردم فرمود: بر گردان و به بمفضل بن عمر بده. پول را برگرداندم بجعفی و دادم به مفضل بن عمر - . غيبت شيخ طوسی: ۲۲۴ - .

**[ترجمه]

«۳۰»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسی رُوِیَ عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرٍ قَالَ: كُنْتُ فِی خِدْمَهِ أَبِی الْحَسَنِ عليه السلام فَلَمْ أَكُنْ أَرَى شَيْئاً يَصِلُ إِلَيْهِ إِلَّا مِنْ نَاحِيَهِ الْمُفَضَّلِ وَ لَرُبَّمَا رَأَيْتُ الرَّجُلَ يَجِی ءُ بِالشَّیْ ءِ فَلَا يَقْبَلُهُ مِنْهُ وَ يَقُولُ أَوْصِلْهُ إِلَى الْمُفَضَّلِ (۳).

**[ترجمه]غیبت شیخ طوسی: موسی بن بکر گفت: خدمت حضرت ابو الحسن بودم هر چه پول بایشان تقدیم می شد از طرف مفضل می آمد. بسیاری از اوقات برایش چیزی می آوردند قبول نمیکرد میفرمود: بدهید به مفضل - . همان: ۲۲۴ - .

**[ترجمه]

«۳۱»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْغَضَائِرِیُّ عَنِ الْبَزَوْفَرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ فَضْلٍ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: وَ ذَکَرْنَا حُمْرَانَ بْنَ أَعْیَنَ فَقَالَ لَا یَرْتَدُّ وَ اللَّهِ أَبَداً ثُمَّ أَطْرَقَ هُنَیْهَهً ثُمَّ قَالَ أَجَلْ لَا یَرْتَدُّ وَ اللَّهِ أَبَداً(۴).

**[ترجمه]غیبت شیخ طوسی: زراره گفت: خدمت حضرت باقر صحبت از حمران بن اعین شد فرمود: بخدا قسم او هرگز مرتد نخواهد شد لحظه ای سر بزیر انداخت سپس سربرداشته باز فرمود: آری بخدا قسم هرگز مرتد نمی شود - . همان: ۲۲۳ - .

**[ترجمه]

«۳۲»

غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی: وَ مِنَ الْمَحْمُودِینَ الْمُعَلَّی بْنُ خُنَیْسٍ وَ کَانَ مِنْ قُوَّامِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ وَ إِنَّمَا قَتَلَهُ دَاوُدُ بْنُ عَلِیٍّ بِسَبَبِهِ وَ کَانَ مَحْمُوداً عِنْدَهُ وَ مَضَی عَلَی مِنْهَاجِهِ وَ أَمْرُهُ مَشْهُورٌ فَرُوِیَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ لَمَّا قَتَلَ دَاوُدُ بْنُ عَلِیٍّ الْمُعَلَّی بْنَ خُنَیْسٍ وَ صَلَبَهُ عَظُمَ ذَلِکَ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ اشْتَدَّ عَلَیْهِ وَ قَالَ لَهُ یَا دَاوُدُ عَلَی مَا قَتَلْتَ مَوْلَایَ وَ قَیِّمِی فِی مَالِی وَ عَلَی عِیَالِی وَ اللَّهِ إِنَّهُ لَأَوْجَهُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْکَ فِی حَدِیثٍ طَوِیلٍ

۱- ۱. المحاسن ج ۱ ص ۱۴۶.

۲- ۲. غیبه الشیخ الطوسیّ ص ۲۲۴.

۳- ۳. غیبه الشیخ الطوسیّ ص ۲۲۴.

۴- ۴. نفس المصدر ص ۲۲۳.

وَ فِي خَبَرٍ آخَرَ أَنَّهُ قَالَ أَمَا وَ اللَّهِ لَقَدْ دَخَلَ الْجَنَّةَ.

وَ مِنْهُمْ نَصْرُ بْنُ قَابُوسَ اللَّخْمِيُّ فَرُوِيَ: أَنَّهُ كَانَ وَكِيلًا لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عِشْرِينَ سَنَةً وَ لَمْ يُعْلَمْ أَنَّهُ وَكِيلٌ وَ كَانَ خَيِّراً فَاضِلًا وَ كَانَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَجَّاجِ وَكِيلًا لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ مَاتَ فِي عَصْرِ الرِّضَا عليه السلام عَلَى وَلَايَتِهِ (۱).

أقول: و عد الشيخ في هذا الكتاب من المحمودين حمران بن أعين و المفضل بن عمر و ذكر ما أوردنا من الأخبار.

**[ترجمه]غیبت شیخ طوسی: از کسانی که نزد امام ستوده بودند معلی بن خنیس بود که از عاملان اساسی امام صادق ع بود که داود بن علی وی را به بهانه ای کشت. معلی مورد ستایش امام بود و بر اساس روش ایشان عمل می کرد و کارش معروف بود از ابو بصیر روایت شده که وقتی داود بن علی معلی بن خنیس را به قتل رساند و او به صلیب کشید امام صادق ع بسیار ناراحت شد و این اتفاق برایش خیلی سخت بود امام به داود فرمود: به چه دلیلی غلام و قیم من در امور خانواده و اموالم را کشتی به خدا قسم او نزد خدا از تو موجه تر است و این گفته در حدیثی طولانی است و در روایت دیگر آمده که امام ع فرمود به خدا قسم معلی وارد بهشت شد .

از آن جمله نصر بن قابوس لخمی فروی است که بیست سال وکیل امام صادق ع بود ولی کسی نمی دانست که وکیل امام است او مردی نیکوکار و فاضل بود. عبد الرحمن بن حجاج نیز وکیل امام صادق ع بود که در زمان امام رضا ع و با اعتقاد به ولایت ایشان از دنیا رفت - . غیبت شیخ طوسی: ۲۲۴ - .

می گویم شیخ در این کتاب افراد دیگری چون حمران بن أعین و مفضل بن عمر را نیز جزو کسانی که نزد امام ستوده بودند شمرده و ما آن ها را در روایات ذکر کردیم.

**[ترجمه]

«۳۳»

يج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ: أَنَّهُ قَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام كَمْ أَتَى عَلَيْكَ مِنْ سَنَةٍ قَالَ قُلْتُ كَذَا وَ كَذَا قَالَ جَدِّدْ عِبَادَةَ رَبِّكَ وَ أَحْدِثْ تَوْبَةً فَبَكَيْتُ فَقَالَ مَا يُبْكِيكَ فَقُلْتُ نَعَيْتَ إِلَيَّ نَفْسِي قَالَ أَبْشِرْ فَإِنَّكَ مِنْ شِيعَتِنَا وَ مَعَنَا فِي الْجَنَّةِ إِلَيْنَا الصِّرَاطُ وَ الْمِيزَانُ وَ حِسَابُ شِيعَتِنَا وَ اللَّهِ أَنَا أَرْحَمُ بِكُمْ مِنْكُمْ بِأَنْفُسِكُمْ وَ إِنِّي أنذر [أَنْظُرُ] إِلَيْكَ وَ إِلَى رَفِيقِكَ- الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ النَّضْرِيِّ فِي دَرَجَتِكَ فِي الْجَنَّةِ(۲).

**[ترجمه]خرائج و جرائح: از زید شحام روایت شده که امام صادق ع به او فرمود: چند سال داری؟ گفتم: این مقدار فرمود: پروردگارت را از نو عبادت کن و دوباره توبه کن گریه کردم فرمود چرا گریه می کنی؟ گفتم شما خبر مرگ خودم را به من دادید فرمود: به تو بشارت می دهم که تو از شیعیان ما و در بهشت با ما هستی صراط و میزان و حساب شیعیان ما به دست ماست به خدا قسم من نسبت به شما از خود شما مهربان ترم و اکنون مرتبه ای که تو و رفیقت حارث بن مغیره نضری در بهشت دارید می بینم - . خرائج و جرائح: ۲۶۴ - .

**[ترجمه]

«۳۴»

شا، [الإرشاد]: مِمَّنْ رَوَی صَرِیحَ النَّصِّ بِالْإِمَامَهِ مِنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ علیه السلام عَلَی ابْنِهِ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام ثُمَّ مِنْ شُیُوخِ أَصْحَابِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ خَاصَّتِهِ وَ بِطَانَتِهِ وَ ثِقَاتِهِ الْفُقَهَاءِ الصَّالِحِینَ رَحْمَهُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ أَجْمَعِینَ- الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ الْجُعْفِیُّ وَ مُعَاذُ بْنُ كَثِیرٍ وَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَجَّاجِ وَ الْفَیْضُ بْنُ الْمُخْتَارِ وَ یَعْقُوبُ السَّرَّاجُ وَ سُلَیْمَانُ بْنُ خَالِدٍ وَ صَفْوَانُ الْجَمَّالُ وَ غَیْرُهُمْ مِمَّنْ یَطُولُ بِذِكْرِهِمُ الْكِتَابُ (۳).

**[ترجمه]در ارشاد مفید: مینویسد: از كسانی كه نقل كرده اند و بامامت موسی بن جعفر پس از امام صادق ع تصریح نمودند و جزو بزرگان و اصحاب خاص و مورد اعتماد امام علیه السّلام بوده و از دانشمندان برجسته و نیكوكار محسوب میشدند، مفضل بن عمر جعفی و معاذ بن كثیر و عبد الرحمن بن حجاج و فیض بن مختار و یعقوب السراج و سلیمان بن خالد و صفوان جمال هستند و برخی دیگر كه نام بردن آنها باعث طولانی شدن كتاب می شود - . ارشاد: ۳۰۷ - .

**[ترجمه]

«۳۵»

شا، [الإرشاد] ابْنُ قُولَوَیْهِ عَنِ الْكُلَیْنِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ أَبِی یَحْیَی الْوَاسِطِیِّ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: كُنَّا بِالْمَدِینَهِ بَعْدَ وَفَاهِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَا وَ مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ صَاحِبُ الطَّاقِ وَ النَّاسُ مُجْتَمِعُونَ عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ أَنَّهُ صَاحِبُ الْأَمْرِ بَعْدَ أَبِیهِ فَدَخَلْنَا عَلَیْهِ وَ النَّاسُ عِنْدَهُ فَسَأَلْنَاهُ عَنِ الزَّكَاهِ فِی كَمْ تَجِبُ قَالَ فِی مِائَتَیْنِ دِرْهَمٍ خَمْسَهُ دَرَاهِمَ فَقُلْنَا فَفِی مِائَهِ دِرْهَمٍ

ص: ۳۴۳

۱- ۱. نفس المصدر ص ۲۲۴.

۲- ۲. الخرائج و الجرائح ص ۲۶۴.

۳- ۳. الإرشاد ص ۳۰۷.

قَالَ دِرْهَمَانِ وَ نِصْفٌ قُلْنَا وَ اللَّهِ مَا تَقُولُ الْمُرْجِئَهُ هَذَا فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا أَدْرِی مَا تَقُولُ الْمُرْجِئَهُ قَالَ فَخَرَجْنَا ضُلَّالًا مَا نَدْرِی إِلَی أَیْنَ نَتَوَجَّهُ أَنَا وَ أَبُو جَعْفَرٍ الْأَحْوَلُ فَقَعَدْنَا فِی بَعْضِ أَزِقَّهِ الْمَدِینَهِ بَاکِینَ- لَا نَدْرِی أَیْنَ نَتَوَجَّهُ وَ إِلَی مَنْ نَقْصِدُ نَقُولُ إِلَی الْمُرْجِئَهِ أَمْ إِلَی الْقَدَرِیَّهِ أَمْ إِلَی الْمُعْتَزِلَهِ أَمْ إِلَی الزَّیْدِیَّهِ فَنَحْنُ کَذَلِکَ إِذْ رَأَیْتُ رَجُلًا شَیْخاً لَا أَعْرِفُهُ یُومِئُ إِلَیَّ بِیَدِهِ فَخِفْتُ أَنْ یَکُونَ عَیْناً مِنْ عُیُونِ أَبِی جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ وَ ذَلِکَ أَنَّهُ کَانَ لَهُ بِالْمَدِینَهِ جَوَاسِیسُ عَلَی مَنْ تَجْتَمِعُ بَعْدَ جَعْفَرٍ النَّاسُ إِلَیْهِ فَیُؤْخَذُ وَ یُضْرَبُ عُنُقُهُ فَخِفْتُ أَنْ یَکُونَ ذَلِکَ مِنْهُمْ فَقُلْتُ لِلْأَحْوَلِ تَنَحَّ فَإِنِّی خَائِفٌ عَلَی نَفْسِی وَ عَلَیْکَ وَ إِنَّمَا یُرِیدُنِی لَیْسَ یُرِیدُکَ فَتَنَحَّ عَنِّی لَا تَهْلِکْ فَتُعِینَ عَلَی نَفْسِکَ فَتَنَحَّی بَعِیداً وَ تَبِعْتُ الشَّیْخَ وَ ذَلِکَ أَنِّی ظَنَنْتُ أَنِّی لَا أَقْدِرُ عَلَی التَّخَلُّصِ مِنْهُ فَمَا زِلْتُ أَتْبَعُهُ وَ قَدْ عَزَمْتُ عَلَی الْمَوْتِ حَتَّی وَرَدَ بِی عَلَی بَابِ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام ثُمَّ خَلَّانِی وَ مَضَی فَإِذَا خَادِمٌ بِالْبَابِ قَالَ لِی- ادْخُلْ رَحِمَکَ اللَّهُ فَدَخَلْتُ فَإِذَا أَبُو الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام فَقَالَ لِیَ ابْتِدَاءً مِنْهُ إِلَیَّ إِلَیَّ لَا إِلَی الْمُرْجِئَهِ وَ لَا إِلَی الْقَدَرِیَّهِ وَ لَا إِلَی الْمُعْتَزِلَهِ وَ لَا إِلَی الزَّیْدِیَّهِ وَ لَا إِلَی الْخَوَارِجِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَضَی أَبُوکَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مَضَی مَوْتاً قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَمَنْ لَنَا مِنْ بَعْدِهِ قَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَی أَنْ یَهْدِیَکَ هَدَاکَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ أَخَاکَ یَزْعُمُ أَنَّهُ الْإِمَامُ بَعْدَ أَبِیهِ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ یُرِیدُ أَنْ لَا یُعْبَدَ اللَّهُ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَمَنْ لَنَا بَعْدَهُ قَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ أَنْ یَهْدِیَکَ هَدَاکَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَنْتَ هُوَ قَالَ لَا أَقُولُ ذَلِکَ قَالَ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی لَمْ أُصِبْ طَرِیقَ الْمَسْأَلَهِ ثُمَّ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ عَلَیْکَ إِمَامٌ قَالَ- لَا فَدَخَلَنِی شَیْ ءٌ لَا یَعْلَمُهُ إِلَّا اللَّهُ إِعْظَاماً لَهُ وَ هَیْبَهً ثُمَّ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَسْأَلُکَ کَمَا کُنْتُ أَسْأَلُ أَبَاکَ قَالَ اسْأَلْ تُخْبَرْ وَ لَا تُذِعْ فَإِنْ أَذَعْتَ فَهُوَ الذَّبْحُ فَسَأَلْتُهُ فَإِذَا هُوَ بَحْرٌ لَا یُنْزَفُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ شِیعَهُ أَبِیکَ ضُلَّالٌ فَأُلْقِی إِلَیْهِمْ هَذَا الْأَمْرَ وَ أَدْعُوهُمْ إِلَیْکَ فَقَدْ أَخَذْتَ عَلَیَّ الْکِتْمَانَ قَالَ مَنْ آنَسْتَ مِنْهُمْ رُشْداً فَأَلْقِ إِلَیْهِ وَ خُذْ عَلَیْهِ الْکِتْمَانَ

فَإِنْ أَذَاعَ فَهُوَ الذَّبْحُ وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى حَلْقِهِ قَالَ فَخَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهِ وَ لَقِيتُ أَبَا جَعْفَرٍ الْأَحْوَلَ فَقَالَ لِي مَا وَرَاكَ قُلْتُ الْهُدَى وَ حَدَّثْتُهُ بِالْقِصَّهِ ثُمَّ لَقِينَا زُرَارَهَ(۱)

وَ أَبَا بَصِيرٍ فَدَخَلَا عَلَيْهِ وَ سَمِعَا كَلَامَهُ وَ سَأَلَاهُ وَ قَطَعَا عَلَيْهِ ثُمَّ لَقِينَا النَّاسَ أَفْوَاجاً وَ كُلُّ مَنْ دَخَلَ إِلَيْهِ قَطَعَ عَلَيْهِ إِلَّا طَائِفَهَ عَمَّارٍ السَّابَاطِيِّ وَ بَقِيَ عَبْدُ اللَّهِ لَا يَدْخُلُ إِلَيْهِ مِنَ النَّاسِ إِلَّا قَلِيلٌ (۲).

**[ترجمه]ارشاد: از هشام بن سالم روایت شده که گفت: بعد از وفات امام صادق ع من و محمد بن نعمان صاحب الطاق در مدینه بودیم، مردم با این تصور که عبد الله بن جعفر امام بعد از پدرش است در اطراف او جمع شده بودند. نزد او رفتیم مردم نیز نزد او بودند در مورد زکات از وی پرسیدیم که در چه مقدار پول زکات واجب می شود گفت: در دویست درهم پنج درهم گفتیم در صد درهم چطور؟ گفت: دو درهم و نیم گفتیم به خدا قسم مرجئه این را نمی گویند گفت: به خدا قسم نمی دانم مرجئه چه می گویند. از آنجا بیرون آمدیم در حالی که سردرگم بودیم و نمی دانستیم به کدام سو برویم من با ابو جعفر احول بودم سر به زیر انداخته و در یکی از کوچه های مدینه نشسته بودیم نمی دانستیم به کدام سو و نزد چه کسی برویم به سمت مرجئه؟ یا قدریه؟ یا معتزله؟ یا زیدیه؟ در این حال بودیم که ناگاه پیرمردی را دیدم که او را نمی شناختم با دست به من اشاره کرد ترسیدم که از جاسوس های ابو جعفر منصور باشد چرا که او در مدینه جاسوس های گمارده بود تا ببیند مردم بعد از امام صادق ع در اطراف چه کسی جمع می شوند تا او را گرفته و گردن بزنند. ترسیدم که آن پیرمرد از آن ها باشد به احول گفتم از من دور شو که از جان خودم و تو می ترسم چون او مرا می خواهد نه تو را از من دور شو تا هلاک نشوی و جانت را نجات بدهی. احول دور شد و من پیرمرد را دنبال کردم گویا قادر نبودم از دست او خلاص شوم همچنان او را دنبال می کردم و خود را برای مرگ آماده کرده بودم تا اینکه من را بر در منزل ابو الحسن موسی بن جعفر ع برد بعد مرا تنها گذاشت و رفت خدمتکاری بر در منزل ایستاده بود گفت خدا تو را رحمت کند وارد شو. ناگاه ابو الحسن موسی ع بدون مقدمه به من فرمود: نه به سوی مرجئه و نه قدریه و نه معتزله و نه زیدیه و نه خوارج. گفتم فدایت شوم پدرت رفت فرمود: بله گفتم: فوت کرد فرمود: بله گفتم پس امام ما بعد ایشان کیست؟ فرمود: اگر خداوند متعال بخواهد هدایت می شوی گفتم: فدایت شوم برادرت عبد الله گمان می کند که او امام بعد از پدرش است فرمود: عبدالله می خواهد خداوند پرستش نشود. گفتم فدایت شوم پس امام ما بعد از پدرت کیست؟ فرمود: اگر خداوند متعال بخواهد هدایت می شوی. گفتم فدایت شوم شما امام هستی؟ فرمود: من این را نمی گویم. با خود گفتم درست نپرسیدم. بعد به ایشان گفتم فدایت شوم آیا شما امام داری؟ فرمود: نه. در این موقع بزرگی و هیبت ایشان چنان به دلم افتاد که فقط خدا می داند. سپس گفتم فدایت شوم همان طور که از پدرت می پرسیدم از شما می پرسم فرمود: بپرس باخبر شو ولی منتشر مکن که اگر این موضوع را فاش کنی سرانجام آن هلاکت است. از ایشان پرسیدم متوجه شدم که او دریایی است که تمامی ندارد گفتم فدایت شوم شیعیان پدرت سردرگم هستند این موضوع را به آن ها می گویم و آن ها را به سوی تو دعوت می کنم ولی شما از من قول گرفتی که این موضوع را پنهان کنم. فرمود: هر کس که او را آماده هدایت یافتی این امر را برایش بیان کن و از او قول بگیر که پنهان کند که اگر پخش شود سرانجامش هلاکت است و با دستش به حلقوم مبارک اشاره کرد. از نزد ایشان بیرون آمدم ابو جعفر احول را دیدم گفت: چه خبر بود؟ گفتم هدایت شدیم و داستان را برایش بازگو کردم سپس با زراره و ابو بصیر ملاقات کردیم آن دو نیز نزد امام رفتند کلامش را شنیدند و از ایشان پرسیدند و یقین کردند که او امام است سپس مردم را دسته دسته نزد امام

فرستادیم هر کس نز ایشان می رفت در مورد امامت ایشان به یقین می رسید جز طایفه عمار ساباطی. عبد الله نیز باقی ماند که جز عده اندکی کسی نزد او نمی رفت - . ارشاد: ۳۱۰ - .

**[ترجمه]

«۳۶»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب مُرْسَلًا: مِثْلَهُ (۳).

**[ترجمه]مناقب: ابن ششهر آشوب مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۴۰۹ - .

**[ترجمه]

«۳۷»

شا، [الإرشاد] ابْنُ قُولَوَيْهِ عَنِ الْكُلَيْنِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ يَحْيَى بْنِ حَبِيبٍ الزَّيَّاتِ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَنْ كَانَ عِنْدَ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام فَلَمَّا نَهَضَ الْقَوْمُ قَالَ لَهُمْ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ الْقَوْا أَبَا جَعْفَرٍ فَسَلِّمُوا عَلَيْهِ وَ أَحْدِثُوا بِهِ عَهْداً فَلَمَّا نَهَضَ الْقَوْمُ الْتَفَتَ إِلَيَّ وَ قَالَ يَرْحَمُ اللَّهُ الْمُفَضَّلَ إِنَّهُ كَانَ لَيَقْنَعُ بِدُونِ ذَلِكَ (۴).

**[ترجمه]ارشاد: حبیب زیات گفت: کسی که نزد امام رضا ع بود به من خبر داد وقتی قوم از نزد امام برخاستند امام به ایشان فرمود: به ملاقات ابو جعفر بروید به او سلام کرده با وی تجدید پیمان کنید. وقتی آن عده از نزد امام رفتند امام رو به من کرد و فرمود: خدا مفضل را رحمت کند او بدون این کار هم قانع می شد - . ارشاد: ۳۴۲ - .

**[ترجمه]

«۳۸»

سر، [السرائر] أَبَانُ بْنُ تَغْلِبَ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ حَمَّادٍ أَوْ دَاوُدَ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ: جَاءَتِ امْرَأَةُ أَبِي عُبَيْدَةَ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بَعْدَ مَوْتِهِ قَالَتْ إِنَّمَا أَبْكِي أَنَّهُ مَاتَ وَ هُوَ غَرِيبٌ فَقَالَ لَيْسَ هُوَ بِغَرِيبٍ إِنَّ أَبَا عُبَيْدَةَ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ (۵).

**[ترجمه]سرائر: ابو الحسن گفت: همسر ابو عبیده پس از درگذشت او خدمت حضرت صادق آمد و گفت: گریه ام برای اینست که ابو عبیده غریب از دنیا رفت فرمود: نه او غریب نیست ابو عبیده از ما اهل بیت است - . سرائر در مستطرفات از کتاب ابان بن تغلب - .

**[ترجمه]

«۳۹»

سر، [السرائر] أَبَانُ بْنُ تَغْلِبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَا وَ جَمَاعَةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا فَذُكِرَ كَثِيرٌ النَّوَّاءُ قَالَ وَ بَلَغَهُ عَنْهُ أَنَّهُ ذَكَرَهُ بِشَيْ ءٍ فَقَالَ لَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ أَمَا إِنَّكُمْ إِنْ سَأَلْتُمْ عَنْهُ وَجَدْتُمُوهُ أَنَّهُ لِغَيَّةٍ فَلَمَّا قَدِمْنَا الْكُوفَةَ سَأَلْتُ عَنْ مَنْزِلِهِ فَدُلِلْتُ عَلَيْهِ فَأَتَيْنَا مَنْزِلَهُ فَإِذَا دَارٌ كَبِيرَةٌ فَسَأَلْنَا

۱- ۱. ذكر زراره هنا غريب، اذ غيبته فی هذا الوقت عن المدينه معروف- كذا- و الظاهر مكانه المفضل كما مر، او الفضيل كما فی الكافی، منه رحمه اللّه- عن هامش المطبوعه.

۲- ۲. الإرشاد ص ۳۱۰.

۳- ۳. المناقب ج ۳ ص ۴۰۹.

۴- ۴. الإرشاد ص ۳۴۲.

۵- ۵. السرائر فی المستطرفات من كتاب أبان بن تغلب.

عَنْهُ فَقَالَ فِی ذَلِکَ الْبَیْتِ عَجُوزَهٌ کَبِیرَهٌ قَدْ أَتَی عَلَیْهَا سِنُونَ کَثِیرَهٌ فَسَلَّمْنَا عَلَیْهَا وَ قُلْنَا لَهَا نَسْأَلُکِ عَنْ کَثِیرٍ النَّوَّاءِ قَالَتْ وَ مَا حَاجَتُکُمْ إِلَی أَنْ تَسْأَلُوا عَنْهُ قُلْتُ لِحَاجَهٍ إِلَیْهِ قَالَتْ لَنَا وُلِدَ فِی ذَلِکَ الْبَیْتِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ سَادِسَ سِتَّهٍ مِنَ الزِّنَاءِ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِیسَ رَحِمَهُ اللَّهُ هَذَا کَثِیرٌ النَّوَّاءُ الَّذِی یُنْسَبُ الْبُتْرِیَّهُ مِنَ الزَّیْدِیَّهِ إِلَیْهِ لِأَنَّهُ کَانَ أَبْتَرَ الْیَدِ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِیسَ رحمه الله یَحْسُنُ أَنْ یُقَالَ هَاهُنَا کَانَ مَقْطُوعَ الْیَدِ(۱).

**[ترجمه]سرائر: از حنان بن سدیر روایت کرده که گفت: من و گروهی از یارانمان نزد امام صادق ع بودیم، سخن از کثیر النواء به میان آمد و گفت به او خبر رسیده است که آلت مردانگی او فلان است. فرمود: اگر در مورد او پرس و جو کنید در می یابید که او ولادتی خبیث داشته است (زنا زاده است) وقتی به کوفه رفتیم نشانی منزل او را پرسیدم به خانه اش رفتیم خانه بزرگی بود ، درباره او پرسیدیم گفتند که در آن خانه پیره زنی صالح است که سن زیادی دارد. به او سلام کردیم گفتیم در مورد کثیر النواء از تو می پرسیم، گفت: کار شما چیست که از او می پرسید؟ گفتم: کاری با او دارم به ما گفت: در آن خانه متولد شد او ششمین نفری است که مادرش او را از راه زنا به دنیا آورد. محمد بن ادریس که خدا او را رحمت کند گفت این کثیر النواء به بتریه از زیدیه منسوب می شود زیرا دست بریده است محمد بن ادریس رحمه الله گفت: در این جا بهتر است گفته شود که او بریده دست است - . سرائر در مستطرفات از کتاب ابان بن تغلب - .

**[ترجمه]

«۴۰»

سر، [السرائر] مِنْ جَامِعِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ یُونُسَ بْنِ ظَبْیَانَ فَقَالَ رَحِمَهُ اللَّهُ وَ بَنَی لَهُ بَیْتاً فِی الْجَنَّهِ کَانَ وَ اللَّهِ مَأْمُوناً عَلَی الْحَدِیثِ (۲).

**[ترجمه]سرائر: هشام بن سالم گفت: از حضرت صادق راجع به یونس بن ظبیان پرسیدم فرمود: خدا او را رحمت کند و خانه ای در بهشت برایش ترتیب دهد. بخدا قسم در حدیث مرد مورد اعتمادی بود - . سرائر در مستطرفات از جامع بزنطی - .

**[ترجمه]

«۴۱»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ الْحَکَمِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُقْبَهَ قَالَ: کَانَ أَبُو الْخَطَّابِ قَبْلَ أَنْ یَفْسُدَ هُوَ یَحْمِلُ الْمَسَائِلَ لِأَصْحَابِنَا وَ یَجِیءُ بِجَوَابَاتِهَا.

**[ترجمه]کافی: علی بن عقبه گفت: ابو الخطاب قبل از آنکه فاسد شود مسائل یاران ما را می برد و با پاسخ آن ها می آمد.

**[ترجمه]

«۴۲»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ الْحَکَمَ بْنَ عُتَیْبَهَ وَ سَلَمَهَ وَ کَثِیرَ النَّوَّاءِ وَ أَبَا الْمِقْدَامِ وَ التَّمَّارَ یَعْنِی سَالِماً أَضَلُّوا کَثِیراً مِمَّنْ ضَلَّ مِنْ هَؤُلَاءِ النَّاسِ وَ إِنَّهُمْ مِمَّنْ قَالَ اللَّهُ- وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ یَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ بِالْیَوْمِ الْآخِرِ وَ ما هُمْ بِمُؤْمِنِینَ (۳) وَ إِنَّهُمْ مِمَّنْ قَالَ اللَّهُ- أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَیْمانِهِمْ یَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمَعَکُمْ حَبِطَتْ أَعْمالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خاسِرِینَ (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابو بصیر گفت: حضرت باقر علیه السّلام میفرمود: حکم بن عتیبه و کثیر النواء و ابو المقدام و سالم تمار گروهی از این مردم را گمراه کردند آنها از کسانی هستند که خداوند در این آیه میفرماید: «وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ یَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ بِالْیَوْمِ الْآخِرِ وَ ما هُمْ بِمُؤْمِنِینَ» -. بقره / ۸ - {و برخی از مردم می گویند: «ما به خدا و روز بازپسین ایمان آورده ایم»، ولی گرونـدگان [راستین] نیستند} و از افراد این آیه نیز هستند «أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَیْمانِهِمْ* یحلفون باللّه إِنَّهُمْ لَمَعَکُمْ حَبِطَتْ أَعْمالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خاسِرِینَ» -. تفسیر عیاشی ۱ : ۳۲۶، سید بحرانی در تفسیر البرهان ۱ : ۴۷۸ این روایت را آورده است، مائده / ۵۳ - {آیا اینان بودند که به خداوند سوگندهای سخت می خوردند که جدّا با شما هستند؟» اعمالشان تباه شد و زیانکار گردیدند}.

**[ترجمه]

«۴۳»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاکَ کُنْتُ أُصَلِّی عِنْدَ الْقَبْرِ وَ إِذَا رَجُلٌ خَلْفِی یَقُولُ- أَ تُرِیدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ

ص: ۳۴۶

۱- ۱. السرائر فی المستطرفات من کتاب أبان بن تغلب.

۲- ۲. السرائر فی المستطرفات من جامع البزنطی.

۳- ۳. سوره البقره الآیه: ۸.

۴- ۴. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۲۶ و أخرجه السیّد البحرانیّ فی تفسیره البرهان ج ۱ ص ۴۷۸ و الآیه ۵۳ فی سوره المائده.

وَ اللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِما كَسَبُوا(١) قالَ فَالْتَفَتُّ إِلَيْهِ وَ قَدْ تَأَوَّلَ عَلَيَّ هَذِهِ الْآيَهَ وَ مَا أَدْرِی مَنْ هُوَ وَ أَنَا أَقُولُ- وَ إِنَّ الشَّياطِينَ لَيُوحُونَ إِلى أَوْلِيائِهِمْ لِيُجادِلُوكُمْ وَ إِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ (٢) فَإِذَا هُوَ هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ فَضَحِكَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ثُمَّ قَالَ إِذَا أَصَبْتَ الْجَوَابَ قَلَّ الْكَلَامُ بِإِذْنِ اللَّهِ (٣).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: داود بن فرقد گفت: به امام صادق ع که نزدیک قبر پیامبر مشغول نماز بود عرض کردم مردی پشت سرم میگفت: أَ تُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَ اللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِما كَسَبُوا - . اقتباس از این سخن خداوند متعال است: «فَما لَكُمْ فِي الْمُنافِقِينَ فِئَتَيْنِ وَ اللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِما كَسَبُوا أَ تُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ». - میخواهید کسی را هدایت کنید که خدا گمراه نموده خدا آنها را بواسطه اعمالشان زیرورو کرده است. در همان موقع این آیه بخاطرم گذشت با اینکه نمیدانستم کیست خواندم: «إِنَّ الشَّياطِينَ لَيُوحُونَ إِلى أَوْلِيائِهِمْ لِيُجادِلُوكُمْ وَ إِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ» - . انعام / ١٢١ -

{و در حقیقت، شیطانها به دوستان خود وسوسه می کنند تا با شما ستیزه نمایند. و اگر اطاعتشان کنید قطعاً شما هم مشرکید} وقتی نگاه کردم دیدم هارون بن سعید است. امام صادق علیه السّلام خندید فرمود:

وقتی جواب درست بیابی به اذن خدا سخن کوتاه می شود - . تفسیر عیاشی ١ : ٣٧۵ ، بحرانی نیز در البرهان ١ : ۵۵٢ آن را آورده است. - .

**[ترجمه]

«۴۴»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: عَرَضَتْ لِی إِلَی رَبِّی حَاجَهٌ فَهَجَرْتُ (۴) فِيهَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَ كَذَلِكَ أَفْعَلُ إِذَا عَرَضَتِ الْحَاجَهُ فَبَيْنَا أَنَا أُصَلِّي فِي الرَّوْضَهِ إِذَا رَجُلٌ عَلَى رَأْسِي قَالَ فَقُلْتُ مِمَّنِ الرَّجُلُ فَقَالَ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَهِ قَالَ قُلْتُ مِمَّنِ الرَّجُلُ قَالَ مِنْ أَسْلَمَ قَالَ فَقُلْتُ مِمَّنِ الرَّجُلُ قَالَ مِنَ الزَّيْدِيَّهِ قَالَ قُلْتُ يَا أَخَا أَسْلَمَ مَنْ تَعْرِفُ مِنْهُمْ قَالَ أَعْرِفُ خَيْرَهُمْ وَ سَيِّدَهُمْ وَ أَفْضَلَهُمْ هَارُونَ بْنَ سَعِيدٍ قُلْتُ يَا أَخَا أَسْلَمَ ذَاكَ رَأْسُ الْعِجْلِيَّهِ كَمَا سَمِعْتَ اللَّهَ يَقُولُ- إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ ذِلَّهٌ فِي الْحَياهِ الدُّنْيا(۵) وَ إِنَّمَا الزَّيْدِيُّ حَقّاً مُحَمَّدُ بْنُ سَالِمٍ بَيَّاعُ الْقَصَبِ (۶).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: داود بن فرقد گفت: حضرت صادق فرمود: حاجتی پیدا کردم بعد از ظهر بمسجد رفتم همیشه اگر حاجتی داشته باشم چنین میکنم. در همان بین که در حرم نماز میخواندم مردی بالای سرم ایستاد گفتم: اهل کجا هستی؟ گفت: کوفه. گفتم از کدام قبیله؟ جواب داد: اسلم. پرسیدم از کدام گروه هستی؟ گفت:

از مدینه. پرسیدم از زیدیها که را می شناسی؟ گفت: بهترین و برجسته ترین آنها هارون بن سعید را می شناسم گفتم: برادر اسلمی او سر سلسله گوساله پرستان است که خدا در این آیه میفرماید: «إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ ذِلَّهٌ فِي الْحَياهِ الدُّنْيا» - . اعراف / ١۵٢ - {آری، کسانی که گوساله را [به پرستش] گرفتند، به زودی خشمی از پروردگارشان و ذلّتی در زندگی دنیا به ایشان خواهد رسید و ما این گونه، دروغ پردازان را کیفر می دهیم} فرمود: زیدی واقعی محمّد بن سالم نیشکر فروش است. - . تفسیر عیاشی ٢ : ٢٩ ، کشی در: ١۵١ و بحرانی در البرهان ٢ : ٣٨ آن را آورده اند -

**[ترجمه]

«۴۵»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَجْلَانَ قَالَ فِی مَرَضِهِ الَّذِی مَاتَ فِیهِ إِنَّهُ لَا یَمُوتُ فَمَاتَ فَقَالَ- لَا أَعْرَفَهُ

ص: ۳۴۷

۱- ۱. هذا اقتباس من قوله تعالی:« فَما لَکُمْ فِی الْمُنافِقِینَ فِئَتَیْنِ وَ اللَّهُ أَرْکَسَهُمْ بِما کَسَبُوا أَ تُرِیدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ».

۲- ۲. سوره الأنعام الآیه: ۱۲۱.

۳- ۳. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۷۵ و أخرجه البحرانیّ فی البرهان ج ۱ ص ۵۵۲ و فی المصدر: إذا اصبت الجواب، او قال الکلام.

۴- ۴. هجرت: ای خرجت وقت الهاجره و هی نصف النهار فی القیظ او من عند زوال الشمس الی العصر، لان الناس یستکنون فی بیوتهم کأنهم قد تهاجروا.

۵- ۵. سوره الأعراف الآیه: ۱۵۲.

۶- ۶. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۲۹ و أخرجه الکشّیّ ص ۱۵۱ و البحرانیّ فی البرهان ج ۲ ص ۳۸.

اللَّهُ شَيْئاً مِنْ ذُنُوبِهِ أَيْنَ ذَهَبَ إِنَّ مُوسَى عليه السلام اخْتَارَ سَبْعِينَ مِنْ قَوْمِهِ فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَهُ قَالَ رَبِّ أَصْحَابِى أَصْحَابِى قَالَ إِنِّى أُبْدِلُکَ بِهِمْ مَنْ هُوَ خَيْرٌ لَکَ مِنْهُمْ فَقَالَ إِنِّى عَرَفْتُهُمْ وَ وَجَدْتُ رِيحَهُمْ قَالَ فَبَعَثَهُمُ اللَّهُ لَهُ أَنْبِيَاءَ(۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق ع فرمود: گفتم عبد الله بن عجلان در همان بیماری که به خاطر آن فوت کرد گفت که نمی میرد اما فوت کرد گفت که خداوند او را از گناهانش آگاه نکرد کجا رفت؟ موسی ع هفتاد نفر از قومش را برگزید وقتی ساعقه آن ها را گرفت فرمود: پروردگارا یاران من یاران من خداوند فرمود من به جای آن ها یارانی بهتر به تو خواهم داد فرمود: من آن ها را می شناسم و بوی آن ها را می یابم پس خداوند آن ها را برای او پیامبر، مبعوث کرد. - . همان ۲ : ۳۰ -

**[ترجمه]

بیان

لعله إنما قال ذلک لما سمع منه علیه السلام أنه یکون من أنصار القائم فبین علیه السلام أنه إنما یکون ذلک فی الرجعه لما ذکر من القصه فتفهّم.

**[ترجمه]شاید این حرف را به این دلیل گفته که از امام ع شنیده او از یاران امام زمان ع است، و امام ع با تعریف قصه حضرت موسی بیان می کند که این اتفاق در رجعت رخ می دهد. پس دریاب.

**[ترجمه]

«۴۶»

جا، [المجالس] للمفید أَبُو غَالِبٍ الزُّرَارِیُّ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ زِيَادٍ الْعَطَّارِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ زَيْدٌ الْكُوفَهَ دَخَلَ قَلْبِى مِنْ ذَلِکَ بَعْضُ مَا يَدْخُلُ قَالَ فَخَرَجْتُ إِلَى مَكَّهَ وَ مَرَرْتُ بِالْمَدِينَهِ فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِى عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ هُوَ مَرِيضٌ فَوَجَدْتُهُ عَلَى سَرِيرٍ مُسْتَلْقِياً عَلَيْهِ وَ مَا بَيْنَ جِلْدِهِ وَ عَظْمِهِ شَىْ ءٌ فَقُلْتُ إِنِّى أُحِبُّ أَنْ أَعْرِضَ عَلَيْکَ دِينِى فَانْقَلَبَ عَلَى جَنْبِهِ ثُمَّ نَظَرَ إِلَيَّ فَقَالَ يَا حَسَنُ مَا كُنْتُ أَحْسَبُکَ إِلَّا وَ قَدِ اسْتَغْنَيْتَ عَنْ هَذَا ثُمَّ قَالَ هَاتِ فَقُلْتُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ عليه السلام مَعِى مِثْلُهَا فَقُلْتُ وَ أَنَا مُقِرٌّ بِجَمِيعِ مَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ فَسَكَتَ قُلْتُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيّاً إِمَامٌ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَرْضٌ طَاعَتُهُ مَنْ شَکَّ فِيهِ كَانَ ضَالًّا وَ مَنْ جَحَدَهُ كَانَ كَافِراً قَالَ فَسَكَتَ قُلْتُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ عليهما السلام بِمَنْزِلَتِهِ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَيْهِ عليه السلام فَقُلْتُ وَ أَشْهَدُ أَنَّکَ بِمَنْزِلَهِ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ مَنْ تَقَدَّمَ مِنَ الْأَئِمَّهِ قَالَ كُفَّ قَدْ عَرَفْتُ الَّذِى تُرِيدُ مَا تُرِيدُ إِلَّا أَنْ أَتَوَلَّاکَ عَلَى هَذَا قَالَ قُلْتُ فَإِذَا تَوَلَّيْتَنِى عَلَى هَذَا فَقَدْ بَلَغْتُ الَّذِى أَرَدْتُ قَالَ قَدْ تَوَلَّيْتُکَ عَلَيْهِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنِّى قَدْ هَمَمْتُ بِالْمُقَامِ قَالَ وَ لِمَ قَالَ قُلْتُ إِنْ ظَفِرَ زَيْدٌ وَ أَصْحَابُهُ فَلَيْسَ أَحَدٌ أَسْوَأَ حَالًا عِنْدَهُمْ مِنَّا وَ إِنْ ظَفِرَ بَنُو أُمَيَّهَ فَنَحْنُ عِنْدَهُمْ بِتِلْکَ الْمَنْزِلَهِ قَالَ فَقَالَ لِى انْصَرِفْ لَيْسَ عَلَيْکَ بَأْسٌ مِنْ أُلَى وَ لَا مِنْ أُلَى (۲).

۱- ۱. نفس المصدر ج ۲ ص ۳۰.

۲- ۲. أمالی المفید ص ۱۸.

**[ترجمه]مجالس مفیـد: محمّـد بن حسن بن زیاد عطار از پـدر خود نقل کرد که وقتی زیاد وارد کوفه شد دلم از این جریان بی قرار شد. بمکه رفتم گذارم بمدینه افتاد خدمت حضـرت صادق علیه السّلام رسیدم مریض بود و در رختخواب خوابیده بود خیلی لاغر و ضـعیف شـده بود. عرض کردم: آقا علاقه دارم عقایـد دینی خود را پیش شـما بازگو کنم. به پهلو خوابید نگاهی بمن نموده فرمود: حسن خیـال نمیکنم احتیـاج به بازگو کردن عقایـد داشـته باشـی؟ حالا بگو. گفتم: «اشـهد ان لا اله الا اللَّه و اشـهد ان محمّـدا رسـول اللَّه. امـام نیز بـا من تکرار کرد گفت: اقرار دارم بهر چه محمّـد مصـطفی صـلّی اللَّه علیه و آله و سـلم آورده. امـام سـکوت کرد گفتم: گواهی میـدهم که علی علیه السّـلام بعـد از پیـامبر اکرم امام و پیشوا است و اطاعت او واجب است، هر که در این خصوص شک کند گمراه است و منکر مقام او کافر است باز امام سـکوت کرد. گفتم: گواهی میدهم که حسن و حسین علیهما السّلام جانشین علی هستند تا بخود حضرت صادق رسیدم. گفتم گواهی میدهم که شما همچون حسن و حسـین و سایر امامهای گذشته هستی. فرمود: بس است بمنظور خود رسیدی تو منظوری نداری جز اینکه به خاطر همین عقیده تو را دوست بدارم. عرضـکردم: اگر مرا به خاطر این عقیده دوست بداری بمنظور خود رسـیده ام. فرمود: به خاطر همین عقیده دوسـتت دارم. عرضـکردم: آقـا دلم میخواهـد در مـدینه بمـانم. فرمود: چرا؟ عرض کردم: اگر زیـد و یارانش بر بنی امیه پیروز شونـد وضع ما از همه مردم بـدتر است. اگر بنی امیه پیروز شونـد باز وضع ما همان طور است. فرمود: نه. بمحل خود بر گرد از هیچ کدام آنها آسیبی نخواهی دید - . امالی مفید: ۱۸ - .

**[ترجمه]

«۴۷»

جا، [المجالس] للمفیـد ابْنُ قُولَوَیْهِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَـعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَـی عَنْ مُوسَـی بْنِ طَلْحَهَ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ أَخِی یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ أَخِیهِ یُونُسَ قَـالَ: کُنْتُ بِالْمَـدِینَهِ فَاسْـتَقْبَلَنِی جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهمـا السـلام فِی بَعْضِ أَزِقَّتِهَا فَقَالَ اذْهَبْ یَا یُونُسُ فَإِنَّ بِالْبَابِ رَجُلًـا مِنَّا أَهْـلَ الْبَیْتِ قَـالَ فَجِئْتُ إِلَی الْبَـابِ فَإِذَا عِیسَـی بْنُ عَبْـدِ اللَّهِ جَالِسٌ فَقُلْتُ لَهُ مَنْ أَنْتَ قَالَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ قُمَّ قَالَ فَلَمْ یَکُنْ بِأَسْـرَعَ أَنْ أَقْبَلَ أَبُو عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام عَلَی حِمَارٍ فَـدَخَلَ عَلَی الْحِمَارِ الدَّارَ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَیْنَا فَقَالَ ادْخُلَا ثُمَّ قَالَ یَا یُونُسُ أَحْسَـبُ أَنَّکَ أَنْکَرْتَ قَوْلِی لَکَ إِنَّ عِیسَـی بْنَ عَبْـدِ اللَّهِ مِنَّا أَهْلَ الْبَیْتِ قَالَ إِی وَ اللَّهِ جُعِلْتُ فِـدَاکَ لِأَنَّ عِیسَـی بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ قُمَّ فَکَیْفَ یَکُونُ مِنْکُمْ أَهْلَ الْبَیْتِ قَالَ یَا یُونُسُ عِیسَی بْنُ عَبْدِ اللَّهِ رَجُلٌ مِنَّا حی [حَیّاً] وَ هُوَ مِنَّا میت [مَیِّتاً](1).

**[ترجمه]مجالس مفیـد: یونس بن یعقوب گفت: در مدینه بودم میان بازار با حضـرت صادق علیه السّـلام برخورد کردم بمن فرمود: یونس بخـانه برو جلو در خـانه مردی منتظر است که از مـا اهل بیت پیامبر است. به در خانه حضـرت صادق رفتم دیـدم عیسـی ابن عبد اللَّه نشسته است. گفتم: اهل کجا هستی؟ گفت: قم. چیزی نگذشت که امام صادق علیه السّلام که سوار بر الاغ بود آمـد و با همان الاغ وارد منزل شد بما فرمود: داخل شوید. بعد رو بمن نموده فرمود: یونس گمان میکنم این حرف مرا که گفتم عیسـی بن عبد اللَّه از ما خانواده است قبول نداری عرضـکردم: آری. بخدا قسم زیرا عیسـی بن عبد اللَّه از اهالی قم است چطور از شما خانواده خواهد بود. فرمود: یونس! عیسی بن عبد اللَّه از ما است در زندگی و پس از مرگ - . مجالس مفید: ۷۶ - .

**[ترجمه]

«۴۸»

ختص، [الإختصاص] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنْ سَعْدٍ: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: ابن ولید از سعد مانند آن را روایت کرده است - . اختصاص: ۶۸ ، کشی نیز در رجال خود: ۲۱۳ آن را آورده - .

**[ترجمه]

«۴۹»

ختص، [الإختصاص] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْحِمْيَرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ الْخَزَّازِ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ: دَخَلَ عِيسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْقُمِّيُّ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ لِخَادِمِهِ ادْعُهُ فَانْصَرَفَ إِلَيْهِ فَأَوْصَاهُ بِأَشْيَاءَ ثُمَّ قَالَ يَا عِيسَى بْنَ عَبْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ- وَ أْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلاهِ(۳) وَ إِنَّكَ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ فَإِذَا كَانَتِ الشَّمْسُ مِنْ هَاهُنَا مِقْدَارَهَا مِنْ هَاهُنَا مِنَ الْعَصْرِ فَصَلِّ سِتَّ رَكَعَاتٍ قَالَ ثُمَّ وَدَّعَهُ وَ قَبَّلَ مَا بَيْنَ عَيْنَيْ عِيسَى وَ انْصَرَفَ (۴).

**[ترجمه]اختصاص: یونس بن یعقوب گفت: عیسی بن عبد اللّه قمی خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسید وقتی مرخص شد و رفت امام بخادم خود فرمود: برو او را برگردان عیسی برگشت سفارشهایی باو نمود. آنگاه فرمود: عیسی خداوند در قرآن میفرماید: «وَ أْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلاهِ» - . طه / ۱۳۲ - {و کسان خود را به نماز فرمان ده} .تو از ما خانواده هستی وقتی خورشید باین قسمت عصر رسید شش رکعت نماز بخوان بعد با او وداع نمود پیشانی عیسی را بوسید و او رفت - . اختصاص: ۱۹۵ - .

**[ترجمه]

«۵۰»

عم، [إعلام الوری] قب، [المناقب] لابن شهرآشوب الشَّقْرَانِيُّ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: خَرَجَ الْعَطَاءُ أَيَّامَ أَبِي جَعْفَرٍ وَ مَا لِي شَفِيعٌ فَبَقِيتُ عَلَى الْبَابِ مُتَحَيِّراً وَ إِذَا أَنَا بِجَعْفَرٍ الصَّادِقِ علیه السلام فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ أَنَا مَوْلَاكَ الشَّقْرَانِيُّ فَرَحَّبَ بِي وَ ذَكَرْتُ لَهُ حَاجَتِي فَنَزَلَ وَ دَخَلَ وَ خَرَجَ وَ أَعْطَانِي مِنْ كُمِّهِ فَصَبَّهُ فِي كُمِّي ثُمَّ قَالَ يَا شَقْرَانِيُّ إِنَّ الْحَسَنَ

۱- ۱. نفس المصدر ص ۷۶.

۲- ۲. الاختصاص ص ۶۸ و أخرجه الكشّي في رجاله ص ۲۱۳.

۳- ۳. سوره طه الآیه: ۱۳۲.

۴- ۴. الاختصاص ص ۱۹۵ بزیاده فی آخره.

مِنْ كُلِّ أَحَدٍ حَسَنٌ وَ إِنَّهُ مِنْكَ أَحْسَنُ لِمَكَانِكَ مِنَّا وَ إِنَّ الْقَبِيحَ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ قَبِيحٌ وَ إِنَّهُ مِنْكَ أَقْبَحُ وَعَظَهُ عَلَى جِهَهِ التَّعْرِيضِ لِأَنَّهُ كَانَ يَشْرَبُ (۱).

**[ترجمه]اعلام الوری ، مناقب ابن شهر آشوب: شقرانی آزادشده ی پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلم گفت: موقع تقسیم بیت المال شد در زمان منصور کسی را نداشتم که برایم واسطه شود همان طور در خانه منصور متحیر بودم ناگاه چشمم بحضرت صادق علیه السّلام افتاد از جا بلند شدم گفتم: فدایت شوم من غلام شما از خانواده شقرانی هستم. خیلی بمن احترام نمود حاجت خود را عرض کردم پیاده شد و داخل گردید پس از مختصر زمانی بیرون آمد از داخل آستین خود مقداری پول در آستین من ریخت. فرمود شقرانی! کار خوب از همه مردم خوب است ولی از تو بهتر است و کار زشت از همه کس زشت است ولی از تو زشت تر است - . در روایت دیگری است بواسطه انتساب تو بما خانواده. - امام علیه السّلام با کنایه او را موعظه کرد چون شرب خمر مینمود - . مناقب ۳ : ۳۶۲ - .

**[ترجمه]

«۵۱»

د، [العدد القویه] فِی رَبِیعِ الْأَبْرَارِ عَنِ الشَّقْرَانِیِّ: مِثْلَهُ.

**[ترجمه]العدد: از شقرانی مانند آن را روایت کرده است.

**[ترجمه]

«۵۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: بَابُهُ مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ وَ اجْتَمَعَتِ الْعِصَابَهُ عَلَى تَصْدِيقِ سِتَّهٍ مِنْ فُقَهَائِهِ علیه السلام وَ هُمْ جَمِيلُ بْنُ دَرَّاجٍ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُسْكَانَ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُكَيْرٍ وَ حَمَّادُ بْنُ عِيسَى وَ حَمَّادُ بْنُ عُثْمَانَ وَ أَبَانُ بْنُ عُثْمَانَ وَ أَصْحَابِهِ مِنَ التَّابِعِينَ نَحْوُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْكُوفِيِّ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام وَ مِنْ خَوَاصِّ أَصْحَابِهِ مُعَاوِيَهُ بْنُ عَمَّارٍ مَوْلَى بَنِي دُهْنٍ وَ هُوَ حَيٌّ مِنْ بَجِيلَهَ وَ زَيْدٌ الشَّحَّامُ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي يَعْفُورٍ وَ أبی [أَبُو] جعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ الْأَحْوَلُ وَ أبی [أَبُو] الْفَضْلِ سَدِيرُ بْنُ حَكِيمٍ وَ عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَ جَابِرُ بْنُ يَزِيدَ الْجُعْفِيُّ وَ أبی [أَبُو] حَمْزَهَ الثُّمَالِيُّ وَ ثَابِتُ بْنُ دِينَارٍ وَ الْمُفَضَّلُ بْنُ قَيْسِ بْنِ رُمَّانَهَ وَ الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ الْجُعْفِيُّ وَ نَوْفَلُ بْنُ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَ مَيْسَرَهُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَجْلَانَ وَ جَابِرٌ الْمَكْفُوفُ وَ أَبُو دَاوُدَ الْمُسْتَرِقُّ وَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مِهْزَمٍ الْأَسَدِيُّ وَ بَسَّامٌ الصَّيْرَفِيُّ وَ سُلَيْمَانُ بْنُ مِهْرَانَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْأَسَدِيُّ مَوْلَاهُمُ الْأَعْمَشُ وَ أَبُو خَالِدٍ الْقَمَّاطُ وَ اسْمُهُ يَزِيدُ وَ ثَعْلَبَهُ بْنُ مَيْمُونٍ وَ أَبُو بَكْرٍ الْحَضْرَمِيُّ وَ الْحَسَنُ بْنُ زِيَادٍ وَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْأَنْصَارِيُّ مِنْ وُلْدِ أَبِي أُمَامَهَ وَ سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَهَ بْنِ أَبِي عِمْرَانَ الْهِلَالِيُّ وَ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ وَ سَلَمَهُ بْنُ دِينَارٍ الْمَدَنِيُّ وَ مِنْ مَوَالِيهِ مُعَتِّبٌ وَ مُسْلِمٌ وَ مُصَادِفٌ (۲).

**[ترجمه]مناقب: دربان امام، محمّد بن سنان بود. تمام علمای شیعه شش نفر از فقهای شاگرد حضرت صادق علیه السّلام را

قبول دارند: جمیل بن دراج، عبد اللّه ابن مسکان، عبد اللّه بن بکیر و حماد بن عیسی. و حماد بن عثمان و ابان بن عثمان. اصحاب امام صادق از تابعین مانند اسماعیل بن عبد الرحمن کوفی و عبد اللّه ابن حسن بن حسن بن علی است. از جمله اصحاب خاص امام معاویه بن عمار و مولی بنی دهن که قبیله ای از بجیله هستند و زید شحام و عبد اللّه بن ابی یعفور و ابی جعفر محمّد ابن نعمان احول و ابو الفضل سدیر بن حکیم و عبد السلام بن عبد الرحمن و جابر بن یزید جعفی و ابو حمزه ثمالی و ثابت بن دینار و مفضل بن قیس بن رمانه و مفضل بن عمر جعفی و نوفل بن حارث بن عبد المطلب و میسره بن عبد العزیز و عبد اللّه بن عجلان و جابر نابینا و ابو داود مشرق و ابراهیم بن مهزم اسدی و بسام صیرفی و سلیمان بن مهران ابو محمّد اسدی که اعمش آزادشده ی آنها است و ابو خالد قماط و ثعلبه بن میمون و ابو بکر حضرمی و حسن بن زیاد و عبد الرحمن ابن عبد العزیز انصاری از فرزندان ابو امامه و سفیان بن عیینه بن ابی عمران هلالی و عبد العزیز بن ابی حازم و سلمه بن دینار مدنی. غلامان امام نیز معتب و مسلم و مصادف بودند - . همان ۳ : ۴۰۰ - .

**[ترجمه]

«۵۳»

ختص، [الإختصاص]: الْمَجْهُولُونَ مِنْ أَصْحَابِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ وَ أَبِی جَعْفَرٍ علیهما السلام مُحَمَّدُ بْنُ مُسْکَانَ یُوسُفُ الطَّاطَرِیُّ عُمَرُ الْکُرْدِیُّ رَوَی عَنْهُ الْمُفَضَّلُ هِشَامُ بْنُ الْمُثَنَّی الرَّازِیُ (۳).

**[ترجمه]اختصاص: کسانی که از یاران امام صادق و امام محمد باقر ع و مجهول هستند عبارتند از محمد بن مسکان طاطری عمر کردی که مفضل هشام بن مثنی رازی از وی روایت کرده است - . اختصاص: ۱۹۶ - .

**[ترجمه]

«۵۴»

کش، [رجال الکشی] جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَخَوَیْهِ مُحَمَّدٍ وَ

۱- ۱. المناقب ج ۳ ص ۳۶۲.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۴۰۰.

۳- ۳. الاختصاص ص ۱۹۶.

أَحْمَدَ عَنْ أَبِيهِمْ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ مُيَسِّرِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: رَأَیْتُ كَأَنِّی عَلَی جَبَلٍ فَیَجِی ءُ النَّاسُ فَیَرْكَبُونَهُ فَإِذَا كَثُرُوا عَلَیْهِ تَصَاعَدَ بِهِمُ الْجَبَلُ فَیَنْتَثِرُونَ عَنْهُ وَ یَسْقُطُونَ فَلَمْ یَبْقَ مَعِی إِلَّا عِصَابَةٌ یَسِیرَةٌ أَنْتَ مِنْهُمْ وَ صَاحِبُكَ الْأَحْمَرُ یَعْنِی عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَجْلَانَ (۱).

**[ترجمه]رجال كشی: میسر بن عبد العزیز گفت: امام صادق علیه السّلام بمن فرمود: در خواب دیدم گویا بالای كوهی هستم مردم بر فراز این كوه بالا می آیند همین كه زیاد میشوند كوه آنها را بالا می برد و پرت میكند همه بر زمین می افتند جز چند نفر كه با من باقی نماندند تو یكی از آنها بودی و دوستت عبد اللّه بن عجلان - . رجال كشی: ۱۵۸ - .

**[ترجمه]

«۵۵»

كش، [رجال الكشی] حَمْدَوَیْهِ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْمَنْصُورِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْفَضْلِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ عَبْدِ الْحَمِیدِ بْنِ أَبِی الدَّیْلَمِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَتَاهُ كِتَابُ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ نُعَیْمٍ وَ كِتَابُ الْفَیْضِ بْنِ الْمُخْتَارِ وَ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ یُخْبِرُونَهُ أَنَّ الْكُوفَةَ شَاغِرَةٌ بِرِجْلِهَا وَ أَنَّهُ إِنْ أَمَرَهُمْ أَنْ یَأْخُذُوهَا أَخَذُوهَا فَلَمَّا قَرَأَ كِتَابَهُمْ رَمَی بِهِ ثُمَّ قَالَ مَا أَنَا لِهَؤُلَاءِ بِإِمَامٍ أَ مَا عَلِمُوا أَنَّ صَاحِبَهُمُ السُّفْیَانِیُ (۲).

**[ترجمه]رجال كشی: عبد الحمید بن ابی دیلم گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم نامه ای از عبد السلام بن عبد الرحمن بن نعیم و نامه ای از فیض بن مختار و سلیمان ابن خالد آمد نوشته بودند كه كوفه سرپرستی ندارد اگر اجازه بدهید كوفه را بتصرف در می آوریم. همین كه نامه را خواند بزمین انداخته فرمود من امام اینها نیستم مگر نمیدانند قبل از قیام قائم ما سفیانی خواهد آمد - . همان: ۲۲۶ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی شغر الرجل المرأه رفع رجلها للنكاح كأشغرها فشغرت و الأرض لم یبق بها أحد یحمیها و یضبطها و بلده شاغره برجلها لم تمتنع من غاره أحد لخلوها.

**[ترجمه]فیروزآبادی گفت «شغر الرجل المرأه» یعنی پایش را بالا برد تا با وی در آمیزد. مانند أشغرها فشغرت الأرض یعنی كسی در آن باقی نماند كه از آن حمایت و امورش را ضبط و ربط كند. «بلده شاغره برجلها» یعنی به خاطر خالی بودن آن هیچ كس مانع از غارت این شهر نمی شود.

**[ترجمه]

«۵۶»

كش، [رجال الكشى] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام ذَكَرَ: أَنَّ سَعِيدَةَ مَوْلَاةَ جَعْفَرٍ علیه السلام كَانَتْ مِنْ أَهْلِ الْفَضْلِ كَانَتْ تَعَلَّمُ كَلِمَاتٍ سَمِعَتْ مِنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَإِنَّهُ كَانَ عِنْدَهَا وَصِيَّةُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ إِنَّ جَعْفَراً قَالَ لَهَا اسْأَلِی اللَّهَ الَّذِی عَرَّفَنِيكِ فِی الدُّنْيَا أَنْ يُزَوِّجَنِيكِ فِی الْجَنَّةِ وَ إِنَّهَا كَانَتْ فِی قُرْبِ دَارِ جَعْفَرٍ علیه السلام لَمْ تَكُنْ تُرَى فِی الْمَسْجِدِ إِلَّا مُسَلِّمَةً عَلَى النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله خَارِجَةً إِلَى مَكَّةَ أَوْ قَادِمَةً مِنْ مَكَّةَ وَ ذَكَرَ أَنَّهُ كَانَ آخِرُ قَوْلِهَا وَ قَدْ رَضِينَا الثَّوَابَ وَ أَمِنَّا الْعِقَابَ (۳).

**[ترجمه]رجال کشی: عباس بن هلال از حضرت رضا نقل کرد که فرمود: سعیده کنیز حضرت صادق علیه السّلام از زنان دانشمند بود. مطالبی از حضرت صادق علیه السّلام می آموخت. وصیت پیغمبر صلّی اللّه علیه و آله و سلم نزد آن کنیز بود. امام صادق علیه السّلام باو فرمود: از خدا بخواه همان طور که در دنیا خداوند مرا بتو معرفی نموده و بمقام امام خود آشنا هستی در آخرت نیز تو را بازدواج من در آورد. منزل او نزدیک خانه حضرت صادق بود هر وقت در مسجد دیده میشد برای سلام به پیامبر اکرم رفته بود یا بمکه میرفت و یا از مکه می آمد آخرین گفتار او این بود. خشنودیم از ثواب و آسوده شدیم از عقاب - . رجال کشی: ۲۳۴ - .

**[ترجمه]

«۵۷»

ختص، [الإختصاص] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنْ مَرْوَكٍ عَنْ هِشَامِ

ص: ۳۵۱

۱- ۱. رجال الكشّیّ ص ۱۵۸.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۲۶.

۳- ۳. المصدر السابق ص ۲۳۴.

بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ: نِعْمَ الشَّفِیعُ أَنَا وَ أَبِی لِحُمْرَانَ بْنِ أَعْیَنَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ- نَأْخُذُ بِیَدِهِ وَ لَا نُزَایِلُهُ حَتَّی نَدْخُلَ الْجَنَّهَ جَمِیعاً(۱).

**[ترجمه]اختصاص: هشام بن حکم از حضرت صادق نقل کرد که فرمود من و پدرم برای حمران بن اعین شفیع خوبی هستیم. در روز قیامت دست او را میگیریم و رها نمی کنیم تا با هم وارد بهشت شویم - . اختصاص: ۱۹۶ - .

**[ترجمه]

«۵۸»

ختص، [الإختصاص] رَوَی مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی بْنِ عُبَیْدٍ عَنْ زِیَادٍ الْقَنْدِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: أَنَّهُ قَالَ فِی حُمْرَانَ إِنَّهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّهِ(۲).

**[ترجمه]اختصاص: در روایت دیگر راجع بحمران میفرماید او مردی از اهل بهشت است - . همان: ۱۹۶ - .

**[ترجمه]

«۵۹»

کش، [رجال الکشی] عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ حَمَّادٍ النَّابِ عَنِ الْمِسْمَعِیِّ قَالَ: لَمَّا أَخَذَ دَاوُدُ بْنُ عَلِیٍّ الْمُعَلَّی بْنَ خُنَیْسٍ حَبَسَهُ فَأَرَادَ قَتْلَهُ فَقَالَ لَهُ الْمُعَلَّی أَخْرِجْنِی إِلَی النَّاسِ فَإِنَّ لِی دَیْناً کَثِیراً وَ مَالًا حَتَّی أُشْهِدَ بِذَلِکَ فَأَخْرَجَهُ إِلَی السُّوقِ فَلَمَّا اجْتَمَعَ النَّاسُ قَالَ أَیُّهَا النَّاسُ أَنَا مُعَلَّی بْنُ خُنَیْسٍ فَمَنْ عَرَفَنِی فَقَدْ عَرَفَنِی اشْهَدُوا أَنِّی مَا تَرَکْتُ مِنْ مَالٍ عَیْنٍ أَوْ دَیْنٍ أَوْ أَمَهٍ أَوْ عَبْدٍ أَوْ دَارٍ أَوْ قَلِیلٍ أَوْ کَثِیرٍ فَهُوَ لِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ فَشَدَّ عَلَیْهِ صَاحِبُ شُرْطَهِ دَاوُدَ فَقَتَلَهُ قَالَ فَلَمَّا بَلَغَ ذَلِکَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام خَرَجَ یَجُرُّ ذَیْلَهُ حَتَّی دَخَلَ عَلَی دَاوُدَ بْنِ عَلِیٍّ وَ إِسْمَاعِیلُ ابْنُهُ خَلْفَهُ فَقَالَ یَا دَاوُدُ قَتَلْتَ مَوْلَایَ وَ أَخَذْتَ مَالِی فَقَالَ مَا أَنَا قَتَلْتُهُ وَ لَا أَخَذْتُ مَالَکَ فَقَالَ وَ اللَّهِ لَأَدْعُوَنَّ عَلَی مَنْ قَتَلَ مَوْلَایَ وَ أَخَذَ مَالِی قَالَ مَا قَتَلْتُهُ وَ لَکِنْ قَتَلَهُ صَاحِبُ شُرْطَتِی فَقَالَ بِإِذْنِکَ أَوْ بِغَیْرِ إِذْنِکَ فَقَالَ بِغَیْرِ إِذْنِی فَقَالَ یَا إِسْمَاعِیلُ شَأْنَکَ بِهِ فَخَرَجَ إِسْمَاعِیلُ وَ السَّیْفُ مَعَهُ حَتَّی قَتَلَهُ فِی مَجْلِسِهِ قَالَ حَمَّادٌ فَأَخْبَرَنِی الْمِسْمَعِیُّ عَنْ مُعَتِّبٍ قَالَ فَلَمْ یَزَلْ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَیْلَتَهُ سَاجِداً وَ قَائِماً فَسَمِعْتُهُ فِی آخِرِ اللَّیْلِ وَ هُوَ سَاجِدٌ یَقُولُ- اللَّهُمَّ إِنِّی أَسْأَلُکَ بِقُوَّتِکَ الْقَوِیَّهِ وَ مَحَالِّکَ الشَّدِیدَهِ وَ بِعِزَّتِکَ الَّتِی خَلْقُکَ لَهَا ذَلِیلٌ أَنْ تُصَلِّیَ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تَأْخُذَهُ السَّاعَهَ قَالَ فَوَ اللَّهِ مَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ سُجُودِهِ حَتَّی سَمِعْنَا الصَّائِحَهَ فَقَالُوا مَاتَ دَاوُدُ بْنُ عَلِیٍّ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنِّی دَعَوْتُ اللَّهَ عَلَیْهِ بِدَعْوَهٍ بَعَثَ اللَّهُ إِلَیْهِ مَلَکاً فَضَرَبَ رَأْسَهُ بِمِرْزَبَّهٍ انْشَقَّتْ مَثَانَتُهُ (۳).

**[ترجمه]رجال کشی: مسمعی گفت: وقتی داود بن علی معلی بن خنیس را گرفت زندانی کرد. هنگامی که تصمیم به کشتن او گرفت، معلی گفت مرا میان بازار ببر قرض زیادی دارم و ثروتی نیز دارم مرا ببر تا مردم را گواه بگیرم. او را میان بازار بردند. همین که مردم جمع شدند گفت: مردم من معلی بن خنیس هستم هر که میشناسد که میشناسد من هر چه دارم از ملک و قرض، کنیز یا غلام یا خانه چه کم یا زیاد همه متعلق بجعفر بن محمّد علیه السّلام است در این موقع رئیس شهربانی داود باو

حمله کرده او را کشت. این خبر که بحضرت صادق رسید با ناراحتی تمام با پسرش اسماعیل پیش داود بن علی رفت فرمود: داود غلام مرا کشتی و مالم را تصرف نمودی؟ گفت: من او را نکشته ام و اموال شما را هم تصرف نکرده ام فرمود بخدا کسی را که غلام مرا کشته نفرین میکنم. داود گفت: او را رئیس شهربانی من کشته است. فرمود با اجازه تو یا بدون اجازه؟ گفت: بدون اجازه من. بفرزند خود اسماعیل فرمود: برو سزای این مرد را بده اسماعیل با شمشیر خارج شده او را کشت. حماد گفت: مسمعی از معتب نقل کرد که تمام آن شب را امام بسجده و قیام پرداخت در آخر شب شنیدم در سجده میگوید:

«اللهمّ انی أسألک بقوتک القویه و محالک الشدیده و بعزتک التی خلقک لها ذلیل ان تصلّی علی محمّد و آل محمّد و ان تأخذه الساعه الساعه». بخدا هنوز سر از سجده برنداشته بود که صدای ناله و شیون از خانه داود بلند شد. امام فرمود: من از خدا تقاضا کردم خداوند فرشته ای را فرستاد و با حربه آهنی شکمش را پاره کرد - . رجال کشی: ۲۴۰ - .

**[ترجمه]

«۶۰»

کش، [رجال الکشی] حَمْدَوَیْهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی وَ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ جَبْرَئِیلَ بْنِ

ص: ۳۵۲

۱- ۱. الاختصاص ص ۱۹۶.

۲- ۲. الاختصاص ص ۱۹۶.

۳- ۳. رجال الکشّیّ ص ۲۴۰.

أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ صَبِيحٍ قَالَ: قَالَ دَاوُدُ بْنُ عَلِيٍّ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَا أَنَا قَتَلْتُهُ يَعْنِي مُعَلَّى بْنَ خُنَيْسٍ قَالَ فَمَنْ قَتَلَهُ قَالَ السِّيرَافِيُّ وَ كَانَ صَاحِبَ شُرْطَتِهِ قَالَ أَقِدْنَا مِنْهُ قَالَ قَدْ أَقَدْتُكَ قَالَ فَلَمَّا أُخِذَ السِّيرَافِيُّ وَ قُدِّمَ لِيُقْتَلَ جَعَلَ يَقُولُ يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ يَأْمُرُونِّي بِقَتْلِ النَّاسِ فَأَقْتُلُهُمْ لَهُمْ ثُمَّ يَقْتُلُونِّي فَقُتِلَ السَّيْرَافِيُّ (۱).

**[ترجمه]رجال كشی: وليد بن صبيح گفت: داود بن علی به امام صادق ع گفت من معلی بن خنيس را نكشته ام فرمود: پس چه كسی او را كشته؟ گفت: سيرافی كه رئيس شهربانی او بود. فرمود: بگذار قصاصش كنيم گفت اجازه می دهم او را قصاص كنيد. وقتی سيرافی را گرفته و آوردند تا قصاص شود می گفت: ای جماعت مسلمان مرا مأمور ميكنند مردم را بكشم مردم را برای آن ها می كشم حالا اجازه ميدهند قصاص شوم.

**[ترجمه]

بيان

أقدنا منه أی مكنا نقتله قودا و قصاصا.

**[ترجمه]أقدنا منه يعنی اجازه بده او را قصاص كرده و بكشيم.

**[ترجمه]

«۶۱»

كش، [رجال الكشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ قَالَ كَتَبَ إِلَيَّ الْفَضْلُ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ أَبُو إِسْحَاقَ [ع] مِنْ مَكَّةَ فَذُكِرَ لَهُ قَتْلُ الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالَ فَقَامَ مُغْضَباً يَجُرُّ ثَوْبَهُ فَقَالَ لَهُ إِسْمَاعِيلُ ابْنُهُ يَا أَبَتِ أَيْنَ تَذْهَبُ فَقَالَ لَوْ كَانَتْ نَازِلَةٌ لَقَدِمْتُ عَلَيْهَا فَجَاءَ حَتَّى دَخَلَ عَلَى دَاوُدَ بْنِ عَلِيٍّ فَقَالَ يَا دَاوُدُ لَقَدْ أَتَيْتَ ذَنْباً لَا يَغْفِرُهُ اللَّهُ لَكَ قَالَ وَ مَا ذَلِكَ الذَّنْبُ قَالَ قَتَلْتَ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ثُمَّ مَكَثَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ لَهُ دَاوُدُ وَ أَنْتَ قَدْ أَتَيْتَ ذَنْباً لَا يَغْفِرُهُ اللَّهُ لَكَ قَالَ وَ مَا ذَلِكَ الذَّنْبُ قَالَ زَوَّجْتَ ابْنَتَكَ فُلَاناً الْأُمَوِيَّ قَالَ إِنْ كُنْتُ زَوَّجْتُ فُلَاناً الْأُمَوِيَّ فَقَدْ زَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عُثْمَانَ وَ لِي بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أُسْوَةٌ قَالَ مَا أَنَا قَتَلْتُهُ قَالَ فَمَنْ قَتَلَهُ قَالَ قَتَلَهُ السِّيرَافِيُّ قَالَ فَأَقِدْنَا مِنْهُ قَالَ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ غَدَا السِّيرَافِيُّ فَأَخَذَهُ فَقَتَلَهُ فَجَعَلَ يَصِيحُ يَا عِبَادَ اللَّهِ يَأْمُرُونِّي أَنْ أَقْتُلَ لَهُمُ النَّاسَ ثُمَّ يَقْتُلُونِّي (۲).

**[ترجمه]رجال كشی: اسماعيل بن جابر گفت: وقتی امام صادق ع از مكه آمد به گفتند كه معلی بن خنيس كشته شده برخاست خشمگين بود و لباسش بر روی زمين كشيده می شد پسرش اسماعيل گفت پدر كجا می روی؟ فرمود: .... آمد تا نزد داود بن علی وارد شد فرمود: ای داود گناهی مرتكب شدی كه خدا آن را نمی بخشد گفت: كدام گناه؟ فرمود: مردی از اهل بهشت را كشتی كمی مكث كرد و سپس فرمود: انشاء الله داود گفت: تو نيز گناهی مرتكب شدی كه خداوند تو را نمی بخشد فرمود: چه گناهی؟ گفت: اينكه دخترت را به ازدواج فلان اموی درآوردی فرمود: اگر من دخترم را به ازدواج فلان اموی درآوردم پيامبر ص نيز دخترش را به ازدواج عثمان درآورد و رسول خدا ص الگوی من است داود گفت من او را

نکشتم فرمود: پس چه کسی او را کشته؟ گفت سیرافی فرمود: او را قصاص می کنیم صبح فردا وقتی سیرافی آمد او را گرفته و کشتند در آن هنگام فریاد می زد ای بندگان خدا به من دستور می دهند مردم را برایشان بکشم بعد مرا می کشند - . رجال کشی: ۲۴۱ - .

**[ترجمه]

«۶۲»

کش، [رجال الکشی] حَمْدَوَیْهِ بْنُ نُصَیْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَسْبَاطٍ قَالَ: قَالَ سُفْیَانُ بْنُ عُیَیْنَهَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّهُ یُرْوَی أَنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام کَانَ یَلْبَسُ الْخَشِنَ مِنَ الثِّیَابِ وَ أَنْتَ تَلْبَسُ الْقُوهِیَّ الْمَرْوِیَ (۳) قَالَ وَیْحَکَ إِنَ

ص: ۳۵۳

۱- ۱. رجال الکشّیّ ص ۲۴۱.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۴۱.

۳- ۳. القوهی المروی: ضرب من الثیاب بیض منسوبه الی قوهستان و هی قصبه من قصبات خراسان.

عَلِيّاً علیه السلام كَانَ فِي زَمَانٍ ضَيِّقٍ فَإِذَا اتَّسَعَ الزَّمَانُ فَأَبْرَارُ الزَّمَانِ أَوْلَى بِهِ (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: سفیان بن عیینه به امام صادق ع گفت روایت شده که امام علی بن ابی طالب ع لباس خشن می پوشیده ولی شما لباس خراسانی می پوشی فرمود: وای بر تو علی ع در زمان سختی و تنگ دستی زندگی می کرد وقتی نعمت فراوان شود نیکان شایسته ترند که از آن بهره مند شوند - . همان: ۲۴۸ - .

**[ترجمه]

«۶۳»

کش، [رجال الکشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ إِشْكِيبَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْمَرْوَزِيِّ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ بَعْضَ أَصْحَابِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يُحَدِّثُ: أَنَّ سُفْيَانَ الثَّوْرِيَّ دَخَلَ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عَلَيْهِ ثِيَابٌ جِيَادٌ فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ آبَاءَكَ لَمْ يَكُونُوا يَلْبَسُونَ مِثْلَ هَذِهِ الثِّيَابِ فَقَالَ لَهُ إِنَّ آبَائِي علیهم السلام كَانُوا يَلْبَسُونَ ذَاكَ فِي زَمَانٍ مُقْفِرٍ مُقْصِرٍ مُقْتِرٍ وَ هَذَا زَمَانٌ قَدْ أَرْخَتِ الدُّنْيَا عَزَالِيَهَا فَأَحَقُّ أَهْلِهَا بِهَا أَبْرَارُهُمْ (۲).

**[ترجمه]رجال کشی: یکی از یاران امام صادق ع روایت کرده که سفیان ثوری نزد امام صادق ع آمد امام لباس خوبی به تن داشت گفت یا اباعبدالله ع پدرانت چنین لباس هایی نمی پوشیدند فرمود: پدران من که چنان لباس هایی می پوشیدند در زمان فقر و سختی و تنگ دستی زندگی می کردند ولی این زمان زمانی آسایش و گسترش نعمت هاست و نیکان زمان شایسته ترین اهل آن به بهره مندی از نعمت ها هستند - . همان: ۲۴۹ - .

**[ترجمه]

بیان

العزالی بكسر اللام و فتحها جمع العزلاء و هی فم المزاده الأسفل و إرخاؤها كنايه عن كثره النعم و اتساعها كما يقال لبيان كثره المطر أرخت السماء عزاليها.

**[ترجمه]«العزال» با کسره لام و فتح آن جمع العزلاء است و معنای آن دهان پایینی است که پهن و باز بودن آن کنایه از فراوانی نعمت و گسترش آن است همان طور که برای بیان فراوانی باران می گویند «أرخت السماء عزالیها».

**[ترجمه]

«۶۴»

کش، [رجال الکشی] وَجَدْتُ فِي كِتَابِ أَبِي مُحَمَّدٍ جَبْرَئِيلَ بْنِ أَحْمَدَ الْفَارَيَابِيِّ بِخَطِّهِ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ الْكُوفِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ وَاقِدٍ عَنْ مَيْمُونِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: أَتَى قَوْمٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام

يَسْ‍أَلُونَهُ الْحَ‍دِيثَ مِنَ الْأَمْصَارِ وَ أَنَا عِنْ‍دَهُ فَقَالَ لِی أَ تَعْرِفُ أَحَ‍داً مِنَ الْقَوْمِ قُلْتُ لَا فَقَالَ كَيْفَ دَخَلُوا عَلَيَّ قُلْتُ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ يَطْلُبُونَ الْحَ‍دِيثَ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ- لَا يُبَالُونَ مِمَّنْ أَخَذُوا فَقَالَ لِرَجُلٍ مِنْهُمْ هَلْ سَ‍مِعْتَ مِنْ غَيْرِی مِنَ الْحَدِيثِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَحَدِّثْنِی بِبَعْضِ مَا سَمِعْتَ قَالَ إِنَّمَا جِئْتُ لِأَسْمَعَ مِنْكَ لَمْ أَجِئْ أُحَدِّثُكَ وَ قَالَ لِلْآخَرِ ذَلِكَ مَا يَمْنَعُهُ أَنْ يُحَدِّثَنِی مَا سَمِعَ قَالَ تَتَفَضَّلُ أَنْ تُحَدِّثَنِی بِمَا سَمِعْتَ أَ جَعَلَ الَّذِی حَدَّثَكَ حَدِيثَهُ أَمَانَةً لَا أتحدث [تُحَدِّثُ] بِهِ أَبَداً قَالَ لَا قَالَ فَسَمِّعْنَا بَعْضَ مَا اقْتَبَسْتَ مِنَ الْعِلْمِ حَتَّى نَعْتَدَّ بِكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ حَ‍دَّثَنِی سُ‍فْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام قَالَ النَّبِيذُ كُلُّهُ حَلَالٌ إِلَّا الْخَمْرَ ثُمَّ سَ‍كَتَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام زِدْنَا قَالَ حَدَّثَنِی

ص: ۳۵۴

۱- ۱. رجال الكشّیّ ص ۲۴۸ و ليس فی آخر الحديث لفظ« به».

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۴۹ و فيه« عرابها» بدل« عزاليها».

سُفْيَانُ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ مَنْ لَمْ يَمْسَحْ عَلَى خُفَّيْهِ فَهُوَ صَاحِبُ بِدْعَةٍ وَ مَنْ لَمْ يَشْرَبِ النَّبِيذَ فَهُوَ مُبْتَدِعٌ وَ مَنْ لَمْ يَأْكُلِ الْجِرِّيثَ (۱) وَ طَعَامَ أَهْلِ الذِّمَّةِ وَ ذَبَائِحَهُمْ فَهُوَ ضَالٌّ أَمَّا النَّبِيذُ فَقَدْ شَرِبَهُ عُمَرُ نَبِيذُ زَبِيبٍ فَرَشَحَهُ بِالْمَاءِ وَ أَمَّا الْمَسْحُ عَلَى الْخُفَّيْنِ فَقَدْ مَسَحَ عُمَرُ عَلَى الْخُفَّيْنِ ثَلَاثاً فِي السَّفَرِ وَ يَوْماً وَ لَيْلَةً فِي الْحَضَرِ وَ أَمَّا الذَّبَائِحُ فَقَدْ أَكَلَهَا عَلِيٌّ علیه السلام وَ قَالَ كُلُوهَا فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّباتُ وَ طَعامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ حِلٌّ لَكُمْ وَ طَعامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ (۲) ثُمَّ سَكَتَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام زِدْنَا فَقَالَ فَقَدْ حَدَّثْتُكَ بِمَا سَمِعْتُ فَقَالَ أَ كُلُّ الَّذِي سَمِعْتَ هَذَا قَالَ لَا قَالَ زِدْنَا قَالَ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عُبَيْدٍ عَنِ الْحَسَنِ قَالَ أَشْيَاءُ صَدَّقَ النَّاسُ بِهَا وَ أَخَذُوا بِمَا لَيْسَ فِي كِتَابِ اللَّهِ لَهَا أَصْلٌ مِنْهَا عَذَابُ الْقَبْرِ وَ مِنْهَا الْمِيزَانُ وَ مِنْهَا الْحَوْضُ وَ مِنْهَا الشَّفَاعَةُ وَ مِنْهَا النِّيَّةُ يَنْوِي الرَّجُلُ مِنَ الْخَيْرِ وَ الشَّرِّ فَلَا يَعْمَلُهُ فَيُثَابُ عَلَيْهِ وَ لَا يُثَابُ الرَّجُلُ إِلَّا بِمَا عَمِلَ إِنْ خَيْراً فَخَيْراً وَ إِنْ شَرّاً فَشَرّاً قَالَ فَضَحِكْتُ مِنْ حَدِيثِهِ فَغَمَزَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنْ كُفَّ حَتَّى نَسْمَعَ قَالَ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيَّ فَقَالَ وَ مَا يُضْحِكُكَ مِنَ الْحَقِّ أَمْ مِنَ الْبَاطِلِ قُلْتُ لَهُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ وَ أَبْكِي وَ إِنَّمَا يُضْحِكُنِي مِنْكَ تَعَجُّباً كَيْفَ حَفِظْتَ هَذِهِ الْأَحَادِيثَ فَسَكَتَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام زِدْنَا قَالَ حَدَّثَنِي سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ أَنَّهُ رَأَى عَلِيّاً علیه السلام عَلَى مِنْبَرٍ بِالْكُوفَةِ وَ هُوَ يَقُولُ لَئِنْ أُتِيتُ بِرَجُلٍ يُفَضِّلُنِي عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ لَأَجْلِدَنَّهُ حَدَّ الْمُفْتَرِي فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام زِدْنَا فَقَالَ حَدَّثَنِي سُفْيَانُ عَنْ جَعْفَرٍ أَنَّهُ قَالَ حُبُّ أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ إِيمَانٌ وَ بُغْضُهُمَا كُفْرٌ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام زِدْنَا قَالَ حَدَّثَنِي يُونُسُ بْنُ عُبَيْدٍ عَنِ الْحَسَنِ أَنَّ عَلِيّاً علیه السلام أَبْطَأَ عَلَى بَيْعَةِ أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ لَهُ عَتِيقٌ مَا خَلَّفَكَ عَنِ الْبَيْعَةِ وَ اللَّهِ لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ

۱- ۱. الجريث: هو بالثاء المثلثه كسكيت ضرب من السمك يشبه الحيات.

۲- ۲. سوره المائده الآيه: ۵.

أَضْرِبَ عُنُقَکَ فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام خَلِیفَهَ رَسُولِ اللَّهِ لَا تَثْرِیبَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام زِدْنَا.

قَالَ حَدَّثَنِی سُفْیَانُ الثَّوْرِیُّ عَنِ الْحَسَنِ أَنَّ أَبَا بَکْرٍ أَمَرَ خَالِدَ بْنَ الْوَلِیدِ أَنْ یَضْرِبَ عُنُقَ عَلِیٍّ علیه السلام إِذَا سَلَّمَ مِنْ صَلَاهِ الصُّبْحِ وَ أَنَّ أَبَا بَکْرٍ سَلَّمَ بَیْنَهُ وَ بَیْنَ نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ یَا خَالِدُ لَا تَفْعَلْ مَا أَمَرْتُکَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام زِدْنَا قَالَ حَدَّثَنِی نُعَیْمُ بْنُ عُبَیْدِ اللَّهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ وَدَّ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام أَنَّهُ بِنُخَیْلَاتِ یَنْبُعَ یَسْتَظِلُّ بِظِلِّهِنَّ وَ یَأْکُلُ مِنْ حَشَفِهِنَّ وَ لَمْ یَشْهَدْ یَوْمَ الْجَمَلِ وَ لَا النَّهْرَوَانِ وَ حَدَّثَنِی بِهِ سُفْیَانُ عَنِ الْحَسَنِ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلامزِدْنَا قَالَ حَدَّثَنَا عَبَّادٌ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ أَنَّهُ قَالَ لَمَّا رَأَی عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام یَوْمَ الْجَمَلِ کَثْرَهَ الدِّمَاءِ قَالَ لِابْنِهِ الْحَسَنِ یَا بُنَیَّ هَلَکْتُ قَالَ لَهُ الْحَسَنُ یَا أَبَتِ أَ لَیْسَ قَدْ نَهَیْتُکَ عَنْ هَذَا الْخُرُوجِ فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام یَا بُنَیَّ لَمْ أَدْرِ أَنَّ الْأَمْرَ یَبْلُغُ هَذَا الْمَبْلَغَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام زِدْنَا قَالَ حَدَّثَنَا سُفْیَانُ الثَّوْرِیُّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام لَمَّا قَتَلَ أَهْلَ صِفِّینَ بَکَی عَلَیْهِمْ ثُمَّ قَالَ جَمَعَ اللَّهُ بَیْنِی وَ بَیْنَهُمْ فِی الْجَنَّهِ قَالَ فَضَاقَ بِیَ الْبَیْتُ وَ عَرِقْتُ وَ کِدْتُ أَنْ أَخْرُجَ مِنْ مَسْکِی (۱) فَأَرَدْتُ أَنْ أَقُومَ إِلَیْهِ فَأَتَوَطَّأَهُ ثُمَّ ذَکَرْتُ غَمْزَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَکَفَفْتُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِنْ أَیِّ الْبِلَادِ أَنْتَ قَالَ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَهِ قَالَ هَذَا الَّذِی تُحَدِّثُ عَنْهُ وَ تَذْکُرُ اسْمَهُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ تَعْرِفُهُ قَالَ لَا قَالَ فَهَلْ سَمِعْتَ مِنْهُ شَیْئاً قَطُّ قَالَ لَا قَالَ فَهَذِهِ الْأَحَادِیثُ عِنْدَکَ حَقٌّ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَمَتَی سَمِعْتَهَا قَالَ لَا أَحْفَظُ قَالَ إِلَّا أَنَّهَا أَحَادِیثُ أَهْلِ مِصْرِنَا مُنْذُ دَهْرِنَا لَا یَمْتَرُونَ فِیهَا قَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَوْ رَأَیْتَ هَذَا الرَّجُلَ الَّذِی تُحَدِّثُ عَنْهُ فَقَالَ لَکَ هَذِهِ الَّتِی تَرْوِیهَا عَنِّی کَذِبٌ وَ قَالَ لَا أَعْرِفُهَا وَ لَمْ أُحَدِّثْ بِهَا هَلْ کُنْتَ تُصَدِّقُهُ قَالَ لَا قَالَ لِمَ قَالَ لِأَنَّهُ شَهِدَ عَلَی قَوْلِهِ رِجَالٌ لَوْ شَهِدَ أَحَدُهُمْ عَلَی عِتْقِ رَجُلٍ لَجَازَ

۱- ۱. مسکی: المسک بسکون السین: الجلد جمع مسک و مسوک و القطعه منه مسکه.

قَوْلُهُ فَقَالَ اكْتُبْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي قَالَ مَا اسْمُكَ قَالَ مَا تَسْأَلُ عَنِ اسْمِي إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ خَلَقَ اللَّهُ الْأَرْوَاحَ قَبْلَ الْأَجْسَادِ بِأَلْفَيْ عَامٍ ثُمَّ أَسْكَنَهَا الْهَوَاءَ فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا ثَمَّ ائْتَلَفَ هَاهُنَا وَ مَا تَنَاكَرَ ثَمَّ اخْتَلَفَ هَاهُنَا وَ مَنْ كَذَبَ عَلَيْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى يَهُودِيّاً وَ إِنْ أَدْرَكَ الدَّجَّالَ آمَنَ بِهِ وَ إِنْ لَمْ يُدْرِكْهُ آمَنَ بِهِ فِي قَبْرِهِ يَا غُلَامُ ضَعْ لِي مَاءً وَ غَمَزَنِي وَ قَالَ لَا تَبْرَحْ وَ قَامَ الْقَوْمُ فَانْصَرَفُوا وَ قَدْ كَتَبُوا الْحَدِيثَ الَّذِي سَمِعُوا مِنْهُ ثُمَّ إِنَّهُ خَرَجَ وَ وَجْهُهُ مُنْقَبِضٌ فَقَالَ أَ مَا سَمِعْتَ مَا يُحَدِّثُ بِهِ هَؤُلَاءِ قُلْتُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ مَا هَؤُلَاءِ وَ مَا حَدِيثُهُمْ قَالَ أَعْجَبُ حَدِيثِهِمْ كَانَ عِنْدِي الْكَذِبُ عَلَيَّ وَ الْحِكَايَةُ عَنِّي مَا لَمْ أَقُلْ وَ لَمْ يَسْمَعْهُ عَنِّي أَحَدٌ وَ قَوْلُهُمْ لَوْ أَنْكَرَ الْأَحَادِيثَ مَا صَدَّقْنَاهُ مَا لِهَؤُلَاءِ لَا أَمْهَلَ اللَّهُ لَهُمْ وَ لَا أَمْلَى لَهُمْ ثُمَّ قَالَ لَنَا إِنَّ عَلِيّاً عليه السلام لَمَّا أَرَادَ الْخُرُوجَ مِنَ الْبَصْرَةِ قَالَ عَلَى أَطْرَافِهَا ثُمَّ قَالَ لَعَنَكِ اللَّهُ يَا أَنْتَنَ الْأَرْضِ تُرَاباً وَ أَسْرَعَهَا خَرَاباً وَ أَشَدَّهَا عَذَاباً فِيكِ الدَّاءُ الدَّوِيُّ قِيلَ مَا هُوَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ كَلَامُ الْقَدَرِ الَّذِي فِيهِ الْفِرْيَةُ عَلَى اللَّهِ وَ بُغْضُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ فِيهِ سَخَطُ اللَّهِ وَ سَخَطُ نَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله وَ كَذِبُهُمْ عَلَيْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ اسْتِحْلَالُهُمُ الْكَذِبَ عَلَيْنَا(۱).

**[ترجمه]رجال کشی: میمون بن عبد اللَّه گفت: گروهی برای شنیدن حدیث خدمت حضرت صادق علیه السّلام آمدند. اهل مدینه نبودند از شهرهای دیگری آمده بودند. من نیز حضور داشتم فرمود: هیچ کدام از اینها را نمی شناسی؟ گفتم نه فرمود: چطور اینها وارد خانه من شدند؟ گفتم اینها گروهی هستند که حدیث جمع آوری میکنند اهمیتی نمیدهند گوینده ی حدیث هر که باشد. به یکی از آنها فرمود آیا از دیگری غیر از من نیز حدیثی شنیده ای؟ گفت: بله فرمود: مقداری از آنچه شنیده ای برایم نقل کن. گفت: آمده ام از شما بشنوم نیامده ام برایت حدیث نقل کنم بدیگری فرمود: چه مانعی دارد که بعضی از حدیثهای خود را نقل کند. فرمود: از حدیثهای خود برایم نقل کن من شرط میکنم نام کسی که برایت حدیث گفته هرگز نبرم. گفت نه. فرمود: از علومی که استفاده کرده ای برای ما نقل کن تا ببینم چه داری و مقامت برای ما معلوم شود. گفت: سفیان ثوری مرا از جعفر بن محمّد حدیث کرد که ایشان فرموده: نبیذ - . نبیذ مسکری است که از جو یا گندم یا انگور و یا کشمش میگیرند. - همه نوعش حلال است مگر شراب. دیگر چیزی نگفت. امام صادق ع فرمود نقل کن. گفت: سفیان از شخصی نقل کرد که آن شخص از حضرت باقر نقل نمود که فرمود: هر که روی کفش مسح نکند بدعت در دین گذاشته و هر که شراب نیاشامد همین طور است هر کس مار آبی و غذای یهود و نصاری و گوشت کشته شده بدست آنها را نخورد گمراه است. زیرا نبیذ را عمر نوشیده مقداری آب داخل آن کرده تا رقیق شود، مسح روی کفش را نیز سه مرتبه عمر در سفر انجام داده. علی علیه السّلام هم یک شبانه روز در غیر مسافرت حیوان ذبح شده یهود و نصارا را خورده و فرموده است بخورید خداوند میفرماید «الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّباتُ وَ طَعامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ حِلٌّ لَكُمْ وَ طَعامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ» - . مائده / ۵ -

{امروز چیزهای پاکیزه برای شما حلال شده، و طعام کسانی که اهل کتابند برای شما حلال، و طعام شما برای آنان حلال است} بعد از این حدیث سکوت کرد. امام صادق علیه السّلام فرمود باز هم بگو. گفت آنچه شنیده بودم نقل کردم. فرمود: همه را نقل کردی؟ گفت: نه فرمود: پس بگو گفت: عمرو بن عبید از حسن نقل کرد که او گفت: بعضی از چیزها را مردم قبول دارند با اینکه در قرآن از آن ها خبری نیست از آن جمله عذاب قبر میزان، حوض، شفاعت، نیت اینکه شخص نیت کار خوب یا بد را میکند ولی انجام نمیدهد میگویند باو پاداش میدهند با اینکه ثواب برای عمل است چه خوب باشد و چه بد. راوی میگوید: من از حدیث او خنده ام گرفت. حضرت صادق با چشم اشاره کرد که بگذار بشنویم. آن مردک سر را بلند کرده گفت چرا میخندی از حق خنده ات گرفت یا از باطل. گفتم خنده ام برای این بود که چگونه این حدیثها را حفظ کرده

ای؟ سکوت کرد. امام فرمود: بگو. گفت: سفیان ثوری از محمّد بن منکدر نقل کرد که او گفت: علی را روی منبر در کوفه دیدم میگفت اگر ببینم یک نفر مرا بر ابو بکر و عمر ترجیح میدهد و مرا از آنها بالاتر میداند او را باندازه شخص تهمت زنی که افترا می زند تازیانه میزنم. فرمود باز هم بگو. گفت: سفیان از جعفر نقل کرد که فرموده دوستی ابا بکر و عمر ایمان است و دشمنی با آنها کفر. فرمود: باز هم بگو. گفت: یونس بن عبید از حسن نقل کرد که علی علیه السّلام وقتی در بیعت با ابو بکر تاخیر نمود ابو بکر به او گفت چرا در بیعت با من تأخیر کردی بخدا تصمیم داشتم گردنت را بزنم. علی علیه السّلام گفت: خلیفه پیغمبر هر چه بخواهد انجام دهد قابل بحث نیست. فرمود: باز هم بگو. گفت: سفیان ثوری از حسن نقل کرد که ابو بکر بخالد بن ولید دستور داد بعد از سلام دادن نماز صبح گردن علی را بزند. ابو بکر در دل سلام نماز را داد بعد گفت: خالد آنچه بتو دستور دادم انجام نده. امام صادق فرمود: باز هم بگو. گفت: نعیم بن عبید اللّٰه از جعفر بن محمّد نقل کرد که او گفت: علی بن ابی طالب دلش میخواست در نخلستانهای ینبع می بود. زیر سایه آن درختها از خرماهای آن میخورد اما در جنگ جمل و جنگ نهروان شرکت نمی کرد. فرمود باز هم بگو.

گفت: عباد از جعفر بن محمّد نقل کرد که او گفت: وقتی علی علیه السّلام متوجه خونریزی زیاد در جنگ جمل شد به پسر خود حسن گفت: پسر جان هلاک شدم. پسرش حسن گفت: بابا جان من نگفتم جنگ نکن. علی علیه السّلام گفت: نمیدانستم کار باینجا میرسد. حضرت صادق فرمود: باز هم بگو. گفت: سفیان ثوری از جعفر بن محمّد نقل کرد که علی علیه السّلام پس از اینکه گروهی را در جنگ صفین کشت برای آنها گریه کرد آنگاه گفت خداوند بین من و آنها در بهشت جمع نماید. راوی گفت خیلی ناراحت شدم از ناراحتی عرق بر بدنم نشست نزدیک بود دلم بترکد تصمیم گرفتم حرکت کنم و او را زیر لگد بگیرم یادم از چشمک حضرت صادق آمد خودداری کردم. حضرت صادق باو فرمود: از کدام شهرستانی؟ گفت: اهل بصره هستم. فرمود: این کسی که حدیث از او نقل میکنی و اسمش را بنام جعفر بن محمّد می بری او را میشناسی؟ گفت: نه. فرمود: از زبان خودش چیزی شنیده ای؟ گفت: نه فرمود: همه این حدیثهایی که نقل کردی بنظر تو درست است؟ گفت: بله. پرسید چه وقت اینها را شنیده ای؟ جواب داد یادم نیست ولی اینها حدیث های مشهوری در شهر و دیار ما است که مردم شکی در آنها ندارند. امام صادق ع فرمود: اگر خود آن مردی را که از او حدیث نقل میکنی ببینی و بتو بگوید این حدیثها که از من نقل کرده اند دروغ است من از آن حدیثها خبر ندارم و بکسی چنین نگفته ام آیا او را تصدیق میکنی؟ گفت: نه فرمود: چرا؟ گفت: زیرا اشخاصی این حدیثها را از قول او نقل کرده اند که اگر شهادت بدهند به آزادی مردی از بردگی و بندگی قبول می شود. فرمود: بنویس بسم اللّٰه الرحمن الرحیم حدیث کرد مرا پدرم از جدّم. پرسید اسم شما چیست؟ فرمود: باسم من چکار داری؟ پیامبر اکرم فرمود خداوند ارواح را دو هزار سال قبل از بدنها آفرید هر کدام از آنجا با هم علاقه و انسی داشتند در این دنیا نیز با هم الفت و دوستی پیدا کردند هر کدام در آنجا نفرت داشتند اینجا نیز با هم اختلاف پیدا کردند. هر کس بر ما خانواده دروغ ببندد روز قیامت کور و یهودی محشور می شود و اگر دجال را بیابد باو ایمان می آورد و اگر او را درک نکند در قبر به او ایمان می آورد. در این موقع رو بغلام خود نموده فرمود: برایم آب آماده کن. با چشم نیز بمن اشاره کرد که همین جا باش. آنها از جا برخاستند و رفتند همین حدیث را که شنیدند نوشتند. امام علیه السّلام با ناراحتی تمام که از چهره اش آشکار بود خارج شد فرمود: شنیدی چه حدیثهایی نقل میکنند. عرض کردم: آقا اینها که هستند حدیث آنها چیست قابل اهمیت نیستند. فرمود: از همه مهمتر این است که از قول من چیزی را که نگفته ام و احدی از من نشنیده می گویند و از من حکایت میکنند تازه میگویند اگر خودم این حدیثها را قبول نکنم آنها از خود منهم نمی پذیرند خدا آنها را مهلت ندهد و

دست و پایشان را باز نگذارد. آنگاه فرمود: وقتی علی علیه السّلام خواست از بصره خارج شود نگاهی باطراف بصره نموده فرمود: خدا لعنت کند تو را ای گندترین سرزمین که از همه جا زودتر خراب می شوی و از همه جا بیشتر عذاب می کشی درد بی دوایی در تو است. عرض کردند آقا آن درد چیست؟ فرمود: سخن قدری که دروغ بر خدا می بندد و باعث دشمنی با ما خانواده و خشم خدا و پیامبر است و دروغ بستن آن ها بر ما اهل بیت پیامبر و حلال دانستن تهمت زدن بر ما اهل بیت - . رجال کشی: ۲۴۹ - .

**[ترجمه]

«۶۵»

کش، [رجال الکشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ هِلَالٍ قَالَ ذَكَرَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام: أَنَّ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ لَقِيَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِلَى مَتَى هَذِهِ التَّقِيَّةُ وَ قَدْ بَلَغْتَ هَذَا السِّنَّ فَقَالَ وَ الَّذِي بَعَثَ مُحَمَّداً بِالْحَقِّ لَوْ أَنَّ رَجُلًا صَلَّى مَا بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ عُمُرَهُ ثُمَّ لَقِيَ اللَّهَ بِغَيْرِ وَلَايَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لَلَقِيَ اللَّهَ بِمِيتَةٍ جَاهِلِيَّةٍ(۲).

**[ترجمه]رجال کشی: عباس بن هلال گفت: امام رضا ع فرمود: سفیان ابن عیینه به امام صادق علیه السّلام بر خورد عرض کرد آقا تا کی باید تقیه کرد با اینکه شما باین سن رسیده اید. فرمود: به آن خدایی که محمّد را بحقیقت بر انگیخت اگر شخصی تمام عمرش را بین رکن و مقام بنماز بسر برد بعد خدا را بدون ولایت ما اهل بیت ملاقات کند خدا را به مرگ جاهلیت ملاقات می کند - . همان: ۲۴۸ - .

**[ترجمه]

«۶۶»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الرَّازِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّيْسَابُورِي

ص: ۳۵۷

۱- ۱. رجال الکشّیّ ص ۲۴۹ بتفاوت.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۴۸.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْبَزَّازِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْهَاشِمِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَاذِلٍ الْقَطَّانِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ تَمِيمٍ الْوَاسِطِيِّ عَنِ الْحِمَّانِيِّ عَنْ شَرِيكٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ فِي مَرْضَتِهِ الَّتِي قُبِضَ فِيهَا إِذْ دَخَلَ عَلَيْنَا ابْنُ أَبِي لَيْلَى وَ ابْنُ شُبْرُمَةَ وَ أَبُو حَنِيفَةَ فَأَقْبَلَ أَبُو حَنِيفَةَ عَلَى سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ فَقَالَ يَا سُلَيْمَانُ الْأَعْمَشَ اتَّقِ اللَّهَ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ اعْلَمْ أَنَّكَ فِي أَوَّلِ يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الْآخِرَةِ وَ آخِرِ يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا وَ قَدْ كُنْتَ تَرْوِي فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَحَادِيثَ لَوْ أَمْسَكْتَ عَنْهَا لَكَانَ أَفْضَلَ فَقَالَ سُلَيْمَانُ الْأَعْمَشُ لِمِثْلِي يُقَالُ هَذَا أَقْعِدُونِي أَسْنِدُونِي ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى أَبِي حَنِيفَةَ فَقَالَ يَا أَبَا حَنِيفَةَ حَدَّثَنِي أَبُو الْمُتَوَكِّلِ النَّاجِي عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِي وَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَدْخِلَا الْجَنَّةَ مَنْ أَحَبَّكُمَا وَ النَّارَ مَنْ أَبْغَضَكُمَا وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ أَلْقِيا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ(۱) قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ قُومُوا بِنَا لَا يَأْتِي بِشَيْ ءٍ هُوَ أَعْظَمُ مِنْ هَذَا قَالَ الْفَضْلُ سَأَلْتُ الْحَسَنَ عليه السلام فَقُلْتُ مَنِ الْكُفَّارُ قَالَ الْكَافِرُ بِجَدِّي رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قُلْتُ وَ مَنِ الْعَنِيدُ قَالَ الْجَاحِدُ حَقَّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام (۲).

**[ترجمه]بشاره المصطفی: شریک گفت: من در آن بیماری که سلیمان اعمش به خاطر آن از دنیا رفت کنار بستر او بودم. ابن ابی لیلی و ابن شبرمه و ابو حنیفه وارد شدند ابو حنیفه بسلیمان اعمش گفت: سلیمان از خدا بترس آخرین روزهای زندگی و اولین روزهای آخرت را طی میکنی تو حدیثهایی از علی بن ابی طالب نقل کرده ای که اگر خود داری میکردی بهتر بود. سلیمان گفت: بمثل من چنین حرفی را میزنی مرا بنشانید تکیه کنم. رو کرد به ابو حنیفه گفت: ابو المتوکل ناجی از ابی سعید خدری برایم نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: روز قیامت که شود خداوند بمن و علی بن ابی طالب میفرماید: هر کس شما را دوست دارد وارد بهشت کنید و هر که با شما دشمن است وارد آتش شود تفسیر همین این آیه شریفه است و «أَلْقِيا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ» - . ق / ۲۴ - {[به آن دو فرشته خطاب می شود:] «هر کافر سرسختی را در جهنّم فروافکنید} ابو حنیفه گفت حرکت کنید برویم که حدیثی بزرگتر از این را نگوید. فضل گفت: از امام حسن علیه السّلام پرسیدم منظور از کفار در این آیه چه کسانی هستند؟ فرمود: کسی که بجدم رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلم کافر باشد. عرض کردم عنید کیست؟ فرمود: منکر حق علی بن ابی طالب علیه السّلام - . بشاره المصطفی: ۵۹ - .

**[ترجمه]

«۶۷»

نبه، [تنبيه الخاطر]: دَخَلَ طَاوُسٌ الْيَمَانِيُّ عَلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ عليه السلام فَقَالَ لَهُ أَنْتَ طَاوُسٌ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ طَاوُسٌ طَيْرٌ مَشُومٌ مَا نَزَلَ بِسَاحَةِ قَوْمٍ إِلَّا آذَنَهُمْ بِالرَّحِيلِ نَشَدْتُكَ اللَّهَ هَلْ تَعْلَمُ أَنَّ أَحَداً أَقْبَلُ لِلْعُذْرِ مِنَ اللَّهِ قَالَ اللَّهُمَّ لَا قَالَ فَنَشَدْتُكَ اللَّهَ هَلْ تَعْلَمُ أَصْدَقَ مِمَّنْ قَالَ- لَا أَقْدِرُ وَ لَا قُدْرَةَ لَهُ قَالَ اللَّهُمَّ لَا قَالَ فَلِمَ لَا يَقْبَلُ مَنْ لَا أَقْبَلَ لِلْعُذْرِ مِنْهُ مِمَّنْ لَا أَصْدَقَ فِي الْقَوْلِ مِنْهُ قَالَ فَنَفَضَ أَثْوَابَهُ وَ قَالَ مَا بَيْنِي وَ بَيْنَ الْحَقِّ عَدَاوَةٌ(۳).

۱- ۱. سوره ق الآیه: ۲۴.

۲- ۲. بشاره المصطفی ص ۵۹ مع ذکر خصوصیات فی السند.

٣- ٣. تنبيه الخواطر ص ١٢ طبع النجف الأشرف.

**[ترجمه]تنبیه الخواطر: مینویسد طاوس یمانی خدمت حضرت صادق رسید امام باو فرمود: تو طاوس هستی؟ عرض کرد: بله. فرمود: طاوس پرنده بد قدمی است که وارد هر خانواده ای شد اعلان کوچ بآنها میدهد. آنگاه فرمود: تو را بخدا سوگند کسی از خدا بهتر عذر و پوزش را میپذیرد؟ گفت: نه. فرمود: تو را بخدا قسم کسی راستگوتر از آن شخصی هست که میگوید قدرت انجام دادن این کار را ندارم واقعا هم قدرت نداشته باشد؟ باز گفت: نه. فرمود: پس چه شده خدایی که از همه زودتر عذر و پوزش میپذیرد این سخن بنده خود را که میگوید قدرت ندارم نمی پذیرد و باز او را عذاب میکند. طاوس دامن خود را تکانی داده از جای حرکت نمود گفت: من که با واقعیت و حقیقت دشمنی ندارم - . تنبیه الخواطر: ۱۲ - .

**[ترجمه]

بیان

کأنه علیه السلام رد علیه فی القول بالجبر و نفی الاستطاعه.

**[ترجمه]گویا امام ع قصد داشته که این مذهب جبریها را که میگویند بنده با قدرت خود کاری نمی کند و خدا او را مجبور مینماید رد کند.

**[ترجمه]

«۶۸»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ یُونُسَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِعَبَّادِ بْنِ كَثِیرٍ الْبَصْرِیِّ الصُّوفِیِّ وَیْحَكَ یَا عَبَّادُ غَرَّكَ أَنْ عَفَّ بَطْنُكَ وَ فَرْجُكَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ فِی كِتَابِهِ- یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلًا سَدِیداً یُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمالَكُمْ (۱) اعْلَمْ أَنَّهُ لَا یَتَقَبَّلُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْكَ شَیْئاً حَتَّی تَقُولَ قَوْلًا عَدْلًا(۲).

**[ترجمه]کافی: یونس گفت: امام صادق علیه السّلام بعباد بن کثیر بصری صوفی گفت: وای بر تو عباد مغرورشده ای باینکه جلو شکم و خواهش نفس خود را گرفته ای خداوند در قرآن میفرماید: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلًا سَدِیداً یُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمالَكُمْ» - . احزاب / ۷۰ - {ای کسانی که ایمان آورده اید، از خدا پروا دارید و سخنی استوار گویید* تا اعمال شما را به صلاح آورد} بدان خداوند از تو عملی را قبول نمیکند مگر اینکه بر اساس واقعیت و عدالت سخن بگویی - . کافی ۸: ۱۰۷ - .

**[ترجمه]

«۶۹»

کا، [الکافی] الْعِدَّةُ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ زُرْعَةَ قَالَ: كَانَ رَجُلٌ بِالْمَدِینَةِ وَ كَانَ لَهُ جَارِیَةٌ نَفِیسَةٌ فَوَقَعَتْ فِی قَلْبِ رَجُلٍ وَ أَعْجَبَ بِهَا فَشَكَا ذَلِكَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ تَعَرَّضْ لِرُؤْیَتِهَا وَ كُلَّمَا رَأَیْتَهَا فَقُلْ أَسْأَلُ اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ فَفَعَلَ فَمَا

لَبِثَ إِلَّا يَسِيراً حَتَّى عَرَضَ لِوَلِيِّهَا سَفَرٌ فَجَاءَ إِلَى الرَّجُلِ فَقَالَ يَا فُلَانُ أَنْتَ جَارِی وَ أَوْثَقُ النَّاسِ عِنْدِی وَ قَدْ عَرَضَ لِی سَفَرٌ وَ أَنَا أُحِبُّ أَنْ أُودِعَکَ فُلَانَهَ جَارِیَتِی تَکُونُ عِنْدَکَ فَقَالَ الرَّجُلُ لَیْسَ لِی امْرَأَهٌ وَ لَا مَعِی فِی مَنْزِلِی امْرَأَهٌ فَکَیْفَ تَکُونُ جَارِیَتُکَ عِنْدِی فَقَالَ أُقَوِّمُهَا عَلَیْکَ بِالثَّمَنِ وَ تَضْمَنُهُ لِی تَکُونُ عِنْدَکَ فَإِذَا أَنَا قَدِمْتُ فَبِعْنِیهَا أَشْتَرِیهَا مِنْکَ وَ إِنْ نِلْتَ مِنْهَا نِلْتَ مَا یَحِلُّ لَکَ فَفَعَلَ وَ غَلَّظَ عَلَیْهِ فِی الثَّمَنِ وَ خَرَجَ الرَّجُلُ فَمَکَثَتْ عِنْدَهُ مَا شَاءَ اللَّهُ حَتَّی قَضَی وَطَرَهُ مِنْهَا ثُمَّ قَدِمَ رَسُولٌ لِبَعْضِ خُلَفَاءِ بَنِی أُمَیَّهَ یَشْتَرِی لَهُ جَوَارِیَ فَکَانَتْ هِیَ فِیمَنْ سُمِّیَ أَنْ یَشْتَرِیَ فَبَعَثَ الْوَالِی إِلَیْهِ فَقَالَ لَهُ جَارِیَهُ فُلَانٍ قَالَ فُلَانٌ غَائِبٌ فَقَهَرَهُ عَلَی بَیْعِهَا فَأَعْطَاهُ مِنَ الثَّمَنِ مَا کَانَ فِیهِ رِبْحٌ فَلَمَّا أُخِذَتِ الْجَارِیَهُ وَ أُخْرِجَ بِهَا مِنَ الْمَدِینَهِ قَدِمَ مَوْلَاهَا فَأَوَّلُ شَیْ ءٍ سَأَلَهُ سَأَلَهُ عَنِ الْجَارِیَهِ کَیْفَ هِیَ فَأَخْبَرَهُ بِخَبَرِهَا وَ أَخْرَجَ إِلَیْهِ الْمَالَ کُلَّهُ الَّذِی قَوَّمَهُ عَلَیْهِ وَ الَّذِی رَبِحَ فَقَالَ هَذَا ثَمَنُهَا فَخُذْهُ فَأَبَی الرَّجُلُ فَقَالَ- لَا آخُذُ إِلَّا مَا قَوَّمْتُ عَلَیْکَ وَ مَا کَانَ مِنْ فَضْلٍ فَخُذْهُ

۱- ۱. سوره الأحزاب الآیه: ۷۰.

۲- ۲. الکافی ج ۸ ص ۱۰۷.

لَکَ هَنِیئاً فَصَنَعَ اللَّهُ لَهُ بِحُسْنِ نِیَّتِهِ (۱).

**[ترجمه]کـافی: زرعه گفت: مردی در مـدینه بود که کنیز زیبا و کم نظیری داشت عشق این کنیز بـدل شخصـی قرار گرفت شکایت این عشق و محبت را بحضـرت صادق علیه السّـلام عرضـکرد. فرمود: خود را در سر راه او قرار ده هر وقت او را دیدی بگو «اسأل اللّٰه من فضـله» از فضل خـدا در خواست میکنم. این کار را کرد. چیزی نگذشت که برای صاحب کنیز سـفری پیش آمد بهمان مرد مراجعه نموده گفت: تو همسایه من هستی و از همه ی مردم بیشتر مورد اعتماد منی برایم سـفری پیش آمده من مایلم کنیز خود فلانی را پیش تو امانت بگذارم. آن مرد گفت: من زن ندارم و در خانه ام زنی وجود ندارد چطور ممکن است کنیز تو پیش من باشد. گفت: اشـکالی ندارد من او را بتو میفروشم در ضمن تعهد میکنی که او را نگهداری وقتی بر گشتم باز بخودم میفروشـی اگر بـا او همبستر هم شـدی برایت حلال خواهـد بود. قبول کرد با بهای گرانی کنیز را خریـد. آن مرد بسـفر رفت مـدتی در مسافرت بود تا بالاخره کارش تمام شـد. در این بین نماینـده ای از طرف یکی از خلفای بنی امیه آمـد که برای خلیفه کنیز میخرید او را برای خریدن کنیز فلانی راهنمایی کردند. در جواب نماینده خلیفه گفت: صاحب کنیز بسفر رفته بزور کنیز را از او خریـد از مبلغی که خریـده بود بیشتر داد همین که کنیز را از مـدینه خارج کرد، صاحب سابقش آمد اولین چیزی که پرسـید راجع بکنیز بود که حالش چطور است. جریان را برای او نقل کرد و تمام پولی که نماینده خلیفه داده بود در اختیار آن مرد گـذاشت گفت: این پولی است که من گرفته ام. صاحب کنیز گفت من همان قدر که قیمت کرده ام برای تو می گیرم زیادی مال تو است برادر حلالت باد خداوند بواسـطه نیت خوب او هم کنیز را نصیبش کرد و هم سودی برد - . کافی ۵ : ۵۵۹ - .

**[ترجمه]

«۷۰»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ أَبِی إِسْمَاعِیلَ الْبَصْرِیِّ عَنِ الْفُضَیْلِ بْنِ یَسَارٍ قَالَ: کَانَ عَبَّادٌ الْبَصْرِیُّ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَأْکُلُ فَوَضَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ یَدَهُ عَلَی الْأَرْضِ فَقَالَ لَهُ عَبَّادٌ أَصْلَحَکَ اللَّهُ أَ مَا تَعْلَمُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله نَهَی عَنْ ذَا فَرَفَعَ یَدَهُ فَأَکَلَ ثُمَّ أَعَادَهَا أَیْضاً فَقَالَ لَهُ أَیْضاً فَرَفَعَهَا ثُمَّ أَکَلَ فَأَعَادَهَا فَقَالَ لَهُ عَبَّادٌ أَیْضاً فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَا وَ اللَّهِ مَا نَهَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنْ هَذَا قَطُّ(۲).

**[ترجمه]کافی: فضـیل بن یسار گفت: عباد بصـری خـدمت حضـرت صادق ع بود امام غـذا میخورد امام دست خود را روی زمین گذاشت عباد عرضـکرد: آقا مگر نمیدانی پیغمبر اکرم صـلّی اللّٰه علیه و آله و سلم از این کار نهی نموده. امام دست خود را برداشت شـروع بغذا خوردن نمود باز دو مرتبه بر زمین گذاشت عباد همان سخن اول را گفت امام دست را برداشت باز غذا خورد دو مرتبه گذاشت برای مرتبه سوم عباد اعتراض کرد. امام صادق علیه السّلام فرمود: نه بخدا پیامبر اکرم هرگز از این کار نهی نکرده است - . همان ۶ : ۲۷۱ - .

**[ترجمه]

«۷۱»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُنْدَارَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ رَفَعَهُ قَالَ: مَرَّ سُفْیَانُ الثَّوْرِیُّ فِی الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَرَأَی أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عَلَیْهِ ثِیَابٌ کَثِیرَهُ الْقِیمَهِ حِسَانٌ فَقَالَ وَ اللَّهِ لَآتِیَنَّهُ وَ لَأُوَبِّخَنَّهُ فَدَنَا مِنْهُ فَقَالَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ اللَّهِ مَا لَبِسَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِثْلَ هَذَا اللِّبَاسِ وَ لَا عَلِیٌّ وَ لَا أَحَدٌ مِنْ آبَائِکَ؟

فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی زَمَنٍ قَتْرٍ مُقْتِرٍ وَ کَانَ یَأْخُذُ لِقَتْرِهِ وَ إِقْتَارِهِ وَ إِنَّ الدُّنْیَا بَعْدَ ذَلِکَ أَرْخَتْ عَزَالِیَهَا فَأَحَقُّ أَهْلِهَا بِهَا أَبْرَارُهَا ثُمَّ تَلَا- قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَهَ اللَّهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّیِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ (۳) فَنَحْنُ أَحَقُّ مَنْ أَخَذَ مِنْهَا مَا أَعْطَاهُ اللَّهُ غَیْرَ أَنِّی یَا ثَوْرِیُّ مَا تَرَی عَلَیَّ مِنْ ثَوْبٍ إِنَّمَا لَبِسْتُهُ لِلنَّاسِ ثُمَّ اجْتَذَبَ بِیَدِ سُفْیَانَ فَجَرَّهَا إِلَیْهِ ثُمَّ رَفَعَ الثَّوْبَ الْأَعْلَی وَ أَخْرَجَ ثَوْباً تَحْتَ ذَلِکَ عَلَی جِلْدِهِ غَلِیظاً فَقَالَ هَذَا لَبِسْتُهُ لِنَفْسِی غَلِیظاً وَ مَا رَأَیْتَهُ لِلنَّاسِ ثُمَّ جَذَبَ ثَوْباً عَلَی سُفْیَانَ أَعْلَاهُ غَلِیظٌ خَشِنٌ وَ دَاخِلُ ذَلِکَ ثَوْبٌ لَیِّنٌ فَقَالَ لَبِسْتَ هَذَا الْأَعْلَی لِلنَّاسِ وَ لَبِسْتَ هَذَا لِنَفْسِکَ تَسُرُّهَا(۴).

ص: ۳۶۰

۱- ۱. نفس المصدر ج ۵ ص ۵۵۹.

۲- ۲. الکافی ج ۶ ص ۲۷۱.

۳- ۳. سوره الأعراف، الآیه: ۳۲.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۶ ص ۴۴۲ و فیه« اقتداره» مکان« اقتاره».

**[ترجمه]کافی: سفیان ثوری در مسجد الحرام بحضرت صادق علیه السّلام رسید دید ایشان لباسهای گرانبهایی پوشیده گفت: بخدا قسم میروم و او را سرزنش می کنم. نزدیک امام شده گفت: یا ابن رسول اللّه بخدا قسم پیغمبر اکرم و علی مرتضی و هیچ کدام از پدران گرامیت چنین لباسی را نپوشیده اند. حضرت صادق فرمود: پیغمبر اکرم در زمان فقر و تنگدستی مردم زندگی می کرد مطابق همان سختی گذران می نمود ولی بعد که نعمت فراوان شد شایسته ترین مردم بنعمتهای دنیا ابرار و نیکان هستند بعد این آیه را قرائت نمود: «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَهَ اللَّهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّیِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ» - . اعراف / ۳۲ -

{[ای پیامبر] بگو: «زیورهایی را که خدا برای بندگانش پدید آورده، و [نیز] روزیهای پاکیزه را چه کسی حرام گردانیده؟} ما از همه مردم بنعمتهای خدا شایسته تریم. در ضمن آنچه تو در ظاهر لباس من می بینی برای مردم پوشیده ام (تا نگویند جعفر بن محمّد فقیر و محتاج است) دست سفیان را گرفته کشید و لباسهای رو را کنار زد لباس خشنی را که زیر پوشیده بود باو نشان داد. فرمود: این لباس را برای خودم پوشیده ام که درشت و خشن است آنچه دیدی برای مردم بود آنگاه دامن سفیان را بالا زد که در رو لباس درشت و خشنی پوشیده بود ولی در زیر لباس نرم، فرمود این لباس خشن و درشت را رو پوشیده ای تا بمردم بنمایانی که زاهد و پارسایی و این لباس نرم را برای آسایش خود پوشیده ای که خوش بگذرانی - . کافی ۶ : ۴۴۲ - .

**[ترجمه]

«۷۲»

کا، [الکافی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: بَیْنَا أَنَا فِی الطَّوَافِ فَإِذَا رَجُلٌ یَجْذِبُ ثَوْبِی وَ إِذَا عَبَّادُ بْنُ کَثِیرٍ الْبَصْرِیُّ فَقَالَ یَا جَعْفَرُ تَلْبَسُ مِثْلَ هَذِهِ الثِّیَابِ وَ أَنْتَ فِی هَذَا الْمَوْضِعِ مَعَ الْمَکَانِ الَّذِی أَنْتَ فِیهِ مِنْ عَلِیٍّ علیه السلام فَقُلْتُ ثَوْبٌ فُرْقُبِیٌّ اشْتَرَیْتُهُ بِدِینَارٍ وَ کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام فِی زَمَانٍ یَسْتَقِیمُ لَهُ مَا لَبِسَ فِیهِ وَ لَوْ لَبِسْتُ مِثْلَ هَذَا اللِّبَاسِ فِی زَمَانِنَا لَقَالَ النَّاسُ هَذَا مُرَاءٍ مِثْلُ عَبَّادٍ(۱).

**[ترجمه]کافی: عبد اللّه بن سنان گفت. از حضرت صادق شنیدم فرمود من مشغول طواف خانه خدا بودم که مردی دامن لباسم را گرفته کشید نگاه کردم عباد بن کثیر بصری بود گفت: جعفر در چنین مکانی و با وجود نسبتی که با علی بن ابی طالب داری این لباس را پوشیده ای؟ فرمود: این لباس کتان معروف بعرقبی است که به یک دینار خریده ام. علی علیه السّلام در زمانی بسر میبرد که لباس ایشان معمول بود و اگر همان لباس را من در این زمان بپوشم مردم می گویند این شخص نیز مثل عباد بن کثیر بصری ریا کار است - . همان ۶ : ۴۴۳ - .

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی فرقب کقنفذ موضع (۲)

و منه الثیاب الفرقبیه أو هی ثیاب بیض من کتان.

**[ترجمه]فیروزآبادی گفت: فرقب مانند قنفذ نام مکان است - . قاموس ۱ : ۱۱۶ - و لباس فرقبی از این مکان است که لباسی سفید از جنس کتان است.

**[ترجمه]

«۷۳»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ سَهْلٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِیِّ عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ قَالَ: کَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مُتَّکِئاً عَلَیَّ أَوْ قَالَ عَلَی أَبِی فَلَقِیَهُ عَبَّادُ بْنُ کَثِیرٍ وَ عَلَیْهِ ثِیَابٌ مَرْوِیَّهٌ حِسَانٌ فَقَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنَّکَ مِنْ أَهْلِ بَیْتِ نُبُوَّهٍ وَ کَانَ أَبُوکَ وَ کَانَ فَمَا هَذِهِ الْمُزَیَّنَهُ عَلَیْکَ فَلَوْ لَبِسْتَ دُونَ هَذِهِ الثِّیَابِ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَیْلَکَ یَا عَبَّادُ- مَنْ حَرَّمَ زِینَهَ اللَّهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّیِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا أَنْعَمَ عَلَی عَبْدٍ نِعْمَهً أَحَبَّ أَنْ یَرَاهَا عَلَیْهِ لَیْسَ بِهِ بَأْسٌ وَیْلَکَ یَا عَبَّادُ إِنَّمَا أَنَا بَضْعَهٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَلَا تُؤْذِنِی وَ کَانَ عَبَّادٌ یَلْبَسُ ثَوْبَیْنِ قَطَوِیَّیْنِ (۳).

**[ترجمه]کافی: از ابن قداح نقل کرده که گفت: امام صادق ع به من یا پدرم تکیه داده بود عباد بن کثیر امام را که لباس مروی خوبی بر تن داشت دید گفت یا ابا عبد الله شما از اهل بیت پیامبر هستی پدرت هم از اهل بیت پیامبر بود پس چطور این لباس زیبا و فاخر را پوشیده ای ای کاش لباسی غیر از این می پوشیدی. امام صادق ع فرمود: وای بر تو عباد « مَنْ حَرَّمَ زِینَهَ اللَّهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّیِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ» خداوند عز و جل وقتی به بنده ای نعمتی عطا میکند دوست دارد که بنده از آن نعمت بهره مند شود هیچ اشکالی ندارد وای بر تو عباد من پاره تن رسول خدا ص هستم مرا آزار مده، خود عباد دو لباس قطوی بر تن داشت - . کافی ۶ : ۴۴۳ - .

**[ترجمه]

«۷۴»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ مَالِکِ بْنِ عَطِیَّهَ عَنْ یُونُسَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ لِی جَاراً مِنْ قُرَیْشٍ مِنْ آلِ مُحْرِزٍ قَدْ نَوَّهَ بِاسْمِی وَ شَهَرَنِی فِی کُلِّ مَا مَرَرْتُ بِهِ قَالَ هَذَا الرَّافِضِیُّ یَحْمِلُ

۱- ۱. الکافی ج ۶ ص ۴۴۳.

۲- ۲. القاموس ج ۱ ص ۱۱۶.

۳- ۳. نفس المصدر ج ۶ ص ۴۴۳ و فیه« قطربین» مکان« قطوبین» و الظاهر أنّه تصحیف أو هو نسبه الی قطر و هی قریه فی سوریا أو هی قطر التی تقع علی سیف الخط بین عمان و العقیر و التی هی الیوم مشیخه مستقله شبه جزیره علی ساحل جزیره العرب شرقا فی خلیج فارس غنیه بالنفط.

الْأَمْوَالَ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ فَقَالَ لِی ادْعُ اللَّهَ عَلَیْهِ إِذَا کُنْتَ فِی صَلَاهِ اللَّیْلِ وَ أَنْتَ سَاجِدٌ فِی السَّجْدَهِ الْأَخِیرَهِ مِنَ الرَّکْعَتَیْنِ الْأَوَّلَتَیْنِ فَاحْمَدِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَجِّدْهُ وَ قُلِ- اللَّهُمَّ إِنَّ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ قَدْ شَهَرَنِی وَ نَوَّهَ بِی وَ غَاظَنِی وَ عَرَّضَنِی لِلْمَکَارِهِ اللَّهُمَّ اضْرِبْهُ بِسَهْمٍ عَاجِلٍ تَشْغَلُهُ بِهِ عَنِّی اللَّهُمَّ وَ قَرِّبْ أَجَلَهُ وَ اقْطَعْ أَثَرَهُ وَ عَجِّلْ ذَلِکَ یَا رَبِّ السَّاعَهَ السَّاعَهَ قَالَ فَلَمَّا قَدِمْنَا إِلَی الْکُوفَهِ قَدِمْنَا لَیْلًا فَسَأَلْتُ أَهْلَنَا عَنْهُ قُلْتُ مَا فَعَلَ فُلَانٌ فَقَالُوا هُوَ مَرِیضٌ فَمَا انْقَضَی آخِرُ کَلَامِی حَتَّی سَمِعْتُ الصِّیَاحَ مِنْ مَنْزِلِهِ وَ قَالُوا قَدْ مَاتَ (۱).

**[ترجمه]کافی: یونس بن عمار گفت: بحضرت صادق علیه السّلام عرض کردم من همسایه ای از قبیله قریش از خانواده محرز دارم که مرا بین مردم مشهور نموده و رفتار و کردار مرا بمردم خبر داده، گفته است این رافضی پول برای جعفر بن محمّد میفرستد. فرمود: وقتی مشغول نماز شب شدی در سجده دوم از دو رکعت اول او را نفرین کن حمد و سپاس خدا را بجای آور، آنگاه بگو: خدایا فلانی اسم مرا بین مردم انداخته و کینه مرا بدل گرفته و مرا بخطر انداخته است خدایا بزودی او را هدف تیر بلایی قرار بده تا دست از من بر دارد. خدایا مرگ او را نزدیک کن و اثر او را از بین ببر خدایا بزودی زود هم اکنون این لطف را بفرما. گفت وقتی وارد کوفه شدم شب بود از خانواده ام راجع به آن همسایه پرسیدم که فلانی چه شد؟ گفتند مریض است هنوز صحبت ما تمام نشده بود که صدای ناله و فریاد از خانه اش بلند شد گفتند: مرد -. همان ۲ : ۵۱۲ -.

**[ترجمه]

«۷۵»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ سَعِیدِ بْنِ یَسَارٍ: أَنَّهُ حَضَرَ أَحَدُ ابْنَیْ سَابُورَ وَ کَانَ لَهُمَا فَضْلٌ وَ وَرَعٌ وَ إِخْبَاتٌ ثُمَّ مَرِضَ أَحَدُهُمَا وَ لَا أَحْسَبُهُ إِلَّا زَکَرِیَّا بْنَ سَابُورَ قَالَ فَحَضَرْتُ عِنْدَ مَوْتِهِ فَبَسَطَ یَدَهُ ثُمَّ

قَالَ ابْیَضَّتْ یَدِی یَا عَلِیُّ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ فَلَمَّا قُمْتُ مِنْ عِنْدِهِ ظَنَنْتُ أَنَّ مُحَمَّداً یُخْبِرُهُ بِخَبَرِ الرَّجُلِ فَأَتْبَعَنِی بِرَسُولٍ فَرَجَعْتُ إِلَیْهِ فَقَالَ أَخْبِرْنِی عَنْ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِی حَضَرْتَهُ عِنْدَ الْمَوْتِ أَیَّ شَیْ ءٍ سَمِعْتَهُ یَقُولُ قَالَ قُلْتُ بَسَطَ یَدَهُ وَ قَالَ ابْیَضَّتْ یَدِی یَا عَلِیُّ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ رَآهُ وَ اللَّهِ رَآهُ وَ اللَّهِ رَآهُ وَ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]کافی: سعید بن یسار گفت: دو پسر شاپور مردان متدین و پرهیز کار و پارسایی بودند یکی از آنها که خیال میکنم زکریا بود مریض شد من هنگام مرگ او در کنار بالینش بودم. دست خود را گشوده گفت: دستم سفید شد یا علی. بعد من خدمت حضرت صادق رسیدم محمّد بن مسلم نیز آنجا حضور داشت خیال کردم این جریان را محمّد بن مسلم برای امام نقل کرده من از جا برخاستم و رفتم ولی امام کسی را به دنبال من فرستاد بر گشتم فرمود: شنیدی آن مرد موقع مرگ چیزی بگوید. گفتم: آقا دست خود را گشوده گفت: دستم سفید شد یا علی. حضرت صادق فرمود: بخدا او را دیده بخدا او را دیده. بخدا او را دیده -. همان ۳ : ۱۳۰ -. (منظورش علی بن ابی طالب علیه السّلام بود)

**[ترجمه]

«۷۶»

كا، [الكافى] الْعِدَّهُ عَنْ سَهْلٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْعَبْدِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِى يَعْفُورٍ قَالَ: كَانَ خَطَّابٌ الْجُهَنِيُّ خَلِيطاً لَنَا وَ كَانَ شَدِيدَ النَّصْبِ لِآلِ مُحَمَّدٍ وَ كَانَ يَصْحَبُ نَجْدَهَ الْحَرُورِيَّ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ أَعُودُهُ لِلْخُلْطَهِ وَ التَّقِيَّهِ فَإِذَا هُوَ مُغْمًى عَلَيْهِ فِى حَدِّ الْمَوْتِ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ مَا لِى وَ لَكَ يَا عَلِيُّ فَأَخْبَرْتُ بِذَلِكَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رَآهُ وَ رَبِّ الْكَعْبَهِ رَآهُ وَ رَبِّ الْكَعْبَهِ رَآهُ وَ رَبِّ الْكَعْبَهِ(۳).

۱- ۱. الكافى ج ۲ ص ۵۱۲.

۲- ۲. نفس المصدر ج ۳ ص ۱۳۰.

۳- ۳. المصدر السابق ج ۳ ص ۱۳۳.

**[ترجمه]کافی: ابن ابی یعفور گفت: خطاب جهنی با ما رفت و آمد داشت با آل محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلم دشمنی بسیار داشت از اصحاب نجده حروری بشمار میرفت. من بجهت آمد و شدی که داشتیم و نیز برای تقیه بعیادتش رفتم بی هوش بود و در حال مرگ. شنیدم میگفت مرا با تو چکار یا علی. این جریان را به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم فرمود: بخدای کعبه او را دیده این سخن را سه مرتبه تکرار کرد - . کافی ۳ : ۱۳۳ - .

**[ترجمه]

«۷۷»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] الْحُسَیْنُ بْنُ سَعِیدٍ مُعَنْعَناً عَنْ سُفْیَانَ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَا سُفْیَانُ لَا تَذْهَبَنَّ بِکَ الْمَذَاهِبُ عَلَیْکَ بِالْقَصْدِ وَ عَلَیْکَ أَنْ تَتَّبِعَ الْهُدَی قُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ مَا اتِّبَاعُ الْهُدَی قَالَ کِتَابُ اللَّهِ وَ لُزُومُ هَذَا الرَّجُلِ فَقَالَ لِی یَا سُفْیَانُ أَنْتَ لَا تَدْرِی مَنْ هُوَ قُلْتُ لَا وَ اللَّهِ مَا أَدْرِی مَنْ هُوَ قَالَ فَقَالَ لِی وَ اللَّهِ لَکِنَّکَ آثَرْتَ الدُّنْیَا عَلَی الْآخِرَهِ وَ مَنْ آثَرَ الدُّنْیَا عَلَی الْآخِرَهِ حَشَرَهُ اللَّهُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ أَعْمَی قَالَ قُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَخْبِرْنِی عَنْ هَذَا الرَّجُلِ لَعَلَّ اللَّهَ یَنْفَعُنِی بِهِ قَالَ یَا سُفْیَانُ هُوَ وَ اللَّهِ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام مَنِ اتَّبَعَهُ فَقَدْ أُعْطِیَ مَا لَمْ یُعْطَ أَحَدٌ وَ مَنْ لَمْ یَتَّبِعْهُ فَقَدْ خَسِرَ خُسْراناً مُبِیناً هُوَ وَ اللَّهِ جَدُّنَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام یَا سُفْیَانُ إِنْ أَرَدْتَ الْعُرْوَهَ الْوُثْقَی فَعَلَیْکَ بِعَلِیٍّ فَإِنَّهُ وَ اللَّهِ یُنْجِیکَ مِنَ الْعَذَابِ یَا سُفْیَانُ لَا تَتَّبِعْ هَوَاکَ فَتَضِلَّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِیلِ (۱).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: سفیان گفت: حضرت صادق بمن فرمود سفیان مبادا منحرف شوی مواظب باش که از جاده دور نشوی از هدایت پیروی کن. عرض کردم پیروی از هدایت چیست؟ فرمود: کتاب خدا و چنگ زدن به دامن آن مرد. فرمود: سفیان تو نمیدانی آن مرد کیست؟ گفتم: نه. آقا از کجا بدانم او کیست؟ فرمود: بخدا سوگند تو دنیا را بر آخرت ترجیح داده ای و هر کس دنیا را بر آخرت مقدم دارد خداوند روز قیامت او را کور محشور می کند. گفتم: یا ابن رسول اللّه بفرمایید آن مرد کیست؟ شاید از او بهره مند شوم. فرمود: سفیان بخدا قسم آن مرد امیر المؤمنین علی بن ابی طالب است هر که پیرو او باشد نعمتی دارد که به هیچ کس چنان نعمتی داده نشده و هر که سر از او باز زند زیانی آشکار نموده بخدا قسم او جدّ ما علی بن ابی طالب است. سفیان! اگر مایلی چنگ بدست آویز محکم زنی بدامن علی دست بیانداز به خدا قسم او تو را از آتش جهنم نجات میبخشد. مبادا پیرو هوای نفس شوی که از جاده منحرف خواهی شد - . تفسیر فرات بن ابراهیم: ۲۹ - .

**[ترجمه]

«۷۸»

کش، [رجال الکشی] أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ الْقُرَشِیُّ قَالَ أَخْبَرَنِی بَعْضُ أَصْحَابِنَا قَالَ: کَانَ الْمُعَلَّی بْنُ خُنَیْسٍ رَحِمَهُ اللَّهُ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْعِیدِ خَرَجَ إِلَی الصَّحْرَاءِ شَعِثاً مُغْبَرّاً فِی زِیِّ مَلْهُوفٍ فَإِذَا صَعِدَ الْخَطِیبُ الْمِنْبَرَ مَدَّ یَدَهُ نَحْوَ السَّمَاءِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ هَذَا مَقَامُ خُلَفَائِکَ وَ أَصْفِیَائِکَ وَ مَوَاضِعُ أُمَنَائِکَ الَّذِینَ خَصَصْتَهُمْ ابْتَزُّوهَا وَ أَنْتَ الْمُقَدِّرُ لِلْأَشْیَاءِ- لَا یُغَالَبُ قَضَاؤُکَ وَ لَا یُجَاوَزُ الْمَحْتُومُ مِنْ تَدْبِیرِکَ کَیْفَ شِئْتَ وَ أَنَّی شِئْتَ عِلْمُکَ فِی إِرَادَتِکَ کَعِلْمِکَ فِی خَلْقِکَ حَتَّی عَادَ صَفْوَتُکَ وَ خُلَفَاؤُکَ مَغْلُوبِینَ مَقْهُورِینَ

مُبْتَزِّینَ یَرَوْنَ حُکْمَکَ مُبَدَّلًا وَ کِتَابَکَ مَنْبُوذاً وَ فَرَائِضَکَ مُحَرَّفَهً عَنْ جِهَاتِ شَرَائِعِکَ وَ سُنَنَ نَبِیِّکَ صَلَوَاتُکَ عَلَیْهِ وَ آلِهِ مَتْرُوکَهً اللَّهُمَّ الْعَنْ أَعْدَاءَهُمْ مِنَ الْأَوَّلِینَ وَ الْآخِرِینَ وَ الْغَادِینَ وَ الرَّائِحِینَ وَ الْمَاضِینَ وَ الْغَابِرِینَ اللَّهُمَّ وَ الْعَنْ جَبَابِرَهَ زَمَانِنَا وَ أَشْیَاعَهُمْ وَ أَتْبَاعَهُمْ وَ أَحْزَابَهُمْ وَ أَعْوَانَهُمْ إِنَّکَ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ(۲).

۱- ۱. تفسیر فرات بن إبراهیم ص ۲۹.

۲- ۲. رجال الکشّیّ ص ۲۴۳.

**[ترجمه]رجال کشی: معلی بن خنیس رحمه اللّه علیه هر وقت روز عیـد می شد با قیافه گرفته و درهم با موی پریشان و غبار آلود چون مصـیبت زدگان به بیابان میرفت وقتی خطیب بر منبر میرفت معلی دست به آسـمان بر میـداشت و میگفت: بار خدایا این جایگاه خلفا و بر گزیدگان تو است این مقام امنای وحی تو است کسانی که به آنها اختیار بخشیده ای حال آن را غصب نموده انـد و بزور بر این مقام تکیه کرده انـد. خـدایا زمام امور بدست تو است کسـی نمی تواند تصـمیم تو را در هم شـکند و نقشه تـو را بنـابودی سپارد هر طـور و هر وقت که تو بخواهی خواسـته، خواسـته تو است دانش تو در اراده و آفرینش یکسـان است. اینـک بر گزیـدگان و خلفای تو مغلوب و شـکست خورده هسـتند چرا که مقام آنها را بزور صاحب شـده انـد. آشـکارا مشاهده می کنند که دسـتورات تو را زیر پا نهاده اند و کتاب آسمانی را کنار گذاشته و واجبات دینی را تغییر داده اند و سنت پیامبر را پشت سر انداخته اند.

خدایا لعنت کن دشـمنان آنها را از پیشـینیان و طبقات بعد و آنها که صبح و شام بدر خانه این دغل بازان رفت و آمد دارند و کسانی که مرده انـد و آنها که می آیند. خدایا سـتمکاران زمان ما و پیروان آنها و همکارانشان را لعنت فرما تو بر هر کار قادر و توانا هستی - . رجال کشی: ۲۴۳ - .

**[ترجمه]

«۷۹»

کـا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ جَمِیلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنِ الْوَلِیـدِ بْنِ صَبِیـحٍ قَالَ: قَالَ لِی شِهَابُ بْنُ عَبْـدِ رَبِّهِ أَقْرِئْ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام عَنِّی السَّلَامَ وَ أَعْلِمْهُ أَنَّهُ یُصِیبُنِی فَزَعٌ فِی مَنَامِی قَالَ فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ شِهَاباً یُقْرِئُکَ السَّلَامَ وَ یَقُولُ لَکَ إِنَّهُ یُصِیبُنِی فَزَعٌ فِی مَنَامِی قَالَ قُلْ لَهُ فَلْیُزَکِّ مَالَهُ قَالَ فَأَبْلَغْتُ شِهَاباً ذَلِکَ فَقَالَ لِی فَتُبْلِغُهُ عَنِّی فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ قُلْ لَهُ إِنَّ الصِّبْیَانَ فَضْلًا عَنِ الرِّجَالِ لَیَعْلَمُونَ أَنِّی أُزَکِّی مَالِی قَالَ قَالَ فَأَبْلَغْتُهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قُلْ لَهُ إِنَّکَ تُخْرِجُهَا وَ لَا تَضَعُهَا فِی مَوَاضِعِهَا(۱).

**[ترجمه]کافی: ولیـد بن صبیـح گفت: شـهاب بن عبد ربه بمن گفت: سـلام مرا بحضـرت صادق علیه السّـلام برسان بگو در خواب میترسم. خدمت امام رسیدم و عرضکردم که شهاب بشما سلام رساند و گفت: در خواب میترسم.

فرمود: بگو مالش را پاک کنـد و پیغام امام را رسانـدم: گفت: اگر بتو پیغامی بـدهم میرسانی؟ گفتم بلی گفت: بگو حتی بچه هـا هم میداننـد چه رسـد بمردان که من زکـات مالم را میـدهم. من پیغام او را رسانـدم امام علیه السّـلام فرمود: باو بگو زکات میدهی ولی در جایی که باید مصرف نمیکنی - . کافی ۳ : ۵۴۶ - .

**[ترجمه]

«۸۰»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْـدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَمَّنْ ذَکَرَهُ عَنِ الْوَلِیدِ بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ عَنْ مُعَتِّبٍ قَالَ: دَخَلَ مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ الْوَشَّاءُ عَلَی أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ یُسَـائِلُهُ أَنْ یُکَلِّمَ شِهَاباً أَنْ یُخَفِّفَ عَنْهُ حَتَّی یَنْقَضِیَ الْمَوْسِمُ وَ کَانَ لَهُ عَلَیْهِ أَلْفُ دِینَارٍ

فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَأَتَاهُ فَقَالَ لَهُ قَدْ عَرَفْتَ حَالَ مُحَمَّدٍ وَ انْقِطَاعَهُ إِلَيْنَا وَ قَدْ ذَكَرَ أَنَّ لَکَ عَلَيْهِ أَلْفَ دِينَارٍ وَ لَمْ يَذْهَبْ فِي بَطْنٍ وَ لَا فَرْجٍ وَ إِنَّمَا ذَهَبَتْ دَيْناً عَلَى الرِّجَالِ وَ وَضَائِعَ وَضَعَهَا وَ أَنَا أُحِبُّ أَنْ تَجْعَلَهُ فِي حِلٍّ فَقَالَ لَعَلَّکَ مِمَّنْ يَزْعُمُ أَنَّهُ يُقْتَصُّ مِنْ حَسَنَاتِهِ فَيُعْطَاهَا فَقَالَ كَذَلِکَ فِي أَيْدِينَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام اللَّهُ أَكْرَمُ وَ أَعْدَلُ مِنْ أَنْ يَتَقَرَّبَ إِلَيْهِ عَبْدُهُ فَيَقُومَ فِي اللَّيْلَهِ الْقَرَّهِ(۲) أَوْ يَصُومَ فِي الْيَوْمِ الْحَارِّ أَوْ يَطُوفَ بِهَذَا الْبَيْتِ ثُمَّ يَسْلُبَهُ ذَلِکَ فَيُعْطَاهُ وَ لَكِنْ لِلَّهِ فَضْلٌ كَثِيرٌ يُكَافِي الْمُؤْمِنَ فَقَالَ فَهُوَ فِي حِلٍّ (۳).

**[ترجمه]کافی: معتب گفت: محمّد بن بشر وشاء خدمت امام صادق علیه السّلام رسیده درخواست کرد که با شهاب صحبت کنند تا او را برای پرداخت قرضی که داشته مهلت دهد تا وقتی ایام حج تمام شود. شهاب هزار دینار از او طلب داشت. امام علیه السّلام از پی شهاب فرستاد آمد باو فرمود: میدانی محمّد علاقمند بما است گفت: تو از او هزار دینار طلب داری که این پول را در راه شکم چرانی و هواپرستی خرج نکرده از دیگران طلب دارد که از بین رفته یا از بابت مالیات پرداخته من مایلم او را حلال کنی. گفت شاید شما هم این عقیده را داری که از حسنات او در قیامت بر میدارند و قرضش را پرداخت میکنند این طور بین مردم مشهور است. امام صادق علیه السّلام فرمود خداوند عادلتر و کریم تر از آن است که بنده اش شبهای سرد بمناجات و شب زنده داری بپردازد و در روزهای گرم روزه بدارد یا طواف خانه کعبه کند آن وقت این اعمال او را بگیرد و بدهد بطلبکار ولی خداوند فضل و لطفش زیاد است جبران بدهی او را میکند. گفت: آقا او را حلال نمودم - . کافی ۴ : ۳۶ - .

**[ترجمه]

«۸۱»

کا، [الکافی] عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ جَمِيعاً عَنْ أَبِي جَمِيلَهَ عَنْ خَالِدِ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ سَدِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام وَ هُوَ دَاخِلٌ وَ أَنَا خَارِجٌ وَ أَخَذَ بِيَدِي ثُمَّ اسْتَقْبَلَ الْبَيْتَ فَقَالَ يَا سَدِيرُ إِنَّمَا أُمِرَ النَّاسُ أَنْ

۱- ۱. الکافی ج ۳ ص ۵۴۶.

۲- ۲. القره: أی البارده و هو من القر بمعنی البرد.

۳- ۳. الکافی ج ۴ ص ۳۶.

يَأْتُوا هَـذِهِ الْأَحْجَارَ فَيَطُوفُوا بِهَا ثُمَّ يَأْتُونَا فَيُعْلِمُونَا وَلَايَتَهُمْ لَنَا وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَـدی (۱) ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَی صَدْرِهِ إِلَی وَلَايَتِنَا ثُمَّ قَالَ يَا سَدِيرُ أَ فَأُرِيكَ الصَّادِّينَ عَنْ دِينِ اللَّهِ ثُمَّ نَظَرَ إِلَی أَبِی حَنِيفَةَ وَ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ فِی ذَلِكَ الزَّمَانِ وَ هُمْ حَلَقٌ فِی الْمَسْجِدِ فَقَالَ هَؤُلَاءِ الصَّادُّونَ عَنْ دِينِ اللَّهِ بِلَا هُدًی مِنَ اللَّهِ وَ لَا كِتَابٍ مُبِينٍ إِنَّ هَؤُلَاءِ الْأَخَابِثَ لَوْ جَلَسُوا فِی بُيُوتِهِمْ فَجَالَ النَّاسُ فَلَمْ يَجِدُوا أَحَداً يُخْبِرُهُمْ عَنِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَی وَ عَنْ رَسُولِهِ ص حَتَّی يَأْتُونَا فَنُخْبِرَهُمْ عَنِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَی وَ عَنْ رَسُولِهِ صلی الله علیه و آله(۲).

**[ترجمه]کافی: سدیر گفت امام باقر ع داخل مسجد الحرام میشد و من خارج میشدم امام دست مرا گرفت و رو بقبله ایستاد فرمود: سدیر بمردم دستور داده اند که بیایند اطراف این خانه سنگی طواف نمایند بعد بیایند پیش ما و ولایت و ارادت خود را بما اهل بیت اعلام نمایند این آیه اشاره به همین مطلب است «وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی» - . طه / ۸۲ - {و به یقین، من آمرزنده کسی هستم که توبه کند و ایمان بیاورد و کار شایسته نماید و به راه راست راهسپر شود} با دست بسینه خود اشاره نمود هدایت یابند بولایت ما خاندان. فرمود: سدیر میخواهی کسانی که مانع دین خدا میشوند به تو نشان دهم به ابو حنیفه و سفیان ثوری نگاه نمود که در گوشه ای از مسجد اجتماع کرده بودند. فرمود: اینها مانع دین خدایند بدون اطلاعی از جانب خدا و یا کتاب مبین. اگر اینها در خانه خود بنشینند مردم در اطراف جستجو میکنند وقتی کسی را پیدا نکردند که آنها را از خدا و پیامبر اطلاع دهد پیش ما می آیند و ما آنها را از خدا و پیامبر خبر میدهیم - . کافی ۱ : ۳۹۲ - .

**[ترجمه]

«۸۲»

كا، [الكافی] مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ مِسْكِينٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ قَالَ: قَالَ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ اذْهَبْ بِنَا إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ فَذَهَبْتُ مَعَهُ إِلَيْهِ فَوَجَدْنَاهُ قَدْ رَكِبَ دَابَّتَهُ فَقَالَ لَهُ سُفْيَانُ يَا أَبَا

عَبْدِ اللَّهِ حَدِّثْنَا بِحَدِيثِ خُطْبَةِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی مَسْجِدِ الْخَيْفِ قَالَ دَعْنِی حَتَّی أَذْهَبَ فِی حَاجَتِی فَإِنِّی قَدْ رَكِبْتُ فَإِذَا جِئْتُ حَدَّثْتُكَ فَقَالَ أَسْأَلُكَ بِقَرَابَتِكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا حَدَّثْتَنِی قَالَ فَنَزَلَ فَقَالَ لَهُ سُفْيَانُ مُرْ لِی بِدَوَاةٍ وَ قِرْطَاسٍ حَتَّی أُثْبِتَهُ فَدَعَا بِهِ ثُمَّ قَالَ اكْتُبْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ خُطْبَةُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی مَسْجِدِ الْخَيْفِ نَضَّرَ اللَّهُ عَبْداً سَمِعَ مَقَالَتِی فَوَعَاهَا وَ بَلَّغَهَا مَنْ لَمْ تَبْلُغْهُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ لِيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ فَرُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ لَيْسَ بِفَقِيهٍ وَ رُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ إِلَی مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ ثَلَاثٌ لَا يُغِلُّ عَلَيْهِنَّ قَلْبُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ وَ النَّصِيحَةُ لِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَ اللُّزُومُ لِجَمَاعَتِهِمْ فَإِنَّ دَعْوَتَهُمْ مُحِيطَةٌ مِنْ وَرَائِهِمْ- الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ تَتَكَافَی دِمَاؤُهُمْ وَ هُمْ يَدٌ عَلَی مَنْ سِوَاهُمْ يَسْعَی بِذِمَّتِهِمْ أَدْنَاهُمْ فَكَتَبَهُ ثُمَّ عَرَضَهُ عَلَيْهِ وَ رَكِبَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ جِئْتُ أَنَا وَ سُفْيَانُ فَلَمَّا كُنَّا فِی بَعْضِ الطَّرِيقِ فَقَالَ

۱- ۱. سوره طه، الآیه: ۸۲.

۲- ۲. الکافی ج ۱ ص ۳۹۲.

لِی کَمَا أَنْتَ حَتَّی أَنْظُرَ فِی هَذَا الْحَدِیثِ فَقُلْتُ لَهُ قَدْ وَ اللَّهِ أَلْزَمَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام رَقَبَتَکَ شَیْئاً- لَا یَذْهَبُ مِنْ رَقَبَتِکَ أَبَداً فَقَالَ وَ أَیُّ شَیْ ءٍ ذَلِکَ فَقُلْتُ لَهُ ثَلَاثٌ لَا یُغِلُّ عَلَیْهِنَّ قَلْبُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ قَدْ عَرَفْنَاهُ وَ النَّصِیحَهُ لِأَئِمَّهِ الْمُسْلِمِینَ مِنْ هَؤُلَاءِ الْأَئِمَّهِ الَّذِینَ تَجِبُ عَلَیْنَا نَصِیحَتُهُمْ- مُعَاوِیَهُ بْنُ أَبِی سُفْیَانَ وَ یَزِیدُ بْنُ مُعَاوِیَهَ وَ مَرْوَانُ بْنُ الْحَکَمِ وَ کُلُّ مَنْ لَا تَجُوزُ شَهَادَتُهُ عِنْدَنَا وَ لَا تَجُوزُ الصَّلَاهُ خَلْفَهُمْ وَ قَوْلُهُ وَ اللُّزُومُ لِجَمَاعَتِهِمْ فَأَیُّ الْجَمَاعَهِ- مُرْجِئٌ یَقُولُ مَنْ لَمْ یُصَلِّ وَ لَمْ یَصُمْ وَ لَمْ یَغْتَسِلْ مِنْ جَنَابَهٍ وَ هَدَمَ الْکَعْبَهَ وَ نَکَحَ أُمَّهُ فَهُوَ عَلَی إِیمَانِ جَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ أَوْ قَدَرِیٌّ یَقُولُ لَا یَکُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ یَکُونُ مَا شَاءَهُ إِبْلِیسُ أَوْ حَرُورِیٌّ یَتَبَرَّأُ مِنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ شَهِدَ عَلَیْهِ بِالْکُفْرِ أَوْ جَهْمِیٌّ یَقُولُ إِنَّمَا هِیَ مَعْرِفَهُ اللَّهِ وَحْدَهُ لَیْسَ الْإِیمَانُ شَیْ ءٌ غَیْرُهَا قَالَ وَیْحَکَ وَ أَیَّ شَیْ ءٍ یَقُولُونَ فَقُلْتُ یَقُولُونَ إِنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ وَ اللَّهِ الْإِمَامُ الَّذِی یَجِبُ عَلَیْنَا نَصِیحَتُهُ وَ لُزُومُ جَمَاعَهِ أَهْلِ بَیْتِهِ قَالَ فَأَخَذَ الْکِتَابَ فَخَرَقَهُ ثُمَّ قَالَ لَا تُخْبِرْ بِهَا أَحَداً(۱).

**[ترجمه]کافی: مردی از قریش که اهل مکه بود گفت سفیان ثوری بمن گفت مرا پیش جعفر بن محمّد ببر او را بردم خدمت امام صادق علیه السّلام سوار مرکب شده بود سفیان عرض کرد یا ابا عبد اللّه خطبه ای را که پیغمبر در مسجد خیف ایراد نموده برایم نقل کن فرمود بگذار بروم دنبال کارم می بینی سوار شده ام وقتی برگشتم برایت نقل میکنم. عرض کرد تو را بخویشاوندی که با پیامبر داری سوگند میدهم برایم نقل کن امام پیاده شد. سفیان عرض کرد دستور بدهید دوات و کاغذی بیاورند تا بنویسم. امام علیه السّلام دوات و کاغذ خواست بسفیان فرمود: بنویس. بسم اللّه الرحمن الرحیم خطبه پیامبر در مسجد خیف: خداوند یاری کند هر بنده ای را که سخن مرا بشنود و آن را حفظ نماید و بکسانی که نشنیده اند برساند مردم! حاضرین بغائبین برسانند: چه بسا کسانی که حامل فقهند ولی فقیه نیستند چه بسیار فقیهانی هستند که بدانشمندتر از خود احتیاج دارند. سه چیز است که مسلمان در آن سه چیز خیانت نمیکند: اخلاص عمل برای خدا، خیر خواهی نسبت بائمه مسلمانان و شرکت در اجتماع آنها که دعوت اسلامی تمام آنها را فرا میگیرد. مؤمنین برادران یکدیگرند که از خون یکدیگر دفاع میکنند آنها بصورت یک نیروی واحد در مقابل مخالفین هستند پست ترین مسلمانان در انجام تعهدات برادران دینی خود سعی و کوشش میکند. سفیان خطبه را نوشت و خدمت امام علیه السّلام نشان داد. حضرت صادق سوار شده رفت من و سفیان برگشتیم در بین راه گفت: صبر کن من نگاهی باین حدیث بکنم. گفتم بخدا قسم حضرت صادق بگردن تو تکلیفی نسبت بخود واجب نموده که هرگز قابل فرار نیست. گفت: چطور آن تکلیف چیست؟ گفتم: اینکه فرمود مسلمان در سه چیز خیانت نمیکند اول اینکه اخلاص عمل برای خداست قابل بحث نیست خودمان میدانیم اما خیرخواهی نسبت بائمه و پیشوایان مسلمانان. این پیشوایان چه کسانی هستند که واجب است ما خیرخواه آنها باشیم؟ معاویه بن ابی سفیان یا یزید بن معاویه یا مروان حکم از کسانی که ما شهادت آنها را نمی پذیریم و نماز خواندن پشت سر آنها صحیح نیست؟ آیا اینها هستند. سخن دیگرش که شرکت در اجتماع بود، کدام اجتماع است. آیا منظور اجتماع مرجئه است که میگویند هر که نماز نخواند و روزه نگیرد و غسل جنابت نکند و کعبه را ویران نماید و با مادر خود ازدواج کند او ایمان جبرئیل و میکائیل را دارد. یا منظور قدری ها هستند که میگویند آنچه خدا بخواهد نمیشود هر چه شیطان بخواهد می شود؟ یا منظور حروریها هستند که از علی بن ابی طالب بیزارند و میگویند او کافر است؟ یا جهمی ها هستند که میگویند فقط باید خدا را شناخت ایمان غیر از این نیست. با ناراحتی گفت: پس اینها چه میگویند؟ گفتم: میگویند امامی که لازم است از او پیروی کنیم و خیر خواهش باشیم علی بن ابی طالب است و باید در اجتماع اهل بیت او شرکت بکنیم. سفیان نوشته را پاره کرده گفت مبادا بکسی این جریان را بگویی - . کافی ۱ : ۴۰۳ - .

**[ترجمه]

«۸۳»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ عَبْدِ الْعَزِیزِ بْنِ نَافِعٍ قَالَ: طَلَبْنَا الْإِذْنَ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَرْسَلْنَا إِلَیْهِ فَأَرْسَلَ إِلَیْنَا ادْخُلُوا اثْنَیْنِ اثْنَیْنِ فَدَخَلْتُ أَنَا وَ رَجُلٌ مَعِی فَقُلْتُ لِلرَّجُلِ أُحِبُّ أَنْ تَسْأَلَ الْمَسْأَلَهَ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ أَبِی کَانَ مِمَّنْ سَبَاهُ بَنُو أُمَیَّهَ وَ قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ بَنِی أُمَیَّهَ لَمْ یَکُنْ لَهُمْ أَنْ یُحَرِّمُوا وَ لَا یُحَلِّلُوا وَ لَمْ یَکُنْ لَهُمْ مِمَّا فِی أَیْدِیهِمْ قَلِیلٌ وَ لَا کَثِیرٌ وَ إِنَّمَا ذَلِکَ لَکُمْ فَإِذَا ذَکَرْتُ الَّذِی کُنْتُ فِیهِ دَخَلَنِی مِنْ ذَلِکَ مَا یَکَادُ یُفْسِدُ عَلَیَّ عَقْلِی مَا أَنَا فِیهِ فَقَالَ لَهُ أَنْتَ فِی حِلٍّ مِمَّا کَانَ مِنْ ذَلِکَ وَ کُلُّ مَنْ کَانَ فِی مِثْلِ حَالِکَ مِنْ وَرَائِی فَهُوَ فِی حِلٍّ مِنْ ذَلِکَ قَالَ فَقُمْنَا وَ خَرَجْنَا فَسَبَقَنَا مُعَتِّبٌ إِلَی النَّفَرِ الْقُعُودِ الَّذِینَ یَنْتَظِرُونَ إِذْنَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُمْ قَدْ ظَفِرَ

ص: ۳۶۶

۱- ۱. نفس المصدر ج ۱ ص ۴۰۳ و فیه« نضر اللّه عبدا سمع مقالتی» بدل« نصر اللّه إلخ» و لعله الانسب.

عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ نَافِعٍ بِشَيْ ءٍ مَا ظَفِرَ بِمِثْلِهِ أَحَدٌ قَطُّ قِيلَ لَهُ وَ مَا ذَاکَ فَفَسَّرَهُ لَهُمْ فَقَامَ اثْنَانِ فَدَخَلَا عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَحَدُهُمَا جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ أَبِي کَانَ مِنْ سَبَايَا بَنِي أُمَيَّهَ وَ قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ بَنِي أُمَيَّهَ لَمْ يَکُنْ لَهُمْ مِنْ ذَلِکَ قَلِيلٌ وَ لَا کَثِيرٌ وَ أَنَا أُحِبُّ أَنْ تَجْعَلَنِي

مِنْ ذَلِکَ فِي حِلٍّ فَقَالَ مَا ذَلِکَ إِلَيْنَا مَا لَنَا أَنْ نُحِلَّ وَ لَا أَنْ نُحَرِّمَ فَخَرَجَ الرَّجُلَانِ وَ غَضِبَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمْ يَدْخُلْ عَلَيْهِ أَحَدٌ فِي تِلْکَ اللَّيْلَهِ إِلَّا بَدَأَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَ لَا تَعْجَبُونَ مِنْ فُلَانٍ يَجِيئُنِي فَيَسْتَحِلُّنِي مِمَّا صَنَعَتْ بَنُو أُمَيَّهَ کَأَنَّهُ يَرَى أَنَّ ذَلِکَ لَنَا وَ لَمْ يَنْتَفِعْ أَحَدٌ فِي تِلْکَ اللَّيْلَهِ بِقَلِيلٍ وَ لَا کَثِيرٍ إِلَّا الْأَوَّلَيْنِ فَإِنَّهُمَا غَنِيَا بِحَاجَتِهِمَا(۱).

**[ترجمه]کافی: عبد العزیز بن نافع گفت: از امام صادق ع اذن دخول خواستیم و نزد ایشان فرستادیم برایمان فرستاد که دو نفر دو نفر وارد شوید من و مردی که همراهم بود وارد شدیم به او گفتم دوست دارم که تو سؤالت را بپرسی گفت بله فدایت شوم پدرم از کسانی بود که بنی امیه او را اسیر کردند در حالی که می دانستم بنی امیه این حق را نداشتند که چیزی را حرام یا حلال کنند و هیچ کدام از چیزهایی که در اختیارشان بود چه کم چه زیاد متعلق به آن ها نبود بلکه متعلق به شماست. وقتی مشکل خودم را مطرح کردم دچار حالتی شدم که نزدیک بود عقلم را از دست بدهم. امام به آن مرد فرمود: تو را برای هر آنچه بوده حلال می کنم و هر کس که پشت سر ماست و حالش چون توست حلال می کنم. ما برخاستیم و بیرون رفتیم. معتب با یکی از کسانی که منتظر اذن امام بودند قبل از خروج ما وارد شد امام به آن ها فرمود: عبد العزیز بن نافع چیزی بدست آورد که هرگز احدی مانند آن را بدست نیاورده است. گفته شد او چه بدست آورده؟ امام برای آن ها توضیح داد. دو نفر برخاستند و نزد امام ع رفتند یکی از آن ها گفت: بله فدایت شوم پدرم از کسانی بود بنی امیه او را اسیر کردند و هیچ کدام از چیزهایی که در اختیارشان بود چه کم چه زیاد متعلق به آن ها نبود و من دوست دارم مرا حلال کنید فرمود: این چه ارتباطی به ما دارد که حلال یا حرام کنیم. آن دو مرد خارج شدند و امام صادق ع عصبانی شد آن شب احدی نزد امام نیامد مگر آنکه امام ع سخن را آغاز کرد و فرمود: آیا از فلانی تعجب نمی کنید که به خاطر کاری که بنی امیه انجام دادند از ما طلب حلالیت می کند گویا حق حلال و حرام کردن از آن ماست. آن شب هیچ کس چه کم

چه زیاد بهره ای نبرد مگر همان دو نفر اول که حاجتشان برآورده شد - . همان ۱ : ۵۴۵ - .

**[ترجمه]

«۸۴»

یب، [تهذیب الأحکام] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ صَبَّاحٍ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي الطَّيَّارِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ إِنَّهُ کَانَ فِي يَدِي شَيْ ءٌ فَتَفَرَّقَ وَ ضِقْتُ بِهِ ضَيْقاً شَدِيداً فَقَالَ لِي أَ لَکَ حَانُوتٌ فِي السُّوقِ فَقُلْتُ نَعَمْ وَ قَدْ تَرَکْتُهُ فَقَالَ إِذَا رَجَعْتَ إِلَى الْکُوفَهِ فَاقْعُدْ فِي حَانُوتِکَ وَ اکْنُسْهُ وَ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَخْرُجَ إِلَى سُوقِکَ فَصَلِّ رَکْعَتَيْنِ أَوْ أَرْبَعَ رَکَعَاتٍ ثُمَّ قُلْ فِي دُبُرِ صَلَاتِکَ- تَوَجَّهْتُ بِلَا حَوْلٍ مِنِّي وَ لَا قُوَّهٍ وَ لَکِنْ بِحَوْلِکَ يَا رَبِّ وَ قُوَّتِکَ وَ أَبْرَأُ مِنَ الْحَوْلِ وَ الْقُوَّهِ إِلَّا بِکَ فَأَنْتَ حَوْلِي وَ مِنْکَ قُوَّتِي اللَّهُمَّ فَارْزُقْنِي مِنْ فَضْلِکَ الْوَاسِعِ رِزْقاً کَثِيراً طَيِّباً وَ أَنَا خَافِضٌ (۲)

فِی عَافِیَتِکَ فَإِنَّهُ لَا یَمْلِکُهَا أَحَدٌ غَیْرُکَ قَالَ فَفَعَلْتُ ذَلِکَ وَ کُنْتُ أَخْرُجُ إِلَی دُکَّانِی حَتَّی خِفْتُ أَنْ یَأْخُذَنِی الْجَابِی (٣) بِأَجْرَهِ دُکَّانِی وَ مَا عِنْدِی شَیْ ءٌ قَالَ فَجَاءَ جَالِبٌ بِمَتَاعٍ فَقَالَ لِی تُکْرِینِی نِصْفَ بَیْتِکَ فَأَکْرَیْتُهُ نِصْفَ بَیْتِی بِکِرَی الْبَیْتِ کُلِّهِ قَالَ وَ عَرَضَ مَتَاعَهُ فَأُعْطِیَ بِهِ شَیْئاً لَمْ یَبِعْهُ فَقُلْتُ لَهُ هَلْ لَکَ إِلَی خَیْرٍ تَبِیعُنِی عِدْلًا مِنْ مَتَاعِکَ هَذَا أَبِیعُهُ وَ آخُذُ فَضْلَهُ وَ أَدْفَعُ إِلَیْکَ ثَمَنَهُ قَالَ فَکَیْفَ لِی بِذَلِکَ قَالَ

---

١ - ١. المصدر السابق ج ١ ص ۵۴۵ و فیه« ان تستأذن» بدل« تسأل» و فی أصل مطبوعه الکمبانیّ« تحل» و تفاوت و زیاده فلتلاحظ.

٢- ٢. خافض: هو فاعل من الخفض و هو لین العیش و سعته.

٣- ٣. الجابی: هو الذی یأخذ الخراج و یجمعه.

قُلْتُ لَهُ لَكَ اللَّهُ عَلَيَّ بِذَلِكَ قَالَ فَخُذْ عِدْلًا مِنْهَا قَالَ فَأَخَذْتُهُ وَ رَقَمْتُهُ وَ جَاءَ بَرْدٌ شَدِيدٌ فَبِعْتُ الْمَتَاعَ مِنْ يَوْمِي وَ دَفَعْتُ إِلَيْهِ الثَّمَنَ فَأَخَذْتُ الْفَضْلَ فَمَا زِلْتُ آخُذُ عِدْلًا وَ أَبِيعُهُ وَ آخُذُ فَضْلَهُ وَ أَرُدُّ عَلَيْهِ رَأْسَ الْمَالِ حَتَّى رَكِبْتُ الدَّوَابَّ وَ اشْتَرَيْتُ الرَّقِيقَ وَ بَنَيْتُ الدُّورَ(۱).

**[ترجمه]تهذیب: ابو الطیار گفت: بحضرت صادق علیه السّلام عرضکردم سرمایه ای داشتم ولی از دستم رفت اکنون سخت در مضیقه هستم. فرمود: در بازار دکان داری؟ عرضکردم: بله دارم ولی آن را رها کرده ام فرمود: وقتی بکوفه برگشتی برو در دکان را باز کن جارو کن وقتی خواستی بروی بازار دو رکعت یا چهار رکعت نماز بخوان پس از نماز این دعا را بخوان «توجهت بلا حول منی و لا قوه و لکن بحولک یا رب و قوتک و أبرأ من الحول و القوه الا بک فانت حولی و منک قوتی اللهم فارزقنی من فضلک الواسع رزقا کثیرا طیبا و انا خافض فی عافیتک فإنه لا یملکها احد غیرک». گفت همین کار را کردم مرتب در دکان میرفتم بطوری که از خراج بگیر میترسیدم مبادا مطالبه اجاره دکانم را نماید چیزی نداشتم که باو بدهم روزی فروشنده ای جنسی آورده بمن گفت: نصف دکان را بمن اجاره میدهی؟ نصف دکان را باو اجاره دادم بمقدار اجاره همه دکان جنس های خود را گذاشت ولی چیزی نفروخت. گفتم: ممکن است کار خیری بکنی یک عدل از جنس خود را بمن بفروشی وقتی فروختم پولش را بدهم اضافه آن مال خودم باشد. گفت از کجا بدانم بعد خواهی داد. گفتم خدا را گواه میگیرم بر این کار. یک عدل بمن داد قیمت آن را تعیین کردیم سرمای شدیدی آمد همان روز جنس را فروختم و پولش را دادم اضافه آن را برداشتم مرتب یک عدل میگرفتم و میفروختم اضافه آن را بر میداشتم و بقیه را باو میدادم تا صاحب سرمایه و مالهای سواری شدم غلام و کنیز خریدم و چند خانه ساختم - . تهذیب ۳ : ۳۱۲ - .

**[ترجمه]

«۸۵»

کا، [الکافی] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ رَجُلًا اسْتَشَارَنِي فِي الْحَجِّ وَ كَانَ ضَعِيفَ الْحَالِ فَأَشَرْتُ عَلَيْهِ أَنْ لَا يَحُجَّ فَقَالَ مَا أَخْلَقَكَ أَنْ تَمْرَضَ سَنَةً فَمَرِضْتُ سَنَةً(۲).

**[ترجمه]کافی: اسحاق بن عمار گفت: بحضرت صادق علیه السّلام عرضکردم: مردی با من مشورت کرد در مورد حج وضع او خوب نبود من گفتم: بمکه نرو. فرمود: گمان میکنم یک سال بیمار شوی همان طور شد یک سال مریض شدم - . کافی ۴ : ۲۷۱ - .

**[ترجمه]

«۸۶»

کا، [الکافی] عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ بَدْرٍ قَالَ حَدَّثَنِي سَلَّامٌ أَبُو عَلِيٍّ الْخُرَاسَانِيُّ عَنْ سَلَّامِ بْنِ سَعِيدٍ الْمَخْزُومِيِّ قَالَ: بَيْنَا أَنَا جَالِسٌ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ عَابِدُ أَهْلِ الْبَصْرَةِ وَ ابْنُ شُرَيْحٍ فَقِيهُ أَهْلِ

مَكّهَ وَ عِنْـدَ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام مَیْمُونٌ الْقَدَّاحُ مَوْلَی أَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام فَسَأَلَهُ عَبَّادُ بْنُ کَثِیرٍ فَقَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فِی کَمْ ثَوْبٍ کُفِّنَ رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ

فِی ثَلَاثَهِ أَثْوَابٍ ثَوْبَیْنِ صُحَارِیَّیْنِ (۳) وَ ثَوْبٍ حِبَرَهٍ(۴)

وَ کَانَ فِی الْبُرْدِ قِلَّهٌ فَکَأَنَّمَا ازْوَرَّ عَبَّادُ بْنُ کَثِیرٍ مِنْ ذَلِکَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ نَخْلَهَ مَرْیَمَ علیها السلام إِنَّمَا کَانَتْ عَجْوَهً(۵) وَ نَزَلَتْ مِنَ السَّمَاءِ فَمَا نَبَتَ مِنْ أَصْلِهَا کَانَ عَجْوَهً وَ مَا کَانَ

ص: ۳۶۸

۱- ۱. التهذیب ج ۳ ص ۳۱۲.

۲- ۲. الکافی ج ۴ ص ۲۷۱.

۳- ۳. الصحاری: نسبه الی صحار بالمهملات مع التحریک قریه بالیمن تنسب إلیها الثیاب.

۴- ۴. الحبره: کعنبه ثوب یصنع بالیمن من قطن أو کتان مخطط یقال برد حبره علی الوصف و برد حبره علی الإضافه و الجمع حبر و حبرات کعنب و عنبات ففی القاموس: کسحاب السنبل الذی تخطئه المناجل.

۵- ۵. العجوه: ضرب من أجود التمر یضرب الی السواد.

مِنْ لُقَاطٍ(۱)

فَهُوَ لَوْنٌ (۲) فَلَمَّا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِهِ قَالَ عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ لِابْنِ شُرَيْحٍ وَ اللَّهِ مَا أَدْرِی مَا هَذَا الْمَثَلُ الَّذِی ضَرَبَهُ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ ابْنُ شُرَيْحٍ هَذَا الْغُلَامُ يُخْبِرُكَ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ يَعْنِی ميمون- [مَيْمُوناً] فَسَأَلَهُ فَقَالَ مَيْمُونٌ أَ مَا تَعْلَمُ مَا قَالَ لَكَ قَالَ لَا وَ اللَّهِ قَالَ إِنَّهُ ضَرَبَ لَكَ مَثَلَ نَفْسِهِ فَأَخْبَرَكَ أَنَّهُ وَلَدٌ مِنْ وُلْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عِلْمُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عِنْدَهُمْ فَمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِهِمْ فَهُوَ صَوَابٌ وَ مَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِهِمْ فَهُوَ لُقَاطٌ(۳).

**[ترجمه]كافی: سلام بن سعید مخزومی گفت: در خدمت حضرت صادق نشسته بودم كه عباد بن كثیر عابد اهل بصره و ابن شریح فقیه مكه وارد شدند. میمون قداح غلام حضرت باقر نیز حضور داشت. عباد بن كثیر گفت: یا ابا عبد اللَّه پیامبر اكرم را در چند جامه كفن نمودند؟ فرمود: در سه جامه دو پارچه یمنی از پارچه های قریه صحاری و یكپارچه هم از بردهای خط دار كتان معروف بحبره برد كمی كوتاه بود. عباد بن كثیر مثل اینكه از این توضیح خیلی راضی بنظر نمیرسید. حضرت صادق فرمود: درخت خرمایی كه مریم از آن خورد از بهترین خرماها بنام عجوه بود از آسمان نازل شده بود هر درختی خرمایی كه از ریشه آن بوجود آید همان طور عجوه است و از بهترین خرماها است ولی آنچه از دانه های افتاده آن بوجود آید خرمای پست و بدی میدهد. وقتی از خدمت امام خارج شدند عباد بن كثیر به ابن شریح گفت: بخدا نفهمیدم منظورحضرت صادق این مثلی كه زد چه بود؟ ابن شریح گفت: این غلام برایت توضیح میدهد او از این خانواده محسوب می شود منظورش میمون بود از او سؤال كرد. میمون گفت: واقعا نفهمیدی منظورش چه بود؟ گفت: نه بخدا. میمون گفت: مثل خودش را برای تو زد. فرمود من از اولاد پیغمبرم و علم پیغمبر نزد من است هر چه از این خانواده بشنوی درست است و هر چه از دیگران استفاده كنی مانند همان دانه افتاده بر زمین است كه میوه بد میدهد - . همان ۱ : ۴۰۰ - .

**[ترجمه]

«۸۷»

كا، [الكافی] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: كُنْتُ أَطُوفُ وَ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ قَرِيبٌ مِنِّی فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ كَيْفَ كَانَ يَصْنَعُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِالْحَجَرِ إِذَا انْتَهَى إِلَيْهِ فَقُلْتُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَسْتَلِمُهُ فِی كُلِّ طَوَافِ فَرِيضَةٍ وَ نَافِلَةٍ قَالَ فَتَخَلَّفَ عَنِّی قَلِيلًا فَلَمَّا انْتَهَيْتُ إِلَى الْحَجَرِ جُزْتُ وَ مَشَيْتُ فَلَمْ أَسْتَلِمْهُ فَلَحِقَنِی فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَ لَمْ تُخْبِرْنِی أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَانَ يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ فِی كُلِّ طَوَافِ فَرِيضَةٍ وَ نَافِلَةٍ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَقَدْ مَرَرْتَ بِهِ فَلَمْ تَسْتَلِمْ فَقُلْتُ إِنَّ النَّاسَ كَانُوا يَرَوْنَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا لَا يَرَوْنَ لِی وَ كَانَ إِذَا انْتَهَى إِلَى الْحَجَرِ أَفْرَجُوا لَهُ حَتَّى يَسْتَلِمَهُ وَ إِنِّی أَكْرَهُ الزِّحَامَ (۴).

**[ترجمه]كافی: امام صادق ع فرمود: در حال طواف بودم و سفیان ثوری نزدیک من بود گفت یا اب عبد الله رسول خدا وقتی به حجر الأسود می رسید چه می كرد؟ گفتم: رسول خدا ص در هر طواف واجب و مستحب آن را می بوسید. امام فرمود: كمی از من عقب تر رفت وقتی به حجر الأسود رسیدم از آن گذشتم و رفتم آن را نبوسیدم به من رسید و گفت: یا ابا

عبد الله مگر به من نفرمودی که رسول خدا ص در هر طواف واجب و مستحب آن را می بوسید گفتم: بله گفت: اما شما عبور کردی و آن را نبوسیدی گفتم: مردم در مورد رسول خدا ص چیزهایی را مراعات می کردند که در مورد من مراعات نمی کنند وقتی رسول خدا ص به حجر الأسود می رسید راه را برایش باز می کردند تا آن را ببوسد حال آنکه من از ازدحام خوشم نمی آید - . کافی ۴ : ۴۰۴ - .

**[ترجمه]

«۸۸»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَمَّنْ ذَکَرَهُ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ یَزِیدَ قَالَ: حَاضَتْ صَاحِبَتِی وَ أَنَا بِالْمَدِینَهِ وَ کَانَ مِیعَادُ جَمَّالِنَا وَ إِبَّانُ مُقَامِنَا وَ خُرُوجِنَا قَبْلَ أَنْ تَطْهُرَ وَ لَمْ تَقْرَبِ الْمَسْجِدَ وَ لَا الْقَبْرَ وَ لَا الْمِنْبَرَ فَذَکَرْتُ ذَلِکَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ مُرْهَا فَلْتَغْتَسِلْ وَ لْتَأْتِ مَقَامَ جَبْرَئِیلَ علیه السلام فَإِنَ

ص: ۳۶۹

۱- ۱. اللقاط: من التمر هو ما تخطئه الأیدی.

۲- ۲. لون: هو جنس ردی ء من التمر. و قیل هو الدقل.

۳- ۳. الکافی ج ۱ ص ۴۰۰.

۴- ۴. نفس المصدر ج ۴ ص ۴۰۴.

جَبْرَئِيلَ عليه السلام كَانَ يَجِي ءُ فَيَسْتَأْذِنُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ إِنْ كَانَ عَلَى حَالٍ لَا يَنْبَغِي أَنْ يَأْذَنَ لَهُ قَامَ فِي مَكَانِهِ حَتَّى يَخْرُجَ إِلَيْهِ وَ إِنْ أَذِنَ لَهُ دَخَلَ عَلَيْهِ فَقُلْتُ وَ أَيْنَ الْمَكَانُ قَالَ حِيَالَ الْمِيزَابِ الَّذِي إِذَا خَرَجْتَ مِنَ الْبَابِ يُقَالُ لَهُ بَابُ فَاطِمَةَ عليها السلام بِحِذَاءِ الْقَبْرِ إِذَا رَفَعْتَ رَأْسَكَ بِحِذَاءِ الْمِيزَابِ وَ الْمِيزَابُ فَوْقَ رَأْسِكَ وَ الْبَابُ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِكَ وَ تَجْلِسُ فِي ذَلِكَ الْمَوْضِعِ وَ تَجْلِسُ مَعَهَا نِسَاءٌ وَ لْتَدْعُ رَبَّهَا وَ لْتُؤَمِّنَّ عَلَى دُعَائِهَا قَالَ فَقُلْتُ وَ أَيَّ شَيْ ءٍ تَقُولُ قَالَ تَقُولُ- اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الَّذِي لَيْسَ كَمِثْلِكَ شَيْ ءٌ أَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَ كَذَا قَالَ فَصَنَعَتْ صَاحِبَتِي الَّذِي أَمَرَنِي فَطَهُرَتْ وَ دَخَلَتِ الْمَسْجِدَ قَالَ وَ كَانَتْ لَنَا خَادِمٌ أَيْضاً فَحَاضَتْ فَقَالَتْ يَا سَيِّدِي أَ لَا أَذْهَبُ أَنَا زَادَهْ فَأَصْنَعَ كَمَا صَنَعَتْ سَيِّدَتِي فَقُلْتُ بَلَى فَذَهَبَتْ فَصَنَعَتْ مِثْلَ مَا صَنَعَتْ مَوْلَاتُهَا فَطَهُرَتْ وَ دَخَلَتِ الْمَسْجِدَ(۱).

**[ترجمه]کافی: عمرو بن یزید گفت: در مدینه بودم زنم حیض شد تاریخ حرکت ما و خارج شدنمان از مدینه قبل از پاک شدن او بود وارد مسجد نشد و پیامبر را زیارت نکرد و نزدیک قبر هم رفته بود. این جریان را بحضرت صادق عرض کردم. فرمود: باو بگو غسل کند و به مقام جبرئیل برود زیرا جبرئیل خدمت پیامبر می آمد و اجازه ورود میخواست اگر پیامبر در حالی بود که صحیح نبود جبرئیل وارد شود همان جا می ایستاد تا خود ایشان خارج گردد اگر اجازه میداد وارد میشد. عرض کردم: آقا آن محل کجاست؟ فرمود: زیر ناودانی که مقابل در معروف بباب فاطمه است مقابل قبر بطوری که سر را بلند کنی ناودان بالای سر تو است و در پشت سرت در آن محل می نشیند زنان همراهش نیز با او می نشینند او دعا میکند زنان دیگر آمین میگویند. عرضکردم: چه بگوید؟ فرمود: میگوید: «اللّهم انی أسألك بانك اللّه الذی لیس کمثله شی ء ان تفضل بی کذا و کذا» هر چه گفتم زنم انجام داد پاک شد و داخل مسجد گردید. کنیزی داشتیم او نیز حائض شد. گفت: آقا اجازه میدهی من هم همان کار خانم را بکنم؟ گفتم: بکن. او نیز رفت و همان کار را کرد پاک شد و داخل مسجد گردید - . کافی ۴ : ۴۵۲ - .

**[ترجمه]

بیان

قیل زاده اسم الجاریه فیکون بدلا أو عطف بیان لضمیر المتکلم و یحتمل أن یکون مهموزا بکسر الهمزه یقال زاده کمنعه أفرغه و فی التهذیب زیاده أی زیاده علی ما فعلت سیدتی و الأظهر أن زاده بمعنی أیضا و هو و إن لم یکن مذکورا فی کتب اللغه لکنه شائع متداول بین العرب الآن حتی أنه قل ما یخلو کلام منهم عنه یقولون أنا زاد أفعل أو أنا عاد أفعل أی أنا أیضا أفعل فالتاء إما للتأنیث أو زیدت من النساخ و أما الیوم فلا یلحقون التاء.

**[ترجمه]گفته شده «زاده» اسم آن کنیز بوده پس بدل یا عطف بیان برای ضمیر متکلم است و احتمال دارد مهموز و با همزه مکسور باشد گفته می شود زاده مانند منعه یعنی آن را خالی کرد و در تهذیب زیاده آمده یعنی اضافه تر از آنچه بانوی من انجام داد. بیشتر به نظر می رسد که زاده به معنای همچنین باشد این معنا اگرچه در کتب لغت شایع نیست اما اکنون بین عرب متداول است به طوری که کم پیش می آید سخنشان از این کلمه خالی باشد می گویند أنا زاد أفعل أو أنا عاد أفعل یعنی من نیز انجام می دهم پس تاء یا برای تأنیث است یا نسخه نویس ها آن را افزودند اما امروزه دیگر به آن تاء نمی دهند.

**[ترجمه]

«۸۹»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ السَّیَّارِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ قَالَ: کَانَ النَّجَاشِیُّ وَ هُوَ رَجُلٌ مِنَ الدَّهَاقِینِ عَامِلًا عَلَی الْأَهْوَازِ وَ فَارِسَ فَقَالَ بَعْضُ أَهْلِ عَمَلِهِ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ فِی دِیوَانِ النَّجَاشِیِّ عَلَیَّ خَرَاجاً وَ هُوَ مُؤْمِنٌ یَدِینُ بِطَاعَتِکَ فَإِنْ رَأَیْتَ أَنْ تَکْتُبَ إِلَیْهِ کِتَاباً قَالَ فَکَتَبَ إِلَیْهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ سُرَّ أَخَاکَ یَسُرَّکَ اللَّهُ قَالَ فَلَمَّا وَرَدَ الْکِتَابُ عَلَیْهِ دَخَلَ عَلَیْهِ وَ هُوَ فِی مَجْلِسِهِ فَلَمَّا خَلَا نَاوَلَهُ الْکِتَابَ وَ قَالَ هَذَا

ص: ۳۷۰

۱- ۱. نفس المصدر ج ۴ ص ۴۵۲.

كِتَابُ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَبَّلَهُ وَ وَضَعَهُ عَلَی عَیْنَیْهِ وَ قَالَ لَهُ مَا حَاجَتُکَ قَالَ خَرَاجٌ عَلَیَّ فِی دِیوَانِکَ فَقَالَ لَهُ وَ کَمْ هُوَ قَالَ عَشَرَةُ آلَافِ دِرْهَمٍ فَدَعَا کَاتِبَهُ وَ أَمَرَهُ بِأَدَائِهَا عَنْهُ ثُمَّ أَخْرَجَهُ مِنْهَا وَ أَمَرَ أَنْ یُثْبِتَهَا لَهُ لِقَابِلٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ سَرَرْتُکَ فَقَالَ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاکَ ثُمَّ أَمَرَ بِمَرْکَبٍ وَ جَارِیَةٍ وَ غُلَامٍ وَ أَمَرَ لَهُ بِتَخْتِ ثِیَابٍ فِی کُلِّ ذَلِکَ یَقُولُ هَلْ سَرَرْتُکَ فَیَقُولُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَکُلَّمَا قَالَ نَعَمْ زَادَهُ حَتَّی فَرَغَ ثُمَّ قَالَ لَهُ احْمِلْ فَرْشَ هَذَا الْبَیْتِ الَّذِی کُنْتُ جَالِساً فِیهِ حِینَ دَفَعْتَ إِلَیَّ کِتَابَ مَوْلَایَ الَّذِی نَاوَلْتَنِی فِیهِ وَ ارْفَعْ إِلَیَّ حَوَائِجَکَ قَالَ فَفَعَلَ وَ خَرَجَ الرَّجُلُ فَصَارَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَعْدَ ذَلِکَ فَحَدَّثَهُ بِالْحَدِیثِ عَلَی جِهَتِهِ فَجَعَلَ یُسَرُّ بِمَا فَعَلَ فَقَالَ الرَّجُلُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ کَأَنَّهُ قَدْ سَرَّکَ مَا فَعَلَ بِی فَقَالَ إِی وَ اللَّهِ لَقَدْ سَرَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ (۱).

**[ترجمه]کافی: محمّد بن جمهور گفت: نجاشی یکی از ثروتمندان بود و فرمانداری اهواز و فارس را بعهده داشت. مردی از آن ناحیه خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسید. عرضکرد: من مالیاتی بنجاشی بدهکارم او مردی شیعه و ارادتمند بشما است اگر صلاح بدانی نامه ای برای او بنویسی. امام صادق علیه السّلام نامه ای نوشت:

بسم اللّه الرحمن الرحیم سرّ اخاك یسرك اللّه: برادرت را خشنود کن تا خدا تو را خشنود کند. وقتی وارد آن محل شد پیش فرماندار رفت صبر کرد تا خلوت شد بعد نامه را باو داده گفت: این نامه حضرت صادق علیه السّلام است. نجاشی نامه را بوسید و بر روی چشم گذاشت. گفت: چه حاجتی داری؟ گفت: مالیاتی بدهکارم پرسید چقدر است؟ گفت: ده هزار درهم. منشی خود را خواست و گفت: رسید کند آن سال را بخشید و سال دیگر را نوشت. گفت: خوشحال شدی؟ گفت: آری. فدایت شوم. فرماندار دستور داد چند اسب سواری و غلام و کنیزی باو دادند و یک صندوق لباس، هر کدام را که میداد میگفت: شادمانت کردم؟ در جواب میگفت: بله فدایت شوم هر چه او جواب میداد بله باز بیشتر میداد تا تمام شد. گفت: فرش های همین اطاق را که نشسته بودیم و در روی آن نامه حضرت صادق را بمن دادی بردار ببر مال تو باشد. بعد از این اگر احتیاجی داشتی بمن خبر بده. قبول کرد و رفت. بعد از مدتی خدمت حضرت صادق رسید و جریان را بطور مفصل شرح داد. امام علیه السّلام از کار او پیوسته شاد می شد. آن مرد عرض کرد: یا ابن رسول اللّه مثل اینکه کار او شما را خرسند کرد. فرمود: آری بخدا قسم خدا و پیامبر را نیز خرسند نمود - . همان ۲ : ۱۹۰ - .

**[ترجمه]

«۹۰»

ختص، [الإختصاص] السَّیَّارِیُّ عَنِ ابْنِ جُمْهُورٍ: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: از ابن جمهور مانند آن را روایت کرده است - . اختصاص: ۲۶۰ - .

**[ترجمه]

«۹۱»

کا، [الکافی] الْعِدَّةُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَیْدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه

السلام قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: قَالَ لِی إِبْرَاهِیمُ بْنُ مَیْمُونٍ كُنْتُ جَالِساً عِنْدَ أَبِی حَنِیفَهَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَسَأَلَهُ فَقَالَ مَا تَرَی فِی رَجُلٍ قَدْ حَجَّ حَجَّهَ الْإِسْلَامِ أَ یَحُجُّ أَفْضَلُ أَمْ یُعْتِقُ رَقَبَهً قَالَ لَا بَلْ عِتْقُ رَقَبَهٍ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام كَذَبَ وَ اللَّهِ وَ أَثِمَ الْحَجَّهُ أَفْضَلُ مِنْ عِتْقِ رَقَبَهٍ- وَ رَقَبَهٍ حَتَّی عَدَّ عَشْراً ثُمَّ قَالَ وَیْحَهُ فِی أَیِّ رَقَبَهٍ طَوَافٌ بِالْبَیْتِ وَ سَعْیٌ بَیْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَهِ وَ الْوُقُوفُ بِعَرَفَهَ وَ حَلْقُ الرَّأْسِ وَ رَمْیُ الْجِمَارِ لَوْ كَانَ كَمَا قَالَ لَعَطَّلَ النَّاسُ الْحَجَّ وَ لَوْ فَعَلُوا كَانَ یَنْبَغِی لِلْإِمَامِ أَنْ یُجْبِرَهُمْ عَلَی الْحَجِّ إِنْ شَاءُوا وَ إِنْ أَبَوْا فَإِنَّ هَذَا الْبَیْتَ إِنَّمَا وُضِعَ لِلْحَجِ (۳).

**[ترجمه]كافی: عبد اللّه بن سنان گفت: امام صادق علیه السّلام فرمود: ابراهیم بن میمون گفت: پیش ابو حنیفه نشسته بودم مردی آمد و درباره شخصی سؤال كرد كه حج واجب را بجا آورده آیا باز بمكه برود و حج بگذارد بهتر است یا بنده ای را آزاد كند؟ ابو حنیفه گفت: نه. بنده آزاد كند. امام صادق علیه السّلام فرمود: دروغ گفته و گناه كرده حج از آزادی یک بنده و دو بنده بهتر است تا به ده بنده رسید. فرمود: كدام بنده برابری دارد با طواف خانه خدا و سعی بین صفا و مروه و ایستادن در عرفات و تراشیدن سر و سنگ زدن اگر آن طور كه او گفته باشد مردم حج را تعطیل میكنند اگر چنین كنند امام باید آنها را مجبور به حج خانه خدا نماید چه بخواهند و چه نخواهند این خانه برای انجام مراسم حج تأسیس شده است - . كافی ۴ : ۲۵۹ - .

**[ترجمه]

«۹۲»

كا، [الكافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی

ص: ۳۷۱

۱- ۱. الكافی ج ۲ ص ۱۹۰.

۲- ۲. الاختصاص ص ۲۶۰.

۳- ۳. الكافی ج ۴ ص ۲۵۹.

قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: إِنَّهُ لَيْسَتْ مِنِ احْتِمَالِ أَمْرِنَا التَّصْدِيقُ لَهُ وَ الْقَبُولُ فَقَطْ مِنِ احْتِمَالِ أَمْرِنَا سَتْرُهُ وَ صِيَانَتُهُ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِ فَأَقْرِئْهُمُ السَّلَامَ وَ قُلْ لَهُمْ رَحِمَ اللَّهُ عَبْداً اجْتَرَّ(١) مَوَدَّةَ النَّاسِ إِلَى نَفْسِهِ حَدِّثُوهُمْ بِمَا يَعْرِفُونَ وَ اسْتُرُوا عَنْهُمْ مَا يُنْكِرُونَ ثُمَّ قَالَ وَ اللَّهِ مَا النَّاصِبُ لَنَا حَرْباً بِأَشَدَّ عَلَيْنَا مَئُونَةً مِنَ النَّاطِقِ عَلَيْنَا بِمَا نَكْرَهُ فَإِذَا عَرَفْتُمْ مِنْ عَبْدٍ إِذَاعَةً فَامْشُوا إِلَيْهِ وَ رُدُّوهُ عَنْهَا فَإِنْ قَبِلَ مِنْكُمْ وَ إِلَّا فَتَحَمَّلُوا عَلَيْهِ بِمَنْ يُثَقِّلُ عَلَيْهِ وَ يَسْمَعُ مِنْهُ فَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْكُمْ يَطْلُبُ الْحَاجَةَ فَيَلْطُفُ فِيهَا حَتَّى تُقْضَى لَهُ فَالْطُفُوا فِي حَاجَتِي كَمَا تَلْطُفُونَ فِي حَوَائِجِكُمْ فَإِنْ هُوَ قَبِلَ مِنْكُمْ وَ إِلَّا فَادْفِنُوا كَلَامَهُ تَحْتَ أَقْدَامِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا إِنَّهُ يَقُولُ وَ يَقُولُ فَإِنَّ ذَلِكَ يُحْمَلُ عَلَيَّ وَ عَلَيْكُمْ أَمَا وَ اللَّهِ لَوْ كُنْتُمْ تَقُولُونَ مَا أَقُولُ لَأَقْرَرْتُ أَنَّكُمْ أَصْحَابِي هَذَا أَبُو حَنِيفَةَ لَهُ أَصْحَابٌ وَ هَذَا الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ لَهُ أَصْحَابٌ وَ أَنَا امْرُؤٌ مِنْ قُرَيْشٍ قَدْ وَلَدَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَلِمْتُ كِتَابَ اللَّهِ وَ فِيهِ تِبْيَانُ كُلِّ شَيْءٍ بَدْءِ الْخَلْقِ وَ أَمْرِ السَّمَاءِ وَ أَمْرِ الْأَرْضِ وَ أَمْرِ الْأَوَّلِينَ وَ أَمْرِ الْآخِرِينَ وَ أَمْرِ مَا كَانَ وَ مَا يَكُونُ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى ذَلِكَ نُصْبَ عَيْنِي (٢).

**[ترجمه]کافی: عبد الاعلی گفت: از امام صادق علیه السّلام شنیدم میفرمود از شرایط تشیع و ارادت بما خانواده فقط این نیست که امامت ما را تصدیق کنید و آن را قبول نمایید. بلکه یکی از شرایط آن مخفی نگاه داشتن و حفظ کردن آن از نا اهلان است. سلام مرا به آنها برسان بگو خدا رحمت کند بنده ای را که محبت مردم را نسبت بخود جلب کند. هر چه مورد قبول آنها است بایشان بگویند و آنچه منکرند از آنها مخفی نماید. سپس فرمود: بخدا قسم دشمن ما که با ما سر جنگ دارد برایمان دشوارتر از دوستی نیست که از طرف ما صحبت هایی میکند که ما خوش نداریم هر وقت کسی را دیدید که اسرار ما را فاش میکند پیش او بروید و او را از این کار منصرف کنید. اگر قبول کرد بهتر و گر نه کسی را بفرستید که حرف او را گوش می کند. شما اگر حاجتی داشته باشید برای بر آورده شدن آن هر نوع وسیله ای که ممکن باشد بکار میبرید، در مورد حاجت من نیز مضایقه نکنید همان طوری که برای خود این کار را میکنید. اگر آن شخص از شما قبول کرد بهتر و گر نه سخن او را زیر پای خود مخفی کنید و این طرف و آن طرف نگویید فلانی این طور میگوید این کار او را بر من و شما جری می کند. بخدا قسم اگر آنچه میگویم انجام دهید گواهی میکنم که شما اصحاب من هستید. ابو حنیفه اصحاب دارد حسن بصری اصحاب دارد من نیز مردی از قریشم که جدم پیامبر اکرم است و بکتاب خدا که در آن بیان هر چیزی هست عالم هستم ابتدای آفرینش و امر آسمان و زمین و امر پیشینیان و آیندگان و آنچه بوده و خواهد آمد اکنون در مقابل چشم من است گویی آنها را تماشا می کنم - . همان ۲ : ۲۲۲ - .

**[ترجمه]

«۹۳»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ وَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُنْدَارَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ سَدِيرٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ وَ اللَّهِ مَا يَسَعُكَ الْقُعُودُ قَالَ وَ لِمَ يَا سَدِيرُ قُلْتُ لِكَثْرَةِ مَوَالِيكَ وَ شِيعَتِكَ وَ أَنْصَارِكَ وَ اللَّهِ لَوْ كَانَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ مَا لَكَ مِنَ الشِّيعَةِ وَ الْأَنْصَارِ وَ الْمَوَالِي مَا طَمِعَ فِيهِ تَيْمٌ وَ لَا عَدِيٌّ فَقَالَ يَا سَدِيرُ وَ كَمْ عَسَى أَنْ تَكُونُوا قُلْتُ مِائَةَ أَلْفٍ قَالَ مِائَةَ أَلْفٍ قُلْتُ نَعَمْ وَ مِائَتَيْ أَلْفٍ فَقَالَ وَ مِائَتَيْ أَلْفٍ قُلْتُ نَعَمْ وَ نِصْفَ الدُّنْيَا قَالَ فَسَكَتَ عَنِّي ثُمَّ قَالَ يَخِفُّ عَلَيْكَ أَنْ تَبْلُغَ مَعَنَا إِلَى يَنْبُعَ قُلْتُ نَعَمْ فَأَمَرَ بِحِمَارٍ وَ بَغْلٍ أَنْ يُسْرَجَا فَبَادَرْتُ فَرَكِبْتُ الْحِمَارَ فَقَالَ يَا سَدِيرُ تَرَى أَنْ تُؤْثِرَنِي بِالْحِمَارِ قُلْتُ الْبَغْلُ أَزْيَنُ وَ أَنْبَلُ قَالَ الْحِمَارُ أَرْفَقُ بِي فَنَزَلَ فَرَكِبَ الْحِمَارَ

۱- ۱. اجتر: و أجدر، الشی ء: جره.

۲- ۲. الکافی ج ۲ ص ۲۲۲.

وَ رَكِبْتُ الْبَغْلَ فَمَضَيْنَا فَحَانَتِ الصَّلَاةُ فَقَالَ يَا سَدِيرُ انْزِلْ بِنَا نُصَلِّي ثُمَّ قَالَ هَذِهِ أَرْضٌ سَبِخَةٌ لَا يَجُوزُ الصَّلَاةُ فِيهَا فَسِرْنَا حَتَّى صِرْنَا إِلَى أَرْضٍ حَمْرَاءَ وَ نَظَرَ إِلَى غُلَامٍ يَرْعَى جِدَاءً(۱) فَقَالَ وَ اللَّهِ يَا سَدِيرُ لَوْ كَانَ لِي شِيعَةٌ بِعَدَدِ هَذِهِ الْجِدَاءِ مَا وَسِعَنِي الْقُعُودُ وَ نَزَلْنَا وَ صَلَّيْنَا فَلَمَّا فَرَغْنَا مِنَ الصَّلَاةِ عَطَفْتُ إِلَى الْجِدَاءِ فَعَدَدْتُهَا فَإِذَا هِيَ سَبْعَةَ عَشَرَ(۲).

**[ترجمه]کافی: سدیر صیرفی گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیده عرض کردم: بخدا دیگر جای نشستن نیست. فرمود: چرا؟ عرض کردم: به خاطر کثرت دوستان و شیعیان و یاورانت بخدا قسم اگر امیر المؤمنین این قدر که شما یاور داری میداشت ابو بکر و عمر در خلافت او طمع پیدا نمی کردند. فرمود: سدیر خیال میکنی چقدر یاور داشته باشم؟ گفتم: صد هزار. فرمود: فقط صد هزار نفر. گفتم: دویست هزار. فرمود: دویست هزار. گفتم: بله. نصف دنیا دیگر چیزی نفرمود. سپس فرمود: کاری نداری که با هم برویم تا ینبع. عرض کردم: بسیار خوب دستور داد یک الاغ و یک قاطر زین کنند. من جلوتر سوار الاغ شدم فرمود: ممکن است الاغ را بمن ببخشی عرض کردم: قاطر بهتر و باارزش تر است. فرمود: الاغ برای من راحت تر است پایین آمد و سوار الاغ شد من هم سوار قاطر شدم رفتیم موقع نماز شد. فرمود: پیاده شو نماز بخوانیم. بعد فرمود: این زمین بی آب و علفی است نماز در آن جایز نیست رفتیم تا رسیدیم به زمین قرمز رنگی چشم امام به پسر بچه ای افتاد که بزغاله می چراند فرمود: سدیر بخدا قسم اگر من به تعداد این بزغاله ها شیعه داشتم نباید گوشه نشینی می کردم. فرود آمدیم و نماز خواندیم. بعد از نماز من متوجه بزغاله ها شده آنها را شمردم هفده بزغاله بود - . کافی ۲ : ۲۴۲ - .

**[ترجمه]

«۹۴»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ قَالَ لِي عَبْدٌ صَالِحٌ علیه السلام: يَا سَمَاعَةُ أَمِنُوا عَلَى فُرُشِهِمْ وَ أَخَافُونِي أَ مَا وَ اللَّهِ لَقَدْ كَانَتِ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا إِلَّا وَاحِدٌ يَعْبُدُ اللَّهَ وَ لَوْ كَانَ مَعَهُ غَيْرُهُ لَأَضَافَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ حَيْثُ يَقُولُ إِنَّ إِبْراهِيمَ كانَ أُمَّةً قانِتاً لِلَّهِ حَنِيفاً وَ لَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (۳) فَصَبَرَ بِذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ آنَسَهُ بِإِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ فَصَارُوا ثَلَاثَةً أَ مَا وَ اللَّهِ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَقَلِيلٌ وَ إِنَّ أَهْلَ الْكُفْرِ كَثِيرٌ أَ تَدْرِي لِمَ ذَاكَ فَقُلْتُ لَا أَدْرِي جُعِلْتُ فِدَاكَ فَقَالَ صُيِّرُوا أُنْساً لِلْمُؤْمِنِينَ يَبُثُّونَ إِلَيْهِمْ مَا فِي صُدُورِهِمْ فَيَسْتَرِيحُونَ إِلَى ذَلِكَ وَ يَسْكُنُونَ إِلَيْهِ (۴).

**[ترجمه]کافی: سماعه بن مهران گفت، موسی بن جعفر علیه السّلام فرمود: سماعه آنها در خانه هایشان آسوده هستند ولی مرا میترسانند و در ناراحتی قرار داده اند. بخدا قسم در این دنیا زمانی بود که بیش از یک نفر خدا پرست وجود نداشت اگر بیشتر از یک نفر وجود می داشت در این آیه او را هم اضافه می نمود. بابراهیم میفرماید: «إِنَّ إِبْراهِيمَ كانَ أُمَّةً قانِتاً لِلَّهِ حَنِيفاً وَ لَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ» - . نحل / ۱۲۰ - {به راستی ابراهیم، پیشوایی مطیع خدا [و] حق گرای بود و از مشرکان نبود} مدتی به تنهایی صبر کرد بعد خداوند او را بوسیله فرزندش اسماعیل و اسحاق دلگرم نمود و سه نفر شدند بخدا قسم مؤمن کم است ولی کفار زیاد هستند میدانی علت آن چیست؟ گفتم: نه فدایت شوم. فرمود: آنها شبیه مؤمنین هستند و با ایشان رفت و آمد دارند و اسرار خود را با هم در میان می گذارند مؤمنین خیال میکنند اینها هم با آنها هم عقیده هستند دلگرم می شوند و با آنها مأنوس می شوند و متوجه تعداد کم خود نمی شوند - . کافی ۲ : ۲۴۳ - .

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام صیروا أنسا أی إنما جعل الله تعالی هؤلاء المنافقین فی صوره المؤمنین مختلطین بهم لئلا یتوحش المؤمنین لقلتهم.

**[ترجمه]این سخن امام ع که می فرماید «صیروا أنسا» منظور آنست که خداوند متعال این منافقین را به مؤمنین شبیه ساخته تا با آن ها رفت و آمد داشته باشند و مؤمنین از تعداد کم خود وحشت نکنند.

**[ترجمه]

«۹۵»

ختص، [الإختصاص] عِدَّهٌ مِنْ مَشَایِخِنَا عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: أَرَدْتُ الْخُرُوجَ إِلَی مَکَّهَ فَأَتَیْتُ ابْنَ أَبِی یَعْفُورٍ مُوَدِّعاً لَهُ فَقُلْتُ لَکَ حَاجَهٌ قَالَ نَعَمْ تُقْرِئُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام السَّلَامَ قَالَ فَقَدِمْتُ الْمَدِینَهَ فَدَخَلْتُ عَلَیْهِ فَسَأَلَنِی ثُمَّ قَالَ مَا فَعَلَ ابْنُ أَبِی یَعْفُورٍ قُلْتُ صَالِحٌ جُعِلْتُ فِدَاکَ آخِرُ عَهْدِی بِهِ وَ قَدْ أَتَیْتُهُ مُوَدِّعاً لَهُ

ص: ۳۷۳

۱- ۱. الجداء: جمع جدی و هو ولد الماعز فی السنه الأولی جمع أجد و جداء و جدیان.

۲- ۲. الکافی ج ۲ ص ۲۴۲.

۳- ۳. سوره النحل، الآیه: ۱۲۰.

۴- ۴. الکافی ج ۲ ص ۲۴۳.

فَسَأَلَنِی أَنْ أَقْرِئَکَ السَّلَامَ قَالَ وَ عَلَیْهِ السَّلَامُ أَقْرِئْهُ السَّلَامَ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ قُلْ کُنْ عَلَی مَا عَهِدْتُکَ عَلَیْهِ (۱).

**[ترجمه]اختصاص: حماد بن عثمان گفت: تصمیم گرفتم بمکه بروم پیش ابن ابی یعفور رفتم تا از او خداحافظی کنم. گفتم کاری نداری؟ گفت: چرا سلام مرا بحضرت صادق برسان. بمدینه رفتم خدمت امام صادق رسیدم، از حالم پرسید بعد فرمود ابن ابی یعفور چطور است؟ عرض کردم: خوب است فدایت شوم آخرین ساعتی که او را ملاقات کردم برای خداحافظی رفتم در خواست کرد سلامش را بشما برسانم (قال و علیه السلام اقرئه السلام صلّی اللّه علیه) فرمود سلام بر او باد سلام مرا باو برسان خدا بر او درود فرستد باو بگو بر همان پیمانی که با من بسته ای استوار باش - . اختصاص: ۱۹۵ - .

**[ترجمه]

«۹۶»

ختص، [الإختصاص] جَعْفَرُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ سُلَیْمَانَ الْفَرَّاءِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِی یَعْفُورٍ قَالَ: کَانَ أَصْحَابُنَا یَدْفَعُونَ إِلَیْهِ الزَّکَاهَ یَقْسِمُهَا فِی أَصْحَابِهِ فَکَانَ یَقْسِمُهَا فِیهِمْ وَ هُوَ یَبْکِی قَالَ سُلَیْمَانُ فَأَقُولُ لَهُ مَا یُبْکِیکَ قَالَ فَیَقُولُ أَخَافُ أَنْ یَرَوْا أَنَّهَا مِنْ قِبَلِی (۲).

**[ترجمه]اختصاص: سلیمان فراء از عبد اللّه بن ابی یعفور نقل کرد که شیعیان زکات مال خود را در اختیار او قرار میدادند و او بین مستحقینی که از دوستان علی علیه السّلام بودند تقسیم میکرد در موقع تقسیم گریه میکرد. سلیمان گفت باو گفتم چرا گریه میکنی؟ می گفت: میترسم خیال کنند این پول از طرف من است - .همان: ۱۹۵ - .

**[ترجمه]

«۹۷»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ مُعَاوِیَهَ [بْنِ] وَهْبٍ عَنْ زَکَرِیَّا بْنِ إِبْرَاهِیمَ قَالَ: کُنْتُ نَصْرَانِیّاً فَأَسْلَمْتُ وَ حَجَجْتُ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ إِنِّی کُنْتُ عَلَی النَّصْرَانِیَّهِ وَ إِنِّی أَسْلَمْتُ فَقَالَ وَ أَیَّ شَیْ ءٍ رَأَیْتَ فِی الْإِسْلَامِ قُلْتُ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- ما کُنْتَ تَدْرِی مَا الْکِتابُ وَ لَا الْإِیمانُ وَ لکِنْ جَعَلْناهُ نُوراً نَهْدِی بِهِ مَنْ نَشاءُ(۳) فَقَالَ لَقَدْ هَدَاکَ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ اهْدِهِ ثَلَاثاً سَلْ عَمَّا شِئْتَ یَا بُنَیَّ فَقُلْتُ إِنَّ أَبِی وَ أُمِّی عَلَی النَّصْرَانِیَّهِ وَ أَهْلَ بَیْتِی وَ أُمِّی مَکْفُوفَهُ الْبَصَرِ فَأَکُونُ مَعَهُمْ وَ آکُلُ فِی آنِیَتِهِمْ فَقَالَ یَأْکُلُونَ لَحْمَ الْخِنْزِیرِ فَقُلْتُ لَا وَ لَا یَمَسُّونَهُ فَقَالَ لَا بَأْسَ فَانْظُرْ أُمَّکَ فَبَرَّهَا فَإِذَا مَاتَتْ فَلَا تَکِلْهَا إِلَی غَیْرِکَ کُنْ أَنْتَ الَّذِی تَقُومُ بِشَأْنِهَا وَ لَا تُخْبِرَنَّ أَحَداً أَنَّکَ أَتَیْتَنِی حَتَّی تَأْتِیَنِی بِمِنًی إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ فَأَتَیْتُهُ بِمِنًی وَ النَّاسُ حَوْلَهُ کَأَنَّهُ مُعَلِّمُ صِبْیَانٍ هَذَا یَسْأَلُهُ وَ هَذَا یَسْأَلُهُ فَلَمَّا قَدِمْتُ الْکُوفَهَ أَلْطَفْتُ لِأُمِّی وَ کُنْتُ أُطْعِمُهَا وَ أَفْلِی ثَوْبَهَا وَ رَأْسَهَا وَ أَخْدُمُهَا فَقَالَتْ لِی یَا بُنَیَّ مَا کُنْتَ تَصْنَعُ بِی هَذَا وَ أَنْتَ عَلَی دِینِی فَمَا الَّذِی أَرَی مِنْکَ مُنْذُ هَاجَرْتَ فَدَخَلْتَ فِی الْحَنِیفِیَّهِ فَقُلْتُ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ نَبِیِّنَا أَمَرَنِی بِهَذَا فَقَالَتْ هَذَا الرَّجُلُ هُوَ نَبِیٌّ فَقُلْتُ لَا وَ لَکِنَّهُ ابْنُ نَبِیٍّ فَقَالَتْ یَا بُنَیَّ هَذَا نَبِیٌّ إِنَّ هَذِهِ وَصَایَا الْأَنْبِیَاءِ فَقُلْتُ یَا أُمِّ إِنَّهُ لَیْسَ یَکُونُ بَعْدَ

۱- ۱. الاختصاص ص ۱۹۵.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۱۹۵.

۳- ۳. سوره الشوری، الآیه: ۵۲.

نَبِیِّنَا نَبِیٌّ وَ لَکِنَّهُ ابْنُهُ فَقَالَتْ یَا بُنَیَّ دِینُکَ خَیْرُ دِینٍ اعْرِضْهُ عَلَیَّ فَعَرَضْتُهُ عَلَیْهَا فَدَخَلَتْ فِی الْإِسْلَامِ وَ عَلَّمْتُهَا فَصَلَّتِ الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ وَ الْمَغْرِبَ وَ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ ثُمَّ عَرَضَ بِهَا عَارِضٌ فِی اللَّیْلِ فَقَالَتْ یَا بُنَیَّ أَعِدْ عَلَیَّ مَا عَلَّمْتَنِی فَأَعَدْتُهُ عَلَیْهَا فَأَقَرَّتْ بِهِ وَ مَاتَتْ فَلَمَّا أَصْبَحْتُ کَانَ الْمُسْلِمُونَ الَّذِینَ غَسَّلُوهَا وَ کُنْتُ أَنَا الَّذِی صَلَّیْتُ عَلَیْهَا وَ نَزَلْتُ فِی قَبْرِهَا(۱).

**[ترجمه]کافی: زکریای ابراهیم گفت: من نصرانی بودم مسلمان شدم و بحج رفتم خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم گفتم: من نصرانی بودم اسلام آوردم. فرمود: در اسلام چه دیدی؟ گفتم: این آیه سبب هدایت من شد: «ما کُنْتَ تَدْرِی مَا الْکِتابُ وَ لَا الْإِیمانُ وَ لکِنْ جَعَلْناهُ نُوراً نَهْدِی بِهِ مَنْ نَشاءُ» - . شوری / ۵۲ - {تو نمی دانستی کتاب چیست و نه ایمان [کدام است؟] ولی آن را نوری گردانیدیم که هر که از بندگان خود را بخواهیم به وسیله آن راه می نماییم} امام علیه السّلام فرمود واقعا خدا ترا هدایت نموده بعد سه مرتبه فرمود: خدایا او را هدایت کن. هر سؤالی داری بکن پسر جان. عرضکردم: پدر و مادر و فامیلمان نصرانی هستند مادرم کور است من با آنها باشم و در ظرفهای آنها غذا بخورم. فرمود: گوشت خوک میخورند؟ گفتم: نه. دست به آن نمیزنند. فرمود: اشکالی ندارد. ولی متوجه باش که بمادرت مهربانی کن وقتی از دنیا رفت جنازه او را به دیگری نسپار تو خودت کارهای کفن و دفن او را انجام بده بکسی نگو پیش من آمده ای در منی باز پیش من خواهی آمد. ان شاء اللّه.

در منی خدمت ایشان رسیدم گروهی اطرافش را گرفته بودند گویی بچه ها را درس میداد هر کدام یک سؤال میکردند وقتی بکوفه بر گشتم نسبت بمادرم مهربانی کردم غذا باو میدادم و لباس و سرش را از جانور میجستم و خدمتکار او بودم روزی گفت: مادر جان وقتی تو نصرانی بودی نسبت بمن این کارها را نمیکردی چرا از وقتی دین ما را رها کرده ای و وارد دین اسلام شده ای این محبت ها را میکنی؟ گفتم مردی از اولاد پیامبرمان چنین دستور داد. مادرم گفت: او خودش پیامبر است؟ گفتم: نه. او پسر پیغمبر است. گفت: پسرم او پیغمبر است. این نوع دستورها مال پیامبران است. گفتم: مادر بعد از پیغمبر ما پیامبری نیست. آن شخص پسر پیغمبر است. گفت: مادر جان دین تو بهترین دینها است دینت را بر من عرضه کن. من شرایط اسلام را باو گفتم. مسلمان شد و نماز باو آموختم نماز ظهر و عصر با مغرب و عشاء را خواند همان شب بیمار شد گفت: پسر جان باز دو مرتبه آنچه گفتی برایم تکرار کن باز تکرار کردم. او اقرار نمود و از دنیا رفت. فردا صبح مسلمانان برای غسل و کفن و دفن او اجتماع نمودند من بر پیکر او نماز خواندم و داخل قبرش شدم - . کافی ۲ : ۱۶۰ - .

**[ترجمه]

بیان

أفلی ثوبها أی أنظر فیه لأستخرج قملها.

**[ترجمه]«أفلی ثوبها» یعنی لباسش را نگاه می کردم تا شپش های آن را درآورم.

**[ترجمه]

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِی وَلَّادٍ الْحَنَّاطِ قَالَ: اکْتَرَیْتُ بَغْلًا إِلَی قَصْرِ ابْنِ هُبَیْرَهَ(۲) ذَاهِباً وَ جَائِیاً بِکَذَا وَ کَذَا وَ خَرَجْتُ فِی طَلَبِ غَرِیمٍ لِی فَلَمَّا صِرْتُ قُرْبَ قَنْطَرَهِ الْکُوفَهِ أُخْبِرْتُ أَنَّ صَاحِبِی تَوَجَّهَ إِلَی النِّیلِ (۳) فَتَوَجَّهْتُ نَحْوَ النِّیلِ فَلَمَّا أَتَیْتُ النِّیلَ أُخْبِرْتُ أَنَّ صَاحِبِی تَوَجَّهَ إِلَی بَغْدَادَ فَاتَّبَعْتُهُ وَ ظَفِرْتُ بِهِ وَ فَرَغْتُ مِمَّا بَیْنِی وَ بَیْنَهُ وَ رَجَعْنَا إِلَی الْکُوفَهِ وَ کَانَ ذَهَابِی وَ مَجِیئِی خَمْسَهَ عَشَرَ یَوْماً فَأَخْبَرْتُ صَاحِبَ الْبَغْلِ بِعُذْرِی وَ أَرَدْتُ أَنْ أَتَحَلَّلَ مِنْهُ مِمَّا صَنَعْتُ وَ أُرْضِیَهُ فَبَذَلْتُ خَمْسَهَ عَشَرَ دِرْهَماً فَأَبَی أَنْ یَقْبَلَ فَتَرَاضَیْنَا بِأَبِی حَنِیفَهَ فَأَخْبَرْتُهُ بِالْقِصَّهِ وَ أَخْبَرَهُ الرَّجُلُ فَقَالَ لِی مَا صَنَعْتَ بِالْبَغْلِ فَقُلْتُ قَدْ دَفَعْتُهُ إِلَیْهِ سَلِیماً قَالَ نَعَمْ بَعْدَ خَمْسَهَ عَشَرَ یَوْماً قَالَ فَمَا تُرِیدُ مِنَ الرَّجُلِ قَالَ أُرِیدُ کِرَی بَغْلِی فَقَدْ حَبَسَهُ عَلَیَّ خَمْسَهَ عَشَرَ یَوْماً فَقَالَ مَا أَرَی لَکَ حَقّاً لِأَنَّهُ اکْتَرَاهُ إِلَی قَصْرِ ابْنِ هُبَیْرَهَ فَخَالَفَ وَ رَکِبَهُ إِلَی النِّیلِ وَ إِلَی بَغْدَادَ فَضَمِنَ قِیمَهَ الْبَغْلِ وَ سَقَطَ الْکِرَی فَلَمَّا رَدَّ الْبَغْلَ سَلِیماً وَ قَبَضْتَهُ لَمْ یَلْزَمْهُ الْکِرَی قَالَ فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ وَ جَعَلَ صَاحِبُ الْبَغْلِ یَسْتَرْجِعُ فَرَحِمْتُهُ مِمَّا أَفْتَی بِهِ أَبُو حَنِیفَهَ فَأَعْطَیْتُهُ شَیْئاً وَ تَحَلَّلْتُ مِنْهُ

ص: ۳۷۵

۱- ۱. الکافی ج ۲ ص ۱۶۰.

۲- ۲. قصر ابن هبیره: ینسب الی یزید بن عمر بن هبیره و الی العراق لمروان بن محمّد، بناه بالقرب من جرسورا.

۳- ۳. النیل: بکسر أوله اسم لعده مواضع منها: بلیده فی سواد الکوفه، قرب حله بنی مزید یخترقها نهر یتخلج من الفرات العظمی حفره الحجاج بن یوسف.

فَحَجَجْتُ تِلْكَ السَّنَهَ فَأَخْبَرْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِمَا أَفْتَی بِهِ أَبُو حَنِیفَهَ(۱) فَقَالَ لِی فِی مِثْلِ هَذَا الْقَضَاءِ وَ شِبْهِهِ تَحْبِسُ السَّمَاءُ مَاءَهَا وَ تَمْنَعُ الْأَرْضُ بَرَکَتَهَا قَالَ فَقُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَمَا تَرَی أَنْتَ قَالَ أَرَی لَهُ عَلَیْکَ مِثْلَ کِرَی بَغْلٍ ذَاهِباً مِنَ الْکُوفَهِ إِلَی النِّیلِ وَ مِثْلَ کِرَی بَغْلٍ رَاکِباً مِنَ النِّیلِ إِلَی بَغْدَادَ وَ مِثْلَ کِرَی بَغْلٍ مِنْ بَغْدَادَ إِلَی الْکُوفَهِ تُوَفِّیهِ إِیَّاهُ قَالَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَدْ عَلَفْتُهُ بِدَرَاهِمَ فَلِی عَلَیْهِ عَلَفُهُ فَقَالَ لَا لِأَنَّکَ غَاصِبٌ فَقُلْتُ أَ رَأَیْتَ لَوْ عَطِبَ الْبَغْلُ وَ نَفَقَ أَ لَیْسَ کَانَ یَلْزَمُنِی قَالَ نَعَمْ قِیمَهُ بَغْلٍ یَوْمَ خَالَفْتَهُ قُلْتُ فَإِنْ أَصَابَ الْبَغْلَ کَسْرٌ أَوْ دَبَرٌ أَوْ غَمْزٌ فَقَالَ عَلَیْکَ قِیمَهُ مَا بَیْنَ الصِّحَّهِ وَ الْعَیْبِ یَوْمَ تَرُدُّهُ عَلَیْهِ قُلْتُ فَمَنْ یَعْرِفُ ذَلِکَ قَالَ أَنْتَ وَ هُوَ إِمَّا أَنْ یَحْلِفَ هُوَ عَلَی الْقِیمَهِ فَیَلْزَمَکَ فَإِنْ رَدَّ الْیَمِینَ عَلَیْکَ فَحَلَفْتَ عَلَی الْقِیمَهِ لَزِمَهُ ذَلِکَ أَوْ یَأْتِیَ صَاحِبُ الْبَغْلِ بِشُهُودٍ یَشْهَدُونَ أَنَّ قِیمَهَ الْبَغْلِ حِینَ أَکْرَی کَذَا وَ کَذَا فَیَلْزَمَکَ قُلْتُ إِنْ کُنْتُ أَعْطَیْتُهُ دَرَاهِمَ وَ رَضِیَ بِهَا وَ حَلَّلَنِی فَقَالَ إِنَّمَا رَضِیَ بِهَا وَ حَلَّلَکَ حِینَ قَضَی عَلَیْهِ أَبُو حَنِیفَهَ بِالْجَوْرِ وَ الظُّلْمِ وَ لَکِنِ ارْجِعْ إِلَیْهِ فَأَخْبِرْهُ بِمَا أَفْتَیْتُکَ بِهِ فَإِنْ جَعَلَکَ فِی حِلٍّ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ فَلَا شَیْ ءَ عَلَیْکَ بَعْدَ ذَلِکَ قَالَ أَبُو وَلَّادٍ فَلَمَّا انْصَرَفْتُ مِنْ وَجْهِی ذَلِکَ لَقِیتُ الْمُکَارِیَ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا أَفْتَانِی بِهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ قُلْتُ لَهُ قُلْ مَا شِئْتَ حَتَّی أُعْطِیَکَهُ فَقَالَ قَدْ حَبَّبْتَ إِلَیَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام وَ وَقَعَ فِی قَلْبِی لَهُ التَّفْضِیلُ وَ أَنْتَ فِی حِلٍّ وَ إِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ أَرُدَّ عَلَیْکَ الَّذِی أَخَذْتُهُ مِنْکَ فَعَلْتُ (۲).

**[ترجمه]کافی: ابی ولاد آسیابان گفت: قاطری بفلان مبلغ کرایه کردم تا بقصر ابن هبیره بروم و بر گردم. در جستجوی بدهکاری که داشتم رفتم. همین که بنزدیک پل کوفه رسیدم شنیدم بدهکارم بطرف نیل رفته بآنجا رفتم وقتی به نیل رسیدم گفتند به بغداد رفته بالاخره در بغداد او را پیدا کردم و حساب خود را گرفتم باز بر گشتم بکوفه رفت و بر گشت من پانزده روز طول کشید جریان را بصاحب قاطر گفتم برای اینکه او را راضی کنم و حلالیت بطلبم پانزده درهم باو دادم قبول نکرد. قرار شد برویم پیش ابو حنیفه هر چه او قضاوت نمود قبولانجام دهیم. من جریان خود را گفتم او نیز شرح حکایت خود را داد. ابو حنیفه پرسید قاطر را چه کردی؟ گفتم: سالم بصاحبش تحویل دادم. گفت: بله تحویل داد ولی پس از پانزده روز گفت حالا از این مرد چه میخواهی؟ گفت: کرایه پانزده روز قاطرم را. ابو حنیفه گفت دیگر حقی بر او نداری. زیرا او قاطر را تا قصر ابن هبیره کرایه کرده بعد رفته به نیل و از آنجا به بغداد. از آنجا که جزو اجاره اش نبوده ضامن قیمت قاطر است کرایه از بین میرود وقتی قاطر را سالم بتو رد کند دیگر کرایه بدهکار نیست. هر دو از پیش ابو حنیفه خارج شدیم صاحب قاطر پیوسته با خود کلمه استرجاع (إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَیْهِ راجِعُونَ) میگفت: به خاطر فتوایی که ابو حنیفه برایش داده بود دلم بحال او سوخت مقداری پول به او دادم و از او حلالیت خواستم. آن سال بحج رفتم جریان را خدمت حضرت صادق عرض کردم فتوای ابو حنیفه را نیز گفتم. فرمود: بواسطه همین قضاوتها و کارهای شبیه بآن است که باران از آسمان نمی بارد و جلو برکت های زمین گرفته می شود. عرضکردم شما چه میفرمایید؟ فرمود باید کرایه قاطر را باندازه ای که تا نیل رفتی و از آنجا تا بغداد و بر گشتن تا کوفه بدهی. عرضکردم: فدایت شوم من در این مدت او را خوراک داده ام پول علوفه را طلبکارم؟ فرمود: نه چون تو قاطر او را غصب کرده ای گفتم: اگر قاطر سقط میشد و می مرد نمی بایست پولش را می دادم؟ فرمود: چرا معادل قیمت روزی که بر خلاف قرار داد عمل کرده ای. گفتم اگر قاطر عیبی پیدا میکرد از قبیل شکستن دست و پا یا زخم پیدا میکرد یا لنگ میشد فرمود معادل تفاوت قیمت صحیح و معیوب آن را در تاریخی که باو رد کرده ای باید بدهی. عرضکردم آقا که میتواند آن را تعیین کند؟ فرمود: تو و او یا او قسم میخورد برای قیمت باید بپردازی اگر قسم را بتو بر گرداند و قسم خوردی او باید قبول کند یا صاحب قاطر شاهد می آورد گواهی میدهند روزی که بتو تسلیم نموده فلان مبلغ ارزش داشته باز باید قبول کنی. عرضکردم: من اگر مقداری باو پول داده باشم و از من راضی شده باشد چه اشکالی دارد؟ فرمود: بواسطه آن

قضاوت ظالمانه ای که ابو حنیفه کرده بود بآن مبلغ راضی شده و حلالت کرده حالا برگرد پیش او و آنچه من فتوی داده ام بگو اگر بعد از اینکه فهمید چقدر طلبکار است حلال کرد اشکالی ندارد و چیزی نباید بپردازی. ابو ولاد گفت: بعد از بر گشتن آن مرد را دیدم و فتوای حضرت صادق را برایش توضیح دادم گفتم بگو هر چه می شود بدهم: گفت: چه محبتی از حضرت صادق در دل

من انداختی فهمیدم آن آقا بر اینها فضیلت دارد تو را حلال کردم اگر بخواهی همان پولی که از تو گرفته ام بر میگردانم - . کافی ۵ : ۲۹۰ - .

**[ترجمه]

«۹۹»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِی عُمَارَهَ الطَّیَّارِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنِّی قَدْ ذَهَبَ مَالِی وَ تَفَرَّقَ مَا فِی یَدِی وَ عِیَالِی کَثِیرٌ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذَا قَدِمْتَ الْکُوفَهَ فَافْتَحْ بَابَ حَانُوتِکَ وَ ابْسُطْ بِسَاطَکَ وَ ضَعْ مِیزَانَکَ وَ تَعَرَّضْ لِرِزْقِ رَبِّکَ فَلَمَّا أَنْ قَدِمَ الْکُوفَهَ

ص: ۳۷۶

۱- ۱. ما بین القوسین موجود فی المصدر و قد سقط من مطبوعه الکمبانیّ.

۲- ۲. الکافی ج ۵ ص ۲۹۰.

فَتَحَ بَابَ حَانُوتِهِ وَ بَسَطَ بِسَاطَهُ وَ وَضَعَ مِيزَانَهُ قَالَ فَتَعَجَّبَ مَنْ حَوْلَهُ بِأَنْ لَيسَ فِی بَيْتِهِ قَلِيلٌ وَ لَا كَثِيرٌ مِنَ الْمَتَاعِ وَ لَا عِنْدَهُ شَیْ ءٌ قَالَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ اشْتَرِ لِی ثَوْباً قَالَ فَاشْتَرَی لَهُ وَ أَخَذَ ثَمَنَهُ وَ صَارَ الثَّمَنُ إِلَيْهِ ثُمَّ جَاءَهُ آخَرُ فَقَالَ اشْتَرِ لِی ثَوْباً قَالَ فَجَلَبَ لَهُ

فِی السُّوقِ ثُمَّ اشْتَرَی لَهُ ثَوْباً فَأَخَذَ ثَمَنَهُ فَصَارَ فِی يَدِهِ وَ كَذَلِكَ يَصْنَعُ التُّجَّارُ يَأْخُذُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ ثُمَّ جَاءَهُ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا عُمَارَةَ إِنَّ عِنْدِی عِدْلًا مِنْ كَتَّانٍ فَهَلْ تَشْتَرِيهِ وَ أُؤَخِّرَكَ بِثَمَنِهِ سَنَةً فَقَالَ نَعَمْ احْمِلْهُ وَ جِئْ بِهِ قَالَ فَحَمَلَهُ إِلَيْهِ فَاشْتَرَاهُ مِنْهُ بِتَأْخِيرِ سَنَةٍ قَالَ فَقَامَ الرَّجُلُ فَذَهَبَ ثُمَّ أَتَاهُ آتٍ مِنْ أَهْلِ السُّوقِ فَقَالَ يَا أَبَا عُمَارَةَ مَا هَذَا الْعِدْلُ قَالَ هَذَا عِدْلٌ اشْتَرَيْتُهُ فَقَالَ فَتَبِيعُنِی نِصْفَهُ وَ أُعَجِّلَ لَكَ ثَمَنَهُ قَالَ نَعَمْ فَاشْتَرَاهُ مِنْهُ وَ أَعْطَاهُ نِصْفَ الْمَتَاعِ فَأَخَذَ نِصْفَ الثَّمَنِ قَالَ فَصَارَ فِی يَدِهِ الْبَاقِی إِلَی سَنَةٍ قَالَ فَجَعَلَ يَشْتَرِی بِثَمَنِهِ الثَّوْبَ وَ الثَّوْبَيْنِ وَ يَعْرِضُ وَ يَشْتَرِی وَ يَبِيعُ حَتَّی أَثْرَی وَ عَرَضَ وَجْهُهُ وَ أَصَابَ مَعْرُوفاً(۱).

**[ترجمه]کافی: از ابو عمار طیار نقل کرده که گفت: به امام صادق ع عرض کردم من مالم و هر چه داشته ام از دست دادم خانواده پر جمعیتی هم دارم امام صادق ع به او فرمود: وقتی به کوفه رفتی در مغازه ات را باز کن بساطت را پهن کن و ترازویت را بگذار و منتظر روزی پروردگارت باش وقتی به کوفه رفت در مغازه اش را باز کرد بساطش را پن کرد و ترازویش را گذاشت از اطراف خودش تعجب کرد نه در خانه اش هیچ وسیله ای داشت و نه خودش چیزی داشت. مردی نزد او آمد و گفت این لباس را برای من بفروش آن را برایش فروخت و پولش را گرفت و سود خود را برداشت بعد کس دیگری آمد و گفت لباسی برایم بفروش در بازار صدا زد و لباسی برایش فروخت بعد پولش را گرفت و سود کرد. تجار نیز همین کار را می کردند یکی از آن ها از دیگری می گرفت تا اینکه مرد دیگری آمد و گفت: ابو عماره من یک عدل کتان دارم آیا آن ها را از من میخری تا پول آن را یک سال بعد از تو بگیرم گفت: بله آن ها را بیاور آن مرد بارش را آورد اجناس را با یک سال تأخیر از او خرید مرد برخاست و رفت سپس یکی ار اهل بازار آمد و گفت: ابو عماره این عدل چیست؟ گفت: این عدلی است که خریده ام آن مرد گفت: نصف آن را به من میفروشی تا پولش را به تو بدهم؟ گفت: بله اجناس را از او خرید، نصف اجناس را به او داد و نصف قیمت را گرفت باقی اجناس تا سال بعد نزدش باقی ماند. با پول آن یکی دو لباس خرید و عرضه کرد میخرید و میفروخت تا اینکه ثروتمند، آبرومند و معروف شد - . کافی ۵ : ۳۰۴ - .

**[ترجمه]

«۱۰۰»

کا، [الکافی] عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ اللُّؤْلُؤِيِّ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ: كَانَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا بِالْمَدِينَهِ فَضَاقَ ضَيْقاً شَدِيداً وَ اشْتَدَّتْ حَالُهُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام اذْهَبْ فَخُذْ حَانُوتاً فِی السُّوقِ وَ ابْسُطْ بِسَاطاً وَ لْيَكُنْ عِنْدَكَ جَرَّةٌ مِنْ مَاءٍ وَ الْزَمْ بَابَ حَانُوتِكَ قَالَ فَفَعَلَ الرَّجُلُ فَمَكَثَ مَا شَاءَ اللَّهُ قَالَ ثُمَّ قَدِمَتْ رِفْقَةٌ مِنْ مِصْرَ فَأَلْقَوْا مَتَاعَهُمْ كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ عِنْدَ مَعْرِفَتِهِ وَ عِنْدَ صَدِيقِهِ حَتَّی مَلَئُوا الْحَوَانِيتَ وَ بَقِیَ رَجُلٌ لَمْ يُصِبْ حَانُوتاً يُلْقِی فِيهِ مَتَاعَهُ فَقَالَ لَهُ أَهْلُ السُّوقِ هَاهُنَا رَجُلٌ لَيْسَ بِهِ بَأْسٌ وَ لَيسَ فِی حَانُوتِهِ مَتَاعٌ فَلَوْ أَلْقَيْتَ مَتَاعَكَ فِی حَانُوتِهِ فَذَهَبَ إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُ أُلْقِی مَتَاعِی فِی حَانُوتِكَ فَقَالَ لَهُ نَعَمْ فَأَلْقَی مَتَاعَهُ فِی حَانُوتِهِ وَ جَعَلَ يَبِيعُ مَتَاعَهُ الْأَوَّلَ فَالْأَوَّلَ حَتَّی إِذَا حَضَرَ خُرُوجُ الرِّفْقَهِ بَقِیَ عِنْدَ الرَّجُلِ شَیْ ءٌ يَسِيرٌ مِنْ مَتَاعِهِ فَكَرِهَ الْمُقَامَ عَلَيْهِ فَقَالَ لِصَاحِبِنَا أُخَلِّفُ هَذَا الْمَتَاعَ عِنْدَكَ تَبِيعُهُ وَ تَبْعَثُ إِلَيَّ بِثَمَنِهِ قَالَ فَقَالَ نَعَمْ فَخَرَجَتِ الرِّفْقَهُ

۱- ۱. الکافی ج ۵ ص ۳۰۴ و فیه« جئنی به» بدل« و جی ء به».

وَ خَرَجَ الرَّجُلُ مَعَهُمْ وَ خَلَّفَ الْمَتَاعَ عِنْدَهُ فَبَاعَهُ صَاحِبُنَا وَ بَعَثَ بِثَمَنِهِ إِلَيْهِ قَالَ فَلَمَّا أَنْ تَهَيَّأَ خُرُوجُ رِفْقَهِ مِصْرَ مِنْ مِصْرَ بَعَثَ إِلَيْهِ بِبِضَاعَهٍ فَبَاعَهَا وَ رَدَّ إِلَيْهِ ثَمَنَهَا فَلَمَّا رَأَى ذَلِکَ مِنْهُ الرَّجُلُ أَقَامَ بِمِصْرَ وَ جَعَلَ يَبْعَثُ إِلَيْهِ بِالْمَتَاعِ وَ يُجَهِّزُ عَلَيْهِ قَالَ فَأَصَابَ وَ کَثُرَ مَالُهُ وَ أَثْرَى (۱).

**[ترجمه]کافی: عبد الرحمن بن حجاج گفت مردی از دوستان ما در مدینه سخت تنگدست شد و بسیار گرفتار گردید امام صادق ع فرمود: برو در بازار دکانی بگیر و فرشی بیانداز یک کوزه آب هم آنجا بگذار مرتب در دکان بنشین. همین کار را کرد مدتی بهمان وضع بود بعد چند نفر تاجر از مصر آمدند هر کدام اجناس خود را در مدینه در دکان دوستان خود گذاشتند تمام دکانها پر شد یک نفر باقی ماند که دکانی پیدا نکرد اجناس خود را آنجا بگذارد. بازاریان باو گفتند مردی اینجا دکان دارد که در دکانش جنسی نیست می توانی اجناس خود را آنجا بگذاری. پیش او رفت اجازه خواست که اجناس خود را آنجا بگذارد قبول کرد و شروع بفروش نمود مقداری که فروخت دوستانش آماده حرکت شدند از اجناس او قدری باقی ماند نخواست از دوستان خود عقب بماند به صاحب دکان گفت: این جنسها را پیش تو میگذارم می توانی وقتی فروختی پولش را برایم بفرستی؟ قبول کرد. با دوستان خود بطرف مصر رفت و اجناس خود را گذاشت آن مرد وقتی اجناس را فروخت پولش را فرستاد باز وقتی تجار مصری جنس بمدینه آوردند بهمراه آنها مقداری جنس برای او فرستاد پس از فروش پولش را فرستاد وقتی از درستی او مطمئن شد از آن پس از مصر جنس میفرستاد و او پس از فروش پولش را میفرستاد از همین راه مقدار زیادی ثروت بدست آورد - . همان ۵ : ۳۰۹ - .

**[ترجمه]

«۱۰۱»

کِتَابُ زَيْدٍ النَّرْسِيِّ،: قَالَ لَمَّا ظَهَرَ أَبُو الْخَطَّابِ بِالْکُوفَهِ وَ ادَّعَى فِي أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا ادَّعَاهُ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَعَ عُبَيْدَهَ بْنِ زُرَارَهَ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ لَقَدِ ادَّعَى أَبُو الْخَطَّابِ وَ أَصْحَابُهُ فِيکَ أَمْراً عَظِيماً إِنَّهُ لَبَّى بِلَبَّيْکَ جَعْفَرُ لَبَّيْکَ مِعْرَاجٍ وَ زَعَمَ أَصْحَابُهُ أَنَّ أَبَا الْخَطَّابِ أُسْرِيَ بِهِ إِلَيْکَ فَلَمَّا هَبَطَ إِلَى الْأَرْضِ دَعَا إِلَيْکَ وَ لِذَا لَبَّى بِکَ قَالَ فَرَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَدْ أَرْسَلَ دَمْعَتَهُ مِنْ حَمَالِيقِ (۲) عَيْنَيْهِ وَ هُوَ يَقُولُ يَا رَبِّ بَرِئْتُ إِلَيْکَ مِمَّا ادَّعَى فِيَّ الْأَجْدَعُ (۳) عَبْدُ بَنِي أَسَدٍ خَشَعَ لَکَ شَعْرِي وَ بَشَرِي عَبْدٌ لَکَ ابْنُ عَبْدٍ لَکَ خَاضِعٌ ذَلِيلٌ ثُمَّ أَطْرَقَ سَاعَهً فِي الْأَرْضِ کَأَنَّهُ يُنَاجِي شَيْئاً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَ هُوَ يَقُولُ أَجَلْ أَجَلْ عَبْدٌ خَاضِعٌ خَاشِعٌ ذَلِيلٌ لِرَبِّهِ صَاغِرٌ رَاغِمٌ مِنْ رَبِّهِ خَائِفٌ وَجِلٌ لِي وَ اللَّهِ رَبٌّ أَعْبُدُهُ لَا أُشْرِکُ بِهِ شَيْئاً مَا لَهُ أَخْزَاهُ اللَّهُ وَ أَرْعَبَهُ وَ لَا آمَنَ رَوْعَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَهِ مَا کَانَتْ تَلْبِيَهُ الْأَنْبِيَاءِ هَکَذَا وَ لَا تَلْبِيَتِي وَ لَا تَلْبِيَهُ الرُّسُلِ إِنَّمَا لَبَّيْتُ بِلَبَّيْکَ اللَّهُمَّ لَبَّيْکَ لَبَّيْکَ لَا شَرِيکَ لَکَ ثُمَّ قُمْنَا مِنْ عِنْدِهِ فَقَالَ يَا زَيْدُ إِنَّمَا قُلْتُ لَکَ هَذَا لِأَسْتَقِرَّ فِي قَبْرِي يَا زَيْدُ اسْتُرْ ذَلِکَ عَنِ الْأَعْدَاءِ(۴).

أَقُولُ وَجَدْتُ فِي کِتَابِ مَزَارٍ لِبَعْضِ قُدَمَاءِ أَصْحَابِنَا وَ فِي کِتَابِ مَقْتَلٍ لِبَعْضِ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۵ ص ۳۰۹.

۲ - ۲. الحمـاليق: جمـع حملاـق و حملاـق و حملوق كعصـفور، من العين: بـاطن أجفانهـا الـذى يسوده الكحـل أو هو مـا غطته الاجفان من بياض المقله.

۳- ۳. الاجدع: مقطوع الانف.

۴- ۴. أصل زيد النرسى ص ۴۶ من الأصول السته عشر طبع ايران.

مُتَأَخِّرِيهِمْ خَبَراً أَحْبَبْتُ إِيرَادَهُ وَ اللَّفْظُ لِلْأَوَّلِ:

قَالَ حَدَّثَنَا جَمَاعَةٌ عَنِ الشَّيْخِ الْمُفِيدِ أَبِی عَلِیٍّ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الطُّوسِیِّ وَ عَنِ الشَّرِيفِ أَبِی الْفَضْلِ الْمُنْتَهی بْنِ أَبِی زَيْدِ بْنِ كيابكی الْحُسَيْنِیِّ وَ عَنِ الشَّيْخِ الْأَمِينِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدِ بْنِ شَهْرِيَارَ الْخَازِنِ وَ عَنِ الشَّيْخِ الْجَلِيلِ ابْنِ شَهْرَآشُوبَ عَنِ الْمُقْرِی عَبْدِ الْجَبَّارِ الرَّازِیِّ وَ كُلُّهُمْ يَرْوُونَ عَنِ الشَّيْخِ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الطُّوسِیِّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنَا الشَّيْخُ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الطُّوسِیُّ بِالْمَشْهَدِ الْمُقَدَّسِ بِالْغَرِیِّ عَلَی صَاحِبِهِ السَّلَامُ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ مِنْ سَنَةِ ثَمَانٍ وَ خَمْسِينَ وَ أَرْبَعِمِائَةٍ قَالَ حَدَّثَنَا الشَّيْخُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ الْغَضَائِرِیُّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْمُفَضَّلِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ السُّلَمِیُّ قَالُوا وَ حَدَّثَنَا الشَّيْخُ الْمُفِيدُ أَبُو عَلِیٍّ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الطُّوسِیُّ وَ الشَّيْخُ الْأَمِينُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَهْرِيَارَ الْخَازِنُ قَالا جَمِيعاً حَدَّثَنَا الشَّيْخُ أَبُو مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْعُكْبَرِیُّ الْمُعَدِّلُ بِهَا فِی دَارِهِ بِبَغْدَادَ سَنَةَ سَبْعٍ وَ سِتِّينَ وَ أَرْبَعِمِائَةٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الشَّيْبَانِیُّ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ أَبِی الْأَزْهَرِ الْبُوشَنْجِیُّ النَّحْوِیُّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الصَّبَّاحِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ النَّهْلِیُّ قَالَ أَخْبَرَنِی أَبِی قَالَ حَدَّثَنَا الشَّرِيفُ زَيْدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْعَلَوِیُّ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ وُهْبَانَ الهناتی [الْهُنَائِیُ] قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ سُفْيَانَ الْبَزَوْفَرِیُّ قَالَ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْعَلَوِیِّ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جُمْهُورٍ الْعَمِّیُّ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ النَّاقِدِ عَنْ بَشَّارٍ الْمُكَارِی قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بِالْكُوفَةِ وَ قَدْ قُدِّمَ لَهُ طَبَقُ رُطَبٍ طَبَرْزَدٍ(۱)

وَ هُوَ يَأْكُلُ فَقَالَ يَا بَشَّارُ ادْنُ فَكُلْ فَقُلْتُ هَنَّأَكَ اللَّهُ وَ جَعَلَنِی فِدَاكَ قَدْ أَخَذَتْنِی الْغِيرَةُ مِنْ شَیْ ءٍ رَأَيْتُهُ فِی طَرِيقِی أَوْجَعَ قَلْبِی وَ بَلَغَ مِنِّی فَقَالَ لِی بِحَقِّی لَمَّا دَنَوْتَ فَأَكَلْتَ قَالَ فَدَنَوْتُ فَأَكَلْتُ فَقَالَ لِی حَدِيثَكَ قُلْتُ رَأَيْتُ جِلْوَازاً(۲) يَضْرِبُ رَأْسَ امْرَأَةٍ وَ يَسُوقُهَا إِلَی الْحَبْسِ

۱- ۱. الطبرزد: نوع من التمر سمی به لشده حلاوته تشبيها بالسكر الطبرزد.

۲- ۲. الجلواز: الشرطی الذی يحف فی الذهاب و المجی ء بين يدی الامير جمع جلاوزه.

وَ هِیَ تُنَادِی بِأَعْلَا صَوْتِهَا الْمُسْتَغَاثُ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ لَا یُغِیثُهَا أَحَدٌ قَالَ وَ لِمَ فَعَلَ بِهَا ذَلِکَ قَالَ سَمِعْتُ النَّاسَ یَقُولُونَ إِنَّهَا عَثَرَتْ فَقَالَتْ لَعَنَ اللَّهُ ظَالِمِیکِ یَا فَاطِمَهُ فَارْتَکَبَ مِنْهَا مَا ارْتَکَبَ قَالَ فَقَطَعَ الْأَکْلَ وَ لَمْ یَزَلْ یَبْکِی حَتَّی ابْتَلَّ مِنْدِیلُهُ وَ لِحْیَتُهُ وَ صَدْرُهُ بِالدُّمُوعِ ثُمَّ قَالَ یَا بَشَّارُ قُمْ بِنَا إِلَی مَسْجِدِ السَّهْلَهِ فَنَدْعُوَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ نَسْأَلَهُ خَلَاصَ هَذِهِ الْمَرْأَهِ قَالَ وَ وَجَّهَ بَعْضَ الشِّیعَهِ إِلَی بَابِ السُّلْطَانِ وَ تَقَدَّمَ إِلَیْهِ بِأَنْ لَا یَبْرَحَ إِلَی أَنْ یَأْتِیَهُ رَسُولُهُ فَإِنْ حَدَثَ بِالْمَرْأَهِ صَارَ إِلَیْنَا حَیْثُ کُنَّا قَالَ فَصِرْنَا إِلَی مَسْجِدِ السَّهْلَهِ وَ صَلَّی کُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ رَفَعَ الصَّادِقُ علیه السلام یَدَهُ إِلَی السَّمَاءِ وَ قَالَ- أَنْتَ اللَّهُ إِلَی آخِرِ الدُّعَاءِ قَالَ فَخَرَّ سَاجِداً لَا أَسْمَعُ مِنْهُ إِلَّا النَّفَسَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ قُمْ فَقَدْ أُطْلِقَتِ الْمَرْأَهُ قَالَ فَخَرَجْنَا جَمِیعاً فَبَیْنَمَا نَحْنُ فِی بَعْضِ الطَّرِیقِ إِذْ لَحِقَ بِنَا الرَّجُلُ الَّذِی وَجَّهْنَاهُ إِلَی بَابِ السُّلْطَانِ فَقَالَ لَهُ علیه السلام مَا الْخَبَرُ قَالَ قَدْ أُطْلِقَ عَنْهَا قَالَ کَیْفَ کَانَ إِخْرَاجُهَا قَالَ- لَا أَدْرِی وَ لَکِنَّنِی کُنْتُ وَاقِفاً عَلَی بَابِ السُّلْطَانِ إِذْ خَرَجَ حَاجِبٌ فَدَعَاهَا وَ قَالَ لَهَا مَا الَّذِی تَکَلَّمْتِ قَالَتْ عَثَرْتُ فَقُلْتُ لَعَنَ اللَّهُ ظَالِمِیکِ یَا فَاطِمَهُ فَفُعِلَ بِی مَا فُعِلَ قَالَ فَأَخْرَجَ مِائَتَیْ دِرْهَمٍ وَ قَالَ خُذِی هَذِهِ وَ اجْعَلِی الْأَمِیرَ فِی حِلٍّ فَأَبَتْ أَنْ تَأْخُذَهَا فَلَمَّا رَأَی ذَلِکَ مِنْهَا دَخَلَ وَ أَعْلَمَ صَاحِبَهُ بِذَلِکَ ثُمَّ خَرَجَ فَقَالَ انْصَرِفِی إِلَی بَیْتِکِ فَذَهَبَتْ إِلَی مَنْزِلِهَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَبَتْ أَنْ تَأْخُذَ الْمِائَتَیْ دِرْهَمٍ قَالَ نَعَمْ وَ هِیَ وَ اللَّهِ مُحْتَاجَهٌ إِلَیْهَا قَالَ فَأَخْرَجَ مِنْ جَیْبِهِ صُرَّهً فِیهَا سَبْعَهُ دَنَانِیرَ وَ قَالَ اذْهَبْ أَنْتَ بِهَذِهِ إِلَی مَنْزِلِهَا فَأَقْرِئْهَا مِنِّی السَّلَامَ وَ ادْفَعْ إِلَیْهَا هَذِهِ الدَّنَانِیرَ قَالَ فَذَهَبْنَا جَمِیعاً فَأَقْرَأْنَاهَا مِنْهُ السَّلَامَ فَقَالَتْ بِاللَّهِ أَقْرَأَنِی جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ السَّلَامَ فَقُلْتُ لَهَا رَحِمَکِ اللَّهُ وَ اللَّهِ إِنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ أَقْرَأَکِ السَّلَامَ فَشَقَّتْ جَیْبَهَا وَ وَقَعَتْ مَغْشِیَّهً عَلَیْهَا قَالَ فَصَبَرْنَا حَتَّی أَفَاقَتْ وَ قَالَتْ أَعِدْهَا عَلَیَّ فَأَعَدْنَاهَا عَلَیْهَا حَتَّی فَعَلَتْ ذَلِکَ ثَلَاثاً ثُمَّ قُلْنَا لَهَا خُذِی هَذَا مَا أَرْسَلَ بِهِ إِلَیْکِ وَ أَبْشِرِی بِذَلِکِ فَأَخَذَتْهُ مِنَّا وَ قَالَتْ:

سَلُوهُ أَنْ يَسْتَوْهِبَ أَمَتَهُ مِنَ اللَّهِ فَمَا أَعْرِفُ أَحداً تُوُسِّلَ بِهِ إِلَى اللَّهِ أَكْثَرَ مِنْهُ وَ مِنْ آبَائِهِ وَ أَجْدَادِهِ عليهم السلام.

قَالَ فَرَجَعْنَا إِلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَجَعَلْنَا نُحَدِّثُهُ بِمَا كَانَ مِنْهَا فَجَعَلَ يَبْكِی وَ يَدْعُو لَهَا ثُمَّ قُلْتُ لَيْتَ شِعْرِی مَتَى أَرَى فَرَجَ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام قَالَ يَا بَشَّارُ إِذَا تُوُفِّیَ وَلِیُّ اللَّهِ وَ هُوَ الرَّابِعُ مِنْ وُلْدِی فِی أَشَدِّ الْبِقَاعِ بَيْنَ شِرَارِ الْعِبَادِ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَصِلُ إِلَى وُلْدِ بَنِی فُلَانٍ مُصِيبَةٌ سَوَاءٌ فَإِذَا رَأَيْتَ ذَلِكَ الْتَقَتْ حَلَقُ الْبِطَانِ وَ لَا مَرَدَّ لِأَمْرِ اللَّهِ.

**[ترجمه]در کتاب زید نرسی مینویسد: وقتی ابو الخطاب در کوفه پیدا شد و در مورد حضرت صادق ادعای خود را نمود من با عبیده بن زراره خدمت حضرت صادق رسیدم عرض کردم: آقا ابو الخطاب و پیروانش درباره شما ادعای بزرگی میکنند او بجای اللهم لبیک میگوید لبیک جعفر لبیک معراج. پیروان او عقیده دارند همان طور که پیامبر اکرم ص بمعراج رفت او هم به معراج رفته ولی معراج بسوی شما وقتی از معراج بر زمین فرود آمده برای شما ادعای خدایی کرده و لبیک جعفر میگوید. چشمان امام علیه السّلام پر از اشک شد و دانه دانه از گوشه چشم ایشان ریخت دست بلند نموده گفت: خدایا من از آنچه ابو الخطاب در باره ام ادعا میکند بیزارم خدایا پوست و موی تنم اظهار بندگی تو را میکنند من بنده ی تو و فرزند بنده ی تو هستم و در نزد تو ذلیل و خوارم. ساعتی سر بزمین انداخت گویی مناجات میکرد. بعد سر بلند نموده فرمود: آری! آری! بنده خاضع و خاشع و ذلیل برای خدای خود کوچک و خوار و خائف و ترسان از خدای خود. بخدا قسم مرا پروردگاریست که او را می پرستم و برایش شریکی قائل نیستم خدا ابو الخطاب را خوار و زار کند و چنان او را در روز قیامت به وحشت اندازد که هرگز آسودگی را نبیند. لبیک پیمبران چنین نبود نه خود من و نه پیامبران چنین لبیک نگفته اند من این طور لبیک میگویم: اللهم لبیک لبیک لا شریک لک. ما از خدمت ایشان مرخص شدیم به من فرمود: زید این سخنان را بتو گفتم تا در قبر آسوده باشم این مطالب را از دشمنان مخفی بدار. - . اصل زید نرسی: ۴۶ از اصول شانزده گانه -

بشار مکاری گفت: در کوفه خدمت حضرت صادق رسیدم. خدمت آن جناب ظرفی از خرمای طبرزد بود که میل مینمود فرمود. بشار بیا جلو بخور. عرضکردم گوارا باد فدایت شوم چیزی در بین راه دیدم که سخت ناراحتم دلم را بدرد آورده و تأثیر زیادی در من گذاشته است. فرمود تو را بحقی که بر گردنت دارم جلو بیا بخور. پیش رفته شروع بخوردن نمودم. فرمود: چه دیده بودی؟ گفتم: در بین راه پاسبانی را دیدم که بر سر پیره زنی میزد و او را بطرف زندان می برد او با صدای بلند میگفت: پناه بخدا و پیامبر میبرم بفریادم برسید هیچ کس بداد او نرسید. فرمود: برای چه او را چنین میزدند؟ گفتم: از مردم شنیدم که آن زن بزمین خورده در این موقع گفته بود: ای فاطمه زهرا خدا لعنت کند ظالمین تو را. این آزار و شکنجه برای همان حرف بوده: امام دست از خوردن کشید شروع کرد به زار زار گریستن بطوری که دستمال و محاسن و سینه اش از اشک تر شد فرمود: بشار حرکت کن برویم بمسجد سهله دعا کنیم و از خداوند عزیز خلاصی آن زن را بخواهیم، امام یکی از شیعیان را فرستاد بدار الاماره فرمود: از همان جا تکان نمیخوری تا فرستاده ما بیاید اگر پیش آمدی برای آن زن اتفاق افتاد می آیی و ما را پیدا میکنی. بمسجد سهله رفتیم هر کدام دو رکعت نماز خواندیم آنگاه امام صادق دست بآسمان بلند نموده این دعا را خواند «انت اللّه تا آخر دعا» بعد از دعا بسجده رفت که من جز صدای نفس آقا چیزی نمی شنیدم سر بلند نموده فرمود: حرکت کن که زن را آزاد کردند. از مسجد خارج شدیم در بین راه آن مردی که فرستاده بود بدار الاماره رسید امام علیه السّلام پرسید چه خبر شد؟ گفت: آزادش کردند فرمود: چطور شد که آزادش کردند؟ گفت: من نفهمیدم ولی در دار الاماره ایستاده بودم یک دربان آمد و او را خواست گفت: چه گفته بودی؟ جواب داد: من بزمین خوردم گفتم: خدا لعنت کند

ظالمین تو را یا فاطمه مرا چنین آزردند، دویست درهم باو داد گفت؟ این پول را بگیر و امیر را حلال کن ولی آن پیره زن نگرفت وقتی دید از گرفتن پول امتناع دارد بامیر خبر داد بعد بیرون آمده گفت: برو بمنزلت. پیره زن بمنزلش رفت. امام علیه السّلام فرمود: از گرفتن دویست درهم خود داری کرد؟ گفت آری با اینکه بخدا بآن پول احتیاج داشت. امام از جیب خود هفت دینار بیرون آورده فرمود: این پول را به منزلش ببر و سلام مرا باو برسان باو بده. ما با هم به خانه او رفتیم و سلام امام را رساندیم. گفت: بخدا قسم جعفر بن محمّد علیه السّلام بمن سلام رسانده؟ گفتم: خدا تو را بیامرزد بخدا سوگند جعفر بن محمّد علیه السّلام سلام بتو رساند دست برد گریبان خود را چاک زده بیهوش گردید.

ایستادیم تا بهوش آمد گفت: سخن امام را برایم دو مرتبه بگویید. تکرار کردیم تا سه مرتبه این کار را کرد بعد گفتیم: این پول را بگیر امام علیه السّلام برایت فرستاده مژده باد تو را. پول را گرفت (و قالت سلوه ان یستوهب امته من اللّٰه) بامام علیه السّلام بگویید از خدا بخواهد این کنیزش را ببخشد کسی بیشتر از او و پدران گرام و اجداد طاهرش در نزد خدا محبوب نیست که واسطه توسل شود. خدمت حضرت صادق برگشتیم و داستان زن را برای ایشان نقل کردیم امام علیه السّلام شروع بگریه کرده برایش دعا کرد. عرضکردم: ای کاش فرج آل محمّد را میدیدم. فرمود: بشار وقتی چهارمین فرزند من (امام علی النقی) در سخت ترین سرزمینها بین بدترین مردم از دنیا برود در این موقع بنی عباس گرفتار مصیبتی بزرگ می شوند زمانی که چنین سانحه ای اتفاق افتاد گرفتاری زیاد پیش خواهد آمد ولی قضا و قدر خدا را برگشتی نیست. (اشاره بابتدای ضعف و سستی بنی عباس است که بعد از فوت حضرت امام علی النقی شروع می شود)

**[ترجمه]

بیان

المراد ببنی فلان بنی العباس و کان ابتداء وهی دولتهم عند وفاه أبی الحسن العسکری علیه السلام و البطان للقتب الحزام الذی یجعل تحت بطن البعیر و یقال التقت حلقتا البطان للأمر إذا اشتد.

**[ترجمه]مراد از «بنی فلان» بنی عباس هستند که ابتدای ضعف دولت آن ها در زمان وفات امام حسن عسگری ع بود. «البطان للقتب» افساری است که زیر شکم شتر قرار داده می شود و گفته می شود «التقت حلقتا البطان للأمر» وقتی کاری شدت می یابد و سخت می شود.

**[ترجمه]

«۱۰۲»

محص، [التمحیص] عَنْ فُرَاتِ بْنِ أَحْنَفَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَیْهِ رَجُلٌ مِنْ هَؤُلَاءِ الْمَلَاعِینِ فَقَالَ وَ اللَّهِ لَأَسُوءَنَّهُ فِی شِیعَتِهِ فَقَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَقْبِلْ إِلَیَّ فَلَمْ یُقْبِلْ إِلَیْهِ فَأَعَادَ فَلَمْ یُقْبِلْ إِلَیْهِ ثُمَّ أَعَادَ الثَّالِثَهَ فَقَالَ هَا أَنَا ذَا مُقْبِلٌ فَقُلْ وَ لَنْ تَقُولَ خَیْراً فَقَالَ إِنَّ شِیعَتَکَ یَشْرَبُونَ النَّبِیذَ فَقَالَ وَ مَا بَأْسٌ بِالنَّبِیذِ أَخْبَرَنِی أَبِی عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صلی

الله علیه و آله كَانُوا يَشْرَبُونَ النَّبِيذَ فَقَالَ لَسْتُ أَعْنِيكَ النَّبِيذَ أَعْنِيكَ الْمُسْكِرَ فَقَالَ شِيعَتُنَا أَزْكَى وَ أَطْهَرُ مِنْ أَنْ يَجْرِيَ لِلشَّيْطَانِ فِي أَمْعَائِهِمْ رَسِيسٌ وَ إِنْ فَعَلَ ذَلِكَ الْمَخْذُولُ مِنْهُمْ فَيَجِدُ رَبّاً رَءُوفاً وَ نَبِيّاً بِالاسْتِغْفَارِ لَهُ عَطُوفاً وَ وَلِيّاً لَهُ عِنْدَ الْحَوْضِ وَلُوفاً وَ تَكُونُ وَ أَصْحَابَكَ بِبَرَهُوتَ (۱)

عَطُوفاً قَالَ فَأُفْحِمَ الرَّجُلُ وَ سَكَتَ ثُمَّ قَالَ لَسْتُ أَعْنِيكَ الْمُسْكِرَ إِنَّمَا أَعْنِيكَ الْخَمْرَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سَلَبَكَ اللَّهُ لِسَانَكَ مَا لَكَ تُؤْذِينَا فِي شِيعَتِنَا مُنْذُ الْيَوْمِ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنْ جَبْرَئِيلَ

ص: ۳۸۱

۱- ۱. برهوت: بضم الهاء و سكون الواو و تاء فوقها نقطتان: واد فی حضرموت فیه بئر یتصاعد منها لهیب الاسفلت مع صوت الغلیان و روائح كریهه، جاء أن فیه أرواح الكفّار.

عَنِ اللَّهِ تَعَالَى أَنَّهُ قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي حَظَرْتُ الْفِرْدَوْسَ عَلَى جَمِيعِ النَّبِيِّينَ حَتَّى تَدْخُلَهَا أَنْتَ وَ عَلِيٌّ وَ شِيعَتُكُمَا إِلَّا مَنِ اقْتَرَفَ مِنْهُمْ كَبِيرَةً فَإِنِّي أَبْلُوهُ فِي مَالِهِ أَوْ بِخَوْفٍ مِنْ سُلْطَانِهِ حَتَّى تَلَقَّاهُ الْمَلَائِكَةُ بِالرَّوْحِ وَ الرَّيْحَانِ وَ أَنَا عَلَيْهِ غَيْرُ غَضْبَانَ فَهَلْ عِنْدَ أَصْحَابِكَ هَؤُلَاءِ شَيْ ءٌ مِنْ هَذَا.

أَقُولُ رَوَى الْبُرْسِيُّ فِي مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ مِثْلَهُ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الثَّانِي عليه السلام (۱):

**[ترجمه]در کتاب تمحیص از فرات بن ابراهیم نقل میکند که گفت من خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم مردی از این نابکاران ملعون وارد شد گفت: بخدا او را درباره شیعیانش ناراحت خواهم کرد گفت: یا ابا عبد اللّٰه بمن توجه کن امام توجهی نکرد باز گفت. یا ابا عبد اللّٰه بمن توجه کن. باز توجهی نکرد برای سومین بار گفت امام علیه السّلام توجه نموده فرمود بگو با اینکه حرف خوبی نخواهی زد. گفت: شیعیان شما نبیذ می آشامند، فرمود: چه اشکالی دارد پدرم از جابر نقل کرد که اصحاب پیامبر صلّی اللّٰه علیه و آله نبیذ می آشامند. گفت: منظورم شراب است. فرمود: شیعیان ما پاک تر و تمیزترند از اینکه شیطان در امعاء آنها رخنه کند اگر احیانا یکی از بی شخصیت های ایشان چنین کند با خدایی مهربان و پیامبری دلسوز و آمرزش طلب و امامی که در جلو حوض کوثر نورش فضا را روشن نموده روبرو می شود. ولی تو با دوستانت در برهوت - . برهوت سرزمینی است در حضرموت که در آنجا چاهی است که از آن آتش بیرون می آید با صدای جوشیدن و بویهای بد روایت رسیده که ارواح کفار در این سرزمین است.

- جمع خواهید بود. آن مرد نتوانست چیزی بگوید ساکت شد باز گفت منظورم شراب نبود مرادم خمر است. فرمود: خدا زبانت را بگیرد چرا امروز مرا در مورد شیعیانم می آزاری پدرم از علی بن الحسین از پدرش از علی بن ابی طالب از پیامبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله نقل کرد از جبرئیل از خداوند بزرگ که فرمود: یا محمّد من بهشت را برای تمام پیامبران ممنوع کرده ام تا زمانی که تو و علی و شیعیانتان داخل شوید مگر آن شیعیانی که مرتکب گناه کبیره شوند که در این صورت او را از نظر مالی یا ترس از سلطان مبتلا و گرفتار میکنم تا پاک و پاکیزه شود و با ملائکه بخوشی و شادی روبرو گردد و من از او راضی باشم. بگو ببینم آیا دوستان تو ذرّه ای از این موقعیت را دارند؟

می گویم برسی در مشارق الأنوار مانند آن را از ابو الحسن دوم ع روایت کرده است - . مشارق أنوار الیقین: ۲۲۱ - .

**[ترجمه]

بیان

الرسیس الشی ء الثابت و ابتداء الحب و یقال ولف البرق إذا تتابع و الولوف البرق المتتابع اللمعان و لا یبعد أن یکون بالکاف من وكف البیت أی قطر قوله عطوفا کذا فی النسخه التی عندنا و فی مشارق الأنوار(۲) مکوفا من الکوف بمعنی الجمع و هو الصواب.

**[ترجمه]«الرسیس» یعنی یک چیز ثابت و ابتدای عشق است گفته می شود «ولف البرق» وقتی پی‌در پی شود و «الولوف البرق» یعنی درخشش پی در پی و بعید نیست که با کاف باشد از «وکف البیت» یعنی سقف خانه چکه کرد. عبارت عطوفا نیز

در نسخه ای که نزد ماست و نیز در مشارق الأنوار - . همان: ۲۲۱ - مکوفا آمده از الکوف به معنای جمع که درست می باشد.

**[ترجمه]

«۱۰۳»

ختص، [الإختصاص]: مِنْ أَصْحَابِهِ علیه السلام عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِی یَعْفُورٍ- أَبَانُ بْنُ تَغْلِبَ بُکَیْرُ بْنُ أَعْیَنَ- مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ الثَّقَفِیُّ مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ (۳).

**[ترجمه]اختصاص: از جمله یاران امام صادق ع عبارتند از عبد الله بن یعفور، ابان بن تغلب بکیر بن اعین، محمد بن مسلم ثقفی محمد بن نعمان - . اختصاص: ۸ در نسخه چاپی نام ابان بن تغلب با این گروه ذکر نشده است. - .

**[ترجمه]

«۱۰۴»

کا، [الکافی] الْعِدَّةُ عَنْ سَهْلٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَسْعُودِیِّ عَنْ حَفْصِ بْنِ عُمَرَ الْبَجَلِیِّ قَالَ: شَکَوْتُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حَالِی وَ انْتِشَارَ أَمْرِی عَلَیَّ قَالَ فَقَالَ لِی إِذَا قَدِمْتَ الْکُوفَهَ فَبِعْ وِسَادَهً مِنْ بَیْتِکَ بِعَشَرَهِ دَرَاهِمَ وَ ادْعُ إِخْوَانَکَ وَ أَعِدَّ لَهُمْ طَعَاماً وَ سَلْهُمْ یَدْعُونَ اللَّهَ لَکَ قَالَ فَفَعَلْتُ وَ مَا أَمْکَنَنِی ذَلِکَ حَتَّی بِعْتُ وِسَادَهً وَ اتَّخَذْتُ طَعَاماً کَمَا أَمَرَنِی وَ سَأَلْتُهُمْ أَنْ یَدْعُوا اللَّهَ لِی قَالَ فَوَ اللَّهِ مَا مَکَثْتُ إِلَّا قَلِیلًا حَتَّی أَتَانِی غَرِیمٌ لِی فَدَقَّ الْبَابَ عَلَیَّ وَ صَالَحَنِی مِنْ مَالٍ لِی کَثِیرٍ کُنْتُ أَحْسَبُهُ نَحْواً مِنْ عَشَرَهِ آلَافِ دِرْهَمٍ قَالَ ثُمَّ أَقْبَلَتِ الْأَشْیَاءُ عَلَیَ (۴).

**[ترجمه]کافی: حفص بن عمر بجلی گفت: خدمت حضرت صادق از فقر و فلاکت و اوضاع درهم ریخته خود شکایت کردم فرمود: وقتی بکوفه برگشتی یک بالش در خانه داری به ده درهم بفروش برادرانت را دعوت کن و برای آنها غذایی تهیه کن از آنها درخواست کن برایت دعا کنند. گفت: این کار را کردم جز فروش بالش چاره ای نداشتم از پول آن غذایی تهیه دیدم بدستور امام علیه السّلام از دوستان و برادران دینی دعوت کرده درخواست نمودم برایم دعا کنند بخدا قسم دیگر جز اندکی برایم باقی نمانده بود یک بدهکاری در خانه را کوبید. طلب زیادی که از او داشتم با من مصالحه نمود گمان میکنم ده هزار درهم بود بعد دیگر دنیا بمن رو آورد و کارها درست شد - . کافی ۵ : ۳۱۴ - .

**[ترجمه]

«۱۰۵»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُنْدَارَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ

۱- ۱. مشارق أنوار اليقين ص ۲۲۱ بتفاوت.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۲۱ و فيه« و اماما له على الحوض عروفا».

۳- ۳. الاختصاص ص ۸ و ليس فى المطبوع ذكر أبان بن تغلب مع الجماعه.

۴- ۴. الكافى ج ۵ ص ۳۱۴.

بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: كَانَ لِي صَدِيقٌ مِنْ كُتَّابِ بَنِي أُمَيَّةَ فَقَالَ لِي اسْتَأْذِنْ لِي عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَاسْتَأْذَنْتُ لَهُ فَأَذِنَ لَهُ فَلَمَّا أَنْ دَخَلَ سَلَّمَ وَ جَلَسَ ثُمَّ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي كُنْتُ فِي دِيوَانِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ فَأَصَبْتُ مِنْ دُنْيَاهُمْ مَالًا كَثِيراً وَ أَغْمَضْتُ

فِي مَطَالِبِهِ (۱)

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَوْ لَا أَنَّ بَنِي أُمَيَّةَ وَجَدُوا مَنْ يَكْتُبُ لَهُمْ وَ يَجْبِي لَهُمُ الْفَيْ ءَ وَ يُقَاتِلُ عَنْهُمْ وَ يَشْهَدُ جَمَاعَتَهُمْ لَمَا سَلَبُونَا حَقَّنَا وَ لَوْ تَرَكَهُمُ النَّاسُ وَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ مَا وَجَدُوا شَيْئاً إِلَّا مَا وَقَعَ فِي أَيْدِيهِمْ قَالَ فَقَالَ الْفَتَى جُعِلْتُ فِدَاكَ فَهَلْ لِي مَخْرَجٌ مِنْهُ قَالَ إِنْ قُلْتُ لَكَ تَفْعَلُ قَالَ أَفْعَلُ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْ جَمِيعِ مَا كَسَبْتَ فِي دِيوَانِهِمْ فَمَنْ عَرَفْتَ مِنْهُمْ رَدَدْتَ عَلَيْهِ مَالَهُ وَ مَنْ لَمْ تَعْرِفْ تَصَدَّقْتَ بِهِ وَ أَنَا أَضْمَنُ لَكَ عَلَى اللَّهِ الْجَنَّةَ فَأَطْرَقَ الْفَتَى طَوِيلًا ثُمَّ قَالَ لَهُ قَدْ فَعَلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ ابْنُ أَبِي حَمْزَةَ فَرَجَعَ الْفَتَى مَعَنَا إِلَى الْكُوفَةِ فَمَا تَرَكَ شَيْئاً عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ إِلَّا خَرَجَ مِنْهُ حَتَّى ثِيَابِهِ الَّتِي عَلَى بَدَنِهِ قَالَ فَقَسَمْتُ لَهُ قِسْمَةً وَ اشْتَرَيْنَا لَهُ ثِيَاباً وَ بَعَثْنَا إِلَيْهِ بِنَفَقَةٍ قَالَ فَمَا أَتَى عَلَيْهِ إِلَّا أَشْهُرٌ قَلَائِلُ حَتَّى مَرِضَ فَكُنَّا نَعُودُهُ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ يَوْماً وَ هُوَ فِي السَّوْقِ (۲) قَالَ فَفَتَحَ عَيْنَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا عَلِيُّ وَفَى لِي وَ اللَّهِ صَاحِبُكَ قَالَ ثُمَّ مَاتَ فَتَوَلَّيْنَا أَمْرَهُ فَخَرَجْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيَّ قَالَ يَا عَلِيُّ وَفَيْنَا وَ اللَّهِ لِصَاحِبِكَ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ صَدَقْتَ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَكَذَا وَ اللَّهِ قَالَ لِي عِنْدَ مَوْتِهِ (۳).

**[ترجمه]کافی: از علی بن ابی حمزه نقل کرد که گفت: من دوستی داشتم که از کاتبان بنی امیه بود به من گفت از امام صادق ع برایم اجازه بگیر برایش اجازه خواستم امام اجازه ورود داد وقتی نزد امام آمد سلام کرد و نشست سپس گفت در دیوان این قوم بودم و از دنیای آن ها ثروت بسیار بدست آوردم و از اموال حرام و شبهه ناک نیز پرهیزی نداشتم. امام فرمود: اگر بنی امیه کسی را نمی یافتند که برایشان بنویسد و مالیات برایشان بیاورد و برای دفاع از آن ها بجنگد و جزو جماعت آن ها باشد، حق ما را غصب نمی کردند و اگر مردم آن ها را با آنچه داشتند رها می کردند اکنون چیزی جز آنچه در اختیارشان بود نداشتند. آن جوان گفت فدایت شوم آیا راه خلاصی برای من هست؟ فرمود: اگر راهش را به تو بگویم انجام می دهی؟ گفت: انجام می دهم فرمود: هر چه در دیوان آن ها بدست آوردی کنار بگذار پول هر کدام از آن ها را می شناسی به او برگردان و هرکه را نمی شناسی از طرف او صدقه بده در این صورت من نزد خدا بهشت را برایت تضمین می کنم جوان رفت و بعد از مدت زمانی آمد و گفت فدایت شوم آن کار را انجام دادم. ابن حمزه گفت جوان با ما به کوفه برگشت هیچ چیزی برای خودش باقی نگذاشته همه چیز حتی لباسی که به تن داشت را درآورده بود. برایش قسمتی را مشخص کردم و لباسی برایش خریده و پولی فرستادیم. چند ماه نگذشته بود که بیمار شد به عیادتش رفته بودیم روزی نزد او رفته بودم در حال جان دادن بود چشمانش را باز کرد بعد گفت علی به خدا قسم مولایت به آنچه وعده داده بود وفا کرد سپس مرد و ما کارهای کفن و دفن وی را انجام دادیم از آن جا آمدم و نزد امام صادق ع رفتم وقتی مرا دید فرمود: علی به خدا قسم به آنچه که به رفیقت وعده داده بودیم وفا کردیم گفتم فدایت شوم راست می گویی همین طور است به خدا قسم هنگام مرگ همین را به من گفت -. کافی ۵: ۱۰۶ -.

**[ترجمه]

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ زُرْبِیٍّ قَالَ أَخْبَرَنِی مَوْلًی لِعَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام قَالَ: کُنْتُ بِالْکُوفَهِ فَقَدِمَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام الْحِیرَهَ فَأَتَیْتُهُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ لَوْ کَلَّمْتَ دَاوُدَ بْنَ عَلِیٍّ أَوْ بَعْضَ هَؤُلَاءِ فَأَدْخُلَ فِی بَعْضِ هَذِهِ الْوِلَایَاتِ فَقَالَ مَا کُنْتُ لِأَفْعَلَ قَالَ فَانْصَرَفْتُ إِلَی مَنْزِلِی فَتَفَکَّرْتُ

ص: ۳۸۳

۱- ۱. أغمضت فی مطالبه: أی تساهلت فی تحصیله و لم أجتنب فیه الحرام و الشبهات.

۲- ۲. السوق: هو حاله نزع الروح من المیت.

۳- ۳. الکافی ج ۵ ص ۱۰۶.

فَقُلْتُ مَا أَحْسَبُهُ مَنَعَنِی إِلَّا مَخَافَهَ أَنْ أَظْلِمَ أَوْ أَجُورَ وَ اللَّهِ لَآتِیَنَّهُ وَ لَأُعْطِیَنَّهُ الطَّلَاقَ وَ الْعَتَاقَ وَ الْأَیْمَانَ الْمُغَلَّظَهَ أَنْ لَا أَظْلِمَ أَحَداً وَ لَا أَجُورَ وَ لَأَعْدِلَنَّ قَالَ فَأَتَیْتُهُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنِّی فَکَّرْتُ فِی إِبَائِکَ عَلَیَّ فَظَنَنْتُ أَنَّکَ إِنَّمَا کَرِهْتَ ذَلِکَ مَخَافَهَ أَنْ أَجُورَ أَوْ أَظْلِمَ وَ إِنَّ کُلَّ امْرَأَهٍ لِی طَالِقٌ وَ کُلَّ مَمْلُوکٍ لِی حُرٌّ وَ عَلَیَّ وَ عَلَیَّ إِنْ ظَلَمْتُ أَحَداً أَوْ جُرْتُ عَلَیْهِ وَ إِنْ لَمْ أَعْدِلْ قَالَ کَیْفَ قُلْتَ قَالَ فَأَعَدْتُ عَلَیْهِ الْأَیْمَانَ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَی السَّمَاءِ فَقَالَ تَنَاوُلُ السَّمَاءِ أَیْسَرُ عَلَیْکَ مِنْ ذَلِکَ (۱).

**[ترجمه]کافی: داود زربی گفت: غلام علی بن الحسین علیه السّلام گفت: در کوفه بودم که حضرت صادق علیه السّلام وارد حیره شد خدمت ایشان رفتم عرض کردم، فدایت شوم اگر با داود بن علی یا یکی از آنها صحبت کنی مرا بعنوان فرماندار بجایی بفرستید بسیار خوب است فرمود: این کار را نمی کنم. من بمنزل خود برگشتم فکر کردم که امام بواسطه اینکه مبادا ستم روا دارم مانع شد با خود گفتم: خدمت امام میروم سوگند می خورم که همه زنانم را طلاق داده و بندگان آزاد شوند اگر به احدی ستم روا دارم و عدالت را پیش نگیرم. خدمت امام رفتم عرض کردم: فدایت شوم من فکر کردم امتناع شما برای این بود که مبادا ستم روا دارم همه زنانم طلاق داده باشد و هر چه بنده دارم آزاد باشند و چنین و چنان شود اگر من باحدی ظلم کنم یا ستم روا دارم و عدالت نکنم. فرمود: چه گفتی؟ باز تکرار کردم سر بسوی آسمان بلند نموده فرمود: بچنگ آوردن آسمان برایت خیلی ساده تر از انجام این تعهد است - . همان ۵ : ۱۰۷ - .

**[ترجمه]

«۱۰۷»

کا، [الکافی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِیِّ عَنْ کَثِیرِ بْنِ یُونُسَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَیَابَهَ قَالَ: لَمَّا أَنْ هَلَکَ أَبِی سَیَابَهُ جَاءَ رَجُلٌ مِنْ إِخْوَانِهِ إِلَیَّ فَضَرَبَ الْبَابَ عَلَیَّ فَخَرَجْتُ إِلَیْهِ فَعَزَّانِی وَ قَالَ لِی هَلْ تَرَکَ أَبُوکَ شَیْئاً فَقُلْتُ لَهُ لَا فَدَفَعَ إِلَیَّ کِیساً فِیهِ أَلْفُ دِرْهَم وَ قَالَ لِی أَحْسِنْ حِفْظَهَا وَ کُلْ فَضْلَهَا فَدَخَلْتُ إِلَی أُمِّی وَ أَنَا فَرِحٌ فَأَخْبَرْتُهَا فَلَمَّا کَانَ بِالْعَشِیِّ أَتَیْتُ صَدِیقاً کَانَ لِأَبِی فَاشْتَرَی لِی بِضَائِعَ سابریا [سَابِرِیٍ](۲) وَ جَلَسْتُ فِی حَانُوتٍ فَرَزَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِیهَا خَیْراً وَ حَضَرَ الْحَجُّ فَوَقَعَ فِی قَلْبِی فَجِئْتُ إِلَی أُمِّی فَقُلْتُ لَهَا إِنَّهُ قَدْ وَقَعَ فِی قَلْبِی أَنْ أَخْرُجَ إِلَی مَکَّهَ فَقَالَتْ لِی فَرُدَّ دَرَاهِمَ فُلَانٍ عَلَیْهِ فَهَیَّأْتُهَا وَ جِئْتُ بِهَا إِلَیْهِ فَدَفَعْتُهَا إِلَیْهِ فَکَأَنِّی وَهَبْتُهَا لَهُ فَقَالَ لَعَلَّکَ اسْتَقْلَلْتَهَا فَأَزِیدَکَ قُلْتُ لَا وَ لَکِنْ وَقَعَ فِی قَلْبِیَ الْحَجُّ وَ أَحْبَبْتُ أَنْ یَکُونَ شَیْئُکَ عِنْدَکَ ثُمَّ خَرَجْتُ فَقَضَیْتُ نُسُکِی ثُمَّ رَجَعْتُ إِلَی الْمَدِینَهِ فَدَخَلْتُ مَعَ النَّاسِ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ کَانَ یَأْذَنُ إِذْناً عَامّاً فَجَلَسْتُ فِی مَوَاخِیرِ(۳)

النَّاسِ وَ کُنْتُ حَدَثاً فَأَخَذَ النَّاسُ یَسْأَلُونَهُ وَ یُجِیبُهُمْ فَلَمَّا خَفَّ النَّاسُ عَنْهُ أَشَارَ إِلَیَّ فَدَنَوْتُ إِلَیْهِ فَقَالَ لِی أَ لَکَ حَاجَهٌ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَیَابَهَ فَقَالَ مَا فَعَلَ أَبُوکَ فَقُلْتُ هَلَکَ قَالَ فَتَوَجَّعَ وَ تَرَحَّمَ قَالَ ثُمَّ قَالَ لِی أَ فَتَرَکَ شَیْئاً قُلْتُ لَا قَالَ فَمِنْ أَیْنَ حَجَجْتَ

۱- ۱. نفس المصدر ج ۵ ص ۱۰۷.

٢- ٢. السابرى: ضرب من الثياب الرقاق تعمل بسابور موضع بفارس.

٣- ٣. المواخير: جلس فى مواخير الناس أى فى مؤخرتهم.

قَالَ فَابْتَدَأْتُ فَحَدَّثْتُهُ بِقِصَّهِ الرَّجُلِ قَالَ فَمَا تَرَكَنِی أَفْرُغُ مِنْهَا حَتَّی قَالَ لِی- فَمَا فَعَلْتَ [فِی] الْأَلْفِ قَالَ قُلْتُ رَدَدْتُهَا عَلَی صَاحِبِهَا قَالَ فَقَالَ لِی قَدْ أَحْسَنْتَ وَ قَالَ لِی أَ لَا أُوصِیکَ قُلْتُ بَلَی جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ عَلَیْکَ بِصِدْقِ الْحَدِیثِ وَ أَدَاءِ الْأَمَانَهِ تَشْرَکُ النَّاسَ فِی أَمْوَالِهِمْ هَکَذَا وَ جَمَعَ بَیْنَ أَصَابِعِهِ قَالَ فَحَفِظْتُ ذَلِکَ عَنْهُ فَزَکَّیْتُ ثَلَاثَمِائَهِ أَلْفِ دِرْهَمٍ (۱).

**[ترجمه]کافی: عبد الرحمن بن سیابه گفت: وقتی پدرم سیابه فوت کرد مردی از دوستانش نزد من آمد و در را کوبید بیرون رفتم به من تسلیت عرض کرد و گفت آیا پدرت ارثی برایت باقی گذاشته است؟ گفتم نه. پس کیسه ای که حاوی هزار درهم بود به من داد و گفت آن را حفظ کن و از خیرش بهره ببر. با خوشحالی نزد مادرم رفتم و او را با خبر کردم وقتی شب شد نزد یکی از دوستانم رفتم او برایم لباس های شاپوری خرید من در مغازه نشستم خداوند عز و جل روزی خوبی به من عطا کرد زمان حج فرا رسید به دلم افتاد که به حج بروم نزد مادرم رفتم و گفتم دوست دارم که به حج بروم مادرم گفت پول فلانی را به وی برگردان پولش را آماده کردم و پول را به وی برگرداندم گویا داشتم به او می بخشیدم گفت شاید این پول برایت کم بود بیشتر به تو می دهم گفتم نه دوست دارم که به حج بروم و مایلم که پولت نزد خودت باشد. سپس به حج رفته و مناسک را انجام دادم بعد خارج شده و به مدینه بازگشتم با گروهی از مردم نزد امام صادق ع رفتم امام به همه اذن ورود داد چون جوان بودم پشت سر باقی مردم نشستم مردم شروع به سؤال از امام کردند و ایشان جواب می داد وقتی تعداد مردمی که نزد امام بودن کمتر شد امام به من اشاره نمود به ایشان نزدیک شدم فرمود: حاجتی داری؟ گفتم فدایت شوم من عبد الرحمن بن سیابه هستم فرمود: پدرت چه می کند؟ گفتم فوت کرده امام ناراحت شد و دلش سوخت فرمود: آیا ارثی برایت باقی گذاشته؟ گفتم نه فرمود: پس با کدام پول به حج آمدی؟ قصه آن مرد را برایش تعریف کردم هنوز حرفم تمام نشده بود که فرمود: آن هزار درهم را چه کردی؟ گفتم به صاحبش برگرداندم فرمود: آفرین بر تو فرمود: می خواهی نصیحتی به تو کنم؟ گفتم بله فدایت شوم فرمود: تو را به راست گویی و برگرداندن امانت توصیه می کنم که این گونه با مردم در اموال آن ها شریک شوی و انگشتانش را جمع کرد. این توصیه امام را حفظ کرده و هزار و سیصد درهم زکات دادم - . کافی ۵ : ۱۳۴ - .

**[ترجمه]

«۱۰۸»

کا، [الکافی] الْعِدَّهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ سَعِیدِ بْنِ عَمْرٍو الْجُعْفِیِّ قَالَ: خَرَجْتُ إِلَی مَکَّهَ وَ أَنَا مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ حَالًا فَشَکَوْتُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمَّا خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهِ وَجَدْتُ عَلَی بَابِهِ کِیساً فِیهِ سَبْعُمِائَهِ دِینَارٍ فَرَجَعْتُ إِلَیْهِ مِنْ فَوْرِی ذَلِکَ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ یَا سَعِیدُ اتَّقِ اللَّهَ وَ عَرِّفْهُ فِی الْمَشَاهِدِ وَ کُنْتُ رَجَوْتُ أَنْ یُرَخِّصَ لِی فِیهِ فَخَرَجْتُ وَ أَنَا مُغْتَمٌّ فَأَتَیْتُ مِنًی فَتَنَحَّیْتُ عَنِ النَّاسِ وَ تَقَصَّیْتُ حَتَّی أَتَیْتُ الْمَاوَرْقَهَ(۲)

فَنَزَلْتُ فِی بَیْتٍ مُتَنَحِّیاً مِنَ النَّاسِ ثُمَّ قُلْتُ مَنْ یَعْرِفُ الْکِیسَ قَالَ فَأَوَّلُ صَوْتٍ صَوَّتُّهُ إِذَا رَجُلٌ عَلَی رَأْسِی یَقُولُ أَنَا صَاحِبُ الْکِیسِ قَالَ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی أَنْتَ فَلَا کُنْتَ قُلْتُ مَا عَلَامَهُ الْکِیسِ فَأَخْبَرَنِی بِعَلَامَتِهِ فَدَفَعْتُهُ إِلَیْهِ قَالَ فَتَنَحَّی نَاحِیَهً فَعَدَّهَا فَإِذَا الدَّنَانِیرُ عَلَی حَالِهَا ثُمَّ عَدَّ مِنْهَا سَبْعِینَ دِینَاراً فَقَالَ خُذْهَا حَلَالًا خَیْرٌ مِنْ سَبْعِمِائَهٍ حَرَاماً فَأَخَذْتُهَا ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَخْبَرْتُهُ کَیْفَ تَنَحَّیْتُ وَ کَیْفَ صَنَعْتُ فَقَالَ أَمَا إِنَّکَ حِینَ شَکَوْتَ إِلَیَّ أَمَرْنَا لَکَ بِثَلَاثِینَ دِینَاراً یَا جَارِیَهُ هَاتِهَا فَأَخَذْتُهَا وَ أَنَا مِنْ أَحْسَنِ

قَوْمِی

ص: ۳۸۵

۱- ۱. الکافی ج ۵ ص ۱۳۴.

۲- ۲. الماورقه: لم نعثر لهذه الکلمه علی معنی مناسب سوی ما یستفاد من السیاق من أنّها اسم مکان لم نتحقّق من موضعه و قد نقل انها وردت بصور مختلفه منها: المـاروقه و الماقوقه و المأفوقه و قد یکون فی الکلمه تصحیف و أن الصواب فیها الماقوفه اسم مفعول من الوقف علی غیر القیاس و أن المراد بها المنازل الموقوفه بمنی لمن لا ـ فسطاط له، کما و نقل أن فی نسخه صحیحه من الکافی« الموقوفه» و معناها ظاهر یغنی عن البیان.

حَالًا(۱).

**[ترجمه]کافی: سعید بن عمرو جعفی گفت: سعید بن عمرو جعفی گفت به مکه رفتم با اینکه نسبت به باقی مردم وضعیت مالی بدی داشتم نزد امام صادق ع از وضعیت خود شکایت کردم وقتی بیرون رفتم نزدیک در ایشان کیسه ای یافتم که حاوی هفتصد دینار بود فورا نزد امام برگشتم و ایشان را باخبر کردم فرمود: سعید از خدا بترس و او را در مشاهد بشناس در حالی که امید داشتم به من اجازه دهد از آن استفاده کنم با ناراحتی بیرون آمدم به منی رفتم از مردم کناره گرفتم و دور شدم تا به مأروقه رفتم دور از مردم در خانه ای توقف کردم سپس گفتم چه کسی این کیسه را می شناسد؟ با اولین صدایی که زدم مردی بالای سرم آمد و گفت من صاحب کیسه هستم با خود گفتم تو نبودی گفتم نشانه کیسه چیست؟ علامت آن را به من گفت پول را به او پرداختم به کناری رفت و آن را شمرد متوجه شد که دینارها سر جایش است سپس هفتاد دینار آن را شمرد و گفت این را بگیر حلالت باشد بهتر از هفتصد دینار حرام است پول را گرفتم و نزد امام صادق ع رفتم به ایشان گفتم چطور کناره گرفتم و چه کردم فرمود: وقتی از حال خودت شکایت کردی دستور دادم سی دینار به تو بدهند کنیز پول را بیاور آن را گرفتم حال من از تمام افراد قومم بهتر شد - . همان ۵ : ۱۳۸ - .

**[ترجمه]

«۱۰۹»

کا، [الکافی] الْحُسَیْنُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنْ زُرْعَهَ عَنْ سَمَاعَهَ قَالَ: تَعَرَّضَ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ بِجَارِیَهِ رَجُلٍ عَقِیلِیٍّ فَقَالَتْ لَهُ إِنَّ هَذَا الْعُمَرِیَّ قَدْ آذَانِی فَقَالَ لَهَا عِدِیهِ وَ أَدْخِلِیهِ الدِّهْلِیزَ فَأَدْخَلَتْهُ فَشَدَّ عَلَیْهِ فَقَتَلَهُ وَ أَلْقَاهُ فِی الطَّرِیقِ فَاجْتَمَعَ الْبَکْرِیُّونَ وَ الْعُمَرِیُّونَ وَ الْعُثْمَانِیُّونَ وَ قَالُوا مَا لِصَاحِبِنَا کُفْوٌ لَنْ نَقْتُلَ بِهِ إِلَّا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ وَ مَا قَتَلَ صَاحِبَنَا غَیْرُهُ وَ کَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَدْ مَضَی نَحْوَ قُبَاءَ فَلَقِیتُهُ بِمَا اجْتَمَعَ الْقَوْمُ عَلَیْهِ فَقَالَ دَعْهُمْ قَالَ فَلَمَّا جَاءَ وَ رَأَوْهُ وَثَبُوا عَلَیْهِ وَ قَالُوا مَا قَتَلَ صَاحِبَنَا أَحَدٌ غَیْرُکَ وَ مَا نَقْتُلُ بِهِ أَحَداً غَیْرَکَ فَقَالَ لِتُکَلِّمْنِی مِنْکُمْ جَمَاعَهٌ فَاعْتَزَلَ قَوْمٌ مِنْهُمْ فَأَخَذَ بِأَیْدِیهِمْ فَأَدْخَلَهُمُ الْمَسْجِدَ فَخَرَجُوا وَ هُمْ یَقُولُونَ شَیْخُنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ یَکُونَ مِثْلُهُ یَفْعَلُ هَذَا وَ لَا یَأْمُرُ بِهِ انْصَرِفُوا قَالَ فَمَضَیْتُ مَعَهُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا کَانَ أَقْرَبَ رِضَاهُمْ مِنْ سَخَطٍ قَالَ نَعَمْ دَعَوْتُهُمْ فَقُلْتُ أَمْسِکُوا وَ إِلَّا أَخْرَجْتُ الصَّحِیفَهَ فَقُلْتُ وَ مَا هَذِهِ الصَّحِیفَهُ جَعَلَنِی اللَّهُ فِدَاکَ فَقَالَ أُمُّ الْخَطَّابِ کَانَتْ أَمَهً لِلزُّبَیْرِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَسَطَّرَ(۲) بِهَا نُفَیْلٌ فَأَحْبَلَهَا فَطَلَبَهُ الزُّبَیْرُ فَخَرَجَ هَارِباً إِلَی الطَّائِفِ فَخَرَجَ الزُّبَیْرُ خَلْفَهُ فَبَصُرَتْ بِهِ ثَقِیفٌ فَقَالُوا یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا تَعْمَلُ هَاهُنَا قَالَ جَارِیَتِی سَطَّرَ بِهَا نُفَیْلُکُمْ فَخَرَجَ مِنْهُ إِلَی الشَّامِ وَ خَرَجَ الزُّبَیْرُ فِی تِجَارَهٍ لَهُ إِلَی الشَّامِ فَدَخَلَ عَلَی مَلِکِ الدُّومَهِ(۳) فَقَالَ لَهُ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ لِی إِلَیْکَ حَاجَهٌ قَالَ وَ مَا حَاجَتُکَ أَیُّهَا الْمَلِکُ فَقَالَ رَجُلٌ

ص: ۳۸۶

۱- ۱. الکافی ج ۵ ص ۱۳۸ و فیه[الموقوفه] مکان[الماورقه].

۲- ۲. سطر: بالمهملات: أی زخرف لها الکلام و خدعها، و فی بعض النسخ شطر بها- بالمعجمه- أی قصد قصدها و من المحتمل قویا تصحیف الکلمه و صوابها« فسطا بها» من السطو بمعنی الوثوب علیها و القهر لها.

۳- ۳. الـدومه: بالضم و قـد تفتـح هى دومه الجندل، قيل هى من أعمال المدينه حصن على سـبعه مراحل من دمشق، بينها و بين المدينه.

مِنْ أَهْلِکَ قَدْ أَخَذْتَ وَلَدَهُ فَأُحِبُّ أَنْ تَرُدَّهُ عَلَیْهِ قَالَ لِیَظْهَرْ لِی حَتَّی أَعْرِفَهُ فَلَمَّا أَنْ کَانَ مِنَ الْغَدِ دَخَلَ إِلَی الْمَلِکِ فَلَمَّا رَآهُ الْمَلِکُ ضَحِکَ فَقَالَ مَا یُضْحِکُکَ أَیُّهَا الْمَلِکُ قَالَ مَا أَظُنُّ هَذَا الرَّجُلَ وَلَدَتْهُ عَرَبِیَّهٌ لَمَّا رَآکَ قَدْ دَخَلْتَ لَمْ یَمْلِکِ اسْتَهُ أَنْ جَعَلَ یَضْرِطُ فَقَالَ أَیُّهَا الْمَلِکُ إِذَا صِرْتُ إِلَی مَکَّهَ قَضَیْتُ حَاجَتَکَ فَلَمَّا قَدِمَ الزُّبَیْرُ تَحَمَّلَ [عَلَیْهِ] بِبُطُونِ قُرَیْشٍ کُلِّهَا أَنْ یَدْفَعَ إِلَیْهِ ابْنَهُ فَأَبَی ثُمَّ تَحَمَّلَ عَلَیْهِ بِعَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ مَا بَیْنِی وَ بَیْنَهُ عَمَلٌ أَ مَا عَلِمْتُمْ مَا فَعَلَ فِی ابْنِی فُلَانٍ وَ لَکِنِ امْضُوا أَنْتُمْ إِلَیْهِ فَقَصَدُوهُ وَ کَلَّمُوهُ فَقَالَ لَهُمُ الزُّبَیْرُ إِنَّ الشَّیْطَانَ لَهُ دَوْلَهٌ وَ إِنَّ ابْنَ هَذَا ابْنُ الشَّیْطَانِ وَ لَسْتُ آمَنُ أَنْ یَتَرَأَّسَ عَلَیْنَا وَ لَکِنْ أَدْخِلُوهُ مِنْ بَابِ الْمَسْجِدِ عَلَیَّ عَلَی أَنْ أَحْمِیَ لَهُ حَدِیدَهً وَ أَخُطَّ فِی وَجْهِهِ خُطُوطاً وَ أَکْتُبَ عَلَیْهِ وَ عَلَی ابْنِهِ أَنْ لَا یَتَصَدَّرَ فِی مَجْلِسٍ وَ لَا یَتَأَمَّرَ عَلَی أَوْلَادِنَا وَ لَا یَضْرِبَ مَعَنَا بِسَهْمٍ قَالَ فَفَعَلُوا وَ خَطَّ وَجْهَهُ بِالْحَدِیدَهِ وَ کَتَبَ عَلَیْهِ الْکِتَابَ وَ ذَلِکَ الْکِتَابُ عِنْدَنَا فَقُلْتُ لَهُمْ إِنْ أَمْسَکْتُمْ وَ إِلَّا أَخْرَجْتُ الْکِتَابَ فَفِیهِ فَضِیحَتُکُمْ فَأَمْسَکُوا.

وَ تُوُفِّیَ مَوْلًی لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمْ یُخَلِّفْ وَارِثاً فَخَاصَمَ فِیهِ وُلْدُ الْعَبَّاسِ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ کَانَ هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِکِ قَدْ حَجَّ فِی تِلْکَ السَّنَهِ فَجَلَسَ لَهُمْ فَقَالَ دَاوُدُ بْنُ عَلِیٍّ الْوَلَاءُ لَنَا وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَلِ الْوَلَاءُ لِی فَقَالَ دَاوُدُ بْنُ عَلِیٍّ إِنَّ أَبَاکَ قَاتَلَ مُعَاوِیَهَ

فَقَالَ إِنْ کَانَ أَبِی قَاتَلَ مُعَاوِیَهَ فَقَدْ کَانَ حَظُّ أَبِیکَ فِیهِ الْأَوْفَرَ ثُمَّ فَرَّ بِجِنَایَتِهِ (۱) وَ قَالَ وَ اللَّهِ لَأُطَوِّقَنَّکَ غَداً طَوْقَ الْحَمَامَهِ فَقَالَ لَهُ دَاوُدُ بْنُ

۱- ۱. هذا الحدیث من حدیث الغالیه، و یکفی فی الاعراض عنه ان فی طریقه أحمد ابن هلال و هو العبرتائی الذی وصفه الشیخ بانه کان غالیا متّهما فی دینه، و قال فیه العلامه: ورد فیه ذموم عن سیدنا أبی محمّد العسکریّ علیه السلام، و قال المیرزا محمّد فی رجاله الکبیر: و عندی ان روایته غیر مقبوله. هذا من جهه السند، و اما نسبه الخیانه الی حبر الأمه عبد اللّه بن عبّاس(رض) فهی من أحادیث الوضاعین و قد اشترک فی ترکیزها عده عوامل أهمها سلطان بنی أمیّه بادئ الامر و خصوم بنی العباس أخیرا، و قد استعرضنا فی کتابنا الکبیر فی حیاه عبد اللّه بن عبّاس(رض) فی الجزء الرابع منه جمیع النقود التی طعن بها فی ساحه ابن عبّاس(رض) و منها- و هو أهمها- حدیث الخیانه المزعوم، و قد ذکرنا صوره و أدله القائلین به، و ناقشناه من حیث السند و الدلاله مضافا الی ما ذکرناه من مکانه الحبر ابن عبّاس(رض) عند أئمه أهل البیت من معاصریه، و شیعتهم، و غیر ذلک ممّا یکذب الحدیث المزعوم و یبری ساحه ذلک الحبر الجلیل، و اسأل اللّه أن یوفقنا لطبعه و نشره لیعم نفعه.

عَلِيٍّ كَلَامُکَ هَذَا أَهْوَنُ عَلَيَّ مِنْ بَعْرَهٍ فِي وَادِي الْأَزْرَقِ (۱)

فَقَالَ أَمَا إِنَّهُ وَادٍ لَيْسَ لَکَ وَ لَا لِأَبِيکَ فِيهِ حَقٌّ قَالَ فَقَالَ هِشَامٌ إِذَا كَانَ غَداً جَلَسْتُ لَكُمْ فَلَمَّا أَنْ كَانَ مِنَ الْغَدِ خَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ مَعَهُ كِتَابٌ فِي كِرْبَاسَهٍ وَ جَلَسَ لَهُمْ هِشَامٌ فَوَضَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْكِتَابَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَمَّا قَرَأَهُ قَالَ ادْعُوا إِلَيَّ جَنْدَلَ الْخُزَاعِيَّ وَ عُكَّاشَهَ الضَّمِيرِيَّ وَ كَانَا شَيْخَيْنِ قَدْ أَدْرَكَا الْجَاهِلِيَّهَ فَرَمَى الْكِتَابَ إِلَيْهِمَا فَقَالَ تَعْرِفَانِ هَذِهِ الْخُطُوطَ قَالا نَعَمْ هَذَا خَطُّ الْعَاصِ بْنِ أُمَيَّهَ وَ هَذَا خَطُّ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ لِفُلَانٍ مِنْ قُرَيْشٍ وَ هَذَا خَطُّ حَرْبِ بْنِ أُمَيَّهَ فَقَالَ هِشَامٌ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَرَى خُطُوطَ أَجْدَادِي عِنْدَكُمْ فَقَالَ نَعَمْ قَالَ قَدْ قَضَيْتُ بِالْوَلَاءِ لَکَ قَالَ فَخَرَجَ وَ هُوَ يَقُولُ:

إِنْ عَادَتِ الْعَقْرَبُ عُدْنَا لَهَا***وَ كَانَتِ النَّعْلُ لَهَا حَاضِرَهً(۲)

۱- ۱. وادی الأزرق: بالحجاز.

۲- ۲. هذا البيت من أبيات للفضل بن العباس بن عتبه اللهبى قالها فى رجل من بنى كنانه يقال له عقرب بن أبى عقرب و كان تاجرا حناطا و هو شديد المطل حتّى ضرب المثل بمطله فقيل(أمطل من عقرب) فداين الفضل اللهبى و كان شديد الاقتضاء، فمطله عقرب ثمّ مر به الفضل و هو يبيع حنطه له و يقول: جاءت به ضابطه التجار***ضافيه كقطع الاوتار فقال الفضل يهجوه: قد تجرت عقرب فى سوقنا***يا عجبا للعقرب التاجره قد صافت العقرب و استيقنت***أن ما لها دنيا و لا آخره ان عادت العقرب عدنا لها***و كانت النعل لها حاضره ان عدوا كيده فى استه***لغير ذى كيد و لا ثائره كل عدو يتقى مقبلا***و عقرب تخشى من الدابره كأنها اذ خرجت هودج***سدت كواه رقعه بائره لاحظ الأغانى ج ۱۵ ص ۷ طبع الساسى، و الامثال للميدانى ص ۱۳۳ طبع البهيه بميدان الازهر بمصر، و حياه الحيوان للدميرى طبع ايران ماده« عقرب» الامثال.

قَالَ فَقُلْتُ مَا هَذَا الْكِتَابُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ فَإِنَّ نُتَيْلَةَ كَانَتْ أَمَةً لِأُمِّ الزُّبَيْرِ وَ لِأَبِي طَالِبٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ فَأَخَذَهَا عَبْدُ الْمُطَّلِبِ فَأَوْلَدَهَا فُلَاناً فَقَالَ لَهُ الزُّبَيْرُ هَذِهِ الْجَارِيَةُ وَرِثْنَاهَا مِنْ أُمِّنَا وَ ابْنُكَ هَذَا عَبْدٌ لَنَا فَتَحَمَّلَ عَلَيْهِ بِبُطُونِ قُرَيْشٍ قَالَ فَقَالَ قَدْ أَجَبْتُكَ عَلَى خَلَّةٍ عَلَى أَنْ لَا يَتَصَدَّرَ ابْنُكَ هَذَا فِي مَجْلِسٍ وَ لَا يَضْرِبَ مَعَنَا بِسَهْمٍ فَكَتَبَ عَلَيْهِ كِتَاباً وَ أَشْهَدَ عَلَيْهِ فَهُوَ هَذَا الْكِتَابُ (۱).

أقول: قد مضى شرح الخبر فى كتاب الفتن و سيأتى أحوال هشام بن الحكم فى باب مفرد و قد مضى أحوال الهشامين فى باب نفى الجسم و الصوره و أحوال جماعه من أصحابه فى باب مكارم أخلاقه عليه السلام.

**[ترجمه]کافی: سماعه گفت: مردی از فرزندان عمر بن خطاب مزاحم دختری از فرزندان عقیل شد بپدرش گفت: این عمری مرا اذیت میکند. پدرش گفت: برو او را داخل خانه کن. دخترک برگشت آن مرد را بداخل خانه دعوت کرد پدرش به او حمله نمود و او را کشت و بدنش را در میان راه انداخت. هواداران ابو بکر و عمر و عثمان اجتماع کرده گفتند: ما کسی را در مقابل دوستمان نخواهیم کشت مگر جعفر بن محمّد. کسی جز او این شخص را نکشته است. آن زمان امام صادق علیه السّلام بطرف قبا رفته بود. من خدمت ایشان رسیدم و جریان را عرض کردم. فرمود: ناراحت نباش همین که امام آمد جلو ایشان را گرفته گفتند این شخص را کسی غیر از تو نکشته و ما از دیگری قصاص نخواهیم کرد. فرمود: از میان خود چند نفر را انتخاب کنید با من صحبت کنند. چند نفر جلو آمدند دست آنها را گرفت و داخل مسجد نمود از مسجد که بیرون آمدند میگفتند ابو عبد اللّه جعفر بن محمّد سرور ما است او هرگز چنین کاری نمیکند و دستور آن را نمی دهد بخانه های خود بروید. من در خدمت امام علیه السّلام رفتم گفتم: فدایت شوم چه زود خشم آنها فرو نشست. فرمود: بله. به آنها گفتم دست بردارید اگر نه آن نامه را بیرون می آورم. عرض کردم: نامه چه بود. فرمود: مادر خطاب کنیز زبیر بن عبد المطلب بود نفیل با او همبستر شد و حامله گردید. زبیر خواست او را کیفر کند بطرف طائف فرار کرد زبیر در پی او بطائف رفت قبیله ثقیف او را دیدند سؤال کردند چرا اینجا آمده ای؟ گفت: کنیزی داشتم که نفیل شما با او درآمیخته است. نفیل از طائف بشام فرار کرد. زبیر برای تجارت بشام رفت بر پادشاه شام وارد شد. پادشاه باو گفت من یک حاجت از تو میخواهم. گفت: حاجت شما چیست؟ گفت مردی از بستگان شما مدعی است فرزندش را شما گرفته اید من مایلم فرزند او را برگردانی. گفت: او را بیاورید من او را به بینم کیست؟ فردا پیش پادشاه رفت همین که چشم پادشاه باو افتاد خنده اش گرفت زبیر پرسید چرا می خندی؟ گفت: خیال نمی کنم این مرد از نژاد عرب باشد همین که چشمش بتو افتاد که وارد شدی از ترس نتوانست خود را نگه دارد مرتب میگوزید. زبیر گفت: وقتی بمکه رفتم حاجت شما را بر آورده میکنم. وارد مکه که شد از سران قریش خواست که بچه او را بدهند آنها قبول نکردند. عبد المطلب را وادار نمود او گفت: من باو کاری ندارم ندیدید با فلان بچه من چه کرد خودتان پیش او بروید. رفتند و با او صحبت کردند، بالاخره زبیر گفت: شیطان قدرتی پیدا خواهد کرد پسر او نیز پسر شیطان است من مطمئن نیستم که روزی بر ما ریاست نکند بروید آن پسر بچه را از درب مسجد بیاورید من با آهن تفتیده بر پیشانی او داغ بگذارم و چند خط روی صورتش باقی بگذارم و صورت جلسه ای تهیه کنم که او و پسرش بالای مجلس ننشینند و بر ما و اولادمان حکومت نکنند و با ما تیراندازی ننمایند. این کار را کردند با آهن روی صورتش علامت گذاشت و صورت جلسه را نوشتند همان نامه پیش من است به آنها گفتم اگر دست برندارید آن نامه را بیرون می آورم که در این صورت آبرویتان میرود بهمین جهت خودداری کردند.

یکی از غلام های پیامبر ص فوت کرد وارثی نداشت بنی عباس بر سر آن با امام صادق ع جدال کردند، هشام بن عبد الملک

آن سال به حج رفته بود با آن ها جلسه گذاشت. داود بن علی گفت آن غلام منتسب به ماست و امام صادق ع فرمود: منتسب به من است. داود بن علی گفت پدر تو با معاویه جنگید امام فرمود: اگر پدر من با معاویه جنگید سهم پدرت در آن بیشتر بود چراکه مرتکب جنایت شد و فرار کرد - . این حدیث از احادیثی است که در آن اغراق شده. برای روی گرداندن از این حدیث همین بس که احمد ابن هلال از راویان آن است او عبرتائی است که شیخ او را به غلو و مبالغه در دینش وصف کرده است. علامه در مورد او گفته: امام حسن عسکری ع وی را ذم نموده است و میرزا محمد در رجال کبیر خود گفته که از نظر من روایت او مورد قبول نیست. - فرمود: به خدا قسم فردا طوقی مانند طوق کبوتر بر گردن تو خواهم انداخت داود بن علی گفت: این حرف تو از تاریکی در سرزمین ازرق در حجاز برایم آسان تر است. امام فرمود: ازرق سرزمینی است که تو و پدرت در آن حقی ندارید. هشام گفت فردا با شما جلسه می گذارم. صبح فردا امام صادق ع در حالی که کتابی در کرباس با خود داشت بیرون آمد هشام با آن ها جلسه گذاشت. امام صادق ع کتاب را مقابل خود قرار داد وقتی آن را خواند فرمود: جندل خزاعی و عکاشه ضمیری را نزد من بخوانید آن دو شیوخی بودند که زمان جاهلیت را درک کرده بودند کتاب را سمت آن ها انداخته فرمود: آیا این خطوط را می شناسید گفتند بله این خط عاص بن امیه و این خط فلانی و فلانی و برای فلانی از قریش است و این خط حرب بن امیه است هشام گفت یا ابا عبد الله خط اجداد خود را نزد تو می بینم فرمود: بله گفت من به قرابت آن غلام با تو حکم می دهم هشام در حالی که این شعر را می خواند بیرون رفت:

إِنْ عَادَتِ الْعَقْرَبُ عُدْنَا

لَهَا- وَ كَانَتِ النَّعْلُ لَهَا

حَاضِرَةً - . این بیت از ابیات فضل بن عباس بن عتبه اللهبی است که در مورد مردی از بنی کنانه گفته که به او عقرب بن ابی عقرب می گفتند او تاجر حانوط بود و بسیار در کارهایش تأخیر می انداخت تا آنجا در مورد تأخیر او مثل گفتند گفته شد أمطل من عقرب یعنی از عقرب بیشتر تأخیر دارد. او از فضل اللهبی که شخص قاطعی بود قرض گرفت اما عقرب ادای دین را به تأخیر می انداخت روزی فضل از کنار او گذشت در حال فروختن حانوط بود و می گفت:

جاءت به ضابطه التجار

ضافیه کقطع الاوتار

فضل وی هجو کرد و گفت:

قد تجرت عقرب فی سوقنا

یا عجبا للعقرب التاجره

قد صافت العقرب و استیقنت

أن ما لها دنیا و لا آخره

ان عادت العقرب عدنا لها

و كانت النعل لها حاضره

ان عدوا كيده فی استه

لغير ذی كيد و لا ثائره

كل عدو يتقی مقبلا

و عقرب تخشی من الدابره

كأنها اذ خرجت هودج

سدت كواه رقعه بائره

اغانی ۱۵ : ۷ و امثال میدانی: ۱۳۳ و حیاه الحیوان دمیری ماده عقرب قسمت امثال را ملاحظه کنید. -

گفتم این کتاب چیست فدایت شوم؟ فرمود: نثیله یکی از کنیزان ام زبیر و ابو طالب و عبد الله بود عبد المطلب او را گرفت و فلانی را برایش به دنیا آورد زبیر به او گفت: ما این کنیز را از مادرمان به ارث بردیم و این پسرت برده ماست که مادرش وی را از پشت قریش حامله شده است گفت قَدْ أَجَبْتُکَ عَلَی خَلَّه پسر تو نباید در صدر هیچ مجلسی بشیند و نباید با ما شمشیر بزند کتابی در این مورد نوشت و بر آن گواهی گرفت این همان کتاب است - . کافی ۸ : ۲۵۸ - .

می گویم شرح این خبر در کتاب فتنه ها گذشت و احوال هشام بن حکم در باب جداگانه خواهد آمد. احوال هر دو هشام در باب نفی جسم و صورت و احوال گروهی از یاران امام در باب مکارم اخلاق امام صادق ع آمد.

**[ترجمه]

«۱۱۰»

ختص، [الإختصاص] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ أَنَّ هِشَامَ بْنَ سَالِمٍ قَالَ لَهُ: مَا اخْتَلَفْتُ أَنَا وَ زُرَارَهُ قَطُّ فَأَتَيْنَا مُحَمَّدَ بْنَ مُسْلِمٍ فَسَأَلْنَاهُ عَنْ ذَلِکَ إِلَّا قَالَ لَنَا قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فِيهَا كَذَا وَ كَذَا وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِيهَا كَذَا وَ كَذَا(۲).

**[ترجمه]اختصاص: هشام بن سالم گفت: من و زراره در هر موضوعی که اختلاف پیدا کردیم وقتی به محمّد بن مسلم مراجعه نمودیم و در آن باره سؤال نمودیم گفت: حضرت باقر در این مورد چنین فرموده یا گفت: حضرت صادق چنین فرموده است - . اختصاص: ۵۳ - .

**[ترجمه]

«۱۱۱»

ختص، [الإختصاص] ابْنُ قُولَوَيْهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ كَانَ رَجُلًا شَرِيفاً مُوسِراً فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ تَوَاضَعْ يَا مُحَمَّدُ فَلَمَّا انْصَرَفَ إِلَى الْكُوفَهِ أَخَذَ قَوْسَرَهً مِنْ تَمْرٍ مَعَ الْمِيزَانِ وَ جَلَسَ عَلَى بَابِ مَسْجِدِ الْجَامِعِ وَ جَعَلَ يُنَادِي عَلَيْهِ فَأَتَاهُ قَوْمُهُ فَقَالُوا لَهُ فَضَحْتَنَا فَقَالَ إِنَّ مَوْلَايَ أَمَرَنِي بِأَمْرٍ فَلَنْ أُخَالِفَهُ وَ لَنْ أَبْرَحَ حَتَّى أَفْرُغَ مِنْ بَيْعِ مَا فِي هَذِهِ الْقَوْسَرَهِ فَقَالَ لَهُ قَوْمُهُ أَمَّا إِذْ أَبَيْتَ إِلَّا أَنْ تَشْتَغِلَ بِبَيْعٍ وَ شِرًى فَاقْعُدْ فِي الطَّحَّانِينَ

ص: ۳۸۹

۱- ۱. الکافی ج ۸ ص ۲۵۸.

۲- ۲. الاختصاص ص ۵۳.

فَقَعَدَ فِی الطَّحَّانِینَ فَهَیَّأَ رَحًی وَ جَمَلًا وَ جَعَلَ یَطْحَنُ وَ ذَکَرَ أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ الْبَرْقِیُّ أَنَّهُ کَانَ مَشْهُوراً فِی الْعِبَادَهِ وَ کَانَ مِنَ الْعُبَّادِ فِی زَمَانِهِ (۱).

**[ترجمه]اختصاص: محمّد بن مسعود از پدر خود نقل کرد که گفت: از عبد اللّٰه بن محمّد بن خالد راجع به محمّد بن مسلم سؤال کردم گفت: محمّد بن مسلم مرد شریف و ثروتمندی بود حضرت باقر باو فرمود: تواضع کن. وقتی برگشت بکوفه یک زنبیل خرما با ترازو برداشت و بر در مسجد جامع نشست شروع کرد بفریاد زدن و خرما فروختن. فامیل او آمدند گفتند: با این کار ما را رسوا کردی. گفت: مولای من دستوری داده که با دستورش مخالفت نخواهم کرد. از جا حرکت نمی کنم تا این زنبیل خرما را بفروشم. گفتند: اگر تصمیم داری خرید و فروش کنی در بازار آسیابانان یک دکان بگیر مشغول کار شو. در آنجا دکانی گرفت با آسیاب و یک شتر شروع کرد به آسیابانی. ابو محمّد عبد اللّٰه بن محمّد بن خالد برقی گفته که محمّد بن مسلم از عباد مشهور بود و در عبادت از شخصیت های انگشت شمار بود - . همان: ۵۱ ، کشی نیز در رجال خود: ۱۱۰ آن را آورده است - .

**[ترجمه]

«۱۱۲»

ختص، [الإختصاص] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: مَا أَحَدٌ أَحْیَا ذِکْرَنَا وَ أَحَادِیثَ أَبِی إِلَّا زُرَارَهُ وَ أَبُو بَصِیرٍ الْمُرَادِیُّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ وَ بُرَیْدُ بْنُ مُعَاوِیَهَ وَ لَوْ لَا هَؤُلَاءِ مَا کَانَ أَحَدٌ یَسْتَنْبِطُ هُدًی هَؤُلَاءِ حُفَّاظُ الدِّینِ وَ أُمَنَاءُ أَبِی عَلَی حَلَالِ اللَّهِ وَ حَرَامِهِ وَ هُمُ السَّابِقُونَ إِلَیْنَا فِی الدُّنْیَا وَ فِی الْآخِرَهِ(۲).

**[ترجمه]اختصاص: سلیمان بن خالد گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم می فرمود: کسی یاد ما و حدیث های پدرم را زنده نکرد مگر زراره و ابو بصیر مرادی و محمّد بن مسلم و برید بن معاویه اگر این چند نفر نبودند کسی راه هدایت را نمی یافت اینها نگهبان دین و اشخاص مورد اعتماد پدرم در حلال و حرام بودند و اینها در دنیا و آخرت به سوی ما سبقت گرفته اند - . همان: ۶۶ کشی نیز در رجال خود: ۹۰ آن را آورده است - .

**[ترجمه]

«۱۱۳»

ختص، [الإختصاص] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ زُرَارَهَ بْنَ أَعْیَنَ لَوْ لَا زُرَارَهُ لَانْدَرَسَتْ أَحَادِیثُ أَبِی (۳).

**[ترجمه]اختصاص: ابراهیم بن عبد الحمید گفت: حضرت صادق فرمود خدا زراره بن اعین را رحمت کند اگر زراره نبود احادیث پدرم از دست رفته بود - . همان: ۶۶ کشی نیز در رجال خود: ۹۰ آن را آورده است - .

**[ترجمه]

«۱۱۴»

ختص، [الإختصاص] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ ابْنِ مَتِّيلٍ عَنِ النَّهَاوَنْدِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ سُلَيْمَانَ الدَّيْلَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: أَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بَعْدَ أَنْ كَبِرَتْ سِنِّی وَ دَقَّ عَظْمِی وَ اقْتَرَبَ أَجَلِی مَعَ أَنِّی لَسْتُ أَرَی مَا أصبر [أَصِیرُ] إِلَيْهِ فِی آخِرَتِی فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّکَ لَتَقُولُ هَذَا الْقَوْلَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ كَيْفَ لَا أَقُولُهُ فَقَالَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی يُكْرِمُ الشَّبَابَ مِنْكُمْ وَ يَسْتَحْيِی مِنَ الْكُهُولِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ كَيْفَ يُكْرِمُ الشَّبَابَ مِنَّا وَ يَسْتَحْيِی مِنَ الْكُهُولِ قَالَ يُكْرِمُ الشَّبَابَ مِنْكُمْ أَنْ يُعَذِّبَهُمْ وَ يَسْتَحْيِی مِنَ الْكُهُولِ أَنْ يُحَاسِبَهُمْ فَهَلْ سَرَرْتُکَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ زِدْنِی فَإِنَّا قَدْ نُبِزْنَا نَبْزاً انْكَسَرَتْ لَهُ ظُهُورُنَا وَ مَاتَتْ لَهُ أَفْئِدَتُنَا وَ اسْتَحَلَّتْ بِهِ الْوُلَاةُ دِمَاءَنَا فِی حَدِيثٍ رَوَاهُ فُقَهَاؤُهُمْ هَؤُلَاءِ قَالَ فَقَالَ الرَّافِضَةُ قُلْتُ نَعَمْ

ص: ۳۹۰

۱- ۱. الاختصاص ص ۵۱ و أخرجه الكشّیّ فی رجاله ص ۱۱۰.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۶۶ و أخرجه الكشّیّ فی رجاله ص ۹۰.

۳- ۳. المصدر السابق ص ۶۶ و أخرجه الكشّیّ فی رجاله ص ۹۰.

قَالَ فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا هُمْ سَمَّوْكُمْ بَلِ اللَّهُ سَمَّاكُمْ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّهُ كَانَ مَعَ فِرْعَوْنَ سَبْعُونَ رَجُلًا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ يَدِينُونَ بِدِينِهِ فَلَمَّا اسْتَبَانَ لَهُمْ ضَلَالُ فِرْعَوْنَ وَ هُدَى مُوسَى رَفَضُوا فِرْعَوْنَ وَ لَحِقُوا مُوسَى وَ كَانُوا فِي عَسْكَرِ مُوسَى أَشَدَّ أَهْلِ ذَلِكَ الْعَسْكَرِ عِبَادَةً وَ أَشَدَّهُمُ اجْتِهَاداً إِلَّا أَنَّهُمْ رَفَضُوا فِرْعَوْنَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى مُوسَى أَنْ أَثْبِتْ لَهُمْ هَذَا الِاسْمَ فِي التَّوْرَاةِ فَإِنِّي قَدْ نَحَلْتُهُمْ ثُمَّ ذَخَرَ اللَّهُ هَذَا الِاسْمَ حَتَّى سَمَّاكُمْ بِهِ إِذْ رَفَضْتُمْ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ وَ جُنُودَهُمَا وَ اتَّبَعْتُمْ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ فَهَلْ سَرَرْتُكَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ زِدْنِي فَقَالَ افْتَرَقَ النَّاسُ كُلَّ فُرْقَةٍ وَ اسْتَشْيَعُوا كُلَّ شِيعَةٍ فَاسْتَشْيَعْتُمْ مَعَ أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ فَذَهَبْتُمْ حَيْثُ ذَهَبَ اللَّهُ وَ اخْتَرْتُمْ مَا اخْتَارَ اللَّهُ وَ أَحْبَبْتُمْ مَنْ أَحَبَّ اللَّهُ وَ أَرَدْتُمْ مَنْ أَرَادَ اللَّهُ فَأَبْشِرُوا ثُمَّ أَبْشِرُوا ثُمَّ أَبْشِرُوا فَأَنْتُمْ وَ اللَّهِ الْمَرْحُومُونَ الْمُتَقَبَّلُ مِنْ مُحْسِنِكُمْ وَ الْمُتَجَاوَزُ عَنْ مُسِيئِكُمْ مَنْ لَمْ يَلْقَ اللَّهَ بِمِثْلِ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ لَمْ يَتَقَبَّلِ اللَّهُ مِنْهُ حَسَنَةً وَ لَمْ يَتَجَاوَزْ عَنْهُ سَيِّئَةً يَا أَبَا مُحَمَّدٍ فَهَلْ سَرَرْتُكَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ زِدْنِي فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يُسْقِطُونَ الذُّنُوبَ مِنْ ظُهُورِ شِيعَتِنَا كَمَا تُسْقِطُ الرِّيحُ الْوَرَقَ عَنِ الشَّجَرِ فِي أَوَانِ سُقُوطِهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ وَ الْمَلائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ (۱) فَاسْتِغْفَارُهُمْ وَ اللَّهِ لَكُمْ دُونَ هَذَا الْعَالَمِ فَهَلْ سَرَرْتُكَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ زِدْنِي فَقَالَ لَقَدْ ذَكَرَكُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ فَقَالَ- مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجالٌ

صَدَقُوا ما عاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضى نَحْبَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَ ما بَدَّلُوا تَبْدِيلًا(۲) وَ اللَّهِ مَا عَنَى غَيْرَكُمْ إِذْ وَفَيْتُمْ بِمَا أَخَذَ عَلَيْكُمْ مِيثَاقَكُمْ مِنْ وَلَايَتِنَا إِذْ لَمْ تُبَدِّلُوا بِنَا غَيْرَنَا وَ لَوْ فَعَلْتُمْ لَعَيَّرَكُمُ اللَّهُ كَمَا عَيَّرَ غَيْرَكُمْ فِي كِتَابِهِ إِذْ يَقُولُ- وَ ما وَجَدْنا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ

۱- ۱. سوره الشوری، الآیه: ۳.

۲- ۲. سوره الأحزاب، الآیه: ۲۳.

عَهْدٍ وَ إِنْ وَجَدْنا أَكْثَرَهُمْ لَفاسِقِينَ (۱) فَهَلْ سَرَرْتُکَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ زِدْنِی قَالَ لَقَدْ ذَکَرَکُمُ اللَّهُ فِی کِتَابِهِ فَقَالَ- الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ (۲) فَالْخَلْقُ وَ اللَّهِ أَعْدَاءٌ غَيْرَنَا وَ شِيعَتَنَا وَ مَا عَنَى بِالْمُتَّقِينَ غَيْرَنَا وَ غَيْرَ شِيعَتِنَا فَهَلْ سَرَرْتُکَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ زِدْنِی فَقَالَ لَقَدْ ذَکَرَکُمُ اللَّهُ فِی کِتَابِهِ فَقَالَ- وَ مَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَأُولئِکَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسُنَ أُولئِکَ رَفِيقاً(۳)

فَمُحَمَّدٌ ص النَّبِيِّينَ وَ نَحْنُ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ أَنْتُمُ الصَّالِحُونَ فَتَسَمَّوْا بِالصَّلَاحِ کَمَا سَمَّاکُمُ اللَّهُ فَوَ اللَّهِ مَا عَنَى غَيْرَکُمْ فَهَلْ سَرَرْتُکَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ زِدْنِی فَقَالَ لَقَدْ جَمَعَنَا اللَّهُ وَ وَلِيَّنَا وَ عَدُوَّنَا فِی آيَهٍ مِنْ کِتَابِهِ فَقَالَ قُلْ يَا مُحَمَّدُ هَلْ يَسْتَوِی الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ إِنَّما يَتَذَکَّرُ أُولُوا الْأَلْبابِ (۴) فَهَلْ سَرَرْتُکَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ زِدْنِی فَقَالَ ذَکَرَکُمُ اللَّهُ فِی کِتَابِهِ فَقَالَ- ما لَنا لا نَرى رِجالًا کُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرارِ(۵) فَأَنْتُمْ فِی النَّارِ تُطْلَبُونَ وَ فِی الْجَنَّهِ وَ اللَّهِ تُحْبَرُونَ فَهَلْ سَرَرْتُکَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ زِدْنِی قَالَ فَقَالَ لَقَدْ ذَکَرَکُمُ اللَّهُ فِی کِتَابِهِ فَأَعَاذَکُمْ مِنَ الشَّيْطَانِ فَقَالَ- إِنَّ عِبادِی لَيْسَ لَکَ عَلَيْهِمْ سُلْطانٌ (۶) وَ اللَّهِ مَا عَنَى غَيْرَنَا وَ غَيْرَ شِيعَتِنَا فَهَلْ سَرَرْتُکَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ زِدْنِی قَالَ وَ اللَّهِ لَقَدْ ذَکَرَکُمُ اللَّهُ فِی کِتَابِهِ فَأَوْجَبَ لَکُمْ

۱- ۱. سوره الأعراف، الآيه: ۱۰۲.

۲- ۲. سوره الزخرف، الآيه: ۶۷.

۳- ۳. سوره النساء، الآيه: ۷۱.

۴- ۴. سوره الزمر، الآيه: ۹.

۵- ۵. سوره ص؛ الآيه: ۶۲.

۶- ۶. سوره الحجر، الآيه: ۴۲.

الْمَغْفِرَةَ فَقَالَ- يا عِبادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلى أَنْفُسِهِمْ- لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَهِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً(۱) قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ فَإِذَا غَفَرَ اللَّهُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً فَمَنْ يُعَذِّبُ وَ اللَّهِ مَا عَنَى غَيْرَنَا وَ غَيْرَ شِيعَتِنَا وَ إِنَّهَا لَخَاصَّةٌ لَنَا وَ لَكُمْ فَهَلْ سَرَرْتُکَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ زِدْنِی قَالَ وَ اللَّهِ مَا اسْتَثْنَى اللَّهُ أَحَداً مِنَ الْأَوْصِيَاءِ وَ لَا أَتْبَاعِهِمْ مَا خَلَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ شِيعَتَهُ إِذْ يَقُولُ يَوْمَ لا يُغْنِي مَوْلًى

عَنْ مَوْلًى شَيْئاً وَ لا هُمْ يُنْصَرُونَ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۲) وَ اللَّهِ مَا عَنَى بِالرَّحْمَهِ غَيْرَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ شِيعَتِهِ فَهَلْ سَرَرْتُکَ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ زِدْنِی قَالَ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ علیهما السلام لَيْسَ عَلَى فِطْرَهِ الْإِسْلَامِ غَيْرُنَا وَ غَيْرُ شِيعَتِنَا وَ سَائِرُ النَّاسِ مِنْ ذَلِکَ بِرَاءٌ(۳).

**[ترجمه]اختصاص: ابو بصير گفت: روزى خدمت حضرت صادق عليه السّلام رسيدم هنگام ناتوانى و پيرى كه ديگر ضعيف و لاغر شده و نزديک مرگم بود ولى از آخرت بيمناک بودم كه چگونه مى توان در گرفتاريهاى آخرت صبر نمود. امام صادق عليه السّلام از روى تعجب فرمود: ابو محمّد! تو هم اين حرف را ميزنى. عرض كردم: فدايت شوم چرا نگويم. فرمود: مگر نميدانى خداوند تبارک و تعالى جوانان شما را گرامى ميدارد و از پير مردان حيا ميكند. عرضكردم: چطور جوانان را گرامى ميدارد و از پير مردان خجالت ميكشد؟ فرمود: جوانان شما را گرامى ميدارد از اينكه آنها را عذاب نمايد و خجالت ميكشد از پير مردان شما حساب بكشد. خوشحال شدى؟ عرض كردم: آقا باز هم بفرماييد. بما يک لقبى داده اند كه كمر ما را شكسته اند و ما را دلمرده كرده اند، بواسطه همين لقب و بواسطه حديثى كه فقهاى آنها نقل كرده اند حكمرانان خون ما را حلال ميدانند. فرمود: منظورت لقب رافضى است؟ عرضكردم: بله. فرمود: آن نام را ايشان براى شما نگذاشته اند خداوند شما را باين لقب مفتخر نموده مگر نميدانى كه هفتاد نفر از بنى اسرائيل در دربار فرعون دين او را پذيرفته بودند. وقتى معلوم شد فرعون ادعاى باطل ميكند و موسى پيامبر خداست فرعون را رها كردند و بموسى پيوستند در ميان سپاه موسى اينها بيشتر از تمام سپاهيان در عبادت كوشش و فعاليت داشتند جز اينكه آنها فرعون را ترک كرده بودند (رفضوا فرعون) خداوند بموسى وحى كرد كه اين لقب را در تورات براى ايشان ثبت كن من اين لقب را به آنها بخشيدم بعد خداوند همين لقب را ذخيره نمود تا شما را به آن مفتخر گردانيد. زيرا شما نيز فرعون و هامان و سپاهيان آن دو را ترک كرديد و پيرو محمّد صلّى اللَّه عليه و آله و آل محمّد شديد. خوشحالت كردم؟ عرضكردم: فدايت شوم باز هم بفرماييد. فرمود: مردم بفرقه هاى مختلف تقسيم شده اند هر كدام از كسى پيروى مى كنند شما هم گام و پيرو اهل بيت پيغمبر هستيد و راه خدا و برگزيدگان او را انتخاب كرده ايد كسى را كه خدا دوست ميدارد دوست داريد و بكسى توجه كرده ايد كه خدا او را انتخاب نموده و مژده باد مژده باد مژده بشما كه بخدا آمرزيده هستيد زيرا كه عمل نيكوكاران شما را مى پذيرند و از گناه گنه كاران شما مى گذرند. هر كس با غير عقيده شما خدا را ملاقات كند يک ثواب او پذيرفته نمى شود و از يک گناهش نمى گذرند. خوشحالت كردم ابا محمّد؟! گفتم: آقا باز هم بفرماييد. فرمود: خدا و ملائكه چنانچه باد خزان برگها را از درخت ميريزد از پشت شيعيان ما گناهانشان را فرو ميريزند اين معنى آيه شريفه است: «وَ الْمَلائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ» - . شورى / ۵ - {فرشتگان به سپاس پروردگارشان تسبيح مى گويند و براى كسانى كه در زمين هستند آمرزش مى طلبند} بخدا قسم طلب آمرزش آنها بشما اختصاص دارد نه مردم جهان. خوشحالت كردم عرضكردم: آقا باز هم بفرماييد. فرمود: خداوند در قرآن مجيد شما را ياد كرده در اين آيه: «مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجالٌ صَدَقُوا ما عاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضى نَحْبَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَ ما بَدَّلُوا تَبْدِيلًا» - . احزاب / ۲۳ - {از ميان مؤمنان مردانى اند كه به آنچه با خدا عهد بستند صادقانه وفا كردند. برخى از

آنان به شهادت رسیدند و برخی از آنها در [همین] انتظارند و [هرگز عقیده خود را] تبدیل نکردند.} بخدا قسم خداوند در این آیه غیر شما را اراده نکرده زیرا به پیمان خود در باره ولایت ما اهل بیت وفا کردید و دیگری را بجای ما نگرفتید اگر چنین می کردید خداوند شما را سرزنش می نمود چنانچه دیگران را سرزنش کرده میفرماید: «وَ ما وَجَدْنا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَ إِنْ وَجَدْنا أَكْثَرَهُمْ لَفاسِقِينَ» - . اعراف / ۱۰۲ - {و در بیشتر آنان عهدی [استوار] نیافتیم و بیشترشان را جداً نافرمان یافتیم}. خوشحالت کردم. عرض کردم: فدایت شوم باز هم بفرمایید. فرمود: خداوند در این آیه قرآن شما را یاد آوری کرده «الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ» - . زخرف / ۶۷ - {در آن روز، یاران- جز پرهیزگاران- بعضی شان دشمن بعضی دیگرند} مردم با یک دیگر دشمن هستند مگر ما و شیعیانمان- منظورش از متقین فقط ما و شیعیانمان است آیا خوشحالت کردم؟ گفتم: فدایت شوم هنوز هم بفرمایید. فرمود: خداوند شما را در قرآن مجید یادآوری کرده در این آیه «وَ مَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَأُولئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسُنَ أُولئِكَ رَفِيقاً» - . نساء / ۶۹ -

{و کسانی که از خدا و پیامبر اطاعت کنند، در زمره کسانی خواهند بود که خدا ایشان را گرامی داشته [یعنی] با پیامبران و راستان و شهیدان و شایستگانند و آنان چه نیکو همدمانند.} فرمود منظور از پیامبرانی که در این آیه اشاره شده حضرت محمّد است و ما صدیقین و شهداء هستیم شما نیز همین صالحین هستید که در آیه ذکر شده خود را بزیور صلاح بیارایید همان طوری که خداوند بشما لقب داده بخدا جز شما را اراده نکرده آیا مسرورت کردم؟ عرضکردم: باز هم بفرمایید. فرمود: خداوند ما و دوستان و دشمنانمان را در یک آیه جمع نموده «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ إِنَّما يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبابِ» - . زمر / ۹ - {بگو: آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟ تنها خردمندانند که پندپذیرند} فرمود: شاد شدی؟ عرضکردم: باز هم بفرمایید. فرمود: خدا در این آیه نیز بشما اشاره نموده «وَ قالُوا ما لَنا لا نَرى رِجالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرارِ» - . ص / ۶۲ - {و می گویند: «ما را چه شده است که مردانی را که ما آنان را از [زمره] اشرار می شمردیم نمی بینیم؟} شما را در آتش جهنم می جویند با اینکه بخدا قسم در بهشت متنعم بنعمتهای خدا هستند آیا مسرورت کردم ابا محمّد! عرضکردم: آقا باز هم بفرمایید. فرمود: در این آیه خداوند شما را یادآوری کرده و وعده نگهداری از شر شیطان داده فرموده «إِنَّ عِبادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطانٌ» - . حجر / ۴۲ -

{در حقیقت، تو را بر بندگان من تسلطی نیست} بخدا جز ما و شیعیانمان را اراده نکرده آیا مسرورت کردم؟ عرضکردم: فدایت شوم باز هم بفرمایید. فرمود: بخدا قسم در قرآن از شما یاد نموده و آمرزش را برای شما تضمین کرده در این آیه «يا عِبادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلى أَنْفُسِهِمْ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً» - . زمر / ۵۳ -

{بگو: «ای بندگان من- که بر خویشتن زیاده روی روا داشته اید- از رحمت خدا نومید مشوید. در حقیقت، خدا همه گناهان را می آمرزد} اگر خداوند تمام گناهان را بیامرزد پس که را عذاب خواهد کرد. بخدا قسم از این آیه جز ما و شیعیانمان را اراده نکرده مخصوص ما و شما است شاد شدی؟ عرضکردم. باز هم بفرمایید. فرمود: هیچ یک از اوصیای پیامبران را خداوند استثنا نکرده جز علی و شیعیانش را در این آیه که میفرماید «يَوْمَ لا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئاً وَ لا هُمْ يُنْصَرُونَ* إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ» - . دخان / ۴۱ - ۴۲ -

{همان روزی که هیچ دوستی از هیچ دوستی نمی تواند حمایتی کند، و آنان یاری نمی شوند* مگر کسی را که خدا رحمت

کرده است، زیرا که اوست همان ارجمند مهربان. } بخدا سوگند منظور خدا در این آیه که میفرماید مگر کسانی که خداوند آنها را مشمول رحمت خویش قرار داده فقط علی علیه السّلام و شیعیان ایشان است آیا مسرور شدی؟ عرضکردم: باز هم بفرمایید. فرمود: علی بن الحسین علیه السّلام فرموده است: غیر ما و شیعیانمان کسی بر فطرت اسلام نیست بقیه مردم از اسلام فاصله زیادی دارند - . اختصاص: ۱۰۴ ، کلینی در الروضه: ۳۳ آن را آورده است - .

**[ترجمه]

«۱۱۵»

ختص، [الإختصاص] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْحِمْيَرِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: شَهِدَ أَبُو كُدَيْنَةَ الْأَزْدِيُّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ الثَّقَفِيُّ عِنْدَ شَرِيكٍ بِشَهَادَةٍ وَ هُوَ قَاضٍ وَ نَظَرَ فِي وَجْهِهِمَا مَلِيّاً ثُمَّ قَالَ جَعْفَرِيَّيْنِ فَاطِمِيَّيْنِ فَبَكَيَا فَقَالَ لَهُمَا مَا يُبْكِيكُمَا فَقَالا نَسَبْتَنَا إِلَى أَقْوَامٍ لَا يَرْضَوْنَ بِأَمْثَالِنَا أَنْ نَكُونَ مِنْ إِخْوَانِهِمْ لِمَا يَرَوْنَ مِنْ سُخْفِ وَرَعِنَا وَ نَسَبْتَنَا إِلَى رَجُلٍ لَا يَرْضَى بِأَمْثَالِنَا أَنْ نَكُونَ مِنْ شِيعَتِهِ فَإِنْ تَفَضَّلَ وَ قَبِلَنَا فَلَهُ الْمَنُّ عَلَيْنَا وَ الْفَضْلُ قَدِيماً فِينَا فَتَبَسَّمَ شَرِيكٌ ثُمَّ قَالَ إِذَا كَانَتِ الرِّجَالُ فَلْتَكُنْ أَمْثَالَكُمْ يَا وَلِيدُ أَجِزْهُمَا هَذِهِ الْمَرَّةَ وَ لَا يَعُودَا قَالَ فَحَجَجْنَا فَخَبَّرْنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِالْقِصَّةِ فَقَالَ وَ مَا لِشَرِيكٍ شَرَكَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِشِرَاكَيْنِ مِنْ نَارٍ(۴).

**[ترجمه]اختصاص: زراره گفت: ابو کدینه ازدی و محمّد بن مسلم ثقفی برای شهادت پیش قاضی شهر که نامش شریک بود رفتند. شریک با دقت نگاهی بچهره آن دو نمود سپس گفت: هر دوی شما جعفری و فاطمی هستید (منظورش این بود که شیعه و دوست دار فاطمه زهرا علیها السّلام هستید). اشک از دیدگان هر دو جاری شد؟ شریک گفت: چرا گریه میکنید؟! گفتند: ما را بگروهی نسبت دادی که بواسطه کمی پرهیزگاری ما و لیاقت نداشتن مان راضی نیستند کسانی مثل ما جزو برادران دینی آنها محسوب شویم و ما را بمردی منتسب کردی که راضی نمیشود مثل ما را شیعه خود بشمارد اگر لطف فرماید و قبول کند بر ما منت نهاده و بزرگواری فرموده است. شریک لبخندی زده گفت: اگر کسی ارادتمند و پیرو داشته باشد ای کاش کسی چون شما باشد. اینک ولید! شهادت آنها را این مرتبه قبول کن برای مرتبه بعد از آنها نمی پذیریم دیگر شهادت نخواهند داد. گفت ما برای حج بمکه رفتیم خدمت حضرت صادق جریان را نقل نمودیم فرمود: وای بر شریک خدا او را روز قیامت با دو زنجیر آتشین ببندد - . همان: ۲۰۲ ، کشی در رجال خود: ۱۰۸ آن را آورده است - .

**[ترجمه]

«۱۱۶»

ختص، [الإختصاص] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: أَقَامَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ أَرْبَعَ سِنِينَ بِالْمَدِينَهِ

۱- ۱. سوره الزمر، الآیه: ۵۳.

۲- ۲. سوره الدخان، الآیه ۴۲- ۴۳.

۳- ۳. الاختصاص ص ۱۰۴ و أخرجه الکلینی فی الروضه ص ۳۳ بتفاوت بین الجمیع.

۴- ۴. نفس المصدر ص ۲۰۲ و أخرجه الکشّیّ فی رجاله ص ۱۰۸.

يَدْخُلُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام يَسْأَلُهُ ثُمَّ كَانَ يَدْخُلُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَسْأَلُهُ قَالَ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الْحَجَّاجِ وَ حَمَّادَ بْنَ عُثْمَانَ يَقُولَانِ مَا كَانَ أَحَدٌ مِنَ الشِّيعَهِ أَفْقَهَ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ (۱).

**[ترجمه]اختصاص: هشام بن سالم گفت: محمّد بن مسلم چهار سال در مدينه اقامت گزيد خدمت حضرت باقر ع ميرسيد از آن جناب استفاده ميكرد بعد از حضرت باقر از حضرت صادق عليه السّلام استفاده مينمود. ابن ابى نمير گفت. از عبد الرحمن بن حجاج و حماد بن عثمان شنيدم آن دو ميگفتند: در ميان شيعيان كسى فقيه تر از محمّد بن مسلم نيست - . همان: ۲۰۳ ، كشى در رجال خود: ۱۱۱ آن را آورده است - .

**[ترجمه]

«۱۱۷»

ختص، [الإختصاص]: أَبُو جَعْفَرٍ الْأَحْوَلُ مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ مُؤْمِنُ الطَّاقِ مَوْلًى لِبَجِيلَهَ وَ كَانَ صَيْرَفِيّاً وَ لَقَّبَهُ النَّاسُ شَيْطَانَ الطَّاقِ وَ ذَلِكَ أَنَّهُمْ شَكَوْا فِي دِرْهَمٍ فَعَرَضُوهُ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُمْ سُتُّوقٌ (۲) فَقَالُوا مَا هُوَ إِلَّا شَيْطَانُ الطَّاقِ وَ أَصْحَابُنَا يُلَقِّبُونَهُ مُؤْمِنَ الطَّاقِ كَانَ مِنْ مُتَكَلِّمِي الشِّيعَهِ مَدَحَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَلَى ذَلِكَ (۳).

**[ترجمه]اختصاص: ابو جعفر احول موسوم بمحمد بن لقمان و مشهور به مؤمن طاق كه آزاد شده قبيله ى بجيله بود و بكار زرگرى و صرافى اشتغال داشت، مردم او را شيطان طاق ميگفتند زيرا در مورد پول نقره اى بين چند نفر اختلاف افتاد بمحض اينكه بمؤمن طاق نشان دادند گفت: اين درهم را آب نقره داده اند. اسم او را از اين جهت شيطان طاق گذاشتند ولى شيعيان او را مؤمن طاق مينامند. از متكلمين و عقيده شناسان شيعه بود كه حضرت صادق عليه السّلام او را بر قدرت در اين فن ستوده است - . اختصاص: ۲۰۴، كشى در رجال خود: ۱۲۲ آن را آورده است - .

**[ترجمه]

«۱۱۸»

ختص، [الإختصاص] ذَكَرَ أَبُو النَّضْرِ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ: أَنَّ ابْنَ مُسْكَانَ كَانَ لَا يَدْخُلُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام شَفَقَهَ أَنْ لَا يُوَفِّيَهُ حَقَّ إِجْلَالِهِ فَكَانَ يَسْمَعُ مِنْ أَصْحَابِهِ وَ يَأْبَى أَنْ يَدْخُلَ عَلَيْهِ إِجْلَالًا لَهُ وَ إِعْظَاماً لَهُ عليه السلام وَ ذَكَرَ يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ ابْنَ مُسْكَانَ كَانَ رَجُلًا مُؤْمِناً وَ كَانَ يَتَلَقَّى أَصْحَابَهُ إِذَا قَدِمُوا فَيَأْخُذُ مَا عِنْدَهُمْ (۴).

**[ترجمه]اختصاص: ابو النصر محمّد بن مسعود ميگفت: كه ابن مسكان ميترسيد آن طور كه لازم است شايد نتواند احترام و جلال حضرت صادق را مراعات نمايد به همين جهت خدمت ايشان نمى رفت. از اصحاب ايشان درس ميگرفت. يونس بن عبد الرحمن گفت: ابن مسكان مرد مؤمنى بود كه با اصحاب حضرت صادق برخورد ميكرد و از آنچه از آنها فرا گرفته بودند استفاده مينمود - . همان: ۲۰۷، كشى در رجال خود: ۲۴۳ آن را آورده است - .

**[ترجمه]

«۱۱۹»

ختص، [الإختصاص]: حَرِيزُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ انْتَقَلَ إِلَى سِجِسْتَانَ وَ قُتِلَ بِهَا وَ كَانَ سَبَبُ قَتْلِهِ أَنْ كَانَ لَهُ أَصْحَابٌ يَقُولُونَ بِمَقَالَتِهِ وَ كَانَ الْغَالِبُ عَلَى سِجِسْتَانَ الشُّرَاةَ(۵) وَ كَانَ أَصْحَابُ حَرِيزٍ يَسْمَعُونَ مِنْهُمْ ثَلْبَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ سَبَّهُ فَيُخْبِرُونَ حَرِيزاً وَ يَسْتَأْمِرُونَهُ فِي قَتْلِ مَنْ يَسْمَعُونَ مِنْهُ ذَلِكَ فَأَذِنَ لَهُمْ فَلَا يَزَالُ الشُّرَاةُ يَجِدُونَ مِنْهُمُ الْقَتِيلَ بَعْدَ الْقَتِيلِ فَلَا يَتَوَهَّمُونَ عَلَى الشِّيعَهِ لِقِلَّهِ عَدَدِهِمْ وَ يُطَالِبُونَ الْمُرْجِئَهَ وَ يُقَاتِلُونَهُمْ فَلَا يَزَالُ الْأَمْرُ هَكَذَا حَتَّى وَقَفُوا عَلَيْهِ فَطَلَبُوهُمْ فَاجْتَمَعَ أَصْحَابُ حَرِيزٍ إِلَى حَرِيزٍ

ص: ۳۹۴

۱- ۱. المصدر السابق ص ۲۰۳ و أخرجه الكشّیّ فی رجاله ص ۱۱۱.

۲- ۲. ستوق: درهم زیف ملبس بالفضه.

۳- ۳. الاختصاص ص ۲۰۴ و أخرجه الكشّیّ فی رجاله ص ۱۲۲.

۴- ۴. نفس المصدر ص ۲۰۷ و أخرجه الكشّیّ فی رجاله ص ۲۴۳.

۵- ۵. الشراه: هم الخوارج سموا بذلك لقولهم شرینا أنفسنا فی طاعه اللّه.

فِي الْمَسْجِدِ فَعَرْقَبُوا(۱) عَلَيْهِمُ الْمَسْجِدَ وَ قَلَبُوا أَرْضَهُ رَحِمَهُمُ اللَّهُ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: حریز بن عبد اللّه به سجستان منتقل گردید و در آنجا کشته شد مردم آن ناحیه بیشتر از خوارج بودند که آنها را (شراه) می نامیدند - . چون آنها مدعی بودند که جان خود را در راه اطاعت خدا فروخته ایم. - دوستان حریز میشنیدند که خوارج به علی بن ابی طالب ع ناسزا می گویند. از حریز اجازه گرفتند هر کس را که دیدند به علی ع جسارت میکند او را بکشند حریز اجازه داد. خوارج دیدند یکی پس از دیگری از آنها کشته می شود بشیعیان بدگمان نمیشدند چون آنها تعدادشان خیلی کم بود و چنین احتمالی درباره آنها داده نمیشد ولی انتقام کشته خود را از مرجئه - . مرجئه گروهی بودند که می گفتند ایمان فقط گفتن: لا اله الا اللّه است هیچ عمل لازم نیست لذا هر گناهی را مرتکب می شدند. - میگرفتند و با آنها جنگ میکردند مدتی به همین وضع گذشت تا بالاخره به جریان پی بردند. یک روز دوستان حریز در مسجد اطراف او جمع بودند خوارج مسجد را بر سر آنها خراب کرده و خاک آن را زیرورو نمودند - . اختصاص: ۲۰۷ ، کشی در رجال خود: ۲۴۴ آن را آورده است - .

**[ترجمه]

«۱۲۰»

ختص، [الإختصاص] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عَنِ ابْنِ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْيَقْطِينِيِّ عَنْ أَبِي أَحْمَدَ الْأَزْدِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ الْهَاشِمِيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ إِذْ دَخَلَ الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ فَلَمَّا بَصُرَ بِهِ ضَحِكَ إِلَيْهِ ثُمَّ قَالَ إِلَيَّ يَا مُفَضَّلُ فَوَ رَبِّي إِنِّي لَأُحِبُّكَ وَ أُحِبُّ مَنْ يُحِبُّكَ يَا مُفَضَّلُ لَوْ عَرَفَ جَمِيعُ أَصْحَابِي مَا تَعْرِفُ مَا اخْتَلَفَ اثْنَانِ فَقَالَ لَهُ الْمُفَضَّلُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَقَدْ حَسِبْتُ أَنْ أَكُونَ قَدْ أُنْزِلْتُ فَوْقَ مَنْزِلَتِي فَقَالَ علیه السلام بَلْ أُنْزِلْتَ الْمَنْزِلَةَ الَّتِي أَنْزَلَكَ اللَّهُ بِهَا فَقَالَ- يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَا مَنْزِلَةُ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ مِنْكُمْ قَالَ مَنْزِلَةُ سَلْمَانَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ فَمَا مَنْزِلَةُ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ الرَّقِّيِّ مِنْكُمْ قَالَ مَنْزِلَةُ الْمِقْدَادِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله.

قَالَ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْفَضْلِ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَلَقَنَا مِنْ نُورِ عَظَمَتِهِ وَ صَنَعَنَا بِرَحْمَتِهِ وَ خَلَقَ أَرْوَاحَكُمْ مِنَّا فَنَحْنُ نَحِنُّ إِلَيْكُمْ وَ أَنْتُمْ تَحِنُّونَ إِلَيْنَا وَ اللَّهِ لَوْ جَهَدَ أَهْلُ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ أَنْ يَزِيدُوا فِي شِيعَتِنَا رَجُلًا وَ يَنْقُصُوا مِنْهُمْ رَجُلًا مَا قَدَرُوا عَلَى ذَلِكَ وَ إِنَّهُمْ لَمَكْتُوبُونَ عِنْدَنَا بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ وَ عَشَائِرِهِمْ وَ أَنْسَابِهِمْ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْفَضْلِ وَ لَوْ شِئْتُ لَأَرَيْتُكَ اسْمَكَ فِي صَحِيفَتِنَا قَالَ ثُمَّ دَعَا بِصَحِيفَةٍ فَنَشَرَهَا فَوَجَدْتُهَا بَيْضَاءَ لَيْسَ فِيهَا أَثَرُ الْكِتَابَةِ فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا أَرَى فِيهَا أَثَرَ الْكِتَابَةِ قَالَ فَمَسَحَ يَدَهُ عَلَيْهَا فَوَجَدْتُهَا مَكْتُوبَةً وَ وَجَدْتُ فِي أَسْفَلِهَا اسْمِي فَسَجَدْتُ لِلَّهِ شُكْراً(۳).

۱- ۱. عرقبوا عليهم المسجد: أي هدموه عليهم من قواعده أخذا من قولهم عرقب الفرس ضربه على قوائمه.

۲- ۲. الاختصاص ص ۲۰۷ و أخرجه الكشّيّ في رجاله ص ۲۴۴.

۳- ۳. نفس المصدر ص ۲۱۶ و أخرجه الكشّيّ في رجاله ص ۱۰۸.

**[ترجمه]اختصاص: عبد اللَّه بن فضل هاشمی گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم که مفضل بن عمر وارد شد همین که چشم امام باو افتاد خندیده فرمود بیا پیش من قسم به پروردگارم که تو را و کسی که تو را دوست داشته باشد دوست دارم. اگر تمام اصحاب من عرفان تو را داشته باشند و آنچه تو میدانی بدانند دو نفر با یک دیگر اختلاف پیدا نخواهند کرد. مفضل عرض کرد: آقا خیال میکنم مرا خیلی بالا بردی فرمود: نه. همان مقامی را بتو دادم که خدا بتو ارزانی داشته است. پرسید یا ابن رسول اللَّه مقام جابر بن یزید در نزد شما چگونه است؟ فرمود: مانند مقام سلمان نسبت به پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله گفت: مقام داود بن کثیر رقی چگونه است؟ فرمود: مانند مقداد نسبت به پیغمبر صلّی اللَّه علیه و آله. آنگاه بمن توجه نموده فرمود: عبد اللَّه بن فضل! خداوند بزرگ ما را از نور عظمت خویش آفریده و به رحمت خود سرشته است ارواح شما را از ما آفریده ما بشما علاقه داریم و شما نیز بما علاقمندید. بخدا قسم اگر تمام ساکنین روی زمین از مغرب تا مشرق بکوشند که یک نفر بشیعیان ما بیفزایند یا کم کنند نمی توانند. اسم آنها و اسم اجداد و قبیله و خانواده آنها در نزد ما هست اگر علاقه داشته باشی اسم خودت را در کتابی که نام شیعیان در آن است نشان بدهم. کتابی را خواست آن را گشود دیدم صفحات کتاب سفید است اثری از کتابت در آن نیست. عرض کردم: یا بن رسول اللَّه من در این کتاب نوشته ای نمی بینم. امام علیه السّلام با دست روی آن کشید دیدم نوشته است در پایین صفحه نام خود را مشاهده کردم خدای را شکر نمودم و بسجده رفتم - . همان: ۲۱۶ ، کشی در رجال خود: ۱۰۸ آن را آورده است - .

**[ترجمه]

باب ۱۲ مناظرات أصحابه علیه السلام مع المخالفین

الأخبار

«۱»

ج، [الإحتجاج] الْبَرْقِیُّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ شَرِیکِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ: اجْتَمَعَتِ الشِّیعَةُ وَ الْمُحَکِّمَةُ عِنْدَ أَبِی نُعَیْمٍ النَّخَعِیِّ بِالْکُوفَةِ وَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ مُؤْمِنُ الطَّاقِ حَاضِرٌ فَقَالَ ابْنُ أَبِی خُدْرَةَ أَنَا أُقَرِّرُ مَعَکُمْ أَیَّتُهَا الشِّیعَةُ أَنَّ أَبَا بَکْرٍ أَفْضَلُ مِنْ عَلِیٍّ وَ جَمِیعِ أَصْحَابِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله بِأَرْبَعِ خِصَالٍ- لَا یَقْدِرُ عَلَی دَفْعِهَا أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ هُوَ ثَانٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی بَیْتِهِ مَدْفُونٌ وَ هُوَ ثَانِی اثْنَیْنِ مَعَهُ فِی الْغَارِ وَ هُوَ ثَانِی اثْنَیْنِ صَلَّی بِالنَّاسِ آخِرَ صَلَاةٍ قُبِضَ بَعْدَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ ثَانِی اثْنَیْنِ الصِّدِّیقُ مِنَ الْأُمَّةِ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ مُؤْمِنُ الطَّاقِ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَیْهِ یَا ابْنَ أَبِی خُدْرَةَ وَ أَنَا أُقَرِّرُ مَعَکَ أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام أَفْضَلُ مِنْ أَبِی بَکْرٍ وَ جَمِیعِ أَصْحَابِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله بِهَذِهِ الْخِصَالِ الَّتِی وَصَفْتَهَا وَ إِنَّهَا مَثْلَبَةٌ لِصَاحِبِکَ وَ أُلْزِمُکَ طَاعَةَ عَلِیٍّ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ مِنْ ثَلَاثِ جِهَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ وَصْفاً وَ مِنْ خَبَرِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله نَصّاً وَ مِنْ حُجَّةِ الْعَقْلِ اعْتِبَاراً وَ وَقَعَ الِاتِّفَاقُ عَلَی إِبْرَاهِیمَ النَّخَعِیِّ وَ عَلَی أَبِی إِسْحَاقَ السَّبِیعِیِّ وَ عَلَی سُلَیْمَانَ بْنِ مِهْرَانَ الْأَعْمَشِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ مُؤْمِنُ الطَّاقِ أَخْبِرْنِی یَا ابْنَ أَبِی خُدْرَةَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَ تَرَکَ بُیُوتَهُ الَّتِی أَضَافَهَا اللَّهُ إِلَیْهِ وَ نَهَی النَّاسَ عَنْ دُخُولِهَا إِلَّا بِإِذْنِهِ مِیرَاثاً لِأَهْلِهِ وَ وُلْدِهِ أَوْ تَرَکَهَا صَدَقَةً عَلَی جَمِیعِ الْمُسْلِمِینَ قُلْ مَا شِئْتَ فَانْقَطَعَ ابْنُ أَبِی خُدْرَةَ لَمَّا أَوْرَدَ عَلَیْهِ ذَلِکَ وَ عَرَفَ خَطَأَ مَا فِیهِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ مُؤْمِنُ الطَّاقِ إِنْ تَرَکَهَا مِیرَاثاً لِوُلْدِهِ وَ أَزْوَاجِهِ فَإِنَّهُ قُبِضَ عَنْ تِسْعِ نِسْوَةٍ وَ إِنَّمَا لِعَائِشَةَ بِنْتِ أَبِی بَکْرٍ تُسْعُ ثُمُنِ هَذَا

الْبَیْتِ الَّذِی دُفِنَ فِیهِ صَاحِبُکَ وَ لَمْ یُصِبْهَا مِنَ الْبَیْتِ ذِرَاعٌ فِی ذِرَاعٍ وَ إِنْ کَانَ صَدَقَةً فَالْبَلِیَّةُ أَطَمُّ وَ أَعْظَمُ فَإِنَّهُ لَمْ یُصِبْ لَهُ مِنَ الْبَیْتِ إِلَّا مَا لِأَدْنَی رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِینَ فَدُخُولُ بَیْتِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله بِغَیْرِ إِذْنِهِ فِی حَیَاتِهِ وَ بَعْدَ وَفَاتِهِ مَعْصِیَةٌ إِلَّا لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ وُلْدِهِ فَإِنَّ اللَّهَ أَحَلَّ لَهُمْ مَا أَحَلَّ لِلنَّبِیِّ صلی الله علیه و آله ثُمَّ قَالَ إِنَّکُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله أَمَرَ بِسَدِّ أَبْوَابِ جَمِیعِ النَّاسِ الَّتِی کَانَتْ مَشْرَعَةً إِلَی الْمَسْجِدِ مَا خَلَا بَابَ عَلِیٍّ علیه السلام فَسَأَلَهُ أَبُو بَکْرٍ أَنْ یَتْرُکَ لَهُ کَوَّةً لِیَنْظُرَ مِنْهَا إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَبَی عَلَیْهِ وَ غَضِبَ عَمُّهُ الْعَبَّاسُ مِنْ ذَلِکَ فَخَطَبَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله خُطْبَةً وَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی أَمَرَ لِمُوسَی وَ هَارُونَ- أَنْ تَبَوَّءا لِقَوْمِکُما بِمِصْرَ بُیُوتاً وَ أَمَرَهُمَا أَنْ لَا یَبِیتَ فِی مَسْجِدِهِمَا جُنُبٌ وَ لَا یُقْرَبَ فِیهِ النِّسَاءُ إِلَّا مُوسَی وَ هَارُونُ وَ ذُرِّیَّتُهُمَا وَ إِنَّ عَلِیّاً مِنِّی هُوَ بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَی وَ ذُرِّیَّتَهُ کَذُرِّیَّةِ هَارُونَ وَ لَا یَحِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ یَقْرَبَ النِّسَاءَ فِی مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ لَا یَبِیتَ فِیهِ جُنُباً إِلَّا عَلِیٌّ وَ ذُرِّیَّتُهُ علیه السلام فَقَالُوا بِأَجْمَعِهِمْ کَذَلِکَ کَانَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ذَهَبَ رُبُعُ دِینِکَ یَا ابْنَ أَبِی خُدْرَةَ وَ هَذِهِ مَنْقَبَةٌ لِصَاحِبِی لَیْسَ لِأَحَدٍ مِثْلُهَا وَ مَثْلَبَةٌ لِصَاحِبِکَ وَ أَمَّا قَوْلُکَ ثانِیَ اثْنَیْنِ إِذْ هُما فِی الْغارِ أَخْبِرْنِی هَلْ أَنْزَلَ اللَّهُ سَکِینَتَهُ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ فِی غَیْرِ الْغَارِ قَالَ ابْنُ أَبِی خُدْرَةَ نَعَمْ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ فَقَدْ أَخْرَجَ صَاحِبَکَ فِی الْغَارِ مِنَ السَّکِینَةِ وَ خَصَّهُ بِالْحُزْنِ وَ مَکَانُ عَلِیٍّ علیه السلام فِی هَذِهِ اللَّیْلَةِ عَلَی فِرَاشِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ بَذْلُ مُهْجَتِهِ دُونَهُ أَفْضَلُ مِنْ مَکَانِ صَاحِبِکَ فِی الْغَارِ فَقَالَ النَّاسُ صَدَقْتَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ یَا ابْنَ أَبِی خُدْرَةَ ذَهَبَ نِصْفُ دِینِکَ وَ أَمَّا قَوْلُکَ ثَانِیَ اثْنَیْنِ الصِّدِّیقُ مِنَ الْأُمَّةِ أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَی صَاحِبِکَ الِاسْتِغْفَارَ لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فِی قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ الَّذِینَ جاؤُ مِنْ بَعْدِهِمْ یَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنا وَ لِإِخْوانِنَا الَّذِینَ سَبَقُونا بِالْإِیمانِ (۱) إِلَی آخِرِ الْآیَةِ وَ الَّذِی ادَّعَیْتَ إِنَّمَا هُوَ شَیْءٌ سَمَّاهُ النَّاسُ وَ مَنْ

۱- ۱. الحشر: ۱۱.

سَمَّاهُ الْقُرْآنُ وَ شَهِدَ لَهُ بِالصِّدْقِ وَ التَّصْدِيقِ أَوْلَى بِهِ مِمَّنْ سَمَّاهُ النَّاسُ وَ قَدْ قَالَ عَلِيٌّ علیه السلام عَلَى مِنْبَرِ الْبَصْرَهِ أَنَا الصِّدِّيقُ الْأَكْبَرُ آمَنْتُ قَبْلَ أَنْ آمَنَ أَبُو بَكْرٍ وَ صَدَّقْتُ.

قَبْلَهُ قَالَ النَّاسُ صَدَقْتَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ مُؤْمِنُ الطَّاقِ يَا ابْنَ أَبِي خُدْرَهَ ذَهَبَ ثَلَاثُ أَرْبَاعِ دِينِكَ وَ أَمَّا قَوْلُكَ فِي الصَّلَاهِ بِالنَّاسِ كُنْتَ ادَّعَيْتَ لِصَاحِبِكَ فَضِيلَهً لَمْ تَقُمْ لَهُ وَ إِنَّمَا إِلَى التُّهَمَهِ أَقْرَبُ مِنْهَا إِلَى الْفَضِيلَهِ فَلَوْ كَانَ ذَلِكَ بِأَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَا عَزَلَهُ عَنْ تِلْكَ الصَّلَاهِ بِعَيْنِهَا أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّهُ لَمَّا تَقَدَّمَ أَبُو بَكْرٍ لِيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَتَقَدَّمَ وَ صَلَّى بِالنَّاسِ وَ عَزَلَهُ عَنْهَا وَ لَا تَخْلُو هَذِهِ الصَّلَاهُ مِنْ أَحَدِ وَجْهَيْنِ إِمَّا أَنْ تَكُونَ حِيلَهً وَقَعَتْ مِنْهُ فَلَمَّا حَسَّ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله بِذَلِكَ خَرَجَ مُبَادِراً مَعَ عِلَّتِهِ فَنَحَّاهُ عَنْهَا لِكَيْ لَا يُحْتَجَّ بَعْدَهُ عَلَى أُمَّتِهِ فَيَكُونُوا فِي ذَلِكَ مَعْذُورِينَ وَ إِمَّا أَنْ يَكُونَ هُوَ الَّذِي أَمَرَهُ بِذَلِكَ وَ كَانَ ذَلِكَ مُفَوَّضاً إِلَيْهِ كَمَا فِي قِصَّهِ تَبْلِيغِ بَرَاءَهَ فَنَزَلَ جَبْرَئِيلُ علیه السلام وَ قَالَ لَا يُؤَدِّيهَا إِلَّا أَنْتَ أَوْ رَجُلٌ مِنْكَ فَبَعَثَ عَلِيّاً علیه السلام فِي طَلَبِهِ وَ أَخَذَهَا مِنْهُ وَ عَزَلَهُ عَنْهَا وَ عَنْ تَبْلِيغِهَا فَكَذَلِكَ كَانَتْ قِصَّهُ الصَّلَاهِ وَ فِي الْحَالَتَيْنِ هُوَ مَذْمُومٌ لِأَنَّهُ كَشَفَ عَنْهُ مَا كَانَ مَسْتُوراً عَلَيْهِ وَ ذَلِكَ دَلِيلٌ وَاضِحٌ لِأَنَّهُ لَا يَصْلُحُ لِلِاسْتِخْلَافِ بَعْدَهُ وَ لَا هُوَ مَأْمُونٌ عَلَى شَيْ ءٍ مِنْ أَمْرِ الدِّينِ فَقَالَ النَّاسُ صَدَقْتَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ مُؤْمِنُ الطَّاقِ يَا ابْنَ أَبِي خُدْرَهَ ذَهَبَ دِينُكَ كُلُّهُ وَ فُضِحْتَ حَيْثُ مَدَحْتَ فَقَالَ النَّاسُ لِأَبِي جَعْفَرٍ هَاتِ حُجَّتَكَ فِيمَا ادَّعَيْتَ مِنْ طَاعَهِ عَلِيٍّ علیه السلام فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ مُؤْمِنُ الطَّاقِ أَمَّا مِنَ الْقُرْآنِ وَصْفاً فَقَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ- يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ (۱) فَوَجَدْنَا عَلِيّاً علیه السلام بِهَذِهِ الصِّفَهِ فِي الْقُرْآنِ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ الصَّابِرِينَ فِي الْبَأْساءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ (۲) يَعْنِي فِي الْحَرْبِ وَ التَّعَبِ أُولئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ فَوَقَعَ الْإِجْمَاعُ مِنَ الْأُمَّهِ بِأَنَّ عَلِيّاً

۱- ۱. براءه ۱۱۹.

۲- ۲. البقره: ۱۷۷.

عليه السلام أَوْلَى بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ غَيْرِهِ لِأَنَّهُ لَمْ يَفِرَّ عَنْ زَحْفٍ قَطُّ كَمَا فَرَّ غَيْرُهُ فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ فَقَالَ النَّاسُ صَدَقْتَ.

وَ أَمَّا الْخَبَرُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله نَصّاً فَقَالَ إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمُ الثَّقَلَيْنِ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي كِتَابَ اللَّهِ وَ عِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي فَإِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ وَ قَوْلُهُ ص مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي فِيكُمْ كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ وَ مَنْ تَقَدَّمَهَا مَرَقَ وَ مَنْ لَزِمَهَا لَحِقَ فَالْمُتَمَسِّكُ بِأَهْلِ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله هَادٍ مُهْتَدٍ بِشَهَادَةِ مِنَ الرَّسُولِ صلى الله عليه و آله وَ الْمُتَمَسِّكُ بِغَيْرِهِمْ ضَالٌّ مُضِلٌّ قَالَ النَّاسُ صَدَقْتَ يَا أَبَا جَعْفَرٍ.

وَ أَمَّا مِنْ حُجَّةِ الْعَقْلِ فَإِنَّ النَّاسَ كُلَّهُمْ يَسْتَعْبِدُونَ بِطَاعَةِ الْعَالِمِ وَ وَجَدْنَا الْإِجْمَاعَ قَدْ وَقَعَ عَلَى عَلِيٍّ عليه السلام أَنَّهُ كَانَ أَعْلَمَ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ كَانَ جَمِيعُ النَّاسِ يَسْأَلُونَهُ وَ يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ وَ كَانَ عَلِيٌّ عليه السلام مُسْتَغْنِياً عَنْهُمْ هَذَا مِنَ الشَّاهِدِ وَ الدَّلِيلُ عَلَيْهِ مِنَ الْقُرْآنِ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ- أَ فَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لا يَهِدِّي إِلَّا أَنْ يُهْدى فَما لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (۱) فَمَا اتَّفَقَ يَوْمٌ أَحْسَنُ مِنْهُ وَ دَخَلَ فِي هَذَا الْأَمْرِ عَالَمٌ كَثِيرٌ وَ قَدْ كَانَتْ لِأَبِي جَعْفَرٍ مُؤْمِنِ الطَّاقِ مَقَامَاتٌ مَعَ أَبِي حَنِيفَةَ فَمِنْ ذَلِكَ مَا رُوِيَ أَنَّهُ قَالَ يَوْماً مِنَ الْأَيَّامِ لِمُؤْمِنِ الطَّاقِ إِنَّكُمْ تَقُولُونَ بِالرَّجْعَةِ قَالَ نَعَمْ قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ فَأَعْطِنِي الْآنَ أَلْفَ دِرْهَمٍ حَتَّى أُعْطِيَكَ أَلْفَ دِينَارٍ إِذَا رَجَعْنَا قَالَ الطَّاقِيُّ لِأَبِي حَنِيفَةَ فَأَعْطِنِي كَفِيلًا بِأَنَّكَ تَرْجِعُ إِنْسَاناً وَ لَا تَرْجِعُ خِنْزِيراً وَ قَالَ لَهُ يَوْماً آخَرَ لِمَ لَمْ يُطَالِبْ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ بِحَقِّهِ بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنْ كَانَ لَهُ حَقٌّ فَأَجَابَهُ مُؤْمِنُ الطَّاقِ فَقَالَ خَافَ أَنْ تَقْتُلَهُ الْجِنُّ كَمَا قَتَلُوا سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ بِسَهْمِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ.

وَ كَانَ أَبُو حَنِيفَةَ يَوْماً آخَرَ يَتَمَاشَى مَعَ مُؤْمِنِ الطَّاقِ فِي سِكَّةٍ مِنْ سِكَكِ الْكُوفَةِ إِذَا بِمُنَادٍ يُنَادِي مَنْ يَدُلُّنِي عَلَى صَبِيٍّ ضَالٍّ فَقَالَ مُؤْمِنُ الطَّاقِ أَمَّا الصَّبِيُّ

۱- ۱. یونس: ۳۵.

الضَّالَّ فَلَمْ نَرَهُ وَ إِنْ أَرَدْتَ شَيْخاً ضَالًّا فَخُذْ هَذَا عَنَى بِهِ أَبَا حَنِيفَةَ وَ لَمَّا مَاتَ الصَّادِقُ علیه السلام رَأَى أَبُو حَنِيفَةَ مُؤْمِنَ الطَّاقِ فَقَالَ لَهُ مَاتَ إِمَامُكَ قَالَ نَعَمْ أَمَّا إِمَامُكَ فَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ إِلى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (۱).

**[ترجمه]احتجاج طبرسی: شریک بن عبد اللَّه از اعمش نقل کرد که گروهی از شیعیان و خوارج در کوفه پیش ابو نعیم نخعی اجتماع نمودند. ابو جعفر محمّد بن نعمان مؤمن طاق نیز حضور داشت. ابن ابی خدره گفت: من به شما شیعیان ثابت میکنم که ابو بکر از علی و تمام اصحاب پیامبر بهتر است با چهار امتیاز که هیچ کس نمی تواند آن را رد کند. ۱- او دومین نفری است که در خانه پیغمبر دفن شده است. ۲- دومین نفری است که با پیامبر در غار بود. ۳- دومین نفری است که در آخرین نمازی که پیامبر پس از آن وفات یافت با مردم نماز خواند. ۴- او دومین نفری است که لقب صدیق را در این امت گرفته است. مؤمن طاق گفت: پسر ابی خدره من برای تو ثابت میکنم که علی علیه السّلام از ابو بکر و تمام اصحاب پیامبر بهتر است با همین امتیازاتی که برای ابو بکر شمردی و اثبات میکنم که این امتیازات برای ابو بکر عیب و نقص است و برای تو ثابت میکنم که واجب است پیرو علی شوی و از او اطاعت کنی با سه دلیل از قرآن با اشاره و توصیف از پیغمبر اکرم با تصریح و نام بردن و بر اساس عقل و با اندیشه و تفکر. قرار شد ابراهیم نخعی و اسحاق سبیعی و سلیمان بن مهران داور این بحث و مناظره باشند و قضاوت کنند. ابو جعفر مؤمن طاق گفت: پسر ابی خدره بگو ببینم خانه ای را که خداوند به پیغمبر صلّی اللَّه علیه و آله و سلم نسبت داده و از اینکه بدون اجازه داخل شوند نهی نموده بعنوان میراث برای بازماندگان خود نهاده یا صدقه است بر تمام مسلمانان هر کدام را مایلی انتخاب کن. ابن ابی خدره فرو ماند چون میدانست هر کدام را انتخاب کند ایراد بر او وارد است. مؤمن طاق گفت: اگر برای خانواده خود میراث گذاشته باشد وقتی از دنیا رفت دارای نه زن بود بعائشه دختر ابی بکر یک نهم از یک هشتم خانه ای که در آن ابو بکر دفن شده میرسد از تمام آن منزل نیم متر در نیم متر باو میرسد، اگر صدقه گذاشته باشد از این بدتر در این صورت آنقدر باو از خانه میرسد که بکوچکترین افراد مسلمان برسد داخل شدن در خانه پیغمبر بدون اجازه اش در زمان حیات و بعد از مرگش گناه است مگر برای علی بن ابی طالب و فرزندانش زیرا خداوند آنچه برای پیغمبر حلال نموده برای آنها نیز حلال است. سپس گفت: شما میدانید که پیغمبر صلّی اللَّه علیه و آله دستور داد درهای تمام کسانی که بمسجد باز میشد ببندند مگر در خانه علی. ابو بکر تقاضا کرد یک سوراخ برایش باز بگذارند تا از آن سوراخ پیغمبر را ببیند قبول نکرد. عمویش عباس از این جریان ناراحت شد. پیغمبر صلّی اللَّه علیه و آله خطبه ای ایراد کرد در آن سخنرانی فرمود خداوند بموسی و هارون امر کرد که برای قوم خود در مصر خانه بسازند دستور داد که در مسجد آنها شخص جنب نخوابد و با زنان نزدیک نشوند مگر موسی و هارون و فرزندان آنها. علی نسبت بمن مانند هارون است نسبت بموسی و فرزندانش چون فرزندان هارون برای هیچ کس حلال نیست که در مسجد پیغمبر با زنان همبستر شود و یا جنب در آنجا بسر برد مگر برای علی و فرزندانش همه قبول کرده گفتند: صحیح است. مؤمن طاق گفت: یک چهارم دینت از بین رفت پسر ابی خدره این خود امتیازی بود برای علی علیه السّلام که هیچ کس همتا و مانند او نبود اما اینکه ابو بکر در غار نفر دوم و با پیغمبر بود، بگو ببینم خداوند سکینه و آرامش را بر مؤمنین و پیغمبر در غیر غار نازل نموده؟ ابن ابی خدره گفت: آری. مؤمن طاق گفت: پس در این صورت خداوند در غار بر او سکینه و آرامش نازل نکرده و حزن و اندوه او را یادآور شده است. ولی علی بن ابی طالب همان شب در بستر پیغمبر صلّی اللَّه علیه و آله خوابیده بود و جان خویش را در راه پیامبر در کف نهاده مقام او از دوست تو که در غار با خود پیغمبر بود (و باز هم ناراحت و محزون بود) بالاتر است. گفتند: صحیح است. مؤمن طاق گفت: پسر ابی خدره نصف دین تو از بین رفت. اما اینکه ابو بکر دومین نفر است که لقب صدیق

یـافته. خداونـد بر ابـو بکر واجب نمـوده که برای علی بن ابی طـالب طلب آمرزش کنـد در این آیه: «وَ الَّذِینَ جـاؤُ مِنْ بَعْـدِهِمْ یَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنا وَ لِإِخْوانِنَا الَّذِینَ سَبَقُونا بِالْإِیمانِ» - . حشر / ۱۰ -

{و [نیز] کسانی که بعـد از آنان [مهاجران و انصار] آمده اند [و] می گویند: «پروردگارا، بر ما و بر آن برادرانمان که در ایمان آوردن بر ما پیشـی گرفتند ببخشای} تا آخر آیه این لقبی که برای ابو بکر ادعا میکنی چیزی است که مردم برایش تراشیده اند کسـی را که قرآن گواهی بصـدق و راسـتگویی او داده و او را تصـدیق کرده بالاـتر از کسـی است که مردم برایش چنین لقبی بگذارنـد. علی علیه السّـلام در منبر بصره فرمود: من صـدیق اکبر قبـل از ابو بکر ایمـان آوردم و پیش از او رسـالت پیـامبر را تصـدیق کردم مردم همه گفتند راست میگویی. مؤمن طاق گفت: پسر ابی خدره سه چهارم دینت از بین رفت اما اینکه گفتی نماز بر مردم خوانده ادعایی برای دوست خود کردی که ثابت نشد و به انجام نرسید این امتیاز به تهمت نزدیک تر از فضیلت و مقام است. اگر این نماز خواندن بدسـتور پیغمبر بود او را از نماز جلوگیری نمیکرد مگر نمیدانی وقتی ابو بکر جلو ایستاد که نماز بخواند پیغمبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله بیرون آمد و جلو ایستاد و نماز خواند و مانع ابو بکر شده و او را کنار زد این نماز از دو صورت خارج نیست یا دسـیسه ای بود که انجام داد همین که پیامبر متوجه حیله او گردید با ناراحتی و شدت بیماری که داشت بیرون آمـد و نگـذاشت نمـاز بخوانـد تـا بعـد همین کار را دلیل بر موقعیت و مقام خود نگیرد و آنها مجبور شونـد قبول کننـد. وجه دوم اینکه بگوییم خود پیغمبر او را مأمور کرده بود و باو واگـذار نموده بودماننـد رسانـدن سوره برائت که ابتدا به ابو بکر داد جبرئیـل نـازل شـد و گفت: نه بایـد خودت یا یکی از افراد خانواده باشـد جریان نماز هم همین طور بوده در هر دو صورت دلالـت بر ذمّ ابو بکر است زیرا آنچه پنهـان بود و دیگران نمیدانسـتند کشف گردیـد این خود دلیل آشکاری است بر اینکه ابو بکر لیاقت خلافت بعـد از پیغمبر را نـداشت و در امور دینی مورد اعتماد وی نبود، گفتند: راست میگویی. مؤمن طاق گفت: پسر ابی خدره تمام دینت از بین رفت با این مدحی که کردی رسوا شدی. حاضرین به ابو جعفر مؤمن طاق گفتند: حالا دلیلی که در مورد اطاعت کردن از علی علیه السّلام گفتی بیاور. مؤمن طاق گفت: از قرآن که او را در این آیه توصیف نموده «یـا أَیُّهَـا الَّذِینَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ کُونُوا مَعَ الصَّادِقِینَ» - . براءه / ۱۱۹ - {ای کسانی که ایمان آورده ایـد، از خـدا پروا کنید و با راستان باشید} علی علیه السّلام را دارای این صفت می یابیم که در این آیه خداوند فرموده: «وَ الصَّابِرِینَ فِی الْبَأْساءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ حِینَ الْبَأْسِ» - . بقره / ۱۷۷ - {و در سـختی و زیان، و به هنگام جنگ شکیبایانند}. یعنی آنهایی که در جنگ و رنج شکیبایند «* أُولئِـکَ الَّذِیـنَ صَـ دَقُوا وَ أُولئِـکَ هُـمُ الْمُتَّقُـونَ» - . بقره / ۱۷۷ - {آنانـد کسـانی کـه راسـت گفتـه انـد، و آنـان همـان پرهیزگارانند } تمام امت اسلام اجماع نموده اند بر اینکه این صفتها شایسته علی علیه السّلام است زیرا او هرگز در جنگ فرار نکرد با اینکه دیگران چندین مرتبه فرار نمودند. همه گفتند: راست گفتی. اما چیزی که پیغمبر صـلّی اللَّه علیه و آله و سلم بنام او تصـریح نموده است اینست که فرمود: انی تارک فیکم الثقلین ما ان تمسـکتم بهما لن تضـلوا بعـدی کتاب اللَّه و عترتی اهل بیتی فإنهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض. قوله مثل اهل بیتی فیکم کمثل سفینه نوح من رکبها نجا و من تخلف عنها غرق و من تقـدمها مرق و من لزمهـا لحق. من میـان شـما دو امـانت گرانبـار به جا میگـذارم تا وقتی بـدامن آن دو چنگ بزنیـد گمراه نخواهیـد شـد کتـاب خـدا و خـانواده ام این دو از یـک دیگر جـدا نمیشونـد تا وقتی که در حوض کوثر پیش من آینـد. و این فرمـایش دیگر پیغمبر که فرمود مثـل اهـل بیت من همچون کشتی نوح است هر که سوار آن شـد نجـات یـافت و هر که کناره گرفت غرق شـد و هر که بر آنهـا پیشی بگیرد گمراه است و کسـی که به آنها چنگ زنـد بمقصود میرسـد. پس طبق فرمایش خود پیامبر صـلّی اللَّه علیه و آله کسـی که بدامن اهل بیت پیغمبر چنگ زند هدایت یافته و سبب هدایت دیگران می شود و هر

که بـدامن دیگران چنـگ زنـد گمراه و گمراه کننـده است. حاضـرین گفتنـد: راست میگویی. اما دلیل عقلی اینکه تمام دنیا و مردم پیرو عالم و دانشـمند هستند ما می بینیم ملت مسلمان بر این معنی اتفاق و اجماع دارند که علی ع داناترین اصحاب پیامبر بود و همه مردم از او اسـتفاده میکردنـد و بـاو محتـاج بودنـد امـا علی علیه السّـلام به هیـچ کـدام آنها احتیاج نـداشت این یک واقعیت انکارناپذیر است دلیل اینکه باید از عالم پیروی کرد در قرآن این آیه است «أَ فَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لا يَهِدِّي إِلَّا أَنْ يُهْدى فَما لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ» - . یونس / ۳۵ - {پس، آیا کسی که به سوی حقّ رهبری می کند سزاوارتر است مورد پیروی قرار گیرد یا کسـی که راه نمی یابد مگر آنکه هدایت شود؟ شـما را چه شده، چگونه داوری می کنید؟}. بحث و مناظره ای مانند آن روز اتفاق نیافتاده بود گروه زیادی پیرو اهل بیت پیغمبر صـلّی اللَّه علیه و آله و سـلم شدند. ابو جعفر مؤمن طـاق برخوردها و بحثهایی با ابو حنیفه داشـته از آن جمله میگویـد: روزی ابو حنیفه باو گفت: تو قائل به رجعت هستی؟ مؤمن طاق گفت آری ابو حنیفه گفت امروز بمن هزار درهم (سـکه نقره) بـده تا در رجعت بتو هزار دینار (سـکه طلا) بـدهم، مؤمن طاق گفت: اشکالی ندارد تو یک ضامن بده که در رجعت بصورت انسان بیایی نه بصورت خوک. روز دیگری باو گفت اگر علی بن ابی طالب حقی در خلافت داشت چرا بعد از درگذشت پیامبر حق خود را مطالبه نکرد؟ مؤمن طاق گفت: ترسید او را هم جنیان بکشـند چنانچه سعد بن عباده را کشتند ولی با تیر مغیره بن شعبه و این طور پخش کردند که جنی ها او را کشته اند. یـک روز ابو حنیفه بـا مؤمن طـاق گردش میکرد در یکی از بازارهای کوفه یک نفر فریاد میزد چه کسـی بچه ای که گمشـده است میشناسد و دیده است؟ مؤمن طاق گفت: بچه گمشده را ندیده ایم اما پیرمرد گمراه را اگر میخواهی دست این شخص را بگیر اشـاره به ابو حنیفه کرد. پس از فوت حضـرت صـادق ابو حنیفه مؤمن طـاق را دیـد باو گفت: امامت مرد؟ گفت: بله ولی امام تو را تا روز قیامت مهلت داده اند و زنده است (مقصودش شیطان بود) - . احتجاج: ۲۰۵ - .

**[ترجمه]

«۲»

ج، [الإحتجاج]: إِنَّهُ مَرَّ فَضَّالُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ الْكُوفِيُّ بِأَبِي حَنِيفَةَ وَ هُوَ فِي جَمْعٍ كَثِيرٍ يُمْلِي عَلَيْهِمْ شَيْئاً مِنْ فِقْهِهِ وَ حَدِيثِهِ فَقَالَ لِصَاحِبٍ كَانَ مَعَهُ وَ اللَّهِ لَا أَبْرَحُ أَوْ أُخْجِلَ أَبَا حَنِيفَةَ فَقَالَ صَاحِبُهُ الَّذِي كَانَ مَعَهُ إِنَّ أَبَا حَنِيفَةَ مِمَّنْ قَدْ عَلَتْ حَالَتُهُ وَ ظَهَرَتْ حُجَّتُهُ قَالَ مَهْ هَلْ رَأَيْتَ حُجَّةَ ضَالٍّ عَلَتْ عَلَى حُجَّةِ مُؤْمِنٍ ثُمَّ دَنَا مِنْهُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَرَدَّهَا وَ رَدَّ الْقَوْمُ السَّلَامَ بِأَجْمَعِهِمْ فَقَالَ يَا أَبَا حَنِيفَةَ إِنَّ أَخاً لِي يَقُولُ إِنَّ خَيْرَ النَّاسِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ أَنَا أَقُولُ أَبُو بَكْرٍ خَيْرُ النَّاسِ وَ بَعْدَهُ عُمَرُ فَمَا تَقُولُ أَنْتَ رَحِمَكَ اللَّهُ فَأَطْرَقَ مَلِيّاً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ كَفَى بِمَكَانِهِمَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كَرَماً وَ فَخْراً أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّهُمَا ضَجِيعَاهُ فِي قَبْرِهِ فَأَيُّ حُجَّةٍ تُرِيدُ أَوْضَحُ مِنْ هَذَا فَقَالَ لَهُ فَضَّالٌ إِنِّي قَدْ قُلْتُ ذَلِكَ لِأَخِي فَقَالَ وَ اللَّهِ لَئِنْ كَانَ الْمَوْضِعُ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله دُونَهُمَا فَقَدْ ظَلَمَا بِدَفْنِهِمَا فِي مَوْضِعٍ لَيْسَ لَهُمَا فِيهِ حَقٌّ وَ إِنْ كَانَ الْمَوْضِعُ لَهُمَا فَوَهَبَاهُ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَقَدْ أَسَاءَا وَ مَا أَحْسَنَا إِذْ رَجَعَا فِي هِبَتِهِمَا وَ نَسِيَا عَهْدَهُمَا فَأَطْرَقَ أَبُو حَنِيفَةَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ لَهُ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَ لَا لَهُمَا خَاصَّةً وَ لَكِنَّهُمَا نَظَرَا فِي حَقِّ عَائِشَةَ وَ حَفْصَةَ فَاسْتَحَقَّا الدَّفْنَ فِي ذَلِكَ الْمَوْضِعِ بِحُقُوقِ ابْنَتَيْهِمَا فَقَالَ لَهُ فَضَّالٌ قَدْ قُلْتُ لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ أَنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله مَاتَ عَنْ تِسْعِ نِسَاءٍ وَ نَظَرْنَا فَإِذَا لِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ تُسْعُ الثُّمُنِ ثُمَّ نَظَرْنَا فِي تُسْعِ الثُّمُنِ فَإِذَا هُوَ شِبْرٌ فِي شِبْرٍ فَكَيْفَ يَسْتَحِقُّ الرَّجُلَانِ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ وَ بَعْدَ ذَلِكَ فَمَا بَالُ عَائِشَةَ وَ حَفْصَةَ يَرِثَانِ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ فَاطِمَةُ بِنْتُهُ تُمْنَعُ الْمِيرَاثَ فَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ يَا قَوْمِ نَحُّوهُ عَنِّي فَإِنَّهُ رَافِضِيٌّ خَبِيثٌ (۲).

۱- ۱. الاحتجاج ص ۲۰۵.

۲- ۲. نفس المصدر ص ۲۰۷.

**[ترجمه]احتجاج طبرسی: روزی فضال بن حسن بن فضال کوفی از کنار ابو حنیفه که گروهی اطرافش را گرفته بودند گذشت. او داشت از فتوا ها و حدیث های خود برای آنها نقل میکرد مینوشتند. فضال بدوست خود گفت: بخدا قسم از اینجا رد نمیشوم تا ابو حنیفه را شرمنده کنم. دوستش گفت: ابو حنیفه کسی است که نمیتوان بر او چیره شد و خیلی سفسطه باز است آدم را مغلوب میکند. گفت: این سخنان را بگذار تو دیده ای که دلیل شخص گمراهی بر دلیل مؤمنی پیروز شود! نزدیک ابو حنیفه رفته سلام کرد او جواب داد اطرافیانش نیز جواب سلام را دادند. گفت: یا ابو حنیفه من برادری دارم که میگوید بهترین مردم بعد از پیامبر علی بن ابی طالب ع است من میگویم نه ابو بکر است و بعد از او عمر شما چه میگویید؟ مدتی سر بزیر انداخت آنگاه سر برداشته گفت در مقام آن دو همین بس که هر دو در خانه پیغمبر کنار قبر او دفن شده اند دلیلی واضح تر از این میخواهی؟ گفت: من به برادرم همین حرف را زدم او گفت: اگر آن خانه مال پیامبر بوده و اینها در آنجا دفن شده اند ستم بر پیغمبر روا داشته اند که در خانه شخصی او دفن شده اند اگر مال ابو بکر و عمر بوده و به پیغمبر صلّی اللّٰه علیه و آله بخشیده اند باز کار خوبی نکردند خانه ای را که به پیغمبر بخشیده اند دو مرتبه از بخشش خود بر گشته اند و در آن تصرف کرده اند. ابو حنیفه سر بزیر انداخت بعد گفت: نه تنها مال پیغمبر بود و نه مال آن دو ولی از جهت سهم دختران خود عایشه و حفصه در آنجا دفن شدند. فضال گفت: من همین حرف را باو زدم در جواب من گفت: تو خودت میدانی وقتی پیامبر اکرم از دنیا رفت نه زن داشت به هر زنی یک نهم از یک هشتم میرسد (یعنی یک هفتاد و دوم) - . اگر به هفتاد و دو قسمت تقسیم کنند به هر زنی یک قسمت میرسد. - خانه پیامبر را اگر باین مقدار تقسیم کنیم سهم هر زنی یک وجب در یک وجب بیشتر نمیشود چطور شده که این دو نفر در بیشتر از این مقدار تصرف کرده اند. از آن گذشته چطور شد که عایشه و حفصه از پیغمبر ارث برند ولی فاطمه دختر پیامبر اکرم ارث نبرد. ابو حنیفه فریاد زد: این مرد را از من دور کنید که یک رافضی خبیث است - . اختصاص: ۲۰۷ - .

**[ترجمه]

«۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ الْمُعْتَزِلِيُّ لِهِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ الدَّلِيلُ عَلَى صِحَّةِ مُعْتَقَدِنَا وَ بُطْلَانِ مُعْتَقَدِكُمْ كَثْرَتُنَا وَ قِلَّتُكُمْ مَعَ كَثْرَةِ أَوْلَادِ عَلِيٍّ وَ ادِّعَائِهِمْ فَقَالَ هِشَامٌ لَسْتَ إِيَّانَا أَرَدْتَ بِهَذَا الْقَوْلِ إِنَّمَا أَرَدْتَ الطَّعْنَ عَلَى نُوحٍ علیه السلام حَيْثُ لَبِثَ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عاماً يَدْعُوهُمْ إِلَى النَّجَاةِ لَيْلًا وَ نَهَاراً- وَ ما آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ وَ سَأَلَ هِشَامُ بْنُ الْحَكَمِ جَمَاعَةً مِنَ الْمُتَكَلِّمِينَ فَقَالَ أَخْبِرُونِي حِينَ بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله بَعَثَهُ بِنِعْمَةٍ تَامَّةٍ أَوْ بِنِعْمَةٍ نَاقِصَةٍ قَالُوا بِنِعْمَةٍ تَامَّةٍ قَالَ فَأَيُّمَا أَتَمُّ أَنْ يَكُونَ فِي أَهْلِ بَيْتٍ وَاحِدٍ نُبُوَّةٌ وَ خِلَافَةٌ أَوْ يَكُونَ نُبُوَّةٌ بِلَا خِلَافَةٍ قَالُوا بَلْ يَكُونَ نُبُوَّةٌ وَ خِلَافَةٌ قَالَ فَلِمَا ذَا جَعَلْتُمُوهَا فِي غَيْرِهَا فَإِذَا صَارَتْ فِي بَنِي هَاشِمٍ ضَرَبْتُمْ وُجُوهَهُمْ بِالسُّيُوفِ فَأُفْحِمُوا(۱).

**[ترجمه]مناقب شهر آشوب: ابو عبیده معتزلی بهشام بن حکم گفت: دلیل بر صحت عقیده ما و بطلان عقیده شما اینست پیروان ما زیادند و پیروان عقیده شما کم هستند با اینکه اولاد علی زیاد بودند و همه ادعای حق خود را مینمودند. هشام گفت: با این دلیل بر مذهب ما خورده نگرفته ای بر نوح پیامبر ایراد گرفته ای زیرا او نهصد و پنجاه سال در میان قوم خود تبلیغ کرد شب و روز آنها را دعوت بحقیقت مینمود اما قرآن حاکی است که مقدار کمی باو ایمان آوردند. هشام بن حکم از گروهی

عقیده شناس و متکلم سؤال کرد: وقتی خداوند پیامبر خود را برانگیخت او را با نعمت تکمیل فرستاد یا نعمت ناقص؟ گفتند: بـا نعمت کامل و تمام. گفت: حالا بگوییـد ببینم نعمت کامل و تمام اگر بنا باشـد در یک خانواده قرار بگیرد باینست که فقط نبوت در آن خانواده باشـد یا هم نبوت و هم خلافت هر دو باشـد تا نعمت تمام شود. گفتنـد: در صورتی تمام و تکمیل است که هم نبوت و هم خلافت در آن خانواده باشـد. گفت: پس چرا خلافت را از خانواده او خارج کردیـد و موقعی که خلافت بآنها رسید شمشیر بر ایشان کشیدید؟ نتوانستند جوابی بدهند - . مناقب ۱ : ۲۳۶ - ۲۳۷ - .

**[ترجمه]

«۴»

جا، [المجالس] للمفيد الْجِعَابِيُّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّيْمُلِيِّ قَالَ وَجَدْتُ فِي كِتَابِ أَبِي حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ الْأَشْجَعِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ نَوْفَلٍ قَالَ: [كُنْتُ عِنْدَ الْهَيْثَمِ بْنِ حَبِيبٍ الصَّيْرَفِي](۲) فَدَخَلَ عَلَيْنَا أَبُو حَنِيفَهَ النُّعْمَانُ بْنُ ثَابِتٍ فَذَكَرْنَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ دَارَ بَيْنَنَا كَلَامٌ فِيهِ فَقَالَ أَبُو حَنِيفَهَ قَدْ قُلْتُ لِأَصْحَابِنَا لَا تُقِرُّوا لَهُمْ بِحَدِيثِ غَدِيرِ خُمٍّ فَيَخْصِمُوكُمْ فَتَغَيَّرَ وَجْهُ الْهَيْثَمِ بْنِ حَبِيبٍ الصَّيْرَفِيِّ وَ قَالَ لَهُ لِمَ لَا يُقِرُّونَ بِهِ أَ مَا هُوَ عِنْدَكَ يَا نُعْمَانُ قَالَ هُوَ عِنْدِي وَ قَدْ رُوِّيتُهُ قَالَ فَلِمَ لَا يُقِرُّونَ بِهِ وَ قَدْ حَدَّثَنَا بِهِ حَبِيبُ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ أَنَّ عَلِيّاً عليه السلام نَشَدَ اللَّهَ فِي الرَّحْبَهِ مَنْ سَمِعَهُ فَقَالَ أَبُو حَنِيفَهَ أَ فَلَا تَرَوْنَ أَنَّهُ قَدْ جَرَى فِي ذَلِكَ خَوْضٌ حَتَّى نَشَدَ عَلِيٌّ النَّاسَ لِذَلِكَ فَقَالَ الْهَيْثَمُ فَنَحْنُ نُكَذِّبُ عَلِيّاً أَوْ نَرُدُّ قَوْلَهُ فَقَالَ أَبُو حَنِيفَهَ مَا نُكَذِّبُ عَلِيّاً وَ لَا نَرُدُّ قَوْلًا قَالَهُ وَ لَكِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّ النَّاسَ قَدْ غَلَا فِيهِمْ قَوْمٌ فَقَالَ الْهَيْثَمُ يَقُولُهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ يَخْطُبُ بِهِ وَ نُشْفِقُ نَحْنُ مِنْهُ وَ نَتَّقِيهِ لِغُلُوِّ غَالٍ أَوْ قَوْلِ قَائِلٍ ثُمَّ جَاءَ مَنْ قَطَعَ الْكَلَامَ بِمَسْأَلَهٍ سَأَلَ عَنْهَا وَ دَارَ الْحَدِيثُ

ص: ۴۰۱

۱- ۱. المناقب ج ۱ ص ۲۳۶- ۲۳۷.

۲- ۲. ما بين القوسين زياده من المصدر.

بِالْكُوفَهِ وَ كَانَ مَعَنَا فِي السُّوقِ حَبِيبُ بْنُ نِزَارِ بْنِ حَسَّانَ فَجَاءَ إِلَى الْهَيْثَمِ فَقَالَ لَهُ قَدْ بَلَغَنِي مَا دَارَ عَنْكَ فِي عَلِيٍّ وَ قَوْلِهِ وَ كَانَ حَبِيبٌ مَوْلًى لِبَنِي هَاشِمٍ فَقَالَ لَهُ الْهَيْثَمُ النَّظَرُ يَمُرُّ فِيهِ أَكْثَرُ مِنْ هَذَا فَخَفِّضِ الْأَمْرَ فَحَجَجْنَا بَعْدَ ذَلِكَ وَ مَعَنَا حَبِيبٌ فَدَخَلْنَا عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ حَبِيبٌ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ كَانَ مِنَ الْأَمْرِ كَذَا وَ كَذَا فَتَبَيَّنَ الْكَرَاهِيَةُ فِي وَجْهِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ حَبِيبٌ هَذَا مُحَمَّدُ بْنُ نَوْفَلٍ حَضَرَ ذَلِكَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَيْ حَبِيبُ كُفَّ خَالِقُوا النَّاسَ بِأَخْلَاقِهِمْ وَ خَالِفُوهُمْ بِأَعْمَالِكُمْ فَإِنَ لِكُلِّ امْرِئٍ ... مَا اكْتَسَبَ وَ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَهِ مَعَ مَنْ أَحَبَّ- لَا تَحْمِلُوا النَّاسَ عَلَيْكُمْ وَ عَلَيْنَا وَ ادْخُلُوا فِي دَهْمَاءِ النَّاسِ فَإِنَّ لَنَا أَيَّاماً وَ دَوْلَةً يَأْتِي بِهَا اللَّهُ إِذَا شَاءَ فَسَكَتَ حَبِيبٌ فَقَالَ أَ فَهِمْتَ يَا حَبِيبُ لَا تُخَالِفُوا أَمْرِي فَتَنْدَمُوا قَالَ لَنْ أُخَالِفَ أَمْرَكَ قَالَ أَبُو الْعَبَّاسِ سَأَلْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ نَوْفَلٍ فَقَالَ كُوفِيٌّ قُلْتُ مِمَّنْ قَالَ أَحْسَبُهُ مَوْلًى لِبَنِي هَاشِمٍ وَ كَانَ حَبِيبُ بْنُ نِزَارِ بْنِ حَسَّانَ مَوْلًى لِبَنِي هَاشِمٍ وَ كَانَ الْخَبَرُ فِيمَا جَرَى بَيْنَهُ وَ بَيْنَ أَبِي حَنِيفَهَ حِينَ ظَهَرَ أَمْرُ بَنِي الْعَبَّاسِ فَلَمْ يُمْكِنْهُمْ إِظْهَارَ مَا كَانَ عَلَيْهِ آلُ مُحَمَّدٍ علیهم السلام (۱).

**[ترجمه]امالی مفید: محمّد بن نوفل گفت: پیش هیثم بن حبیب صیرفی بودم که ابو حنیفه نعمان بن ثابت وارد شد صحبت از امیر المؤمنین علی علیه السّلام بمیان آمد و حرفهایی زده شد ابو حنیفه گفت: من باصحاب و پیروان خود گفته ام برای مردم حدیث جریان غدیر را اثبات نکنید که بوسیله آن حدیث شما را محکوم میکنند چهره هیثم بن حبیب صیرفی برافروخته گردیده گفت: چرا اثبات نکنند مگر تو آن حدیث را قبول نداری؟ گفت: چرا آن را خودم روایت کرده ام. هیثم گفت: چرا اقرار نکنند با اینکه حبیب بن ابی ثابت از ابی الطفیل از زید بن ارقم نقل کرد که حضرت علی در میدان کوفه مردم را قسم داد که هر کس حدیث غدیر را شنیده بگوید. ابو حنیفه گفت: می بینید کار بکجا رسید و چقدر مردم صحبت از این حدیث کرده اند که علی علیه السّلام مردم را قسم میدهد. هیثم گفت: تو میگویی ما علی را تکذیب کنیم یا سخن او را رد کنیم. ابو حنیفه گفت: ما علی را تکذیب نمی کنیم و قول او را رد نخواهیم نمود ولی می بینی که مردم درباره آنها خیلی زیادروی کرده اند. هیثم گفت: پیغمبر اکرم این جریان را بگوید و در این مورد برای مردم خطبه ایراد کند ما دلمان بسوزد و بترسیم که بعضی غلو میکنند و زیاد روی مینمایند ما به خاطر حرف مردم از صحبت کردن درباره حدیث غدیر دست برداریم؟ در این موقع یک نفر آمده گفتگوی ما را قطع نمود و مسأله ای پرسید دنباله این حدیث را در بازار کوفه گرفتیم حبیب بن نزار بن حسان نیز حضور داشت به هیثم گفت: شنیده ام در باره علی ع گفتگویی که با ابو حنیفه کرده ای. حبیب آزاد شده بنی هاشم بود هیثم باو گفت اظهار نظر در آن مورد بیش از اینها است ولی صلاح نیست زیاد دنباله آن را بگیریم. در همان سال بمکه رفتیم حبیب بن نزار نیز با ما بود خدمت حضرت صادق رسیدیم سلام کردیم حبیب عرض کرد: آقا چنین جریانی اتفاق افتاد همه را شرح داد. از چهره حضرت صادق آثار کراهت و نارضایتی آشکار شد حبیب گفت: این محمّد بن نوفل نیز آنجا حضور داشت. امام صادق فرمود: حبیب خودداری کن با مردم مطابق میلشان رفتار کنید ولی در عمل مخالف آنها باشید هر که نتیجه کردار خود را می بیند و با هر کس که دوست دارد روز قیامت محشور می شود مردم را بر علیه ما و خودتان جری نکنید در اجتماع مردم وارد شوید ما دارای دولت و اقتداری هستیم که هر وقت خدا اراده کند خواهد آمد. حبیب سکوت کرد. امام فرمود: فهمیدی حبیب؟! مبادا با دستور من مخالفت بکنید که پشیمان خواهید شد. عرض کرد: هرگز با شما مخالفت نخواهم کرد. ابو العباس گفت: از علی بن الحسن راجع بمحمد بن نوفل پرسیدم گفت: از اهل کوفه است پرسیدم از کدام قبیله؟ گفت بنظرم غلام بنی هاشم باشد حبیب بن بن نزار بن حسان نیز غلام بنی هاشم بود. این گفتگو که بین او و ابو حنیفه شد موقع روی کار آمدن بنی عباس بود که برای آنها ممکن نبود موقعیت و مقام اهل بیت پیغمبر را آشکارا بیان کنند - .

امالی مفید: ۱۴ - .

**[ترجمه]

«۵»

كش، [رجال الكشی] مُحَمَّدُ بْنُ قُولَوَيْهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِی كَهْمَسٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ لِی شَهِدَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ الثَّقَفِيُّ الْقَصِيرُ عِنْدَ ابْنِ أَبِی لَيْلَى بِشَهَادَةٍ فَرَدَّ شَهَادَتَهُ فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ إِذَا صِرْتَ إِلَى الْكُوفَةِ فَأَتَيْتَ ابْنَ أَبِی لَيْلَى فَقُلْ لَهُ أَسْأَلُكَ عَنْ ثَلَاثِ مَسَائِلَ لَا تُفْتِنِی فِيهَا بِالْقِيَاسِ وَ لَا تَقُولُ قَالَ أَصْحَابُنَا ثُمَّ سَلْهُ عَنِ الرَّجُلِ يَشُكُّ فِی الرَّكْعَتَيْنِ

الْأُولَيَيْنِ مِنَ الْفَرِيضَهِ وَ عَنِ الرَّجُلِ يُصِيبُ جَسَدَهُ أَوْ ثِيَابَهُ الْبَوْلُ كَيْفَ يَغْسِلُهُ وَ عَنِ الرَّجُلِ يَرْمِی الْجِمَارَ بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ فَيَسْقُطُ مِنْهُ وَاحِدَهٌ كَيْفَ يَصْنَعُ فَإِذَا لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ فِيهَا شَیْ ءٌ فَقُلْ لَهُ يَقُولُ لَكَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ مَا حَمَلَكَ عَلَى أَنْ رَدَدْتَ شَهَادَهَ رَجُلٍ أَعْرَفَ بِأَحْكَامِ اللَّهِ مِنْكَ وَ أَعْلَمَ بِسِيرَهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنْكَ

ص: ۴۰۲

۱- ۱. أمالی المفید ص ۱۴.

قَالَ أَبُو كَهْمَسٍ فَلَمَّا قَدِمْتُ أَتَيْتُ ابْنَ أَبِی لَیْلَی قَبْلَ أَنْ أَصِیرَ إِلَی مَنْزِلِی فَقُلْتُ لَهُ أَسْأَلُکَ عَنْ ثَلَاثِ مَسَائِلَ- لَا تُفْتِنِی فِیهَا بِالْقِیَاسِ وَ لَا تَقُولُ قَالَ أَصْحَابُنَا قَالَ هَاتِ قَالَ قُلْتُ مَا تَقُولُ فِی رَجُلٍ شَکَّ فِی الرَّکْعَتَیْنِ الْأُولَیَیْنِ مِنَ الْفَرِیضَهِ فَأَطْرَقَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَیَّ فَقَالَ قَالَ أَصْحَابُنَا فَقُلْتُ هَذَا شَرْطِی عَلَیْکَ أَلَّا تَقُولَ قَالَ أَصْحَابُنَا فَقَالَ مَا عِنْدِی فِیهَا شَیْ ءٌ فَقُلْتُ لَهُ مَا تَقُولُ فِی الرَّجُلَیْنِ یُصِیبُ جَسَدَهُ أَوْ ثِیَابَهُ الْبَوْلُ کَیْفَ یَغْسِلُهُ فَأَطْرَقَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ قَالَ أَصْحَابُنَا فَقُلْتُ هَذَا شَرْطِی عَلَیْکَ فَقَالَ مَا عِنْدِی فِیهَا شَیْ ءٌ فَقُلْتُ رَجُلٌ رَمَی الْجِمَارَ بِسَبْعِ حَصَیَاتٍ فَسَقَطَتْ مِنْهُ حَصَاهٌ کَیْفَ یَصْنَعُ فِیهَا فَطَأْطَأَ رَأْسَهُ ثُمَّ رَفَعَهُ فَقَالَ قَالَ أَصْحَابُنَا فَقُلْتُ أَصْلَحَکَ اللَّهُ هَذَا شَرْطِی عَلَیْکَ فَقَالَ لَیْسَ عِنْدِی فِیهَا شَیْ ءٌ فَقُلْتُ یَقُولُ لَکَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ مَا حَمَلَکَ عَلَی أَنْ رَدَدْتَ شَهَادَهَ رَجُلٍ أَعْرَفَ مِنْکَ بِأَحْکَامِ اللَّهِ وَ أَعْرَفَ مِنْکَ بِسِیرَهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لِی وَ مَنْ هُوَ فَقُلْتُ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ الطَّائِفِیُّ الْقَصِیرُ قَالَ فَقَالَ وَ اللَّهِ إِنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ لَکَ هَذَا فَقُلْتُ وَ اللَّهِ إِنَّهُ قَالَ لِی جَعْفَرٌ هَذَا فَأَرْسَلَ إِلَی مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ فَدَعَاهُ فَشَهِدَ عِنْدَهُ بِتِلْکَ الشَّهَادَهِ فَأَجَازَ شَهَادَتَهُ (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: ابو کهمس گفت خدمت حضرت صادق رسیدم فرمود: شنیده ام محمّد بن مسلم پیش ابن ابی لیلی شهادتی داده ابن ابی لیلی شهادت او را قبول نکرده؟! گفتم: آری. فرمود: وقتی بکوفه رفتی برو پیش ابن ابی لیلی باو بگو سه سؤال دارم مایلم از روی قیاس جواب آن را ندهی و نگویی اصحاب ما چنین گفته اند: بعد بپرس حکم کسی که در دو رکعت اول نماز واجب شك کند چیست و کسی که به بدن و یا لباسش ادرار رسیده چگونه آن را بشوید و کسی که هفت ریگ در منی بزند یکی از ریگها از دستش بیافتد چکار باید بکند. اگر نتوانست جواب بدهد باو بگو جعفر بن محمّد گفت: چه چیز تو را واداشت که شهادت کسی را که از تو باحکام خدا واردتر و از تو به سیرت پیغمبر داناتر است رد کنی. ابو کهمس گفت: وقتی وارد کوفه شدم قبل از اینکه بمنزل خود بروم پیش ابن ابی لیلی رفتم گفتم: سه مسأله دارم جواب بده ولی نه از روی قیاس و نگو که اصحاب ما چنین گفته اند، ابن ابی لیلی گفت مسائل خود را بگو. گفتم: کسی که در دو رکعت اول نمازهای واجب شك کند چه باید بکند؟ مدتی سر بزیر انداخت آنگاه سربرداشت گفت: اصحاب ما چنین گفته اند. گفتم: قرار نبود بگویی اصحاب ما چنین گفته اند: گفت نمیدانم. گفتم اگر کسی ببدن یا لباسش ادرار برسد چگونه باید بشوید گفت: اصحاب ما چنین گفته اند. گفتم: ما شرط کردیم نگویی اصحاب ما چنین گفته اند. گفت: نمی دانم چه باید بکند. پرسیدم شخصی هفت ریگ در منی میزند یك ریگ آن می افتد چه باید بکند باز سر بزیر انداخته بعد سر برداشت گفت اصحاب چنین گفته اند اعتراض کردم گفتم: چنین قراری نداشتیم. گفت نمیدانم چه باید بکند. باو گفتم. حضرت صادق فرموده: چه چیز تو را واداشت که شهادت مردی را که از تو باحکام خدا و سیرت پیغمبر داناتر است رد کنی. گفت: آن شخص که بوده؟ گفتم: محمّد بن مسلم طائفی. گفت: تو را بخدا جعفر بن محمّد بتو این حرف را زده؟ گفتم بخدا قسم آن آقا فرموده همان ساعت از پی محمّد بن مسلم فرستاد آمد همان شهادت را داد شهادتش را پذیرفت - . رجال کشی: ۱۰۹ - .

**[ترجمه]

«۶»

ختص، [الإختصاص] أَحْمَدُ بْنُ هَارُونَ وَ جَعْفَرُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ وَ سَعْدٌ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ

عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ أَبِی كَهْمَسٍ: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: از ابو کهمس مانند آن را روایت کرده است - . اختصاص: ۲۰۲ - .

**[ترجمه]

«۷»

کش، [رجال الكشی] ابْنُ قُتَيْبَةَ عَنِ الْفَضْلِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَكِيمٍ وَ صَاحِبٍ لَهُ قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: قَدْ كَانَ دَرَسَ اسْمُهُ فِی كِتَابِ أَبِی قَالا رَأَيْنَا شَرِيكاً وَاقِفاً فِی حَائِطٍ مِنْ حِيطَانِ فُلَانٍ قَدْ كَانَ دَرَسَ اسْمُهُ أَيْضاً فِی الْكِتَابِ قَالَ أَحَدُنَا لِصَاحِبِهِ هَلْ لَكَ فِی خَلْوَةٍ مِنْ شَرِيكٍ فَأَتَيْنَاهُ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيْنَا السَّلَامَ فَقُلْنَا يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَسْأَلَةٌ فَقَالَ فِی أَيِّ شَيْ ءٍ فَقُلْنَا فِی الصَّلَاةِ فَقَالَ سَلُوا عَمَّا بَدَا لَكُمْ فَقُلْنَا لَا نُرِيدُ أَنْ تَقُولَ قَالَ فُلَانٌ وَ قَالَ فُلَانٌ إِنَّمَا نُرِيدُ أَنْ تُسْنِدَهُ إِلَی

۱- ۱. رجال الكشّیّ ص ۱۰۹.

۲- ۲. الاختصاص ص ۲۰۲.

النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَقَالَ أَ لَيْسَ فِي الصَّلَاةِ فَقُلْنَا بَلَى فَقَالَ سَلُوا عَمَّا بَدَا لَكُمْ فَقُلْنَا فِي كَمْ يَجِبُ التَّقْصِيرُ قَالَ كَانَ ابْنُ مَسْعُودٍ يَقُولُ لَا يَغُرَّنَّكُمْ سَوَادُنَا هَذَا وَ كَانَ يَقُولُ فُلَانٌ قَالَ قُلْتُ إِنَّا اسْتَثْنَيْنَا عَلَيْكَ أَلَّا تُحَدِّثَنَا إِلَّا عَنْ نَبِيِّ اللَّهِ ص قَالَ وَ اللَّهِ إِنَّهُ لَقَبِيحٌ لِشَيْخٍ يَسْأَلُ عَنْ مَسْأَلَةٍ فِي الصَّلَاةِ عَنِ النَّبِيِّ لَا يَكُونُ عِنْدَهُ فِيهَا شَيْ ءٌ وَ أَقْبَحُ مِنْ ذَلِكَ أَنْ أَكْذِبَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قُلْتُ فَمَسْأَلَةٌ أُخْرَى فَقَالَ أَ لَيْسَ فِي الصَّلَاةِ قُلْنَا بَلَى قَالَ سَلُوا عَمَّا بَدَا لَكُمْ قُلْنَا عَلَى مَنْ تَجِبُ صَلَاةُ الْجُمُعَةِ قَالَ عَادَتِ الْمَسْأَلَةُ جَذَعَةً مَا عِنْدِي فِي هَذَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله شَيْ ءٌ قَالَ فَأَرَدْنَا الِانْصِرَافَ قَالَ إِنَّكُمْ لَمْ تَسْأَلُوا عَنْ هَذَا إِلَّا وَ عِنْدَكُمْ مِنْهُ عِلْمٌ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ الثَّقَفِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَقَالَ الثَّقَفِيُّ الطَّوِيلُ اللِّحْيَةِ فَقُلْنَا نَعَمْ قَالَ أَمَا إِنَّهُ لَقَدْ كَانَ مَأْمُوناً عَلَى الْحَدِيثِ وَ لَكِنْ كَانُوا يَقُولُونَ إِنَّهُ خَشَبِيٌّ ثُمَّ قَالَ مَا ذَا رَوَى قُلْنَا عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَنَّ التَّقْصِيرَ يَجِبُ فِي بَرِيدَيْنِ وَ إِذْ اجْتَمَعَ خَمْسَةٌ أَحَدُهُمُ الْإِمَامُ فَلَهُمْ أَنْ يُجَمِّعُوا(۱).

**[ترجمه]رجال كشى: محمّد بن حكيم و رفيقش (كه ابو محمّد گفت: نام او در نوشته پدرم پاک شده بود) اين دو نفر گفتند: شريک قاضى را ديدم در باغ فلان کس (كه اسم او نيز پاک شده بود) ايستاده است و رفيقم گفت: مى آيى برويم از شريک سؤالى بکنيم؟ دو نفرى آمديم سلام كرديم جواب داد گفتيم: يا ابا عبد اللّه مسأله اى داريم پرسيد در چه مورد است؟ گفتيم در نماز ولى مايليم كه در جواب نگويى فلانى چنين گفت اگر ميدانى به پيغمبر صلّى اللّه عليه و آله و سلم نسبت بده كه آن جناب فرموده گفت: مگر نمى گوييد در مورد نماز است؟ گفتيم: چرا. گفت: بپرسيد هر چه هست. گفتيم: در چه مسافتى بايد نماز را قصر نمود و شكست؟ گفت: ابن مسعود ميگفت اين شهر ما شما را فريب ندهد و فلان كس چنين ميگفت. گفتم ما قرار گذاشتيم كه از پيغمبر حديث كنى نه از اين و آن. گفت: بخدا زشت است كه از پير دانايى سؤالى در مورد نماز بكنند و بخواهند كه از پيغمبر نقل كند ولى او جواب نداشته باشد از اين زشت تر آن است كه دروغ بر پيغمبر ببندد. گفتم: يک سؤال ديگر. گفت در نماز است؟ گفتم بلى. گفت: بپرسيد. گفتم: نماز جمعه بر چه كسى واجب مى شود؟ گفت: باز دو مرتبه تازه شد مثل همان سؤال اول از پيغمبر در اين مورد چيزى ندارم. ما تصميم به رفتن گرفتيم. گفت: شما قطعا خودتان جواب اين سؤالها را كه پرسيديد ميدانيد. گفتم: صحيح است محمّد بن مسلم ثقفى از حضرت باقر و ايشان از پدرش از جد خود پيغمبر اكرم نقل كرد. گفت: همان محمّد بن مسلمى كه ريش بلند دارد گفتم: بله گفت: او مرد مورد اعتمادى است در حديث اما ميگويند شيعه است. پرسيد بالاخره چه گفته: گفتم: از پيغمبر روايت كرده كه فرموده است: واجب است نماز را در فاصله دو ميل بشكنيد و هر گاه پنج نفر جمع شدند لازم است نماز جمعه را بخوانند كه يكى از آن پنج نفر امام باشد - . رجاال كشى: ۱۱۱ - .

**[ترجمه]

بيان

قوله جذعه أى شابه طريه أى عادت الحاله السابقه المسأله الأولى حيث لا أعلمها.

قوله إنه خشبى قال السمعانى فى الأنساب (۲)

الخشبى بفتح الخاء و الشين المعجمتين و فى آخرها الباء الموحده هذه النسبه إلى جماعه من الخشبه و هم طائفه من الروافض

يقال لكل واحد منهم الخشبى و يحكى عن منصور بن المعتمر قال إن كان من يحب على بن أبى طالب يقال له خشبى فاشهدوا أنى ساجه (۳)

و قال فى النهايه فى حديث ابن عمر إنه كان يصلى خلف الخشبيه هم أصحاب المختار بن

ص: ۴۰۴

۱- ۱. رجال الكشّىّ ص ۱۱۱.

۲- ۲. انساب السمعانىّ ظهر ورقه ۱۹۹ طبع ليدن و لاحظ اللباب فى تهذيب الأنساب لابن الأثير ج ۱ ص ۲۷۲.

۳- ۳. مراده بالساج هو الخشب المعروف بالعظم و الصلابه، و وجه النكته فيه ظاهر.

أبی عبید و یقال لضرب من الشیعه الخشبیه قیل لأنهم حفظوا خشبه زید بن علی حین صلب و الوجه الأول و لأن صلب زید بعد ابن عمر بکثیر(۱).

**[ترجمه]جذعه یعنی جوان و تازه منظور این است که به همان حالت قبل و سؤال اول بازگشت که جواب این سؤال را هم مانند آن نمی دانم. در مورد این سخن که گفت او خشبی است سمعانی در انساب - . تهذیب الأنساب ابن اثیر ۱ : ۲۷۲ - گفت: الخشبی با خاء و شین مفتوح معجمی که در آخر آن باء وحدت آمده منسوب به گروهی از خشبه است که طایفه از رافضیان هستند به هر یک از آن ها خشبی گفته می شود. از منصور بن معتمر حکایت می کند که گفت اگر کسی علی بن ابی طالب را دوست داشت به او خشبی می گفتند پس شاهد باشید که من ساج هستم ساج چوبی است که به بزرگی و سختی معروف است. در النهایه و در حدیث ابن عمر گفته که او پشت سر خشبیه که یاران مختار بن ابی عبید بودند نماز می خواند. گفته شده که به گروهی از شیعه خشبیه می گفتند چون آن ها چوب زید بن علی را وقتی بر آن به صلیب کشیده شد نگاه داشتند. توضیح اول درست تر است چون زید مدت ها بعد از ابن عمر به صلیب کشیده شد - . النهایه ابن اثیر ۱ : ۲۹۴ - .

**[ترجمه]

«۸»

کش، [رجال الکشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَصْرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ صَدَقَهَ الْکَاتِبِ عَنْ أَبِی مَالِکٍ الْأَحْمَسِیِّ عَنْ مُؤْمِنِ الطَّاقِ وَ اسْمُهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ أَبُو جَعْفَرٍ الْأَحْوَلُ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَدَخَلَ زَیْدُ بْنُ عَلِیٍّ فَقَالَ لِی یَا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ أَنْتَ الَّذِی تَزْعُمُ أَنَّ فِی آلِ مُحَمَّدٍ إِمَاماً مُفْتَرَضَ الطَّاعَهِ مَعْرُوفاً بِعَیْنِهِ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ فَکَانَ أَبُوکَ أَحَدَهُمْ قَالَ وَیْحَکَ فَمَا کَانَ یَمْنَعُهُ مِنْ أَنْ یَقُولَ لِی فَوَ اللَّهِ لَقَدْ کَانَ یُؤْتَی بِالطَّعَامِ الْحَارِّ فَیُقْعِدُنِی عَلَی فَخِذِهِ وَ یَتَنَاوَلُ الْبَضْعَهَ فَیُبَرِّدُهَا ثُمَّ یُلْقِمُنِیهَا أَ فَتَرَاهُ کَانَ یُشْفِقُ عَلَیَّ مِنْ حَرِّ الطَّعَامِ وَ لَا یُشْفِقُ عَلَیَّ مِنْ حَرِّ النَّارِ قَالَ قُلْتُ کَرِهَ أَنْ یَقُولَ فَتَکْفُرَ فَیَجِبَ مِنَ اللَّهِ عَلَیْکَ الْوَعِیدُ وَ لَا یَکُونَ لَهُ فِیکَ شَفَاعَهٌ فَتَرَکَکَ مُرْجِئاً لِلَّهِ فِیکَ الْمَشِیَّهَ وَ لَهُ فِیکَ الشَّفَاعَهُ قَالَ وَ قَالَ أَبُو حَنِیفَهَ لِمُؤْمِنِ الطَّاقِ وَ قَدْ مَاتَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَا أَبَا جَعْفَرٍ إِنَّ إِمَامَکَ قَدْ مَاتَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ لَکِنَّ إِمَامَکَ مِنَ الْمُنْظَرِینَ إِلی یَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (۲).

**[ترجمه]رجال کشی: ابو جعفر احول گفت که نزد امام صادق ع بودم که زید بن علی وارد شد به من گفت محمد بن علی تو کسی هستی که گمان می کنی بین خاندان محمد ص امامی وجود دارد که اطاعتش واجب است و از چشمانش شناخته می شود گفتم بله پدر تو نیز یکی از آن ها بود. گفت وای بر تو چه چیزی مانع می شود که من را نیز امام بداند به خدا قسم وقتی برای پدرم غذای داغی می آوردند مرا روی پایش می نشاند لقمه ای بر میداشت و آن را سرد می کرد بعد آن لقمه را به من میداد آیا نمی بینی که او در مورد داغی غذا نگران من بود چطور ممکن است در مورد داغی آتش جهنم دلسوز من نباشد گفتم کراهت دارد که این را بگوید و تو کفر بورزی... وقتی امام صادق ع وفات یافت ابو حنیفه به مؤمن طاق گفت ابو جعفر امامت مرد مؤمن طاق گفت بله ولی امام تو از کسانی است که تا روز قیامت به او مهلت داده شده است - . رجال کشی: ۱۲۳ - .

**[ترجمه]

«۹»

كش، [رجال الكشى] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ أَبِی يَعْقُوبَ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ صَدَقَهَ عَنْ أَبِی مَالِكٍ الْأَحْمَسِيِّ قَالَ: خَرَجَ الضَّحَّاكُ الشَّارِيُّ بِالْكُوفَهِ فَحَكَمَ وَ تَسَمَّی بِإِمْرَهِ الْمُؤْمِنِينَ وَ دَعَا النَّاسَ إِلَی نَفْسِهِ فَأَتَاهُ مُؤْمِنُ الطَّاقِ فَلَمَّا رَأَتْهُ الشُّرَاهُ وَثَبُوا فِی وَجْهِهِ فَقَالَ لَهُمْ جَانِحٌ قَالَ فَأُتِیَ بِهِ صَاحِبُهُمْ فَقَالَ لَهُ مُؤْمِنُ الطَّاقِ أَنَا رَجُلٌ عَلَی بَصِيرَهٍ مِنْ دِينِی وَ سَمِعْتُكَ تَصِفُ الْعَدْلَ فَأَحْبَبْتُ الدُّخُولَ مَعَكَ فَقَالَ الضَّحَّاكُ لِأَصْحَابِهِ إِنْ دَخَلَ هَذَا مَعَكُمْ نَفَعَكُمْ.

قَالَ ثُمَّ أَقْبَلَ مُؤْمِنُ الطَّاقِ عَلَی الضَّحَّاكِ فَقَالَ لِمَ تَبَرَّأْتُمْ مِنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ اسْتَحْلَلْتُمْ قَتْلَهُ وَ قِتَالَهُ قَالَ لِأَنَّهُ حَكَّمَ فِی دِينِ اللَّهِ قَالَ وَ كُلُّ مَنْ حَكَّمَ

ص: ۴۰۵

۱- ۱. النهايه لابن الأثير ج ۱ ص ۲۹۴.

۲- ۲. رجال الكشّیّ ص ۱۲۳.

فِی دِینِ اللَّهِ اسْتَحْلَلْتُمْ قَتْلَهُ وَ قِتَالَهُ وَ الْبَرَاءَهَ مِنْهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَأَخْبِرْنِی عَنِ الدِّینِ الَّذِی جِئْتُ أَنَاظِرُکَ عَلَیْهِ لِأَدْخُلَ مَعَکَ فِیهِ إِنْ غَلَبَتْ حُجَّتِی حُجَّتَکَ أَوْ حُجَّتُکَ حُجَّتِی مَنْ یُوقِفُ الْمُخْطِئَ عَلَی خَطَائِهِ وَ یَحْکُمُ لِلْمُصِیبِ بِصَوَابِهِ فَلَا بُدَّ لَنَا مِنْ إِنْسَانٍ یَحْکُمُ بَیْنَنَا قَالَ فَأَشَارَ الضَّحَّاکُ إِلَی رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ هَذَا الْحَکَمُ بَیْنَنَا فَهُوَ عَالِمٌ بِالدِّینِ قَالَ وَ قَدْ حَکَّمْتَ هَذَا فِی الدِّینِ الَّذِی جِئْتُ أُنَاظِرُکَ فِیهِ قَالَ نَعَمْ فَأَقْبَلَ مُؤْمِنُ الطَّاقِ عَلَی أَصْحَابِهِ فَقَالَ إِنَّ هَذَا صَاحِبَکُمْ قَدْ حَکَّمَ فِی دِینِ اللَّهِ فَشَأْنَکُمْ بِهِ فَضَرَبُوا الضَّحَّاکَ بِأَسْیَافِهِمْ حَتَّی سَکَتَ (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: گفت ضحاک شاری در کوفه خروج کرد و خود را امیر المؤمنین نامید و مردم را بحکومت خویش دعوت نمود تا با او بیعت کنند. مؤمن طاق پیش او رفت همین که یاران ضحاک چشمشان بمؤمن افتاد از جای حرکت کردند. مؤمن گفت: علاقه دارم بمذهب شما درآیم او را پیش ضحاک بردند. مؤمن طاق باو گفت: من مردی هستم که در دین خود وارد و بصیرم شنیدم که تو دم از عدالت میزنی دلم خواست با تو هم آهنگ شوم. ضحاک بیاران خود گفت: اگر این شخص با شما هم آهنگ شود بنفع شما است. مؤمن طاق روی بضحاک نموده گفت: چرا شما از علی بن ابی طالب بیزاری میجویید و کشتن و جنگ با او را حلال میدانید؟ گفت: چون او در دین حکم و داور قرار داد. گفت: هر کس در دین حکم و داور قرار دهد از او بیزاری میجویید و کشتن و جنگ کردن با او را حلال میشمارید؟ گفت: بله. مؤمن طاق گفت: حالا بگو اگر من با تو مناظره کردم و دلیل من بر تو غالب شد یا دلیل تو بر من غالب گردید کسی هست که داوری کند و بگوید حرف فلانی صحیح است و آن دیگری اشتباه گفت یا نه؟ بالاخره باید یک نفر بین ما داور باشد. ضحاک بیکی از یاران خود اشاره نموده گفت: این مرد بین من و تو داور باشد در امور دینی مرد وارد و مطّلعی است. مؤمن طاق گفت: هم اکنون تو خودت در دین حکم و داور قرار دادی. گفت: درست است. مؤمن طاق روی باصحاب ضحاک نموده گفت: ملاحظه کنید رئیس شما خودش در دین داور قرار داد هر معامله ای میخواهید با او بکنید. ضحاک را هدف شمشیرهای خود قرار دادند تا ساکت شد - . رجال کشی: ۱۲۴ - .

**[ترجمه]

بیان

جانح أی أنا مائل إلیکم من قوله تعالی وَ إِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَها(۲) و فی بعض النسخ صالح.

**[ترجمه]جانح یعنی من به سوی شما تمایل دارم، از این سخن خداوند متعال آمده که فرمود: «وَ إِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَها» - . انفال / ۶۱ - {و اگر به صلح گراییدند، تو [نیز] بدان گرای} و در برخی نسخه ها به جای جانح صالح آمده است.

**[ترجمه]

«۱۰»

کش، [رجال الکشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ إِشْکِیبَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ یُونُسَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الْأَحْوَلِ قَالَ:

قَالَ ابْنُ أَبِی الْعَوْجَاءِ مَرَّهً أَ لَیْسَ مَنْ صَنَعَ شَیْئاً وَ أَحْدَثَهُ حَتَّی یَعْلَمَ أَنَّهُ مِنْ صَنْعَتِهِ فَهُوَ خَالِقُهُ قُلْتُ بَلَی قَالَ فَأَخْلِنِی شَهْراً أَوْ شَهْرَیْنِ ثُمَّ تَعَالَ حَتَّی أُرِیَکَ قَالَ فَحَجَجْتُ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَمَا إِنَّهُ قَدْ هَیَّأَ لَکَ شَاتَیْنِ وَ هُوَ جَاءَ مَعَهُ بِعِدَّهٍ مِنْ أَصْحَابِهِ ثُمَّ یُخْرِجُ لَکَ الشَّاتَیْنِ قَدِ امْتَلَئَا دُوداً وَ یَقُولُ لَکَ هَذَا الدُّودُ یَحْدُثُ مِنْ فِعْلِی فَقُلْ لَهُ إِنْ کَانَ مِنْ صُنْعِکَ وَ أَنْتَ أَحْدَثْتَهُ فَمَیِّزْ ذُکُورَهُ مِنْ إِنَاثِهِ وَ أَخْرَجَ إِلَیَّ الدُّودَ فَقُلْتُ لَهُ مَیِّزِ الذُّکُورَ مِنَ الْإِنَاثِ فَقَالَ هَذِهِ وَ اللَّهِ لَیْسَتْ مِنْ إِبْرَازِکَ هَذِهِ الَّتِی حَمَلْتَهَا الْإِبِلُ مِنَ الْحِجَازِ ثُمَّ قَالَ وَ یَقُولُ لَکَ أَ لَیْسَ تَزْعُمُ أَنَّهُ غَنِیٌّ فَقُلْ بَلَی فَیَقُولُ أَ یَکُونُ الْغَنِیُّ عِنْدَکَ مِنَ الْمَعْقُولِ فِی وَقْتٍ مِنَ الْأَوْقَاتِ لَیْسَ عِنْدَهُ ذَهَبٌ وَ لَا فِضَّهٌ فَقُلْ لَهُ نَعَمْ فَإِنَّهُ سَیَقُولُ لَکَ کَیْفَ یَکُونُ هَذَا غَنِیّاً فَقُلْ إِنْ کَانَ الْغِنَی عِنْدَکَ أَنْ یَکُونَ الْغَنِیُّ غَنِیّاً مِنْ قِبَلِ فِضَّتِهِ وَ ذَهَبِهِ وَ تِجَارَتِهِ فَهَذَا کُلُّهُ مِمَّا یَتَعَامَلُ النَّاسُ بِهِ فَأَیُّ الْقِیَاسِ أَکْثَرُ وَ أَوْلَی بِأَنْ یُقَالَ غَنِیٌّ مَنْ أَحْدَثَ الْغِنَی فَأَغْنَی بِهِ النَّاسَ قَبْلَ أَنْ یَکُونَ شَیْ ءٌ وَ هُوَ وَحْدَهُ

ص: ۴۰۶

۱- ۱. رجال الکشّیّ ص ۱۲۴ و فیه صالح بدل جانح.

۲- ۲. سوره الأنفال الآیه: ۶۱.

و مَنْ أَفَادَ مَالًا مِنْ هِبَهٍ أَوْ صَدَقَهٍ أَوْ تِجَارَهٍ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ ذَلِکَ قَالَ فَقَالَ وَ هَذِهِ وَ اللَّهِ لَیْسَتْ مِنْ إِبْرَازِکَ هَذِهِ وَ اللَّهِ مِمَّا تَحْمِلُهَا الْإِبِلُ.

وَ قِیلَ إِنَّهُ دَخَلَ عَلَی أَبِی حَنِیفَهَ یَوْماً فَقَالَ لَهُ أَبُو حَنِیفَهَ بَلَغَنِی عَنْکُمْ مَعْشَرَ الشِّیعَهِ شَیْ ءٌ فَقَالَ فَمَا هُوَ قَالَ بَلَغَنِی أَنَّ الْمَیِّتَ مِنْکُمْ إِذَا مَاتَ کَسَرْتُمْ یَدَهُ الْیُسْرَی لِکَیْ یُعْطَی کِتَابَهُ بِیَمِینِهِ فَقَالَ مَکْذُوبٌ عَلَیْنَا یَا نُعْمَانُ وَ لَکِنِّی بَلَغَنِی عَنْکُمْ مَعْشَرَ الْمُرْجِئَهِ أَنَّ الْمَیِّتَ مِنْکُمْ إِذَا مَاتَ قَمَعْتُمْ فِی دُبُرِهِ قَمْعاً فَصَبَبْتُمْ فِیهِ جَرَّهً مِنْ مَاءٍ لِکَیْ لَا یَعْطَشَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ فَقَالَ أَبُو حَنِیفَهَ مَکْذُوبٌ عَلَیْنَا وَ عَلَیْکُمْ (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: ابو جعفر احول گفت: روزی ابن ابی العوجاء بمن گفت: هر کس چیزی را بوجود آورد و ایجاد کند بطوری که خودش بداند او بوجود آورده آیا خالق آن چیز نیست؟ گفتم: چرا. گفت: پس دو ماه یا یک ماه بمن مهلت بده بعد بیا تا بتو نشان بدهم. ابو جعفر گفت: عازم مکه شدم خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم ایشان فرمود: او برای تو دو گوسفند تهیه کرده یک روز با گروهی از هم مسلکان خود خواهد آمد آن دو گوسفند را روی زمین می اندازد که به بینی. تمام گوشت آنها پر از کرم شده میگوید: این کرم ها را من بوجود آورده ام. باو بگو اگر واقعا تو آفریده ای نر و ماده آن را از هم مشخص کن. ابن ابی العوجاء همین کار را کرد باو گفتم: میتوانی نر و ماده این کرمها را برایم جدا کنی؟ گفت: بخدا قسم این جواب مال تو نیست این جواب با شتر از حجاز رسیده است. امام صادق فرمود: ابن ابی العوجاء بتو خواهد گفت مگر تو مدعی نیستی که خدا غنی است و بی نیاز است بگو چرا. میگوید هیچ عقلی قبول نمیکند یک نفر غنی باشد ولی نز او یک شاهی پول طلا- یا نقره وجود نداشته باشد. بگو بله. میگوید: چطور؟ باو بگو اگر بی نیازی و غنی را در طلا و نقره و تجارت می بینی که این رسم بین مردم است که با آن معامله میکنند بگو ببینم غنی کدام یک از این دو هستند کسی که غنی را بوجود آورده و مردم را بوسیله آن بی نیاز کرده با اینکه هیچ بوده اند که او خدای تعالی است یا کسی که از راه کسب و بخشش یا صدقه یا تجارت ثروتی برهم انباشته که در جواب ابن ابی العوجاء همین حرف را زدم گفت: این جواب نیز مال تو نیست این جواب هم باید از حجاز آمده باشد. گفته اند روزی مؤمن طاق پیش ابو حنیفه رفت. ابو حنیفه گفت: شنیده ام شما شیعه ها وقتی یک نفرتان میمیرد دست چپ او را میشکنید تا نامه ی عملش را بدست راست او بدهند. گفت: دروغ گفته اند اما من شنیده ام شما مرجئه وقتی یک نفرتان می میرد مقعد او را باز میکنید و یک کوزه آب در مقعدش جا میکنید تا روز قیامت تشنه نشود. ابو حنیفه گفت: هر دو دروغ است آنچه در مورد شما گفته اند و آنچه برای ما گفته اند - . رجال کشی: ۱۲۵ - .

**[ترجمه]

«۱۱»

کش، [رجال الکشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ یَزِیدَ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ یُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: کُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جَمَاعَهً مِنْ أَصْحَابِهِ فَوَرَدَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ فَاسْتَأْذَنَ فَأَذِنَ لَهُ فَلَمَّا دَخَلَ سَلَّمَ فَأَمَرَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِالْجُلُوسِ ثُمَّ قَالَ لَهُ مَا حَاجَتُکَ أَیُّهَا الرَّجُلُ قَالَ بَلَغَنِی أَنَّکَ عَالِمٌ بِکُلِّ مَا تُسْأَلُ عَنْهُ فَصِرْتُ إِلَیْکَ لِأُنَاظِرَکَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِیمَا ذَا قَالَ

فِی الْقُرْآنِ وَ قَطْعِهِ وَ إِسْكَانِهِ وَ خَفْضِهِ وَ نَصْبِهِ وَ رَفْعِهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا حُمْرَانُ دُونَکَ الرَّجُلَ فَقَالَ الرَّجُلُ إِنَّمَا أُرِیدُکَ أَنْتَ لَا حُمْرَانَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنْ غَلَبْتَ حُمْرَانَ فَقَدْ غَلَبْتَنِی فَأَقْبَلَ الشَّامِیُّ یَسْأَلُ حُمْرَانَ حَتَّی ضَجِرَ وَ مَلَّ وَ عَرَضَ وَ حُمْرَانُ یُجِیبُهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَیْفَ رَأَیْتَ یَا شَامِیُّ قَالَ رَأَیْتُهُ حَاذِقاً مَا سَأَلْتُهُ عَنْ شَیْ ءٍ إِلَّا أَجَابَنِی فِیهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا حُمْرَانُ سَلِ الشَّامِیَّ فَمَا تَرَکَهُ یَکْشِرُ فَقَالَ الشَّامِیُّ أَ رَأَیْتَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أُنَاظِرُکَ فِی الْعَرَبِیَّهِ فَالْتَفَتَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ یَا أَبَانَ بْنَ تَغْلِبَ نَاظِرْهُ فَنَاظَرَهُ فَمَا تَرَکَ الشَّامِیَّ یَکْشِرُ قَالَ أُرِیدُ أَنْ أُنَاظِرَکَ فِی الْفِقْهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا زُرَارَهُ نَاظِرْهُ فَمَا تَرَکَ الشَّامِیَّ یَکْشِرُ قَالَ أُرِیدُ أَنْ أُنَاظِرَکَ فِی الْکَلَامِ فَقَالَ یَا مُؤْمِنَ الطَّاقِ نَاظِرْهُ فَنَاظَرَهُ فَسُجِلَ الْکَلَامُ

ص: ۴۰۷

۱- ۱. رجال الکشّیّ ص ۱۲۵.

بَيْنَهُمَـا ثُمَّ تَكَلَّمَ مُؤْمِنُ الطَّاقِ بِكَلَـامِهِ فَغَلَبَهُ بِهِ فَقَـالَ أُرِيـدُ أَنْ أُنَـاظِرَكَ فِي الِاسْـتِطَاعَهِ فَقَـالَ لِلطَّيَّارِ كَلِّمْهُ فِيهَـا قَالَ فَكَلَّمَهُ فَمَا تَرَكَ يَكْشِـرُ فَقَالَ أُرِيـدُ أُنَاظِرُكَ فِي التَّوْحِيدِ فَقَالَ لِهِشَامِ بْنِ سَالِمٍ كَلِّمْهُ فَسُـجِلَ الْكَلَامُ بَيْنَهُمَا ثُمَّ خَصَـمَهُ هِشَامٌ فَقَالَ أُرِيدُ أَنْ أَتَكَلَّمَ فِي الْإِمَـامَهِ فَقَـالَ- لِهِشَـامِ بْنِ الْحَكَمِ كَلِّمْهُ يَا أَبَا الْحَكَمِ فَكَلَّمَهُ مَا تَرَكَهُ يَرْتِمُ وَ لَا يُحْلِي وَ لَا يُمِرُّ قَالَ فَبَقِيَ يَضْـحَكُ أَبُو عَبْـدِ اللَّهِ عليه السـلام حَتَّى بَـدَتْ نَوَاجِذُهُ فَقَالَ الشَّامِيُّ كَأَنَّكَ أَرَدْتَ أَنْ تُخْبِرَنِي أَنَّ فِي شِـيعَتِكَ مِثْلَ هَؤُلَاءِ الرِّجَالِ قَالَ هُوَ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ يَا أَخَا أَهْـلِ الشَّامِ أَمَّا حُمْرَانُ فَحَرَفَكَ فَحِرْتَ لَهُ فَغَلَبَـكَ بِلِسَـانِهِ وَ سَأَلَكَ عَنْ حَرْفٍ مِنَ الْحَقِّ فَلَمْ تَعْرِفْهُ وَ أَمَّا أَبَانُ بْنُ تَغْلِبَ فَمَغَثَ حَقّاً بِبَاطِلٍ فَغَلَبَكَ وَ أَمَّا زُرَارَهُ فَقَاسَكَ فَغَلَبَ قِيَاسُهُ قِيَاسَكَ وَ أَمَّا الطَّيَّارُ فَكَانَ كَالطَّيْرِ يَقَعُ وَ يَقُومُ وَ أَنْتَ كَالطَّيْرِ الْمَقْصُوصِ [لَا نُهُوضَ لَكَ][(١)] وَ أَمَّا هِشَـامُ بْنُ سَـالِمٍ قَـامَ حُبَـارَى يَقَعُ وَ يَطِيرُ وَ أَمَّا هِشَامُ بْنُ الْحَكَمِ فَتَكَلَّمَ بِالْحَقِّ فَمَا سَوَّغَكَ بِرِيقِكَ يَا أَخَا أَهْلِ الشَّامِ إِنَّ اللَّهَ أَخَـذَ ضِـغْثاً مِنَ الْحَقِّ وَ ضِـغْثاً مِنَ الْبَاطِـلِ فَمَغَثَهُمَـا ثُمَّ أَخْرَجَهُمَـا إِلَى النَّاسِ ثُمَّ بَعَثَ أَنْبِيَـاءَ يُفَرِّقُونَ بَيْنَهُمَـا فَعَرَّفَهَا الْأَنْبِيَاءَ وَ الْأَوْصِـيَاءَ فَبَعَثَ اللَّهُ الْأَنْبِيَاءَ لِيُفَرِّقُوا ذَلِكَ وَ جَعَلَ الْأَنْبِيَاءَ قَبْلَ الْأَوْصِـيَاءِ لِيَعْلَمَ النَّاسُ مَنْ فَضَّلَ اللَّهُ وَ مَنْ يَخْتَصُّ وَ لَوْ كَانَ الْحَقُّ عَلَى حِـدَهٍ وَ الْبَاطِـلُ عَلَى حِـدَهٍ كُـلُّ وَاحِـدٍ مِنْهُمَـا قَائِمٌ بِشَـأْنِهِ مَا احْتَاجَ النَّاسُ إِلَى نَبِيٍّ وَ لَا وَصِـيٍّ وَ لَكِنَّ اللَّهَ خَلَطَهُمَا وَ جَعَلَ يُفَرِّقُهُمَا الْأَنْبِيَاءُ وَ الْأَئِمَّهُ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ مِنْ عِبَادِهِ.

فَقَالَ الشَّامِيُّ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ جَالَسَكَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يُجَالِسُهُ جَبْرَائِيلُ وَ مِيكَائِيلُ وَ إِسْـرَافِيلُ يَصْـعَدُ إِلَى السَّمَاءِ فَيَأْتِيهِ الْخَبَرُ مِنْ عِنْدِ الْجَبَّارِ فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ كَـذَلِكَ فَهُوَ كَذَلِكَ فَقَالَ الشَّامِيُّ اجْعَلْنِي مِنْ شِـيعَتِكَ وَ عَلِّمْنِي فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لِهِشَامٍ عَلِّمْهُ فَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ يَكُونَ تِلْمَاذاً لَكَ.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ مَنْصُورٍ وَ أَبُو مَالِكٍ الْحَضْرَمِيُّ رَأَيْنَا الشَّامِيَّ عِنْدَ هِشَامٍ بَعْدَ مَوْتِ

۱- ۱. ما بين القوسين زياده من المصدر.

أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ یَأْتِی الشَّامِیُّ بِهَدَایَا أَهْلِ الشَّامِ وَ هِشَامٌ یَرُدُّهُ هَدَایَا أَهْلِ الْعِرَاقِ قَالَ عَلِیُّ بْنُ مَنْصُورٍ وَ کَانَ الشَّامِیُّ ذَکِیَّ الْقَلْبِ (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: هشام بن سالم گفت: با چند نفر از اصحاب خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم مردی شامی وارد شد و اجازه خواست سلام کرد امام به او اجازه نشستن داده فرمود: چه حاجتی داری؟ گفت: شنیده ام هر چه از شما بپرسند میدانی آمده ام با شما مناظره کنم امام پرسید در چه مورد؟ گفت: در باره قطع و وصل قرآن و رفع و نصب و جر و سکون آن. حضرت صادق رو بحمران نموده فرمود: با این مرد بحث کن. شامی گفت: من میخواهم با شما مناظره کنم نه با او. فرمود: اگر او را شکست دادی مرا شکست داده ای. مرد شامی شروع کرد بسؤال کردن از حمران آنقدر سؤال کرد که خسته شد و حمران پیوسته به او جواب میداد. امام صادق فرمود: شامی! حمران را چگونه یافتی ؟ گفت: استاد است هر چه پرسیدم جواب داد. امام بحمران فرمود: حالا تو از شامی سؤال کن. حمران نگذاشت که مرد شامی تکان بخورد و بتواند خود را جمع و جور کند. مرد شامی عرض کرد آقا اگر اجازه بدهی درباره عربی با شما مناظره کنم امام به ابان بن تغلب فرمود: با او مناظره کن ابان نیز نگذاشت مرد شامی تکان بخورد. شامی گفت: میخواهم در مورد اعتقادات دینی بحث کنم او را حواله بمؤمن طاق داده فرمود: با او مناظره کن بحث بین آنها شروع شد بالاخره مؤمن طاق با حرف خودش او را مغلوب نمود. گفت: مایلم در باره استطاعت بحث کنم. امام بطیار فرمود: تو با او بحث کن طیار نیز نگذاشت او تکان بخورد، گفت: میخواهم درباره توحید بحث کنم. امام به هشام بن سالم فرمود با او بحث کن مناظره آنها نیز بدین طریق بود که گاهی شامی و گاهی هشام پیروز می شد بالاخره هشام او را مغلوب کرد. گفت: میخواهم در مورد امامت با شما مناظره کنم. امام رو بهشام بن حکم نموده فرمود: ابو الحکم تو با او مناظره کن هشام نگذاشت یک کلمه حرف بزند چنان او را پیچاند که حرف زدن را فراموش کرد. امام صادق علیه السّلام از مناظره هشام چنان خوشش آمده بود که شروع بخنده نمود بطوری که دندانهای مبارکش معلوم می شد. مرد شامی گفت: مثل اینکه شما میخواهی بمن بفهمانی در میان شاگردانت چنین اشخاصی هستند. فرمود: همین است. سپس فرمود: برادر شامی اما حمران تو را به زبان گرفت متحیر شدی و مغلوب گردیدی ولی یک سؤال واقعی نمود جواب آن را ندانستی ابان بن تغلب نیز حق را با باطل آمیخت و بر تو پیروز شد ولی زراره با تو بقیاس مناظره کرد قیاس او بر تو غالب آمد. ولی طیار مانند کبوتری بود که گاهی می پرید و گاهی بزمین میخورد و چون تو کبوتری که قدرت پرواز ندارد بودی. هشام بن سالم گاهی بزمین میخورد و گاهی حرکت میکرد ولی هشام ابن حکم هر چه گفت واقعیت و حقیقت بود نگذاشت آب دهانت را فرو بری.برادر شامی خداوند حق را بباطل آمیخته و در اختیار مردم جهان گذاشته پیامبران را فرستاده تا بین حق و باطل تمییز بدهند. بانبیا و اوصیا حق و باطل را شناسانده و پیامبران را جلوتر از اوصیا فرستاد تا کسانی را که خداوند بآنها مزیت عنایت فرموده و آنها را بمقام رهبری اختصاص بخشیده بمردم معرفی کنند (منظور معرفی ائمه و پیشوایان دین است). اگر باطل جدا و حق نیز جداگانه بود مردم به پیامبر و جانشین او احتیاج نداشتند ولی خداوند آن دو را مخلوط کرد و پیامبران و جانشینان آنها را موظف نمود تا برای بندگانش بین حق و باطل تمییز بدهند .

مرد شامی گفت: هر کس با تو بنشیند رستگار است. حضرت صادق فرمود: پیغمبر اکرم با جبرئیل و اسرافیل می نشست جبرئیل بآسمان صعود میکرد و اخبار را از جانب خدا می آورد و اگر آن نشستن پیامبر با ایشان سبب رستگاریش شود نشستن تو نیز همین طور است - . منظور امام اینست که تنها مجالست سبب رستگاری نمی شود بلکه شخص خودش باید در راه باشد

و حقیقت بین و واقعیت جو باشد چنانچه نشستن پیامبر با فرشتگان سبب رستگاری او نبوده به همین جهت شامی فوری می گوید مرا از شیعیان خود قرار ده. - مرد شامی گفت: مرا جزو شیعیان خود قرار بده و بمن تعلیم بفرما امام علیه السّلام روی بهشام بن حکم نموده فرمود: این مرد را تعلیم بده من دوست دارم شاگرد تو باشد.

علی بن منصور و ابو مالک خضرمی گفتند شامی را بعد از درگذشت حضرت صادق علیه السّلام نیز میدیدیم که از هدایای شام برای هشام می آورد وقتی برمیگشت هشام از سوقاتی های عراق باو پیشکش می نمود. علی بن منصور گفت: شامی مرد پاک دلی بود - . رجال کشی: ۱۷۸ - .

**[ترجمه]

بیان

قوله عرض أی تعب و وقف من قولهم عرضت الناقه بالکسر أی أصابها کسر أو عن قولهم عرض الشاء بالکسر أیضا أی انشق من کثره العشب و کشر عن أسنانه یکشر أبدی و الکشر التبسم و قال الجزری السجل الدلو الملأی ماء و یجمع علی سجال و منه الحدیث و الحرب بیننا سجال أی مره لنا و مره علینا و قال یقال سجلت الماء سجلا إذا صببته صبا متصلا(۲)

و یقال ما رتم فلان بکلمه ما تکلم بها ذکره الجوهری (۳).

و قال یقال ما أمر و لا- أحلی إذا لم یقل شیئا و المغث المرس فی الماء و المزج و قوله علیه السلام ما سوغک بریقک أی ما ترک ریقک یسوغ و یدخل حلقک.

**[ترجمه]«عرض» یعنی خسته شد و توقف کرد از این سخن آن ها می آید که می گویند «عرضت الناقه» بالکسر یعنی دچار شکستگی شد یا از این سخن که می گویند «عرض الشاء با کسره یعنی از فراوانی علف شکاف برداشت و «کشر عن اسنانه یکشر» یعنی دندان هایش را نشان داد و «الکشر» یعنی تبسم. جزری گفت: «السجل» سطل پر از آب است که جمع آن سجال می شود که حدیث از آن آمده. «الحرب بیننا سجال» یعنی جنگ گاهی به نفع ما بود و گاهی به ضرر ما و گفت که گفته می شود« سجلت الماء سجلا» وقتی دائم آن را می ریزم - . النهایه ۲ : ۱۴۸ - و گفته می شود «ما رتم فلان بکلمه» یعنی کلمه ای سخن نگفت جوهری این را گفته است - . الصحاح ۵ : ۱۹۲۷ - .

گفته که گفته می شود «ما أمر و لا- أحلی» وقتی که چیزی نگفته است. «المغث» یعنی مخلوط شدن در آب. سخن امام که فرمود: «ما سوغک بریقک» یعنی نگذاشت آب دهانت را فرو ببری .

**[ترجمه]

«۱۲»

کش، [رجال الکشی] مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْعَمْرَكِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ شَيْبَةَ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُثَنَّى عَنْ عَلِيِّ بْنِ

الْحَسَنِ بْنِ رِبَـاطٍ عَنْ حَرِيزٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِی حَنِیفَهَ وَ عِنْـدَهُ كُتُبٌ كَادَتْ تَحُولُ فِیمَا بَیْنَنَا وَ بَیْنَهُ فَقَالَ لِی هَـذِهِ الْكُتُبُ كُلُّهَا فِی الطَّلَاقِ وَ أَنْتُمْ وَ أَقْبَلَ یُقَلِّبُ بِیَدِهِ قَالَ قُلْتُ نَحْنُ نَجْمَعُ هَذَا كُلَّهُ فِی حَرْفٍ قَالَ وَ مَا هُوَ قُلْتُ قَوْلُهُ تَعَالَی یا أَیُّهَا النَّبِیُّ إِذا طَلَّقْتُمُ النِّساءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَ أَحْصُوا الْعِدَّهَ(۴) فَقَالَ لِی وَ أَنْتَ لَا تَعْلَمُ شَیْئاً إِلَّا بِرِوَایَهٍ قُلْتُ أَجَلْ فَقَالَ لِی مَا تَقُولُ فِی مُكَاتَبٍ كَانَتْ مُكَاتَبَتُهُ أَلْفَ دِرْهَم فَأَدَّی تِسْعَمِائَهٍ وَ تِسْعَهً وَ تِسْعِینَ دِرْهَماً ثُمَّ أَحْدَثَ یَعْنِی الزِّنَا كَیْفَ تَحُدُّهُ فَقُلْتُ عِنْدِی بِعَیْنِهَا حَدِیثٌ حَدَّثَنِی مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام كَانَ یَضْرِبُ بِالسَّوْطِ وَ بِثُلُثِهِ وَ بِنِصْفِهِ وَ بِبَعْضِهِ بِقَدْرِ أَدَائِهِ فَقَالَ لِی أَمَا إِنِّی أَسْأَلُكَ عَنْ مَسْأَلَهٍ لَا یَكُونُ فِیهَا شَیْءٌ فَمَا تَقُولُ فِی

ص: ۴۰۹

۱- ۱. رجال الكشّیّ ص ۱۷۸.

۲- ۲. النهایه ج ۲ ص ۱۴۸.

۳- ۳. الصحاح ج ۵ ص ۱۹۲۷ طبع دار الكتاب العربی بمصر.

۴- ۴. سوره الطلاق الآیه ۱.

جَمَلٍ أَخْرِجَ مِنَ الْبَحْرِ فَقُلْتُ إِنْ شَاءَ فَلْيَكَنْ جَمَلًا وَ إِنْ شَاءَ فَلْيَكَنْ بَقَرَةً إِنْ كَانَ عَلَيْهِ فُلُوسٌ أَكَلْنَاهُ وَ إِلَّا فَلَا(۱).

**[ترجمه]رجال کشی: حریز گفت: پیش ابو حنیفه رفتم جلوی او کتابهای زیادی بود که بین من و او حایل میشد، گفت تمام این کتابها درباره طلاق است. شروع کرد آنها را زیرورو کردن. گفت: ولی شما. من گفتم: ما همه این کتابها را در یک جمله جمع کرده ایم. گفت: کدام جمله؟ گفتم: این آیه شریفه: «یا أَیُّهَا النَّبِیُّ إِذا طَلَّقْتُمُ النِّساءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَ أَحْصُوا الْعِدَّةَ» - . طلاق / ۱ - {ای پیامبر، چون زنان را طلاق گویید، در [زمان بندی] عدّه آنان طلاقشان گویید و حساب آن عدّه را نگه دارید} گفت: تو هیچ اطلاعی از خود نداری مگر روایتی که برایت نقل کرده باشند. گفتم: صحیح است. گفت: در باره بنده و برده ای که قرارداد نوشته اند که هزار درهم بدهد آزاد باشد اگر نهصد و نود و نه درهم را داد بعد مرتکب زنا شد خدا چگونه حد را بر او جاری میکند. گفتم: در همین مورد مخصوصا حدیثی دارم که محمّد بن مسلم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که حضرت علی علیه السّلام نصف یا ثلث یا کمتر از آن را شلاق میزد مناسب با مقداری که پول پرداخته بود. ابو حنیفه گفت: حالا من سؤالی میکنم که در باره آن دیگر روایت نداشته باشی. در باره شتر دریایی چه میگویی حلال است یا حرام؟ گفتم میخواهد شتر باشد یا گاو هر چه بود اگر فلس داشت حلال است اگر نداشت حرام - . رجال کشی: ۲۴۴ - .

**[ترجمه]

«۱۳»

ختص، [الإختصاص] جَعْفَرُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْمُؤْمِنُ عَنْ حَيْدَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ نُعَيْمٍ وَ حَدَّثَنَا ابْنُ قُولَوَيْهِ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ جَمِيعاً عَنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ: مِثْلَهُ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: از جعفر بن احمد مانند آن را روایت کرده است - . اختصاص: ۲۰۶ - .

**[ترجمه]

«۱۴»

کش، [رجال الکشی] حَمْدَوَيْهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: إِنِّي لَنَائِمٌ ذَاتَ لَيْلَةٍ عَلَى سَطْحٍ إِذْ طَرَقَ الْبَابَ طَارِقٌ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا فَقَالَ شَرِيكٌ يَرْحَمُكَ اللَّهُ فَأَشْرَفْتُ فَإِذَا امْرَأَةٌ فَقَالَتْ لِي بِنْتٌ عَرُوسٌ ضَرَبَهَا الطَّلْقُ فَمَا زَالَتْ تُطْلَقُ حَتَّى مَاتَتْ وَ الْوَلَدُ يَتَحَرَّكُ فِي بَطْنِهَا وَ يَذْهَبُ وَ يَجِي ءُ فَمَا أَصْنَعُ فَقُلْتُ يَا أَمَةَ اللَّهِ سُئِلَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ الْبَاقِرُ عليه السلام عَنْ مِثْلِ ذَلِكَ فَقَالَ يُشَقُّ بَطْنُ الْمَيِّتِ وَ يُسْتَخْرَجُ الْوَلَدُ يَا أَمَةَ اللَّهِ افْعَلِي مِثْلَ ذَلِكَ أَنَا يَا أَمَةَ اللَّهِ رَجُلٌ فِي سِتْرٍ مَنْ وَجَّهَكِ إِلَيَّ قَالَ قَالَتْ لِي رَحِمَكَ اللَّهُ جِئْتُ إِلَى أَبِي حَنِيفَةَ صَاحِبِ الرَّأْيِ فَقَالَ لِي مَا عِنْدِي فِيهَا شَيْ ءٌ وَ لَكِنْ عَلَيْكِ بِمُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ الثَّقَفِيِّ فَإِنَّهُ يُخْبِرُكِ فَمَا أَفْتَاكِ بِهِ مِنْ شَيْ ءٍ فَعُودِي إِلَيَّ فَأَعْلِمِينِيهِ فَقُلْتُ لَهَا امْضِي بِسَلَامٍ فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ خَرَجْتُ إِلَى الْمَسْجِدِ وَ أَبُو حَنِيفَةَ يَسْأَلُ عَنْهَا أَصْحَابَهُ فَتَنَحْنَحْتُ فَقَالَ اللَّهُمَّ غَفْراً دَعْنَا نَعِيشُ (۳).

**[ترجمه]رجال کشی: محمّد بن مسلم گفت: شبی بالای پشت بام خواب بودم صدای در بلند شد پرسیدم کیست؟ گفت شریک است خدا تو را رحمت کند از بالای پشت بام نگاه کردم دیدم زنی گفت دختری داشتم که عروس کردم درد زایمان بر او مستولی شد بالاخره از دنیا رفت بچه در شکمش زنده و در حرکت است چکار باید بکنم. گفتم: از امام محمّد باقر شبیه همین سؤال را کردند فرمود: باید شکم او را شکافت و بچه را بیرون آورد همین کار را بکن. بگو ببینم من مخفی زندگی میکنم چه کسی تو را پیش من راهنمایی کرده؟ گفت: به ابو حنیفه قاضی معروف مراجعه کردم گفت؟ من در این مورد چیزی ندارم ولی برو پیش محمّد بن مسلم ثقفی او جواب تو را خواهد داد. هر جوابی که داد بیا بمن بگو. گفتم: برو بسلامت فردا صبح رفتم به مسجد ابو حنیفه همین مسأله را طرح کرده بود و از اصحاب خود میپرسید. سرفه ای کردم گفت خداوندا خطای ما را بپوشان بگذار زندگی کنیم - . رجال کشی: ۱۰۸ - .

**[ترجمه]

«۱۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ: مِثْلَهُ (۴)

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: از محمد بن مسلم مانند آن را روایت کرده است - . مناقب ۳ : ۳۳۱ - .

**[ترجمه]

«۱۶»

ختص، [الإختصاص] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ: مِثْلَهُ (۵)

**[ترجمه]اختصاص: از ابن فضال مانند آن را روایت کرده است - . اختصاص: ۲۰۳ - .

**[ترجمه]

بیان

الغفر الستر.

۱- ۱. رجال الكشّيّ ص ۲۴۴.

۲- ۲. الاختصاص ص ۲۰۶.

۳- ۳. رجال الكشّيّ ص ۱۰۸.

۴- ۴. المناقب ج ۳ ص ۳۳۱.

۵- ۵. الاختصاص ص ۲۰۳.

**[ترجمه]الغفر يعنى پوشاندن.

**[ترجمه]

«۱۷»

كا، [الكافى] عَلِيٌّ رَفَعَهُ قَالَ: سَأَلَ أَبُو حَنِيفَهَ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ النُّعْمَانِ صَاحِبَ الطَّاقِ فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا جَعْفَرٍ مَا تَقُولُ فِي الْمُتْعَهِ أَ تَزْعُمُ أَنَّهَا حَلَالٌ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَمَا مَنَعَكَ أَنْ تَأْمُرَ نِسَاءَكَ أَنْ يُسْتَمْتَعْنَ وَ يَكْتَسِبْنَ عَلَيْكَ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ لَيْسَ كُلُّ الصِّنَاعَاتِ يُرْغَبُ فِيهَا وَ إِنْ كَانَتْ حَلَالًا وَ لِلنَّاسِ أَقْدَارٌ وَ مَرَاتِبُ يَرْفَعُونَ أَقْدَارَهُمْ وَ لَكِنْ مَا تَقُولُ يَا أَبَا حَنِيفَهَ فِي النَّبِيذِ أَ تَزْعُمُ أَنَّهُ حَلَالٌ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَمَا يَمْنَعُكَ أَنْ تُقْعِدَ نِسَاءَكَ فِي الْحَوَانِيتِ نَبَّاذَاتٍ فَيَكْسِبْنَ عَلَيْكَ فَقَالَ أَبُو حَنِيفَهَ وَاحِدَهٌ بِوَاحِدَهٍ وَ سَهْمُكَ أَنْفَذُ ثُمَّ قَالَ لَهُ يَا أَبَا جَعْفَرٍ إِنَّ الْآيَهَ الَّتِي فِي سَأَلَ سَائِلٌ تَنْطِقُ بِتَحْرِيمِ الْمُتْعَهِ وَ الرِّوَايَهَ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله قَدْ جَاءَتْ بِنَسْخِهَا فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا أَبَا حَنِيفَهَ إِنَّ سُورَهَ سَأَلَ سَائِلٌ مَكِّيَّهٌ وَ آيَهُ الْمُتْعَهِ مَدَنِيَّهٌ وَ رِوَايَتَكَ شَاذَّهٌ رَدِيَّهٌ فَقَالَ لَهُ أَبُو حَنِيفَهَ وَ آيَهُ الْمِيرَاثِ أَيْضاً تَنْطِقُ بِنَسْخِ الْمُتْعَهِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ قَدْ ثَبَتَ النِّكَاحُ بِغَيْرِ مِيرَاثٍ قَالَ أَبُو حَنِيفَهَ مِنْ أَيْنَ قُلْتَ ذَاكَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام لَوْ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ تَزَوَّجَ امْرَأَهً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ ثُمَّ تُوُفِّيَ عَنْهَا مَا تَقُولُ فِيهَا قَالَ لَا تَرِثُ مِنْهُ قَالَ فَقَدْ ثَبَتَ النِّكَاحُ بِغَيْرِ مِيرَاثٍ ثُمَّ افْتَرَقَا(۱).

**[ترجمه]كافى: ابو حنيفه از مؤمن طاق پرسيد كه نظر تو در باره صيغه (عقد موقت) چيست حلال است يا حرام؟ گفت: حلال است. گفت: پس چرا نميگذارى زنانت براى تو كاسبى كنند و صيغه بشوند؟ گفت: انسان بتمام كارها علاقمند نيست گرچه حلال باشد مردم هر كدام داراى مقام و منزلتى هستند كه پيوسته ميخواهند خود را بالاتر ببرند. مؤمن طاق از ابو حنيفه پرسيد كه تو در باره شراب چه ميگويى حلال است يا حرام؟ گفت: حلال است. گفت: پس چرا براى زنهايت دكان باز نميكنى بنفع تو پياله فروشى كنند. ابو حنيفه در جواب گفت: اين يكى بآن كه من گفتم ولى سؤال تو جاگيرتر بود. ابو حنيفه گفت: آيه اى كه در سوره سأل سائل هست شاهد حرام شدن صيغه است روايتى نيز از پيغمبر صلّى اللّه عليه و آله و سلم رسيده كه حكم حلال بودن صيغه را نسخ ميكند.

ابو حنيفه گفت: سوره سأل سائل در مكه نازل شده و آيه صيغه در مدينه روايتى كه نقل ميكنى قابل توجه نيست و بى ربط است. باز ابو حنيفه گفت: آيه ارث نيز شاهد حرام بودن صيغه است (زيرا زن بايد ارث ببرد ولى زن صيغه اى ارث نميبرد) ابو جعفر گفت: نكاح بدون ارث نيز هست. گفت از كجا ميتوانى اين مطلب را ثابت كنى؟ گفت اگر يك مسلمان با زنى از اهل كتاب ازدواج كند و بعد بميرد آيا آن زن از مرد مسلمان ارث ميبرد؟ گفت: نه. ابو جعفر گفت: ديدى ازدواجى كه ميراث هم از هم نميبرند ثابت شد. از يك ديگر جدا شدند - . كافى ۵ : ۴۵۰ - .

**[ترجمه]

«۱۸»

کا، [الکافی] الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ السَّیَّارِیِّ قَالَ رُوِیَ عَنِ ابْنِ أَبِی لَیْلَی: أَنَّهُ قَدَّمَ إِلَیْهِ رَجُلٌ خَصْماً لَهُ فَقَالَ إِنَّ هَذَا بَاعَنِی هَذِهِ الْجَارِیَهَ فَلَمْ أَجِدْ عَلَی رَکَبِهَا حِینَ کَشَفْتُهَا شَعْراً وَ زَعَمَتْ أَنَّهُ لَمْ یَکُنْ لَهَا قَطُّ قَالَ فَقَالَ لَهُ ابْنُ أَبِی لَیْلَی إِنَّ النَّاسَ لَیَحْتَالُونَ لِهَذَا بِالْحِیَلِ حَتَّی یَذْهَبُوا بِهِ فَمَا الَّذِی کَرِهْتَ قَالَ أَیُّهَا الْقَاضِی إِنْ کَانَ عَیْباً فَاقْضِ لِی بِهِ قَالَ اصْبِرْ حَتَّی أَخْرُجَ إِلَیْکَ فَإِنِّی أَجِدُ أَذًی فِی بَطْنِی ثُمَّ دَخَلَ وَ خَرَجَ مِنْ بَابٍ آخَرَ فَأَتَی مُحَمَّدَ بْنَ مُسْلِمٍ الثَّقَفِیَّ فَقَالَ لَهُ أَیَّ شَیْ ءٍ تَرْوُونَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ فِی الْمَرْأَهِ لَا یَکُونُ عَلَی رَکَبِهَا شَعْرٌ أَ یَکُونُ ذَلِکَ عَیْباً فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ أَمَّا هَذَا نَصّاً فَلَا أَعْرِفُهُ وَ لَکِنْ حَدَّثَنِی أَبُو جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ

۱- ۱. الکافی ج ۵ ص ۴۵۰.

آبَائِهِ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ کُلُّ مَا کَانَ فِی أَصْلِ الْخِلْقَهِ فَزَادَ أَوْ نَقَصَ فَهُوَ عَیْبٌ فَقَالَ لَهُ ابْنُ أَبِی لَیْلَی حَسْبُکَ ثُمَّ رَجَعَ إِلَی الْقَوْمِ فَقَضَی لَهُمْ بِالْعَیْبِ (۱).

**[ترجمه]کافی: سیّاری گفت: مردی از شخصی پیش ابن ابی لیلی شکایت برده گفت: این شخص بمن این کنیز را فروخته ولی وقتی پاهای او را نگاه کردم دیدم هیچ مویی ندارد از اول مو نروییده است. ابن ابی لیلی گفت: مردم با حیله و نیرنگ موی را می تراشند تو حالا ناراحتی که مو ندارد. گفت: آقای قاضی اگر این نداشتن مو عیب است فتوای خود را بده. ابن ابی لیلی گفت: کمی صبر کن هم اکنون جواب تو را خواهم داد. من گرفتار ناراحتی معده شده ام داخل خانه شد و از در دیگر خارج گردیده پیش محمّد بن مسلم ثقفی رفت گفت: از حضرت باقر در باره زنی که در پاهایش موی نروید چه روایتی دارید آیا این عیب بشمار میرود؟ محمّد بن مسلم گفت: در این مورد بخصوص روایتی ندارم ولی حضرت باقر از پدر خود نقل کرد که ایشان از اجداد گرامی خود از پیغمبر اکرم نقل کرد فرمود: هر چه در اصل خلقت شخص باشد زیاد باشد یا کم عیب است. ابن ابی لیلی گفت: همین کافی است آمد پیش آن مرد و گفت آنچه تو گفتی عیب حساب می شود - . کافی ۵ : ۲۱۵ - .

**[ترجمه]

«۱۹»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَهٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ حَفْصٍ الْعَسْکَرِیِّ عَنْ عُبَیْدِ بْنِ الْهَیْثَمِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعِیدٍ ابْنِ عَمٍّ شَرِیکٍ عَنْ شَرِیکِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقَاضِی قَالَ: حَضَرْتُ الْأَعْمَشَ فِی عِلَّتِهِ الَّتِی قُبِضَ فِیهَا فَبَیْنَا أَنَا عِنْدَهُ إِذْ دَخَلَ عَلَیْهِ ابْنُ شُبْرُمَهَ وَ ابْنُ أَبِی لَیْلَی وَ أَبُو حَنِیفَهَ فَسَأَلُوهُ عَنْ حَالِهِ فَذَکَرَ ضَعْفاً شَدِیداً وَ ذَکَرَ مَا یَتَخَوَّفُ مِنْ خَطِیئَاتِهِ وَ أَدْرَکَتْهُ رَنَّهٌ فَبَکَی فَأَقْبَلَ عَلَیْهِ أَبُو حَنِیفَهَ فَقَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ اتَّقِ اللَّهَ وَ انْظُرْ لِنَفْسِکَ فَإِنَّکَ فِی آخِرِ یَوْمٍ مِنْ أَیَّامِ الدُّنْیَا وَ أَوَّلِ یَوْمٍ مِنْ أَیَّامِ الْآخِرَهِ وَ قَدْ کُنْتَ تُحَدِّثُ فِی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام بِأَحَادِیثَ لَوْ رَجَعْتَ عَنْهَا کَانَ خَیْراً لَکَ قَالَ الْأَعْمَشُ مِثْلُ مَا ذَا یَا نُعْمَانُ قَالَ مِثْلُ حَدِیثِ عَبَایَهَ أَنَا قَسِیمُ النَّارِ قَالَ أَ وَ لِمِثْلِی تَقُولُ یَا یَهُودِیُّ أَقْعِدُونِی سَنِّدُونِی أَقْعِدُونِی حَدَّثَنِی وَ الَّذِی إِلَیْهِ مَصِیرِی مُوسَی بْنُ طَرِیفٍ وَ لَمْ أَرَ أَسَدِیّاً کَانَ خَیْراً مِنْهُ قَالَ سَمِعْتُ عَبَایَهَ بْنَ رِبْعِیٍّ إِمَامَ الْحَیِّ قَالَ سَمِعْتُ عَلِیّاً أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یَقُولُ أَنَا قَسِیمُ النَّارِ أَقُولُ هَذَا وَلِیِّی دَعِیهِ وَ هَذَا عَدُوِّی خُذِیهِ وَ حَدَّثَنِی أَبُو الْمُتَوَکِّلِ النَّاجِی فِی امْرَأَهِ الْحَجَّاجِ وَ کَانَ یَشْتِمُ عَلِیّاً علیه السلام شَتْماً مُقْذِعاً یَعْنِی الْحَجَّاجَ لَعَنَهُ اللَّهُ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ رحمه الله قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یَأْمُرُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَقْعُدُ أَنَا وَ عَلِیٌّ عَلَی الصِّرَاطِ وَ یُقَالُ لَنَا أَدْخِلَا الْجَنَّهَ مَنْ آمَنَ بِی وَ أَحَبَّکُمَا وَ أَدْخِلَا النَّارَ مَنْ کَفَرَ بِی وَ أَبْغَضَکُمَا قَالَ أَبُو سَعِیدٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا آمَنَ بِاللَّهِ مَنْ لَمْ یُؤْمِنْ بِی وَ لَمْ یُؤْمِنْ بِی مَنْ لَمْ یَتَوَلَّ أَوْ قَالَ لَمْ یُحِبَّ عَلِیّاً وَ تَلَا أَلْقِیا فِی جَهَنَّمَ کُلَّ کَفَّارٍ عَنِیدٍ(۲)

۱- ۱. نفس المصدر ج ۵ ص ۲۱۵.

۲- ۲. سوره ق، الآیه: ۲۴.

قَالَ فَجَعَلَ أَبُو حَنِيفَهَ إِزَارَهُ عَلَى رَأْسِهِ وَ قَالَ قُومُوا بِنَا لَا يَجِيئُنَا أَبُو مُحَمَّدٍ بِأَطَمَّ مِنْ هَذَا قَالَ الْحَسَنُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ لِي شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَمَا أَمْسَى يَعْنِي الْأَعْمَشَ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا رَحِمَهُ اللَّهُ (۱).

ص: ۴۱۳

۱- ۱. أمالى ابن الشيخ الطوسیّ ص ۴۳ و فيه ذكر خصوصيات السند. تمت- و للّه الحمد و المنه- مراجعه هذا الجزء المختص بأحوال سيدنا الامام أبى عبد اللّه الصادق عليه السلام على جل مصادره ممّا وقع بيدى و تيسرت لى مراجعته و نسأل اللّه التوفيق لاكمال الجزء المختص بأحوال سيدنا الامام أبى الحسن موسى بن جعفر عليه السلام كما نرجو منه سبحانه القبول و الاثابه انه ولى ذلك، و أنا الاقل محمّد مهدىّ السيّد حسن الموسوى الخراسان.

**[ترجمه]امالی شیخ: شریک بن عبد اللّه قاضی گفت: من بعیادت اعمش رفته بودم در همان بیماری که به سبب آن از دنیا رفت ابن شبرمه و ابن ابی لیلی و ابو حنیفه وارد شدند. حال او را پرسیدند از شدت ضعف شکایت میکرد و از گناهان خود بیمناک بود در این موقع ناله ای کرد و گریه نمود. ابو حنیفه گفت: یا ابا محمّد از خدا بترس مواظب خود باش تو آخرین روزهای دنیا و اولین روزهای آخرت را طی میکنی درباره علی بن ابی طالب حدیثهایی نقل کرده ای که اگر از آنها برگردی برایت بهتر است. اعمش گفت: مثل کدام حدیث؟ ابو حنیفه گفت مانند حدیث «انا قسیم النار» من تقسیم کننده آتشم. اعمش با ناراحتی گفت: یهودی بمن چنین میگویی مرا بنشانید بنشانید مرا تکیه بدهید. قسم بخدا موسی بن طریف که بهترین افراد قبیله بنی اسد است این حدیث را از عبایه بن ربعی برایم نقل کرد گفت: شنیدم علی علیه السّلام میفرمود: من تقسیم کننده جهنم هستم میگویم: این دوست من است باو کاری نداشته باش و این دشمن من است او را بگیر. ابو المتوکل ناجی که در باره زن حجاج صحبت میکرد و حجاج بحضرت علی ناسزاهای بسیار بدی میگفت از ابو سعید خدری نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: وقتی روز قیامت شود خداوند دستور میدهد که من و علی بر صراط بنشینیم میفرماید: هر کس را که ایمان بمن دارد و دوستدار شما است داخل بهشت کنید و هر کس که کافر بمن و دشمن شما است داخل جهنم کنید. پیغمبر فرمود: بخدا ایمان نیاورده کسی که بمن ایمان نیاورد و ایمان بمن نیاورده کسی که علی را دوست نداشته باشد و این آیه را خواند: «أَلْقِيا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ» - . ق / ۲۴ - {[به آن دو فرشته خطاب می شود:] هر کافر سرسختی را در جهنّم فروافکنید}. ابو حنیفه پیراهن خود را روی سر انداخته گفت: حرکت کنید برویم که برای ما روایتی سخت تر از این نیاورد. شریک گفت: آن روز بپایان نرسیده بود که اعمش از دنیا رفت - . امالی ابن شیخ طوسی: ۴۳ - .

ناشر دیجیتالی : مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

**[ترجمه]

كلمه المحقّق

بسم اللّه الرحمن الرحيم

و به نستعين و له الحمد

الحمد للّه ربّ العالمين و الصلاه و السلام على عباده الذين اصطفى محمّد و آله الطيّبين الطاهرين و اللعنه الدائمه على أعدائهم أجمعين.

و بعد: فقد تمّ بحمد اللّه و منّه شرف مراجعه الجزء السادس و الأربعين حسب تجزئه سياده الناشر المحترم من موسوعه بحار الأنوار الجليه و كان مختصّا بأحوال الإمامين الهمامين أبى محمّد علىّ بن الحسين و ابنه أبى جعفر محمّد بن علىّ الباقر عليهما السلام و بذلت جهدى فى تيسير ما يعين القارى ء من شرح ما يحتاج إلى بيان، و تعين صفحات المصادر و لمّا كان سياده الناشر المحترم فى إيران و أنا فى النجف الأشرف فقد عهد بتصحيحه المطبعى إلى بعض مصحّحيه فأضاف ذلك من عنده بعض الحواشى و رمز لها مشكورا برمزه الخاصّ فكان منها ما هو فى غير محلّه، لذلك أحببت التنويه بذلك ليكون كلّ مسؤلا عمّا كتب.

أمّـا الآن و نحن على أبواب هـذا الجزء السابع و الأربعين حسب تجزئه سـياده الناشـر المحترم و لا أظنّ بحاجه ماسّه إلى تعريف المؤلّف أو مؤلّف بعد أن سبق التعريف بكلّ منهما فى بعض الأجزاء السابغه كما أرانى فى غنى عن التقديم لموضوع هذا الجزء الذى يضمّ بين دفتيه سيره سيّد من أكابر سادات أهل البيت و هو سادس أئمه المسـلمين المعصومين و خلفاء اللّه فى العالمين و من أذغن بفضـله خصومه فضلا عن مواليه و أثنى عليه أئمّه المذاهب الإسلاميه الأخرى معترفين بفضله عليهم و أخذهم عنه كما تجده مفصّلا فى هذا الجزء.

ص: ۴۱۴

أمّا اسلوبنا فی مراجعته فهو لا یختلف عمّا سبق فی سالفه و إنّی لأعترف بکبیر الفضل الذی أولانیه سماحه آیه اللّه سیّدی الوالد دام ظلّه فیما کنت أسترشده و أستعینه فی إنجاز هذا العمل المضنیّ لتشتت مصادره و تشعّب موارده فطالما سهر لیله و أجهد نفسه فی تیسیر بعض ما صعب علیّ کشفه فجزاه اللّه عن الإسلام و أهله خیر الجزاء.

کما لا یفوتنی التنویه بجهود العلّامه الأخ السیّد محمّد رضا الخرسان سلّمه اللّه حیث شارک فی إنجاز عملیّ هذا و أرجو من اللّه تعالی وحده أن یتولّی جزاء الجمیع فمنه التوفیق و منه العون و هو ولیّ ذلک إنه سمیع مجیب.

محمّد مهدیّ السیّد حسن الخرسان

النجف الأشرف ۱۰ رجب المرجب سنه ۱۳۸۵

ص: ۴۱۵

**[ترجمه]ص: ۴۱۴

ص: ۴۱۵

**[ترجمه]

کلمه المصحّح

بسمه تعالی شأنه

إلی هنا انتهی الجزء السابع و الأربعون من کتاب بحار الأنوار من هـذه الطبعه النفیسه و هو الجزء الثانی من المجلّد الحادی عشر یحتوی علی تاریخ الإمام أبی عبد اللّه جعفر الصادق علیه الصلاه و السلام

و لفد بذلنا جهدنا فی تصحیحه و مقابلته عند الطباعه و بالغنا فی ذلک و للّه المنّ علی توفیقه لذلک و هو الموفّق و المعین.

السیّد إبراهیم المیانجی محمّد باقر البهبودیّ

ص: ۴۱۶

**[ترجمه]ص: ۴۱۶

**[ترجمه]

فهرس ما فی هذا الجزء من الأبواب

الموضوع/ الصفحه

ص: ۴۱۸

**[ترجمه]ص: ۴۱۷

ص: ۴۱۸

**[ترجمه]

تعريف مركز

بسم الله الرحمن الرحيم

هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

الزمر: ٩

المقدمة:

تأسّس مركز القائمية للدراسات الكمبيوترية فى أصفهان بإشراف آية الله الحاج السيد حسن فقيه الإمامى عام ١۴٢۶ الهجرى فى المجالات الدينية والثقافية والعلمية معتمداً على النشاطات الخالصة والدؤوبة لجمع من الإخصائيين والمثقفين فى الجامعات والحوزات العلمية.

إجراءات المؤسسة:

نظراً لقلة المراكز القائمة بتوفير المصادر فى العلوم الإسلامية وتبعثرها فى أنحاء البلاد وصعوبة الحصول على مصادرها أحياناً، تهدف مؤسسة القائمية للدراسات الكمبيوترية فى أصفهان إلى التوفير الأسهل والأسرع للمعلومات ووصولها إلى الباحثين فى العلوم الإسلامية وتقدم المؤسسة مجاناً مجموعة الكترونية من الكتب والمقالات العلمية والدراسات المفيدة وهى منظمة فى برامج إلكترونية وجاهزة فى مختلف اللغات عرضاً للباحثين والمثقفين والراغبين فيها.

وتحاول المؤسسة تقديم الخدمة معتمدة على النظرة العلمية البحتة البعيدة من التعصبات الشخصية والاجتماعية والسياسية والقومية وعلى أساس خطة تنوى تنظيم الأعمال والمنشورات الصادرة من جميع مراكز الشيعة.

الأهداف:

نشر الثقافة الإسلامية وتعاليم القرآن وآل بيت النبىّ عليهم السلام

تحفيز الناس خصوصا الشباب على دراسة أدقّ فى المسائل الدينية

تنزيل البرامج المفيدة فى الهواتف والحاسوبات واللابتوب

الخدمة للباحثين والمحققين فى الحوازت العلمية والجامعات

توسيع عام لفكرة المطالعة

تهميد الأرضية لتحريض المنشورات والكتّاب على تقديم آثارهم لتنظيمها فى ملفات الكترونية

السياسات:

مراعاة القوانين والعمل حسب المعايير القانونية

إنشاء العلاقات المترابطة مع المراكز المرتبطة

الاجتنباب عن الروتينية وتكرار المحاولات السابقة

العرض العلمى البحت للمصادر والمعلومات

الالتزام بذكر المصادر والمآخذ فی نشر المعلومات
من الواضح أن يتحمل المؤلف مسؤولية العمل.

نشاطات المؤسسة:
طبع الكتب والملزمات والدوريات
إقامة المسابقات فی مطالعة الكتب
إقامة المعارض الالكترونية: المعارض الثلاثية الأبعاد، أفلام بانوراما فی الأمكنة الدينية والسياحية
إنتاج الأفلام الكرتونية والألعاب الكمبيوترية
افتتاح موقع القائمية الانترنتی بعنوان : www.ghaemiyeh.com
إنتاج الأفلام الثقافية وأقراص المحاضرات و...
الإطلاق والدعم العلمی لنظام استلام الأسئلة والاستفسارات الدينية والأخلاقية والاعتقادية والردّ عليها
تصميم الأجهزة الخاصة بالمحاسبة، الجوال، بلوتوث Bluetooth، ويب كيوسك kiosk، الرسالة القصيرة ((sms
إقامة الدورات التعليمية الالكترونية لعموم الناس
إقامة الدورات الالكترونية لتدريب المعلمين
إنتاج آلاف برامج فی البحث والدراسة وتطبيقها فی أنواع من اللابتوب والحاسوب والهاتف ويمكن تحميلها على ٨ أنظمة؛
JAVA.١
ANDROID.٢
EPUB.٣
CHM.۴
PDF.۵
HTML.۶
CHM.٧
GHB.٨
إعداد ۴ الأسواق الإلكترونية للكتاب على موقع القائمية ويمكن تحميلها على الأنظمة التالية
ANDROID.١
IOS.٢
WINDOWS PHONE.٣
WINDOWS.۴

وتقدّم مجاناً فی الموقع بثلاث اللغات منها العربية والانجليزية والفارسية

الكلمة الأخيرة

نتقـدم بكلمـة الشـكر والتقـدير إلى مكاتب مراجع التقليـد منظمات والمراكز، المنشورات، المؤسـسات، الكتّاب وكل من قدّم لنا المساعدة فى تحقيق أهدافنا وعرض المعلومات علينا.

عنوان المكتب المركزى

أصفهان، شارع عبد الرزاق، سوق حاج محمد جعفر آباده اى، زقاق الشهيد محمد حسن التوكلى، الرقم ۱۲۹، الطبقة الأولى.

عنوان الموقع : : www.ghbook.ir

البريد الالكترونى : Info@ghbook.ir

هاتف المكتب المركزى ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

هاتف المكتب فى طهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

قسم البيع ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹شؤون المستخدمين ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹.